ZEGERI BERNARDI VAN-ESPEN

PRESBYTERI, JURIS UTRIUSQUE DOCTORIS

ET SACR. CANONUM IN ACADEMIA LOVANIENSI PROFESSORIS

JUS ECCLESIASTICUM UNIVERSUM

CÆTERAQUE SCRIPTA OMNIA

Decem Tomis comprehensa.

OPUS NATIVÆ INTEGRITATI SUMMO STUDIO RESTITUTUM, Episcopis, eorum Vicariis, & Officialibus Ecclesiasticis, ac Laicis Judicibus, Advocatis, Patronis, Parochis, Confessariis, tam Sac. Theologiæ quam Jurisprudentiæ Viris studiosis utilissimum, & apprime necessarium.

EDITIO RECENTISSIMA

Omnibus anteactis longe præstantior, & nitidior, plurimis Tractatibus hactenus ineditis, Litteris, & Monumentis passim suo loco positis, præsertim vero selectis Adnotationibus

CLARISS. DOCT. THEOLOGI, ET CANONISTÆ

JOANNIS PETRI GIBERT

NUPERRIME AUCTA ET ILLUSTRATA.

TOMUS SECUNDUS.

VENETIIS, MDCCLXXXI.

EX TYPOGRAPHIA JOANNIS GATTI,

IN VICO S. RAPHAELIS ARCHANGELI,

SUPERIORUM APPROBATIONE, AC PRIVILEGIIS.

E L E N C H U S

Eorum, quæ in secundo Volumine continentur.

I N D E X
TITULORUM ET CAPITUM.
P A R S S E C U N D A.
D E R E B U S.

S E C T I O P R I M A.
DE SACRAMENTIS.
T I T U L U S P R I M U S.

De Sacramentis in genere.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS II.

De Baptismo.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS III.

De Sacramento Confirmationis.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS IV.

De Sacramento Eucharistiæ.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS V.

De Celebratione Missarum.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS VI.

De Sacramento Pœnitentiæ.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS VII.

De Indulgentiis.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS VIII.

De Sacramento Extremæ-Unctionis.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS IX.

De Sacramento Ordinis.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS X.

De Irregularitate ejusque Speciebus.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XI.

De Seminariis Clericorum.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XII.

De Sponsalibus, & Matrimonio.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XIII.

De Impedimentis Matrimonii.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XIV.

De Dispensationibus Matrimonialibus.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XV.

De Divortiis, & secundis Nuptiis.

CAPUT PRIMUM.

SECTIO SECUNDA.

DE ECCLESIIS, ET FESTIS.

TITULUS PRIMUS.

De Ædificandis, consecrandis, & reparandis Ecclesiis.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS II.

De Celebratione Festorum.

CAPUT PRIMUM.

ELENCHUS

MONUMENTORUM

Quæ in secundo Volumine Juris Ecclesiastici Universi citantur.

JURIS ECCLESIASTICI UNIVERSI

PARS SECUNDA.

DE REBUS.

SECTIO PRIMA. (a)

DE SACRAMENTIS.

TITULUS PRIMUS.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPUT PRIMUM.

De Sacramentorum Essentia, Numero, & Divisione.

1 *Variæ significationes vocis* Sacramenti.
2 *Quid proprie hodie dicatur* Sacramentum? *ejusque definitio.*
3 *Quid de Sacramentorum institutione, eorumque numero habeat hodierna Fides professio?*
4 *Quid doceat Synodus Tridentina?*
5 *Quoad numerum conveniunt Ecclesia Latina & Græca.*
6 *Quando inceperint Sacramenta explicari per formas & materias?*
7 *Unde hæc explicandi methodus initium habuerit?*
8 *Quæstiones hic moveri solitæ Theologis relinquuntur.*
9 *Divisio Sacramentorum in* necessaria & voluntaria; *& quomodo hic Canonistæ a Theologis dissentiant?*
10 *Sacramenta alia imprimentia* characterem, *alia non imprimentia.*
11 *Quid sit* character?
12 *Sacramenta alia reiterabilia, alia non reiterabilia.*
13 *Patres dum dixerunt quædam Sacramenta iterari non posse, etiam* characterem *imprimi dixerunt.*
14 *Explanantur Decretales sub titulo* De Sacramentis non iterandis.
15 *Olim Sacramenta non iterabilia rursus conferebantur, dum rationabiliter de eorum validitate dubitabatur; idque sine expressione conditionis.*
16 *Quando invaluerit forma conferendi sub* conditione?
17 *Quandonam Sacramenta characterem imprimentia, & præcipue Baptismus, sint sub conditione reiteranda?*
18 *An baptizati ab Hæreticis sint hodie rebaptizandi sub conditione?*

I. VOCIS *Sacramentum* variæ sunt tam apud Profanos, quam Ecclesiasticos Auctores, significationes.

Primo quidem significat juramentum, divino testimonio firmatum, uti in *Authentica Sacramenta Puberum, Cod. Si adversus vendit.* Secundo, sumitur pro secreto sive arcano sacro, prout id accipit Apostolus ad Ephesios 1. *Ut notum faceret Sacramentum voluntatis suæ*, id est, arcanum suæ voluntatis circa prædestinationem Electorum. Tertio, extenditur etiam ad designanda mysteria, licet non sint sacra. Ita apud Joannem in sua Apocalypsi *cap.* 17. res illæ occultæ significatæ per *bestiam & mulierem*, vocantur *Sacramentum bestiæ, & mulieris.* Quarto, Sacramentum interdum sumitur pro abstracto a Sacramentis proprie dictis, & a Sacramentalibus, quales sunt cæremoniæ in Sacramentorum administratione adhiberi solitæ. In hac significatione legitur apud Augustinum *lib. 2. de peccat. meritis cap.* 26. Quinto, accipitur subinde pro ipsa *Missarum* liturgia, uti nonnullis adductis testimoniis notat Du-Cange in Glossario, verbo *Sacramentum.*

II. Denique vox *Sacramentum* jam pridem a Patribus, & hodie communiter accipitur pro Sacramento proprie dicto; definiturque in *Can. 32. Dist. 2. De Consec.* sub nomine S. Augustini; *Invisibilis gratiæ visibilis forma.* Verum, uti sat innuunt Correctores Romani ad citatum Canonem, hæc definitio apud Augustinum iis verbis expressa non reperitur; sed in libro de catechizandis rudibus *cap.* 26. hæc leguntur: *De Sacramento sane, quod accepit, cum ei bene commendatum fuerit, signacula quidem rerum divinarum esse visibilia, sed res ipsas invisibiles in eis honorari.* In Epistola autem 166. hæc: *Si autem malus est, operatur per illum Deus visibilem Sacramenti formam, ipse autem donat invisibilem gratiam.* Hæc Augustinus. Ex quibus locis (inquiunt Correctores Romani) videtur colligi potuisse vulgata ista Sacramenti definitio.

Hodie a Theologis sequutis Catechismum Romanum traditur communiter hæc *Sacramenti* definitio: *Invisibilis gratiæ visibile signum ad nostram justificationem institutum.*

Definitionis illius expositionem late post citatum Catechismum prosequuntur passim Theologi Scholastici; præsertim qui ex professo de Sacramentis scripserunt.

III. Fidei professio a Pio IV. præscripta, & hodie ubique per Ecclesiam Catholicam recepta, de Sacramentorum institutione, & numero habet: *Profiteor quoque septem esse vere, & proprie Sacramenta novæ legis, a JEGU CHRISTO Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis necessaria, scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium, illaque gratiam conferre.*

IV. Hæc quoad Sacramentorum institutionem, eorumque numerum, & gratiæ infusionem, suis Canonibus *Sess. 7. De Sacramentis*, ita expressit Synodus Tridentina: *Si quis dixerit Sacramenta novæ legis non fuisse omnia a JESU CHRISTO Domino Nostro instituta; aut esse plura, vel pauciora, quam septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctio-*

(a) Ut Volumina hujus Operis commodius distribuantur, Partis secundæ divisio in quatuor Sectiones opportuna videtur; levis illa mutatio methodo, quam prudens D. Van Espen sibi præscripsit, non nocebit.

Unctionem, Ordinem, & Matrimonium; aut etiam aliquod horum septem non esse vere, & proprie Sacramentum, anathema sit. Can. 1. & Canone 6. ait: *Si quis dixerit Sacramenta novæ legis non continere gratiam quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantum externa sint acceptæ per fidem gratiæ vel justitiæ, & notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus, anathema sit.* Rursus Canone 7. *Si quis dixerit, non dari gratiam per hujusmodi Sacramenta semper, & omnibus, quantum est ex parte Dei, etiamsi rite ea suscipiant, sed aliquando, & aliquibus, anathema sit.* Denique Canone 8. *Si quis dixerit, per ipsa novæ Legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit.*

V. Quoad numerum Sacramentorum nobiscum consentiunt Græci, tametsi ab Ecclesia Latina schismate divisi; uti ex professo ostendit Petrus Arcudius de *Concordia Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis in septem Sacramentorum administratione*; ubi *lib.* 1. *cap.* 2. hæc habet: *Sacra Mysteria seu Sacramenta tot esse numero apud Græcos, quot apud Latinos, nimirum septem, nemo unquam (quidquid dicant utriusque gentis communes hostes hæretici nostri temporis) in dubium revocavit. Horum enim sunt paginæ plenæ Sanctorum Patrum tam Græcorum, quam Latinorum. Tametsi enim numerum Sacramentorum antiqui Auctores non expresserint, expressurī sane, si suo ævo Sacramentarii extitissent, res tamen ipsas, ubi sese offert occasio, tractant. Et usus Ecclesiæ Orientalis hoc idem clare confirmat. Sed & posteriores Græci, abhinc tamen multis annis ad nostra tempora, hunc numerum docent, atque testantur. Simeon Archiepiscopus Thessalonicensis, qui librum integrum eumque satis prolixum de septem Ecclesiæ Sacramentis edidit, sic habet: Septem sunt dona Spiritus Sancti teste Esaia cap. 11. septem item Ecclesiæ Sacramenta, quæ ab eodem Spiritu Sancto vim operandi habent, quæ nimirum sunt Baptisma, Chrisma, Communio, Manus Impositio, Matrimonium, Pœnitentia, & Sanctum Oleum.*

Hæc Arcudius, qui plura ibidem Græcorum testimonia producit, uti & Leo Allatius *de Ecclesiæ Occidentalis atque Orientalis perpetua consensione lib.* 3. *cap.* 16. qui insuper aliqua profert ex Synodis quibusdam Constantinopolitanis, & Græcis auctoribus, quibus probat, Græcos nobiscum in septenario Sacramentorum numero consentire.

VI. Quoad effectum Sacramentorum; quomodo & quando gratiam producant, multa disputant Theologi; iidem & circa materiam, & formam Sacramentorum varias quæstiones movent; quæ præcipue circa sæculum XII. aut XIII. exoriri & miram in modum excrescere cœperunt. Nam si Morino credimus, nonnisi circa illa tempora Sacramenta per materias, & formas explicari cœperunt. *Primus Scholasticorum, ait, quem legi, qui hæc Sacramenta explicandi methodum amplexus est, & docuit, Guillelmus est Antisiodorensis, qui scribebat paulo post annum Christi* 1215. Hæc Morinus *De SS. Ordinat. part.* 3. *exercit.* 1. *cap.* 3. *num.* 6. additque *num.* 10. ante hæc tempora, Theologos totam hanc Sacramentorum materiam explicasse *per verba* Signi & rei sacræ *seu invisibilis, dicentes Sacramentum constare signo & re sacra, seu invisibili. Per* signum *intelligebant, quod postea per* materiam *significatum est; atque etiam quod per* formam, *scilicet sensibus percipitur.* Per rem sacram *seu* invisibilem, *effectum Sacramenti, gratiam scilicet sanctificantem. Hic est apud Antiquos frequentissimus explicandi modus; unde illa definitio, Sacramentum* est invisibilis gratiæ visibilis forma. *Formam vocant speciem, quæ sensibus percipitur.*

VII. Notat autem ibidem Morinus *num.* 3. istam explicandi Sacramenta rationem e Philosophia Peripatetica natam esse; utpote quæ rerum naturas sub his nominibus formæ & materiæ inquirere & examinare solet. Hac ergo Philosophia (quæ circa sæculum XII. scholas intravit) Doctores Theologi imbuti, eamdem philosophandi rationem in Theologiam, atque potissimum in Sacramentorum doctrinam introduxerunt. *Hinc, ait Morinus, potissima eorum cura fuit, definire quæ fuerint Sacramentorum materiæ, quæ formæ, & sub horum nominum insignis principales de Sacramentis quæstiones efformare & protendere.*

VIII. De quæstionibus illis circa Sacramenta in generali, tum singula in particulari, si quis instrui desideret, consulere poterit Theologorum Scholasticorum commentarios in S. Thomam, & particulares eorum de Sacramentis tractatus; neque enim hasce quæstiones, quæ nec ad externam Sacramenta administrandi rationem, neque Canonicam disciplinam spectant, movere aut discutere intendo, sed eas Theologis relinquo; ut contentus circa Sacramenta breviter proponere, & discutere disciplinam, quam Sacri Canones, Synodalia Decreta, & Ritualia in eorum administratione servandam præscripserunt.

IX. Prima Sacramentorum divisio a Canonistis sequutis Gratianum ad Canonem 39. *caus.* 1. *quæst.* 1. & Pontificem in *Cap.* 8. *tit. De Transactionibus*, statuitur; quod aut sunt *necessaria*, aut *voluntaria*. Necessaria dicunt esse quinque: scilicet, Baptismum, Confirmationem, Pœnitentiam, Eucharistiam, & Extremam Unctionem, quæ omnia ad particularem cujusque profectum (ait Paulus Lancelottus in Institutionibus Juris Canonici *lib. tit.* 2. §. 1.) sunt principaliter instituta. Rationem vero, cur dicantur *necessaria*, assignat ibidem Lancelottus: *Quia sine interitu salutis æternæ prætermitti, & contemni non possunt.* Vel ut aliis verbis expressit Glossa ad citatum Capitulum 8. *Quia sine istis homo salvari non potest, si ex contemptu omittuntur, & haberi possunt.*

„ Voluntaria dicuntur, quæ sine salutis dispendio pro cujusque
„ arbitrio recipi possunt, & refutari, inquit Lancelottus; qualia
„ sunt Ordo sacer & Matrimonium: & hæc ad totius Ecclesiæ pro-
„ fectum, & subsidium principaliter pertinent.

Hinc ille versiculus a Canonistis relatus:

Ordo voluntatis, totus est, dare quinque necesse.

Quem exponens Panormitanus ad Rubricam tituli Decretalium *De Sacramentis non iterandis*, ait: „ Per quæ patet quod Ordo,
„ & Matrimonium sunt *voluntatis*: reliqua *necessitatis*: quod est
„ dicere, nolens ordinari vel uxorari bene potest esse in statu sa-
„ lutis, sed reliqua quinque contemni non possunt.

Theologi vero necessitatem *absolutam* considerantes; nullum Sacramentum præter Baptismum necessarium vocare solent; eo quod hoc solum sit, sine cujus susceptione saltem in voto, homo salvari nequit.

X. Ulterius Sacramenta a Canonistis, & Theologis dividuntur in ea, quæ *characterem*, imprimunt, & ea quæ illum non imprimunt. Quam divisionem sat aperte stabilivit Synodus Tridentina *Sess.* 7. *De Sacramentis in genere Canone* 9. anathema pronuntians in eum, qui dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine non imprimi characterem.

XI. Quid sit ille *character*, qui in tribus illis Sacramentis imprimi dicitur, a quatuor circiter sæculis anxie, & copiose a Theologis Scholasticis inquiri cœpit, uti notat Morinus *De SS. Ordinat. part.* 3. *exercitat.* 3. *cap.* 1. una observans, plures ingenue fassos, nihil apud Patres aut in antiquis Canonibus de hoc charactere solidi occurrere; sed ad ipsius Ecclesiæ auctoritatem, quæ characterem illum agnoscit, esse recurrendum; atque præcipue ab antiquis Scholasticis recursum fuisse ad Decretalem Innocentii III. in *cap. Majores tit. de Baptismo*, ubi expressis verbis dicitur, Baptismo *characterem* imprimi.

Verum in quo consistat hujus characteris essentia, non determinavit Innocentius III. ipsaque Synodus Tridentina simpliciter quoque dixit, imprimi per dicta Sacramenta *Characterem in anima, hoc est, signum aliquod spirituale, & indelebile.*

Quid vero sit *signum* illud, inter Theologos & Canonistas non convenit. Verisimilius est, aliud dicere noluisse Synodum, nisi quod per hæc Sacramenta imprimatur in anima ens quoddam morale, quale solet imprimi, dum quis ad dignitatem, aut conditionem aliquam *stabilem*, & *permanentem* assumitur; ut exempli gratia ad dignitatem Regalem, Doctoralem, &c. In horum enim adeptione, & collatione accedit ipsi accipienti hujusmodi dignitatem, vel conditionem quoddam ens morale, ratione cujus perpetuo reputetur Rex, Doctor, &c.

Unde non male Joannes Doujatius in notis ad Institutiones Lancelotti *lib.* 2. *tit.* 2. §. 3. loquens de hoc signo ait: *Hoc signum tria Sacramenta, Baptismus, Confirmatio, & Ordo, ideo, ni fallor, imprimere censetur in anima suscipientium, quod per ea homines specialiter ad Dei cultum destinentur.*

XII. Ex ipsa divisione Sacramentorum in ea, quæ imprimunt *characterem*, & ea quæ illum non imprimunt, profluit alia divisio; scilicet in Sacramenta, quæ reiterari possunt, & ea quæ reiterari non possunt. Immo ipse character, uti jam descriptus, est, supponit per Sacramenta, quæ illum imprimere dicuntur, aliquem *stabiliter* & *firmiter* ad conditionem aliquam & functiones Ecclesiasticas deputari vel assumi: adeo ut ipse character, vel ideo impressus credatur, quia per Sacramentorum illorum susceptionem aliquis stabiliter, permanenter ad aliquam conditionem, & functionem est deputatus.

Id non obscure innuit Synodus Tridentina citato Canone 6. dum ex ipsa impressione characteris mox infert: *Unde ea iterari non possunt.*

XIII. Quapropter Augustinus dum frequenter urget ipsam indelebilitatem Baptismi, ipsumque Baptismum neque per schisma, neque per apostasiam amitti; licet nomine *characteris* non utatur tamen id quod nomine *characteris* significatum voluit postmodum Ecclesia, sufficienter expressit; atque signanter *lib.* 1. *de Baptismo contra Donatistas cap.* 1. apud Gratianum *Can.* 40. *Dist.* 4. *De Consecrat.* dicens: *Nullus autem illorum negat habere Baptismum etiam Apostata, quibus redeuntibus, & per pœnitentiam conversis, dum non redditur, amitti non potuisse judicatur. Sic & illi, qui per sacrilegium schismatis ab Ecclesiæ communione discedunt, habent utique Baptismum, quem priusquam discederent acceperunt. Nam & ipsi, si redeant, non eis iterum datur. Unde ostenditur illud, quod acceperant in unitate positi, non potuisse amittere ab unitate separatos.*

Similiter *Professio fidei* nullam *characteris* mentionem facit; sed simpliciter credere jubet, *Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse*; supponens, satis indicari *characteris* impressionem, dum ea reiterari non posse definit.

XIV. Porro in Decretalibus extat titulus *De Sacramentis non iterandis*: vel ut in aliquibus codicibus habetur, *De Sacramentis iterandis vel non.*

Refertur sub hoc titulo responsum Innocentii III. super dubio ipsi ab Episcopo Heliensi proposito: *Utrum scilicet permitti debeat ministrare, qui sine manuum impositione fuerit ad Ordinem Subdiaconatus assumptus. Et si Confirmationis Sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chrismate, sed oleo delinitus.* Ad quod breviter respondendum duxit Innocentius, *quod in talibus non est aliquid iterandum*, sed caute *supplendum*, *quod* incaute *fuerat prætermissum.*

Conformiter Gregorius IX. in *cap.* 3. *tit. eod.* ait *Presbyter & Diaconus cum ordinantur, manus impositionem tactu corporali (ritu ab Apostolis introducto) recipiunt: quod si omissum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore, ad hujusmodi Ordines conferendos*, caute *supplendum, quod per errorem extitit prætermissum.*

☞ Nequaquam obscurum est, Innocentium III. in hoc suo responso, uti & Gregorium IX. attendisse ad Theologiam Scholasticam, quæ sæculo XI. invalescere jam cœperat, & de materia & forma, aliisque ad Sacramenta spectantibus multa scrupulose inquirebat, quorum nihil aut parum apud antiquos Patres legitur: quod hisce, aliisque hujus ætatis Pontificibus fac familiare fuisse eorum Decretales, & responsa evincunt.

XV. Supposuisse tam Innocentium III. quam Gregorium IX. Sacramenta in casibus sibi propositis nequaquam *invalide* fuisse collata, vel inde evincitur, quod ea reiteranda non dicant sed solummodo supplendum quod incaute fuerat omissum.

Neque

Neque enim nuquam dubium fuit, quin Sacramenta, etiam Baptismi, Confirmationis, & Ordinis iterum essent conferenda, si rationabiliter de eorum *validitate* dubitabantur; immo simili casu antiquitus ea sine ulla expressione conditionis reiterata fuisse, multa evincunt.

Et quidem ex Concilio Carthaginensi V. ubi *Can.* 5. legitur apud Gratianum *Can.* 3. *Dist.* 4. *De Consecrat. Placuit*, ait *Synodus, de infantibus, quoties non inveniuntur* certissimi *testes qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per ætatem idonei de traditis sibi Sacramentis respondere absque ullo scrupulo eos esse baptizandos: ne ista trepidatio eos faciat Sacramentorum purgatione privari.*

Idem habetur ibidem *Can.* 112. *&* 113. ex Sancto Leone: *Quoniam*, ait, *non potest in iterationis crimen venire, quod omnino factum esse nescitur.* Vel ut alio loco: *Conferendum eis videtur quod collatum esse nescitur: quia non temeritas intervenit præsumptionis, ubi est diligentia pietatis.*

XVI. Quo autem tempore invaluerit, Sacramenta hæc non iterabilia reiterari sub expressa condiaione *si suscepta non sunt*, non omnino constat; illud fat verissimile, eam administrandi formulam invaluisse, postquam responsum Alexandri III. de quo in *cap.* 2. *tit. De Baptismo*, Decretalibus Gregorii IX. fuit insertum; ac pro jure communi in scholis prælectum: in quo responso dicitur: *De quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizantur his verbis præmissis:* Si baptizatus es, non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, *&c.*

Juxta hanc Decretalem tandem a Canonistis, & Theologis Scholasticis hæc baptizandi formula recepta fuit; ac Ecclesiarum Ritualibus passim præscripta.

Rituale Romanum sub titulo De forma Baptismi, ita habet: *Cum Baptismum iterare nullo modo liceat, si quis sub conditione sit baptizandus, ea conditio explicanda est hoc modo:* Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus SS.

XVII. Deinde monet Rituale: *Hac tamen conditionali forma*, Non passim *aut* leviter *uti licet*; *sed* prudenter, *& ubi re* diligenter *pervestigata*, probabilis *subest dubitatio, infantem non fuisse baptizatum.*

Eodem pene tenore hanc formulam expressit Rituale nostrum Mechliniense, eamdem moderationem in ejus usu præscribens; una tamen designans *probabilem dubitationem* ordinarie esse, quando infans ab obstetrice baptizatus dicitur; facile enim ab illa vel turbatione, vel ignorantia erratur, & aliquid essentiale omittitur.

XVIII. Deinde ulterius subjungit: „Et quia nostri temporis Hæretici pro insatiabili suo in Ecclesiam odio, Sacramentorum formulas plerumque invertunt, materiam contemnunt, aut legitimam intentionem non habent, merito Baptismus, ab eis collatus, de nullitate suspectus haberi debet. Proinde ab eis baptizati sub conditione baptizentur, ac omissæ cæremoniæ suppleantur.

Nonnulli, qui propius Hæreticorum hodiernorum baptizandi modum investigarunt, & observarunt, non probant eam in rebaptizandis ex illorum hæresi ad Ecclesiam revertentibus facilitatem. Et quidem Patres Concilii Rothomagensis anno 1581. fatentur in plerisque Diœcesium hujus Provinciæ locis, morem fuisse, ut baptizati ab Hæreticis, præsertim a Calvinistis, redeuntes ad Ecclesiam iterum Baptizarentur sub conditione: „Quia dubitabant nonnulli de valore Baptismi ab hujusmodi Hæreticis collati, eo quod non haberent intentionem baptizandi in remissionem peccatorum. Verum quoniam illa formula baptizandi sub conditione fuit introducta propter Baptismata occulta, & de quibus non apparebat, nec uni mulieri seu alteri privatim baptizandi credi debeat. Contra vero constabat Calvinistas in cœtu publico baptizare in forma verborum, & materia a Christo instituta, nec de hoc facto ambigi poterat: vetamus ablutionem repeti cum quibuscumque verbis a Calvinismo, aut aliis hæresibus similiter baptizantibus ad nostras Ecclesias transeuntibus, ne de anabaptismo redarguamur.

Hactenus Concilium Rothomagense titulo *De Sacramentis num.* 2. cujus verba pene exscripsit, & adoptavit Concilium Aquense anno 1585. titulo *De Sacramento Baptismi.*

Quid vero circa Baptismum ab Hæreticis collatum agendum sit; quidve pro certo, aut dubio habendum sit, ut Baptismus aliave Sacramenta characterem imprimentia sub conditione iterari queant, præcipue Episcoporum est judicare, & præscribere.

CAPUT II.

Quæ in Sacramentorum administratione servanda; & quis eorum præcipuus Minister?

1. *Pastores ut semper sancte Sacramenta administrare queant, sancte vivere debent.*
2 *Quomodo ante eorum administrationem se præparare debeant?*
3 *In administratione Sacramentorum eorum effectus, & usus exponendus.*
4 *Nec tantum suscipientium, sed & adstantium ratio habenda.*
5 *In quorum Sacramentorum administratione id præcipue faciendum?*
6 *Pastores ad Sacramenta administranda semper debent esse parati.*
7 *An Pastor teneatur administrare peste infectis?*
8 *Quare cæremoniæ in administratione Sacramentorum adhibeantur?*
9 *Quid de cæremoniis credendum tradat Synodus Tridentina, & moderna Fidei professio?*
10 *Cæremoniæ pro arbitrio privatorum immutari nequeunt.*
11 *Illæ adhibendæ juxta præscriptum librorum Ritualium, qui illum in finem sunt conscripti.*
12 *An liceat a Ritibus præscriptis recedere, prætextu quod contrarii sint conformiores primitivæ Ecclesiæ disciplinæ?*

13 *Episcopi subinde libros Rituales revidere debent.*
14 *Decreta circa administrationem Sacramentorum potissimum ad Parochos diriguntur.*
15 *Parochos in sua Parochia est* ordinarius *Sacramentorum minister.*
16 *Nullus in aliena Parochia, aut alienis Parochianis Sacramenta administrare potest.*
17 *Parochus qua ratione dicatur* proprius *Sacerdos*, Pastor, *aut* Curatus?

I. „CUM in Ecclesia Dei nihil sanctius, aut utilius, nihil excellentius, aut magis divinum habeatur, quam Sacramenta ad humani generis salutem a Christo Domino instituta, (ait Rituale Romanum) Parochus, vel quivis alius Sacerdos, ad quem eorum administratio pertinet, meminisse in primis debet, se *sancta* tractare; atque omni fere temporis momento ad tam *sanctæ* administrationis officium paratum esse oportere. Quamobrem illud perpetuo curabit, ut integre, caste, pieque vitam agat: nam etsi Sacramenta ab impuris coinquinari non possunt, neque a pravis ministris eorum effectus impediri; impure tamen, & indigne ea ministrantes, in æternæ mortis reatum incurrunt.

Eadem Pastoribus, & Sacerdotibus enixe commendant Synodi nostræ tum Provinciales, tum Diœcesanæ Belgicæ: *Ne dum aliis cælum aperiunt, ipsi sibi viam muniant ad gehennam.* ait Synodus Buscoducensis sub Masio Episcopo *tit.* 2. *cap.* 1.

II. Censuit insuper Cameracensis D. anno 1567. monendos Pastores omnes, ut Sacramenta administraturi, summa animi devotione Omnipotentis Dei implorent auxilium, quo in illis plane divinis functionibus mundam rectamque mentem afferant „. Quin & addit Rituale Romanum: „Ipse vero (Parochus) antequam ad hujusmodi administrationem accedat, paululum, si opportunitas dabitur, orationi, & sacræ rei, quam acturus est, mediationi, vacabit.

III. Ut autem fidelis populus ad suscipienda Sacramenta majori cum reverentia, atque animi devotione accedat, præcipit Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 7. *De Reform.* „Episcopis omnibus, ut non solum, cum hæc per seipsos erunt populo administranda, prius illorum *vim* & *usum* pro suscipientium captu explicent, sed etiam idem a singulis Parochis, pie prudenterque; etiam lingua vernacula, si opus sit, & commode fieri poterit, servari studeant.

IV. Idipsum in suis passim Synodis, ac Ritualibus libris Episcopi sedulo inculcant; monentque, ut in administratione Sacramentorum non tantum suscipientium, sed etiam præsentium, & adstantium ratio habeatur.

„In administratione quorumcumque Sacramentorum (ait Synodus P. II. Mechl. *tit.* 2. *cap.* 3.) vis & efficacia eorum, pro captu sumentium, ac *præsentium*, sæpe a Pastoribus explicentur.

Similiter Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 5. *cap* 6. Omnes, qui administrant Sacramenta, illorum vim & usum, pro eorum qui sumpserint, & *adfuerint* capacitate, & intelligentia diligenter explicent.

Et Synodus Atrebatensis sub Francisco Richardoto titulo de *Sacramentis in genere cap.* 1. „præcipit omnibus Pastoribus, ut in Sacramentorum administratione semper aliquid adferant ad explicandam institutionem, & utilitatem Sacramenti, ex quo *præsentes* ædificationem aliquam capiant.

V. Quantumvis in omnium Sacramentorum administratione id faciendum injugatur Pastoribus, facilius tamen ac fructuosius id fieri posse videtur in administratione Baptismi, Eucharistiæ per modum Viatici, & Extremæ Unctionis; tum quod in horum administratione plures soleant adesse, tum quod major appareat, quam in aliorum administratione opportunitas.

Cum enim in ipso Baptismo infans renascatur; atque specialiter fiat professio vitæ Christianæ, & abrenuntiatio satanæ, & pomparum sæculi, opportunissimum videtur, tunc ipsis præsentibus in memoriam revocare, quomodo & ipsi aliquando in Christo renati eam professionem emiserint, & renuntiationem solemniter fecerint; expendantque num conformiter ad eam sponsionem hactenus vixerint.

In administratione Viatici, & Extremæ Unctionis ipsa hominis morientis præsentia attentionem majorem in ipsis adstantibus, præsertim consanguineis, & familiaribus morientis, nata est conciliare.

VI. „Pastores ad administranda Sacramenta vocati (ait Synodus P. II. Mechl. *tit.* 2. *cap.* 5.) officio suo fungi non tardent, *graviter* alioqui puniendi; *gravissime* vero, si quem ipsorum negligentia, sine Baptismo, Confessione, Sacro Viatico, aut Extrema Unctione, ex hac vita migrare contigerit.

Idem omnes passim Synodi inculcant, additque Synodus Antuerpiensis sub Miræo, *tit.* 2 *cap.* 3. „Ac ubi populus est numerosior, bis in die, mane circa horam septimam, & vesperi sub Laudibus, in templo (Pastor) sese præsentem exhibeat omnibus opera illius uti volentibus.

VII. Cumque Pastor animam suam debeat ponere pro ovibus suis, concluditur, Pastorem neque ob periculum contagionis seu infectionis pestis posse subditis suis negare administrationem Sacramentorum, si alius non adsit, qui ejus vices suppleat; quapropter anno 1668. judicatum fuit in Parlamento Parisiensi, Pastorem potuisse privari suo Pastoratu ob non administrata Sacramenta tempore pestis, ut refertur in opere, cui tit. *Journal des Audiences pag.* 3. *lib.* 4. *cap.* 1.

Hanc esse Pastorum obligationem tamquam notoriam supposuit, & expressit Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 5. *cap.* 10. „Tamen quia experientia cognitum est, ait Synodus, eam esse multorum Parochianorum infirmitatem, & pusillanimitatem, ut a proprio Parocho abhorreant, simul atque eumdem alicui, vel leviter de peste suspecto Sacramenta administrasse intelligunt, præcipit ut tempore pestis Cappellani constituantur sumptibus æra-

„ rii publici, vel collectis singulorum Parochianorum, in quorum „ utilitatem evidenter hoc cedere intelligitur, qui Sacramenta „ dictis peste infectis, iisque solis administrent, quibus Cappellanis „ Episcopi dent curam animarum.

Quæ cura, & cautio in administrandis Sacramentis, aliisque spiritualibus subsidiis impendendis adhibenda sit tempore pestis, fuse exposuit S. Carolus in sua Synodo Provinciali V. *part.* 2. Constitutionum: quæ merito ab Episcopis, & Pastoribus hujusmodi occasione incidente consuli poterunt.

VIII. Ulterius ut major sit erga Sacramenta rudioris populi devotio, & reverentia, jam pridem a primis Ecclesiæ sæculis ritus seu cæremoniæ quædam in Sacramentorum administratione adhiberi consueverunt; quibus & ipsi Sacramentorum effectus subinde explanantur, & populo sensibiliter proponuntur; mentemque Fidelium ad rerum divinarum contemplationem excitant.

Unde Synodus Tridentina *Sess.* 22. *de Sacrificio Missæ cap.* 5. postquam dixisset varias cæremonias, in Sacrificio Missæ ex Apostolica disciplina, & traditione adhiberi, finem earum subjicit his verbis: „ Quo & majestas tanti Sacrificii commendaretur, & mentes fidelium per hæc visibilia Religionis, & pietatis signa, ad „ rerum altissimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitarentur.

IX. De his ritibus sive cæremoniis definit Synodus Tridentina *Sess.* 7. *can.* 13. „ Si quis dixerit receptos & approbatos Ecclesiæ „ Catholicæ ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro „ libitu omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum „ Pastorum mutari posse, anathema sit.

Professio fidei hæc habet: „ Receptos quoque, & approbatos „ Ecclesiæ Catholicæ ritus, in supradictorum omnium Sacramentorum solemni administratione, recipio & admitto.

X. Ritus hi tametsi ad ipsum Sacramentorum valorem, vel substantiam non pertineant, possintque salva eorum validitate omitti, & mutari, immo pro temporum ac locorum diversitate ritus hi varii fuerint, & etiamnum sint; tamen sapienter Ecclesia declaravit eos non posse arbitrio quorumcumque inferiorum Pastorum vel ministrorum mutari, aut de novo introduci: ne alias sub specie Religionis, & pietatis, superstitio, aut avaritia, vel irreverentia in Sacramentorum administratione sensim immisceantur: quod aliquot ante Synodum Tridentinam sæculis non infrequens fuit; ipsisque hæreticis, ritus Ecclesiasticos explodendi, ac generatim rejiciendi prætextum dedisse videtur.

XI. Quapropter, absoluta Synodo Tridentina, varii ab Episcopis pro suis respective Ecclesiis seu Diœcesibus compositi fuere libri, quos vulgo *Ritualia*, vel *Pastoralia*, aut *Manualia* vocare solent.

Horum librorum scopum esse, præscribere, quos in administrandis Sacramentis, & celebrandis divinis Officiis Parochi, aliique Ecclesiæ ministris observent, non autem quæstionum Theologicarum, aut dogmatum decisionem facere, indicat ipsa librorum nomenclatura, & in præfatione ad suum Rituale expressit Paulus V. his verbis: „ His ita constitutis, restabat, ut uno etiam volumine comprehensi, sacri & sinceri Ecclesiæ Catholicæ *ritus*, qui in Sacramentorum administratione, aliisque Ecclesiasticis functionibus servari debent ab iis, qui curam animarum gerunt, Apostolicæ Sedis auctoritate prodirent, ad cujus voluminis præscriptum, in tanta Ritualium multitudine, sua illi ministeria tamquam ad publicam, & obsignatam normam peragerent, unoque ac fideli ductu inoffenso pede ambularent eum consensu. "

XII. Quamvis non omnes ritus, seu cæremoniæ in libris Ritualibus singularum Diœcesium præscripti, ex Apostolica disciplina, & traditione descendant; sed plures postremis Ecclesiæ temporibus sint introducti; immo nec omnes & singuli haberi debeant tamquam ab Ecclesia Catholica probati; nihilominus Parochis, aliisque inferioribus ministris fas non est citra necessitatem privata auctoritate in publica Sacramentorum administratione, aut divinorum Officiorum persolutione a ritibus in Rituali, vel Pastorali suæ Diœcesis præscriptis facile, & passim recedere; eo etiam titulo, quod ritus contrarius puriori primitivæ Ecclesiæ disciplinæ videatur conformior; ne alias hæc licentia paulatim latius serpens, confusionem, aliaque incommoda in ipsos sacros ritus, & Sacramentorum administrationem inducat.

„ In administrandis Sacramentis (ait Synodus P. II. Mechl. *tit.* 2. *cap.* 1.) *Pastorale* suæ Ecclesiæ Cathedralis omnes sequantur, & eo deficiente, Ecclesiæ Metropolitanæ, nihil temere addendo, demendo, vel immutando Idipsum ceteræ quoque Synodi Belgicæ mandant; rationemque mandati hanc præmittit Synodus D. Cameracensis anno 1567. tit. *De Sacramentis cap.* 3. In signis externis ac cæremoniis ne qua malevolis relinquatur offensio, utque juxta Apostoli sententiam, idipsum dicamus omnes, *perfecti in eodem sensu atque sententia.* " 1. Cor. cap. 1. v. 10.

XIII. Cæterum, sicuti Synodus Tridentina, aliæque eam sequutæ Synodi sæpius monuerunt Episcopos, ut suarum respective Ecclesiarum Breviaria, & divini Officii libros reviderent, & expurgarent ab omni eo, quod cum divini Officii majestate non convenire judicarentur, ita & Episcoporum est Rituales libros suarum Diœcesium subinde revidere, & diligenter examinare, num nihil in ritus, vel per negligentiam aut ignorantiam intrusum sit; quod pietatem ac reverentiam Sacramentis debitam minuat, aut saltem minus promoveat, vel etiam superstitionem aliquam redoleat; vel Fideles facile in superstitionem natum sit inducere. Ac denique expendant, an ritus aliqui hoc tempore induci haud possint; qui & usui ac instituto Sacramentorum sint conformiores, & ad pietatem & reverentiam erga sacra mysteria in mentibus Fidelium excitandam convenientiores, & efficaciores.

XIV. Ex citatis hactenus Synodorum ac Ritualium Decretis, & monitis circa observanda, & cavenda in administratione Sacramentorum illud perspicuum est, ea potissimum ad Parochos dirigi; hosque præcipue circa Sacramentorum administrationem instrui.

XV. Nec mirum, cum enim Parocho totius Parochiæ cura spiritualis incumbat, quemadmodum *part.* 1. *tit.* 3. *cap.* 1. ostensum fuit, etiam ipsi principaliter & jure ordinario competit Sacramentorum administratio ad exclusionem omnium aliorum inferiorum Sacerdotum, adeo ut si qui in ejus Parochia aut ejus Parochianis Sacramenta administrent, id nonnisi ut ejus coadjutores, & subsidiarii, ac de ipsius tacito vel expresso consensu facere censeantur.

Hoc Parochorum jus non obscure expressit Synodus Tridentina, monens Episcopos *Sess.* 24. *cap.* 13. *De Reformat.* ut pro tutiori animarum eis commissarum salute, distincto populo in certas propriasque Parochias unicuique *suum perpetuum peculiaremque Parochum* assignent, qui eas cognoscere valeat, & *a quo*, ait, *solo licite Sacramenta suscipiant.*

XVI. De hoc Parochorum jure haud dubitans Martinus Rythovius Episcopus Iprensis, qui Concilio Tridentino interfuerat, in sua Synodo anno 1577. *tit.* 11. *cap.* 5. ita loquitur: „ Cum in omnibus rebus, pro pace & tranquillitate, sit certus ordo servandus, neque conveniat quempiam in *alienam* messem manum suam mittere; sed unusquisque super grege sibi eredito vigilare debeat: Ordinamus ut nullus Sacerdos (cessante periculo, & citra necessitatem) extra limites suæ Parochiæ aut etiam in sua Parochia alienis Parochianis Sacramenta, absque proprii Pastoris consensu, aut nostra speciali licentia, administrare præsumat. "

Idipsum iisdem pene verbis expressum est in Synodis Buscoducensibus sub Metsio, & Masio Præsulibus; Cameracensi anno 1567. item anno 1604. Audomarensi anno 1585. aliisque; adeo ut jure communi & etiam Belgico, Parochi sint *ordinarii* Sacramentorum ministri in suis respective Parochiis, & respectu suorum Parochianorum.

XVII. Hoc ex capite Parochus *proprius Sacerdos* respectu populi sibi commissi vocatur in *cap. Omnis utriusque sexus tit. De Pœnitentiis, & Remiss.* utpote cui jure *proprio* competit Sacerdotale officium populo impendere. Item antonomastice *Pastor* dici consuevit; utpote cui incumbat populum divini verbi prædicatione, & Sacramentorum exhibitione spiritualiter pascere. *Curatus* quoque nonnunquam appellatur; eo quod *cura* populi ipsi primario incumbat.

Quomodo & quousque Sacramentorum, signanter Eucharistiæ, & Pœnitentiæ, administratio etiam aliis Sacerdotibus, præsertim Regularibus, sive vigore privilegiorum, sive consuetudinis, communicata fuerit; eaque in Ecclesiis Parochialibus, aut extra eas, ipsis tamen Parochianis exhibere sine licentia Parochorum liceat, tractando de singulis Sacramentis notabimus.

CAPUT III.

De idiomate, quo administrari possunt Sacramenta.

1 *An conveniat preces patrio idiomate recitari?*
2 *Quid S. Cyrillus Gentis Sclavonicæ Apostolus expertus fuerit in usum suæ linguæ?*
3 *Idioma patrium in divinorum Officiorum recitatione non displicuit Joanni VIII. Summo Pontifici.*
4 *Duci Uratislao petenti ut in Bohemia* Sclavonico *idiomate Officium divinum recitaretur, negavit Gregorius VII.*
5 *Sententia D. Fleury historici exponitur.*
6 *Ab usu hodierno recedere non debent ministri sine superiorum licentia.*
7 *Parochi tamen utiliter exponunt quid ritus significent, quid Ecclesia suis precibus impetrare velit.*

I. CAPITE præcedenti, num. 3. 4. & 5. observatum Synodum Tridentinam, aliasque Synodos mandasse omnibus curam animarum sustinentibus, ut in administratione Sacramentorum populo exponant eorum virtutem sive effectum; necnon quæ sint in suscipientibus necessaria, ut cum fructu ea suscipiant.

Cum igitur in precibus atque collectis, quas in administratione Sacramentorum & divinorum officiorum celebratione Ecclesia præscribit in suis passim ritualibus, manualibus, & libris ecclesiasticis recitandas, plurima occurrant, per quæ fideles in horum notitiam venire possent, quis ambigat quin ad populi instructionem, atque excitandam pietatem, & erga sacra reverentiam plurimum valeret, si hæc lingua vernacula sive idiomate patrio recitarentur (*a*), quemadmodum pluribus sæculis in Ecclesia usitatum fuit.

II. Idipsum expertus dicitur sanctus Cyrillus Apostolus Gentis Sclavonicæ, de quo legitur in ejus vita apud Bollandum ad 9. Martii in secundis actis, *pag.* 22. „ Apostolicus (Hadrianus II.) & „ reliqui rectores Ecclesiæ corripiebant beatum Cyrillum, cur videlicet ausus fuisset, *in Sclavonica lingua* Horas canonicas statuere. At ille humiliter respondens dixit: Attendite, vos Fratres & Domini, sermonem Apostoli dicentis: *Loqui variis linguis nolite prohibere*. Secutus ergo Apostolicam doctrinam (linguam) quam impugnatis institui. At illi dixerunt, quamvis „ Apostolus loqui variis linguis persuaserit, non tamen per „ hoc in ipsa, quam statuisti, lingua, divina solemnia voluit „ decantari.

„ Cum autem propter hujusmodi institutionem plus & plus a„ pud eos crebresceret altercatio, beatus Cyrillus dictum Davidicum „ protulit in medium dicens: Scriptum est enim: *Omnis lingua* „ *laudet*

(*a*) Tridentinis Patribus visum est *sess.* 22. c. 8. & usum præsentem non esse mutandum; saltem si agatur de liturgia. Petierunt nonnumquam Principes, ut patrio idiomate sacra mysteria celebrarentur, verum repulsa passi sunt.

„ *laudet Dominum*; & si omnis spiritus laudando magnificat Dominum, cur me prohibetis sacrarum Missarum solemnia, & Horarum Sclavonice modulari? Siquidem si quivissemus illi populo aliter aliquando cum cæteris nationibus subvenire in lingua Græca, vel Latina, omnino quæ reprehenditis non sanxissem, sed quia idiotas, & viarum Dei totaliter eos reperi ignaros, solum hoc ingenium almiflua sancti Spiritus gratia cordi meo inspiravit, per quod etiam *innumerum* populum Deo acquisivi. Quapropter, Patres & Domini cogitate consultius, si institutionis meæ normam hanc expediat immutare. At illi audientes, & admirantes tanti viri industriam, & fidem, studiosa deliberatione præhabita, statuerunt supradicto ordine, & sermone, in illis partibus, quas beatus Cyrillus Deo acquisierat, sicut statuerat, canonicas Horas cum Missarum solemniis ita debere deinceps celebrari.

III. Neque hanc Missarum, & Horarum canonicarum, aliorumque divinorum Officiorum decantationem, & recitationem, in idiomate patrio ad populi ædificationem, displicuisse Joanni VIII. habetur ex ejus epistola sub idem pene tempus scripta ad Suantopulkon gloriosum Comitem Moraviæ, in qua hæc scribit: „ Nec sane fidei vel doctrinæ aliquid obstat, sive *Missas* in *Sclavonica* lingua canere, sive sacrum Evangelium, vel lectiones divinas novi & veteris Testamenti bene translatas, & interpretatas legere, aut alia *horarum Officia omnia* psallere, quoniam qui fecit tres linguas principales Hebræam scilicet, Græcam, & Latinam, ipse creavit & alias omnes ad laudem, & gloriam suam.

Itaque nec sub finem sæculi IX. quando sedit Joannes VIII. vetita videtur fuisse divinorum Officiorum lingua vulgari decantatio, vel recitatio.

IV. Credit D. Claudius Fleury in sua historia Ecclesiastica *lib.* 63. *num.* 8. primam originem prohibitionis legendi sacram Scripturam, & ecclesiastica Officia in lingua vulgari referendam esse ad tempora Gregorii VII. (*a*) qui postulanti Uratislao Regi, vel Duci Bohemiæ, ut divina Officia lingua *Sclavonica* apud gentem Sclavorum recitari possent, absolute renuit, & ut populi hac in parte postulatis Rex obsisteret, mandavit. Istius prohibitionis hanc rationem assignat, quod „ omnipotenti Deo sacram Scripturam placuit quibusdam locis esse occultam, ne si ad liquidum cunctis pateat, forte vilesceret, & subjaceret despectui, aut prave intellecta a mediocribus *in* errorem induceret.

V. Hoc a Gregorio hic positum prohibitionis fundamentum, nequaquam sat firmum visum fuit octo primorum sæculorum Patribus, qui licet non ignorarent in sacris Scripturis nonnulla obscuriora, & abditiora contineri, nihilominus & sacram Scripturam, necnon divina Officia idiomate vulgari, & singulis populis proprio, legi & publice recitari permiserunt, uti recte notat D. Fleury loco citato, qui & *suo discursu* 3. *historico num.* 24. ait: „ (*b*) Non moveor ratione, qua pretendunt varii moderni (veterem disciplinam recitandi divina Officia lingua vulgari, merito abrogatam esse) ad conservandam reverentiam Religioni debitam: hæc enim cæca reverentia, ait, non convenit nisi falsis Religionibus fundatis super fabulis, & frivolis superstitionibus. Vera Religio tanto in majori pretio erit, quanto melius nota fuerit ". Idem pluribus ostendit Daniel Papebrochius in erudita Dissertatione XVIII. in Conatu suo Chronico-historico vitæ Nicolai I. subjecta; in qua notat, quod Innocentius IV. etiam sæculo XIII. permiserit cuidam Episcopo, ut conformiter ad consuetudinem apud Sclavos receptam, divinum Officium in lingua ibidem usitata recitaret, hac subjecta ratione, *Quod sermo rei, & non sit res sermoni subjecta.*

VI. Cum a veteri & Patrum disciplina hoc in puncto recessum sit, & jam in Ritualibus seu Manualibus auctoritate sua Episcopi præscripserint, ut hæ preces dicantur lingua *latina*; summa prudentia hic opus est; ne prætextu majoris utilitatis, aut pristinæ Patrum disciplinæ, ab hoc usu & Ritualium præscripto, Parochi, aliique inferiores Ecclesiæ ministri sine legitima Superiorum licentia recedant.

VII. Quin tamen vel ante, vel post administrata Sacramenta parochi utiliter pro populi captu, quod per externos illos ritus & preces, Ecclesia significare, & a Deo impetrare velit, lingua vernacula exponere queant, dubium non est.

CAPUT IV.

An aliquid in Sacramentorum administratione exigi possit?

1 *Populi devotioni officit, Sacerdotum ex Sacramentorum administratione quæstus captatio.*
2 *Primi Christiani omnem temporalium exactionem abesse volebant, sed voluntarie offerebant.*
3 *Eamdem disciplinam Ecclesia semper retinuit.*
4 *Neque sub obtentu consuetudinis temporalia exigi permisit.*
5 *Quid circa hoc statuerint Synodi Belgicæ?*
6 *Nec titulo paupertatis hæc exactio permittitur.*
7 *Ecclesia vult retineri oblationum usum; nec vetat voluntarie oblata accipi.*
8 *Cavenda in oblatorum receptione tacita exactio.*
9 *Sacramenta æque prompte administranda pauperibus ac divitibus.*
10 *Cavendum ne voluntariæ Fidelium oblationes transeant in coactas.*
11 *Aliquando prohibita etiam ultronea temporalium oblatio in receptione Sacramentorum.*
12 *Quid voluerit observari S. Carolus?*
13 *Quomodo omnis turpis quæstus, ejusque species in administratione necessario cavendus?*
14 *Difficulter omnis mali species cavetur, dum Ministri ex oblatis in administratione Sacramentorum vivere debent.*
15 *Danda Ministris Ecclesiæ ea competentia, ut in administratione Sacramentorum oneri non sint Fidelibus.*
16 *Decimatorum dandi eam competentiam obligatio.*
17 *Offerenda in Sacramentorum administratione aliquando a Superioribus taxata, & quare?*
18 *Sic taxata dici solent* jura *Pastoralia; & in administratione Matrimonii & sepulturis potissimum obtinent; & quare?*
19 *Videntur successisse in locum decimarum personalium.*
20 *Jura illa hic ægre sine consensu Regis imponi possunt.*
21 *Minus incommodi habebat decimarum personalium, quam hodierna jurium Pastoralium in administratione Sacramentorum solutio.*
22 *Laici ab impositione onerum per Judicem Ecclesiasticum, subinde ad Senatum Regium appellare possunt.*
23 *Vix jura illa sine offensione exigi possunt; & quid hic a Superioribus faciendum?*
24 *Circumspecte in horum jurium exactione Ministri Ecclesiæ se gerere debent.*

I. NIHIL est, quod populi erga sacra Religionis nostræ mysteria reverentiam, & existimationem pietatemque ita minuat, quam si videat, ea a Sacerdotibus atque Ecclesiæ ministris ad quæstum torqueri; ipsosque ex eorum administratione commoda temporalia sibi aucupari.

Hinc nihil unquam magis exhorruit Ecclesia, quam pactiones, conventiones, atque exactiones cujuscumque rei temporalis in Sacramentorum administratione, quæ speciem Simoniæ, aut ut minus turpis quæstus apparentiam præ se ferre solent.

☞ Abusum hujusmodi exeunte XIII. sæculo notavit, & summopere deploravit Guillelmus Durandus Episcopus Mimatensis, vulgo *Speculator*, in Tractatu *de modo Generalis Concilii celebr. Parte secunda, rubrica* 68. Quod sepulturæ in multis locis vendantur, & in aliis pro Baptismo, Pœnitentia, Eucharistia, & aliis Sacramentis pecunia ex quadam pestifera consuetudine recipiatur, & levetur: neque prosunt remedia super hoc constituta, pro eo quod multi ex majoribus columnis, & Prælatis Ecclesiæ in hoc peccant; ideo quia ab his male agitur, facile trahitur a subditis in exemplum.

Utinam nec hodie pestifera ejusmodi consuetudo exemplo similium Prælatorum firmaretur! qui Parochos ipsos, aliosque Ecclesiæ ministros ac sordidum hunc quæstum ob defectum congruæ, & honestæ competentiæ & quodammodo cogunt.

II. De primis Christianis in suo Apologetico *cap.* 39. scribit Tertullianus: „ Præsident probati quique Seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti: neque enim pretio ulla res Dei constat; etiam quod arcæ genus est, non de *honoraria* summa quasi redemptæ religionis congregatur: Modicam unusquisque stipem menstrua die, vel cum velit, & si modo possit, apponit: nam nemo compellitur, sed sponte confert. Hæc quasi deposita pietatis sunt.

In antiquis, ac etiam Pamelii editionibus Operum Tertulliani, pro his verbis, *non de honoraria summa*, legitur, *non de oneraria summa*; sed priori modo legi in vetustissimo codice observat Rigaltius; quasi diceret: „ In nostris Conventibus congregatur summa, quæ non sit tamen *dehonestamento* religioni, nec ideo venalis aut redempta dici debet religio nostra „. Hæc Rigaltius.

Primi ergo Christiani prompto animo offerebant, quæ Ecclesiæ ministris pauperibusque sustentandis sufficiebant; sed pecuniæ quamcumque exactionem in Sacramentorum, aut aliorum sacrorum administratione exhorrebant.

III. Et licet in nonnullis disciplinæ articulis Ecclesia coacta fuit, aliquando a primitiva Patrum puriore disciplina nonnihil recedere, in hoc tamen articulo, eam semper retinuit disciplinam, ut omnem in ipsa Sacramentorum exhibitione temporalium exactionem omnemque turpis quæstus speciem abesse voluerit.

IV. Sæculo XII. Concilium Lateranense sub Innocentio II. *Can.* 2. pecuniam dari aut exigi pro quocumque Sacramento vetat, additque: „ Et nec pro pastu, nec sub obtentu *alicujus consuetudinis* ante vel post a quoquam aliquid exigatur, vel ipse (qui Sacramenta suscipit) dare præsumat: quoniam Simoniacum est.

Et rursus eodem sæculo Concilium Lateranense III. sub Alexandro III. in *Cap.* 9. *De Simonia*, *horribile nimis* reputat, quod in quibusdam Ecclesiis pro Sacramentis aliquid requiratur. „ Putant autem, inquit, plures ex hoc licere, quia legem mortis de longa consuetudine invaluisse arbitrantur, non attendentes, quod tanto graviora sunt crimina, quanto diutius infelicem animam tenuerunt alligatam.

Sub idem tempus Concilium Turonense prohibens pro Chrismatis, aut olei receptione aliquam pretii exactionem attentari, subjicit: Nec sub *obtentu cujusdam consuetudinis* reatum suum quis teneatur: quia temporis diuturnitas non diminuit peccata, sed auget ": *Cap.* 8. *tit. De Simonia.*

V. His Conciliorum Decretis insistentes posteriores Belgii, ac vicinarum Provinciarum Episcopi, omnem tum in suis Ritualibus libris, tum in Synodorum Decretis, temporalium exactionem in Sacramentorum administratione proscripserunt; eaque *gratis*, & sine ulla quæstus specie dari jusserunt.

„ Cum Sacramenta Ecclesiæ (ait Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 5. *cap.* 5.) non solum sine Simoniæ labe, verum etiam sine *avaritiæ suspicione* administranda sint, caveant omnes, ne in eorum administratione quidquam exigant directe, vel *indirecte*.

Syno-

(*a*) Obiit ille Pontifex summus an. 1085.

(*b*) *Je ne suis point touché de la raison*, ait, D. Fleury, *qu'alleguent plusieurs Modernes, de conserver le respect pour la Religion. Ce respect aveugle ne convient qu'aux fausses Religions, fondées sur des fables & des superstitions frivoles. La vraie Religion sera toujours d'autant plus respectée, qu'elle sera mieux connue.* Textum patrio idiomate conceptum ipse retulit D. Van-Espen.

Synodus D. Mechliniensis *tit.* 2. *cap.* 3. ait: „ Sacramenta omnia libere conferantur, nihilque *omnino* directe, vel *indirecte* in eorum administratione exigatur.

Hæc hisque similia passim Synodi, & libri Rituales inculcant.

VI. Et quia nonnulli paupertatis, aut necessitatis prætextu hasce exactiones colorare prætendunt, plures Synodi expresse & hunc prætextum, tamquam insufficientem rejiciunt.

„ Illud præterea diligenter caveant Parochi, omnesque alii, ad quos cujusvis Sacramenti administratio spectat, ne pro illis administrandis ab ullo, vel *omnium rerum inope* Sacerdote, verbis aut etiam signis quidquam prorsus, vel *minimum quovis* modo petatur, exigaturve " : ait Synodus Aquensis anno 1589. *tit. de Sacramentis*.

„ Pro Sacramentorum ministerio, nullus Sacerdos, quamvis egens, verbis vel *nutibus* quidquam prorsus, vel *minimum* petat, exigatve " : inquit Synodus Avenionensis anno 1594. *tit.* 11.

VII. Verum dum adeo severe Sacramentorum ministris omnis cujuscumque rei temporalis exactio in administratione Sacramentorum vetatur, intentio tamen Ecclesiæ in hac prohibitione non est, laicos fideles a veteri, & in Ecclesia probato oblationum, & eleemosynarum usu etiam in ipsa Sacramentorum administratione retrahere; aut ipsis ministris inhibere a Fidelibus liberali animo oblata accipere.

Quinimmo Concilium Lateranense IV. sub Innocentio III. in *cap.* 42. *tit. De Simonia*, sicuti vetat aliquid a ministris in Sacramentorum ministerio exigi, ita pariter vult laudabiles consuetudines aliquid offerendi a laicis observari.

Et Rituale Romanum Pauli V. postquam omnem exactionem in Sacramentorum administratione proscripsit, immediate subjungit: „ Si quid vero nomine eleemosynæ, aut devotionis studio, *peracto* jam Sacramento, a fidelibus *sponte* offeratur, id licite pro *consuetudine* locorum minister accipere poterit.

Nonnulla vero in hac oblatorum receptione a Parochis, aliisque Sacramentorum ministris observanda sunt.

VIII. Primo, ne in similium oblatorum receptione tacita saltem exactio, Simoniæ aut avaritiæ suspicionem ingerens, intercedat.

Tacitæ hujus exactionis frequenter sunt rei, qui verbo aut facto eos arguunt avaritiæ, aut inhumanitatis, qui post administrationem Sacramentorum nihil, aut parum offerunt. Quis enim ambigat, quin sic agendo cogant quodammodo Fideles ad dandum, dum negando, avaritiæ aut inhumanitatis notam sibi impingendam norunt.

IX. Secundo, sollicite cavendum, ne Sacramenta majori promptitudine, & hilaritate administrentur illis, a quibus plura offerenda scitur; facile enim major illa promptitudo & hilaritas, avaritiæ turpisque quæstus suspicionem insinuabunt.

X. Tertio, cavendum est, ne gratuitæ oblationes ex devotione Fidelium procedentes, facile in præceptum & necessitatem vertantur; adeo ut si quis offerre prætermittat, avarus immo injustus audiat.

Hinc enim continget, ut Fideles vel paupertate, præsertim occulta, vel expensarum gravitate territi, Sacramenta aut non suscipiant, aut saltem diutius, quam oportet, differant. Quod hodie, proh dolor! non raro circa susceptionem Viatici, & Extremæ Unctionis evenire, nimis quam manifestum est.

XI. Ob hæc aliaque ex oblatorum receptione pullulantia incommoda, quæ difficulter in totum præcaventur, olim Synodus Eliberitana decrevit: *Hi qui baptizantur, ut fieri solebat, nummos in concham non mittant, ne Sacerdos, quod Gratis accepit, Pretio distrahere videatur.* Statuti illius rationem exposuit in Concilio Basileensi Julianus Cardinalis; " Apostolus præcipit ab omni *specie* mali abstinendum, 1 Thess. *cap.* 5. *vers.* 22. Nonne *gratis* offerre, & eleemosynam dare est pium, & charitatis opus; sed quoniam tempore Baptismi nummos projicere in concham prætendebat *speciem* mali, emendari & aboleri jussit Ecclesia.

XII. Quin Sanctus Carolus noluit, ut Presbyteri quamcumque rem pro administratione Sacramentorum acciperent, etiam sub *obtentu eleemosynæ*; ut omnem *occasionem*, & *notam avaritiæ* adimeret; utque exacte per omnia observarent hæc verba; *Gratis accepistis, gratis date* Matth. cap. 10. vers. 8.

XIII. Scio quidem hanc disciplinæ puritatem nec ubique vigere, nec in omnibus Ecclesiis hodie in præcepto esse, ut nimirum ministri non possint, jam administrato Sacramento, *gratis* oblata recipere: ipsa tamen sacra ministerii functio omnes ministros adstringit, ut in oblatorum receptione, eam servent moderationem, & agendi modum, ne avaritiæ, turpisve quæstus notam incurrendo, ministerium ipsorum vituperetur, & Sacramentis debita reverentia vilescat. Caveantque sedulo, ne liberales fidelium oblationes tandem in suspectas exactiones degenerent; quo fiat, ut vel fideles a Sacramentorum receptione retrahantur, aut diutius quam convenit, differant.

XIV. Multopere sane dolendum, quod in multis Parochiis Belgicis Pastores, ac præcipue Vice-Pastores adigantur ex oblationibus in Sacramentorum administratione fieri consuetis, vestitare; neque aliunde ad honeste vivendum ipsis supperat; hincque contingat, quod ipsa necessitate compellente, si non directe, & expresse temporalia in Sacramentorum administratione exigantur, *indirecte* tamen & *tacite* satis insinuetur dandi necessitas: adeo ut ipsis Laicis quasi persuasum sit, oblationes illas non esse voluntarias, sed se ad offerendum constrictos credant.

XV. Sane dispiciendum est Episcopis, aliisque Superioribus, & „ Magistratibus, " ut Parochis Evangelii Prædicatoribus (verba sunt Synodi Coloniensis anno 1536. *part.* 8. *cap.* 2.) certa ac competens subministratio victus, & vestitus fiat, idque ad eum modum, ne in administrandis Sacramentis quidpiam exigendo, oneri sint Parochianis, aut cibum vicatim discurrendo emendicare cogantur, quo nihil turpius aut sordidius.

XVI. Hoc quoque indubitatum est, quod Episcopi, & alii decimas possidentes Prælati, eorumque Capitula & Monasteria „ (uti loquitur Christianus Lupus Dissert. 2. proœmiali ad tom. 3. Scholiorum in Canones *cap.* 7.) rigidum coram Deo onus portent dandæ Parochis sustentationis integræ, & *miseras* plebes liberandi ab exactionibus variis suspectis, & offensivis, ad quas isti a necessitate coguntur.

XVII. Interim dum aliunde Parochis, & Sacerdotibus Sacramentorum, aliorumque spiritualium officiorum ministris sufficienter nequit succurri, coguntureque necessitate quodammodo ex oblatis vivere, non inconveniens visum est, ut Episcopi, aliique Superiores, & Magistratus determinent sive taxent, quid a fidelibus Parocho, aliisque ministris in administratione Sacramentorum, aliisque functionibus sit dandum.

Hoc quippe pacto contingit, ut Pastoribus, aliisque Sacerdotibus adimatur occasio, conventiones pactionesque Simoniam, aut saltem turpem quæstum redolentes cum Parochianis ineundi.

Ulterius per hanc Superiorum taxationem fit, ut Parochiani contra Parochum, & Sacerdotes conqueri nequeant, quasi Parochianos injustis, & excessivis juribus & exactionibus gravent, dum id dumtaxat petunt, quod Superiores judicarunt a subditis in Parochorum, & Ministrorum sustentationem solvendum.

XVIII. Hæc jura, quæ Pastoralia dici solent, potissimum in administratione Sacramenti Matrimonii, & sepulturis locum habent: eo quod in his sine muneribus incommodis, & scandalo peti posse videantur.

Atque in primis hic periculum non est, quod ob jura solvi consueta, & taxata Matrimonium differetur, aut omittetur; neque in ejus dilatione multum incommodi esse consuevit; nec sepulturæ ideo omittitur; aut si forsan non ea, qua alias pompa fiat, nihil aut parum inde incommodi timendum; quemadmodum (uti ante monuimus) timendum est, dum Viaticum aut Extrema Unctio, propter oblationes & expensas faciendas, differtur, aut etiam omittitur: unde nunquam legitur, quod aliqua jura in horum administratione solvenda, taxata aut præscripta fuerint.

XIX. Jura hæc in Funeralibus aut contractu Matrimonii solvi solita, & a Superioribus ad certam quantitatem taxata, videntur in locum decimarum personalium (quæ de jure communi debentur, & hodie passim in desuetudinem abierunt) successisse; ut sicuti laici eo titulo debebant de omni suo lucro decimas dare Sacerdotibus, ita vice illarum solvant jura illa vel viventes, dum Matrimonium ineunt, vel post mortem, dum sepeliuntur.

Hanc surrogationem in locum decimarum personalium non obscure expressit Synodus Atrebatensis sub Francisco Richardoto *tit. de Sacramentis cap.* 3. Cum enim *cap.* 2. mandasset, ut Pastores in administratione Sacramentorum „ omnes avaritiæ sordes, & quæstus inhonesti & reprobati suspiciones evitent; ne mercedem (quasi in rebus sanctis, & spiritualibus commutatio ulla justa esse queat) vel exigant sordide „: deinde capite sequenti subjungit: „ Sed tamen ubi solidi fructus nulli sunt, aut exigui Beneficiorum Curatorum, & minores quam sufficiant alimoniæ Pastorum: si populus se durum, & avarum præbeat, nec liberaliter pro suo quisque modulo aliquid conferat Pastoribus Sacramenta ministrantibus; agi debebit cum Majestate Regia, ut iisdem Pastoribus greges necessaria commode provideant, sive per decimas personales, quas certum est cessisse consuetudini laudatæ, qua populus pro administratione Sacramentorum liberaliter honorarium aliquod impendere solebat; sive alia quavis ratione: alioqui valde esset inhumanum laborem pastoralis officii requirere sine justa mercede, & sublata omni ratione parandi victus, & vestitus.

XX. Præterea in hoc Decreto notandum, quod dicatur, agi debere cum Majestate Regia, ut laici ad similia jura solvenda cogantur. Sciebant quippe hujus Synodi Patres, ægre permitti in Belgio, viciniisque Provinciis, ut temporalia hujusmodi onera laicis citra consensum, & auctoritatem Regis imponantur: neque facile ad eorum solutionem se constringi patiantur, nisi consensum Regis accessisse constiterit (*a*).

Hinc teste Antonio Anselmo in suo Triboniano Belgico, *cap.* 33. cum de publicatione Concilii Tridentini hic tractaretur; eumque in finem ad Consilia Regia reformationis Decreta expendenda missa essent, *ad cap.* 4. *Sess.* 21. *De Reformat.* ubi datur Episcopis facultas novas Parochias erigendi, & si necesse fuerit *compellendi* populum ea subministrare, quæ sufficiant ad vitam Sacerdotum sustentandam „ *communis* nota fuit, compulsionem illam populi, & exactionem fieri non posse sine *auctoritate Regia*, neque hanc jurisdictionem Ecclesiasticis Judicibus unquam competiisse.

☞ XXI. Quamvis, aut dictum est *num.* 19. jura in funeralibus, & contractu Matrimoniali solvi solita, probabiliter successerint in locum decimarum *personalium*, illud tamen incommodi habent hæc jura præ decimis *personalibus*, quod horum jurium exactio, & persolutio facilius nata sit ingerere speciem simoniæ aut turpis quæstus, quam persolutio & exactio decimarum *personalium*, eo quod prædicta jura solvantur, & exigantur cum respectu ad *singulas* sepulturarum, aut matrimoniorum celebrationes, eaque ratione suspicionem facile ingerent, ea persolvi vel exigi quasi pretium exhibiti ministerii divini.

Decimæ vero personales, non secus atque hodiernæ decimæ prædiales, & mixtæ solvebantur, & exigebantur sine respectu ad *singulas* functiones Ecclesiasticas: neque plus minusve solvebatur aut exigebatur, sive sacra illa sæpius vel rarius administrata essent. Proinde nulla ex earum solutione, vel petitione suspicio oriri nata erat, functiones has intuitu retributionis temporalis impendi: quam non raro horum jurium exactio, & receptio ingerere solet.

Hinc

(*a*) Jus Canonicum decernit cogi posse laicos ad jura pecuniaria ministris Ecclesiæ solvenda, quæ usu veteri sunt legitime determinata. Ita cap. *Ad Apostolicam* l. 5. Decretalium tit. 3.

Hinc ulterius sequitur, quod imputatio decimarum personalium in competentiam Pastoralem non esset obnoxia iisdem incommodis, quibus esse solet imputatio dictorum jurium in dictam competentiam: hæc enim jurium illorum imputatio quodammodo Pastores cogit ad *rigidam* horum jurium exactionem, quæ vix sine suspicione simoniæ, vel ut minus turpis quæstus, fieri solet. ☙

XXII. De Sacerdotis honorario ex funerarii Sacrificii opera agendum apud profanum Judicem, & non apud Ecclesiasticum, judicatum fuisse anno 1532. refert Renatus Choppinus *lib. 2. de Sacra politia tit. 2. num. 2.* & pluribus confirmat Carolus Fevretius tractatu *De Abusu lib. 4. cap. 8.* asseritque Senatum Regium solere improbare, & cassare suspectas ac minus honestas exactiones, quæ in sacrorum administratione fiunt tametsi longa consuetudine firmatas, & a sententia Judicis Ecclesiastici similes exactiones adjudicante, *tamquam ab abusu* ad Senatum Regium laicos appellare posse.

Decanus, & Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Engolismensis tamquam Pastores Primitivi cujusdam Ecclesiæ Parochialis condemnaverant Parochianos, ad solvendum quid modicum pro vino quoties communicarent, interjecta per Parochianos appellatione *tamquam ab abusu*, dictum fuit per Parlamentum Parisiense anno 1551. male & abusive judicatum.

XXIII. Cæterum, quacumque auctoritate jura illa sint taxata, nemo non scit, quam difficulter illa sine omni fidelium scandalo, & offensione exigantur: & quam facile horum exactio nata sit populo ingerere suspicionem, Sacramenta aliaque sacra officia a Sacerdotibus intuitu retributionis administrari; ipsorumque Sacerdotum quæstui Sacra subservire, dum vident, illa non nisi constituta mercede administrari; idque eo majore, quo solemnius administrantur.

Hinc non difficulter intelligitur, Superioribus tum Ecclesiasticis, tum sæcularibus adlaborandum esse, ut quantum rerum conditio patitur, Pastoribus, aliisque Ecclesiæ ministris ita de temporalibus provideatur, ut ab ejusmodi scabiosis, & suspectis jurium exactionibus abstinere queant: quod nec difficile esset, si proventus Ecclesiastici iis, qui in vinea Domini laborant, juxta mentem Ecclesiæ, & Fundatorum assignarentur: de quo latius infra ubi de Decimis, & bonis Ecclesiæ tractabitur (*a*).

XXIV. Denique ex dictis concludant Pastores, aliique Ecclesiæ ministri, quod, dum ob temporum duritiem aliunde quam ex his juribus necessaria vivendi media non suppetunt, in horum jurium & oblationum receptione aut petitione, eam saltem servare studeant moderationem, & circumspectionem, ne avaritiæ turpisve quæstus notam incurrant, qua ipsorum apud laicos ministerium vituperetur, & Sacramentorum, aliorumque Sacrorum usus vilescat (*b*).

(*a*) Addendus quoque est tractatus, quem Doctissimus Van-Espen elucubravit *de jure Parochorum ad Decimas, & Oblationes* &c. tractatus iste suum obtinet locum inter dissertationes ab eodem auctore elaboratas.

(*b*) Consule quid auctor noster hac de re scribit *part. 2. sect. 4. tit. 7. c. 4. num. 43. 44.* &c.

T I T U L U S   S E C U N D U S.

De Baptismo.

C A P U T   P R I M U M.

De Necessitate, Forma, & Materia Baptismi; quomodo hæc adhibenda?

1 *Primum & maxime necessarium Sacramentum est Baptismus.*
2 *Dicitur aliorum Sacramentorum* janua.
3 *Innocentius III. dubitavit, num Ordo a* non Baptizato *susceptus esset invalidus: aliqua Sacramenta ab illo valide recipi posse credidit.*
4 *Credidit* tutius *Ordines a tali susceptos reiterandos.*
5 *In quo fundata fuerit resolutio Innocentii?*
6 *Non temere de suscepto Baptismo dubitandum.*
7 *Describitur Baptismus* Flaminis.
8 *Per Baptismum Flaminis quis salvari potest?*
9 *Patrum sententiis acquiescendum.*
10 *Quid sit Baptismus* Sanguinis?
11 *Solus Baptismus Fluminis habet rationem veri Sacramenti.*
12 *Forma Baptismi Latinorum.*
13 *Forma Græcorum nonnihil in verbis diversa; eamque ut sufficientem probat Ecclesia Latina.*
14 *Expositio* Cap. 1. tit. de Baptismo.
15 *Materia Baptismi aqua naturalis.*
16 *Quæ censenda aqua* naturalis?
17 *Extra casum necessitatis cum dubio liquore baptizare non potest.*
18 *Ritus adhibendi aquam in Baptismo non ubique est idem.*
19 *Ecclesia Græca olim usa fuit* Immersione, *& eam hodierna eorum Ritualia præscribunt.*
20 *Idem ritus etiam apud Latinos aliquando usitatus fuit.*
21 *Ritus baptizandi per* immersionem *multis sæculis in Ecclesia Latina perseveravit.*
22 *Baptizare per* immersionem *non spectat ad valorem Baptismi, sed ad disciplinam.*
23 *An per* infusionem, *an per* immersionem *Baptismus sit conferendus, pendet a consuetudine, & præscripto Ecclesiarum.*
24 *Debet aqua sic adhiberi ut sit* ablutio, *non* aspersio.
25 *Aqua sic infundenda, ut ipse Baptizandus censeatur vere* ablutus.
26 *Quæ censenda pars notabilis, ratione cujus Baptizandus dicatur* ablutus.
27 *Quomodo Græci aquam infundant?*
28 *Trina immersio multis Canonibus olim præcepta fuit.*
29 *Licet* trina *immersio videatur ab Apostolis descendere, non spectat tamen ad essentiam Baptismi.*
30 *Aliquando præceptum ut* unica *fieret immersio, & quare?*
31 *Regula quæ in hac disciplinæ diversitate tenenda est.*

PRIMUM inter Sacramenta numeratur *Baptismus*, de quo in Symbolo fidei Constantinopolitano dicitur: 1. *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum.* Et Synodus Tridentina: *Si quis dixerit, Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem; anathema sit.* Sess. 6. *De Baptismo. Can. 4.*

II. Quin & jam pridem a Theologis dicitur, Baptismum esse januam aliorum Sacramentorum: id est, alia Sacramenta ad sui valorem requirere prævie in suscipiente Baptismum: quod loquutus Bonifacius VIII. in *cap. 2. De Cognat. spirituali in VI.* vocat Baptismum Sacramentorum *fundamentum, & januam reliquorum.*

III. Tempore Innocentii III. id est, sæculo XIII. ineunte, dubium fuisse, an non baptizatus, qui tamen crederet se baptizatum non posset *valide* ordinari, manifestum est responso ipsius Innocentii in *cap. 3. tit. De Presbytero non baptizato;* ubi ipse Pontifex multa adducit, quæ validitatem Ordinis ita suscepti evincere videbantur, atque inter alia tamquam certum supponere apparet, quod „ illud non sit generaliter verum, neque de novis, neque „ de veteribus Sacramentis, quod Baptismus sit *fundamentum* illorum, quoniam & Sacramentum Conjugii, & Eucharistiæ a „ non baptizatis recipi potest.

IV. Post hæc subjungit: „ Quia vero in Concilio apud *Compendium* legitur constitutum, si quis in Presbyterum ordinatus deprehenderit se non baptizatum; baptizetur, & iterum ordinetur: nos circa latorem præsentium in hoc dubitabili casu, quod „ tutius est sequentes, mandamus, quatenus ipsum per singulos „ Ordines, usque ad Sacerdotium promovere procures, & permittas eum in Sacerdotio ministrare, quia non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum: nec male de Sacramento sentitur, cum illud non Religionis contemptus, sed articulus necessitatis excludit.

Ex his haud obscurum est, Innocentium de validitate suscepti Ordinis a non baptizato dubitasse; neque credidisse, Baptismum esse fundamentum omnium Sacramentorum.

V. Ad hæc sat patet, Innocentium dubium suum de invaliditate Ordinis, suamque resolutionem de iterando Ordine fundasse in quodam Decr. Conc. *apud Compendium;* quod refertur sub nomine illius Concilii apud Gratianum *caus. 1. q. 1. Can. 60.*

Verum adverterunt Eruditi, hoc Decretum in nullo Concilio *apud Compendium* reperiri. Extat autem *lib. 6. Capitularium Regum Francorum c. 94.* neque antiquior ejus fons reperitur.

☞ Ea Criticorum animadversio satis ostendit Innocentium III. usum fuisse auctoritate Gratiani sine discussione; quod quidem non tantum in superiori responsione, sed in plurimis aliis contigisse videtur: neque enim summus Pontifex solebat discutere, num a Gratiano relata essent genuina vel authentica. Hinc ulterius contigit (uti in hoc opere sæpius notatum) plura senium, post evulgatas & receptas has Decretales Innocentii III. & aliorum Pontificum, qui similiter sine examine, Decreto Gratiani usi sunt, a Canonistis & Theologis pro indubitatis fuisse recepta, quæ vel Patribus fuerant ignota, aut saltem nondum determinata. ☙

VI. Ut vero scrupulosis anxietatis, & dubitationis occasionem adimat Innocentius, addit: „ Et certe de illo, qui natus de Christianis parentibus, & inter Christianos est fideliter conversatus, „ tam violenter præsumitur, quod fuerit baptizatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probaretur.

VII. Dicit præterea Innocentius in citato Capitulo 3. Quod quis „ non solum per Sacramentum fidei, sed per *fidem* etiam Sacramenti efficitur procul dubio membrum Christi.

Illud autem quod dicit *Fidem Sacramenti*, per quam quis efficitur membrum Christi, vocari solet *Baptismus Flaminis*, de quo verbis Augustini dicitur apud Gratianum in *Can. 34. Dist. 4. De Consecrat.* „ Invenio non tantum passionem pro nomine Christi, „ id, quod ex Baptismo deerat, posse supplere, sed etiam *fidem*, „ conversionemque cordis, si forte ad celebrandum mysterium „ Baptismi in angustiis temporum succurri non potest. Neque enim latro ille pro nomine Christi crucifixus est, sed pro meritis „ facinorum suorum: nec quia credidit, passus est, sed dum patitur, credidit. Quantum itaque valeat etiam sine visibili Sacramento Baptismi, quod ait Apostolus ad Rom. cap. 10. vers. „ 10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem;* in illo latrone declaratum est. Sed tunc impletur invisibiliter, cum mysterium Baptismi non contemptus Religionis, sed „ articulus necessitatis excludit (*a*).

VIII. De eodem Flaminis Baptismo agit Pontifex in *cap. 2. tit. De Presbytero non baptizato*, respondens Cremonensi Episcopo: „ Presbyterum, quem sine unda Baptismatis extremum diem „ clau-

(*a*) Hoc S. Augustini testimonium a Gratiano desumptum est ex lib. 4. S. Doctoris de Baptismo cap. 22.

„ clausisse significasti, quia in S. Matris Ecclesiæ fide, & Christi „ nominis confessione perseveraverit, ob originali peccato solutum, „ & cælestis patriæ gaudium esse adeptum asserimus incunctanter.

Antonius Augustinus in notis ad primam collectionem Decretalium, ad hæc verba, *Esse adeptum*, ait: *Potuisse adipisci*, malim. „ Quid enim si alicujus occulti peccati reus mortuus est? Quod si „ non satisfecit pro aliis etiam confessus?

IX. Post hæc Episcopum remittit ad libros SS. Augustini & Ambrosii, addens hanc notandam sententiam: Sopitis igitur quæstioni„ bus Doctorum, *Patrum sententias teneas*, & in Ecclesia tua jugès „ preces, hostiasque Deo offerri jubeas pro Presbytero memorato.

X. Præter Baptismum *Flaminis*, meminit quoque Augustinus in citato *Can.* 34. & in *Can.* 37. Baptismi, qui vulgo vocatur Baptismus *Sanguinis*; qui consistit in morte pro Christo tolerata, sive *Martyrio*; in quo proprio sanguine pro Christo fuso fidelis abluitur, antequam præ angustiis temporis, aliove impedimento vivificis Baptismi undis regeneretur; de quo in dicto *Can.* 37. suo nomine Augustini: „ Catechumenum quamvis in bonis operibus de„ functum vitam æternam habere non credimus, *excepto Marty*„ *rio*, ubi tota Baptismi Sacramenta complentur. Et apertius ipse Augustinus *lib.* 3. *De Civitate Dei c.* 7. „ Quicumque etiam non „ percepto regenerationis lavacro pro *Christi Confessione moriuntur*; „ tantum eis valet ad dimittenda peccata, quam si abluerentur sa„ cro Fonte Baptismatis.

XI. Verum licet ex his sufficienter constet, Baptismum *Flaminis* (qui in perfecta peccatorum detestatione ex Dei amore, & desiderio recipiendi Sacramentum Baptismi consistit) & Baptismum *Sanguinis* supplere vices Sacramenti Baptismi, nihilominus certum est, neutrum esse Sacramentum; neque verum *Baptismum*, de quo loquitur Christus, dum ait: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua*, & *Spiritu Sancto*, *non potest introire in regnum Dei*. Joan. 3. vers. 5. Et rursus: *Euntes docete omnes gentes*, *Baptizantes eos in nomine Patris*, & *Filii*, & *Spiritus Sancti*. Matth. 18. vers. 19.

Hic Baptismus aquæ, sive *Fluminis* est proprie dictus Baptismus; atque solus rationem veri Sacramenti novæ legis habet; appellaturque communiter, Sacramentum *Regenerationis*; eo quod per illum homo spiritualiter *regeneretur*, sive *renascatur*; constituaturque *Filius Dei*; & de hoc solo Baptismo hoc titulo tractabitur.

XII. Formam hujus Sacramenti clare expressit Christus, dum *Matthæi* 28. in jam relatis verbis Apostolos jussit baptizare in *nomine Patris*, & *Filii*, & *Spiritus Sancti*.

Unde Ecclesia Latina jam pridem hac forma usa fuit. *Ego te baptizo in nomine Patris*, & *Filii*, & *Spiritus Sancti*: quæ extat in Sacramentario S. Gregorii, & in veteri ordine Romano paulo post tempora S. Gregorii composito (*a*).

XIII. Ecclesia Græca, uti legitur in eorum Rituali apud Jacobum Goar, pag. 355. utitur hac forma: *Baptizatur servus Dei N. in nomine Patris*, & *Filii*, & *Spiritus Sancti*, *nunc* & *semper*, & *in sæcula sæculorum*. *Amen*.

Hanc formam tamquam sufficientem probavit Eugenius IV. in Decreto Unctionis Armenorum, quod extat in appendice Concilii Florentini tom. 13. Concil. col. 5291. „ Quoniam, ait, cum prin„ cipalis causa, ex qua Baptismus virtutem habet, sit S. Trini„ tas, instrumentalis autem sit minister, qui tradit exterius Sacra„ mentum; si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur mini„ strum, cum S. Trinitatis invocatione perficitur Sacramentum.

Itaque invocationem Sanctæ Trinitatis atque ipsarum Personarum distinctam expressionem in ipsa Baptismi collatione juxta Christi verba, & mandatum Ecclesia observavit; eamque ad essentiam ac validitatem Baptismi necessariam supposuit, minus sollicita quibus præcise verbis ipse actus ministri exprimeretur, de quo nec Patribus cum hæreticis fuisse contentionem legimus: modo tamen (uti loquitur Eugenius IV. in citatis verbis) sufficienter *exprimatur actus*, *qui per ipsum exercetur* ministrum.

XIV. Unde credendum est, quod Pontifex (*b*) *cap.* 1. *tit. De Baptismo*, dicens, quod si quis puerum ter in aquam immerserit „ in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen, & non „ dixerit, *Ego baptizo te* in nomine Patris, & Filii, & Spiritus „ Sancti, *non est* puer baptizatus „: eam in invaliditatem non refundat in omissionem illorum formalium verborum, *Ego baptizo te*; cum illa verba Græci non adhibeant, sed in hoc potius, quod actus qui per ministrum exercetur, non censeretur sufficienter expressus.

XV. Quemadmodum ex verbis Christi *Matth.* 28. ad Apostolos dictis, Ecclesia intellexit, invocationem SS. Trinitatis, & trium divinarum Personarum distinctam expressionem esse necessariam in Baptismo; ita ex verbis Christi ad Nicodemum *Joan* 3. *Nisi quis renatus fuerit ex* aqua, & *Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei*, intellexit, fideles esse regenerandos sive baptizandos in vera ac naturali *aqua*.

Unde a quodam Episcopo interrogatus Innocentius III. „ Utrum „ parvuli sint pro Christianis habendi, quos in articulo mortis „ constitutos propter *aquæ penuriam*, & absentiam Sacerdotis, „ aliquorum simplicitas in caput ac pectus ac inter scapulas pro Ba„ ptismo *salivæ* conspersione linivit „? Respondit Innocentius in *cap.* 5. *tit. De Baptismo*: „ Quod cum in Baptismo duo semper, „ videlicet verbum, & *elementum* necessario requirantur, juxta „ quod de verbo Veritas ait: *Euntes in mundum universum præ*„ *dicate Evangelium omni creaturæ*, & *baptizate omnes gentes* „ *in nomine Patris*, & *Filii*, & *Spiritus Sancti*. Eademque dicat „ de elemento: *Nisi quis renatus fuerit ex* aqua & *Spiritu San*„ *cto non intrabit in regnum cælorum*; dubitare non debes, illos *ve*„ *rum non habere* Baptismum, in quibus non solum utrumque præ„ dictorum, sed eorum alterum est omissum.

Et Synodus Tridentina *Sess.* 7. *Can.* 2. *de Baptismo*: „ Si quis „ dixerit, aquam *veram*, & *naturalem* non esse de *necessitate* Ba„ ptismi, atque ideo verba illa Domini Nostri Jesu Christi: *Nisi* „ *quis renatus fuerit ex aqua* &, *Spiritu Sancto*, ad metaphoram „ aliquam detorserit, anathema sit.

XVI. Quæ vero dicenda sit *vera*, & *naturalis* aqua, ex communi, & vulgari loquendi usu judicandum est; neque extra casum necessitatis adhibendus est liquor, de quo dubium sit, num sit *vera*, ac *naturalis* aqua, prout hæc communiter, & vulgariter intelligitur: tametsi subtiliter philosophando speculative defendi posset, liquorem illum essentialiter ab *aqua* naturali non differre.

XVII. Ubicumque vero morale aliquod dubium subest, unm liquor aliquis sit *vera*, ac *naturalis aqua* (extra casum necessitatis ubi alius haberi nequit) nequaquam adhibendus est: imo si Pastor aquam *veram*, & *naturalem* habere posset, tametsi cum *evidenti periculo vitæ*, nequaquam posset cum liquore *dubio*, tali casu infantem baptizare; sed deberet tunc juxta Christi *mandatum*, *animam suam ponendo pro ovibus suis*, aquam veram ac naturalem comparare; ne alias salutem æternam illius infantis periculo exponat: uti recte advertit, & multis prosequitur Farvacquius *De Baptismo cap.* 2. *q.* 2. *casu* 4. §. 1. & 2.

XVIII. Quo ritu aqua adhiberi debeat, an per *immersionem*, ita ut ipse baptizandus *aqua* immergatur; an per infusionem sive aspersionem; ut nimirum aqua infundatur ipsi baptizando, non una olim fuit, nec hodie est omnium Ecclesiarum disciplina.

XIX. In Ecclesia Orientali jam pridem *immersionem* usitatam fuisse, constat ex Cyrillo Hierosolymitano *catechesi mystagogica* 2. ubi alloquens recenter baptizatos, ait: „ Et confessi estis saluta„ rem confessionem, & *mersi* ter in aqua, rursus *emersistis*: atque „ ita per hæc symbola triduanam Christi significastis *sepulturam*. Meminit quoque Sanctus Chrysostomus *Homil.* 6. *in Epistola ad Colossenses*, immersionis in Baptismo adhibitæ; quin & hodie eum baptizandi ritum Euchologia sive Ritualia Græcorum præscribunt; atque post expressam formam Baptismi monitum subnectitur: *Unaquaque prolatione* demergens, & educens *eum ex aqua*.

Ad hæc verba reflectens Jacobus Goar in notis ad Rituale Græcorum *p.* 365. *n.* 24. ait: *Antiquus* immersionis *mos hic annotatur*.

XX. Quin & in Ecclesia Latina hunc *immersionis* ritum multis sæculis usitatum fuisse diffiteri non possumus. Et quidem sæculo II. ordinarium solitumque fuisse testatur Tertullianus *libro de Corona militis cap.* 3. ubi relatis nonnullis, quæ Baptismum præcedunt, ait: *Dehinc ter mergitamur*. Immo adeo constans erat hic baptizandi ritus, ut quidam dubitasse videantur de valore Baptismi per *infusionem* collati; uti colligere est ex quæstione a Magno proposita S. Cypriano: „ Quæsisti (ait S. Cyprianus *Epist.* 75. ad „ Magnum) etiam Fili charissime, quid mihi de illis videatur, qui in „ infirmitate & languore gratiam Dei consequuntur, an habendi „ sint *legitimi* Christiani, eo quod aqua salutari non *loti* sint, sed „ *perfusi*.

XXI. Et quidem ritus ille multis sæculis etiam in Ecclesia Latina perseveravit, uti videre est apud Auctores, qui de divinis Officiis scripserunt; adeo ut S. Thomas etiam suo tempore judicaverit, *tutius esse baptizare per modum* immersionis: *quia*, ait, *hoc habet* communis *usus* 3. parte q. 66. art. 7.

Constat tamen ex ipso Sancto Thoma ibidem *art.* 8. quod eodem tempore ritum *infusionis* seu *aspersionis* nonnulli adhibere inciperent.

XXII. Immo licet ritus *immersionis* esset communis, ac in omnibus passim Ecclesiis usitatus, tamen eum non esse de essentia Baptismi satis indicabant, qui de ejus usu scribebant.

Walfridus Strabo sæculo IX. scribit: „ Notandum autem, non „ solum *mergendo*, verum etiam *desuper fundendo*, multos fuis„ se baptizatos, & adhuc *posse ita* baptizari, si *necessitas* sit, „ sicut in passione B. Laurentii quemdam urceo allato legimus „ baptizatum. Hoc etiam solet evenire, cum provectiorum gran„ ditas corporum in minoribus vasis hominem tingi non patitur „. *Libro de Rebus Eccles. cap.* 26.

Similiter S. Cyprianum validum existimasse Baptismum illius, qui tantum esset *perfusus*, patet ex responsione ipsius ad quæstionem sibi a Magno propositam; dum ait: *Unde appareat* aspersionem *quoque aquæ instar lavacri salutaris obtinere*. Quam resolutionem tamquam suo tempore certissimam, amplectitur, & probat S. Augustinus *lib.* 6. *contra Donatistas cap.* 7.

Unde etiam Græci quamvis ex præscripto suorum Ritualium deberent baptizare *immergendo*; tamen teste Jacobo Goar loco jam citato, *infusiones sæpius utuntur*.

XXIII. Itaque ritus ille *immersionis* annumerandus est punctis disciplinæ, quæ pro temporum & locorum varietate mutari, & variari possunt: quod etiam Rituale Romanum Pauli V. nota, & singularium Ecclesiarum consuetudinem hic esse retinendam mandat. Baptismus licet fieri possit aut per *infusionem* aquæ, aut „ per *immersionem*, aut per *aspersionem*; primus tamen vel se„ cundus modus, qui magis sunt in usu, pro Ecclesiarum consue„ tudine retineantur.

XXIV. Cæterum circa *infusionem* observandum, eam debere esse talem, ut revera moraliter, & vulgariter loquendo, Baptizandus censeatur *ablutus*; unde Pastorale Mechliniense loquens de aqua in Baptismo adhibenda, ait: „ Eam vero adhibeat Baptizans in „ *notabili* quantitate, sicut *ablutio*, *non aspersio* merito censeatur.

Nullatenus ergo probandum, quod Pastor tempore pestis, veritus infici peste, infantem recenter natum ex matre peste infecta *aspergillo* baptizaret; eo fere modo, quo Sacerdotes in templis populum aspergunt aqua lustrali; quam praxim late improbat Farvacquius *cap.* 5. *q.* 4 *casu* 2.

XXV. Ulterius *infusio* aquæ ita adhibenda est, ut *ipse* baptizatus dicatur vere *ablutus*; ideoque in primis monet Pastorale Mechliniense, ut Baptizans sit *solicitus*, *ut ablutio non tantum fiat in capillis*, *sed in cute*. Deinde requiritur, ut abluta sit pars aliqua notabilis, ratione cujus ipse baptizandus moraliter dici queat *ablutus*.

XXVI.

(*a*) Circa septimum sæculum in lucem prodiisse Ordo Romanus creditur.
(*b*) Pontifex ille, de quo agitur, erat Alexander III. qui obiit ann. 1181.

XXVI. Quæ vero sit dicenda notabilis pars, vix aliter quam ex communi Ecclesiæ praxi, & piorum fidelium fide determinari potest; censeturque communi existimatione talis pars ipsum *caput* infantis: neque aliud membrum hodie saltem in Ecclesia Latina ablui solet, sed nec alterius solius membri ablutionem extra casum necessitatis permittit Rituale Romanum dicens: „ Nemo in „ utero matris clausus baptizari debet. Sed si Infans *caput* emi- „ serit, & periculum mortis immineat, baptizetur in *capite;* nec „ postea si vivus evaserit, erit iterum baptizandus. At si aliud „ membrum emerserit, quod vitalem indicet motum, in illo, „ si periculum impendeat, baptizetur, & tunc si natus vixerit, „ erit sub conditione baptizandus eo modo, quo supra dictum „ est: *Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, &c.* „ Si vero ita baptizatus deinde mortuus prodierit ex utero, de- „ bet in loco sacro sepeliri.

XXVII. Jacobus Goar ubi testatur Græcos hodie interdum per *infusionem* baptizare, una monet: „ Quoad enim licuit observa- „ re puerum sedentem in vase, vel pelvi, ad cubitum profun- „ do, ter superinfusa *non modicæ* quantitatis aqua *calida* puri- „ ficat: Vel certe ne aquæ copia obruatur, & forte nimiam „ epotet, pronum positum, & sinistra in ventre sustentatum, „ Sacerdos capite & toto corpore salutaribus aquis abluit, „ & lustrat.

XXVIII. Trinam mersionem olim usitatam fuisse constat ex S. Augustino, aliisque Patribus, quos refert Gratianus *Dist.* 4. *de Consecratione Can.* 78. & sequentibus; quin & Canon 50. vulgo *Apostolorum*, relatus a Gratiano ibidem *Can.* 79. vult ut „ si quis Presbyter, aut Episcopus *non trinam* „ mersionem unius mysterii celebret, sed *semel* mergat in Ba- „ ptismate, deponatur.

Quin & ibidem apud Gratianum *Can.* 82. sub nomine Pelagii Papæ ad Gaudentium refertur: „ Multi sunt, qui in nomine *so-* „ *lummodo* Christi *una* etiam mersione se asserunt baptizare. E- „ vangelicum vero præceptum ipso Deo, & Domino Salvatore „ nostro Jesu Christo tradente, nos admonet in nomine Trinita- „ tis, *trina* etiam *mersione* sanctum Baptisma unicuique tribuere, „ dicente Domino Discipulis suis: *Ite, baptizate omnes gentes in* „ *nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti* “. Matth. cap. 28. v. 19.

XXIX. Hæc aliaque a Gratiano relata testimonia sufficienter evincunt, *trinam* mersionem jam a primis sæculis fuisse usitatam, atque ex Apostolica quodammodo traditione descendere; at eam spectare ad essentiam Baptismi nequaquam evincunt: immo non nisi ad disciplinam (circa quam varia potest esse Ecclesiastica consuetudo) pertinere sine ulla dubietate respondit S. Leandro Hispalensi Episcopo, Sanctus Gregorius *lib.* 1. *Epist.* 41. referturque a Gratiano loco citato *Can.* 80. „ De *trina* mersione baptismatis, „ nihil responderi verius potest, quam quod ipsi sensistis; quia „ in una fide nihil officit S. Ecclesiæ consuetudo diversa: Nos „ autem, quod tertio mergimus, triduanæ sepulturæ Sacramen- „ ta signamus: ut dum tertio infans ab aquis educitur, resurre- „ ctio triduani temporis exprimatur. Quod si quis forte etiam „ pro Summæ Trinitatis veneratione existimet fieri, neque istud „ aliquid obsistit baptizandos semel in aquis mergere, quia dum „ in tribus Personis una substantia est, reprehensibile esse nulla- „ tenus potest, infantem in Baptismate vel ter, vel semel immer- „ gere: quando & in tribus mersionibus Personarum Trinitas, & „ in una potest Divinitatis, singularitas designari.

XXX. Circa idem tempus Patres Concilii Toletani IV. intelligentes inter Sacerdotes summas esse de *trina*, vel *simpla* mersione contentiones; atque Arianos ex *trina* illa mersione arguere *Trinitatem essentiæ* in Personis, auctoritate S. Gregorii freti decreverunt *Can.* 6. „ Propter vitandum schismatis scandalum, vel „ hæretici dogmatis usum, *simplam* teneamus Baptismi *mersionem;* „ ne videantur apud nos, qui *tertio* mergunt, hæreticorum pro- „ bare assertionem, dum sequuntur & morem. Et ne forte sit du- „ biam hujus simpli mysterium Sacramenti... videat in eo uni- „ tatem Divinitatis, & Trinitatem Personarum ostendi. Unita- „ tem dum *semel* immergimus; *Trinitatem*, dum in nomine Pa- „ tris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizamus.

In antiquo Sacramentario Gallicano, quod ex antiquo Codice manuscripto Monasterii Bobiensis edidit vir eruditus Joannes Mabillonius *tom.* 1. *Musæi Italici* (quem Codicem scriptum ante annos mille ex charactere conjicit Mabillonius) extat formula Baptismi his verbis expressa *pag.* 324. *Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, unam *habentem* substantiam, *ut habeas vitam æternam, partem cum Sanctis*.

Si Sacramentarium illud compositum sit ad usum Ecclesiæ Gallicanæ ante annos mille; adeoque circa sæculum VII. quo dictum Toletanum Concilium habitum fuit, mirum non est, si hæc verba, *unam habentem substantiam*, ad vitandum Arianorum errorem addenda censuerint, sicuti Patres Toletani eodem motivo *simplam* mersionem adhiberi voluerunt.

Interim hic notare possumus, Ecclesiam interdum ritus aliquos quantumvis antiquitate venerandos mutare, ubi id ob nascentes errores magis convenire judicat.

XXXI. Pastores vero, aliique inferiores ministri in his observare debent regulam, quam in similibus tradit S. Augustinus *Epist.* 54. *num.* 2. ad Januarium: „ Nec disciplina ulla est in his „ melior gravi prudentique Christiano, quam ut eo modo agat, „ quo agere viderit Ecclesiam, ad quam forte devenerit. Quod „ enim neque contra fidem, neque contra bonos mores esse con- „ vincitur, indifferenter est tenendum, & propter eorum, inter „ quos vivitur, societatem, servandum est.

CAPUT II.

Discutitur illorum verborum, *ego te Baptizo*, necessitas ad constituendam Baptismi formam.

1 *Dubium hac de re Pontii Claromontani.*
2 *Mauritius Episcopus Parisiensis dubium solvit.*
3 *Stephanus Episcopus Tornacensis dubium primo severe videtur*
4 *Summo deinde studio amplectitur Clausulam*, ego te Baptizo.
5 *Ex dubio Pontii, & responso Stephani concluditur laicos in casu necessitatis solitos olim fuisse baptizare absque prædicta clausula.*
6 *Relata in corpus Decretalium Decretali Alexandri III. creditum est validum non esse Baptismum sine his verbis* ego te Baptizo.
7 *Nemini, cum baptizat, fas est ea omittere.*

I. SUPERIORI Capite num. 14. leviter perstricta est quæstio de necessitate horumce verborum, *ego te baptizo*, in Baptismi administratione proferendorum; quocirca non erit superfluum eam profundius discutere, ac primo examinare, quis huic movendæ occasionem dederit.

Duodecimo sæculo Pontius Episcopus Claromontanus dicitur consuluisse Mauritium Episcopum Parisiensem, & Stephanum S. Genovefæ Abbatem, qui postmodum fuit Episcopus Tornacensis, de quodam puero, „ qui cum natus esset, nec posset Sacerdos ad „ baptizandum eum congrue reperiri, Pater ejus immersit eum „ aqua dicens: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: „ Additque. Et hæc est pessima consuetudo in terra nostra, ut „ in talis necessitatis articulo dicant; *In nomine Patris, & Fi-* „ *lii, & Spiritus sancti*, nec totam exprimant verborum for- „ mam, quæ debet exprimi in Baptismo, quod *undiare* vocant “. Quærit igitur Episcopus, utrum Baptismus sic collatus sit validus, vel utrum puer postea debeat baptizari?

II. Super hoc per Episcopum Claromontensem proposito dubio, respondit Mauritius Episcopus Parisiensis: „ Quia in quem modum „ forma baptismi tradi vel recipi debeat, Scripturarum divina- „ rum auctoritate, & sanctorum Patrum testimonio traditum ha- „ bemus in hunc modum, scilicet: *Ego te baptizo in nomine Pa-* „ *tris, & Filii, & Spiritus sancti*. Et tanta est verborum viva- „ citas, ut nihil immutari, nihil innovari oporteat, nisi vero to- „ ta hæc verba simul a quocumque, & quacumque lingua profe- „ rantur, Baptismum esse non credimus. Quia ergo sicut littera- „ rum vestrarum testimonio cognovimus, præsentium lator in sub- „ mersione filii sui, *ego te baptizo*, siluit, & tantum *in nomine* „ *Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, protulit, Baptismus non „ fuit, & ideo puer ille baptizandus est, quia Baptismum nun- „ quam suscepit.

III. Stephanus vero, quantumvis Episcopi Parisiensis auctoritate plurimum deferens, ejus opinioni difficulter se refragari audere profiteretur, tamen rescribere non veretur, sibi videri Baptismum in necessitate collatum sub hac formula: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, esse validum, neque infantem sub ea formula baptizatum, esse rebaptizandum; „ Quia, inquit, qui „ Sacramentum Baptismi instituit, formam tradidit baptizandi: „ ite, inquit, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine „ Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: qui baptizandi sibi pote- „ statem retinuit in hac forma, ministerium aliis concessit: Ne- „ mo dixerit, pergit Stephanus; quia quod dicitur, *Ite docete om-* „ *nes gentes*, vel Sacramenti obtineat substantiam, vel exprimat „ formam. Teneamus quod sequitur, *baptizantes eos in nomine* „ *Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, nondum ibi legi, *bapti-* „ *zantes eos*, & dicentes: *Ego te baptizo in nomine Patris, &* „ *Filii, & Spiritus Sancti*. Si baptizare intingere, & Baptismus „ intinctio est, quid aliud sunt *baptizantes*, nisi intingentes? In- „ tingendo ergo cum intentione baptizandi, si proferat quod „ Veritas jubet, id est: *In nomine Patris, & Filii, & Spi-* „ *ritus Sancti*, baptizasse videtur, & formam a Christo traditam „ complevisse.

Post hæc adductis in hanc sententiam plurium Patrum, ac signanter sancti Augustini testimoniis, quibus relatis, ita concludit: „ Vides, Pater, quia solis verbis Evangelicis consecratur Ba- „ ptismus, nunquam in toto Evangelio lego: *Ego te baptizo in* „ *nomine Patris, & Filii, &c.* sed tantum, *baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*.

IV. Quantumvis autem crederet, tum Scripturarum, tum Patrum auctoritate suam opinionem de validitate Baptismi in necessitatis articulo, omissis his verbis, *ego te baptizo*, collati sufficienter probatam; fatetur nihilominus, clausulam hanc, *ego te baptizo*, eo etiam tempore fuisse inductam, & præscriptam: „ Clausulam enim (ait) quæ a baptizantibus debet, & solet di- „ ci, scilicet, *ego te baptizo*, summa reverentia deosculor, sum- „ mo studio amplector; eam mater Ecclesia sic induxit, ut esset „ de *solemnitate ministerii*, non de *substantia Sacramenti*: nam si „ aliud dixerimus, absque medio confitebimur damnatus, quos „ in necessitatis articulo a laicis novimus baptizatos. Hoc enim „ dicere solent, qui litteras ignorantes, parvulos *undaijant* in no- „ mine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, in quibus verbis eam- „ dem virtutem inesse, quam in latinis syllabis, idem significan- „ tibus, & credimus, & fatemur.

Ex his habemus, eo tempore receptam & præscriptam fuisse hodiernam Baptismi formulam: *Ego te baptizo in nomine Patris, &c.* eamque in solemni Baptismo a sacerdotibus fuisse usitatam, quin & præceptam impendi.

Unde licet crederet Stephanus, hæc verba, *ego te baptizo*, non pertinere ad *substantiam Baptismi*, scribere tamen non dubitat „ arguendos vehementer, & pœnitentia afficiendos sacerdotes, qui

„ vel per negligentiam, aut imperitiam aliquid omiserunt de ver-
„ borum solemni dignitate.

Neque ignorabat vir hic tum eruditione, tum sanctitate celebris, nefas esse sacerdotibus, a præscriptis & receptis formulis recedere, aut eas mutare sub prætextu, quod hæ formulæ in Evangelio, aut sanctis Patribus non reperiantur expressæ, nec ad substantiam Sacramenti pertinere dignoscantur.

V. Insuper ex hac Stephani responsione, & Pontii Claromontensis Episcopi proposito dubio habetur, *laicos* in casu necessitatis absque cæremoniis præscriptis infantem immergentes, sive baptizantes, solitos fuisse uti simplici invocatione sanctissimæ Trinitatis, sine expressione horum verborum, *Ego te baptizo* (*a*).

Interim quia moderna forma, *Ego te baptizo, in nomine Patris, &c.* ubique in solemni Baptismo adhibebatur, & a Sacerdotibus adhiberi præceptum erat, admodum probabile est Mauritium Episcopum Parisiensem, more Scholasticorum, credidisse, eam formulam, quam videbat exeunte XII. sæculo, jam receptam, Scripturarum & sanctorum Patrum testimoniis esse traditam quantumvis nec Scriptura, nec Patres ullibi hæc verba, *Ego te baptizo*, pro forma Baptismi requisivisse legantur.

Eodem verisimiliter fundamento, Alexander III. in Decretali, in textu citato, respondit: Quod si puer *tertio in aquam* immersus fuerit *sub hac formula: In nomine Patris, &c. non sit baptizatus, si baptizans non dixerit, Ego te baptizo*.

VI. Postquam autem hæc Decretalis Alexandri III. relata fuit inter Decretalis Gregorii IX. communi Canonistarum, & Theologorum Scholasticorum consensu creditum fuit Baptismum sine horum verborum, *Ego te baptizo*, expressione, invalidum esse.

Nec dubium quin ad hanc Alexandri III. Decretalem, nec non ad receptam in Ecclesia Latina formulam baptizandi cum hisce verbis, *Ego te baptizo*, respexerit Eugenius IV. in suo Decreto pro Armenis, dicens: „ Principalis causa, ex qua Baptismus vir-
„ tutem habet, est sanctissima Trinitas. Instrumentalis autem est
„ minister, qui tradit exterius Sacramentum; *si exprimitur actus*,
„ qui per ipsum exercetur ministrum, cum sanctissimæ Trinitatis
„ invocatione perficitur Sacramentum.

Non enim obscure innuit, expressionem actus ministerialis in Baptismo requiri ad ejus effectum; adeo sollicite requirens, ut actus, qui per ministrum exercetur, exprimatur.

VII. Et quamvis, his non obstantibus, aliqui dubitaverint, utrum hæc verba, *Ego te baptizo*, ad substantiam pertineant Baptismi, cum nec iis etiamnum hodie utantur Græci, uti superiori Capite *num.* 13. dictum est, nec in Evangelio, aut sanctis Patribus hæc verba occurrant, uti notavit Stephanus Tornacensis; nihilominus indubitatum est fas non esse Sacerdotibus ea in solemni Baptismo, immo nec laicis in necessitate baptizantibus omittere; eosque sollicite instruendos, & monendos, ut servata formula hodie recepta, *Ego te baptizo in nomine Patris, &c.* baptizent, nihilque ex prædicta formula intermittant.

CAPUT III.

De Ministro, loco, tempore administrandi Baptismi.

1 *Ordinarius Minister Baptismi olim fuit Episcopus.*
2 *Olim Episcopi* per se *Baptismum conferebant.*
3 *Quomodo Parochi hodie jus baptizandi ab Episcopo accipiant?*
4 *Parochi hodie sunt* ordinarii *Ministri Baptismi.*
5 *Baptizare solemniter nemo potest sine consensu Parochi.*
6 *Presbyteris, & Diaconis administratio Baptismi delegari potest; non autem inferioribus.*
7 *In casu necessitatis etiam* laici *baptizare possunt.*
8 *An laicus* bigamus, *aut qui Baptismum suum* integrum *non habet, in necessitate baptizare possit?*
9 *Mulier in necessitate potest baptizare.*
10 *Hæretici valide baptizant.*
11 *An Baptismus collatus a non Christiano, seu non baptizato sit validus?*
12 *Quilibet homo in casu necessitatis potest baptizare.*
13 *Nemo seipsum potest baptizare.*
14 *Olim fere in sola Ecclesia Cathedrali Baptismus solemniter dabatur.*
15 *Olim Ecclesiæ Baptismales distinctæ a Parochialibus.*
16 *Unde factum ut Parochiales factæ sint pleræque Baptismales?*
17 *An in domibus privatis Baptismum administrare liceat?*
18 *Antiquitus tempus Paschatis, & Pentecostes administrando Baptismo præstitutum erat.*
19 *Consuetudo extra illud tempus conferendi Baptismum aliquando improbata.*
20 *Quare illud tempus administrationi Baptismi sit conveniens?*
21 *Multis sæculis hæc disciplina viguit; semper tamen exceptus fuit casus necessitatis.*
22 *Quomodo hæc disciplina sensim abrogata fuerit?*
23 *Baptismus infantium nullo prætextu differendus.*
24 *Quid pro conservanda pristina disciplina decreverit S. Carolus?*
25 *Plura hodie adhuc supersunt veteris ritus vestigia.*

I. ORDINARIUS Baptismi minister in primis est Episcopus, tamquam populi sibi commissi primarius, & ordinarius Pastor. „ Dandi (Baptismi) jus habet (ait Tertullianus *lib. de Ba-*
„ *ptismo cap.* 16.) summus Sacerdos, qui est *Episcopus*, dehinc Pres-
„ byteri & Diaconi, non tamen *sine Episcopi* auctoritate.

Et S. Hieronymus contra Luciferianos: „ Sine Chrismate, &
„ Episcopi *jussione*, neque Presbyter, neque Diaconus jus habent
„ baptizandi.

Quin & sæculo VIII. Synodus Veronensis *Can.* 8. decrevit:
„ ut omnes Presbyteri, qui in Parochia sunt, sub potestate E-
„ piscopi esse debeant, & de eorum ordine nullus Presbyter præ-
„ sumat in illa Parochia *baptizare*, vel Missas celebrare sine *jus-*
„ *sione* Episcopi.

Hinc evidens ex sententia Patrum, solis Episcopis jure proprio, & ordinario competere collationem Baptismi.

II. Et quidem olim Episcopi *per se* Baptismum conferre solebant. De S. Ambrosio scribit in ejus vita S. Paulinus: „ Erat
„ etiam in rebus divinis implendis fortissimus, in tantum, ut
„ quod implere solitus erat circa *baptizandos*, quinque postea E-
„ piscopi a tempore quo decessit, vix implerent.

Dixitque suo tempore S. Hieronymus de Episcopis generaliter: *Dant Baptismum, Catechumenos erudiunt*. In *cap.* 3. *Sophoniæ*.

III. Sed nec hodie Baptismum solemniter, & extra casum necessitatis conferre licite possunt Presbyteri, nisi potestate ab Episcopo accepta, & in ipso ex plenitudine Sacerdotii Episcopalis derivata; hac tamen modernam inter & pristinam disciplinam intercedente differentia: quod juxta modernam, Parochi accipiant quidem curam animarum ab Episcopo, & per eam jus administrandi Sacramenti; sed ea accepta, illa tunc independenter ab Episcopo, ac quasi jure *proprio & ordinario idest, jure* sui Officii & Beneficii Parochialis administrent: ubi e contra olim Presbyteri quamvis curam animarum exercentes *a jussione* Episcopi, in ipsa Sacramentorum administratione continuo dependerent.

IV. Quapropter hodie Parochi sive Presbyteri Parochiales sunt in suis respective Parochiis *ordinarii* Ministri Baptismatis, illudque jure *proprio*, & *ordinario* ministrant.

Unde ait Pontificale Romanum Pauli V. „ *Legitimus* quidem
„ Baptismi Minister est *Parochus*, vel alius Sacerdos a Parocho
„ vel Ordinario delegatus.

V. Et Pastorale Mechliniense: „ Jure datum est Sacerdotibus
„ baptizare, sed id in *aliena* Parochia, aut alienos Parochianos
„ exequi non licet, nisi de Parochi, aut Ordinarii licentia.

Nulli ergo Presbytero, Diacono, aut Clerico sive sæculari, sive regulari licet baptizare cum consuetis cæremoniis, & extra casum necessitatis in aliqua Parochia, sine *licentia Parochi*, aut *Episcopi*; quam tamen licentiam Episcopus in præjudicium Parochi, nec dare solet, nec facile dare debet.

VI. Presbyteris, & Diaconis officium baptizandi in ipsa Ordinatione assignatur, atque ad baptizandum quodammodo destinantur: Quandoquidem Episcopus ordinans ad Sacerdotem dicat: *Sacerdotem oportet offerre, benedicere, præesse, prædicare, & Baptizare*. Et in Diaconi Ordinatione: „ *Diaconum oportet ministra-*
„ *re ad altare, Baptizare, & prædicare* ". Quare his Baptismi solemnis administratio delegare potest; secus dicendum de inferioribus Clericis, aut laicis.

Quin *cap.* 1. *tit. De Clerico non ordinato ministrante*, sub nomine Hormisdæ Papæ refertur: „ Si quis baptizaverit, aut aliquod
„ divinum officium exercuerit, *non ordinatus*, propter temerita-
„ tem abjiciatur de Ecclesia, & nunquam ordinetur.

VII. Sine cæremoniis; & in casum necessitatis non tantum Presbyteris, Diaconis, & Clericis, sed & laicis jus est baptizandi; illudque jus eis aperte vindicat Tertullianus libro de Baptismo *cap.* 17. *Alioquin etiam laicis jus est dandi Baptismi. Quod enim, ait, ex æquo accipitur, ex æquo dari potest... Proinde & Baptismus, æque Dei census, ab omnibus exerceri potest.*

Et Augustinus apud Gratianum *Dist.* 4. *De Consecrat. Can.* 21.
„ In necessitate cum Episcopi, aut Presbyteri, aut quilibet mini-
„ strorum non inveniuntur, & urget periculum ejus qui petit,
„ ne sine isto Sacramento hanc vitam finiat, etiam laicos solere
„ dare, Sacramentum, quod acceperunt, solemus audire.

VIII. Sed hæc non de omnibus laicis intelligi insinuare videtur vetus *Canon* 38. Eliberitanus; qui a ministrando Baptismo etiam in necessitate, arcere videtur laicum, qui suum Baptismum *integrum non habet*, aut *bigamus* est. Verba Canonis sunt: „ Peregre
„ navigantes, aut si Ecclesia in proximo non fuerit, posse Fi-
„ delem, qui Lavacrum suum *integrum* habet, nec sit *bigamus*,
„ baptizare in *necessitate* infirmitatis positum Catechumenum; ita
„ ut si supervixerit, ad Episcopum eum perducat, ut per manus
„ impositionem proficere possit.

Ut hic Canon intelligatur, notandum cum viro erudito Albaspinæo Episcopo Aurelianensi in notis ad hunc Canonem, per illa verba, *Qui Lavacrum suum integrum habet*, id indicari: „ quod
„ quis post lavacrum *non peccarit*, neque *pœnitentiam ullam* su-
„ bierit: quod peccato post Baptismum commisso, omnium, ut
„ ita loquar, gratiarum ac beneficiorum, quæ acceperat, jactu-
„ ram faceret; ideoque Baptismum ejus, qui deliquisset, *non in-*
„ *tegrum* aut incorruptum videri amplius; quod ex illo divinæ
„ gratiæ, qua instructus erat, quasi gradu excidisset.

Sicuti ergo juxta pristinam Patrum disciplinam nullus bigamus, aut *pœnitens*, hoc est, qui enormi peccato Baptismum violasset, ad Sacerdotium promoveri poterat, aut Sacerdotale officium exercere; ita nec *laicum bigamum*, aut *pœnitentem* ad hujus muneris *Sacerdotalis* exercitium admittendum censent Patres Eliberitani; uti observat Albaspinæus, & post illum Franciscus Le Roy Antecessor Andegavensis, in suis Institutionibus Juris Canonici, *lib.*

(*a*) Ea agendi ratio nisi videtur auctoritate Theologorum qui circa XII. sæculum visi sunt negasse hæc verba, *ego te Baptizo*, ad valorem Baptismi esse necessaria. Hos inter Theologos appellatur Præpositivus, qui 4. parte suæ summæ sic disserit de forma Baptismi. *Quæri solet utrum verba hæc in nomine Patris, &c. sufficiant, an hoc verbum, Baptizo, sit de essentia Sacramenti; Magistri nostri omnes dixerunt quod hoc sufficit, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Præpositivo suffragatur Petrus Cantor, cujus de Sacramentis summa Parisiis in Bibliotheca Sancti Victoris asservantur Manuscripta. Eamdem quoque opinionem propugnasse visus est Hugo a Sancto Victore lib. 2, pag 4. cap. 13. de Sacramentis fidei. Mirum igitur videri non debet, quod Petrus Claromontanus dubium habuerit de valore Baptismi absque his verbis, *Ego te Baptizo*, collui.

lib. 2. *tit.* 3. *de Baptismo*; una monentes, „nec illud ita intelligendum, quasi ab eo laico Baptismus conferri non possit, qui „solus etiam in necessitate occurrat *bigamus*, & *pœnitens*: sed „ut ex multis laicis ibi præsentibus, ille solus baptizare „possit, qui adhuc *integrum* Lavacrum habeat, & non sit „*bigamus*.

Hic obiter nota, quantam vitæ innocentiam Patres desideraverint etiam in laico, ut vel necessitate quodammodo cogente aliquod *Sacerdotale* munus obire possit.

IX. Mulieres a baptizandi officio excludere videtur Canon Concilii Carthaginensis IV. apud Gratianum *Dist.* 4. *de Consecrat. Can.* 20. „Mulier quamvis docta, & sancta, viros in Conventu do„cere, vel aliquos *baptizare* non præsumat.

Verum ex ipso contextu satis intelligitur, quod sicuti ibidem agitur de *publica* instructione; ita quoque agatur de *solemni* & *publica* administratione Baptismi, idque extra casum necessitatis. Unde jam pridem ad citatum Canonem hanc clausulam adjecit Gratianus: *Nisi necessitate cogente*; remittens ulterius ad *Can. Super Quibus caus.* 30. *q.* 3. ubi refertur hoc, sub nomine Urbani, Vitali Presbytero Brixiensi datum responsum: „Hoc videtur „nobis ex sententia respondendum: ut & Baptismus sit, si „instante necessitate *fœmina* puerum in nomine Trinitatis ba„ptizaverit.

Hoc responsum post Eugenium IV. in Decreto pro Armenis amplectitur Ecclesia Catholica; censetque etiam mulierem *valide* baptizare posse (*a*).

X. Quoad Hæreticos, an Baptismus ab iis in forma legitima, & secundum intentionem Ecclesiæ collatus esset validus, tempore S. Cypriani magnas fuisse motas difficultates notum est; nimirum Cypriano; & Episcopis Africanis hujusmodi Baptismum invalidum sustinentibus, de quo est *Can.* 70. *caus.* 1. *q.* 1. apud Gratianum: Verum vicit sententia Stephani, Cornelii Romanorum Pontificum, aliorumque Baptismum validum esse asserentium; eamque tamquam indubitatam suo tempore tradidit S. Augustinus, e cujus scriptis desumpti sunt Canones 28. 29. & 34. *Dist.* 4. *de Consecrat.*

XI. De infideli autem, vel Judæo, qui in Christum nunquam credidit, qui nec Baptismum accepit, etiam ipse Augustinus dubius hæsit. „Et hæc quidem alia quæstio est (ait *lib.* 2. *con„tra Epist. Parmeniani cap.* 13) utrum & ab iis, qui *nunquam* „fuerint *Christiani*, possit Baptismos dari: nec aliquid temere „inde affirmandum est sine auctoritate tanti Concilii, quantum „tantæ rei sufficit.

Quin & sæculo IX. Bulgaros de validitate Baptismi a *Judæo*, vel *Pagano* collati dubitasse, ex Epistola Nicolai I. ad consulta Bulgarorum colligitur. In eo enim, ait Pontifex: „A quodam „*Judæo*, nescitis utrum Christiano, an *Pagano*, multos in patria „vestra baptizatos asseritis; & quid de illis agendum sit *con„sulitis*. En hæsitatio Bulgarorum; cui respondet Pontifex: „Hi profecto si in nomine sanctæ Trinitatis, vel tantum in „Christi nomine, sicut in Actibus Apostolorum legimus, bapti„zati sunt (unum quippe idemque est, ut S. Ambrosius expo„nit) constat eos non esse rebaptizandos". Apud Gratianum *Dist.* 4. *de Consec. Can.* 24.

Post hoc Pontificis responsum ab omnibus creditum est, etiam *infideles*, si de cætero essentialia Baptismi adhibeant, valide Baptismum conferre; illudque tamquam Ecclesiæ doctrinam in instructione pro Armenis expressit Eugenius IV. *In casu necessitatis*, inquit, *etiam Paganus baptizare potest*.

XII. Hinc omnia passim Ritualia, & Pastoralia monent, Baptismi Ministrum, quoties infans in vitæ periculo versatur, esse *quemlibet* hominem; quod si plures, qui baptizare possint, adsint, ordinem inter illos servandum præscribit Rituale Romanum his verbis: „Si adsit Sacerdos, Diacono præferatur, Diaconus „Subdiacono, Clericus laico, & vir fœminæ; nisi, aut, pudo„ris gratia deceat fœminam potius quam virum baptizare in„fantem non omnino editum, vel nisi melius fœmina sciret „formam, & modum baptizandi". Quod ultimum non raro contingit in concursu alicujus vulgaris laici cum *obstetrice*, quæ solet & debet esse magis de forma baptizandi instructa, ut infra dicemus.

Ordinem in Rituali Romano præsciptum, iisdem plane verbis exhibet quoque Pastorale Mechliniense (*b*).

XIII. Tametsi a ministrando Baptismo in casu necessitatis nemo repellatur, nequaquam tamen quemquam posse seipsum baptizare respondit Innocentius III. in *cap.* 4. *tit. De Baptismo*: resolvitque Judæum, qui in mortis articulo existens, nec alius adesset, qui ipsum baptizaret, in aquam seipsum immersit, dicendo: *Ego Me baptizo in nomine Patris, &c.* denuo ab alio esse baptizandum; cum inter baptizantem, & baptizatum debeat esse discretio.

XIV. Quemadmodum primis sæculis pene soli Episcopi Baptismum solemnem conferebant; atque Baptismi soli Ministri *Ordinarii* reputabantur; ita in sola Ecclesia Cathedrali seu Episcopali, vel certe Baptisterio illi Ecclesiæ juncto, Baptismus *solemnis* administrabatur: notatque Christianus Lupus, quod olim tota principalis Ecclesia habuerit Baptisterium, *De Africanæ Eccles. appellat. cap.* 28.

Illius vestigium hodie visitur Florentiæ in Italia. In ea enim civitate (uti observat Du-Cange in Glossario, verbo *Baptisterium*) „e ratione maximi templi Ecclesia est rotunda S. Joan„ni Baptistæ sacra: Hanc *Baptisterium* appellant, tota & hæc „marmorea, habens januas, quas æneæ valvæ operis egregii „occludunt. In medio illius Ecclesiæ Baptisterium e marmore „lucidissimo visitur, in quo Florentini omnes Baptismi lavacrum „percipiunt, neque alibi quisquam, præterquam in hoc Bapti„sterio aquis salutaribus tingitur. Quæ quidem adnotare libuit, „tamquam veteris moris institutum; cum olim in civitatibus, „in Ecclesiis tantum Cathedralibus, aut iis adjunctis Baptiste„riis Baptismus conferretur, in quibus etiamnum supersunt e„jusmodi Baptisteria, tametsi nulli fere usui.

XV. Multiplicato postmodum Fidelium numero, etiam in una eademque civitate plura *Baptisteria* construi cœpere; non tamen nisi in principalioribus Ecclesiis, aut prope eas, quas propterea *Baptismales* dixerunt, *Can.* 54. *&* 55. *caus.* 16. *q.* 1. ad distinctionem earum Ecclesiarum etiam Parochialium, quæ *Baptisterio* carebant; quemadmodum etiamnum hodie in aliquibus civitatibus plures cernuntur Ecclesiæ Prochiales *Baptisterio* destitutæ.

Et quidem in civitate Leodiensi, licet sint triginta circiter Ecclesiæ Parochiales, tamen nonnisi quinque sunt *Baptismales*; atque earum una, quæ Cathedrali juncta est; quæ forsan olim ipsius Ecclesiæ Cathedralis *Baptisterium* constituebat.

XVI. Dum sequentibus sæculis Parochi facti sunt *ordinarii* Ministri Baptismi; illudque ministerium pene totum ad illos fuit devolutum; tunc quoque contigit, ut omnes passim erectæ Parochiales Ecclesiæ *Baptisterium* acceperint; in quo omnes Parochiæ incolæ solemniter baptizarentur, & spiritualiter renascerentur: atque hoc titulo Ecclesiam Parochialem tamquam *matrem*, quæ in Christo ipsos genuit, recognoscerent, & venerarentur. Hæc omnia fusius exponit, & probat Josephus Vicecomes, in Observationibus Ecclesiasticis de antiquis Baptismi Ritibus *lib.* 1. *cap.* 8. *&* 9.

Itaque Parochiani singuli in sua respective Ecclesia Parochiali (si Baptismalis fuerit) baptizandi sunt; neque magis fas est aliquem in *aliena* Parochia, quam ab alieno Parocho baptizari.

XVII. Prohibuit autem Concilium Viennense relatum in *Clem. unica de Baptismo*; „Ne quis de cætero in aulis vel cameris, „aut aliis privatis domibus, sed dumtaxat in Ecclesiis, in qui„bus sunt ad hoc fontes specialiter deputati; aliquos (nisi Re„gum vel Principum, quibus valeat in hoc casu deferri, li„beri extiterint, aut talis necessitas emerserit propter quam ne„queat ad Ecclesiam absque periculo, propter hoc accessus habe„ri) audeat baptizare. Qui autem secus præsumpserit, aut suam „in hoc præsentiam exhibuerit, taliter per Episcopum suum ca„stigetur, quod alii attentare similia non præsumant.

Hanc Clementinam insequens Rituale Romanum addit, quod dum in Principum domibus Baptismus confertur, „id fiat in „eorum Cappellis, seu Oratoriis. & in aqua Baptismali de mo„re benedicta". Adjungitque Pastorale Mechliniense: „Et præ„missis exorcismis, & catechismo, aliisque adhibitis cæremoniis „in Pastorali præscriptis.

XVIII. Olim solemni Baptismo duo tempora scilicet Paschatis, & Pentecostes præscripta fuisse, testis est Tertullianus *libro de Baptismo cap.* 19. scribens: *Diem Baptismo solemnem Pascha præstat*. Et paulo post: *Exinde Pentecoste ordinandis lavacris latissimum spatium est*.

XIX. Cumque sæculo IV. apud quasdam Ecclesias invaluisset consuetudo baptizandi passim ac libere in Natalis Christi seu apparitionis, nec non Apostolorum seu Martyrum festivitatibus, Siricius Papa scribens ad Himerium Tarraconensem *cap.* 2. non dubitat dicere, quod hæc consuetudo sit *improbabilis & emendanda confusio*, „quæ, ait, a nostris Consacerdotibus (quod commoti „dicimus) non ratione auctoritatis, sed sola temeritate præsu„mitur... Cum hoc sibi privilegium & apud nos, & apud *om„nes* Ecclesias, Dominicum specialiter cum *Pentecoste* sua *Pascha* „defendat, quibus solis per annum diebus ad fidem confluenti„bus generalia Baptismatis tradi convenit Sacramenta". Deinde concludens ait: „Hactenus erratum in hac parte sufficiat: „nunc præfatam regulam omnes teneant Sacerdotes, qui nolunt „ab Apostolicæ Petræ, super quam Christus universalem con„struit Ecclesiam, soliditate divelli." Fragmentum hujus Epistolæ habetur *Dist.* 4. *de Consecrat. Can.* 11.

Cumque rursus sæculo V. nonnulli Episcopi per Siciliam constituti in vigilia, & die Epiphaniæ Dominicæ Baptismum conferre præsumerent, S. Leo in Epistola ad universos Episcopos per Siciliam constitutos, non dubitat asserere, ipsos ab *Apostolicæ institutionis consuetudine discrepare*; ac se mirari, ipsos ac prædecessores ipsorum *tam irrationabilem novitatem usurpare potuisse*.

XX. Post hæc *cap.* 2. ostendit, servandam esse temporum ac mysteriorum distinctionem. Deinde *cap.* 3. docet, diem Resurrectionis Dominicæ sive Paschatis convenienter baptizandis fidelibus esse destinatum: Quia *apparet regenerandis filiis hominum, & in Dei filios adoptandis, illum diem esse, & illud tempus electum, in quo per similitudinem formamque mysterii, ea quæ geruntur in membris, his quæ in ipso sunt capite gesta congruerent*: „dum in „Baptismatis regula & mors intervenit interfectione peccati, & „sepulturam triduanam imitatur trina demersio, & ab aquis e„levatio, resurgentis instar est de sepulcro.

Paschati „additur etiam Pentecostes, ait Leo, ex adventu Spi„ritus sancti sacrata solemnitas, quæ de Paschalis festi pendet ar„ticulo. Et cum ad alios dies alia festa pertineant, hæc semper „ad eum diem, qui Resurrectione Domini est insignis occurrit.

Tandem adductis nonnullis argumentis, quibus hanc disciplinam probet, concludit: „His itaque, fratres charissimi, tot ac tantis „existentibus documentis, quibus omni ambiguitate submota, evi„denter agnoscitis, in electis baptizandis... *duo tantum tempora*, „id est,

(*a*) Id observandum est adversus Calvinum, qui in suo *Antidoto* negat laicos, & fœminas posse in casu necessitatis baptizare.

(*b*) Idem quoque præscribunt, aut supponunt alia Diœceseon Ecclesiæ Occidentalis Ritualia: At de Græcorum, & Orientalium Euchologiis id non omnino certum est, siquidem testatur Arcudius tract. de Bapt. cap. 2. plurimos Græcis Schismaticis contendere, quod peccent laici, qui in casu necessitatis Baptismum conferunt.

„ id est, *Pascha & Pentecosten* esse servanda, hoc vestræ indici„ mus charitati, ut ab Apostolicis institutis nullo ulterius rece„ datis excessu. Quia multum post hæc esse non poterit, si quis„ quam Apostolicas regulas in aliquo crediderit negligendas.

Epistolam Leonis in plures partes divisam refert Gratianus citata *Dist.* 3. *Can.* 12. 13. 14. Ac deinde *Can.* 15. 17. & 18. referuntur Decreta Concilii Gerundensis, & Gelasii Papæ eamdem disciplinam confirmantia.

XXI. His addi potest Epistola 4. Gregorii II. qua ostenditur, disciplinam duabus dumtaxat his Festivitatibus baptizandi adhuc sæculo VIII. obtinuisse. Quin & sæculo XI. eamdem disciplinam superstitem fuisse probat Concilium Rothomagense anno 1072. *Can.* 20. decernens: „ Item juxta sanctorum Patrum Decreta, scilicet „ Innocentii Papæ, & Leonis, statuimus, ne *generale Baptisma*, „ nisi *Sabbato Pascha, & Pentecostes* fiat. Hoc quidem servato, „ quod parvulis, quocumque tempore, quocumque die petierint, „ regenerationis lavacrum non negligatur. Vigilia vel die Epipha„ niæ ut nullus nisi infirmitatis necessitate, baptizetur, omnino „ interdicimus.

Porro quod excipiatur casus necessitatis, id jam pridem in Decretis Sirici, ac Leonis cautum fuit, nimirum: „ Si qui *necessita*„ *te* mortis, ægritudinis, obsidionis, persecutionis, & naufragii „ urgentur, *omni* tempore debent baptizari: uti loquitur S. Leo „ in citata Epistola, & apud Gratianum dicta *Dist.* 4. *Can.* 16.

Quia autem infantibus ordinarie morale periculum imminet, recte hoc Concilium decernit, „ ut parvulis quocumque tempore, „ quocumque die petierint, regenerationis lavacrum non negetur.

XXII. Ulterius, quia tandem invaluit, ut alii quam infantes ad Baptismum veniant, hinc quoque factum est, ut, pristina disciplina totaliter pene abrogata, Baptismus etiam *solemnis* non tantum infantibus, sed etiam adultis conferri quovis tempore cœperit. Dicit tamen Rituale Romanum: „ Antiquum ritum (scilicet solemni cæremonia in Sabbato Sancto Paschæ, & Sabbato Pentecostes baptizandi) „ quantum fieri commode potest, in adultis ba„ ptizandis, nisi vitæ periculum immineat, retineri decet, aut „ certe non omnino prætermitti, præcipue in Metropolitanis, aut „ Cathedralibus Ecclesiis.

Hoc desiderio retinendi pristini ritus Patres Concilii Redingensis (a) in Anglia anno 1279. censuerunt, „ declarandum vel sta„ tuendum, ut pueri per *octo* dies *ante Pascha*, & per dies toti„ dem *ante Pentecosten* de matrum uteris nati, si absque periculo „ reservari valeat, reserventur usque illa tempora (Paschatis & „ Pentecostes) baptizandi.

XXIII. Verum cum in tam tenera ætate vix sine periculo aliquo infantes sine Baptismo per tot dies reservari possint, merito Synodi nostræ, nec non libri Rituales præscribunt, ut infantes quamprimum baptizentur; atque signanter Pastorale Mechliniense ait: „ Hortetur Parochus subditos suos, ut infantes non differant „ ad Baptismum offerre, ut saltem *intra triduum* a partu bapti„ zentur; neque etiam ipsi puerulo Baptismum impendere diffe„ rat, etiamsi illegitimus sit, nec habeat fidejussorem pro ali„ mentatione.

Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 6. *cap.* 2. „ vult, ut Parochi „ pro pueris baptizandis vocati, quanto *breviorem* potuerunt, „ præfigant horam, qua puer ad Ecclesiam deferatur, eaque ad „ Ecclesiam se conferant: quod si propter ipsorum moram puer „ sine Baptismo moriatur, graviter puniantur.

Et Synodus Diœcesana Cameracensis anno 1567. *tit. de Baptismo cap.* 1. injungit Pastoribus, „ ut studiose fideles doceant, eis„ que nostra etiam, ait, auctoritate injungant, ut *quo citius, &* „ *commodius* possint, proles suas regenerandas Ecclesiæ suæ offe„ rant. Nec susceptorum quorumvis vel absentia, vel mora. Ba„ ptismum sine licentia Parochi differant diutius, quam ad *secun*„ *dum* diem a partu. Neque hujus rei gratia infantes per *laicas* „ personas baptizari procurent, nam illud maximo salutis periculo „ non caret; illud vero extra necessitatem factum, ut Ecclesiæ „ traditioni est contrarium, ita irregularitatis censura casti„ gatur [illegible].

Eadem reliquæ Belgicæ Synodi passim inculcant; præsertim, ne ob susceptorum absentiam, aut moram Baptismus differatur, aut per laicas personas conferatur.

XXIV. Sanctus Carolus veteris disciplinæ, nec non Apostolici instituti tenacissimus, non ignorans vetus fuisse ac religiosum institutum, Baptismum in festis Paschalibus in Ecclesia Cathedrali solemniter conferre, ut hujus instituti memoria, quantum sine infantium periculo fieri posset, conservaretur, in suo Concilio P. IV. *part.* 2. 9. 2. statuit: „ Si qui infantes intra alicujus urbanæ Pa„ rochialis Ecclesiæ fines a Sabbato sancto usque ad Sabbatum in „ albis, & a Sabbato item vigiliæ Pentecostes usque ad Sabbatum „ proximum nati baptizandi sunt; ad Cathedralem Ecclesiam, cui „ pro observantiæ officio, proque veteris instituti usu, statis il„ lis hebdomadis hoc tribui debet, deferantur: si modo cuiquam „ ob mortis periculum, in Parochiali Ecclesia, quæ propius ad„ est, Baptismum statim administrare necesse non sit.

Hæc Carolus, qui ibidem prescribit quod Fontis Baptismalis benedictio in vigilia Paschatis, & Pentecostes, frequenti Sacerdotum, & Cleri ad Ecclesiam Cathedralem conventu, & solemni ritu sit peragenda.

XXV. Hæc Fontis Baptismalis illis diebus benedictio, veteris moris conferendi his diebus Baptismatis est vestigium; uti & lectio Prophetiarum tunc fieri solita; indicans catechismum Catechumenorum, qui immediate ante Baptismum prælectione Scripturarum instituebatur.

Similiter orationes, quæ tempore Paschali pro Renatis fonte Baptismatis specialiter funduntur; ac signanter quod per totam octavam Paschatis, & Pentecostes in Canone Sacerdos orans dicat: *Pro his quoque quos regenerare dignatus es ex aqua, & Spiritu sancto*, manifesta sunt pristinæ disciplinæ relicta vestigia.

CAPUT IV.

De Ritibus Baptismi.

1 *Pristina Ecclesiæ disciplina aperit hodiernorum rituum originem.*
2 *Plures olim fuere Catechumenorum ordines.*
3 *In primo ordine Catechumeni catechizabantur.*
4 *Sacra Scriptura ipsis compendiose exponebatur.*
5 *Explorabatur, quo motivo ad fidem Christianam accederent.*
6 *Aliter rudiores, aliter eruditiores instruebantur.*
7 *Describitur secundus Catechumenorum ordo, qui* Audientes *dicebantur.*
8 *Tertius Catechumenorum ordo, qui* Orantes, *vel* Genuflectentes *dicti sunt.*
9 *In tertio ordine constituti &* Peccantes *interdum ad secundum rursus retrudebantur.*
10 *Catechumeni secundi ordinis exire debebant ex Ecclesia ante Catechumenos tertii ordinis.*
11 *Catechumeni suos habebant speciales Catechistas.*
12 *Origo hodierni Catechismi, & qua ratione a pristino differat?*
13 *Catechumeni in tertio ordine exercitati per suos Catechistas baptizandi Episcopo offerebantur, &* nomine *eorum* dabantur.
14 *Quid hæc* nominum datio?
15 *Quartus ordo Catechumenorum, qui* Competentes *dicti.*
16 *Quo die* nomina danda?
17 *Catechumeni* Competentes *dicti* Electi.
18 *Per signum* crucis, & manus *impositionem ad hunc ordinem admittebantur.*
19 *Hujus ritus etiam hodie supersunt vestigia.*
20 *Symbolum Fidei competentibus tradebatur, & exponebatur.*
21 *Etiam hodie hic ritus inter cæremonias Baptismi superest.*
22 *Catechumeni ante Baptismum debebant* reddere Symbolum: *& quid hæc* redditio Symboli?
23 *Hæc* redditio *Symboli etiamnum inter cæremonias Baptismi superest.*
24 *Non tantum circa fidem, sed vivendi præcepta Catechumeni instruebantur, & examinabantur.*
25 *Illud examen potissimum instituebatur, quando Catechumeni erant in quarto gradu.*
26 *Vitæ mutationem æque ac* fidei *professionem publice Catechumeni profitebatur.*
27 *Hodie similis quoque fit professio.*
28 *Dies Baptismi annue recolendus.*
29 *Catechumeni exorcismis, crucis signationibus, & orationibus exercebantur.*
30 *Exorcismi & exsufflationes super infantes dicuntur.*
31 *Manus impositio antiquissima.*
32 *Ritus illi adhuc in Ecclesia perseverant.*
33 *Catechumeni utebantur* minutis *Sacramentis, & quare?*
34 *Sacramentum Catechumenorum erat* sal.
35 *Quid hodie huic ritui respondeat?*
36 *Catechumeni demum ad Baptismum admittebantur, quando sufficienter erant probati.*
37 *Idem hodie in adultis observandum.*
38 *Recenter baptizati induebantur veste alba.*
39 *Vestis hæc totum corpus tegebat.*
40 *Veste illa utebantur per septem dies Paschales.*
41 *Quid hodie de hoc ritu observetur?*
42 *Neophytis sive recenter baptizatis dabantur ardentes cerei:*
43 *Gestabant hos cereos per septem dies.*
44 *Hodie etiam datur candela accensa.*
45 *Olim Neophyti post susceptum Baptismum statim confirmabantur.*
46 *Hodie chrismantur a Sacerdote in vertice.*
47 *Neophytis etiam antiquitus dabatur S. Eucharistia.*
48 *Dabatur quoque Neophytis lac & mel.*
49 *Etiam adultis illud dabatur.*
50 *Quid mysterii hæc mellis, & lactis gustatio denotaret?*
51 *Propter recenter baptizatos voluit Ecclesia dies Paschales esse dies lætitiæ.*
52 *Eo etiam hodierna lætitiæ signa tempore Paschali tendunt.*

I. COMPLURA, quæ hodie circa baptizandos, aut recenter baptizatos ex præscripto Ecclesiæ peraguntur, facilius percipientur, si attendamus disciplinam, quam olim in Baptisma adultorum, extra casum necessitatis Ecclesia observavit.

Hinc quippe facile intelligemus, quid plerisque hodiernis ritibus occasionem dederit, quæ circa illos sit ac fuerit vera Ecclesiæ intentio, & qua ratione etiam hodie pristinam Ecclesiæ disciplinam, si non secundum litteram, & exteriorem corticem, saltem juxta ejus spiritum ac interiorem quasi medullam, servare possimus.

II. Plures primitus fuere eorum, qui ad Baptismum disponebantur, classes sive ordines, in quibus sensim ad Christianismum, & Baptismum disponebantur, & gradatim quasi ascendebant.

III. Dum enim homini pagano seu gentili desiderium aliquod divinitus injiciebatur convertendi se ad Christianismum, primum *privatim* in domo circa vanitatem, & superstitionem paganismi, nec non ipsa prima *Christianismi* principia ac fundamenta edocebatur; illudque munus Diaconi, aliive inferiores Clerici obibant.

Hinc ille tractatus S. Augustini *de Catechizandis rudibus*, scriptus ad postulationem cujusdam Diaconi Carthaginensis hujusmodi instructionibus occupati; uti ex his Augustini verbis intelligimus: „ Petiisti

(a) *Reding sive Reading*, *oppidum* ad Tamesim fluvium situm.

„ Petiisti a me, Frater *Deo gratias*, ut aliquid ad te de Catechizandis *rudibus*, quod tibi usui esset, scriberem. Dixisti enim quod sæpe apud Carthaginem, ubi *Diaconus* es, ad te adducuntur, qui fide Christiana *primitus* imbuendi sunt.

IV. In hoc tractatu Augustinus modum perutilem, & concinnum instruendi sive catechizandi rudiores præscribit, atque in primis vult, ut catechizando historia veteris Testamenti breviter exponatur; ut ex hac ipsa historia Catechizandus ad Christum, ejusque Ecclesiam ducatur.

„ Nequaquam tamen propterea integram sacram Scripturam debemus memoriter reddere, vel nostris verbis, ait, omnia quæ his continentur voluminibus (Sacræ Scripturæ) narrando evolvere & explicare; quod nec tempus capit, nec necessitas postulat: sed cuncta *summatim generatimque* complecti; ita ut eligantur quædam mirabiliora, quæ suavius audiuntur.

Quare veteris Testamenti expositio convertendis ad Christum, & Ecclesiam conveniat, subjungit: „ Neque enim ob aliud ante adventum Domini scripta sunt omnia, quæ in Sanctis Scripturis legimus, nisi ut illius commendaretur adventus, & futura præsignaretur Ecclesia, id est, populus Dei per omnes gentes quod est corpus ejus; adjunctis atque adnumeratis omnibus Sanctis, qui etiam ante adventum ejus in hoc sæculo vixerunt, ita credentes cum venturum esse, sicut nos venisse.

V. Monet deinde *cap.* 5. a Catechista diligenter inquirendum, quo motivo Catechizandus moveatur ad fidem Christianam suscipiendam. „ Si enim, ait, aliquod commodum expectando ab hominibus, quibus se aliter placiturum non putat, aut aliquod ab hominibus incommodum devitando, quorum offensionem aut inimicitias reformidat, vult fieri Christianus; non fieri vult potius quam fingere.

Hæc merito attendunt, qui hodie convertendis, & instruendis hæreticis incumbunt; utpote qui non raro spe commodi alicujus temporalis consequendi ad fidem Catholicam amplectendam desiderium aliquod ostendunt, vel potius fingunt.

VI. Ulterius, *cap.* 5. ostendit Augustinus, aliter idiotas, aliter eruditiores Paganos esse Catechizandos; pluraque alia deinde præscribit, quæ tractatus illius utilitatem præsertim pro illis qui Catechizandis populis occupantur, evincunt; probatque pristinum Catechizandi modum multo sublimiorem fuisse hodierno.

VII. Postquam autem per hanc privatam instructionem aliquousque essent de Religione Christiana instructi, tum ad publicas instructiones, quæ in Ecclesia per Episcopum habebantur, accedebant; atque inde *Audientes* dicebantur; tumque primum proprie *Catechumeni* vocari poterant; „ Quia (ait Isidorus *lib.* 8. *De Origine vocum cap.* 14.) Catechumenus dictus pro eo quod adhuc doctrinam fidei *audit*, necdum tamen Baptismum percepit ". Quare & a Latinis Patribus Catechumenus passim *Auditor*, vel *Audiens* nuncupantur; uti notat & probat Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii *pag.* 129.

VIII. Postquam vero Catechumeni in hoc ordine aliquo tempore perseverassent, & in excipiendis publicis instructionibus diligenter fuissent; animumque ad amplectendam fidem Christianam testati ad altiorem gradum ascendebant, ubi participes consortesque fiebant orationum, & exorcismorum, qui super Catechumenos fundebantur; quem in finem in genua in ipsa Ecclesia procumbebant, inde *Orantes Genuflectentes* appellati.

IX. Duplicis hujus Ordinis Catechumenorum, scilicet *Audientium*, & *Genuflectentium* meminit *Can.* 5. Neocæsariensis, qui ex versione Gentiani Herveti ita habet: „ Catechumenus in Dominicum ingrediens, in Catechumenorum ordine steterit, is autem peccat: si *genu* quidem *flectens*, *audiat*, non amplius peccans. Sin autem etiam *audiens* adhuc peccet, extrudatur.

Hunc Canonem sic exponit Aristenus: „ Nonnulli modo accedunt; quocirca & ut *imperfectiores* post Scripturarum, & Evangeliorum *auditionem* statim emittuntur. Alii autem *ante tempus aliquod* advenerunt, & *perfectiores* evaserunt: quare post Evangelium, & *preces* pro Catechumenis factas expectant, & dum dicitur, *Catechumeni, capita vestra Domino flectite*, *Genuflectunt*. Perfectiores itaque, ut qui bona Dei verba prægustarunt, si lapsi fuerunt, *statione* sua moventur, & cum *Audientibus* collocantur; si autem & cum *Audientes* sint, peccant, ab Ecclesia *perfecte* expellantur.

Hanc Aristeni expositionem eruditiores Canonum Interpretes, tum Græci tum Latini, communi consensu amplectuntur; agnoscuntque ex mente hujus Synodi, Catechumenum in altiori gradu, scilicet *Genuflectentium*, constitutum, & ibi peccantem, rursus ad inferiorem, quasi in pœnam retrudi; qui vero in primo gradu Catechumenorum, id est, *Audientium* constitutus in peccatum labitur, ab Ecclesia *perfecte*, sive absolute pellatur, seu non amplius tamquam Catechumenus admittatur.

In eumdem sensum accipiendus *Canon.* 14. *Nicænus*: De Catechumenis, qui *lapsi* sunt, visum est & sanctæ magnæ Synodo, ut ii tribus tantum annis *Audientes*, postea *orent* cum Catechumenis.

X. Insuper hic observant Canonum Commentatores, *Catechumenos Audientes*, sive primi ordinis, tantum potuisse lectioni Scripturarum interesse, ac ea finita mox exire debuisse, at vero *Genuflectentes* mansisse quousque a Diacono diceretur: *Quicumque Catechumeni discedite*.

XI. Catechumeni vero in *Audientium*, aut *Genuflectentium* classe suos interim Magistros seu Catechistas habebant, qui eosdem in fide, & vita Christiana instruerent, atque eorum profectui, modoque vivendi invigilarent: „ Optatum inter Lectores *Doctorem Audientium* constituimus " ait S. Cyprianus *Epist.* 24.

XII. Hinc collige, originem hujus Catechismi, qui inter cæremonias Baptismi hodie reponitur; eumque primitus fuisse verum Catechismum, seu instructionem Catechumenorum, vel baptizandorum.

XIII. Dum convenienti tempore in hisce gradibus essent exercitati, judicarenturque idonei, qui Baptismum accipere possent a suis Catechistis, ad Episcopum ducebantur; atque testimonium de Catechumenorum scientia, & vita reddentes, ac quodammodo spondentes (unde *Sponsores*; vel etiam *Fidejussores* dicti) illos ad Baptismum præsentabant; quando & una Catechumeni *nomina* sua dabant; ut nimirum annotarentur inter illos, qui jam proxime ad suscipiendum Baptismum erant destinati seu *electi*.

XIV. De hac *nominum datione* frequens in pristinis Canonibus, & Patribus mentio occurrit: „ Baptizandi *nomen suum dent*, ac diu sub abstinentia vini & carnium, ac manus impositione crebra examinati, Baptismum percipiant „ ait Synodus Carthaginensis IV. *Can* 85.

Sanctus Augustinus multis locis *dationis nominum* meminit; atque signanter libro *De Fide, & operibus*, ubi ait: „ Quod autem fit per omne tempus, quod in Ecclesia salubriter constitutum est, ut ad nomen Christi accedentes, Catechumenorum nomen accipiant: hoc fit multo diligentius, & instantibus his diebus, quibus *competentes* vocantur: cum ad percipiendum Baptismum *sua nomina* jam *dederunt*.

XV. Datis nominibus, Catechumeni in perfectiore, & superiore classe collocabantur; dicebanturque *competentes*, ut ex relatis S. Augustini verbis constat.

Sanctus Isidorus *lib.* 2. *De Ecclesiast. Officiis cap.* 21. Competentes dicit, „ qui jam doctrinam fidei, post continentiam vitæ, ad gratiam Christi percipiendam festinant: ideoque appellantur *competentes*, id est gratiam Christi *petentes*.

Eamdem rationem nomenclaturæ insinuat Augustinus libro *De fide, & operibus cap.* 6. dicens: „ Cum fontis illius Sacramenta *peteremus*, atque *ob hoc competentes* etiam vocaremur.

XVI. Quo tempore, & die nomina danda essent, varia fuit pro varietate temporum, & Ecclesiarum disciplina.

Initium Quadragesimæ primitus ad hoc ordinatum fuisse, non obscure innuit S. Augustinus *Sermone* 13. *ad Neophytos*: „ Per omnem *Quadragesimam* vacaverunt (competentes) orationibus, & jejuniis, in sacco & cinere dormierunt, futuram vitam peccatorum suorum confessione quærentes.

Sub idem tempus ad Episcopum Tarraconensem scribit Siricius Papa: „ Generalia Baptismatis tradi convenit Sacramenta, his dumtaxat electis, qui ante *quadraginta* dies *nomen dederint*, & exorcismis, quotidianisque orationibus, atque jejuniis fuerint expiati.

In Ordine Romano, qui circa tempora S. Gregorii scriptus creditur, hoc tempus ad quartam feriam hebdomadæ quartæ Quadragesimæ contractum est; uti videre est sub titulo *De Denuntiatione scrutinii ad Electos*.

De hac varietate consule Notas ad Sermonem 212. Augustini in editione novissima Parisiensi.

XVII. Quidquid sit de varia in hoc puncto Ecclesiarum disciplina, id constat, Catechumenos in hoc *Competentium* ordine constitutos, etiam vocatos fuisse *Electos* tamquam jam ad Baptismum proxime suscipiendum adscriptos; immo jam inter *Fideles* computatos; uti docet S. Isidorus loco citato, ubi ipsos *Audientes* asserit esse *quasi hospites*, & *vicinos* Fidelium; *de foris*, ait, audiunt mysteria, audiunt gratiam, sed *adhuc non* appellantur *Fideles*. „ Competentes autem (pergit Isidorus) jam petunt, jam accipiunt, jam catechizantur, id est, imbuuntur instructione Fidei, & Sacramentorum. Istis enim salutare Symbolum traditur, quasi commonitorium Fidei, & sanctæ confessionis indicium, quo instructi agnoscant, quales jam ad gratiam Christi exhibere se debeant.

XVIII. Ad hanc ultimam classem per *crucis* signum, ac *manus impositionem* recipiebantur, quemadmodum testatur Augustinus *lib. De peccatorum Meritis, & Remiss. cap.* 26. „ Nam & Catechumenos secundum quemdam modum, per signum *crucis*, & orationem manus impositionis puto sanctificari.

Et clarius *libro De Catechizandis Rudibus cap.* 26. ubi ex professo dicit, quod postquam Catechizatus, est instructus, ac interrogatus, an quæ audivit credat, atque observare desideret, si responderit, ait, *solemniter utique signandus est, & Ecclesiæ more tractandus*.

XIX. Hujus ritus etiam hodie superest memoria; quia juxta Rituale Romanum, post factam exorcizationem, & varias preces fusas infantem, tandem prævie ante introductionem in Ecclesiam, signat Sacerdos infantem in fronte *signo crucis*, & *imponit manum super caput infantis*.

XX. His itaque Catechumenis non tantum prima Religionis rudimenta sive elementa tradebantur, quemadmodum incipientibus, sed etiam abstrusiora mysteria, quæ passim infidelibus occultabantur. Atque in primis Fidei Symbolum *Competentibus* tradebatur, & exponebatur.

Id aperte tradit S. Augustinus *lib.* 1. *Retractat. cap.* 17. ubi rationem reddens scripti a se libri *De fide ac symbolo*, ait: *In quo de rebus ipsis ita disseritur, ut tamen non fiat verborum illa contextio, quæ tenenda memoriter competentibus traditur*: quasi diceret, in exponendo Symbolo non facta est illa verborum contextio, quæ solet esse dum Symbolum traditur ad discendum *Competentibus*; quam contextionem ipse Augustinus in tractatu *De Symbolo ad Catechumenos* observavit; ubi & in ipso limine hunc ritum ita exponit: „ Accipite, Filii, Regulam fidei, quod *Symbolum* dicitur. Et cum acceperitis, in Corde scribite, & *quotidie* dicite apud vos) antequam dormiatis, antequam procedatis, vestro symbolo vos munite. Symbolum nemo scribit ut legi possit: sed ad recensendum, ne forte deleat oblivio „ quo

„ tra-

„ tradidit diligentia, sit vobis codex vestra memoria. Quod audituri estis, hoc credituri, & quod credideritis, hoc etiam lingua reddituri; ait enim Apostolus, *ad Rom. cap.* 10. *vers.* 10. „ *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* „ Hoc est enim symbolum quod *recensuri* estis, & *reddituri*.

XXI. Huic traditioni Symboli respondet quod hodie ad præscriptum Ritualis Romani, cum fuerint ingressi Sacerdos, infans, & Susceptores, efficitur: Sacerdos procedens ad fontem cum Susceptoribus conjunctim clara voce dicit Symbolum; si autem adultus fuerit baptizandus, tunc is cum Sacerdote illud recitat.

XXII. Quod hic, & alibi sæpius de *redditione* Symboli dictum est, id significat ritum multis sæculis usitatum, recitandi publice ac solemniter ipsum *Symbolum* ante Baptismi susceptionem per modum cujusdam professionis fidei.

Totum hunc redditionis ritum, & rationem exponit S. Augustinus *lib.* 8. *Confess. cap.* 2. ubi loquitur de Victorino nobili Rhetore Romano, qui cum primo se Christianum esse occulte Simpliciano Episcopo Mediolanensi intimasset, sed palam profiteri erubescebat, tandem hortatu dicti Episcopi, deposito timore, subito dixit Simpliciano: „ Eamus in Ecclesiam, Christianus volo fieri. At ille non se capiens lætitia perrexit cum eo. Ubi „ autem imbutus est primis instructionum Sacramentis, non multo post etiam *nomen dedit*, ut per Baptismum regeneraretur, „ mirante Roma, gaudente Ecclesia.

Post hæc subjicit Augustinus: „ Denique ut ventum est ad horam *profitendæ fidei*, quæ verbis certis, conceptis, retentisque „ memoriter, de loco eminentiori in conspectu populi fidelis Romæ reddi solet ab iis, qui accessuri sunt ad gratiam tuam, oblatum esse dicebat Victorino a Presbyteris ut secretius redderet, sicut nonnullis, qui verecundia trepidaturi videbantur, offerri mos erat; illum autem maluisse salutem suam in conspectu sanctæ multitudinis profiteri.

Hæc ergo Symboli *redditio* erat quædam publica *fidei* professio; de qua etiam loquitur S. Augustinus *Sermone* 58. *&* 59. ultimæ editionis.

XXIII. Huic redditioni Symboli sive professioni fidei, respondet illa professio fidei, quam immediate ante Baptismum ad interrogationem Sacerdotis facit baptizandus per se, si sit adultus; per Susceptores vero, si fuerit infans.

XXIV. Nec tantum circa fidem cura, & sollicitudo Pastorum, & Episcoporum versabatur, sed vel maxime circa præcepta ac principia vitæ Christianæ, morumque disciplinam solliciti erant Pastores; ut de illis ipsi Catechumeni ante Baptismum rite essent instructi; ipsisque constaret, Catechumenos sincere diabolo ejusque operibus renuntiasse, ac Christum induisse; caventes vel maxime ne Baptismum indignis, nec a peccatis suis debite conversis annuendo, darent sancta canibus.

Hac de re librum integrum *De Fide, & Operibus* scripsit S. Augustinus, in quo ex professo ostendit, non tantum fidem, sed etiam morum doctrinam esse tradendam ante Baptismum; multisque probat & invictissime astruit, peccatis prius esse renuntiandum, vitamque mutandam, quam quis ad Baptismum (extra casum necessitatis) admittatur; atque *cap.* 6. hæc habet: „ Videamus unde agitur, id est, utrum ad percipiendum Baptismum sic admittendi sint homines, ut nulla ibi vigilet diligentia, ne *Sanctum canibus* detur: usque adeo ut nec apertissimi adulterii perpetratores, & ejus perseverantiæ professores, „ a Sacramento tantæ sanctitatis videantur arcendi: quo sine „ dubio non admitterentur, si per ipsos dies, quibus eamdem „ gratiam percepturi, suis nominibus datis, abstinentia, jejuniis, exorcismisque purgantur, cum suis legitimis, & veris uxoribus se concubituros profiterentur, atque hujus rei, quamvis alio tempore licite, paucis ipsis solemnibus diebus nullam continentiam servaturos. Quomodo igitur ad illa sancta recusans „ correctionem adulter admittitur, qui recusans observationem „ non admittitur conjugatus.

Ex hoc Augustini discursu insuper discimus, Catechumenos tempore Catechumenatus, abstinentia, jejuniis, exorcismisque exercitatos ac purgatos, & etiam conjugatos actu conjugali abstinuisse.

XXV. Hoc quoque ibidem indicat Augustinus, exercitia illa Catechumenorum, ac Pastorum circa Catechumenos sollicitudinem, nec non scrutinium sive examen super eorum fide, & vitæ mutatione potissimum instituta fuisse eo tempore, quo in hoc gradu *Competentium* versabantur, quod inferius adhuc apertius declarat, dicens: „ Quod autem fit per omne tempus, quo in Ecclesia „ salubriter constitutum est; ut ad nomen Christi accedentes Catechumenorum *gradus* excipiat, (hoc est, uti notant Operum „ Revisores, ipse *gradus* Catechumenorum eos *excipiat*, qui ad „ Christi nomen accedunt) hoc fit multo diligentius, & instantius „ his diebus, quibus *Competentes* vocantur, cum ad percipiendum „ baptismum sua *nomina* jam dederunt.

In veteri Ordine Romano circa tempora S. Gregorii scripto dicitur: „ prætaribuntur septem scrutinia Catechumenorum a „ die quo *nomina* data sunt, usque ad Vigiliam Paschalis, qua „ Baptismus conferendus erat.

XXVI. Porro sicuti Catechumeni per Symboli recitationem *publice* suam profitebantur fidem; ita quoque vitæ suæ mutationem testabantur, renuntiando *publice* diabolo, ejusque operibus ac pompis.

Unde in hæc verba S. Pauli ad Timotheum 1. *Tim. cap.* 6. *vers.* 12. *Apprehende vitam æternam, in qua vocatus es, confessus bonam confessionem coram multis testibus*, scribit S. Hieronymus: „ Confessus es bonam confessionem in Baptismo, renuntians „ *de sæculo, & pompis ejus* coram *multis* testibus, coram *Sacerdotibus*, vel *Ministris*, Virtutibusque cælestibus.

Hunc renuntiandi morem ex traditione ad nos dimanasse asserit S. Basilius *libro de Spiritu Sancto cap.* 27. „ Ter immergi hominem unde est traditum? Reliqua, item quæ fiunt in Baptismo, veluti *renuntiare sathana*, ex qua scriptura habemus? „ nonne ex privata & arcana traditione?

Sanctus Ambrosius *libro de Initiandis cap.* 2. „ Ingressus es regenerationis sacrarium; repete quid interrogatus sis, recognosce quid responderis. *Renuntiasti* diabolo & operibus ejus, mundo & luxuriæ ejus ac voluptatibus.

XXVII. Huic renuntiationi respondet hodierna renuntiatio, quam Catechumenus vel per se, vel per Susceptores ad interrogationem Sacerdotis pronuntiat.

XXVIII. Sed quia hæc professio plerumque hodie in infantia fieri solet per Susceptores, monet S. Carolus in sua Synodo VI. *cap.* 8. ut Parochus, & Confessarius cohortationis officio in id incumbant, ut Fidelium unusquisque annue recolat diem suum Baptismatis, atque eo potissimum die, „ sancte sese excitet ad „ præclaram illam sponsionem, & Christianam professionem, „ quam in sacro lavacro per sponsores solemniter edidit. *Repete*, „ inquit Sanctissimus Pater noster Ambrosius, *quid interrogatus* „ *sis, recognosce quid responderis. Renuntiasti diabolo & operibus* „ *ejus; mundo & luxuriæ ejus ac voluptatibus: memor esto sermonis tui, & nunquam tibi excidat tuæ series cautionis.*

XXIX. In hoc quoque Catechumenorum gradu frequentiores erant orationes, & exorcismi, iisque adjunctæ manuum impositiones, ut iis mediantibus Catechumeni a vitiis contractis in Gentilitate amplius purgarentur, & ad Baptismum digne suscipiendum disponerentur.

Unde Augustinus *libro de Fide, & operibus cap.* 6. *num.* 9. ait: „ Vel non intueamur alios, qui per singulos annos ad lavacrum „ regenerationis accurrunt, quales sint ipsis diebus, quibus catechizantur, *exorcizantur*, scrutantur, quanta vigilantia conveniant, quo studio ferveant, qua cura pendeant.

XXX. Exorcismos, & exsufflationes etiam super infantes baptizandos suo tempore dici solitos fuisse, testatur Augustinus; atque ex illo Ecclesiæ ritu probat, Ecclesiam agnoscere infantes peccato originali obnoxios nasci. Sic enim scribit ad Sixtum Presbyterum *Ep.* 194. *n.* 43. ult. edit. „ Circumstipantur enim & divinarum auctoritate lectionum, & antiquitus tradito, & retento firmo Ecclesiæ ritu in Baptismate parvulorum, ubi expertissime demonstrantur infantes, & cum *exorcizantur*, & cum „ ei se per eos, a quibus gestantur, *renuntiare* respondent, a „ diaboli dominatione liberari.

Et infra *num.* 46. „ Quid ad hoc respondeant, quod „ *exorcizantur*, & *exsufflantur* infantes; hoc enim procul dubio „ fallaciter fit, si diabolus eis non dominatur. Si autem dominatur, & ideo non fallaciter *exorcizantur*, & *exsufflantur*, per „ quid dominatur, nisi per *peccatum* (*a*) princeps utique peccatorum?

XXXI. Manuum impositionis quoque super Catechumenos frequens est apud Veteres mentio. „ Non uniusmodi est sanctificatio, „ nam Catechumenos secundum unum suum quemdam modum „ per *signum Christi*, & orationem sub *manus impositione* puto „ sanctificari: " ait Augustinus *lib.* 2. *De Baptismo Parvul. cap.* 37. Plura testimonia idipsum probantia notat Du Cange in suo Glossario, verbo *Manus impositio*.

Per *signum Christi* in citatis verbis intelligere Augustinum *signum Crucis*, perspicuum est, & ipsos Catechumenos cruce signari solitos fuisse pluribus locis testatur. Et quidem *lib.* 1. *Confessionum*, ubi suæ inter Catechumenos relationis mentionem faciens, ait: *Signabar jam signo crucis ejus*.

XXXII. Hinc facile intelligimus, quam immerito Hæretici ritus nostros Baptismi, qui potissimum in exorcismis, exsufflationibus, manuum impositionibus, crucis signationibus, & orationibus variis consistunt, tamquam novos & quasi superstitiosos explodant cum eos videamus jam pridem a Patribus fuisse adhibitos, & nobis traditos.

XXXIII. Catechumeni in quarto ordine (*b*) constituti, jamque Baptismo proximi, minutis quibusdam Sacramentis, sive Sacramentalibus utebantur: ut nimirum per ea ad vera Ecclesiæ Sacramenta suscipienda paulatim disponerentur, quemadmodum exponit Vir eruditus Gabriel Albaspinæus *lib.* 2. *Observat. cap. fin.* „ Inter cæteros ritus, ait, quibus olim formabantur Catechumeni, *minutis* quibusdam Sacramentis utebatur Ecclesia, non solum ut mysteriorum rudes Eucharistiæ paulatim assuescerent, „ sed etiam ut vitæ Christianæ semina, quæ in ipsa auditione animis combiberant, horum Sacramentorum usu foverent. Nam „ quamvis Corporis Christi perfecta illi (*c*), & omnino formata „ membra non erant, utcumque tamen ei adhærebant, Christianitatisque spiritum quodammodo ducere incipiebant.

XXXIV. Sacramenti Catechumenorum meminit S. Augustinus *lib. De Catechizandis Rudibus cap.* 26. „ De Sacramento *jam* „ (scilicet salis) ait, quod accipit (Catechumenus) cum ei bene commendatum fuit, signacula quidem rerum divinarum esse „ visibilia, sed res ipsas invisibiles in eis honorari; nec sic habendam esse illam speciem benedictione sanctificatam, quemadmodum habetur in usu quolibet: dicendum etiam quid significet, & sermo ille, quem audivit, quid in illo *condiat*, cujus illa res similitudinem gerit.

Notant hic eruditi Operum Augustini Revisores, Lovaniensem editionem legere, *condiatur*; sed ipsi notant: „ Verius MSS. & „ *Am. condiat*. Nam agitur hic, inquiunt, de Sacramento *salis*,

(*a*) Diabolus eo loco vocatur *peccatum*, quia auctor est peccati ...

(*b*) Sunt Theologi, qui arbitrantur quo tempore olim alii tres classes Catechumenorum, primam *Audientium*, secundam *Genuflectentium*, tertiam *Competentium*; quartam classem admittit noster Auctor, quia videtur distinguere gradum *Competentium* a gradu *Electorum*, dum alii utrumque non secernunt.

(*c*) Scilicet Catechumeni, qui in quarta classe versari dicuntur.

„ *lis*, quo Catechumenus initiatur. Huc pertinet illud Augustini „ *lib. 1. Conf. cap. 11. Et signabar jam signo crucis ejus, & condiebar ejus sale, jam inde ab utero Matris meæ*. Ipsa est, „ quam hic dixit *speciem benedictione sanctificatam*: adeoque paulo supra, loco *sane* legendum videtur, *salis*.

Per Sacramentum ab Augustino intelligi *salem* Catechumeno tradi solitum, probat quoque Concilium Carthaginense III. cui ipse Augustinus interfuit, *Can.* 5. hæc decernens: „ Item placuit ut „ per solemnissimos Paschales dies Sacramentum Catechumenis non „ detur, nisi *solitum sal*, quia si Fideles per illos dies Sacramentum non mutant, nec Catechumenis oportet mutari.

XXXV. Hic habemus originem benedictionis *salis*, quæ hodie in collatione Baptismi fieri debet, atque in os infantis immitti sub hac verborum formulas: *N. accipe* salem *sapientiæ; propitiatio tibi sit in vitam æternam*.

XXXVI. Catechumeni jam sufficienter probati, & instructi ad Baptismum admittebantur: Nam ut ait *Canon* 2. Nicænus, *Catechumeno tempore opus*; ut scilicet rite disponatur. „ Quid enim agit totum tempus, quo Catechumenorum locum, & nomen tenent, nisi ut audiant, quæ fides, & qualis vita debeat esse „ Christianis, ut cum *seipsos probaverint*, tunc de Mensa Domini manducent, & de Calice bibant, inquit Augustinus *lib.* „ *De Fide, & bonis Operibus cap.* 6.

XXXVII. Nec minus hodie ipsi baptizandi *adulti* prævie probandi sunt quam olim; utrum scilicet in fide sint sat instructi, & vitam anteriorem revera detestentur. Hoc probe intelligentes, & expendentes duo zelosissimi decimi septimi sæculi Præsules, Franciscus Episcopus Heliopolitanus, & Petrus Episcopus Berytensis, qui in Tunchini, & Cochinnæ regnis multo cum fructu Evangelium annuntiarunt, quasdam ediderunt Instructiones, quas Cardinalis Bona jussu Congregationis de propaganda fide recensens, Apostolico spiritu scriptas fuisse testatur; easque ejusdem Congregationis Typographus Romæ evulgavit.

In his conqueruntur Præsati illi de quibusdam Missionariis, qui de numero potius, quam de virtute a se baptizatorum gloriantes, *obvios quosvis, vix explorata illorum voluntate, una aut altera instructione contenti, sacro Baptismi fonte abluunt*.

Post hæc declarant sibi visum esse, „ Catechismi tempus non „ breviori quam quadraginta dierum spatio vulgo definire, nec „ alios ad Baptismum admittendos esse, nisi qui ante quadraginta dies nomen dederint. Cum enim experientia, quæ sacris „ Canonibus consona est, satis notum sit, diuturniorem moram „ esse perutilem ad obtinendam in Christiana fide perseverantiam; „ diutius probari debent rudioris, & obtusioris tardiorisque ingenii servi, & qui temporalis pœnæ vitandæ gratia fidem amplecti velle videntur, aut sperant aliquid lucri, & commodi „ se consecuturos ex eo quod Christiani fiant: Ii denique, qui „ levis & inconstantis animi signa aliqua dederunt.

Declarant præterea, Missionarios, qui passim tempus illud præoccupant, fidei Christianæ & animarum saluti plurimum nocere. *Enim vero, inquiunt, comprobatum est experientia Christianos pejores non inveniri, quam qui ante competentem instructionem ad Baptismum admissi sunt; quippe qua facilitate Christo nomen dederunt, eadem ut plurimum nuntium ei remittunt*.

Tertio declarant Missionarios non posse ad Baptismum admittere Catechumenos, tametsi in fide bene instructos, & eum ardenter petentes, nisi ante ex bona conversatione exploratum sit, eos pristinis vitiis ac criminibus renuntiasse, moresque vere Christianos induisse.

Nolunt quoque ad Baptismum admitti Gentiles, quantumvis emendationem vitæ spondeant, nisi ante illius susceptionem *operibus*, non verbis tantum suam emendationem probaverint. *Sicut a sacro Baptismatis fonte rejiciendi sunt (inquiunt) qui vitiis ac peccatis obstinate adhærent: ita populi ab eo expellendi, qui nolunt interioris conversionis signa* operibus *dare: cum inde pateat, infectam peccati amore voluntatem adhuc gerere*.

Denique declarant, nullam esse habendam rationem nonnullorum, qui de Baptismatis dilatione conqueruntur, quasi propter inopinatos casus, Catechumenos morti ac proinde æternæ damnationi exponant.

Hæc omnia latius videri possunt apud Gasparem Jueninum in Commentario historico, & dogmatico De Sacramentis *Dissert.* 2. *quæst.* 7. *cap.* 2. *art.* 2. (*a*)

XXXVIII. Baptizati e fonte Baptismatis educti vestibus albis induebantur, de quo ritu testatur Cyrillus Hierosolymitanus *Catechesi myst.* 4. ejus ritus rationem reddens: „ Exutis vestibus antiquis, & iis, quæ secundum spiritum *albæ* induitis, perpetuo „ jam in albis incedere oportet. Non hoc loco dicimus, quasi alba te semper vestimenta habere necesse sit; sed quod his, quæ „ vere alba, splendida, & spiritualia sunt, vestiri te oporteat.

Ejusdem ritus meminit S. Ambrosius *libro de initiandis cap.* 7. *Accepistis (ait ad recenter baptizatos) post hæc vestimenta* candida, *ut esset indicium, quod exueritis involucrum peccatorum, indueritis innocentiæ casta velamina*. Gratianus *Dist.* 4 *de Consecr. Can.* 92. Et Canone præcedenti idem astruitur auctoritate Rabani Mauri; pluresque ejus mysticæ rationes redduntur.

Infinita sunt penes omnes omnium sæculorum tam Latinos, quam Græcos Scriptores, hujus ritus testimonia.

XXXIX. Vestem hanc totum corpus baptizati tegisse, ac propterea baptizatos exteriori habitu totos albos, & candidos apparuisse, innuunt non obscure omnia illa Patrum testimonia, quibus testantur simpliciter & indefinite, baptizatos accepisse *vestem candidam*; quod *induerentur* vestibus albis; quodque dicerentur *Nivei, Albi, Candidi*: quæ omnia dici non potuissent, nisi ipsi baptizati *vestem* toti corpori congruentem accepissent.

Ad recenter baptizatos sermonem habens S. Augustinus in Vigiliis Paschalibus, ita loquitur: „ Infantes isti, quos cernitis exterius *dealbatos*, interiusque mundatos, qui *candore vestium* splen„ dorem mentium præstituant, &c. „ *Serm.* 223. ex edit Benedictinorum, qui ibidem notant, *infantes* dictos fuisse novissime baptizatos etiam ætate maiores.

XL. Vestem hanc in omnibus pene Ecclesiis septem diebus retinebant Neophyti; id est, ea in Sabbato sancto egredientes de fonte Baptismatis induebantur, & Sabbato sequenti eam deponebant. Hujus disciplinæ luculentus testis est S. Augustinus *Sermone* 157. de Dominica in Octava Paschatis: „ Paschalis solemnitas, ait, „ hodierna festivitate concluditur, & ideo *hodie* Neophytorum „ *habitus commutatur*, ita tamen, ut *candor*, qui de habitu deponitur, semper in corde teneatur.

Quare septem hos dies, *albas* vocabant teste Rabano *lib.* 2. *De Instit. Cler. cap.* 39. „ Alios septem dies in memoriam ejusdem „ Resurrectionis Dominicæ congrua festivitate subjungens, quas „ septem dies, *albas* vocitamus propter eos, qui in sancta nocte „ baptizati, *albis* per *totam* hebdomadam utuntur vestibus.

Nequaquam etiam obscurum est, ex allatis testimoniis, Neophytos seu recenter baptizatos *vestem candidam* integris illis septem diebus tamquam ordinariam, & vulgarem vestem detulisse: nec tantum in Ecclesia, sed ubique cum ea incessisse; quod & aliis testimoniis confirmat Vicecomes dicto loco *cap.* 14.

XLI. Hodie ex præscripto Ritualium imponitur capiti recenter baptizati *linteolum* candidum loco vestis albæ, sub hac verborum formula: *Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri* Jesu Christi, *ut habeas vitam æternam*.

XLII. Neophytis olim cereos traditos fuisse in manibus refert Cyrillus Hierosolymitanus *Catechesi* 1. *mystag.* & ejusdem meminit S. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 40. *De Baptismo*; ubi Baptismi cæremonias describens, in earum numerum gestationem cerei quoque reponit, & *oratione* 39. de baptizatorum luminibus loquens, ait: „ Baptismus porro *luminum* nomine appellatur; quod „ purget & illustret. Quo etiam fit, ut *faces* eo tempore in lætitiæ signum accendamus.

Ex sæculo IX. scripsit Amalarius Fortunatus *lib.* 1. *De Eccles. Officiis cap.* 26. „ Clamante voce Sacerdotis ut descendat virtus „ Spiritus Sancti in aquam, *cerei* Neophytorum deponuntur in „ aquam. Quare hoc? Nisi ut demonstretur modo *cereus* signare „ Spiritum Sanctum.

XLIII. Cereo septem diebus, quemadmodum veste candida Neophytos olim usos fuisse, clare expressit sæculo VIII. (*a*) scribens Alcuinus *De Divinis Officiis, cap De Sabbato in albis*; ubi postquam dixisset, quod Neophyti septem diebus *vestibus albis* uterentur; id est, a *Sabbato sancto* usque ad *Sabbatum in albis*, subjicit: „ Ita nostri baptizati, extinctis peccatis præteritis, ducuntur quotidie ad Ecclesiam *columna cerei illuminata* præ„ cedente eos.

XLIV. Hodie Sacerdos dat Neophyto vel Patrino candelam accensam; dicens: *Accipe lampadem ardentem, & irreprehensibilis custodi Baptismum tuum: serva Dei mandata, ut cum Dominus venerit ad nuptias, possis occurrere ei una cum omnibus Sanctis in aula cælesti: habeasque vitam æternam, & vivas in sæcula sæculorum*.

XLV. Post susceptum Baptismum statim baptizati Chrismate ab Episcopo in fronte ungebantur; sive confirmabantur. „ Oportet (ait Canon 58. Laodicenus) eos qui illuminantur „ (sive, ut legit Dionysius Exiguus, *qui baptizantur*) post Baptisma inungi supercælesti Chrismate, & esse regni cælestis „ participes.

Hujus disciplinæ apud primæ, & mediæ ætatis Scriptores Græcos, & Latinos infinita sunt, & obvia testimonia, quæ citat Menardus in notis ad Sacr. Gregorii *pag.* 144. additque: „ Nec „ ungebatur Neophytus in *vertice* a Presbytero, cum ejusmodi „ unctio instituta sit ob defectum Episcopi". Quinimmo, ut recte advertit Gabriel Albaspinæus *lib.* 1. *Observat. cap.* 25. Nemo „ *Christiani* nomen olim sortiebatur, nemo *perfectus* existimabatur *Christianus*, qui dono Spiritus sancti *confirmatus*, & donatus non esset.

Hocque est, quod Canone 39 Eliberitano dicitur: Gentiles si „ in infirmitate desideraverint sibi manum imponi; si fuerit eorum ex aliqua parte vita honesta, placuit, eis manum imponi, & fieri Christianos.

Ipsum Cyrillus Hierosolymitanus *Catechesi* 3. *Mystag.* evidenter expressit, dicens: „ Hujus sancti Chrismatis dono accepto, „ merito appellamini *Christiani*: veram efficientes appellationem „ in ipsa regeneratione; ante enim quam hæc gratia vobis donata esset, non eratis proprie digni eo nomine, sed pergentes eo „ usque progressi estis, ut efficeremini Christiani.

Plura in hanc rem adducit Christianus Lupus in notis ad librum Tertulliani *De Præscriptionibus cap.* 41.

XLVI. Hodie Neophytus a Presbytero cum Chrismate ungitur in vertice (quæ unctio, uti supra ex Menardo notatum est, olim non fiebat) his verbis: *Deus Omnipotens Pater Domini nostri Jesu Christi qui te regeneravit ex aqua, & Spiritu sancto, quique dedit tibi remissionem omnium peccatorum, ipse te liniat* chrismate *salutis in eodem Christo Jesu Domino nostro in vitam æternam*.

XLVII. Post Confirmationis Sacramentum Neophytis collatum, etiam Eucharistiæ participes efficiebantur. Quem ritum evidenter expressit S. Ambrosius libro *De Initiandis cap.* 8. & aliorum veterum testimoniis asserit Hugo Menardus loco cit. *pag.* 106. ostendit-

(*a*) Jueninus loco citato observat circa Baptismi collationem vim antiquorum Canonum his etiam temporibus adhuc vigere; quamvis ritus eorum exteriores multis abhinc sæculis non obtineat.

(*a*) Alcuinus obiit anno 754.

dicitque; non tantum adultis, sed & *infantibus* recens baptizatis Sacram Eucharistiam datam fuisse; quod & Augustinus pluribus locis expressit; quamvis nunquam crediderit, Eucharistiæ sumptionem *infantibus* necessariam esse ad salutem, ut recte probat Cardinalis Bona *lib.* 2. *Rerum liturgic. cap.* 12.

XLVIII. Datum quoque fuit Neophytis *lac*, & *mel*: cujus ritus non obscure meminit Tertullianus *libro de Corona militis*, *cap.* 3. ibi referens quid in Baptismate ageretur ait: *ter mergitamur amplius aliquid respondentes, quam Dominus in Evangelio determinavit. Inde* (ex aqua) *suscepti* lactis, *&* mellis, *concordiam prægustamus*. Ejusdem ritus meminit quoque *lib.* 1. *contra Marcionem*, dicens quod per Lactis, *&* Mellis *societatem* Christus *suos infantes lactet*.

Hinc illud Canonis 40. in Codice Ecclesiæ Africanæ: „ Primitiæ vero: *lac* & *mel*, quod uno die solemnissimo ad *infantium mysterium*, solet offerri, quamvis in altari offerantur, suam tamen habeant propriam benedictionem, ut a Sacramento Dominici Corporis, & Sanguinis distinguantur.

XLIX. Hæc verba ad *mysterium infantium*, non significant, *lac* & *mel* solis *infantibus*, & non adultis recenter baptizatis datum fuisse; sed quod daretur Neophytis ad indicandum mysterium *infantiæ*; hoc est, ut per hoc indicaretur recenter baptizatis, quod per Baptisma omni malitia, & dolo depositis, debeant semper infantium simplicitatem conservare, juxta illud S. Petri ad Neophytos; *Quasi modo geniti infantes sine dolo lac concupiscite*. 1. Petr. c. 2. v. 2.

L. In antiquo Ordine Romano extat specialis benedictio *lactis*, & *mellis*, his verbis: „ Benedic, Domine, has creaturas „ lactis, & mellis, & pota famulos tuos *fonte* perenni, qui est „ spiritus veritatis, & *enutri* eos de hoc lacte, & melle “. Deinde subjungit: „ Tu enim, Domine, promisisti Patribus nostris Abraham, Isaac, & Jacob dicens: Introducam vos in terram repromissionis, terram fluentem *lac* & *mel* “. Quibus verbis indicatur alia ratio mystica, nimirum quod baptizati, relicto Ægypto, id est, gentilitate, ingrediantur in Ecclesiam, terram fluentem lacte, & melle; id est, omnibus deliciis spiritualibus.

Tandem subjicitur oratio, quæ indicat, *lac* & *mel* fuisse in unum commixta. „ Conjunge, Domine, famulos tuos spiritu charitatis, & pacis, sicut *conjunctum* est hoc *lac* & *mel*, in Christo Jesu Domino nostro.

LI. Propter recens baptizatos Ecclesia in festis Paschalibus ingentia lætitiæ signa jam pridem exhibuit; ut propterea objicienti cuidam: „ ipsum Dominum *post lavacrum* statim tentationes „ circumsteterunt, quadraginta diebus jejuniis functum “. Ergo & nos, *a lavacro* potius jejunare oportet, responderit Tertullianus *lib. de Baptismo cap.* 20. Et quis enim prohibet, nisi *necessitas gaudii*, & gratulatio salutis. Et auctor Sermonis 163. *de tempore* inter sermones Augustini; nunc 168. in appendice ad tomum 5. operum Augustini, ait: „ Hic igitur dies est, Dilectissimi, quem fecit Dominus, ut audistis, celsior cunctis, lucidior „ universis, in quo sibi *novam* plebem, ut ipsi videtis, *regenerationis* spiritu conquisivit, in quo singulorum mentes *gaudio*, „ & *exultatione* perfudit.

LII. Neque lætitiæ signa in Officio divino tempore Paschali alio tendere, quam ad demonstrandum gaudium de nova generationis prole, jam pridem expressit Rupertus Abbas *lib.* 7. *De divinis Officiis cap.* 11. ubi ait: „ Quia nox illa sacratissima, in „ qua jam, ut dictum est, prima resurrectione resurgunt, qui „ baptizantur, novi Ecclesiæ filii, protinus tamquam de fa„ licibus direpta nostra certatim organa personant, *alleluja* “. Et mox infra. „ Hoc *alleluja* sicut & reliquum hu„ jus diei Officium, maxime *baptizatorum* est *exultatio*, eo quod „ prima, ut dictum est, resurrectione jam consurrexerunt „ cum Christo.

Pluribus hæc prosequitur Josephus Vicecomes de antiquis Baptismi ritibus *lib.* 5. *cap.* 48. ostenditque in signum majoris gaudii, ac lætitiæ spiritualis, septem dies Paschales *Festos* olim fuisse; uti & Pentecostales; atque exinde apud nos etiamnum hodie *Octavas* superesse.

CAPUT V.

De Patrinis, & Obstetricibus.

I. EX dictis capite præcedenti intelligi potest, olim nonnullos fuisse instructioni, & directioni Catechumenorum specialiter intendentes; qui ipsos Catechumenos, cum tempus Baptismi instaret, ad Episcopum adducerent, sive præsentarent, a Tertulliano *de Baptismo cap.* 18. *Sponsores*, & ab aliis frequenter *Fidejussores*, aut etiam *Fideidictores*, tamquam qui de fide ac sufficiente instructione Catechumenorum *fidem darent* vel *sponderent*, vel subinde *Offerentes* dictos, eo quod Catechumenos ad Baptismum *offerent*.

II. Nonnunquam & *Susceptores* appellabantur, eo quod Catechumenos ex aquis Baptismalibus exeuntes *susciperent*, ablucrent, & vestirent. Hinc illud S. Basilii ad Posthumianum *Epist.* 128. „ Primo Baptismate initiatus es ad pietatem: utinam te e „ sacro *fonte levassem*.

Et in antiquo Ordine Romano post datum Baptismum, subjungitur: „ Et sint parati, qui eos *suscepturi* sunt cum *linteis* in manibus eorum, & accipiant ipsos a Pontifice & Presbyteris vel „ Diaconis, qui eos baptizant.

III. Gratianus sub nomine Higini Papæ *Dist.* 4. *de Consecr. Can.* 100. refert: In *Catechismo*, & *in Baptismo*, & in Confirmatione „ unus *Patrinus* fieri potest; si necessitas cogit. Non est tamen „ consuetudo Romana: sed per singulos singuli suscipiunt.

Si Decretum hoc Higino Papæ, qui sedit sæculo 11. adscribi posset, exinde haberemus, etiam antiquius in Baptismo, & in *Catechismo* diversos fuisse Patrinos, sive Susceptores. At cum omnibus vel parum eruditis hodie compertum sit, Decretum illud Higino Papæ adscribi non posse, nihil pro hujus disciplinæ in antiquitate ex illo elici potest. Sed nec apud pristinos Scriptores; aut in antiquis Canonibus quidquam occurrit, quod vel insinuet, antiquitus solitum fuisse, alium in Baptismo, alium in Catechismo Patrinum adhiberi.

Quin tamen interdum contingeret, ut alius instructioni Catechumeni præesset, eumque ad Baptismum offerret; ac alius tempore Baptismi accederet, qui eum de aquis Baptismatis emergentem susciperet vel levaret; & cum illius post Baptismum suscipere, dubitari nequit: sed nulla de eo specialis lex, aut disciplina apud antiquos occurrit (*a*).

IV. Cumque frequens esset adultorum Baptismus; ac toti pene *nudi* immergerentur aquis Baptismatis, etiam plerumque viri viros, & mulieres fœminas de Baptismo suscipiebant; uti colligitur ex antiquo auctore Constitutionum Apostolicarum *lib.* 3. *cap.* 16. ubi ait: „ Deinde aut tu, Episcope, aut *Presbyter* tuus, qui „ sub potestate tua est, facta super eos nominatim sacra invoca„ tione Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, baptizabis. Ac *virum* „ quidem suscipiat *Diaconus*, *mulierem* vero *Diaconissa*, ut *honeste*, & a quibus decet fiat signum infractum.

Quin & olim mulieres electas fuisse, quæ etiam mulierum baptizandarum instructioni, ac Catechismo præessent; omniaque peragerent circa Neophytas mulieres, quæ Diaconi circa Neophytos viros; multis ostendit Morinus de Sacr. Ordinat. *part.* 3. *Exercit.* 12. *cap.* 3.

V. Postquam vero Baptismus adultorum rarior, & parvulorum frequentior esse cœpit, ipseque Baptismus per infusionem, aut immersionem alicujus duntaxat partis corporis conferri, etiam mulieres in Matrinas masculorum, & viri in Patrinos puellarum admissi sunt.

VI. Horum susceptorum munus sive officium multa olim complectebatur.

Primum, uti ex Patribus notissimum est, & observat Josephus Vicecomes de antiquis Baptismi ritibus *lib.* 5. *cap.* 35. horum munus erat, Neophytos ante Baptismum fidei mysteriis imbuere; vitæque Christianæ normam docere; atque sufficienter instructos Episcopo ad Baptismum offerre.

Huic forsan hodiernus ritus in administratione Baptismi habet, ut juxta præscriptum Ritualis Mechliniensis Presbyter baptizaturus interroget Patrinos, *Quid petitis*? quo non obscure innui videtur, *Patrinorum* esse, baptizandos ad Baptismum offerre.

VII. Post hæc, ut jam dictum est, hi ipsos baptizatos e fonte Baptismatis egredientes suscipiebant, & complectebatur; vesteque candida operiebant; & propterea *Susceptores* dicebantur.

Hujus

(*a*) Tres habuit Patrinos Philippus Ludovici VII. Francorum regis filius, scilicet Hugonem Sancti Germani Parisiensis Abbatem, Hervejum Abbatem Sancti Victoris, & Odonem Sanctæ Genovefæ Abbatem. Tribus Patrinis adjunctæ fuere tres Commatres nimirum Constantia Ludovici Regis Soror, & duæ viduæ Parisinæ. Legatur historia Ludovici VII. apud Chesnium tom. 4.

Hujus ritus vestigium in hodiernis Ritualibus apparet, ubi præscribitur, ut tempore quo infans baptizatur, Sacerdos *jubeat Patrinum, vel Matrinam, vel utrumque (si ambo admittantur infantem suscipere) apponere manum baptizando*; quasi nimirum hoc pacto ipsum infantem de fonte susciperent, & levarent.

Immo hac sola manuum impositione verum Patrinum effici; ac contrahi cognationem spiritualem inde resultantem communiter creditur; qua de re latius infra ubi de impedimento Matrimonii ex hac cognatione spirituali resultante agetur.

VIII. Qui vero ipsos baptizandos ante Baptismum instruxerant, & tanquam sat instructos, & rite dispositos Episcopis baptizandos obtulerant; seque quasi *Vades* pro recta illorum fide, & vitæ Christianæ desiderio constituerant, illos non mox a suscepto Baptismo deserebant, sed in suam curam recipiebant; ut hoc pacto sponsionem suam liberarent; quod vel præcipue cum infantes baptizarentur, exigebatur.

Sæculo IX. Concilium Parisiense VI. *lib.* I. *cap.* 19. eamdem obligationem in Patrinis, & parentibus agnoscit: ,, Ut parentes, ait, filios suos, & *patrini* eos, quos de fonte lavacri suscipiunt, erudire summopere studeant, illos, quia eos genuerunt, & eis a Domino dati sunt; & illos; quia pro eis *fidejussores* existunt.

IX. Cum vero hodie infantum Baptismus hic frequens sit; immo fere solus administretur, etiam officium Susceptorum seu Patrinorum potissimum in eo versatur, ut baptizatis infantibus, cum ad ætatem legitimam, & usum rationis pervenerint, curam omnem impendant; ut in fide Catholica rite instruantur, & innocentiam baptismalem integram conservent.

X. ,, Susceptores infantis (Patrini qui dicuntur) merito admonentur (ait Synodus Coloniensis anno 1536. *part.* 7. *cap.* 4.) quod ipsi sint, qui Ecclesiæ *nomine*, & in Ecclesiæ fide Christi parvulos *offerant* per Baptismum, ac se propemodum pro parvulis *fidejussores* constituant, nomine parvuli respondentes: quem etiam postquam adoleverit, Symbolum simul, & orationem Dominicam edocere, atque vitam Christo ac professione in Baptismo facta dignam perpetuo agere, saltem ubi id necessitas poscere videbitur, cohortari non omittent.

Similiter Synodus Buscoducensis sub Masio ejusdem Urbis Episcopo *tit.* 3. *cap.* 6 *vult, ut moneant Pastores, ut quicumque viri, quicumque fœminæ proles de sacro fonte spiritualiter susceperint, cognoscant se fidejussores pro iis apud Deum extitisse, & ideo super eos sollicitudinem veræ charitatis impendant, & admoneant, ut castitatem custodiant, virginitatem usque ad nuptias servent, cantica turpia, vel luxuriosa ex ore non proferant, non superbiant, non invideant, a maledicto & perjurio linguam custodiant, &c. quæ fuse persequitur Augustini* Sermo de Resurrect. *ad quem Pastores remittimus*.

Sermo, ad quem hæc Synodus remittit, aliquando inter Sermones S. Augustini relatus fuit; sed in ultima Operum Augustini revisione tanquam supposititius in appendicem tomi quinti rejectus est; constituitque ibid. Serm. 168. notantque eruditi Revisores, partem posteriorem, in qua citata verba continentur, Cæsarii Arelatensis stylum referre.

Quidquid sit, hanc Patrinorum obligationem omnes passim Synodi Belgicæ inculcant; Patrinosque de illa a Pastoribus serio monendos volunt.

XI. Quia autem Susceptores sponsores sunt pro iis, qui baptizantur, fidei ac vitæ Christianæ, quam illis debent, recte instruantur, & Paternam in se curam Spiritualem filiorum ante & post Baptismum suscipiant necesse est: ,, videant Pastores (verba sunt Synodi Audomarensis anno 1585. *tit.* 3. *cap.* 6.) quibus tenellas Christi oviculas credant: caventque ne quosvis ad hoc officii genus admittant, & parentes moneant, ne quosvis promiscue eligant; verum eos tantummodo, de quibus probabile sit fore ut præstent id quod promittunt. Alienum enim est, recens in Christo parentes, aut dare, aut admittere, de quorum paterna sollicitudine spes verisimilis non concipiatur.

XII. Deinde tanquam consequens infert: ,, Rejiciantur proinde ab hoc munere quicumque hæretici, quicumque excommunicati, quicumque notorie criminosi, & scandalose viventes; rursus ii qui ipsimet nesciant ea, quæ docere oporteat Neophytum, & qui per ætatem, aut mentis inopiam ipsi notitiam non habent fidejussionis ejus, ad quam se offerunt, denique alii quicumque a quibus fidei liberationem, exonerationemque verisimiliter non exspectant.

Idem inculcat Synodus Mechliniensis anno 1609. & addit: ,, *Eadem cautio fit de Commatribus*; cui & aliæ Synodi passim conveniunt.

XIII. Monet autem citata Synodus Buscoducensis *cap.* 7. ,, Fideles in Baptismo filiorum suorum eos potius Patrinos, & Matrinas eligant, qui eorum *animæ* consulere, quam qui *inopiæ* subvenire possint.

XIV. Et quia ,, persuadent sibi quidam (ait citata Synodus Audomarensis *cap.* 7.) sponsioni suæ se fecisse satis, si munus aliquod post Baptismum offerant baptizati parentibus, quod quasi ad educationem institutionemque prolis serviat: idcirco consultum foret abrogare prorsus illam munerum offerendorum consuetudinem, quemadmodum Edicto Cæsareo aliquando cautum fuit, si temporum iniquitas pateretur. Interim recte faciant in Patrinos electi, si non tam *munera* offerre, quam promissorum meminisse curent, *muneribus* neutiquam redimendorum: ita fiet, ut idonei Patrini & quærantur, & inveniantur.

XV. Edictum Cæsareum, cujus meminit Synodus, editum est a Carolo V. 7. Octob. 1531. ubi *art.* 12. præcipitur omnibus cujuscumque status, aut conditionis, ne eligant in Patrinos suarum prolium aliquos, ut ab iis munus aliquod accipiant, immo si quid a Patrinis offeratur, vetat illud a parentibus prolis baptizatæ accipi; inhibens insuper Patrinis aliquid dare sub pœna dupli illius quod datum est; nisi essent proles pauperum, & miserabilium personarum. Habetur *libro* I. Edictorum Flandriæ *pag.* 751.

Verum hujus Edicti rigorem idem Carolus edito Decreto anno 1545. *art.* 3. nonnihil mitigavit, permittens dare munusculum trium florenorum non excedens. Habetur eodem libro Edictorum *pag.* 782.

Licet hoc Edictum hodie non observetur, interim ex his omnibus apparet sollicitos fuisse, & Ecclesiæ, & Reipublicæ Magistratus, ut parentes in electione Patrinorum potius attenderent, qui spiritualiter, quam qui temporaliter prolibus prodesse possent, nec in electione Patrinorum spe munerum excæcarentur.

Addit nihilominus prædicta Synodus: ,, Porro prohibere id nolumus, quin subveniant tenuioris fortunæ puerperis Patrini ii, quibus res lautior est, quinimmo modis omnibus id probamus, & desideramus.

XVI. Instructio seu Decreta pro Pastoribus civitatis, & Diœcesis Leodiensis per Episcopum Vigiliarum (*a*), & Nuntium Apostolicum in visitatione Apostolica anno 1613. evulgata, inter alios ab officio Patrini excludendos recenset eos, de quibus constat, vel est verisimile, quod hoc officium *pajim* præstare nequeant, ut qui, ait, curæ Pastoralis, vel alia vitæ professione prohibentur, cujusmodi sunt ,, Pastores, & omnes utriusque sexus Religiosi, ut in Religiosis disponit Capitulum *In Baptismate*, *de Consecratione Dist.* 4. quæ ratio militat etiam in aliis Ecclesiasticis, ut prudenter consideravit Synodus Mediolanensis II. *Decreto* 17. Hoc idem docet Catechismus Romanus; nam quanto minus istis involvuntur curis Pastores, tanto melius cum illis agitur.

Canon, cujus auctoritate utitur hoc Statutum, est 103. apud Gratianum *de Consecrat. Dist.* 4. qui incipit: *Non licet*; estque Canon 25. Synodi Antissiodorensis habitæ anno 578.

Declarat Synodus Gandensis *tit.* 3. *cap.* 8. innovata in Decretis evulgatis per Episcopum Triest, sub Monachis etiam comprehendi *Monasteriorum Præfectos*, ut *per se*, ita quoque *per Procuratorem*, infantem e sacro fonte suscipere prohibeantur.

De Parochis vero hæc habet: ,, Et ne Parochi, aliique curam animarum gerentes, onus hujusmodi suscipiant, peroptamus; & nisi rogati ex causa gravi id præstare debeant, quatenus opus est, inhibemus.

XVII. Parentes olim proles suas præcipue parvulas ad Baptismum obtulisse evidens est ex S. Augustino, *Epist.* 98. ad Bonifacium Episcopum, ubi ita scribit *n.* 6. ,, Illud autem nolo te lateat, ut existimes reatus vinculum ex Adam tractum aliter non posse disrumpi, nisi parvuli ad percipiendam Christi gratiam *a Parentibus* offerantur. Sic enim scribens dicis, ut sicut parentes fuerunt auctores ad eorum pœnam, per *fidem* parentum identidem justificentur: cum videas multos non offerri a parentibus, sed etiam a quibuslibet extraneis, sicut a Dominis servuli aliquando offeruntur.

Evidenter hic supponitur, ordinarie parentes filios suos solitos fuisse offerre ad Baptismum, alias inepta fuisset Bonifacii hæsitatio, & non satis congrua Augustini responsio.

Idipsum clarioribus verbis expressit Sanctus Cæsarius Arelatensis Episcopus sæculo VI. *Homilia* 12. inter editas a Stephano Baluzio, ubi post expressam professionem fidei & renuntiationem diaboli in Baptismo fieri consuetam, subjicit: ,, Quod quia infantes *per se* minime profiteri possunt *parentes ipsorum* pro eis *fidejussores* existunt.

XVIII. Pluribus id probat Josephus Vicecomes de antiquis Baptismi ritibus *lib.* I. *cap.* 33. hoc una observans, quod nunc consuetudo illa *penitus* abrogata sit.

Causam, cur id factum fuerit, ait Josephus, apud Patres non reperio; si conjecturis utendum, existimo fuisse, velut admonerentur Fideles eam spiritualem *educationem a* carnali *longe distare, vel ut mysteriorum fidei Christianæ peritioribus illa Provincia demandaretur: cum parentes in maxima rerum divinarum ignoratione versari sæpe contingat*.

Verisimilius crediderim, parentibus officium Patrini in Baptismo proprii filii fuisse interdictum, postquam cognatio spiritualis, atque ex ea resultans impedimentum Matrimonii inter Patrinum & baptizati matrem inductum fuit; cujus cognationis, & impedimenti apud pristinos Auctores mentio nulla occurrit.

XIX. Meminit quidem illius impedimenti Epistola, quæ sub nomine *Deusdedit* Papæ, fato functi an. 676. extatque apud Gratianum *caus.* 30. *q.* 1. *Can.* 1. sed eam Epistolam falsam, ac illi Pontifici suppositam eruditis omnibus compertum est; & monet Labbæus in nota marginali ad hanc Epistolam *tom.* 5. Conciliorum *Col.* 1648. Hæc tamen supposititia Epistola non obscure indicat hujus impedimenti saltem aliquod initium tunc fuisse: unde & post sæculum VII. videmus in Conciliis hujus impedimenti mentionem fieri; ac nominatim in Concilio Moguntino an. 813. statuitur: ,, Nullus *proprium filium*, aut *filiam* de fonte Baptismatis suscipiat: nec *Commatrem* ducat uxorem, filiolam, nec illam, cujus filium, vel filiam ad Confirmationem duxerit: ubi autem factum fuerit, separentur ". *Can.* 55. sed de his latius infra, ubi de impedimentis Matrimonii agetur.

XX. Cum obstetrices non parum concurrant ad Baptismi administrationem infantibus procurandam, non erit importunum etiam de illis hic agere, de quibus ea de causa etiam Synodi tractare solent. Et quidem Synodus Provincialis II. Mechliniensis *cap.* 7. prohibet singulorum locorum Magistratibus, ne quam ,, ad obstetricandum parturientibus admittant, nisi prius a Curato loci, ubi obstetrix moratur, testimonium sinceræ, & Catholicæ fidei

(*a*) *Bisceglia urbs Regni Neapolitani in Apulia.*

„ fidei habeat, professionemque fidei coram Archipresbytero suo „ faciat, nec non materiam formamque Baptismi testimonio „ ejusdem Curati probe calleat; & ultra consuetum juramen„ tum, jure etiam, quod infantes a se suscipiendos quantocius, „ vel saltem intra tres dies, baptizare curabit; aut si obsistenti„ bus parentibus, vel amicis id efficere non possit, mox Pastori „ loci eos denuntiet.

XXI. Similiter Synodus Provincialis Cameracensis Secunda *tit.* 6. *cap.* 11. „ mandat, ut nullæ mulieres deinceps ad hujus of„ ficii exercitium admittantur, nisi prius per Pastorem loci exa„ minatæ, & si opus sit, instructæ fuerint. Rogentur autem „ Magistratus, ut inter cætera ab iisdem obstetricibus juramen„ tum exigant, quod pueros baptizandos, ante diem tertium om„ nino Parochis denuntiabunt.

XXII. Decreta utriusque Synodi Provincialis illarum Provinciarum Synodi Diœcesanæ recipiunt, & renovant; insuper & ipsi Principes Belgii Synodorum Decreta suis respective Edictis pro confirmatione Synodorum Provincialium Cameracensis, & Mechliniensis editis, probaverunt: additque præterea Edictum Principis ad Synodum Mechliniensem *art.* 8. „ Eas ab Officiali, & „ Magistratu loci debere admitti ad id muneris; qui tamen nul„ las admittant, nisi prævie bene sint instructi de earum capaci„ tate, & religione, idque per attestationem scriptam Pastoris, „ in cujus Parochia morantur.

XXIII. Si aliquando contingat prolem illegitimam adferri ad ædes patris nolentis eam pro sua agnoscere, „ talis proles, in„ quiunt Decreta Gandensia sub Antonio Triest 1650. *cap.* 11. „ nullo pacto ibidem deposita relinquetur, nisi deferens eam cu„ raverit baptizari. Quare Pastores frequenter moneant obste„ trices aut alias mulieres, quæ parturientibus vel ex charitate, „ vel lucri causa assistunt, ut huic nostro Decreto sese confor„ ment, ac insuper ne officio suo fungi, & puerperas adjuvare „ differant causa eliciendi nomen patris, quando ex illicito con„ cubitu conceperunt.

XXIV. Et quia experientia docet, obstetrices, aliasque mulieres interdum parvulos in necessitate baptizantes errare in forma & ritu, & forte in materia Baptismi, mandat idem vigilantissimus Præsul (quod merito ubique observetur) in prædictis Decretis *cap.* 12. Parochis, ut sæpius pro concione, & in Cate„ chismo singula ad baptizandum requisita, clare & distincte ex„ plicent, ita ut facile omnes intelligant, aquæ naturalis perfu„ sione super parte nuda, & vivente principali, & simul formæ „ pronuntiatione a Christo Domino institutæ, hujusmodi Sacra„ mentum a baptizante, & formam ita pronuntiante conferri.

XXV. Præterea, cum summum discrimen sine Baptismo discendi immineat proli, si mulier gravida priusquam pariat, moriatur, monuit jam pridem Synodus Coloniensis 1280. *cap.* 4. „ Ut „ si certum sit, quod mulier prægnans moriatur, teneatur os ejus „ apertum: & cum magna cautela uterus ejus aperiatur: & si „ infans vivus fuerit, educatur, & baptizetur". Hoc ipsum iisdem verbis reperitur inter antiqua Decreta Diœcesis Cameracensis, renovata in Synodo Cameracensi anno 1550.

Porro cum non raro contingat, nullum in Parochia reperiri, aut saltem hic, & nunc haberi posse, qui peritiam modumque convenientem aperiendi uterum, absque periculo excindendi infantem habeat, oportet ut ipsimet Pastores, præcipue rurales, hujus rei aliquam notitiam a perito aliquo Medico accipiant, qua subinde, cogente necessitate, uti possint.

CAPUT VI.

De Purificatione post partum.

1 *Lex Mosaica quid præscripserit mulieribus parturientibus?*
2 *Diva Virgo huic legi se ex humilitate subjecit; atque hinc Festum* Purificationis.
3 *Solebant mulieres honorare* puerperium *Divæ Virginis; quod inhibuit Synodus VI.*
4 *Quid agerent Fideles?*
5 *Quare id inhibuerit Synodus: & quid* puerperium *ad mentem Synodi?*
6 *Mulieres Novi Testamenti legi Purificationis non subjectæ, & quare?*
7 *Pium tamen est, ut mulieres a partu aliquo tempore ab ingressu Ecclesiæ abstineant; & hodie mulieres Catholicæ aliquo tempore abstineant; & nonnisi* purificatæ *intrant.*
8 *Purificatio fieri debet in Ecclesia Parochiali, & a proprio Parocho.*
9 *Sententia Sacræ Congregationis Cardinalium super hoc jure Parochorum.*
10 *Sententia hæc de mandato Episcopi Anturpiensis publicata, cum inhibitione facta Regularibus mulieres purificandi.*
11 *Decretum Synodi Cameracensis huic sententiæ conforme.*
12 *Quo ritu mulieres in templum introducantur?*
13 *Ex ritibus patet purificationem fieri ad exemplum Divæ Virginis.*
14 *Mulieres solent Sacerdoti nummum offerre: & quare?*
15 *Mulieres nunquam possunt extra Ecclesiam, aut per substitutas purificari.*

I. JUXTA legem Mosaicam, de qua *cap.* 12. *Levitici*: „ Mulier, „ si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit se„ ptem diebus, juxta dies separationis menstruæ. Et die octavo „ circumcidetur infantulus: Ipsa vero triginta tribus diebus ma„ nebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tan„ get, nec ingredietur in Sanctuarium, donec impleantur dies „ purificationis suæ. Sin autem fœminam pepererit, immunda „ erit duabus hebdomadibus juxta ritum fluxus menstrui, & sexa„ ginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Cum„ que expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio, sive „ pro filia, deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum „ columbæ sive turturem pro peccato, ad ostium tabernaculi te„ stimonii, & tradet Sacerdoti, qui offeret illa coram Domino, „ & orabit pro ea, & sic mundabitur a profluvio sanguinis „ sui. Ista est lex parientis masculum, aut fœminam. Quod si „ non invenerit manus ejus, nec potuerit offerre agnum, sumet „ duos turtures vel duos pullos columbarum, unum in holocau„ stum, & alterum pro peccato, orabitque pro ea Sacerdos, & „ sic mundabitur.

Mulier interea ingredi sanctuarium seu templum non poterat, donec implerentur dies purificationis.

II. Diva Virgo, etsi huic legi non subjecta, quia *non suscepto semine* pepererat; nihilominus voluntarie, & ex humilitate se subjicere voluit; eamque legem subivit: uti legitur *Lucæ* 2. Atque hinc originem sumpsit festum Purificationis B. Mariæ Virginis; quod circa tempora Justiniani Imperatoris institutum fuisse notat Baronius in notis ad Martyrologium ad diem 2. Februarii.

III. Occasione hujus festi consuetudo ex quadam plebeja ignorantia invaluerat sæculo VII. ut hoc die homines *placentas* sive *similam* coquerent, ac sibi mutuo mitterent, *honoris scilicet prætextu puerperii impollutæ Virginis Matris*, ait *Canon* 79. Synodi VI. sive Trullanæ, adjungens: *Statuimus, ut deinceps nihil tale fiat a Fidelibus.*

IV. Exponens hunc Canonem Zonaras, ait: „ Nonnulli, se in „ eo semper Virginis ac Dei Matris honori aliquid deferre existi„ mantes, die, qui sanctam Christi Natalis Festivitatem proxime „ consequitur, quædam facere soliti sunt, ex eis quæ in *aliarum* „ quoque mulierum *puerperio* agi consuevere.

Mulieres autem consueverant propter periculi & doloris evasi gaudium, convivia cum ferculis, & placentis facere.

V. Hoc ergo cum etiam in honorem Virginis agerent; atque ita indicarent, Divam Virginem adinstar aliarum mulierum *puerperio* fuisse obnoxiam, Patres Synodi sextæ id præsenti Canone fieri prohibent: Absque *puerperio* editum ex Virgine divinum Par„ tum esse confitentes, ut qui sine semine constitutus sit: id„ que toti gregi annuntiantes, eos, qui ex ignorantia faciunt, „ quod non decet, correctioni subjicimus.

„ Puerperium (de quo in præsenti Canone) est (ait Zonaras) „ emissio fœtus, quam doloris sensus ac profluvium sanguinis co„ mitantur: quibusquidem malis nullatenus obnoxiam fuisse Dei„ param credimus.

VI. Porro sicut Deipara ob rationem jam dictam legi purificationis subjecta non fuit; similiter mulieres novi Testamenti, tametsi *puerperio*, omnibusque, quæ illud consequuntur, non secus ac mulieres veteris Testamenti subjectæ, hac lege cæremoniali non constringuntur: quia ut ait Innocentius III. *in Cap. unico tit. De Purificatione post partum*. „ Licet secundum legem Mosaicam „ certi dies determinati fuissent, quibus mulier post partum a „ templi cessaret ingressu, *lex per Moysen data est, gratia & ve„ ritas per Jesum Christum* facta est". Joan. c. 1. v. 17.

Hinc ulterius infert & respondet Archiepiscopo Armachano in Hibernia, „ quod postquam umbra legis evanuit, & illuxit ve„ ritas Evangelii: si mulieres post prolem emissam acturæ gra„ tias Ecclesiam intrare voluerint, *nulla* proinde peccati *mole* gra„ vantur, nec Ecclesiarum est eis aditus *denegandus*, ne pœna „ illis converti videatur in culpam.

Et sub nomine S. Gregorii refertur *Canon.* 2. *Dist.* 5. „ Si mu„ lier eadem hora, qua genuerit, actura gratias intrat Ecclesiam, „ nullo pondere peccati gravatur.

VII. Addit nihilominus Innocentius III. in citata Decretali: „ Si tamen ex veneratione voluerint aliquamdiu abstinere, devo„ tionem earum non credimus improbandam

Unde & hodie mulieres sive ex quadam ergi Ecclesiam, ac divina mysteria, quæ in ipsa peraguntur, veneratione, sive exemplo Divæ Virginis, quæ ex humilitate legi se subdidit, cui non erat subjecta, etiam consueverunt ad tempus aliquod ab ingressu Ecclesiæ abstinere; nec in eam intrare, nisi se Sacerdoti præsentaverint, & ipse precibus aliquibus præmissis introduxerit, juxta ritum præscriptum in modernis Ritualibus sub titulo: *Ordo introducendi mulierem in Ecclesiam post partum.*

VIII. In Synodo P. II. Mechliniensi *tit.* 3. *cap.* 8. dicitur: „ Puerperæ, cum a puerperio domum exeuntes se ad Ecclesiam „ contulerint, a *proprio* Parocho juxta probatissimam Ecclesiæ „ consuetudinem purificentur.

Hæc Synodus patenter supponit, ritum hunc purificationis in Ecclesia Parochiali, atque a proprio Parocho esse celebrandum; quod & generalis Belgii consuetudo confirmat; atque Sacra Congregatio Cardinalium nuper probavit (*a*).

IX. Cum enim in civitate Antuerpiensi nonnulli Regulares in suis Ecclesiis mulieres ad purificationem post partum admitterent; ac ea de re Pastores civitatis illius ad sacram Congregationem querelas detulissent, prodiit Sententia hujus tenoris.

„ Conquerebantur Parochi civitatis Antuerpiensis, quod non „ obstante contraria consuetudine, nec non Constitutione Syno„ di Provincialis, per sacram Congregationem recognitæ, & per „ Sedem Apostolicam approbatæ, Regulares Mendicantes fun„ ctionibus Pastoralibus se immisceant, & præsertim audiant „ in suis Ecclesiis mulieres post partum ad purificationem „ admittere: addebantque, a Domino Episcopo Anturpiensi, „ utpo-

(*a*) Eadem consuetudo viget quoque in Galliis; in earum Ecclesiis vetus est ille mos, ut constat ex antiquo Rituali Catalaunensi, & Lemovicensi, ubi ritus mulieris post partum purificandæ describitur. Consule Doctissimum Edmundum Martene Benedictinum de Antiquis Ecclesiæ ritibus tit. 2. pag. 378. [illegible] Edit. Antuerp. ann. 1736.

,, utpote Regulari-, hujusmodi præjudiciis per Regulares illatis ,, minime consuli. Quare ab Apostolicæ Sedis auctoritate subsi- ,, dium ac tutelam suppliciter petentes, quærebant: An prædi- ,, ctis Regularibus civitatis Antuerpiensis liceat in propriis Eccle- ,, siis mulieres post partum ad purificationem admittere.

Die 18. Novembris 1662. Sacra Congregatio Eminentissimorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, utraque parte audita, censuit, prædictis Regularibus civitatis Antuerpiæ non licere. Signatum *I. Episcopus Sabiensis Cardinalis Scachetti Præses, & C. de Vecbiis Ep. Clus. Sac. Rit. Congregat. Secret.* & a latere impressum erat sigillum præfati Cardinalis Præsidis in rubro pane (*a*).

X. Hæc sententia ex mandato Episcopi Antuerpiensis publicata fuit, ac per publicum programma locis consuetis affixa 20. Novembris 1663. per Petrum Van-den Petre tunc Episcopi officialem; una vigore auctoritatis sibi commissæ ,, inhibens præfatis ,, *Regularibus*, ne deinceps aliquas mulieres post partum *ad purificationem* admittant: mulieribus autem puerperis injungens, ,, ut juxta sententiam præmissam ad Ecclesias *suas* respective *Parochiales* pro *purificatione* se conferant, ut ibidem, juxta ,, probatissimam Ecclesiæ consuetudinem a *proprio Parocho* be- ,, nedicantur.

XI. Quod hic a sacra Congregatione declaratum fuit, etiam in Synodo P. II. Cameracensi, *titul. 6. cap.* 13. decretum fuerat his verbis: ,, Prima vice qua mulieres a puerperio domum exeunt, ,, juxta antiquam Ecclesiæ consuetudinem ad Ecclesiam recta se ,, conferant, gratias acturæ Deo pro beneficio puerperii, & ut a ,, *proprio Pastore*, seu ejus vicem gerente, & *non ab alio* puri- ,, ficentur.

XII. Sicut autem in festo Purificationis Deiparæ solent Fideles cereos accensos in manibus portare; ita quoque mulier purificationem faciens, candelam accensam in manibus habet.

Sacerdos introducturus mulierem porrigit stolam ex collo dependentem manui mulieris, dicitque, *Ingredere in templum Dei & adora Filium Beatæ Mariæ Virginis qui tibi fœcunditatem tribuit prolis.*

XIII. Ex hac formula, uti & ex precibus a Presbytero recitandis haud obscurum, hanc mulierum purificationem ad exemplum purificationis Divæ Virginis institui: unde Pastorale Mechliniense etiam monet, quod si Missa celebretur, *aptissime huic laudis officio congruat Missa de Purificatione beatæ Mariæ, quæ incipit, Suscepimus.*

XIV. Omnibus cæremoniis ac precibus absolutis, Sacerdos præbet mulieri osculandam Crucem libri Sacramentalis dicendo: *Dominus det tibi suam pacem*; respondet minister: *Et vitam æternam.*

Inter osculandum solet mulier nummum aliquem ipsi libro per modum oblationis imponere, qui in usum Sacerdotis, & Ministri, pro locorum consuetudine, cedere consuevit.

Hac oblatione imitari voluere piæ mulieres Christi parentes, de quibus legitur: *Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: quia omne masculum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur, & ut darent Hostiam secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.* Luc. 2. v. 22.

Circa has oblationes merito expendent, & observabunt Parochi, aliique Sacerdotes ea, quæ circa oblationes in administratione Sacramentorum fieri consuetas observanda notavimus.

XV. Pastorale Mechliniense deinde monet: ,, Si contigerit mu- ,, lierem adversa valetudine, certo tempore a purificatione im- ,, pediri, differatur purificatio, donec utcumque restituta, in Ec- ,, clesiam ingredi possit, etiamsi mortis immineat periculum, quia ,, purificatio extra Ecclesiam facienda non est, neque substituen- ,, da alia mulier purificanda in locum defunctæ puerperæ.

(*a*) Hoc decretum reperitur integrum ad hujus voluminis finem littera N. designatum.

T I T U L U S   T E R T I U S.

De Sacramento Confirmationis.

C A P U T   P R I M U M.

Qui confirmandi, & quomodo instruendi, & quo tempore confirmandi?

1 *Quæ de hoc Sacramento credenda proponat Synodus Tridentina?*
2 *Hoc Sacramentum variis nominibus olim appellatum fuit.*
3 *Olim non vocabatur* Confirmatio, *unde hoc nomen derivatum sit?*
4 *Olim recenter baptizatis dabatur Sacramentum Confirmationis.*
5 *Quomodo, & qua occasione hæc disciplina apud Latinos desierit?*
6 *Quare conveniens Ecclesia judicaverit parvulos mox a suscepto Baptismo confirmare?*
7 *Baptizati olim non credebantur* perfecti Christiani *ante Confirmationem.*
8 *Quæ esset illius ratio, & quare hodie dicantur* Christiani?
9 *Synodi Belgicæ passim requirunt in confirmando ætatem ut minus 7. annorum.*
10 *Quomodo confirmandi, instruendi, & præparandi?*
11 *Populus de dignitate, vi, & effectu hujus Sacramenti a Parochis instruendus.*
12 *Pueri confirmandi testimonium Parochi adferre debent de sufficienti instructione.*
13 *Olim hoc Sacramentum conferebatur in Paschate, & Pentecoste; quod & hodie fieri optavit S. Carolus.*
14 *Episcopus ægrum non confirmatum invisere, & confirmare debet.*
15 *Episcopus Parochos tempestive monere debet, quando hoc Sacramentum conferre intendit: & quid hic observaverit S. Carolus?*

I. SYNODUS Tridentina *Sess. de Confirmatione, Can.* 1. ait: ,, Si ,, quis dixerit Confirmationem baptizatorum otiosam cære- ,, moniam esse, & non potius verum, & proprium Sacramen- ,, tum, aut olim nihil aliud fuisse, quam catechesim quamdam, ,, qua adolescentiæ proximi fidei suæ rationem coram Ecclesia ,, exponebant; anathema sit.

Deinde *Can.* 2. ,, Si quis dixerit injurios esse Spiritui Sancto ,, eos, qui sacro Confirmationis Chrismati virtutem aliquam tri- ,, buunt; anathema sit.

Insuper *eadem Sessione de Sacramentis in genere, Can.* 9. anathemate percutit eum, qui diceret in hoc Sacramento non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale, & indelebile, unde illud iterari non possit.

Hæc Ecclesia dogmata contra modernos, & nobis vicinos Hæreticos, ex Patribus & pristinis Ecclesiæ Canonibus adstructa videri possunt apud Theologos, qui ex professo de hac materia contra Hæreticos scribunt.

II. Illud singulariter pro intellectu Canonum notandum, hoc Sacramentum multis diversisque nominibus olim dictum fuisse.

In primis apud veteres frequenter vocatur simpliciter *manus impositio*; quia licet in omnibus pene ritibus Ecclesiasticis fieret *manuum impositio*; specialiter tamen huic Sacramento tribuebatur, quod in Actibus Apostolorum *cap.* 8. *manuum impositionem* esset expressum. Hoc nomine appellabatur a S. Augustino, *lib.* 3. *contra Donatistas, cap.* 6. Item a S. Isidoro, *lib.* 2. *De Offic. Eccl. c.* 26. Amalario Fortunato *l.* 1. *de Offic. Eccl. cap.* 27.

Dicitur etiam nonnunquam *Supercæleste Chrisma*; ut in *Canon.* 48. Laodiceno ubi dicitur: ,, Quod oportet eos qui illuminantur, ,, post Baptisma inungi supercælesti Chrismate, & esse regni Chri- ,, sti participes.

III. Olim hoc Sacramentum frequentius *Chrismatio* a Chrismate, vel etiam *manuum impositio* dictum fuit, quam *Confirmatio*; quo nomine apud Veteres non occurrit designatum.

Quod indicare videtur Innocentius III. in *Cap. unico* §. 4. *tit. De sacra Unctione*; una indicans unde *Confirmationis* nomen derivatum sit. ,, Per frontis *Chrismationem*, ait, manus impositio designatur; quæ alio nomine dicitur *Confirmatio*: quia per eam Spiritus Sanctus ad *augmentum* datur, & *robur*.

Cui congruit instructio ab Eugenio IV. data Armenis, ubi effectum hujus Sacramenti exponens, ait: ,, Effectus hujus Sacra- ,, menti est, quod in eo datur Spiritus Sanctus ad *robur*, sicut ,, datus est Apostolis in die Pentecostes, ut scilicet Christianus ,, audacter confiteatur nomen Christi.

IV. Ut vero hic effectus Christianis non deesset, fortesque redderentur ad fidem, quam in Baptismo professi erant, generose ac libere verbo, & opere profitendum, olim in more positum fuit, ut baptizati mox accepto Baptismo confirmarentur; ut titulo præcedente *cap.* 4. monuimus, & clare citatus Canon Laodicenus indicat.

Et apud Latinos Tertullianus de Baptismo, *cap.* 7. ait: ,, Ex- ,, inde egressi de *Lavacro* perungimur *benedicta Unctione* de pristi- ,, na disciplina, qua ungi oleo de cornu in Sacerdotium solebant ,, ... Dehinc *manus imponitur*, per benedictionem advocans, & ,, invitans Spiritum Sanctum.

Hujus pristinæ disciplinæ innumera sunt tum apud Veteres, tum apud Recentiores obvia testimonia; quæ recitat Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii *pag* 144. additque quod, hac durante disciplina, non ungebatur Neophytus in *vertice* a Presbytero; cum hujusmodi unctio instituta sit ob defectum Episcopi.

Hæc disciplina, scilicet confirmandi Neophytos mox post datum Baptismum adhuc hodie servatur in Ecclesia Græca, uti ex eorum Rituali colligitur, & probat Jacobus Goar in notis ad Rituale *pag.* 367. & propterea nec aliam Chrismatis unctionem adhibent.

V. Quando disciplina confirmandi Neophytos, sive Sacramentum Confirmationis cum Baptismo conferendi in Ecclesia Latina desierit, incertum est.

Admodum verisimile est, quod quamdiu frequens fuit adultorum Baptismus, etiam hæc perduraverit disciplina. Nec enim dubium, quin Ecclesia semper optaverit, ut Christiani in Christi militiam ingressi, spiritualibus armis ad pugnam instruerentur, & robur spirituale ad pugnandum in hac Christiana militia per Sacramentum Confirmationis acciperent.

Hinc in moderno Rituali Romano sub titulo De Baptismo adultorum, præscribitur: *Si adsit Episcopus; qui id legitime præstare possit, ab eo Neophyti Sacramento Confirmationis initiatur.*

Dum vero Baptismus adultorum desinere cœpit; atque solus

pene infantium invaluit, ipsum Confirmationis Sacramentum conjungi Baptismi dationi paulatim desiit.

VI. Visum enim fuit satius esse Sacramentum Confirmationis differre in eam ætatem, in qua Baptizati ratione utentes majori cum fructu illud accipere possent; maxime quia parvulis usum rationis non habentibus nondum cum hoste pugnandum est: neque si morte præveniantur, ob ejus defectum salutis dispendium incurrunt: cum jam per Baptismum regenerati a peccato originali generatione carnali contracto, sint liberati.

VII. Sed licet quis, observat & probat Vir eruditus Gabriel Albaspinæus Episcopus Aurelianensis, *lib. 1. Observ. cap. 25.* quod nemo *Christiani* nomen olim sortiebatur, nemo *perfectus* existimabatur *Christianus*, qui dono Spiritus Sancti *confirmatus*, & donatus non esset.

Quod ipsum insinuat Canon 39. Eliberitanus, dicens: *Gentiles si in infirmitate desideraverint sibi* manum *imponi, si fuerit eorum ex aliqua parte vita honesta, placuit eis* manum imponi, *&* *fieri* Christianos.

Hic per *manum imponi*, intelligi *Confirmari*, multis ostendit ad hunc Canonem nominatus Episcopus Aurelianensis, citans etiam Cyrillum Hierosolymitanum *Catechesi 3. Mystagogica*, qui similiter docet per Chrismationem Neophytos primum fieri *Christianos*: *Hujus Sancti Chrismatis dono accepto, ait, merito appellamini* Christiani: *veram efficientes appellationem in ipsa regeneratione: ante enim quam hæc gratia vobis donata esset, non eratis proprie digni eo nomine, sed peragentes eo usque progressi estis, ut efficeremini Christiani.*

VIII. Ut verum sit, olim Neophytos seu recenter Baptizatos nequaquam fuisse dictos Fideles, aut *perfectos Christianos*; vel etiam simpliciter *Christianos*, priusquam Confirmationis Sacramentum accepissent; id non propterea contigit, quod ante Confirmationem non crederentur per Baptismum vere in Christo regenerati; sed quia ante Sacramenti Confirmationis susceptionem nondum omnibus armis spiritualibus instructi videbantur, quibus Jesu Christi milites instructos ad prælium oportebat, ideoque sicuti milites sæculi non habentur pro perfectis militibus quousque armis idoneis sint instructi, ita nec Neophyti illi perfecti ac veri milites Christi, seu Christiani reputabantur; quamvis revera jam essent per Baptismum regenerati, & militiæ Christi adscripti, immo Christum induissent, & cum illo surrexissent.

Ad hæc olim dum Confirmatio jungebatur Baptismo, nulla Chrismatio nisi sola Sacramentalis Neophyto impendebatur. Cum vero a *Chrismate* dicamur *Christiani*, proprie eo nomine appellari ante hanc *Chrismationem* non poterant.

Hinc postquam Chrismatio Sacramentalis Baptismo jungi desiit, introducta est Chrismatio *cæremonialis*, qua Neophytus non *in fronte*, sed *in vertice* a Presbytero *Chrismate* ungitur, uti observat Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii *pag.* 144. Unde hodie Christiani dicimur, non a Chrismatione Sacramentali, qua ab Episcopo *in fronte* ungimur, sed a Chrismatione cæremoniali, qua immediate post Baptismum in vertice a Presbytero ungimur sive chrismamur. (*a*)

IX. Passim Synodi Belgicæ juxta modernam Ecclesiæ disciplinam requirunt, ut confirmandi saltem *septennio* non sint minores; „ ut melius (ait Synodus Mechliniensis anno 1609. *tit.* 4. „ *cap.* 4.) suscepti Sacramenti memores esse possint; nisi ex ra„ tionabili causa Confirmanti aliud videatur.

Idem passim inculcant aliæ Synodi; adduntque conformiter ad Pontificale Romanum, ut non admittantur ad hoc Sacramentum, nisi rite instructi, & dispositi.

X. Parochis præcipit Synodus Audomarensis, ut subditos suos sedulo moneant, „ quo Pueros suos Confirmationis Sacramento „ nondum insignitos, qui quidem sextum superaverint ætatis an„ num, ad illud reverenter suscipiendum præparent, edoctos o„ rationem Dominicam, & Symbolum Apostolorum, quan„ tum fert ætas atque capacitas, jejunos, si permittat valetudo, „ confessione expiatos, si doli sint capaces, corporis habitu, & „ capite in primis mundos.

Idipsum omnes Synodi uno consensu inculcant, monetque S. Carolus in suis Instructionibus de Confirmatione *pag.* 420. *edit.* 1683. „ Illud vero maxime hortabitur (Parochus) ut cum hoc „ Sacramento Spiritus Sancti gratia uberrime conferatur, ad „ eam consequendam se jejuniis, eleemosyna, qui per faculta„ tes possunt, aliisque pietatis officiis, & operibus parent: at„ que in primis frequentiori, & ardentiori religiosæ orationis stu„ dio devote sese exerceant, exemplo SS. Apostolorum; qui dum „ expectarent Spiritum Sanctum, *perseverantes erant in oratio„ ne, & jejunio* ". Act. cap. 1.

XI. Ut vero fideles sint de hoc Sacramento amplius instructi; ac convenientem ideam concipiant, præcipitur Parochis, ut „ de „ dignitate, vi, & effectu hujus Sacramenti subditos suos sæpe „ diligenterque instruant, maxime sub id temporis, quo illud E„ piscopus in iis locis administraturus est ". Ita Synodus Mechliniensis P. II. *tit.* 4. *cap.* 1. idipsum aliæ Synodi similiter inculcant; monetque Synodus Buscoducensis sub Masio, *tit.* 4. *cap.* 9. ut id præstent præsertim *in festis Pentecostes*; & quandocumque Episcopum ad ipsorum locum venturum esse audiunt.

Dum Parochi populum de hisce instruere volent, merito legent jam citatas instructiones S. Caroli, in quibus pie & fuse ejus effectus, & dignitas, aliaque eo pertinentia explicantur.

XII. Ut confirmandorum curam recte gerere possint Parochi multum conferunt Episcopi, qui neminem confirmare volunt, nisi qui testimonium a suo Parocho attulerit; quemadmodum edito Decreto 6. Febr. 1681. declaravit Alphonsus de Bergues Archiepiscopus Mechliniensis.

XIII. Quamdiu hoc Sacramentum ipsi Baptismo quodammodo coniunctum fuit, etiam nonnisi in Paschate, & Pentecoste, seclusa necessitate, conferebatur, & licet mutata diciplina, Episcopo liberum sit etiam alio tempore hoc Sacramentum conferre, tamen monet merito S. Carolus in suo Concilio IV. *part.* 2. titulo de Sacramento Confirmationis, *ne stata Pentecostes solemnitate id præstare prætermittant*; adjungitque in Concilio V. eodem titulo, ut „ non solum sacris solemnibus *Pentecostes* diebus, sed „ etiam (si ita civitatis suæ ingens frequentia, multitudoque „ postularit) & Paschæ Resurrectionis tempore, & in Adventu „ sacro Domini, & quoties visitationem obibit, Sacramentum „ Confirmationis ministret, & ob eam causam, ut Concilio Pro„ vinciali IV. cautum fuit, ad ministrandum sæpe accurret, qui„ bus in locis Diœcesis opus erit.

XIV. Post hæc monet: „ Quod si quis cum periculose ægrotat „ se Chrismatis Sacramento confirmatum non esse meminerit, ac „ propterea id sibi ministrari petat; tunc Episcopus, si eo loci „ est, ubi ille ægrotat, ne sine hoc Sacramento discedat; eum „ charitate paterna invisat, & rite confirmet.

Insuper in suis Instructionibus inter cætera a Parochis circa hoc Sacramentum observanda, præcipit: *Ægrotos præterea nondum confirmatos designabit, eosque Archiepiscopo denuntiabit, ut ne ingravescente morbo, sine hoc Sacramento discedant.*

Ex his constat, quam ideam de fructu hujus Sacramenti concepisset hic zelotissimus Archi-Præsul; quamque sollicitos esse debere Episcopos ostenderit, ut nemo hoc Sacramento destitueretur.

XV. Volunt quoque Synodi, ut Episcopus Sacramentum hoc administraturus, diebus aliquot ante moneat Parochos, ut populum interea pro ejus digna susceptione disponere, & specialiter instruere valeant; voluitque S. Carolus, eum in finem ab Episcopo Litteras Pastorales, ad Parochos dandas; e quibus ipsi, quæ potissimum iis incumbant, haurire queant, easque populo publice prælegant: ita habetur in Concilio Mediolanensi IV. *part.* 3. *tit. de Visitatione*: & in Instructionibus præcipit, (merito ab omnibus Parochis æmulandum): „ Paucis ante ministrationem „ diebus; Parochus, in cujus Parochia hujus Sacramenti ministra„ tio indicitur, primo orationem publicam instituet; ut sui di„ vinæ gratiæ dona uberrime recipiant.

CAPUT II.

De Ministro Confirmationis, & de Chrismate.

1 *Primis sæculis solos Episcopos fuisse Ministros Confirmationis male adstruitur ex Epistola Eusebii Papæ.*
2 *Probatur testimonio Innocentii I.*
3 *Præsbyteri apud Græcos etiam hodie hoc Sacramentum administrant; neque hanc disciplinam Ecclesia Romana improbat.*
4 *An eam Innocentius III. improbaverit.*
5 *Etiam in Ecclesia Latina Presbyteri* dispensatorie *administrare possunt.*
6 *Neque contrarium asseruit Eugenius IV. aut definivit Synodus Tridentina.*
7 *Seposita reservatione positiva posset Presbyter confirmare.*
8 *Disciplina, quæ solis Episcopis dat auctoritatem confirmandi, occasionem dedit sejungendi confirmationem a Baptismo.*
9 *Episcopi curare debent, ne quis ex eorum negligentia sine hoc Sacramento discedat.*
10 *Incomoda ex hujus Sacramenti dilatione nata sequi.*
11 *Chrismatis benedictio soli Episcopo competit.*
12 *Primitus Episcopus* omni *tempore Chrisma conficere poterat.*
13 *Quandonam invaluerit, ut in Cœna Domini Chrisma esse conficiendum?*
14 *Olim Presbyteri a suis Episcopis Chrisma accipiebant.*
15 *Hodie singulis annis; secus olim Chrisma renovandum.*
16 *Quomodo hodie ex præscripto Synodorum Chrisma accipiatur, & renovari debeat?*
17 *Aliquando Archidiaconi Chrisma distribuebant, & in illius distributione pecuniam exigebant.*

I. SOLUM Episcopum hujus Sacramenti ministrum esse, nec ab aliis quam ab Apostolis, eorumque successoribus Episcopis unquam peractum fuisse, aut administrari posse, claris testimoniis declarat Epistola, quæ sub nomine Eusebii Papæ refertur apud Gratianum *Dist. 5. De Consecrat. Can.* 4. „ Manus quoque *impo„ sitionis* Sacramentum magna veneratione tenendum est, quod „ ab aliis perfici non potest, nisi a *summis* Sacerdotibus, nec „ tempore Apostolorum ab aliis, quam ab ipsis Apostolis legitur, „ aut scitur peractum esse: nec ab aliis quam ab illis, qui eo„ rum tenent locum, unquam perfici poterat, aut fieri debet. „ Nam si aliter præsumptum fuerit, *irritum* habeatur & *va„ cuum*, & inter Ecclesiastica nunquam reputabitur Sacramenta.

Verum norunt hodie Eruditi, quam exigua sit hujus ac duarum aliarum Epistolarum, quæ sub nomine hujus Pontificis extant, fides, de quibus in nota marginali ad earum primam intrepide pronuntiat Labbæus: *Confictæ ac spuriæ omnes*: & deinde de hac, quæ ordine tertia est, notat: *Tota conficta est.* Tom. I. Concil.

II. Hoc ergo testimonio prætermisso, aliud habetur, licet nonnihil posterius, certius tamen, nimirum Innocentii I. in Epistola ad Decentium, *cap.* 3. „ De consignandis vero infantibus mani„ festum est, non ab alio quam ab Episcopo fieri licere. Nam „ Presbyteri, licet sint Sacerdotes. Pontificatus tamen apicem

„ non

(*a*) Ex dictis colliges nullam olim ætatem ad excipiendum Confirmationis Sacramentum definitum esse; sed nihil adeo majori sollicitudine præcavebant antiqui, quam ne segnes aut pigri hac in re invenirentur.

„ non habent. Hæc autem Pontificibus solis deberi; ut vel consignent, vel Paracletum Spiritum tradant, non solum consuetudo Ecclesiastica demonstrat, verum & illa lectio Actuum Apostolorum, quæ asserit Petrum, & Joannem esse directos, qui jam baptizatis traderent Spiritum Sanctum.

Hoc Innocentii testimonio utuntur communiter Auctores de Officiis Ecclesiasticis scribentes, ut probent Episcopum esse hujus Sacramenti ministrum.

Nequaquam tamen hinc inferre licet, Episcopum ita esse a Christo designatum ministrum, ut ea potestas nullo casu inferioribus Presbyteris communicari possit.

III. Nam Græci non tantum olim, sed etiam hodie eam auctoritatem in Presbyteris agnoscunt; hique baptizatos Chrismate in fronte consignant; eamque praxim Ecclesiam Latinam non improbasse, ex iis quæ in Concilio Florentino acta sunt, non obscurum est.

In hujus quippe Concilii conclusione Eugenius IV. inter alias quæstiones hanc ordine sextam Græcis proposuit: *Quare Pontifices non inungerent sacro Chrismate, sed Sacerdotes; cum hoc Pontificibus sit datum?* Et statim subditur in textu: *Hæc a Latinis objecta Mytylinensis canonice omnia, legitimeque dissolvit.*

Hinc patet, quod etiam tempore hujus Concilii, Græci Sacerdotes confirmarent. Secundo, quod super ea praxi disputatum fuerit. Tertio, quod Græci suæ disciplinæ Canonicas rationes dederint; atque Latinorum argumentis satisfecerint. Quarto, quod Eugenius IV. aliique Latini Episcopi acquieverint; nec Græcos ad aliter confirmandum adegerint; neque de nullitate Confirmationis sic collatæ scrupulum moverint.

IV. Contrarium prorsus his videtur responsum Innocentii III. in *cap. 4. tit. De consuetudine*, ubi eam praxim Græcorum omnino improbare videtur; atque Confirmationem a Presbyteris etiam *Constantinopoli* collatam pro invalida habere.

Verum omnis difficultas evanescet, si consulatur ipsa Decretalis Innocentii, prout extat in tertia Decretalium collectione apud Antonium Augustinum; e qua eam desumpsit Raymundus omissa voce *Latinis* ad vocem *Presbyteris*; quæ ostendit Innocentium tantum respondisse de Presbyteris *Latinis* Constantinopoli degentibus; quibus præcipit, ut consuetudinem Ecclesiæ Latinæ sequantur. Hic obiter notant Canonistæ, quam utile, immo necessarium sit, interdum ad veteres Decretalium collectiones habere recursum; uti monui, & pluribus ostendi in Commentario ad Canones.

V. Cæterum tametsi disciplina Ecclesiæ Latinæ habeat, ut soli Episcopi hoc Sacramentum administrent, quia tamen Presbyteri subinde extraordinarie, & absente Episcopo, dispensatorie id ministerii exercere queant, evidenter jam pridem probavit Sanctus Gregorius.

Scripsit ipse Episcopo Calaritano in Sardinia *lib. 3. Epist. 9.* „ Presbyteri baptizatos infantes signare sacro in frontibus chrismate non præsumant: sed Presbyteri baptizatos ungant in pectore, ut Episcopi postmodum ungere debeant in fronte“. Apud Gratianum *De Consecr. dist. 4. Can. 19.*

Cum vero intellexisset Gregorius quosdam e Sardis hoc responso scandalizatos fuisse, rescribit eidem Episcopo in hæc verba: „ Pervenit quoque ad Nos quosdam scandalizatos fuisse, quod „ Presbyteros Chrismate tangere in fronte eos, qui baptizati „ sunt, prohibuimus. Et nos quidem secundum usum veterem „ Ecclesiæ nostræ fecimus. Sed si omnino hac de re aliqui contristantur, ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in „ frontibus baptizatos Chrismate tangere debeant, concedimus“. *Epist.* 26. ejusdem libri, & refertur a Gratiano, *Dist. 95. Can. 1.*

Observatur digna sunt hæc epistolæ verbis: *Nos quidem secundum usum veterem Ecclesiæ nostræ fecimus*: tacite innuens aliam esse Ecclesiæ Orientalis consuetudinem, se autem scripsisse Episcopo Calaritano in priori Epistola, ut procederet juxta consuetudinem *Ecclesiæ suæ*, id est, Romanæ; quæ Presbyteris non permittebat baptizatos sacro chrismate in frontibus consignare.

Sed cum hinc offenderetur Sardi, in hac Epistola (quæ ad priorem refertur) permittit Gregorius, *ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos Chrismate tangere debeant.*

VI. Itaque non dubitavit Gregorius, quin Presbyteri etiam subinde esse possent hujus Sacramenti ministri; quod & supposuit Eugenius IV. dum in Instructione pro Armeniis dixit: *Legitur tamen aliquando per Apostolicæ Sedis dispensationem, simplicem Sacerdotem Chrismate per Episcopum confecrato hoc administrasse Sacramentum Confirmationis.*

Unde Synodus Tridentina *Can. 3. De Confirmatione*, dicens, Ministrum hujus Sacramenti esse Episcopum, expresse ad vocem *Ministrum* addidit, *ordinarium*.

VII. Plura in eamdem rem vide apud Franciscum Farvacquium, De Sacramento Confirmationis, *cap. 4. quæst. 4. §. 1. 3. & 4.* Et *quæstione 5.* ostendit, seposita reservatione, posse etiam in Ecclesia Latina Presbyterum ex sola Episcopi commissione confirmare juxta illud Synodi Toletanæ I. „ Statutum est Diaconum non Chrismate, sed *Presbyterum absente Episcopo*; præsente vero, si ab „ ipso fuerit præceptum“. *Canon.* 20.

VIII. Quidquid sit, certum est juxta modernam Ecclesiæ Latinæ disciplinam, quam & a sæculo IV. in usu fuisse, testis est Innocentius I. solis Episcopis fas esse hoc Sacramentum conferre; quæ disciplina verisimiliter occasionem dedit sejungendi Confirmationem a Baptismo.

Cum enim invaluisset Baptismus infantium, isque a Presbyteris plerumque conferretur, contigit, ut hi potestate confirmandi destituti, Confirmatio differretur quousque præsentia Episcopi haberetur; quæ, populo Christiano multiplicato, cum frequenter ad longum tempus expectaretur, tandem conveniens visum fuit, differri quousque baptizati usum rationis attigissent.

IX. Quia ergo ad Episcopos pertinet hoc Sacramentum administrare, debent quoque hi omni cura invigilare, ne quis ex eorum negligentia hoc Sacramento diutius quam oportet, destituatur; quemadmodum multis ostendit Farvacquius loco citato in sua *Charitate*; optatque, „ ut Episcopi omnes tam vigiles sint ad ministrandum ovibus Confirmationis Sacramentum, quam alacres, „ & expediti sunt ad suscipiendum, (utinam non sollicitandum!) „ sublimioris Cathedræ fastigium. Certe (pergit Farvacquius) Armacanus Primas Hiberniæ, *lib. 9. cap.* 30. non dubitat asseveranter scribere: *Qui Sacramentum Confirmationis retardant, sine „ quo plurimi suorum subditorum ab hac luce recedunt, graviter „ valde coram Deo delinquunt.*

X. Ex hac insuper Episcoporum mora in administrando hoc Sacramento contingit, tantam subinde multitudinem confirmandorum concurrere, ut vix confusio tempore administrationis vitari queat: nequeatque Episcopus notitiam convenientem de confirmandis accipere: circa quæ non inutiliter consulent Episcopi, quæ in suis Instructionibus præscripsit S. Carolus, titulo *de Modo procedendi ad summendum Confirmationis Sacramentum*; in Actis Ecclesiæ Mediolanensis *pag. 421, edit.* 1683.

XI. Sicuti ipsius Confirmationis Ministrum *ordinarium* solum Episcopum agnoscit Ecclesia Latina, ita nec *Chrismatis* conficiendi, sive benedicendi alium ministrum agnoscit; nec jam pridem agnovit; de quo præter plures Canones Africanos apud Gratianum, *Caus. 26. quæst. 6. Can. 1. & 2.* hæc habet Canon 20. Concilii Toletani I. sub initium sæculi V. „ Quamvis pene ubique custodiatur, & absque Episcopo Chrisma nemo conficit „ tamen quia in aliquibus locis, vel Provinciis, Presbyteri dicuntur Chrisma conficere, placuit ex hac die nullum „ alium, nisi Episcopum Chrisma facere, & per Diœcesim „ destinare.

XII. Quod vero in eodem Canone subjicitur: *Episcopo sane omni tempore licere Chrisma conficere*, manifeste evincit, nequaquam eo tempore adhuc stabilitam modernam disciplinam, quæ vult ut Chrisma tantum *feria* V. ante Pascha, sive in *Cœna Domini*, ab Episcopo conficiatur.

Hinc quoque ostenditur supposititiam esse Epistolam, quæ sub nomine Fabiani Papæ (qui sedit circa initium sæculi III.) ad omnes Orientales Episcopos extat, & e qua hoc fragmentum refert Gratianus, *Dist. 3. de Consecrat. Can.* 18. „ Litteris vestris „ inter cætera insertum invenimus, quosdam regionis vestræ Episcopos a vestro nostroque ordine discrepare, & non per singulos annos in *Cœna Domini* Chrisma conficere. Errant vero, „ qui talia excogitant, & mente vesana potius quam recta sentientes, hæc audient. Sicut enim ipsius diei solemnitas per „ singulos annos est celebranda, ita ipsius S. Chrismatis confectio per *singulos annos* est agenda, & de anno in annum renovanda, & fidelibus tradenda: quia novum Sacramentum est per singulos annos, & jam dicto die innovandum, „ & vetus in sanctis Ecclesiis cremandum. Ista a sanctis Apostolis & successoribus eorum accepimus, & vobis tenenda mandamus.

XIII. Videtur autem sæculo VII. præsens disciplina de conficiendo Chrismate *in Cœna Domini* invaluisse, nam illius mentio fit in Sacramentario S. Gregorii, & antiquo Ordine Romano, aliisque, qui circa ea tempora de divinis Officiis scripserunt.

XIV. Prædictus Canon Toletanus vult, ut de singulis Ecclesiis ad Episcopum ante *diem Paschæ* Diaconi destinentur, aut Subdiaconi, ut confectum ab Episcopo Chrisma possint accipere.

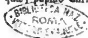
Et in Concilio Carthaginensi IV. *Can.* 36. apud Gratianum *Dist. 95. Can.* 4. „ Presbyteri, qui per diversas Ecclesias „ regunt, non a quibuslibet Episcopis, sed *a suis*, nec „ per juniorem Clericum, sed aut per seipsos, aut per „ illum, qui Sacrarium tenet, ante Paschæ solemnitatem „ *Chrisma* petant.

XV. Addit Gratianus post particulam *sed, omni anno*; idque forsan more suo inflectendo Canonem ad sui temporis disciplinam, quæ Chrisma *singulis annis* renovari volebat; quæque etiam hodie obtinet: nisi dicere malimus cum Stephano Baluzio in notis ad hunc Canonem Gratiani, mendum hic esse in editionibus Gratiani, & pro *omnio anno* legendum *omnino*.

XVI. Hodie non singuli Parochialium Ecclesiarum Rectores, *per se*, aut *alium*, Chrisma accipiunt ab Episcopo; sed Archipresbyteri id pro suis respective districtibus accipere solent; qui illud Rectoribus Ecclesiarum distribuunt, aut in civitatibus Chrisma solemniter ad Ecclesiam primariam sive matricem defertur, ad quam inferiores Ecclesiæ accedentes id quærere solent.

Synodus Mechliniensis P. II. *tit.* 2. *cap.* 6. ait: „ Non modo „ Archipresbyteri *singulis* annis ab Ordinario suo, vel, Sede vacante, a Vicario Generali, sacrum Chrisma, & sacra Olea „ tempestive petant, & per Sacerdotem, Diaconum, vel saltem Subdiaconum, in mundis & honestis vasculis (scilicet stanneis, aut argenteis, nullo vero cupreis, testaceis, aut vitreis) ad locum residentiæ suæ ferri curent: sed Pastores etiam „ singuli quotannis ab Archipresbytero suo, vel ex ea Ecclesia „ unde consueverunt, per se aut alium Sacerdotem, non autem „ illo inferiorem, in similibus vasculis Sacrum Chrisma, sanctaque Olea ferre non omittant; iisque receptis, veteribus non „ utantur: sed quidquid ex illis superfuerit, si liquidum, lampadi, quæ lucet ante Venerabile Sacramentum, infundatur; „ sin autem bombyci, vel gossipio immixtum fuerit, super piscinam comburatur.

Huic consonat Synodus P. II. Cameracensis *tit. 5. cap.* 8. & 9 at-

atque hodiernam in requirendo, ac deferendo sacro Chrismate disciplinam Belgicam hæ Synodi exprimunt.

XVII. Sæculo IX. Parochos ab Archidiaconis alternando Chrisma accepisse testis est Hincmarus Remensis in Capitulis anno 877. Archidiaconis datis *cap.* 5. ubi una vetuit ne a Presbyteris, *dum pro Chrisma accipiendo veniunt, eulogias exigant*.

Et in Concilio Cabilonensi II. anno 813. *Can.* 16. apud Gratianum, *Caus.* 1. *quæst.* 1. *Can.* 106. statutum, ut sicut pro dedi-„ candis Basilicis, & dandis Ordinibus nihil accipiendum est, ita „ etiam pro balsamo, sive luminaribus emendis, nihil Presbyte-„ ri *Chrisma* accepturi dent.

Idem in Concilio Toletano XI. Bracarensi II. & Triburiensi decretum fuit; quorum Canones refert Gratianus loco citato *Can.* 101. 102. *&* 103. ad quod reflectens Innocentius III. reprobat consuetudinem quorumdam Episcoporum Provinciæ Cantuariensis, exigendi certam pecuniæ quantitatem pro *Chrismate*, idque per *anticipatam* solutionem; ne viderentur pro *Chrismate* accipere. Refertur in *cap.* 36. *tit. de Simonia*.

C A P U T III.

De Ritibus Confirmationis.

1 *Antiquus est ritus manus imponendi.*
2 *Manus impositio aliquando sumpta pro Confirmatione.*
3 *Ecclesia Romana nunquam rejecit manus impositionem.*
4 *Confirmandus* Chrismate *ungitur in* fronte.
5 *Unde Chrisma conficiatur?*
6 *Incertum est an unctio* Chrismatis *spectet ad essentiam Confirmationis.*
7 *Quam convenienter Balsamum adhibeatur, remissive.*
8 *Confirmandus apud Latinos ungitur in* fronte, *apud Græcos in pluribus partibus corporis.*
9 *Unctio fit adhibito signo* crucis.
10 *De verbis in unctione proferendis non convenit inter Græcos, & Latinos; nec formula unctionis pertinet ab substantiam Sacramenti.*
11 *Ob formulam unctionis hodiernam Latinorum invaluit nomen* Confirmationis.
12 *Ritus percussionis post factam unctionem, quid significet?*
13 *Episcopus confirmato pacem impertitur.*
14 *Hodie etiam assumuntur Patrini; quorum antiquitus mentio non occurrit.*
15 *Quales in Patrinos adhibendi, & quis delectus habendus?*
16 *Quod eorum officium?*
17 *Cavendum ne per horum Patrinorum adhibitionem nimis multiplicentur impedimenta Matrimonii.*
18 *Quæ in administratione servanda modestia?*
19 *Quid nominis mutatio significet?*

I. IN primis Apostolicus est ritus *manuum impositio* super confirmandos, de quo in Actibus Apostolorum cap. 8. *Oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum* . . . . Tunc *imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*.

Eumdem ritum apud Patres passim expressum, & adhibitum videmus: falsumque quod Innocentius III. dixerit eum in *Chrismationem* esse mutatum; quasi Ecclesia Romana (uti clamant Hæretici) abrogato ritu Apostolico sola Chrismatione uteretur.

II. Scribit quidem Innocentius III. In *cap. unico* §. 4. *tit. De Sacra Unctione: Per frontis Chrismationem manus impositio designatur: quæ alio nomine dicitur Confirmatio*; nequaquam dicere voluit, *manus impositionem* separari a *Chrismatione*; sed tantum, quod frontis Chrismatio designet sive significet illud idem, quod olim simpliciter dicebatur *manus impositio*; & hodie alio nomine vocatur *Confirmatio*.

Idem dicere intendit Eugenius IV. in Instructione pro Armeniis, dicens, quod Apostoli *per manus impositionem darent Spiritum Sanctum, & loco illius impositionis detur in Ecclesia Confirmatio*; nimirum, Sacramentum quod Apostolorum tempore dicebatur *manuum impositio*, hodie dicitur *Confirmatio*.

III. Neque Ecclesiam Romanam rejecisse *manuum impositionem* in administratione hujus Sacramenti, sat manifestum est ex Pontificali Romano, ubi præscribitur, ut Episcopus orationem recitet *extensis versus Confirmandos manibus*; sive ut legitur in Sacramentario S. Gregorii, *Levata manu*, quibus idem reipsa indicatur, ac si diceretur, *impositis super Confirmandos manibus*; iis siquidem tribus formulis idem ritus significatur, nempe oratio quam quis fundit super eo quem *manu* indicat. *Quid enim est aliud manus impositio* (ait Augustinus *lib.* 3. *de Baptismo cap.* 16.) *quam Oratio super hominem?*

IV. Ultra manuum impositionem, & orationem super confirmandos, ungitur confirmandus Chrismate in fronte.

De hac unctione frequens est apud Antiquos mentio, & plura apud Theologos obvia sunt testimonia; quæ una quoque ostendunt, jam pridem orationibus Chrisma fuisse benedictum; nec non magnam unctioni efficaciam datam fuisse. Unus pro omnibus S. Cyrilli Hierosolymitani locus sufficit *Catechesi* 3. *Mystagogica* his verbis conceptus: „ Quemadmodum panis Eucharistiæ „ post S. Spiritus invocationem, non amplius est panis commu-„ nis, sed est *Corpus* Christi: sic & sanctum hoc unguentum, „ non amplius est *unguentum nudum*, neque (si quis ita appel-„ lare malit) *commune*, postquam jam *consecratum est*, sed est „ *Chrisma Christi*, quod adventu Spiritus Sancti per ipsius Divi-„ nitatem *energiam* habet. Quo *frons* & alii sensus corporis tui „ symbolice inunguntur, & corpus quidem isto visibili un-„ guento perungitur, anima vero Sancto vivifico Spiritu „ sanctificatur.

V. Chrisma hodie conficitur ex oleo olivarum, & balsamo, de qua ita loquitur Instructio pro Armeniis. „ Secundum Sacra-„ mentum est Confirmationis, cujus materia est chrisma confe-„ ctum ex *oleo*, quod significat nitorem conscientiæ, & *balsa-„ mo*, quod significat odorem bonæ famæ, per Episco-„ pum benedicto.

VI. Nequaquam tamen certum esse, num Chrismatis unctio ipsi Sacramento sit essentialis, ita ut illa omissa esset tamquam nullum *reiterandum* Sacramentum, sat manifestum est ex responso III. in *cap.* 1. *tit. de Sacramentis non iterandis*; „ nam ad quæ-„ stionem; num Sacramentum Confirmationis in eo debeat ite-„ rari, qui per errorem fuit *non chrismate*, sed *oleo* delinitus"? non respondit Innocentius, Sacramentum esse *iterandum* tamquam nulliter collatum, *sed caute supplendum, quod incaute fuerat prætermissum*; uti fieri solet, dum quædam non ad essentiam requisita per errorem omissa sunt.

Cæterum hoc indubitatum est, hodie licitum non esse, sine vero *chrismate* hoc Sacramentum conferre.

VII. Quam convenienter *balsamum* hic adhibeatur, & quomodo virtutes homini Christiano necessarias, nec non pinguedinem cælestis gratiæ, quæ per hoc Sacramentum infunditur, designet; pulchre explicat Sanctus Carolus in suis Instructionibus, De Sacramento Confirmationis *part.* 4. Actorum Ecclesiæ Mediolanensis, *pag* 419.

VIII. Signatur autem *in fronte*; idque ritu antiquissimo. Nam Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus verbis supra relatis immediate subjungit: „ Ac primum quidem *fronti* illinitur; ut eum absterr-„ gat a vobis pudorem, quem primus homo transgressor perpetuo „ circumferebat: simulque efficiat, ut possitis vultu non velato „ gloriam Domini intueri.

Subdit post hæc Cyrillus: „ Deinde vero *aures* unguntur, ut „ ad audiendum divina mysteria aures accipiatis: de quibus Isaias „ dicebat cap. 50. vers. 4. *Et addidit mihi Dominus aures ad au-„ diendum*: Et Dominus in Evangelio Luc. cap. 8. vers. 8. Mat-„ th. cap. 11. vers. 15. *Qui habet aures audiendi audiat*. Postea „ *nares*: ut divinum recipientes, ait, unguentum, dicatis: Chri-„ sti gratus odor est Deo, in his qui salvantur. Tum vero & „ *pectus* inungitur; ut induti thoracem justitiæ, fortiter adversus „ insultus diaboli consistatis.

Hæc Cyrillus *Catech.* 3. *Mystag.* conformiter fere ad disciplinam Græcorum, qui hodie ungunt baptizatum non tantum in fronte, sed in oculis, & in naribus, & in utraque aure, & pedibus. Ita Euchologium editum a Jacobo Goar, *pag.* 356.

IX. Conveniunt Græci, & Latini, quod signent sive ungant adhibito *signo crucis*. Hic apposite exponet Parochus, ait Sanctus Carolus, „ illo *crucis* signo, quo Christus Dominus triumphavit, „ Christianum hominem, in cujus *fronte* dum confirmatur, in nu-„ merum adscribi *fortissimorum* ejus *militum*.

X. Chrisma per modum crucis fronti confirmandi illiniens Episcopus ritus latino dicit: *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*.

Quo tempore hac formula Ecclesia Latina uti cœperit, incertum est; hoc certum est, Græcos hac formula nec olim usos fuisse, neque hodie uti; creduntque plures (*a*) formam hodiernam Græcorum esse: *Signaculum doni Spiritus Sancti*: Neque Ecclesiam Latinam Confirmationem ritu Græcorum ita factam improbare, certum quoque est, formulam illam Latinorum primis decem sæculis notam non fuisse, neque ullum auctorem ante sæculum XII. illius meminisse, ac consequenter dici non posse *formam essentialem* hujus Sacramenti; uti latius ostendit Farvacquius in Opusculo de hoc Sacramento, *cap.* 3. *quæst.* 2. ubi §. 2. monet, quod mens Eugenii IV. in Instructione pro Armenis non fuerit *essentiales* Sacramentorum formas, sed ad summum assignare formas *ordinarias* in Ecclesia Latina usitatas; ut ita Armeni de ritu Ecclesiæ Romanæ essent instructi.

XI. Non dubium, quin post addita hæc verba, *Confirmo te chrismate salutis*, Sacramentum hoc vulgari nomine *Confirmationis* nuncupari cœperit; quo nomine nunquam vel raro apud Veteres nuncupatum legitur; quibus tamen verbis, & nomine convenienter præcipuus Sacramenti effectus recte indicatur; qui est spiritualis *Confirmatio* sive roboratio ad resistendum diabolo, & fortiter standum pro Evangelio, & Christi nomine; quemadmodum loco citato exponit Sanctus Carolus.

XII. Ubi frontis injunctio peracta est, Episcopus confirmatum leviter in *maxilla cædit*. Non perantiquam esse eam cæremoniam, probat silentium omnium Auctorum, qui de Officiis Ecclesiasticis sæculo IX. & X. scripserunt, illius tamen rationem piam hanc assignat Sanctus Carolus: „ Ut sciat homo Christianus, se „ jam militem esse, cujus pugna, & victoria eluceat in patien-„ dis injuriis, non illis inferendis: deinde se in Christiana mi-„ litia constitutum esse, in qua non hujus vitæ jucunditates, & „ commoda quærat, sed incommoda potius, atque adeo mala „ multa patienter ferat: ac præterea intelligat officii sui esse in „ acie stare; telaque unde veniant observare; ita ut quamvis „ illis telorum ictibus corpus, honor, opesque lædantur, anima „ tamen nullo pacto offendatur.

XIII. Demum pacem impartitur confirmando Episcopus ritu anti-

---

(*a*) Theologi, de quibus loquitur D. Van Espen, sunt Arcudius, Goarius, &c. At Doctissimus Simbovius, aliique complures censent formam Confirmationis apud Græcos esse eam orationem, quæ in eorum Euchologiis unctionem Neophyti præcedit, quæque sic incipit: *Benedictus es, Domine*, &c.

antiquo; utpote cujus meminit pristinus Ordo Romanus sæculo VII. conscriptus.

Pacem dari ostendet Parochus, ait S. Carolus, „ ut intelligant „ se gratiæ cælestis plenitudinem, & pacem, quæ exsuperat o- „ mnem sensum, consecutos esse.

XIV. Denique juxta hodiernum Ecclesiæ Latinæ morem in hoc Sacramento: non secus ac Baptismo, adhibentur *Patrini, & Matrinæ*; atque ratione susceptionis etiam hic cognatio spiritualis constituens impedimentum, etiam dirimens matrimonium, contrahitur.

Quod apud Veteres horum Patrinorum mentio non fiat, mirum apparere non debet: quandoquidem, uti supra monuimus, pluribus sæculis hoc Sacramentum a Sacramento Baptismi vix separaretur; ideoque admodum verisimile est, disciplinam adhibendi speciales Patrinos seu Sponsores, vel susceptores Confirmationis incepisse, postquam Confirmatio desiit una cum Baptismo administrari. Dum enim conjunctim conferebantur Confirmatio, & Baptismus, credebantur Patrini sive Sponsores pro utroque intervenire; unde contigit, ut facta separatione, etiam separatim adhiberi cœperint Patrini; ut ita antiquus ritus manere videretur.

XV. Synodus Audomarensis anno 1583. *tit.* 4. *cap.* 5. ne Patrinorum hæc adhibitio in Confirmatione reddatur inutilis, voluit, „ ad id muneris non quoslibet absque discrimine adsumi, sed e- „ jusmodi omnino, qui ut spirituales parentes & possint, & ve- „ lint eorum, quos ad Confirmationem obtulerint, paternam cu- „ ram gerere eosque instruere, quomodo adversus visibiles, & in- „ visibiles salutis hostes, sit dimicandum certandumque viriliter. „ Habeatur itaque delectus, & ratio talis, qualem Patrinorum „ in Baptismo habendam esse præscripsimus.

Et Synodus Mechliniensis P. II. *tit.* 7. *cap.* 2. declarat, „ eos, „ qui in Baptismo Patrini esse non possunt, nec hic esse posse.

XVI. Synodus Cameracensis P. II. *tit.* 7. *cap.* 1. „ vult ut Pa- „ rochus Patrinorum officium exponat populo, nempe quod eo- „ rum puerorum, quos susceperint tamquam filiorum spiritualium „ curam gerere, eosque prima fidei rudimenta docere debeant, si „ ea ignorent.

Addit hæc Synodus, ut singuli puerorum ab aliquo præsentandi adducantur, „ mares quidem, ait, quoad fieri poterit a viris, „ & puellæ a mulieribus.

XVII. Synodus Buscoducensis, tum sub Metsio, quam Masio, monet consulendum parentibus, ut pro præsentantibus seu tenentibus assumant, quantum fieri poterit, consanguineos aut affines; aut eos, qui in sacris Ordinibus constituti sunt. Rationem addit Synodus sub Masio: *Ne multiplicentur matrimonii impedimenta*. Id ipsum monent Decreta Diœcesis Gandensis sub Antonio Triest, *tit.* 4. *c.* 2.

XVIII. „ Dum Sacramentum hoc ministratur „ (ait Synodus Buscod. sub Masio, *cap.* 7.) „ non modo, qui illud suscepturi „ sint, quique eos offerunt, sed quotquot etiam præsentes sancto „ *illi* ministerio adsunt, sancte pieque orent, ac summa animi in- „ tentione spectent, quod in illa solemni ministerii celebritate pe- „ ragitur: tum vero mente reputent cælestia illa Spiritus Sancti „ dona, quæ illius Sacramenti virtute Fidelibus impenduntur: „ in primisque tacita meditatione videant, quas in *illis* progres- „ siones habeant, & an vitam agant tanta cælestium donorum „ ubertate dignam.

Hoc laudandum suum Decretum, & hodie merito sæpius inculcandum, desumpsisse videtur Synodus ex Concilio V. Mediolanensi sub Sancto Carolo. *cap.* 8. ubi ad verbum exhibetur.

XIX. Addit deinde clausulam, quæ nominis mutationis in hoc Sacramento fieri solitæ rationem indicat: „ Ut qui hactenus non „ ad normam Christi Domini vitam instruit, jam abjecto nomi- „ ne ejusmodi, depositoque veteri homine, & antiqua socordia, „ rursusque novo ac sancto suscepto nomine, virilem in sancte „ agendo constantiam perpetuo deinde præstet.

T I T U L U S   Q U A R T U S.

De Sacramento Eucharistiæ.

C A P U T   P R I M U M.

De Materia, Forma, & Ministro hujus Sacramenti.

I. EUCHARISTIA vox Græca, proprie Latine significat *gratiarum actionem*: quare Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi dictum est Sacramentum *Eucharistiæ*, vel simpliciter, *Eucharistia*, a facto Salvatoris; qui illud instituendo *gratias egisse* patri, Evangelistæ & Paulus testantur.

De hoc Sacramento habet hodierna fidei professio: „ Profiteor „ in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento esse vere, realiter & sub- „ stantialiter Corpus, & Sanguinem, una cum anima, & divi- „ nitate Domini nostri *Jesu Christi*, fierique conversionem totius „ substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in San- „ guinem, quam conversionem Catholica Ecclesia *Transubstantiationem* appellat. Fateor etiam sub altera tantum specie totum „ atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi.

II. Hæc a Pio IV. hujus formulæ professionis auctore desumpta fuerunt ex Canonibus Concilii Tridentini, *Sess.* 13. ubi tres sequentes Canones in hanc rem editi sunt.

Primus: „ Si quis negaverit in sanctissimæ Eucharistiæ Sacra- „ mento contineri vere, realiter, & substantialiter Corpus, & „ Sanguinem, una cum anima, & divinitate Domini nostri *Jesu* „ *Christi*, ac proinde totum Christum; sed dixerit tantummodo „ esse in eo, ut in signo, vel figura, aut virtute; anathe- „ ma sit.

Secundus: „ Si quis dixerit in sacrosancto Eucharistiæ Sacra- „ mento remanere substantiam panis & vini, una cum Corpore „ & Sanguine Domini nostri *Jesu Christi*; negaveritque mirabi- „ lem illam & singularem conversionem totius substantiæ panis „ in Corpus, & totius substantiæ vini in Sanguinem, ma- „ nentibus duntaxat speciebus panis, & vini; quam quidem con- „ versionem Catholica Ecclesia aptissime *Transubstantiationem* ap- „ pellat; anathema sit.

Tertius: Si quis negaverit in venerabili Sacramento Eucharistiæ „ sub unaquaque specie, & sub singulis cujusque speciei partibus, „ separatione facta, totum Christum contineri; anathema sit.

III. Circa tertium Canonem observat Pallavicinus, *lib.* 12. *Hist. Concilii Trident. cap.* 2. *num.* 15. „ Cum hic Canon a Patribus „ delectis ita fuisset conformatus: *Si quis dixerit, sub qualibet* „ *specie, & sub qualibet ipsius parte non contineri totum Christum,* „ *sit anathema*; Joannem Æmilianum Hispaniensem, Tudætanum „ Antistitem monuisse, ut adjiceretur, *facta separatione*: siquidem „ variabant sententiæ, an Christus esset sub qualibet particula „ hostiæ integræ; atque ita effectum est.

Veritatem horum dogmatum contra nostri temporis Hæreticos varii Theologi doctissimis tractatibus ex Scriptura, & Traditione solidissime adstruxerunt, atque præ cæteris eruditus Auctor operis Gallici, qui titulus: *Perpetuité de la Foi*.

IV. Materia hujus Sacramenti, prout exprimitur in Decreto Eugenii IV. pro Armenis (quod extat tom. 13. Concil. General. pag. 529.) *est panis triticeus, & vinum de vite*.

Quid sit *panis triticeus*, quid *vinum de vite*; petendum ex vulgari æstimatione, & judicio. Unde omissis Philosophorum, aut aliorum subtilibus de his disputationibus, nunquam pro materia hujus Sacramenti aliud adhibendum, extra casum necessitatis, nisi illud quod juxta vulgare & commune judicium habetur, & dicitur proprie *panis triticeus*, & *vinum de vite*.

V. Quæ sit species vini parum refert; modo revera sit *vinum de vite*: & uti advertit Cardinalis Bona *lib.* 1. *Rerum Liturg. cap.* 23. *num.* 1. „ nulla unquam de *vino* inter Catholicos quæ- „ stio fuit; omnes enim *vini* nomine audito, illud statim mente „ concipiunt, quod ex uvis exprimitur, & hominibus in potum „ exhibetur.

VI. De *pane* vero, pergit Cardinalis Bona, inter Orientales, & Occidentales acerrimæ motæ sunt lites; nam Orientales *fermentato* utuntur, & hunc solum legitimam esse materiam hujus Sacramenti affirmant; Occidentales autem in *azymis* conficiunt, utentes tamen *fermentato* non damnant. Adhærent Latinis in usu azymorum Maronitæ, & Armenii, sed quo tempore his uti cœperint præter morem cæterorum Orientalium difficile est invenire. Hæc ille, qui ibidem post Jacobum Sirmondum sustinet, etiam Ecclesiam Latinam multis sæculis usam fuisse pane *fermentato*; nec nisi post schisma Photianum usum azymorum introductum: e contra vero Christianus Lupus, *tom.* 3. Scholiorum, Dissertatione de Actis Leonis IX. *cap.* 7. *& sequentibus*, & post ipsum eruditus Mabillonius in singulari Dissertatione *de pane Eucharist-*

co,

to, *azymo & fermentato*, multis ostendere volunt; usum *Azymorum* in Ecclesia Latina antiquissimum esse, & multis sæculis schisma Photianum antecessisse.

VII. Quidquid sit de hac facti quæstione, multis difficultatibus intricata, illud sat certum, utrumque panem, tam *azymum*, quam *fermentatum* esse veram, & sufficientem hujus Sacramenti materiam; ipsumque diversum usum esse unum e punctis disciplinæ, de quibus recte dixit S. Anselmus Cantuariensis: „Quoniam multæ sunt diversitates, quæ non in substantia Sacramenti, neque in virtute ejus, aut fide discordant, neque omnes in unam consuetudinem colligi possunt: æstimo eas potius pro pace concorditer tollerandas, quam discorditer cum scandalo damnandas. Habemus enim a sanctis Patribus, quia si unitas servatur charitatis in fide catholica, nihil officit consuetudo diversa". Hæc ille in Responsione ad Vauleranni querelas *cap.* 1.

VIII. Illud quoque certum est, unumquemque teneri hac in re ritum, & morem suæ Ecclesiæ servare; adeoque juxta modernam disciplina, Presbyteros in Ecclesia Latina non posse uti pane *fermentato*: immo eo utentes *graviter* peccaturos; ita quidem ut qui id scienter perpetrasset, officio & Beneficio privandum esse, ex *Cap. finali, tit. De Celebrat. Missarum* concludant Canonistæ.

IX. De forma hujus Sacramenti Instructio per Armeniis loquitur his verbis: „Forma hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc conficit Sacramentum, Sacerdos enim in persona Christi loquens, hoc conficit Sacramentum.

Omnes sive Orientales, sive Occidentales, tam antiquas, quam modernas Liturgias in hoc conspirare notat Vir eruditione celeberrimus Benignus Bussuet Episcopus Meldensis in explicatione quarumdam difficultatum circa preces Sacrificii Missæ *num.* 45. quod ipsa Consecrationis vis ipsis verbis Christi a Sacerdote prolatis adscribatur: quamvis non eodem modo ubique proferantur.

X. Forma consecrationis panis, in Liturgia Ambrosiana edita a Pamelio, est: *Hoc est enim Corpus meum, quod pro multis confringetur.*

Forma consecrationis panis in Liturgia Græcorum exprimitur his verbis: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur*. Et in Missali antiquo Mozarabum, quod olim erat Hispanorum, exprimitur hac formula: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur.*

XI. Forma consecrationis Calicis in Græcorum Liturgiis hæc est: *Hic est Sanguis meus novi Testamenti, qui pro vobis & multis effundetur in remissionem peccatorum*. Ita Liturgia S. Basilii, & S. Chrysostomi; Liturgia S. Jacobi post verbum *effunditur*, addit, *& datur.*

Ambrosiani ritus formula consecrandi Calicis in Liturgia a Pamelio edita hæc est: *Hic est enim sanguis meus.*

In recentioribus quidem Missalibus ritus Ambrosiani, quibus hodie utitur Ecclesia Mediolanensis, eadem est formula consecrationis tam panis, quam vini cum Romana: quia multi ritus Ordinis Romani in Ordinem Ambrosianum a recentioribus inducti sunt, ait Mabillon. *lib.* 1. *De Liturgia Gall. cap* 2. *num.* 8. qui & ibidem *cap.* 4. *num.* 3. notat, eamdem fuisse Mozarabicam formulam: at & hanc & illam nonnihil sæculo x. immutatam fuisse, magisque Romanæ accommodatam: cujus mutationis occasionem ex Ambrosio Morales (*a*) refert Baronius ad annum 918.

Extat hoc Missale Mozarabicum apud Mabillonium in citato tractatu de Liturgia Gallicana in appendice, ubi & dicta consecrationis verba leguntur, *pag.* 448.

XII. Ex his facile est intelligere: non omnia, quæ in hodierna Romana consecrationis, præsertim Calicis formula (qua universa hodie Ecclesia Latina utitur) occurrunt, esse plane necessaria pro validitate consecrationis: quandoquidem videamus hodie Ecclesiam Orientalem, & olim plures Ecclesias etiam Latinas alia formula usas fuisse; unde S. Thomas non aliam consecrationis formam agnovisse videtur, tanquam necessariam pro *validitate* Sacramenti, nisi hanc: *Hoc est Corpus meum*, Et, *Hic est Sanguis meus*; *part.* 3. *quæst.* 78. *art.* 1. & 3 concluditque proinde; „Quod si Sacerdos *sola* prædicta verba proferret cum intentione conficiendi hoc Sacramentum, perficeret hoc Sacramentum.

XIII. Nihilominus quia hodierna Ecclesiæ Latinæ formula consecrationis usitata, scilicet Panis: *Hoc est enim Corpus meum*; Et Calicis: *Hic est Calix Sanguinis mei, novi & æterni Testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, extat in omnibus Missalibus; atque a pluribus sæculis in Ecclesia Latina religiose observata fuit, nemo ab ea vel in minimo recedere potest; atque graviter delinqueret, gravique castigatione dignus esset Sacerdos, qui vel scienter, vel negligenter, eam sive quidquam omittendo, sive addendo, aut alio quovis modo immutaret, aut mutilaret.

XIV. Prædicta quidem formula Calicis, „non est in Scriptura sacra, nec in Liturgiis, (ait Menardus ad Sacrament. S. Gregorii *pag.* 19) extat tamen in versione Codici: estque optima, quia continet sensum aliarum formularum, quæ sunt apud Evangelistas, & Sanctum Paulum". Hæc ille, qui ibidem notat, hæc verba, *Mysterium fidei*, non extare in antiquo Ordine Romano.

Quæstiones plures, quæ tum inter ipsos Theologos; tum etiam inter Catholicos, & Hæreticos circa materiam, & formam hujus Sacramenti agitantur, hic non attingo; utpote quæ vel disciplinam Ecclesiasticam non tangunt, vel nullius momenti sunt, & ab ipsius Theologis sufficienter excussæ.

XV. Si ipsius Sacramenti confectionem, seu consecrationem spectemus, ejus Minister est Sacerdos legitime ordinatus: solisque Sacerdotibus competere hujus Sacramenti confectionem, non obscure indicat *Canon* 18. Nicænus; dum arguit Diaconos, quod quibusdam in locis Eucharistiam darent Presbyteris: „Quod ait, nec Canon, nec consuetudo tradidit, ut qui *offerendi* potestatem *non habent*, iis qui *offerunt*, dent Corpus Christi.

Dicens enim, Diaconos non habere potestatem *offerendi*, sed eam Presbyteris competere; non obscure significat; nec Diaconis conficiendi Eucharistiam potestatem competiisse: quia consecratio Eucharistiæ non nisi in ipsa Sacrificii oblatione, etiam antiquitus fieri solebat.

XVI. Si vero Eucharistiæ jam confectæ administrationem, sive distributionem spectemus; eam aliquando etiam Diaconis competiisse sat innuit citatus *Canon* 18. Nicænus. Cum enim prohibeat dumtaxat Diaconis eam *Presbyteris* administrare: idque hac ratione: „quod neque Canon neque consuetudo tradidit, ut qui offerendi potestatem non habent, iis qui offerunt, dent Corpus Christi": sat insinuat inferioribus Clericis, & Laicis Diaconos potuisse distribuere Eucharistiam.

Et sane ante Nicænam Synodum hanc Diaconorum functionem clare expressit Justinus Martyr *Apol.* 2. Et iis quæ cum gratiarum actione consecrata sunt, unusquisque participat, eademque ad eos, qui absunt, *Diaconis* dantur perferenda.

XVII. Hæc vero Diaconi faciebant, tanquam Episcoporum, & Sacerdotum Ministri. Diaconus enim Græce, Latine *minister* dicitur, eo quod Episcopis, & Presbyteris ministret, ut supra *part.* 1. *tit.* 1. *cap.* 3. notavimus. Unde Auctor Constitutionum Apostolicarum *lib.* 8. *cap.* 28. ait: „Oblatione vero a Presbytero aut Episcopo facta, ipse Diaconus dat populo, *non tanquam Sacerdos*, sed tanquam qui *ministrat* Presbyteris.

Hac de causa jam pridem in Concilio Carthaginensi IV. *Can.* 38. apud Gratianum, *Dist.* 93. *Can.* 18. decretum fuit: „Præsente Presbytero, Diaconus Eucharistiam Corporis Christi populo, si necessitas cogat, *jussus* eroget.

XVIII. Nota, hic agi de datione *Corporis* Christi; qua indicatur datio Eucharistiæ, sub specie *Panis*. Dispensatio enim *Sanguinis* Dominici sub speciebus *Vini* specialius ac frequentius in omnibus passim Ecclesiis Diaconis competiit; atque de hac sola loquitur Sanctus Cyprianus, *libro de Lapsis*, dicens: „Ubi vero solemnibus adimpletis *Calicem* Diaconus offerre præsentibus cœpit, &c.". Hinc & illud a sancto Laurentio Diacono dictum ad Sixtum Papam: „Experire utrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti *Dominici sanguinis* dispensationem": Apud Sanctum Ambrosium, *lib.* 1. *De Officiis*, *cap.* 41.

XIX. Quamdiu hic dispensandi usus per Diaconos in Ecclesia duraverit, incertum est. Admodum verisimile est, eum desiisse, quando Communio Laicorum sub specie *Vini* desiit; id est, circa sæculum XII. aut XIII. Vestigium nihilominus hujus disciplinæ esse videtur, quod Diaconus in Missa solemni juxta hodiernum ritum, offerat cum Presbytero celebrante *Calicem*, atque una cum celebrante verba *oblationis* pronuntiet; non autem *Panis*; ideoque & in oblatione Calicis dicitur pluraliter: *Offerimus*, cum in oblatione Panis dicatur *singulariter*, uti notat Cardinalis Bona *lib.* 2. *Rerum Liturg. cap.* 9. *num.* 5.

XX. Cæterum hodie soli Presbyteri Eucharistiam administrant. Et quidem cum soli Episcopi, ac Parochi vi curæ animarum sibi jure *ordinario* incumbentis habeant jus administrandi Sacramenta, ut supra *tit.* 1. observavimus, & aperte declarat Synodus Tridentina, *Sess.* 24. *cap.* 13. *De Reformat.* consequens est, non omnibus Presbyteris, sed solis Parochis competere, Eucharistiam jure *ordinario* suis respective Parochianis administrare; eosque esse sicuti aliorum Sacramentorum, Baptismi, Pœnitentiæ, Extremæ Unctionis, & Matrimoni, ita & hujus Sacramenti *ordinarios* Ministros.

XXI. Conformiter ad hoc Parochorum jus decernitur in *Clementina* 1. *De Privilegiis*, quod „Religiosi, qui Clericis aut Laicis Sacramentum *Eucharistiæ* ministrare, non habita super his *Parochialis* Presbyteri *licentia speciali*, præsumpserint, Excommunicationis incurrant sententiam ipso facto, per Sedem Apostolicam dumtaxat absolvendi: quos etiam locorum Ordinarii (postquam de hoc eis constiterit) excommunicatos faciant publice nuntiari, donec de absolutione ipsorum ipsis super hoc fuerit facta fides, nullo Religiosis super hoc exemptionis, vel alio privilegio suffragante.

Insecuta hanc Clementinam declaravit Synodus Moguntina anno 1549. *part.* 1. *Can.* 27. „Nulli Religioso (etiamsi ad confessiones audiendas, ut præmittitur admissus fuerit) licere volumus cuiquam laico Sacrosanctæ Eucharistiæ Sacramentum, sine speciali consensu Parochi, ad cujus curam ille pertinet, porrigere.

XXII. His tamen non obstantibus non tantum Religiosi, sed quicumque Presbyteri, etiam sæculares, solent passim sine ulla *speciali* Parochialis Presbyteri licentia, quibusvis petentibus Eucharistiam, saltem extra tempus Paschale, administrare, & illi quidem in Monasteriorum suorum Ecclesiis, & hi in Sacellis aut Ecclesiis, in quibus publice conveniente populo Missas celebrandi facultas est. Quæ consuetudo verisimiliter invaluit, postquam etiam in Religiosorum Ecclesiis, & aliis Sacellis publicæ Missæ, id est, ad quas populus admittitur, celebrari cœperunt.

XXIII. Cum enim communio sit quasi pars ipsius Sacrificii, consequens visum fuit, quod ubi Sacrificio interesse liceret, ibi & Communionem accipere possent; atque ita tandem jus Ecclesiæ Parochialis ad solam Communionem Paschalem, & Parochorum ad hujus; nec non Viatici administrationem redactum creditur.

XXIV. Cæterum sicuti ex Parochialis officii neglectu plurima in-

(*a*) Hanc occasionem retulit Ambros. Morales Chron. Hispan. l. 15. cap. 47.

incommoda nata sunt oriri, uti verbis S. Caroli ostensum est *part. 1. tit. 3. cap.* 10. ita hæc libera, & generalis a quocumque Sacerdote, & ubique accipiendæ Eucharistiæ libertas, secum nata est trahere inter alia incommoda, Sacramenti illius multiplicem profanationem; dum scelestis quibusque, & etiam notoriis peccatoribus, via aperta est, sine ullo repulsionis metu ad Sacram Eucharistiam accedendi. Quid enim facilius est, quam neglecto Parochiali Presbytero, cui ejus vita nota esse posset, ad alium aliquem ignotum Presbyterum recurrere, atque ab eo Eucharistiam petere, & accipere?

Quis non videat, quam parum efficacia sint futura, durante hac consuetudine, quæcumque de repellendis publicis, & notoriis peccatoribus a Sacra Communione in Synodis toties decreta fuerunt? Episcopi aliique Prælati, quibus disciplinæ Ecclesiasticæ conservatio, & restauratio (præsertim quæ ad dignam Sacramentorum susceptionem exigitur, aut saltem multum conducit) specialiter incumbit, expendere poterunt, qui secundum temporum & locorum conditionem fieri, aut statui expediat, ut hisce incommodis occurri possit.

C A P U T II.

Qui ad Communionem admittendi, qui repellendi?

1 *Eucharistia semper considerata ut cibus spiritualis.*
2 *Recenter baptizati etiam* infantibus *olim data.*
3 *Hæc disciplina sæculo* XI. *adhuc vigebat in Ecclesia Latina, & hodie viget apud Græcos.*
4 *Synodus Tridentina hanc disciplinam non improbat; sed Eucharistiam infantibus non esse* necessariam *docet.*
5 *Hodie pueri non admittendi, ut ad usum rationis pertigerint, & rite sint instructi.*
6 *In pueris admittendis ad Communionem non tantum scientiæ, sed præcipue probationis ratio habenda.*
7 *Quæ ratio in præparandis pueris ad primam Communionem servanda?*
8 *Quæ cura adhibenda circa pueros, qui pene ad ætatem convenientem pervenerunt.*
9 *Consultum ut pueri prævie aliquoties Parocho fuerint confessi.*
10 *Ecclesia semper fuit sollicita, ne indignis Eucharistia detur.*
11 *Olim ante Communionem alta voce dicebatur a Diaconis,* Sancta Sanctis.
12 *Hodie Parochus sæpius monere debet populum, qua præparatione accedere debeat?*
13 *A Sacra Communione indigni repellendi.*
14 Si *notorie, & publice indigni sint, etiam publice repellendi.*
15 *Hi repellendi, nisi de eorum pœnitentia constet, & scandalo satisfecerint.*
16 *Etiamsi Sacramentaliter confessi, & absolutionis obtentæ testimonium habeant.*
17 *Non tantum* nominatim *in Ritualibus expressi sunt repellendi, sed quicumque peccatores publici.*
18 *Qui revera sunt conversi, sed hactenus non est* nota *conversio,* occulte, *non publice admittendi.*
19 *Qui* publici *peccatores communi, & vulgari acceptione dicantur?*
20 *A mente Ecclesiæ recedunt, qui hic requirunt* notorietatem iuris.
21 *Ex hac restrictione inutilia redduntur Decreta Ecclesiæ in hac materia.*
22 *Minus verendum quod hic excedent Parochi, quam quod deficient: & quare?*
23 *Opus tamen est quadam Christiana prudentia.*
24 *Hodie damnatis ad mortem in quibusdam Ecclesiis datur S. Eucharistia.*
25 *Alia olim fuit disciplina: & quæ hujus ratio?*
26 *Quid circa occultos peccatores ad Communionem accedentes observandum?*

I. SEMPER in Ecclesia considerata fuit Eucharistia tanquam cibus, & potus spiritualis, quo in Christo spiritualiter renati, vitam hanc spiritualem alere, confortare, & conservare deberent.

II. Hac consideratione multis sæculis usitatum fuit, ut mox post collatum Baptismum etiam ipsa Sacra Eucharistia, tanquam spirituale alimentum recenter in Christo renatis porrigeretur; ut supra *tit. 2. cap. 2.* monuimus. Idque adeo generaliter observabitur, ut & ipsis pueris in tenera & infantili ætate baptizatis Eucharistia daretur.

Hujus disciplinæ plurima eaque evidentissima testimonia extant, præsertim apud Patres sex aut septem primorum sæculorum. Immo in ipso S. Gregorii Sacramentario *titulo De Sabbato Sancto*, de infantibus baptizatis dicitur: „ Qui etiam non prohibentur „ *lactari* ante Sacram *Communionem*, si nec esse fuerit.

Quod & præscribitur in veteri Ordine Romano, qui *ipso* Gregorio recentior putatur.

III. Hanc disciplinam dandi sacram Communionem *infantibus* adhuc sæculo XI. viguisse in aliquibus Ecclesiis Latinis, innuit non obscure Hugo a S. Victore, qui eo sæculo scripsit: „ Pueris „ *recens* natis idem Sacramentum in specie *Sanguinis* est mini„ strandum digito Sacerdotis, quia tales naturaliter sugere possunt.

Apud Græcos eadem etiamnum hodie disciplina servatur, uti ex modernis eorum Ritualibus sive Euchologiis colligitur, testaturque Græcorum rituum peritissimus Arcudius *lib. 3. De Sacrament. Eucharistiæ cap.* 11.

IV. Ecclesia Latina tametsi nec antiquam Latinorum Patrum disciplinam, nec modernam Græcorum improbet, nihilominus ob reverentiam tanto Sacramento debitam, contrariam disciplinam sæculo XII. & sequentibus sensim inductam, in Synodo Tridentina declaravit merito esse retinendam; ipsosque *infantes* nulla *necessitate* obligari ad sacram Communionem; ac per consequens declarat, contrariam antiquorum praxim, ad disciplinam dumtaxat pertinuisse. Verba Synodi sunt *Sess. 21. cap. 4. De Communione*: „ Denique eadem sancta Synodus docet, parvulos usu ra„ tionis carentes nulla necessitate obligari ad Sacramentalem Eu„ charistiæ Communionem: siquidem per Baptismi lavacrum re„ generati, & Christo incorporati, adeptam jam filiorum Dei „ gratiam in illa ætate amittere non possunt: neque ideo tamen „ damnanda est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis „ aliquando servavit. Ut enim sanctissimi illi Patres sui facti „ probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt: ita „ certe, eos nulla salutis necessitate id fecisse, sine controversia „ credendum est.

V. Conformiter ad hoc Decretum, & disciplinam jam ab aliquot sæculis in Ecclesia Latina stabilitam, Rituale Mechliniense a Jacobo Boonen Archiepiscopo revisum, & in aliquibus emendatum, de parvulorum Communione hæc habet: „ Pueri ad pri„ mam Communionem non admittantur, nisi prius *diligenter* e„ xaminati & instructi, eaque discretione, & ætate sint, ut dijudicare possint Corpus Christi. “ Addebatur in veteri Manuali sub Hovio: „ Communiter ætas huic rei apta esse solet ab anno „ decimo usque ad decimum quartum “: sed illud in hodierno deletum, relictumque judicio Parochi, aut Confessarii sive Directoris, qui judicet qua ætate pueri Communionis sint capaces, cum alii citius, alii multo serius signa capacitatis ostendant.

VI. Favendum quidem citæ Communioni, ut ejus virtus malitiam ætatis præveniat; sed habita ratione non solum capacitatis, & instructionis ipsorum; verum etiam & maxime probitatis, ac pietatis, bonæ indolis, atque educationis.

Unde Rituale Romanum in pueris ad sanctam Communionem admittendis, non tantum requirit, ut habeant *cognitionem* hujus Sacramenti; sed insuper *gustum* exigit; qui sine probitate, ac pietate in suscipiente non habetur: „ Is etiam, ait, qui propter „ ætatis imbecillitatem nondum hujus Sacramenti cognitionem, „ & *gustum* habent, administrari non debet.

VII. Ut autem pueri rite ad sacram Communionem disponantur, statuit sanctus Carolus in sua Synodo Diœcesana XI. ut „ Parochi singulis mensibus semel certa constituta die, pueros, „ qui annos novem attingunt, ad Ecclesiam evocent: sigillatim„ que ad rectam confitendi rationem instruant regulis in Sacra„ mentali libro traditis: illos autem, qui decennium attigerint, „ hebdomadæ septuagesimæ initio accersant, & sigillatim in„ struant, atque erudiant ad cognitionem, cultumque sanctissimi „ Sacramenti Eucharistiæ: doceantque quam humiliter, & reli„ giose, reverenterque ad eam sumendam accedant, ex regulis „ item præscriptis ejusdem libri sacramentalis.

Deinde post pauca: „ Cum de pueris deliberatur, qui ad sacram „ Communionem accedunt, Parochus quidem perquirat etiam a „ parentibus, de eorum pietate, & ingenii præstantia, usuque „ rationis.

VIII. Adhæc in instructionibus pro administranda Eucharistia monet Parochum, ut cum noverit pueros ad decem annorum ætatem venisse, ita ut capaces sint, qui intra aliquod tempus Communionem excipiant: „ Prima potissimum quadragesimæ „ hebdomada, vel si melius visum fuerit in Nativitatis festi, & „ hiemis tempore maxime in villis, pro eorum commoditate, „ qui alio tempore pecoribus invigilant, animarum statum co„ gnoscendo incumbat, & ut valuerit, eos qui ad supradictam „ ætatem pervenerint, aut singulos, aut multos simul cogat, ut „ supra dictum est, ad instructiones audiendas. Qui autem ex „ iis capaces fuerint, proximo Paschate communicaturi segre„ gentur; dimissis in aliud tempus aliis, ut novam circa eos „ diligentiam adhibeat.

IX. Insuper vult, ut Parochus „ moneat se neminem ad „ primam Communionem admissurum, nisi præter supradi„ ctam instructionem, eum ter, aut quater audierit confi„ tentem.

Excipe tamen ab hac prævia trina, aut quaterna confessione adolescentem solitum alteri Confessario confiteri, „ qui testimo„ monium suæ capacitatis, & ad communicandum sufficientiæ, „ peccataque ter, aut quater confessum fuisse, a Confessore, „ *qui timoratus & pius aliunde habeatur*, attulerit . . . Interea „ tamen, ait, ut suo satisfaciat debito, Parochus eum interro„ get: an sit capax, examinet; deficientibusque in hac parte „ suppleat; & si capacem invenerit, poterit ei sanctam Eucha„ ristiam impartiri; licet in hoc casu ter, aut quater non audi„ verit in confessione; cui confessoris attestatio supplebit. “ In „ Actis Mediol. *pag.* 601.

Hinc patet quantam in Parocho sollicitudinem requisierit sanctus Carolus, ut pueri rite ad *primam* Communionem, a qua sequentes non raro dependent, disponerentur; eamque curam principaliter Parocho incumbere judicaverit.

X. Porro sicuti Ecclesia sollicita fuit, ut renati in Christo hac spirituali alimonia vitam suam spiritualem nutrirent, & foverent, ita non minus sollicita fuit, ne contra Domini præceptum *Sanctum daretur canibus*; Matth. cap. 7. vers. 6. & ne quis indignus ad Sacramentum accedens, *judicium sibi manducaret, & biberet, non dijudicans Corpus Domini*. 1. Corinth. c. 11. 29.

XI. Hac de causa jam pridem usitatum fuit, ut ante Communionem *Diaconus magna voce, terribili clamore* (ut loquitur S. Chrysostomus) *tanquam præco manum tollens in altum, stans excelsus, & omnibus manifestus*, clamaret *Sancta Sanctis*: quasi diceret, *Si quis non est* Sanctus, *non accedat*. *Non solum*, inquit,

a peccatis purus, sed etiam Sanctus. *Sanctum enim non facit solum liberatio a peccatis, sed etiam præsentia Spiritus, & bonorum operum copia. Non solum*, inquit, *volo vos a cœno esse liberatos, sed albos esse, & speciosos*. Hæc ille, *Homil. 17. in cap. 9.* Epistolæ ad Hebræos.

XII. Quamvis ritus ille jam a multis sæculis, saltem in Ecclesia Latina in desuetudinem abierit; nihilominus juxta hodierna Ritualia, ac Synodorum Decreta Parochus tanquam alter *præco* populum sæpius admonere debet, „ qua præparatione, & quanta animi religione, ac pietate, & humili etiam corporis habitu ad tam divinum Sacramentum debeat accedere. " Ita post Rituale Romanum, Rituale Mechliniense.

Quæ animi dispositio requiratur, ut quis fructuose, & frequenter communicet, Theologorum est e Patrum Scriptis examinare; & determinare. Illud ad disciplinam externumque forum aliquatenus spectat, qui per Parochos, aliosve Sacerdotes a Sacra Communione, etiam inviti & reluctantes repellendi, & excludendi sunt.

XIII. Juxta invariabile Christi præceptum in Apostolorum personis datum omnibus Ecclesiæ Pastoribus, *Nolite dare sanctum canibus*, invariata hactenus mansit Ecclesiæ disciplina, ut Pastores quantum in ipsis est, & ipsa temporum, personarum, ac locorum conditio patitur, adlaborare debeant: ne administrando hoc Sanctissimum Sacramentum contra Domini præceptum, *dent sanctum canibus*. Matth. cap. 7. vers. 6.

XIV. Atque hinc in primis non tantum pristina, sed etiam moderna disciplina Ecclesiæ vult, ut e sacra Communione repellantur publici, & notorii peccatores, tametsi etiam publice eam petant.

XV. Modernum Rituale Romanum de his ita loquitur: „ Arcendi sunt (a sacra Communione) publice indigni, quales „ sunt excommunicati, interdicti, manifesteque infames; ut meretrices, concubinarii, fœneratores, magi, sacrilegi, blasphemi, & alii ejus generis publici peccatores, nisi de eorum pœnitentia & emendatione constet, & publico scandalo prius satisfecerint.

XVI. Rituale Mechliniense iisdem pene verbis loquitur, nisi quod addat: *Etiamsi fuerint Sacramentaliter confessi*. Idipsum passim & Synodi Belgicæ inculcant. Synodus Cameracensis D. anno 1604. *tit. 5. cap.* 3. Ritualium, & Synodorum mentem quasi exponens, ait: „ Publicæ meretrices, usurarii, & alii quilibet peccatores notorii, etiam *sanctissime* confessi, ad publicam Sacramentorum perceptionem non admittantur, nisi publice pœnitentiam egerint; aut ex ipsorum bona conversatione, aliove „ legitimo modo, de vitæ emendatione *publice* constet.

Huic consonat Decretum S. Caroli in Instructionibus pro Pastoribus, pro administranda in suis Ecclesiis Eucharistia. „ Neminem „ peccatis publicis irretitum ad Communionem excipiet (Parochus) nisi prius scandalo publico satisfecerit, etiamsi absolutionis a Pœnitentiariis, aut Confessoribus etiam regularibus, „ acceptæ testimonium produxerit. " In Actis Ecclesiæ Mediolanensis *pag. 601*. edit. 1683.

XVII. Ex his perquam manifestum est, non tantum nominatim in Ritualibus expressos, tanquam pubblicos peccatores a Communione arcendos; sed quoscumque, modo *publici*, & notorii peccatores vere dici queant: quod & ratio, & ipse contextus Ritualium sufficienter evincunt.

XVIII. Adhæc ex hisce Decretis constat, nequaquam sufficere, quod hujusmodi publice notorii peccatores sint *Sacramentaliter*, etiam *sanctissime* confessi, & *absolutionis acceptæ* testimonium habeant, ut *publice* ad sacram Communionem admittantur; nisi *publice* scandalo satisfecerint, aut *publice* de eorum vitæ emendatione constet; ne scilicet eorum ad sacram Communionem admissio, scandalo sit iis, quibus hactenus eorum emendatio incognita est. Unde de hisce publicis peccatoribus, *qui revera* conversi sunt; sed tamen nondum eorum conversio publice nota est, addit Manuale Cameracense: occulte *ipsis dari poterit* (Communio) *si iis, qui adsunt, nota sit eorum conversio*.

XIX. Qui nomine *publicorum* peccatorum veniant, ex communi hominum æstimatione potissimum desumendum est, qui pro publico habent, quod quovis modo *publice* constat. Publicum enim, uti post Bartolum, aliosque Canonistas notat Fagnanus ad *Cap. Vestra, tit. De Cohabitat. Clericor. & mulier. num. 52.* est illud quod omnibus patet: item illud quod ponitur in porta Ecclesiæ. „ Ad hoc tamen, ait Fagnanus, ut aliquid dicatur publicum, „ non requiritur ut ipsius notitia singulorum auribus inculcetur, „ sed satis est quod publice sit actum. (*a*)

XX. Cum ergo Ritualia, atque Synodalia Decreta velint, universim *publicos* & notorios peccatores a Communione repelli, manifestum est, a verbis & mente Ecclesiæ omnino deviare, qui hujusmodi peccatores non prius volunt esse repellendos, quam per sententiam Judicis sint ut *notorii* peccatores declarati. Quasi non possent per notorietatem *facti* esse vere *notorii*, & *publici* peccatores, antequam per sententiam tales essent declarati. Num forsan scandalum non esset; aut *sanctum* non daretur *canibus*, si *notoriis* peccatoribus *notorietate* facti administraretur publice Eucharistia; quamvis necdum per sententiam Domini Officialis *ut tales* condemnati essent?

XXI. Deinde si sententia Judicis super *notorietate* requiratur, priusquam *notorii*, & *publici* peccatores a Communione sint repellendi, facile quisque intelliget, inutilia ac sine executione futura omnia illa de arcendis *publicis* peccatoribus Decreta, qui expenderit, quam difficile sit, quamque sumptuosum ac tædiosum, vel unam hujusmodi sententiam obtinere; quamque facile sit futurum, ut hujusmodi perditissimi homines litem ad longum tempus; immo ad finem vitæ protrahant; ipsosque Pastores vexent, & tædio afficiant.

(*a*) Ad calcem hujus voluminis exarata legitur resolutio Doctorum Lovaniensium circa repulsionem publicorum peccatorum e Sacra Communione, sub littera O.

XXII. Neque verendum est, ne Parochi, aut Sacerdotes sint nimis procuves ad repellendos a S. Communione *publice* petentes; aut forsitan nimis leviter tanquam *notorios*, & *publicos* peccatores a Communione arceant, qui tales revera non sunt. Scitur enim quam soleant hac in parte plerique esse tepidi, & timidi ob difficultates, & obloquia, quæ hinc sibi imminere prævident: ut propterea tot iteratis Decretis opus fuerit, ut Pastorum zelus excitaretur; nullum vero Synodale Decretum hactenus reperiatur, quo eorum nimis zelus reprimatur.

XXIII. Illud tamen negare nolim, & in Pastoribus & Sacerdotibus prudentiam Christianam requiri; atque non raro expedire, ut dum publicos aliquos ac notorios peccatores in sua Parochia habent, Superiores consulant; & quid agendum sit, ab iis expetant.

XXIV. *Damnatis ad mortem debet dari Eucharistia*, ait Pastorale Mechliniense: addit tamen: *Sed id fiat ante diem supplicii:*

Ejusdem disciplinæ testis est S. Carolus, in Concilio V. Mediolanensi *part. 1. tit. 9.* hæc decernens: *Reus capitis damnatus quo die pro viatico sanctissimum Corpus Domini sumpsit; Christo Redemptori, qui pro illius etiam anima sanguinem in ara Crucis profudit, a piis Judicibus Magistratibusque illo ipso sanguine redemptis tribuatur, ut ne eo die supplici afficiatur, multis locis piæ & laudatæ consuetudinis est*. (*a*)

XXV. Aliam fuisse pristinam disciplinam, sat notorium est; eamque etiamnum hodie vigere in Gallia, & Hispania asserit Gaspar Juenin Presbyter Oratorii in suo Opere de Sacramentis *Dissert. 4. quæst. 6. cap. 4.* ubi hujus disciplinæ varias rationes adfert; nec non unde originem habuerit, inquirit; atque inter alias ex Dominico Soro hanc allegat: „ Et fortassis ortus hujusmodi „ consuetudinis fuit, ait, quod cum damnati ad mortem a Communione Reipublicæ abscindantur, in signum hujus abscissionis „ negatur eis Sacramentum Communionis tanquam Reipublicæ „ hostibus.

Quidni verisimilius vera illius disciplinæ causa fuerit, quod hujusmodi publice de scelere perpetrato convicti, & per sententiam ut tales declarati, non crederentur publice satisfecisse, ut ad sacram Communionem admitterentur.

XXVI. Quoad occultos peccatores Parocho sic præcipit Rituale Romanum: „ Occultos vero peccatores, si *occulte* petant, „ & non eos emendatos agnoverit, repellat; non autem si *publice* „ petant, & sine scandalo ipsos præterire nequeat ". Idem habet „ Pastorale Mechliniense. " Manuale Cameracense similiter decernit, occultum peccatorem, si *publice* petat, quando sine scandalo præteriri nequit, repelli non posse; arcendum vero si *occulte* petat; additque: *Et monendus ne publice petat*.

CAPUT III.

De Communione Paschali.

1 *Primis sæculis Fideles quotidie communicabant.*
2 *Sæculis posterioribus Communio rarior esse cœpit, & ad eam urgeri debuerunt.*
3 *Aliquando præceptum fuit, ut ter in anno communicarent.*
4 *Sæculo* XIII. *Synodus Lateranensis præcipit, ut* ad minus *in Paschate communicarent.*
5 *Decretum hoc probavit Synodus Tridentina, frequentiorem tamen Communionem desiderans.*
6 *Quæ regulæ pro frequentiore Communione servandæ remissive?*
7 *Ex præcepto positivo Ecclesiæ sola Communio Paschalis necessaria; & quod dicatur tempus Paschale?*
8 *Hæc Communio in Ecclesia Parochiali facienda.*
9 *Non satisfit huic præcepto per Communionem in Ecclesiis Regularium quantumvis privilegiatorum, & quid de famulis laicis Monasteriorum?*
10 *Sanctus Carolus de hac obligatione communicandi in* Parochia *populum monendum censuit.*
11 *Aliquando statutum fuit, ut nullus intra tempus Paschale Communionem, præter Parochum, administrare posset.*
12 *Hic rigor, quomodo remissus?*
13 *Hoc præcepto qui teneantur?*
14 *An ægri teneantur?*
15 *Tempus Paschale, de consilio proprii Sacerdotis prorogari potest, & quis hodie censeatur quoad hoc* proprius *Sacerdos.*
16 *Pœna non communicantis in Paschate.*
17 *Canonis Lateranensis, & Mechliniensis obscuritas, ejusque executio difficilis.*
18 *An Parochus propria auctoritate hanc pœnam infligere queat?*

I. IN primordiis Ecclesiæ certum atque exploratum est, omnes Fideles, *quorum erat cor unum, & anima una*, quotidie perseverasse in *communicatione fractionis panis*; ut Acta Apostolorum c. 2. & c. 4. testantur: nec ullus sacris mysteriis interesse permittebatur, nisi qui offerre poterat, & de oblatis participare;

(*a*) Non solum apud Italos sed etiam apud Germanos ea est consuetudo, ut reis ultimo supplicio damnatis Eucharistica Communio conferatur. Mox ille Hispanis, & Galliis communis quoque olim extitit; sed in utroque Regno abrogatus est, ac potissimum in Galliis ann. 1396. Edicto quod eodem anno dedit Rex Carolus VI. quodque integrum refert Fontano tom. 2. Constitut. Regum Franciæ lit. 68. pag. 660.

cipare ; quam consuetudinem diu perstitisse evidens est, ait Cardinalis Bona *lib.* 2. *Rerum Liturg. cap.* 17. *num.* 2. „ Nam ex „ Justino *Apol.* 2. ex Constitutionibus Apostolicis *lib.* 8. *cap.* 20. „ ex Dionysio *cap.* 3. *Eccl. Hierarchiæ*, & aliis constat, Pontificem, confectis mysteriis, sumpsisse Eucharistiam, & *singulis* „ præsentibus *tradidisse*, sive per Diaconos, sive per seipsum.

Quotidianam Communionem suo tempore adhuc Romæ viguisse, testatur Sanctus Hieronymus Epist. 5. *ad Pammachium*, his verbis : „ Scio Romæ hanc esse consuetudinem, ut Fideles *semper* Christi Corpus accipiant, quod nec reprehendo, nec probo.

Augustinus *Epist.* 52. ult. edit. hac de re varias fuisse in Africa consuetudines scribit.

Ex quibus colligimus, in Ecclesia Latina etiam usque ad sæculum quintum, in aliquibus saltem Ecclesiis *quotidianam* fuisse Eucharistiæ sumptionem.

II. At fervore Fidelium postea refrigescente, rarior esse cœpit Eucharistiæ sumptio, gustusque huius spiritualis alimoniæ deficere, ut qui tanquam famelici ad hunc cibum accurrebant, debuerint tandem tanquam ægri ad medicamenta non tantum invitari, sed & urgeri, immo & pœnis quodammodo constringi ; idque non ut *quotidie* ; sed ut saltem in præcipuis festivitatibus hoc divino alimento reficerentur.

III. In Synodo Agathensi sæculo VI. decretum est *Can.* 18. „ Sæculares, qui in *Natali* Domini, *Pascha*, & *Pentecoste* non communicaverint, Catholici non credantur, nec inter Catholicos „ habeantur “. Apud Grat. *Dist.* 2. *de Consec. Can.* 19.

In Concilio Turonensi III. anno 813. *Can.* 50. legitur. „ Et si „ non frequentius, vel *ter* laici homines communicent, nisi forte quis majoribus quibuslibet criminibus impediatur.

Refert hæc Gratianus sub nomine Fabiani Papæ, *dist.* 2. *de Consec. Can.* 16. additis his verbis: *In Pascha videlicet, & Pentecoste, & Natali Domini* ; sed Decretum hoc Fabiano falso adscribi agnoscunt Eruditi ; neque disciplinam hanc sapere ætatem Fabiani, qui sub initium sæculi III. vixit, nimis notorium est : quo ex capite recte quoque notavit Ferdinandus de Mendoza in Commentario ad Concilium Eliberitanum *lib.* 1. *cap.* 6. Gratianum falso, *Canonem* 21. *dist.* 2. *de Cons.* quo referuntur verba Synodi Agathensis supra relata, adscribere Concilio Eliberitano : „ Nam tempore huius Concilii, ait Mendoza, fervente adhuc antiqua nascentis Ecclesiæ devotione, *non ter* in anno, *sed quotidie* communicasse solitos Hispanos, testis est Dom. Hieronymus in Epistola 28. ad Lucinium Bæticum.

IV. Illud ex allegatis Canonibus sat constat, sæculo IX. laicos constrictos fuisse *ter* in anno communicare. Quamdiu hæc disciplina duraverit incertum est ; hoc constat, quod labente per universum orbem pietatis studio, tandem Ecclesia coacta fuerit præceptum suum ad annuam communionem restringere, de qua in Concilio Lateranensi relato in *cap. Omnis utriusque sexus, tit. De Pœnit. & Remiss.* statutum est : „ Omnis utriusque sexus Fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio „ Sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter *ad minus* in *Pascha* Eucharistiæ Sacramentum : nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab huiusmodi „ perceptione duxerit abstinendum : alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura.

V. Hunc Canonem præ oculis habens Synodus Tridentina declarat *Sess.* 13. *Can.* 9. *de Eucharistia* : „ Si quis negaverit, omnes & singulos Christi Fideles utriusque sexus, cum ad annos „ discretionis pervenerint, teneri *singulis* annis, saltem in *Paschate* ad communicandum, juxta præceptum sanctæ Matris „ Ecclesiæ, anathema sit.

Verum Synodus probans, ac innovans prædictam Concilii Lateranensis ordinationem, declarat quidem, adstringi omnes Christi-Fideles præcepto *positivo* Ecclesiæ, ut *minus semel* in anno in Paschate communicare ; sed tamen alio in loco declarat, votum suum fuisse, ut Christi-Fideles *frequentius* ad Sacram Communionem accedant ; immo ut in singulis Missis Fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicent. *Sess.* 22. *cap.* 6. *de Sacrificio Missæ* (*a*).

VI. Variæ regulæ, quas Parochi, aliique animarum Directores in suadenda frequentiore, aut rariore Communione sequi debent, ex sanctis Patribus a Theologis assignari solent : & nuper aliquas expressit Innocentius XI. in Decreto circa *Communionem quotidianam* edit. 21. Februarii 1679.

VII. Itaque spectando ipsum solum positivum Ecclesiæ præceptum, huic juxta modernam disciplinam satisfit *semel ad minus* communicando in Paschate ; sive tempore Paschali, quod comprehendere hebdomadam Sanctam, & Octavam Paschatis ex mente Concilii declaravit Eugenius IV. in Bulla, quæ incipit : *Fide digna* 20. in Bull. Rom. quam declarationem ubique nunc servat Ecclesia ; ita ut quis Ecclesiæ præcepto de Communione *Paschali* satisfecisse censeatur, modo intra *quindenam* Paschalem incipientem a Dominica *Palmarum*, & finientem in Dominica *in Albis*, communicaverit.

VIII. Hæc Communio Paschalis in propria Parochia fieri debet ; quemadmodum hodierni libri Rituales, & Synodorum Decreta uno consensu declarant ; eamque esse mentem Concilii Lateranensis evidenter supponunt : ipsaque moderna Ecclesiæ praxis ostendit.

„ Quilibet annos discretionis habens communicare debet ut minimum in Paschate in Ecclesia sua *Parochiali* “ ait Synodus P. „ II. Mechliniensis *tit.* 7. *cap.* 5.

IX. Synodus Antuerpiensis sub Miræo *tit.* 7. *cap.* 3. insuper declarat, quod non satisfaciant communicantes in aliis Ecclesiis quorumcumque etiam Ordinum *privilegiatorum*. Addit Synodus Buscoducensis sub Masio *tit.* 7. *cap.* 17. *Ut declaravit sacra Congregatio*. Atque post hæc tanquam consequens infert. „ Laici „ proinde famuli quicumque Regularium Monasteriis operam navant, tametsi in illis habitent, stato Paschatis tempore in sua „ quique Ecclesia Parochiali sacram communionem sumant, nisi „ ex speciali concordia aliud ipsis sit permissum “. Idem habet S. Carolus in Concilio Mediol. V. *part.* 1. *cap.* 9.

X. S. Carolus veritus ne quis tempore Paschali extra propriam Parochiam communionem accipiens, præcepto Ecclesiæ non satisfaceret, in Concilio suo Provinciali II. *tit.* 1. *Decreto* 12. statuit, ut Parochi, Singulis diebus, cum in Pascha Resurrectionis „ Domini nostri *Jesu Christi* Sacramentum Eucharistiæ administrabunt, *antequam* illud cuiquam præbeant, ad populum conversi denuntient, ut si quis eorum, qui adsunt, Parochiæ suæ incola non est, ad *suam* quisque *Parochialem* Ecclesiam abeat, „ ubi quemadmodum Canonum sanctionibus jussum est, eo tempore sacram Eucharistiam sumat.

XI. Legitur in Synodo Avenionensi habita a trium Provinciarum, scilicet Arelatensis, Ebredunensis, & Aquensis Episcopis anno 1337. *Can.* 4. sancitum, quod „ Curati nulli Parochiano suo, „ cujuscumque conditionis vel sexus existat in festo Paschæ, nec „ in octo diebus immediate præcedentibus, & octo subsequentibus, concedant licentiam recipiendi, nisi ex causa infirmitatis, nec etiam alicui conferendi vel administrandi Sacramentum „ Eucharistiæ extra Ecclesias suas Parochiales, vel alias Ecclesias, ubi per ipsos Curatos ministrari extitit consuetum . . . . „ Prælati autem hoc præsens statutum diligenter observent, ut „ alicui, nisi ex causa rationabili, recipiendi Sacramentum prædicto illo tempore, alibi quam in Parochiali Ecclesia, licentiam „ non concedant „. Hoc statutum iisdem verbis recepit, & observari præcepit Synodus Biterrensis celebrata ab Episcopis Provinciæ Narbonensis anno 1351.

XII. Quamvis circa administrationem Eucharistiæ tempore Paschali extra Ecclesiam Parochialem non videatur ille rigor esse in usu, nihilominus si ex conditione personæ, aliisque circumstantiis non constet, personam sacram communionem postulantem, jam satisfecisse, aut certe satisfacturam præcepto de communione Paschali in Parochiali facienda, merito Sacerdos seu regularis, seu sæcularis ante administrationem communionis eam de hoc præcepto instruet, & ut in sua Parochia communicet, monebit.

XIII. Hoc præcepto tenentur omnes generaliter Christi-Fideles utriusque sexus, ubi ad annos *discretionis* pervenerint : quare & pueri, quando ad eos ætatis annos pertigerunt, & ad sacram communionem sat instructi, & probati sunt, huic præcepto satisfacere debent. Unde in Congregatione Archipresbyterorum Diœcesis Mechliniensis assistente Domino Archiepiscopo an. 1663. resolutum fuit, ut „ tempore quadragesimæ Pastores instruant pueros, qui annos discretionis attigerunt, aut alias tanti Sacramenti suscipiendi capaces visi fuerunt, ut in proximo Paschate, vel in festo Ascensionis Domini, aut alio opportuno die „ *primam* communionem reverenter & cum debita animi, & corporis præparatione sumant *in Parochia*, aut alibi de *consensu* „ *proprii* ipsorum *Pastoris*.

XIV. De infirmis ita loquitur Pastorale Mechliniense conformiter ad Rituale Romanum : „ Ægrotis quoque Parochialibus, etiamsi communionem extra præscriptos Paschales dies sumpserint, in Paschalibus diebus (Parochus) illam deferet, ac ministrabit.

Si tamen appareat paulo post expletos dies Paschales infirmum in eo futurum statu, ut ipse communicaturus ad Ecclesiam accedat, tunc ipse Parochus tempus Paschale prorogare poterit.

XV. Porro Ecclesia omnes Christi-Fideles ad communionem ita demum adstringit ; „ Nisi forte de consilio *proprii Sacerdotis*, ob „ aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum.

Si enim Pastor, aliusve spiritualis Medicus judicet, hactenus sacrum hoc alimentum ægro non convenire ; idque potius mortem, quam vitam allaturum, absit ut pia Mater Ecclesia filios suos simili casu ad sacram communionem cogere intendat : mavult enim, ut diutius abstinendo digne accedant, quam præcipitanter accedendo judicium sibi manducent, & bibant.

Vult ergo Ecclesia, ut filii sui non ex socordia, & negligentia, aut contemptu sacram communionem ultra annum differant ; at si ex consilio prudentis Medici sive Directoris abstineant, ut se ad eam escam majori cum fructu, & reverentia sumendam interea præparent, procrastinationem hujusmodi non reprobat ; sed potius laudat.

Quamvis certum sit per *proprium Sacerdotem* in Canone *Omnis utriusque Sexus*, intelligi proprium cujusque Parochum, nihilominus juxta modernam Ecclesiæ disciplinam, quicumque in Paschate habet potestatem excipiendi confessionem, etiam habet potestatem tempus communionis Paschalis respectu sui pœnitentis prorogandi : utpote, qui solus possit judicare, quid huic pœnitenti conveniat : ac per consequens hodie molestari non potest propter omissam communionem Paschalem, qui se probato Confessario confessum, ejusque consilia sequutum esse ostendit.

(*a*) Ut Concilii Tridentini mens de frequenti Communione exponeretur, plurimi scriptores ore, & calamo desudarunt, unum appellare SS. Papam Benedictum XIV. satis erit ; extat ejus testimonium *lib.* 7. *de Synodo Diœcesana cap.* 11. *pag.* 282. *&* 283. conceptum his verbis. „ Hæc perpendentes Sapientissimi Tridentini Patres, duobus a se editis Decretis, fideles hortati sunt ad „ sanctissimæ Communionis frequentiam, sibique in votis esse demonstrarunt, „ ut quilibet tanta emineat morum integritate, ut digne possit etiam quotidie „ Christi carnibus pasci : consulto tamen abstinuerunt ab universali regula hac „ de re tradenda ; cum satis exploratum habuerint eam unice desumi posse a „ cujuslibet pœnitentis statu, devotione, & charitate “. Peccem profecto, si expositioni tam claræ, tam sapienti, cœmitas alias Concilii Tridentini interpretationes tentarem addere.

XVI. Pœna autem non communicantis in Paschate est, ut *vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Ecclesiastica careat sepultura*.

Ex tenore verborum, quo pœna exprimitur, nequaquam obscurum est, hanc pœnam non esse *latæ*, sed dumtaxat *ferendæ* sententiæ. Quod & sat manifeste significat Synodus P. II. Mechliniensis, decernens: „ Qui huic mandato Ecclesiæ non obedie-
„ rint, vel in Paschate a Parochia abfuerint: & reversi intra
„ octo dies non docuerint se alibi in Paschate communicasse,
„ mox Episcopo denuntientur, ut ejus judicio nisi legitimam ex-
„ cusationem attulerint, & vivi ab ingressu Ecclesiæ arceantur,
„ & mortuis Ecclesiastica denegetur sepultura.

Idem iisdem pene verbis decernit Synodus P. II. Cameracensis, *tit. 9. cap. 6.*

☞ XVII. Fatendum tamen est, verba, quibus Concilium pœnam expressit, esse ambigua, utrum scilicet *latæ*, an *ferendæ* sententiæ. Quod & observavit Du-Casse, Archidiaconus, & Officialis Candomensis in suo Tractatu *de Jurisdictione Eccles. tom. 1. cap. 9. §. 9. num. 15.* Asseritque in quibusdam Ecclesiis eam accipi, ut *latæ* sententiæ, in aliis vero, ut *ferendæ*. atque ibidem exponit praxim Ecclesiæ Gallicanæ, qua Officialis Episcopi, contra Parochianum de neglecta communione Paschali delatum procedere debeat; una monens, officium Parochi esse iteratis vicibus monere, & exhortari ipsos defectuosos, ut se ad Communionem rite præparent, & ad eam se præsentent, priusquam ipsos, ut defectuosos Episcopo ejusve Officiali denuntiet.

Et sane Parochi in hac defectuosorum delatione seu denuntiatione, magna prudentia, & moderatione uti debent; quia coactio illa judicialis per censuras canonicas, aliasve pœnas, quibus similes defectuosi ad sacram Communionem adiguntur, plus subinde nocet, quam prodest ipsorum saluti, & magis in scandalum quam in ædificationem aliorum cedere potest, dum ex modo vivendi, aliisque circumstantiis vident ad sacram communionem adigi eum, qui nulla anteactæ vitæ emendationis signa hactenus præbuit; neque de criminibus, aut de vita parum christiana anteacta publica pœnitentiæ opera ostendit.

Et licet jam pridem sancti Patres fideles ad sacram communionem hortarentur; immo ut ad eam sæpius per annum accederent, non tantum monuisse, sed & præcepisse reperiantur; nequaquam tamen legimus quod ante hoc Concilii Lateranensis Decretum ad eam sub comminatione censurarum fuerint adacti. ☜

XVIII. Synodorum Lateranensis, & Mechliniensis Decreta insuper non obscure supponunt, nequaquam penes Parochos esse auctoritatem, aliquem ob omissam Communionem Paschalem vivum ab Ecclesiæ ingressu arcendi, sed dumtaxat deferendi ad Episcopum, qui re maturius examinata hominem delatum vel absolvat, vel ad pœnam Canone decretam condemnet.

Neque enim in sepultura illud est timendum sacrilegium, quod verendum ex admissione publicorum peccatorum ad sacram Communionem. Præterea cum non ita ordinarie sit notorium; neque tam facile populo innotescere queat, num quis Communionem Paschalem non fecerit; aut forsan eam omiserit de consilio alicujus Confessarii, aut consensu Parochi, etiam eo ex capite minus timendum est scandalum, si quispiam ad sepulturam admittatur, etsi Communionem Paschalem vivus omiserit, quam si *notorius* criminosus, antequam publice satisfecerit, ad sacram Communionem admittatur.

CAPUT IV.

De Communione Infirmorum.

1 *Olim infirmis, & in mortis periculo constitutis data fuit Eucharistia.*
2 *Eucharistia danda moribundis hodie dicitur* Viaticum.
3 *Vox* Viaticum *olim aliter quam hodie accepta.*
4 *Multum a sensu Canonum aberrant, qui per* Viaticum *credunt semper intelligi Eucharistiam.*
5 *Hodie duplex est infirmorum Communio Eucharistica, una per modum* Viatici; *altera ex* devotione.
6 *Inter utramque notatur differentia quoad jejunium a communicante servandum.*
7 *Altera differentia quoad formam distribuendi.*
8 *Utriusque Communionis solus Parochus est minister.*
9 *Privilegia Regularium ad administrationem hujus Communionis se non extendunt.*
10 *Synodi Belgicæ jus hoc Parochis asserunt; Illudque Regularibus non competere declarant.*
11 *Pœnæ decretæ in Regulares* occulte *deferentes Eucharistiam infirmis.*
12 *Parochus semper debet esse paratus Eucharistiam infirmis administrare, etiam* noctu.
13 *Eucharistia solius adorationis causa ad infirmum non deferenda.*
14 *Quid faciendum Parocho, si infirmus Viaticum sumere nequeat.*
15 *Ægrotus instruetur a Parocho, quomodo debeat spiritualiter sumere.*
16 *Eucharistia ad infirmum* publice *deferenda est.*
17 *Id etiam observandum quando per modum* devotionis *sumenda est.*
18 *Eucharistia non est* occulte *deferenda, quia infirmus morbum* occultare *vult.*
19 *Populus monendus, ut Sacramentum ad infirmum deferendum comitetur.*
20 *Multum in hac re potest Pastorum zelus.*
21 *Quid hic statuerit S. Carolus?*
22 *Indulgentiæ concessæ iis, qui comitantur.*
23 *Confraternitates erigendæ; quarum Sodales Sacramentum associent.*

I. JAM pridem S. Eucharistiam ægris administratam fuisse probat in primis Epistola Synodica Ecclesiæ Africanæ ad Cornelium Papam, inter Epistolas Cypriani est ordine 54. quæ est de pace lapsis danda *maturius* ob persecutionem ingruentem; quibus eam ob causam Communionis *sacræ* munimentum concedunt Patres, ut *tuti contra adversarium* essent, licet revera infirmi corpore non essent, ita scribentes: „ Nunc non infirmis, sed for-
„ tibus pax necessaria est, nec morientibus, sed viventibus com-
„ municatio a nobis danda, ut quos excitamus & hortamur ad
„ prælium, non inermes & nudos relinquamus, sed protectione
„ Sanguinis & Corporis Christi muniamus, & cum ad hoc fiat Eu-
„ charistia, ut possit accipientibus esse tutela, quos tutos esse
„ contra adversarium volumus, munimento Dominicæ saturita-
„ tis armemus.

Hic manifeste supponitur, morientibus datam fuisse Eucharistiam; quod & Canon 13. Nicænus supponit, ubi ait: „ In sum-
„ ma autem de quolibet excedente, id est, moribundo, & *Eu-*
„ *charistiæ* participationem petente Episcopus cum examinatione
„ oblationem impertiat.

II. Eucharistia, quæ morituris administratur, hodie *Viaticum* dicitur; immo nomine *Viatici* hodie unice ipsa communio Eucharistica morituris administrata intelligitur; secus apud veteres.

III. Hi enim omnia nomine *Viatici* comprehendebant quæcumque morientibus prodesse possent, ut securius, tutiusque in alteram vitam proficiscantur.

Unde quidquid pœnitentes, aut Catechumenos morti proximos communioni Ecclesiæ restituere, atque Deo reconciliare poterat, *Viatici* nomine comprehendebatur. Unde Baptismus, Confirmatio, Absolutio, Extrema Unctio, immo & bona opera morituris impertita, nomine *Viatici* veniebant; uti notat & late probat Vir eruditus Gabriel Albaspinæus *Lib. 1. Obser. cap.* 1. una tamen notans, Eucharistiam etiam antiquitus, cum daretur pœnitenti ad mortem præcipitanti, venisse nomine *Viatici*; immo *tutissimum, absolutissimum*, & *potentissimum Viaticum* reputatum esse: nequaquam tamen *maxime necessarium*; sed hujus nomine venisse *absolutionem* respectu Pœnitentium, & Baptismum respectu Catechumenorum.

IV. Hinc idem auctor credit per *ultimum, & necessarium Viaticum*, de quo in parte *Canonis* 13. Nicæni, non intelligi Eucharistiam, sed reconciliationem: ostenditque, a sensu antiquorum Canonum non minus aberraturos, qui ubicumque *Viatici* nomen occurrit, crederent ibidem de Eucharistia sermonem esse; quam qui in pristinis Canonibus Eucharistiam significari putarent, ubicumque vocem *communio* reperiunt; eo quod hæc juxta modernam phrasim pro sola communione Eucharistica sumatur; cum olim esset vox generalis, complectens omnes species *communionis*, quibus aliquis quocumque modo *communioni* fidelium, aut Sacramentorum restituebatur; quod cum fieret perfectissime per *Eucharistiam*, per illam dicebatur quis *perfectissime* communioni restitui, eaque communio *perfectissima* appellabatur, ut multis ostendit Albaspinæus, *lib. 1. Obs. cap.* 1.

Hæc si rite expendantur, constabit, non modo conveniens, sed pene necessarium esse, pro assequendo genuino Canonum sensu, ut quis aliqualem saltem habeat notitiam mutatæ vocum, & verborum, pro temporum, & locorum varietate significationis; quemadmodum latius ostendi in Tractatu Historico-Canonico, ubi *de mediis perveniendi ad veram, & utilem sacrorum Canonum scientiam* disserui.

V. Hodie nomine *Viatici* venit Eucharistia non cuivis infirmo administrata, sed ea sola, quæ datur, cum probabile est, quod eam amplius sumere non poterit, uti loquitur Rituale Romanum. Præcipit enim, ut „ hortetur Parochus infirmum, ut sa-
„ cram Communionem sumat, etiamsi *graviter non ægrotet*, aut
„ mortis periculum non immineat; maxime si festi alicujus ce-
„ lebritas id suadeat; neque ipse illam administrare recusabit.
„ Deinde subjungit: „ pro *Viatico* autem ministrabit, cum *pro-*
„ *babile* est, quod eam *amplius* sumere *non* poterit. Quod si æ-
„ ger, sumpto *Viatico*, dies aliquot vixerit; vel periculum mor-
„ tis evaserit, & communicare voluerit, ejus pro desiderio Pa-
„ rochus non deerit.

His consonant Rituale Mechliniense, aliaque passim moderna Ritualia; atque hinc invaluit duplex infirmorum communio, alia *devotionis*, alia per modum *Viatici*.

VI. Inter utramque hæc notatur diversitas; quod possit quidem
„ *Viaticum* brevi morituris dari non jejunis . . . Cæteris autem
„ infirmis, qui ex *devotione* in ægritudine communicant, danda
„ sit Eucharistia ante omnem cibum, & potum ". Ita Pastorale Mechliniense, & Rituale Romanum, quod postremum addit: „ Non
„ aliter ac cæteris fidelibus, quibus nec etiam per modum medi-
„ cinæ ante aliquid sumere licet.

Permittit tamen manuale Cameracense: In periculo mortis con-
„ stitutus communicare potest *non jejunus*, etiam *plures* in ea-
„ dem infirmitate, si periculum pluribus diebus perseveret, nec
„ possit æger permanere jejunus. (*a*)

VII. Similiter aliam formam distribuendi Eucharistiam per mo-

(*a*) Intervallum plurium dierum intercedat necesse est, ut æger in eodem lecto graviter decumbens pluries communicet non jejunus. Rituale Parisiense dies decem inter utramque Communionem per modum *Viatici* præscribit. „ Quod si per aliquod tempus in eodem periculo constitutus remaneat, vel „ postquam periculum mortis evaserit, denuo in illud incidat, & sacrum Via- „ ticum iterum devote petat; monet ipse Parochus, dummodo saltem dies de- „ cem ab altera Viatici sumptione intercesserint. " Ita Rituale Paris.

modum *Viatici*; aliam per modum *devotionis* Ritualia præscribunt.

Dum enim infirmo datur per modum *Viatici*, dicit Sacerdos: *Accipe, Frater (vel Soror)* Viaticum *Corporis Domini nostri Jesu-Christi, qui te custodiat ab hoste maligno, & perducat ad vitam æternam*. Si vero non per modum *Viatici* datur, dicit more ordinario: *Corpus Domini nostri Jesu-Christi custodiat animam tuam in vitam æternam*. Ita passim hodierna Ritualia. Num hæc duplex infirmorum communio etiam Antiquis nota fuerit, nescio; nullum saltem hujus distinctionis in antiquis Canonibus vestigium hactenus reperi.

VIII. Illud utique communioni infirmorum commune est, quod etiam juxta modernam disciplinam a Parocho ad infirmos Eucharistia deferenda, atque a solo Parocho infirmis distribuenda sit: nullusque Sacerdos extra casum necessitatis, sive sæcularis, sive Regularis eam ad domos infirmorum deferre sine Parochi licentia possit.

IX. Quapropter privilegia data Regularibus distribuendi sacram Communionem, etiam quibuscumque Fidelibus, intelligi de administratione in propriis suis Ecclesiis, post Canonistas norat Augustinus Barbosa *De Officio Parochi, part. 2. cap. 20. num. 8.*

X. Illudque Parochorum jus non obscure supponunt Ritualia & Synodi, dum semper ad Parochos verba dirigunt ubicumque de infirmorum communione loquuntur; atque nonnullæ nominatim declarant, Regularibus eam esse vetitam. „ Sciant Regulares nec ullo tempore deferre posse publice, aut *privatim* Eucharistiam ad ægros extra septa Monasterii sui „ ait Synodus Namurcensis anno 1659. *tit. 6. cap. 6.* Et *cap. 7.* subjicit: „ Multo minus *Viaticum* sæcularibus, aut Ecclesiasticis in mortis articulo existentibus, saltem nonnisi cum licentia, & de consensu expresso nostro (Episcopi) vel Vicarii nostri generalis, aut Pastoris loci extra casum necessitatis ". Hæc ibi citata ad marginem Constitutione Gregorii XV. anno 1622. data, ac deinde capite sequenti pœnas in contravenientes decernit: „ Si qui ex illis præsumpserint præmissis contravenire, sciant se subjacere censuris, & tam per subtractionem eleemosynarum Cleri, quam ademptionem Stationum eos cogendos iri ad observationem eorum.

Et Archiepiscopus Mechliniensis in Decreto evulgato 6. Februarii 1680. *art. 9.* ait: „ Cum juxta Decretum Concilii Tridentini, *Sess. 24. cap. 13. De Reformat.* solis Parochis competat, ratione suæ curæ, administrare Sacramenta suis respective Parochianis, districte inhibemus, ne ullus Sacerdos *sæcularis*, aut *Regularis*, cujuscumque Ordinis aut instituti sit, tam sit temerarius, aut potestatis suæ immemor, ut *occulte* ferat Sacramentum *Eucharistiæ*, aut Extremæ Unctionis ad aliquem infirmum, aliumve cujuscumque fuerit conditionis, eos admonentes ut meminerint pœnarum, & censurarum per Ecclesiam decretarum contra eos, qui contraveniunt Decretis dicti Concilii.

XI. Censuræ, quarum in hoc Decreto, & citata Synodo Namurcensi fit mentio, sunt excommunicatio, quæ in *Clementina I. de Privilegiis*, decernitur in Regulares, qui Clericis aut laicis Sacramentum *Eucharistiæ* ministrare, non habita super hoc Parochialis Presbyteri licentia speciali, præsumpserint. Cum enim privilegia data Regularibus dumtaxat concernant administrationem Eucharistiæ in propriis Ecclesiis, & Monasteriis, manet decreta censura in illos, qui eam ultra privilegiorum tenorem, administrant extra proprias Ecclesias, & septa Monasterii; atque ita quoque ad interrogationem Pastorum civitatis Antuerpiensis responderunt die 23. Junii 1664. quatuor Doctores Theologi Lovanienses, nimirum *Gerardus Van Wern, Jacobus Pontanus, Joannes Sinnich*, & *Andreas Laurent*; una addentes posse, immo & teneri Episcopum, prohibere delationem *occultam* hujus Sacramenti, sub pœnis in dicta Clementina expressis; signanter quando leviores pœnæ judicantur non sufficere ad obviandum efficaciter abusibus contrariis (*a*).

XII. Parochus autem omni tempore paratus esse debet administrare infirmis hoc Sacramentum, tam post prandium, quam ante; tam noctu, quam interdiu. Monet tamen Rituale Romanum, *noctu hoc Sacramentum deferri non debere, nisi necessitas urgeat*. Et Synodus Buscoducensis sub Masio, *tit. 7. cap. 15.* arguit abusum, tunc frequentem, deferendi Eucharistiam ad ægros *sub vesperam*: monendumque vult populum, ut, quantum fieri potest, nonnisi jejuni hoc Sacramentum ægri percipiant, nec expectent tempus ultimæ necessitatis. Nunquam tamen Pastor (inquit Synodus) tempore nocturno, aut alias quantumvis importuno vocatus, cum id Infirmi status postulat, ab officio faciendo se excuset, *gravissime puniendus*, cujus culpa infirmus non munitus Sacramentis e vita excesserit ". Idem habet Synodus Antuerpiensis sub Miræo, *tit. 7. cap. 7.*

XIII. „ Cavendum autem in primis esse monet Rituale Romanum, ne ad *indignos* cum aliorum scandalo deferatur, quales sunt publici usurarii, concubinarii, notorie criminosi, nominatim excommunicati, aut denuntiati, nisi sese prius sacra confessione purgaverint, & *publicæ* offensioni, prout de jure satisfecerint.

XIV. Monet insuper Synodus Buscoducensis sub Masio *tit. 7. cap. 13.* „ Sacra Communio ad ægrotum non deferatur nisi ad eum, qui vere eam sumpturus est ". Et Manuale Cameracense nec deferri vult Sacramentum *ad adorandum, seu devotionis, seu cujusvis rei prætextu ad ostendendum*. Ratio hujus præcipua videtur, quia Sacramentum neque ad hoc institutum est, neque hanc consuetudinem habet Ecclesia Dei. Si vero (ait Synodus) aliquando fiat, ut dum ad eum Parochus venit, morbi vi ita illum affectum inveniat, ut eam tunc illi recte administrare non possit, cum aliis, qui adsunt, sancte oret, & si ægrotus optet, aperta pyxide, liceat ostendere adorandum. Pastorale Mechliniense, uti & Manuale Cameracense dicunt, simili casu exhibendum esse Sacramentum ad *adorandum*, *sed* inquiunt, *non detur ad osculandum*.

XV. Utrumque etiam Manuale monet, Parochi tunc officium esse, ut ægrum doceat, quo pacto possit illud spiritualiter sumere, id est, fructum & utilitatem ejus consequi, nimirum per ejus desiderium & votum, ac fidem vivam, quæ per dilectionem operatur; consolando eum his Augustini verbis: *Crede & Manducasti*. Tractatu 25. in cap. 6. Joan.

XVI. Quo ritu olim ad ægros Eucharistia fuerit delata non satis est expeditum. Illud constat ex præscripto Honorii III. in *cap. Sane, tit. De Celebrat. Missarum*, mandari Sacerdoti, ut „ eam in decenti habitu superposito mundo velamine ferat, & & referat *manifeste* ac *honorifice* ante pectus cum omni reverentia, & timore, semper lumine præcedente, cum sit Candor lucis æternæ, ut ex hoc apud omnes fides, & devotio augeatur.

Quod publicam seu manifestam delationem attinet, eam non tantum moderna Ritualia sive Manualia, sed & Synodi uno consensu urgent, & inculcant; additque nostrum Pastorale Mechliniense: „ Non enim toleranda est eorum licentia, & abusus, qui sine *gravi necessitate* sub chlamide *occulte* sine lumine, & honore illud deferunt.

XVII. Idque observandum esse, sive per modum *Viatici*, sive *devotionis* causa deferatur, ex ipsorum Decretorum expressione, & ratione perquam manifestum est; ideoque Synodus P. II. Mechliniensis postquam decrevit, ut „ Pastores, & quicumque alii Sacerdotes venerabile Corporis Christi Sacramentum ad ægrotus, aut alios *nunquam* perferant, nisi decenter, & reverenter ornati stola, & superpelliceo, &c. " addit: „ Idque observetur, etiamsi infirmus *frequentius* in ægritudine sua *Viaticum* salutis sibi deferri petat, alioquin pœna arbitraria punientur.

Statuta Synodalia Antuerpiensia sub Sonnio anno 1570. publice deferri volunt Eucharistiam, *quandocumque extra Ecclesiam* administranda est.

Et in Congregatione Archipresbyterorum Diœcesis Mechliniensis coram ipso Episcopo anno 1663. *art. 25.* decretum fuit: „ Nunquam deferatur Venerabile in *occulto* ad infirmos, sed semper *palam* cum debita reverentia, & accensis luminaribus: qui secus fecerit citra *necessitatem inevitabilem*, correctioni arbitrariæ subjacebit ". Deinde *art. 26.* " Si autem Religiosi aliqui *exempti* id præsumpserint attentare, non tantum per promptam subtractionem eleemosynarum, & stationum, sed etiam per alia opportuna juris remedia procedetur contra eosdem.

Similiter Episcopus Gandensis edito Decreto 17. Maii 1668. præcipit omnibus suæ Diœcesis Pastoribus, aliisque Sacerdotibus, ne „ *unquam* sive *noctu* sive *interdiu* sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum *clanculum*, & *latenter* ad infirmum deferant, quacumque tandem de causa; nisi, ait, a Nobis aut Archipresbytero nostro prius examinanda, & approbanda. Post hæc mandat, ne ullus Regularis, cujuscumque Ordinis aut Institutis, sibi arroget Eucharistiam *latenter cuivis* infirmo conferre extra septa sui Monasterii, nequidem ut *ex devotione* communicetur.

Hoc Decretum cum quidam a Clero tum sæculari tum Regulari ægre reciperent; eique nescio quæ objicerent, illud solidissime tum ex sacris Canonibus, tum Synodorum Decretis stabilivit Ignatius Gillemans Cathedralis Ecclesiæ Gandensis Canonicus, & Archipresbyter in Epistola ad amicum Pastoralem; in qua etiam ad longum refert resolutionem Doctorum Lovaniensium supra citatam.

XVIII. Synodus P. II. Cameracensis improbat abusum eorum, „ qui sanctam Eucharistiam ægris, qui morbum dissimulare volunt, seu alio quocumque prætextu *occulte* sine lumine, & sine honore deferunt, nisi, ait, de *expressa* Episcoporum licentia id faciant ". *Tit. 9. cap. 2.*

XIX. Deinde *cap. 3.* subjungit: „ Admodum etiam indecens est, quod solus Pastor cum Clerico suo præeunte, ut plurimum ad ægros deferendum hoc Sacramentum procedat, aut pauci ex populo sequantur. Quare sæpe populum suum moneant Parochi, ut frequens hoc sanctissimum Sacramentum prosequatur maxime ii qui sunt Confratres Sodalitatum Corporis Christi, quas optaret S. Synodus ubique per Episcopos erigi atque institui.

Post hæc *cap. 4.* „ Antequam autem ad ægros deferatur, certis campanæ pulsibus signum detur, ut fideles, quibus vacat, convenire possint.

XX. Instructio, & Decreta generalia pro Pastoribus civitatis, & Diœcesis Leodiensis facta per Antonium Albergatum Nuntium Apostolicum in visitatione Apostolica anno 1613. habent: „ Cum defertur Venerabile Sacramentum ad infirmos, Pastor pulsandam curet campanulam; qua deputati Scholæ ad Ecclesiam congregentur, ut illud debita cum reverentia, & honore comitentur, nec unquam prodeat, nisi associatus ad minus a sex viris, si commode haberi poterunt, cum luminaribus accensis, nec super hoc inexcusationes essent adducendæ, nec est credibile quin populus monitus a Pastore de gravitate negotii, & de mandato sanctissimi, non sit plene pariturus. Si enim debitam adhibere voluerit diligentiam, certum est Pastores in hoc genere a populo libenter admodum omnia obtenturos esse.

Verissime id prædixisse horum Decretorum auctorem ostendit concursus populi, atque luminis copia in delatione Eucharistiæ iis in locis, in quibus Pastorum zelus in excitanda populi pietate, ac reverentia hoc augustissimum Sacramentum elucet.

XXI. S. Carolus in Concilio Mediolanensi VI. *tit. 9.* „ vult, ut „ Paro-

(*a*) Vide hanc responsionem sub littera O. inter monumenta, quæ huic volumini sunt adjecta.

„ Parochus hortetur, & curet ut unusquisque Paterfamilias præsertim dato campanæ Parochialis signo, quo sacræ Eucharistiæ ad ægrum deferendæ significatio fit, sine mora in Ecclesiam Parochialem conveniat, vel alium de familia digniorem mittat, ad illam cerei candelæve lumine prosequendam. Si quando autem is, quis Paterfamilias est, per necessariam occupationem non potest, saltem certum aliquem hominem, vel filium natu majorem, vel denique famulum, aliumve mittat, qui id pietatis officium præstet. Atque eam ob causam domi etiam omnis Paterfamilias perpetuo funale cereum, aut candelam unam, pluresque habeat, quæ ad id pietatis opus officiumque usui sint.

Eadem pene habet Synodus Iprensis sub Rithovio *tit.* 14. *cap.* 9. Et *cap.* 10. addit: „ Quotquot autem Sacerdotem deferentem „ hoc venerabile Sacramentum concomitantur, omnes tam eundo, quam redeundo a fabulis abstineant: sed pro salute infirmantis, devota mente, Dominum Deum deprecentur.

XXII. „ Atque ut id fiat cum summa religione, populus pro „ concione moneatur, & excitetur, eique inculcetur, nos omnibus, & singulis Fidelibus umbellam hujusmodi deferentibus, vel „ devote comitantibus *quadraginta dierum indulgentias* impertiri, ait, Antonius Triest Gandensium Antistes in statutis Synodalibus an. 1650. *tit.* 3. *c.* 6.

Similes indulgentiæ passim in Decretis Synodalibus, & Episcopalibus adducuntur, additque Synodus Namurcensis anno 1604 *tit.* 6. *cap.* 14. quod si qui impediti comitari nequeunt, in domibus suis saltem pro salute corporali, & spirituali ipsius ægroti Dominum deprecati fuerint, 20. *dierum indulgentias* habebunt.

XXIII. Adhæc optant Synodi nostræ in omnibus Ecclesiis Parochialibus saltem celebrioribus erigi Confraternitates Ss. Sacramenti; quarum Sodales specialiter honori, & cultui hujus Ss. Sacramenti intendant: atque ipsum Sacramentum quoties ad infirmos defertur, *per se*, vel *per alium*, legitimo impedimento occurrente, devote associent, juxta articulum erectioni hujusmodi Confraternitatis inseri solitum.

Confraternitates hujusmodi in pluribus Ecclesiis Belgicis sub finem præteriti sæculi, nec non hoc sæculo sunt institutæ, & a Sede Apostolica, aut Ordinariis locorum probatæ, ad normam hujusmodi Confraternitatis primitus institutæ in Urbe (*a*) in Ecclesia Domus B. Mariæ super Minervam Ordinis Fratrum Prædicatorum, quam probavit Paulus III. 1. Julii 1539. Bulla quæ incipit *Dominus Noster* 20. in Bull. Rom. In hac Bulla articulus de associatione Eucharistiæ deferendæ ad infirmos exprimitur his verbis §. 4. *Ac quod Rector cujuslibet ex Ecclesiis prædictis* (*Parochialibus*) *seu illius locum tenens, quotiescumque esset necessarium Sacramentum hujusmodi alicui infirmo ministrari, & ad illius domum deferri, campanam suæ Ecclesiæ certis ictibus pulsari facere teneretur, ad hoc ut Confratres vicini Parochiæ illius Ecclesiæ se moneri, & convocari ad associandum Sacramentum ipsum cognoscerent, & per seipsos associarent, si legitimo impedimento detenti non forent, alioquin per unum de suis dignioribus familiaribus Sacramentum prædictum ad domum dicti infirmi, facibus accensis associari, & comitari facere tenerentur.*

C A P U T V.

De Circumgestatione, & expositione Eucharistiæ.

1 *Incertum quo tempore inceperint Processiones cum Venerabili.*
2 *Primis decem sæculis ignotæ.*
3 *An aliqua apud Græcos nota sit?*
4 *Non videtur cum solemnitate Corporis Christi incepisse.*
5 *videtur sæculo XIV. sensim invaluisse.*
6 *In quibusdam Ecclesiis citius, in aliis serius recepta.*
7 *Sub initium sæculi XV. erat usitata.*
8 *Probat hunc Processionis ritum Synodus Tridentina.*
9 *Episcoporum est has Processiones dirigere.*
10 *Olim extra Missam etiam in Ecclesia Latina Venerabile* palam *populo adorandum non proponebatur.*
11 *Incertum an primitus Venerabile* palam *in Processione portaretur.*
12 *Non videtur ante recepta* Ostensoria *palam delatum fuisse.*
13 *Qua ratione ex usu Processionum profluxerit publica Venerabilis expositio?*
14 *Ritus hic expositionis licet recentior, non est tamen improbandus.*
15 *Eucharistiam posse adorandam exponi sequitur ex reali Christi præsentia.*
16 *Penes Episcopum est auctoritas hanc expositionem dirigendi.*
17 *Sacra Congregatio declaravit, nec Exemptos posse sine licentia Episcopi Eucharistiam palam exponere.*
18 *Idem declaravit Clerus Gallicanus.*
19 *Sententia Synodi Catanensis de hac Episcoporum auctoritate.*
20 *Regulares etiam exempti acceptare non possunt fundationes cum onere exponendi Venerabiles, nisi accedat licentia Episcopi.*
21 *Cavendum ne nimia expositionis frequentia minuat reverentiam.*
22 *Querelas Joannis Groppert de nimia frequentia; quæ & hodie verificari posset.*
23 *In oratione 40. horarum non semper exponendum Venerabile; & contrarius hodiernus usus an probandus?*
24 *Non exponendum in Ecclesiis, in quibus prævidetur non servanda conveniens reverentia.*
25 *Convenienter, & cum decenti conatu Venerabile exponendum.*
26 *Instruendus populus, quo mentis affectu coram Venerabili exposito consistere debeat.*

I. QUANDO in Ecclesia sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum publice per plateas solemni pompa circumferri, ipsæque processiones sive supplicationes cum Venerabili frequentari cœperint, valde obscurum, & incertum est.

II. Hoc expeditum est, primis decem sæculis hujusmodi processiones, sive circumgestationes Eucharistiæ fuisse penitus ignotas. Nec publicas processiones istiusmodi cohæsisse cum disciplina antiquæ Ecclesiæ, etiam notat Christianus Lupus in Tractatu *De sacris processionibus cap.* 2. „ Illa namque disciplina, ait, Sacro- „ sanctam Eucharistiam rigidissime abscondebat, non Judæis dum- „ taxat ac Gentilibus, sed etiam Catechumenis ac Pœniten- „ tibus.

III. Insuper constat has solemnes processiones cum Venerabili nunquam notas fuisse, nec hodie esse in Ecclesiis Græcorum: unde hujus cæremoniæ seu ritus nulla in eorum Ritualibus mentio occurrit; hoc uno excepto, quod species aliqua Processionis apud illos frequentetur, similis illi, qui apud nos fieri solet in die Parasceves, dum Sacra Hostia pridie consecrata, & in parvo altari ad hoc specialiter adornato reposita, *processionaliter* præcedentibus luminaribus, & Clero populoque comitantibus defertur ad summum altare, ut ibi per Sacerdotem Missam Præsanctificatorum celebrantem sumatur.

Græci enim omnibus diebus Sabbati, & Dominicis quadragesimæ per Sacerdotes, aut Diaconos ferunt in modum *processionis* ipsa *Præsanctificata*, sive hostiam præconsecratam ex parvo Altari, quod *Propositionis* vocant, ad summum Altare: sed Diaconus, & Presbyter illa gestat imposita capiti, & longo velo contecta: quemadmodum in Ecclesia Latina in die Parasceves Hostia fertur imposita calici velo contecta, & involuta. Præter hanc processionem nulla apud Græcos legitur, in qua Eucharistia, vel *occulte*, vel *aperte* circumferatur.

IV. Plures credunt, hodiernas cum Venerabili processiones institutas fuisse, & in Ecclesia Latina originem habuisse sub Urbano IV. qui anno 1264. solemnitatem Corporis Christi feria V. post octavam Pentecostes celebrandam instituit, aut saltem jam in Ecclesia S. Martini in civitate Leodiensis institutam per omnes Ecclesias celebrari voluit: edita Bulla, quæ incipit *Transiturus*; quæ a Joanne XXII. sub nomine Clementis V. in Concilio Viennensi inserta est in lib. 3. Clement. cap. *unico* tit. 16. *De Reliquiis, & veneratione Sanctorum.*

Verum in Bulla, qua Urbanus prædictam festivitatem instituit, nulla hujusmodi processionis mentio occurrit. Deinde Urbanus peculiares indulgentias concedit iis, qui vel uni ex horis Canonicis, quas speciatim recenset, interfuerint, nullas tamen concedit iis, qui processioni assistunt. Indicium sane haud obscurum, processionem tunc temporis nondum notam fuisse.

Deinde S. Thomas, qui dicitur jussu Urbani IV. Ss. Sacramenti Officium composuisse, de hac processione non loquitur, cum tamen de omnibus Officii divini partibus differat, hanc utique non prætermissurus, si instituta fuisset: utpote quæ partem Officii divini nec exiguam, nec levis momenti constituisset.

Sed & auctores, qui sub idem tempus de instituta hac solemnitate per Urbanum IV. scripserunt, de processione silent: uti & ipse Urbanus in Bulla, quæ incipit *Scimus*, inscripta Evæ reclusæ S. Martini Leodiensis; scribit quidem se festivitatem Corporis Christi instituisse; at de institutione Processionis nihil. Extat hæc *tom.* 11. Concil. *col.* 817.

Itaque non apparet institutionem processionis Urbano IV. adscribi posse; neque illam tunc temporis adhuc partem illius solemnitatis constituisse.

V. Verisimile est, eam sæculo XIV. paulatim invaluisse; atque non simul in omnibus Ecclesiis; sed in aliquibus citius, in aliis serius fuisse institutam, ad solemnitatem institutæ festivitatis augendam.

In Concilio Senonensi habito anno 1320. *loc.* 1. hæc habentur: „ Circa vero *processionem solemnem*, quæ dicta quinta feria fit a „ Clero & populo in *delatione dicti Sacramenti* (Corporis & Sanguinis Domini) his diebus, cum quodammodo divina inspiratione introducta videatur, nihil quoad præsens injungimus, devotioni Cleri, & populi relinquentes.

VI. Evidens hinc est, eo tempore in Ecclesia Senonensi notam fuisse solemnem processionem Venerabilis Sacramenti, eamdemque in Ecclesia Tornacensi ann. 1325. notam fuisse, ex actu Capitulari dictæ Ecclesiæ probat Joannes Baptista Thiers in Dissertatione *de expositione Venerabilis lib.* 2. *c.* 1. uti & in Ecclesia Carnutensi anno 1330. ex quadam charta ejusdem Ecclesiæ, idipsum ibidem probat.

Quod ergo scribit Donatus Bossius Jurisconsultus Mediolanensis in Chronico ad ann. 1492. „ Anno Domini millesimo quadringentesimo quarto, vigesima nona Maji, die Jovis, Corpus Christi „ *solemniter*, ut postea facilitatum est, per Papiam urbem circumferri cœptum “: nequaquam probat tunc in Ecclesia primum hujusmodi circumgestationem inchoatam (ut colligit Genebrardus) sed solummodo, quod ante illud tempus *Papiæ* instituta non fuisset.

VII. Quidquid sit, processionem cum Venerabili sub initium sæculi XV. fuisse usitatam satis innuit Martinus V. in Bulla, quæ incipit: *Ineffabile*, 12. in Bull. Rom. Post duplicatas enim indulgentias, quas Urbanus IV. dederat iis, qui Officio divino in festo Corporis Christi interessent, subjicit: „ Illi præterea, qui

„ pro-

(*a*) Quoties in nostro Auctore vox illa (urbs) sola reperitur, toties *Roma* intelligi debet; secutus ille est loquendi modum a Romanis, & Canonistis usurpatum; qui summum Pontificem vocant Episcopum *Urbis, & Orbis*, id est Romæ & terræ universæ.

„ processiones, in quibus ipsum vivificum Sacramentum dicto festo juxta præfatarum Ecclesiarum ritus deferetur, continuo secuti fuerint, centum dies singulis annis de injunctis eis pœnitentiis misericorditer relaxamus.

VIII. Synodus Tridentina de hoc processionum usu tum in Ecclesia Latina recepto, & stabilito *Sess. 13. cap. 5. de Eucharistia:* „ Declarat pie, & religiose admodum in Dei Ecclesiam inductum fuisse hunc morem, ut singulis annis peculiari quodam & festo die præcelsum hoc, & Venerabile Sacramentum singulari veneratione, ac solemnitate celebraretur, utque in processionibus reverenter, & honorifice illud per vias, & loca publica circumferretur.

IX. Cum vero hæ *processiones* præcipue institutæ sint, ut debitus honor Venerabili Sacramento exhibeatur; atque populi erga idem Sacramentum devotio magis excitetur, Episcoporum, ac Pastorum est invigilare, ne per eam frequentiam populi devotio, & reverentia defervescat; nil *processionibus* illis admisceatur: quod debitum cultum huius Sacramenti imminuat, aut in illius vilipendium tendat, vel oculos Fidelium offendere, vel ab adoratione huius Sacramenti eorum mentem avocare possit, quemadmodum latius *part. 1. tit. 16. c. 9.* agendo de auctoritate Episcoporum in dirigendis, & inducendis precibus publicis, ostendimus.

X. Una cum processionum ritu, credunt nonnulli, etiam publicam expositionem Venerabilis solius adorationis causa originem accepisse. Illud satis compertum, Eucharistiam multis sæculis etiam in Ecclesia extra ipsius sumptionem, & Missarum solemnia publice populo ad adorandum expositam non fuisse.

XI. Hoc non perinde compertum est, num in ipsius Processionum initiis. Venerabile Sacramentum ita circumgestaretur, quemadmodum hodie moris est, an vero, quemadmodum in processione diei parasceves fieri solet, velo aliquo coopertum portaretur; quod verisimilius credit Joannes Baptista Thiers in citata Dissertatione; creditque ex primævo illo usu, adhuc in quibusdam Ecclesiis superesse quasdam processiones, in quibus Sacramentum *occulte*, sive *contectum* circumfertur: quin asserit needum elapsos esse 120. annos, a quibus in omnibus Galliæ Ecclesiis, etiam in processione *solemni* Festi Corporis Christi Sacramentum visibiliter delatum sit.

XII. Certum quippe apparet, Sacramentum visibiliter non fuisse delatum ante usum *Ostensoriorum*; hæc vero multo recentiora esse ipsis processionibus omnes agnoscunt: neque eorum mentio reperitur in aliquo Concilio aut Decreto alicuius Pontificis, vel Episcopi ante Concilium Coloniense anno 1452. in quo statuitur, „ quod deinceps ipsum Sanctissimum Sacramentum, nullatenus „ *visibiliter* in quibuscumque *Monstrantiis* ponatur, aut deferatur, „ nisi in Sanctissimo Festo Corporis Christi cum suis octavis se„ mel in anno, in qualibet civitate aut oppido, seu Parochia, „ vel ex singulari indulto Ordinarii; aut alias pro pace, aut „ alia necessitate imminente, ex indispositione rempublicam „ prægravante.

Hinc constat, sæculo xv. Ostensoriorum, sive Monstrantiarum usum, saltem in aliquibus Ecclesiis, repertum fuisset; atque ipsum Sacramentum in illis positum fuisse *visibiliter* in processionibus delatum; sed num eodem tempore etiam extra processiones in altari ad adorandum publice expositum fuerit, non perinde compertum est.

XIII. Admodum verisimile est, ut notat Joannes Baptista Thiers in citata Dissertatione *pag. 225.* publicam, & visibilem Sacramenti expositionem ex ipsius visibili in processione circumgestatione originem sumpsisse.

Cum enim usus invaluisset, ipsum Sacramentum in plateis, & Ecclesiis in processione exponendi; haud inconveniens visum fuit, illud quoque in altari aliove eminentiori loco extra tempus processionis ad adorandum *visibiliter* exponere; idque primum durante Officio divino, aut ejus aliqua parte in *Festo Corporis Christi*; deinde integro illo die; postmodum per eius octavam; ac tandem nonnullis aliis diebus, & solemnitatibus; atque ita sensim ad modernam disciplinam delapsi sumus.

XIV. Quamquam ergo agnoscere debeamus, ritum hunc publice ac visibiliter ad adorandum Sacramentum Eucharistiæ exponendi esse recentiorem, illud tamen expeditum est, ritum hunc nihil ipsius Eucharistiæ institutioni, aut fidei Ecclesiæ Catholicæ contrarium continere, immo ejus legitimum usum ex ipsa fide Ecclesiæ probari.

XV. Supposita enim reali, ac substantiali præsentia Christi in hoc Sacramento, consequens est ipsum non minus hic sub speciebus *Panis*, & *Vini* jam gloriosum latentem cultu Latriæ adorari posse, quam eum Apostoli viventem, & mortalem adoraverunt.

Hinc Synod. Trident. *Sess. 13 de Eucharistia*, cum *c. 4.* asseruisset realem præsentiam Christi in Eucharistia, tanquam consequens infert *c. 5.* „ Nullus *itaque* dubitandi locus relinquitur, „ quin omnes Christi-fideles pro more in Catholica Ecclesia sem„ per recepto *Latriæ* cultum, qui vero Deo debetur, huic SS. „ Sacramento in veneratione exhibeant.

Et Can. 6. ait: „ Si quis dixerit in sancto Eucharistiæ Sacra„ mento Christum Unigenitum Dei Filium non esse cultu latriæ „ etiam externo adorandum; atque ideo nec festiva peculiari „ celebritate venerandum, neque in processionibus secundum lau„ dabilem & universum Ecclesiæ ritum, & consuetudinem, so„ lemniter circumgestandum, vel *non publice*, *ut adoretur po*„ *pulo proponendum*, & ejus adoratores esse idololatras; ana„ thema sit.

XVI. Porro Sicuti Episcoporum est, publicas Venerabilis Sacramenti circumgestationes, aliasque processiones ordinare & dirigere, ut & devotioni populi, & reverentiæ huic Sacramento debitæ subserviant; ita quoque penes Episcopos est auctoritas, hanc publicam Eucharistiæ expositionem ordinare atque dirigere: adeo quidem ut nec Regulares quantumvis exempti, Venerabile sine Ordinarii sive Episcopi licentia, seu alia ex causa, quam ab Episcopo probata, in suis Ecclesiis *publice* exponere queant.

XVII. Hanc Episcoporum auctoritatem non semel probavit S. Congregatio Cardinalium; atque signanter cum an. 1644. super publica hac expositione quæstio incidisse inter Archi-Episcopum Burdigalensem, & Patres Dominicanos, re delata ad sacram Congregationem, & rite examinata, missum fuit ad Cardinalem Grimaldum Nuntium Apostolicum in Gallia, & per eumdem publicatum Decretum tenoris sequentis: Congregatio Concilii cen„ suit non licere Regularibus, etiam in eorum Ecclesiis SS. Eu„ charistiæ Sacramentum *publice* adorandum exponere, nisi ex „ *causa publica, quæ probata sit ab Ordinariis*.

XVIII. Conformiter ad hanc declarationem, & ipsam auctoritatem Episcopalem, qua intendere iubentur Episcopi omnibus, quæ ad populi devotionem ab Ecclesia sunt ordinata, declaravit Clerus Gallicanus anno 1655. *nullos exemptos* sive *sæculares*, sive *Regulares* posse *exponere palam* SS. Sacramentum, illudve deferre in *publicis processionibus*, nisi in solemnitate SS. Sacramenti, aut diebus devotionum extraordinariis pro *publicis* causis indictis, & *per Episcopum approbatis*, *obtentaque ejus permissione*. (*a*)

XIX. Utque plura Synodorum Decreta his consona omittam, an. 1661. Synodus Cataneensis, cui præsidebat Michael Angelus *Bonadies* Episcopus Cataneensis, quondam totius Ordinis FF. Minorum Generalis, hoc notabile in hac materia Decretum emisit *Sess. 1. c. 4. n. 72.* „ Regulares quod in *propriis Ecclesiis* circa „ *expositionem* SS. Eucharistiæ facere possint, docentur a deci„ sione S. Congregationis Ritus, quam omnino observari præci„ pimus sub *mulcta interdicti Ecclesiæ*, & *Superiorum suspensio*„ *nis*. Nimirum ne sine speciali Sedis Apostolicæ privilegio, quod „ *nobis* ostendere teneantur, illam exponant absque causa, *quam* „ *approbare ad nos spectat*; & quidem illa *publice* esse debet, non „ vero privata . . . Quare Superiores omnes Regularium jubemus, „ intra mensem ab hujus Synodi publicatione nobis demonstra„ re, quibus temporibus Synaxim in populorum conspectu dare „ hactenus consueverunt, & velintque impositum, ut *nos causas re*„ *cognoscamus*, & *facultatem litteris obsignatam impertiamur*; qui „ negligentes fuerint, annuam *suspensionem* incurrunt a divinis. „ Declaramus præterea nemini *Regularium* licere extra claustra „ quacumque occasione. nobis *insciis* & *non approbantibus*, cum „ Eucharistia processionem instituere.

XX. Addit insuper Clerus Gallicanus, fas non esse Ecclesiasticis sive Regularibus, sive sæcularibus, *exemptis* vel non exemptis, se obligare per contractum, vel conventionem quamcumque publice, & in aperto exponere Venerabile; aut recipere ullam fundationem eum in finem, nisi ex ordinatione, aut consensu Episcopi Diœcesani. In Actis Cleri Gall. *tom. 1. tit. 2. c. 4. art. 22.*

Hanc Cleri declarationem, & ordinationem ut justam an. 1665. probavit Consilium Sanctius Regis Francorum una declarans, fas non esse PP. Dominicanis sine licentia Episcopi Eucharistiam in suis Ecclesiis *palam* populo exponere. In causa Episcopi Trecorensis contra Dominicanos urbis Morlæi; uti latius refert Thiersius *lib. 5. c. 10.*

XXI. Illud in primis in hac expositione ab Episcopis, & Ecclesiarum Prælatis attendendum; ne ejus frequentia minuat reverentiam.

Hinc Synodus P. I. & II. Mechliniensis volens, ut extra Festum Corporis Christi eiusque octavam *rarius*, & non nisi in *arduis* causis precis, & *publicæ* necessitatis vel utilitatis Venerabile in processionibus circumferatur, hanc allegat rationem: *Ne nimia frequentia minuat reverentiam*.

Sanctus Carolus in sua Synodo Diœcesana II. ait: Sanctissima „ Eucharistia, ne quavis causa, sed *publica* tantummodo, eaque „ *gravi* exponatur.

Et rursus in instructionibus Sacramentalibus titulo *de exponenda Sacra Eucharistia in oratione quadraginta horarum*, statuit: „ Coram Sanctiss. Eucharistia oratio 40 horarum in Ecclesiis „ fiat, ubi Archi-Episcopus statuerit, & quando id concesse„ rit. Ne *quavis causa* tamen Eucharistia *palam* & aperte ex„ ponatur, sed *publica* tantum, eaque *gravi*: aliis vero de cau„ sis orationem liceat instituere, sed *non Sacramento aperte* „ exposito.

Plura Synodorum, atque Episcoporum Decreta, quibus hæc publica Eucharistiæ expositio restringitur ad causam publicam per Episcopum approbandam, afferuntur in sæpius allegata Dissertatione Joannis Baptistæ Thiers *lib. 2. c. 5. & seq.*

Inter cætera allegat hic auctor dicto *c. 5.* querelam Joannis Gropperi Archiepiscopi Coloniensis omnibus ob præclara sua merita notissimi, de frequentiori Eucharistiæ expositione. „ Venera„ bile Sacramentum, ait, in processionibus nimis crebro circum„ fertur, & populo plus nimio, & plerumque *palam* spectan„ dum exhibetur. Hæc præterquam quod piis & Deum timen„ tibus non probentur, hæretici, & improbi quique offendicula „ inde nascentia ad suas hæreses, & improbitates stabiliendas, ac „ tuendas arripiunt.

Post hæc concludit: „ Utinam Deus ea corrigat, iisque ut „ ea corrigant, inspiret, qui ex ratione functionis suæ corrigere jure obligantur!

XXII. Si hodie viveret Gropperus, quid non diceret, dum quo-

(*a*) Huic declarationi adjungi potest, quod Clerus Gallicanus in Comitiis Generalibus an. 1625. & 1635. decreverat de causis publicis, quæ ad Eucharistiæ expositionem requiruntur.

quotidie etiam ex levissimis, & privatis causis in omnibus passim Ecclesiis Venerabile exponi videmus; immo ad cujuslibet pene, nescio quam devotionem, Missas votivas cum expositione Venerabilis, modo sat pingue stipendium offeratur, celebrari conspicimus. Ex hac frequentia, quam exigua sit populi in conspectu Venerabilis devotio, & reverentia, atque exterior religionis cultus, omnibus notum est.

XXIII. Adhæc, ex præcitatis S Caroli instructionibus apparet, nequaquam ex mente hujus zelosissimi Præsulis, Sacram Eucharistiam *palam* exponendam esse in omni 40. horarum oratione; quod nec pridem imitatum fuisse in simili oratione, tametsi ex causa *publica* instituta, probat Thiersius *lib.* 3. *c.* 9.

Hodie vero invaluit, ut nunquam pene in aliqua Ecclesia oratio instituatur, quin una expositio Venerabilis adjungatur: quo fit, ut frequenter cum magno scandalo, & SS Sacramenti vilipendio, & irreverentia, per majorem diei partem Venerabile uno alterove præsente, quasi ad ostentationem, expositum maneat: quod haud dubie sæpius maledictionem pro benedictione in populum attrahere notum est.

XXIV. Præterea, si juxta Synodum Tridentinam in Decreto de *evitandis, & observandis in celebratione Missarum*, Sacerdos Missam inchoare nequeat „ nisi prius, qui intersunt, decenter „ composito corporis habitu, declaraverint se mente etiam, ac de„ voto cordis affectu, non solum corpore adesse, quidni & Epi„ scopi iis in Ecclesiis, eoque tempore Eucharistiam palam exponi merito vetarent, in quibus prævidetur, & experientia notum est eam non esse hominum ad Ecclesias illas convenientium devotionem, & reverentiam, quæ tanto Sacramento conveniat: immo multas passim in conspectu Venerabilis insolentias committi; confabulationes, aliaque subinde pejora frequentari.

XXV. Multum quoque ad excitandam populi devotionem, & reverentiam erga Venerabile conducit, quod exponatur convenienti cultu, & ornatu.

In Concilio IV. Mediolanensi, *part.* 2. *c.* 3. statuit S. Carolus, ut dum Venerabile exponendum est „ Processio in exponendo SS. „ Sacramento per Ecclesiam agatur, Litaniis, statisque antipho„ nis, precibus, & orationibus, cum cereis accensis: idemque in „ eo reponendo servetur.

Vult autem, ut huic processioni non minus quam sex Clerici, licet ex alia Ecclesia essent advocandi, cum accensis cereis assistant.

„ Cerei præterea in altari accensi ad summum decens; mi„ nimum vero sex decenti crassitudine, ac longitudine col„ luceant.

Hic videmus, etiam in cereorum accensione moderationem voluisse S. Carolum: sciebat enim in similibus ipsum quoque excessum populi devotionem nonnunquam impedire, atque reverentiam imminuere.

Instructio pro Pastoribus civitatis, & Diœcesis Leodiensis edita per Antonium Albergatum Nuntium Apostolicum in visitatione Apostolica ann. 1613. *pag.* 29. decernit, ut SS. Sacramentum „ debita cum reverentia honoretur, nunquam populo adoran„ dum exponatur, quin sint accensa ad minus *sex luminaria* cir„ ca ipsum; multo enim melius est, ait, ut non ita frequenter „ exponatur, & tunc cum debita reverentia, quam ut frequen„ tius, & sine debito obsequio, & reverentiæ significatione id fiat; „ ut cum nostra animi commotione multis in locis exponi vidi„ mus, & invenimus.

Conformia Synodorum, & Episcoporum Decreta plurima citat sæpius allegatus Thiersius, *lib.* 5. *c.* 8.

XXVI. Plurimum ad excitandam populi solidam devotionem valebit, si sedulo instruatur, quomodo & qua de causa Venerabile palam exponatur: ut nimirum Christus ibidem sub speciebus panis vere, & realiter præsens, ut verus Deus pro nobis homo factus, cultu latriæ adoretur; atque specialis memoria passionis ejus recolatur: majorique quasi fiducia præsente Advocato nostro ad thronum gratiæ accedamus.

TITULUS QUINTUS.

De Celebratione Missarum.

CAPUT PRIMUM.

De varia *Missæ* significatione; nec non Liturgiarum, & Cæremoniarum diversitate.

1 *Missa dicitur a Missione seu dimissione populi.*
2 *Missa Catechumenorum a dimissione Catechumenorum.*
3 *Missa fidelium a dimissione populi.*
4 *Missa olim in varia significatione etiam accepta.*
5 *Missa hodie sumitur pro integra sacrifici incruenti celebratione.*
6 *Quid de Missa sic accepta habeat Synodus Tridentina, & professio fidei?*
7 *Circa dogmata nulla est Ecclesiarum Catholicarum varietas, secus circa ritus.*
8 *Christus simpliciter sacrificium illud celebravit, sicuti in Scriptura est expressum.*
9 *Dedit potestatem Apostolis, eorumque successoribus ritus ordinandi, & immutandi.*
10 *Hac potestate usa est Ecclesia, dum a jejunis Eucharistiam sumi voluit.*
11 *Quo ritu Apostoli Missam celebraverint?*
12 *Refertur ritus Missæ a Justino descriptus.*
13 *Ex descriptione hujus Liturgiæ convincitur falsitas Liturgiarum, quæ sub nomine Apostolorum circumferuntur.*
14 *Pace Ecclesiæ reddita plures ritus, & cæremoniæ additæ fuerunt.*
15 *Unde Ecclesiarum in cæremoniis varietas?*
16 *Mediolanensis Ecclesia speciali Liturgia utitur, eamque retineri voluit S. Carolus.*
17 *Hispani singulare officium habuere? quod* Mozarabicum *dicebatur.*
18 *Quo tempore Hispani, hoc officio abrogato, receperint Romanum, & quid de antiquo supersit?*
19 *Ordo Galicanus diversus fuit a Romano usque ad tempora Caroli Magni*
20 *Quis fuerit antiquus ille ritus, inquirit Cardinalis Bona.*
21 *Missalia Gallicana evulgavit in suo de Liturgia Gallicana opere Mabillonius; & quid in illo contineatur?*
22 *Ipse ritus Ecclesiæ Romanæ non semper fuit idem.*
23 *Varietas rituum non officit unitati Fidei.*
24 *Unusquisque ritus suæ Ecclesiæ servare debet; nec privata auctoritate ab iis recedendum.*
25 *Optandum ut periti cæremoniarum Magistri constituerentur.*
26 *Ex horum ignorantia multa a Patrum antiquitate aliena inducta sunt.*
27 *Quædam ex Missa privata contra ordinem in Missam publicam irrepserunt.*
28 *Multa hodie in cæremoniis habentur pro lege, quæ ex abusu irrepserunt.*
29 *Unde plura in Missis privatis sint obscura?*
30 *Ex mutatione disciplinæ, & Missæ abbreviatione magna in cæremoniis obscuritas, & perturbatio orta est.*

I. NOMEN *Missa* esse Latinum derivatum a *missione* sive *dimissione* populi, multis ostendit Cardinalis Bona, *Lib.* 1. *Rer. Liturg. cap.* 1. §. 6. atque ita accipi in Concilio Carthaginensi IV. *Can.* 84. ubi dicitur: „ Episcopus nullum prohibeat usque „ ad *Missam* Catechumenorum, neque Hæreticum, neque Ju„ dæum, neque Gentilem Ecclesiam ingredi, & audire verbum „ Dei “. Hoc est usque ad *missionem* Catechumenorum, qui post habitum sermonem ante offertorium, clamante Diacono, *Catechumeni, recedite*, exibant.

II. Et Augustinus serm. 49. *cap.* 8. *De Verbis Domini*, dum dicit: „ Ecce post sermonem fit *Missa* Catechumenorum, mane„ bunt fideles, venietur ad locum orationis “: quid aliud significatum voluit, quam post sermonem, *missionem* seu dimissionem fieri Catechumenorum?

Unde S. Isidorus, *lib.* 6. *De orig. vocum*, *cap.* 16. *Missa* est „ tempore Sacrificii, quando Catechumeni foras mittuntur, cla„ mante Levita: *Si quis Catechumenus remansit, exeat foras*, & „ inde *Missa*, quia Sacramentis Altaris interesse non possunt, „ qui nondum regenerati noscuntur.

III. Porro sicuti *Missa* Catechumenorum dicta fuit a missione, sive dimissione Cathecumenorum; ita & Missa Fidelium nomen ac„ cepit a missione, sive dimissione Fidelium, clamante similiter Diacono: *Ite Missa est.*

Id non obscure indicatur in Sacramentario S. Gregorii apud Pamelium, ubi descripto Officio feriæ VI. Parasceves, tandem in fine dicitur: *Deinde communicat ipse, & omnis Clerus, & fiunt Missæ*. Ubi quoque ad marginem monet Pamelius: „ Ex postre„ ma hac clausula colligere est, cur *Missa* nuncupetur, nempe a „ *dimittendo* populo.

Eodem sensu sumitur a Cassiano, dum *cap.* 13. *lib.* 2. *Instit.* ita inscribit: *Quare post Missam nocturnam dormire non oporteat*: id est, post missionem Monachorum a nocturnis Officiis.

IV. Quamvis *Missa* primitus dicta fuerit a *missione* seu dimissione, nihilominus hoc etiam constat, varias fuisse jam pridem *Missæ* significationes; neque nomen *Missa* in eadem significatione ubique fuisse acceptum.

Missam pro quovis Ecclesiastico Officio quod in ædibus sacris peragebatur, interdum sumptam fuisse, prælertim in regulis Monachorum, ostendit Cardinalis Bona, *lib.* 1. *Rer. Liturg. c.* 2. *n.* 3. & latius Du-Cange in Glossario, verba *Missa*.

Missa quoque Catechumenorum olim accepta fuit, & hodie communiter accipitur pro ea parte Liturgiæ, quæ Missam fidelium antecedit: id est, ab introitu usque ad lectionem Evangelii, ejusque expositionem inclusive. Similiter *Missa* Fidelium sæpius appellata ea Liturgiæ pars, quæ sequitur Missam Catechumenorum usque ad finem.

Adhæc *Missa* frequenter sumitur pro festo alicujus Sancti, ut ostendit Du-Cange loco citato; notatque verisimiliter inde a Germanis, *Missæ* nomen inditum *nundinis* publicis, quæ ad alicujus Sancti festum vel Ecclesiam celebrari solent. Verb. gr. *Francefurter-misse*, *Strasburger-misse*, idem valet ac *Francofordienses*, & *Argentoratenses* nundinæ.

V. Denique sumitur *Missa* pro tota Sacrificii divini celebratione, quatenus comprehendit utramque scilicet Catechumenorum, & Fidelium Missam: quæ acceptio posterioribus sæculis adeo invaluit, & hodie communis est, ut recentiores, ait Bona, vix aliam agnoscant hujus nominis significationem. Notatque, hinc Theologum magni nominis errandi occasionem accepisse, dum solum nostri temporis usum attendens, quoties apud Cassianum, & Be-

& Benedictum *Missae* nomen invenit, illud de Sacrificio Missæ intellexit: „ ex quo sequeretur (ait Bona) pluries in die, immo „ etiam post prandium, Sacrificia olim a Monachis oblata; quia „ etiam post Vesperas, & Completorium S. P. Benedictus sua illa phrasi utitur, & *Missæ sint*, & *Missæ fiant*. Hoc autem „ errore nihil absurdius.

Interim hoc titulo de Missa tractaturi, eam in hodierna vulgari significatione pro ipsa Sacrificii divini integra celebratione accipiemus.

VI. De Missa ita sumpta, id est, pro Incruento Altaris Sacrificio definivit Synodus Tridentina: „ Si quis dixerit in Missa non „ offerri Deo verum, & proprium sacrificium, aut quod offerri „ non sit aliud, quam nobis Christum ad manducandum dari; „ anathema sit.

Item: „ Si quis dixerit illis verbis: Hoc facite in meam com„ memorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes: „ aut non ordinasse, ut ipsi aliique Sacerdotes offerrent corpus, „ & sanguinem suum; anathema sit.

VII. Circa hæc dogmata, atque ipsam Sacrificii essentiam unus semper fuit omnium Ecclesiarum, tam Orientalium, quam Occidentalium consensus, uti late ostendunt Theologi, qui ex professo veritatem horum dogmatum, atque Missæ Sacrificium contra hæreticos nostri temporis adstruxerunt.

At circa ritus, & modum peragendi ipsius Sacrificii varia fuit, tam pro temporum, quam locorum diversitate disciplina.

VIII. Neminem latet, Christum Sacrificium illud incruentum in ultima Cœna instituisse, illudque celebrasse eo modo, quem apud tres Evangelistas Matthæum, Marcum, & Lucam, nec non in prima Epistola Pauli ad Corinthios descriptum legimus.

IX. Verum etsi Christus discipulis præceperit in ipsa institutione Sacrificii, ut quod a se factum fuerat, idem & ipsi deinceps in suam commemorationem facerent; certum tamen est, ipsum Apostolis suis, totique Ecclesiæ, in eorum persona, potestatem auctoritatemque dedisse, ea omnia in augustissimi hujus mysterii ritibus, seu cæremoniis addendi, demendi, immutandi, quæ illius dignitati, & populorum devotioni pro temporum, & locorum diversitate, magis congruere judicarent.

De hac Christi intentione ita certus erat Paulus, ut ea sibi tradita potestate in Corinthiorum Ecclesia uti se posse significet, cum ad eam scribit: *Cætera autem cum venero, disponam*. 1. *Corinth. cap.* 11. *vers.* 34.

X. Persuasum quoque erat Augustino, Ecclesiam accepisse plenam mutandi hos ritus potestatem; eaque usam esse sine temeritate, aut arrogantia asserit, quando voluit, Eucharistiam a *jejunis* accipi; quam a Christo Apostolis non jejunis, sed jam sumpta cœna porrectam noverat. „ Et ideo (ait) non præcepit „ pro deinceps ordine sumeretur, ut Apostolis, per quos Ecclesias „ dispositurus erat, servaret hunc locum ". *Epist.* 54. §. 8.

XI. Quænam ipsi Apostoli circa modum ritusque peragendi Sacrificii, post Christum addiderint, aut immutarint, varia admodum fuit, & antiquorum atque recentiorum scriptorum opinio, seu potius conjectura.

De Liturgia sive ritu celebrandi incruentum Missæ Sacrificium tempore Apostolorum, aut certe eorum, qui ipsis immediate successerant, & ab ipsis instructi fuerant, nullum apparet luculentius, & certius testimonium, quam illa Liturgiæ descriptio, quamvis breviter contracta, qua Christianos crudelissimo persecutionis tempore, id est, circa medium sæculi secundi usos fuisse testatur, qui eodem tempore vixit, S. Justinus Martyr in *apologia* 2. quam ipse ethnicis Imperatoribus sub idem tempus obtulit. Neque enim credibile est, multas Liturgiæ tempore Justini post Apostolos factas fuisse additiones, aut immutationes; cum non longo post Apostolica tempora intervallo apologiam scripserit. Is enim a proximis decessoribus suis, ex quibus non pauci Apostolos audierant, & viderant, accipere potuit, quæ qualisque fuerit, cui sæpius interfuerant, eorum Liturgia. Deinde per durissima persecutionum tempora Christianis non licuit in iis, quæ ab Apostolis acceperant, maxime vero in rebus Liturgicis plurima addere, vel immutare: Adde, his primis persecutionum Ecclesiæ temporibus Christianos multo scrupulosius iis inhæsisse, quæ Apostolis scriptis suis, viva voce, exemplo, ac per manus ipsis tradiderant.

XII. Liturgiam sui temporis ita delineat Justinus: *Die solis*, id est, die Dominica, *omnes, qui in oppidis vel agris morantur, conveniunt in eumdem locum:* qui, cum nondum essent ædificata Christianorum templa, vel Ecclesiæ, domus quædam privata esse debebat. Deinde omnibus coactis, *commentaria Apostolorum, aut scripta Prophetarum, quantum per tempus licet leguntur.*

Post lectiones, ac „ lectore quiescente, Præsidens orationem, „ qua populum instruit, & ad eorum, quæ pulchra sunt, imita„ tionem adhortatur, habet. Tum simul consurgimus omnes, & „ precationes fundimus, & sicuti jam diximus, finitis precatio„ nibus nostris, panis offertur, & vinum, & aqua. Communi„ liter Præpositus ipse, quantum potest, vota & gratiarum actio„ nes effundit, & populus fauste acclamat, dicens: Amen. Et „ distributio communicatioque fit eorum, super quibus gratiæ „ sunt actæ, cuique præsenti; absentibus autem per Diaconos „ mittitur.

XIII. Hactenus Liturgia a Justino descripta prout sæculo II. a Christianis fiebat: quæ si conferatur cum Liturgiis, quæ sub nomine SS. Jacobi, Matthæi, & Marci extant, facile apparebit, eas tam esse a simplicitate Liturgiæ a Justino exhibitæ remotas, ut licet nullum aliud suppeteret argumentum, quo probaretur Liturgias illas non posse Apostolis istis adscribi, hoc unum sufficeret; uti docte ac solide ostendit Vir eruditus Nicolaus Le Nourry Monachus Benedictinus Congregationis Sancti Mauri, in suo apparatu ad Bibliothecam maximam veterum Patrum, *Dissertat.* 2. *cap.* 2. §. 10.

XIV. Illud equidem constat, pace Ecclesiæ reddita, ipsa Missarum solemnia sensim majori cum pompa cœpisse celebrari; plurimaque pro temporum ac locorum conditione esse addita, & immutata.

XV. Et quidem, quia dispares diversarum Nationum mores, & ingenia diversos ritus, & cæremonias, ut in politicis, & ita in Ecclesiasticis exigunt, hinc in ritibus magna Ecclesiarum varietas; præsertim quia nullo extante de his Christi vel Apostolorum præcepto, libera potestas Episcopis relicta erat, id sentiendi & decernendi, quod unicuique salva fide magis expediens videbatur.

Quis nescit, quanta sit, & jam pridem fuerit inter Græcos & Latinos in his diversitas: quamque horum Liturgiæ diversæ: quanta rursus inter ipsas Orientales Ecclesias rituum varietas; quemadmodum ostendit Cardinalis Bona *lib.* 1. *Rer. Liturg. c.* 9.

Fuisse jam pridem etiam in Ecclesia Latina varias Liturgias diversarum gentium ac regnorum, notorium est.

XVI. Quis enim nescit, aliam fuisse & hodie esse Liturgiam Ambrosianam, qua illa jam pridem fuit, & nunc utitur Ecclesia Mediolanensis, a Liturgia Ecclesiæ Romanæ?

Liturgiam hanc Ambrosianam edidit Jacobus Pamelius tomo primo Liturgicorum. Ordinem autem Missæ Ambrosianæ compendiose refert Cardinalis Bona *loc. cit. cap.* 10. Porro ex ibidem relatis facile videri poterit, quæ hanc inter & Romanam Liturgiam intercedat varietas. S. Carolus veteris Ambrosiani ritus conservandi zelo, in Synodo sua Diœcesana III. *Decreto* 20. statuit: „ Ne Sacerdos ullus, qui ritu Ambrosiano Missæ sacrum „ facere debet, id (Missam) per quadragesimam *sextis feriis*, „ ne in Regularium quidem Ecclesiis faciat, etiam vel funeris, „ vel exequiarum, vel alterius cujusvis rei oblata causa ". Et in Synodo XI. hujus antiquæ consuetudinis hanc reddit rationem: „ quod illa dies plena *mæroris* sit ob *acerbissimam* Christi passionem; Sacrificium vero *spiritualem* populi præ seferat *læti*„ *tiam*. Tum statuit, ut illis diebus *Crux* in Altari solemni ritu „ adoranda exponatur, & concio de *passione* habeatur.

XVII. Hispaniam pridem distinctum a Romano Officium, sive ritum Missarum habuisse, in confesso est: dictumque fuit Officium illud *Mozarabicum*: quia cum Arabes Hispaniam pene omnem occupassent, Christiani *Mixtarabes*, & corrupto vocabulo *Mozarabes*, id est, mixti cum Arabibus dicti sunt: atque inde Officium eorum *Mozarabicum*.

XVIII. Quo tempore Officium illud compositum sit, incertum est. Nonnulli credunt, S. Isidorum Hispalensem illius auctorem; alii vero cum Cardinale Bona illud esse Isidoro antiquius existimant. Quidquid sit, illud indubitatum est, ritum illum diu in Hispania viguisse, neque ante tempora Gregorii VII. id est sæculum XI. ritum Romanum, abrogato Mozarabico, fuisse inductum. Extant ea de re variæ Epistolæ Gregorii VII. e quibus constat, quanta difficultate id tandem hic Pontifex obtinuerit. Et primum quidem a Sancio Rege Navarræ, & Arragonum, quem propterea laudat *lib.* 1. *Epist.* 63. ac deinde in Regno Castellæ, rem illam promovente Constantia Alphonsi Castellæ Regis uxore, quæ in Gallia enutrita, Romano Officio a tempore Caroli Magni illic recepto assueta erat; qua de causa ipsum Regem laudat *lib.* 9. *Ep.* 2. hæc inter cætera scribens: „ Noverit „ Excellentia tua dilectissima, illud unum admodum nobis, im„ mo clementiæ divinæ placere, quod in Ecclesiis Regni tui, Ma„ tris omnium Sanctæ Romanæ Ecclesiæ *Ordinem* recipi, & ex „ antiquo more celebrari feceris.

Tunc igitur in Hispania Romanus ritus, abrogato Mozarabico, receptus fuit; qui tamen teste Roderico Toletano *lib.* 6. *De rebus Hispaniæ cap.* 26. in aliquibus Monasteriis aliquanto tempore custoditus fuit. Et ne tantæ antiquitatis ritus omnino interiret, Franciscus Ximenius Cardinalis, & Archiepiscopus Toletanus superiori sæculo Missale Mozarabicum recudi jussit, instituto Sacerdotum Collegio, a quibus divina Officia ritu illo usque in hodiernum diem celebrantur in Sacello, quod in majori Toletana Ecclesia ædificavit.

Ritum hunc compendiose recitat Cardinalis Bona *cap.* 11. multaque notanda in illo occurrunt. Integram Missam exhibuit Jacobus Pamelius *tom* 1. Liturgicorum, & Vir eruditus Joannes Mabillonius in appendice probationum ad Liturgias Gallicanas *pag.* 440.

XIX. Ordinem Missæ Gallicanum olim diversum fuisse a Romano, manifestum est ex secunda interrogatione Augustini Anglorum Apostoli proposita S. Gregorio: „ Cur, cum una sit fides, „ sunt Ecclesiarum consuetudines tam diversæ: & *altera* consue„ tudo Missarum est in *Romana* Ecclesia, atque *altera* in *Gallia*„ *rum* Ecclesiis tenetur?

Hanc diversitatem minime negans Gregorius, scribit: „ Mihi „ placet, ut sive in Romana, sive in Gallicana, sive in quali„ bet Ecclesia aliquid invenisti, quod plus omnipotenti Deo pos„ sit placere, sollicite eligas . . . Non enim pro locis res, sed „ pro rebus loca nobis amanda sunt.

Hunc ritum conservasse Ecclesias Gallicanas usque ad tempora Caroli Magni notat Mabillonius in præfatione ad Libros tres de Liturgia Gallicana; ibidem una inquirens, quæ fuerit hujus mutationis causa.

XX. Quis fuerit antiquus Ordo Gallicanus sollicite inquirere cœpit Cardinalis Bona; ac multa tandem inquisitione facta, notas nonnullas hujus Ordinis ex antiquis Scriptoribus, & Canonibus indicavit; atque insuper duo antiqua Missalia, unum Bibliothecæ Vaticanæ, alterum Serenissimæ Suecorum Reginæ indicavit; quæ collata cum notis veteris Ordinis Gallicani, pro genuinis antiquis Missalibus, quibus Ecclesia Gallicana ante receptum Ordinem Romanum usa fuit, habenda esse ostendit.

XXI. Hæc duo Missalia integra anno 1683. protulit in lucem Josephus Thomasius Clericorum Regularium in Urbe Presbyter, tertio Missali addito; quod itidem ad priscum Gallicanæ Ecclesiæ ritum pertinere existimavit.

Deinde Vir rerum sacrarum studiosissimus Joannes Mabillonius libros tres composuit, & evulgavit ann. 1685. *De Liturgia Gallicana*, quorum tertius complectitur prædicta tria Missalia Gallicana a Thomasio jam ante publicata: additis hinc inde eruditis notis. Primum illorum vocat *Gothico-Gallicanum*: eo quod in usu fuerit, apud Gallos *Gothorum* imperio subjectos, nempe apud Septimanos vel Novempopulanos. Hoc Missale exaratum fuisse ante annos nonagentos, post Cardinalem Bona asserit Mabillonius in prologo ad librum tertium *n.* 4.

Secundum Missale vocatur, *Francorum*, idque præcipue ob mentionem *regni Francorum*, quæ in benedictione Regum non semel occurrit: tertium Missale vocatur, *Gallicanus vetus*.

Multa de antiquitate, ac ordine illorum Missalium discutit in citato prologo Mabillonius, asseritque; in primo scilicet *Gothico*, contineri purum Ordinem Gallicanum: in aliis vero Ordini Gallicano aliqua ex Ordine Romano admixta esse.

Præter tria hæc Missalia exhibet Mabillonius antiquum Ecclesiæ Gallicanæ *Lectionarium*, quod a se repertum dicit in Luxoviensi Benedictinæ Congregationis sancti Vitonis percelebri Monasterio, litteris Franco-Gallicis seu Merovvingicis ante annos mille scriptum. Continet vero Lectiones Prophetiarum, Epistolarum, & Evangeliorum per totum annum in Missa, & in aliis majorum solemnitatum Officiis recitandas.

Hoc *Lectionarium* una cum eruditis, ac perquam utilibus notis, & observationibus ad ejus antiquitatem demonstrandam, ac usum ejus vindicandum Ecclesiæ Gallicanæ, nec non obscuriora quædam illustranda, & pro veterum rituum notitia simul constituunt librum secundum Mabillonii.

In primo libro, postquam de variis Ecclesiæ Latinæ Liturgiis breviter actum est, Gallicanæ indicia, veræque notæ afferuntur, expenduntur, & probantur. Deinde facta ejusdem Liturgiæ Gallicanæ cum Mozarabica comparatione, totam ejus seriem ex Gregorio Turonensi, aliisque priscis monumentis eruit, & illustrat. Deinde vetus sacræ supellectilis apud Gallos, Ecclesiarumque forma, & apparatus describitur. Denique tam in exordio, quam fine libri ostendit ex antiquis Liturgiis Gallicanis, eamdem fuisse eo tempore Gallorum de Sacra Eucharistia, & Missæ Sacrificio fidem & persuasionem, quæ hodie est.

Evulgavit insuper ipse Mabillonius veterem Codicem sub nomine *Sacramentarii Gallicani* part. 2. tom. 1. Musæi Italici; quem invenisse se scribit in Bibliotheca percelebris, & perantiqui Monasterii Bobiensis; eumque scriptum esse asserit ante annos mille, & quidem Litteris majusculis: variisque argumentis contendit, ibi contineri ritum Gallicanum præter Canonem, qui Romanus est: atque inde conjicit, Gallos prius Romanum Canonem, quam integrum Missæ ritum Romanum suscepisse.

Plurima admodum notanda, & utilia circa ritus Ecclesiasticos reperiet, qui dictos libros viri eruditi pervolvere voluerit: quibus libri duo Cardinalis Bona *de Rebus Liturgicis* magna quoque eruditione conscripti, addi merito poterunt, ut rituum Ecclesiasticorum plena notitia habeatur.

XXII. Non tantum Ecclesiarum Orientalium, nec non particularium Occidentalium in ritibus, & a se invicem, & a Romana jam pridem fuit discrepantia; sed nec ipsa Romana Ecclesia eumdem semper ritum retinuit, ut cuilibet notorium erit, si recentiores, & hodiernos ritus, cum antiquioribus Missæ Ordinibus Ecclesiæ Romanæ contulerit, & nonnullis in exemplum adductis ostendit Mabillonius in Commentario prævio ad *tom.* 2. *Musæi Italici*, qui veteres Ordines Ecclesiæ Romanæ, cum aliis nonnullis antiquis monumentis eo pertinentibus complectitur.

XXIII. De hac rituum diversitate dici potest, quod jam pridem de variis Ecclesiarum consuetudinibus dixit S. Augustinus *Epist.* 30. ad Casulanum: „ In his rebus, de quibus nihil certi „ statuit divina Scriptura, mos populi Dei, vel instituta Majo- „ rum pro lege tenenda sunt: de quibus si disputare voluerimos, „ & aliorum consuetudine alios improbare, & orietur intermina- „ ta luctatio.

Item, quod Sanctum Ambrosium in simili materia sibi respondisse refert Augustinus *Epistola* 54. *num.* 3. Ad quam forte Ec- „ clesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse „ scandalo, nec quemquam tibi.

XXIV. Itaque singularium Ecclesiarum ritus, atque cæremonialia sive Ritualia servanda sunt; neque Presbyteris, aliisve Ecclesiæ Ministris privata auctoritate ritum præscriptum immutare licet; eo etiam prætextu, quod contrarius ritus pristinæ Ecclesiæ disciplinæ esset conformior; videretque magis ad excitandam populi devotionem, nec non explicanda mysteria aptior & conventior.

„ Novæ cæremoniæ nullæ in Ecclesiis recipiantur sine Episco- „ pi judicio „ ait Synodus P. I. Cameracensis *tit.* De cultu & cæremoniis *c.* 6.

Similiter Synodi P. II. *tit.* 3. *cap.* 7. Interdicit quibusvis Sa- „ cerdotibus, ne quidquam in officio Missæ, maxime in Cano- „ ne, etiam prætextu pietatis intermiscere, aut novas cære- „ monias inducere præsumant.

XXV. Et capite primo præceperat, ut „ deputent quampri- „ mum Episcopi cum suis Capitulis viros aliquos in Officio di- „ vino, ac cæremoniis ad illud pertinentibus exercitatos, qui „ in primis cæremonias ipsas scripto mandent, ac etiam dicto- „ rum veterum usuum repurgationi, & novæ editioni incumbant, „ quibus peractis, non liceat dictis Parochialibus, & in eisdem „ Beneficialibus, etiam privatim uti alio usu, quam Eccle- „ siæ Cathedralis.

Optandum ut periti essent cæremoniarum Magistri, qui non tantum modernorum, sed & antiquorum rituum veram ac germanam notitiam haberent.

XXVI. Ut enim recte animadvertit, & deplorat harum rerum notitia excellens Joannes Mabillonius in commentario prævio ad *tom.* 2. Musæi Italici *cap.* 21. „ Qui novos sacrorum rituum „ libros novissimis temporibus scripserunt, mirum est quantum „ sibi tribuerint in pervertenda venerabili antiquitate, cujus in- „ stitutiones, nedum institutionum rationes, omnino ignora- „ bant. Cumque quod suo tempore fieri cernebant, id om- „ nibus retro sæculis semper actitatum fuisse autumarent, „ probabiles ut sibi videbantur, receptæ novitatis rationes „ adinvenerunt, quæ penitus veterum sententiis non raro ad- „ versantur.

Nonnulla illius exempla ibidem profert Mabillonius; & plura in suo opere *De Rebus Liturgicis* Cardinalis Bona; ac signanter *lib.* 2 *c.* 7. §. 3.

XXVII. Inter alia observat Bona ibidem, quod antiquitus cum Evangelium in ambone legebatur, erantque in templo distincta loca pro viris, & mulieribus, Diaconus verteret se adversus meridiem ad partem *virorum*: at nunc se vertat ad aquilonem, partem *mulierem*; eamque mutationem ex Missis privatis ex quodam abusu in Missas poblicas irrepsisse notat ex Micrologo *de Eccles. observ. c.* 9.

XXVIII. Deinde subjicit hoc generale monitum: Hinc patet „ quam verum sit, quod a nobis in hoc tractatu sæpius incul- „ catur, multa hodie pro lege haberi in his, quæ pertinent ad „ Ecclesiasticas observationes, quæ sensim ex abusu irrepse- „ runt, quorum originem cum recentiores ignorarent, varias „ conantur congruentias, & mysticas rationes invenire, ut sa- „ pienter instituta vulgo persuadeant. Porro isti, ut scite Hie- „ ronymus de Origene dixit, ingenii sui adinventiones faciunt „ Ecclesiæ Sacramenta.

XXIX. Sicuti nonnulla in Missam publicam, & solemnem e Missis privatis sensim introducta sunt, quæ nullatenus illis conveniunt, ita quoque non pauci ritus seu cæremoniæ in Missis privatis adhiberi soliti, difficulter intelliguntur, ac ipso Sacrificio parum convenientes videntur, eo quod primitus non pro Missis privatis, sed publicis instituti sint. Uti enim advertit Cardinalis Bona *lib.* 1. *cap.* 23. §. 2. „ Ab initio sic sacrificium principali- „ ter institutum fuisse, ut publice ac solemniter fieret, Clero & „ populo astante, offerente, ac communicante, ipse tenor Missæ, & veteris Ecclesiæ praxis evincunt.

XXX. Adhæc ritus Missæ eo tempore plerique ordinati præscriptique fuere, quando adhuc populus oblationes suas inter Missarum solemnia, solemni ritu offerebat, & quando non tantum spiritualiter, sed etiam Sacramentaliter communicabat: quando item frugum, aliorumque benedicendorum benedictiones in ipsa Missa peragebantur: quædum partim abolita, partim, tepescente successu temporis populi fervore, ne Missa prolixior esset, ab ea sejuncta fuerunt, magna rituum obscuritas, quin & perturbatio contigit; uti monet Cardinalis Bona *lib.* 2. *cap.* 14. §. 5.

CAPUT II.

De Missa publica sive Parochiali.

1 *Missa publica olim dicta a conventu populi cum suo Pastore.*
2 *Conventus hic unitatem Ecclesiæ repræsentat.*
3 *Qui a Missa publica sive Parochiali se absentabat, ab Ecclesiæ unitate recedere credebatur.*
4 *Nullus alienum Parochianum ad Missarum solemnia recipere potest.*
5 *Ante sæculum XIV. de obligatione frequentando Missam Parochialem dubitatum non legitur.*
6 *Sæculo XV. exorta super hac obligatione controversia, declaratum est, populum de jure teneri Missam Parochialem frequentare.*
7 *Synodus Tridentina eamdem obligationem supposuit; & Synodi Belgicæ expresserunt.*
8 *Missæ peculiares ita in publico fieri vetantur, ne populus a Missa Parochiali abstrahatur.*
9 *Missæ fundationem, & confraternitatem ita celebrandæ, ut per eas a Parochiali non abstrahatur populus.*
10 *Officia in Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis, & Monasteriis ita ordinanda, ut populus a Parochiali officio non impediatur.*
11 *Missa Parochialis statuta hora semper celebranda.*
12 *Non differenda, aut acceleranda ad nutum Nobilium.*
13 *Et populus magis ad frequentationem Parochiæ excitetur, decretum, ut Parochialis majores campanas habeat.*
14 *Olim etiam juridice contra absentes a Missa Parochiali procedebatur.*
15 *Hodie fere solis monitionibus.*
16 *Missa Parochialis specialiter pro populo offertur.*
17 *Antiquitus instructio populi pars erat Missæ Parochialis.*
18 *Synodus Tridentina vult, ut inter Missarum solemnia fiat Parochorum instructio.*
19 *Hodie in Ecclesiis ruralibus id observatur; atque observari voluit S. Carolus.*
20 *Canones urgentes Missæ frequentationem, una urgent auditionem Verbi Dei in Parochia.*
21 *Potissimum ob concionem in Missa Parochiali habendam ejus frequentatio urgetur.*

I. MIssa publica dicta est jam pridem non a loco; quia & olim in cryptis, abditisque locis agebatur; sed a conventu populi circumstantis, offerentis, & communicantis, ait Cardinalis Bona, *lib.* 1. *Rer. Liturg. c.* 13. *n.* 3.

De hac Missa loquitur S. Gregorius, *lib.* 4. *Epist.* 43. vetans in Mona-

Monasteriis Monachorum, *Missas* publicas *per Episcopum fieri; ne in servorum Dei secessibus occasio præbeatur* popularibus conventibus, *& simpliciores ex hoc animas plerumque, quod absit, in scandalum trahat; frequentior quoque introitus mulieribus arceatur.*

Et *lib.* 4. *Epist.* 46. scribit Felici Episcopo Pisaurensi, cum ipsi mandatum esset, ut locum sive Oratorium Monasterii absque Missis *publicis* dedicaret, ad se delatum esse, quod nihilominus *Cathedra* posita Sacra illic *publice* Missarum solemnia celebrentur. *Quod si verum est (ait Gregorius) his vos hortamur affatibus, ut omni excusatione cessante, Cathedram vestram exinde amoveri modis omnibus faciatis, nec denuo illic Missas* publicas *peragatis.*

Similiter *lib.* 2. *indict.* 10. *Epist.* 9. item *lib.* 7. *indict.* 2. *Epist.* 72. vult Oratorium Monasterii absque Missis *publicis* solemniter consecrari; ita ut in eodem loco nec futuris temporibus baptisterium construatur, nec Presbyter constituatur Cardinalis, id est, Parochus, ut ostendimus *part.* 1. *tit.* 22. *c.* 1.

II. Hinc haud obscurum est, antiquitus Missas *publicas* dictas fuisse illas, ad quas populus una cum suo Pastore conveniebat.

Cum enim *una* sit Ecclesia Catholica, quæ ex singulis particularibus Ecclesiis coalescit, eodem vivens spiritu, iisdemque sub eodem Pastore communicans Sacramentis; etiam quæque particularis Ecclesia Parochialis *una* est, quæ suo modo generalem illam sanctorum fidelium communionem repræsentat, Pastorem habens proprium, a quo regi debeant membra singula, foveri, ac nutriri, ut *part.* 1. *tit.* 3. *cap.* 1. ostensum est.

III. Ita ut vetat S. Gregorius in Oratoriis Monasteriorum Presbyterum *Cardinalem* ordinari, aut Missas *publicas* celebrari, hac quoque inter alias ratione, uti notat eruditus Revisor Operum S. Gregorii in notis ad *Epist.* 9. *lib.* 2. *indict.* 10. quia verebatur ne per alias Missas extra Matrem Ecclesiam celebratas, distractis populis, *unitas* tam sancta solveretur.

Eadem Sardicensis Concilii *Can.* 15. mens fuisse videtur, dum vult, ut Episcopus, si quando *necesse est, eum ruri morari*, accedat ad proximum locum, in quo *Presbyter est, ne sine Ecclesia videatur facere diem Dominicum.*

Et *Can.* 14. dum dicit, in superiore Concilio constitutum fuisse, ut si quis Laicus in ea, in qua commoratur, civitate tres Dominicos dies, id est, per tres septimanas non celebrasset *conventum*, communione privetur; ibidem per *conventum* intelligere conventum populi ad publica Missarum solemnia, ubi una cum suo Presbytero, sive Pastore populus congregatus; quasi *unam* Ecclesiam constituit, communiter tradunt Canonistæ, & expresse supponit S. Carolus in Concilio VI. Mediolanensi, ex illo Canone obligationem frequentandi Missam Parochialem adstruens.

Ad hunc quoque Canonem indubie respexit Synodus VI. *Can.* 80. decernens: *ut si Clerus in Civitate agens tribus diebus Dominicis in tribus septimanis una non conveniat, deponatur; laicus vero segregetur.*

IV. Huic obligationi ut satisfieret, jam pridem in Concilio Nannetensi cautum fuit *Can.* 1. *Ut Dominicis & Festis diebus Presbyteri antequam Missas celebrent, plebem interrogent, si alterius Parochianus in Missa sit, qui proprio contempto Presbytero, ibi Missam velit audire. Quem si invenerint, statim ab Ecclesia ejiciant; & ad suam Parochiam redire compellant.*

Refertur hoc Decretum apud Gratianum, *caus.* 9. *quæst.* 2. *Can.* 4. ac inde relatum in Decretales Gregorii IX. *cap.* 2. *tit. De Parochiis*, partem juris communis constituit.

In Concilio Nannetensi *Can.* 5. additur: *ut nullus Presbyter alterius Parochianum, nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit, ad Missam recipiat.*

V. Et sane hæc obligatio tam perspicue Sacris Canonibus expressa est, ut ante sæculum XIV. aut XV. vix dubitatum fuisse legatur; an de jure tenerentur fideles diebus Dominicis & Festis Missarum solemnibus in propria Parochia interesse. At sæculo XIV. & XV. nonnulli Fratrum Mendicantium cœperunt prætendere juri illi, per privilegia Ordinibus illis a nonnullis Pontificibus indulta, esse derogatum.

VI. Ac signanter suscitata fuit hæc controversia sub finem sæculi XV. in Germania, ac præsertim in oppido Eslingensi Diœcesis Constantiensis, inter Parochos & nonnullos Ecclesiarum Prælatos ab una, & nonnullos Prædicatorum, Minorum, & Carmelitarum Ordinum Professores ex altera parte. Controversia delata ad Sixtum IV. qui ex Ordine Minorum ad Pontificatum fuerat assumptus, partibus utrinque coram Commissariis auditis, atque rationibus, utrinque allegatis mature discussis, tandem an. 1478. 17. Jun. Sixtus IV. quæstionem decidit, edita Constitutione, quæ incipit, *Vices illius*, relata in Corpore Juris in *Extrav.* 2. *de Treuga, & Pace in communibus*, ubi inter alia ordinat: *Ut Fratres Mendicantes non prædicent, populos Parochianos non teneri audire Missam in eorum Parochiis diebus Festis & Dominicis; cum jure cautum sit, illis diebus Parochianos* teneri *audire Missam in eorum* Parochiali *Ecclesia, nisi forsan ex honesta causa ab ipsa Ecclesia se absentarent.*

Hic notandum, Pontificem nequaquam per hanc Constitutionem jus *novum* voluisse condere; sed simpliciter declarasse: ita de *jure cautum esse*, neque huic juri per privilegia, uti Fratres Mendicantes prætendebant, esse derogatum: ideoque in fine addit, hanc declarationem esse servandam, *non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac Privilegiis eisdem Fratribus in genere, vel in specie concessis.*

VII. Huic juri insistens Synodus Tridentina *Sess.* 22. *Decreto de observandis, & evitandis in celebratione Missæ*, dicit: *Moneant (locorum Ordinarii) etiam eumdem populum, ut frequenter ad suas Parochias, saltem diebus Dominicis & majoribus Festis accedat.*

Synodi Belgicæ passim idipsum urgent; monetque Namurcensis ann. 1639. *tit.* 3. *cap.* 27. *Parochiani, etsi vicini alicui Cappellæ sub finibus Parochialis extructæ, præcipuis anni Festivitatibus, & in Dominicis Ecclesiam parochialem frequentare non omittant; qui vero tribus continuis Dominicis ab illa se absentaverint, admoneantur primum a suis Pastoribus, & si monitionem contempserint, ad nos deferantur* (a).

VIII. Et quidem sub nomine S. Augustini legitur apud Gratianum, *Dist.* 1. *de Consecrat. Can.* 52. *Et hoc attendendum est, ut Missæ peculiares, quæ per dies solemnes a Sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, ut propter eas populus a publicis Missarum solemnibus, quæ hora tertia canonice fiunt, abstrahatur.*

Hæc quidem per errorem tribui Augustino; & esse desumpta e Capitulari S. Theodulphi Episcopi Aurelianensis, *cap.* 45. quod circa annum 797. editum fuit, notarunt Correctores Romani, at illud interim constat hic de Missa parochiali agi; atque Missas peculiares vetari in publico fieri, ne ab ea populus abstrahatur.

IX. Concilium Senonense, anno 1528. *cap.* 15. vult, ut si quæ Missæ ex tenore fundationis dici debeant die Dominico, *non dicantur, nisi post Missam Parochialem. Deinde monet Episcopos, ut non facile admittant fundationes Cappellarum, quibus ordinatur celebratio Missæ die Dominico, ea potissimum hora, qua populus universus convenire debet ad audiendum divina, præceptaque Dei, & Ecclesiæ.*

Concilium Rothomagense, anno 1581. *tit. de Curatorum, & Parochorum Officiis, num.* 23. hæc decernit. *Quoniam videmus multos adduci ad præceptorum Ecclesiæ, & ministrorum ejusdem contemptum, non facile admittantur fundationes, & erectiones Cappellarum, & fraternitatum, in quibus ordinatur* celebratio Missæ *Dominico die*, ea potissimum hora, *qua populus universus convenire debet ad audiendum divina præcepta Dei, & Ecclesiæ. In Missis vero charitatum atque aliarum fraternitatum ab antiquo eo die constitutarum, nec panis benedicantur: & inter illarum Missarum solemnia moneatur, non esse prætermittendas Missas Parochiales propter assistentiam in ea Missa, quæ ex devotione, & consilio celebratur. Quisquis vero Presbyter in alia Missa, quam Parochiali, aquam, & panem benedixerit, sit suspensus a divinis.*

X. Quin in Concilio Turonensi, anno 1583. *cap.* 15. cautum est *ne prætextu divinorum Officiorum, quæ in aliis Ecclesiis, quam parœcialibus celebrari solent, revocari aut distrahi possint, majorem Missam, & Vesperas in Ecclesiis Cathedralibus, Collegiatis, & Monasteriis post parœciale Officium peractum, tantum debere inchoari decernimus. Quod ut fiat commodius, Episcopi seu eorum Officiales, ipsis Rectoribus, seu parœcis certas horas, quibus majorem Missam, & Vesperas in suis Ecclesiis celebrare teneantur, ita præscribant, ut parœcialibus divinis peractis, ipsi parœciani ad Cathedralem, & Collegiatas, aliasque Monasteriorum Ecclesias, ad divina in his audienda, pro sua devotione se transferre valeant.*

Conformiter ad hos Canones, & Ecclesiastica Decreta anno 1574. declaravit Officialis Metropoliticus Senonensis, Presbytero fas non fuisse, tempore Missæ *Parochialis* in eadem Ecclesia celebrare Missam *privatam*, contradicente Parocho, quam sententiam Parlamentum Parisiense confirmavit; quantumvis allegaretur, & probaretur contrarius usus in omnibus Ecclesiis ejusdem civitatis; uti post Renatum Choppinum refert Fevretius de abusu *lib.* 3. *capite* 1.

XI. Insuper ut populus ad Missam Parochialem frequentandam incitetur, decretum est, ut Parochi statuta eaque populo commodiori hora Missam Parochialem diebus præsertim Dominicis & festis celebrent. *In omnibus pagis totius Provinciæ Missa* Parochia*lis Dominicis, & festis diebus* certa, *&* eadem *hora semper fiat, quacumque ratione in contrarium non obstante sub pœna arbitraria;* ait Synodus P. II. Mechl. *tit.* 12. *cap.* 6.

Hanc horam pro Diœcesi Mechliniensi determinans Synodus Diœcesana anno 1609. *tit.* 11. *cap.* 6. *Mandat ut a Festo Paschæ usque ad Festum S. Remigii, seu Kalendas Octobris, Missa Parochialis celebretur hora octava, vel circiter, a Kalendis vero Octobris usque ad Pascha, hora nona.*

Eamdem horam per totam Provinciam servari voluit Synodus P. I. Cameracensis titulo, *De Cultu, Cæremoniis, & Officio Divino, cap.* 15. & innovavit Synodus P. II. *tit.* 3. *cap.* 10. *Eamque uniformiter, & exacte per totam Provinciam, quacumque in contrarium allegatione non obstante, mandat observari, sub pœna suspensionis a Divinis ipsis Parochis contravenientibus infligenda, nisi forte superveniente Concinatore horam servare nequeant.*

XII. Monet Synodus Turonensis, anno 1583. *cap.* 8. ut Missam Parochialem Parochi celebrent hora convenienti; *nec prius aut tardius celebrent hi, quibus incumbit, etiam Nobilium, aut aliarum personarum favore, aut precibus, minis seu comminationibus in contrarium non prævalituris.*

Et Synodus Bituricensis, anno 1584. *tit.* 23. *can.* 8. ait: *Non celebretur Missa Parochialis ad nutum Nobilium, aut Laicorum, sed consueta & opportuna hora.*

XIII. Eodem motivo, nimirum promovendi officium sive Missam Parochialem, jam pridem constitutum, ut Ecclesia Parochialis plures, easque majores campanas habeat, quarum pulsu populum ad officium convocet: Regularium vero Ecclesiæ, & particularia sacella, sive oratoria unam tantum campanulam habeant. *Extr. Un. De officio Custodis in Comm.* quam in Concilio Mediolanensi IV. part. 1. tit. *De Campanis*, innovat Sanctus Carolus his verbis: „ Parochialis Ecclesia, si campanas tres, grandiorem sci-„ licet,

(a) Ex dictis concluditur jure tum veteri, tum novo teneri fideles interesse Missæ Parochiali diebus Dominicis & Festis; quapropter Clerus Gallicanus in Comitiis, quæ Parisiis ann. 1625. habita sunt sequens decretum edidit. „ Fideles Festis diebus & Dominicis, aut saltem ex tribus Dominicis altera, ju„beantur sistere se præsentes Missæ Parochiali; ad hujus vero legis obser„vationem, adhibitis etiam Ecclesiæ Censuris ab Episcopis compelli possunt.

„ licet, mediam, & minimam habere non possit, saltem duas, „ ubi fieri potest, habeat, easque distincto soni concentu inter se „ recte consentientes, pro varia divinorum Officiorum quæ fiunt, „ ratione & significatione. Simplex Ecclesia, Oratoriumve, unam „ tantum campanulam habeat, ut Joannis XXII. Pontificis Con„ stitutione sancitum est.

XIV. Ex his patescit, quanta fuerit sollicitudo Pastorum, ut populus ad Missam Parochialem accederet: quin & olim in more fuisse, ut qui a Missa Parochiali abessent, etiam juridice coram Episcoporum Officialibus puniendi convenirentur, constat ex variis Synodorum Decretis, & signanter ex Concordato inito anno 1542. inter Episcopum Cameracensem, & Consiliaros Regios Hannoniæ, quo conventum est; quod „ qui Missam Pa„ rochialem non audient, in posterum non citabuntur, nisi qui „ absuerint diebus solemnibus, aut abesse *consueverint* sine ex„ cusatione legitima, unde malum exemplum aut scanda„ lum oriatur.

XV. Citatio juridica ob omissam Missam Parochialem hodie fieri non solet; neque censuris mulctisque ad frequentationem populum urgere solent Episcopi; sed monitionibus contenti, populo tum in suis Decretis, tum per Parochos, aliosque Concionatores obligationem, & fructum inde provenientem proponere consueverunt; conformiter ad Synodum Tridentinam, quæ vult, „ ut Episcopi moneant populum, ut frequenter ad suas „ Parochias saltem diebus Dominicis, & majoribus festis, „ accedant.

XVI. Ut autem facilius intelligatur, qua ratione tantopere Missa Parochialis præ cæteris commendata fuerit, ipsiusque frequentationem tantopere urserint, notandum, quod ipsa Missa Parochialis primario sit instituta, ut in illa unius particularis Ecclesiæ populus una cum suo Pastore adunatus, uno animo, unoque spiritu Deum oret, atque Sacrificium offerat; atque Parochus specialiter pro populo preces, & sacrificium ad Deum dirigat.

XVII. Præterea ex mente Ecclesiæ, in Missa Parochiali non tantum Evangelium legi aut cantari debet, sed etiam explanari, & a Parocho populus instrui; sive ipsa concio Missæ Parochiali jungi debet.

Veteris enim Instituti est; ut mox Evangelio recitato ipsius sequatur explanatio, quam hodie concionem dicimus. „ Hic mos „ (ait Bona *lib.* 2. *Rer. Liturg. c.* 7. *n.* 6.) nunquam interrupta „ serie ab initio Ecclesiæ usque ad nostra tempora servatus est, „ ut proxime post Evangelium sermo sive homilia, vel tractatus „ ad populum haberetur.

XVIII. Hunc morem non obscure supposuit Synodus Tridentina *Sess.* 22. *cap.* 8. *De Sacrificio Missæ*: mandans Pastoribus & „ singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter Mis„ sarum celebrationem, vel per se, vel per alios ex iis quæ in „ Missa leguntur aliquid exponant, atque inter cætera Sanctis„ simi hujus Sacrificii mysterium aliquod declarent, diebus præ„ sertim Dominicis, & festis.

Atque generaliter *Sess.* 24. *cap.* 7. *de Reform.* præcipit, ut Episcopi curent, ut Parochi „ inter Missarum solemnia, „ ac divinorum celebrationem *sacra eloquia*, & salutis mo„ nita vernacula lingua singulis diebus festis, vel solemni„ bus explanent.

Itaque supposuit Synodus Tridentina, inter *Missarum solemnia* a Parochis *sacra eloquia* populo esse explananda; atque ita conciones Parochiales debere fieri in ipsa Missa Parochiali; ut sicuti lectio Evangelii, ita ejusdem explanatio partem quodammodo Missæ constituat.

XIX. Ita videmus in omnibus Parochiis ruralibus concionem immediate post Evangelium haberi; idque ut ubique servaretur S. Carolus desiderabat. „ Curent Episcopi, quod veteris Eccle„ siæ instituti est, sermonem sacramve concionem ubique in„ ter Missarum solemnia potissimum haberi, sive ab illo eo„ dem Sacerdote, qui Missam tunc celebrat, canitve; sive „ ab alio habeatur ". Concil. Mediol. IV. part. 1. tit. *De Verbi Dei prædicatione*.

XX. Nequaquam proinde mirum videri debet, in sacris Canonibus atque Pontificum Decretis frequentius urgeri obligationem frequentandi Missam Parochialem, quam obligationem audiendi Verbum Dei in Parochia. Cum enim instructio populi sive explanatio Evangelii juxta Ecclesiæ institutum, esset pars quædam Missæ; urgendo Missam Parochialem etiam urgebatur auditio Verbi Dei in Parochia.

XXI. Unde Episcopi urgentes Missæ Parochialis frequentationem, ejusque utilitatem, eam potissimum ex instructione a Parocho fieri solita petunt.

Atque signanter anno 1594. Archiepiscopus Cameracensis, & Episcopus Atrebatensis in suis Litteris Pastoralibus declarantes, quod Fideles ipsis subditi obligarentur, & tenerentur audire Missam Parochialem in Dominicis, & festis solemnibus, nisi ob legitimam aliquam causam se absentaverint; quodque consuetudo a mille, & amplius annis frequentandi Missam Parochialem fuerit custodita magno cum animarum profectu, & consolatione, Ecclesiæ disciplinæ manutentione, Ecclesiarum Parochialium decenti ordine, & decore, tandem fideles suos alloquentes subjiciunt: „ In quibus comparentes ultra persolutionem servitii Deo a vo„ bis debiti, Sancto nimirum Missæ sacrificio interessendi, Dei „ verbo reficimini; insuperque instruimini quomodo debeatis vos „ regulare tam erga vos ipsos, familiamque vestram, quam pro„ ximum vestrum: annuntiatio vobis per Pastorem in particula„ ri, quomodo vos ipsos per totam hebdomadam dirigere debea„ tis: Quæ festa, jejunia, & abstinentiæ sint observandæ: Quæ „ peculiares preces, quæ erga infirmos, captivos, aliosque affli„ ctos misericordiæ opera sint exercenda; ubi publicationem ma„ trimoniorum intelligitis, quæ de impedimentis respondere potestis, „ & similia multa, quæ vestræ instructioni, & in bonos Chri„ stianos educationi deserviunt.

CAPUT III.

De Missa privata.

1 *Missa privata quæ hodie dicatur?*
2 *Quæ dicatur solemnis.*
3 *Olim Missa* Legitima *dicebatur, cui aderant offerens, & communicans præter Sacerdotem.*
4 *Missa primitus instituta, ut assistentes etiam communicarent; solique communicantes interesse sinebantur.*
5 *Disciplina communicandi quomodo ad solos Altaris Ministros redacta?*
6 *Optat Ecclesia, ut assistentes Missæ Sacrificio etiam Sacramentaliter communicent.*
7 *Parochi merito adlaborant, ut populus volens communicare, intra Missam communicet.*
8 *Ostendendum populo tempus legitimum communicandi esse post Communionem Sacerdotis.*
9 *Orationes specialiter recitantur pro communicantibus in Missa.*
10 *Communio est quasi pars ipsius Sacrificii.*
11 *Communio in Ecclesiis per* XII. *sæcula vix extra Missarum solemnia populo distributa.*
12 *Rituale Romanum hanc disciplinam expressit, uti & S. Carolus.*
13 *Retinetur in omnibus communitatibus Ecclesiasticis.*
14 *Antiquitus præter communicantes requirebatur assistentia populi, ut Missæ diceretur* publica.
15 *Seculo* IX. *invaluerant Missæ privatæ, quæ solitariæ dictæ, & in Monasteriis primum frequentatæ fuerunt.*
16 *Hæ a pluribus Synodis reprobatæ.*
17 *Missæ illæ dicebantur a* solo *Sacerdote, nemine assistente, aut ministrante.*
18 *Videntur Veteres voluisse, ut plures assisterent Missæ, & quare?*
19 *Duo Ministri etiam in Missis privatis aliquando requisiti videntur.*
20 *Petrus Damiani* solitarias *Missas propugnavit.*
21 *Ex argumento Damiani consequens videtur solo* jure positivo *Ministrum in Missa requiri.*
22 *Missæ solitariæ hodie probibitæ, & privatæ, hodie justo frequentiores.*
23 *Antiqui Canones volunt adhiberi* Clericum; *quod & functio requirere videtur.*
24 *Synodi Belgicæ idipsum non obscure requirunt.*
25 *Carolus aperte requisivit.*
26 *Voluit Clericum probatum.*
27 *Insuper requisivit, ut ministret in habitu Clericali, & decenti; quod & aliæ Synodi requirunt.*
28 *Clericus Missæ assistens non debet aliis intendere.*
29 *Mulieribus vetitum Missæ ministrare, vel ad altare accedere.*
30 *Indignum, quod Missæ assistant pueri etiam immorigeri ac petulantes.*
31 *Sanctitati ac dignitati Sacrificii hic usus repugnat.*
32 *Sacrificium per hujusmodi pueros profanatur.*
33 *Usus hic repugnat Synodo Tridentinæ.*
34 *S. Carolus voluit per Ministrum Missæ incompositio moneri.*
35 *An conveniat, Sacerdotem Missam celebrare cum Ministro immorigero, & sordido?*
36 *Non convenit, ut similis Minister suppleat in Missa vices populi.*
37 *Hic abusus scandalizat Hæreticos, & exiguam de Missæ Sacrificio ideam in Catholicis arguit.*
38 *In hoc abusu patescit, quid possit mala consuetudo.*
39 *Unde hic abusus originem habeat, & quomodo etiam pueris mercenariam de Missa ideam imprimat?*
40 *Episcopi huic abusui abolendo merito incumbunt.*

I. MIssa privata hodie communiter dicitur illa, quæ fit sine cantu, & solemni pompa, a solo Sacerdote, uno alterove ministro Sacerdoti respondente, & assistente; sive in publico sive privato loco fiat; sive plures sive pauci, vel etiam nulli intersint, aut etiam communicent.

II. Missa vero solemnis prout huic privatæ opponitur, hodie vocatur omnis illa, quæ fit cum cantu, & aliquali saltem solemni cæremoniarum apparatu; tametsi etiam pauci assistant, & nemo præter Sacerdotem celebrantem communicet.

Veteres vero, ut Missa diceretur solemnis ac publica, huic exteriori pompæ addebant *frequentiam populi offerentis, & communicantis*, ait Bona *lib.* 1. *Rer. Liturg. c.* 13.

III. Hæcque Missa, cui nimirum populus assistebat, & communicabat, *Legitima* vocabatur. Immo teste VValafrido Strabone *lib. de rebus Eccl. cap.* 22. „ Fatendum est, illam esse *Legitimam*, „ cui intersunt Sacerdos, respondens, offerens, atque communi„ cans; sicut (ait) ipsa compositio precum evidenti ratione de„ monstrat (*a*).

IV. Quantum ad *communicantes*. Certum est, Missam primitus sic institutam, omnesque orationes ita esse ordinatas, ut non tantum Sacerdos, sed & adstantes communicare supponantur; immo

(*a*) Iste VValafridi locus ita intelligendus est, quod ubi desunt Fideles Communicantes, Missa non sit legitima, quoad finem secundarium, spiritualem nempe populi Fidelis nutritionem; sed non negat eam tunc esse absolute legitimam, cum per eam Deo cultus supremus exhibeatur, & preces fundantur pro populo, ad quem finem præcipue institutum fuit Sacrificium.

immo antiquitus soli fere communicantes Sacrificio Missæ interesse sinebantur.

Sciendum est (inquit Micrologus *De Eccles. observ. cap.* 51.) ,, juxta antiquos Patres, quod *soli communicantes* divinis mysteriis *interesse* consueverunt, unde & ante oblationem juxta ,, Canones jubebantur exire Catechumeni, & pœnitentes: videlicet qui nondum se paraverunt ad communicandum. Hoc ,, quoque ipsa Sacramentorum innuit confectio; in qua Sacerdos *non* pro *sola* sua oblatione, & communicatione, sed ,, & aliorum rogat, & maxime in oratione post communionem pro *solis communicantibus* orare videtur. Nec *proprie communio* dici potest, nisi *plures* de eodem Sacrificio participent.

Idipsum pluribus adstruit Cardinalis Bona loco citato; additque *lib.* 2. *cap.* 18. *num* 2. *Hanc consuetudinem diu perstitisse evidens est.*

V. Sensim vero defervescente fidelis populi fervore, communio illa quotidiana sub singulis Missis redacta est ad solos sacros Ministros altari assistentes; atque hinc etiamnum hodie (notat Bona *l.* 2. *cap.* 17. *n.* 2.) In Missa solemni retenta est ab aliqui- ,, bus Ecclesiis *communio Ministrorum, quæ Romæ nunc* permanet ,, in insignioribus Basilicis, & ubi deserat, Apostolicæ visitatio- ,, nis Decreto *restituta* est. Sapientissimo sane consilio, ne in ,, desuetudinem abeat *antiquissimus* Ecclesiæ ritus, sine quo ,, vix possunt intelligi, quæ in liturgicis orationibus quotidie ,, recitantur.

VI. Quin optandum sit, quemadmodum & Synodus Tridentina optavit, ut fideles Missæ assistentes quotidie etiam sacramentaliter communicarent; atque etiam fatendum sit, orationes & ritus Missæ supponere, plures esse cum Sacerdote communicantes, dubitari nequit: perperam tamen hinc infertur, Sacrificii Missæ integritati quidquam deesse, si excepto Sacrificante nullus communicet; aut Missas, in quibus solus Sacerdos *Sacramentaliter* communicat, illicitas esse; ideoque abrogandas: ,, siquidem illæ quo- ,, que Missæ (ait Synodus Tridentina *Sess.* 22. *de Sacrificio Missæ cap.* 6.) vere communes censeri debent: partim quod ,, in eis populus *spiritualiter* communicet: partim vero, quod ,, a *publico* Ecclesiæ Ministro non pro se tantum, sed pro ,, omnibus fidelibus, qui ad Corpus Christi pertinent, celebrentur.

VII. Ut tamen ad antiquum morem, & ab Ecclesia multis sæculis servatum, atque etiam hodie desideratum, pro temporum, & populi conditione rediri possit; eatenus saltem ut in Missis solemnibus præsertim Parochialibus, semper aliqui e populo communicarent, Parochi in hoc saltem merito incumberent, ut Sacra Communio sine rationabili causa extra Missarum solemnia in Ecclesia non distribueretur: sed postquam Sacerdos communicavit, ipsa quoque Communio populo communicare volenti daretur.

VIII. Neque difficile erit praxim hanc introducere, eamque populo persuadere, si ostendatur, ,, tempus legitimum communi- ,, candi esse ante ultimam orationem, quæ dicitur *ad complendum*: quia eius petitio maxime est pro iis, qui communicant, ,, uti loquitur Walafridus Strabo loco citato *cap.* 22. Oratio, quæ a Walafrido dicitur *ad complendum*, hodie vocari solet, *Post-Communio*, utpote post Communionem dicenda.

IX. In primis itaque populo dicendum, quod ex mente Ecclesiæ illa oratio specialiter recitetur pro iis, qui communicaverunt; uti & hæc, quam, postquam omnes communicaverint, dicit Sacerdos sub silentio: *Quod ore* Sumpsimus, *pura mente capiamus, & de munere temporali fiat* Nobis *remedium sempiternum*, quemadmodum monet Rodulphus Decanus Tungrensis, *De Canonum observantia, proposit.* 23. addens: ,, Quæ utique Orationes non pro ,, his, qui *communicaturi* sunt, sed qui jam *communicaverunt*, ,, juxta proprietatem sui nominis agunt: ergo & *ante ipsas* communicare non negligunt, quicumque earumdem orationum benedictione foveri desiderant.

X. Ulterius populo exponendum, quod ipsa *Communio* sive participatio Sacramenti partem quodam modo Sacrificii constituat: ideoque summopere conveniens esse, ut dum una cum Sacerdote Sacrificium offerunt, etiam una de Sacrificio *Sacramentaliter* communicando participent.

XI. Hinc indubie factum, quod duodecim & amplius sæculis constanter sit observatum, ut in Ecclesiis sacra Communio extra Missarum solemnia non distribueretur.

Et si fides Morino *lib.* 8 *de Pœnit. cap.* 14. *num.* 2. Nec in ,, Ecclesia conservabatur Corpus Christi alium in finem, quam ,, propter infirmos, una scilicet ex pane consecrato particula. ,, Quocirca sanis non erat extra sacrificii actionem communicandi locus. Consuetudo moderna Corpus Christi propter fidelium ,, communionem reservandi *recens* est, *a Monachis mendicantibus* ,, primum introducta, deinde ab aliis plerisque usurpata, quæ non- ,, dum tamen *Romani ritus rubricas* expungere potuit.

XII. Quod de *rubricis* hic asserit Morinus, verissimum esse evincit *rubrica* Ritualis Romani Pauli V. quæ *titulo de Sacramento Eucharistiæ* hæc præscribit: Communio autem populi intra Missam statim post communionem Sacerdotis celebrantis fieri debet ,, (nisi quando ex *rationabilis* causa post Missam sit accipienda) ,, cum orationes, quæ in Missa post communionem dicuntur, ,, non solum ad Sacerdotem, sed etiam ad alios communicantes spectent.

Hujus ritus venerandam antiquitatem, atque utilitatem haud ignorans S. Carolus, in Concilio V. Mediolanensi *part.* 1. *tit.* 9. statuit: ,, Hoc institutum, quod *antiquissimi* ritus est, Sacerdos ,, religiose servet, ut *intra Missarum solemnia*, postquam scilicet Sanguinem ipse sumpserit, fidelibus sacram communionem ministret.

XIII. His addere poterit Parochus, etiam hodie in omnibus Ecclesiasticis Communitatibus ritum illum servari; ut communio præcipue Conventualis intra Missarum solemnia distribuatur.

XIV. Præter communicantes requirebant insuper antiqui populi frequentiam, & assistentiam, ut Missa diceretur solemnis, & publica. Unde Missæ illæ ipsis erant *publicæ*, in quibus una cum Episcopo, aut Pastore populus conveniebat, tametsi etiam sine cantu fierent, quo sensu eas frequenter accepit S. Gregorius, dum vetat in Monasteriis *publicas* Missas eo fine, ne in servorum Dei secessibus occasio præbeatur popularibus conventibus; ut pluribus ostensum capite præcedenti.

Hoc sensu Missæ, quæ in Monasteriis etiam cum cantu & exteriori pompa, atque circumstante Monachorum conventu fiebant, *privatæ* dicebantur.

XV. At sæculo IX. invaluit aliud genus Missæ privatæ: quæ a quibusdam *solitariæ* dictæ fuerunt; eo quod Sacerdos solus etiam nemine ministrante, aut præsente *solitarie*, & *privatim* eas perageret.

Hæ primum in Monasteriis a Monachis frequentatæ sensim etiam ad Presbyteros sæculares transierunt.

XVI. At hæ, ubi primum invaluerunt, a pluribus improbatæ fuerunt, tanquam primario Missæ instituto, ritibusque Ecclesiasticis parum consonæ. Concilium Moguntinum anno 813. *Canone* 43. ,, Nullus Presbyter, ut nobis videtur, *solus* Missam can- ,, tare valet recte. Quomodo enim dicet, *Dominus vobiscum*, ,, vel, *Sursum corda* admonebit habere, & alia multa his simi- ,, lia, cum alius nemo cum eo sit?

Et fortius circa idem tempus Concilium Parisiense VI. *lib.* 1. *cap.* 48. ,, Irrepsit in plerisque locis, partim incuria, partim a- ,, varitia reprehensibilis usus, & congrua emendatione dignus, eo ,, quod nonnulli Presbyterorum sine Ministris Missarum solemnia ,, frequentent, quod nec verba Domini Salvatoris, quibus my- ,, steria Corporis, & Sanguinis sui Discipulis celebranda tradi- ,, dit; nec Apostoli Pauli documenta declarant; nec etiam in ,, ipsis Actis Apostolorum, si enucleatim legantur, ita fieri debe- ,, re ullo modo invenitur. Unde conveniendus immo interrogan- ,, dus nobis videtur hujusmodi Corporis, & Sanguinis Domini so- ,, litarius consecrator, quibus dicit: *Dominus vobiscum*, & a quo ,, illi respondetur: *Et cum spiritu tuo*: vel pro quibus supplican- ,, do Domino inter cætera: *Memento, Domine, & omnium cir-* ,, *cumstantium*, cum nullus circumstet, dicit? Quæ consuetudo ,, quia Apostolicæ, & Ecclesiasticæ auctoritati refragatur, & ,, tanto mysterio quamdam dehonorationem irrogare videtur, ,, omnibus nobis in communi visum est, ut deinceps hujusemodi ,, usus inhibeatur; provideatque unusquisque Episcoporum, ne in ,, sua Parochia quisquam Presbyterorum, Missam solus celebrare ,, præsumat, & si hanc definitionem superbiendo transgressus fue- ,, rit, Canonicæ correctioni subjaceat.

Simile Decretum, Concilii Nannetensis refertur apud Yvonem *part.* 3. *cap.* 7. additque: ,, Quapropter illa periculosa ,, superstitio, maxime a Monasteriis Monachorum extermi- ,, nanda est, Provideant autem Prælati, ut Presbyter in ,, cœnobiis, & aliis Ecclesiis *cooperatores* habeat in celebratio- ,, ne Missarum.

XVII. His aliisque Decretis relatis concludit Bona *lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 5. ,, Rejectæ itaque, & reprobatæ fuerunt Missæ *soli-* ,, *tariæ*, quæ a solo Sacerdote nemine adstante, & respondente ,, dicebantur, hac potissimum ratione, quia absurdum visum est, ,, quod Sacerdos diceret *Dominus vobiscum*, *Sursum corda*, ,, *Gratias agamus*, cum nullus responderet: aut invitaret ad ,, adorandum dicens *Oremus*, nemine præsente, qui secum o- ,, raret; & in Canone memoriam faceret omnium circumstan- ,, tium, cum nemo adesset.

Quin si verba prædictorum Canonum, necnon orationes, atque ritus Missarum propius attendantur, videntur præcipue intendisse Patres, ut Missa publice, *pluribus* assistentibus, & circumstantibus diceretur.

XVIII. Et quidem Gratianus Decretum suum scribens sæculo XII. *Dist.* 1. *de Consecrat. Canon.* 61. refert Decretum sub nomine Soteris Papæ: ,, Hoc quoque statutum est, ut nullus Presby- ,, terorum Missarum solemnia celebrare præsumat, nisi duobus ,, præsentibus, sibique respondentibus ipse tertius habeatur: quia ,, cum pluraliter ab eo dicitur, *Dominus vobiscum*, & illud in ,, secretis, *Orate pro me*, aptissime convenit, ut ipsius respon- ,, deatur salutationi.

Decretum hoc nonnulli Anacleto Papæ adscribunt, at neutri adscribi posse recte notavit Bona loco citato: ,, eo quod nihil ,, magis alienum a praxi & spiritu illius sæculi, quam *solitariæ* ,, Missæ celebratio, nec puto, ait, voluisse sanctos illos edita ,, lege tollere abusum, qui nonnisi post aliquot sæcula inter Mo- ,, nachos irrepsit.

XIX. Nihilominus ex supposititio hoc Decreto non obscurum est, aliquos circa tempora illius supposititii Decreti dubitasse, num Missa, uno ministro assistente, rite celebrari posset; quod & Bona ibidem annotavit.

Quin coservat Boetius Epo *ad cap.* 3. *tit. De vita & honest. Cleric. num.* 7. ,, Sane nostratibus olim in Sacris etiam quoti- ,, dianis & inferioribus, vel secundariis, id est, non summis, ,, *insolentissimum* fuisse visum, si Sacerdos ullus, absque *duobus* in- ,, servientibus, & respondentibus (altero ad Altaris cornu dex- ,, trum, altero ad sinistrum constituto) celebrasset.

XX. Non tamen defuerunt, qui *solitarias* has Missas propugnarent, atque Sacerdotem tametsi *solus* esset, posse omnia etiam *pluraliter* ad circumstantes dicta veraciter enuntiare. E præ reliquis is Petrus Damiani in Opusculo ad Leonem *inclusum* sive Eremitam, quod, intitulavit *Dominus vobiscum*, quo pluribus ostendere conatur, quod Sacerdos in Missa possit veraciter dicere *Dominus vobiscum*, aliaque similia; atque sibi etiam respondere,

atque

æque quam Clericus privatim Horas Canonicas recitans, potest simili pronuntiare, & sibi ipsi respondere.

XXI. Ex quo consequens esset, quod nisi Decreta positiva obstarent, non minus liceret Sacerdoti sine Ministro, Missam facere, quam privatim Horas Canonicas persolvere: quam sequelam, ut legitimam non obscure quoque agnoscit Cardinalis Bona.

XXII. Quidquid sit, hoc certum est Missas has *solitarias*, quæ a solo Sacerdote, nemine præsente, aut ministrante, dicebantur, pristinis sæculis ignota fuisse; privatas vero olim rariores, quam hodie; hasque posterioribus sæculis nimium esse multiplicatas, ut infra notabitur.

Adhæc constat, juxta modernam disciplinam ob reverentiam Sacrificii vetitum esse (saltem extra casum necessitatis) sine Ministro, seu assistente Missam celebrare; atque ad minus unum requiri ministrum Sacerdoti celebranti assistentem.

XXIII. Cum autem dubitari nequeat, quin hæc functio, nimirum ministrandi, ac respondendi Sacerdoti in Missæ Sacrificio, sapiat aliquo modo conditionem functionis Ecclesiasticæ, tribuatque jus ad ipsum altare accedendi; jam pridem creditum fuit, eam Clericalem esse, solisque Clericis committendam.

Unde antiquus Decreti Gratiani Glossographus commentans *Canon 61. Dist. 1. De Consecrat.* ubi dicitur, ut *nullus Presbyterorum Missarum solemnia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, sibique respondentibus*, quærit. *Numquid necessarium est, ut sint duo* Clerici, *aut numquid duo laici, aut unus Clericus, & alter laicus, aut alter masculus, & alter fœmina sufficerent?* Respondet: *Satis videtur, quod debeat esse* duo Clerici.

XXIV. Antiqua Statuta Diœcesis Cameracensis renovata in Synodo Diœcesana anno 1550. *tit. de Eucharistia*, habent: *Nullus sine Clerico celebrare præsumat*.

Nonne idipsum Synodi Belgicæ quodam modo supponunt, dum non alia de causa exigunt in Ecclesiarum Parochialium custodibus statum & Tonsuram Clericalem, nisi quod Custodes tanquam Ecclesiæ ministri, teneantur Parocho in celebratione Missarum, & reliquis functionibus pastoralibus assistere, & ministrare? uti *part. 7. tit. 4. cap. 1. & 2.* ostensum fuit.

XXV. Idipsum apertius declaravit S. Carolus, dum statuit in sua Synodo Diœcesana IV. *Decreto 28.* „ In Missæ etiam sacro, „ *non laicus*, sed *Clericus*, qui Altari ministret, semper adhi- „ beatur.

Deinde subjungit: „ In omni igitur Parochiali Ecclesia illum „ talem Parochus habeat, ut est Provincialibus nostris Conciliis „ præscriptum.

Nec tantum in Ecclesiis Parochialibus, sed etiam Cappellis, & Oratoriis *Clericum*, qui Sacerdoti ministret constitutum esse vult; & nisi similis Clericis fuerit, vetat in iis ab ullo Sacerdote celebrari, *nisi*, ait, *hujus rei facultatem nominatim scripto expressam a nobis impetrarit*.

XXVI. Sed quia inter Clericos nonnunquam inveniuntur, qui huic sacræ functioni obeundæ aut digni, aut convenientes non sunt, decrevit ipse Carolus ibidem: „ Clericus ne Sacerdoti in „ altare ante ministret, quam in illius ministerii functione rite „ instructus sit, & ab eo (Magistro cæremoniarum) probatus.

Et paucis interjectis: „ Nec vero Ecclesiasticus homo, Canto- „ ris, Sacristæ Custodis, *Clerici in Missæ Sacro ministrantis* mu- „ nus, aliamve Ecclesiasticam functionem in quavis Ecclesia su- „ scipiat; nisi illius uniuscuiusque muneris in ea Ecclesia geren- „ di a nobis facultatem scriptam *quotannis* renovandam, *vita e- „ tiam ac moribus a nobis probatus*, impetrarit.

XXVII. Neque ipso Carolo sufficit, ut Minister esset Clericus, atque circa suum ministerium, vitam, moresque probatus; sed insuper voluit, ut vestitu exteriori se tanti ministerii dignum ministrum exhiberet. Unde in Concilio Mediolanensi IV. *part. 2. cap. 10.* voluit, ut „ Clericus Sacerdoti ministrans semper in- „ dutus sit superpelliceo puro, & mundo, eoque non lacero, „ neque ulla alia ratione indecenti; si contra fecerit, tum ipse, „ tum Sacrista, tum Ecclesiæ Præfectus, tum Sacerdos e- „ tiam, qui sibi ministrare permiserit, plectatur arbitra- „ tu Episcopi.

Similiter Concilium Aquense anno 1585. titulo *de celebratione Missæ*, decernit: „ In celebrationem Missæ Sacerdos ne „ se conferat ad altare, nisi *Clericum* in decenti habitu, & „ cum superpelliceo mundo cum manicis, sibi intervenientem ha- „ buerit. Quibus vero in locis propter inopiam Clericus ita „ commode haberi non poterit, caveat, ne celebret absq e „ hujusmodi Clerico, nisi facultatem ab Episcopo scriptis im- „ petraverit.

Synodi Belgicæ injungentes Custodibus, ne parati sint quacumque hora Parocho celebranti, etiam *privatim* assistere in habitu decenti, & superpelliceo induti, sat indicant, se quoque desiderare habitum Clericalem, & honestum in Ministro Sacrificii. Decreta Synodorum videri possunt superius, *tit.* 4.

XXVIII. Sanctus Carolus addidit in Concilio Mediol. VI. „ Clericus, qui in Missæ Sacrificio ministrat, dum eam functionem o- „ bit, ne preces horarias, neque aliud quidquam de libro aliove „ officio recitet; sed toto intimæ pietatis studio ad ministerium „ attentus sit, quod tunc pie religioseque exequi debet Titulo, *quæ ad Missam pertinent*.

XXIX. Si laicos huic functioni adhibere ægre tulerint Concilia, multo minus mulieres adhibendas esse nemo non intelligit.

Scitur jam pridem dictum fuisse, *non oportet mulierem ad altare ingredi*, Canone 44. Laodiceno.

Et sæculo v. ad Episcopos Lucaniæ scripsit Gelasius I. „ Im- „ patienter audivimus tantum divinarum rerum subiisse despe- „ ctum, ut *fœminæ* sacris altaribus *ministrare* ferantur". *Epist. 9. cap. 26.*

Id plane prohibet Concilium Nannetense *Can. 3.* idque *secundum Canonem auctoritatem*. Et sæculo XIII. ad Othonem Cardinalem Tusculanum scribit Innocentius IV. „ Mulieres autem „ servire ad altare non audeant, sed ab illius ministerio omnino „ repellantur". *Epist. 10. cap. 14.*

Synodus Iprensis sub Rithovio *tit. 15. cap. 2.* expresse statuit, ut non permittantur in altari ministrare celebrantibus fœminæ, „ *quantumvis religiosæ*.

Antiqua Decreta Cameracensia in Synodo Diœcesana anno 1550. renovata loco citato „ præcipiunt sub pena 20. solidorum Pari- „ siensium, ne quis Presbyter permittat Altari, vel circa Alta- „ re, mulierem insistere, dum divina celebrabuntur.

Novissime quoque Synodus Namurcensis sub Wachtendonck *tit. 6. cap. 11.* „ Inhibet omnibus mulieribus tempore celebrationis „ Missæ, vel Laudum, quæ celebrabuntur cum Venerabili Sacra- „ mento, se inter sepimenta, vel cancellos altarium illorum si- „ stere propter reverentiam Sacramenti, ne & Sacerdos celebrans, „ aut alias Venerabile tenens, earum aspectu tentetur, sub pœ- „ na publicæ admonitionis, aut alia simili.

Plurima sunt & Synodorum, & Episcoporum Decreta, quibus inhibetur mulieribus accessus ad Altaria, præsertim dum ipsa divina in illis celebrantur; quæ consequenter ostendunt, omnino alienum a mente illorum esse, ut mulier quæcumque ipsi Sacerdoti celebranti in Altari assistat.

XXX. Ostendunt præallegata Decreta, quam indignum sit, ut actioni functionive tam sanctæ, ac sublimi in ministrum hodie, non laicus modo, sed nescio quis vilissimus, ac immorigerus puerulus, seu juvenis adhibeatur; quem nec honestiores laici, immo opifices sibi ministros adsciscere vellent.

Immo adeo apud plerosque vilui t Missæ Sacrificium, ut vel laicum honestiorem quasi pudeat; sibique quasi dedecori vertat, Sacerdoti in Missæ celebratione ministrare; illudque quodammodo proprium puerorum, aut famulorum credatur.

XXXI Si sanctitati ac dignitati alicujus actionis merito respondeat sanctitas, & dignitas Ministrorum; non obscurum erit colligere, quam alienum sit a sanctitate hujus actionis, admittere pueros seu juvenes, qui, non dico, nullam vitæ morumque sanctitatem sed e contra magnam deformitatem frequenter præseferunt.

XXXII. Si sancta sanctæ sint tractanda; quid indignius, quam in ministrum tam sancti mysterii admittere pueros, qui nullam hujus functionis ideam habentes, omnia quæ agunt, aut dicunt, sine ullo pietatis sensu, aut cordis affectu tanquam psittaci nihil intelligentes, aut alio distracti enuntiant, aut intra dentes sæpe balbutiunt?

XXXIII. Synodus Tridentina non vult a Sacerdote Missam celebrari, „ nisi prius, qui intersint decenter composito corporis „ habitu declaraverint se mente, ac devoto cordis affectu, non „ solum corpore adesse.

Hæc si in assistentibus indifferenter requirat; an minus forsan in ministrante, qui proprius Sacerdoti assistit; atque tanquam minister Sacerdotis magis ad Sacrificii oblationem, tanquam actionem concurrit?

XXXIV. Immo S. Carolus vult, ut „ cum Sacerdos ad Altare „ accesserit Sacrificium Missæ facturus, Clericus, qui tunc illi „ ministraturus est, ubi alius non sit, qui tunc hoc officium præ- „ stare possit, circumspiciat astantes, & si quempiam animadverte- „ rit marem, vel fœminam incomposito corporis habitu, vel a- „ lias cum injuria, vel irreverentia sanctissimi illius Sacrificii in- „ teresse, moneat graviter ... Missa vero inchoata, si quid hujus- „ modi fiat, hoc idem officium admonendi itidem ille minister „ Clericus præstet modeste, & graviter." Concil. Mediolanense IV. *part. 2. cap. 10.*

Nostro hoc sæculo si vixisset Carolus, vidissetque nullum pene nisi pueros, aut viliores homines in Missæ administros adhiberi, cavisset profecto hoc monendi officium illis committere; quin potius designasset, qui removendis repellendisque a sacris Altaribus hujusmodi immorigeris, ac vilibus ministris invigilarent.

XXXV. Quandoquidem ob hujus Sacrificii sanctitatem ac reverentiam Sacerdos ex præscripto Concilii Tridentini Missam celebrare nequeat, nisi prius qui intersunt, externo habitu ostendant, se mente ac devoto cordis affectu adesse; an licitum erit Sacerdoti Missam celebrare priusquam adsit ministraturus, qui externo corporis habitu declaret, se mente, ac devoto cordis affectu adfuturum, & ministraturum?

XXXVI. Adhæc, Minister Sacrificii Sacerdoti respondens, vices totius populi supplet, & publici Ecclesiæ Ministri partes agit.

Porro an quidquam indecentius, quam ut nomine Ecclesiæ sive fidelis populi, in actione adeo sublimi deputentur vilissimi quique puerul, aut juvenes, qui nec quid agatur intelligunt, nec attendunt.

XXXVII. Quis sane infidelium, aut Hæreticorum non putet esse actionem ludicram, aut vilissimam quamdam tragœdiam, dum videt Sacerdotem cum nescio quo immorigero, ac verba vix balbutiente puero, in altari alternatim Psalmum, & orationes recitantem; ipsam confessionem facientem, aliaque agentem? Quis unquam infideli, aut hæretico persuadebit, ibi actionem sublimissimam, & qua ipsa Religio Christiana sanctiorem, aut digniorem non habet, peragi?

XXXVIII. Immo ni abusus hic adeo invaluisset; atque Fidelium fides ob multiplicitatem Missarum circa hujus actionis dignitatem ac sublimitatem pene elanguisset, etiam ipsis Catholicis indubie hic abusus appareret execrandus, & intolerabilis; utpote ipsum Sacrificium in summam profanationem ac vilipendium adducens.

XXXIX. Sane si ullibi hic verificatur, quod mala consuetudo sive corruptela, nisi citius eradicetur, in privilegium & jus assumatur, ac pro lege venerari incipiat. *Can. 3. Dist. 8.*

Neque

Neque hic abusus aliunde, quam ex nimia Missarum privatarum multiplicatione, & mercenario multorum Sacerdotum celebrandi modo originem, & incrementum habuisse certum est; atque inde una quasi invaluit, quod sæpius nec pueri illi ad ministrandum haberi queant; ni & ipsi munusculo aliquo alliciantur; immo quidam ex ipsa Missæ assistentia, non secus ac Sacerdotes ex celebratione quæstum aucupentur, & sollicite quærant: atque ita ab infantia quasi mercenariam ideam de divinis Officiis, & functionibus concipiant.

XL. Episcopi, aliique Ecclesiarum Prælati, & Pastores facile ex his perspicere poterunt, quam merito totis viribus conentur hunc abusum, ipsi Missæ Sacrificio adeo indignum, & ipsum Sacrificium profanantem, & quasi ritui hæreticorum exponentem, penitus eradicare; attendentes „ ut non nisi gravissime, & ut „ summum quoddam totius Ecclesiæ negotium celebretur hoc Sa„ cramentum, neque quilibet etiam nullius sensus puerulus ad „ ministrandum admittatur “: ut loquitur Petrus de Soto, *De Sacr. Eucharist. lect. 15.*

CAPUT IV.

De Oblationibus populi inter Missarum solemnia.

1 *Oblationum usus antiquus.*
2 *Quis oblationem ritus in Ordine Romano?*
3 *Sæculo VI. præcipitur panis, & vini oblatio.*
4 *Ex pane oblato Eulogiæ populo distribuebantur; in quarum locum successit Panis benedictus.*
5 *Formula benedicendi Eulogias.*
6 *Panis benedictus sumebatur olim ex pane a populo oblato pro consecratione.*
7 *Hodie pro Pane benedicto offertur specialis panis.*
8 *Hic Panis est symbolum unionis, & non nisi in Missa Parochiali offerendus.*
9 *Quo affectu offerendus.*
10 *Qua ratione Panis hujus oblatio Juribus honorificis adscribatur?*
11 *Occasione prærogativæ in præsentatione Panis benedicti controversiæ motæ.*
12 *Olim Eucharistia consecrabatur ex pane, & vino oblato a populo.*
13 *Hodie etiam hujus ritus extat memoria.*
14 *Oblatio panis, & vini mutata in denarios.*
15 *Primitus hi in usum pauperum cedebant; postea in usum Sacerdotis.*
16 *Paulatim usus oblationum pene defecit; & quæ defectionis ratio?*
17 *Usum oblationum instauratum voluit Sanctus Carolus.*
18 *Quibus motivis populus ad usum oblationum excitandus, & quo affectu eas facere debeat?*
19 *Notorie criminosi oblationes non recipiendæ.*
20 *Prudenter hodie in hoc procedendum.*
21 *Rejiciendi publice a sancta Eucharistia non semper repellendi ab offerendo.*

I. UT populus ad ipsius incruenti Sacrificii oblationem se concurrere amplius ostenderet; atque una cum Sacerdote sacrificium offerre, vetus in Ecclesia Christianorum mos fuit, ut qui ad Missarum solemnia conveniebant, suam unusquisque partem sacrificii offerret.

Ad hunc ritum non obscure alludit Sanctus Cyprianus *libro De Operibus, & Eleemosyna*, dicens: *Locuples & dives es, & Dominicum celebrare te credis, quæ in Dominicum sine* Sacrificio *venis, quæ partem de* sacrificio, *quod pauper* obtulit, *sumis.*

Hæc verba Cypriani expendens vir eruditus Nicolaus Rigaltius, scribit: *Sacrificia dicit eleemosynas in usus fidelium collatas. Inter eleemosynas erant* panes *per Eucharistiam* sacrandi. *De panibus autem istis quandoque dives parcus, & sterilis, hoc est, qui nihil contulerat in eleemosynam, sumebat Eucharistiam. Quod pudendum esse, ait Cyprianus.*

II. Plurima sunt pristini illius moris apud Antiquos testimonia; eumque per plura sæcula in Ecclesia perdurasse, evincit antiquus Ordo Romanus post tempora Sancti Gregorii conscriptus; in quo legitur. *Transit Sacerdos ad suscipiendas oblationes. Interim Cantores cantant offertorium cum versibus, & populus dat oblationes suas, id est,* panem *&* vinum, *& offerunt cum fanonibus candidis, primo masculi, deinde fœminæ.* In Ordine Romano II. apud Mabillonium *tom. 4. Musæi Italici, pag. 47.* notatque *pag. 554* Fanones hic accipi pro *panno oblongo* ad offerendas, recipiendasve oblationes.

III. Quin & hujus ritus tanta fuit apud Majores nostros religio, ut dum sub finem sæculi VI. deprehendissent Patres Concilii Matisconensis II. Christianos nonnullos ad Missarum solemnia accedere. *nullam admoventes hostiam*, decreverint *Can. 4. Ut in omnibus Dominicis diebus Altaris oblatio ab omnibus viris, & mulieribus offeratur tam* panis, *quam* vini, *ut per has oblationes, & peccatorum suorum fascibus (a) careant, & cum Abel, vel cæteris juste offerentibus promereantur esse consortes.*

IV. Hunc ritum indicare quoque videtur Concilium Nannetense (quod sæculo IX. celebratum creditur) *Can. 9.* Presbytero mandans, ut de oblationibus, quæ offeruntur a populo, & consecrationi supersunt, partes *incisas* habeat in vase nitido, quas post Missam illis distribuat, qui non communicarunt. Quas particulas Canon *Eulogias* vocat, quarum vices hodie in nonnullis Ecclesiis supplet *panis benedictus*: quem in locum *Eulogiarum* successisse omnes agnoscunt; ut propterea dixerit Honorius Augustodunensis in *Gemma c. 47.* panem illum vocari *Eulogiam*.

V. Benedicebantur Eulogiæ hac formula, quæ in dicto Canone præscribitur. *Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, benedicere digneris hunc panem tua sancta, & spirituali benedictione, ut sit omnibus salus mentis & corporis, atque contra omnes morbos, & universas inimicorum insidias tutamentum. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum panem vitæ, qui de cælo descendit, & dat vitam, ac salutem mundo, & tecum vivit, & regnat, &c.*

VI. Præterea ex hoc Canone patet, Eulogias sive panem benedictum olim desumptum esse ex panibus oblatis pro consecratione, quod & apud Græcos servatum fuisse testatur Cabasilas in expositione Liturgiæ *cap. ult. Sacrificio peracto, ait, Sacerdos* oblatum *panem, ex quo* sacrum *panem abscidit*, in multa *divisum tradit* fidelibus: *ut qui sanctus sit, eo quod Templo fuerit dedicatus, & oblatus. Illi autem cum reverentia suscipiunt, & dextram deosculantur.*

VII. Postquam vero hodiernæ illæ graciles, & rotundæ hostiæ pro consecratione confici cœperunt, Parochiani, aut unus pro omnibus, *panem* offerre cœperunt; qui per Parochum benedictus, Parochianis inter Missarum solemnia distribuitur in signum communionis; sive ut tesseram, quam Christiani a suo Parocho accipiunt, in signum fraternæ communicationis in fide, & charitate.

VIII. Cum autem hæc unio, & contesseratio specialiter esse debeat inter fideles unius Parochiæ; utpote unam quasi Ecclesiam constituentes, etiam hoc unitatis, & charitatis symbolum in solis Ecclesiis Parochialibus, sub Missa Parochiali distribuendum est. Vid. Conc. Rothomag. 1581. *tit. 9. num. 23.*

IX. Optandum esset, ut nobiles aliique, tum in recipiendo, tum offerendo pane benedicto, meminissent, panem hunc esse *vicarium* sacrosanctæ Eucharistiæ, ideoque a sanctis Patribus appellari ἀντίδωρον, & ita cum humilitate accipiendum, uti monet Franciscus le Roy Antecessor Aurelianensis, in tractatu De Juribus honorificis in Ecclesia *lib. 1. cap. 12.*

X. Hic ostendit insuper eodem loco, hujus panis oblationem, & acceptionem Juribus honorificis eatenus annumerari, quod nobiles, aliique honoratiores personæ in illius præsentatione, & receptione aliqua prærogativa gaudeant; quod & asserit Mathias Mareschal in suo tractatu Gallico *Des Droits honorifiques, titulo De distributione panis benedicti*; testaturque, *panem benedictum ordinarie præsentari Toparchis, Nobilibus, Officialibus, aliisque secundum gradus, & officii prærogativam; quantumvis rationi magis consonum videretur, eum distribui primo occurrenti, quemadmodum sacra Eucharistia distribui solet, cujus hic panis est quoddam symbolum.* Hæc ille.

XI. Occasione prærogativæ nonnunquam quæstiones litesque oriri notat idem Mathias; ac signanter sub initium hujus sæculi quæstionem fuisse super præsentatione hujus panis inter uxorem Patroni, & Parochianos; illa sustinente sibi privative competere vice sui mariti prærogativam præsentandi panem benedictum; quod & ipsi per tres sententias conformes adjudicatum fuit.

XII. Insuper ex citato Canone Nannetensi constat ipsam Eucharistiam ex pane, quem populus offerebat, fuisse confectam, quod & indicat Sacramentarium sancti Gregorii apud Pamelium *pag. 179.* Postquam enim præcepit cantari Offertorium, ait: *Et offeruntur a populo oblationes, &* vinum, *e quibus in Altari ponuntur; ut* sacrentur.

Item Ordo Romanus loco citato, ait: *Archidiaconus accipiens oblatas ponit tantas super Altare, quantæ possunt populo sufficere.*

XIII. Quin & nonnullæ, quæ etiamnum hodie extant in Missali, orationes *secretæ*, quæ olim dicebantur *super oblata*, hunc morem evidenter supponunt; ac præ cæteris oratio *secreta* dicenda Dominica V. post Pentecostem, his verbis expressa. *Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, & has* oblationes *famulorum famularumque tuarum benignus assume; ut quod* singuli *obtulerunt ad honorem, singulis proficiat* ad salutem.

XIV. Quo tempore populus desierit panem, & vinum in Missa offerre, incertum est. Hoc constat, quod tempore Honorii Augustodunensis moris jam esset, loco panis sive farinæ *denarios* offerri; creditque Honorius, mutationis hujus originem rariori Fidelium communioni adscribendam. *Quia, ait, populo non communicante, non erat necesse, panem tam magnum fieri, statutum est, eum in modum* denarios *formari, & ut populus pro oblatione farinæ* denarios *offerret.* In Gemma animæ, *cap. 58.*

XV. Addit deinde Honorius: *Qui tamen denarii in usum pauperum, qui membra sunt Christi, cederent, vel in aliquid quod ad hoc sacrificium pertinet.*

Verum, ut advertit Christianus Lupus *Dissertatione 2. proœmiali ad tom. 3. Schol. in Canones cap. 11. Hæc paritas, quod non esset Apostolicæ legis, & quod priorum oblationum emolumentis, aut non possent, aut nollent privari Sacerdotes, non diu permansit: uti antea panis, & vinum, & farina, ita & hi denarii illis pedetentim appropriari cœperunt.* Et hæc fere ubique est hodierna disciplina, ut oblati denarii inter Missarum solemnia ad Altare cedant Sacerdoti, nisi alio titulo alteri competere ostendantur: sed de hoc jure latius infra, ubi de Decimis, aliisque Ecclesiasticis proventibus agetur.

XVI. Illud hic insuper monet Christianus Lupus, quod, postquam denarii oblati in usum Sacerdotum cedere cœperunt, *hinc ob avitam populi, de Cleri avaritia, & nimis proventibus calumniam, defecerit paulatim etiam denariorum oblatio, contracta fere ad solam Missam in exequiis defunctorum. Accedens (pergit Lupus) Ecclesiarum, Altarium in eadem etiam Ecclesia, Sacerdotum, plurium quotidie in eadem quoque Altari Missarum multiplicatio istam contractionem strenue adjuvit.*

XVII. Hunc oblationum morem, & institutum ab Apostolorum tempore ad nos devolutum; at injuria temporum pene abroga-

(a) *Fascibus*, id est onere vel congerie.

rogatum, variæ Synodi posterioribus his temporibus restituendum decreverunt: atque præ cæteris Synodus Mediolanensis IV. sub sancto Carolo *part. 2. cap. 15.* declarat: ,, Oblationum institu- ,, tum quo gravius his temporibus a fidei doctrinæque Catholicæ ,, hostibus exagitatur, & languescente pietatis studio, quo ma- ,, gis a Fidelibus negligitur, hoc diligentius servari, atque ad ,, executionis usum, ubi intermissum est, revocari convenit, ,, cum præsertim, & ad divinum cultum pertineat, & populis ,, salutare sit, ad expiandaque peccata utile.

Postea monet Episcopos, ut omni modo curent: ,, ut in so- ,, lemnitatibus Domini, diebusque Dominicis, ac Festis item, ,, quos coli, aut præcepti, aut consuetudinis est, omnis Christia- ,, nus aliquid, prout sua quisque *pietate devotioneque maluerit*, ,, Deo offerre procuret, idque in Ecclesia, vel Cathedrali, cum ,, ad Missæ Sacrificium, quod solemniter celebratur, vel in Pa- ,, rochiali cum Parocho convenerit.

Quo gratius autem Deo sit quod offerunt, ad præstandum accedant ,, *Fideles intima animi pietate, spirituali hilaritate, san-* ,, *cta charitate; omnique Christianæ devotionis testificatione.*

XVIII. Hujus quoque instituti restitutionem multum ursit Synodus Coloniensis, anno 1549. *cap.* 20. declaratque illud pene totum abire cœpisse in desuetudinem, *hominibus piis causam, & originem offerendi ad Altare ignorantibus, & impiis cupiditate Sacerdotum usum illud introductum calumniose asserentibus.*

Quapropter præcipit Verbi divini Concionatoribus, ut populo veritatem rei illius & utilitatem exponant; hortenturque omnes sequi Majorum studia, ut vel exigui munusculi oblatione suam pro rebus a Deo acceptis ostendant gratitudinem.

En primum motivum, quo populus ad hunc ritum excitandus est.

Deinde subjungit alterum motivum: *Quo etiam preces Ecclesiæ in eos conquadrent.* Certum enim est, jam pridem Ecclesiam voluisse specialem in Missa memoriam offerentium fieri; atque plures etiamnum recitari orationes ad offerentes specialiter directas; uti capite sequenti latius ostendetur.

Præterea monet Concionatores, ,, ut inculcent eis, quod Deus ,, non tam ad dona, quam ad voluntatem, & mentem piorum ,, respiciat: quamquam locupletes, & divites convenit esse libe- ,, raliores, *quo gratitudinis signum de se amplioris præbeant, &* ,, *testentur se a Deo ad Dei honorem, & cultum, habere quid-* ,, *quid habent.*

Merito hic præmonuit Synodus, ut hæc populo proponantur, & inculcentur a Concionatoribus, *illis præsertim, qui de oblationibus populi non participant, ad cupiditatis speciem tollendam.*

XIX. Denique S. Carolus paternarum traditionum, atque Canonicæ disciplinæ zelosissimus conservator, & instaurator, in citato Concilio IV. decrevit: ,, ab iis oblationes ne recipiantur, ,, ut antiquo Canone vetitum est, qui scilicet inter se iniquo ani- ,, mo dissidentes, inimicitias exercent, qui usurarii, meretrices, ,, sacrilegi, raptores, quive alio nomine publice notorieque cri- ,, minosi sunt.

Canon antiquus, cujus hic meminit S. Carolus, est *Canon* 93. Concilii Carthaginensis IV. relatus apud Gratianum *Dist.* 9. *Can.* 2.

XX. Tametsi optandum esset, ut juxta mentem Ecclesiæ, purioremque ejus disciplinam, hujusmodi notorii, & scandalosi peccatores ab Altaribus removerentur, nec ad offertorium admitterentur; nihilominus magna prudentia, & moderatione opus est, ut Parochi præsertim ac inferiores Presbyteri eam disciplinam, ubi plane abolita est, revocent, meritoque priusquam quidquam attentent, Episcopos, aliosque Superiores consulant: qui & sacris Canonibus ab una parte, & temporum, personarum conditione, aliisque circumstantiis ab altera parte rite expensis, judicent, qualiter expediat, Canonicam hanc disciplinam esse executioni mandandam.

XXI. Neque illud dubium est, quin publici ac notorii peccatores nonnunquam ad offerendum oblationes ad Altare admittendi sint; tametsi ad sacram Eucharistiam nullatenus essent recipiendi, immo publice etiam rejiciendi, ob evidens periculum sacrilegii in hac admissione, non item in illa concurrens, nec non ob majus scandalum ex admissione ad sacram Eucharistiam, quam ex admissione ad offerendum verisimiliter oriturum.

CAPUT V.

De Honorario Missæ; & de quibus ejus occasione populus instruendus?

1 *Unde factum est ut Denarius extra Missam Sacerdoti offerri cœperit?*
2 *Quo tempore hoc cœptum fieri?*
3 *Pecuniaria eleemosyna sæculo* IX. *nota fuit.*
4 *Ex hac eleemosyna paulatim invaluit, ut laici voluerint Missas* speciales *pro se celebrari, quod initio vetitum videtur.*
5 *Idipsum erroris arguit Walafridus Strabo.*
6 *Olim arbitrio Sacerdotis relictum, utrum* unum *pro* multis, *an* singula *pro* singulis *offerentibus Sacrificia celebraret.*
7 *Hodie prohibitum plura honoraria a pluribus accipere, & uno Sacrificio satisfacere.*
8 *Sacrificium, quod hodie pro offerente Honorarium* specialiter *offertur, pluribus commune est.*
9 *Proponitur dubium circa prohibitionem accipiendi plura honoraria pro uno Sacrificio.*
10 *Hodie non minus quam olim, Sacrificium infiniti valoris est.*
11 *Olim offerentes in Missa non petebant* speciales *pro singulis Missas.*
12 *Offerentes Honoraria hodie volunt celebrari pro se* speciales *Missas.*
13 *Sacerdotes ea lege Honoraria accipientes tenentur* pro singulis *Missas* singulas *celebrare.*
14 *Decretum Alexandri VII. in materia Honorarii.*
15 *Resolutio S. Congregationis in eadem materia.*
16 *Decreta Pontificum, & resolutiones S. Congregationis infidelitatem, & avaritiam Sacerdotum duntaxat feriunt.*
17 *Idipsum sæculo* XIII. *ostendit Archiepiscopus Cantuariensis.*
18 *Conciliatur doctrina Walafridi Strabonis cum censuris Pontificum.*
19 *Non minus hodie, quam olim Sacrificium pluribus Missæ assistentibus pro ratione devotionis prodest.*
20 *Honorarium hodiernum est quædam oblationis species, & ita a populo offerendum.*
21 *Monendus est ne nimium fidat multitudini* Honorariorum.
22 *Ut quis sit particeps Sacrificii, quid requiratur?*
23 *Sacrificium non applicatur pro solo Sacerdotum arbitrio.*
24 *Quæ fuerit occasio eam opinionem imputandi Ecclesiæ?*
25 *Pauperes æque ac divites Sacrificii participes esse possunt.*
26 *Quid operetur specialis Sacerdotis applicatio?*
27 *Plus prodest devote Missæ assistere, quam curare pro se* specialiter *celebrari.*
28 *Ecclesia præcepit Missæ interesse, sed nunquam præcipit curari Missas speciales celebrari.*

I. CUm invaluisset vice *panis*, & *vini* offerri in Missa *denarios*, idque in usum Sacerdotis celebrantis, tandem visum est, idipsum, quod in Missa offerre licebat, quoque ante vel post Missam offerri posse.

Itaque dum jam sensim oblatio inter Missarum solemnia pene cessasset, atque in Missis præcipue privatis oblatio parum nota esset, tunc qui pro se *specialiter* tanquam *offerente* Missam celebrari, & orari volebat, id oblato *denario* a Sacerdote postulabat, atque hinc ille *denarius*, quem hodie *Honorarium*, aut *stipendium* Missæ vocamus.

II. Quo tempore denarii in Missa oblati in usum Sacerdotum cedere cœperint, & quando cessante oblatione in Missa, *denarius* extra Missam Sacerdoti offerri ab his, qui pro se Missam celebrari petebant, incertum est.

Sæpius laudatus Joannes Mabillonius in præfatione ad primam partem sæculi III. Benedictinorum *numer.* 62. fatetur, oblationi panis, & vini a laicis antiquitus fieri solitæ, successisse eleemosynam pecuniariam Presbytero factam, quam *stipendium* vocant, videturque ipsi id fieri cœptum sæculo VIII. saltem in Missis privatis, non tamen ubique passim ante sæculum XII.

III. Pecuniariam eleemosynam satis aperte designat Chrodegangus Metensis Episcopus, in regula Canonicorum scripta sub initium sæculi IX. *cap.* 32. Et sæculo XI. pecuniam in usum Sacerdotis, etiam extra Missarum solemnia, oblatam fuisse testatur Petrus Damiani, *lib. 5. Epist.* 15. at hujusmodi *pecuniæ oblatæ admissionem, & in Clerico, & in Monacho tunc male oluisse*, advertit Christianus Lupus. Vide Dissertationem meam *De pensionibus.*

IV. Hinc factum (ait Mabillonius) ut laici ob modicam stipem singulas quique Missas sibi arrogarent.

Hunc usum introduci cœptum reprehendere videtur Eugenius Papa II. in Concilio Romano anno 826. *cap.* 17. ,, Presbyteri ,, nullius blandiantur, aut suadeantur sermonibus, ut *non om-* ,, *nium* ad se concurrentium in *quibuslibet* sacris locis oblationes ,, ad Missarum solemnitates recipiant: quia cum mediatores Dei ,, hominumque existant, in exercendis votis relaxandisque pecca- ,, tis largissimam debent orationem peragere". Idipsum repetit Leo IV. in Synodo Romana.

V. Eodem tempore Walafridus Strabo nascentem ejusmodi morem erroris arguit in libro *De rebus Eccles. cap.* 22. ,, Sed & in ,, hoc *error non modicus* videtur, quod quidam se non posse ali- ,, ter *plenam* commemorationem eorum facere, pro quibus offe- ,, runt, nisi *singulas* oblationes pro *singulis* offerant, vel pro vi- ,, vis, & defunctis non simul æstimant immolandum, cum vere ,, sciamus unum pro omnibus mortuum, unum panem esse, & ,, sanguinem, quem universalis Ecclesia offert. Quod si cui pla- ,, cet, pro singulis singulatim offerre: pro solius devotionis am- ,, plitudine, & orationum augendarum delectatione id faciat, ,, non autem pro *stulta* opinatione, qua putet unum Dei Sacra- ,, mentum, non esse generale medicamentum.

VI. His Walafridi Strabonis verbis relatis, ait Cardinalis Bona, *lib. 2. Rerum Liturg. cap. 8. n.* 7. ,, Hactenus ille, cujusque ,, Sacerdotis arbitrio, seu devotioni relinquens *unum* pro *multis* ,, offerentibus Sacrificium, aut *singula* pro *singulis* celebrare. No- ,, strorum vero temporum alia conditio est, alii mores, nec ul- ,, lus ignorat, quid de hac re ab Apostolica Sede statutum sit.

Finalibus his verbis indicari, quæ tum sub Urbano VIII. tum Alexandro VII. in hac materia decreta fuere, haud obscurum est.

VII. Et quidem sacra Congregatio Cardinalium super interpretatione Concilii Tridentini, auctoritate Urbani VIII. anno 1625. declaravit: ,, Ubi pro pluribus Missis, etiam ejusdem qualitatis ,, celebrandis stipendia quantumcumque incongrua, & exigua, si- ,, ve ab una, sive a pluribus personis collata fuerunt, aut con- ,, feruntur in futurum Sacerdotibus, Ecclesiis, Capitulis, Colle- ,, giis, Hospitalibus, Societatibus, Monasteriis, Conventibus, ,, Congregationibus, domibus, ac locis piis quibuscumque tam ,, sæcularibus, quam Regularibus, sacra Congregatio sub obte- ,, statione divini judicii mandat ac præcipit, ut absolute tot Mis- ,, sæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præ- ,, scriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinet, suæ obli- ,, gationi non satisfaciant: quin immo graviter peccent, & ad ,, restitutionem teneantur.

VIII. Quid igitur? probavitne Urbanus VIII. ita pro uno offerri posse Missæ Sacrificium, ut illi soli & non aliis pluribus prosit; aut pro uno solo, reliquis exclusis, offerri posse, quod *errorem non modicum, & opinionem stultam* esse, dixit Walafridus? nequaquam sane. Nec enim minus Sacrificium Missæ hodie,

die, quam olim, etiam illud, quod ratione accepti *stipendii* a Sacerdote pro aliquo particulari sub *stricta*, ut vocant, *intentione*, celebratur pro *omnibus fidelibus Christianis, vivis atque defunctis offertur*. Nec minus in Missis illis, quas accepto stipendio, pro aliquo particulari celebrat Sacerdos, quam in aliis *liberæ*, ut aiunt, *intentionis*, a Sacerdote, instituitur *memento vivorum, & mortuorum*, ubi Sacerdoti liberum manet, non obstante *stricta intentione*, specialem aliquorum memoriam facere; quin ex præscripto Missalis, subjicit: *Et omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est, & nota devotio, pro quibus tibi offerimus, &c.*

Unde & Synodus Tridentina docens, Missas nullas esse proprie *privatas*; sed omnes censendas esse *communes*, hanc inter cæteras rationem reddit: *Quod a publico Ecclesiæ Ministro non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus, qui ad Corpus Christi pertinent, celebrentur. Sess. 22. De Sacrificio Missæ, cap. 7.*

IX. Cur ergo Sacerdos a pluribus *honorarium*, sive *stipendium* accipiendo non satisfacit, *unum* pro omnibus Sacrificium offerendo: quemadmodum olim dum oblatio panis, & vini in Missa fieri solebat, uno eodemque Sacrificio pro pluribus offerentibus oblato satisfaciebat? Num forsan qui hodie *specialiter* pro se petunt, *dato stipendio*, Missam celebrari, aliquid plus de Sacrificio participant, quam olim participabant *offerentes* in Missa: vel offerentes plus participabant, si pauci quam si plures offerrent?

X. Sicuti ipsum Sacrificium Missæ semper fuit quantum ex parte Christi primarii offerentis, & Hostiæ oblatæ infiniti valoris; ita semper incertum fuit, quantum ex illo infinito cuique offerenti, aut adstanti applicaretur; quidve ipsa Sacerdotis celebrantis intentio in hac fructus Sacrificii applicatione, ex mero Dei beneplacito dependente, valeret

XI. Primitus ergo fideles sua munera offerentes, non petebant Missam *specialiter pro se* celebrari; sed sufficere credebant, si Missæ Sacrificio devote conjungerentur; atque una cum Sacerdote ipsum Sacrificium offerrent; divinæ misericordiæ confidentes, Sacrificii fructum sibi applicandum pro ratione Sacrificii, & dispositionis.

XII. At alia est hodierna offerentium *honoraria*, sive *stipendialis* Missarum intentio. Hi enim ea mente, & conditione *stipendia* offerunt, ut tot Missæ quot dantur stipendia *specialiter pro se*, vel *alio* quem nominant, celebrentur, & specialiter applicentur.

XIII. Et licet incertum sit, quid hæc specialis applicatio valeat; immo sub sola intentione *generali* stando *non minus sæpe apud Deum mereatur, quam particularius exigendo*; uti monet Pius Gersonius *tract. De Sollicitud. Eccles.* nihilominus Sacerdotes *honoraria* ea intentione, & lege a Fidelibus oblata accipientes, ipsius quasi justitiæ leges infringerent; suamque avaritiam proderent, si intentioni Fidelium non satisfacerent: hancque solam justitiam, atque Sacerdotum avaritiam suo Decreto Urbanus VIII. merito jugulavit; nihil de valore Sacrificii pro pluribus oblato; aut de efficacia applicationis ipsius Sacerdotis definiens.

XIV. Eodem immo majori fundamento hanc, quam quorumdam Sacerdotum sordida avaritia, & cæca cupiditas parturiverat, opinionem damnavit Alexander VII. anno 1665. *Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre; neque etiam est contra* fidelitatem, *etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.*

XV. Similiter proposito dubio Sacræ Congregationi: *An cum Ordinarius præscripserit eleemosynam congruam juxta qualitatem loci, personarum ac temporum, Sacerdotes accipientes stipendium minus congruum, teneatur Missas illis ab offerente præscriptas celebrare? Respondit S. Congregatio*, Teneri.

Item, cum quæsitum esset ab eadem Congregatione: *An Sacerdotes, qui tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Cappellæ, legati, aut salarii, possint etiam manualem eleemosynam pro Missis votivis, aut Defunctorum, recipere, & unico Missæ Sacrificio utrique oneri satisfacere?*

Censuit Congregatio: *Sacerdotes quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Cappellæ, legati, aut salarii, si eleemosynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utrique obligationi satisfacere.*

XVI. Hæc aliaque sententiarum monstra, quæ sacrilega Sacerdotum quorumdam aviditas adinvenit, si quis una cum censuris hisce attendat, facile intelliget, Pontificum in censurandis propositionibus mentem dumtaxat fuisse, injustitiam & avaritiam Sacerdotum, Fidelibus Laicis imponentium, refrenare.

XVII. Quod & non obscure sæculo XIII. (quando Honorarium Missæ jam invaluerat) ostendit Archiepiscopus Cantuariensis anno 1231. in suis Constitutionibus *Can. 2.* decernens: *Nullus plura recipiat annalia celebranda, quam habet Socios celebrantes, illo casu excepto, in quo procurant suffragia fieri pro Defuncto*, consentit expresse *Defuncti memoriam alii, vel aliis copulari. Ne credat celebrans se dicendo Missam unam posse satisfacere pro duobus, pro quo utroque* promisit specialiter, *& in solidum celebrare.*

XVIII Quod ergo suo tempore dixit Walafridus, *errorem non modicum, & stultam opinionem* esse illorum, qui prætendebant, non posse satisfieri *pluribus* Offerentibus, nisi pro *singulis singulæ* Missæ celebrarentur: ideo dixit, quia tum temporis nondum invaluerat mos hodiernus dandi stipendium Sacerdoti *ea lege* ut pro dante *specialiter* Missam celebret; sed oblatio simpliciter fieret; ea dumtaxat conditione, ut in Sacrificio *specialis* commemoratio fieret in ordine Offerentium.

Cum ergo ex parte Offerentium nihil esset, quod ad *singulas* Missas pro *singulis* Offerentibus celebrandas cogeret; nihil quoque impediebat, quominus *uno* Sacrificio, quod ex parte Sacrificii est infiniti valoris, omnibus satisfieret. At postquam populus incepit offerre Honorarium sive stipendium Sacerdoti, ea lege, ut pro se *specialem* Missam celebret, justitiæ leges refragantur, ut uno Sacrificio, contra fidem, saltem tacite datam, pluribus satisfiat.

XIX Manet ergo etiam hodie verum, quod Missæ Sacrificium quantum est ex parte Christi primarii Sacrificantis, & Hostiæ oblatæ sit infiniti valoris, atque Fidelibus assistentibus cum proportione devotionis, & fidei fructus illius communicetur æqualiter, sive pauci, sive multi assistant.

XX. Deinde hoc quoque indubitatum est, hodiernum Missarum *stipendium* esse considerandum, ut voluntariæ cujusdam oblationis speciem, in locum oblationis in Missas primitus fieri solitæ, surrogatam.

Instruendus ergo est populus, ne *honorarium* illud habeat tanquam pretium Sacrificii, sed ut voluntariam oblationem; qua Deum tanquam rerum temporalium auctorem recognoscens, una cum Sacerdote Sacrificium offerre, & ipsius Sacrificii, ac signanter precum, quæ pro offerentibus funduntur, particeps esse mereatur.

XXI. Monendus insuper est populus, ne in numero, aut magnitudine *honorariorum* nimium confidat; quasi eorum sola oblatione virtutem Sacrificii consequatur: cum non tam ad oblationum magnitudinem, quam offerentis affectum respiciat Deus.

Unde post alios dicit Petrus De Soto De Sacrificio Missæ *Lect. 7. intentionem Sacerdotis offerentis, & applicationem ejus prodesse quidem, sed juxta* dispositionem illorum, pro quibus *offertur: non enim quantum celebrans, aut intendit, aut vult, consequitur is pro quo celebrat, sed quantum* sua fides, *& devotio digna, vel capax est.*

XXII. Quapropter Synodus Tridentina *Sess. 22. De Sacrificio Missæ cap. 2.* docens hoc Sacrificium esse vere propitiatorium; per ipsumque fieri, ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in tempore opportuno, hanc requirit conditionem: *Si vero corde, & recta fide; cum metu, & reverentia, contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus.*

Et S. Thomas ait: Hoc Sacrificium, quod est memoriale Dominicæ passionis non habet effectum nisi in illis, qui conjunguntur huic Sacramento per fidem & charitatem 3. *part. quæst. 79. art. 7. ad 2.* Et *art. 5. Quamvis hæc oblatio (Sacrificii) ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna; tamen fit satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus secundum qualitatem devotionis, & non pro tota pœna.*

Populus ergo sæpius monendus, ut potius satagat fidem, & charitatem piumque cordis affectum in se excitare, quibus ipsi Sacrificio jungatur, quam accumulare nummos, quibus multa Sacrificia pro se offerri procuret.

XXIII. Hinc ulterius inculcandum populo, falsam omnino esse opinionem, quam per calumniam Ecclesiæ imputant hæretici, & non pauci e Catholicis, si non verbis saltem suo agendi modo probare videntur: quod *Missam ejusmodi actum externum esse sentiamus, quem Sacerdos suo arbitratu quibus velit seu vivis seu mortuis accommodare queat, etiamsi is nulla fide, nullaque præditus sit. Qui aliquam ex hoc Sacrificio ad se utilitatem redire volunt, ejusmodi sint oportet, qui ad divinam sperent misericordiam, alioqui citra propriam fidem, & devotionem aliena actio neminem salvum, & beatum facere potest, & Ecclesia Dei hac sua Sacrosancta victima homini impio nonnisi hactenus conferre aliquid potest, quam ut precibus illius causa id agat apud Deum, ut pro sua clementia hujusmodi hominum corda convertat.*

XXIV. Hæc Michael Episcopus Mersoburgensis *concione 17. De Sacrificio Missæ*, apud Georgium Casandrum in consultatione de articulis religionis ad Imperatores Ferdinandum I. & Maximilianum II. *cap. 24.* ibi pluribus ostendit; hanc opinionem falso Catholicis affingi.

XXV. Ex his quoque facile intelligent pauperes, se posse non secus ac divites esse Sacrificii participes; modo fervente charitate, & viva fide Sacrificio jungantur; memores quod Sacerdos specialiter memoriam agens *omnium circumstantium*, addat: *Quorum tibi fides cognita est, & nota devotio*. Quibus rursus evincitur, ut notat Cajetanus *applicationem hujus Sacrificii non* sola intentione, *sed* devotione *adjuncta perfici: cujus rei ratio fit, quia in Sacrificiis, & oblationibus*, quantitas devotionis *magis pensatur, quam* rei oblatæ.

XXVI. Quid igitur? nihil operatur intentio, sive applicatio Sacerdotis? Respondet Petrus De Soto loco citato: *Intentio quidem celebrantis, maxime quando ille Deo gratus est, multum prodest, sed nihil determinati tamen haberi potest, nec id opus est inquiri: cum proculdubio magis valeat devotio accedentis. Sacerdos vero hanc applicationem applicans (uti loquuntur) isti aut illi, hoc agit, uti eos Deo commendans, ipsi æstimationem valoris relinquat, & hoc quidem tam in ipso Sacrificio, quam in suis, quas vel ex Ecclesiæ ordinatione, vel voluntate propria Deo fundit, precibus.*

XXVII. Inde hanc sine ulla hæsitatione format conclusionem: *Unde non est dubitandum, melius & utilius esse fidelibus, adstare Sacrificio Missæ, & fide & devotione illi conjungi, quam curare ut pro se sæpius celebretur.*

Et licet Sacerdos etiam pro absentibus orare, & Sacrificium offerre queat; nihilominus indubitatum est, & constat ex precibus, quæ tempore Sacrificii dicuntur; Missam specialiter pro circumstantibus, sive præsentibus offerri: ipsosque fideles præsentes una cum Sacerdote offerre; adeo ut ipse Sacerdos conversus ad populum dicat: *Orate, Fratres; ut meum ac vestrum Sacrificium acceptabile fiat apud Deum Patrem omnipotentem.*

XXVIII. Hinc Ecclesia a suis primordiis rigide mandavit fidelibus, diebus Dominicis festisque Missarum solemniis devote assistere; at nullibi mandavit, ut quis Missam pro se celebrari curet. Neque hactenus ullus unquam asserit, neque asserere eum aliqua veri specie posset, utilius esse hominibus divitibus, etiam sepolita lege positiva, jubere diebus Dominicis & festis Missam pro se celebrari, quam illi devote assistere.

CAPUT VI.

Quid Sacerdotes in receptione Honorarii servare debeant, & quæ incommoda ex Honorario profluant?

1 *Honorarium accipi debet a Sacerdote ut* oblatio *voluntaria.*
2 *Honoraria habenda sunt ut alia bona Ecclesiastica.*
3 *Indignum est, ut Honoraria habeatur ut rerum profanarum pretia.*
4 *Cavendum Sacerdoti, ne de his Honorariis mercari videatur.*
5 *Nihil pro Missis* exigendum.
6 *Synodi Tridentinæ Decretum contra conventiones super Honorariis Missarum.*
7 *Decretum Synodi Mechliniensis contra similes stipulationes.*
8 *A Missæ celebratione abesse debet animus* mercenarius.
9 *Modus agendi aliquorum Sacerdotum indicat Missas ad quæstum celebrari.*
10 *Indicium animi mercenarii in Sacerdotibus.*
11 *Secundum illius indicium.*
12 *Nonnunquam mercenario modo per ratione stipendii major, vel minor est Missæ solemnitas.*
13 *Indecens est; quod ex Honorariis Missarum Sacerdotes vivere debeant.*
14 *Hinc contingit plures non solo pietatis affectu Missam celebrare.*
15 *Verendum ne hodie plures ex humano affectu ad Altare accedant.*
16 *Plures hodie videntur ordinari Sacerdotes, ut ex Missis victitent.*
17 *Ob Honoraria Sacerdotes se facile Divitum obsequio cum vilipendio Sacerdotii addicunt.*
18 *Quod remedium contra hos abusus?*
19 *Sanctus Franciscus veritus Missas* quæstuarias, *tantum unam celebrari voluit.*
20 *Sanctus Ignatius Honoraria accipi noluit.*
21 *Monasteria omne etiam sponte oblatum Honorarium respuentia merito laudanda.*

I. Hodiernum Missarum *honorarium* speciem quamdam esse voluntariæ oblationis, atque in locum oblationum successisse capite præcedenti ostendimus; consequenter, sicut Laici illud tanquam Deo acceptam oblationem Sacerdoti offerre debent, ita quoque illud Sacerdotes non tanquam pretium Missæ, sed ut *voluntariam* oblationem *grato* animo accipere tenentur: utque ostendere, se velle Deo *voluntarie* sacrificare: *Et si quando nihil aut aliquid minus* liberali *animo* honorarii *loco eis donatum fuerit, non in hoc contristentur, minimeque aliquod indignationis dent indicium: quin potius ut ostendant se magno liberalique animo gratis dare, quod gratis acceperunt; ab omni cogitatione, & desiderio muneris ac* honorarii *se semper contineant, & si quando aliquid accipere cogantur, illud quamvis* exiguum *lætiori lubentiorique animo accipiant, quam paupercula illa vidua æra minuta duo, quæ sola habebat, in gazophylacium mittebat.* Ita Directorium Ecclesiasticæ disciplinæ, Coloniensi præsertim Ecclesiæ accommodatum sub finem decimi sexti sæculi per Octavium Frangipanum Mirthum Episcopum Ticaricensem Sedis Apostolicæ per Germaniam inferiorem, & Belgarum Provincias Nuntium; nec non per Facultatem Theologicam Lovaniensem approbatum, *lib. 1. tit. De Divinis Officiis num. 53.*

II. Hinc consequitur, *honoraria* hæc tanquam Fidelium *oblationes* in sustentationem Ministrorum Ecclesiæ Deo factas, non secus ac alias oblationes, & decimas, bonis Ecclesiasticis esse annumerandas; uti recte docet Boetius Epo apud Duacenses olim Sacr. Canonum Primarius Antecessor, ad *cap. 1. tit. De Testamentis, num. 80.* adeoque falsam esse Doctorum de his *Honorariis* ideam, qui ea *quasi patrimonialibus* Clericorum accensent, atque a proventibus *vere* Ecclesiasticis distinguunt.

III. Peiorem adhuc de *Honorariis* his ideam formant illi, qui asserere non erubescunt, quod *stipendia* Missarum *ad modum pretii rerum habent medium, infimum, & summum*; considerantes sane illa non tanquam *voluntarias* fidelium religiosas oblationes; sed ut quædam profanarum rerum pretia. Quo quid turpius, ne dicam abominabilius cogitari potest?

IV. Cavendum autem Sacerdotibus, ne suo modo agendi, eam se de stipendio sive Honorario Missarum ideam habere ostendant; conventiones directe, aut indirecte super hisce Honorariis ineundo.

De qua infami mercatura quorumdam Sacerdotum ita anno 1324. conqueruntur Patres Synodi Toletanæ *Can. 6 Multa mentis amaritudine concitamur, gravisque doloris aculeus perfodit mentem nostram, intelligentes, quod aliqui Presbyteri detestanda & abominabili ambitione cæcati, pro Missis per eos celebrandis pecuniam exigunt, & super hoc ac si vellent vendere rem profanam,* impudenter mercantur: *quandoque etiam publice, qui eas faciunt celebrari, æstimantes, quod ex eorum facto perniciose vendant gratiam Dei, quæ in Sacramento Missæ confertur, vel verius ipsum Deum, qui nobis sub specie dicti Sacramenti se exhibet, pecunia posse vendi.*

V. Post hæc abominandum hunc abusum ex sordida Sacerdotum avaritia promanantem extirpare volentes, subjungunt: *Verum cum dictum Sacramentum super omnia pretiosum, sit* liberaliter *sicut cætera Sacramenta celebrandum: districtius prohibemus, ne aliquis Presbyter pro Missis celebrandis pecuniam exigat, vel rem aliam temporalem; sed grate accipiat, si aliquid per facientem Missas celebrandi oblatum sibi* charitative *fuerit,* absque pacto & conventione quacumque: *Qui vero contrarium fecerit, a celebratione Missæ per annum noverit se suspensum, & alias pro tam gravi excessu ad arbitrium proprii Episcopi puniendum.*

VI. Synodus Tridentina advertens, Sacerdotes cupiditate excæcatos nequaquam a profano illo mercimonio cessare, injunxit Episcopis, ut e medio tollant, quidquid avaritia contra reverentiam Sacrificii Missæ induxit; atque in primis, *cujusvis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro Missis novis celebrandis datur; nec non importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones potius quam postulationes, aliaque hujusmodi, quæ a Simoniaca labe, vel certe a turpi quæstu non longe absunt, omnino prohibeant:* In Decreto *de observandis, & evitandis in celebratione Missæ.*

VII. Decreto Synodi Tridentinæ satisfacere cupiens Synodus P. I. Mechliniensis, *tit de Decanis cap. 11. Pastoribus & quibuscumque Sacerdotibus inhibet sub pœna suspensionis, ne per se vel alium,* directe, *vel* indirecte stipulentur *pro Missis votivis, ad piorum postulationem celebrandis, sed quod eis* sponte *oblatum fuerit, accipiant.*

VIII. Dum vero Synodi adeo sollicite cavent, ne quæ conventio, aut illiberalis eleemosynarum exactio; aliunde turpem quæstum sapiens, occasione celebrationis Missarum interveniat; quid aliud voluerunt, nisi generaliter præcavere, ne Sacrificium Missæ, mercenario & sordido modo a Sacerdotibus tractetur, seu potius profanetur? quod & ipsa ratio clamat, ac dignitates, & sanctitas Sacrificii expostulant.

Quod si enim fatemur (ait Synodus Trident, loco citato) nullum opus adeo sanctum, ac divinum a Christi fidelibus tractari posse, quam hoc ipsum tremendum mysterium, quo vivifica illa hostia, qua Deo Patri reconciliati sumus, in altari per Sacerdotes quotidie immolatur; satis etiam apparet, omnem operam, & diligentiam in eo ponendam esse, ut quanta maxima fieri potest interiori cordis munditia, & puritate, atque exteriori devotionis, ac pietatis specie peragatur.

IX. Si hodiernum plurimorum Sacerdotum, præsertim tenuioris fortunæ inter Sæculares, & inter Regulares, quorum Monasteria hisce Missarum *honorariis* victitant, modum agendi vel leviter attendamus, proh dolor! verendum ne & hodie verissimum sit, quod jam pridem deploravit Alvares Pelagius, *lib. 2. de Planctu Ecclesiæ, art. 5.* quod tot dicantur Missæ *quæstuariæ*, ut apud populum, vel Clerum Corpus Domini jam vilescat.

Nonne plurimos hodie conspicimus Sacerdotes ad domos mortuarias cursitare, ubi stipendia, præsertim pinguiora se accepturos sperant; non secus atque opifices ac mercenarii quique, operum suorum pinguiores mercedes venantur.

X. Quam paratos, & obvios reperies Sacerdotes plurimos ad Missæ Sacrificium quacumque hora, & quocumque loco, tametsi etiam parum oportunis & canonicis, celebrandum, si congruentia ad ipsorum placitum offerantur Honoraria! econtra quam difficiles, & refractarios habebis, ut hora & loco quantumvis populo maxime opportunis, & subinde fere necessariis, Missam celebrandam suscipere velint, si Honoraria congrua desint! quasi Sacerdotes ordinati non tam essent ad offerendum Sacrificium tanquam ministri Ecclesiæ, ad devotionem, & ædificationem fidelium, quam ut ex celebratione Missarum sibi comparent *Honoraria* sive stipendia, atque ex iis vivant. Unde similes Sacerdotes parum attendere solent, num celebratio Missarum tempore aut loco magis congruis fiat, modo hoc loco aut tempore celebrando majus Honorarium accipere possint. Quid hæc nisi mercenarium Sacerdotum illorum animum in Missarum celebratione indicant?

XI. Adhæc non paucos conspicimus, tam e Sæcularibus, quam Regularibus, mercenariorum seu opificum more, stipendia Missarum pro mensura laboris, & temporis in earum celebratione impendenda taxantes atque commensurantes.

Quid hodie familiarius, quam majora taxari stipendia dum in hoc illove altari celebrantur; eo quod ob quamdam devotionem populi erga certam Imaginem, vel Sanctum, plura ad illud Altare petantur fieri Sacra? Quo fit ut pluribus Sacerdotibus concurrentibus ad celebrandum, nonnunquam tempore aliquo sit expectandum, ob quam expectandi moram, Sacerdotes illi quasi mercenarii, Missæ celebrationem ampliori stipendio compensatam volunt.

Si Ecclesiæ utilitas postulet, ut certis destinatisque horis Sacra legantur, nonne videmus, quod more mercenariorum majus stipendium requiratur, quam si libertas hora quacumque celebrandi Sacerdotibus illis relinquatur? Quo quid evidentius, in oblatione Sacrificii non tam inspici, quid hic & nunc postulet utilitas Ecclesiæ, quam quid exigat quantitas stipendii.

Si ulterius similes Sacerdotes requirantur, ut ad dissitam aliquam Ecclesiam celebrandi gratia accedant nonne mox ut quidam bajuli, aut nuntii volent stipendium labori itineris, & tempori impendendo præcise esse proportionatum?

XII. Nec hic Sacerdotum sistitur mercenarius animus. Eo enim hodie mercenarius ille taxandi modus devenit, ut ipsa Sacrificii solemnitas, non jam a Festi solemnitate atque Ecclesiæ præferi-

scripto, sed a quantitate stipendii persoluti, aut persolvendi desumenda videatur.

Quid hodie frequentius, quam Missæ Sacrificium pro cujuscumque privato affectu, nulla publica causa aut Festi solemnitate occurrente, solemnissime peragi, modo stipendium pro ratione solemnitatis, more mercenario a Ministris illis taxatum, offeratur? e contra si desit hujusmodi stipendium, occurrat quantumvis magna festivitas, non ritus solemnis, sed ritus simplicior stipendio proportionatus habebitur. Quinimmo, in nonnullis Ecclesiis conspicimus, per similes mercenarios ministros, ipsum ritum ab Ecclesia præscriptum nonnunquam truncari, & fœde mutilari: quia stipendium ipsorum judicio, quo nonnisi stipendium ponderatur, non correspondet labori quem Sacrificii decantationi cum integro ritu peragendi impendere deberent? O mercimonia!

XIII. Dicat forsan quispiam, quid mirum si honoraria, stipendiave Missarum tam anxie a nonnullis Sacerdotibus quærantur; nec faciles se ad celebrandum, nisi hæc adsint, præbeant; cum vel ipsi, vel ipsorum Conventus majore ex parte ex hisce honorariis stipendiisve vivere cogantur? Haud diffiteor, ita in more positum esse: Sed quis & illud non deploret, immo exhorrescat, ipsum tremendum divinissimumque, atque Religionis nostræ augustissimum Mysterium, eo esse vilitatis redactum, ut ceu quoddam opificium victui quotidiano parando subservire debeat?

Quis ambigat, quin temporalia modo mercenario & sordido facile ex Missarum celebratione sint quæsituri, qui Missæ celebratione tamquam medio ad vitæ necessaria paranda uti coguntur?

XIV. Atque hinc contingit, quod Sacerdotes ex Missarum honorariis victitantes, ex humano potius affectu, aut consuetudine, aut sane ex necessitate vitæ subsidia consequendi, quam devotionis affectu, & Spiritus Sancti impulsu quotidie ad Missam celebrandam accedant.

XV. Immo si horum Sacerdotum ratio agendi propius attendatur, verendum ne cum Patribus Synodi Coloniensis anno 1536. *pa. 1. 2. cap. 10.* dicere etiam hodie debeamus: *Terret nos immerito nos sermo Dominicus, qui vetat nos sanctum dare canibus, & margaritas nostras projicere ante porcos, dum quosdam leviculos Sacerdotes, illotis manibus pedibusque, ut in Proverbio est, audacius in hæc sacratissima mysteria, quam in profana irrumpere compe.imus. Quales sunt*, Qui humano affectu tantum & potius ex more, quam devotionis ardore *ad altare accedunt, quorum polluta est mens & conscientia, quos merito borrendum evangelii exemplum (quod Joannis XIII. legimus in hæc verba: Et postquam accepisset bucellam introivit in eum Satanas, & cætera, quæ sequuntur) ad meliorem vitæ frugem, altioremque tanti mysterii contemplationem revocaret.*

An non magna cum Sacrificii irreverentia hodie conspicimus, Sacerdotes vitam otiosam, immo multis defectibus, ne dicam criminibus obnoxiam agentes, necessitate victum quærendi ex stipendiis Sacrorum quodammodo compulsos, accedere ad *quotidianum* Sacrificium, non secus fere atque opifices ad opus suum manuale lucelli causa in dies properare solent?

Non dubium quin & hodie verum sit, quod olim dixit Sanctus Augustinus, *Omnem conditionem includere bonos, & malos, easque Clericos perinde falsos, ac Monachos. Sunt*, ait, *& Monachi falsi, & nos novimus tales, sed non perit fraternitas pia propter eos, qui profitentur, quod non sunt; tam sunt enim Monachi falsi, quam Clerici falsi, & fideles falsi*; & tamen nonne inviti hodie videmus, quod in plerisque Monasteriis nulla bonos inter & malos, veros & falsos fratres intercedente differentia, omnes frequentissime, si non quotidie, tremendis Altaribus assistant, quin assistere iubeantur: in illis præsertim Congregationibus, quibus vivere ex Sacrorum stipendiis in more positum est. O quot exinde non timenda sacrilegia?

XVI. Hi plerumque sunt e Sacerdotibus illis, de quibus ad Nepotem suum scribit Cardinalis Bellarminus: *Plurimi ordinari cupiunt pro utilitate sua, non Ecclesiæ, & de* celebratione Missæ faciunt artem de pane lucrando: *Unde Sacerdotium contemptibile redditur, & Ecclesia scandalis scatet.*

Nec hæc tantum in ordinatione Sacerdotum sæcularium metuenda; sed & Regularium, præsertim illorum Ordinum, qui ex honorariis Missarum victum quærere solent: omnesque, modo ætatem Sacerdotio prærequisitam attigerint, ad Sacerdotium mittere consueverunt; atque Sacerdotes ordinatos honorarii quotidiani lucrandi causa, ad quotidianum Sacrificium quodammodo adigunt. Sed de hoc latius infra *tit.* 9. ubi de *Ordine* agetur.

XVII. Ex hoc quoque Sacerdotum mercenario agendi modo evenit, ut Sacerdotes se magnatibus, & divitibus quibusque celebrandi causa Cappellanos constituant: quos hi ut servos admittunt, nec honestius plerumque tractant, quam artifices, qui ad opera sua elocanda spe mercedis invitantur; gloriosum autumantes, inter famulos, seu pedissequos suos, non tantum vile aliquod hominum genus, sed ipsos quoque Sacerdotes numerare. At de hoc abusu latius *cap.* 8. ubi de Oratoriis domesticis agitur.

XVIII. Hæc aliaque, quæ ex hodiernis Missarum stipendiis profluunt; ipsumque Missæ sacrificium horrendum in modum profanant, vileque ac contemptibile Catholicis pariter, & Acatholicis reddunt, Ecclesiarum Prælati, ac præcipue Episcopi ex mandato Synodi Tridentinæ omnibus viribus, tamquam abusum vere magnum, & execrandum eradicare tenentur; omniaque remedia adhibere, quæ eum in finem subservire queunt. Inter media autem illud non minimum videtur, ut neminem ad Sacerdotium admittant, quem verisimiliter intelligunt, eo præcipue fine Sacerdotio initiandum præsentari, ut vel sibi, vel Communitati suæ ex celebratione Missarum victum conquirant; atque ita verendum sit, ne ex celebratione Missarum faciat artem de pane lucrando. De quo latius infra, *titulo de Ordine*.

XIX. Profanationem hanc, aliaque incommoda veritus Sanctus Franciscus, teste Alvaro Pelagio, *voluit, quod in quocumque loco Fratres contenti essent una Missa, præsciens, Fratres se velle justificare Missas, & ad* quæstum eas reducere *sicut videmus hodie fieri*. Hæc ille loco supra citato.

XX. Similiter Sanctus Ignatius Societatis Fundator, *part. 6.* Constitutionum cavit: *Omnes, qui sub obedientia sunt Societatis, meminerint, se gratis dare debere, quæ gratis acceperunt, nec postulando*, nec admittendo stipendium, *vel eleemosynas ullas*, quibus Missæ, *vel confessiones, vel prædicationes, vel lectiones, vel visitationes, vel quodvis aliud officium ex iis, quæ Societas juxta nostrum Institutum exercere potest, compensari videatur: ut sic majori cum libertate possit & proximorum ædificatione, in divino servitio procedere.*

XXI. Unde & Christianus Lupus in Dissertatione 2. proœmiali ad *tom. 3. Schol. cap. 11.* ait: *Reformata quædam, omnem etiam* sponte *oblatum denarium refutantia, Monasteria sunt plurimum laudanda, & orandus est Deus, ut ad omni saltem coactioni renuntiandum nos promovere, atque ita casta Patrum corda in nos reducere dignetur.*

CAPUT VII.

De Anniversariorum, & Missarum Fundationibus, eorumque Reductione.

1 *Primis sæculis anniversaria dies obitus celebrata; sed an annuatim recurreret incertum.*
2 *Sæculo IX. anniversaria annuatim recurrentia nota fuere.*
3 *Anniversaria Regum, & Abbatum celebrabantur in Monasteriis.*
4 *Anniversaria jam pridem cum Missa, & Psalmorum cantu peracta.*
5 *In die anniversaria antiquitus campanæ etiam pulsabantur, & eleemosynæ pauperibus distribuebantur.*
6 *Occurrente anniversario Monachis, & Canonicis refectio dabatur.*
7 *Apud Canonicos hæ refectiones in denarios Canonicis præsentibus distribuendos conversæ sunt.*
8 *Anniversaria olim pro Fundatoribus, & Benefactoribus fieri solebant; nec quidquam* speciale *pro eorum celebratione assignabatur.*
9 *Hodie pro celebrante, Ministris, & etiam Ecclesiæ fabrica certa summa relinqui solet.*
10 *Qua celebritate anniversaria celebranda, pendet præcipue a Fundantium voluntate.*
11 *Anniversaria nunc valde multiplicata; & unde?*
12 *Accesserunt Missarum multarum fundationes.*
13 *Fundationis Missæ quotidianæ meminit Alexander III. eamque nonnihil restringit.*
14 *Fundationes Missarum quotidianarum non facile admittendæ sunt.*
15 *Missarum quotidianarum celebratio injuncta uni Sacerdoti ignota olim fuit.*
16 *Tempus quo ista injunctio cœperit.*
17 *Qui Cappellaniam cum onere Missæ* quotidianæ *habet, an debeat quotidie Missam celebrare?*
18 *Obligatus ratione Beneficii ad celebrandum, satisfacit dando substituto convenien. Honorarium.*
19 *Potest-ne semper possessor simplicis beneficii sub onere Missarum sibi retinere partem fructuum, dum alteri Sacerdoti committit celebrationem Missarum?*
20 *Qui accipit Honorarium pro Missa, non potest alteri eam committere parte Honorarii retenta.*
21 *Quæ disparitatis ratio?*
22 *Qui Beneficii etiam simplicis fructus percipit, debet se ut Ecclesiæ Ministrum exhibere.*
23 *Nulla Cappellaniarum cum solo onere celebrandi Missam utilitas esse solet.*
24 *Debet Fundatorum mens impleri, & quis soleat esse defectus.*
25 *Anniversaria, & Missæ fundatæ, frequenter admodum negligenter peraguntur.*
26 *Quæ Pastorum circa hæc cura esse debeat?*
27 *Qui animo mercenario his officiis interesse censeantur? quibus distributiones dandæ?*
28 *Vitandus animus mercenarius in persolvendis anniversariis.*
29 *Unde factum ut omnibus fundationibus Missarum satisfieri non potuerit?*
30 *Synodus Tridentina dat Episcopis facultatem anniversaria, & Missas reducendi ad minorem numerum; & quare?*
31 *Sacerdotes privata auctoritate ea reducere non possunt.*
32 *An Episcopi extra Synodum habeant illam facultatem?*
33 *Decretum Sacræ Congregationis potestatem Episcoporum restringens, in Belgio non receptum.*
34 *Reductiones faciendæ prævio examine, & auditis quorum interest.*
35 *Episcopus in reductione non tam utilitatem privatorum, quam augmentum divini cultus attendere debet.*
36 *Non multum urgendi Fideles ad Missarum fundationes, præsertim a Presbyteris; & quare?*
37 *Si Fundator voluerit Missam certo loco, aut tempore fieri, voluntas servanda est.*
38 *Potest Episcopus has conditiones interdum tollere, aut mutare.*

I. A Primis sæculis defunctorum extremum diem annua celebritate cultum fuisse, testis est Tertullianus, *De Corona Militis cap. 3. Oblationes pro Defunctis, pro Natalitiis annua die facimus.* Et

Et apud Cassianum, *Collat.* 19. cap. 1. legitur: *Nam prioris Abbatis, qui eidem Cœnobio præfuerat*, anniversaria *depositio solemniter celebrabantur*. Plura ibidem vide apud Gazæum in notis.

An vero anniversaria illa Officia semel tantum, an perpetuo recurrerent, non ausim affirmare, ait Mabillonius in præfatione in primam partem sæculi III. Benedictinorum, *num.* 101.

II. In Vita Sancti Eigilis Abbatis Fuldensis scribit Candidus Monachus: *Simili namque consilio atque Fratrum nostrorum de hac luce defunctorum in Natale sancti Ignatii Martyris Christi, qui paulo inferius ab hoc* anniversaria *numeratus, propter intercessionem tanti Patroni, in Missarum celebratione, psalmodiis, & oratione sancta celebrari sancivit. Hujus rei siquidem Constituto, dum cunctæ Congregationi prælecta esset, ac deinde si placeret, interrogatum fuisset, respondebatur ab omnibus: Placet. Sed ne cui fortasse hæc celebratio superstitiosa, & cassa esse videatur, legat collationes Sanctorum Patrum, & ibi reperiet hujus Festivitatis exemplum.*

Ex his non obscurum est, similia Anniversaria ut minus sæculo IX. quo dictus Sanctus vixit, nota fuisse.

III. Unde & eodem sæculo Synodus Pistensis multorum Episcoporum, & Abbatum ratas habuit *refectiones*, quas Hilduinus Abbas constituit Dionysianis Monachis in Festivitatibus Sanctorum, quorum corpora in eodem loco sunt humata, atque *Anniversario Dagoberti Regis ex Auriaco*. Deinde subdit: *Charitates etiam in* Anniversariis *Regum, & Abbatum de cellario Abbatis juxta solitum accommodentur. Item* refectiones, *Fratribus de rebus Ecclesiæ ac thesauri veluti Hilduinus ordinaverat subministrandas, hoc est in Purificatione sanctæ Mariæ, Assumptione ejusdem, Nativitate, Missa sancti Petri Apostoli*, Anniversarii Ludovici Imperatoris, *Festivitate omnium Sanctorum, dieque* depositionis *suæ decernimus*. Habentur Tom. 8. Concil. General. col. 756.

Quin & sub initium ejusdem sæculi in Conventu Abbatum Aquisgranensi *cap.* 73. decretum est *ut pro Abbate defuncto* anniversarium *fiat Officium*.

Scribit quoque circa idem tempus Amalarius, *lib.* 3. *De Ecclesiæ Officii cap.* 44. *Anniversaria dies ideo* repetitur *pro Defunctis, quoniam nescimus qualiter eorum causa habeatur in alia vita*.

IV. Quo ritu Anniversaria hæc antiquitus celebrarentur, incertum est. Hoc satis constat, non eodem ritu, nec eadem celebritate ubique fuisse peracta.

Ex verbis supra e Vita S. Eigilis relatis patet, quod Anniversarium Sturnii Abbatis Fuldensis, *in celebratione Missarum Psalmodiis, & Oratione celebrari sanciverit peragi* S. Eigilis Abbas.

Illud quidem Anniversarium etiam ante Eigilis Decretum, fuisse a Monachis Fuldensibus celebratum, sed minus solemniter, evincit eorum libellus supplex Carolo Magno oblatus, in quo dicunt: *Pro Sturmio quoque Abbate in Anniversaria obitus die, unam Vigiliam, & unum Psalterium per singulos annos* legimus.

V. Apud Ordericum Vitalem, *lib.* 3. *historiæ* refertur, Osbernum Abbatem Uticensem constituisse *generale anniversarium* singulis annis fieri pro patribus, & matribus, pro fratribus, & sororibus omnium Monachorum Cœnobii Uticensis. *Anniversarium vero, de quo loquimur (ait Vitalis) sexto Kalendas Julii sic agitur*. Omnia signa sero & mane *ad Officium defunctorum* diu pulsantur, *volumen mortuorum super altare dissolutum palam expanditur, & deprecatio prius pro defunctis, postea pro vivis parentibus, & benefactoribus cunctis Fidelibus Deo offertur. Missa vero matutinalis ab Abbate celebriter canitur: ab eleemosynario autem tot* pauperes, *quot Monachi sunt, ipsa die in Cœnobio colliguntur*.

Hinc habemus, nequaquam recens esse, quod omnia signa, id est, campanæ sero & mane ante Officium *diu* pulsentur.

Ulterius habetur, quod in die anniversaria specialiter eleemosynæ in pauperes distribuerentur.

VI. Hoc quoque jam pridem in usu fuisse videtur, ut die anniversaria recurriente, Fratribus refectio amplior daretur, uti supra ex Synodi Pistensis Decreto vidimus. Et verbis e vita S. Eigilis supra relatis ab auctore subjicitur: *Eadem vero die ob reverentiam tantæ solemnitatis, secundum congruentiam Monasticæ vitæ ad* victum *fraternum* cultius *quid* solito jucundiusque *fieri demandavit*.

Apud Miræum in Donationibus Belgicis, *tom.* 1. *pag.* 388. *cap.* 62. occurrit diploma Godefridi Barbati Ducis Brabantiæ, quo fit donatio Collegio Canonicorum Lovanii in Ecclesia Sancti Petri *de Rode* cum universa dote sua, ea adjecta lege, ut in anniversario Domini Ducis, quandocumque occurreret, Fratres simul essent *in charitate*; & si res aliquando ad ea eoncrelceret in anniversariis uxoris ejusdem Ducis Dominæ Idæ (*a*), & matris ejus Aleidis similis ageretur *Letitia*.

Si quis Capitulorum, & Monasteriorum antiqua monumenta revolvat, plura ejusmodi anniversaria reperiet; habenturque in Collegiis Academicis pleraque defunctorum Præsidum, & Benefactorum anniversaria cum refectione Communitati ea die danda; quam vocabulo barbaro *pitantiam dicere consueverunt*.

☞ Quin & in regno Hispaniæ sæculo XI. usitata fuisse convivia defunctorum, ad quæ tum Laici, tum Clerici conveniebant, colligitur ex Synodo Coyancensi (*b*) habita in Hispania, anno 1050. in qua legitur hoc pium Decretum, *Can.* 5. *Clerici & Laici, qui ad convivia defunctorum venerint, sic panem defuncti comedant, ut aliquod boni pro ejus anima faciant; ad quæ tamen convivia vocentur* pauperes, & debiles *pro anima defuncti* ☜.

VII. In Collegiis Canonicorum posterior ætas has refectiones, in denarios inter Canonicos celebrationi anniversariorum assistentes distribuendos ubique fere convertit; quarum distributionum mentio fit in *Cap. Unico, De Clericis non residentibus in VI.* Decernit ibidem Bonifacius VIII. id quod statutum erat de distributionibus Horarum Canonicarum, *De distributionibus etiam pro defunctorum anniversariis largiendis observandum*.

VIII. Antiquitus anniversaria illa nonnisi pene pro Fundatoribus, & Benefactoribus agebantur; neque aliqua certa ac determinata summa, quæ Celebranti & Ministris in honorarium cederet, assignari solebat.

IX. At postquam Missarum honoraria invaluerunt, etiam pro celebrandis anniversariis *honoraria* Sacerdoti celebranti, & Ministris assistentibus assignari cœperunt; idque pro ratione celebritatis, qua celebranda sunt; insuper nummus aliquis ipsi Fabricæ Ecclesiæ pro impensis in Sacrificium, & ornamenta facienda constitui.

X. Porro celebritas anniversariorum, necnon relictorum, vel in pauperes, vel Ministros Ecclesiæ, aliave pia opera distributio dependent a Fundatorum voluntate, & arbitrio, quæ illorum prima lex esse solet.

XI. Sicuti cuilibet particulari liberum tandem fuit, dato Honorario, sibi *specialem* Missam juberi fieri; ita quoque eadem ratione invaluit, ut quisque potuerit *speciale anniversarium* fundare; atque hoc pacto postremis hisce sæculis anniversaria in immensum excrevere.

XII. His accessere insuper crebræ Missarum fundationes, quæ vel quotidianam, vel plures per mensem, aut hebdomadam, vel annum, pro ratione stipendiorum, & voluntate fundatorum Missas requirunt.

XIII. Fundationis Missæ quotidianæ mentio occurrit *in cap.* 11. *tit. De præbendis*: ubi narratur, quod Præpositus & Capitulum Ecclesiæ Collegiatæ Insulensis in Flandria, communi voluntate cuidam Sacerdoti Præbendam unam dedissent in Ecclesia sua, ita quod *Missam de Sancta Maria* (nisi corporis infirmitate gravatus sit) debeat *quotidie* celebrare, & Ecclesiam nonnisi communi tam Præpositi; quam Capituli assensu posset deserere, vel cuiquam præbendæ illius *anniversarium* delegare. Pontifex Alexander III. interpellatus hanc concessionem hoc tenore firmavit: *Quam siquidem institutionem eatenus confirmamus, ut prædictus Sacerdos, nisi infirmitate corporis fuerit impeditus*, assidue *debeat obsequium suum impendere Ecclesiæ memoratæ, &* quanto *frequentius potest* (salva honestate sua, & debita devotione) *Missarum solemnia celebrare: nec sibi liceat hoc illi subtrahere: sive causa voluptatis, sive se ad aliam Ecclesiam transferendo*.

☞ XIV. Hujus restrictionis (*salva honestate sua*, & *debita devotione*) ratio notanda est, quam ex Panormitano assignat Prosper Fagnanus his verbis: *Quia talis institutio præberet multoties occasionem, seu materiam peccandi, cum facile non contingat sacerdotem* quotidie *devotum existere ad celebrationem*.

Hæc sane ratio si ab Episcopis, & Prælatis attenderetur, agnoscerent indubie similes Missarum fundationes, nec facile admittendas, nec sacerdotibus quibuscumque esse committendas; cum paucissimi reperiantur, præsertim inter alios, qui solent hujusmodi Missarum celebrationem suscipere, ea devotione & pietate, ut quotidie sint dispositi digne sacris Altaribus adstare, & metuendum sacrificium offerre.

XV. Hinc pluribus sæculis hujusmodi Missarum quotidianarum celebratio, uni Sacerdoti injuncta, ignota fuit.

Habetur quidem ex antiquis formulis fundationum ac dotationum Monasteriorum & Ecclesiarum, quod fundatores solerent bona sua in Monasteriorum fundationem, ac dotationem pro remedio animæ suæ, aut parentum suorum offerre, nullus tamen determinatus Missarum numerus expressus reperitur pristinis illis sæculis.

Quin nec legitur primis Ecclesiæ sæculis, vel in Monachorum regulis, vel in aliqua Episcoporum Synodo injunctum fuisse Presbyteris *quotidie* Missæ sacrificium offerre.

XVI. Primum de hac quotidiana Missæ celebratione Decretum occurrit in quodam Concilio Compostellano, anni 1056. quod ex schedis Antonii Augustini annalibus suis inseruit Baronius ad eumdem annum, & prout expressum ibidem fuit, insertum legitur Tom. IX. Conciliorum Generalium *pag.* 1087. ut proinde fides hujus Concilii unice innitatur prædictis schedis Antonii Augustini.

In hoc Concilio inter alia, quæ ad disciplinam Ecclesiasticam conservandum spectant, illud sancitum legitur: *Ut Sacerdotes omnes*, Episcopi, atque Presbyteri Missam quotidie celebrarent.

Ad hoc statutum reflectens Mabillonius in Præfatione ad secundam partem sæculi VI. Benedictinorum *n.* 95. ait: *Hæc prima de hac re constitutio legitur, & quidem id maxime probandum, si modo Sacerdotum omnium mores tanti mysterii dignitati, & sanctitati responderent, abesset sordidus quæstus, & lex consuetudinis, quæ in trivialem usum degenerat*.

Neque eamdem Missarum multitudinem a Sancto Francisco sæculo XIII. probatam fuisse sufficienter indicavit idem Sanctus, dum jussit fratres suos in suis Ecclesiis una Missa esse contentos, uti hoc tit. *cap.* 6. *num.* 19. dictum est. ☜

XVII. Quamvis usus fundandi Missas quotidianas deinceps obtinuerit, censet tamen Fagnanus *num.* 8. *ad cap.* 11. *tit. De Præbendis statutum, vel pactum, quo Sacerdos obligatur ad celebrandum unam Missam* quotidie *& de uno Sancto non adeo stricte esse intelligendum, ut singulis diebus absque ulla intermissione, vel semper de illo Sancto celebrare teneatur; sed hanc interpretationem admittere, ut illam celebret quanto frequentius poterit*, salva honestate, & devotione, *prout ejusmodi ordinationem & pactum hic temperat, & moderatur Pontifex*.

Immo quia onus quotidie celebrandi gravius visum fuit, Cælestinus Pontifex Præbendam illam in duas divisit, uti testatur Innocentius III. *Lib.* 2. *Registri pag.* 487. his verbis: *Verum prædecessor Papa memoratus, uni Presbytero esse nimis onerosum attendens*,

(*a*) Ida fuit prior uxor Godefridi Barbati, eam alii Sophiam non recte nuncupant.

(*b*) Tarraconensis Hispaniæ olim oppidum, nunc pagus *Valentia* dictus prope Ovetum Urbem Asturiæ, ut testatur Mariana.

tendens, divina singulis diebus *celebrare*, *Præbendam ipsam divisit in duas*.

Verum pro resolutione huius Decretalis notandum, quod Presbyter, cui hæc Præbenda cum onere Missæ *quotidianæ* erat assignata, ex vi institutionis esset obligatus eam Missam quotidie *per se* celebrare; uti colligitur ex finali hac clausula: *Vel cuiquam Præbendæ illius anniversarium delegare*; & communiter notant Canonistæ, concluduntque ad hunc casum, resolutionem, seu moderationem Pontificis esse restringendam.

Si enim in fundatione, aut institutione *expresse* cautum non sit, Presbyterum fundationem gaudentem debere *per se* Missam celebrare, potest toties quoties ei videbitur abstinere, atque *per alium* oneri satisfacere; & consequenter cum hic cesset ratio illa *honestatis* a Pontifice pro fundamento restrictionis assumpta, cessat quoque ipsa moderatio.

XVIII. Quæsitum aliquando fuit a Congregatione sub Urbano VIII. *An Rector Beneficii, qui potest per alium celebrare, teneatur Sacerdoti celebranti, dare stipendium ad rationem redituum Beneficii. Respondit: Satis esse, ut Rector Beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti eleemosynam congruam secundum morem civitatis, vel Provinciæ; nisi in fundatione ipsius Beneficii aliud cautum fuerit.*

☞ XIX. Illa Congregationis Cardinalium declaratio speciem justitiæ præfert, si præter onus Missarum, aliud officium sive onus ipsi beneficiato in fundatione sit injunctum, ratione cujus proventus beneficii percipiat.

Si vero huic beneficio nullum onus præter celebrationem Missarum annexum est, ipse fundator proventus hoc reliquisse censetur in Honorarium Missarum, adeoque hujus beneficii proventus, vicem Honorarii in singulas Missas ex mente fundatoris habere videntur, atque propterea circa proventus similis beneficii idem apparet statuendum, quod circa Honoraria Missarum, quæ pro singulis Missis a fidelibus offerri consueverunt Presbyteris.

Igitur non apparet quo titulo hic beneficiatus retinendo sibi partem proventuum hujus beneficii, committendo alteri Sacerdoti celebrationem Missarum, ab injustitia magis eximeretur, quam Sacerdos, qui partem honorarii sibi pro Missa celebranda oblati retineret, & partem dumtaxat illius alteri Sacerdoti Missam celebranti daret.

Cum enim fundator beneficii non requisiverit, nisi certarum Missarum celebrationem, sat innuit intentionem suam fuisse, ut proventus fundationis cederent Missas illas celebranti, non secus ac alius, qui offert Honorarium Sacerdoti Missam celebraturo ☜.

XX. Sin autem Sacerdoti oblata fuerit eleemosyna major solita, pro celebratione Missæ, si per aliam jubeat Missam celebrari, tenetur eamdem *integram* celebranti dare; nec *ullam* illius partem sibi retinere potest, uti eadem Congregatio interrogata respondit. Habenturque prædicta dubia cum responsis, tom. 4. Bull. Rom. *pag.* 90. *&* 91.

XXI. Dictum est num. 18. a Congregatione Cardinalium definitum fuisse, quod satis sit ut Rector Beneficii, qui potest per alium Missam Beneficii celebrare, tribuat Sacerdoti eleemosynam congruam secundum morem Civitatis, vel Provinciæ; quamvis eadem Congregatio decreverit Sacerdotem, cui data est eleemosyna major solita, pro celebratione Missæ, teneri eamdem integram conferre alteri Sacerdoti, qui pro ipso hanc Missam celebraret. Ratio hujus diversæ decisionis videtur fuisse, quod in priori casu Fundator non assignaverit reditus annexos Cappellaniæ *præcise* pro *stipendio* sive *honorario* Missarum; sed simpliciter fundaverit Cappellaniam, eique assignaverit dotem cum onere aliquot Missarum celebrandarum; atque ita videatur titulo Beneficii, exsoluto hoc onere, posse fructus excrescentes retinere. In posteriori vero casu; quia eleemosyna *unice* offertur Sacerdoti pro celebratione Missæ; si illam Altari committat, nullus superest titulus legitimus, quo posset sibi partem eleemosynæ applicare: unde lucrum tale vocat S. Congregatio *damnabile lucrum*.

XXII. Quidquid sit, illud constat, quod qui hujusmodi Cappellaniam possidet, atque titulo Beneficii fructus sibi applicat, considerare consequenter debeat, Beneficium omne dari propter officium, *cap. fin. de Rescriptis in* VI. ac proinde etiam se exhibere debere tanquam ministrum Ecclesiæ; *officium* ipsi Ecclesiæ præstare: neque bona Ecclesiæ, ut sunt omnium Beneficiorum etiam simplicum proventus, otiando consumere posse.

XXIII. Qui vero vitam modumque agendi similium Cappellanorum, vel Beneficiatorum expenderit, facile videbit, quam parum utilitatis & ædificationis ex hujusmodi fundationibus provenire soleat, quodque fere ad nihil valeant, quam ut otiosos, ne dicam scandalosos Clericos faciant, & nutriant; quamque proinde merito in Concilio Tridentino plures optaverint similia Beneficia extingui, aut aliis uniri, vel aliter reformari; de quo latius infra ubi de Beneficiis agetur.

XXIV. Adhæc, similium beneficiorum possessores etiam attendere debent, se onera a Fundatoribus imposita ita debere adimplere, ut non verbis dumtaxat, sed menti atque intentioni Fundatorum plene satisfacere studeant.

Qua in re haud satisfaciunt, qui, ut plures sibi fundationis proventus retinere queant, Sacerdotibus Sacra illa celebranda, aliave onera exsolvenda committunt, quos viderint minoribus honorariis onera illa velle exsolvere; nihil aut parum solliciti; qualiter onera illa a similibus Sacerdotibus sint exsolvenda; immo probe noverint, Sacerdotes illos mercenario modo, non secus atque opifices sua opera, sacra illa ministeria peracturos. Et hinc fit, ut occasione hujus fundationis, præter mentem fundatoris, plus interdum maledictionis, quam benedictionis & in Ecclesiam, & Fundatores accersatur.

XXV. Insuper quia sacra illa, aliaque divina officia similibus Sacerdotibus, qui ex stipendiis Missarum vivunt; atque de Missarum celebratione quasi artem de pane lucrando faciunt, committuntur, fit ut plerumque plane perfunctorie & irregulariter peragantur; piaque Fundatorum voluntas, dum exterius adimpleri videtur, revera tamen negligatur. Ipsi enim indubie, & ut animæ suæ consuleretur, ipsaque Ecclesia ædificaretur, hæc Officia devota ac reverenter, & modeste, prout officiorum illorum dignitas requirit, celebrare voluere.

Unde merito Synodus Tridentina *Sess.* 25. in Decreto *de Purgatorio*, mandavit Episcopis: *Curent ut fidelium vivorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, eleemosynæ, aliaque pietatis opera, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus defunctis fieri consueverunt, secundum Ecclesiæ instituta* pie, & devote *fiant*, *& quæ pro illis ex testatorum fundationibus, vel alia ratione debentur, non* perfunctorie, *sed a Sacerdotibus, & Ecclesiæ Ministris, & aliis, qui hoc præstare tenentur*, accurate, & diligenter *persolvantur*.

XXVI. In Decretis Synodalibus Diœcesis Gandensis sub Antonio Triest *tit.* 11. *cap.* 11. statuitur: *Pastores sedulo advigilabunt, & strenue adlaborabunt, ut* vigiliæ, & exequiæ *fidelium defunctorum*, solemniter, tractim, & graviter, & devote *decantentur, sub gravi mulcta in eos decernenda, qui in Officiis hujusmodi fuerint defectuosi*.

Si hoc Decretum ubique observaretur, separari posset, quod solito majori cum fructu atque fidelium ædificatione hæc divina Officia exsolverentur; ipse populus veriorem, ac religiosiorem de hisce Officiis ideam conciperet; nec tantum ut mundo aliquousque satisfaceret, & se a vexis Sacerdotum eximeret (quemadmodum non raro hodie fit) sed animo voluntario, & pia plane intentione vigilias, exequias, aliaque Officia celebrari postularet.

XXVII. Canonici quoque, & Clerici sat ostendunt, quo animo hisce divinis Officiis intersint, qui *Offertorio* absoluto, & distributionibus acceptis seu lucratis, mox, quasi flagellis abacti, Ecclesia deserunt: quos ut compesceret Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 14. *cap.* 7. decrevit, ut illud, quod Clero ob funus, aut exequias defunctorum datur, *iis*, qui *eidem Officio ab initio usque ad finem adfuerint*, *distribuatur*.

Et Synodus D. Mechliniensis *tit.* 11. *cap.* 10. privari vult distributionibus illos, *qui in Missis votivis, &* anniversariorum, *quæ ex fundatione sine commendationibus canuntur*, ante primam collectam, *in Vigiliis vero* ante finem secundi Psalmi Vesperarum; *& in commendationibus* ante innitium Psalmi. In exitu *usque ad* finem *non intersunt*.

Sacerdotes & Clerici, qui Officia hæc omittunt, mox ut honoraria seu stipendia consueta deficiunt, sat ostendunt, quo affectu hæc Officia persolvant, & frequentent. De quo latius supra actum est. *Part.* 1. *tit.* 7. *cap.* 8.

☞ XXVIII. Merito laudat Pæresius *de Lara* in tractatu suo de Anniversariis & Cappellanis *lib.* 1. *cap.* 15. Canonicos Ecclesiæ Compostellanæ, in qua ita adimplentur Anniversaria illa, pro quibus *unum* dipondium datur cuilibet præbendato, etiam Canonico, ac si magna quantitas distribueretur, cujus exemplo (ait) reliquæ Ecclesiæ deberent facere, dum tamen non egeant, sed habeant sufficientes reditus ad sui sustentationem.

Hoc enim modo agendi ostenderent Canonici, se non mere intuitu temporalium distributionem sive animo mere mercenario hæc divina officia celebrare, & iis assistere. ☜

XXIX. Postremis hisce sæculis numerus Missarum potissimum multiplicatus fuit, postquam honorarium sive denarius Missarum invaluit; eo quod offerentes singuli velint *pro se* specialem Missam fieri. Eadem quoque ratione factum, ut *anniversaria*, atque Missarum fundationes in tantum tempore Concilii Tridentini excrevissent; ipsæque Ecclesiæ & Monasteria tot Missis onerata deprehenderentur, ut iis in omnibus persolvendis non sufficerent.

Ulterius postquam invaluit Missarum *honorarium*; atque una populus voluit tot Missas celebrari, quot darentur *honoraria*, etiam multi requirebantur Sacerdotes, & Ministri, qui illis fundationibus satisfacerent.

Cum vero successu temporis fundationum reditus vel essent deperditi, vel decrescente pecuniarum valore, & rerum pretio e contra excrescente, contigit, ut vix invenirentur Sacerdotes, qui fundationum onera vellent suscipere.

XXX. Duplici hoc titulo contingebat, uti deplorat Synodus Tridentina *Sess.* 25. *cap.* 4. *de Reformat.* ut deperirent piæ testantium voluntates; & eorum conscientias, ad quos prædicta spectant, onerandi occasio daretur.

Igitur *Sancta Synodus cupiens hæc ad pios usus relicta, quo plenius, & utilius fieri potest, impleri facultatem dat Episcopis, ut in Synodo Diœcesana, itemque Abbatibus, & Generalibus Ordinum, ut in suis Capitulis Generalibus, re diligenter perspecta, possint pro sua conscientia in prædictis Ecclesiis, quas hac provisione indigere cognoverint, statuere circa hæc; quidquid magis ad Dei honorem, & cultum atque Ecclesiarum utilitatem viderint expedire.*

XXXI. Decretum hoc sat ostendit, Sacerdotibus non licere privata auctoritate onera Beneficiis, aut fundationibus imposita reducere, vel immutare; sed id quoad Ecclesias sæculares spectare ad Episcopos.

Quapropter anno 1639. Synodus Namurcensis *tit.* 3. *cap.* 31. conformiter ad Decretum Synodi Tridentinæ statuit: *Nullus propria auctoritate reducat Missas, anniversaria, & alia quæcumque onera suis Beneficiis incumbentia.*

Deinde *cap.* 32. addit *Et quia intelligimus plures pauciora sacra exonerare, quam primæva ipsorum Beneficiorum instituto requirit; mandamus, ut de illorum reductione nos doceant intra trimestre.*

XXXII. Quin si verba Synodi Tridentinæ attendantur, reducendi, aut immutandi has pias fundationes potestas Episcopis nonnisi in Synodo Diœcesana competere videtur; uti etiam notat Garzias *de Beneficiis part.* 7. *cap.* 1. *num.* 135. addit tamen *num.* 136. *Verum esse tamen, quod in aliquibus Episcopatibus non sit usu*

rece-

receptum hoc Decretum Concilii Tridentini? Semper enim fiunt (*inquit*) *sine Synodo reductiones* , *non tantum Missarum* , *Cappellaniorum* , *sed etiam anniversariorum* , *& dotationum Ecclesiarum* .

Notoria & quotidiana Belgii praxis evincit, Episcopos has reductiones absque Synodis, sua ordinaria auctoritate facere; vel quod credant quoad hanc formam præscriptam Synodum Tridentinam hic non fuisse usu receptam; vel quod putent eam sibi facultatem jure communi competentem, a Synodo Tridentina non fuisse ademptam, dum Synodi Diœcesanæ non habentur.

Quidquid sit, hoc constat, quod sive Synodi Tridentinæ Decretum, sive Juris communis dispositio attendantur, hanc Episcoporum potestatem generaliter ad Missas, anniversaria, aliaque pia opera extendi, tametsi etiam post Concilium Tridentinum, & in limine fundationis constituta sint; uti recte notat Zypæus *Consult.* 1. *de Celebratione Missarum*, & quotidiana praxis confirmat.

De ejusdem non receptione in aliquibus Ecclesiis testatur Diana *tom.* 1. *tract.* 14. *resol.* 3. Et *resol.* 4. dicit Abbates, & Generales Religionum nullatenus posse reducere absque Capitulo generali: *Quia* (*ait*) *Episcopi id facere possunt ex jure communi; neque quoad eos Concilium statuit jus novum, sed statuit antiquum jus servari: quo vero ad Abbates, & Generales jus novum constituit.*

XXXIII. Extat quidem Decretum S. Congregationis editum anno 1625. probante Urbano VIII. in quo *art.* 1. *districte probibet atque interdicit, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis generalibus, vel alias quoque modo reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut* in limine fundationis; *sed pro bis omnibus reducendis, aut moderandis vel commutandis, ad Apostolicam Sedem recurratur.*

Sed ut notat Zypæus in citata consultatione *num.* 7. utitur S. Congregatio vocabulis, *probibet atque interdicit*; quæ Concilii Tridentini non declarationem, sed *novi* juris constitutionem indicant. *Et ut in Italia, ait, facilis est ad S. Sedem accessus, adeoque Decreti non incommoda observatio; ita in dissitis regionibus odiosa est Concilii constrictio; nec hactenus hic recepta; nisi forsan apud Regulares, ad quos a suis Superioribus Roma talia mitti solent.*

XXXIV. Requirit autem Synodus, ut reductio hæc fiat *re diligenter perspecta*: id est, prævio diligenti examine, num causa reductionis, aut mutationis sufficiens sit.

In hac reductione si qui sunt Patroni Fundationum, aut alii interesse habentes, necessario audiendi, & si quæ opponenda habent examinari. Unde prævie ad publicationem Synodi Tridentinæ in Belgio, ad citatum *cap.* 4. hæc a Consiliis Regis Hispanorum annotata fuerunt: *Relinquitur arbitrio Episcoporum, Abbatum, &c. ut ob tenuitatem eleemosynarum, statuant de numero Missarum, uti judicaverint expedire. Visum Consiliis, vocandos, & audiendos esse Pastores, Magistros Fabricæ, eosque, quorum interesse ex probabili causa poterit* (*a*).

XXXV. Permittit autem Synodus, ut *re diligenter perspecta*; id est, præmisso diligenti examine, & auditis quorum interest, Episcopi possint *statuere circa hæc, quidquid magis ad Dei honorem, & cultum, atque Ecclesiarum utilitatem viderint expedire.*

Itaque ex mente Synodi, Episcopi in hac reductione, & dispositione, non tam ipsorum particularium Sacerdotum, qui e stipendiis Missarum, aut proventibus fundationum emolumentum quærunt, utilitatem, quam *Dei honorem, & cultum, atque Ecclesiarum utilitatem* attendere debent.

Unde si Episcopus videat, ob multitudinem Missarum, & anniversariorum celebrandorum, non ea qua decet reverentia ac devotione, & modestia hæc peragi; atque insuper ob hanc Missarum celebrandarum multitudinem, plurimos ineptos, & otiosos, mercenariosque Sacerdotes ordinari, quidni Missarum fundationes reducere, aut in alia pia convertere poterit? si inde videat Missas, licet pauciores, majore cum reverentia, modestia, ac pietate celebrandas; numerumque Sacerdotum illorum otiosorum diminuendum: cum id ad honorem, & cultum Dei, atque utilitatem Ecclesiarum expedire, nemini ambiguum esse possit.

XXXVI. Incommoda, quæ ex hac multiplicatione Missarum, & fundationum nascuntur, facile quoque persuadent, Parochos, aliosque, quibus incumbit procurare quæ magis ad honorem Dei, & Ecclesiarum utilitatem spectant, non debere ipsos Fideles multum ad hujusmodi Missarum fundationes (quæ fere ad nihil serviunt, ni ut mercenarios Sacerdotes nutriant) incitare: quod vel eo etiam titulo merito cavent Parochi, ne suadendo anniversaria, aliasve similes fundationes, avaritiæ turpisve quæstus suspicionem incurrant.

Quod prævidens Antonius Albergatus Episcopus Vigiliarum, & Nuntius Apostolicus, in instructione, quam anno 1613. pro Pastoribus Civitatis, & Diœcesis Leodiensis edidit, *pag.* 40. dedit hoc Monitum: *Caveant Pastores in suadendis* anniversariis *mortuorum*, *ne in* avaritiæ *notam incidant*.

XXXVII. Si Missarum fundatio requirat, ut Missæ certa hora, certoque loco, vel ad determinatum Altare celebrentur, circa ea etiam voluntatem Testatoris servandam esse declaravit Sanctus Carolus in Concilio Mediolanensi IV. *part.* 2. *tit. Quæ pertinent ad SS. Missæ Sacrificium*, statuens: *Quicumque Sacerdos in Altari certo Missam celebrare debet, si in alio celebrarit, ne, quod debet, præstitisse censeatur; nisi Episcopi alteriusve, cui ille id curæ commiserit, jussu, concessu, permissione aliquando fecerit.*

XXXVIII. At si Episcopus videat Missas certis locis, aut horis celebrandas, convenientius ad populi ædificationem, ac Dei cultum alio loco, & tempore celebrari, facilius in his mutationem aliquam facere poterit, eo quod ipsa fundatio in suo principali hic ordinarie non alteretur: atque non minus Fundatori, immo magis ordinarie prosint Missæ celebratæ in loco, & tempore convenientiori, quam si juxta Fundationis tenorem in locis designatis, sed minus convenientibus populi ædificationi, & cultui divino celebraretur.

Sic Sanctus Carolus voluit ut in Cappellis, aut Oratoriis infra limites Parochiæ diebus Festis nonnisi *una* Missa privata, eaque in aurora, ante Missam Parochialem celebretur, additque: *Quod si die Festo etiam per illud Missæ Sacrificium quod in aurora fit populus a Parochiali avocetur, tunc Episcopus illud etiam Festo die post Missam Parochialem celebrari jubeat.*

CAPUT VIII.

De Oratoriis privatis, sive domesticis.

1 *Jam pridem quædam loca pro Missarum celebratione destinata.*
2 *Fideles unum in locum conveniebant.*
3 *Qui se e conventu hoc separabat*, unitatem *Ecclesiæ scindere censebatur.*
4 *Olim vetitum est extra publicum conventum ad Missam convenire.*
5 *Sanctio Justiniani contra privatos conventus.*
6 *Excrescente turba Sacerdotum Ditiores cœperunt habere Cappellanos domesticos.*
7 *Quam indigne habiti hi Cappellani a suis Dominis!*
8 *Nobiles hac occasione Ecclesias Parochiales deserebant.*
9 *Hic abusus labentibus sæculis multum crevit?*
10 *Altaria* portatilia, *quæ sæculo* XIII. *invaluerunt, abusum hunc propagarunt.*
11 *Decretum Synodi Tridentinæ contra privata Oratoria.*
12 *Privilegium datum Mendicantibus utendi Altari* Viatico *sublatum.*
13 *An Episcopi hodie possint concedere licentiam celebrandi in Oratoriis* privatis?
14 *An Synodus Tridentina ademerit Episcopis auctoritatem dandi licentiam celebrandi in Oratoriis domesticis?*
15 *Abusus celebrandi in Oratoriis privatis jam pridem reprobatis.*
16 *In his concedendis parci debent esse Episcopi.*
17 *Quæ in iis designandis Episcopo inquirenda?*
18 *Danda sine præjudicio Ecclesiæ Parochialis.*
19 *Etiam facultas celebrandi in his Oratoriis, ad certos dies restringi solet.*
20 *Diebus solemnioribus ad Ecclesiam Parochialem accedendum.*
21 *Quæ personæ in his Oratoriis Missam audire possint?*

I. AB ipsius Apostolorum temporibus fuisse loca specialiter deputata celebrandis Missarum solemnibus, non obscure indicat ipse Apostolus, ipsum Eucharistiæ ritum, & populi ad eam celebrandam conventum describens 1. *ad Corinth. cap.* 11. *Convenientibus*, ait, *vobis in Ecclesiam audio scissuras esse inter vos* Et paucis interjectis: *Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum, aut Ecclesiam Dei contemnitis?* Hic *Ecclesiam* accipi pro loco, ad quem Fideles sacra mysteria celebraturi accederent, hancque privatis *domibus* ibidem opponi, non obscurum est: cumque locum ita exponunt SS. Basilius in regulis brevioribus *interrogat.* 310., & Augustinus *quæst.* 57. *in Leviticum.*

Ejusdem disciplinæ testis est sanctus Justinus Martyr, *Apol.* 2. ubi ritum celebrandi divina mysteria sæculo secundo describens, ait: *Solis qui dicitur die omnium qui vel in oppidis, vel ruri degunt, in eumdem locum conventus fit, & commentaria Apostolorum, aut scripta Prophetarum quoad tempus fert, leguntur. Deinde lectore quiescente, Præsidens orationem, quæ populum instruit, habet.*

II. Ad unum ergo locum Fideles conveniebant, ut in unam quasi Ecclesiam coadunati, ipsa Unitatis mysteria convenientius agerent, atque orantes facilius exaudirentur.

Corpus sumus (ait Tertullianus) de conscientia religionis, & disciplinæ unitate, & spei fœdere. Coimus ad Deum quasi manu facta precationibus ambiamus. Hæc vis Deo grata est. In Apolog. cap. 39.

III. Hinc qui se a Conventu publico, ac loco huic Conventui deputato separabant; atque particulares conventus instituebant, unitatem quodammodo, Ecclesiæ scindere; seseque ab unitate separare putabantur.

IV. Unde Synodus Gangrensis *Can.* 6. anathemate percellit Eustathii asseclas, qui publicum Fidelium cœtum contemnentes, extra Ecclesiam *privatim* conveniebant, ac sacra mysteria celebrabant (*a*).

Et

(*a*) Quæ in eo numero dicta sunt, spectant Jurisprudentiam in Belgio, & Hispaniis obsecrandam. Quæ in Galliis exercetur non multum ab illa recedit. Quamvis Concilium Tridentinum permittat Episcopis fundationes reducere, ab iis tamen exigit ut in Diœcesana Synodo id fiat. Quod si Præsules absque suis Synodis facultatem fundationes reducendi sibi vendicaverint; ea agendi ratio nedum supremos Galliarum Senatus offenderit; immo ab ipsis probata est; plurimas enim Arestis fundationum reductiones, quas Episcopi absque suis Synodis peregerant, confirmarunt: Quod si nulla fiat oppositio, tunc reductio revocatur ad actus, qui sunt jurisdictionis voluntariæ: At si quædam intercedat oppositio, tunc ejus mediorum cognitio ad Officialis tribunal deferatur, ut de iis suum proferret judicium, antequam Episcopus suum de reducenda aut conservanda integra fundatione Decretum conficiat. Quod ea reductio fieri non possit absque Episcopi Diœcesani consensu constat Aresto, quod prolatum est a Sanctiori Regis Gallicorum Consilio 26. Jun. 1644. Consule Tom. 6. novorum Collect. Cleri Gallicani, Col. 1445.

(*a*) Quisnam ille fuerit Eustathius, incertum est. Arbitratur Baronius ad ann. 361. n. 41. &c. esse mendum in textu Concilii, & loco Eustathii legendum esse Eustatium, quem Monachum Hæreticum fuisse asserit S. Epiph. hæresi 40.

Et sub idem tempus Synodus Laodicena, *Can.* 58. decrevit. *Quod non oportet in domibus fieri oblationes ab Episcopis, vel Presbyteris.*

V. Multis quoque contra privatos hos conventus egit sæculo VI. Justinianus Imperator in suis Constitutionibus Novellis, atque signanter *Novella* 58. ait, omnibus interdicimus magnæ huius civitatis (Constantinopolis) habitatoribus, magis autem etiam totius nostræ ditionis, in *domibus* suis habere quasdam quasi *orationum domos*: & in his *sacra celebrare mysteria*: & hinc fieri quædam Catholicæ, & Apostolicæ traditioni extraordinaria. Sed „ siquidem *domos* ita simpliciter aliqui habere putant oportere in „ sacris suis, *orationis* videlicet *illius* gratia, & *nullo celebrando* „ penitus horum, quæ sacri sunt mysterii, hos eis permittimus.

VI. Verum cum sensim labentibus sæculis continuo magis excresceret numerus Sacerdotum, Missæque multiplicarentur, potentiores ditioresque, quibus non libebat certa determinataque hora, ipsis subinde minus commoda ad Ecclesias Parochiales Missarum solemnia cum reliquo vulgo audituri accedere: illicque per longius temporis spatium, in Missarum solemnibus, quæ & concionem comprehendebant, permanere, facile Sacerdotem reperire potuerunt, qui ipsis in aliquo Oratorio, aut Sacello domibus ipsorum propinquo, pro eorum nutu, & commoditate, tanquam alter quidam famulus mercede conductus, celebraret.

VII. Quam hi Sacellani domestici, seu conductitii frequentes fuerint, quamque indigne habiti a suis Dominis sæculo IX. vel unius Sancti Agobardi Archiepiscopi Lugdunensis testimonium evincit. Hic in tractatu *De privilegio, & jure Sacerdotii*, *cap.* 11. ita scribit: *Increbuit consuetudo* impia, *ut pene nullus inveniatur anhelans, & quantulumcumque proficiens ad honores, & gloriam temporalem, qui non domesticum habeat Sacerdotem, non cui obediat, sed a quo incessanter exigat licitam simul atque illicitam obedientiam, non solum in divinis Officiis, verum etiam in humanis; ita ut plerique inveniantur, qui aut ad mensas ministrent, aut saccata vina misceant, aut canes ducant, aut caballos, quibus feminæ sedent, regnant, aut agellos provideant. Et quia tales, de quibus hæc dicimus, bonos Sacerdotes in domibus suis habere non possunt (nam quis esset bonus Clericus, qui cum talibus hominibus dehonestari nomen, & vitam suam ferret?) non curant omnino quales Clerici illi sint, quanta ignorantia cæci, quantis criminibus involuti; tantum ut habeant Presbyteros proprios; quorum occasione deserant Ecclesias, seniores, & officia publica. Quod autem non habeant eos propter religionis honorem, apparet ex hoc, quod non habent eos in honore. Unde & contumeliose eos nominantes, quando volunt illos ordinari Presbyteros rogant nos aut jubent, dicentes: Habeo unum Clericionem, quem mihi nutrivi de servis meis propriis, aut beneficialibus, sive pagensibus; aut obtinui ab illo vel illo homine, sive de illo vel illo pago. Volo ut ordines eum mihi Presbyterum. Cumque factum fuerit, putant ex hoc quod majoris ordinis Sacerdotes non eis sint necessarii, & derelinquunt frequenter publica officia, & prædicamenta.*

VIII. Sub idem tempus Concilium Ticinense: *Quidam Laici, & maxime* Potentes ac nobiles, *quos studiosius ad prædicationem venire oportebat*, juxta domos suas Basilicas *habent, in quibus divinum audientes Officium, ad majores Ecclesias rarius venire consueverunt, & dum soli afflicti, & pauperes veniunt, quid aliud quam ut mala patienter ferant illi prædicandum est? Si autem divites, qui pauperibus injuriam facere soliti sunt, venire non renuerint, admoneri utique possent, ut eleemosynis peccata sua redimerent, ut a fluxu rerum temporalium se abstinerent. Admonendi sunt igitur Potentes, ut ad majores Ecclesias, ubi prædicationem audire possint, conveniant, & quantum dono Omnipotentis Dei divitiis, & honoribus cæteros antecedunt, tanto ad audiendum præcepta Conditoris sui alacrius festinent.*

IX. Porro hic abusus sequentibus sæculis, jam invalescente Missarum honorario; atque cum illo Sacerdotum de hoc honorario pene victitantium multitudo, incredibile quantum acceperit incrementum, quantaque hinc Ecclesiarum Parochialium, atque Verbi divini neglectus; atque Sacrificii, & Sacerdotii contemptus, & vilipendium, uti ex historiis atque Conciliorum Decretis illorum temporum constat.

X. Adhæc sæculo octavo cœpisset Altarium *portatilium*, sive *Viaticorum* usus (nec enim ante illud sæculum agnitus fuit, ut monet Joannes Thiers in Dissertatione *De præcipuis Altaribus cap.* 2.) tandem sæculo XIII. a Sede Apostolica privilegia impetrari cœperunt, utendi hujusmodi *Altaribus*, atque ubicumque locorum, etiam locis Deo non dedicatis, celebrandi.

Et quidem Honorium III. Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus indulsisse, ut ubicumque fuerint, sine Parochi sui juris præjudicio, cum Altari *Viatico* valeant celebrare, ipse Honorius testatur in *cap.* 30. *tit. De Privilegiis*, declarans eam indulgentiam sic interpretandam, ut ea etiam sine licentia Prælatorum uti queant.

Similia Privilegia & Regulares, & Sæculares tum a Sede Apostolica, tum a propriis Episcopis impetrantes, Missas passim in locis privatis, & sæpius parum dignitati ac reverentiæ Sacrificio convenientibus celebrabant.

XI. Synodus Tridentina mandans Episcopis, ut ea omnia prohibere, atque e medio tollere sedulo curent, quæ vel avaritia, idolorum servitus, vel irreverentia, quæ ab impietate vix sejuncta esse potest, vel superstitio, veræ pietatis falsa imitatrix a tanti Sacrificii dignitate aliena induxit, inter cætera vetat: *Ne patiantur* privatis *in domibus, atque omnino* extra Ecclesiam, *& ad divinum tantum cultum dedicata oratoria, ab iisdem Ordinariis designanda, & visitanda, Sanctum hoc Sacrificium a Secularibus, aut Regularibus quibuscumque peragi . . . Non obstantibus* privilegiis, exemptionibus, appellationibus, *ac* consuetudinibus *quibuscumque*. *Sess.* 22. *in Decreto* de observandis, & evitandis in celebratione Missæ.

XII. In primis textus Concilii manifeste evincit, sublatum esse privilegium indultum Prædicatoribus, & Minoribus utendi Altari *Viatico* sive *portatili*, uti post Barbosam *de Officio Episcopi part.* 2. *Allegat.* 23. aliosque docet Fagnanus ad *cap. In his, tit. De Privilegiis*.

XIII. Quin & ibidem cum Barbosa aliisque nonnullis prætendit Fagnanus, Concilium hoc Decreto ademisse auctoritatem Episcopis concedendi licentiam celebrandi quacumque de causa in *domibus privatis*, tametsi in illis essent exstructa Oratoria ad divinum tantum cultum destinata, eamque interpretationem sæpius secuta est Sacra Congregatio, inquit *num.* 18. eatque declarationes refert Azorius Instit. Moralium *lib.* 10. *cap.* 26. quem citat Zypæus titulo *de Celebrat. Missarum n.* 8. qui tamen huic sententiæ non acquiescens, subjungit: *Certe, salva Sedis Apostolicæ censura, locus hic tantum est ad abusus extirpandos eorum, qui id sua auctoritate præsumunt, quos ne patiantur, monentur Episcopi, sed ea verba* (non patiantur) *si ad rigorem examinentur, non inferunt, ut permittere non possint; vel derogationem auctoritatis Episcopis competentis, ne id queant, ubi justa ex causa id permittendum censuerint.*

Hæc ibidem latius prosequitur Zypæus; cujus interpretationem Belgii vicinarumque Provinciarum Episcopi notorie amplectuntur; concedentes licentiam celebrandi in Oratoriis privatis quantumvis in *domibus privatis* exstructis.

☞ XIV. Quod Synodus Tridentina nullatenus per suum Decretum voluerit Episcopis eam facultatem adimere; sed duntaxat abusibus remedium afferre; evidenter supposuit sanctus Carolus Concilii Tridentini præcipuus director & fidelissimus executor; quippe in suo Concilio Mediolanensi I. *part.* 2. titulo, *Quæ pertinent ad celebrationem Missæ*, expressit, quæ in annuendis similibus privatis, & domesticis oratoriis, per Episcopos sint observanda, & examinanda, prout superius retulimus. Hæc palam evincunt sanctum Carolum non dubitasse, quin penes Episcopos post Synodum Tridentinam salva esset auctoritas similia oratoria concedendi.

Hinc habetur quam merito monuerit Zypæus, Decreta reformationis Concilii Tridentini hic in Belgio fuisse publicata & recepta, *prout sonant*, non autem juxta interpretationes Romanas, sive quæ sub hujus Congregationis Cardinalium nomine quotidie prodeunt, & circumferuntur, uti in hujus operis decursu non semel notavimus.

Hoc tamen Zypæi assertum, de recepti Concilii Tridentini Decretis, *prout sonant*, intelligendum est ad exclusionem interpretationum dictæ Congregationis, non autem cum exclusione modificationum, quas Decretis hujus Concilii, auctoritate Principis, pro faciliore eorum executione, appositæ fuere in ejus publicatione, uti & ex textu Zypæi manifestum est.

XV. Quanta moderatione, & cautione uti debeant Episcopi in concedendis oratoriis domesticis, jam notavimus. Porro quia hæc oratoria domestica plerumque a potentioribus, & ditioribus ex quadam innata superbia, quæ singularitatem, & a reliquis distinctionem appetit, sollicite quæruntur, hunc videmus hunc abusum jam pridem invaluisse: extatque ea de re Decretum Concilii Parisiensis anni 829. *Can.* 47. contra hunc abusum etiam consuetudine quorumdam Sacerdotum introductum, qui, relictis Basilicis Deo dicatis, in domibus Missarum celebrationem contra divinam auctoritatem, & Canonicam institutionem facere præsumunt. Additque Concilium: *Et hoc similiter ad Episcoporum culpam pertinere perspicuum est.*

Hinc ulterius concludit, necesse esse ut unusquisque Episcoporum hujusmodi temerariam consuetudinem a Parochia sua penitus amoveat.

Nequaquam ambiguum est, si abusus & corruptelas, quæ sub obtentu consuetudinis hodie circa celebrationem Missarum invaluerunt, rite expenderentur, facile intelligerent Episcopi, etiam frequenter ad eorum culpam abusus hos pertinere: eo quod illis obviandis, aut extirpandis non satis allaboraverint, uti & tanti mysterii sanctitas requirit, & Synodus Tridentina ipsis injunxit.

Post hæc prædictum Concilium Parisiense monet ipsos laicos, non esse sui officii, ut, relictis Basilicis Deo dicatis, & Episcopali auctoritate contempta, ad libitum suum in domibus vel certis ædiculis, quas juxta domos suas construunt, & pallis exornant, altaria erigi faciant, & Missarum celebrationes Presbyteros facere compellant.

Quin & hic legitur monitum illud, quod & in sua Synodo postmodum dedit Martinus Rithovius Episcopus Iprensis, supra relatum, scilicet, *satius illius esse Missam non audire, quam eam ubi non licet, nec oportet, audire.*

XVI. Constat mentem Synodi Tridentinæ fuisse, ipsum Sacrificii reverentiam, nec non Ecclesiæ disciplinam multis titulis requirere, ut Episcopi admodum parce nec nisi necessitate, gravibusque de causis, & cautelis licentiam celebrandi Missam in Oratoriis domesticis indulgeant.

Intentionis Concilii Tridentini, cui interfuerat per quam conscius Martinus Rithovius; momentumque hujus disciplinæ expendens in Synodo suo anno 1577. *tit.* 15. *cap.* 4 relata ordinatione Concilii Tridentini, subjicit; *Quæ quidem ordinatio, ut pro rei gravitate, fideliorem observationem habeat, mandamus omnibus Presbyteris nobis subditis, ne quis prætextu antiquorum Statutorum aut consuetudinis, extra Ecclesiam, aut intra hujusmodi Oratoria deinceps Missam celebrare præsumat: Injungentes omnibus Pastoribus, & Presbyteris, ne deinceps dictæ ordinationi Concilii Tridentini contraveniant: & etiam Laicis quibuscumque, ne per aliquos Presbyteros etiam exemptos, in suis ædibus Sacrosanctum Missæ Officium, aliqua ratione celebrari patiantur, aut petant; sub pœnam arbitrariæ correctionis. Pastores autem subditos suos, qui morbo detenti, Ecclesiam visitare non possunt, doceant; ut pia devotione, suas preces jungant cum illis, qui corporali præsentia divinis Officiis intersunt. Et, ut ad excitandam devotionem, observant*

divi-

divinorum Officiorum tempora, vel campanarum pulsum, per quam significatio Sacrorum, quæ in Templis peraguntur, & ubi corpore adesse non possunt corde, & piis orationibus se præsentes statuant.

Deinde his notandis verbis concludit: *Quod dum religiose faciunt, & obedienter ordinationibus parent, per quas antiqui Canones in usum revocantur, plus in vera pietate proficiunt, quam, si ex privata devotione, ad domesticas Missas importune censum extorquerent, vel sub prætextu Privilegii, irreligiosam singularitatem foveant.*

Sanctus Carolus in Concilio Mediolanensi I. *part.* 2. *tit. Quæ pertinent ad celebrationem Missæ*, ait: *Oratoriorum autem ædificationem, aut usum ne facile, sed* magna *de causa permittant iidem Episcopi.*

XVII. Dum vero hæc Oratoria necessitate, magnave causa exigente, concedenda videbuntur, vult Sanctus Carolus loco citato, ut Episcopi in iis designandis, vel probandis, hæc servent.

Ne sint in interiorum ædium partibus, in quibus domini, vel familia frequentius versentur, sed commodo & honesto loco, a cubiculis, tricliniis, & ab aula separatio, ad templi formam, & regulam proprius accedant. Nec ita angusta sint, ut qui Missam audierint, & ad ostium aut fenestram stare cogantur, aut denique ibi sacris interesse, ubi promiscue profanum aliquod exerceatur, quod fieri omnino prohibemus.

XVIII. Ulterius ne populus per hæc Oratoria a frequentatione Parochialis Ecclesiæ nimium distrahatur, addi consuevit de stylo Curiæ Romanæ, & etiam hodierno Episcoporum, quod hæc concessio fiat sine præjudicio Ecclesiæ Parochialis, uti notat Barbosa *De Officio Episcopi*, *part.* 2. *Alleg.* 23. Et in formulario Episcopali, quod extat ad calcem ejusdem operis, refertur *num.* 85. formula *facultatis construendi oratorium simplex, in quo celebretur* cum hac clausula: *Sine Parochialis Ecclesiæ præjudicio.*

Ut vero hæc clausula melius servaretur, voluit etiam Sanctus Carolus loco citato, ut *cui id permissum fuerit, is eo rarius utatur, ne distracti homines illa commoditate, Ecclesiam Dei minus frequentent; quod exemplo etiam moveat alios.*

XIX. Adhæc de stylo ordinario in concessione Oratoriorum, & Cappellarum excipi solent præcipuæ per annum Festivitates; ut nimirum non liceat tunc ibidem celebrare; idque conformiter ad vetus Decretum Synodi Agathensis apud Gratianum. *Dist.* 1. *de Consecrat. Can.* 35. quo decernitur: *Si quis extra Parochias, in quibus* legitimus est ordinariusque *conventus, Orationem in agro habere voluerit, reliquis festivitatibus, ut ibi Missas audiat, propter fatigationem familiæ justa ordinatione permittemus. Pascha vero, Natali Domini, Epiphania Domini, Ascensione Domini, Pentecoste, & Natali Sancti Joannis Baptistæ, & si qui maximi dies in festivitatibus habentur, nonnisi in Civitatibus, aut in Parochiis audiant. Clerici vero, si qui in festivitatibus, quas supra diximus (nisi jubente sive permittente Episcopo) Missas celebrare voluerint, Communione priventur.*

Hic nota, Parochias, sive Parochiales Ecclesias esse proprie loca illa, in quibus *legitimus ordinariusque* conventus habetur.

XX. Secundo notandum, mentem Ecclesiæ semper fuisse, ut saltem diebus *solemnioribus*, Ecclesia Parochialis non deseratur; tametsi etiam cum aliqua incommoditate frequentatio fieri deberet: cui & conforme est ipsum Decretum Synodi Tridentinæ præcipiens Episcopis, ut „ *moneant populum, ut frequenter ad suas Parochias, saltem* diebus Dominicis, & majoribus Festis *accedant.*

Unde Synodus Namurcensis an. 1639. *tit.* 3. *cap.* 27. *Parochiani etsi vicini alicui Cappellæ sub finibus Parochialis extructæ, præcipuis anni Festivitatibus, & Dominicis, Ecclesiam Parochialem frequentare non omittant, qui vero tribus continuis Dominicis ab illa se absentaverint, admoneantur primum a suis Pastoribus, & si monitionem contempserint, ad Nos deferatur.*

XXI. Denique stylus hodiernus addit in concessionibus hujusmodi Oratoriorum, ut alii præterquam servitio personæ, cujus intuitu Oratorium conceditur, necessarii, ibidem audientes Missam, ab obligatione eam in Ecclesia audiendi per hoc non liberentur.

CAPUT IX.

Quædam observanda, & cavenda pro reverentia Sacrificii.

1 *Perniciosum est, ignotos, & vagantes Sacerdotes ad Missas celebrandas admittere.*
2 *Jam pridem vetitum, Clericum externum sine litteris commendatitiis admittere.*
3 *Postremis sæculis id magis necessarium, & quare?*
4 *Decretum Synodi Tridentinæ de non admittendo ignoto Sacerdote sine litteris commendatitiis.*
5 *Quid Synodi Belgicæ decreverint circa ignotos Sacerdotes?*
6 *Sanctus Carolus voluit litteras commendatitias non esse nimis antiquas; & quare?*
7 *Ex Decreto Sancti Caroli nullus potest ad sua Sacella, aut Oratoria admittere Sacerdotem sine licentia Episcopi.*
8 *Decretum de non admittendis Clericis ignotis etiam obtinet in Ecclesiis* Regularium.
9 *Hoc Decretum a jure communi non discrepat.*
10 *Nullus ex aliena Diœcesi admittendus sine litteris Ordinarii sui.*
11 *Litteræ hæ non tantum Ordinum susceptorum; sed & vitæ morumque testimonium perhibere debent.*
12 *Parochi admittere non debent quoscumque Sacerdotes Litteris Episcopalibus munitos.*
13 *Sine Parochi licentia nullus in Ecclesia Parochiali celebrare potest.*
14 *Jus Parochi per Sententiam Regiam firmatum.*
15 *Notorie criminosus ad ministerium Altaris non admittendus.*
16 *Non admittendus nisi vita emendata maculam eluerit.*
17 *Si pridie tumulentus, aut in notorium crimen lapsus se ad celebrandum obtulerit, ob scandalum castigandus.*
18 *Qui pridie, impudicitiam etiam secretam commisit, ad celebrandum se præsentare non potest, tametsi confessus.*
19 *Nullus malæ famæ ad divina celebranda admittendus.*
20 *Sacerdotes solum quæstum sectantes ad celebrandum non recipiendi.*
21 *Merito a Divinis repellendi notorii aleatores, & tabernarum frequentatores.*
22 *Sacerdos Missam celebrare non potest, nisi adstantes externo habitu rite dispositi appareant.*
23 *Quid hac in re statuerit Sanctus Carolus?*
24 *Ad excitandam populi devotionem exponenda a Parocho, quæ in Missa aguntur.*
25 *Scopus hujus instructionis est, ut populus instructus se jungat Sacerdoti, & voto id agat, quod Sacerdos ministerio.*
26 *Menti Ecclesiæ conformius est attendere iis, qui in Missa aguntur, quam ex libro preces recitare.*
27 *Simultanea plurium Missarum in eadem Ecclesia celebratio minus conveniens; & quare?*
28 *Vetitum ne inter Missarum solemnia adhibeatur cantus non satis gravis.*
29 *Hodierna Musica parum gravis; & de hac querela Cardinalis Bonæ.*
30 *Ecclesiæ, quæ hactenus Musicam non admiserunt, laudantur.*
31 *Quod Episcoporum ac Pastorum circa hæc Officium?*
32 *Attendendum ne organa quid lascivi sonent.*
33 *Idem est de tintinnabulis; & quomodo contravenientes puniendi?*
34 *Omnes actiones sæculares ab Ecclesiis arcendæ.*
35 *Penes Episcopos est summa auctoritas abusus in Missarum celebratione occurrentes tollendi.*
36 *Prælati Ecclesiarum non debent abusus permittere, quia jam inoleverunt.*
37 *Quam perniciosum sit argumentum, quod a tolerantia, aut facto Prædecessorum petitur.*

I. SEMPER omnibus persuasum fuit, quam perniciosum, malique exempli esset, si Sacerdotes & Clerici de una Ecclesia ad aliam transeuntes, & vagantes, indifferenter ad sacra mysteria celebranda admitterentur; quum inde natum sit fieri, pessimosquosque perditissimosque homines in sacra involare, eaque profanare.

II. Hinc jam pridem a primis Ecclesiæ sæculis cautum fuit, ne quis Clericus externus, & ignotus sine litteris commendatitiis sui Episcopi recipiatur.

Canon 41. Laodicenus ita habet: *Quod non oportet eum, qui est sacratus vel Clericus sine canonicis litteris iter ingredi.*

Et apertius *Canon.* 13. Chalcedonensis vetat: *Externos Clericos, & ignotos in alia civitate sine proprii Episcopi commendatitiis litteris nusquam ullo modo ministrare.* Apud Gratianum, *Dist.* 71. *Can.* 7. Sed per errorem, & contra fidem textus Græci originalis pro *ignoto* legit *Lectori*, uti recte notat Cujacius ad *cap.* 5. *tit. De Clericis non resid.*

III. Postremis hisce sæculis, postquam invaluit titulus *Patrimonii*, quo solo plures ordinantur, nullius particularis Ecclesiæ servitio *adstricti*, multo magis hæc disciplina necessaria fuit.

Cum enim hi nulli Ecclesiæ essent adstricti, liberior ipsis de una ad aliam Ecclesiam discurrendi videbatur indulta libertas: atque hinc facile fiebat, ut immorigeri, quin & multis titulis notorie infames, Ecclesiam, in qua noti erant, deserentes, ad aliam, ubi eorum vita ignorabatur, aut ubi scirent Pastores minus esse vigilantes, aut disciplinæ Ecclesiasticæ observantes, convolarent; ibique se in Ecclesiastica munia intruderent: ipsumque Missæ Sacrificium multis modis profanarent.

IV. Hæc advertens Synodus Tridentina statuit, *Sess.* 23. *cap.* 11. *Nullus Clericus peregrinus, sine commendatitiis sui* Ordinarii Litteris, *ab illo Episcopo ad* divina celebranda, *& Sacramenta administranda admittatur.*

Adhæc volens Synodus, ut in Sacrificio Missæ omnis irreverentia vitetur, mandavit Episcopis, ut *singuli in suis Diœcesibus interdicant, ne cui* vago, *&* ignoto *Sacerdoti Missas celebrare liceat*. In Decreto, *De observandis, & evitandis in celebratione Missæ.*

V. His Synodi Tridentinæ Decretis obsequi volentes Episcopi, in suis respective Synodis prohibuerunt, Sacerdotem externum, & ignotum ad Missam celebrandam admitti, nisi litteris testimonialibus Episcopi instructum.

Synodus P. I. Mechliniensis, tit. *De Ministris Ecclesiæ*, *cap.* 8. *Præcipit etiam Pastoribus, & Ecclesiarum Rectoribus, ne quem vagum, & ignotum Sacerdotem, sine licentia Episcopi sui Diœcesani in scriptis obtenta, ad celebrationem Missarum, aut Sacramentorum administrationem admittant, sub pœna duorum florenorum per Pastores, seu Rectores incurrenda, & vagorum Sacerdotum correctione res arbitraria. Episcopi autem prædictam licentiam non concedant, nisi visis litteris Sacerdotii, & commendatitiis, & testimonialibus Episcopi, vel Vicarii loci ultimæ residentiæ eorum.*

Et Synodus P. II. *tit.* 12. *cap.* 16. *Vago ac ignoto Sacerdoti, etiam* Regulari *Missam celebrare non liceat, nisi ostensis testimonialibus, vel commendatitiis litteris sui Ordinarii.*

VI. Prævidens Sanctus Carolus Sacerdotum mores, vitamque nonnunquam temporis successu vel immutari, aut certe amplius innotescere, & manifestari, in Concilio Mediolanensi I. *part.* 2. *tit.* 5. decernit: *Clericis alienæ Diœcesis rei divinæ faciendæ facultatem ne permittat Episcopus: nisi ostendant litteras testimoniales seu dimissorias Ordinarii sui,* duobus *tantum mensibus ante, si in provincia, si extra provinciam in Italia,* quatuor, sex *vero, si extra Italiam datas, vel si eæ* antiquiores *sint, afferant etiam scriptum testimonium de vita, & moribus ab iis Ordinariis, in quorum Diœcesi post illud tempus aliquamdiu permanserint.*

VII. Quin

VII. Quin & ibidem præceperat : „ Nemo Clericus , vel Laicus in suis sæcularibus Ecclesiis , Cappellis , vel Oratoriis quamvis ab Ordinario probatis , etiam si juris Patronatus sint , quemquam sæcularem , vel regularem Sacerdotem celebrare patiatur , qui scriptum celebrandi , singulis sex mensibus renovandum , ab Episcopo non impetraverit .

VIII. In Concilio III. Mediolanensi *tit.* 11. declarat : „ Quod primo Concilio Provinciali interdictum est , ne peregrino Sacerdoti sine dimissoriis , testimonialibusve litteris Missæ Sacrum facere liceat , id ei vetitum sit in *Regularium* etiam *cujusvis* Ordinis Ecclesiis .

☞ IV. Hoc Decretum nec a mente Concilii Tridentini , nec a jure communi discrepat : licet enim plures Regulares , præsertim Ordinum Mendicantium gaudere dicantur privilegio exemptionis , eoque titulo prætendant Ecclesias etiam suas esse a jurisdictione Episcopi exemptas : indubitatum tamen est , Episcopum posse præcipere , ne quis Sacerdotum sæcularium exterorum sine sua licentia in scriptis obtenta celebret in Oratoriis , vel Ecclesiis Regularium etiam exemptorum , & mandare Superioribus dictorum locorum , ne quemdam Sacerdotem sine prædicta licentia ad celebrandum admittant . Uti post Barbosam , aliosque ab eo citatos tradit Du-Casse Archidiaconus , & Officialis Condomensis in suo tractatu de Jurisdictione Ecclesiastica *tom.* 1. *cap.* 7. §. 7. *num.* 11.

Cum enim ad curam Episcopi spectet occurrere scandalis , & irreverentiis , quæ ex admissione promiscua similium sacerdotum ad celebrandum nata sunt obvenire , nequaquam exemptio huic curæ Episcopi obstaculo esse potest. ☜

E. Synodus Burdigalensis anno 1583. *tit.* 5. vetat ab Ecclesiarum Rectoribus , quemquam vagum ac ignotum ad celebrandum admitti , *nisi prius diligenter explorata Ordinarii licentia* , *& facultate*. Deinde adjungit : *Nullumque pariter alienæ Diœcesis admittant , nisi acceptas ab Ordinario suo litteras , sibi concessæ facultatis* , *&* anteactæ vitæ , morumque , *ac religionis testes adhibeat : quæ vetustiores non appareant , quam quæ intra annum scriptæ sunt* .

Celebrata anno 9. decimi septimi sæculi Synodus Narbonensis *cap.* 20. non vult ab Episcopis facultatem celebrandi concedi Clericis alienæ Diœcesis , *nisi visis litteris Ordinum Clerici* , *& attestatione proprii Episcopi super* vita , *&* moribus *eo anno concessis* .

XI. Hactenus adducta Decreta manifeste evincunt , litteras Episcopales non tantum requiri , ut testes susceptorum Ordinum ; sed vel præcipue ut testes probæ vitæ , & bonorum morum : ipsosque Episcopos has litteras haud annuere posse , nisi præmissa , & facta diligenti inquisitione super vita , & moribus Sacerdotum dimittendorum .

Si ea cautione in litteris expediendis procederent Episcopi : neque ullus Sacerdotum in Ecclesiis , sive sæcularibus sive regularibus sine hujusmodi litteris , conformiter ad sacros Canones , & Synodorum Decreta , ad celebrandum admitteretur , quam multi scandalosi , otiosi , ac vagabundi Sacerdotes ab altaribus arcerentur ; quantæque irreverentiæ per similes Sacerdotes in sacrificio Missæ committi solitæ , vitarentur !

XII. Porro quia litteræ hæ testimoniales , nonnunquam facilius , quam oportet , conceduntur , aut subreptitie vel obreptitie impetrantur , nequaquam Parochi aliique Ecclesiarum Præfecti omnes quoscumque Sacerdotes hujusmodi litteris munitos ad celebrandum admittere debent .

Quid enim si aliunde vita scandalosa Parocho , vel Rectoribus innotescat ; nullusque titulus aliunde sit , qui Sacerdoti huic jus celebrandi in tali Ecclesia tribuat , indubie poterit , immo & non raro debebit a celebrando repelli .

Adhæc Canones quidem vetant quempiam *extraneum* , & *ignotum* sine litteris Episcopi ad celebrandum admitti , sed nequaquam Parochis , aut Ecclesiarum Rectoribus præcipiunt , ut omnes hujusmodi litteris instructos in suis Ecclesiis ad celebrationem admittant .

XIII. Immo cum Parochus sit quasi caput Parochiæ , & primarius , & ordinarius Ecclesiæ Rector , nullus (ni speciali aliquo titulo munitus) potest in Ecclesia Parochiali sine speciali licentia Parochi sacras qualcumque functiones obire .

Hinc Synodus Namurcensis anno 1639. *tit.* 3. *cap.* 43. ait : *Nullus aliquod officium in aliena Ecclesia , sine Pastoris ejusdem loci licentia , facere præsumat* .

Eodem fundamento Synodus P. I. Cameracensis , *tit. De Ministeriis Ecclesiasticis cap.* 9. voluit , ut *qui præsunt fabricis Ecclesiarum , nullos Sacerdotes admittant ad suffragia , & sacrificia legatorum piorum causa præstanda ; nisi ab Episcopo , aut ejus Vicario probatos , & ad id ministerium destinatos Pastoris voluntate . Cui , quod ad officium ecclesiasticum pertinet , pareant : ne per licentiam aditus improbis , & vagis ad Ecclesias concedatur cum detrimento , & scandalo publico* .

Denique addit Synodus : *Et qui admissi fuerint , Pastorem adjuvent in cultu , & officio divino* .

Si nulli ad celebrandas fundatas Missas , & anniversaria admitterentur , nisi cum onore juvandi Pastores in officio pastorali , quam multi otiosi Sacerdotes ab Ecclesiis removerentur !

XIV. Cum anno 1672. quidam in suo testamento ordinasset Missam pro refrigerio animæ suæ solemniter celebrari in Ecclesia Parochiali per Patres Carmelitas : disputatumque esset , num vi hujus testamentariæ dispositionis Carmelitæ essent admittendi ad celebrandam Missam illam ; judicatum fuit a Parlamento Parisiensi , id in Ecclesia Parochiali Carmelitas non posse sine Parochi licentia . Uti refertur , *part.* 3. Journal des Audiences , *lib.* 6. *cap.* 29.

XV. Præterea ut irreverentia vitetur , præcipit Synodus Tridentina Episcopis , „ neminem qui *publice* , & *notorie* criminosus sit , aut sancto Altari ministrare , aut Sacris interesse permittant .

XVI. Decretum hoc quoad primam partem innovans Sanctus Carolus in Concilio I. Mediolanensi , *titul.* 5. ait : „ Sacerdotes qui publice , & notorie criminosi fuerint , a celebratione arceantur , nisi *emendata vita* sceleris maculam eluerint .

XVII. Synodus P. I. Cameracensis , *tit. De Cultu , Cæremoniis , & Officio Divino cap.* 2. vult , ut „ quicumque ad celebrandum se obtulerit , ac pridie temulentus insolensve fuerit , aut crimen ullum *notum* admiserit , a Rectore Ecclesiæ castigandus non modo propter crimen admissum , sed & propter scandalum , & irreverentiam illatam Sacramento denuntietur Episcopo , aut ejus Vicario , vel Officiali . Rector vero si denuntiare neglexerit , tamquam tanti sceleris dissimulator puniatur .

Subjicit deinde notandam hanc rationem : *Est enim valde præposterum , & indignum , quod velint Sacerdotes omnem a laicis reverentiam huic Sacramento exhiberi : nec ipsi tamen moribus , & religione sua exhibendam declarent* .

XVIII. Addit ejusdem Provinciæ Synodus Diœcesana Audomarensis anno 1583. *tit.* 6. *cap.* 2. nec *confessione prævia* hujusmodi Sacerdotes ad celebrandum se præsentare præsumant , *qui pridie , quamcumque secretam impudicitiam admiserint* .

XIX. Præcitata Synodus Burdigalensis , Sacerdotes , aut quoscumque alios , *publice* , & *notorie criminosos* , rem divinam facere , vel ad altare ministrare prohibendos censet , nisi qui ad meliorem frugem redierint , & morum vitæque pristinæ commutatione facta , præteritorum scelerum veniam meruerint , eamque ab Ordinariis suis impetraverint .

Namurcensis Synodus anno 1639. *tit.* 3. *cap.* 4. præcipit : *Nullus* malæ famæ , *Pastori in divinis officiis assistat* .

XX. Quod hic Synodus Tridentina , aliæque subsequens decrevere , illud Carolus V. in formula reformationis ejus nomine anno 1548. publicata expresserat ; atque præter publicis criminibus infames , etiam *solum quæstum sectantes* ad celebrationem Missæ non admittendos censuit .

XXI. Quis ambigat , horum Sacerdotum , Clericorumque generi adscribendos , quos publice notorieque propinas frequentare ; aleis , illicitisque ludis , cum magno populi scandalo vacare videmus . Merito proinde Episcopi , aliique Ecclesiarum Prælati secum expendant , num sacris Canonibus obtemperent , dum similes Sacerdotes sacris Altaribus continuo adstare vident , & silent .

XXII. Ulterius pro reverentia tanti Sacrificii vult Synodus Tridentina , ut Sacerdos non aliter Missam celebrare incipiat „ nisi prius , qui intersint , decenter composito corporis habitu , declaraverint se mente etiam , ac devoto cordis affectu , non solum corpore adesse .

XXIII. Sanctus Carolus Decretum hoc renovans , & executioni mandari volens , in Concilio Mediolanensi IV. *part.* 2. *tit.* 10. præcipit , ut Clericus Missæ Sacrificio ministraturus aliusve , cui hoc munus incumbit , mox ut Sacerdos ad Altare accesserit , circumspiciat modeste adstantes ; „ & si quempiam animadvertit marem , vel fœminam incomposito corporis habitu , aut alias contra præscriptas regulas Provincialibus nostris Conciliis cum injuria , vel irreverentia sanctissimi illius Sacrificii interesse , moneat graviter ut opus erit : neque Sacerdos ante Missæ initium faciat , quam omnes qui adsunt , quemadmodum Tridentino Concilio curæ Episcopi commissum est , decenter composito corporis habitu declaraverint se mente etiam ac devoto cordis affectu , non solum corpore adesse . Missa vero jam incohata , si quid ejusmodi fiat , hoc idem officium admonendi itidem ille Minister Clericus præstet modeste , & graviter . Si quis vero ab iis de ejusmodi monitus non resipuerit , quamprimum eorumdem cura deferatur ad Episcopum , ut jure cum eo efficacius agatur .

XXIV. Ut vero populus majori cum reverentia , & attentione ad ea , quæ in Missa aguntur , assistat , uberioremque Sacrificii fructum percipiat , præcipiunt passim Synodi nostræ , conformiter ad Synodum Tridentinam , *Sess.* 26. *De Sacrificio Missæ cap.* 8. „ Pastoribus , & singulis curam animarum gerentibus , ut frequenter inter Missarum celebrationem vel per se , vel per alios , ex iis , quæ in Missa aguntur , aliquid exponant ; atque inter cætera sanctissimi hujus Sacrificii mysterium aliquod declarent , diebus præsertim Dominicis , & Festis .

XXV. Porro scopus Synodorum est , ut Fideles Missæ assistentes ; eaque , quæ a Sacerdote aguntur , intelligentes , iis sint intenti „ & voto id agant , quod Sacerdos agit ministerio ; ut scilicet discant & ipsi suam totiusque Christiani orbis salutem tam salutaris , & gratiæ hostiæ interventione , & Christi Jesu meritis , Deo Patri commendare " ; uti loquitur Concilium Moguntinum anno 1549. *pag.* 58.

Et antiqua Atrebatensia statuta renovata in Synodo an. 1570. sub Francisco Richardoto , qui Tridentino interfuit , volunt de his populum instrui , ut *religiosius* , *&* libentius *quæcumque Sacerdotes in Missa agunt , observet* .

Idem aliæ quoque Synodi innuunt , desiderantes populum instrui de his , quæ in Missa aguntur , *ut quæ in illa geruntur debita cum attentione perpendat* : quemadmodum loquitur Synodus Namurcensis anno 1659. *tit.* 16. *cap.* 1. vel *majore reverentia sacris intendat* , uti expressit Synodus Cameracensis anno 1567. *tit. De Eucharistia , cap.* 3.

XXVI. Neque dubium est quin populo utilius sit , & menti Ecclesiæ conformius , ipsique Sacrificio convenientius , intendere iis , quæ in Missa aguntur , quam preces alias , quamtumvis pias , sed Sacrificio Missæ haud respondentes e libro legere .

Quapropter Synodus Remensis anno 1583. *tit. De Eucharistia num.* 5. præcipiens ut laici *preces horarias* tempore divini Officij nonnisi submissa voce recitent, addit: „ Qui tamen inter eos „ doctiores, reique Christianæ peritiores extiterint *præclarius* „ agent, si loco precum ex scripto recitandarum, a præfatione, „ qua pertractantur mysteria, animo devoto mentisque fervore „ complectantur atque contemplentur.

XXVII. Formula reformationis jussu Caroli V. scripta, & anno 1510. evulgata, dicit: „ Neque sub sacro solemni conveniat, „ ut coram populo eodem legantur etiam Missæ speciales, qui„ bus huc illuc populus *distrahatur*, avocceturque ut nulli Sacro „ *satis intendat*.

Idipsum in executionem hujus formulæ circa idem tempus Synodi Moguntina, & Coloniensis anno 1549. ordinarunt: atque sub initium decimi septimi sæculi Synodus Sylvæducensis sub Masio *tit.* 13. *cap.* 9. judicavit plane conveniens; ut in Ecclesiis Monasteriisve, ubi est magna Missarum frequentia, singulæ *distinctis* horis legantur: „ Ne, ait, simultanea illa plurimorum „ celebrantium turba decori domus Dei, aut mysteriorum vene„ rationi, aut gravitati aliquid decedat.

XXVIII. Si ea omnia inter Missarum solemnia cavenda sint, quæ populum ab hac sancta actione, alio distrahere possent, quis non videt, quam merito Synodus Tridentina arceri præcipiat „ ab Ecclesiis musicas eas, ubi sive organo, sive cantu *lascivum*, „ aut *impurum* aliquid miscetur.

Synodus P. I. Cameracensis, *tit. De Cultu, & Ceremoniis*, *cap.* 3. de musica in Missa adhibenda agens, statuit, ut quæ in Missa ad eruditionem. & doctrinam Fidelium leguntur, aut canuntur, ut Epistola, Evangelium, & Symbolum, ita legantur, aut canantur, ut præsentes *distincte* exaudire *singula* verba possint. „ Quare, ait, in Symbolo canendo placet nec organa nec „ musicam adhiberi; nisi sit simplex, ac talis ut singula verba „ sine repetitione possint intelligi. Quæ vero ad laudes pertinent, „ ut sunt Hymni, *Gloria in excelsis*, *Sanctus*: in his musica lo„ cum habeat: sed nec lasciva, nec choreis potius, quam choro „ congruens, sed gravis, & movens pios affectus.

Fortius hunc abusum proscripsit Synodus P. I. Mechliniensis ann. 1570. *tit. De Officio, & Cultu divino cap.* 10. „ Cohibeant „ Episcopi Cantores, Organistas, Campanarios, & alios quos„ cumque a lasciva, militari, & quavis indecora musica in can„ tu, organis & campanis, sub pœna decem stuferorum (*a*) „ ad pios usus arbitrio Episcopi applicanda. Et si semel puni„ ti non abstinuerint, pœna carceris, aut alia arbitraria ple„ ctantur.

Synodus P. II. Mechliniensis ann. 1607. *tit.* 12. *cap.* 7 monet, ut „ gravis tantum, & quæ ad *pios* affectus moveat musica, „ Officio divino adhibeatur, non etiam lasciva, vel sæcularis.

XXIX. Cardinalis Bona, tractatu *De Divina Psalmodia*, *c.* 17. § 3. advertit, musicam sæpius fuisse mutatam; at illud ab antiquis observatum esse, nunquam ab alia gente mutatam fuisse musicam, quin & ipsa in *deterius* mutata sit.

Post hæc multorum auctorum relatis sententiis testantium Musicam veterem fuisse *virilem*, recentiorem vero *effractam*, & *effœminatam*, tandem concludit his verbis: „ Has veterum senten„ tias eos libentius transcripsi, quo magis hodiernæ Musicæ de„ plorabilis status innotescat: fastidit ætas nostra concentum gra„ vem, & stabilem, amatque modulos quosdam, quibus in frusta „ concisus cantus dissiliat, & enervetur.

XXX. Musicæ, & Musicorum parum gravem, & ad pietatem haud conducentem sonum multis deplorat nominatissimus Gandensium Antistes Wilhelmus Lindanus in *Panopl. Evangel. lib.* 4. *cap.* 78. ac tandem relata hodierna musicæ confusione, & infractione, dicere non veretur: „ Illarum magis constantiam ad„ miror Ecclesiarum, quæ illum prævidentes divini cultus abu„ sum, semel Musicam illam choro maluerunt excludere, uti „ Trajectensis, & quod audio, Lugdunensis, quam illarum vene„ ror magnificam, quam ipsi & putant, & jactant adeo maje„ statem, qua Dei chorum omni phonascorum syntagmate, vo„ cum omnis generis discrimine, immo & turbarum clangore, „ cornutorum stridore, alioque strepitu vario, ne quid præter„ mittere videantur, quod cantici verba semel obscuret, sensum„ que sepeliat, & obruat, sibi præclare gloriantur adimplesse.

XXXI. Episcopi atque Prælati, qui Musicam in Officio divino retinendam autumant, videant, ut „ pro illo Musices genere, „ quod nunc passim Ecclesias occupat, aliud introducatur, & „ gravius, & rebus ipsis convenientius, & si non, ut oportet, „ pronuntiationi quam cantui vicinius, saltem rebus quæ canun„ tur aptius atque accommodatius "; uti loquitur Lindanus loco citato. Vel ut in Concilio Mediolanensi I. *part.* 2. *cap.* 51. S. Carolus: " Cantus & soni graves sint, pii ac distincti, & domui „ Dei, ac divinis laudibus accommodati; ut simul & verba in„ telligantur, & ad pietatem Auditores excitentur.

XXXII. Synodus P. II. Mechliniensis verbis supra relatis subjungit: „ Similiter & organa, & quæcumque instrumenta Musi„ ca, tam in processionibus quam in Ecclesiis, modulatione sua „ *lascivas* cantiones non imitentur.

XXXIII. Deinde capite sequenti: „ Tintinnabula quoque, & „ campanas ad harmoniam quamdam pulsantes, ejusmodi pulsa„ tione turpes, inhonestas, vel scandalosas cantiones non expri„ mant, vel imitentur, sed potius hymnorum, & canticorum „ Ecclesiæ modulationes. Et sicubi necesse fuerit cum Magistratu „ desuper agatur.

Idem de tintinnabulis habet Synodus P. I. Cameracensis loco citato *cap.* 15. addens: „ Si quis non paruerit, puniatur; ut qui „ multis labendi occasionem præbuerit, & in re Sacris dicata, „ spurca & inhonesta attulerit.

XXXIV. Denique Synodus Tridentina omnem irreverentiam a locis sacris remotam desiderans, præmissis addidit; „ Item sæcu„ lares omnes actiones, vana atque adeo profana colloquia, de„ ambulationes, strepitus, clamores arceant: ut domus Dei vere „ domus orationis esse videatur ac dici possit.

Multa pro executione hujus Decreti observanda proposuit S. Carolus in Concilio IV. Mediolanensi *par.* 1. *cap.* 17. cujus hic est titulus: *De profano usu a sacris locis tollendo*.

XXXV. Ut autem hæc omnia facilius executioni mandari queant, Synodus Tridentina vult ut Episcopi etiam tamquam Sedis Apostolicæ Delegati corrigant, statuant, prohibeant, & mandent ea, quæ opportuna videbuntur; atque ad ea inviolate servanda censuris Ecclesiasticis, aliisque pœnis fidelem populum compellant, non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus. ac consuetudinibus quibuscumque.

XXXVI. Verendum, ne plures Ecclesiarum Prælati in resecandis abusibus, qui hoc titulo notati sunt, segniores reddantur vulgari illo, sed admodum pernicioso argumento: Hoc jam diu ita observatum fuit; hoc Prædecessores nostri toleraverunt; cur nos illis volumus esse sapientiores, aut meliores? sufficit nobis vivere, ut illi vixerunt.

Perniciosum sane argumenti genus, quo detestandi, maximique abusus, cum semel invaluerint, justificari poterunt.

XXXVII. Nonne hoc specioso argumento jam pridem nonnulli justificare, ac retinere contenderunt *festum fatuorum*; „ ubi vi„ debat populus Sacerdotes, & Clericos divini Officii tempore „ larvatos, monstruosis vultibus, aut in vestibus mulierum, „ aut lenonum, vel histrionum choreas ducere, in choro canti„ lenas inhonestas cantare, offas pingues supra cornu altaris jux„ ta celebrantem Missam comedere, ludum taxillorum exarare, „ thurificare de fumo fœtido ex corio veterum sotularium (*a*) „ & per totam Ecclesiam currere.

Ita hanc celebrationem descripsit Facultas Theologica Parisiensis in Epistola Prælatis, & Capitulis Ecclesiarum Regni Galliæ inscripta, & in appendicem operum Petri Blesensis relata *pag.* 782. qua ipsos multis argumentis, ad hunc abusum longa consuetudine, & multarum Ecclesiarum praxi insolitum, tollendum movere conatur, atque inter alia argumentum a tolerantia, & facto Prædecessorum præveniens, tale de illo judicium depromit: „ Nolite subdolas hominum voces audire sic dicentium: „ Prædecessores nostri, qui erant notabiles viri reputati, istud „ permiserunt, sufficit nobis vivere ut ipsi: procul dubio istud „ argumentum *diabolicum* est; *infernalis* hæc *persuasio*: vos illo„ rum exitum ignoratis, an bonus an malus fuerit.

(a) Stuferus, id est, solidus, un *sou*.

(a) Genus calceamentorum.

T I T U L U S S E X T U S.

De Sacramento Pœnitentiæ.

C A P U T P R I M U M.

De variis Nominibus, Patribus, Forma, & Effectu hujus Sacramenti.

1 *Sacramentum olim dictum Sacramentum reconciliationis.*
2 *Secundo*, Confessionis.
3 *Tertio*, Absolutionis.
4 *Quarto frequenter*, Manus Impositio.
5 *Quinto*, Communio *seu* Pax.
6 *Sexto*, Secunda post naufragium Tabula.
7 *Septimo*, Laboriosus Baptismus.
8 *Octavo, olim & hodie frequentissimo*, Sacramentum Pœnitentiæ.
9 *Quid significet apud veteres etiam Ethnicos pœnitere?*
10 *Quem facti sui pœnitet, is punit in se quod fecit.*
11 *Definitio Pœnitentiæ a Gratiano, & Canonistis tradita.*
12 *Quid de hoc Sacramento habeat Decretum Eugenii IV. & quid ejus prima pars, sive* Contritio?
13 *De Confessione, secunda hujus Sacramenti parte.*
14 *Etiam circumstantiæ peccatorum exprimendæ, & quare?*
15 *Quare* confessio *præcipue requiratur?*
16 *De satisfactione, tertia parte hujus Sacramenti.*
17 *Ratio divinæ justitiæ exigit, ut difficilius dimittantur peccata post Baptismum, quam ante commissa.*
18 *Justitia divina non permittit; ut ordinarie sine ulla satisfactione peccata remittantur.*
19 *Satisfactiones habent vim suam ex meritis Christi.*
20 *Forma hujus Sacramenti.*
21 *Effectus ejusdem.*
22 *Variæ quæstiones circa præmissa omittuntur.*

I. SACRAMENTUM hoc jam pridem diversis nominibus appellatum fuit.

Primo quidem dictum fuit Sacramentum *reconciliationis*; nimirum

rum

rum ab effectu; eo quod homo virtute hujus Sacramenti Deo *reconciliatur*.

II. Secundo, Sacramentum *confessionis*, a parte conspicua, & ante remissionem peccati, sive reconciliationem necessaria; qua peccator sua peccata Sacerdoti aperire atque *confiteri* debet.

III. Tertio, Sacramentum *absolutionis*, ab actu Sacerdotis formam Sacramenti proferentis, cum dicit: *Ego te absolvo*, &c.

IV. Quarto, antiquitus frequenter dictum fuit *manuum impositio*, a cæremonia externa. Sæpius enim in decursu agendæ pœnitentiæ ipsis pœnitentibus *manus* imponebantur ab Episcopis, & Presbyteris; idque vel dum orationes super pœnitentes fundebantur, vel absolutione donabantur. Ita accipitur in *Canon. 76.* Concilii Carthaginensis IV. „ Si continuo creditur moriturus, reconcilietur per *manus impositionem*.

Porro cum & in aliis Sacramentis manus impositio fieret, atque inde etiam nomine *manus impositionis*, præsertim Sacramentum Confirmationis indicaretur, ne ex nominis identitate confusio oriretur, dicere solebant hoc Sacramentum, *manuum impositionem reconciliatoriam*, uti videre in Can. 3. Concilii Arausicani I. (*a*).

V. Quinto, dictum fuit *Communicatio*, sive *Communio & Pax*, eo quod lapsi per pœnitentiæ actionem, & absolutionem Sacerdotis restituerentur Communioni, & Eucharistiæ percipiendæ facultati, atque ad eam digne sumendam præpararentur.

VI. Sexto, *Secunda post naufragium tabula* sæpe a Patribus vocatur; eamque nomenclaturam tamquam huic Sacramento convenientem probavit Synodus Tridentina *Sess. 6. cap. 14. de Justificatione*, his verbis: „ Qui vero ab accepta justificationis gratia per „ peccatum exciderunt, rursus justificari poterunt, cum excitante Deo, per Pœnitentiæ Sacramentum, merito Christi amissam gratiam recuperare procuraverint. Hic enim justificationis modus est elapsi reparatio, quam *secundam* post naufragium deperditæ gratiæ *tabulam* Sancti Patres apte nuncuparunt.

VII. Septimo, a Patribus dicitur *laboribus Baptismus*; quam rursus appellationem huic Sacramento convenire dixit Synodus Tridentina *Sess. 14. cap. 2. De Pœnitentia*; rationem illius dictionis præmittens; eo quod ad vitæ novitatem, & integritatem in Baptismo acquisitam, & per peccatum amissam, „ per Sacramentum Pœnitentiæ sine *magnis nostris fletibus*, *& laboribus*, divina id exigente justitia, pervenire nequaquam possumus “. Quod nuper e Patribus fuse ac solide adstruxit Vir eruditus Joannes Opstratius in speciali tractatu *De Laborioso Baptismo*.

VIII. Denique hoc Sacramentum & olim, & hodie frequentius, & usitatius, aptissimeque dicitur Sacramentum *Pœnitentiæ*, a contritione, quæ primum locum inter actus Pœnitentiæ habens, dicitur animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero, uti docet Synodus Tridentina citata *Sess. 14. c. 4.*

IX. Pœnitere enim apud Latinos auctores etiam Ethnicos dicimur, *cum quæ ipsi fecimus, aut quæ de nostra voluntate, nostroque consilio facta sunt, ea nobis post incipiunt displicere, sententiamque in his officiis nostram demutamus*: uti latius prosequitur Morinus de administratione Sacramenti Pœnitentiæ *lib. 1. cap. 2.* notatque, hanc esse vulgatissimam apud probatissimos Linguæ Latinæ quosque auctores significationem; atque inde concludit, etiam juxta Ethnicos auctores, Pœnitentiam duo complecti, consilii sive sententiæ mutationem, & animi dolorem propter factum aliquod inde consequens.

Post hæc subjungit: Tertium addi debet, quod ex utroque necessario videtur emanare, cautio scilicet, ne postea idem consulat, aut exequatur. Vix enim aliquem facti sui serio pœnitet, qui etiam sibi non proponat ab eo in posterum abstinere, & incommoda ex priori consilio & facto exorientia impedire, & a se avertere.

Lactantius *lib. 6. cap. 24. Institutionum* hæc tria significata complectens, ait: „ Is quem facti sui pœnitet errorem suum pristinum intelligit. Idcoque Græci melius, & significantius *μετάνοιαν* „ dicunt, quam nos possumus resipiscentiam dicere. Resipiscit „ enim, ac mentem suam quasi ab insania recipit, quem erroris „ piget, castigatque seipsum dementiæ, & confirmat animum ad „ rectius vivendum; tum illud ipsum maxime cavet, ne rursus in „ eosdem laqueos inducatur.

X. Dolor autem ille, qui pœnitentiæ semper comes est, si exardescit, eo animum facti pœnitentem ducit, & impellit, ut pœnas a seipso sumat, quemadmodum iisdem notat, & probat Morinus; subditque: „ Hinc apposite admodum ad geminam hanc „ Pœnitentiæ significationem, quæ omnibus auctoribus Ecclesiasticis ab ipsis Ecclesiæ incunabulis familiarissima, & acceptissima fuit. S. Isidorus in exhortatione ad Pœnitentiam, hanc „ nobis tradit illius etymologiam. *A punitione Pœnitentia nomen accepit, quasi Punitentia, dum ipse homo punit pœnitendo, quod male admisit*.

XI. Et apud Gratianum *Distinct. 3. De Pœnitentia, Can. 4.* auctor libri *de vera, & falsa Pœnitentia* sub nomine S. Augustini: „ Continue delendum est de peccato, quod declarat ipsa dictionis virtus. Pœnitere enim est pœnam tenere, ut semper „ puniat *in se* ulciscendo, quod commisit peccando.

(*a*) Sunt inter Theologos, qui docent manuum impositionem esse partem essentialem in Sacramento Pœnitentiæ; hi sunt Guillelmus Altissiodorensis *lib. 4. summæ*: Vincentius Bellovacensis *lib. 8. Specul. Histor. cap. 31.* Alexander Halensis *4. parte summæ quæst. 5. memb. 2. art. 1.* Guillelmus Parisiensis *de Pœnit. pag. 461.* Quidquid sit de ea opinione, quæ multis tamen veterum Patrum testimoniis nititur; agere imprudenter & periculum pœnitentibus afferre videntur Confessarii, qui dum absolutionem pœnitentibus impertiuntur, manus iis imponere non curant.

Ex his hanc definitionem a Canonistis, & Theologis communiter probatam, elicit Gratianus: *Pœnitentia itaque est vindicta semper puniens in se, quod dolet commisisse*.

Hinc manifestum est, convenientissime hoc Sacramentum a contritione tamquam præcipua sua parte, *Pœnitentiæ* nomen mutuasse.

XII De hoc Sacramento habet Decretum Eugenii IV. pro Armenis: „ Quartum Sacramentum est Pœnitentia, cujus materia „ sunt actus Pœnitentis, qui in tres distinguuntur partes. Prima est cordis contritio, ad quam pertinet ut doleat de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero.

De prima hac parte latius agit Synodus Tridentina *Sess. 14. De Pœnitentia cap. 4.* declaratque, quod fuerit „ quovis tempore ad „ impetrandam veniam peccatorum hic *contritionis* motus necessarius; & in homine post Baptismum lapso ita demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divinæ misericordiæ, & voto præstandi reliqua conjunctus sit, quæ ad rite „ suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur.

Declarat præterea, hanc contritionem non solum cessationem a peccato, & vitæ novæ propositum, & inchoationem, sed veteris etiam odium continere. Quod ibidem multis Scripturæ testimoniis confirmat.

Post hæc duplicem contritionem asserit. Unam charitate perfectam, Alteram *imperfectam*; quam & *Attritionem* nuncupat; atque utriusque effectum exponit.

XIII. Secunda pars in Decreto Eugenii „ est *oris Confessio*; ad „ quam pertinet, ut peccator omnia peccata, quorum memoriam „ habet, suo Sacerdoti confiteatur *integraliter*.

Hanc partem fusius exponit Synodus Tridentina loco citato *cap. 5.* declarans in primis hanc integram peccatorum confessionem a Christo esse institutam, & omnibus post Baptismum lapsis jure divino necessariam existere.

Cum enim Sacerdotes in hujus Sacramenti administratione sustineant personam judicis, constat, judicium hoc, incognita causa, illos exercere non posse, nec æquitatem quidem in pœnis injungendis servare posse, si in genere dumtaxat, & non potius in specie, ac sigillatim sua ipsis peccata declararentur. Atque hinc concludit Synodus, oportere a pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem, conscientiam habent, in Confessione recenseri, etiamsi occultissima illa sint, & adversus duo ultima Decalogi præcepta commissa.

Quod ipsum Judicis officium exigit, idipsum & Medici munus (quod & hic Sacerdotes spiritualiter exercere debent) requirit: „ Si enim, ait Synodus, erubescat ægrotus vulnus Medico detegere, quod ignorat, medicina non curat.

XIV. Ex his recte colligit præterea Synodus etiam eas „ circumstantias in Confessione exprimendas esse, quæ speciem peccati mutant, quod sine illis peccata sua neque a pœnitentibus „ integre exponantur, nec judicibus innotescant: & fieri nequeat, „ ut de gravitate criminum recte censere possint, & pœnam, „ quam oportet, pro illis pœnitentibus imponere.

XV. Quæ hoc capite Synodus pro adstruenda necessitate Confessionis adducit, ostendunt, quod finis Confessionis omnium peccatorum Sacerdoti factæ; non sit sola & *nuda* Confessio sive revelatio peccatorum, seu remediorum morbis spiritualibus convenientium applicatio, quibus anima curationi disponatur, & disposita per reconciliationem perfecte sanetur, uti loquitur Morinus loco citato *lib. 1. c. 5. n. 9.* atque per consequens, omnia in Confessione esse aperienda, per quæ ipse Sacerdos tamquam medicus spiritualis veniat in convenientem notitiam vulnerum animæ; possitque convenientia medendis vulneribus pharmaca præscribere, & applicare.

XVI. Tertia pars, ait Eugenius in suo Decreto, est *satisfactio* „ pro peccatis secundum arbitrium Sacerdotis; quæ quidem præcipue fit per orationem, jejunium, & eleemosynam.

De hac parte agit Synodus Tridentina citata sessione *cap. 8.* declaratque in primis, falsum omnino esse, & a verbo Dei alienum, culpam a Domino nunquam remitti, quin & universa etiam pœna condonetur. Perspicua enim & illustria in sacris Litteris exempla exponuntur, quibus, præter divinam Traditionem, hic error quam manifestissime evincitur.

XVII. Ulterius dicit, „ quod & divinæ justitiæ ratio exigere „ videatur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptismum per ignorantiam deliquerint; aliter vero, qui semel a „ peccati & dæmonis servitute liberati, & accepto Spiritus Sancti dono, scienter templum Dei violare, & Spiritum sanctum „ contristare non formidarint.

XVIII. Præterea monet Synodus, „ & divinam clementiam „ decere, ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur, ut occasione accepta peccata leviora putantes, velut injurii, & contumeliosi Spiritui sancto, in graviora labamur, „ thesaurizantes nobis iram in die iræ. Procul dubio enim magnopere a peccato revocant, & quasi freno quodam coercent „ hæ satisfactoriæ pœnæ, cautioresque & vigilantiores in futurum Pœnitentes efficiunt; medentur quoque peccatorum reliquiis; & vitiosos habitus, male vivendo comparatos, contrariis virtutum actionibus tollunt. Neque vero securior ulla via „ in Ecclesia Dei unquam existimata fuit ad amovendam imminentem a Domino pœnam, quam ut hæc Pœnitentiæ opera homines cum vero animi dolore frequentent. Accedit ad hæc, „ quod, dum satisfaciendo patimur pro peccatis, Christo Jesu, „ qui pro peccatis nostris satisfecit, ex quo omnis nostra sufficientia est, conformes efficimur, certissimam quoque inde arrham habentes, quod si compatimur, & conglorificabimus.

XIX. Ne vero videretur effectum illum humanis meritis tribuere, declarat, satisfactiones nostras, & opera pœnitentiæ omnem suam efficaciam, & meritum accipere ex meritis

G 2 Chri-

Christi, „ Neque vero, ait, ita nostra est satisfactio hæc, quam „ pro peccatis nostris exsolvimus, ut non sit per Christum Jesum ... „ Facientes fructus dignos Pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, „ ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur a Patre.

Ut autem optatum effectum in peccatoribus satisfactiones a Sacerdotibus injunctæ sortiantur, ipsis peccatis, & personis convenientes sint oportet; de quo latius infra *c. 3. & 4.*

XX. Decretum Eugenianum post expressas tres partes hujus Sacramenti, de forma ejusdem subjicit: „ Forma hujus Sacramenti „ sunt verba absolutionis, quæ Sacerdos profert, cum dicit: *Ego* „ *te absolvo*, &c.

Similiter Synodus Tridentina docet, Sacramenti Pœnitentiæ formam, in qua præcipue ipsius vis sita est, in illis „ Ministri „ verbis positam esse: *Ego te absolvo*, &c. quibus quidem de Ec„ clesiæ Sanctæ more preces quædam laudabiliter adjunguntur: „ ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant, neque ad „ ipsius Sacramenti administrationem sunt necessariæ ", *Sess. 14. De Sacrament. Pœnitent. capit. 3.*

XXI. Effectus hujus Sacramenti est absolutio a peccatis, ait Decretum Eugenianum. Et Synodus Tridentina citato *cap. 3.* „ Sane vero res, & *effectus* hujus Sacramenti; quantum ad ejus „ vim, & efficaciam pertinet, reconciliatio est cum Deo, quam „ interdum in viris piis, & cum devotione hoc Sacramentum „ percipientibus, conscientiæ pax, ac serenitas cum vehementi „ Spiritus consolatione consequi solet.

XXII. Plurimæ tum circa singulas supra enumeratas Sacramenti partes, tum circa formam, effectumque quæstiones a Theologis Scholasticis agitantur, quas, utpote a proposito meo alienas (*a*) Theologis relinquo; pluresque a Veteribus ignotas, & a Recentioribus moveri cœptas recitat Morinus, *Lib. 8, c. 2, 3. & 4.*

CAPUT II.

De publica, solemni, & privata Pœnitentia.

1 *Quid Pœnitentia publica?*
2 *Pluribus sæculis pro peccatis* occultis *pœnitentiam* publicam *impositam fuisse credit Morinus, & primum hujus argumentum,*
3 *Secundum Morini argumentum.*
4 *Tertium ejusdem argumentum.*
5 *Quartum argumentum,*
6 *Pro peccatis* occultis *pœnitentia tametsi* publica, *non tamen* publice *imponebatur; nec Pœnitens publice reconciliabatur.*
7 *Simplices Presbyteri poterant, inconsulto Episcopo, peccatores* occultos *reconciliare.*
8 *Utrumque probatur ex Concilio Carthaginensi III.*
9 *Peccator* occultus *per censuras ad agendum* publicam *pœnitentiam cogi non poterat.*
10 *Plures nullius gravioris criminis rei ultro pœnitentiam* publicam *amplectebantur.*
11 *Magna Veterum de utilitate pœnitentiæ* publicæ *æstimatio.*
12 *Ex impositione pœnitentiæ publicæ pro peccatis occultis non sequebatur infractio* sigilli.
13 *Circa sæculum* VIII. *disciplina imponendi pœnitentiam* publicam *pro peccatis* occultis, *cæpit desinere,*
14 Sensim *hæc disciplina mutata fuit,*
15 *Postquam pro peccatis* occultis *cæpit agi pœnitentia* publica, *adhuc magnus erat Pœnitentium numerus; & quare?*
16 *Per censuras aliaque media* publici *peccatores ad publicam Pœnitentiam cogebantur.*
17 *Studium, & constantia Episcoporum ad conservandam, aut reducendam pœnitentiam publicam pro peccatis publicis.*
18 *Multis sæculis Pœnitentia etsi* occulta *ad Canonum Pœnitentialium præscriptum imponebatur.*
19 *Usque ad sæculum* XII. *non fuit nota distinctio inter* publicam, *&* solemnem *Pœnitentiam,*
20 *Hujus distinctionis origo.*
21 *Quæ hodie dicatur Pœnitentia* solemnis, *& quæ* publica, *& quæ* privata?
22 *Plura olim omni Pœnitentiæ* publicæ *competentia ad* solemnem *restricta,*
23 *Primo, quod a solo Episcopo imponeretur,*
24 *Secundo, quod semel duntaxat imponi posset.*
25 *Tertio, quod qui eam egerant, a Clericatu dejicerentur, aut ad illum promoveri non possent.*
26 *Pœnitentiam publicam a solemni distinctam, a Presbytero imponi posse docent Canonistæ,*
27 Publicam *Pœnitentiam pro peccatis* publicis *imponendam esse multis ostenditur,*
28 *Idipsum probavit Synodus Tridentina.*
29 *Conformia sunt hodierna Ritualia, & Concilia.*
30 *Qualiter hodie debeant Presbyteri Pœnitentiam* publicam *imponere pro peccatis* publicis?
31 *Qualis esse debeat species* Pœnitentiæ publicæ?
32 *Pœnitentiam* solemnem *ab Episcopis etiam hodie Ecclesia imponi optat.*
33 *Quid circa hanc statuerit S. Carolus?*

I. PUBLICA Pœnitentia dicitur, quæ in facie Ecclesiæ palam & publice peragitur.

Hanc primis sex sæculis unice fere impositam fuisse notat Morinus *lib. 4. De Administratione Sacramenti Pœnitentiæ cap. 10. §. 5.* nullumque ante sæculum septimum usum fuisse, ait, Pœnitentiæ *privatæ Canonicæ*; cum omnia crimina graviora Pœnitentia publica punirentur, minus gravia Sacerdotis arbitrio, & consilio.

II. Publicam hanc Pœnitentiam etiam pro peccatis *occultis* primis sex Ecclesiæ sæculis juxta Sacros Canones actam, & a Sacerdote, cui peccatum secreto detectum fuerat, impositam fuisse, contendit Morinus *lib. 5. cap. 9.* idque tribus potissimum argumentis ex antiqua disciplina erutis.

Primo, quia certum est, Pœnitentias Canonibus illorum temporum expressas, & pro singulorum criminum gravitate præscriptas, fuisse pœnas *publicas*, easque palam & in facie Ecclesiæ peragendas: cumque in Canonibus illis nulla occurrat publicorum ab occultis criminibus distinctio; sed indifferenter crimina exprimantur, indicium est, de utrisque Canones illos indifferenter quoque intelligendos esse.

III. Secundum argumentum ex veteri disciplina erutum ita proponit Morinus: „ Sequetur antiquos Patres de publicis criminibus „ curam tantum gessisse, de occultis vero nullam. Si enim Ca„ nones illi de peccatis publicis intelligendi sunt, de occultis ho„ micidiis, fornicationibus, &c. nulli amplius supersunt. Atqui „ crimina, ejusmodi sexcenta perpetrantur occulte, dum unum „ aut alterum publice deprehenditur. Consequeretur igitur gra„ vissimorum animi morborum sanationem antiquos Patres pror„ sus neglexisse; quod cogitare nefas est, nedum dicere. Si Pœ„ nitentiæ rationem tantum haberent pœnarum, tolerari forsan „ hoc posset. Verum cum medicamentorum rationem potissimum „ induant, hancque rationem Patres præ cæteris spectent, dici „ non potest ulcerum tam pestiferorum nisi publice & in propa„ tulo serperent (quod quam rarissime, & vix contingit) cura„ tionem detrectasse, suisque deque habuisse, & de levibus tan„ tum venialibusque peccatis sanandis curiosos fuisse & sollicitos.

IV. Tertium argumentum Morini hoc est: „ Si crimina quis „ sponte enuntiasset, minori tempore in Substratione, Auditio„ ne, &c. commoratum, quam si accusatus, & convictus esset. „ Plerique enim Canones, & Patrum pleraque dicta hanc legem „ Reis criminum dictant, cujus rei testimonia multa legere potes „ *lib. 2. cap. 6.* Si crimina ponas publica pro specie istarum le„ gum explananda, quæ ratio fingi potest istius temperamenti? „ Si crimen publicum est, jam convictio per se facta est. Ipsa „ facta, ut ita dicam, notorietas, convictioni æquivaluit. De„ latus tergiversari non potest. Immo ne delatore quidem opus „ habet Episcopus, cum ponatur crimen publicum, & notorium; „ sed monitore, ac ne monitore quidem: cum eo casu Episcopus „ sola muneris peragendi conscientia stimulatus publicum pecca„ torem, & resipiscentem Pœnitentia castigare possit.

V. His argumentis plura ex Sanctis Patribus testimonia eamdem disciplinam adstruentia subjicit Morinus ibidem *cap. 9. & sequentibus*; & denique *cap. 11.* speciale argumentum desumit ex Canonibus, qui Clericos in crimen quantumvis *occultum* lapsos, non modo ab officio suspendebant; sed etiam deponebant, ita ut per aliquot sæculorum spatia; ab omni spe restitutionis dejicerentur. „ Non video, ait, qua ratione idem de publica Laicorum Pœni„ tentia dici non debeat. Si consulendum honori, & famæ, id „ sane factum potius oportuit Clericis, quam Laicis (*a*).

VI. Non diffitetur tamen Morinus, multiplicem fuisse differentiam inter Pœnitentiam publicam impositam pro peccatis *publicis*, & eamdem impositam pro peccatis *occultis*.

Pro peccatis publicis ac notoriis, quæ totam Ecclesiam commovebant, manus imponebantur ab Episcopo vel Presbytero *publice* in medio Ecclesiæ ante *absidem*, hoc est in gremio navis Ecclesiæ. *Absis* enim vel absida est sanctuarium Ecclesiæ. Eaque manus impositio eo ritu fiebat, tam in pœnitentiæ impositione, quam Pœnitentis absolutione, seu reconciliatione.

Dum vero *occulta* erant crimina, necesse non erat, *publice* in medio Ecclesiæ per manus impositionem pœnitentiam imponere; aut pœnitentem acta pœnitentia publice reconciliare: Sed sicuti peccata illa *secreto* Sacerdoti aperiebantur, ita quoque *secreto* pœnitentia imponebatur, & reconciliatio fiebat.

VII. Hinc altera consequebatur differentia; quod *publice* pœnitens ob crimen *occultum*, acta pœnitentia publica, *secreto* posset, *inconsulto* Episcopo, a Presbytero reconciliari. Secus vero pœnitens ob peccatum *publicum*. Hic enim cum nonnisi *publice* reconciliari posset, etiam sine *speciali* Episcopi licentia (nisi extrema necessitas licentiæ petendæ tempus intercluderet a Presbytero reconciliationem obtinere nequibat. Interdictum enim erat Presbyteris, pœnitentem *publice* reconciliare.

VIII.

(*a*) Inter quæstiones, quas Theologi movent de partibus Pœnitentiæ, ea potissimum eminet, quæ de necessitate amoris Dei super omnia in Sacramento Pœnitentiæ disserit; porro amoris Dei necessitas est fundamentum *Juris Ecclesiastici*, de quo pertractat Auctor noster; amoris enim Dei præceptum, quod primum in jure naturali, & Evangelico obtinet locum, eumdem quoque sibi vindicat in jure Ecclesiastico: cum ergo hoc postremum jus dependeat ab utroque priori jure; Auctor noster, ut suarum decisionum auctoritas stabiliretur, debebat saltem amoris Dei necessitatem in Sacramento Pœnitentiæ vindicare, nec illam assertionem cum aliis quæstionibus, quas a suo proposito alienas dixit, confundere; nihil enim juri magis repugnat, quam si æternæ Justitiæ, quæ Deus est, super omnia non diligatur, aut negligatur.

(*a*) Si publica Pœnitentia eo loci quatuor gradus, quos inferius enumerat Auctor noster, complectebatur, certum est omnia crimina in omnibus circumstantiis non fuisse olim publicæ pœnitentiæ obnoxia. V. G. Mulieres adulteræ, quæ delicti conscientia stimulante vulnus suum Sacerdoti aperiebant, non ante vulgi oculos juxta Ecclesiæ Canones, pœnitentia defungebantur, sed occulte; ne hujus flagitii suspectæ aut a viris acciperentur inclementius, aut ad judices delatæ capitali supplicio afficerentur; quod observat S. Basilius *Epist. ad Amphil. Can. 34.* Diffiteri tamen non possumus, quin plurima extiterint peccata lethalia occulte commissa, quæ publicæ pœnitentiæ fuerunt subjecta. Hoc de re consulentur Tertullianus *de Pœnitentia*, *& pudicitia*, Basilius *Ep. ad Amphiloch.* Gregorius Nyssenus *Ep. ad Letojum*, complaresque alii Patres veteres, quibus adjungere non pigeat Marianum Victorium in libello *de antiquis Pœnitentiis*.

VIII. Utrumque non obscure indicat *Can.* 32. Concilii Carthag. III. qui in duas partes divisus refertur a Gratiano *caus.* 26. *qu.* 6. *Can.* 14. Et *quæst.* 7. *Can.* 5. verba Canonis sunt : „ Ut Pœnitentibus secundum differentiam peccatorum Episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur , & ut Presbyter , *inconsulto* Episcopo , non reconciliet pœnitentem : nisi absentia Episcopi necessitate cogente . Cujuscumque autem Pœnitentis publicum & vulgatissimum crimen est , quod universam Ecclesiam commoverit , ante *absidem* manus ei imponantur .

IX. Altera differentia eaque notabilis erat . Cum publicum erat peccatum , ad agendum *publice* pœnitentiam peccatores excommunicatione , & omnimoda ab Ecclesia expulsione cogi poterant . At cum peccatum erat occultum , Pœnitentiæ *publicæ* actio erat *spontanea* , hoc est , ad eam cogi non poterant ulla excommunicatione , aut Sacramentorum publica denegatione . Peccatori equidem ejusmodi *secreto* confitenti , nisi Pœnitentiam Canonicam agere vellet , reconciliationem *secreto* denegabat Sacerdos , sed quod ultra in eum ageret nihil habebat .

X. Neque vero soli *occulti* gravium criminum rei publicam pœnitentiam sibi a Sacerdotibus *secreto* impositam & indictam *spontanea* quadam voluntate suscipiebant , & *publice* cum aliis pœnitentibus , etiam *graviorum* criminum reis peragebant ; sed & leviorum dumtaxat , aut nullorum criminum sibi conscii , eam ultro amplectebantur ; quemadmodum notat Morinus *lib.* 5. *c.* 7.

XI. Ex hac praxi deducit ibidem Morinus , quanta fuerit de Pœnitentiæ publicæ utilitate Veterum æstimatio . Verba ejus sunt : „ Quanta fuerit antiquitus Pœnitentiæ publicæ æstimatio , quam efficax auxilium ad dolorem de peccatis concipiendum , & de iis remissionem obtinendam , afferre judicata sit , nullo mihi videtur illustriore argumento demonstrari posse , quam ea consuetudine , quæ præsertim in Hispania viguit , illius sponte suscipiendæ , & agendæ , nulla præcedente criminum atrocium conscientia , nulla criminum publicorum , aut occultorum confessione publica , nedum convictione .

XII. Hinc ulterius deducitur , Pœnitentiam publicam pro peccatis *occultis* potuisse sine ullo sigilli confessionalis periculo imponi & peragi . Ipsa enim Pœnitentiæ impositio secreto a Sacerdote fiebat ; & publica Pœnitentiæ actio erat etiam innocentibus , nullorumque criminum reis communis : ac per consequens , crimen occultum ex actione Pœnitentiæ publicæ haud facile concludi poterat . Si tamen prævidèrent Patres ex impositione Pœnitentiæ publicæ crimen *occultum* revelandum iri ; tunc Pœnitentias *publicas* in *privatas* , ob revelationis periculum , commutasse monet Morinus *lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 20. Ita enim Pœnitentias *publicas* usurpabant , ut privatis & secretis virtutem non adimerent .

XIII. Disciplina imponendi Pœnitentiam publicam pro peccatis *occultis* in Ecclesia Latina perseveravit usque ad finem sæculi septimi aut initium sæculi octavi , si Morino credimus *lib.* 7. *cap.* 1. atque ab eo tempore vulgari cœpit commune atque hodie ab omnibus receptum axioma : *De peccatis publicis publice ; de occultis occulte esse pœnitendum* .

XIV. Hoc autem observat Morinus , quod mutatio illa facta non sit physico more in momento temporis , aut Concilii generalis alicujus Decreto , sed paulatim , & tacito quodam Ecclesiarum consensu . Atque hinc factum , ut alibi serius , alibi citius hæc mutatio recepta fuerit .

XV. Quamvis jam recepta hac distinctione inter peccata *publica* , & *occulta* , desierit Pœnitentia *publica* pro peccatis *occultis* , magnus tamen sæculis aliquot sequentibus numerus Pœnitentium *publicorum* , veste , loco , victu , luctu , totaque vitæ diæta a Fidelibus divisus in Ecclesia remansit , uti ostendit Morinus loco citato *cap.* 2. Et *cap.* 3. demonstrat , quam „ sollicite & diligenter providerent illorum sæculorum Episcopi , non modo ut peccatorum publicorum , quæ per varias Diœcesis parœcias perpetrabantur , cognitio illos non lateret , sed etiam ut occulta ipsos non effugerent . Ea enim disciplina , & cautione in iis inquirendis utebantur , ut difficile esset crimina occulta , nedum publica , eorum solertiam & sollicitudinem effugere . Quamobrem hoc ? Non peccantium odio , sed amore & studio ; non ut malum malo medicarentur , sed ut optimi Medici , sanitatis ægrotorum desideratissimi . Omnis enim eorum cura & sollicitudo eo tendebat , ut vulnera per crimen animæ illata curarentur , ne mors Pœnitentiam præveniens animæ ut corporis interitum afferret .

XVI. Post hæc *cap.* 4. & 5. probat , Episcopus per censuras , ac subinde etiam per invocationem brachii sæcularis peccatores *publicos* ad agendam *publicam* Pœnitentiam adegisse .

☞ Nec id mirum videbitur , si attendatur , atrociora crimina non raro publice , & cum gravi populi scandalo a potentioribus , & opulentioribus sæculi perpetrari : atque hos præ aliis difficilius ad agendam *publicam* Pœnitentiam pro commissis criminibus & datis scandalis induci posse .

Unde & legimus , quod dum Patres Concilii Cabillonensis II. anno 815. deprehendissent , agere Pœnitentiam juxta antiquam canonicam constitutionem in plerisque locis ab usu recessisse , neque antiqui moris ordinem reconciliandi servari , hæc decreverunt *Can.* 25. „ Ut a *Ludovico Imperatore* impetretur adjutorium , qualiter si quis publice peccat , publica mulctetur pœnitentia , & secundum ordinem Canonum pro merito suo excommunicetur & reconcilietur .

Discant Episcopi exemplo horum Patrum , non mox abjiciendum esse studium reducendi canonicam Patrum sanctissimam disciplinam circa Pœnitentiam publicam pro peccatis publicis , dum conspiciunt hanc disciplinam totaliter vel Pastorum negligentia , vel incuria collapsam , immo quodammodo abolitam , & in desuetudinem abiisse .

XVII. Legitur quoque , quod dum Episcopi pro gravitate criminum , & publico scandalo Pœnitentias *publicas* injungere pro debito sui officii , & zelo Ecclesiasticæ disciplinæ voluerunt , criminum rei hujusmodi Pœnitentias refugientes , ipsos subinde Principes contra Episcopus suscitarint , ac tandem sæculo x. & sequentibus , ad Curiam Romanam refugerint , ut illic absolutionem criminum sine Pœnitentia *publica* obtinerent , quam a suo Episcopo obtinere non poterant .

Exemplum occurrit in vita sancti Dunstani Archiepiscopi Cantuariensis , qui sedit sæculo decimo .

Legitur quod hic sanctus Præsul Comitem quemdam præpotentem , qui cognatam suam illicito sibi matrimonio copulaverat , quem cum semel , secundo , & tertio redarguisset ; tandem contumacem , & perseverantem in incestu , a liminibus Ecclesiæ ut publicum incestuosum excluserit .

Hunc Dunstani agendi modum typho superbiæ inflatus Comes non ferens , Regem adversus Dunstanum , ipsum impiæ , & immoderatæ severitatis accusans ; precaturque , ut regia sanctione a tyrannide (ut ipse ajebat) Dunstani liberaretur .

Rex autem nimium facilis ad credendum , Dunstano mandavit , ut hominem cum ea , quam duxerat , in pace manere sineret , & a quibus ipsum suspenderat , liminibus sacris restitueret .

Hoc audito dolebat Dunstanus , religiosissimum Regem per mendacem hominis linguam ante rei inquisitionem , & examinationem esse seductum .

Interim Dunstanus , ut Reges postulatis , salva tamen disciplina , satisfaceret ; hominem ad satisfactionem , tam pro commisso crimine , quam & propter injustam sui criminationem apud Principem terræ factam , paulo durius increpat , cupiens modo ad Pœnitentiam & correctionem cor illius emollire . Sed Dunstanus videns se nihil proficere , sed hominem magis furere , zelosissimus hic Præsul , nequaquam regiis mandatis contra Ecclesiasticam disciplinam obsecuturus , hominem illum non tantum a liminibus Ecclesiæ exclusum retinuit , sed & insuper a fidelium communione exclusit .

Tunc ille seipso deterior effectus immani est furore correptus , & nihil eorum , quæ possidebat , alicujus esse momenti reputans , ad hoc solum se totum studebat impendere , ut Dunstano excitaret scandalum , & Christianæ legis jugum , quo a sua libidine coercebatur , sibi faceret alienum . Legatos itaque suos Romam destinat , & talibus allecta quorumdam Romanorum corda , & ora in suam causam *largo munere* , *largiori sponsione* permutat .

„ Quid inde ? (pergit historicus) Præsul Apostolicæ Sedis Joannes XIII. Dunstano , peccatori homini condescendere verbis , ac litteris , mandat , & eum Ecclesiæ gremio integre conciliare monet , hortatur , imperat .

His mandatis Apostolicis Vir sanctus hæc reposuit : Equidem „ cum illum , de quo agitur , sui delicti Pœnitudinem gerere videro , præceptis D. Papæ lubens parebo ; sed ut ipse in peccato suo jaceat , & immunis ab Ecclesiastica disciplina nobis insultet , & exinde gaudeat , nolit Deus ,

„ Avertat etiam Deus a me , ut ego causa alicujus mortalis hominis , vel pro redemptione capitis mei postponam legem , quam servandam statuit in sua Ecclesia idem Dominus Jesus Christus Filius Dei ,

Hæc omnia latius referuntur *tom.* 9. Conciliorum Generalium *col.* 700 ac una refertur , qualiter tandem hic Comes intelligens inflexibilem Dunstani pro disciplina Ecclesiastica constantiam , pœnitudine ductus , abdicato illicito conjugio , Pœnitentiæ sibi cultum imposuerit , ac tandem in Generali Angliæ Concilio per Dunstanum indicto , ritu publici Pœnitentis , nudis pedibus , laneis indumentis , se ad Dunstani pedes provolverit , atque ab eo , instantibus Episcopis , absolutionem obtinere meruit .

Hinc discant Episcopi , aliique Ecclesiæ Pastores , quid possit Pastoralis pro Ecclesiastica disciplina perseverans , & ad restaurandam Pœnitentiam publicam non timida constantia ☞ .

XVIII. Jam vero qui ritus in impositione , nec non actione Pœnitentiæ publicæ observati fuerint , præsertim a sæculo septimo usque ad duodecimum , late exponit Morinus *c.* 7. & *sequentibus* ; atque *cap.* 21. 22. & 23. probat , multis sæculis , etiam postquam invaluit Pœnitentia *occulta* , sive privata pro peccatis *occultis* , semper impositas fuisse Pœnitentias *Canonicas* pro peccatis *occultis* ; sive secundum Canones Pœnitentiales , non secus atque pro peccatis publicis ; atque ita Pœnitentiam privatam a Pœnitentiæ publicæ impositione , & actione per solius solemnitatis omissionem discrepasse . Confessio igitur peccatorum *occultorum* secreta erat : omne Pœnitentiæ exercitium *secreto* , & extra faciem Ecclesiæ agebatur , & absolutio secreta : at ipsa opera Pœnitentiæ exercitiaque juxta Canonum præscripta imponebantur . Neque enim minus curandis peccatis occultis , quam publicis invigilabant Ecclesiæ Pastores ; ideoque remedia utrisque curandis indifferenter suis Canonibus præscribebant .

XIX. Cum autem Pœnitentia publica semper quibusdam externis ritibus , ac solemnitatibus vestita fuerit , multis sæculis omnis Pœnitentia publica etiam *solemnis* reputata fuit ; nec primis sæculis distinctio inter publicam , & solemnem Pœnitentiam nota fuit : quin si Morino *lib.* 5. *cap.* 25. credimus , ante sæculum XIII. hæc distinctio incognita fuit ; atque primum illo currente sæculo recipi cœpta .

XX. Credit Morinus Theologos Scholasticos distinctionis hujus occasionem sumpsisse ex varia disciplina circa Pœnitentiam publicam , quæ variis temporibus a Patribus decreta fuit : quam cum in Canonibus apud Gratianum *distinctione* 50. suo aspectu expressam viderent ; nec attendentes , qua ratione omnia , quæ dicebantur , uni eidemque Pœnitentiæ publicæ possent pro varietate temporum , & locorum applicari ; Pœnitentiam publicam in solemnem , & non solemnem distinguere cœperunt ; atque hac distinctione Canones apparenter sibi contrarios conciliare .

„ Aberrationis istius causa , non postrema (ait Morinus ibid. n. 14.) fuit Gratiani in discernendis Auctoribus , eorumque

„ ætate

„ ætate cæcutientia, quæ eruditorum nemini ignota est. Hinc sæpius apud eum præpostera diversorum Canonum concordia, qui temporum distinctione nullo negotio vere, & pie conciliari poterant. Hunc secuti Scholastici, & Canonistæ, Decreta & Canones variorum sæculorum uni, & eidem tempori tribuerunt, & reconciliationem, quæ obviam sæpe occurrebat, in transversum egerunt.

XXI. Quidquid sit, apud Canonistas atque Theologos Scholasticos receptissima hodie est Pœnitentiæ in tres species distinctio; nimirum solemnem, publicam, & privatam.

De triplici hac Pœnitentiæ specie agens Cardinalis Hostiensis in Summa, titulo *De Pœnitentiis, & Remissionibus*, ait: „ Proprie dicitur illa solemnis, quæ fit in capite quadragesimæ cum illa solemnitate, de qua habes *Dist.* 50. *Can. In capite* ". In hoc citato Canone sub nomine Synodi Agathensis describitur ritus impositionis publicæ Pœnitentiæ, eodem fere modo quo in hodierno Pontificali Romano descriptus habetur. Unde & notant Correctores Romani: „ Sententia vero hujus capitis magna ex parte habetur in Pontificali, & ordine Romano ": Pœnitentia hoc ritu imposita, a Canonistis hodie communi consensu dicitur *solemnis*.

„ Publica proprie dicitur illa, inquit Hostiensis, quæ fit in facie Ecclesiæ, non cum prædicta solemnitate, sed quando injungitur peregrinatio per mundum cum baculo, & pera benedicta.

Verum Pœnitentia publica etiam merito dicitur, quæ fit in facie Ecclesiæ, tametsi prædictus ritus non adsit. Publica enim „ proprie appellatur, ab eo quod in publico fiat.

„ Privata autem Pœnitentia dicitur illa, quæ quotidie fit a justis, & quæ saltem semel in anno est facienda, quando scilicet aliquis solus, & secrete Sacerdoti confitetur " ait Hostiensis.

XXII. Recepta hac inter solemnem, & publicam Pœnitentiam distinctione, plura ex his, quæ Pœnitentiæ publicæ jam olim tributa erant, Canonistæ ad solemnem restrinxerunt; eique soli convenire crediderunt.

XXIII. In primis cum pristinis Canonibus cautum esset, Pœnitentiam a *solo* Episcopo, vel a Presbyteris de Episcopi *speciali* consensu imponi; id ad pœnitentiam *solemnem* restrinxerunt Canonistæ, hancque a solo Episcopo imponi posse asserunt; eaque sententia etiam hodie recepta est: cum tamen Canones de omni *publica* Pœnitentia saltem pro peccatis *publicis* imponenda loquerentur. Vide Fagnanum ad *cap. Manifesta tit. De Pœnit. & Remiss. num.* 5.

XXIV. Ulterius cum in nonnullis Canonibus dictum reperirent, Pœnitentiam publicam reiterari non posse, illud huic *solemni* Pœnitentiæ appropriarunt; cum tamen pluribus sæculis saltem in Ecclesia Latina omni publicæ Pœnitentiæ commune fuerit, juxta illud S. Augustini Epistola ad Macedonium. „ Caute salubriterque provisum est, ut locus illius humillimæ Pœnitentiæ *semel* in Ecclesia concedatur, ne medicina vilis minus utilis esset ægrotis, quæ tanto magis salubris est, quanto minus contemptibilis fuerit.

Hanc disciplinam in Ecclesia Latina usque ad sæculum VIII. durasse ostendit Morinus *lib.* 5. *cap.* 28.

XXV. Præterea ad hanc *solemnem* Pœnitentiam pertinere crediderunt Canonistæ, quod Canones dicunt, Clericos Pœnitentes Ordinibus suis nec post actam Pœnitentiam publicam restitui; nec Laicos ad Ordines promoveri posse; cum id de qualibet Pœnitentia publica, juxta Canonum præscripta intelligeretur; non quidem ratione Pœnitentiæ, sed ratione criminis commissi ex mente Patrum: uti infra titulo *De Irregularitate* ostendetur, ac una dicetur, quæ fuerit Canonistis errandi occasio.

XXVI. Pœnitentiam publicam, ut a *solemni* distinguitur; id est, quæ quidem in facie Ecclesiæ, seu publice peragitur; sed sine solemnitate, in citato Canone *In Capite*, & Pontificali Romano descripta, a Presbytero etiam sine speciali mandato Episcopi, pro peccatis publicis imponi posse communiter tradunt Canonistæ, conformiter ad *Can.* 1. *tit. De Pœnit. & Remiss.* ubi dicitur: *Manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda.*

XXVII. Et sane Pœnitentiam publicam pro peccatis *publicis* non tantum ipsa Ecclesiastica disciplina, sed ratio naturalis ipsaque divina justitia exigere videtur.

Quid enim rationi justitiæque divinæ congruentius, quam ut Pœnitentia sit peccatis proportionata; adeoque publica pro publicis peccatis?

Adhæc cum per peccata publica plerumque aliis scandalum generetur, dum videntes publice peccata committi; ad eadem etiam committenda provocantur, nisi Pœnitentiæ alicujus timore coerceantur, ratio exigit ut quos publice peccando ad peccandum incitavit, publice Pœnitendo a peccatis revocet.

Denique dum pro peccatis *publicis* agi Pœnitentiam populus non videt, idea de peccatorum magnitudine adeo paulatim minuitur, ut nisi per manifesta Pœnitentiæ publicæ exempla aliquando magnitudo peccatorum eorum oculis objiciatur, futurum sit, ut sine ullo timore peccata committant; atque peccata alioquin gravia, appareant levia, aut nulla.

Hinc illud Apostoli I. ad Timoth. cap. 5. vers. 20. *Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant.*

XXVIII. Hoc Apostolicum monitum assumens Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 8. *De Reformat.* declarat: „ Quando igitur ab aliquo publice, & in multorum conspectu crimen commissum fuerit, unde alios scandalo offensos commotosque fuisse non sit dubitandum; huic condignam pro modo culpæ Pœnitentiam publice injungi oportet; ut quos exemplo suo ad malos mores provocavit, suæ emendationis testimonio ad rectam revocet vitam. Episcopus tamen publicæ hoc Pœnitentiæ genus in aliud secretum poterit commutare, quando ita magis judicaverit expedire.

Ex his verbis evidens est, voluisse Synodum pro peccatis *publicis*, & in conspectu multorum commissis Pœnitentiam *publicam*, a Confessariis esse imponendam; eatenus saltem, ut *publico* scandalo satisfiat; utque eo pacto peccator, *quos exemplo suo ad malos mores provocavit, suæ emendationis testimonio ad rectam revocet vitam.*

XXIX. His conforme est quod decernitur In Rituali Romano, & Pastorali Mechliniensi titulo *De Sacramento Pœnitentiæ*: „ Videat autem diligenter Sacerdos . . . ne absolvat eos, qui publicum scandalum dederunt, nisi *publice* satisfaciant, & scandalum tollant.

Sanctus Carolus in primo suo Concilio Mediolanensi, titulo *Quæ pertinent ad Sacramentum Pœnitentiæ*, decernit: „ Iidem (Confessarii) quemadmodum a Sancta Tridentina Synodo jussum est, *publice* peccantibus *publicam* Pœnitentiam imponant: neque illud Pœnitentiæ genus, nisi data ab Episcopo facultate, secreta alia pœna commutare audeant.

XXX. Igitur eatenus saltem hodierna Ecclesiæ disciplina Pœnitentiam *publicam* retineri, & a Presbyteris imponi vult, ut per eam scandalum per publica peccata datum reparetur; utque sua Pœnitentia peccator eos, quos exemplo suo ad malos mores provocavit, suæ emendationis testimonio ad rectam revocet vitam, eamque Pœnitentiam pro peccatis publicis, ac notoriis a Presbyteris ita imponendam censuit Synodus, ut soli Episcopo facultatem tribuat, publicæ hoc Pœnitentiæ genus in aliud secretum, quando ita magis judicaverit expedire, commutandi.

XXXI. Quod vero genus Pœnitentiæ hic requiratur, non expressit Synodus: sed illud Confessariorum prudentiæ permisit; qui criminis, personæ, loci, & temporis conditione diligenter expensa, judicent quæ Pœnitentia publica pro scandalo reparando imponenda sit: qua in re ne subinde præcipiti zelo aberret Confessarius, nonnunquam expediet, Superiores aliosque peritiores consulere.

XXXII. Quod vero ad Pœnitentiam *publicam* omnibus illis ritibus externis vestitam, quam *solemnem* vocant Canonistæ, attinet, eam a Patribus utiliter præscriptam, atque cum fructu non exiguo impositam agnoscit Ecclesia; atque etiamnum hodie ipsis Episcopis in Pontificali exhibet, ejusque ritum exacte describit, ut pro temporum, locorum, atque criminum gravitate, & personarum qualitate eam reducant.

XXXIII. Huic Ecclesiæ voto obsequens S. Carolus in Concilio Mediolanensi III. *tit. De his quæ ad Pœnitentiæ Sacramentum pertinent*, statuit: „ Studeat Episcopus ad sacrorum Canonum, & Tridentini Concilii præscriptum, pro publicorum delictorum gravitatis ratione, & publicam, & *solemnem* Pœnitentiam in usum revocare. Quos vero ita solemniter pœnitere oportet, mense ante quadragesimæ initium ad se per Parochos deferri curet, ut primum ineunte quadragesima illi Pœnitentia afficiantur, tum die cœnæ Domini Ecclesiæ reconciliari possint statto solemni ritu.

Hoc Decretum rursus renovavit in Concilio Mediolanensi V. utque utriusque Concilii Decretum eam executionem habeat, in Synodo sua Diœcesana II. voluit „ ut si qui tale facinus commiserint ut pœnitentia *publica*, & *solemni* satisfacere debeant, eorum nomina Parochi mense ante quadragesimæ initium ad nos deferant, ut ineunte quadragesima ex instituto Ecclesiæ rite ea pœnitentia imponatur.

Solemnem ergo pœnitentiam a solis Episcopis imponi vult, quando ipsi pro gravitate delicti, & scandali dati, temporum atque personarum conditione, non politice, sed juxta Evangelicas, & Ecclesiasticas regulas expensa, imponendam judicaverint.

CAPUT III.

De Canonibus, & Libris Pœnitentialibus.

1 *Quid proprie Canones* Pœnitentiales.
2 *Eorum usus antiquissimus; & quare?*
3 *In determinandis Pœnitentiis admodum circumspecti, & solliciti erant olim Episcopi.*
4 *Insigniores etiam Episcopi non audebant* soli *aliquid determinare; sed alios consulebant.*
5 *Exemplum in Episcopis Africanis.*
6 *Alterum in Clero Romano.*
7 *Argumentum hujus disciplinæ suppeditant priscorum Conciliorum Canones.*
8 *Epistola Canonica S. Gregorii Thaumaturgi, & Petri Alexandrini non leve argumentum subministrant.*
9 *Omnium fœcundissima est hanc in rem Epistola Canonica S. Basilii.*
10 *Pontifices etiam sæpius super pœnitentia imponenda consulti, & ejus exemplum ex Gratiano.*
11 *Ex cura Patrum circa Pœnitentias orti sunt Canones Pœnitentiales.*
12 *Qua ratione mediis sæculis compositi Libri Pœnitentiales?*
13 *Horum librorum descriptio.*
14 *Ex præscripto horum librorum Presbyteri Pœnitentias imponere debebant.*
15 *Episcopi sedulo invigilabant, num juxta Canones Pœnitentia imponeretur:*
16 *Pro assequenda Canonum Pœnitentialium notitia intelligendi quatuor Pœnitentium gradus.*
17 *Quatuor hi gradus recitantur.*
18 *Descriptio primi gradus.*
19 *Hic gradus erat extra templum.*
20 *Quid in hoc gradu agerent Pœnitentes?*
21 *In hoc gradu existentes, nondum erant proprie Pœnitentes.*
22 *Hic gradus non ubique, nec semper inter gradus Pœnitentiæ computatus.*

23 *De-*

23 *Descriptio secundi gradus Pœnitentialis.*
24 *Quo loco hic gradus consisteret?*
25 *Quæ Pœnitentium in hoc gradu exercitia?*
26 *In hoc gradu nulla super Pœnitentes manus impositio aut oratio; nec opera Pœnitentialia eis imponebantur.*
27 *Qua ratione auditio Scripturæ sacræ huic gradui Pœnitentiali esset propria?*
28 *Quid per admissionem ad primum, & secundum gradum consequeretur peccator?*
29 *Tertii gradus Pœnitentialis descriptio.*
30 *In hoc gradu crebræ fiebant super Pœnitentes manuum impositiones, & orationes.*
31 *Quo tempore hæ fierent?*
32 *In hoc gradu imponebantur opera corporis afflictiva.*
33 *Hic gradus proprie pœnitentialis, & in illo existentes, proprie Pœnitentes fuere.*
34 *Quarti gradus descriptio.*
35 *In hoc existentes manebant toto Sacrificii tempore.*
36 *Non tamen poterant offerre, vel communicare.*
37 *Plura hominum genera ad hunc gradum redigebantur.*
38 *Quanto tempore in unoquoque gradu subsistendum?*
39 *Episcopi tempus abbreviare poterant.*
40 *Poterat Episcopus, omisso inferiori gradu, collocare Pœnitentem in altiori gradu.*
41 *Præcipuus scopus œconomiæ Pœnitentialis erat, ut sciretur, an peccator vere esset conversus.*
42 *Episcopi diligenter observabant modum agendi Pœnitentium, & monebant Presbyteros, ut sincerum de Pœnitentibus testimonium redderent.*
43 *Quomodo circa dispensationem Pœnitentes de uno ad alium gradum ascenderent?*
44 *Quando Canones Pœnitentiales cœperint abrogari?*
45 *Quæ occasiones abrogationis.*

I. CANON Græce, Latine *regula* nuncupatur, ait Isidorus apud Gratianum *Dist.* 3. *Can.* 1. Hinc Canones Ecclesiastici proprio, & Antiquis usitato modo loquendi, sunt regulæ morum Directrices, non unius, sed plurium Ecclesiæ Præsulum consensu præscriptæ.

Itaque Canones *Pœnitentiales* sunt *regulæ*, quibus Pontifices, Concilia, atque SS. Patres *Pœnitentiæ* peragendæ normam peccatoribus præscripserunt; opera pœnola, & laboriosa cuique crimini proportionata, & opportuna decernendo, ac injungendo.

II. Horum usus antiquissimus est, & ab ipsis propemodum Ecclesiæ incunabulis exordium sumpsit.

Cum enim Patribus esset persuasum, pœnitentias convenientes peccatis impositas plurimum ad sanationem peccatoris, & remissionem criminum valere, uti variis Patrum testimoniis ostendit Morinus *lib.* 3. *De Administ. Sacr. Pœnit. cap.* 12. magnopere solliciti fuere Episcopi, ut scirent, quæ qualesque Pœnitentiæ singulis quibusvis criminibus congruerent.

III Utque in re tanti momenti, a qua ipsius animæ curatio potissimum dependet, securius procederent, nihil fere circa hanc rem pronuntiabant aut statuebant, quod antea a multis Episcopis serio deliberatum, & examinatum non esset.

Quapropter *quoties peccatum aliquod novum occurrebat, aut peccati nova species, vel magni momenti circumstantia, toties in unum conveniebant Episcopi, & scrupulose admodum inquirebant, quo Pœnitentiæ genere peccatum illud esset expiandum, & re deliberata, & definita singulis Paræciis suis id, quod communi consensu statutum erat, significabant, ut Episcopi omnes & Presbyteri crimen illud juxta Canonem recens conditum Pœnitentia imposita curarent. Tanto studio cavebant, ne reconciliationem cum indignis communicarent!*

IV. Hæc Morinus *lib. 6. cap.* 14. qui ibidem addit: „ Videre
„ est insignes, & doctissimos Episcopos, emergente aliquo novo
„ crimine, hærentes qua Pœnitentia esset eluendum, jubentesque
„ criminis Reos tantisper apud se flere, orare, jejunare, donec
„ Episcopi convenientes deliberassent, quo Pœnitentiæ medica-
„ mine essent sublevandi, & curandi. Videre est alios in ejus-
„ modi casu suspensos nihil de Pœnitentia statuentes, donec a
„ vicinis Episcopis responsum tulissent.

Nec ista (ait Morinus) diligentia tribus tantum, aut quatuor sæculis in Ecclesia viguit, sed undecim integris ita constanter perduravit, ut de ea nihil prorsus remissum fuerit.

V. Antiqui hujus moris locupletissimus testis est S. Cyprianus in variis suis Epistolis, ac signanter *Epistola* 53. ubi sex Episcopi eum consulunt, an tuto post *triennii* Pœnitentiam iis reconciliatio concedi posset, qui fortissime coram Magistratu, & populo frequente tormenta passi fuerant, & vicerant, deinde a Proconsule tenti, & gravissimis pœnis diutissime excruciati, tandem ceciderant; & gloriam priore certamine partam maculaverant. Neque tantum de hac re Cyprianum consulunt, sed etiam rogant, ut cum aliis Episcopis quæstionem illam communicet.

Verba Cypriani sunt: *Quoniam tamen scripsistis, ut cum pluribus collegis de hoc ipso plenissime tractem, & res tanta exigit majus, & impensius de multorum collatione consilium, & nunc omnes fere inter Paschæ prima solemnia apud se cum fratribus demorantur, quando solemnitati celebrandæ apud suos satisfecerint, & ad me venire cœperint, tractabo cum singulis plenius, ut de eo quod consuluistis, figatur apud nos, & rescribatur vobis firma sententia, multorum Sacerdotum consilio ponderata.*

VI. Hujusmodi plurima inter Epistolas Cypriani testimonia illius disciplinæ occurrunt, atque inter alia etiam testimonium Cleri Romani tempore Cypriani, Sede vacante per mortem Fabiani Papæ, ita ad ipsum Cyprianum de causa lapsorum scribentis:
„ Quanquam *nobis* in tam ingenti negotio placeat, quod tu &
„ ipse tractasti prius Ecclesiæ pacem sustinendam; deinde sic col-
„ latione consiliorum cum Episcopis, Presbyteris, Diaconis,
„ Confessoribus, pariter ac stantibus Laicis facta, Lapsorum tra-
„ ctare rationem.

Hæc Clerus Romanus *Epist.* 31. inter Epist. Cypriani.

Et ne horum lapsorum interim cura ac salus neglecta prorsus videretur, moderamen quidem aliquod excogitarunt, sed iterum nonnisi de consilio plurium Episcoporum, uti liquet ex subsequentibus: *Cujus temperamenti moderamen hic tenere quærentes diu, & quidem multi, & quidem cum quibusdam Episcopis vicinis nobis, & appropinquantibus, & quos ex aliis provinciis longe positis persecutionis istius ardor ejecerat, ante Constitutionem Episcopi nihil innovandum putavimus, sed lapsorum curam mediocriter temperandam esse credimus, ut interim dum Episcopus dari a Deo nobis sustinetur, in suspenso eorum, qui moras possunt dilationis sustinere, causa teneatur.*

VII. Ejusdem diligentiæ ac sollicitudinis argumenta insignia sunt singuli fere Canones Eliberitani, Ancyrani, Nicæni, Concilii Arelatensis I. In his enim pene omnibus agitur de Pœnitentia certis criminibus imponenda; criminum variæ species, circumstantiæ, peccantium voluntas, necessitas, occasio discutiuntur, & unicuique speciei circumstantia aggravatæ, aut sublevatæ analoga pœnitentia a Patribus injungitur; ut pluribus annotavi in Commentario ad Canones præsertim *Ancyranos*.

VIII. Argumentum quoque non leve suppeditat Epistola Canonica S. Gregorii Thaumaturgi. Hic interrogatus a vicinis Episcopis, quæ pœnitentia certis criminibus imponenda esset in eorum Diœcesibus, occasione incursionis Barbarorum, perpetratis, illis hac Epistola respondet; eosque modum pœnitentiarum docet: ac præterea Presbyterum a se bene instructum ad eos ablegat; una addens, nonnullis peccatis pœnitentiam se definire non audere, sed expectandam Episcoporum Synodum, ac interim criminum reos ab Ecclesia pellendos. Sic scribit *Can* 5. „ Propterea ergo
„ Fratrem, & consenem nostrum Euphrosynum ad vos mittimus;
„ ut secundum formam, quæ hic est, & ipse similiter det, &
„ quomodo accusationes admittere oporteat, & quos *a precibus*
„ abdicare ". Et *Can.* 7. de quodam speciali crimine loquens,
ait: „ illius criminis reos, etiam ab auditione arcere oportet,
„ donec *de iis, congregatis* Sanctis, *aliquid commune* visum fue-
„ rit, & ante eos Sancto Spiritui.

Insigne quoque illius disciplinæ exemplum est Epistola Canonica S. Petri Alexandrini constans 14. Canonibus, in quibus singulæ species lapsorum examinantur, & singulis pœnitentia conveniens assignatur; ut eam formam universæ Patriarchatus Alexandrini Ecclesiæ teneant.

IX. Sed nihil est in hanc rem præclarius, aut fœcundius, quam Epistola Canonica S. Basilii continens 85. Canones, qui, vix uno excepto, nihil aliud spectant, quam pœnitentias singulis peccatis injungendas. Id autem fecit S. Amphilochii Iconiensis Episcopi interrogatis stimulatus, qui a tanto & tam celebri viro edoceri volebat, quibus pœnis peccata curari possent: Non enim a seipso vir alioquin magnus id audebat statuere.

Pontifices quoque sæpe consulti sunt, quæ pœnitentia nonnullis criminibus esset imponenda, & agenda, ut peccator reconciliationem a Deo, & ab Ecclesia mereretur: *Tanti enim æstimatum est ab Antiquis (ait Morinus lib. 6. cap. 15. num. 7.) dignam, & sceleribus æquatam Pœnitentiam agere, ut non modo Episcopi, quorum erat pœnitentiam dictare, sed etiam ipsi criminum rei doctissimos quosque, & in Canonum lectione optime versatos diligenter consulerent, ut eorum consilio, & ductu Canonicam Pœnitentiam agere, ejusque omnes molestias perpeti possent. Pontificem autem adibant, non ut relaxationem, nedum immunitatem a pœnitentia Canonibus instituta obtinerent: Hoc erat sæculis illis inauditum; sed ut eam integre, & juxta Canonum placita, mentemque præstarent. Fixum enim erat eorum animis, pœnitentiam, ejusque labores omnes auxilia Dei impetrare, quibus peccatores adjuti multo facilius, securius, & efficacius ad gratiam Dei, & remissionem peccatorum obtinendam disponebantur.*

Exemplum insigne illius consultationis, & Pontificii responsi refertur apud Gratianum *Caus.* 12. *quæst.* 2. *Can.* 17. & plura a Morino loco citato.

XI. Ex his per quam manifestum est, summam jam pridem fuisse Patrum curam & studium, ut quibusque criminibus convenientes, & dignas pœnitentias, atque peccatorum remedia præscriberent; eaque certis Canonibus, seu regulis exprimerent, qui a pœnitentia præscripta *Pœnitentiales* dicti fuere.

XII. Cum vero sensim hi Canones, ac Patrum præscriptiones, & responsa de pœnitentiis imponendis multiplicarentur; atque in Canonum collectionibus nonnulla intercurrerent, quæ alio spectabant; nec non in Patrum Tractatibus sparsim multa de remediis peccatorum immiscerentur, opportunum visum fuit, pro majore inferiorum, Presbyterorum (ad quos circa sæculum VIII. impositio pœnitentiæ, præsertim pro peccatis *occultis* devolvi cœperat) commodo, Canones illos in certum ordinem, & compendium colligere; certosque libellos, nihil nisi hujusmodi Canones continentes componere; ut ita unusquisque Presbyter in promptu semper haberet regulam pœnitentiæ imponendæ. Hi libelli a materia subjecta vulgo dicti fuere *Pœnitentiales*; multaque in illis pro commoditate Presbyterorum occurrebant, quæ in Canonibus deerant.

XIII Hæc exponit Morinus in Præfatione ad libros Pœnitentiales; atque una horum librorum utilitatem adstruit, eosque *lib. 6. cap.* 14. *num.* 17. ita describit.

Omnes hæc collectiones quotquot sunt, inquit Morinus ibidem *num.* 17. *nihil aliud sunt quam præcedentium Canonum, & sententiarum paternarum collectiones inter se tantum differentes, quod & ordinem variam sequuntur, & varias librorum, titulorum, & capitum distinctiones. Omnes enim quæstioni propositæ respondent, nihil de suo proferunt, sed nudos Canones, & nuda Patrum verba asse-*

afferunt. Annis 1160. nullus doctor privatus inventus est, qui aliter de pœnitentia, & remediis, quibus peccata per Sacramenta Pœnitentiæ puniuntur, & curantur, scribere tentaverit.

XIX. Libri hi Pœnitentiales auctoritate Episcoporum probati, & evulgati, Presbyteris inferioribus tradebantur: ut juxta quod in illis erat præscriptum, Pœnitentias imponerent, & Pœnitentes dirigerent.

Unde in Ordine ad celebrandam Synodum circa sæculum x. composito, inter cæteras admonitiones Episcopi ad Presbyteros una hæc erat: *Feria IV. ante Quadragesimam plebem ad confessionem invitate, & ei juxta qualitatem delicti Pœnitentiam injungite, non ex corde, sed sicut in Pœnitentiali scriptum est.*

Quod hic dicitur *non ex corde*, idem est ac si diceretur *non ex animi sui motu*, non ex impetu quodam mentis, & voluntate, sed prout in *Pœnitentiali* scriptum est; uti recte exponit Vir eruditus Stephanus Baluzius in notis ad *art. 57. lib. 1.* Reginonis, ubi citatus Ordo refertur.

Et formula visitationis Episcopalis *art. 95.* interrogare jubet: *Si habeat Pœnitentiale Romanum, vel a Theodoro Episcopo, vel a Venerabili Presbytero Beda editum, &* secundum quod ibi scriptum est, *interroget confitentem, & confesso* pœnitentiam *imponat*: Apud Regionem *lib. 1.*

XV. Episcopi autem multum solliciti erant, & invigilabant, ne Sacerdotes aliter quam juxta *Canonicam auctoritatem* pœnitentiam imponerent; quemadmodum ex Conciliis sæculo ix. celebratis videre est: atque signanter Parisiensi VI. anno 829. quod *lib. 1. cap. 32.* præcipit, ut unusquisque Episcoporum in sua Parochia instruat Presbyteros „ qualiter & confitentium peccata audi„ re, discreteque inquirere, eisque congruum modum pœnitentiæ „ secundum *Canonicam auctoritatem* noverint imponere. Ratio „ quam reddunt notatu dignissima est. „ Quoniam hactenus eorum „ incuria, & ignorantia multorum flagitia manserunt impunita.

XVI. Pro assequenda horum Canonum (quorum tanta per undecim circiter sæcula in Ecclesia fuit veneratio; atque constans saltem in Ecclesia Latina usus) exactiore notitia, nonnulla necessario notanda, atque exponenda sunt.

Primum, in hisce Canonibus frequenter occurrit mentio diversorum *graduum*, sive *ordinum*, vel *stationum*, per quos pœnitentes gradatim quasi ascendebant, priusquam omnimodæ ac perfectissimæ communioni restituerentur.

XVII. Communiter autem quatuor *gradus* assignantur; quos expressit Canon, qui vulgo Canonibus Epistolæ Canonicæ S. Gregorii Thaumaturgi subjicitur, atque jam pridem ex ipsis Canonibus Gregorii collectus videtur. Porro primus *graduum* ibidem occurrentium dicitur *Fletus*, secundus *Auditio*, tertius *Substratio*, & quartus *Consistentia*.

XVIII. Primus gradus in citato Canone describitur his verbis: „ Fletus seu luctus est extra portam Oratorii: ubi peccatorem „ stantem oportet Fideles ingredientes orare ut pro se precentur.

XIX. Ex hac descriptione planum est, Flentium stationem fuisse extra Ecclesiam; quod & non obscure docet S. Basilius *Can. 56.* dicens: *Debet quatuor annis deflere* stans *extra foras Oratorii*. Et *Can. 75. Triennio defleat stans ad fores domus oratoriæ.*

Idipsum pluribus confirmat Morinus *lib. 6. cap. 2.* asseritque *num. 1.* in omnibus antiquis Ecclesiis Baptismalibus aream quamdam fuisse, & spatium ante templum & ejus vestibulum, in qua collocata erat statio *flentium*; nec ultra progredi fas illis erat.

XX. Quid in hac *statione* agerent pœnitentes indicat citatus Canon S. Gregorii Thaumaturgi in his verbis: *Ubi peccatorem stantem oportet Fideles orare, ut pro se precentur.* Et S. Basilius citatis verbis Canonis 56. subnectens: *Et Fideles ingredientes rogans ut pro eo precentur, suam iniquitatem pronuntians.*

Hæc evincunt, in hoc *gradu* Pœnitentes duo præcipue egisse: nimirum peccata sua publice ac palam confiteri, seu iniquitatem suam pronuntiare; atque Fidelibus Ecclesias ingredientibus adgeniculari, ut pro ipsis apud Deum, Episcopum, ac Clerum intercederent, quatenus ad Pœnitentiam recipi possent.

XXI. Neque enim stantes in hoc gradu adhuc proprie erant pœnitentes; sed duntaxat orabant, & gemebant, ut possent ad pœnitentiam admitti: quare hic gradus potius quoddam præambulum erat ad Pœnitentiam, quam verus Pœnitentiæ gradus. Unde nihil ad hos pertinebat Missa Catechumenorum: nullæ super eos orationes recitabantur; immo ne ad prædicationem quidem admittebantur; utpote e templi vestibulo exclusi.

XXII. Hac de causa nonnulli auctores, & Canones etiam veteres hunc gradum non annumerant gradibus Pœnitentiæ, quin & monet Morinus hanc *stationem* catenus fuisse Græcis propriam, & in Ecclesia Latina septem ut minus sæculis incognitam, in quantum sumitur pro certa statione, cui ex Ecclesiæ mandato Pœnitentes *certo* tempore adstringebantur. Ac insuper monet ipse Morinus *lib. 4. cap. 16. num. 5.* quod ante Novatum *Fletus* non esset statio Pœnitentialis, in qua certo tempore manere juberentur; licet nonnulli extra fores Ecclesiæ etiam tunc Fidelium preces postularent, ut ad Pœnitentiam recipi mererentur; sed *voluntarie*, ac sine determinatione temporis id faciebant.

XXIII. Secundus gradus dicitur *Auditio*, qui in citato Canone S. Gregorii Thaumaturgi his verbis describitur: „ Auditio est „ intra portam in Narthece, ubi oportet eum, qui peccavit, „ stare usque ad Catechumenos, & illinc egredi. Audiens enim „ Scripturas, & doctrinam ejiciatur, & precatione indignus „ censeatur.

XXIV. Locus hujus Stationis erat porta Ecclesiæ seu porticus magnis Ecclesiæ portis connexa. Notandum autem monet Morinus *lib. 6. cap. 3. nu. 2.* „ antiquarum Ecclesiarum portis ædifi„ ciolum quoddam conjunctum semper fuisse, quod vestibulum „ [illegible], [illegible], & [illegible] merito dici potest; quale visitur „ in omnibus antiquis Romanis Ecclesiis, quod ingentibus co„ lumnis marmoreis innititur, quæ Constantinianum opus mani„ festissime arguunt, & nonnullæ opera majus aut vix alterius „ post Constantinum sæculi. Huic ædificiolo similia videre est in „ singulis fere Galliæ rusticorum Ecclesiis: sed ea nunc profanis „ inserviunt usibus, quos in Ecclesiis religione ducti exercere „ non audent.

Quæ de Ecclesiis Galliæ asserit, idem de Belgicis quoque dicendum. In his enim simile ædificiolum passim habetur; atque in illis mulieres post partum venientes ad Ecclesiam *purificationis* causa tantisper subsistunt, quousque Parochus eas in Ecclesiam introducat (*a*)

XXV. Exercitia vero Pœnitentium in hac Statione erant, diligenter audire lectionem Scripturæ sacræ, ejusque interpretationem sive sermonem: quod significat citatus Canon Thaumaturgicus, verbis supra allegatis subdens: *Audiens Scripturas & doctrinam ejiciatur, & precatione indignus censeatur.* Hæc desumpta apparent ex *Can. 75.* Basilii, qui ait, *scripturam ac doctrinam Audiens ejiciatur, & oratione indignus habeatur.*

Ex his duo elicit Morinus *lib. 6. cap. 3. num. 5.* uti & Cardinalis Bona *lib. 1. Rerum Liturg. cap. 17.* Primum, exercitia horum pœnitentium propria, & publice ipsis imposita fuisse, diligenter auscultare Scripturam sacram, ejusque impositionem.

XXVI. Alterum, nullas manuum impositiones, una excepta, quæ fiebat in ipsa ad hanc Stationem admissione, nullasque orationes expiatorias, aut alterius generis super eos specialiter fusas fuisse: uti nec opera pœnalia ac laboriosa ipsi imposita, quæ erant tertiæ stationis specialia exercitia; ut infra dicetur. Si quæ vero a pœnitentibus in hac Statione suscipiebantur, ea voluntarie ex Spiritus fervore obibant: sed in hac, uti & *Flentium* statione *imperata non lego*, ait Morinus *lib. 6. cap. 5. num. 4.*

Auditio enim (pergit Morinus) in secundum pœnitentiæ gradum constituta est veluti opprobrii causa, ut ad eum relegati pœnitentes fidei rudimenta iterum edocerentur, non secus ac infimæ classis Catechumeni. Ea enim non didicisse censebantur, qui regenerationis lavacro abluti gravissimis sceleribus iterum sese polluerant; necdum digni censebantur, quibus opera laboriosa ad promerendam Dei gratiam, & redimenda peccata imperarentur. Fundamenta Dei „ quæ tam male & negligenter didicerant, in eorum animis iterum jacere necessarium judicabatur.

XXVII. Verum quidem est, quod ad audiendam lectionem Scripturæ Sacræ ejusque expositionem præter Pœnitentes in hac Statione admissi fuerint etiam Ethnici, Judæi, Hæretici, Catechumeni, aliique hujusmodi generis homines juxta Canonem Carthaginensem: „ Episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, & „ *audire* Verbum Dei sive Gentilem, sive Hæreticum, sive Ju„ dæum usque ad Missam Catechumenorum „: sed in nullis nisi Pœnitentibus, qui *Audientes* dicebantur, *auditio* hæc Scripturarum rationem *Stationis Pœnitentialis* habebat: Nam aliis, ut ibi starent in pœnam, aut pœnitentiam, injunctum non erat.

Hi enim voluntarie ac sine ullo Ecclesiæ mandato ibidem consistebant, & Verbum Dei audire permittebantur. Pœnitentes vero ex mandato Episcopi ibi manebant, certo temporis spatio iis constituto; tenebanturque huic Stationi adesse quoties fiebat Synaxis, & ibidem subsistere donec voce Diaconi ejicerentur: uti latius prosequitur Morinus *lib. 6. cap. 4. num. 5.*

XXVIII. Porro, cum per admissionem ad hanc Stationem, uti & ad Stationem *Fletus* reciperentur graviorum criminum rei in numerum Pœnitentium; atque *Fletus* & *Auditio* in pœnitentiam imponerentur; etiam in ipsa Stationum assignatione eis manus adjuncta oratione imponebantur, & insuper in gravissimis delictis, propter quæ peccator ab Ecclesia pulsus & excisus fuerat, per hanc Pœnitentiæ impositionem *excommunicationis* vinculo solvebatur, & qui ad Ecclesiam non pertinebat, quique cum ea nullo Religioso commercio devinciebatur, per eam Pœnitentiæ impositionem incipiebat ad Ecclesiam pertinere, eique curæ esse, jusque ad communionem, etiam perfectissimam recipiebat, quæ ab eo tempore si periculo mortis urgebatur, illi denegari non debebat. Ita Morinus *lib. 6. cap. 5. num. 2.* Atque hinc apparet, non fuisse gravium criminum rei infructuosam ad hasce Stationes admissionem; tametsi ipsa Stationum exercitia etiam non Pœnitentes obire possent.

XXIX. Tertius gradus seu Statio vocabatur *Substratio* vel *Subjectio*, de qua hæc leguntur in citato Canone Thaumaturgico: *Subjectio autem, seu Substratio est, ut intra portam templi stans cum Catechumenis egrediatur.*

Dicebatur autem Substratio sive Subjectio, eo quod tempore hujus Stationis essent quasi continuo sub manu Episcoporum, & Sacerdotum tanquam rei & humiliati, prostrati, sive subjecti.

XXX. Toto quippe tempore hujus Stationis fiebant crebræ manuum impositiones super Pœnitente; juxta illud Felicis Papæ III. *Epist. 7.* „ Tribus annis inter Audientes sint; septem autem annis „ *subjaceant* inter Pœnitentes *manibus* Sacerdotum ". Et illud „ Concilii Carthaginensis IV. *Can. 80.* „ Omni tempore jejunii „ *manus* Pœnitentibus a Sacerdotibus imponantur.

Plura testimonia hujus disciplinæ refert Morinus *lib. 6. cap. 8.* qui *cap. 9.* multis probat, huic manuum impositioni semper conjunctam fuisse orationem: ideoque quemadmodum crebra erat super Pœnitentes durante hac Statione manuum impositio, sic quoque frequens super iis fundebatur oratio; ut scilicet per eas ad veram cordis contritionem & pœnitudinem excitarentur, & præmoverentur.

XXXI. Hæc autem manuum impositio, & oratio super Pœnitentes fiebat post lectionem Scripturarum, & sermonem habitum ad populum. His enim absolutis voce Diaconi ejiciebantur *Audientes*,

(a) Ritus iste Purificationis mulierum observari solet non in Belgio tantum, sed in quibusdam Provinciis vicinioribus, ac etiam in Germania.

dientes, aliique qui hisce interesse poterant; quibus ejectis, sub manum Episcopi succedebant hujus Stationis Pœnitentes; atque oratio ipsis propria recitabatur: hisce peractis etiam ipsis, jubente Diacono, dimittebantur; eaque dimissione facta, Fidelium Missa inchoabatur.

XXXII. Nec tantum impositio manuum atque frequens oratio super pœnitentem ad curanda expiandaque peccata in hac Statione fiebant; sed longe acriora, & austeriora pro uniuscujusque vulneris ratione, & pœnitentis conditione medicamenta applicabantur. Imponebantur enim in hac Statione pœnitentibus varia opera laboriosa & corpus, ac corporis pravos affectus exterminantia, privatim exercenda. Quanti vero essent hi pœnitentiæ labores, & quam dura opera pœnitentialia ostendit Morinus *lib. 6. cap. 11.* notatque antiquos Patres *interitum carnis* apud Apostolum, ubi dicit se incestuosum Corinthium *tradisse Satanæ in interitum Carnis*, intellexisse, de *interitu* per pœnitentiæ labores. 1. Cor. cap. 5. v. 5.

XXXIII. Quia in hac statione præcipue peccatores per crebras manuum impositiones, orationes, & propria opera Pœnitentiæ purgabantur, hinc hæc statio proprie erat *Pœnitentialis*; atque ideo (ait Morinus) in Ecclesia nunquam non viguit; cum aliæ Stationes tantum disciplinæ causa fuerint adjectæ. Ubi vero erat rarus Stationum *Fletus*, & *Auditionis usus*, ut in Occidente, & ubique ante Novatiani hæresim, tota Pœnitentia in hac statione peragebatur, teste Morino *lib. 6. cap. 8.* ac propterea soli in hac Statione Consistentes dicebantur proprie *Pœnitentes*.

XXXIV. Quarta Statio dicta fuit *Consistentia*, de qua in Canone Thaumaturgico: „ Congregatio sive Consistentia est, ut cum Fidelibus consistat, & cum Catechumenis non egrediatur: Postremo est participatio Sacramentorum.

Id ipsum clarius expressit S. Basilius *Can. 75.* „ Postquam pœnitentiæ fructus dignos ostenderit, decimo anno in Fidelium *orationes* suscipiatur, *sine oblatione*; & cum duobus annis una cum Fidelibus ad orationem *substiterit*, sic deinceps dignus habeatur *boni* communione.

Et Felix III. in citata Epistola 7. *De Consistentibus*, ait: „ Duobus annis oblationes modis omnibus non signantur offerre, sed tantum sæcularibus in oratione socientur.

XXXV. Hac descriptione docemur, Consistentes jus habuisse, una cum Fidelibus orationi assistendi, id est, Sacrificio & omnibus, quæ ad Sacrificium pertinent, ritibus, usque ad finem; neque cum Pœnitentibus sive Substratis potuisse dimitti: atque ab hac cum Fidelium assistentia *Consistentes*, sive simul *stantes* dicti fuere.

XXXVI. Alterum ex illa descriptione habetur, quod *Consistentes* cum Fidelibus quidem Sacrificio assisterent, sed *absque oblatione*; id est, quod ipsorum munera seu oblationes ad Altare non reciperentur. Moris olim fuit, ut Fideles omnes, nisi extrema paupertate premerentur, ad Missarum solemnia sua munera in Altari offerrent; eaque oblatione quodammodo Sacrificio communicarent; uti titulo præcedenti ostendimus.

„ Pœna igitur, qua mulctabantur Consistentes, hæc erat (inquit Morinus *lib. 6. cap. 17. n. 6.*) quod munera eorum ut Fidelium non acciperentur; unde consequens erat, eos Corporis Christi non communicare. Quibus enim non licebat offerre, unde Corpus, & Sanguis Christi consecrarentur, iis non judicabant licere ipsum Corpus & Sanguinem manducare, & bibere. Quapropter ista sunt æquipollentia communicare precibus sine oblatione, & non communicare Corpori Christi.

XXXVII. Quæ pluribus ibidem adstruit Morinus, qui *cap. 18.* ostendit, plura horum genera hanc Stationem complexam fuisse: illos tamen præcipue ad hanc Stationem spectasse, qui tanquam Pœnitentes, inferiores Stationes absolverant; atque tandem ad hanc ascenderant: „ Immo propter illos (ait) in *pœnitentialem* Stationem instituta fuit hæc antiqua Censura, ut post toleratas graves molestias pœnitentiæ, aliquanto tempore experirentur Patres, an iis liberati vitam ducerent Fideli dignam, atque possent illis tuto credere Christi Corpus, & Sanguinem.

XXXVIII. Quanto tempore in una Statione sive Gradu esset subsistendum, ex gravitate criminis Canones plerumque determinabant. Ordinarie tempus *Substrationis* prolixius erat, quam aliarum Stationum; eo quod in hac præcipue ipsi Pœnitentes purgarentur; ipsaque esset propria statio *pœnitentialis*.

XXXIX. Notandum autem tempora atque exercitia istarum stationum Canonibus ita fuisse præfixa, ut tamen in Episcopi esset potestate, attenta vita, conversatione Pœnitentium, eorumque in peragenda pœnitentia fervore, ea contrahere aut mutare, atque humanius agere.

Hanc Episcopi auctoritatem his verbis expressit *Canon 5.* Ancyranus: „ Statuimus autem ut Episcopi modo conversationis examinato potestatem habeant, vel utendi *clementia*, vel plus temporis adjiciendi. Ante omnia autem, & præcedens vita, & quæ consecuta est, examinetur, & sic eis *clementia* impertiatur.

Eamdem auctoritatem Can. 12. Nicænus, item Canon ultimus Trullanus, aliique plures, quos citat Morinus *lib. 1. cap. 15.* attribuunt.

XL. Ex his Canonibus quoque evincitur, in potestate Episcopi fuisse, Pœnitentiam ex inferiori Statione, prætermissa media, ad superiorem transferre; cum videret, pœnitentem in ea Statione ita conversatum, & ita ferventer pœnitentiam peregisse, ut de ejus conversione dubitare nequiret. Ita ab *Auditione* ad *Consistentiam* transire permittit Canon. 12. Nicænus (*a*), „ quicumque & metu, & lacrymis, & tolerantia, & bonis operibus, conversionem & opere, & habitu ostendunt. „ Hæc latius prosequitur Morinus *lib. 6. cap. 19.* & breviter expressit Auctor *Canonis 86. De Pœnit. Dist. 1.* apud Gratianum: „ Ipsa tempora pœnitentiæ pro fide, & pro conversatione Pœnitentium abbrevianda præcipiunt, & pro negligentia protelanda.

XLI. Hujus indulgentiæ primum ac originarium fundamentum nos docet paucis verbis S. Gregorius Nyssenus in Epistola ad Letojum, de hujus indulgentiæ causis doctissime disserens: „ Quemadmodum enim (inquit) porcis margaritas projicere est vetitum, ita & pretiosa margarita privare eum, qui jam per alienationem a vitio, & purgationem homo factus est, absurdum est.

Monet hic Gregorius Letojum, Pœnitentiam Canonicam ita moderandam esse per Episcopos, ut si videant, quod peccatores „ diligentiori conversatione usi fuerint, & vita ad id, quod bonum est, reditum ostenderint, liceat ipsis pro Ecclesiasticæ œconomiæ utilitate, tempus contrahere & celerius ad conversionem deducere: ut in eadem Epistola loquitur *cap. 4.*

Pœnitentialis enim œconomia licet etiam alios fines haberet, unus tamen e præcipuis erat, ut per eam peccator a vitiis suis expurgaretur, & Sacerdotibus de vera ejus conversione constaret. „ Ut quid temporis mora? (petit Morinus *lib. 6. cap. 16. n. 6.*) tot Pœnitentiæ Stationes, tam longa duratio, tot corporis afflictationes? Ut experirentur an vera esset animi conversio, & eo vehementi pervenisset, quæ desiderabatur. Si breve tempore illa contritio erat Episcopo comperta, quod ex animi zelo, & ardore in constanter subeundis in unaquaque pœnitentiæ statione præscriptis laboribus innotescebat, breviori quoque tempore reconciliabatur Pœnitens.

Quod ibi multis adductis Patrum, ac Canonum testimoniis confirmat. „ Non negabant peccatoris compunctionem tam ardentem & inflammatam esse posse (ait Morinus ib. *cap. 17. n. 4.*) ut uno momento perfectam a Deo peccatorum remissionem obtineret, omnesque inferorum pœnas extingueret; sed hoc & rarum esse, & sibi quando contingeret, incognitum esse profitebantur. Ideo ut Pœnitentium conversionem explorarent, atque illis inflammationem Pœnitentes a Deo promererentur, opera varia injungebant, quibus diligenter peractis eos purgatos esse & sanatos, Deo œconomiam Ecclesiasticam approbante, non dubitant; atque ut vere tales a Deo habitos reconciliabant, & communione donabant.

XLII. Hinc Episcopi pœnitentiam conversationem, mores, vitæque institutum, tum per se, tum per alios diligenter, toto pœnitentiæ curriculo explorabant, ut ex iis de interiore animi conversione judicium formarent.

Sollicite propterea monebant Presbyteros ac Diaconos, quos pœnitentibus dirigendis ac invigilandis præficiebant, ne de pœnitentis in peragenda pœnitentia diligentia, munere, aut gratia inducti testimonium falsum ferrent. Sæculo ix. Hincmarus Archiepiscopus Remensis in Capitulis datis Presbyteris *art. 13. Nemo Presbyterorum a quocumque Pœnitente aut gratiam, aut favorem, aut munus suscipere præsumat, ut minus digne Pœnitentem ad reconciliationem adducat, & ei testimonium reconciliationis ferat, & quocumque livore alium quemlibet dignius Pœnitentem a reconciliatione removeat, quia hoc Simoniacum, & Deo & hominibus abominabile est.*

Quin & in visitationis Episcopalis formula hic interrogationis faciendæ est *articulus 38. Si aliquem minus digne pœnitentem favoris, aut familiaritatis, aut consanguinitatis gratia ad reconciliationem adducat, aut ei testimonium reconciliationis ferat.*

Id ipsum vetatur in *Cap. 14. tit. De sim.* sub nomine Alexandri III. pronuntiaturque *Simoniacum* esse.

XLIII. Si Episcopus inspectis pœnitentis conversione, & modo peragendæ pœnitentiæ nihil deprehendisset, quod ipsum ad *indulgentiam* inclinaret, pœnitens tempora pœnitentiæ in unaquaque Statione absolvere debebat; atque tempore unius Stationis absoluto ad Superiorem Stationem quasi suo jure ascendebat; nec poterat denegari, nisi novi criminis reus fuisset peractus: uti fieri etiam nunc videmus in Clericorum ab officio vel Ordinibus suspensione, ubi elapso tempore limitato cessat ipso jure suspensio; nec ulla opus est ad peragendam cessationem accedat solemnitas. Ita Morinus *lib. 6. cap. 5. n. 6.*

XLIV. Canonum Pœnitentialium usum & rigorem in Ecclesia Latina integrum perseverasse usque ad initium sæculi duodecimi observat Morinus; at „ hoc sæculo ineunte, pœnitentiæ exterioris severitas decrescere, minui, & obsolescere cœpit, & consequenter cum ea severitatis adminicula, scilicet antiqui illi ritus publici, tam qui pœnitentiæ actionem, quam qui pœnitentium reconciliationem spectabant. Ita Morinus *lib. 10. cap. 16. n. 1.* monetque *n. 2.* Nunquam juris rigor auctoritate Ecclesiastica remissus est, sed in privatis causis & justis rigoris species in aliam frequenter commutata, plurimis occasionem dedit Pontificum beneficio ad præposteram relaxationem abutendi.

XLV. Occasiones plures hujus relaxationis Canonum Pœnitentialium assignat Morinus, quarum præcipuæ fuere; commutatio pœnitentiarum Canonicarum cum opere aliquo laborioso propter evidentem aut apparentem Ecclesiæ utilitatem, qualis erat susceptio armorum contra Infideles, aut Hæreticos.

Ex hac vero altera orta est, nimirum remissio alicujus partis Pœnitentiarum Canonicarum ob collatum denarium in reparationem, aut ædificationem alicujus Ecclesiæ, aliudve opus pium; quin & ad refectionem pontium, itinerum, aliasve res sæculares hæc remissio extensa fuit. Quomodo autem hæc ex priori orta sit; & qua ratione ex utraque, præcipue tamen ex posteriore Canonum Pœnitentialium relaxatio & abrogatio sequuta sit, titulo sequenti *cap. 1.* paucis ostendetur.

Tandem hisce accessit, ut notat Morinus *lib. 10. cap. 25. numer. 1.* redemptionum antiquarum facilitas, quam tum unusquisque Sacerdos arbitrio suo commutare continuavit; unde factum est more hominum solito ut ex facilibus facillimæ redderentur.

(*a*) Vide quid noster Auctor dixerit in suis Scholiis ad Canonem 12. Con. Nicæni Dissert. de Synodo Nicæna.

„ Deinde Confessariorum ordinariorum universalis sententia eo- „ dem sæculo prævalescens Pœnitentias quascumque *in* foro con- „ scientiæ Sacerdotum arbitrio esse infligendas, ultimam operi „ (abrogationi canonum pœnitentialium) coronidem imposuit" Hæc Morinus, qui ibidem ex auctoribus sæculi XIII. hanc sua assertionem astruit; ostendens, quod quidem Pœnitentia Canonica eo tempore adhuc Pœnitentibus a Confessariis proponeretur; sed jam inciperent magna auctoritate in ea remittenda & relaxanda uti; atque ulterius progrediendo, tandem invaluerit ea opinio, quod Pœnitentiæ imponendæ arbitrio Sacerdotum essent relictæ; nec consequenter ipsos amplius Canonibus esse obstrictos.

CAPUT IV.

De remissiori Canonum Pœnitentialium disciplina.

1 *Neglectus Canonum Pœnitentialium fuit occasio multorum abusuum.*
2 *Querelæ Conciliorum Toletani III. & Parisiensis.*
3 *Quædam statuuntur remedia.*
4 *Invitis Conciliorum monitis, negliguntur Canones Pœnitentiales.*
5 *Proponuntur remedia, ut abusus, qui in administrationem Sacramenti Pœnitentiæ irrepserunt, reformentur.*
6 *Vetus praxis in prioribus Ecclesiæ sæculis observata.*
7 *Directio pœnitentium publicorum committebatur Diaconis & Presbyteris, reconciliandi auctoritatem non habentibus.*
8 *Guillelmi Parisiensis hac de re sententia.*

☞ I. SUPERIORI Capite *n.* 45. enumeratæ sunt occasiones, quæ relaxationi pœnitentialium Canonum originem dederunt. Experientia satis docuit, quantus in illis exequendis extiterit Presbyterorum defectus, quantaque animarum pernicies: dum neglectis sibi præscriptis Canonibus, sive regulis, tentarunt *ex corde*, seu pro suo arbitrio & affectu pœnitentias, & vulnerum remedia præscribere & pœnitentes reconciliare.

II. De his ita conqueritur Concilium Toletanum III. anno 589. Can. XI. „ Quoniam (ait) comperimus per quasdam Hispaniarum „ Ecclesias, non secundum Canones, sed fœdissime homines pro suis „ peccatis agere pœnitentiam, ac quoties peccare libuerit, toties „ a Presbyteris se reconciliari postulent.

Et unde hæc tam perniciosa præsumptio? Non aliunde quam ex neglectu Canonum, uti ex verbis Concilii habetur. „ Ideo (ait) pro coercenda *tam execrabili* præsumptione, a sancto Concilio jubetur, ut secundum formam *Canonum antiquorum* detur pœnitentia.

Similiter Patres Concilii Parisiensis anno 829. *lib.* 1. *cap.* 32. deplorant, quod multi Sacerdotum, partim incuria, partim ignorantia, *modum pœnitentiæ*, reatum suum confitentibus, secus quam Canonica decernant, imponunt ... & ob id non vulnera peccatorum curant; sed potius foventes palpant, incidentes in illud propheticum; *Væ quæ consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ad decipiendas animas.* Ezech. c. 13. v. 18.

III. Ut huic pernicioso abusui mederentur, statuerunt, „ ut „ Presbyteri, etiam imperiti, ab Episcopis sint instituendi soler- „ ti studio, qualiter & confitentium peccata discrete inquirere, „ ipsisque congruum modum, secundum *Canonicam auctoritatem*, „ pœnitentiæ imponere noverint.

Necessitatem hujus instructionis subjiciunt: „ Quoniam hacte- „ nus eorum incuria, & ignorantia multorum flagitia remanse- „ runt impunita, & hoc ad animarum ruinam pertinere dubium „ non est.

Monent præterea Sacerdotes, qui aut muneris, aut amoris, aut timoris, aut favoris causa, tempus modumque pœnitentiæ ad libitum pœnitentium indicunt, audiant, quod Dominus per Ezechielem Prophetam terribiliter dicit: „ Hæc dicit Dominus Deus: Quia „ locuti estis vana, & vidistis mendacium: *ideo* ecce ego ad vos, „ dicit Dominus Deus; Et erit manus mea super Prophetas, qui „ vident vana, & divinant mendacium; in concilio populi mei „ non erunt, & in scriptura domus Israel non scribentur, nec in „ terram Israel ingredientur, & scietis quia ego Dominus Deus, „ *Eo quod deceperint populum meum dicentes: Pax, & non est pax.* „ Et post non multa: *Cum caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum, & violabant me ad populum meum propter* „ *pugillum hordei, & fragmen panis, ut interficerent animas, quæ* „ *non moriuntur, & vivificarent animas, quæ non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis.* Ezech. c. 13.

IV. Quis igitur miretur, tam exiguos hodie apparere hujus Sacramenti salutares effectus, verasque pœnitentium conversiones, quando tandem pristinis sanctorum Patrum regulis sive Canonibus, modum & tempus pœnitentiæ præscribentibus, penitus abjectis & obliteratis, pœnitentiæ etiam pro enormibus criminibus imponendæ, factæ sunt arbitrariæ; & cuivis confessario permittitur *ex corde* sive suo arbitrio pœnitentias imponere, nullo ad Canones pœnitentiales habito respectu.

Accedit, plurimos ex hisce esse, qui ex pœnitentium oblationibus, favore, & amicitia sibi aut communitati suæ emolumentum sperant; ideoque numerum pœnitentium ambiunt, pœnitentesque, ne ad alios divertant, palpant, & iis adulantur.

Nonne hinc contingit, ut hodie verissime dici possit, etiam pro gravissimis peccatis & criminibus, homines *fœdissime* pœnitentias agere, & quoties peccare libuerit, toties & Presbyteris reconcilientur, si reconciliari postulent.

V. Si Episcopi, aliique Ecclesiæ superiores existiment, quod attenta præsentis temporis dispositione, & disciplinæ Ecclesiasticæ collapsione, non esse conveniens reducere pristinam Canonum pœnitentialium disciplinam; ipsisque Presbyteris præcipere, ut juxta Canones pœnitentiales, non autem *ex corde* pœnitentias imponant; nihilominus muneris Episcopalis est, ut saltem, quantum in ipsis est, Presbyteros, antequam ad excipiendas fidelium confessiones admittant, solerti studio instituant, vel instructos noverint qualiter & confitentium peccata discrete inquirere; ipsisque congruum modum pœnitentiæ secundum Canonicam auctoritatem imponere noverint, uti Episcopos monuit Concilium Parisiense.

Præterea exemplo sancti Caroli Presbyteros moneant, ut Canones pœnitentiales bene noverint, quin præcipiant, ut examinandi interrogentur: *An Canones pœnitentiales rite teneant.*

Deinde ut hujus sancti Præsulis exemplo Presbyteris ostendant, quam utilis sit horum Canonum notitia, prout hæc latius exponam *cap.* 6. hujus tituli, & fusius exposuit vir clarissimus Claudius Fleury in suo discursu 2. historico num. 8.

Ulterius Patres Concilii Parisiensis deprehendentes, abusum leviores & incongruas pœnitentias imponendi, & reconciliationem pœnitentium nimium præcipitandi, provenire partim ex incuria, partim ex ignorantia, hancque vel inde maxime provenire, quod uterentur *quibusdam codicillis contra Canonicam auctoritatem scriptis, quos pœnitentiales vocant*, declarant, quod ipsis omnibus in commune salubriter visum sit, ut unusquisque Episcoporum in sua Parochia eosdem *erroneos codicillos* diligenter perquirat, & inventos igni tradat, ne per eos Sacerdotes imperiti homines decipiant. Indubie si Episcopi sedulo attenderent in codicillos sive libros prælegi solitos in seminariis & collegiis Theologorum his, qui ad munus Confessariorum aliquando obeundum destinantur, facile indubie deprehenderent plures ex illis non secundum *auctoritatem Canonicam* scriptos, nec minus Theologis perniciosos, quam codicillos illos, quos Concilium Parisiense igni tradendos declaravit, ne alias Sacerdotes hisce utentes, homines deciperent.

Similes libri si e manibus Theologorum eriperentur, nec ipsis prælegi sinerentur, sed his substituerentur libri Canonicam sanctorum Patrum normam in hujus Sacramenti administratione continentes, sperandum esset, quod & sensim Patrum saluberrima disciplina pœnitentialis restitueretur; atque Sacerdotes ad præscriptum Concilii Tridentini, *Quantum spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum & pœnitentium conditione salutares & convenientes satisfactiones injungerent; haberentque præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicinam, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem.*

Non parum quoque conduceret, si Episcopi solerti circumspectione, & moderatione utantur in approbandis his, quos verisimile est hoc munus Confessarii expetere, quo sibi vel communitati suæ directe vel indirecte emolumentum temporale obventurum sperent.

Nihil enim est perniciosius in hujus Sacramenti administratione, quam si a ministris hujus Sacramenti aliquod temporale quovis prætextu directe vel indirecte quæratur aut speretur, ut pluribus ostenditur *cap.* 5. hujus Tituli.

VI. Ignotum antiquis Ecclesiæ sæculis fuisse illud vitium, constat ea diligentia, qua integrum satisfactionis publicæ pensum a pœnitentibus exegerunt olim Præsules. Quamdiu perdurarunt artificiales publicæ pœnitentiæ classes, absolutio Sacramentalis pœnitentibus non conferebatur nisi in exitu substrationis, seu postquam pœnitentes decurrerant tres priores stationes, fletum scilicet, auditionem, & substrationem.

Huic paxi suæ tamen fuerunt exceptiones, scilicet dabatur absolutio ante expletam satisfactionem: 1. Cum mortis periculum urgebat. 2. Ut Pœnitentes subeundo martyrio idonei redderentur, id claret Epist. 54. S. Cypriani ad Cornelium. 3. Remittebatur pars quædam pœnitentiæ publicæ, cum ex ea Indulgentia ingens aliquod bonum in Ecclesiam redundabat. Id colligitur ex modo quo summus Pontifex Cornelius se gessit erga eos, qui in persecutione lapsi fuerant. Hac de re consulatur Ep. 52. S. Cypriani ad Antonianum.

VII. Ut Episcopis innotesceret qua ratione pœnitentes publici classes publicæ pœnitentiæ decurrebant, seligebantur Presbyteri & Diaconi qui pœnitentium curam, durante pœnitentiæ peragendæ tempore, gererent, ipsisque sedulo invigilarent, & eorum in peragendis pœnitentiis zelum fervoremque attenderent: ut exinde de eorum sincera conversione justum judicium ferre, atque Episcopo ut vere conversos pro obtinenda reconciliatione præsentare tuto possent.

Certum quidem est, solis Episcopis, spectata ætatis illius disciplina, publice pœnitentium sacramentalem, & plenam reconciliationem fuisse reservatam. Sed nec hoc negari potest, Presbyteros & Diaconos, quibus pœnitentium cura, & directio ab Episcopis demandata esset, non parum ad conversionem, & reconciliationem pœnitentium concurrisse: adeo ut quodam modo dici posset, ipsam pœnitentiæ agendæ rationem, & modum hisce Presbyteris, & Diaconis fuisse creditum, Reconciliationis Sacramentalis impendendæ auctoritate Episcopis reservata.

VIII. Simile quid etiam sæculo XII. in usu fuisse, testatur Guillelmus Parisiensis Episcopus in tractatu de Sacramento Pœnitentiæ dicens, quod confessio ita *possit dividi, ut alius audiat ad Consilium & injungendam Pœnitentiam salutarem, alius autem Benedictionem Sacerdotalem, & Absolutionem faciat super pœnitentem.*

Hoc autem licitum est (ait) „ ubi Sacerdos simplex, & san- „ ctarum litterarum ignarus: ibi enim potest advocare socium „ tanquam *consiliarium*, & *assessorem*, sibi in judicio pœniten- „ tiali: Si enim in judicio forensi, & sæculari hoc licet, ne erre- „ tur in illo, quanto fortius in isto judicio, ubi error incompara- „ biliter perniciosior? Cum enim Diaconus claves non habeat, & „ scientiam medicinæ cælestis habeat, non est dubitandum de- „ fectum Sacerdotum in hoc ipsum posse, & debere sup- „ plere.

Quod hi Sacerdotes, & Diaconi, quos ad *consilium*, & ad *imponendam pœnitentiam* adhiberi vult Episcopus Parisiensis, similes sunt illis, quos dirigendis pœnitentibus jam pridem Episcopi impendebant. Notavit quoque Edmundus Richerius *tom.* 2. defensionis suæ *cap.* 3. *n.* 56.

n. 56. relatis enim verbis Guillelmi Parisiensis, ex illis hoc notabile haberi notat: scilicet confessionem dividi posse; ita ut uni Sacerdoti aut etiam Diacono medicinalis, & directiva fiat confessio, deinde Sacramentalis & absolutoria, alteri Sacerdoti, qui pœnitentem reconciliat: „ Profecto (ait) tempore primitivæ Ec„ clesiæ pœnitentiarius Presbyter, de quo loquitur Socrates, pœ„ nitentes ad veram confessionem, & pœnitentiam dirigebat, & „ exhortabatur, qui postea ab illis Sacerdotibus reconciliaban„ tur, & ad Sacram Synaxim admittebantur.

C A P U T V.

De moderna circa Pœnitentias imponendas disciplina, & quis hodie Canonum pœnitentialium usus?

1 *Modernam disciplinam circa imponendas pœnitentias expressit Synodus Tridentina, & pœnitentiarum fructum.*
2 *Quales debeant esse pœnitentiæ?*
3 *Quid in pœnitentiis imponendis attendendum?*
4 *Pœnitentiarum imponendarum determinatio arbitrio Sacerdotum committitur, & eatenus moderna disciplina a pristina differt.*
5 *Hodierna disciplina consentit veteri, si scopus Canonum pœnitentialium attendatur.*
6 *Quomodo Synodus Tridentina geminam Patrum disciplinam Sacerdotibus proposuerit.*
7 *Etiam hodie Confessarii sunt spirituales animarum medici.*
8 *Ut tamquam medici facilius in morbum inquirere queant, Fideles tempestive ad confessionem urgendi.*
9 *Confessarius more periti medici conditionem vulnerum, & ægrorum diligenter attendere debet in pœnitentiis imponendis.*
10 *Confessarii in pœnitentiis injungendis omnem speciem quæstus fugere debent.*
11 *Si Missa celebranda, aut aliena restituenda, hæc per Confessarium fieri non convenit.*
12 *Confessarius etiam Judicis partes sustinet.*
13 *Debet ideo gravitatem criminum sedulo attendere.*
14 *Hoc officium monet Confessarium ab omni temporalium exspectatione debere esse alienum.*
15 *Quomodo munera excæcaverint olim falsos Prophetas?*
16 *Synodi Belgicæ monent Confessarios, ut a temporalium spe caveant.*
17 *Merito Confessarii expendunt, quæ cura in decernendis pœnitentiis adhibita olim fuerit.*
18 *Multis titulis hodie Confessariis conveniens Canonum Pœnitentialium notitia: primo ut judicent de gravitate.*
19 *Secundo; ut facilius pœnitentes ad suscipiendas impositas pœnitentias inducant.*
20 *Tertio, ut statuant, quando protrahenda, quando acceleranda absolutio.*
21 *Quarto, ut sint Sacerdotibus regulæ directivæ pro pœnitentiis præscribendis.*
22 *Quid de horum notitia senserit Corporis Canonici Collector?*
23 *Quam utilem horum scientiam judicaverit Sanctus Carolus?*
24 *Canones Pœnitentiales editi a S. Carolo.*

I. MODERNAM Ecclesiæ disciplinam, nec non sincerum pœnitentiarum seu satisfactionum spiritum, quem in ipsis etiam Canonibus Pœnitentialibus sibi Patres propositum habuere, expressit Synodus Tridentina *Sess. 14. c. 8. De Sacramento Pœnit.*

In primis harum pœnitentiarum, seu satisfactionum multiplices fructus præmittit; atque inter alios, hunc; quod „ magno„ pere a peccato revocent, & quasi fræno quodam coerceant hæ „ satisfactoriæ pœnæ, cautioresque, & vigilantiores in futurum „ Pœnitentes efficiant; medeantur quoque peccatorum reliquiis, „ & vitiorum habitus male vivendo comparatos contrariis vir„ tutum actionibus tollant.

II. Ut vero pœnitentiæ a Sacerdotibus impositæ illum salutarem in Pœnitentibus effectum operentur, docet, quales debeant a Sacerdotibus pœnitentiæ imponi. „ Debent ergo Sacerdotes Do„ mini (inquit) quantum spiritus, & prudentia suggesserit, pro „ *qualitatem criminum*, & *Pœnitentium qualitate* salutares, & „ convenientes satisfactiones injungere: ne si forte peccatis con„ niveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima „ quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum „ peccatorum participes efficiantur.

III. Deinde instruit Sacerdotes, quid præcipue in determinandis pœnitentiis attendere debeant. „ Habeant autem præ oculis (ait) „ ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad vitæ novæ „ custodiam, & infirmitatis medicinam, sed etiam ad præterito„ rum peccatorum vindictam, & castigationem.

IV. Hoc Decretum ostendit, eatenus saltem hodiernam Ecclesiæ disciplinam a pristina discrepare; quod hæc obstringeret Sacerdotes, pœnitentias seu satisfactiones imponere, prout hæ in Canonibus, & libris pœnitentialibus erant expressæ, quemadmodum capite tertio ostensum fuit: idque ante absolutionem tam eas, quæ necessariæ erant ad acquirendam cordis conversionem, eamque Sacerdoti probandam; quam quæ requirebantur ad satisfactionem pro culpa, & pœna, ad eradicandos vitiosos habitus, &c.

At moderna disciplina Sacerdotes ab exacta, & exteriori Canonum Pœnitentialium observantia eatenus absolvit, ut non constringantur, pœnitentias Canonibus præscriptas imponere, sed earum determinatio Sacerdotum prudentiæ, & arbitrio committantur, tam quoad eas quæ necessariæ sunt ante absolutionem pro acquirenda debita dispositione, & eam Sacerdoti probandam, quam quoad eas, quæ necessariæ sunt post absolutionem (de quibus specialiter Synodus Tridentina) ad satisfaciendum Deo pro pœna temporali, aliosque effectus in Decreto Synodi Tridentinæ expressos.

V. Ostendit præterea Decretum illud, modernam disciplinam a pristina non discrepare, si non tam exteriorem Canonum Pœnitentialium rigorem attendamus; sed interiorem eorum spiritum, seu scopum, quem in his Canonibus condendis, atque eorum exactam observantiam urgendo Patres habuerant.

Quid enim aliud in his omnibus Patres intenderunt, nisi ut Sacerdotibus per hos Canones ostenderent, quæ pœnitentiæ singulorum peccatorum gravitati convenirent; quæque essent his illisve animæ vulneribus medendis, nec non in futurum præcavendis convenientiores. Et ne Sacerdotes in imponendis pœnitentiis aberrarent, eos ad Canonum illorum observantiam constringebant.

VI. Dum ergo Synodus Tridentina in allegato Decreto præcipit Sacerdotibus, pro qualitate criminum, & Pœnitentium facultate salutares, & convenientes satisfactiones injungere; atque præ oculis habere, ut satisfactio, quam imponunt, *non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicinam, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & castigationem*, ipsam genuinam Patrum disciplinam, quoad pœnitentias post absolutionem injungendas, quam in figendis, & exequendis Canonibus Pœnitentialibus intenderunt, expressit; atque eatenus hodierna per Synodum Tridentinam stabilita disciplina Patrum disciplinæ consona est: idemque modernus, & pristinus Ecclesiæ spiritus.

Et sane non minus hodie, quam olim Confessarii sunt spirituales animarum medici.

VII. Unde sæculo XIII. postquam jam Canonum pœnitentialium exterior rigor, & observantia magna saltem ex parte desierat, dixit Concilium Lateranense sub Innocentio III. in Capitulo *Omnis utriusque sexus, tit. De Pœnit. & Remiss.* „ Sacerdos autem sit „ discretus, & cautus, ut more periti *medici* superinfundat vinum, „ & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens, & peccato„ rum circumstantias & peccati; quibus prudenter intelligat, „ quale debeat ei præbere consilium, & cujusmodi remedium ad„ hibere, diversis experimentiis utendo ad salvandum ægrotum.

VIII. Porro ut Confessarius tamquam spiritualis medicus facilius, & animæ vulnera, & qualitatem ac conditionem ægri perfecta habere, atque cum otio examinare, & curare queat, monent Synodi nostræ, ut qui rarius confiteri solent, & tamen in Paschate ad Sacram Communionem accedere intendunt, sub initium quadragesimæ, aut saltem ante Dominicam *Lætare* ad Confessionem accedant.

„ Antiquam consuetudinem confitendi in initio quadragesimæ „ continuari, vel in usum revocari peroptamus „ ait Synodus Gandensis anno 1610. *Tit. 5. cap. 5.* innovata per Decreta Synodalia sub Antonio Triest, *Tit. 5. cap. 9.*

Synodus Sylvæducensis sub Metsio, *Tit. De Pœnit. Sacramento cap. 3.* præcipit Parochis, ut „ adhortentur, & inducant eosdem „ (Parochianos suos) ut tempore quadragesimali statim in *prin*„ *cipio*, vel saltem ante Dominicam *Lætare* proprio Sacerdoti, „ aut ejus vicem gerenti confiteantur, & nihilominus circa Fe„ stum Paschæ illud idem reiterent, antequam ad Sacræ Eucha„ ristiæ sumptionem accedant.

Idipsum in sua Synodo rursus renovavit Gisbertus Masius *tit. 6. cap. 5.* atque aliæ Synodi Belgicæ passim inculcant.

IX. Diligenter ergo adinstar periti medici Confessarius, & animæ vulnera, & ægri conditionem, ac spirituale temperamentum examinare, & attendere debet; ut iis rite expensis non unam eamdemque omnibus, iisque plane disparatis morbi medicinam applicet; sed singulis eam, quæ iis medendis conveniat.

Hinc monet Synodus Audomarensis, *tit. 7. c. 13.* ut „ Confes„ sari confessione audita injungant Pœnitentibus salutares Pœni„ tentias, peccatis commissis (ait) quantum fieri potest, *contra*„ *rias* ... Pro peccato itaque luxuriæ, jejunium præcipiant, & „ abstinentiam; pro avaritia, eleemosynam, pro furto, aut rei „ alienæ detentione primo restitutionem, deinde orationes, & elee„ mosynam, pro ira, mansuetudinis opera, pro superbia, humi„ litatis; pro peccatis spiritualibus meditationes, orationes, & „ similia, prout observaverint Pœnitentium saluti expedire posse.

Hæc omnia latius proponit, & inculcat S. Carolus in Instructionibus pro Sacramento Pœnitentiæ; quæ habentur in Actis Ecclesiæ Mediol. *pag.* 433.

X. Adhæc confessarius adinstar Medici spiritualis, ita sua spiritualia pharmaca præscribere debet, ut ostendat, se illa unice ad ipsius ægri salutem procurandam præscribere; nihilque se in eorum præscriptione lucri quærere.

Hac de re ita loquitur S. Carolus in Instructionibus Confessariorum *part. 2. c. 8.* „ Ut liberior sit Confessarius in exequendo „ officio, quod illi cum Pœnitente est, majoreque apud eumdem „ in auctoritate habeatur in decernendis iis omnibus, quæ ad „ Pœnitentis salutem referuntur, non solum fugiet studiose ava„ ritiam, sed etiam *omnem ejus vel minimam suspicionem*.

XI. Deinde pro fugienda omni specie lucri nominatim in Pœnitentiis injungendis, subjungit: „ Cum pœnitenti jubebit in Mis„ sæ Sacrificium faciat uspiam peragi, *nec directe nec oblique* „ significet quasi velit ipse celebrare, vel in sua *Ecclesia*, aut „ *Monasterio* curare celebrari.

„ Idem faciat, pergit S. Carolus, in satisfactionibus iis, cum „ pœnitens vel debita incerta reddere pauperibus, vel pro voto„ rum commutatione aliquid solvere debebit.

Tandem ut Confessarius omnem vel speciem avaritiæ subterfugiat, eum monendum censuit, „ ut neque pecunias, aliave, quæ „ a pœnitente restituenda sunt, propriis dominis in se provinciam „ reddendi assumat, nisi necessitas id requirat, ut videlicet hoc „ modo pœnitens non prodatur, quod cum erit ab eo factum, cu„ ret ut is, cui rem restituit, chirographum suum in testimo„ nium ei tribuat, ut illud pœnitenti consignet, ac plane eo modo „ procedat, ut *omnem speciem ac signum avaritiæ subterfugiat*.

XII. Nec tantum Medici, sive medentis officio Confessarius in

pœnitentiis imponendis fungi debet juxta allegatum Concilii Tridentini Decretum; sed etiam Judicis punientis, sive vindicantis, & castigantis.

Neque enim pœnæ satisfactoriæ, declarante Concilio, tantum debent esse ad medicinam vulnerum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & castigationem: „ Nam Claves Sacerdotum non ad solvendum duntaxat, sed & ad ligandum concessas, etiam antiqui Patres & credunt, & docent „ ait eodem loco Concilium.

XIII. Hoc Judicis officium ut rite exerceant, debent in primis prudenter, & circumspecte gravitatem criminum, & Pœnitentium qualitatem discutere; iisque discussis, tamquam integri ac incorrupti Judices solvere, & ligare, majorem vel minorem pœnitentiam injungendo: „ ne si forte peccatis conniveant, & indulgentius cum Pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiant „; uti loquitur Synodus Tridentina.

XIV. Ex hoc quoque Judicis officio Confessariis incumbente, idest statuendum, admodum cavendum Confessariis, ne a Pœnitentibus occasione Confessionis quidquam temporale accipiant, aut sperent. Præterquam quod id, ut minus speciem aliquam Simoniæ, aut saltem turpis quæstus præferat, illud etiam constat ipsa veritate teste, *Munera excæcare oculos Sapientum, & mutare verba justorum.*

Hinc de filiis Samuelis testatur sacer Textus 1. *Regum cap.* 8. *Declinaverunt post avaritiam, acceperuntque munera*; ac dein tamquam consequens subjicit: *Et perverterunt judicium.*

XV. Nonne hæc fuit excæcatio, quæ jam pridem Pseudo-Prophetas induxit, ut falsa prophetarent, & populum seducerent, pacem dando, quam Dominus non dederat? „ Hæc dicit Dominus Deus (ait Ezechiel *cap.* 13.) væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas, & cum caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum.

Quæ porro tam perversi judicii ratio? Audi Prophetam: „ & violabant me ad populum meum, ait, *propter pugillum hordei, & fragmen panis*, ut interficerent animas, quæ non moriuntur, & vivificarent animas, quæ non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis „. *Ezech. cap.* 13.

Si munera, aliaque temporalia olim prophetarum judicium perverterint, & eorum verba mutaverint; num fortan minus efficacia hodie illa censebimus ad oculos Sacerdotum excæcandum, eorum judicium pervertendum.

XVI. Merito proinde monuit in suis Ordinationibus Episcopus Gandensis ann. 1629. *tit.* 3. *c.* 2. „ Caveant etiam Confessarii, ne quæ commoda temporalia, sibi vel suis (occasione Confessionis) a pœnitentibus aucupentur; neque conveniat, ut ipsorum temporalibus bonis administrandi se misceant.

Idem in suis Ordinationibus habet Gaspar Nemius Episcopus Antuerpiensis *tit. De Sacramento Pœnit. num.* 13.

Item Synodus Namurcensis anno 1659. *tit.* 5. *cap.* 16.

Verbo: „ ad audiendas Confessiones, non inani gloria, non lucri cupiditate, non curiositate, non denique ullo humano affectu ductus; sed salutis fidelium procurandæ studio inflammatus accedet „; ut loquitur S. Carolus loco citato.

Plura hanc in rem videri possunt in Tractatu meo *De Simonia circa Beneficia, & administratione Sacramentorum part.* 1. *c.* 7. ubi una ostendi, qui de hac munerum, aut temporalium expectatione merito habeantur suspecti; ac deinde §. 3. monui, quam periculosum sit, multisque incommodis obnoxium, quod Sacerdotes cogantur vivere ex honorariis a Pœnitentibus oblatis; quodque pro Pœnitentium numero etiam augeantur temporalia vitæ subsidia.

XVII. Si secundum modernam Ecclesiæ disciplinam atque invariabiles Evangelii regulas, Sacerdotes debeant hodie non secus ac olim, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, salutares, & convenientes satisfactiones injungere convincitur, quam merito ipsi etiam Confessarii reflectant ad eam curam, & sollicitudinem, quam jam pridem Patres in discernendis ac statuendis Pœnitentiis, & peccatorum remediis adhibuerunt, quam capite tertio exhibuimus; eo fine ut Confessarii intelligant, quam moderate, circumspecte ipsi in his procedere debeant, cum nec in scientia, nec vitæ sanctitate Patribus illis comparari queant.

XVIII. Hactenus dicta insuper ostendunt, quod tametsi Confessarii hodie non adstringantur ad imponendas pœnitentias juxta præscriptum Canonum Pœnitentialium, horum tamen notitia non uno titulo sit etiamnum hodie perutilis.

Primo quidem, ut ex horum notitia aliquousque possint de criminum gravitate judicare.

Si enim non tantum in certis casibus, aut singularibus circumstantiis, sed constanter & ubique uni peccato præ alio gravior, & diuturnior pœnitentia imposita deprehendatur, pro indubitato erit, ex mente Patrum, illud præ hoc gravius esse: cum semper fixum fuerit & indubitatum, pœnitentias, sepositis particularibus circumstantiis, secundum gravitatem criminum esse imponendas.

Exempli gratia, dum in omnium temporum ac locorum Canonibus, & libris pœnitentialibus videbitur pro fornicatione etiam simplici, non minorem unquam, sed frequentissime majorem, quam *annalem* pœnitentiam, in jejuniis, aliisque carnem crucianibus operibus peragendam, fuisse impositam; pro ebrietate vero, etiam in homine Ecclesiastico, atque etiam cum aliqua circumstantia aggravante, 40. duntaxat dierum, aut in Laico 15. aut 7. dierum, nequaquam dubium esse poterit, quin fornicationem multo graviorem, quam ebrietatem Patres, & Concilia Canonum illorum auctores existimaverint.

XIX. Secundo, notitia horum Canonum utilis erit; ut ipsis peccatoribus ostendatur (uti etiam monet celebris ille Canonum interpres Antonius Augustinus in præfatione ad libros pœnitentiales a se evulgatos) quam pœnitentiam, & vindictam illis peccatis olim Patres imposuerint; ut ita levius ferant pœnitentias leviores & modum leviorem, quibus nunc cum illis agitur; videbuntque verissimum esse, quod observat Eminentissimus Aguirius *Dissert.* 8. *ad Concil. Tolet. III. n.* 159. „ Satisfactiones imponi solitæ hoc tempore ante vel post absolutionem pro gravioribus peccatis (etiam ab iis Confessariis, qui *rigidi* habentur, & *crudelitatis* insulari solent, tamquam *conscientiarum carnifices*) non æquant ne centesimam quidem partem ejus pœnitentiæ, quam imponebant Canones illi nec penes durationem, nec secundum acerbitatem: ut patebit consideranti.

XX. Tertio, hi Canones ostendent, quomodo de acceleratione, vel procrastinatione reconciliationis, non tam ex verbis, quam operibus pœnitentium statuendum sit. Ut enim *Canone* 12. Nicæno cavetur Episcopus de iis pœnitentibus aliquid humanius statuere, & tempus pœnitentiæ contrahere poterit iis, qui *lacrymis, tolerantia, & bonis* Operibus *conversionem*, & Opere, & *habitu ostendunt*. E quibus quoque facile constabit ut loquitur Aguirius, „ quam inulte & imprudenter ii (delicati peccatores) criminentur Confessarios (quamvis doctos, pios, ac notæ prudentiæ) nolentes absolutionem impendere *statim*, sed illam differentes donec ea *pœnalia opera* exhibeantur per aliquot hebdomadas, vel dies saltem, juxta prudens ipsorum judicium.

XXI. Serviet denique horum Canonum notitia, ut sint ipsis Sacerdotibus regulæ directæ, in quibus tamquam in speculo videant, quæ Pœnitentiæ ex mente SS. Patrum his illisve peccatis convenientes judicatæ fuerint; ac tum ipsi pro conditione temporum, personarum, aliarumque circumstantiarum judicent, qualiter has Pœnitentias moderari, aut mutari oporteat.

XXII. Unde nullatenus horum Canonum notitia tamquam inutilis rejicienda.

Et quidem, qui ad studiosæ Juventutis instructionem Corpus Canonicum compilavit, ad calcem Decreti Gratiani Canones pœnitentiales exhibet cum hac epigraphe: *Canones Pœnitentiales, quorum notitia viris Ecclesiasticis est valde necessaria: sunt enim regulæ Directivæ ad Pœnitentias imponendas.*

XXIII. Notitiam horum Canonum præterito sæculo non inutilem credidisse zelosum ac Sacrorum Canonum servatorem, & instauratorem S. Carolum, patet ex ejus Concilio I. *part.* 2. *tit.* 6. ubi ait: *Confessores Canones Pœnitentiales bene noverint*. Et in Concilio V. *part.* 3. §. 2. præcipitur, ut examinandi interrogentur: *An Canones Pœnitentiales rite teneant.*

Fructus, qui ex horum Canonum notitia hauriendi sunt, non uno loco exposuit: „ Patres docuerunt (ait in præfatione ad Canones pœnitentiales a se editos) quam *necessaria admodum* sit Sacerdotibus Canonum pœnitentialium scientia. Etenim si omnia, quæ ad pœnitendi modum pertinent, non prudentia solum, ac pietate, sed justitia etiam metienda sunt; certe norma hæc e Canonibus Pœnitentialibus sumatur oportet. Sunt namque ii quasi regulæ quædam, quibus tum ad culpæ commissæ gravitatem recte dignoscendam, tum ad imponendam pro illius ratione *veram Pœnitentiam* Sacerdotes Confessarii diriguntur, aut ibi singula, & quæ ad peccati magnitudinem, & quæ ad pœnitentis statum, conditionem, ætatem, intimumque cordis contriti dolorem, pertinent, accurate, perpenderint; tum demum pœnitentiam judicio ac prudentia sua moderentur.

Et alibi postquam monuit, quod in imponenda pœnitentia Confessarius prudens esse debeat, ne forsan aut leviores, aut graviores, & diuturniores, quam oportet, imponat, pro remedio non errandi, subjungit: „ Ideo Sacerdos *Canones pœnitentiales* consules, quibus licet cum prudentia, discretione, & modo, pro pœnitentis contritione, qualitate, statu, aliisque circumstantiis uti debeat, observandi tamen sunt, ita ut juxta eos, quasi traditam sibi regulam, Sacerdos se gerat, prout expedire ei visum fuerit, & quando pœnitentiam Canonum rigori omnino conformem non imponet, eam tamen pœnitenti significabit, ut ad contritionem eum moveat, & leviorem injunctam pœnitentiam pie ardentius exequatur; motus scilicet ex hodiernæ Ecclesiæ benignitate, qua antiquioris disciplinæ rigor mitigatur.

XXIV. Ut vero facilius horum Canonum notitiam haurire possent Confessarii, illos ex variis Conciliis & Canonum Collectionibus juxta ordinem Decalogi disponi curavit; atque una cum instructionibus pro Sacramento Pœnitentiæ evulgavit, & hodie habentur in Actis Ecclesiæ Mediolanensis *part.* 4. Has Canonum collectiones Confessarii merito consulent, & expendent.

C A P U T VI.

De Ordinario Pœnitentiæ Ministro.

1 *Olim soli Episcopi Pœnitentes reconciliabant.*
2 *Hæc auctoritas multis sæculis ipsis competiit quoad peccatores publicos.*
3 *Præcipua cura circa Pœnitentes Episcopis incumbebat.*
4 *Hi Diaconos, & Presbyteros invigilandis Pœnitentibus delegabant.*
5 *Postquam pro peccatis occultis cœpta est agi pœnitentia occulta, pœnitentium reconciliatio ad Presbyteros devolvi magis cœpit.*
6 *Sæculo* VIII. *& sequentibus Presbyteri erant frequentiores Pœnitentiæ ministri.*
7 *Non omnibus Presbyteris, sed fere solis Parochis respectu suorum Parochianorum hæc auctoritas competebat.*
8 *Pluribus sæculis absolutio ab alieno Sacerdote sine licentia proprii habita fuit nulla.*
9 *Idem supponit Concilium Lateranense sub Innocentio III.*
10 *Sæculo* XIII. *cœpit dari facultas excipiendi Confessiones Fratribus Mendicantibus, & sensim aliis Presbyteris.*

11 *Cre-*

11 *Creditum fuit, Fidelibus liberum esse eligere unum ex his Presbyteris in Confessarium.*
12 *Quomodo hæc privilegia, & facultates concessa sint sine præjudicio* proprii *Sacerdotis.*
13 *Post concessa hæc privilegia, & facultates, mansit obligatio confitendi semel in anno* proprio *Sacerdoti.*
14 *Id declaravit Martinus IV.*
15 *Declaratio Concilii Basileensis conformis.*
16 *Idipsum in contradictorio judicio decisum per Sixtum IV.*
17 *Eamdem obligationem agnovit S. Carolus.*
18 *Synodus Atrebatensis idipsum declarat.*
19 *Non tantum a Laicis, sed & Clericis Synodi Belgicæ id exigunt, & quis sit singulorum* proprius *Sacerdos declarant.*
20 *Hanc obligationem fuse declararunt Archiepiscopus Cameracensis, & Episcopus Atrebatensis.*
21 *Quid de hac obligatione sentiat Ecclesia Gallicana?*
22 *Sententia Archiepiscopi Rhemensis super hoc jure Parochorum.*
23 *Ratio hujus juris, & disciplinæ.*
24 *An ubique hoc Parochi æque urgere debeant?*
25 *Parochi haud facile licentiam altari Sacerdoti confitendi negare possunt; eorumque moram Episcopus supplere potest.*

I. PRÆCIPUAM circa pœnitentes curam, nec non reconciliandi potestatem olim fuisse penes Episcopos dubitari nequit.

Sanctus Cyprianus *Epistola* 11. conquerens de quibusdam Presbyteris, qui pœnitentes ante actam pœnitentiam, contempta Canonica disciplina, reconciliabant, inter alia reprehendit, quod se inconsulto id facerent. Verba ejus sunt: *Audio quosdam de Presbyteris nec Evangelii memores, nec quid ad nos Martyres scripserint cogitantes, nec* Episcopo honorem *Sacerdotii sui & Cathedræ reservantes, jam cum lapsis communicare cœpisse, & offerre pro illis, & Eucharistiam dare, quando oporteat ad hæc* per ordinem *perveniri. Nam cum in minoribus delictis, quæ non in Dominum committuntur, pœnitentia agatur justo tempore, & exomologesis fiat inspecta vita ejus, qui agit pœnitentiam, nec ad communicationem venire quis possit, nisi prius illi ab Episcopo & Clero manus fuerit imposita, quanto magis in his gravissimis, & extremis delictis caute omnia, & moderate secundum disciplinam Domini observari oportet.*

Perspicuum hinc est, Cyprianum existimasse, reconciliandi præcipuam auctoritatem fuisse penes Episcopum, Presbyterosque eam sine auctoritate Episcopi dando, Canonicam disciplinam infregisse: quod etiam Morinus advertit, addens: *Exigebat enim Ecclesiæ disciplina, ut publicæ pœnitentiæ rei* ab Episcopo, *aut illius* jussu *reconcilientur. Lib. 9. Cap. 23. num. 7.*

II. Hanc disciplinam pluribus sæculis perseverasse, ut *publici* saltem criminosi & pœnitentiæ *publicæ* subjecti, nonnisi ab Episcopo ejusve jussu reconciliarentur, constat ex *Can. 3. Concilii Carthaginensis II.* ubi legitur: *Ab universis Episcopis dictum est: Chrismatis confectio, & puellarum consecratio, a Presbyteris non fiant,* vel reconciliare *quemquam in* publica *Missa Presbyteris non licere; hoc omnibus placet.* Apud Gratianum *caus. 26. q. 6 Can. 1.*

III. Hinc pristinis illis sæculis summa Episcoporum vigilantia, & cura fuit de pœnitentibus, toto tempore pœnitentiæ; ut intelligerent, an opera pœnitentiæ quemadmodum erat imposita, ipsi Pœnitentes exequerentur; item quo animi affectu, diligentia, perseverantiaque pœnitentiam peragerent.

Ad hanc vigilantiam excitat Episcopos Synodus Nicæna *Can. 12. In his omnibus examinare convenit propositum & speciem pœnitentiæ; quicumque enim & timore, & lacrymis, & tolerantia, & bonis operibus conversionem reapse non specie tenus demonstrant, hi impleto auditionis tempore, quod præfinitum est, merito orationum communionem habebunt, postmodum vero liceat* Episcopo *humanius aliquid de iis statuere.*

Pluribus hæc prosequitur Morinus *Lib. 6. cap. 16.* ostenditque, hanc in Episcopis vigilantiam, & curam necessariam fuisse, ut de conversione, & dispositione juste judicare possent, atque dignoscere, qui citius, qui tardius ad reconciliationem essent recipiendi.

IV. Observat præterea, quod cum Episcopi non possent *per se* convenientem de omnibus pœnitentibus curam agere, Diaconos Presbyterosque delegisse, qui Pœnitentibus invigilarent: atque opportuno tempore statum vitamque ipsorum ad Episcopum referrent.

V. Hæc Episcoporum auctoritas in pœnitentiis imponendis, moderandis, & tandem pœnitentibus reconciliandis, post sæculum septimum sensim Presbyteris magis communicari cœpit.

Cum enim post sæculum septimum pro peccatis *occultis* desiit imponi pœnitentia *publica*, ura quoque vulgatum fuit, pœnitentiam *occultorum* criminum Presbyteris concessam; *publicorum* vero Episcopis reservatam. Quo magis ergo labentibus sæculis pœnitentia *publica* desiit; atque pœnitentia *occulta*, & *privata* facta frequentior, etiam auctoritas pœnitentias imponendi, & Pœnitentes reconciliandi ad Presbyteros magis magisque devolvi cœpit; adeo ut tandem nonnisi *solemnis* pœnitentia Episcopis reservata remanserit, uti *cap.* 2. notatum fuit.

VI. Hinc videmus, libros pœnitentiales, nec non Canones pœnitentiales octavo, & sequentibus sæculis conditos, præcipue ipsos Presbyteros, tamquam pœnitentiæ ministros respicere; cum antiquiores Canones fere solos Episcopos instruant, atque dispensatores pœnitentiarum supponant.

VII. Verum hæc auctoritas non omnibus Presbyteris ita competebat, ut omnes indifferenter Presbyteri indistincte quoslibet Pœnitentes reconciliare possent: sed erat penes solos illos Presbyteros, qui specialiter ad curam animarum tamquam *proprii* Sacerdotes erant populo præpositi, & deputati.

Sicuti enim his solis Sacramentorum, & divini verbi dispensatio respectu populi sibi concrediti competebat; ita quoque iis solis pœnitentiarum impositio, & Pœnitentium reconciliatio concredita erat.

VIII. Immo pluribus sæculis obtinuit, ut confessio facta alieno Sacerdoti, & absolutio ab illo sine licentia proprii Sacerdotis obtenta, invalida reputaretur. Neque nisi eo tempore licebat præter proprium Sacerdotem alium Confessarium, a quo valide absolveretur, eligere; nisi speciali privilegio esset munitus, quemadmodum in *cap. fin. De Pœnit. & Remiss.* dicitur: *Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum*, permittimus Episcopis, *& aliis Superioribus, nec non minoribus Prælatis exemptis, ut etiam præter sui Superioris licentiam providum, & discretum sibi possint eligere Confessorem.*

Ad hunc textum recte notat Glossographus: *Sic ergo videtur, quod Episcopi vel alii inferiores Prælati exempti ante istam permissionem non poterant se subjicere alicui Confessori sine licentia Superioris; quia nullus Clericus sine licentia sui Episcopi potest eligere judicium non sui judicis, personæ, vel rerum; ergo multo minus judicium animæ, quod majus.*

Hujus Decretalis cum auctor scribatur Gregorius IX. apparet, adhuc sæculo XIII. hanc disciplinam viguisse; ut quisque suo proprio Sacerdoti, sive Superiori confiteri deberet; nec sine hujus licentia alteri fas esset.

IX. Idipsum non obscure supponit Concilium Lateranense sub Innocentio III. sub initium illius sæculi celebratum in *cap. Omnis utriusque sexus, tit. de Pœnit. & Remiss.* Cum enim statuit, ut omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno proprio Sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere; nonnullis de perceptione Eucharistiæ, & hujus Decreti promulgatione interjectis, subjicit: *Si quis autem* alieno *Sacerdoti voluerit justa de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet, & obtineat a proprio Sacerdote*, eum aliter ille ipsum non possit solvere, vel ligare.

Finalis hæc clausula sat patenter supponit, secundum disciplinam illius temporis, *alieno* Sacerdoti non fuisse potestatem solvendi, vel ligandi sine licentia proprii Sacerdotis: cum alias inepte a Concilio hæc ratio adduceretur, ad probandum, licentiam proprii Sacerdotis esse necessariam, ut quis *alieno* Sacerdoti confiteri posset (*a*).

X. At exortis hoc & sequenti sæculo Fratribus Mendicantibus, concessum iis fuit a variis Pontificibus, ut Fidelium ad eos accedentium confessiones libere excipere, iisque convenientes pœnitentias, & debite dispositis absolutionem impartiri valerent; quibus etiam ipsi Episcopi eamdem facultatem dare cœperunt; quam & ad alios quoque Presbyteros, nullam specialem curam animarum habentes, extenderunt.

XI. Vigore horum privilegiorum, ac Episcopalis auctoritatis cœperunt Fratres Mendicantes, atque alii Presbyteri sæculares nullam curam animarum habentes, omnium indifferenter fidelium ad se accedentium, pro tenore privilegii, & auctoritatis Episcopalis, confessiones excipere; persuasumque fuit fidelibus, sibi liberum esse, hujusmodi Presbyteris etiam sine licentia *proprii Sacerdotis* confiteri; atque valide, & licite ab iis reconciliari.

XII. Verum quemadmodum in privilegiis communiter salvum censetur *jus tertii*; ita quoque Pontifices, & Episcopi hæc privilegia, & facultates Regularibus, aliisque Presbyteris concessa voluere, salvo *jure Parochi*, sive *proprii* Sacerdotis; cui titulo curæ animarum sibi concreditæ competit *jure suo*, sive *ordinario* Sacramenta populo sibi subjecto administrare.

Sed quia juxta ordinationem Concilii Lateranensis populus non videtur, saltem ex præcepto Ecclesiæ adstrictus nisi *semel in anno* sua peccata confiteri; non videbatur *juri* proprii Sacerdotis aliquid detractum, si permitteretur populo ex devotione *alieno* Sacerdoti confiteri, si modo semel confiteretur in anno proprio Sacerdoti, sicut nihil detractum videbatur juri Ecclesiæ Parochialis, licet Fidelibus indulgeretur in Ecclesiis Regularium Sacram Eucharistiam sumere, modo *semel* in Paschate in Ecclesia *Parochiali* communicarent.

XIII. Ne ergo juri Parochi, sive *proprii* Sacerdotis videretur per privilegia, aut licentias generales Mendicantibus concessas derogatum, non semel declararunt Pontifices, & Episcopi, ita liberum esse Fidelibus confiteri quoties voluerint Presbyteris Regularibus legitime approbatis, ut tamen annue semel *proprio* Sacerdoti confiteantur, aut alieno de *hujus licentia*.

XIV. In primis Martinus IV. anno 1281. in Bulla, qua Fratribus Minoribus impartitur licentiam excipiendi Fidelium confessiones, expresse declarat, quod ii, qui Fratribus confitebuntur, *suis Presbyteris Parochialibus* confiteri, *saltem semel in anno, prout Concilium generale statuit*, teneantur, quodque iidem Fratres eosdem diligenter ad hæc, & efficaciter secundum datam eis a Domino gratiam exhortentur.

XV. Referente Augustino Patricio in Historia Concilii Basileensis, inter cæteras Mendicantium assertiones a Concilio damnatas, erat hæc. *Fratres Mendicantes etiam non præsentatos Ordinariis, omnium Confessiones posse audire, illosque, qui apud ipsos sint confessi*, non obligari *etiam* semel *in anno confiteri* proprio *Sacerdoti, nec petere confitendi veniam: cap. 137.* Extat *tom. 13. Concil. col. 1608.*

XVI. Rursus sæculo XV. Sixtus IV. In *Extrav. Vices De Tregua, & pace in Communib.* præcipit, ut *ipsi Mendicantes desistant prædicare, quod Parochiani non sint obligati, saltem in Paschate* proprio *confiteri Sacerdoti: Quia (ait)* de jure tenetur *Parochianus* saltem in Paschate proprio *confiteri Sacerdoti.*

Post hæc subjungit Pontifex: *Per hoc tamen ipsi Fratres Mendicantes non censeantur exclusi, quominus secundum* juris *communis,*

(a) Legi possunt, quæ de eo Canone Auctor noster retulit tit. XV. in suis observationibus ad Canones Concilii IV. Lateranensis de Sacramentis.

nit, & privilegiorum *eis concessorum dispositionem confessiones audire, & pœnitentias injungere valeant*.

Ex sententia igitur Pontificis, ipsa Privilegia Fratrum Mendicantium non intelliguntur, nisi cum hac clausula, *salvo jure Parochi ad annuam* confessionem suorum parochianorum secundum ordinationem Concilii Lateranensis.

Hanc privilegiorum expositionem utpote æquitati ac juri communi consonam, Synodi, & Episcopi passim in suis Decretis expresserunt; nec aliter Regularium approbationes, tametsi intelligendas declararunt.

XVII. Sanctus Carolus in Concilio Mediolanensi I. *part.* 2. *c.* 6. ait: *Innocentii III. Constitutionem in generali Concilio editam, qua sancitum est, ut Fideles saltem semel in anno* proprio *Parocho peccata sua confiteantur, inviolate omnes servent*.

Non ergo sufficit Sancto Carolo, quod Fideles semel in anno confiterentur Confessario ab Episcopo legitime approbato; sed voluit, *ut proprio* Parocho semel in anno confiterentur juxta Constitutionem Concilii generalis.

XVIII. Synodus Atrebatensis sub Francisco Richardoto anno 1570. ita statuit: *Pastores diligenter considerent ovilia sua, & inscribant singulos, qui (semel in anno saltem) confessi fuerint peccata propria, idque* proprio *Sacerdoti, aut alteri idoneo., qui hujus rei* potestatem *habeat ab ipso* Pastore, *ut intelligat, & plane cognoscat in suis gregibus, an sint aliqui, qui hoc sanctum Ecclesiæ præceptum negligant, quos tenebitur notare, & deferre. De Sacramento Pœnitentiæ cap.* 2.

Quid evidentius quam Synodi hujus Patres supponere, Parochianos semel in anno teneri confiteri *proprio Pastori*, aut alteri de Pastoris speciali licentia.

XIX. Synodus Audomarensis anno 1583. *tit.* 7. *cap.* 2. mandat districte observari *Canonem Omnis utriusque sexus*, ac deinde *c.* 5. declarat, illum non de solis laicis, verum etiam de *Clericis*, & omnibus, qui in Ordinibus constituti sunt, sive sacris, sive non sacris intelligendum esse, ac tandem *cap.* 6. quis sit singulorum *proprius* Sacerdos ad mentem dicti Canonis exponit his verbis: *Proprium autem Sacerdotem illum intelligi declaramus, cujus curæ quisque proprie subjectus est. Sic Parochus* proprius *Sacerdos est Parochianorum suorum, tam Sacerdotum ac Clericorum Parochiæ subservientium, aut in Parochia habitantium, nec ad certam Ecclesiam pertinentium, quam laicorum. Sic Archipresbyterum seu Decanum Christianitatis cujusque loci*, proprium *Sacerdotem esse, & agnosci volumus ut Pastorem sui Decanatus, sic Archipresbyterum Civitatensem*, proprium *Sacerdotem, ut Pastorem sui Decanatus, ita & cæterorum Archipresbyterorum, sive Decanorum Christianitatis. Eorum qui dignitatem, Canonicatum, Beneficium, vel officium, in Ecclesiis Collegiatis nobis subditis obtinent*, proprius *Sacerdos est is, cui ratione dignitatis animarum cura incumbit, aut, ubi hujusmodi non est, cui nos id muneris crediderimus, Monachorum, est Prælatus. Singuli itaque, juxta præscriptum hoc*, proprium *suum Sacerdotem agnoscant; aliquoties annis singulis, & ut minimum semel, suo quisque confitentes*.

Idipsum de Canonicis, & Cappellanis in Ecclesiis Collegiatis præcipit Synodus Cameracensis anno 1567. *tit. De Pœnit. cap.* 8. ut nimirum saltem semel in anno confiteantur suis Decanis, aut Præpositis tamquam *propriis* Pastoribus, videlicet in Paschate, aut saltem eo tempore alteri confitendi *licentiam* impetrent.

Idem non tantum a Canonicis, & Cappellanis, sed & Pastoribus, aliisque Clericis observari vult Synodus Buscoducensis sub Mettio, *Tit. de Pœnit. Sacram. cap.* 4. Similiter Synodus Iprensis sub Rithovio idipsum inculcat; addita ab omnibus hac ratione: *Non enim minus Ecclesiasticos, quam laicos obligat dictum Capitulum, Omnis utriusque sexus*.

Similia in aliis Synodis Belgicis sub idem tempus celebratis leguntur; additque Synodus Tornacensis anno 1574. *Tit. de Sacram. Pœnit. cap.* 3. *Et ob id nullus Sacerdos regularis, vel sæcularis, etiam privilegii Apostolici prætextu, tempore quadragesimæ, pœnitentium confessiones excipere præsumat, nisi de impetrata a Pastore licentia, eidem innotuerit*.

XX. Demum sub finem præcedentis sæculi, occasione cujusdam controversiæ inter Parochos, & Fratres Mendicantes in Civitate Duacensi, & Brevis Clementis VIII. hac de causa missi ad Nuntium Apostolicum Bruxellis residentem, Archiepiscopus Cameracensis, & Episcopus Atrebatensis litteris suis Pastoralibus datis 26. Februarii 1594. idest, biennio post emanatum Breve Clementis VIII. scripserunt: *Juxta laudabilissimam consuetudinem observatam in Cameracensi Diœcesi nostra, & per totam Rhemensem Provinciam, unde antea dependebat; huc etiam additis Synodalibus nostris, nostrorumque Prædecessorum Decretis; quorum aliqua trecentis annis & amplius vetusta sunt*, obligati *estis confiteri semel in anno, scilicet pro Paschate* proprio *vestro Curato, vel alii de ejus licentia: ut post Pascha rationem nobis, prout per præfata Decreta tenetur, de defectuosis reddere valeat*.

Hæc in litteris Archiepiscopi Cameracensis, quibus ad verbum respondent litteræ Episcopi Atrebatensis; hoc solo excepto, quod pro his verbis: *Et per totam Rhemensem Provinciam, unde antea dependebat*; in litteris Atrebatensis habeatur: *Et per totam Provinciam Cameracensem, quondam Provinciam Rhemensem unde ante Diœcesis nostra dependebat*.

Declarant præterea, huic præcepto & consuetudini *per Sanctissimum Dominum nostrum Papam* (Clementem VIII. intelligunt) *vel Prædecessores ejus, minime derogatum fuisse*. Quod latius ostendit Bonaventura Basseau in suo Theophilo Parochiali *part.* 4. *art.* 15.

XXI. Quid de hac disciplina censeant Episcopi Ecclesiæ Gallicanæ, præterquam quod eam in omnibus pene suis respective Synodis stabiliant, dignoscitur ex declarationibus, quas non semel Clericus Gallicanus edidit, ac signanter novissime anno 1665. in generali Congregatione Cleri habita Parisiis, eam his verbis expressit: *Juris obligatio, qua Fideles* tenentur confiteri, *& communicare semel in anno, præscripta a Concilio Lateranensi sub Innocentio Papa III. confirmata in Concilio Tridentino, & explicata a S. Carolo in priore Synodo Mediolanensi religiose observari debet. Quamobrem curabunt Fideles, ut Paschatis tempore* confiteantur, *& communicent in* sua Parochia, *nisi ab Episcopo, generali illius Vicario, vel* Parocho, *extra Ecclesiam confiteri permissi fuerint*.

XXII. Conformiter ad has Cleri Gallicani declarationes, nec non Decretum Concilii Provincialis Rhemensis anni 1583. *tit. De Pœnitentia*, orta super hoc jure Parochorum controversia in Civitate Ambianensi, atque per appellationem causa devoluta ad Archiepiscopum Rhemensem tamquam Metropolitanum, hic per sententiam definitivam 22. Martii 1687. declaravit: *Quod hæc obligatio confitendi* proprio *Parocho, aut ab eo petendi & obtinendi licentiam confitendi alteri Sacerdoti, intelligenda sit de confessione annua, ad quam omnes utriusque sexus Fideles tenentur infra quindenam Paschalem, conformiter ad usum Ecclesiæ Gallicanæ, & signanter hujus Provinciæ (Rhemensis) ad satisfaciendum præcepto Ecclesiæ expresso in Canone* Omnis utriusque sexus Concilii *Lateranensis IV. Quod Canon Concilii Provincialis Rhemensis interpretatus juxta usum constantem illius Provinciæ, taliter obliget utriusque sexus Fideles, ut iis licitum non sit instituendi confessionem suam* annuam *omni alteri Sacerdoti sive sæculari, sive regulari, etiam legitime & indefinite approbato, sine* speciali *licentia sui Parochi, aut Episcopi Diœcesani; qui Episcopus eam cum cognitione causæ dare potest, recusante Parocho; immo & concedere in certis casibus, & ob rationes ipsi notas, & bonum conscientiarum, illis qui in his casibus non habuerint recursum ad Parochum, quem ordinarie Fideles suo Parocho debent, sed directe se Episcopo præsentarint. Quodque Confessarii seu sæculares seu regulares etiam legitime & indefinite approbati nequeant absolvere illos, qui ad satisfaciendum* annuæ *confessioni per Concilium Lateranense præceptæ, non petiissent & obtinuissent licentiam* specialem *sui Curati aut Episcopi modo supra descripto*.

XXIII. Rationem hujus disciplinæ jam pridem exposuit S. Bonaventura in Tractatu, *Quare Fratres Minores prædicent*: Primo quidem, ut Pastor cognoscat in *quo statu quilibet commissorum sibi sit, ut saltem sciat medicinam ei competentem exhibere: instructionis, correctionis, consolationis. Secundo, ut noscat quibus possit corpus Christi indulgere, vel quos a Sacramentis arcere. Deinde ut discernantur obedientes a negligentibus vel hæreticis, per observantiam talis statuti*.

XXIV. Cæterum cum præceptum *annuæ* confessionis juxta *Canonem, Omnis utriusque*, faciendæ *proprio* Sacerdori in pluribus Belgii hujus Diœcesibus, nec ab Episcopis, nec a Pastoribus urgeatur, neque a tempore immemoriali aliquod speciale Decretum super hujus præcepti observantia emanavit, apparet, Fideles illarum Diœcesium per tacitum Prælatorum & Pastorum consensum, hactenus ab ea obligatione solutos; saltem quousque Episcopi & Superiores eam novis Decretis urgebunt.

Interioribus vero Curatis in hujusmodi Diœcesibus hanc disciplinam sive obligationem privata auctoritate urgere, & introducere non convenit; ne alias silentibus aut secus sentientibus Episcopis plus destruant, quam ædificent; ipsasque Parochias suæ curæ commissas sine fructu turbent, animosque Fidelium inquietent.

At ubi Episcopi hactenus eam disciplinam urgent ac tuentur, suisque Decretis stabiliunt, & Fideles ei obedire, & interiores Curati, aliique Confessarii seu sæculares, seu regulares se illis conformare tenentur.

XXV. Ne vero stante hac disciplina conscientia subditorum nimium constringatur, præcipiunt passim Synodi, ne Parochi postulantibus licentiam alteri confitendi eam facile negent.

De hac licentia in sua Synodo Diœcesana XI. ita loquitur S. Carolus. *In Diœcesi autem & generatim & sigillatim Parochus se facilem præbeat in consentiendo Parochialibus suis, de quibus nulla sit suspicio, eos medicinæ vitandæ causa Parochi judicium subterfugere, ut ad alios Confessarios a nobis testimonio scripto probato se conferant, qui peccatorum suorum confessionem audiant. Immo vero eam facultatem sponte sigillatim offerre debet iis, qui lites, controversias, dissentionesve secum exercuerint, exercentve, de iis præsertim rebus, quæ ad munus spirituale Parochialis curæ non attinent. Qua in re si Parochus defuerit, tunc Vicarius foraneus facultatem concedat, ut alias Confessarios adire possint. Verum ne idem Vicarius foraneus, & Parochus generatim consentiat, eos a quo voluerint Confessario audiri, sed ab eo, quem ipse, vel, Parochus, vel Vicarius maluerit; vel ab illo, quem e pluribus piis & peritis ab eodem Parocho & Vicario propositis, Pœnitens ipse sibi delegerit*.

Quin & illud constat, ipseque Carolus in præallegatis verbis expressit, si Parochus in concedenda licentia justo morosior fuerit, Episcopum ejusve Vicarium eam licentiam dare, & defectum Parochi supplere posse; quin & interdum eam licentiam dare iis, qui eam a Parocho non petierunt.

CAPUT VII.

De jure Parochorum, & Mendicantium Privilegiis, ubi de Confessionibus excipiendis agitur.

1 *Parochis jure proprio competit suorum Parochianorum confessiones audire.*

2 *Gersonii Sententia.*

3 *Huic conforme videtur Decretum Concilii Tridentini Sess.* 21. *cap.* 4.

4 *Primum de Confessionibus cujuslibet Christiani audiendis concessum ad Gregorium IX. auctorem refertur.*

5 In-

5 *Innocentius IV. Mendicantibus confessariis nova Bulla patrocinatur.*
6 *Dissidia inde orta inter Pastores & Mendicantes.*
7 *Bonifacius VIII. discordiam sedare aggreditur.*
8 *At spes sua ipsum fefellit, si Benedicto XI. credatur.*
9 *Ipse Benedictus nedum ignem extinxerit, nova Bulla illum aluit.*
10 *Eam abrogavit Clemens V.*
11 *Ejus successores suis constitutionibus litem non definierunt.*
12 *Parochorum causam suscepit Gersonius.*
13 *In Concilio Tridentino plurimi Præsules petierunt, ut hæc Mendicantium privilegia revocarentur.*
14 *Obstiterunt Superiores Generales Ordinum regularium.*
15 *Curiæ Romanæ intererat, ut eorum privilegiis patrocinaretur.*
16 *Inter eorum Patronos emicuit S. Thomas.*
17 *Horum privilegiorum defensor acerrimus fuit Rogerius Chonnoè.*
18 *Fundamentum, quo nitebatur illa defensio.*
19 *Cardinalis de Luca ardens patronus Privilegiorum, quæ Regularibus concessa sunt, movebatur eo principio :* Papæ est Ordinarius ordinariorum, *&c.*
20 *Quid senserit D. Fleury Historicus?*
21 *Abytonis, qui x. sæculo floruit, sententia exponitur.*
22 *Necessitas confitendi proprio Episcopo, vel Parocho intacta mansit usque ad* XIII. *sæculum.*
23 *Eam agnovit Innocentius IV.*
24 *Fuerunt nonnulli Theologi, qui docuerunt esse iterum faciendas Parocho confessiones, quæ alieno Sacerdoti peractæ antea fuerant.*
25 *Quid de ea opinione senserint Benedictus XI. & Joannes XXII.?*

☞ I. OBSERVATUM est superiori capite num. 7. quod jus excipiendi confessiones parochianorum annexum sit beneficio parochiali, ipsique Parocho sive Curato competat *jure ordinario*; non secus ac jus annuntiandi verbum Dei, vel alia Sacramenta administrandi.

Hinc sequitur, hoc jus excipiendi confessiones suorum parochianorum sibi confiteri volentium Parocho non magis adimi posse, quam jus annuntiandi verbum Dei, vel cætera Sacramenta administrandi, aut functiones ad curam animarum spectantes exercendi.

II. Idipsum jam pridem notavit Cancellarius Universitatis Parisiensis Joannes Gersonius in sermone *contra Bullam* Mendicantium; in quo asserit, in primis Curatos succedere in locum 70. Discipulorum, quemadmodum Episcopi succedere dicuntur in locum 12. Apostolorum, ipsosque Curatos esse in ecclesia *minores Prælatos*, Et Episcopos *majores Prælatos*.

Ex his tamquam consequens infert: „ Quod de ordinatione essentiali & stabili sanctæ Ecclesiæ æque bene est status curatorum, sicut ille Prælatorum, Cardinalium, Archiepiscoporum: immo vero sicut status ipsius Papæ, quamvis non sit adeo perfectus.

„ Sequitur (pergit Gersonius) Papam hunc statum destruere, aut annihilare non posse: cum hic status non proveniat ex sua positiva ordinatione, sed sine medio ex Dei ordinatione.

His positis concludit; „ Ad Curatos pertinet jus audiendi confessiones suorum parochianorum, aut procurare ut audiantur, & committendi, si Presbyter non est, aut si minus sufficiens.

Sequitur (pergit) „ Papam aut alterum non debere auferre illam potestatem, aut jus ipsis Curatis, absque ipsorum placito & voluntate, saltem expediens non est.

Igitur ex sententia Gersonis, non tantum est Curatis jus audiendi confessiones suorum parochianorum: nec Curato sine legitima causa potest adimi; sed insuper si ad eos audiendum non sit capax, ob defectum ordinis presbyteralis, aut si minus sufficiat, ipsius est *procurare ut audiantur, & jus committendi.*

III. Huic Gersonis asserto conforme est Decretum Concilii Tridentini *Sess.* 21. *cap.* 4. *de Reform.* quo injungitur Episcopis, „ ut in omnibus Ecclesiis Parochialibus, in quibus populus ita numerosus sit, ut unus rector non possit sufficere ecclesiasticis Sacramentis ministrandis, & cultui divino peragendo, *cogant rectores vel alios*, ad quos pertinet, *sibi tot Sacerdotes ad hoc munus adjungere, quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda, & cultum divinum celebrandum.*

Evidens est Concilium supposuisse, ad Rectores Parochialium Ecclesiarum pertinere sibi adjungere tot Sacerdotes, in casu quo ipse solus non sufficiat, quot sufficiunt Sacramentis ministrandis, & cultui divino peragendo. Ad Episcopos vero pertinet cogere Rectores seu Parochos, ut in casu non sufficientiæ tot sibi adjungant Sacerdotes, quot ipsis sunt necessarii, & in casu negligentiæ defectum Parochorum legitime suppleant, Sacerdotes mittendo.

Verum est, Concilium supponere etiam ad *alios* posse spectare jus & obbligationem adjungendi Sacerdotes in adjutorium Parochi (*a*); sed ex contextu sufficienter constat, jus illud primario Episcopis deferri, verum aliis primitivis Pastoribus non competit, nisi alio speciali accedente titulo, uti supra *part.* 1. *tit.* 3. *cap.* 2. notavimus.

IV. At Romani Pontifices arbitrati sunt sibi jus competere concedendi cuilibet Presbytero licentiam excipiendi Fidelium confessiones. Id satis constare videtur privilegiis, quæ Mendicantibus religiosis hac de re contulerunt.

Primus, qui simile privilegium dedit, videtur fuisse Gregorius IX. scribit enim Matthæus Parisiensis ad annum 1246. quod Fratres Prædicatores impetraverint a Papa Gregorio IX. (qui specialiter eorum fautor erat) *Inauditum privilegium, hoc etiam ipsis temporibus novum.*

Bullam sive privilegium hoc exhibet ibidem Parisiensis, datum Anagniæ IV. Kalendas Octobr. Pontificatus sui anno 1. id est anno 1227.

In hac Bulla mandat omnibus Prælatis per Angliam constitutis, „ ut Fratres Prædicatores benigne recipiant, & populos sibi commissos sedulo admoneant, ut ex ore ipsorum verbi Dei semen devote suscipiant, *& confiteantur; Cum ipsis* (inquit) *auctoritate nostra liceat confessiones audire, ac pœnitentias injungere.*

V. Cum autem nonnulli Prælati Anglicani Fratres Prædicatores in hujus privilegii usu turbare viderentur, scilicet hos Fratres sine sua licentia ad prædicationis officium, vel confessiones excipiendas admittere renuentes, Fratres hi recursum habuerunt ad Innocentium IV. qui mox a sua ad Pontificatum assumptione, scilicet anno 1243. Bullam expedivit in favorem horum Fratrum, inscriptam Episcopis Vintoniensi, Virgoniensi, & Norwicensi, quibus mandat, ut dictos Prælatos auctoritate Apostolica compescant, iisque præcipiant ut juxta *Apostolica scripta* Fratribus Prædicatoribus permittant *libere* fidelium confessiones excipere. Bullam hanc exhibet ibidem historicus præfatus.

Post hæc narrat idem historicus quanta *insolentia* Fratres hisce privilegiis muniti sese erga Prælatos, & ordinarios Pastores gesserint: atque fideles a propriis Pastoribus abstrahere, & ut sibi confiterentur, inducere studuerint. Ut & hinc factum sit, prout subjicit idem auctor: „ *Quod multi præcipue Nobiles, & Nobilium uxores, spretis propriis Sacerdotibus & Prælatis, ipsis Prædicatoribus confitebantur. Unde non mediocriter vilnit Ordinariorum dignitas & conditio, & de tanto sui contemptu, non sine magna confusione, doluerunt.*

„ Nec sine evidenti causa (inquit Historicus) videbant hunc ordinem Ecclesiæ jam enormiter perturbari, quem constat, longis retroactis temporibus, in Deo placita simplicitate ambulantem, multos e sæculo migrantes Deo præsentasse Sanctos, de quorum sanctitate nefarium judico dubitare. Videbant desuper, Parochianos suos *audacter jam peccare, & impudenter*, scientes se coram Presbytero *proprio non erubescere*, sua enormia peccata confitendo; quod magnum reputatur periculum, cum rubor & confusio pars sit maxima & potissima pœnitentiæ. Dicebantque susurrantes peccaturi ad invicem: *Perpetremus quæ nobis voluptuosa videntur, & placentia: aliquibus enim Prædicatorum vel Minorum per nos transitum facientibus, quos nunquam vidimus vel nunquam visuri sumus, cum consummatum fuerit quod desideramus, sine aliqua molestia confitebimur.* Et sic contemptis Ordinariis, & eorum disciplinis, peccatum copiosius exuberavit.

VI. Hæc dissidia inter Prælatos & Parochos ab una, & Fratres Ordinis Prædicatorum & Minorum ex altera partibus, occasione ejusmodi privilegiorum, non tantum fuisse in Anglia, sed etiam sensim in reliquas christiani Orbis regiones se diffudisse testatur Bonifacius VIII. sub finem hujus sæculi XIII. in Constitutione, quæ incipit, *Super Cathedram*, relata inter Extrav. communes, sub titulo *de Sepulturis*.

VII. In hac enim Constitutione declarat Pontifex: *Quod ab olim inter Prælatos & Rectores, seu Sacerdotes, ac Clericos Parochialium Ecclesiarum per diversas mundi provincias constitutos ex una parte, & Prædicatorum & Minorum Ordinum Fratres ex altera, gravis & periculosa discordia extitit suscitata super prædicationibus fidelium populis faciendis*, eorum confessionibus audiendis, pœnitentiis injungendis eisdem, *& tumulandis defunctorum corporibus, qui apud Fratrum Ecclesias sive loca noscuntur eligere sepulturam.*

Hanc gravem, & periculosam discordiam hac sua Constitutione, „ intendens paternæ sollicitudinis studio (ut ipse loquitur) prorsus evellere, ac omnimode submovere, nullis unquam temporibus futuris, favente Domino, suscitandam". Plura circa tria hæc discordiæ semina constituit; ac signanter super articulo de audiendis fidelium confessionibus, & injungendis pœnitentiis statuit, ut Superiores Ordinum illorum „ se conferrant *per se* vel *per Fratres*, quos ad hoc idoneos fore putaverint, humiliter petituri a Prælatis, ut Fratres, qui ad hoc electi fuerint, in eorum civitatibus & Diœcesibus confessiones subditorum suorum confiteri sibi volentium, audire libere valeant, & hujusmodi confitentibus (prout secundum Deum expedire cognoverint) pœnitentias imponant salutares, atque eisdem absolutionis beneficium impendere de licentia, gratia, & beneplacito eorumdem.

„ Et si eidem Prælati (pergit Pontifex) petitam licentiam Confessionum hujusmodi audiendarum concesserint, illam præfati Magistri, Ministri, & alii cum gratiarum recipiant actione: dictæque personæ sic electæ, commissum sibi officium exequantur.

Post hæc subjungit: „ Quod si forte jam dicti Prælati quemquam ex dictis Fratribus præsentatis eisdem, ad hujusmodi officium nollent habere, vel non ducerent admittendum: eo amoto, vel subtracto, loco ipsius similiter eisdem præsentandus Prælatis, possit & debeat alius surrogari. Si vero iidem Prælati præfatis Fratribus ad Confessionem (ut præmittitur) audiendas electis hujusmodi exhibere licentiam recusarint, nos ex nunc ipsis, ut Confessiones sibi confiteri volentium, libere liciteque audire valeant, & eisdem pœnitentias imponere salutares, atque eisdem absolutionis beneficium impertiri gratiose concedimus *de plenitudine Apostolicæ potestatis.*

VIII. Boni-

(*a*) Anno 1700. 14. Julii. Cardinalis Noallius a Supremo Parisiorum Senatu obtinuit Arrestum adversus Nicolaum Coignet Sancti Rochi Parisiensis Pastorem: illud autem declarat nullum reperiri in instrumentis, quibus Card. Noallius concedebat Presbyteris Ovein, Novet, & Joanni Novet licentiam audiendi Confessiones in Ecclesia Sancti Rochi, quamvis Parochus eos recipere renueret. Ut hujus Arresti motivum innotescat, notandum est, quod cum querelæ ad Card. Noallium delatæ fuissent adversus Pastoris incuriam, & confessariorum paucitatem in ejus Parœcia, admonitus Sancti Rochi Pastor, ut Confessarios ex Sacerdotibus approbatis assumeret sui Archiepiscopi monitis obtemperare renuit. Quapropter cum Præsul Eminentissimus querelas iterum adversus confessariorum paucitatem accepisset, ad media, quæ jus suppeditat, confugit, coegitque viis justitiæ, ut ajunt, Pastorem, ut admitteret tres prædictos Sacerdotes, qui confessiones in Parœcia S. Rochi audirent.

VIII. Bonifacius hac sua Constitutione sperabat hanc gravem, & periculosam discordiam omnino evellendam; sed spes sua ipsum fefellit, si Benedicto XI. ejus in Pontificatum successori credimus.

Hic enim Benedictus XI. Pontificatum ex Ordine Fratrum Prædicatorum assumptus, ut hæc dissidia extingueret, novam edidit Constitutionem, quæ incipit, *Inter cunctas*, relatam inter Extravagantes communes sub titulo *de Privilegiis*.

In hac sua Constitutione præfatur, quod debeat „ quantum ex „ alto permittitur, pacem inserere, scandala removere, jurgiorum removere materiam, & *intelligere super egenum, & pauperem, quia non in finem oblivio erit pauperum, & patientia „ pauperum non peribit in finem*.

Quæ finalia verba evidenter Fratres Mendicantes, e quorum Ordine erat assumptus, respiciunt.

Post hæc subjungit: „ Sane dudum bonæ memoriæ Bonifacius „ VIII. prædecessor noster, quamdam specialem inter Prælatos, „ Rectores, seu Sacerdotes, & Clericos Parœcialium Ecclesiarum, „ ex parte una, & Prædicatorum ac Minorum Ordinum Fratres „ ex altera super faciendarum prædicationum, *audiendarum Confessionum* per eosdem Fratres, ac de eis relictis, & de funeralibus canonicæ portionis articulis, Constitutionem edidit, certum „ his modum imponens, prout in eadem Constitutione plenius „ continetur. Sed (inquit) pro ea, quam intendebat, quiete, „ *turbatio* mota est, pro concordia sunt suborta *dissidia*, & *pullulatæ inquietudines pro tranquillitate nascuntur*. Sequitur dum „ ansam solvisse se credidit, nodum ligasse videtur, & septem „ uno hydræ amputato capite suscitasse.

„ Nec mirum (pergit Benedictus) quia plerumque pariunt novitates discordiam, præsertim dum ab eo, quod diu æquum „ visum est, per novam Constitutionem receditur: nec quare „ recedatur, utilitas evidens, vel alia causa subest.

Ipse autem cupiens, „ ut *gregi cura eo plenior impendatur*, quo „ amplior in agro Domini operariorum numerus operatur, *super „ egenum* (ait) *intendentes, & pauperem*, ac novitatem removentes per eamdem Constitutionem inductam, hanc ipse novam Constitutionem, sive Extravagantem, Bonifacii VIII. Extravagantis abrogatoriam, evulgavit.

Evidens est hunc Pontificem credidisse, & publice per suam Extravagantem declarasse, ex Constitutione Bonifacii VIII. qua ipse Bonifacius credebat gravi, & periculosæ discordiæ finem imponendum, *pro concordia fuisse suborta scandala, & pullulasse inquietudines pro tranquillitate*.

Insuper ex relatis verbis hujus Extravagantis Benedicti XI. intelligitur, hunc Pontificem existimasse, Bonifacium per suam Constitutionem modificando, & intra suos limites Ordinum Prædicatorum, & Minorum privilegia reducendo, non satis *intellexisse super egenum, & pauperem*: ipse autem per Constitutionem suam, ampliando hæc privilegia, intendat *intelligere super egenum, & pauperem*, scilicet Fratrum inopiæ, & paupertati ope horum Privilegiorum succurrendo.

IX. Ut igitur Fratribus ampliorem favorem impendat, atque hac ratione intelligat super egenum & pauperem, hac sua Constitutione declarat „ quod *libere Auctoritate Apostolica absque „ licentia Diœcesanorum, & aliorum Prælatorum inferiorum Exemptorum, & non Exemptorum, quibus subsunt qui ad confitendum accedunt, audiant, eis peccata sua confiteri volentes*.

„ Ut autem (ait Pontifex) Diœcesanis honor debitus reservetur, præcipimus, ut Provinciales, Priores Prædicatorum, & „ Ministri Minorum Ordinum præfatorum, per se vel alios, „ verbo vel scripto, eis significent se Fratres ad hujusmodi Confessionum audiendarum, & pœnitentiarum injungendarum officium elegisse, & non nominando, aut coram ipsis sistendo „ eos, nec illorum numerum exprimendo, petant humiliter a „ Diœcesanis eisdem, quod iidem electi Fratres de ipsorum beneplacito, & licentia dictum possint in eorum civitatibus, & „ Diœcesibus intra eis determinatos fines officium exercere. „ Quod si denegent, vel *intra triduum* non concedant, ex tunc „ iidem Fratres nihilominus auctoritate eadem hujusmodi officium exequantur. Datam vero licentiam per Diœcesanorum „ mortem nolumus terminari.

In primis probat hæc Constitutio, quod & a pluribus annotatum est, similia privilegia a Fratribus sollicitata, & per Pontifices indulta fuisse, ut per ea Fratrum necessitatibus in temporalibus succurreretur: quod & Fidelibus perniciosum, & Fratribus admodum periculosum esse non ambigitur, & a multis deploratum fuit.

Atque inter alios jam pridem per Richardum Archiepiscopum Armachanum in *Defensorio Curatorum* coram Innocentio VI. notatum est, quod & eo titulo salubrius, & tutius sit Parochianis confiteri proprio Sacerdoti, sive Curato, quam Fratribus Mendicantibus, quod hi a suis Pœnitentibus temporale subsidium expectantes, congruas Pœnitentias injungere non audeant, ne pœnitentium in se affectum amittant.

Præterea quis non videt, per hanc Constitutionem dictos Fratres, qui duntaxat in subsidium Prælatorum, & Parochorum Ordinariorum sunt instituti, & ut tales ab Ecclesia admissi, ad præcipuas Hierarchicas ac Pastorales functiones, & a quibus rite administratis, recta animarum directio præcipue dependet, independenter a licentia Prælatorum, & Pastorum Ordinariorum admitti.

X. Non mirum proinde, quod Clemens V. hujus Benedicti XI. immediatus successor hanc Constitutionem omnino cassaverit, & præfatam a Bonifacio VIII. editam innovaverit: *utpote quæ (teste hoc Pontifice Clemente V.) ut probavit effectus, nedum pacis ab Auctore speratæ fructum non attulit, quin immo discordiæ, pro qua sedanda processerat, fomentum non modicum ministravit*". Hæc Clementis V. Constitutio extat in Clementina, *Dudum*, *de Sepulturis*.

XI. Verum sicuti per Constitutionem Bonifacii VIII. dissidia, & scandala non fuerunt extincta, ita nec per hanc Clementis V. Bonifacianæ Constitutionis confirmatoriam; uti probant succedentium Pontificum pro his dissidiis extinguendis editæ Constitutiones, & Bullæ.

Atque inter alios Alexander V. ex Ordine Minorum anno 1409. ad Pontificatum assumptus, Bullam emisit, quæ incipit, *Regnans in cælis*; Fratribus Mendicantibus non minus favet, quam Benedicti XI. Constitutio. De Bulla Alexandri V. loquens Natalis Alexander in Historia Ecclesiastica sæculi XV. in vita hujus Pontificis, asserit quod Fratres Prædicatores, & Carmelitæ palam professi sunt, hanc se inscijs impetratam fuisse, nec eam approbare: „ Fratres vero „ Minores de Alexandri V. exaltatione intemperantius exultantes, „ ejusque in Ordinem suum amore, & benignitate abusi, pertinaciores fuerunt; quibus juncti Augustiniani, cum Privilegiis nova „ illa Constitutione collatis cedere nollent, Edicto Regio, publica „ præconum voce, Parochis prohibitum est gravi mulcta, ne ipsos „ in Ecclesiis Confessiones audire, aut Conciones habere sinerent.

XII. Bulla hæc, utpote Statum Hierarchicum non parum perturbans, multum offendit Episcopum, & Academiam Parisiensem; quorum causam suscepit celeberrimus ejus ætatis Doctor Joannes Gersonius in sermone, quem coram populo habuit; extatque inter ejus Opera sub hoc titulo: *Sermo factus ad populum Parisiensem ex parte Universitatis super facto Bullæ Mendicantium an. 1409.*

In hoc sermone asserit in Ecclesia a Deo institutum Ordinem Hierarchicum ex Prælatis majoribus, ut sunt Papa & Episcopi, & minoribus, qui sunt curati, nec posse hunc a Deo institutum Ordinem inverti, quemadmodum ibidem exponit; atque una quæ sint jura Prælatorum, signanter Minorum Prælatorum, sive Curatorum describit, ostenditque hæc per Fratres Mendicantes, sive Privilegiatos infringi non posse.

XIII. Dissidia & discordias inter Prælatos, & Mendicantes etiam post Constitutionem Alexandri V. perseverasse: immo nec tempore Concilii Tridentini, Prælatorum querelas contra hæc privilegia cessasse, ex Actis & Historia hujus Concilii evincitur: quin & constat plures ex Patribus institisse, ut auctoritate Concilii hæc Privilegia totaliter revocarentur; ut scilicet his privilegiis revocatis, Fratres Mendicantes reducerentur ad primævam suam institutionem, ad quam reducti ipsi ut auxiliares, & subsidiarii Prælatorum, & Pastorum Ordinariorum in functionibus Hierarchicis, plenarie subderentur Prælatis, & Parochis.

XIV. Porro ex Actis, & Historia Concilii Tridentini & hoc intelligitur, postulatæ Privilegiorum revocationi restitisse non tantum Ordinum illorum Generales, eorumque Patronos; sed vel præcipue Curiales Romanos, qui & hanc revocationem urgentes, ut Sedis Romanæ, & Auctoritatis Pontificiæ adversarios palam traducebant.

XV. Nec sane mirum apparebit, Curiam Romanam, hisce Fratrum Mendicantium Privilegiis conservandis favisse, si attendatur per privilegia, *plenitudinem Potestatis Pontificiæ* stabiliri: quin & ipsa Privilegia, signanter in quantum per illa indulgetur Fratribus excipere Confessiones Fidelium, & eis annuntiare verbum Dei in Episcoporum Diœcesibus, & Curatorum Parochiis, sine eorum licentia, huic *plenitudini potestatis*, & jurisdictionis tamquam basi & fundamento inniti.

Vidimus enim Pontifices, in concessione horum Privilegiorum, eam *de plenitudine Potestatis Pontificiæ* impendisse.

Et quidem Bonifacius VIII. in Extravagante *Supra Cathedram*, & renovata per Clementinam, *Dudum*, postquam præscripsit modum, quo Fratres debeant per Superiores Ordinum ad audiendas Confessiones electi, Episcopis præsentari, atque licentia ad audiendas Confessiones peti, subjungit: „ Et si iidem Prælati „ præfatis Fratribus ad Confessiones (ut præmittitur) audiendas „ electis, hujusmodi exhibere licentiam recusarint: Nos (ait) „ ex nunc ipsis ut Confessiones sibi confiteri volentium libere „ liciteque audire valeant, & eisdem pœnitentias imponere salutares, atque eisdem absolutionis beneficium impertiri, gratiose „ concedimus de *plenitudine Apostolicæ potestatis*.

Ulterius nec ignorabant Pontifices, quod Fratres Medicantes his privilegiis muniti, eam *plenitudinem Pontificiæ Potestatis*, & jurisdictionis, tamquam suorum privilegiorum basim, & fundamentum, eodem quo sua privilegia zelo, & studio propugnaturi essent.

Et sane videmus quotquot in defensionem horum Privilegiorum scripserunt, eam in Pontifice plenitudinem potestatis supposuisse, & asseruisse, ac in fundamentum, & basim Privilegiorum assumpsisse.

XVI. Et inter alios S. Thomas in opusculo contra Guillelmum de sancto Amore, propugnans Privilegia Fratrum Mendicantium, signanter de audiendis Confessionibus, pro fundamento ponit *c.* 3. §. 14. *Quod Papa habeat immediatam Jurisdictionem in omnes Christianos.*

Deinde postquam dixit Christum esse proprie dictum „ Sponsum „ Ecclesiæ, monet, quod ministri Ecclesiæ in tantum dicantur „ *Sponsi*, in quantum vicem *veri Sponsi gerunt*, & *ideo* (ait) „ *Papa, qui obtinet vicem in tota Ecclesia*, sponsus *Universalis* „ *Ecclesiæ dicitur*: Episcopus autem suæ Diœcesis, Presbyter „ autem suæ Parochiæ.

Planum est S. Thomam asserere voluisse Papam habere immediatam jurisdictionem in *omnes* Christianos, qualem habet Episcopus in Christianos suæ Diœcesis, & Curatus in subditos suæ Parochiæ: idcirco juxta D. Thomam Papa dici potest *Sponsus Universalis Ecclesiæ* tamquam *vicem* gerens veri sponsi in tota Ecclesia, quemadmodum Episcopus dicitur sponsus suæ Ecclesiæ, & Presbyter suæ Parochiæ.

Hoc posito fundamento, consequens est in Papa esse *plenitudinem Pontificiæ Potestatis*, eo sensu quod totam, Universalem Ecclesiam ex omnibus particularibus Ecclesiis constantem, habeat pro sua Diœcesi, atque ad omnes illas ejus Pastoralis sollicitudo, & auctoritas se extendat, ac si immediate ipsi essent, tanquam Episcopo, & Pastori subjectæ, uti eam potestatis Apostolicæ plenitudinem exposuisse Innocent. III. ostendimus, *part.* 1. *tit.* 19. *c.* 2.

Ex

Ex his ulteri us concludere poterat S. Thomas, quod sicut potest Episcopus Presbyteris dare licentiam audiendi Confessiones per totam suam Diœcesim, similiter possit Papa eam dare per *totam* Ecclesiam, tanquam per suam Diœcesim.

Habemus plura opuscula Sancti Bonaventuræ, quibus hæc Fratrum Mendicantium Privilegia tuetur, in quibus etiam plenitudinem potestatis Pontificiæ exemplo Sancti Thomæ pro fundamento assumit, asserendo a Papa emanatam omnem jurisdictionem Ecclesiasticam, uti observat D. Fleury *lib.* 84. *Histor. Eccles. n.* 43.

XVII. Similiter Magister Rogerius Chonnoe Ordinis Fratrum Minorum, suscipiens defensionem privilegiorum, sive Fratrum Mendicantium contra defensorium Curatorum Richardi Archiepiscopi Armachani, pro fundamento defensionis assumpsit, & supposuit eam in Papa potestatis Apostolicæ plenitudinem.

Hæc Rogerii defensio constat octo capitibus, atque primo capite, ut omnem tollat æqui vocationem, præmittit distinguendam esse duplicem potestatem ligandi, & solvendi in foro pœnitentiæ. „ Quædam est (ait) quæ confertur ex vi Ordinis Sacerdotalis, „ vel Ordinationis in Sacerdotem. Et hæc potestas est in omnibus „ Sacerdotibus æqualis ... perpetua, & inamissibilis, sicut cha- „ racter Ordinis Sacerdotalis, & est causa remota ab actu & „ exercitio, quod magis proprie dicitur potentia, quam potestas.

„ Alia est (inquit) Potestas jurisdictionis, quæ requirit relatio- „ nem super plebem aliquam, vel personam, tanquam super ma- „ teriam, in quam tam prima, qua secunda debeat exerceri. „ Unde sicut Faber, vel Artifex quicumque non potest operari „ nisi habeat materiam, in qua operetur; sic nec Sacerdos potest „ quemquam solvere vel ligare, nisi sibi ministretur materia supra „ dicta. Quam materiam *solus Papa* mediate, vel immediate tri- „ buit Sacerdotibus, vel aufert, sicut suæ *placuerit voluntati* „ tanquam ille, in quo *solo* hujusmodi plenitudo Potestatis *extra* „ *de usu Pallii ad honorem*.

XVIII. Et rursus *c.* 2. ponit pro regula, eaque *tam per se nota*, quod ejus (ait) impugnator esse *igne* vel *gladio puniendus*, scilicet „ quod in Hierarchia Ecclesiastica semper est, aut debet esse „ sub Christo Summus Princeps, in quo Ecclesiæ plane secundum „ se *tota resistet auctoritas, jurisdictio seu potestas*, a qua in reli- „ quos Præsidentes quoscumque mediate, vel immediate omnis „ Ecclesiastica jurisdictio, quam obtinent, sine sui detrimento „ juxta Summi Pontificis *arbitrium* derivatur.

Hinc tandem effectum est, ut hæc de plenitudine Potestatis Apostolicæ opinio, quasi articulus fidei ab ipsis proponi cœperit, & contrariam sustinentes pro hæreticis reputari, & ut tales *igne*, vel *gladio* puniendi proclamari, uti ex Rogerio jam vidimus, idque Curia Romana applaudente.

Dicitur enim & in hac Curia eam de plenitudine Potestatis Pontificiæ opinionem pro indubitata, & quasi de fide esse receptam.

XIX. Et quidem Cardinalis de Luca *tom.* 15. in *Relatione Curiæ Romanæ* referens opiniones in hac Curia recepta, ponit *Discursu* 2. *num.* 37. hoc summarium: *Papa est Ordinarius Ordinariorum, eosque prævenire valet.*

Hoc summarium in textu exponens, & prosequens ait: „ Quam- „ vis item nonnulli Episcopi, aliique Prælati, & Magistratus ultra „ montes, quorum aliquibus, ubi etiam schismaris macula objici „ non valeat, aliqua tamen *proximitas* forte congruere videtur, „ *antiquas retineant opiniones* super æqualitate eorum potestatis in „ propria Diœcesi cum Papa, qui non possit citra casus appella- „ tionis, & recursuum in eorum potestatis ac jurisdictionis exer- „ citio se ingerere, eosque impedire, quasi quod quilibet dicatur „ Pontifex in propria Diœcesi. Attamen (ait) eodem themate „ retento, conclusive scilicet insinuandi opiniones in Curia, tam „ firmas ac receptas. Hæc opinio pariter damnata est, atque „ receptum, quod Papa tamquam Ordinarius Ordinariorum, a „ quo omnis Episcoporum jurisdictio ordinaria immediate descen- „ dit, concurrere potest cum quolibet Ordinario.

Quin hic Cardinalis per Episcopos, & Prælatos, ac Magistratus *ultra montes*, quos saltem *proximitatis schismati* forte argui posse scribit, intellexerit Episcopos, & Prælatos, atque Magistratus Gallicanos dubitari nequit, utpote qui præ cæteris eam in Pontifice *plenitudine potestatis*, & jurisdictionis constanter negent; eumque ut *Ordinarium Ordinariorum*, a quo omnis jurisdictio ordinaria in Episcopos, aliosque Prælatos derivetur: recognoscere renuant: immo contrariam opinionem tanquam basim & fundamentum libertatum Ecclesiæ Gallicanæ tuentur, & propugnant.

At hoc notatu dignum est, quod licet hic Cardinalis, & in Curia Romana Patronus non vereatur aliquali *schismatis*, aut saltem ejus *proximitatis* macula aspergere Gallicanos Antistites, & Magistratus ob defensionem dictæ opinionis, fateri nihilominus debuerit per hos Prælatos, vel Magistratus non esse inductas novas opiniones, sed quod *antiquas opiniones retineant*.

XX. Notare quoque non dubitavit Vir clarissimus, & in Disciplina Ecclesiastica versatissimus Claudius Fleury, hanc de *plenitudine Potestatis Pontificiæ* opinionem in fundamentum Privilegiorum a S. Thoma, aliisque Privilegiorum Propugnatoribus assumptam, esse novam.

Referens enim per Compendium Apologiam, quam S. Thomas in defensionem Fratrum Mendicantium opposuit libello Guillelmi *de S. Amore*; relatisque verbis S. Thomæ supra citatis, quibus hanc plenitudinem potestatis Pontificiæ expressit, monet *lib.* 84. suæ Historiæ num. 42. has opiniones fuisse novas; *Ces maximes touchant l'autorité du Pape etoient nouvelles.*

XXI. Nec sub initium sæculi noni fuisse opinionem, quod Pontifex Romanus posset Episcopalem auctoritatem in omnibus Diœcesibus exercere, puta quod posset alienos Parochianos sine licentia proprii Episcopi absolvere, constat ex Capitulari Ahytonis Episcopi Basileensis ad suos Presbyteros directo *anno* 821.

Postquam enim eos monuit, qualiter seipsos & plebem sibi commissam caste, & juste regere, atque in Religione divina confirmare debeant, subjungit *cap.* 18. „ Et hoc omnibus fidelibus de- „ nuntiandum, ut qui devotionis causa ad limina beatorum Apo- „ stolorum pergere cupiunt, domi confiteantur peccata sua, & „ sic proficiscantur, quia a proprio Episcopo suo aut Sacerdote „ ligandi, aut exsolvendi sunt, non ab extraneo.

Manifestum est Ahytonem existimasse, idcirco fidelibus proficiscentibus Romam ad limina Apostolorum esse intimandum, ut domi confiteantur proprio Episcopo, aut Sacerdoti: eo quod Romæ Episcopus, aut Sacerdos esset extraneus: quod & notavit D. Fleury in sua Historia *lib.* 46. *num.* 15. relatis enim verbis Ahytonis subdit: „ Hic sub nomine Episcopi extranei manifeste „ comprehensus est Papa, sicut cæteri Episcopi". *Ici sous le nom d'Eveque etranger le Pape est manifestement compris comme les autres.*

XXII. Præterea ex Ahytonis Capitulari evincitur, eo tempore eam viguisse disciplinam, quod fideles tenerentur proprio Episcopo, aut Sacerdoti sua peccata confiteri, nec alieno aut extraneo posse sine illius licentia: quam disciplinam usque ad sæculum XIII. perdurasse notavimus n. 7. & 8. capitis præcedentis.

XXIII. Cur expediat potius proprio quam alieno Sacerdoti confiteri, docuit Innocentius IV. in Bulla, quæ incipit, *Etsi animarum*, ubi inter alia incommoda, quæ sequuntur ex eo, quod Fratres Mendicantes Parochianos ad Confessiones sibi faciendas indifferenter reciperent, hoc addit: „ Sicque eorum prædicti Sa- „ cerdotes, qui curam suscipiendo, ipsorum suam pro eis ani- „ mam obligant, dum sibi taliter subtrahuntur, statum eorum „ ignorantes non possunt, quod in eis est, ægrotum sanare, ne „ consolida infirmum, nec alligare confractum, & sic dum cura „ commissa non adhibentur remedia invalescentibus moribus „ usque ad interemptionem, læsio debacchatur, & iidem Sacer- „ dotes nullam possunt de sic pereuntibus animabus supremo Ju- „ dici reddere rationem.

Ulterius in hac Bulla monet Pontifex: „ Quod ex recursu ad „ Fratres Confessionis causa, relicto *proprio* Parocho, non tan- „ tum indevotio & contemptus in populo prodeunt contra pro- „ prios Sacerdotes, verum etiam *erubescentia*, quæ est magna „ pars pœnitentiæ, tollitur, dum quis non proprio Sacerdoti, „ quem habet continuum, & præsentem, sed alieno & aliquando „ transeunti, ad quem difficilis, & quandoque impossibilis est „ recursus, sua crimina confitetur.

Nobiles & divites ex libero hoc recursu ad Fratres Medicantes sibi ignotos, occasiones liberius peccandi accepisse deplorarunt Prælati Angliæ, uti superius notavimus.

XXIV. Quin & fuere nonnulli, qui asseruerunt, quod ex mente Concilii Lateranensis in Canone, *Omnis utriusque sexus* fideles teneantur saltem semel in anno confiteri *proprio* Sacerdoti *omnia* sua peccata, etiam illa, quæ antea fuissent confessi *alieno* Sacerdoti: idque ob rationes ex sancto Bonaventura, & Innocentio IV. jam adductas, ac notanter, ut per hanc omnium peccatorum Confessionem a proprio Sacerdote haberetur exactior de statu spirituali Parochiani notitia.

XXV. Et licet Joannes XXII. hanc opinionem, in quantum fidelibus imponit necessitatem reiterandi Confessionem peccatorum, reprobaverit in Extravagante, quæ incipit: *Vas electionis* sub tit. *De Hæreticis* inter *Communes*, eamdemque opinionem etiam reprobasse videatur Benedictus XI. in Constitutione, quæ incipit: *Inter cunctas* (ut supra diximus); nihilominus hic Pontifex in eadem Constitutione declarare non dubitavit, *salubre* esse ut Parochianus *omnia* sua peccata proprio Sacerdoti confiteatur, in verbis: „ Cæterum licet (sicut prædicitur) *de necessitate* „ non sit *iterum eadem* confiteri peccata, tamen propter eru- „ bescentiam, quæ magna est pœnitentiæ pars, ut eorumdem „ peccatorum iteretur confessio, reputamus *salubre*": *districte injungimus, ut Fratres ipsi confitentes attente moneant, & in suis Prædicationibus exhortentur, quod suis Sacerdotibus saltem semel confiteantur in anno, asserendo id ad animarum profectum procul dubio pertinere.*

CAPUT VIII.

De Approbatione Confessariorum, & ejus Limitatione, ac Revocatione.

1 *Primis sæculis Presbyteri non erant* ordinarii *Ministri Sacramentorum.*
2 *Qua ratione Presbyteri cœperint functiones obire* jure ordinario?
3 *Obtinentes Beneficia Curata jure* ordinario, *seu* proprio *administrant Sacramentum Pœnitentiæ.*
4 *Parochiale Beneficium obtinens ex Decreto Concilii Tridentini vi sui Beneficii excipere potest Confessiones.*
5 *Ratio hujus Decreti, & ea obtinet in omni Beneficio Curato.*
6 *Dimisso Beneficio Curato, exspirat facultas audiendi Confessiones.*
7 *Curatum Beneficium possidens non est approbatus per totam Diœcesim.*
8 *Sanctus Carolus supposuit Parochum titulo sui Beneficii extra Parochiam non posse excipere Confessiones.*
9 *Vi consuetudinis Parochi sine* speciali *Episcopi approbatione excipiunt Confessiones extra Parochiam, & in quo hæc consuetudo fundata?*
10 *Etiam in quibusdam Ecclesiis Parochi unius Diœcesis possunt excipere Confessiones in alia Diœcesi sine speciali Episcopi approbatione.*
11 *In quo hæc consuetudo fundata, & quare de ea interdum inquirendum?*
12 *Presbyteri non habentes Beneficium Curatum sine approbatione Episcopi, Confessiones excipere nequeunt.*

13 *Approbatus in una Diœcesi non potest in alia Diœcesi vi hujus approbationis Confessiones excipere.*
14 *Propositio contrariam afferens censurata.*
15 *Nec sine hac approbatione Confessiones excipere potest in Monasteriis exemptis.*
16 *Presbyter quantumvis doctus, & capax non potest excipere Confessiones, nisi reipsa approbatus.*
17 *Approbatio Presbyterorum non habentium Beneficium Curatum, pro arbitrio Episcopi limitari potest.*
18 *Contraria assertio censurata.*
19 *Hæc limitatio etiam procedit quoad* personas.
20 *Solent excipi in Belgio Moniales.*
21 *Regulares sine Episcopi approbatione nequeunt excipere Confessiones Monialium Regularibus subditarum ex Constit. Gregorii XV.*
22 *Dubia occasione hujus Constitutionis, & eorum resolutio.*
23 *Possunt quæcumque personæ a generali approbatione excipi.*
24 *S. Carolus excepit Clericos, & quare?*
25 *Potest etiam approbatio limitari ad locum, & quomodo ea auctoritate usus sit S. Carolus?*
26 *Quomodo approbatio semel data possit revocari?*
27 *Auctoritatem Episcopalem in limitanda, & revocanda approbatione etiam Regularium, speciali Edicto roboravit Rex Galliæ.*
28 *An Vice-Pastorum approbatio tam facile revocari queat, quam aliorum?*

I. PRIMIS Ecclesiæ sæculis præcipuam auctoritatem, & curam imponendi ac moderandi Pœnitentias, nec non Pœnitentes reconciliandi, fuisse penes Episcopos, ostendimus capite sexto.

Imo hæc auctoritas ita propria erat Episcopis, ut non nisi auctoritate, & licentia ab his accepta, Presbyteri inferiores quicumque pœnitentias injungere, atque Pœnitentes reconciliare possent.

Quin pluribus sæculis, sicut in aliis Ecclesiasticis functionibus, ita in hac Presbyteri non nisi *Delegata* quasi ac *Vicaria* auctoritate Episcoporum fungebantur.

II. Postquam vero labentibus sæculis Beneficiorum Ecclesiasticorum tituli erecti fuerunt, cœperunt Presbyteri, qui Beneficia Curata obtinebant, functiones Beneficiis illis annexas jure *ordinario*, sive *jure* suorum Beneficiorum, seu titulorum obire; atque functionum illarum dici Ministri *Ordinarii*.

III. Cum igitur præcepto divino mandatum sit omnibus quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, atque *Sacramentorum administratione pascere*, ut loquitur Tridentinum *Sess. 23. cap. 1. De reform.* etiam *jure divino* quodammodo mandatum censetur Sacerdotibus, quibus cura animarum commissa est, Fidelibus hoc Sacramentum administrare.

Cum vero juxta modernam Ecclesiæ disciplinam Presbyteri Beneficium Parochiale, aliudve Curatum in titulum possidentes censeantur habere curam animarum *jure ordinario*, seu vi sui tituli Beneficialis, etiam reputantur hujus Sacramenti *Ordinarii* Ministri; sive habere auctoritatem excipiendi confessiones eorum, ad quos cura animarum Beneficio annexa se extendit.

IV. Unde Synodus Tridentina *Sess. 23. cap. 15. De Reformatione*, decernens, nullum Presbyterum etiam Regularem posse confessiones sæcularium audire, nec ad id idoneum reputari, nisi ab Episcopo approbationem obtineat, excepit tamen: *Nisi Parochiale Beneficium obtineat*: qua exceptione ostendit, Presbytero *Parochiale* Beneficium obtinenti nullam specialem approbationem Episcopi necessariam esse, ut confessiones excipere queat (*a*)

V. Neque ratio obscura est. Quandoquidem enim hujusmodi Beneficium obtinendo una curam animarum annexam obtineat, etiam cum cura animarum auctoritatem administrandi hoc Sacramentum accepisse censetur; idque eodem titulo sive jure, quo ipsam animarum curam accepit, scilicet *jure ordinario*.

Et licet Synodus loquatur duntaxat de habentibus Beneficium *Parochiale*; idem nihilominus eadem ratione & fundamento obtinet in quocumque Beneficio sive Dignitate sæculari, & regulari, cui vera & interna cura animarum incumbit; ut hi, qui hujusmodi Beneficia, aut dignitates obtinent, & cura animarum iis annexam acceperunt, censeantur una accepisse facultatem excipiendi confessiones eorum, ad quos eorum cura se extendit; atque eatenus *ordinarios* hujus Sacramenti Ministros reputari; neque speciali approbatione ad confessiones excipiendas indigere: quod notoria praxis in Decanis Canonicorum, nec non Abbatibus, Prioribus Conventualibus, aliisque similibus ostendit.

VI. Porro cum hæc auctoritas excipiendi Confessiones profluat ex ipsa cura animarum Beneficio Parochiali aut Curato annexa, si curam animarum per dimissionem Beneficii aliove titulo habere desinat, auctoritatem quoque excipiendi Confessionem a cura animarum unice dependentem amisisse censebitur; quod in terminis tradit Piasecius in Praxi Episcopali *part. 2. cap. 1. num. 10.*

VII. Similiter quia cura animarum non se extendit ultra limites Parochiæ aut personarum, in quas vi sui Beneficii curam accepit, neque auctoritas excipiendi confessiones in consequentiam illius competens se ulterius extendere potest: etiam nullatenus vi sui Beneficii Curati dicendus est habere facultatem excipiendi Confessiones per totam Diœcesim.

Unde interrogata S. Congregatio *An provisus de Parochiali per concursum, censendus sit approbatus idoneus minister ad audiendas Confessiones in illa Diœcesi, in qua illam Parochialem obtinet? Respondit: Censeri duntaxat in ea civitate vel oppido, ubi sita est Parochialis; non autem passim per totam Diœcesim.* Apud Piasecium ibidem.

VIII. Sanctus Carolus dans facultatem Parochis, ut tempore Paschali aliorum Parochorum ministerio ad audiendas Confessiones uti possent, declaravit in Synodo sua Diœcesana XI. „ Id de Parochis tantummodo intelligi, quibus *extra Parochiæ* „ *propriæ* fines ad audiendas confessiones probatis, in scriptis „ *facultas* data est.

Hic manifeste supponit S. Carolus, facultatem excipiendi confessiones Parocho vi suæ curæ pastoralis competentem, extra fines propriæ Parochiæ non extendi; tametsi etiam alterius Parochi consensus accedat.

IX. At cum jam passim invaluisset, ut Presbyteri tam Sæculares quam Regulares etiam nullum Beneficium Curatum habentes, simpliciter approbati ad audiendas Confessiones, haberentur approbati per totam Diœcesim, ac possent in omnibus Parochiis Diœcesis, saltem de consensu Parochorum Confessiones excipere; consuetudine tandem, ac tacito Episcoporum consensu invaluisse videtur, quod Parochiale Beneficium obtinens, in vim illius censeretur approbatus ad audiendas Confessiones per totam Diœcesim, & in omnibus Parochiis hujus Diœcesis de solo consensu Parochorum, tametsi nullam specialem approbationem ad audiendas Confessiones ab Episcopo obtinuerit, præter eam, quæ cum ipsa cura animarum data fuit.

Apparebat enim iniquum, quod Vice-Pastores, aliique inferiores Presbyteri ad Confessiones audiendas, etiam duntaxat ad certum tempus, approbati, possent per totam Diœcesim ea facultate uti de solo Parochorum aut aliorum, quorum interest, consensu, Parochi vero hujus Sacramenti *ordinarii* Ministri auctoritatem haberent adeo arctatam.

Hinc passim Parochus unius Parochiæ advocare solet vicinos Parochos, ut sibi in Confessionibus audiendis subsidio sint; iique publice Confessiones in aliorum Parochiis excipiant, tametsi nullam specialem approbationem habeant: quam praxim non obscure probavit Synodus Namurcensis anno 1659. *Tit. 5. cap. 7.* permittens *Pastoribus, qui in aliorum veniunt auxilium, tempore Indulgentiarum, vel Turni, Confraternitatum, aut alia justa causa, etiam audire Confessiones in illorum Ecclesia Parochiali.*

X. Quin ulterius addit: „ Prout etiam Pastores, qui in alia „ Diœcesi approbati sunt; quo similiter locum habebit in Eccle- „ siis Regularium. Videant tamen ut ii, quos in subsidium ad- „ mittent, apti sint, scientes conscientiam suam desuper oner- „ rari.

Cæterum cum hæc Parochorum facultas excipiendi Confessiones extra fines propriæ Parochiæ, & personarum sibi non subditarum, non profluat ex ipsa Cura Pastorali, sed ex consuetudine tacito consensu Episcoporum probata; si de hac consuetudine, & tacito Episcoporum consensu alibi sit dubium, merito Episcopi, & Archi-Presbyteri de ea consulentur; ne alias ipsum Sacramentum vitio nullitatis exponatur.

Hæc tamen inquisitio præcipue requiritur de Parochis ex aliena Diœcesi adventantibus. Major enim difficultas est, ut Parochus alienæ Diœcesis sine ulla Episcopi diœcesani approbatione admittatur ad excipiendas Confessiones de sola Parochi aut Superioris Regularis licentia; quemadmodum Synodus Namurcensis permittere videtur. Neque enim id passim receptum videtur, neque pro recepto habendum, nisi de Episcoporum consensu satis constet.

XI. Ante Concilium Tridentinum Parochis jus fuit cuicumque Presbytero nec Parochiali Beneficium habenti, nec per Episcopum specialiter ad audiendas Confessiones approbato, dandi licentiam excipiendi Confessiones suorum subditorum, quemadmodum hodie Parochus potest dare licentiam cuilibet Presbytero assistendi Matrimonio, administrandi Viaticum, &c. uti communiter docent Canonistæ, & satis indicat *Cap. Omnis utriusque sexus*, dum præter licentiam *proprii* Sacerdotis nihil requirit, ut Fideles alteri Sacerdoti queant.

Proinde non ita absonum apparet, si Episcopi Parochis permitterent licentiam assumendi in subsidium ad Confessiones audiendas non quemlibet Presbyterum; sed Parochum, qui ut ordinarius hujus Sacramenti minister admissus est, saltem in sua Parochia: quia tamen hæc a consuetudine & Episcoporum consensu dependent, his antea inquirendum priusquam quidquam in praxim deducatur.

XII. Quoad Presbyteros seu sæculares seu regulares Beneficium Parochiale non habentes, decernit Synodus Tridentina: „ Nul- „ lum etiam regularem posse confessiones sæcularium etiam Sacer- „ dotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi ab Episcopis „ per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus „ judicetur, & approbationem obtineat.

Ex hoc Decreto manifestum est, Synodum quoad approbationem & examen, hic per omnia Presbyteros sæculares & regulares Beneficium Parochiale non habentes æquipare; ita ut eadem in utriusque requirantur: atque æqualiter in hoc puncto ab Episcopis dependeant, & excipiendi confessiones auctoritatem accipere debeant, idque *privilegiis, & consuetudine quacumque, etiam immemorabili non obstantibus*, uti in fine sui Decreti declarat Synodus.

XIII. Cum vero Presbyteri nullam in populum jurisdictionem sive Clavium potestatem vi sui Beneficii habentes, eam juxta Decretum Concilii Tridentini accipere debeant ab Episcopo vigore approbationis ab ipso obtentæ; ipsa autem Episcopi jurisdictio se ultra fines suæ Diœcesis non extendat, consequens est, nec Episcopum per suam approbationem eam ultra suam Diœcesim exten-

(*a*) Laudatum Concilii Tridentini Decretum vim habet in Galliis, ut patet ex Synodis, Rothomagensi anno 1581. Burdigalensi anno 1583. Aquensi anno 1585. Tolosana 1590. Narbonensi 1609. & ex Generalibus Cleri Gallicani Comitiis anno 1625. 1635. 1645. &c. Legantur nova ejusd. Cleri collectanea. *Tom. 5. tit. 5. part. 3.*

tendere posse, & consequenter, quod approbatio Episcopi, quantumcumque generaliter & illimitate concessa, nequeat approbatum idoneum reddere ad confessiones excipiendas extra Diœcesim, quandoquidem ad confessiones audiendas & absolutionem impendendam requiratur in Sacerdote jurisdictio seu potestas Clavium in Pœnitentem, quam extra limites suæ Diœcesis, & in non suos subditos Episcopus dare non potest.

XIV. Quapropter merito in generali Cleri Gallicani Conventu constante ex 10. Archiepiscopis, 73. Episcopis, pluribusque Abbatibus, aliisque Prælatis, damnata fuit hæc quorumdam assertio: „ Regulares Ordinum Mendicantium semel approbati ab *uno* „ *Episcopo* ad confessiones audiendas *in sua* Diœcesi, habentur „ pro approbatis *in aliis* Diœcesibus, *nec nova* indigent Episcoporum approbatione.

Eamdem postmodum in suo ad Henricum Episcopum Andegavensem misso Decreto reprobavit Alexander VII. tanquam *falsam*, & *saluti animarum perniciosam*.

XV. Quin eodem nixus fundamento, declaravit S. Carolus: „ Ne in Monasteriis quidem & locis, ubi Regulares spiritualem „ temporalemque jurisdictionem habent, quisquam Sacerdos etiam „ *regularis & exemptus* confessiones audiat; nisi primum ab Epi- „ scopo, *intra cujus Diœcesis fines* ea Monasteria locaque sunt, „ ad id probatus fuerit.

XVI. Ulterius cum regularis Presbyter æque ac sæcularis per approbationem accipere debeat jurisdictionem ad excipiendas Confessiones necessariam; sequitur, quod nec ille quantumvis doctus, & capax ad excipiendas Confessiones auctoritatem habere censendus sit, nisi reipsa approbationem obtinuerit, tametsi etiam *injustissime* ab Episcopo eam negari supponatur; quod sat clare expressit Pius V. in Bulla, quæ incipit *Romani Pontificis* 113. in Bullario Romano, declarans, nec Lectores Theologiæ posse Confessiones excipere, ni *prius* ab Episcopo *approbationem obtinuerint*. Et Alexander VII. in Decreto de 24. Septembris 1665. inter varias propositiones hanc ordine 13. damnavit: „ Satisfacit præ- „ cepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo „ præsentato, sed ab eo *injuste* reprobato.

Hinc fit ut si aliquis Doctor, vel in Sacra Theologia Professor licentiam petierit, & injuste ei negetur, non censeatur approbatus: ita post alios citatos resolvit Barbosa de Officio Episcopi *Allegat.* 25. *num.* 15.

XVII. Sicuti Presbyteri sæculares Beneficium Parochiale seu Curatum non habentes, nullam *ordinariam* seu Beneficio annexam jurisdictionem habent, vi cujus Confessiones excipere queant; sed solam *Delegatam* sive *Vicariam*: similiter Presbyteri Regulares, etiam Mendicantes, nulli Beneficio Parochiali præfecti, solam jurisdictionem *delegatam* per approbationem Episcopi accipiunt.

Jurisdictionis autem *Delegatæ* ea est natura, quod pro arbitrio ac voluntate Delegantis restringi ac limitari ad tempus, personas atque materiam possit.

Huic notissimo juris principio innixi Episcopi, aliique Prælati Clerum Ecclesiæ Gallicanæ constituentes, sæpius in suis generalibus Conventibus declararunt, quod, *Regulares, qualiacumque privilegia aut immunitatem obtendant, Sæcularium Confessiones audire non poterunt, quin Episcopi Diœcesani examen subierint, & ab ipso, vel ejus Generali Vicario fuerint approbati*, e quorum nutu & arbitrio pendebit, iis vel temporariam, vel perpetuam Confessiones excipiendi facultatem facere, vel sub quacumque restrictione placuerit concedere.

Quin & anno 1650. ibidem Clerus Gallicanus per litteras circulares significavit omnibus Episcopis; ut *quemadmodum in Italia, quin & Romæ, & plurimis aliis Provinciis & Diœcesibus observatur, posthac nulli Regulari detur facultas excipiendi Confessiones nisi ad certum tempus limitata*: hac insuper formula admissionis Regularium ad excipiendas Confessiones, & annuntiandum Verbum Dei præscripta: *N. Ecclesiæ N. Episcopus, dilecto nobis in Christo N. Ordinis vel Societatis N. Presbytero, salutem & benedictionem. Cum multa Jesu Christi messis nos cogat, undequaque ad auxilium nostrum operarios advocemus, teque charissime Frater, pium & doctum examine noverimus, aptumque ut sub nostri regiminis magisterio procurandæ fidelium saluti inservias, Verbo Dei prædicando, administrandoque Pœnitentiæ Sacramento admovere statuimus. Ad* . . . (hic debet exprimi tempus) *præsentibus post illud tempus non valituris; ea tamen conditione, ut a casibus nobis reservatis non absolvas*.

XVIII. Cum vero non obstante hac perspicua juris ratione, atque iterata totius Cleri Gallicani declaratione; nec non notoria praxi, etiam Ecclesiæ Romanæ, quidam in Diœcesi Andegavensi sustinere veriti non essent hanc assertionem: *Ubi Concilium Tridentinum est receptum, non possunt Episcopi restringere vel limitare approbationes, quas Regularibus concedunt ad Confessiones audiendas*; eam primum Clerus Gallicanus censuravit; ac postmodum Alexander VII. in citato Decreto ad Episcopum Andegavensem, *falsam, temerariam, scandalosam, in hæresim, & schisma inducentem, Sacro Concilio Tridentino, & Sedi Apostolicæ injuriosam* declaravit.

XIX. Quemadmodum Judex delegans suam jurisdictionem, illam ad certas personas restringere potest; ut nimirum Judex delegatus nonnisi inter certas personas jus dicere queat; ita quoque Episcopi potestatem clavium seu jurisdictionem Presbyteris delegando, eam quoad personas limitare & restringere possunt.

XX. Hac auctoritate passim utuntur Episcopi, dum declarant in suis respective Synodis ac Ritualibus, sub generali approbatione non comprehendi *Moniales* clausuram servantes, ad quas formulæ generales, & ordinariæ approbationes ad confessiones audiendas minime extenduntur; nisi clare & expressis terminis ad eas extendantur; uti loquuntur Decreta Synodalia Diœcesis Gandensis sub Antonio Triest, *tit.* 5. *cap.* 3.

XXI. „ Confessarii sive Regulares, sive sæculares etiam *genera-* „ *liter* approbati, non immisceant se audiendis confessionibus „ Monialium etiam sibi *subditarum*, nisi ad id habeant *specialem* „ facultatem, juxta Constitutionem Gregorii XV. editam anno „ 1622. Ita Synodus Namurcensis anno 1659. *tit.* 5. *cap.* 1.

Constitutio Gregorii XV. cujus meminit hæc Synodus, incipit *Inscrutabili* 18. in Bullar. Rom. atque in illa §. 5. decernitur: *Confessores vero, sive sæculares, sive Regulares quomodocumque* exempti, *tam* ordinarii *quam* extraordinarii, *ad confessiones Monialium, etiam* Regularibus subjectarum, *audiendas nullatenus deputari valeant; nisi* prius *ab* Episcopo Diœcesano *idonei judicentur*, & approbationem, *quæ gratis concedatur, obtineant*.

XXII. Occasione hujus Constitutionis quædam dubia Congregationi Cardinalium fuere proposita; quæ una cum resolutione Congregationis subnectuntur ipsi Constitutioni in Bullario Romano; quorum nonum, decimum, & undecimum his verbis erant proposita.

Nonum: *An Regulares generaliter ab Episcopo approbati ad Confessiones personarum sæcularium audiendas, censeantur etiam approbati ad audiendas Confessiones Monialium sibi subjectarum?*

Decimum: *An Regularis ad audiendas Confessiones Monialium unius Monasterii ab Episcopo approbatus, Confessiones Monialium alterius Monasterii audire possit?*

Undecimum: *An Confessores Regulares extraordinarii semel ab Episcopo deputati, & approbati ad audiendas Monialium Confessiones pro una vice infra annum ad præscriptum Sacri Concilii Tridenti; possint virtute dictæ approbationis, plures tanquam Confessores extraordinarii, earumdem Confessiones audire absque nova Episcopi licentia?*

His propositis dubiis respondet S. Congregatio in hunc modum: *Ad IX. Regulares generaliter ab Episcopo approbatos ad Confessiones personarum sæcularium audiendas, nequaquam censeri approbatos ad audiendas Confessiones Monialium sibi subjectarum, sed egere quoad hoc speciali Episcopi approbatione.*

Ad X. Regularem ad audiendas Confessiones Monialium unius Monasterii ab Episcopo approbatum, minime posse audire Confessiones Monialium alterius Monasteri.

Ad XI. Confessores extraordinarios semel deputatos, atque approbatos ab Episcopo ad Monialium Confessiones pro una vice audiendas, haud posse pluries in vim approbationis ejusmodi illarum Confessionis audire: sed ab Episcopo toties esse approbandos, quoties casus deputationis contigerit.

XXIII. Sicut Monialium, ita & aliarum personarum confessio a generali hujusmodi approbatione excipi potest: modo eam Episcopi sufficienter exceptam declarent.

Ita in quibusdam Diœcesibus, ac signanter Antuerpiensi, non tantum Monialium clausuram servantium, sed & Beguinarum, a generali, & ordinaria facultate audiendi Confessiones excepta est.

XXIV. Constat quoque hac eadem auctoritate usum fuisse S. Carolum, deputando certos ac speciales Confessarios ad audiendas *Clericorum* Confessiones; uti videre est in Synodo Diœcesana IV. *Decreto* 24.

Hoc S. Caroli institutum si Episcopi sequerentur, deputando speciales Confessarios eruditione, prudentia, ac pietate præcellentes, qui Clericorum Confessiones exciperent, non dubium, quin paulatim Clerum suarum Diœcesium multo reformatiorem viderent. Nemo quippe ignorat, quam magno auxilio sint boni Confessarii ipsis Pœnitentibus ad vitæ emendationem, & progressum in virtutibus. Unde monet Synodus Tornacensis anno 1585. *Tit. De Sacram. Pœnit. cap.* 2. ut Sacerdotes bonum probatumque eligant Confessarium, cum bonus Confessarius, ait, magno sit auxilio ad obtinendam veram contritionem, & seriam vitæ emendationem. Neque illud quis inficiabitur, magna prudentia, eruditione opus esse, ut quis non tantum bonos Christianos; sed bonos Clericos, Christianorum futuros magistros, formare queat.

XXV. Eadem auctoritate possent Episcopi sæcularium, & regularium approbationes limitare quoad loca, ut v. g. non possent in domibus privatis *infirmorum* Confessiones excipere; aut saltem nonnisi habita Parochorum licentia, vel ut minus eo præmonito; quemadmodum in Institutionibus Confessariorum præscribit S. Carolus. „ Regulares ad infirmos audiendos convocati „ (ait) si ex temporis angustia aliud non poterint, hujus infirmi „ Pastorem adeant, quæ spectant ad ejus statum sciscitaturi, uti „ diligentius illum examinent, utpote in hoc vitæ termino con- „ stitutum, a quo salus, aut æterna damnatio pendet: quod si „ ante confessionem Pastorem convenire tempus non fuerit, sal- „ tem post eam quamprimum Confessor adeat, ut ambo de in- „ firmi necessitatibus, eoque spiritualiter adjuvando statuant.

XXVI. Quemadmodum ex natura jurisdictionis delegatæ est penes Episcopos auctoritas, jurisdictionis illius usum limitandi ac modificandi; ita iptis eadem ratione competit facultas, eam jurisdictionem revocandi, vel suspendendi.

De hac auctoritate minime dubius S. Carolus in Synodo sua Mediolanensi VI. *De his quæ ad Sacram. Pœnitent. pertinent*, statuit *ut Episcopus a confessionibus audiendis suspendat, aut omnino amoveat Confessarios etiam regulares jam approbatos, quos pro sua timoratæ conscientiæ religione viderit in eo munere non ita sincere integreque, & cum ædificatione se gerere, quemadmodum & tanti ministerii illis commissi sanctitas, & animarum salus deposcit, quæ fidei concreditæ sunt*.

XXVII. Episcopalem hanc licentiam tam limitandi, quam revocandi Confessariorum jurisdictionem auctoritate Regia nuper roboravit, stabilivitque Rex Christianissimus edito Decreto mense Aprilis ann. 1695. & a Parlamento Regio probato, concernente jurisdictionem Ecclesiasticam, cujus articulus 11. hic est: „ Pres- „ byte-

„ byteri saeculares, & regulares, non poterunt administrare Sa-
„ cramentum Poenitentiae, sine obtenta licentia ab Archiepisco-
„ pis, aut Episcopis, qui illam poterunt limitare quoad loca,
„ personas, tempus, & casus, uti convenire judicaverint, &
„ eam revocare, etiam ante elapsum terminum, ex causis, quae
„ ad eorum notitiam post datam licentiam pervenerunt, nec eas
„ exprimere debebunt; ita ut dicti saeculares, & regulares in ex-
„ cipiendis Confessionibus continuare non possint suo quocum-
„ que praetextu, nisi in casu extremae necessitatis, quotquot
„ obtinuerint novam licentiam, quin & subierint novum e-
„ xamen, si praedicti Archiepiscopi, aut Episcopi judicent neces-
„ sarium; volens, ut dictae licentiae sine expensis dentur, atque
„ ordinationes, quae factae fuerint per Archiepiscopos, vel Epi-
„ scopos super hac materia executionem habeant, non obstante
„ omni appellatione *simplici*, vel *tanquam ab abusu*, tamen sine
„ ejus praejudicio.

Articulo sequenti declarat „ *sub articulis praecedentibus non comprehendi* Curatos, *sive saeculares, sive regulares, qui concionari, & Sacramentum Poenitentiae in suis Parochiis administrare poterunt*.

XXVIII. Vice-Pastores hic in Belgio non solent quidem habere verum titulum Beneficii, ratione cujus dici possent habere curam animarum jure ordinario, seu *proprio*; attamen cum revera cura animarum ipsis incumbat ratione Vice-Pastoratus; atque ipse Vice-Pastoratus sit species officii Ecclesiastici aliquatenus ad naturam Beneficii accedentis; non videtur ipsa facultas excipiendi Confessiones tam facile, & pro nutu Episcopi Vice-Pastoribus adimi posse, uti aliis Presbyteris saecularibus, seu Regularibus, nullum hujusmodi speciale officium cum cura animarum habentibus; cum adimendo alicui facultatem excipiendi Confessiones, quodammodo privetur suo officio, seu Vice-Pastoratu, cui sine hac facultate satisfacere nequit.

CAPUT IX.

De Reservatione Casuum.

1 *Quid reservatio casuum?*
2 *Duplex hodie casuum reservatio, & quid Episcopalis?*
3 *Quid Papalis?*
4 *Utilitas reservationis casuum, & in Ecclesia jam pridem usitata.*
5 *Haec reservatio non est tantum quoad externam politiam.*
6 *Olim omnia graviora crimina Episcopis erant reservata.*
7 *Hodierna Episcopalis reservatio minor est, quam antiquitus fuit.*
8 *Primis saeculis reservatio Papalis non aeque nota.*
9 *Discutitur quo tempore coeperit invalescere quorumdam criminum absolutio Papae reservata independenter ab Episcopis.*
10 *Circa saeculum* XI. *coepit absolutio Poenitentium ad Papam deferri.*
11 *Etiam subinde aliquorum criminum absolutio ipsi reservari.*
12 *Ratio tuitus [illegible] reservationis.*
13 *Primitus [illegible] a casibus reservatis Papae absolvebatur, nisi eum personaliter adiret, & hinc a peccatis retrahebat reservatis.*
14 *Qui a personali accessu excusarentur?*
15 *Quando potestas absolvendi a casibus reservatis Papae communicari coeperit?*
16 *De reservationibus Papalibus latius remissive.*
17 *Reservatio criminum pertinet ad populi Christiani disciplinam.*
18 *Primo, quia incutit horrorem criminum.*
19 *Secundo, quia minuit facultatem veniae.*
20 *Tertio, quia majoribus morbis animae curandis praeficit peritiores Medicos.*
21 *Cavendum ne reservationes nimium multiplicentur.*
22 *In criminibus reservandis temporum, & locorum conditio attendenda.*
23 *Hanc attendit Sanctus Carolus.*
24 *Quam moderati fuerint etiam saeculo* XIII. *Episcopi in danda facultate absolvendi a casibus reservatis?*
25 *Etiam saeculi* XIII *habebant facultatem absolvendi a casibus reservatis, restrictam ad eos, qui ad Episcopos ejusve Poenitentiarios accedere non poterant.*
26 *Reservationes suo frustrantur effectu, dum facultas absolvendi a reservatis facile communicatur.*
27 *Privilegia Ordinibus, aut Ecclesiis concessa, non dant facultatem absolvendi a casibus reservatis Episcopo.*
28 *Regulares nequeunt absolvere a casibus reservatis sine speciali licentia Episcopi, & contraria assertio censurata.*
29 *Nulla privilegiorum auctoritate id possunt.*
30 *Non obtentu cujusquam Confraternitatis.*
31 *Facultas absolvendi a reservatis Papae non infert facultatem absolvendi a reservatis Episcopo.*
32 *Episcopi possunt hanc facultatem restringere ad certos casus.*
33 *Unde haurienda notitia casuum reservatorum?*
34 *Moderate utendum facultate absolvendi a reservatis.*

I. RESERVATIO casuum juxta modernam phrasim dicitur ea, qua nonnulla graviora peccata majoribus Ecclesiae Praelatis reservantur, ita ut inferiores ea remittendi potestatem non habeant: nisi haec potestas ipsis *specialiter* data fuerit.

II. Reservatio alia dicitur Episcopalis, alia Papalis, seu Pontificia.

Prior est, qua ipsi Episcopi quaedam peccata sibi vel generaliter per totam Dioecesim, & respectu omnium generaliter Confessariorum, reservant; ita ut nulli inferiores Confessarii quantumvis indefinite, & illimitate approbati, ab iis Sacramentaliter absolvere queant sine speciali facultate; vel specialiter respectu hujus illiusve Confessarii, aut pro quadam suae Dioecesis parte reservant.

Sicuti enim Episcopus potest Presbyterorum tam saecularium, quam regularium, praesertim Parochiale Beneficium non habentium, approbationem ad tempus limitare; ita eamdem quoad materiam sive peccata restringere potest.

III. Reservatio Papalis sive Pontificia, est illa, qua nonnulla atrociora crimina Papae reservantur, ut nullus ab iis praeter Papam, aut ab eo potestatem habentem, absolvere ordinarie queat.

IV. De hac casuum reservatione, atque Pontificum, & Episcoporum auctoritate loquens Synodus Tridentina *Sess.* 14. *cap.* 7. *De Poenitentia*, declarat: „ Magnopere ad Christiani populi
„ disciplinam pertinere Sanctissimis Patribus nostris visum est,
„ ut atrociora quaedam, & graviora crimina, non a quibusvis,
„ sed a summis duntaxat sacerdotibus absolverentur. Unde
„ merito Pontifices maximi pro suprema potestate sibi in Eccle-
„ sia universa tradita, causas aliquas criminum graviores suo
„ potuerunt peculiari judicio reservare. Neque dubitandum est,
„ quando omnia, quae a Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc
„ idem Episcopis omnibus in sua cuique Dioecesi, in aedificatio-
„ nem tamen, non in destructionem liceat, pro illis in subditos
„ tradita supra reliquos inferiores Sacerdotes auctoritate, prae-
„ sertim quoad illa, quibus excommunicationis censura an-
„ nexa est.

V. Et Canone II. „ Si quis dixerit, Episcopos non habere jus
„ reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam, atque ideo
„ casuum reservationem non prohibere, quominus Sacerdos a re-
„ servatis vere absolvat; anathema sit.

Igitur Synodus non tantum in Pontifice, sed & in Episcopis hanc auctoritatem agnovit, & ab omnibus agnoscendam esse definivit.

VI. Quod Episcopos attinet, jam pridem pene omnia graviora peccata ipsis reservata fuisse non sine fundamento asseritur.

Constat enim, pluribus saeculis penes solos Episcopos fuisse Poenitentium publicorum reconciliationem; neque Presbyteris inferioribus fas fuisse Poenitentes reconciliare, nisi vel Episcopo absente, ac necessitate urgente; vel ex speciali Episcopi delegatione; quemadmodum *c.* 3. ostensum est.

Cum vero de gravioribus quibuslibet peccatis multis saeculis Poenitentia *publica* acta fuerit (uti *c.* 2. dictum fuit) etiam graviorum criminum absolutio Episcopis reservata censebatur.

VII. Dum autem sensim Poenitentia *publica* pro occultis agi desiit: etiam *occultorum* criminum absolutio Presbyteris concredita fuit; publicorum vero, pro quibus *publica* Poenitentia erat peragenda, absolutio Episcopis longo tempore reservata fuit; ut proinde reservatio quorumdam criminum sive casuum hodie ab Episcopis fieri solita, nonnisi exigua sit pristinae auctoritatis Episcopalis particula.

VIII. De reservatione Papali non idem per omnia dici potest. Nam uti notat Ludovicus Thomassinus *De disciplina Ecclesiastica part.* 4. *lib.* 1. *cap.* 71. *num.* 1. pluribus saeculis penes Episcopos fuit plena ac omnimoda auctoritas absolvendi in foro Poenitentiali cujuscumque, quantumvis enormis, sceleris reos; neque iis saeculis ulla erat reservatio Papalis in foro illo Poenitentiali nota.

☞ IX. Ineunte undecimo saeculo nondum ubique invaluerant casus summo Pontifici in orbe Christiano reservati. Criminum aliquorum absolutio non ita tunc Romano Pontifici erat reservata, ut extra casum necessitatis ab his absolvendi nec Episcopus sine licentia Pontificis haberet auctoritatem, tametsi constet eo tempore plures criminum reos Romam pro obtinenda a Romano Pontifice Poenitentia, & criminum relaxatione se contulisse.

Legitur enim in Actis Concilii Lemovicensi *anni* 1031. quod quidam coram Patribus dixerit. *Vidi nuper de Episcopo Engolismensi, qui praesens est, quod dico; quod quidam ex suis Parochianis excommunicatus ab eo, dum satisfacere nollet, non poterat impetrare ab eo Poenitentiam*, qui sine licentia sui Episcopi *Papae Romano subripuit Poenitentiae legem, & litteras ex nomine ejus Episcopo detulit in Coena Domini, quibus Episcopum rogabat Apostolicus, quatenus illi Poenitentiam, quam imposuerat, affirmaret*.

Post haec subjungitur: *Episcopus vero intelligens fraudem, ait homini: Versa vice quod ego debueram petere ab Apostolico, Apostolicus postulat a me. Non credere possum Mandatum hoc ab eo exortum: hoc tibi nihil utile est, & donec aut* a me *vel ab* hujus Sedis Archidiacono, me jubente, accipias poenitentiam, *permane in Excommunicatione, & ejecit eum foras de Ecclesia*.

Patres hujus Synodi probantes resolutionem hujus Episcopi, dixerunt; *Hoc ab ipsis Apostolicis cautum tenemus, ut Parochiano suo Episcopus, si poenitentiam ponit, eumque Papae dirigit, ut judicet utrum sit, an non, poenitentia digna pro tali reatu: potest eam confirmare auctoritas Papae, aut levigare, aut super adjicere: judicium enim totius Ecclesiae in Apostolica Romana Sede constat*.

Item. Si Episcopus Parochianum suum cum testibus, vel litteris Apostolico ad poenitentiam accipiendam direxerit, ut multoties pro gravissimis fieri solet reatibus, in quibus Episcopi *ad dignam* haesitant *poenitentiam imponendam; hinc talis licenter a Papa remedium sumere potest: nam* inconsulto *Episcopo suo, ab Apostolico poenitentiam, & absolutionem nemini accipere licet*. Haec fusius narrantur tom. 9 Concil. Gener. pagina 908. & sequenti.

Ex his habetur, quod Episcopi eo tempore crediderint, fas non esse Parochianis, *inconsulto* Episcopo, ad Romanum Pontificem recursum habere pro obtinenda etiam gravissimorum criminum poenitentia, aut absolutione.

Hinc

Hinc consequens est Episcopos nequaquam credidisse, etiam gravissimorum criminum pœnitentiam imponendam, aut eorum absolutionem Romanis Pontificibus reservatam, quandoquidem nemini suorum Parochianorum pro quocunque crimine permitterent inconsulto Episcopo ad Romanum Pontificem habere recursum.

Fatentur quidem Episcopi, quod Parochiani cum testibus vel litteris ad pœnitentiam accipiendam Apostolico subinde dirigantur: verum id non faciebant Episcopi ob defectum potestatis absolvendi hos criminum reos; sed duntaxat quia subinde *hæsitabant* qua pœnitentia similia crimina essent punienda; subjungitur enim in Actis, ut multoties pro gravissimis *fieri solet reatibus, in quibus Episcopi ad dignam* hæsitant *pœnitentiam imponendam*.

X. Sensim sine sensu post initium sæculi undecimi cœperunt Episcopi nonnullos graviorum criminum reos ad Sedem Apostolicam mittere, idque vel ut a Pontifice reconciliarentur, vel ut a Pontifice pœnitentia imponeretur; qua demum peracta ab Episcopis absolverentur.

XI. Nec tantum in particulari aliquo casu Pœnitentes ad Sedem Apostolicam mittebant; sed subinde etiam generali Decreto criminis alicujus reos non ab Episcopis, aut Archiepiscopis, sed a solo Pontifice absolvendos decernebant. Hoc vero hac ratione factum videretur, ut hac reservatione difficilior esset obtinendi a crimine commisso absolutionem occasio, atque hac difficultate a crimine committendo retraherentur.

De Concilio Londinensi habito anno 1143. a Wilhelmo Wintoniensi Episcopo, loquens Mattheus Parisiensis asserit, sancitum ibi esse, & generaliter constitutum, *ne aliquis, qui Ecclesiam, cœmeteriumque violaverit, vel in Clerico, aut viro Religioso manus injecerit violentas, ab alio quam ipso Papa possit absolvi*.

XII. Rationem hujus Decreti præmisit his verbis expressam: „ Nullus enim honor vel reverentia serebatur Dei Ecclesiæ, vel „ ejus Ordinatis, a prædonibus, sceleratis, sed æque Clerici, & „ laici capiebantur, redimebantur, & in vinculis tenebantur.

Idipsum testatur Rogerius in Annalibus, qui relato superiori Decreto addit: *Unde Clericis aliquantulum serenitatis vix tandem illuxit*. Hæc tum Matthæi Parisiensis, tum Rogerii testimonia extant tom. 10. Concil. General *col.* 1033.

XIII. Qua ratione difficultas obtinendæ absolutionis nata esset retrahere a committendo crimine Sedi Apostolicæ reservato facile apparebit, si attendatur, quod juxta disciplinam illius temporis, nemo a Pontifice absolutionem impetraret, nisi personaliter Pontifici se sisteret, & ab eo Pœnitentiam accepisset; adeo ut vel ipsa itineris fatigatio pars Pœnitentiæ judicaretur. Exemplum suppeditat Epistola incerta Ivonis Carnutensis. Quidam nobilis audacia inaudita mutilaverat quemdam Religiosum Presbyterum; imposuerat ei Ivo 14. annorum Pœnitentiam, quam susceperat nobilis: sed cum in decursu Pœnitentiæ iterato institisset, ut pro sua adversus quemdam suum inimicum defensione sibi liceret arma portare. Ivo tandem eum ad Pontificem Romanum pro indulgentia obtinenda remisit; „ reservantes itaque „ hanc indulgentiam Apostolicæ moderationi ad Apostolorum „ eum limina direximus, quatenus & fatigatione itineris hujus „ peccatum suum diluat, & apud pietatis vestræ viscera mise- „ ricordiam, quam Deus vobis inspiraverit, inveniat.

XIV. Hac quoque de causa, qui personaliter Pontificem adire non poterant, ut verb. grat. mulieres, valetudinarii, & similes, ab Episcopis absolvi poterant a censuris alias Pontifici reservatis, v. gr. violenta injectione manuum in Clericum, *Cap. 6. & 13. tit. de Sent. Excommun.*

XV. Quo tempore Pontifices absolutionem a casibus sibi reservatis inferioribus Presbyteris, & Confessoriis delegare cœperint, incertum est. Hoc constat, quod sæculo xv. pius ac doctus Gersonius desideraverit, ut hæc absolvendi facultas pluribus fuisset communicata; quo intelligitur, eo adhuc tempore parce datam esse. Verba ejus sunt: „ Saltem det facultatem Papa absolven- „ di transgressores Superioribus Monasteriorum, & Ecclesiarum, „ ut quando dederit Dominus spiritum compunctionis, inveniant „ promptum remedium, & non in desperationis præcipitium „ ruant, pro difficultate Papam, vel suam Curiam adeundi „. Apud Thomassinum *part. 4. lib. 1. c. 70. n. 11.*

Verum ut notavit Thomassinus, fateri oportet, quod indulgendo, quod pio affectu desideravit Gersonius, & facilitando absolutionem illorum enormium criminum Papæ reservatorum, dirutum fuerit, quod de veteri Pœnitentia supererat; rupta sunt fræna, quæ scelestos refrænabant; atque præcipua ac fundamentalis ratio harum reservationum destructa est.

XVI. Cæterum de his reservationibus Papalibus, quomodo scilicet postremis hisce sæculis fuerunt multiplicatæ, Episcoporum, atque præsertim quoad crimina occulta, & aliorum inferiorum Confessariorum circa illa auctoritate, aliisque eo pertinentibus latius agetur *part.* 3. ubi de *Censuris Papæ reservatis* tractabitur.

XVII. Docet Synodus Tridentina in citato Decreto: „ Magnopere ad Christiani populi disciplinam pertinere jam pridem „ Patribus sanctissimis visum esse, ut *atrociora quædam, & „ graviora* crimina, non a quibusvis; sed a *summis duntaxat* „ Sacerdotibus absolverentur. (*a*).

XVIII. Hic autem reservationis effectus habetur primo ex eo quod per criminum quorumdam reservationem, populo criminum horror aliquis major objiciatur; dum ea ob sui enormitatem *summis* Sacerdotibus reservata intelligit: atque ab iis absolvendi auctoritatem inferioribus Confessariis subtractam.

XIX. Secundo, dum populus intelligit crimen aliquod reservatum, ac per consequens eodem semel involutum non posse per obvium quemcumque Confessarium ab eo absolvi; sed pro absolutione obtinenda ad Episcopum, aliumve speciali auctoritate insignitum recurri, eique conscientiam suam pandere debere, natum est fieri, ut a crimine illo committendo aliquatenus saltem retrahatur. Notum enim est, quod sicut facilitas veniæ est incentivum delinquendi; ita econtrario difficultas veniæ minuat facilitatem peccandi.

XX. Denique magnopere ad populi Christiani disciplinam pertinet, ut morbis spiritualibus periti medici, atque congruentia pharmaca, & remedia adhibeantur.

Cum vero compertum sit morbos, quo graviores sunt, peritiores requirere medicos, atque majore cum discretione remedia esse applicanda: etiam hoc titulo reservatio ad populi Christiani disciplinam pertinet, quod graviora crimina, quæ sunt graviora animæ vulnera, non omnibus indifferenter spiritualibus Medicis curanda committantur; sed his curanda reserventur, qui præ reliquis peritiores in applicandis remediis, & morbis spiritualibus curandis creduntur.

XXI. Ex his non obscurum est colligere, ad assequendum scopum & finem reservationum a Patribus, & Ecclesia intentum, requiri in primis in reservandis criminibus non modicam discretionem: ac in primis ut non ita reservationes multiplicentur, ut ex multiplicatione tandem earum auctoritas vilescat; nec ipsa reservatio consequenter ulterius peccatorum reservatorum enormitatem persuadeat, aut horrorem peccatorum incutiat.

XXII. Insuper ut jam notatum est, præcipuus reservationum finis est populum a peccatis per difficultatem obtinendæ absolutionis tamquam quodam fræno cohibere. Cum ergo populus uno tempore, & uno loco ad certum peccatum sit proclivior quam altero, sequitur, quod subinde ad populi Christiani disciplinam magnopere pertinebit, unum idemque peccatum uno tempore, & uno loco reservari, quod alio tempore, aliove loco reservationem non exigit: eo quod hoc tempore, vel hoc loco non ea sit ad hoc peccatum populi proclivitas, & peccati hujus frequentia, ut ab eo hoc reservationis fræno cohiberi debeat, aut conveniat.

XXIII. Hanc in reservandis casibus Episcoporum prudentiam ac discretionem ut necessariam supposuisse Sanct. Carolum ostendit ejus Decretum Concilio V. Mediolanensi *cap.* 10. his verbis expressum: „ Cum pro temporum varietate casuum reservatio- „ nem ab Episcopo aliquando mutari expediat, quo planius illos „ casus ei reservatos Confessarii Sacerdotes perpetuo norint, „ eos Episcopus singulis annis, vel in Synodo Diœcesana, vel „ ineunte Januario promulget, ita ut, quæ illorum casuum re- „ servatio proxime facta est, vim habeat, quoad altera fiet.

XXIV. Adhæc ut hic effectus reservationum facilius, & efficacius obtineretur, jam pridem Episcopi raro admodum, & paucis facultatem a reservatis absolvendi indulgebant: sed sicuti eorum absolutionem sibi reservabant, ita quoque volebant, ut criminum rei a se absolutionem acciperent.

In Concilio Arelatensi anno 1260. *Canon.* 16. legitur, quod propter *imbecillium & impotentium*, & *pauperum occupationes*, & *penuriam*, aliquando per villas & oppida consuevissent Episcopi *Pœnitentiarios* suos in quadragesima destinare, qui eos *a casibus*, qui *Majoribus reservabantur* absolverent: indicium haud obscurum, inferioribus Confessariis per villas, & oppida constitutis facultatem a reservatis absolvendi non fuisse communicatam: neque Pœnitentiarios ab Episcopis destinatos potuisse quoslibet a casibus reservatis absolvere; at duntaxat illos, qui per impotentiam, aut penuriam ad Episcopum facile accedere non poterant; quod ipsa Synodus clarissimis terminis in fine sui Canonis expressit: *Nec Prælati, ait, super casibus sibi reservatis ad Parochianos suos Pœnitentiarios destinent*, nisi *eos*, *qui* commode *suos Prælatos* adire non possunt.

XXV. Rursus ejusdem Provinciæ Synodus quinquennio post priorem, id est, anno 1265. congregata, postquam *Canon.* 12. & 13. plures casus Episcopis reservatos enumerasset, tandem in fine *Canon.* 13. inhibet „ quod illi, qui confessiones audiunt, se in- „ tromittere non debeant de absolutionibus peccatorum (reser- „ vatorum) nisi personæ, quæ in aliquos prædictorum casuum „ inciderint, fuerint adeo senes vel valetudinariæ, quod ad „ Episcopos, vel eorum Pœnitentiarios, venire non possint, vel „ nisi fuerint in mortis articulo constitutæ. Et tunc eis nihilo- „ minus injungatur, quod si recuperaverint sanitatem, pro præ- „ dictis se debeant Episcoporum aspectibus præsentare.

XXVI. Et sane nisi Episcopi in delegandâ hac potestate admodum fuerint moderati; ut eam non nisi paucis, iisque pietate, eruditione, atque prudentia præcellentibus communicent, ipse reservationum usus omni suo frustrabitur effectu; quemadmodum hodie multis in locis nullum pene ejus fructum, & effectum videmus.

XXVII. Cum vero nequaquam præsumendum sit, privilegia, sive personis regularibus, sive sæcularibus, vel confraternitatibus, aut Ecclesiis a Sede Apostolica indulgeri cum disciplinæ Ecclesiasticæ, atque auctoritatis Episcopalis destructione, aut immutatione; nequaquam verisimile est, privilegia a Sede Apostolica emanasse, quibus potestas absolvendi a casibus Episcopis *reservatis* suo generalibus terminis Confessariis indulgeretur.

XXVIII. Unde inter propositiones damnatas ab Alexandro VII. anno 1665. hæc ordine 12. refertur: „ Mendicantes possunt ab- „ solvere a casibus Episcopo *reservatis*, non obtenta ad id Epi- „ scoporum *facultate*.

Et rursus in Decreto ad Episcopum Andegavensem idem Pontifex

(*a*) Per hæc verba *a summis Sacerdotibus* Episcopos profecto intellexit Concilium, cujus Decretum confirmarunt summi Pontifices, Gregor. XIII. anno 1577. Clemens VIII. anno 1601. Paulus V. ann. 1617. Urbanus VIII. anno 1628. Alexander VII. ann. 1659. Clemens X. ann. 1670. Quibus adde Clerum Gallicanum tum in Conciliis Provincialibus tum in suis generalibus Comitiis.

tifex hanc propositionem, *Regulares habent potestatem absolvendi saeculares a peccatis Episcopo reservatis, etiamsi ab Episcopo auctoritas illa ipsis indulta non fuerit* damnavit, ut *falsam*; *auctoritati Episcoporum*, & Sedis Apostolicae *injuriosam*.

Eamdem & Conventus Gallicanus in causa Episcopi Andegavensis jam ante reprobaverat.

XXIX. Quin & Sanctus Carolus Synodo Mediolanensi III. *tit.* 8. prohibens, „ ne Confessarii Regulares, eorum peccatorum, „ quorum *absolutio* Episcopo *reservata* est, vinculis irretitos Poe„ nitentes absolvant „ addit: „ Quemadmodum *a Sede Apostolica* declaratum est, id eis non licere, *quavis privilegiorum* „ suorum auctoritate.

Deinde in Concilio Mediolanensi V. *cap.* 10. ait: *Ab iis vero casibus* (*reservatis*) *proxime promulgatis, si quis Confessarius* cujusvis ordinis *sine facultate scripta, ab Episcopo data, aliquem absolvere attentarit*, excommunicationis *poenam ipso facto subeat*.

XXX. Et infra: „ Ne facultatum, privilegiorumque jure, quae „ cuicumque etiam Rosarii, & Cruce signatorum Scholae, Con„ fratriae Collegiove, etiam laicorum, quaeve collegis, contra„ tribuique in eo adscriptis ante, vel post Concilii Tridentini „ confirmationem, concessa sunt; Confessarius, cujusvis ordinis „ sit, ab iis casibus, quos sibi Episcopus in sua Dioecesi reserva„ verit, Poenitentes sine illius facultate absolvat. Si contrafe„ cerit, suspensionem a divinis ipso facto incurrat.

XXXI. Neque Confessarii habentes specialem facultatem a Pontifice absolvendi a casibus *reservatis Sedi Apostolicae*, propterea censendi sunt habere facultatem absolvendi a reservatis Episcopo; tametsi reservati Episcopo essent quoque inter casus reservatos Sedi Apostolicae.

Pontifex enim dans eam licentiam, tantum concedit licentiam ab illis casibus absolvendi *ut sibi* reservatis: Episcopalem vero reservationem tangere non praesumitur, ut Episcopis sua integra maneat auctoritas, & ita habet Clemens X. in Bulla, quae incipit *Superna*; & Innocentium X. declarasse Jacobo Boonen Archiepiscopo Mechliniensi testatur Bosco *tom.* 4. *Disp.* 8. *De Ministro Poenitent. Sect.* 5. *concl.* 11.

XXXII. Porro sicuti Episcopi possunt facultatem absolvendi restringere, & modificare; ita quoque licentiam absolvendi a *reservatis*, & quoad personas & casus. Quin & declarare, quoddam speciale peccatum ob sui gravitatem non comprendi sibi generali licentia absolvendi a *reservatis*: quemadmodum in Congregatione Archipresbyterorum anno 1663. *art.* 65. declaravit Archi-Episcopus Mechliniensis, quod „ nullus Confessarius (extra „ mortis articulum) etiamsi alias *habeat potestatem* absolvendi a „ casibus *reservatis*, absolute possit a peccato quolibet mortali, „ & externo contra castitatem, si forte id contingeret (quod „ Deus avertat) complicem in eodem secum peccato, absolve„ re: Quem proinde casum Illustrissimus Dominus respectu Con„ fessarii complicis in casus reservatos refert, subtraendo omnem „ ad id jurisdictionem, immo etiam declarando, neminem ad „ ejusmodi casum censeri approbatum, & approbationes hacte„ nus generaliter datas ita se restringere, & pro restrictis haberi „ velle, & quatenus opus est, ad illum omnino revocare restri„ ctionis modum, statim a publicatione hujus Decreti, quam „ vult quamprimum fieri per Archipresbyteros in Congregatione „ Pastorum, atque ipse Illustrissimus Dominus Religiosorum etiam „ Superioribus curabit intimari.

XXXIII. Caeterum qui sint casus in singulis respective Dioecesibus reservati, videri poterit ex Synodis, & Pastoralibus seu Ritualibus singularum Dioecesium; praecipue vero ac certius ex litteris approbationis Confessariis dari solitis, in quibus casus tunc *reservati* referuntur. Conveniens autem erit, ut casuum illorum habita notitia, etiam subinde Parochus populo notificet casuum illorum reservationem; ut vel inde gravitatem criminum illorum concipiat, & horrorem aliquem de peccatis illis populo incutiat (*a*).

XXXIV. Merito autem monet Synodus Gandensis *tit.* 5. *c.* 6. „ ut „ qui a casibus reservatis absolvendi potestatem accepit, „ non ad destructionem, sed ad aedificationem ea utatur, expo„ nendo Poenitentibus gravitatem peccatorum, & convenientes „ satisfactiones, prout spiritus suggesserit, prudenter injungen„ do". Idipsum innovatum est in Decretis Synodalibus sub Antonio Triest, *tit.* 5. *c.* 11.

☞ XXXV. An quilibet Sacerdos in casu extremae necessitatis jus habeat absolvendi ab omnibus reservatis, diu multumque a Theologis disputatum est; eam difficultatem solvisse videtur facultas Theologica Lovaniensis ann. 1565. in explicatione articulorum, qui ipsi eodem anno propositi sunt. En ejus verba in explicatione 3. art. *pag.* 100.

Jure divino jurisdictionem habet quilibet sacerdos quemlibet absolvendi ab universis peccatis in casu necessitatis. Nam cum Christus in necessariis non defuerit, Ministerium Sacramenti Poenitentiae instituendo, sicut providit quod in mortis periculo, a quolibet eum etiam excommunicato, haeretico, & schismatico quolibet cum fructu baptizari posset, non obstante quacumque censura, aut prohibitione: ita etiam disposuit, quod in eodem casu a quolibet Sacerdote, licet haeretico, aut excommunicato, possit a peccatis absolvi, immo debeat ei confiteri, & petere absolutionem, cum utrumque sit necessitatis Sacramentum, & jure divino praeceptum. Propter quod probabilior est sententia Petri de Palude distinct. 25. in 4. Sentent. quaest. 1. *& Sylvestri in verbo* Confessor. 1. 9. ultim. *quod ab excommunicato haeretico, & praeciso liceat suscipere Sacramentum Poenitentiae, sicut Baptismum, quamvis non Sacram Eucharistiam, juxta capit.* Hermenegildus 24. quaestion. 1. canon. ultim. *quod desumptum est ex* 3. *lib. Dialogorum Beati Gregorii* capit. 13. *probabilior, inquam, est, quam sententia Glossae* distinct. 32. Praeter hoc *in fine, facientis differentiam inter Sacramentum Baptismi & Poenitentiae in casu necessitatis, quoad quaestionem unde derivetur talis Jurisdictio, & quomodo, an mediate, an vero immediate a Christo: ad quam tamen, probabiliorem sententiam accedere videtur Gratianus* capit. Ita Dominus, distinct. 19. *& Major in* cap. Subdiaconus 24. qu. 1. *& Beatus Thomas* 3. part. quaest. 82. art. 7. ad secundam, & in quartam sentent. distinct. 19. qu. 1. art. 2. *nam praecepta, & Ordinationes Ecclesiae semper cedere oportet, quando concurrunt cum praeceptis Christi contrariis. Nulla igitur censura impedire potest, quin ab haeretico & excommunicato absolutio Sacramentalis accipi possit, & debeat, sicut & Baptismus in necessitate .... modo tamen scandalionis non immineat verisimile periculum, ut respondet Joannes Capreolus* (*b*). ☜

(a) Quos casus Superiores Regulares reservare possint, docet Clemens VIII. in Decreto, quod incipit. *Sanctissimus*, dato 26. Maji 1593.

(b) Ista desumpta sunt ex Epistola, quam D. Van-Espen conscripsit die septima Maji ann. 1699. ad Rev. Patrem Kiterlin Canonicum Regularem, hic a nostro Auctore inquisierat, an Sacerdos quilibet excommunicatus jus habeat in casu necessitatis absolvendi ab omnibus casibus reservatis. Haec Epistola asservatur in Bibliotheca S. Genovefae.

T I T U L U S   S E P T I M U S.

De Indulgentiis.

C A P U T   P R I M U M.

De variis Indulgentiarum Speciebus, sive Formulis.

1 *Indulgentiae olim dictae remissiones.*
2 *Unde hoc nomen derivatum?*
3 *Prima species Indulgentiae ex Apostolo.*
4 *Quam Apostolus Indulgentiam concesserit; & quare?*
5 *Describitur secunda Indulgentiae species.*
6 *Tertia species Indulgentiae ad preces Martyrum; & quomodo moribundis daretur?*
7 *Quomodo iis prodesset?*
8 *Etiam sanis, & bene valentibus dabatur.*
9 *Quarta species Indulgentiae propter opus laboriosum susceptum, & quae hujus formula?*
10 *Insigne hujus exemplum sub Urbano II.*
11 *Potius erat Poenitentiae commutatio, quam indulgentia.*
12 *Quare plurimi mallent hoc opus laboriosum suscipere, quam Canonicam Poenitentiam agere?*
13 *Quomodo haec indulgentia occasionem dederit abrogationi Canonum Poenitentalium?*
14 *Quinta species indulgentiae ex praecedenti orta.*
15 *Formula hujus indulgentiae, & quomodo haec indulgentia sensim extensa?*
16 *Haec indulgentia dicta a sua origine* relaxatio *Poenitentiarum; & quare?*
17 *Hujus indulgentiae usus demum saeculo* XI. *coepit.*
18 *Episcopi mox admodum liberales fuere in concedenda hac indulgentia.*
19 *Non extat hujus indulgentialis formulae monumentum ante saeculum* XI.
20 *Quidam credunt similem indulgentiam concessam a S. Gregorio; sed erronee.*
21 *Quae erroris occasio?*
22 *Nonnulli credunt concessam a Leone III. auctoritate Epistolae S. Ludgeri.*
23 *Hujus Epistolae fictio ostenditur.*
24 *Indulgentia falso adscripta Sergio II. & quae falsitatis origo?*
25 *Indulgentiae Sancto Sylvestro sine fundamento adscriptae.*
26 *Nullus Catholicus asserit usum indulgentiarum primum saeculo* XI. *coepisse; sed fatentur verum quod Tridentinum dixit, & professio fidei exprimit.*
27 *Multa circa indulgentias a Theologis moventur, & traduntur; sed pauca certitudinem fidei attingunt.*

I. NOMEN *Indulgentia* derivatur a verbo *indulgere*, atque idem valet, quod aliquid remittere, seu relaxare. Unde quod hodie phrasi Ecclesiae dicitur *Indulgentia*, olim frequentius dicebatur *remissio*; atque inde titulus Decretalium *De Poenitentiis, & Remissionibus*.

Et in Cap. 4. *tit. De Poenit. & remissionibus*, scribit ad Archi-Episcopum Cantuariensem Alexander III. *Quod autem consuluisti, utrum remissiones, quae fiunt in Dedicationibus Ecclesiarum, aut conferentibus ad aedificationem Pontium, aliis prosit quam his, qui remittentibus subsunt. Hoc volumus Tuam Fraternitatem tenere; quod cum a non suo judice ligari nullus valeat, vel absolvi, remissiones praedictas prodesse tantummodo arbitramur, quibus ut prosint, proprii judices specialiter indulserunt.*

Hic a Pontifice vocari *remissiones*, quae hodie dicuntur *Indulgentiae*, evidens est ex ipso contextu.

II. Videtur autem Ecclesia nomen hoc derivasse ab usu veterum

rum Imperatorum, & Juris-Consultorum: siquidem illi *Indulgentiam* solemni proptioque vocabulo appellant *remissionem* generalem criminum, quam aliquando Principes sæculi publicæ lætitiæ causa faciebant; quemadmodum videri potest in Codice Theodosiano tit. *De Indulgentiis criminum*; ac nominatim videre est in *leg.* 3. *Indulgentiam* fuisse *remissionem* criminum, quoad solam pœnam legibus debitam. Hoc pluribus ostendit Bellarminus *lib.* 1. *de Indulg. cap.* 1.

Plures hujus Indulgentiæ Ecclesiasticæ species sive formulæ, aliæ antiquiores, aliæ recentiores, occurrunt.

III. Prima eaque antiquissima est illa, qua usus est Apostolus erga incestuosum Corinthium, his verbis expressa: ,, Sufficit illi, qui ejusmodi est, objurgatio hæc, quæ fit a pluribus; ita ut ,, e contrario magis *donetis*, & *consolemini*, ne forte *abundantiori tristitia absorbeatur*, qui ejusmodi est. Propter quod ob- ,, secro vos, ut *confirmetis* in illum *charitatem* . . . Cui autem ,, aliquid donastis, & ego: Nam & ego quod donavi, si quid ,, donavi, propter vos in persona Christi, ut non circumveniamur a satana: Non enim ignoramus cogitationes ejus. 2. ,, *Corint.* 2.

De quo hic loquitur Apostolus, est *incestuosus* ille *Corinthius*, quem ob fornicationem, qualis nec inter gentes audiebatur, commissam, tradiderat satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus esset in die Domini nostri Jesu Christi; quemadmodum in priore sua Epistola ad Corinthios *c.* 5. scripserat.

Hunc igitur vult a Corinthiis in gratiam ac communionem nunc recipi; non quod jam *totaliter* satisfecisset, atque pœnam tanto crimini debitam *integram* persolvisset; sed ei indulgeri voluit, quod agendum supererat, *ne abundatiori tristitia absorbeatur: Nam quamvis peccatum confessus fuerit, ipsiusque pœnituerit: ostendit tamen eum, non tam Pœnitentiæ opera, quam gratia, & beneficio veniam consequi* ait S. Chrysostomus Homilia 4. in Epistolam 2. ad Corinth. Et subdit: *ob idque; ait*, donetis: & consolemini. *Et quod sequitur, idem declarat. Non enim, inquit, quod id promereatur, nec quod eam, quam par sit, Pœnitentiam præstiterit: sed quia* infirmus *est, idcirco hoc peto. Unde etiam subjunxit;* Ne forte abundantiori tristitia absorbeatur, qui est ejusmodi. *Quæ verba sunt hominis magnæ pœnitentiæ testimonium ipsi tribuentis, nec eum in desperationem ruere sinentis.*

IV. Itaque ob incestuosi hujus infirmitatem, & ne diuturniori ac acerbiori pœnitentia gravatus *abundantiori tristitia absorbeatur*; atque forsan in *desperationem* adigatur, voluit Apostolus ei aliquid donari, sive *indulgeri*, ut nimirum illum ante *peractam totalem* Pœnitentiam, in gratiam & communionem recipiant.

V. Secunda species Indulgentiæ est, de qua loquitur Synodus Nicæna *Can.* 11. & Ancyrana *Canon.* 4. & 5. aliique veteres Canones decernentes, ut Episcopi modo conservationis ipsorum Pœnitentium considerato, potestatem habeant, vel *clementia* utendi, vel plus temporis adjiciendi: quemadmodum titulo præcedenti *c.* 3. ostensum est.

Licuit ergo, uti recte Soaresius *Disp.* 49. *de Indul. sect.* 3. *n.* 1. *Episcopis ex Canonicis pœnitentiis publicis, quæ pro diversis criminibus imponi solebant, aliquid Pœnitentibus remittere, si eorum vita, & laudabilis conversatio id meretur*. Hæc ille, qui ibidem fatetur ex illis Canonibus, pro adstruendis Indulgentiis nihil amplius *efficaciter* elici posse. Quin tamen hæc Episcoporum remissio seu relaxatio, aut mitigatio dici possit quædam species Indulgentiæ, dubitari nequit: cum revera pœnitentibus per Episcopos aliquid remitteretur, sive indulgeretur.

VI. Tertia species *Indulgentiæ* occurrit apud Veteres, & præsertim apud S. Cyprianum; quæ dabatur ab Episcopis ad preces & intercessionem Martyrum.

De hac Indulgentia hæc scribit S. Cyrianus *Epist.* 15. *Si quis libello a Martyribus accepto de sæculo excederent, exomologesi facta, & manu eis in pœnitentiam imposita* cum pace *sibi* a Martyribus *promissa ad Dominum remitterentur*. Hoc est, lapsi in idololatriam, etiamsi *vita durante Pœnitentes non fuerint, nec* pœnitentiam *petierint*, si periculo mortis urgente, Pœnitentiam cum lacrymis & magno affectu desideraverint, eis hæc *indulgebatur*; manu in pœnitentiam imposita *cum pace*, id est, reconciliati ad Dominum dimittebantur, si modo *libellis* Martyrum essent muniti. Hoc œconomice sive per Indulgentiam in favorem Martyrum decretum fuisse scribit Cyprianus.

VII. Neque id exiguum erat Martyrum privilegium. Juxta Canonicam enim disciplinam illius ætatis, qui sanus Pœnitentiam neglexerat, eam nec in vitæ periculo constitutus accipiebat, sed sine reconciliatione e vita migrabat; uti late probat Morinus *lib.* 9. *cap.* 24. ibidem ostendens, quod ante hoc œconomicum ac dispensatorium Decretum nunquam moribundis illis *pax* seu *reconciliatio* data fuerit ab Episcopis, qui sani nunquam Pœnitentiam egerant, aut petierant: at illud primum in favorem lapsorum, & Martyrum a Sancto Cypriano, & Episcopis Africanis, ac postmodum a Clero Romano inductum fuisse.

VIII. Nequaquam tamen hoc solum fuit Martyrum privilegium; neque hæc sola *Indulgentia*, intuitu precum, & libellorum Martyrum Pœnitentibus data. Certum enim est, etiam sanis ac bene valentibus pœnitentibus ob preces Martyrum, concessam fuisse aliquam indulgentiam; uti ex epistolis S. Cypriani probat Morinus *lib.* 9. *cap.* 26. & ostendetur capite sequenti, ubi exponendum erit, qua cautione, & moderatione hæc Indulgentia ab Episcopis daretur, & quid a Martyribus observatum vellent in datione Libellorum.

IX. Quarta species Indulgentiæ dici potest illa pœnitentiarum, sive pœnarum remissio, quæ sæculo x. fieri cœpit intuitu alicujus operis laboriosi propter evidentem aut apparentem Ecclesiæ utilitatem suscepti.

Indulgentia illa proponi solebat hac fere formula: *Qui hoc opus egerit, aut, ut peragatur, pro viribus annixus fuerit, peccatorum omnium remissionem consequatur.*

Magnum illud opus fere semper fuit, arma contra Ethnicos, Hæreticos, aut Schismaticos ferre; vel si ipse per se ferre non posset, suis sumptibus alere qui ferret.

X. Insigne, & memorabile hujus *Indulgentiæ*, sive remissionis exemplum fuit expeditio Hierosolymitana: hortante Urbano II. a Gallis anno 1096. suscepta, & descripta a Guillelmo Tyrio *De Bello Sacro*; qui *lib.* 1. relata exhortatione Urbani II. ad hanc expeditionem suscipiendam, subjicit verba, quibus suam exhortationem finiebat Pontifex: ,, Nos autem misericordia Dei, & ,, Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli auctoritate confisi, ,, fidelibus Christianis, qui contra eos arma susceperint, & onus ,, sibi hujus peregrinationis assumpserint, immensas pro suis de- ,, lictis Pœnitentias relaxamus: Qui autem in vera Pœnitentia ,, decesserint, & peccatorum indulgentiam, & fructum æternæ ,, mercedis se non dubitent habituros.

Hæc exhortatio habita fertur a Pontifice in Concilio Claromontano, in quo etiam hic Canon conditus est: *Quicumque pro* sola devotione, *non pro honoris, vel pecuniæ adeptione, ad liberandam Ecclesiam Dei Jerusalem* profectus *fuerit*, iter illud *pro* omni pœnitentia *ei reputetur*.

Hanc Indulgentiam, seu remissionem plures sequentes Pontifices confirmarunt, uti ostendit Morinus *lib.* 10. *c.* 19.

XI. Si hujus expeditionis labores, expensæ, itineris molestiæ, patriæ, familiæque abdicatio, aliaque his adjuncta incommoda expendantur, facile apparebit, quod expeditio hæc longissimis Pœnitentiis non immerito æquiparari possit, ac proinde qui hanc expeditionem Pœnitentiis Canonicis permutabant, non χρύσεα χαλκείων (a), sed paria paribus rependebant.

XII. Quia tamen hanc expeditionem susciperent omnis generis homines, etiam innocentissimi, ex sola devotione, aut spiritu voluntariæ pœnitentiæ, tegebatur hoc titulo ipsa criminis professio, quæ alias Pœnitentiæ Canonicæ præsertim *publice* peragendæ annexa videbatur; ac propterea peccatores publici hanc expeditionem præ Canonica pœnitentia eligebant.

Adhæc notum est: quam multos ad suscipiendas peregrinationes, quantumvis laboriosas, & periculosas, ac dispendiosas incitet curiositas; præsertim si specie religionis insuper velari queat; ipsæque peregrinationes etiam ab honestioribus suscipiantur, & laudentur, immo tanquam ad opus admodum pium suscipiendum Superiorum exhortatio accedat.

Denique si hominum sæcularium genius attendatur, videbitur, quomodo sese militiæ potius, tametsi cum summo discrimine magnisque incommodis, addicant, quam duriusculam aliquam pœnitentiam a Sacerdotibus impositam acceptare, & sub Sacerdotum directione peragere velint.

Hæc si quis expenderit, non mirabitur adeo ingentem multitudinem hanc expeditionem suscepisse, exhortantibus præsertim Pontificibus, & Episcopis, atque omnium peccatorum; & integræ pœnitentiæ remissionem addicentibus; ut de hac multitudine scribens S. Bernardus *Epist.* 246. dicat: *Vacuantur urbes, & castella, & pene jam non inveniunt, quem apprehendant septem mulieres virum unum, adeo ubique viduæ vivis remanent viris.*

XIII. Hinc ulterius colligitur, qua ratione hæc indulgentia, sive potius Pœnitentiæ Canonicæ commutatio, occasio fuerit abrogationis Pœnitentiæ Canonicæ, & Canonum Pœnitentialium, dum plerique, omissa Canonica Pœnitentia, expeditionem hanc suscipiebant.

Sed hæc abrogatio majus incrementum adhuc cœpit, quando ea remissio etiam facta fuit iis, qui cum legitime impediti *personaliter* ad expeditionem non pergebant, saltem militem suis sumptibus eo mittebant, & alebant. Quis enim hos sumptus ferre non maluisset, quam multorum annorum laboriosam illam pœnitentiam ad præscriptum Canonum subire?

XIV. Ex hac Indulgentia altera sequuta est remissionis, seu Indulgentiæ species, sive formula.

Cum enim jam invaluisset, & persuasum esset, licere integram pœnitentiam remittere, & omnium peccatorum remissionem dare iis, qui pecuniam contulissent in expeditionem contra Infideles, aut Hæreticos, non apparebat, cur non liceret quoque integram, aut saltem partem pœnitentiæ remittere illi, qui eleemosynam conferret in aliud pium opus; verbigratia, ædificationem, aut reparationem Ecclesiæ, Monasterii, hospitalis, alteriusve ædificii Ecclesiastici.

XV. Formula hujus *Indulgentiæ* erat: ,, Qui denarium in ædi- ,, ficationem, aut reparationem hujus Ecclesiæ, aut Oratorii ,, contulerit, tertiam, vel quartam, &c. partem pœnitentiarum ,, imponendarum illi in Domino relaxamus.

Ita refert Morinus *lib.* 10. *cap.* 20. *num.* 2. qui & ibidem monet, quod eodem tempore extensa fuerit ista relaxatio ad res sæculares, pontium, itinerum, rerumque similium refectionem.

Denique Indulgentia hæc extensa fuit ad alia pietatis opera; verbi gratia, visitationem alicujus Ecclesiæ cum obligatione ibidem orandi ad intentionem concedentis Indulgentiam, & tenorem Bullæ indulgentialis.

XVI. Notat Morinus, quod ,, hæc relaxatio merito dici pos- ,, sit causa remissarum, & tandem obsoletarum pœnitentiarum ,, Canonicarum. Quis enim longissimis, & durissimis pœniten- ,, tiis nocte diuque incumbere velit, qui uno denario, aut etiam ,, obolo juxta Episcopi mandatum erogato, tertiæ Pœnitentia- ,, rum Canonicarum parti summa quadrantis satisfacit, & tri- ,, plicato denario totam summam albo expungit? Quidquid sub- ,, tiliter dicatur, & disputetur, hoc axiomate posito difficillime Pœni-

(a) Id est, non aurea pro æreis permutabant.

„ Pœnitentiæ Canonicæ actio persuadebitur , cum ad se ab ea
„ redimendum tam facile, & parabile unicuique præsto semper
„ sit remedium. Stupidissimus quisque ad hanc consequentiam in-
„ telligendam idoneus est. Quis vero quæ contra subtiliter op-
„ poni possunt, animo capit? Hoc paulo post demonstravit ex-
„ perientia, & in hunc usque diem demonstrat.

XVII. Hactenus Morinus *lib.* 10. *cap.* 20. *num.* 3. qui & *n.* 8. advertit , hunc remissionum usum demum circa tempora Petri Cantoris , id est , circa medium sæculi XII. ortum habuisse; „ brevi tamen licet multi contradicerent, alii varie de iis , earumque effectu dubitarent, magnos progressus fecisse. Nec hoc „ creditu difficile est , cum lucrum temporale, & maxima commoda in Ecclesiarum fabricas , & Episcopos hinc redundent.

XVIII. Advertit insuper ex verbis Petri Cantoris , privatos „ Episcopos certatim hanc consuetudinem stabiliisse ; sed cum „ scribebat Cantor , Romanos Pontifices eam , quatum ille re- „ scire potuit , nondum vulgo usurpasse, & pœnitentiæ actionem „ huic relaxationi longe prætulisse.

XIX. Circa epocham exortæ hujus Indulgentialis formulæ Eruditi passim Morino assentiuntur; atque fatentur nullum authenticum illius monumentum sæculo duodecimo antiquius hactenus repertum esse.

XX. Scribit quidem Guillelmus Altisiodorensis in summa *lib.* 4. *tract.* 6. *cap.* 9. his verbis : „ Sanct. Gregorius instituit Romæ „ ejusmodi relaxationes , (nimirum quæ dantur visitantibus Ecclesias Stationum) & si aliquis est Romæ per quadragesimam, „ habet de relaxationibus plusquam quinquaginta annos “. Plures celebres Scholastici idipsum post Altisiodorensem scripserunt , & in probationem hujus indulgentialis formulæ adduxerant.

Sed uti advertit Morinus apud S. Gregorium ista nunquam occurrunt ; nec quid aliud quod aliquatenus id confirmet . Et si hujusmodi Indulgentiarum formula usitata fuisset tempore Sancti Gregorii , indubie ob suam commoditatem , & utilitatem frequentissima fuisset; cum tamen nec eo tempore, nec multis ante & post sæculis ulla memoria , ullum vestigium , ulla umbra illius occurrat.

Ad auctoritatem Scholasticorum , qui fidem Altisiodorensis secuti sunt, respondet: *Quis nescit qua critice valerent in antiquis operibus discernendis , & dispungendis plerique istorum sæculorum auctores ?*

XXI. Admodum verisimile est hunc Scholasticos vulgarem, qui tunc erat , errorem sequutos fuisse.

Cum enim sæculo XIII. Pontifices soliti essent dare aliquas *Indulgentias* Ecclesias Stationarias visitantibus ; atque apud Joannem Diaconum legeretur , Sanctum Gregorium *Stationes per Basilicas , vel beatorum Martyrum cœmeteria ordinasse* , vulgus ex præsentibus de præteritis judicans , supposuit , Sanctum Gregorium Stationes ordinando , etiam Indulgentias concessisse; quemadmodum a posterioribus Pontificibus factum viderat.

Scholastici , qui facta non examinabant juxta regulas historiæ aut critices , sed ad sua principia Theologica , facile recipiebant quidquid vulgo credebatur , modo principiis suis Theologicis haud repugnaret.

XXII. Nonnulli cum Baronio credunt a Leone III. sub initium sæculi IX. Indulgentias similes concessas: idque ex fide Epistolæ S. Ludgeri Episcopi Monasteriensis , quæ extat ad calcem vitæ Sancti Ludgeri ad diem 26. Martii apud Bollandum : in qua scribitur , Leonem III. anno 803. venisse ad Carolum Magnum, multas Ecclesias, Cappellas, & Altaria consecrasse , *ubique Indulgentias concedendo*; ac dein Leonem Papam cum Carolo Imperatore *Verdum* se contulisse , ac ibidem Sanct. Swibertum in Catalogum Sanctorum retulisse : *Obtulit autem* , ait , *idem Sanctus Papa eidem Ecclesiæ speciales Indulgentias* cunctis *Fidelibus celebrantibus festum Sancti Svviberti , & ad divina confluentibus*.

XXIII. Verum hujus Epistolæ fides ob varia , quæ in ipsa occurrunt, apud Eruditos non tantum vacillat ; sed uno pene consensu judicatur conficta, & S. Ludgero ab aliquo recentiore supposita.

In primis enim ipsa S. Svviberti Canonizatio eo modo , & ab annis quadringentis celebrari . Certum est autem, hanc celebritatem trecentis , & minus annis post Leonem III. cœpisse : usque ad illud tempus enim simplex admodum erat Canonizationis ritus ; de quo vide dicta *part.* 1. *tit.* 22. *c.* 1. (*a*).

Adhuc auctor hujus Epistolæ sæpius recitat Episcopos, Archiepiscopos , Cardinales , & Proceres Pontifici assistentes , sed semper primo loco Cardinales collocat contra morem illius temporis , & sæculorum sequentium, ait Morinus *lib.* 10. *cap.* 20. *n.* 11. qui ibidem plura illius Epistolæ suppositionis indicia allegat , atque ex iis statuere non dubitat , *eam esse confictam ante trecentos annos , aut ut maxime quadringentos , nomine S. Ludgeri ab aliquo Verdensi Monacho in sui Monasterii commodum , & gloriam*.

XXIV. Pro antiquitate harum Indulgentiarum allegat quoque Baronius , aliique eum sequuti quemdam antiquum marmoreum lapidem, qui Romæ in Ecclesia SS. Sylvestri , & Martini extat; in quo lapide insculptum legitur , a Sergio Papa varia Sanctorum Corpora ibidem fuisse recondita ; additurque : „ Et dictus Pontifex concessit singulis ad hanc Ecclesiam venientibus , in festivitatibus illorum Sanctorum *tres annos* , & *tres quadragenas* de vera *Indulgentia*.

Verum cum in lapide non notetur æra positionis , aut insculptionis ; quis dicet , hunc lapidem positum fuisse , aut sculpturam factam tempore ejus Pontificis ? aut si lapis aliquis positus

(a) Legatur quoque quid hac de re scripserit Eruditus Pontifex Benedictus XIV. opere quod de Canonizatione Sanctorum scripsit , quod absolvit , antequam Pontificia dignitate insigneretur.

fuerit , & inscriptio facta ; quis scit , an successu temporis lapide trito , & litteris exesis , lapis renovatus , & inscriptio alia insculpta non fuerit ; præsertim , quia Anastasius Bibliothecarius in vita hujus Pontificis referens hunc Pontificem , Ecclesiam in meliorem , & pulchiorem statum a fundamentis perfecisse ; atque in eadem ipsum plura Sanctorum (quorum nomina exprimit) corpora condidisse; nullam tamen *Indulgentiarum* facit mentionem; nec non alia nonnulla ita refert , ut non obscurum sit , manu recentiore nonnulla addita fuisse ab eo qui lapidem posuit , & inscriptionem cudit ; quemadmodum pluribus probat R. P. Papebrochius in Propyleo ad Acta Sanctorum mensis Maji *Dissert.* 17.

XXV. Indulgentiæ plenariæ , quæ a S. Sylvestro concessæ dicuntur visitantibus Ecclesiam Lateranensem, nullam apud eruditos fidem merentur.

Quid enim Sylvester Papa ad ornatum Basilicarum Romanarum suo tempore , & suasu structarum contulerit , fusissime prosequitur Anastasius Bibliothecarius ; sed nec hic nec alius fide dignus Historicus , antiquus , aut novus meminit *Indulgentiæ plenariæ* , quam omnibus ad Lateranensem Basilicam venientibus largitus sit ; quemadmodum in magna tabula Basilicæ istius hodie inscriptum est . Argumentum sane , tametsi negativum , vel solum sufficiens ad falsitatem illarum *Indulgentiarum* convincendam : licet nec alia positiva de re illius falsitatis argumenta.

Anastasius enim , qui omnia donaria a Sylvestro Basilicæ isti collata retulit , potest-ne præsumi rationabiliter , fuisse silentio præteriturus donarium hoc *plenariarum Indulgentiarum* , tanto quam aliorum donariorum pretiosiorum thesaurum ?

Firmum itaque manet Morino , quem Eruditiores plerique hodie sequuntur , ante sæculum saltem XI. hujusmodi formulas Indulgentiarum nec Episcopis , multo minus Romanis Pontificibus usitatas fuisse.

XXVI. At hinc nemo concludat , Morinum ullumve Catholicum credere , *Indulgentiarum* usum duntaxat sæculo XI. in Ecclesiam notum fuisse ; aut potestatem concedendi Indulgentias ab Episcopis , & Pontificibus illo sæculo usurpatam.

Omnes enim Catholici libenter fatentur : *Indulgentiarum potestatem a Christo in Ecclesia relictam fuisse , illarumque usum Christiano populo maxime salutarem esse* , uti habet hodierna *Professio Fidei* ; atque una cum Synodo Tridentina in Decreto *De Indulgiis* , eos damnant *qui aut unutiles esse asserunt , vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant*.

Verum qua forma , & modo concessæ jam pridem fuerint ; aut quando primum hæc aliave formula usitari cœperit , ad disciplinam historiamque , nequaquam ad fidem pertinere dicunt.

XXVII. Similiter de causa ex parte dantis , de dispositione ex parte lucrantium , aliisque similibus , jam pridem , uti & hodie multæ , præsertim a Theologis quæstiones , salva fide agitantur , & discutiuntur ; quæ quia ad dogmata magis , quam ad disciplinam , aut historiam spectant , eas , ne falcem in messem alienam mittam , Theologis relinquo ; intra materiam disciplinæ , & historiæ me concludens : præsertim quia pauca , quæ a Scholasticis in hac materia Indulgentiarum agitantur , aut traduntur , ad certitudinem Fidei , & doctrinam Ecclesiæ Catholicæ pertingunt ; uti ostendit Veronius in *Regula Fidei* a Walemburgicis probata , & adoptata , ac sufficienter insinuat Episcopus Meldensis (*a*) in Expositione doctrinæ Ecclesiæ Catholicæ a variis Cardinalibus , Episcopis , & Prælatis , nec non speciali *Brevi* Innocentii XI. probata ac laudata , in qua de Indulgentiis tanquam doctrinam Ecclesiæ Catholicæ hæc duntaxat proponit : „ Cum aspera pec- „ catoribus , & laboriosa opera injungit , iique illa submisso ani- „ mo subeunt , ea dicitur satisfactio : cum autem propter exi- „ miam Pœnitentium pietatem , aliave bona opera , quæ iis ipsa „ præscripserit , e debita aliquid ipsis pœna remittit , ea dicitur „ indulgentia . Nihil aliud de Indulgentiis credendum proponit „ Tridentina Synodus , quam *potestatem eas conferendi a Christo* „ *Ecclesiæ concessam esse , earumque usum esse salutarem* . Addit- „ que : *retinendum illum , adhibita tamen moderatione , ne nimia* „ *facilitate* Ecclesiastica disciplina *enervetur* “ . Unde patet Indulgentiarum dispensandarum modum ad disciplinam pertinere.

C A P U T II.

Iterum discutiuntur variæ Indulgentiarum species , earum effectus , & incommoda exponuntur.

(a) Id est , doctissimus Benignus Bossuet.

12. *Limites, quibus contineri debent Theologi, ubi de indulgentiis disputant.*

☞ I. SUPERIORI capite *n.* 5. exposita est indulgentiarum species, quam Patres Nicæni, & Ancyrani suis canonibus quarto sæculo expresserunt. Ea quoque sequentibus proxime sæculi nota fuisse videtur: sub medium sæculi noni adhuc in usu fuisse constat ex Synodo Regiaticina, seu potius in urbe Regia Ticino celebrata *anno* 850. uti prælers tit. *tom.* 8. Conciliorum generalium *col.* 61. in qua *c.* 7. decernitur, quod *oporteat per oppida singula villasque curam gerere Presbyteros, qualiter Pœnitentes impositam sibi abstinentiæ formam custodiant, & utrum eleemosynam largiantur, vel aliis remissionem peccatorum promerentibus piis operibus inserviant, & qua cordis contritione, vel lamentatione seipsos afficiant, ut hac consideratione pœnitudinis tempus rationalem possit accipere terminum, & vel extendatur, si pœnitens negligenter injunctam prosecutus est, vel brevietur, si desideranter veniæ placationem studuit promoveri.*

Si hæc erga pœnitentes hodie esset Presbyterorum cura & vigilantia, eaque moderatione tempora pœnitentiæ, ejusque opera abbreviarentur, indubie major apparet indulgentiarum, & pœnitentiarum fructus, scilicet vera peccatorum conversio.

II. Verum ea Presbyterorum vigilantia in imponendis, & exigendis pœnitentiis sensim sine sensu deferbuit. Labente sæculo IX. invaluit usus canonicas pœnitentias redimendi, piis quibusdam operibus, quales erant preces vocales, eleemosynæ pauperibus datæ: redemptionem factam precibus & eleemosynis recenset Concilium Triburiense ann. 895 celebratum. De iis Abbas Regino in veteri collectione, quam Morinus manuscriptam vidit, hæc habet: *Si quis non potuerit jejunare, & habuerit unde possit redimere; si dives fuerit, pro septem hebdomadibus det solidos viginti: si non habuerit tantum unde dare possit, det solidos decem, si autem multum pauper fuerit, det solidos tres . . . . . pro uno mense, quod in pane, & aqua pœnitere debet aliquis, psalmos decantet mille ducentos genu flexo, & si non genu flexo, mille sexcentos & octoginta.*

III. Ea pœnitentiarum redemptio dedit occasionem redimendi peregrinationibus satisfactionem publicam; quapropter exeunte sæculo undecimo adæquata satisfactionis canonicæ relaxatio, iis indulta est, qui peregrinationem, seu expeditionem Hierosolymitanam contra Saracenos aggrederentur.

Circa XII. sæculum pœnitentia publica redimi cœpit pecuniis ad ædificationem templorum datis. Hac via Mauritius Episcopus Parisiensis ingens illud, quod Parisiis templum visitur, B. Virgini Mariæ extruxit. Onere etiam pœnitentiarum Canonicarum levabantur, qui in propria cute flagellationibus cedebantur, aut qui aliis pecunias dabant, aut eos precabantur, ut isti pro ipsis se flagro verberarent. Hac de re legatur vita Sancti Dominici Loricati, quam Petrus Damianus Auctor coetaneus elucubravit: testatur enim, quod Beat. Dominicus aliorum pœnitentiam trium aut amplius annorum redimeret seipsum flagellando, ita ut uno quoque die semel aut bis Psalterium recitaret, sibi utraque manu acciduando contin a flagella. Id enim Petrus Damianus asserit *capit.* 7. ubi expresse docet novam pœnitentias computandi rationem, & quomodo quinquaginta, vel centum annorum satisfactionea paucis diebus redimerentur (*a*).

IV. Ecclesia permiserat quidem arbitrio & discretioni Episcoporum abbreviare tempora pœnitentiæ, vel ejus opera mitigare, aut in alia commutare, prout id saluti pœnitentium pro eorum conditione congruere videretur, exemplo Apostoli rogantis Corinthios mitius, & indulgentius agere cum incestuoso, ne *nimia tristitia absorberetur*: sed ut pro uno eodemque opere omnibus indifferenter pœnitentibus partialis, vel totalis pœnitentiæ remissio sive indulgentia addiceretur, pristinis Patribus fuit ignotum, & uti observavit Dominus Claudius Fleury in suo sexto discursu historico num. 2. id & disciplinæ pœnitentiali in Ecclesia hactenus conservatæ erat contrarium.

V. Antea observaverat Morinus *l.* 10. *de pœnitentia*, quod formula indulgentialis, qua pœnitentiæ remissio promittebatur his, qui eleemosynas conferrent in pium aut etiam publicum aliquod opus, vel Ecclesias certis diebus visitarent, præscriptas preces ibidem recitaturi, fuerit canonicarum pœnitentiarum omnimoda abolitio, & Canonum pœnitentialium obliteratio.

VI. Rationes, quibus ejus temporis Doctores eam indulgentialem formulam hactenus ignotam sustinerent, exponit Guillelmus Episcopus Parisiensis in tractatu *de Sacramento Ordinis cap.* 13. *tom.* 1. operum *pag.* 551. Edit. Londinensis *anni* 1674.

In primis pro fundamento harum indulgentiarum ponit; „ quod cujus potestas est Pœnitentiales satisfactiones injungere, „ ejusdem est eas augere, minuere, & mutare, prout ad Dei „ honorificentiam, & ad animarum salutem, & ad publicam, „ & specialem utilitatem viderit expedire.

Hoc præmisso fundamento concludit: „ Quare & pœnitentia- „ lem afflictionem in eleemosynas, & orationes, & in omne „ quod Deo magis acceptum viderit esse, licitum est Prælato, „ suæque potestatis est & officii mutare, prout ipsi pœnitenti „ aut Ecclesiæ, de qua est, aut civitati, aut patriæ, aut toti „ Ecclesiæ viderit expedire.

Post hæc descendens ad ea, quæ in litteris, sive formulis indulgentialibus, fidelibus pro demerenda indulgentia injungi solebant, puta eleemosynas in ædificationem, vel refectionem, vel etiam ornatum alicujus Basilicæ, &c. subjicit: „ Manifestum „ est, quod & major honor Deo sit, majorque utilitas anima- „ bus, ut sacrificiis, & orationibus assidue succurratur, Sancto- „ rum suffragiis, qui quæcumque voluerint, apud Dominum pos- „ sunt, die ac nocte ab eis impetrentur, in qua incessanter ho- „ stes invisibiles impugnentur, cæteraque bona, quæ numera- „ vimus, & nominavimus ibi sine intermissione animabus im- „ pendantur, major, inquam, est honor Deo, majorque anima- „ bus utilitas, quam quantacumque afflictionum pœnitentialium „ carnificina: Episcopalis ergo potestatis & officii est, carnificia- „ lem illam afflictionem quantamcumque sive pro parte, sive pro „ toto, sicut expedire viderit, in hujusmodi bonum vel simile, „ vel etiam alterius modi, quod publica requirit utilitas, com- „ mutare amplius, quia omnis servus bona Domini sui in hono- „ rem ipsius & gloriam, & regni vel domus suæ utilitatem te- „ netur expendere, & ubi majorem vel honorem, vel utilita- „ tem, vel ambos videt, ibi largius, cum ejus fidei commissa sit „ eorum dispensatio, additiones aut diminutiones, commutatio- „ nes, & relaxationes pœnitentialium satisfactionum Prælatis „ indubitanter commissæ sunt: manifestum ergo est ad eos perti- „ nere, ut bona illa, quæ nominavimus, expendant largius aut „ parcius, prout negotia vel opera ex parvitate, vel magnitu- „ dine divini honoris, spiritualisque utilitatis plus aut minus „ requisierint: & propter hoc quia maximus Dei honor est in „ terra Christiana Religio maximaque animarum utilitas & pri- „ vata & publica: certum est, quod pro ea plantanda, conser- „ vanda, amplianda, & defendenda, necesse habent hujusmodi „ expendere præfati servi Dei de prænominatis bonis quidquid „ prædictæ necessitates requirunt: necesse ergo habent relaxatio- „ nes, diminutiones, commutationes pœnitentiarum facere, „ quantumcumque requirit plantatio, conservatio, amplificatio, „ defensioque Christianæ Religionis sive ultra mare, sive in Pro- „ vincia, sive alibi ubicumque: & hæc est causa propter quam „ largissimæ indulgentiæ fiunt ab Ecclesia pro subsidio terræ san- „ ctæ, & generaliter contra inimicos Fidei, & Christianæ Re- „ ligionis. Amplius. Si Rex, vel Princeps bellum habeat, dat „ potestatem ducibus suis perquirendi, & conducendi bellatores, „ dignisque stipendiis remunerandi. Quia ergo Rex regum, & „ Dominus dominantium Christus bellum habuit a tempore quo „ cœpit Ecclesia, bellum, inquam, non solum spirituale, sed „ etiam litterale, seu corporale, sive materiale contra hæreti- „ cos, & alios christianæ Religionis inimicos, videlicet Paga- „ nos, & a tempore Machometi Saracenos, necessario dedit po- „ testatem ducibus suis, id est, Prælatis, perquirendi bellatores „ materiales, & congruis stipendiis remunerandi: Quid autem „ est prædicare indulgentias, & promittere hujusmodi bellatori- „ bus, nisi eos perquirere, & conducere Regi Regum Christo „ Domino? Et quid est pœnitentias eis injunctas remittere nisi „ partem aliquam stipendiorum eis dare? Quemadmodum stipen- „ dia peccati mors, sicut legitur 6. ad Rom. sic stipendia hujus- „ modi bellatorum pro maxima & nobilissima sui parte, remu- „ neratio æterna erit ... Indulgentiæ autem, quæ fiunt pro Ba- „ silicis vel ampliandis, vel qualibet alio modo meliorandis, „ etiam propriam probationem habent: cum enim quilibet San- „ ctorum majoris incomparabilis gratiæ sit apud Deum, quam „ quilibet servus malus apud dominum suum, vel etiam amicus „ apud amicum. Manifestum autem est impetrare unumquemque „ servum gratiolum a domino suo, vel amicum ab amico: in- „ numeras ergo remissiones peccatorum, & pœnitentiarum inæ- „ stimabiliter veneratoribus ac cultoribus suis a largissimo bo- „ norum omnium largitore Deo Sanctos impetrare verisimile est. „ Et si isti ex igniculo dilectionis & stilla benevolentiæ ita sol- „ liciti sunt pro necessitatibus charorum suorum, quanto fortius „ Sancti ex camino charitatis, quo toti ardent, & diluvio re- „ dundantissimo benevolentiæ, quo toti defluunt, solliciti erunt „ pro necessitatibus sibi devotorum seque venerantium atque co- „ lentium .... Indulgentiæ vero, quæ fiunt pro pontibus ædifi- „ candis, pro viis sternendis, sive pro pavimentis, sive faciendis „ aut meliorandis illam habent rationem per se propriam. Quia er- „ go licet unicuique Dispensatori conducere operarios ad agenda „ opera domini sui: Dispensatores autem in domo Dei magna, quæ „ est Ecclesia, Prælati sunt: licet ergo Prælatis conducere opera- „ rios ad prælata opera quocumque pretio quo cum eis convenerint, „ sive indulgentiarum, & remissionum, sive alterius cujuscumque „ rei; laborantibus autem in hujusmodi operibus possunt Prælati „ Ecclesiarum dare indulgentias quas viderint expedire. Communis „ autem ratio, seu probatio de indulgentiis istis & eis, quæ fiunt „ Benefactoribus Religiosorum, est ipsa communicatio; serviunt „ enim hujusmodi peregrinantibus, & aliis propter pias causas „ iter agentibus.

VII. Rationes in justificationem harum indulgentiarum per Guillelmum Parisiensem brevi compendio referens D. Claudius Fleury in suo quarto discursu historico n. 16. reflectit, quod (*a*) *si hæ rationes essent solidæ, debuissent movere sanctos Episcopos priorum sæculorum, qui Ecclesiæ præfuerunt, & determinaverunt pœnitentias canonicas: sed* (ait) *hi longius prospiciebant, & comprehendebant ipsi, Deum infinities plus honorari per morum puritatem, & virtutem Christianorum, quam per constructionem, & decorationem templorum materialium, cantum, cæremonias; & omnem cultum exteriorem, qui non est nisi cortex Religionis, cujus anima, & essentia est virtus.*

„ Cum autem (pergit idem Historicus) (*b*) major numerus „ Chri-

(a) Quæ n. 2. & 3. relata sunt de redemptione pœnitentiarum, ea fuerunt excerpta ex Epistola, quam D. Van-Espen die 21. Octobris 1699. ad R. P. Esterlin scripsit: ut legitur in autographo, quod in Biblioth. S. Genovefæ asservatur.

(a) *Ces raisons, si elles étoient solides, auroient dû toucher les saints Evêques des premiers siècles qui avoient établi les pénitences canoniques; mais ils portoient leur vues plus loin. Ils comprenoient que Dieu est infiniment plus honoré par la pureté des mœurs & la vertu des Chrétiens, que par la construction & l'ornement des Eglises matérielles, le chant, les cérémonies, & tout le culte extérieur, qui n'est que l'écorce de la Religion, dont l'ame & l'essentiel est la vertu.*

(b) *Comme les Chrétiens, pour la plupart, ne sont pas assez heureux pour conserver*

,, Christianorum non conservet innocentiam baptismalem, hi sapientissimi Pastores ab Apostolis instructi, summo studio inquirebant media opportuniora, & efficaciora ad lapsos peccatores convertendos, & a relapsu præservandos.

,, Porro utiliora remedia non invenerunt, quam si ipsi Pœnitentes cogerentur pro perpetratis delictis seipsos voluntarie punire proprio corpore per jejunia, vigilias, solitudinem, silentium, & omnium oblectamentorum rejectionem; ipsæque eorum piæ resolutiones oratione, & veritatum æternarum meditatione firmarentur; ac denique exercitia hæc per longa temporum spatia protraherentur, ut interea de solida conversione securitas haberetur.

,, Nec dubium quin hæc a Patribus præfixa pœnitentiæ tempora, & pia exercitia directius tenderent ad veram cordis conversionem, & humiliationem, & consequenter magis ad gloriam Dei (cui præ cæteri placet cor contritum & humiliatum) quam eleemosyna in ædificationem aut ornatum Ecclesiæ alicujus materialis collata.

,, Et sane si experientiæ credamus, nunquam Christiani sanctiores fuere, quam dum pœnitentiæ canonicæ maxime viguerunt: ubi e contra nunquam fuerunt magis corrupti, quam ab eo tempore quo pœnitentialis disciplina abolita fuit.

Hæc ille; qui & in suo sexto discursu historico ostendit, quam parum conveniret pœnitentibus in compensationem pœnitentiarum canonicarum injungere iter Hierosolymitanum, sive susceptionem militiæ: recteque reflectit, quod sancti Patres inter opera pœnitentiæ injunxerint pœnitentibus cessationem ab armis, & militia.

VIII. Canonicorum Pœnitentiarum raritati, vel etiam oblivioni contulerunt indulgentiæ *stationariæ*; earum origo antiquior non videtur XIII. sæculo. Nam quod de communi vulgi errore circa Indulgentias *Stationarias* per sanctum Gregorium concessas notavit Morinus, ut *numero* 21. *cap.* præcedentis retulimus pluribus prosecutus est Daniel Papebrochius in suo Conatu chronico-historico *Dissert.* 17. *subjecta vitæ Sergii II.* ubi præterea notat, quod postquam communem vulgi errorem de Indulgentiis *Stationariis* per sanctum Gregorium concessis, amplexi essent Theologi Scholastici, *mirum non sit si disciplinis ipsorum conformatos Pontifices, etiam in eo puncto (quod alioquin non Theologicum, sed Historicum erat) sua auctoritate pertransierint, eo tempore quo nemo adhuc applicabat animum eruderandis Antiquitatibus Ecclesiasticis, sacrarumque cæremoniarum originibus illustrandis.*

Hinc ulterius concludit, nec mirum esse quod Bonifacius VIII. Pontificatus sui anno 3. Christi autem 1298. non dubitaverit in hunc modum scribere: ,, frequenti considerationis indagine perlustramus, & intra claustra pectoris sollicita meditatione discutimus, qualiter Doctor optimus, Ecclesiæ sanctæ lumen beatus Gregorius dum adhuc in terris gereret vices Christi, Patriarchalibus, & aliis ejusdem urbis Ecclesiis primo (prout tradit *Antiquitas*) & alii postmodum Romani Pontifices .... de Apostolicæ Sedis liberalitate munifica diversorum tenorem *Stationarias indulgentias* concesserint.

Porro evidens est Bonifacium non dubitasse, quin a sancto Gregorio institutæ non tantum essent *Stationes*; sed & visitantibus Ecclesias *Stationarias* Indulgentias fuisse ab ipso concessas.

Hinc discimus, uti recte ibidem advertit Papebrochius, ,, *Pontifici etiam frequenti considerationis indagine aliquid perlustranti, & intra claustra pectoris sollicita meditatione discutienti, in iis, quæ pure historica sunt, obrepere posse quidquam.*

IX. Aliæ sunt Indulgentiarum species, quarum antiquitatem libere discutiunt Theologi, sicut eadem libertate plurimas de Indulgentiarum materia movent quæstiones; nam paucæ admodum fidei certitudinem attingunt; inde contigisse verisimile est, durante Concilio Tridentino, materiam *Indulgentiarum* sæpius, & acriter inter Theologos, & Patres Concilii fuisse agitatam; plurimasque fuisse super ea exortas difficultates; præsertim unde effectus Indulgentiarum esset petendus, & quis earum esset effectus.

Ob Patrum, & Theologorum dissentiones contigit, quod in hac materia Indulgentiarum nihil definitum, nullumque Decretum editum legatur ante instantem finem, & conclusionem Concilii; postquam ,, Episcopus Mutinensis Patres monuit, si de Indulgentiis tractationem instituere vellent eum in modum, quo de justificatione tractatum esset, causis omnibus consideratis, & quæstionibus excussis, rem fore longam admodum, & difficilem, multumque temporis desiderantem: neque enim caput illud satis dilucide explicari posse, nisi prius illud constitutum sit, an sint absolutiones, an vero compensationes, & suffragia, & utrum pœnas tantum a Confessore impositas remittant, an qualcumque debitas. Itidem an thesaurus, qui fundamenti loco substernitur, ex solis Christi meritis constet, an vero opus sit insuper meritis Sanctorum, an dari possit sine ulla accipientis opera; an ad mortuos etiam se extendant, & alia non minoris difficultatis.

X. *Verum ad hæc determinanda (pergebat Episcopus) Ecclesiam earum concedendarum potestatem habere, semperque eas concessisse, quodque perquam utiles sint fidelibus eas digne percipientibus, tanta disputatione opus non esse; constat enim auctoritatem eas concedendi in sacris Litteris haberi, usum continuatum ex Traditione Apostolica, & Conciliorum auctoritate, totiusque materiæ dilucidam cognitionem ex concordi doctrina Theologorum Scholasticorum. Hisce de rebus confici posse Decretum nullis difficultatibus obnoxium.* Ita refertur ab Historico Concilii Tridentini, qui & addit. *Hæc sententia magno coronæ assensu accepta est, deputatusque ipse est cum aliis Episcopis, & Fratribus ad Decretum in hanc sententiam formandum, adjuncta ad abusus tollendos provisionem.*

Et sane Decretum Concilii manifeste probat juxta mentem, & monitum hujus Episcopi, Patres Concilii doctrinam de Indulgentiis ita expressisse, ut a quæstionibus, & difficultatibus in hac materia Indulgentiarum, præsertim quoad earum effectum, seu valorem inter Theologos agitatis, omnino abstinuerit.

XI. Hoc indubie intelligens Doctissimus Bossuet Episcopus Meldensis in sua expositione fidei, tanta moderatione locutus est de hac materia Indulgentiarum, ut dicere non dubitaverit, quod nihil aliud de Indulgentiis credendum proponat Tridentina Synodus, quam *potestatem eas conferendi a Christo Ecclesiæ concessam esse, earumque usum esse salutarem.*

Quin ex verbis hujus Episcopi Meldensis *cap.* 1. *num.* 17. relatis manifestum est ipsum existimasse *Indulgentiam* unice consistere in condonatione, sive remissione pœnitentiæ, in satisfactionem criminum pœnitentibus impositæ; quæ est illa species Indulgentiæ, cujus meminere Canones Nicæni, Ancyrani, aliique veteres Canones, de qua specie Indulgentiarum actum est *num.* 4. *cap.* 1.

XII. Nec mirum; quandoquidem nec in Decretali, quæ refertur in *cap.* 14. *tit. De Pœnitentiis, & Remissionibus*, sub nomine Innocentii III. in Concilio Lateranensi, aperte dicatur *Indulgentiam* in hac pœnæ sive pœnitentiæ remissione proprie consistere: præfigens enim terminos, intra quos auctoritas Episcoporum in concedendis Indulgentiis se continere deberet, expresse declarat, ut tempus ibidem præfixum *de injunctis pœnitentiis indultu remissio non excedat*. Si Theologi Controversistæ se intra hos limites continerent, minor ipsis esset cum adversariis in hac materia difficultas.

CAPUT III.

De Moderato Indulgentiarum usu.

1 *Apostolus magna usus moderatione in concessione Indulgentiæ.*
2 *Hanc sequutæ pristinæ Synodi.*
3 *Ne hic excederent Episcopi Pœnitentibus sedulo invigilabant.*
4 *Ut moderatio hæc servaretur, jubentur Martyres, priusquam dent libellos, statum Pœnitentium expendere.*
5 *Arguuntur Martyres, qui sine prævio examine libellos tradunt.*
6 *Martyres de disciplina Ecclesiæ per Diaconos instruebantur.*
7 *Libelli non dandi nisi iis, qui erant satisfactioni* proximi.
8 *Non omnibus libellos Martyrum habentibus Indulgentia dabatur.*
9 *Episcopi libellos Martyrum examinabant; & nonnisi prævia matura discussione, Indulgentia dabatur.*
10. *Indulgentia extra casum imminentis mortis, non nisi sedata persecutione, & post mortem Martyrum dabatur: & quare?*
11 *Hæc species Indulgentiæ quando desierit?*
12 *Sæculo* XII. *cœperunt Episcopi aliqui in dandis Indulgentiis excedere; & quæ ratio excessus?*
13 *Romani Pontifices in dandis Indulgentiis etiam sæculo* XII. *moderationem tenuerunt.*
14 *Indulgentiæ aliquot centenorum, aut millium annorum fictitiæ.*
15 *Romani Pontifices applicationem Indulgentiarum aliquando commiserunt Episcopis: & quare?*
16 *Morini reflexio in Gelasii Epistolam modeste confutatur.*
17 *Concilium Lateranense culpat excessum indulgentiarum.*
18. *Episcoporum auctoritas in dandis Indulgentiis per Concilium restricta.*
19 *Concilium excitavit Episcopos ad moderationem exemplo Pontificum Romanorum.*
20 *Ostenditur Pontifices etiam sæculo* XIII. *parce dedisse Indulgentias; sed sensim fuisse liberaliores.*
21 *Ostenditur exemplo Indulgentiarum concessarum in canonizatione Sanctorum.*
22 *Sixto IV. Indulgentias nimias a se, & a Prædecessoribus indultas restrinxit: & quare?*
23 *Quare ægre debita moderatio in usu Indulgentiarum obtineri potuerit?*
24 *Moderationem juxta veterem usum servari voluit Synodus Tridentina.*
25 *Synodi nolunt adhiberi fidem libellis promittentibus plurimas Indulgentias ex levissimis causis.*
26 *Merito Parochi hodie de his populum monent.*
27 *Hallucinantur, & nocent peccatoribus, qui tempore Indulgentiarum pro gravibus peccatis imponunt leves pœnitentias.*
28 *Regula Cancellariæ volens exprimi Indulgentias anteriores.*
29 *Quomodo hæc regula mutata?*
30 *Regula Cancellariæ vitans dari Indulgentias* adinstar.
31 *Congregatio Indulgentiis concedendis, & examinandis præposita.*

I. APOSTOLUM Paulum Corinthio incestuoso Indulgentiam dedisse ostendimus capite primo: ,, at non nisi post afflictionem

server l'innocence baptismale; ces sages Pasteurs, instruits par les Apostres avoient étudié tous les moyens possibles de relever les pecheurs, & de les préserver des rechutes, & n'avoient point trouvé de meilleurs remédes, que de les engager à se punir eux-mêmes en leurs propres personnes, par des jeûnes, des veilles, la retraite, le silence, le retranchement de tous les plaisirs: d'affermir leurs bonnes résolutions par la priere & la méditation des veritez éternelles: enfin, de continuer ces exercices pendant longtems pour s'assurer de la solidité des conversions ..... Ces pratiques tendoient plus directement au salut des ames & par consequent à la gloire de Dieu, que des aumones pour le batiment & la decoration d'une Eglise. Enfin croyons en l'expérience: jamais les Chrétiens n'ont été plus saints que lorsque les pénitences canoniques ont été le plus en vigueur, jamais ils n'ont été plus corrompus, que depuis qu'elles sont abolies.

„ tiem Pœnitentiæ tam gravem, ut ex ea desperationis pericu- „ lum metueretur, illi Corinthio residuum donat Pœnitentiæ „ ait Estius in IV. *Sent. Dist.* 20. §. 10. Unde intelligitur, quanta moderatione hæc Apostolica Indulgentia concessa fuerit.

II. Eam attendentia antiqua Concilia declararunt quidem, Episcopis esse potestatem dandi Pœnitentibus Indulgentiam, seu remissionem: at cum summa moderatione, & circumspectione eam concedendam monuerunt.

Statuimus ut Episcopi, modo conversationis examinato, potestatem habeant vel utendi clementia, *vel plus temporis adjiciendi*: ait Synodus Ancyrana *Can.* 5. additque: *Ante omnia autem, & precedens vita, & quæ consecuta est, examinetur, & sic eis* clementia *impetiatur*.

Idipsum indicat Canon 12. Nicænus, permittens iis Pœnitentibus Indulgentiam concedi, sive *humanius* cum illis agi: *quicumque, & metu, & lacrymis, & tolerantia, & bonis operibus, conversionem opere, & non tantum habitu ostendunt* (a).

Recte proinde Estius post supra citata verba immediate subjungit: *Et vetera Concilia statuunt circa eos Pœnitentes* humanius *aliquid cogitandum, qui cum omni tempore, & lacrymis perseverantibus conversationem bonam ostendissent*.

III. Hinc tanta jam pridem fuit Episcoporum vigilantia ac diligentia, ut modum conversandi, peragendique statutam Pœnitentiam ipsorum Pœnitentium probe noscerent. Idcirco Presbyteros vel Diaconos constituebant, qui continuo Pœnitentibus invigilarent, eorumque curam agerent, atque statuto tempore de conversatione, & statu Pœnitentium sine odio, aut humano affectu sincerum testimonium Episcopis darent: quo Episcopi intelligerent quam clementiam, seu indulgentiam attento modo conversationis, & statu Pœnitentium, dare conveniret.

IV. Hæc moderatio ut servaretur in largiendis Indulgentiis ad *preces* Martyrum, in primis Episcopi volebant, ut Martyres lapsorum personas, & criminum qualitates diligenter expenderent, antequam Indulgentiæ beneficium pollicerentur, sive *libellos* darent.

Unde ad Martyres scribit Cyprianus *Epist.* 10. *Oro vos, quibus possum precibus, ut Evangelii memores, & considerantes, quæ & qualia in præteritum antecessores vestri Martyres concesserint, quam* solliciti *in omnibus fuerint, vos quoque* sollicite, *&* caute *petentium desideria* ponderetis. *Ipsorum quoque* delictorum genera, *&* qualitates *cogitetis, ne si quid abrupte, & indigne vel a vobis promissum, vel a nobis factum fuerit, apud Gentiles quoque ipsos Ecclesia nostra erubescere incipiat*.

V. Cum quidam Lucianus, & ipse *unus de Confessoribus fide quidem calidus, & virtute robustus, minus tamen Dominica lectione fundatus* (ut de ipso scribit Cyprianus *Epist.* 23. his non attentis, promiscue sine examine lapsis pacem dedisset, graviter a Cypriano reprenditur; uti & a Clero Romano *Epist.* 30. inter Epistolas Cypriani; ubi & istam quorumdam Martyrum, seu Confessorum imprudentiam, & lapsorum, qui illa abutebantur, temeritatem acriter increpat.

VI. Et quia sub sævissima Deciana persecutione tempore S. Cypriani, magna esset copia Confessorum, hoc est, qui fidei causa in carceribus detinebantur, etiam plures idiotæ, nec litteras callentes, & disciplinæ Ecclesiasticæ plane ignari inter illos inveniebantur; ideoque erant *Diaconi ad carceres commeantes, qui Martyrum desideria consiliis suis, & Scripturarum præceptis gubernarent*; teste Cypriano *Epist.* 10. ne Martyres temere, nec satis moderate hos *libellos* Indulgentiarum annuerent.

Eamdem ob causam in libellis *nominatim* designari volebant a Martyribus, quibus pacem, seu Indulgentiam dari rogarent. *Sed & illud* (*ait eadem Epistola* 10.) *ad diligentiam vestram redigere, & emendare debetis, ut* nominatim *designetis eos, quibus pacem dari desideratis: audio enim a quibusdam sic libellos fieri, ut dicatur*: Communicet ille cum suis. *Quod numquam omnino a Martyribus factum est, ut* incerta, *&* cæca *petitio invidiam nobis postmodum cumulet*: late *enim patet quando dicitur*; ille cum suis, *& possunt nobis viceni, & triceni, &* amplius *offerri, qui propinqui & affines, & liberti, ac domestici esse asseverentur ejus, qui accipit libellum*.

VII. Deinde hæc notanda subjicit: „ Et ideo peto, ut eos, „ quos ipsi videtis, quos nostis, quorum *pœnitentiam satisfactioni* „ proximam conspicitis, designetis *nominatim* libello, & sic ad „ nos fidei ac disciplinæ congruentes litteras dirigatis.

En quanta circumspectione, & moderatione hos *Indulgentiarum* libellos a Martyribus dandos esse judicaverint Patres.

VIII. Nec tamen omnes, qui Martyrum libellos accipiebant, ideo Indulgentiam seu pacem consequebantur.

Martyres enim pacem lapsis non concedebant, sed Episcopis duntaxat pro lapsis supplicabant, ut ad suas preces & desideria Indulgentiam lapsis dare vellent.

IX. Porro Martyrum desideria, & preces Episcopi discutiebant, examinabantque; num his, pro quibus Martyres rogabant, ob honorem, & reverentiam Martyrum, eorumque preces, & merita, aliquid esset indulgendum; atque ante actam pœnitentiam *pax* danda foret.

Ad plebem suam scribit adversus quosdam Presbyteros Martyrum libellos exequi, & Indulgenriam dare ausos S. Cyprianus exul: *Audiant, quæso, patienter nostrum consilium, expectent regressionem nostram, ut cum ad vos per Dei misericordiam venerimus, convocati Coepiscopi plures, secundum Domini disciplinam, & Confessorum præsentiam, Beatorum Martyrum* litteras, *&* desideria examinare *possimus*". *Epist.* 12.

Rationem assignat in litteris ad Clerum suum: *Hoc enim & verecundiæ, & disciplinæ, & vitæ ipsi omnium nostrum convenit, ut Præpositi cum Clero convenientes præsente, & stantium plebe, quibus & ipsis pro fide, & timore suo honor habendus est, disponere omnia consilii communis religione possimus*. Epist. 13.

Tanta circumspectione procedendum esse in elargiendis his Indulgentiis credit Cyprianus; *ut censeat nec a se solo Primate totius Africanæ Diœceseos; ideoque nec a quovis alio Episcopo Indulgentias dandas, sed a Synodo, & quidem præsente Clero: & Stantium plebe* uti advertit Lupus in citata Dissert. procemiali *c.* 7.

X. Ulterius verisimile est, Indulgentias has datas non fuisse, nisi sedata persecutione, seu pace Ecclesiæ data, extra casum necessitatis; nec libellos Martyrum vim habuisse ante eorum obitum. Hoc non obscure indicat Cyprianus *Epist.* 10. in qua quorumdam Presbyterorum temeritatem exaggerat, quod „ contem- „ pta Domini lege, & observatione, quam Martyres, & Con- „ fessores tenendam mandant, ante *extinctum persecutionis metum* „ communicent cum lapsis, & offerant, & Eucharistiam tradant.

Metuebant enim sæviente persecutione Indulgentias dare, ne spe Indulgentiæ consequendæ minus generose, & fortiter tormenta Tyrranorum sustinerent; atque facultas veniæ, incentivum esset delinquendi.

Ante mortem Martyrum similiter difficulter eas dabant: eo quod a morte, & merito Martyrum vim suam libelli, & preces Martyrum præcipue acciperent.

XI. Hæc interim Indulgentiarum species, uti monet Morinus *l.* 9. *c.* 27. *n.* 8. cum Martyribus defecit. „ Ab eo enim tempore, „ ut Ethnicorum persecutiones desierunt, sic & Indulgentiarum „ libelli: immo Ecclesiæ monumenta post S. Cyprianum nihil „ hujusmodi commemorant.

XII. Moderationem magnam in dandis Indulgentiis ab Episcopis servatam fuisse usque ad sæculum XI. satis est in comperto; nec vix ullæ de indulgentiarum excessu ante illud sæculum querelæ apud antiquos extant.

At jam exorta, & invalescente circa hoc sæculum quinta Indulgentiarum specie, capite primo exposita, vix conveniens moderatio servari potuit; idque ob lucrum ex illius speciei Indulgentiis proveniens; adeo ut sensim ex nimia harum Indulgentiarum extensione summa disciplinæ Ecclesiasticæ collapsio, & pœnitentialis satisfactionis enervatio sequuta fuerit, uti ostendit Morinus *l.* 10. *c.* 20. quam tamen facilitatem, & effusiorem Indulgentiarum concessionem nec Ecclesia nec ipsi quoque Romani Pontifices probabant.

XIII. Romani enim Pontifices etiam sæculo XI. & XII. in elargiendis Indulgentiis moderatos, & parcos fuisse variis testimoniis ostendit Baronius. Et quidem ad annum 1177. relatis Indulgentiis *unius* anni concessis ab Alexandro III. in dedicatione majoris Altaris in Ecclesia Ferrariensi, subjicit; „ Quibus vi- „ deas usum ejus temporis concedendi per Pontifices Romanos „ Indulgentias, quæ *unius anni* terminum non excederent, præ- „ terquam in expeditione terræ sanctæ, ut constat ex aliorum „ etiam Pontificum diplomatibus.

XIV. Hæc Baronius, qui deinde quasi consequens subinfert: „ „ Quibus redarguuntur scripta, quibus proditur, concessum ab „ eodem Pontifice primis Dominicis singulorum mensium Anco- „ nitanis tantum Indulgentiarum, quantum arenæ possent cape- „ re ambæ manus simul junctæ.

Hinc obiter nota, quam a disciplina & moderatione etiam eo sæculo a Pontificibus servata, sit aliena Indulgentiarum in annos centenos, aut millenos liberalitas; quam & absurdam, & Sedi Apolicæ minime adscribendam, sed vel *mere commentitiam*, vel *imprudenter extortam* asserere non dubitat Estius in IV. *Sent. Dist.* 20. §. 20.

Similiter Dominicus Soto in IV. *Sent. Dist.* 21. *art.* 1. *q.* 2. dicit: *Quinimmo solent nonnumquam divulgari Indulgentiæ, quibus remittuntur quinque annorum millia, aut plura pœnitentiæ, & quadragenæ totidem. Ad hoc prima fronte responsio dari posset cum Gersonio Cancellario Parisiensi in suo tractatu* de absolutione Saramentali, *atque in alio* de Indulgentiis, *quod istæ* portentosæ *Indulgentiæ non emanant a Papa, sed sunt* Quæstorum imposturæ. *Quare præfatus Doctor eas* irridet. *Et revera tam immodicus excessus non est ferendus: nam audies nonnumquam Indulgentias viginti mille annorum & ampliores*.

Hactenus ille, qui deinde nonnullis interpositis quærit: *Quid de Indulgentiis* centum, *aut* mille *annorum? Dicendum* (ait) *quod hujusmodi* portenta *nunquam Papa concedere cogitavit* .... *Præterquam quod nullatenus negari potest, quin Indulgentiarum Quæstores, cum sint homines non nimis ad religionem attendentes*, deridenda *nonnumquam prædicent, qui ideo essent publica auctoritate cohibendi*.

XV. refert insuper Baronius ad annum 1118. Epistolam Gelasii Papæ II. ad *Exercitum Christianorum*, qua Indulgentiam concedit omnibus aliquid conferentibus in exercitus hujus sustentationem cum hac clausula: „ Secundum laborum, & benefi- „ ciorum suorum Ecclesiæ impensorum quantitatem, ad *Episco- „ porum arbitrium*, in quorum Parochiis degunt, pœnitentiarum „ suarum remissionem, & Indulgentiam consequantur". Littere Pontificis una cum litteris Episcopi Cæsaraugustani, quibus has Indulgentias publicavit, habentur *tom.* 10. Concil. General. *col.* 820.

Hæ ostendunt, Romanos Pontifices etiam sæculo XII. & *partiales* duntaxat Indulgentias dedisse, & insuper earum determinationem arbitrio Episcoporum commisisse. „ Non abs te sane, cum paria non sint *omnium scelera, & merita, sanitas & infirmitas* inquit Morinus *lib.* 10. *cap.* 23. *num.* 7.

☞ XVI. Verissima profecto esset Morini reflexio, & Epistolæ Gelasii convenienter applicata, si Gelasius in moderanda, vel extendenda hac Indulgentia, vel remissione voluisset pœnitentium *singulorum* conditionem, seu *sanitatem*, & *infirmitatem*, necnon *scelerum gravitatem* attendi, atque ita his mature consideratis con-

(a) Integrum Canonem, & ejus sensum diserte exponit noster Auctor in sua Dissert. de Nicæna Synodo Scholion in 12. Canonem.

conformiter ad sacros Canones, tempora pœnitentiæ contrahi, vel extendi auctoritatem Episcoporum scripsisset.

Verum Gelasius hanc scribens epistolam post inductam quartam speciem formulæ indulgentialis (de qua *cap. 1. num. 9.*) duntaxat in hac moderatione Indulgentiarum per Episcopos attendi voluit *laborem, & eleemosynarum quantitatem*, quæ in refectionem Ecclesiarum, & sustentationem Clericorum in partibus Saracenorum consistentium conferretur: „ Cæterum qui pro eodem Domini servitio, vel *laborant*, vel *laboraverint*, & qui præfatæ urbis Ecclesiæ a Saracenis, & Moabitis dirutæ, unde *deficiatur*, & *Clericis* ibi Deo famulantibus, *unde pascantur aliquid donant, vel donaverint, secundum laborum suorum, & beneficiorum suorum Ecclesiæ impensorum quantitatem, ad Episcoporum arbitrium, in quorum Parochiis degunt; pœnitentiarum suarum remissionum, & indulgentiam consequantur*.

Hanc Epistolam Gelasii Papæ, Episcopi Hispaniæ in Synodo congregati, recognoverunt, atque Indulgentiam a Gelasio propositam probarunt, eidem in hunc modum subscribentes: *hanc absolutionem facio, & confirmo*.

Cum his litteris Gelasii per Episcopos dicta forma signatis miserunt per suas respective Diœceses suos Archidiaconos, qui eleemosynas fidelium colligerent, uti ex Hieronymo Blanca in Commentariis rerum Arragonensium refert Baronius ad ann. 1118.

Proinde nequaquam obscurum est, hanc esse formulam indulgentialem, quæ sub finem sæculi XI. sedente Urbano II. induci cœpit, ac tandem labentibus sæculis dicta fuit Indulgentia *Quæstuaria* a *Quæstoribus*, qui hac formula indulgentiali ad sordidum quæstum abutabantur. De quibus *cap.* 4. agetur. ☞

XVII. Ineunte sæculo XIII. in concedendis Indulgentiis Pontifices specialem moderationem tenuisse; sed Episcopos nonnullos non parum in iis concedendis justo liberaliores fuisse testatur Concilium Lateranense IV, sub Innocentio III. in *cap.* 14. *tit. De Pœnit. & remiss.* his verbis: „ Quia per indiscretas, & superfluas Indulgentias, quas quidam Ecclesiarum Prælati facere non verentur, & claves Ecclesiæ contemnuntur, & pœnitentialis satisfactio enervatur: decernimus, ut cum dedicatur Basilica, non extendatur Indulgentia ultra annum, sive sub uno solo, sive a pluribus Episcopis dedicetur, ac deinde in anniversario dedicationis tempore 40. dies de injunctis pœnitentiis indulta remissio non excedat. Hunc quoque dierum numerum Indulgentiarum litteris præcipimus moderari, quæ pro quibuslibet casibus aliquoties conceduntur, cum Romanus Pontifex; qui plenitudinem obtinet potestatis, hoc in talibus moderamen consueverit observare.

Hic videmus, Concilium improbasse effusiorem Episcoporum in dandis Indulgentiis liberalitatem; eo quod per indiscretas, & superfluas Indulgentias *claves Ecclesiæ contemnantur, & pœnitentialis satisfactio enervetur*.

XVIII. Ut hunc excessum Episcoporum præpediret Concilium, Episcoporum in Indulgentiis dandis auctoritatem restrinxit ad annalem Indulgentiam in Ecclesiarum dedicatione, & in aliis ad 40. *dierum*; quæ restrictio & hodie servatur. Ante hanc enim restrictionem Episcopi dare poterant *plenariam* Indulgentiam, at ex illo tempore *plenaria* Indulgentia fuit Summo Pontifici reservata, ait Lupus loco citato *pag.* 638.

XIX. Denique constat, ad eam moderationem Concilium Episcopos incitasse exemplo Pontificis; dum pro ratione injunctæ moderationis addit: „ Cum Romanus Pontifex, qui plenitudinem habet potestatis hoc in talibus moderamen consueverit observare ". Constat & eam in Pontificibus moderationem probasse, dum eam imitandam Episcopis proposuit.

XX. Et sane Pontifices adhuc sæculo XIII. in Indulgentiis elargiendis non modicam moderationem servasse, ex variis illius temporis diplomatibus habetur.

Urbanus IV. instituens Festum Venerabilis an. 1264. tametsi maximo desiderio in celebritatem illius festi ferretur, ultra *centum dierum* tamen Indulgentiam horis Canonicis illius festi interessentibus non concessit. Has Indulgentias Martinus V. sæculo XV. duplicavit; quas rursus ejus immediatus Successor Eugenius IV. duplicavit per Bullam, quæ incipit *Excellentissimus* 6. in Bull. Rom.

XXI. Sæculo XIII. primum cœperunt dari Indulgentiæ in canonizatione Sanctorum; at quam parce! Primus, qui eas concessisse legitur, fuit Honorius III. qui anno 1225. in canonizatione S. Laurentii Archiepiscopi Dublinensis „ omnibus vere pœnitentibus, & confessis, qui ad Ecclesiam ubi corpus ejusdem sancti requiescit, in *die* solemnitatis ejusdem, vel intra *octavas* cum devotione accesserint ejus orationum suffragia petituri, *viginti dies* de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxavit ". In Bulla, quæ incipit *Ineffabilis* 8. in Bull. Rom.

Ejusdem sæculi anno 33. Gregorius IX. in canonizatione S. Antonii de Padua, omnibus vere pœnitentibus, & confessis sepulcrum hujus Sancti in festivitate ipsius usque ad octavam diem cum reverentia visitantibus *annum unum* de injuncta eis pœnitentia relaxavit. Bulla quæ incipit, *Cum dicat*, 4. in Bull. Rom. similem concessit in canonizatione *S.* Dominici; at paulo post in canonizatione S. Elisabeth ad *annum* addidit *dies quadraginta*.

Clemens IV, in canonizatione S. Hedvvigis Ducissæ Poloniæ anno 1267. sepulturam ejus visitantibus in die festivitatis ejusdem *annum unum*, *& quadraginta dies*; accedentibus vero ad prædictam sepulturam intra ejusdem festi *octavas*, *centum dies* de injuncta sibi pœnitentia relaxavit. Bulla quæ incipit *Exultat* 9. in Bull. Rom.

Calixtus III. sæculo XV. in canonizatione S. Vincentii Ferrerii accedentibus ad sepulcrum, & Ecclesiam hujus Sancti, *septem annos*, & totidem quadragenas de injunctis eis pœnitentiis relaxavit: uti habetur in Litteris a Pio II. expeditis, quæ continent primam Bullam hujus Papæ in Bullario Romano. His addidit Sixtus IV. eodem sæculo in canonizatione S. Bonaventuræ, *Dominicis singulis per annum dies centum*. In Bulla, quæ incipit *Superna* 21. Bull. Rom.

Deinde Leo X. in canonizatione S. Francisci de Paula anno 1519. in loco sepulturæ die depositionis suæ, videlicet 2. Aprilis Officio divino devote assistentibus perpetuo duraturam *quadraginta annorum, totidemq; quadragenarum* Indulgentiam condonavit.

Insuper dedit Indulgentiam *plenariam* omnibus, qui ipsi Officio divino ipsius solemnis canonizationis adstiterant; qualem nullus ante hunc Pontificem hujusmodi causa dedisse legitur. Quod autem hic Pontifex concessit assistentibus solemni canonizationis Officio, hoc subsequentes tandem extenderunt ad visitantes Ecclesias Sanctorum, uti hodie passim observari videmus.

Hinc perspicuum est, Pontifices etiam sæculo XIII. moderatos fuisse in concedendis Indulgentiis; sed illud manifestum est, sensim eorum in concedendis Indulgentiis liberalitatem crevisse; verissimumque esse quod notavit Christianus Lupus, posteriores Pontifices in largiendis Indulgentiis *longe liberaliores* fuisse prioribus, loco supra citato *pag.* 145.

XXII. Indulgentias nimias, & extensas tum a se, tum suis a Prædecessoribus concessas, sive importunitate multorum extortas deplorans Sixtus IV. plurimas revocavit; atque moderationem quamdam adhibuit in *Extravag. 5. De Pœnit. & Remiss. in communib.* præmissa hac ratione: „ ne cujusvis Indulgentiæ, remissionis, vel facultatis obtentu Christi Fideles procliviores ad illicita in posterum committenda reddantur; aut facilitas veniæ eis peccandi tribuat incentivum.

XXIII. At cum ex Indulgentiis præsertim quintæ speciei, quæ concedebantur iis, qui in ædificationem, vel utilitatem hujus illiusve Ecclesiæ, vel Hospitalis, vel Monasterii denarium obtulissent, notabile lucrum in Monasteria, Ecclesias, Hospitalia, aliosque de collectis illis participantes redundaret; non facile dictu, quam difficile fuerit, omnem in earum largitione, & usu excessum cohibere.

XXIV. Synodus Tridentina non tantum abusus, qui in usum Indulgentiarum ex Quæstorum avaritia, & fraudibus irrepserant, quorum occasione insigne hoc Indulgentiarum nomen ab Hæreticis blasphemabatur, emendatos & correctos voluit; sed insuper „ in his concedendis *moderationem* juxta veterem, & probatam in Ecclesia consuetudinem adhiberi cupit; ne nimia facilitate Ecclesiastica disciplina enervetur " In Decreto *De Indulgentiis*.

☞ Notandum tamen est quod Patres Tridentini non ignorarent Episcoporum auctoritatem concedendi Indulgentias a tempore Concilii Lateranensis sub Innocentio III. anno 1215. restrictam fuisse ad *dies* 40. excepto solo die Consecrationis Ecclesiæ, quo ipsis permittitur unius anni Indulgentiam concedere; quare non videtur, quod Patres in suo Decreto, tam respexerint ad Episcopos, quorum auctoritas intra moderatos terminos sciebatur conclusa, quam ad Romanam Curiam, a qua non ea moderatio, quam Synodus exoptabat adhiberi, servabatur in his Indulgentiis concedendis. ☜

Cum ergo Synodus velit *moderationem* in his concedendis juxta *veterem & probatam* in Ecclesia consuetudinem adhiberi, nemo non intelligit, quanta in iis dandis moderatio ex mente Synodi etiam hodie sit servanda; nam jam ostensum est, quam moderati fuerint Veteres in Indulgentiis dispensandis.

XXV. Hinc merito Synodus P. I. Cameracensis tit. *De Indulgentiis*, præcipit, ut Parochi populum suum diligenter admoneant, ne circumforaneis quibusdam, aut etiam impressis libellis temere fidem adhibeant, qui ex levioribus, vanis, & superstitiosis causis exorbitantes Indulgentias pollicentur: cum Indulgentiæ non nisi ex piis, & rationabilibus causis concedi debeant.

De eadem re suos pios filios monitos voluit Synodus P. I. Mechliniensis tit. *De Indulgentiis*, additque; *Potissimum, si promissiones contineat certorum effectuum, periculorum scilicet evitationem, a gladiis, a tormentis, ab aquis, a peste, aut liberationem certam a purgatorio; quemadmodum & Missis quibusdam & precibus certo numero recitandis affixas, alicubi videre licet*.

XXVI. Quam conveniens, immo necessarium sit, ut Parochi conformiter ad hæc Synodalia Decreta populum de his sæpius moneant, haud difficulter agnoscet, qui vel paulisper reflectit ad omnes illos Confraternitatum circumforaneos libellos, refertos Indulgentiis pene quotidianis, iisque vel plenariis, vel centenorum aut millium aliquot annorum, tam pro vivis, quam pro defunctis; idque levissimis ex causis, etiam frequenter cum promissione certæ liberationis ex purgatorio; vel non discedendi ex hac vita sine confessione & pœnitentia; aliisve similibus privilegiis: per quæ passim fideles procliviores ad illicita committenda, aut tardiores redduntur ad faciendos dignos fructus pœnitentiæ.

XXII. Ulterius cum certum sit, juxta veterem & probatam consuetudinem, Indulgentias jam pridem datas fuisse prout merita, & fervor Pœnitentium merebatur, Synodus Tridentina declarans Indulgentias juxta *veterem & probatam* consuetudinem dandas esse, sat insinuat, Indulgentias esse concedendas cum ea moderatione, ut opera pœnitentiæ non negligantur: ne alias per Indulgentias *Disciplina Ecclesiastica enervetur*. Unde merito dicit Christianus Lupus in citata Dissertatione *c.* 8 „ Pœnitentiales Presbyteri, qui tempore Indulgentiæ pro gravibus peccatis imponunt leves pœnitentias hallucinantur insigniter, & peccatoribus plurimum nocent. Quo major eis pœnitentia imponitur, eo fiunt viciniores satisfactioni, & ad Indulgentiæ fructum aptiores.

XXVIII. Pro moderatione Indulgentiarum videtur jam pridem confecta Regula Cancellariæ, quæ erat 57. Innocentii VIII. nunc vero est 53. solita jam pridem his verbis exprimi: „ Item voluit, quod in litteris Indulgentiarum ponatur, quod si Ecclesiæ, seu Cappellæ vel alias aliqua Indulgentia fuerit *per ipsum* concessa, de qua inibi specialis mentio facta non sit, hujusmodi litteris sint nullæ.

Notat

Notat enim Alphonsus antiquus Regularum Cancellariæ Glossator, quia Papa, *si sibi fuisset facta mentio de alia Indulgentia, forte illam non dedisset, saltem non ita de facili.*

At si indulgentia aliqua data sit eidem Ecclesiæ a Prædecessoribus hujus Pontificis secundum Indulgentiam concedentis; credit Alphonsus, & post eum Joannes Choquier, & alii ab eo citati, litteras Indulgentiæ non esse nullas, licet prioris Indulgentiæ jam concessæ mentio *specialis* facta non sit, ob verba Regulæ *per ipsum*, quæ regulam restringere videntur ad Pontificem Indulgentiam *secundam* concedentem.

XXIX. At hodie in regula illa prout a summo Pontifice Innocentio XII. promulgata est, prædicta verba *per ipsum* non habentur, uti etiam notavit R. P. Hunoldus Pletenbergius in *Notitia Congregationum, & Tribunalium Curiæ Romanæ pag.* 468. Ideo forsan expuncta, ut major in Indulgentiis moderatio servetur; nec facile plures, etiam sub prætextu, quod a diversis Pontificibus indultæ sint, in eadem Ecclesia aut Cappella habeantur: atque ita aliquando paulatim perficeretur, quod aggressus fuerat Clemens VIII. de quo Baronius, relata antiqua Indulgentiarum moderata forma, ita scribit: „ Ad quam laudabilem antiquam „ formam S. D. N. Clemens VIII. non sine divino instinctu ef„ fusas nimis Indulgentiarum concessiones restringere aggressus „ est; fiunt enim potius remissiores vasta Indulgentiarum laxita„ te Fideles ". Hæc ille ad annum 847.

XXX. Altera Regula Cancellariæ 54. habet: „ Item voluit „ idem D. N. quod litteræ super Indulgentiis non expediantur „ *adinstar*, nisi specificentur.

Adinstar, nimirum aliarum Indulgentiarum aliis Ecclesiis, locis aut personis concessarum, super quibus non vult Pontifex expediri litteras, nisi Indulgentiæ antea concessæ specificentur; tum ne nimium multiplicentur Indulgentiæ, tum ut præcaveantur fraudes, quæ facile in hujusmodi generalitate irrepunt.

XXXI. Clemens IX. anno 1669. instituit novam Congregationem Cardinalium, & aliorum Prælatorum „ cum facultate omne „ difficultatem, ac dubietatem in Indulgentiis emergentem, quæ „ ad fidei dogma non pertineat (circa graviora & difficiliora Ro„ mano Pontifice prius consulto) expediendi. Abusus quoque, „ qui irrepsisse possent, judicii tamen forma plane postposita, „ corrigendi, & emendandi . . . Falsas, apocryphas, indiscre„ tasque Indulgentias typis imprimi vetandi, impressas recogno„ scendi, & examinandi, & ubi Pontifici retulerit, ejus aucto„ ritate rejiciendi . . . Ac in Indulgentiis concedendis *modera„ tionem* adhiberi, omniaque pie, sancte, & incorrupte fieri cu„ randi ". In Constit. quæ incipit. *In ipsis* 36. in Bull. Rom.

CAPUT IV.

De abusu Quæstorum Eleemosynarum; eorum abolitione, & de quæstu in usu Indulgentiarum vitando.

1 *Quæstores unde dicti, & quo potissimum tempore cœperint?*
2 *Formula litterarum hujusmodi Quæstoribus dari solitarum.*
3 *Quæstores non admittendi nisi ostensis litteris, & juxta earum tenorem.*
4 *Quæ a Quæstoribus cavenda ex Decreto Concilii Lateranensis.*
5 *Quæstores subinde falsum Religionis habitum assumebant.*
6 *Referuntur multiplices illorum Quæstorum excessus.*
7 *Decretum Concilii Viennensis contra Quæstores.*
8 *Hoc Decretum effectum non habuit, & quare?*
9 *Quæstores a Joanne XXIII. missi in Belgium.*
10 *Quanti essent horum abusus tempore exortæ hæresis Lutheranæ?*
11 *Horribilem & infamem horum mercimoniam, & mala ex ea provenientia proponit Conventus Principum Germaniæ?*
12 *Decretum Synodi Tridentinæ, quo usus Quæstorum aboletur, & ratio hujus Decreti.*
13 *Omnes Indulgentiæ, pro quibus* manus adjutrices *essent porrigendæ, aut quæ quæstuandi dant facultatem, revocatæ.*
14 *Ecclesia noluit arceri omnem quæstum ab Indulgentiarum usu.*
15 *Indulgentiæ hodie per Episcopum adhibitis duobus de Capitulo publicari & recognosci debent.*
16 *Id obtinet in omnibus Indulgentiis, quæ locis quibuscumque, etiam exemptis, concessæ sunt.*
17 *Eleemosynæ & charitatis oblata sine ulla* mercede *colligenda, & a quibus?*
18 *Quid S. Carolus ad hunc effectum decreverit?*
19 *Monendus populus non esse necessariam pecuniæ dationem pro lucranda Indulgentia.*

I. „ ELEEMOSYNARIA Indulgentia post institutum ab Urbano „ II. sacrum bellum cœpit admodum frequentari „ (ait Christianus Lupus in Dissert. *De Peccatorum, & satisfactionum Indulgentiis cap.* 4.) „ Dari cœpit omnibus, qui sanctum „ illum Domini exercitum suis eleemosynis adjuvarent. Extendi „ item ad sustendanda pauperum hospitalia, reparandas Basilicas, „ aliasque causas similes. Et tam a Romano Pontifice, quam ab „ aliis Episcopis instituti sunt Prædicatores, qui per singula oppi„ da & pagos adjuvarent Indulgentias suis concionibus, & pœ„ nitentium oblationes colligerent. Et hos ista ætas titulavit „ *eleemosynarum Quæstores*, ac Prædicatores *quæstuarios*.

II. De his loquitur Concilium Lateranense IV. sub Innocentio III. in *cap.* 14. *tit. De Pœnit. & Remiss.* expressa ibidem formula litterarum Apostolicarum, quæ hujusmodi eleemosynarum Quæstoribus a Sede Apostolica dari consueverant; erat autem hæc: „ Quoniam (ut ait Apostolus *Rom. cap.* 14. *v.* 10.) *omnes „ stabimus ante tribunal Christi, recepturi prout in corpore gessi„ mus, sive bonum fuerit, sive malum*: oportet nos diem mes„ sionis extremæ, misericordiæ operibus prævenire, ac æterno„ rum intuitu seminare in terris, quod, reddente Domino, cum „ multiplicato fructu recolligere debeamus in cœlis, firmam spem, „ fiduciamque rectam tenentes: quoniam (teste Apostolo 2. Cor. „ cap 9. v. 6.) *qui parce seminat, parce & metet, & qui semi„ nat in benedictionibus, de benedictionibus & metet* vitam æter„ nam. Cum igitur ad sustentationem fratrum & egenorum ad „ tale confluentium hospitale, propriæ non suppetant facultates; „ universitatem vestram monemus & exhortamur in Domino „ atque in remissionem vobis injungimus peccatorum, quatenus „ de bonis vobis a Deo collatis pias eleemosynas, & grata eis „ charitatis subsidia erogetis: ut per subventionem vestra ipso„ rum inopiæ consulatur, & vos per hæc bona & alia, quæ, „ Domino inspirante, feceritis, ad æterna possit gaudia pervenire.

III. Forma autem idcirco imprimitur, ut ex illa Episcopi litteras falsas a veris discernere possent. Quidam enim, testante Concilio, se *alios mentiendo abusiones nonnullas in sua prædicatione proponebant*. Unde Quæstores admitti prohibet, nisi prius litteras *veras* exhibeant: *Et tunc præter id quod continebitur in ipsis litteris, nihil populo proponere permittantur.*

IV. Deinde addit: „ Qui autem ad quærendas eleemosynas de„ stinantur, modesti sint, & discreti; nec in *tabernis*, aut in „ aliis locis *incongruis* hospitentur; nec *inutiles* faciant aut *sum„ ptuosas* expensas, caventes omnino ne *falsæ* religionis habitum „ gestent.

V. Notanda sunt verba; *alios se mentiendo ne falsæ Religionis habitum gestent*. „ Quo populum in largas eleemosynas circum„ scriberent isti Parasiti assumebant Monasticum habitum: Si„ mulabant Curios, & ex alienis peccatis vivebant Bacchana„ lia ": ait Lupus loco citato.

VI. De Quæstorum illorum excessibus in *Clem.* 2. *De Pœnit. & Remiss.* sub nomine Concilii Viennensis refertur; „ quod non „ sine multa temeritatis audacia, & deceptione multiplici ani„ marum, Indulgentias populo motu suo proprio de facto con„ cedant, super votis dispensent, a perjuriis, homicidiis, & pec„ catis aliis sibi confitentes absolvant, male ablata & incerta „ (data sibi aliqua pecuniæ quantitate) remittant, tertiam, aut „ quartam partem de pœnitentiis injunctis relaxent, animas tres, „ vel plures parentum, vel amicorum illorum, qui eleemosynas „ eis conferunt, de Purgatorio (ut asserunt mendaciter) extra„ hant, & ad gaudia Paradisi perducant, benefactoribus loco„ rum, quorum Quæstores existunt, remissionem plenariam pec„ catorum indulgeant, & aliqui ex ipsis eos a pœna, & a culpa „ (ut eorum verbis utamur) absolvant.

Hæc autem omnia, quemadmodum monet Concilium, ut *simplices decipiant, & aurum subtili vel fallaci potius ingenio extorqueant ab eisdem.*

VII. Hos omnes excessus cohibere studuit dictum Concilium, atque inter alia districte prohibuit, „ ne Quæstores aliqui (nisi „ Apostolicas, vel Diœcesani Episcopi litteras exhibuerint) quo„ modolibet admittantur, nec permittantur (cum solum ipsis „ competat Indulgentias sibi concessas insinuare populo, & cha„ ritativa postulare subsidia suppliciter ab eodem) ullatenus ipsi „ populo prædicare, nec aliud exponere, quam quod in litteris „ continebitur supradictis. Litteras quoque Apostolicas Diœcesani „ Episcopi (ne quid fraudis committi valeat per easdem) ante„ quam admittant Quæstores ipsos, examinent diligenter.

VIII. At frustraneum & sine effectu fuit hoc Decretum. Hoc enim hominum genus ad quæstum unice intentum, simili repagulo cohiberi non potuit.

Nec soli quorumdam hinc inde Episcoporum, sed etiam Romanorum Pontificum Quæstores commiserunt gravissimos abusus inquit Christianus Lupus loco allegato.

IX. Et quidem inter articulos contra Joannem XXIII. in Synodo Constantiensi allegatos erat hic ordine 23. „ Dominus Jo„ anne Papa Nicolai Mercatori in Legatione existenti concessit, „ indulsit, & commisit, ut idem Nicolaus quibuscumque homini„ bus utriusque sexus ac quæ libitum voluntatis deputare posset „ Confessores. Et quod hujusmodi Confessores deputati absolvere „ possent a pœna, & a culpa, certis tamen pecuniis taxatis „ mediantibus. Quas quidem prætensas Indulgentias idem Mer„ cator publicavit, & publicari fecit in certis locis, Civitati„ bus, & Villis, utpote Trajecti, Mechliniæ, Antuerpiæ, & ali„ bi, de quibus maximas pecuniarum summas exhausit, & ex„ torsit, Christi fideles seducendo, ac statum, & vitam totius Ec„ clesiæ Catholicæ enormiter scandalizando.

X. Quam horribilis esset Quæstorum illorum excessus tempore exortæ hæresis Lutheranæ, narrat Joachimus Camerarius de Bello Smalcaldico: „ Veniales proponebantur defunctorum animæ, quas „ licebat redimere certo soluto pretio, & peccatis suis quisque „ qualibuscumque hanc veniam impetrare poterat numerata pecu„ nia quantum Institor petebat. Ac nummi collecti ab illis nego„ tiatoribus insumebantur in varias voluptates, cum de Germa„ norum stolidorum opibus animo illi quieto delicatissime vive„ rent. Hæc autem mercatura vocabatur venia peccatorum.

XI. Has Quæstorum nundinationes sub idem pene tempus exposuit Conventus Noriembergensis (*a*) in sua ad Hadrianum VI. Legatione; asseritque, quod hi Indulgentiarum Buccinatores „ Laudes suis mercibus occinerent; miras & inauditas condonari „ per emptitias has condonationes, nedum noxas præteritas, aut „ futuras viventium; sed & de functorum vita, existentium in pur„ gatorio igne, modo muneretur aliquid, modo tinniat dextra. „ Post hæc, quid ex hac mercimonia natum sit oriri subdit „ Atque his mercedum nundinationibus, simul & spoliata est ære „ Germania, & Christi pietas extincta, quando quilibet pro pre„ tii,

(*a*) Conventus iste habitus est an. 1522. de quo vide Morinum cap. 22.

tii, quod in has merces expenderat, modo, peccandi impunitatem pollicebatur. Quod enim malorum amplius jam horrebunt mortales, quando sibi peccandi licentiam ac impunitatem, nedum in vita, sed & post obitum, ære liceat incommodico, comparari posse a nundinatoribus illis Indulgentiariis, semel persuasum habent? Maxime Germani, quibus hos veræ pietatis fucos, sua religionis persona, nihil non persuaderi difficile est, ut ingenio plane ad pietatem credulo est Germania.

XII. Cumque Patribus Tridentinis hi Quæstorum excessus nimis quam noti essent; atque ab *ipsis* materiam hæresi Lutheranæ præbitam esse scirent; ipsisque sat persuasum esset, a diversis Conciliis adversus horum abusus adhibita remedia fuisse frustranea; eorumque malitiam & fraudem, ita quotidie magno Fidelium omnium scandalo & querela excrescere, ut de eorum emendatione nulla spes amplius relicta videretur, unanimi consensu decretum est; „ ut posthac in quibuscumque Christianæ religionis locis eorum nomen, atque usus penitus aboleatur; nec ad officium huiusmodi exercendum ullatenus admittantur non obstantibus privilegiis, Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, piis locis, & quibusvis, cujuscumque gradus, status, & dignitatis personis, concessis, aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus „. *Sess. 21. cap. 9. De Reformat.*

XIII. Cum non obstante hoc Concilii Decreto, nonnulli prætextu Indulgentiarum certis Ecclesiis, Hospitalibus & Monasteriis per Romanos Pontifices concessarum, lucrum ex illis quærere pergerent, Pius V. omnes & singulas Indulgentias etiam „ perpetuas, & peccatorum remissiones quibuscunque Ecclesiis, Hospitalibus, Monasteriis Confraternitatibus aliisve piis locis etiam per ipsum aliosve Romanos Pontifices, sub quibuscumque tenoribus & formis, ac cum quibusvis clausulis & Decretis, etiam motu proprio & ex certa scientia, ac ex quibusvis etiam urgentissimis causis, etiam causa redemptionis captivorum, & alias quomodolibet concessas; pro quibus *manus sunt porrigendæ adjutrices*, & quæ *quæstuandi* facultatem quomodolibet continent, auctoritate Apostolica perpetuo revocavit, cassavit, & annullavit, ac viribus vacuavit ". Constit. quæ incipit, *Etsi Dominici* 30. in Bull. Romano. Est & alia ejusdem Pontificis Constitutio, quæ incipit, *Quam plenum* 99. in Bull. Romano, qua similem abusum in quibusdam Hispaniarum Ecclesiis adhuc vigentem reprobat.

XIV. Ex Decreto Concilii, & hisce Pontificiis Constitutionibus non obscurum est præcipuum Ecclesiæ in abrogatione Questorum scopum fuisse, omnem quæstum ab Indulgentiarum usu arcere; „ ut tandem cælestes hos Ecclesiæ thesauros (indulgentiarum) non ad quæstum, sed ad pietatem exerceri omnes vere intelligant ": ut in citato Decreto loquitur Synodus Tridentina.

XV. Ut autem fidelius dispensentur, mandat: „ Indulgentias, aut alias spirituales gratias deinceps per Ordinarios locorum, adhibitis duobus de Capitulo, debitis temporibus publicandas esse.

Synodus P. II. Mechliniensis tit. 6. expresso hoc Tridentino Decreto, addit: „ quod ab eis (Episcopis) erit *diligenter* observandum, *summa* in illis indulgentiis recognoscendi adhibita *diligentia*.

XVI. Sanctus Carolus in Concilio Mediol. V. *part. 1. tit. De indulgentiis*, conformiter ad citatum Tridentini Decretum declaravit: „ Ne cuivis Rectori Ecclesiæ etiam *exemptæ* quovis modo, neque ulli ordini Regularium, neque cuiquam scholæ, confratriæ, etiam Rosarii, & Cruce signatorum, locive pii Collegio, prætextu, causave vel privilegiorum etiam antiquorum, vel indulgentiarum, quas sibi quovis modo concessas, etiam instar Ecclesiarum, locorumque piorum, confratriarumve Urbis Romæ habet, liceat illas ipsas in suis Ecclesiis promulgare; sed, ut Decreto Tridentino cavetur, per Episcopum adhibitis duobus de Capitulo, illæ quotannis publicentur, atque evulgentur.

Si hoc exatum examen previe ad publicationem Indulgentiarum ubique ab Episcopis institueretur, spes esset, majorem futuram in earum publicatione moderationem, atque illæ exorbitantes quæ in multis Confraternitatum libellis, multisque Ecclesiis proponuntur, resciderentur.

XVII. Addit insuper Synodus Tridentina eodem hoc Decreto: „ Quibus (Episcopis adjunctis duobus de Capitulo) etiam eleemosynas atque oblata sibi charitatis subsidia, nulla prorsus mercede accepta, fideliter colligendi facultas datur.

XVIII. Hoc Decretum innovavit Sanctus Carolus in Concilio Mediolanensi V. loco supra citato; ac una omnem quæstus faciendi speciem in hac materia remotam cupiens, cavit „: Ne Indulgentiarum litteræ, inscriptionesve earum nomine exaratæ, eo loco, ubi *capsa* ad *eleemosynam colligendam* apparata est, etiam extra Ecclesiam proponantur, affiganturve, sed vel in altari majori, vel in alio, ubi Indulgentiæ causa, statio, oratiove constituta est.

XIX. Deinde addit: „ Ac proinde statis iis diebus Episcopus Indulgentiam promulgandam decreverit, cum fideles ad eleemosynam Ecclesiæ, locove pio tribuendam, ubi illius Indulgentiæ celebritas agitur, Parochus, Concionatorve excitabit, doceat simul diligenter, ejus consequendæ causa non esse necessario prestitutam eleemosynæ largitionem; ut cælestem eum Ecclesiæ thesaurum, spiritualique munera exponi omnes intelligant, non ad quæstum, sed ad peccatum satisfactionem, & ad pietatis exercitationem. Si vero aliquando Episcopi concessu capsa, in quam eleemosyna fidelium conjiciatur, palam ponatur, intus in Ecclesia loco longe ab altari, ubi Indulgentiæ statio agitur, decore collocetur.

C A P U T V.

De Jubileo.

1 *Primus hujus formulæ Indulgentialis Auctor creditur Bonifacius VIII.*
2 *Formula Indulgentialis ex præscripto Bonifacii.*
3 *Conditiones pro lucranda Indulgentia a Bonifacio requisitæ.*
4 *Qui plus participent, & quid per* plenissimam *Indulgentiam intelligatur?*
5 *Bonifacius VIII. non concessit Indulgentiam nisi* personaliter *Basilicas Apostolorum visitantibus.*
6 *Annum Jubilæi Clemens VI. contraxit ad annum quinquagesimum.*
7 *Clemens in sua Bulla Indulgentiæ adstruit thesaurum Indulgentiarum.*
8 *Cut thesauri hujus dispensatio a Christo credita sit, explicat.*
9 *Rationes contracti Jubilæi ad annum quinquagesimum.*
10 *Extensa Indulgentia a Clemente ad aliquos* personaliter *non visitantes Basilicas.*
11 *Quanta hominum multitudo ad lucrandas Indulgentias Romam perrexerit.*
12 *Annum Jubilæi rursus contraxit Urbanus VI. ad annum trigesimum tertium, & indixit.*
13 *Bonifacius IX. successor Urbani Jubilæum ab Urbano indiɔum celebravit, sed plures illud non agnoverunt, & quare?*
14 *Romana Ecclesia reductionem Urbani VI. non admisit.*
15 *Sixtus IV. reductionem Pauli II. Jubilæi ad annum 25. probavit, & illo anno omnes alias Indulgentias suspendit.*
16 *Quomodo Bonifacius IX. Indulgentias Jubilæi etiam ad alias Ecclesias extenderit, & quare hæ Indulgentiæ a nonnullis parum æstimarentur?*
17 *Sub medium sæculi XV. Indulgentia hæc nondum generaliter omnibus Ecclesiis communicabatur.*
18 *Primus extensionem fecisse legitur ad omnes Ecclesias Paulus II.*
19 *Sub medium sæculi XV. nondum Confessariis facultas absolvendi a* reservatis, *aut commutandi* vota *per Bullam Jubilæi data.*
20 *Usque ad sæculum XVI. Jubilæum non dabatur aliis Ecclesiis, nisi anno Jubilæi Romæ absoluto.*
21 *Sixtas V. primus videtur Jubilæum extra annum sequentem annum Jubilæi Romani dedisse, & quomodo subsequentes eum secuti?*
22 *Conditiones in hodierna Jubilæi forma præscriptæ.*
23 *Populus a Parocho instruendus quomodo hæ conditiones implendæ.*
24 *Datur libera electio Confessarii approbati, idque cum facultate absolvendi a reservatis, & vota commutandi.*

I. FAMOSA admodum Indulgentiæ species est, quæ *Jubilæum* vocari solet; eaque omnium largissima æstimatur.

Hujus Indulgentialis formulæ monumentum hactenus non reperitur antiquius Constitutione Bonifacii VIII. quæ refertur in Extravagante *Antiquorum*, *De Pœnitentiis & Remiss. in Communibus*.

Dicit quidem Pontifex in hac Constitutione: „ Antiquorum habet fida relatio, quod accedentibus ad venerabilem Basilicam Principis Apostolorum de Urbe, concessæ sunt magnæ remissiones & Indulgentiæ peccatorum „: sed quia harum Indulgentiarum olim concessarum non reperitur authenticum & sufficiens testimonium, hactenus hic Pontifex Bonifacius VIII. habetur primus hujus Indulgentialis formulæ promulgator.

II. In hac Constitutione Bonif. VIII. ait: *Nos de Omnipotentis Dei misericordia, & eorumdem Apostolorum ejus (Petri & Pauli) meritis & auctoritate confisi, de Fratrum nostrorum consilio, & Apostolicæ plenitudine potestatis, omnibus in præsenti anno millesimo trecentesimo a festo Nativitatis Domini nostri Jesu Christi præterito proxime inchoato, & in quolibet anno centesimo secturo ad Basilicas ipsas accedentibus reverenter, vere pœnitentibus & confessis, vel qui vere pœnitebunt, & confitebuntur in hujusmodi præsenti & quolibet centesimo secutaro annis, non solum plenam; & largiorem, immo plenissimam omnium suorum concedemus & concedimus veniam peccatorum.*

III. Post hæc, conditiones lucrandæ Indulgentiæ exprimit his verbis: *Statuentes, & qui voluerint hujusmodi Indulgentiæ a nobis concessæ fieri participes: si fuerint Romani, ad minus, triginta diebus continuis seu interpolatis, & saltem semel in die: Si vero peregrini fuerint aut forenses, simili modo diebus 15. ad Basilicas easdem accedant.* Romanos ad 30. peregrinos ad 15. visitationis dies adstrinxit: quod nempe ad Urbem laboriosa peregrinatio sit in partem satisfactionis computanda.

IV. Hoc deinde monet; Unusquisque tamen plus *merebitur, & Indulgentiam efficacius consequeretur, qui Basilicas ipsas amplius & devotius frequentabit.*

Dum ergo dixit, se non *plenam*, aut *largiorem* duntaxat, sed *plenissimam* Indulgentiam dare; idem est, ac si dixisset, omnem *possibilem*; atque unumquemque eo amplius de ea percepturum, quo se magis per devotam Basilicarum visitationem ad lucrandam Indulgentiam præparaverit.

Antiquus Glossographus quærens, *quomodo ista se compatiantur, Plenam, largiorem, & plenissimam*. Respondet: „ Dico Papam interpretatum fuisse in Consistorio, me præsente, hanc Indulgentiam adeo plenam prout Clavium potestas se extendit.

V. Hanc Indulgentiam Bonifacius VIII. iis solis concessit, qui recurrente *centesimo* anno *personaliter* ipsas Basilicas Principis Apostolorum reverenter & devote visitarent, nulla alterius Basilicæ, aut *absentium*, qui ipsum iter suscipere, aut perficere non possent, facta mentione.

VI. Nec-

VI. Necdum a prima Indulgentia Bonifaciana anni quinquaginta erant elapsi, cum Clemens VI. ad instantiam & supplicationem Romanorum, qui de hac re ad eum nuntios miserant, mutaverit magnum Jubilæum de anno quinquagesimo in quinquagesimum, quod Bonifacius VIII. voluerat esse de centesimo in centesimum; atque ita Clemens VI. anno 1350. voluit esse Jubilæum; cum juxta Constitutionem Bonifacii annus Jubilæus tantum recurrisset anno 1400. voluitque Clemens VI. ut imposterum de quinquagesimo in quinquagesimum annus Jubilæus semper recurreret.

Extat diploma hujus Jubilæi in *Extrav. Unigenitus De Pœnit. & Remiss. in Communib.*

VII. In hac ante omnia fuse ostenditur, Ecclesiæ relictum esse thesaurum ex meritis Christi constantem; *Ad cujus quidem* thesauri *cumulum beatæ Dei Genitricis, omnium Electorum a primo Justo usque ad ultimum merita adminiculum præstare noscuntur.*

VIII. Deinde dicit, quod Christus *hunc thesaurum non in sudario repositum, non in agro absconditum, sed per Beatum Petrum cæli Clavigerum, ejusque Successores suos in terris Vicarios commisit Fidelibus salubriter dispensandum, & propriis, & rationabilibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam generaliter quam specialiter (prout cum Deo expedire cognoscerent) vere pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum.*

IX. His expositis, adducit rationes contracti temporis indicendi *Jubilæi*. Primo, quod Jubilæum Judaicum non quovis anno centesimo duntaxat, sed quovis *quinquagesimo* recurreret; ipsumque fuisse imaginem *Jubilæi* Christiani.

Secundo, quod „ numerus *quinquagenarius* in Testamento ve-
„ teri ex Legis datione, in Novo ex visibili Spiritus Sancti in
„ Discipulos missione, per quem datur remissio peccatorum, sin-
„ gulariter honoratur.

Tertio, quod vellet, „ quamplurimos ejusmodi Indulgentiæ
„ fore participes, cum pauci multorum respectu propter vitæ
„ hominum brevitatem valeant ad annum centesimum perve-
„ nire.

X. Præterquam quod Jubilæum ad annum quinquagesimum reduxerit Clemens VI. addidit insuper; *ut ii etiam, qui pro ea consequenda ad easdem Basilicas & Ecclesiam accedent, at post iter arreptum* impediti legitime, *quominus ad urbem illo anno valeant pervenire, aut in via, vel prætaxato numero dierum non completo, in urbe decesserint, vere pœnitentes & confessi, camdem Indulgentiam consequantur. Atque ita rursus hoc titulo Indulgentiam Bonifacii extendit, qui iis tantum qui* personaliter, *& quidem præfinito numero dierum, Basilicas Apostolorum visitassent Indulgentiam concesserat.*

XI. De hac Clementis liberalitate agens magnum Chronicum Belgii, scribit: *Anno illo Jubilæo a Clemente VI. instituto & publicato per totam Christianitatem, innumerabilis populus utriusque sexus turmatim Romam perrexit pro Indulgentiis impetrandis. Cujus tanta fuit multitudo, sicut quidam ex peregrinantibus narravit, ut* quotidie *infra dictum annum 5000. peregrinorum intrantes & exeuntes Romæ computarentur*, Hæc ibi.

XII. Rursus anno quinquagesimo a celebratione Jubilæi nondum expleto Urbanus VI. (a quo famosum ac diuturnum schisma Avenionense incepit) tempus Jubilæi contraxit ad annum trigesimum tertium; ita enim de eo scribit Theodoricus A Niem *lib. 1. De Schismate, cap. 88. Urbanus ultimo anno Pontificatus annum Jubilæi abbreviavit, scilicet ad singulos triginta tres annos, & constituit quod tunc anno Domini millesimo trecentesimo octogesimo octavo in festo Natalis Domini inciperet annus Jubilæus in Urbe, & duraret per annum inclusive. Prout & factum fuit. Sed ipse Urbanus illum non vidit: Quia prius ab hac luce migravit. Et innumerabiles peregrini toto illo anno, postquam incepit Jubilæus, præsertim de Alemannia, Hungaria, Polonia, Bohemia, Anglia, & aliis Regnis ac Provinciis, quæ fuerunt de obedientia Urbani, ad Urbem venerunt? Unde & maxima offertoria Ecclesiis & Basilicis Urbis per visitatores data fuerunt, sed residuum, & major pars ad manus Bonifacii IX. & quorumdam aliorum devenit.*

XIII. Idipsum quoque refertur in magno Chronico Belgii, *pag.* 300. additque de Bonifacio IX. Successore Urbani VI. *Anno Pontificatus Bonifacii primo, juxta ordinationem Domini Urbani Papæ VI. & ex hujus approbatione, plurimi qui obedientiam Bonifacio præstabant, pro Indulgentiis anni Jubilæi consequendis de universis mundi partibus ad Urbem Romanam confluxerunt. Illi vero, qui de Regno Franciæ erant, & alii ejus obedientiam repudiantes, hoc anno pro hujusmodi Indulgentiis Romam non venerunt, sed juxta primam ordinationem Clementis VI. anno Domini millesimo quadringentesimo, in maxima multitudine pro eisdem Indulgentiis obtinendis Romam venientes Limina Sanctorum visitabant.*

Grassabatur enim eo tempore schisma; sedentibus duobus, qui se pro Pontifice gererent: altero Romæ scilicet Bonifacio IX. altero Avenione in Gallia Petro de Luna, qui dicebatur Benedictus XIII. huncque ut solum legitimum Pontificem Galli & alii nonnulli agnoscebant; atque Urbanum & Bonifacium pro intrusis Pontificibus habebant; ideoque alteratum ab ipsis Jubilæum non agnoscebatur.

XIV. *Quin & post Concilium Constantiense, & extinctum schisma, etiam Romana Ecclesia abjecit illam Urbani novitatem, rediitque ad Decretum Clementis VI. Et ita fuit usque ad Paulum II. qui Jubilæi Indulgentias esse voluit quovis anno vigesimo quinto. Hæc Lupus loco citato.*

XV. Reductionem a Paulo II. factam firmavit Sixtus IV. cujus Constitutio refertur in *Extrav. Quemadmodum, De Pœnit. & Remiss. in Communib.* atque una omnes quascumque Indulgentias etiam plenarias adinstar Jubilæi quibuscumque Ecclesiis aut locis extra Urbem, & sub quacumque forma a Sede Apostolica non concessas, durante anno Jubilæo suspensas esse voluit, nec interim alicui suffragari. Et ita etiamnum hodie vivimus.

XVI. Verum Bonifacius IX. non tantum probavit reductionem Jubilæi ad annum trigesimum tertium factam per Urbanum VI. sed insuper anno Jubilæi Romæ absoluto, easdem Indulgentias per modum Jubilæi ad alias civitates extendit, de quo in citato Chronico Belgii hæc leguntur *pag.* 333. *Postquam annus Jubilæus juxta Constitutionem Urbani, & approbationem istius Bonifacii transiit, Dominus Bonifacius unum annum sub anni Jubilæi urbis Romæ Indulgentiarum forma, Coloniensi civitati concessit. Ita ut venientes Coloniam, vel ibidem habitantes, isto anno mediante visitantes certas Ecclesias ad hoc directas cum oblationibus suis, possent consequi Indulgentias, quæ visitantibus urbem Romanam in anno Jubilæo concessæ erant, videlicet plenissimam remissionem omnium peccatorum. Quo anno elapso, similis annus ab eodem Bonifacio sub eadem forma concessus est civitati Magdeburgensi. Et ad utrumque hanc civitatem missus est Collector Papæ, qui certam partem recepit oblationum. Deinde Indulgentias similes concessit visitantibus alias nonnullas civitates Germaniæ ad certos menses. Unde in Misnia, & Praga ex hujusmodi concessione concursus magnus populorum fuit. Deinde idem concessit multis locis Alemanniæ, ut visitantes certas istorum locorum Ecclesias consequerentur Indulgentias similes, quæ erant quondam concessæ tali privilegio concessionis exprimebantur. De quibus locis, vel Ecclesiis fama vulgaris erat, quod ea vel eas visitantibus concessæ olim essent a Sede Apostolica Indulgentiæ plenissimæ. Prædictæ vero Indulgentiæ non solum concedebantur in locis insignibus, sed in villis etiam non muratis, & in Monasteriis vel Ecclesiis sitis in campis. Et in omnibus privilegiis concessionum prædictarum ponebatur clausula;* Porrigentibus manus adjutrices. *Ita ut hujusmodi Indulgentias, nisi qui ipsis locis, vel Ecclesiis manum porrigeret adjutricem, nemo consequi posse videretur.*

Subjicit denique auctor: „ Unde quidam concessiones hujusmodi
„ non magni faciebant, ut quas lucro magis, quam ex zelo,
„ tum institutas a Papa suspicabantur.

Illud equidem constat nullum extare vestigium extensionis hujus Indulgentiæ sive Jubilæi ad alias civitates ante Bonifacium IX. unde & communiter ipse hujus extensionis auctor putatur.

XVII. *In citato Belgii Chronico pag.* 380. *legitur, Anno 1450. sedente Nicolao V. fuit annus Jubilæus Romæ, & magnus populus ex omni natione perrexit Romam pro Indulgentiis.*

Deinde paucis interjectis prosequitur: „ Anno sequenti Domi-
„ nus Nicolaus Papa ad instantiam illustris Ducis Burgundiæ Phi-
„ lippi, unum annum, sub anni Jubilæi urbis Romæ Indulgen-
„ tiarum forma, concessit oppido Mechliniensi, ita ut venientes
„ Mechliniam, vel ibidem habitantes, si illo anno durante cer-
„ tas Ecclesias ad hoc decretas cum oblationibus suis visitarent,
„ consequi Indulgentias omnium peccatorum possent.

Ex his discimus, quod Nicolai V. tempore (idest sub medium sæculi xv.) „ Jubilæa Indulgentia necdum ad omnes civitates,
„ oppida, & pagos extenderetur sequenti anno, sed duntaxat ad
„ unam Regni aut Provinciæ civitatem, & quidem ad preces
„ Regias, ac de singulari gratia ": uti recte reflectit Lupus loco allegato, *pag.* 652.

XVIII. Hanc generalem ad omnes Ecclesias extensionem primus fecisse creditur Paulus II. ann. 1464. ad Pontificatum assumptus, qui ad Indulgentias & Gratias dandas facillimus esse cœpit; adeo ut videns ex nimia sua facilitate pœnitentialem disciplinam non parum lædi, suam liberalitatem moderari debuerit per Constitutionem, quæ refertur in *Extrv. 3. De Pœnit. & Remiss. in Comm.*

XIX. Refert præterea Belgici Chronici Compilator, *p.* 380, & sequenti; quod sub dicto Nicolao V. eodem anno 1451. venerit in Alemanniam tamquam Papæ Legatus Nicolaus Cusanus Cardinalis; atque omnibus, qui in terminis suæ legationis habitabant, postquam ad ipsos pervenerat, vere contritis & confessis, & qui ad cistas in diversis Alemanniæ Ecclesiis de consilio suo & loci Episcoporum ordinatis certam pecuniæ summam juxta bonorum suorum facultatem voluntarie in pios patriæ illius usus mox convertendam contribuerunt, concesserit *Jubilæum*, id est, plenam omnium peccatorum remissionem ...... *Ut autem omnem Clerum, & devotum populum suæ Legationis redderet aptum ad hujusmodi Indulgentias promerendas, certos Confessores in civitatibus constituit, qui sine pecunia, auctoritate Sedis Apostolicæ, etiam in casibus* reservatis *confitentes absolverent, dicens, non esse absolutos, nec Jubilæi gratiam promereri, qui suis Confessoribus contra mandatum dare quidquam præsumerent.*

Hinc colligitur, nec tempore Cardinalis Cusani litteris Jubilæi insertam fuisse hodiernam clausulam, qua omnibus Confessariis fit facultas absolvendi a casibus reservatis, & commutandi vota, paucis exceptis.

Quæ omnia evincunt, etiam in hac Indulgentiarum specie locum habere, quod capite præcedentis notavimus, nimirum, in concedendis Indulgentiis posteriores Pontifices longe fuisse liberaliores.

XX. Hactenus tamen nullus Pontificum Jubilæi Indulgentiam ad alias Ecclesias extenderat, nisi tantum in anno, qui sequebatur immediate annum Jubilæi Romæ absolutum; ut qui Romæ Indulgentias lucrati non essent, ex speciali gratia eas in suis Ecclesiis lucrari possent: neque nota erat alia indictio generalis Jubilæi ex quacumque causa.

XXI. Primus, qui Jubilæum indixit initio suæ assumptionis ad implorandum Dei auxilium pro bono regimine Reipublicæ Christianæ, videtur fuisse Sixtus V. qui mox a sua ad Pontificatum assumptione, Bullam Jubilæi publicavit; extatque in Bullario Romano *tom.* 2. *pag.* 490. neque alia anterior hujusmodi Jubilæi indictio in Bullario occurrit, monetque simpliciter Ange-

lus

jus Cherubinus Bullarii Collector; *Similem indictionem omnes fere Pontifices promulgare solent, eas tamen præterii, hac duntaxat pro exemplo retenta, & alia addita Pauli V.* Quibus haud obscure innuit, hanc indictionem a Sixto V. primum factam, a sequentibus Pontificibus in exemplum sumptam esse.

Nec tantum in initio Pontificatus ad implorandum divinum auxilium; sed etiam aliis ex causis subsequentes Pontifices generale Jubilæum indixerunt; uti & modernus Pontifex Innocentius XII. iterato publicavit, & ad omnes Ecclesias misit.

XXII. Forma ac conditiones Jubilæi in Bulla Sixti V. expressæ, eædem sunt, quæ hodie in Bullis Jubilæi exprimi solent, ut vel inde quoque verisimile sit, ipsum primum subsequentibus Pontificibus exemplum dedisse. In primis assignantur duæ hebdomadæ, in quarum altera conditiones requisitæ impleri debent; nimirum ut quis intra hebdomadam illam tribus diebus jejunet, eleemosynam, quantum pro sua facultate visum fuerit, in pauperes eroget; atque unam ut minus Ecclesiam ex designatis ab Ordinario visitet; atque ibidem oret, ad finem in Bulla expressum; peccata sua omnia humiliter & contrito corde confiteatur, & Eucharistiam devote accipiat.

XXIII. Circa modum & rationem hæc fructuose adimplendi, populus a Parochis, occasione occurrente, rite instruendus est; atque eum in finem Parochis conducere poterunt litteræ Pastorales, quas Sanctus Carolus scripsit, & emisit occasione Jubilæi concessi a Gregorio XIII Ecclesiæ Mediolanensi anno 1576. postquam scilicet anno præcedenti, qui erat *annus* 25. jam pro tertia vice sæculo illo recurrens, annus *Jubilæus Romæ* erat absolutus. Nec enim adhuc hactenus Indulgentiæ Jubilæi alio tempore aliis Ecclesiis fuerant concessæ. Extant hæ litteræ in actis Ecclesiæ Mediolanensis, *pag.* 936.

XXIV. Adhæc ut fideles ad prædicta omnia peragenda magis idonei efficiantur, conceditur omnibus Fidelibus, ut possint hac vice, vigore Jubilæi eligere Confessarium, sive sæcularem, sive regularem ab Ordinario approbatum, qui audita ejus Confessione, possit eum a quibuscumque criminibus, quacumque ratione reservatis, ac etiam a sententiis, censuris, & pœnis Ecclesiasticis per eum quomodolibet incursis, injuncta ei pro culpæ modo pœnitentia salutari, absolvere in foro conscientiæ duntaxat: at quæcumque per eum emissa vota (præterquam castitatis & Religionis) in alia pietatis opera commutare valeat.

Plures occasione hujus potestatis Confessariis factæ quæstiones, præsertim apud Theologos Scholasticos moventur; quarum decisio ibidem videri poterit.

CAPUT VI.

De Bullis ad consequendam Jubilæi indulgentiam concessis a Bonifacio VIII. & Clemente VI.

1 *Discutitur origo formulæ indulgentialis.*
2 *Momentum de illius origine a Bonifacio allatum non bene convenit cum historia Jubilæi.*
3 *Hæc historia refertur.*
4 *Ineunte anno 1300. circa valorem indulgentiæ, quæ anno quolibet centesimo conferri debebat, nihil adhuc fuerat determinatum.*
5 *Promulgata Bulla* Antiquorum *die 22. Februarii 1300. incredibilis hominum multitudo Romam fluxit.*
6 *Discutitur quid de antiquitate indulgentiæ centesimi anni in ea Bulla fuerit insinuatum.*
7 *Infirmum videtur testimonium, quo Bonifacius VIII. nititur.*
8 *Ipse non meminit Jubilæi Judaici sed Clemens VI.*
9 *Clemens Moysis æmulus Jubilæum ad ann. 50. reduxit.*
10 *Ad preces populi Romani facta est illa mutatio.*
11 *Inde nomen Jubilæi datum indulgentiæ plenariæ anni quinquagesimi in Ecclesia.*
12 *De Thesauro indulgentiali, cujus meminit Clemens VI. nihil certi ex antiquitate habetur.*
13 *Sententia Veroni Jesuitæ refertur.*
14 *Primitus Episcopis relicta est integra indulgentiarum concessio.*
15 *Vigilius Papa a Theodeberto Rege consultus favet huic Episcoporum juri.*

☞ I. His, quæ de Indulgentia Jubilæi jam dicta sunt, quædam addere non erit supervacaneum. Observatum est hujus Indulgentialis formulæ auctorem esse Bonifacium VIII. quantumvis in sua Bulla asserere non dubitet, quod „ *Antiquorum habeat* „ *fida relatio*, quod accedentibus ad honorabilem Basili„ cam Principis Apostolorum de Urbe concessæ sint magnæ re„ missiones, & indulgentiæ peccatorum.

II. Verum quam infirma fuerit hæc, de qua loquitur, *Antiquorum fida relatio*, cujus auctoritate hanc indulgentialem formulam tamquam *Antiquitati* notam promulgavit, & a novitate vindicare voluit Bonifacius, intelligitur ex Historia institutæ hujus indulgentialis formulæ descripta per Jacobum Cardinalem sancti Georgii ad *velum aureum*, qui eo tempore Romæ præsens erat.

III. Scribit hic, quod *finiente sæculo XIII. & in stante sæculo XIV. idest anno trecentesimo supra millesimum increbuerit in Urbe Romana rumor, qui pollicebatur*, tantam fore ejus anni vim, *ut ad Basilicam Principis Apostolorum Petri pergentes, omnium plenissimam peccatorum lutionem sortirentur.*

Hujus rumoris conscius factus Pontifex Bonifacius VIII. vetustiorum evolvi librorum monumenta edixit, sed in his nihil ejus quod quærebatur, inventum.

Interim advenit prima dies anni hujus trecentesimi supra millesimum, nihilque præter solitum decurrente die illo visitur; at demum sub mediam noctem, seu ut loquitur Historicus, ad medium fere noctis intempestæ silentium, ipsi Romani ad sacram Basilicam beati Petri frequentes properant; oppressi altaria stipant, alternatimque se, ut vix accedere fas esset, impediunt, quasi ea brevi finienda die expirare, gratiam vel majorem autumarent.

„ His actis initiis (ait Historicus) in dies civium exterorum„ que fides, & peregrinatio augeri cœpit, quibusdam prima cen„ tesimi die omnium culparum sordes deleri asserentibus, cæteris „ annorum indulgentiam fore, sicque fere usque ad trimestre „ tempus similiter die, qua toti orbi venerabili revelatur *effigies* „ vulgo *Sudarium*, seu *Veronica*, (quæ incidit in Dominicam „ post Epiphaniam) longe plus solito compactis turbis conveni„ rent, utrimque dubii sperantes erant.

Itaque usque ad hunc diem *dubii hærebant*, etiam Romani circa centesimi anni indulgentiam. Interim Pontifex Bonifacius VIII. „ ut erat ingenio vigilans, refertusque solertia, conserva„ bat hæc omnia, conferens in corde suo: suoque more præsen„ tia, dum haud prohibebat, frequentiam acceptam conjiciebat, „ venientiumque firmabat votum.

IV. Itaque hactenus Pontifex circa hujus indulgentiæ valorem nihil determinaverat, eo quod in vetustiorum librorum monumentis nihil de hac indulgentia *Jubilæi* reperisset, interim tamen devotioni populi favebat.

Pontifice autem sic dubio hærente, & populi Romani devotionem, & exterorum advenientium votum fovere desiderante, accessit tandem „ vivus præteritorum testis, qui (inquit Histori„ cus) peregrinationis suæ centum & septem asseverans annos „ (multis eodem Præsule Bonifacio VIII. coram adscitis) ad„ strueret meminisse Patrem alio centesimo anno Romæ, quo„ usque, quem secum detulit agricola, suffecit victus, ob Indul„ gentiam moratum, sese admonuisse ut si quod non putaret, „ advenisset futuro centesimo anno, Romæ nequaquam puer ad„ esse pigritaret, nobisque idem sciscitantibus intulit unaquaque „ ejusdem anni die illi centum annorum Indulgentiam lucrifieri „ posse, ob quam peregrinaturus accelerat.

Si fides huic testi esset, sola *centum annorum Indulgentia* anno centesimo promissa fuerat: „ At eodem Historico teste, Romæ „ plenissime culpas dilui apud Gallos vulgatum, tanti ævi duos „ adhuc testes Diœcesis Belluvacensis, pluresque alios Italici soli „ superesse, qui meminissent, nobis assertum.

His factis informationibus, Pontifex convocavit Collegium Cardinalium, atque de eorum consilio, confecta fuit famosa illa Bulla, quæ incipit *Antiquorum*, relata inter Extravagantes communes, citata est superius *cap.* 5.

V. Publicata fuit hæc Bulla Romæ in festo Cathedræ sancti Petri Antiochiæ 22. Februarii 1300. atque summo plausu a Romanis recepta.

Incredibilem porro hominum multitudinem non modo ex Italia, Sicilia, Sardinia, Corsica, sed & ex Galliis, Hispania, Anglia, Germania, Hungaria concurrisse, nec solum juvenes ac vegetæ ætatis, sed etiam septuagenarios, & infirmos, qui lecticis deferebantur, confluxisse scribit dictus Cardinalis.

Tradit his conformia Joannes Villanus Florentinus *lib.* 8. *c.* 36. additque, tantam fidelium multitudinem Romam convenisse, ut præter Romanos ducenta peregrinorum millia in urbe viderit, quibus omnia necessaria abunde suppeditabantur.

Hæc fusius narrat Odoricus Raynaldus ad annum 1300. qui & addit ex Annalium Colmariensium Scriptore, quod tantus fuit factus concursus Romam, *ut sæpius una dies egressi sint triginta millia hominum, pariterque ingressi.*

VI. In hac Bulla asserit Bonifacius VIII. quod Antiquorum *habeat* fida relatio, *quod accedentibus ad honorabilem Basilicam Apostolorum de urbe, concessæ sint magnæ remissiones, & indulgentiæ peccatorum.*

Nequaquam obscurum est eam *Antiquorum fidam relationem* referri ad relationem eorum peregrinorum excedentium ætatem centum annorum, qui ætatem puerilem in precedenti anno ducentesimo supra millesimum agentes, simile aliquid intellexisse se affirmabant.

VII. Verum quam infirmum sit hoc testimonium ex auditu, & similium hominum datum ad requisitionem Pontificis, & populi, id enixe desiderantium nemo non videt, præsertim de re, quæ nemini potuerat fuisse ignota, & cujus tamen nulla apud temporis illius historicos, aut in vetustis Pontificum regestis, aut epistolis memoria occurrebat, atque notanter Innocentii III. qui ipso anno ducentesimo supra millesimum Pontifex erat, & cujus registra, in quibus ejus epistolæ, & acta per annos singulos descripta continebantur, & in Bibliotheca Vaticana asservabantur, hujus remissionis peccatorum, aut populi ad eam lucrandam ad Basilicam Principis Apostolorum concursus non meminerunt (*a*).

Mirum videri non debet, quod tam infirmis innixa depositionibus

(*a*) Non ita censet Benedictus XIV. Summus Pontifex in sua epistola Encyclica *de preparatione* ad annum universalis Jubilæi 1750. Nostra non interest, inquit, longiorem sermonem hic attexere de frequentiori Regum, Episcoporum, atque Ecclesiæ Prælatorum, nec non fidelium pene omnium accessu, ac assiduis ad limina Apostolorum peregrinationibus, cum Provinciam hanc antiversam præoccupaverint celebres aliquot eruditi, nimirum Onuphrius Panvinus, Jacobus Gretserus, &c. enumeratis quibusdam aliis auctoribus, eorum probat sententiam eruditus Pontifex Formula Marculfi, qui floruit sæculo VII. S. Chrysostomi, Eginardi, ac Nicolai I. qui vivebat IX. sæculo. En Nicolai I. testimonium desumptum ex Epist. 8. ad Michaelem Imperatorem: „ Tanta millia hominum protectioni ac intercessioni Beati Apostolorum Princi„ pis Petri ex omnibus finibus terræ properantium sese quotidie conferunt, & „ & usque in finem vitæ suæ apud ejus limina semel mansura proponunt. ut „ &c. Hæc satis demonstrant in vetustis Pontificum litteris etiam IX. sæculo, multitudinem venisse Romam, ut Apostolorum limina colerent, atque indulgentiarum thesauros sibi compararent.

bus relatio, ut *fida* per Pontificem relata fuerit, cum aliunde constet, hunc Pontificem Bonifacium VIII. sat fuisse facilem, ut sine discussione vulgi opinionem sequeretur, uti ex Papebrochio supra *cap.* 2. hujus tit. *num.* 8. notatum est circa indulgentias Stationarias.

Illud nihilominus observandum est, Bonifacium VIII. equidem declarare, quod *Antiquorum fida ratio* habeat, quod accedentibus ad Basilicam Principis Apostolorum concessæ sint *magnæ remissiones, & indulgentiæ peccatorum*, sed nequaquam declaret num essent *plenariæ*, an vero dumtaxat *centum annorum*, de quo *Antiquorum* relatio, nec populi rumor conveniebat.

VIII. Præterea notandum, Bonifacium in hac Bulla non meminisse Jubilæi *Judaici*; sed primus fuit Clemens VI. qui in Bulla sive Extravagante, quæ incipit *Unigenitus*, hujus Jubilæi Judaici exemplum adduxit, ut inde occasionem captaret, anno quinquagesimo post datam a Bonifacio hanc Bullam Indulgentialem, rursus renovandi, atque declarandi (idque ad instantes preces populi Romani) quod hæc *Plenaria* indulgentia non tantum de centesimo in centesimum annum recurreret, uti edixerat Bonifacius, sed de quinquagesimo in quinquagesimum.

IX. Verba Clementis VI. referre opus est. *Nos, inquit, attendentes quod annus* quinquagesimus *in lege Mosaica (quam non venit Dominus solvere, sed spiritaliter adimplere)* Jubilæus *remissionis, & gaudii, sacerque dierum numerus, quo lege fit remissio, censebatur, quodque ipse quinquagenarius numerus in testamentis, veteri quidem ex legis datione, novo, ex visibili Spiritus sancti in Discipulos missione, per quem datur peccatorum remissio, singulariter honoratur: quodque huic plura, & grandia divinarum adaptantur mysteria Scripturarum, &* clamorem peculiaris populi nostri Romani, *videlicet, hoc humiliter supplicantis, ac nos adinstar Moysi, & Aaron per proprios, & solemnes Nuntios, ad hoc destinatos specialiter orantis pro toto christiano populo, & dicentis*: Domine, aperi eis thesaurum tuum fontem aquæ vivæ; *desiderantes benignius exaudire, non quidem ut sicut illius Israelitici populi indurati cesset murmuratio sed ut istius prædicti populi, & cunctorum fidelium augeatur devotio, fides splendeat, spes vigeat, charitas vehementius incalescat: volentesque quam plurimos hujusmodi indulgentiæ fore participes, cum pauci multorum respectu propter vitæ hominum brevitatem valeant ad annum centesimum pervenire, de Fratrum nostrorum consilio prædictam concessionem indulgentiæ ex supra scriptis, & aliis justis causis ad annum quinquagesimum duximus reducendum.*

X. Non mirum sane Populum Romanum tam instanter apud Pontificem institisse, ut terminus hic ad quinquagesimum annum contraheretur, cum non ignoraret quantus fuisset ob hanc evulgatam indulgentiam per Bonifacium VIII. ad urbem concursus, quantaque ejus occasione pecuniæ moles Romanis obvenisset, non dubitans quin idem contigerit per hanc indulgentiæ publicationem.

XI. Præterea quia Clemens VI. in hac Extravagante in motivum hujus contractionis assumpsit Jubilæum de quinquagesimo in quinquagesimum annum recurrens, admodum verisimile est, demum ab edita hac Extravagante, huic indulgentiali formulæ nomen Jubilæi adhæsisse.

XII. De indulgentiarum thesauro, cujus meminit Clemens VI. in Extravagante, *Unigenitus*, ulla mentio occurrit ante sæculum XII. in ordine ad valorem, & effectum indulgentiarum: a pluribus enim observatum est, quod circa hoc tempus, invalescente Theologia Scholastica, cœperit inter Theologos disputari & inquiri, unde petendus esset *indulgentiarum* effectus, quodque hac occasione hujus thesauri meminerint, & eum impenderint, ut adstruerent indulgentiarum valorem, atque inter cæteros Alexander de Hales & Albertus Magnus (*a*).

XIII. Quapropter merito observat Veronius in sua *Regula fidei*, quidquid de hoc thesauro ejusve applicatione ad effectum indulgentiarum passim asseritur ad fidei dogma non spectare, quandoquidem nihil fidei certitudinem attingere possit, nisi a Deo fuerit revelatum, idque constet vel Dei verbo scripto, vel non scripto, ex Traditione Apostolica ad nos transmisso.

XIV. Clemens VI. postquam asseruit conformiter ad quorumdam Theologorum Scholasticorum tunc invalescentem opinionem, fructum sive effectum indulgentiarum petendum esse ex applicatione *thesauri* constantis ex meritis Christi, subjunxit, quod Christus hunc thesaurum per beatum Petrum cæli clavigerum, ejusque successores suos in terris Vicarios commiserit fidelibus salubriter dispensandum.

Verum quemadmodum ante sæculum undecimum, vel duodecimum nullam invenimus factam mentionem de applicatione hujus *thesauri* ad effectum seu fructum Indulgentiarum, ita nec reperitur apud veteres ulla mentio de hujus *thesauri* dispensatione specialiter a Christo commissa beato Petro, ejusque Successoribus Romanis Pontificibus ejus in terris Vicariis.

Sed hæc opinio demum verisimiliter invaluit, postquam invaluit opinio, notanter in Curia Romana de *plenitudine* potestatis, & jurisdictionis in Romano Pontifice, de qua tum *part.* 1. *tit.* 19. *cap.* 7. tum *part.* 2. *tit.* 6. *cap.* 6. latius actum est.

Et quantum ad hanc materiam Indulgentiarum, illud certum est usque ad sæculum XIII. plenam fuisse penes Episcopos concedendi Indulgentias auctoritatem, ac demum per Innocentium III. factam restrictionem, uti notatum est supra *cap.* 3.

Præterea & hoc negari nequit, quin *Indulgentiarum*, sive remissionum concessio potius Episcopis in suis respective Diœcesibus dispensanda conveniret, quam per Romanum Pontificem, dum hæ Indulgentiæ, seu remissiones fiebant ad præscriptum Canonum Nicænorum, Ancyranorum, aliorumque, quemadmodum per novem, & amplius sæcula facta fuit, ut in *cap.* 1. notatum est.

Cum enim vix possibile sit, ut Romanus Pontifex, tum de facti seu criminis qualitate necnon vita & conditione peccatoris sive pœnitentis in remotis partibus agentis, rite ac plene sit informatus, satius visum est, modum pœnitentiæ pro gravita criminis determinandum, necnon ejusdem mitigationem, vel condonationem, seu indulgentiam Episcopis respectu suorum respective subditorum relinquere.

XV. Id & sæculo VI. vidit, & judicavit Vigilius Papa. Hic consultus a Theodeberto Galliarum Rege, cujusmodi pœnitentia illius posset purgari delictum, qui cum uxore fratris sui illicitum præsumpsit inire conjugium? Scripsit Vigilius ad sanctum Cæsarium Episcopum Arelatensem his verbis: *Charitas tua, totius facti qualitate, ac pœnitentis ipsius compunctione perspecta, prædictum gloriosum Regem filium nostrum, & de temporis observatione non omittat instruere, & ne ulterius tale aliquid præsumatur, instanter exposcat.*

Rationem hujus commissionis hanc præmittit Pontifex: „ quia „ (sicut charitatem tuam bene nosse confidimus) modus „ pœnitentiæ *præsentium* potius Sacerdotum inspectioni com„ mittitur, ut *juxta compunctionis meritum, veniæ quoque* „ *possit indulgeri remedium*, tuæ hoc potius æstimationi credi„ mus relinquendum.

(a) Theologi inter articulos fidei Indulgentiarum Thesaurum collocant. Unum laudabo Juenium *quæst.* 5. *de Indulgentiarum virtute cap.* 2. *conclusione* 2. quæ his concipitur verbis: *Fide certum est admitti debere in Ecclesia Thesaurum, qui constat ex meritis superabundantis satisfactionis, quam Christus Deo Patri pro hominibus exhibuit.* Quod est de fide, debet referri ad Christum Auctorem: quapropter Thesaurus Indulgentiarum suam Christo refert originem, notus ergo fuit sanctis Patribus, qui fidei sequestres extiterunt, unde Concilium Tridentinum loquens de quibuslibet Indulgentiis, *in his concedendis moderationem juxta veterem, & probatam in Ecclesia consuetudinem adhiberi cupit.* Quod supponit antiquitus ab Ecclesia agnitum fuisse Indulgentiarum Thesaurum, & ejus applicationem quoad effectum fuisse cognitum.

T I T U L U S   S E P T I M U S.

De Sacramento Extremæ-Unctionis.

C A P U T I.

De Materia, Forma, & Partibus inungendis.

1 *Extrema-Unctio est verum Sacramentum.*
2 *Effectus hujus Sacramenti.*
3 *Materia oleum ab Episcopo benedictum.*
4 *Quando oleum benedicatur, & quo ritu a Parochis accipiatur?*
5 *Quomodo oleum benedictum sit servandum, & annis singulis renovandum?*
6 *Apud Græcos oleum etiam a Presbyteris benedicitur.*
7 *Quæ hujus disciplinæ origo?*
8 *Ecclesia Latina hanc disciplinam Græcorum non improbat.*
9 *Qua ratione Synodus Tridentina dixerit materiam esse oleum ab* Episcopo *benedictum?*
10 *Forma hujus Sacramenti ex Decreto Eugenii IV. & Synodi Tridentinæ, & præscripto Ritualium.*
11 *Hæc forma non est necessaria ex Institutione divina.*
12 *Eam numquam adhibuit Ecclesia Græca.*
13 *Ecclesia Latina multis sæculis eamdem ignoravit, & forma indicativa fuit usa.*
14 *Forma Ambrosiana erat* indicativa; *atque usque ad præteritum sæculum in quibusdam Ecclesiis Latinis talis usitata fuit.*
15 *Usus antiquus formæ* indicativæ *non repugnat Decreto Concilii Tridentini; neque eam Synodus improbavit.*
16 *Christus nullam specialem formam hujus Sacramenti instituit.*
17 *Partes inungendas Apostolus Jacobus non expressit.*
18 *Non constat primis sæculis* plures *corporis partes fuisse inunctas.*
19 *Sæculo VI. moris fuisse videtur* pectus *tantum inungere.*
20 *Sæculo VII. cœperunt* plures *inungi; sed non eadem ubique.*
21 *Aliquando moris fuit, ut pars magis affecta inungeretur, & quæ hujus ratio, & quare postea vetitum?*
22 *Circa ritum inungendi pridem fuit Ecclesiarum varietas.*
23 *Synodus Tridentina Ecclesiæ Romanæ ritum probando, aliarum Ecclesiarum alios ritus non reprobavit.*
24 *Quæ partes ex præscripto Ritualis Romani inungendæ?*
25 *An ultra quinque sensuum organa aliæ partes sint necessario inungendæ?*
26 *Quomodo hodie in partium Unctione forma pronuntianda?*
27 *In morbis contagiosis, & morte imminente quid servari velit Manuale Cameracense?*
28 *Non facile omittenda inunctio quinque sensuum organorum.*

I. SYNODUS Tridentina *Sess.* 14. *De Sacramento Extremæ-Unctionis*, inter alia definit *Can.* 1. *Si quis dixerit Extrema-Unctionem non esse vere, & proprie Sacramentum a Christo Domino nostro institutum, & a beato Jacobo Apostolo promulgatum;*

sed ritum tantum acceptum a Patribus , aut figmentum humanum ; anathema sit .

II. Deinde *Can.* 2. effectum hujus Sacramenti adstruit his verbis : Si quis dixerit , Sacram Infirmorum *Unctionem non conferre gratiam , nec remittere peccata , nec alleviare Infirmos ; sed jam cessasse , quasi olim tantum fuerit gratia curationum ; anathema sit .*

III. Eugenius IV. in Instructione pro Armeniis materiam hujus Sacramenti dicit esse Oleum Olivæ per Episcopum benedictum . Idem docet Synodus Tridentina citata *Sess. cap.* 1. ubi relatis verbis Jacobi Apostoli ex Epistola Canonica *cap.* 5. *infirmatur quis in vobis ? inducat Presbyteros Ecclesiæ , & orent super eum Ungentes eum oleo in nomine Domini , & oratio fidei salvabit infirmum , & alleviabit eum Dominus , & si in peccatis sit dimittentur ei* , Immediate subjicit : *Quibus verbis , ut ex Apostolica Traditione per manus accepta , Ecclesia didicit , docetque materiam , formam , proprium Ministrum , & effectum hujus salutaris Sacramenti . Intellexit enim Ecclesia , materiam esse* Oleum ab Episcopo benedictum .

IV. Oleum hoc dictum *infirmorum* semel in anno juxta ritum Ecclesiæ Latinæ benedicitur ab Episcopo inter Missarum solemnia , feria quinta in Cœna Domini .

Illud quoque annis singulis , eodem ritu quo sacrum Chrisma (de quo supra *tit.* 3. *cap.* 3.) Parochi singuli accipiunt : nec Sacramentum hoc sine Oleo sic benedicto administrare possunt .

V. Unde passim Ritualia conformiter ad Rituale Romanum præcipiunt : *Habeat Parochus loco nitido , & decenter ornato in vase argenteo , seu stanneo , diligenter custoditum Sacrum Oleum infirmorum , quod singulis annis feria quinta in Cœna Domini ab Episcopo benedictum , veteri combusto , renovandum est . Id tamen si forte infra annum aliquo modo ita deficiat , ut sufficere non posse videatur , neque aliud benedictum haberi queat , modico oleo non benedicto in minori quantitate superfuso , reparari poterit.*

VI. Testatur Jacobus Goartius in notis ad Rituale Græcorum , *pag.* 436. *nota* 22. *Cum Sacerdotalis sit ministerii ægrotos Oleo Sacro linire , usu consentiente factum esse ut non a Græcis Pontificibus , sed a* Sacerdotibus *consecratum , & quoties urget necessitas renovatum & recens benedictum huic Sacramento conferendo preferatur .*

VII. Benedicit quidem & ipse Episcopus ritu Græcorum feria quinta in *Cœna Domini* , Sacrum Oleum , sed mox post factam benedictionem , totum Oleum benedictum consumitur : nam more Græcorum *cuncti accessuri ad sacram Synaxim in peccatorum expiationem sese* ungendos *offerunt , & Episcopus ipse primus omnium œconomi manu unctionem suscipit ; quem deinde omnes alii sequuntur , & ab Episcopo unguntur : ait ibidem Goartius .*

Hac itaque unctione quantumvis tantum *cæremoniali* „ cum „ oleum totum consumitur , facultatem illud denuo consecrandi „ privato cuicumque Parocho ipsi Pontifice tacite , ex antiquo „ more videntur remittere . Ita Goartius .

VIII. Quidquid sit de origine hujus moris , hoc constat , Ecclesiam Latinam numquam improbasse hanc Græcorum consuetudinem : immo eam sat aperte probavit Clemens VIII. in sua instructione ad Episcopos Latinos , qua inter cætera dicit : *Non sunt cogendi Presbyteri Græci Olea Sancta , præter Chrisma , ab Episcopis Latinis Diœcesanis accipere : cum ejusmodi Olea* ab eis , *in ipsa Oleorum , & Sacramentorum exhibitione , ex veteri ritu* conficiantur , & benedicantur .

IX. Hinc ulterius statuit Synodum Tridentinam non eo sensu , *Oleum ab Episcopo benedictum* materiam hujus Sacramenti reputasse , quasi ex institutione *divina* sine hujusmodi Oleo conferri hoc Sacramentum *valide* non posset ; sed duntaxat eam esse veram , & sufficientem ; ac etiam *necessariam* , spectata scilicet Ecclesiæ Latinæ consuetudine .

X. Formam hujus Sacramenti hanc esse dicit Decretum Eugenii IV. *Per istam sanctam Unctionem , & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum deliquisti* , Et similiter in aliis membris .

Eamdem assignat Synodus Tridentina citato *cap.* 1. eamque omnia Ritualia proponunt , & a Sacerdotibus exacte observari præscribunt : neque aliam hodie agnoscit Ecclesia Latina .

XI. Cæterum quod circa materiam supra notatum est , id quoque circa hanc formam notandum ; nimirum , eam non ita huic Sacramento ex institutione divina esse essentialem , ut sine illa nunquam Sacramentum valide conferri posset , aut potuisset .

XII. In primis certum est , Ecclesiam Græcam nec hodie uti , nec unquam usam fuisse hac formula , & tamen Ecclesia Latina nunquam de validitate collati hujus Sacramenti cum forma a Græcis usitata , ipsis quæstionem movit .

XIII. Adhæc constat , in Ecclesia Latina hanc formam antiquitus usitatam non fuisse . Et quidem in Sacramentario Sancti Gregorii apud Hugonem Menardum *pag.* 251. legitur sub hoc titulo , *Oratio ad infirmum ungendum ; Inungo te de Oleo Sancto , sicut unxit Samuel David in Regem & Prophetam . Operare , creatura Olei , in nomine Patris omnipotentis : ut non lateat illic spiritus immundus , neque in membris illius , neque in medullis , neque in ulla compagine membrorum : sed in te habitet virtus Christi altissimi , & Spiritus Sanctus per eumdem .*

Ad quæ verba reflectens ipse Menardus in notis , *pag.* 332. ait : „ Olim forma hujus Sacramenti fuit *indicativa* , ut hic ap„ paret (quamvis hic appelletur *Oratio* , sed improprie , vere „ etenim Oratio non est) & clare constat ex Codicibus ma„ nuscriptis Ratoldi , & Taliano Monasterii Sancti Remigii , & „ Manuali excuso Ecclesiæ Suessionensis , quæ *indicativam* ha„ bent , *deprecatoriam* ignorant “ . Hæc ille , qui contextum dictorum Codicum exhibet *pag.* 336. & sequentibus ; in quibus nulla forma *deprecatoria* , qualis est nostra hodierna , sed sola *indicativa* occurrit .

XIV. Ostendit insuper Menardus ibidem , formam Ambrosianam relatam a Sancto Bonaventura esse indicativam ; eamque a Bonaventura , aliisque antiquis Scholasticis non fuisse improbatam : adeoque crediderint , formam *deprecatoriam* non esse de substantia hujus Sacramenti ex institutione divina ; idque supposuisse Facultatem Theologicam Parisiensem , dum anno 1633. permisit sustineri publice hanc propositionem : *Etiam unica Olei unctione in necessitate , verbis indicative prolatis perfici posse .* Sententiam Menardi probat quoque Morinus *de Administratione Sacramenti Pœnitentiæ , lib.* 8. *cap.* 16. & novissime Joannes Launojus in speciali libro *de Sacramento unctionis infirmorum* : qui ulterius probat , a multis Ecclesiis illustribus formam indicativam usque ad proxime elapsum sæculum retentam fuisse : ac tandem ubique *deprecatoriam* assumptam . Una exponens quomodo sensim hæc mutatio contigerit .

XV. *Neque hæc doctrina (ait Menardus) adversatur Concilio Tridentino , cum ait Sess.* 14. *cap.* 1. Formam deinde esse illa verba per istam Unctionem , *&c. nam Concilium deprecatoriam non ita adstruit , ut rejiciat indicativam , quam olim in usu fuisse , luce meridiana clarius est ; ut nec ita adstruit per illa verba* , per istam unctionem , *ut destruat formam Græcorum , quæ licet deprecatoria sit , ejusmodi verba non tamen agnoscit .*

Et revera , Synodum Tridentinam non improbasse formam *indicativam* probat allegatus Launojus : idque ex variis Manualibus , in quibus exhibetur forma *indicativa* , editis post declarationem factam a Synodo Tridentina , & quidem ab Episcopis , qui ipsi Synodo interfuerant .

XVI. Notat insuper Launojus , Christum nullam specialem formam hujus Sacramenti instituisse , sed eam instituendi libertatem Ecclesiæ suæ reliquisse . Meminit quidem Jacobus Apostolus *Orationis & Unctionis* ; sed quibus verbis Oratio fundenda , & quomodo , aut qua verborum forma perficienda sit Unctio , non determinat ; quare hæc arbitraria esse credidit Ecclesia , ideoque unusquisque in his Ecclesiæ suæ morem sequi tenetur .

XVII. Hæc Ecclesiarum varietas non tantum circa verba , quibus Orationes & Sacra Unctio exprimi debent , intercessit ; sed etiam circa partes corporis inungendas magna fuit Ecclesiarum diversitas : eo quod Jacobus Apostolus nullam partem corporis ungendam in particulari designaverit .

XVIII. Plurimos tam veteres , quam recentiores libros Rituales , & Sacramentarios , hanc diversitatem manifeste ostendentes , profert Launojus in citato libro sub hoc titulo : *Explicata Ecclesiæ traditio circa partes corporis , quæ unguntur in Sacramento Extremæ-Unctionis cap.* 1. Et *cap.* 2. *Observat.* 1. ex allegatis monumentis concludit , nullum apud primorum sæculorum auctores reperiri testimonium , quo probetur , antiquitus *plures* corporis partes inunctas fuisse .

XIX. Qui Sancti Eugendi vitam scripsit , tantum *unius* partis , scilicet *pectoris* , inunctæ meminit . *Vocato , ait , uno ad se de Fratribus , cui cum libertate peculiari olim etiam perungendi infirmos opus injunxerat , secretissime quoque sibi* pectusculum *petiit* (ut moris *est*) *inungi* , Ergo tunc *moris* erat , *pectusculum* tantum inungere . Quod & in præfatione ad primum sæculum Benedictinorum , observat Mabillonius *numer.* 97. Vixit autem Sanctus Eugendus sæculo VI.

XX. Deinde *Observat.* 2. ex præallegatis libris ritualibus concludit Launojus , post tempora Sancti Gregorii paulatim invaluisse , ut plures corporis partes inungerentur ; sed non eædem in omnibus Ecclesiis ; immo in aliquibus quasdam debuisse inungi , quas in aliis inungi vetitum erat .

XXI. Constat in pluribus Latinis Ecclesiis visum fuisse , eam esse ungendam corporis partem , quæ *majori dolore* cruciaretur . Sic in Codice Tiliano apud Menardum *pag.* 340. legitur : *Et sic perungant singuli Sacerdotes infirmum de Oleo sanctificato , cruces faciendo in collo , & gutture , & pectore , & inter scapulas , seu in loco* ubi dolor plus *imminet* .

Hæc autem unctio suam habet rationem in Jacobi Apostoli verbis ; *Et alleviabit eum Dominus* ; sed anni jam plures sunt , cum hæc unctio ubique plane desiit , ne forsan videretur *Unctio* hæc Sacri Olei ad medicinam corporis magis , quam animæ adhiberi .

XXII. Circa ritum ungendi infirmum , non eadem quoque fuit semper Ecclesiarum disciplina ; nam in quibusdam sub *unica* verborum formula omnes *partes* inungebantur ; in aliis *singulæ* partes sub *diversa* verborum formula . In aliquibus etiam uno Sacerdote ungente , alius formam proferebat ; uti notat Menardus *pag.* 332.

XXIII. Unde prudenter processit Synodus Tridentina , dum aliarum Ecclesiarum ritum non reprobando , simpliciter definivit : *Si quis dixerit Extremæ-Unctionis ritum & usum , quem observat Sancta Romana Ecclesia repugnare sententiæ beati Jacobi Apostoli ; ideoque eum mutandum , posseque a Christianis absque peccato contemni ; anathema sit* *Can.* 3.

XXV. Quoad partes inungendas , ritum hodiernum Ecclesiæ Romanæ exhibet Rituale Pauli V. his verbis . *Quinque vero corporis partes præcipue ungi debeant , quas veluti sensuum instrumenta homini natura tribuit , nempe oculi , aures , nares , os , & manus ; attamen pedes etiam , & renes ungendi sunt ; sed renum unctio in mulieribus , honestatis gratia , semper omittitur : atque etiam in viris , quando infirmus commode moveri non potest . Sed sive in mulieribus , sive in viris , alia corporis pars pro renibus ungi non debet .*

XXV. Quoad quinque partes corporis , quæ sunt præcipua sensuum instrumenta Rituali Romano consentiunt nostra Belgica ,

gica, sed nullam præter hæc inungendum membrum præscribit Manuale Cameracense, & indubie horum unctio ad validitatem Sacramenti sufficit. Unde Pastorale Mechliniense, tametsi ultra inunctionem horum quinque membrorum, requirat etiam inunctionem pectoris, & pedum, diserte tamen monet: Prioribus partibus munctis, *Presbyteri animus quiescat, quam jam infirmus receperit Sacramentum*. Et in morbis contagiosis, & peste grassante dicit, *posse inungi tantum organa quinque sensuum*.

XXVI. Quoad formam in ipsa partium unctione pronuntiandam vult Rituale Romanum, ut *eandem* ac *integram* formam ad *singulorum* membrorum unctionem Sacerdos pronuntiet: monetque *dum oculos, aures, & alia corporis membra, quæ paria sunt, Sacerdos ungit, caveat ne altero eorum inungendo, Sacramenti formam prius absolvat, quam* ambo *hujusmodi* paria *membra inunxerit*.

Pastorale novum Mechliniense, tametsi in morbis contagiosis, & peste grassante permittat *tantum quinque sensuum organa* inungi, vult tamen ad singulas unctiones dici *integram* formam, sensui qui inungitur accommodatam.

XXVII. Cameracense Manuale in morbis contagiosis, ac peste grassante, atque insuper etiam morte urgente, permittit, ut *ungantur* celeriter *quinque sensuum organa in capite, dicendo* semel: *Per istam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum, auditum, &c.* Quin & addit hoc Manuale: *Quod si tantum sit contagii, vel mortis periculum, ut nec consuetæ partes ungi, nec illa forma pronuntiari possit; ungatur organum sensus magis ad unctionem expositum, dicendo*: Per illam sanctam Unctionem, &c. quidquid deliquisti per quinque sensus tuos.

Ulterius ad vitandum contagium adjicit idem Manuale: „ In
„ rabidis ungatur pars ori vicina, ne saliva, quæ inficiendi
„ vim habet, tangatur. In pestiferiis uti licebit virga oblonga
„ oleo tincta, quæ deinde comburatur, aut servanda purgetur.

XXVIII. In variis Diœcesibus moris est, ut etiam extra periculum contagii, unctio fiat non pollice, sed virgula.

Interim ex citato Manuali Cameracensi colligitur, ab auctoribus illius Manualis creditum non fuisse, alicujus determinatæ partis unctionem ad Sacramenti validitatem requiri. At quia hoc certum non est, haud facile Sacerdotes quinque sensuum organorum inunctionem ob infectionis periculum, præsertim si propinquum non sit, omittere possunt, præcipue iis in locis ubi Ritualia licentiam omittendi expresse non tribuunt.

CAPUT II.

Quibus & quando hoc Sacramentum administrandum?

1 *Solis infirmis, ex sententia Sancti Jacobi, & Traditione Ecclesiæ.*
2 *Id confirmat Synodus Tridentina.*
3 *Quam gravis debeat esse infirmitas, incertum.*
4 *Non requiritur extrema omni convalescentiæ spe destituta.*
5 *Græci extremam non requirunt.*
6 *Hodierna Ecclesiæ Latinæ disciplina requirit eam, quæ morale mortis periculum ingerit.*
7 *Non sufficit morale mortis periculum; nisi adsit infirmitas.*
8 *An mulieribus in partu graviter laborantibus?*
9 *Quomodo pueris administrandum?*
10 *Amentibus quomodo dandum?*
11 *Infirmis sensu, & ratione destitutis quomodo administrandum?*
12 *Nequaquam differendum quousque infirmus sit sensibus destitutus.*
13 *A Parochis monendi Fideles, ne nimirum hoc Sacramentum differant.*
14 *Olim stulta fuit persuasio, quod hoc Sacramento suscepto fas non esset infirmo condere testamentum.*
15 *Evellenda persuasio, de adempta spe convalescentiæ post susceptum hoc Sacramentum.*
16 *Aliquando persuasum fuit, non licere conjugatis post semel acceptum hoc Sacramentum uti matrimonio.*
17 *Item non licere vesci carnibus.*
18 *Ob vulgarium deliramenta sensim hoc Sacramentum dilatum fuit ad extremum mortis articulum, & Viatico postpositum.*
19 *Deliramenta hæc invaluerunt, eo quod Extrema-Unctio reputata esset pro* solemni *pœnitentia.*
20 *Infirmus ungendus cinere, & cilicio operiebatur.*
21 *Fusius ostenditur deliramentorum præfatorum origo.*
22 *Extrema-Unctio tamquam Pœnitentiæ complementum credebatur olim Viatico præmittenda.*
23 *Hic Ritus præscribitur in Sacramentario Sancti Gregorii.*
24 *Ritus usque ad annum 1000. ubique retentus.*
25 *Etiam sæculo XIII. perduravit, & in Belgio notus.*
26 *Demum circa finem decimi sexti sæculi, aut decimo septimo mutatus.*
27 *Inquiritur causa mutati ritus.*
28 *Hodie etiam ex præscripto Ritualium Viaticum Sacræ Unctioni præmittendum.*
29 *A præscripto suorum Ritualium inferiores Presbyteri facile recedere non possunt.*
30 *Episcopis expendendum, num & quousque pristina disciplina revocanda.*

I. EX Epistola Apostoli Jacobi, ad quam, quidquid de vera hujus Sacramenti natura dicitur, tamquam in certam regulam transferendum est, nequaquam obscurum est, solis *infirmis* corpore hoc Sacramentum esse administrandum: nam de his solis loquitur, dicens: *Si quis infirmatur in vobis, inducat Presbyteros*, &c.

Quapropter constans fuit Ecclesiæ, præsertim Latinæ traditio, non nisi ægris hoc Sacramentum exhibendum esse.

Innocentius I. in Epistola ad Decentium, *cap.* 8. relatis verbis Apostoli Jacobi: *Si quis infirmatur in vobis*, &c. subnectit:
„ Quod non est dubium de Fidelibus *ægrotantibus* accipi, vel
„ intelligi debere, qui sancto Oleo Chrismatis perungi possunt:
„ quo ab Episcopo confecto, non solum Sacerdotibus; sed
„ omnibus uti Christianis licet in sua, aut suorum *necessitate*
„ ungendis.

II. Traditioni huic, & Apostoli Jacobi verbis inhærens Synodus Tridentina *Sess.* 14. *cap.* 3. *De Extrema-Unctione*, declarat, *esse hanc Unctionem infirmis adhibendam; illis vero præsertim, qui tam periculose decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur: unde & Sacramentum exeuntium nuncupatur*.

III. Quam gravis autem corporis *infirmitas* requiratur, ut ad mentem Apostoli Jacobi, Sacramentali hac unctione infirmus inungi queat, facile determinari nequit; quia simpliciter & indefinite dicit: *Si quis infirmatur in vobis, inducat Presbyteros*, &c.

IV. Hoc sat videtur expeditum, non eam infirmitatem requiri, quæ extrema sit, nullam reconvalescentiæ pene spem relinquens; sed *gravem* sufficere.

De Sancto Eugendo, cujus supra meminimus, refertur, quod cum Unctionem sibi impertiri petiit, ultra sexagenariam ætatem sex fere mensibus *inæqualitate* corporis laborasset, adhuc tamen corpore firmus, *quod nunquam Canonica usque ad bonum defuisset cursu, nec bis in die festo corpusculo cautus fuerit aliquid impertiri*.

V. Notat Goartius ad Rituale Græcorum *pag.* 432. apud Græcos moris esse, ut ægri plurimi Unctionem Sacram accepturi, *aliorum manibus & ope ad Ecclesiam se deferri faciant; ibique plurium nonnunquam dierum spatio in Catechumenis jaceant, pernoctent, morentur, & Sacra tandem Unctione sibi remedium exposcant*. Indicium, Græcos non credere, *extremam* plane infirmitatem ad suscipiendum Unctionis Sacramentum esse necessariam.

VI. Quidquid sit de pristino Ecclesiæ usu, quoad gravitatem infirmitatis in ungendo requisitam; hodie saltem in Ecclesia Latina, requiritur infirmitas *periculosa*, & quidem talis, ut ob eam videatur morale mortis periculum imminere.

D. Rituale Romanum ait; „ Debet autem hoc Sacramentum
„ infirmis præberi, qui cum ad usum rationis pervenerint, tam
„ graviter laborant, ut *mortis periculum* imminere videatur, &
„ iis, qui præ senio deficiunt, & in diem videntur morituri,
„ etiam sine alia infirmitate.

VII. Pastorale Mechliniense præscribit: *Nemini, qui gravi morbo affectus non sit, Sacramentum Unctionis dare licet, quamvis* periculum mortis *adeat, vel quia periculosam navigationem parat, vel quia prælium initurus sit, a quo certa mors illi impendeat; vel etiam capitis damnatus ad supplicium rapiatur*.

Non ergo sufficit imminens *mortis periculum*, sed requiritur, ut hoc vi *morbi* immineat: conformiter ad verba Sancti Jacobi: *Si quis infirmatur*, &c.

VIII. Idipsum expressit Rituale Romanum, item Sanctus Carolus in suis Instructionibus Extremæ-Unctionis, additque: *Neque mulieribus in partu laborantibus*. Manuale tamen Cameracense vult hoc Sacramentum administrari *fœminis in partu deficientibus*: adjungitque: *Rabidis, peste infectis, lethaliter vulneratis, ex hausto veneno periclitantibus; etiam dum adhuc* robusti *sunt, si postea suscipiendæ Unctionis opportunitatem non habent*.

IX. *Non ministretur pueris rationis usum non habentibus*, ait Rituale Romanum: idem habet Pastorale Mechliniense; una tamen monens: *Secus de pueris periculose ægrotantibus, qui peccati mortalis ac confessionis capaces sunt, licet sint solum octo, aut novem annorum, & quamvis nunquam communicaverint; ita tamen, ut si eos mori contingat, non sint eorum parentes urgendi ad exequias more adultorum*.

X. *Amentes, qui ab ipso ortu nunquam fuerunt mentis compotes, ungendi non sunt* ait Pastorale Mechliniense. *Amentes autem, & furiosi (ait idem Pastorale) habentes interdum rationis usum, si eo potissimum tempore piam animi significationem dederunt, aut hoc Sacramentum petierunt, licet postea in furorem, aut insaniam incidant, ungendi sunt; nisi tanta sit frenesis, ut infirmus aliquid contra reverentiam Sacramenti facere posset; quo casu non ungantur, nisi periculum tollatur omnino*.

XI. *Infirmis autem, qui dum sana mente, & integris sensibus essent, illud petierunt, seu verisimiliter petiissent, seu dederint signa contritionis (ait Rituale Romanum) etiamsi deinde loquelam amiserint, vel amentes effecti sint, vel delirent, aut non sentiant nihilominus præbeatur*.

Dicit Pastorale Mechliniense: „ Quamvis non petierit, si
„ tamen erat bonæ vitæ, quia non præsumitur immemor suæ
„ salutis in morte plus quam in vita. Unde præsumitur quod
„ petat, vel quod petiisset, si advertisset; quod petere voluit,
„ sed non potuit.

XII. Itaque juxta modernam disciplinam, signanter Ecclesiæ Latinæ, Sacramentum Extremæ-Unctionis dandum non est, nisi infirmitas tanta fuerit, ut *mortis* periculum vi istius infirmitatis imminere videatur; hæc tamen infirmitatis gravitas non eousque extendenda est; nec administratio hujus Sacramenti tam diu differenda est, ut vel nulla omnino spes convalescentiæ superfit;

persit ; aut ipse infirmus sensibus & ratione destitutus sit, uti expresse inculcant Synodi nostræ.

XIII. Parochi ægrotos sæpe invisant, hortenturque ne ad extremum *Sacramenti hujus susceptionem differant; ac potius* sensibus rationisque usu adhuc integris, *illud sibi administrari petant, ut ita uberiorem ejus fructum percipiant, ait Synodus P. II.* Mechliniensis *tit. 8. cap. 1.*

XIV. Idipsum passim omnes Synodi præcipiunt; uti & illud quod dicta Synodus Mechliniensis immediate subjicit *cap. 2. Falluntur qui existimant, suscepto hoc Sacramento, vel testamentum condi non posse, vel spem convalescendi ob id imminui; ideoque Pastores contrarium subinde populum doceant. Etsi forte alicubi usu introductum sit, ut testamentum a susceptione hujus Sacramenti conditum non subsistat, declarat hæc Synodus ejusmodi consuetudinem pro corruptela habendam esse, utpote causam, cur tam salutaris Sacramenti susceptio, ad extremum vitæ spiritum a plerisque differatur; iique interim effectus Sacramenti non percipiant, & sæpe etiam sine eo moriantur.*

Communis atque vulgaris hæc de adempta facultate condendi testamentum opinio in hoc Belgio fuisse videtur; quandoquidem omnes passim Synodi moneant, ut stultam hanc opinionem convellant: hacque forsan Synodorum monitione effectum, ut hodie contrarium sit persuasum, & quotidie testamenta post hujus Sacramenti susceptionem ab infirmis fieri videamus; nec ullus eo titulo invaliditatis arguere testamenta præsumat.

XV. Utinam æque e mente Fidelium evulsa esset altera de adempta omni spe convalescentiæ stulta opinio, qua etiamnum hodie contingit, ut frequenter hoc Sacramentum ad extremum usque vitæ spiritum differatur; atque hinc ulterius fiat, ut sine ullo devotionis affectu, non raro sine omni effectu recipiatur.

XVI. Observat Joannes Mabillonius in Præfatione ad primum sæculum Benedictinorum *num.* 10. quod sæculo XIII. invaluisset, præsertim in Britannia, stulta opinio, quod uxoratis post susceptam Sacram Unctionem non liceret reverti ad opus conjugale; eamque superstitionem ad alia nonnulla erroris capita tandem prolapsam.

Richardus Episcopus Sarisberiensis in Constitutionibus editis anno 1217. *cap.* 68. art: *Dicant etiam ac denuntient confidenter Sacerdotes, quod post susceptum hoc Sacramentum licitum est reverti* ad opus conjugale. Habetur *tom.* 11. *Concil. general. col.* 264. Idipsum reperitur in Constitutionibus cujusdam Anonymi editis anno 1237. & habetur *eodem tom. col.* 150.

XVII. Synodus Wigorniensis anno 1240. *cap.* 19. hæc inter alia habet: *Sunt autem quidam, ut audimus, qui post perceptionem hujusmodi Sacramenti sanitati pristinæ restituti nefas reputant, vel uxores suas cognoscere, vel carnes commedere, vel etiam aliqua ratione nudis pedibus ambulare. Horum autem errorem utpote doctrinæ sanæ contrarium execramur, & eos excommunicationibus, & monitionibus duximus esse corrigendos.*

Has erroneas vulgarium opiniones rursus anno 1287. Synodus Exoniensis, & anno 1307. Synodus Vvintoniensis acriter convellunt; ut vel inde appareat, eas opiniones altas radices in mentibus vulgarium egisse.

XVIII. Ad iterata hæc Decreta reflectens Mabillonius dicit, verisimile esse, *ob ea vulgi deliramenta Unctionem infirmorum* in mortis articulum *reservari cœpisse; ac sensim usum in omnes Ecclesias fuisse propagatum.* Cui forsan & stulta opinio de adempta facultate condendi testamentum non parum contulit.

Credit quoque Mabillonius ex hac vulgi perversa opinione factum esse, ut sæculo XIII. contra hactenus observatam disciplinam Sacræ Unctioni Viaticum præmissum fuerit.

XIX. Prædicta autem deliramenta hinc ortum suum habuisse videntur, quod veteres habuerint Sacram Unctionem pro complemento *Pœnitentiæ*; adeo ut propterea Græci etiam sani Sacra Unctione utantur in pœnitentiæ signum, & peccatorum expiationem, ut multis docet Goartius in notis ad Rituale Græcorum *pag.* 432. quamvis eam non ut Sacramentalem, sed ut *cæremonialem* dumtaxat a *sanis* adhiberi credat.

XX. Hinc vetus quoque cæremonia pœnitentialis in exhibitione hujus Sacramenti, in quibusdam Ecclesiis adhibita, signandi scilicet ægrum signo crucis *ex cinere*; atque imponendi ægro *cilicium*.

In antiquo Codice Rotaldi Abbatis apud Menardum in notis ad Sacramentarium Sancti Gregorii *pag.* 337. in ritu Unctionis dicitur: „ Tunc Sacerdos facit crucem *ex cinere* super pectus „ ejus, & imponit *cilicium* desuper, dicens: Si quis infirmatur, „ agat *pœnitentiam*, etiam ex necessitate, quia misericors est.

Idipsum habent alii veteres Sacramentarii libri editi ibidem a Menardo; quibus Joannes Launojus addit Librum Pontificalem MS. Ecclesiæ Cameracensis, in quo ritu Unctionis describitur; atque inter alia, Benedictio *cineris*, Benedictio *cilicii*, & nonnullæ Orationes, ac dein dicitur; „ Tunc Sacerdos facit cru„ cem ex *cinere* cum aqua super pectus ejus, & imponit *cilicium* „ desuper.

De hoc ritu in pluribus Ecclesiis olim religiose, at non ubique uniformiter observato, ex libris Ritualibus late agit citatus Launojus sub titulo: *Explicata vetus Ecclesiæ traditio circa usum Cineris, & Cilicii in infirmis, & circa lectum seu stratum cinere respersum in morituris.* Advertitque ex Breviario Romano, S. Carolum se huic disciplinæ submisisse: de ipso enim legitur: „ Mediolanum reversus, ingravescente morbo, *cinere* ac *cilicio* „ coopertus, & oculis in Crucifixi imaginem defixit, migravit „ in cælum.

XXI. Cum ergo Extrema-Unctio jam pridem reputata fuerit pro pœnitentia; quin & quidam ritus in *solemnis* pœnitentiæ impositione adhiberi solitus hic quoque adhiberetur; quidni hinc sensim aliquibus persuasum fuisse credamus, comestionem carnium, actum conjugalem, & similia vetita esse post impositam hanc quasi publicam pœnitentiam; quandoquidem constaret, similia Pœnitentibus fuisse jam pridem interdicta, uti multis ostendit Morinus *lib.* 7. *cap.* 10. & sequentibus.

Quidquid sit de horum deliramentorum, & falsarum opinionum origine, seu fundamento, duo tamen certa sunt.

XXII. Primum, quod Extrema-Unctio reputata fuerit ut complementum pœnitentiæ, atque ad reliquias peccatorum abstergendas efficax, juxta illud S. Jacobi: *Et si in peccatis fuerit, remittentur ei.*

Alterum quod reputaretur, Sacramentum hoc convenienter post Sacramentum Pœnitentiæ suscipi; ut si quæ peccatorum reliquiæ superessent, Sacra hac Unctione abstergerentur; atque ita majore cum puritate Viaticum Corporis, & Sanguinis Domini ab infirmo sumeretur.

XXIII. Unde in Sacramentario S. Gregorii apud Menardum post recitatas preces, & Unctionem infirmi, subditur: *Deinde communicet cum Corpore, & Sanguine Domini.* Ad quæ verba notat Menardus *pag.* 334. *Ita in Codice Rotradi, & Ratoldi, & Tiliano, & S. Remigii, & S. Germani a Pratis, in quibus datur Eucharistia post ipsam Unctionem. Quod valde notandum est: quia olim ungebatur infirmus antequam sumeret Viaticum Corporis, & Sanguinis Domini.* Hæc ille, qui hanc disciplinam ibidem pluribus adstruit; atque latius prosequitur Joannes Launojus sub titulo: *Explicata vetus Ecclesiæ Traditio de data infirmis post Unctionem Eucharistia.*

XXIV. Prima parte hujus tituli profert Launojus monumenta, & exempla, quæ hanc traditionem adstruant ab anno 700. usque 1000. atque inter cætera *Canonem* 5. Concilii Aquisgranensis anno 836. celebrati: *Si quis infirmitate depressus fuerit, ne confessione atque oratione Sacerdotali, nec non* Unctione *sanctificati* Olei *per ejus negligentiam careat; denique si finem urgentem perspexerit, commendet animam Christianam Domino Deo suo more Sacerdotali, cum acceptione Sacræ Communionis.*

Hic videmus, non tantum Unctionem datam ante Sacram Communionem; sed insuper, data jam Unctione, demum Sacram Communionem fuisse datam, si ulterius Sacerdos *finem urgentem perspexerit.*

XXV. Parte secunda sui tituli refert Launojus Scriptorum testimonia, eamdem traditionem adstruentia ab anno millesimo ad millesimum trecentesimum; ac inter cætera monumenta affert antiquum Librum Pontificalem MS. Ecclesiæ Cameracensis, ubi in Ordine ad visitandum infirmum primo ponuntur orationes a Sacerdore recitandæ, deinde ipsa Unctio infirmi, qua absoluta sequitur oratio: *Domine Sancte Pater omnipotens, æterne Deus, te fideliter deprecamur, ut accipienti fratri nostro Sacrosanctum Corpus, & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi Filii tui, tam corporis quam animæ sit salus. Per eumdem Dominum nostrum*, &c.

Hoc hic referendum credidi, ut appareat, etiam in Belgio nostro pridem hanc disciplinam viguisse.

XXVI. Tertia parte refertur ex Ritualibus praxis quarumdam Ecclesiarum, probans eamdem disciplinam ab anno millesimo trecentesimo ad annum millesimum sexcentesimum; atque ibidem notat, in plerisque Ecclesiarum Gallicanorum Ritualibus sive Manualibus, etiam decimo sexto sæculo excusis, veterem ordinem administrandi Sacramentum Unctionis ante Viaticum, fuisse servatum, at illum mutatum fuisse in plerisque illis Ritualibus, decimo septimo sæculo recusis. Unum tamen Manuale Cenomanensis Ecclesiæ, quod anno 1608. recusum est, antiquum ordinem retinuisse observat.

Ex his constat, in multis Ecclesiis, etiam usque ad XVII. sæculum, aut saltem finem XVI. perseverasse praxim dandi Sacram Unctionem ante Viaticum; ut eam in aliquibus Ecclesiis mutari cœptam sæculo XIII. ac tandem sub finem XVI. aut initium XVII. sæculi ubique pene in Ecclesia Latina mutatum esse ordinem; atque Viaticum Unctioni præmissum fuisse.

XXVII. *Putat autem Launojus, quod ad illam mutationem plurimum valuit male percepta* Extremæ *Unctionis notio, quæ quorumdam e Schola Theologorum animis* Extremum *Sacramentum objecit. At profecto sonat tantum Unctionem, quæ in genere Unctionis* Extrema *est, non quæ* Extremum *Fidelium Sacramentum. Hæc ille* observ. 5. *ad citatum titulum; qui dein* observ. 6. *ostendit, apud veteres nullum occurrere testimonium, quo probetur, Sacram hanc Unctionem fuisse dictam* Extremum *Sacramentum.* Launojo consentit Mabillonius in citata præfatione *num.* 98. asserens, *Extremam* vocari cœptam sub finem sæculi XII. idque antequam Unctio Viatico posterior esset: ut proinde nomenclatura illa, Viatico eam postponendi occasionem aliquam dedisse potuerit.

XXVIII. Tametsi occasio mutati ritus nonnihil obscura sit; ac forsan non una fuerit in omnibus Ecclesiis, illud tamen constat, ritum illum præmittendi Sacram Unctionem Viatico in omnibus Ecclesiis Latinis, solis Cisterciensibus, & paucis forsan Ecclesiis exceptis, desiisse, contrariumque ordinem non tantum consuetudine invaluisse; sed etiam in plerisque Ritualibus, & Synodis præscriptum.

Rituale Romanum Pauli V. sub initium decimi septimi sæculi de hoc ritu præmittendi Viaticum Unctioni „ tanquam jam gene„ rali Ecclesiæ consuetudine recepto loquitur, hæc statuens: „ In „ quo illud in primis ex *generali* Ecclesiæ consuetudine observan„ dum, ut si tempus, & infirmi conditio permittat *ante Extre*„ *mam Unctionem* Pœnitentiæ, & *Eucharistiæ* Sacramenta in„ firmo præbeantur (a).

Pasto-

(a) Ecclesia Parisiensis superiori sæculo Eucharistiam infirmis conferebat ante Extremam-Unctionem, ut constat ex ejus Rituali, quod anno 1654. prælo mandatum est, verum a pluribus annis hunc mutavit ritum, ut veterem eo sequeretur modo. a. Curandum est, inquit recentius Rituale, ut quantum statua

Pastorale Mechliniense præscribit: „ Licet Sacramentum Ex-
„ tremæ-Unctionis *regulariter post* Pœnitentiæ , *Eucharistiæ* Sa-
„ cramenta ministrari debeat , ei tamen qui ob insaniam, furo-
„ rem , vel alium morbum , hæc Sacramenta recipere non po-
„ test, conferenda est Extrema Unctio sine prævia confessione ,
„ aut communione.

Similia aliarum Ecclesiarum Ritualia præscribunt ; atque hodiernum ritum a veteri diversum stabiliunt.

XXIX. Hæc Ritualium præscripta oportet ut inferiores Presbyteri sequantur ; nec facile hic recedendum quasi antiqua disciplina ipsius Sacramenti institutioni videatur conformior; eo quod institutum sit ad tollendum peccatorum reliquias, & consequenter ad disponendum infirmum , ut fructuosius Sacrum Viaticum recipiatur ; quia cum hic de puncto disciplinæ agatur, non facile Presbyteris inferioribus a consuetudine suæ Ecclesiæ , præsertim jam in Ritualibus libris auctoritate Superiorum stabilita , recedendum est. Si tamen infirmus aliquis de veteri Ecclesiæ disciplina instructus, desideraret sibi ad abstergendas peccatorum reliquias ante Viaticum administrari hoc Sacramentum, etiam posset infirmi desiderio interdum satisfieri ; modo non timeretur inde Fidelium scandalum , aut Superiorum offensio ; quemadmodum non ita quidem duo hujus Academiæ eximii Doctores ex Ordine Eremitarum S. Augustini, Christianus Lupus, & Franciscus Farvacquius optime de antiqua Ecclesiæ praxi instructi , sibi ante Viaticum dati Extremam-Unctionem postularunt , & obtinuerunt.

XXX. Episcopi autem , aliique Prælati , quibus disciplinæ conservatio , & restauratio præcipue incumbit, expendere possunt , quid pro locorum , & temporum conditione retinendum , aut mutandum, vel restaurandum sit ; illud attendentes , per antiquam disciplinam dandi Sacram Unctionem ante Viaticum , futurum esse, non tantum, quod infirmi a reliquiis peccatorum expurgati, cum majore puritate , majorique fructu Viaticum sint recepturi ; sed insuper futurum sit quod Extrema-Unctio non differatur usque ad extremum vitæ spiritum , & frequenter negligatur.

☞ Etenim non est dubium , quin pristina Ecclesiæ disciplina administrandi hoc Sacramentum ante Viaticum videretur congruentior primariæ rationi instituti hujus Sacramenti , quæ est abstergere reliquias peccatorum , purioremque reddere infirmum ad sumendum Viatico (*a*).

Optandum esset ut revidendis Ritualibus antiquis adhiberentur viri , qui veterem Patrum disciplinam , & veram Rituum ac cæremoniarum rationem , & originem perspectam haberent.

Non enim dubium , quin ex ignorantia in pluribus antiquæ disciplinæ articulis, a pristina , & meliori Patrum disciplina sit recessum , plurimaque in ritus & cæremonias irrepserint , quæ parum aut nihil ad devotionem populi excitandam , vel ad majorem erga res sacras venerationem conciliandam conferant: immo ipsos ritus ac cæremonias, spectata moderna Ecclesiæ disciplina , ita obscurarunt , ut vix quid per eas intendat Ecclesia , intelligi queat ; atque ad sensus mysticos a cujusque judicio pendentes sit recurrendum.

CAPUT III.

De Ministro , Ritu , & Iteratione hujus Sacramenti.

1 *Ministros hujus Sacramenti esse Presbyteros docet S. Jacobus , & traditio Ecclesiæ.*
2 *Idipsum declarat Synodus Tridentina.*
3 *Sanctus Jacobus* plures *Presbyteros inducit ; unde & ritu Græcorum plures interveniunt.*
4 *Nec tantum intersunt, sed etiam inungent.*
5 *Etiam in Ecclesia Latina* plures *adhibiti.*
6 *Sæculo* XII. *dubitatum, an* plures *requirerentur : & unum sufficere resolutum est.*
7 *Conveniens est, ut* plures *interveniant ; & quare ?*
8 *Sanctus Carolus desideravit, ut* plures *intervenirent.*
9 *An conveniat , ut solus Parochus cum Custode preces recitet ?*
10 *Regulares Presbyteri sine licentia Parochi administrare non possunt.*
11 *Solus Parochus hodie est* ordinarius *Minister.*
12 *Monere debet populum, ut tempestive petant administrari.*
13 *Interdum ultro infirmum adire, & monere debet.*
14 *Quam periculosum Parocho si ejus culpa negligatur.*
15 *Nec tempore pestis administratio negligenda; & an danda cum manifesto vitæ periculo?*
16 *Parochus delaturus Sacrum Oleum superpelliceo, & stola indutus sit oportet.*
17 *In delatione Sacri Olei* nola *pulsari non potest : & quare?*
18 *An lumen præferendum?*
19 *Ante delationem Sacri Olei campana pulsanda ; & quare?*
20 *Eundo & redeundo a fabulis abstinendum ; & orationi instandum.*
21 *Monendus populus ad orandum , eo quod effectus hujus Sacramenti singulariter orationi adscribatur.*
22 *Manus Infirmo, Unctione peracta, imponitur.*
23 *Infirmo cereus ardens porrigitur.*
24 *Imago Crucifixi datur.*
25 *Quando hi duo ritus verisimiliter adhiberi cœpit? Et quid occasione illorum adstantibus dicendum?*
26 *Ritus veteres in administranda Monachis extremaunctione observati.*
27 *Olim etiam in Ecclesia Latina in eodem morbo hoc Sacramentum reiterabatur.*
28 *Neque redarguendi Græci, qui etiam hodie reiterant.*
29 *Antiquorum opinio sæculo XI. quod nullatenus etiam in diverso morbo iterari posset; & quod fundamentum?*
30 *Contraria sententia ut probabilior sustinebatur.*
31 *Sententia Magistri Sententiarum, & Altissiodorensis.*
32 *Sanctus Thomas reiterationem tantum permittit, si morbus, aut periculum sit diversum.*
33 *Eadem sententia posteriorem Scholasticorum.*
34 *Quid Synodus Tridentina senserit?*
35 *Invaluit sententia S. Thomæ, & eam passim Ritualia præscribunt;*
36 *Aliquando etiam hodie in eodem morbo reiteratur.*
37 *Damnata praxis non reiterandi hoc Sacramentum* infra annum, *tametsi* status *morbi fuerit mutatus.*
38 *Quæ circa reiterationem hujus Sacramenti statuta sunt , ad disciplinam spectant.*
39 *Circa hæc quisque suæ Ecclesiæ præscriptum sequi debet.*
40 *Parochus in dubio magis in reiterationem inclinare debet.*

I. HUjus Sacramenti Ministros sat patenter expressit Jacobus Apostolus , dicens : *Si quis infirmatur in vobis inducat Presbyteros Ecclesiæ , & orent super eum ungentes eum Oleo in nomine Domini.*

Unde Innocentius I. respondens Decentio Episcopo Eugubino *cap.* 8. repetens jam relata verba Apostoli, subdit. *Cæterum illud superfluum videmus adjectum , ut de Episcopo ambigatur , quod* Presbyteris *licere non dubium est. Nam* idcirco Presbyteris *dictum est , quia Episcopi aliis occupationibus impediti , ad omnes languidos ire non possunt.*

Tam constans igitur eo tempore erat persuasio, *Presbyteros* esse hujus Sacramenti Ministros, ut dubitaret Decentius , num Episcopus & illud administrare posset.

Porro evidens est Innocentium ibidem de veris & legitime ordinatis *Presbyteris* loqui ; ipsumque non dubitasse , quin Jacobus Apostolus de hujusmodi Presbyteris loqueretur ; quemadmodum & omnia tam Græcorum , quam Latinorum antiqua & recentiora Ritualia intellexerunt uno consensu ministros hujus sacræ Unctionis, nominando Presbyteros seu Sacerdotes ; idque auctoritate Apostoli Jacobi.

II. Unde contra nostri temporis Hæreticos definivit Synodus Tridentina *Sess.* 14. *Can.* 4. *De Extrema-Unctione* : „ Si quis di-
„ xerit , Presbyteros Ecclesiæ, quos Beatus Jacobus adducendos
„ esse ad infirmum inungendum hortatur , non esse Sacerdotes
„ ab Episcopo ordinatos; sed ætate seniores in quavis commu-
„ nitate; ob idque proprium Extremæ-Unctionis ministrum non
„ esse solum Sacerdotem; anathema sit.

III. Cum vero Jacobus non unum Presbyterum ad infirmum induci velit, sed *plures* , dicendo , *inducat Presbyteros* ; videntur in administratione hujus Sacramenti , non unus duntaxat , sed *plures* Presbyteri adhibendi.

Et quidem Græcorum ritu , *septem* Presbyteri hoc peragunt ; aut si copia tot Presbyterorum desit ad minus *tres* adhiberi debent ; quapropter titulus Officii *Olei* Sancti in eorum Rituali apud Goartium *pag.* 408. his verbis exprimitur : *Officium Sancti Olei decantatum a septem Sacerdotibus congregatis in Ecclesia, aut in domo* . Deinde relato Officio pro infirmo ante Sacram unctionem recitando, nec non oratione in ipsa Unctione dicenda , subjicitur in Rituali : *Hæc oratio ab* unoquoque *Sacerdotum dicitur, postquam dixerit Evangelium & orationem , cum videlicet infirmum oleo perungit.*

IV. Hic nota , Græcorum ritu, non tantum plures Sacerdotes in hujus Sacramenti administratione adesse, ut simul pro infirmo precentur ; sed ut etiam in eadem infirmitate , nec non ejusdem *temporis tractu* , plures , id est, septem eorum Sacerdotes , *easdem* infirmi partes , Oleo Sacro, repetitaque debita verborum forma, perungant , quemadmodum idipsum observat Goartius *pag.* 438.

V. Neque Græcorum duntaxat , sed & Latinorum praxis jam pridem fuit , ut plures Presbyteri ad Sacræ Unctionis ministerium vocarentur; atque simul pro infirmo orarent.

In veteri Codice Sacramentarii S. Gregorii apud Menardum *pag.* 253. dicitur : *Multi Sacerdotum infirmos perungent insuper in quinque sensu.* Et in Codice Tiliano apud Menardum in notis ad Sacramentarium Gregorii legitur : „ Imponunt manus su-
„ per infirmum *omnes* Sacerdotes , jubente , vel tantum permit-
„ tente Episcopo , quia Canonicus sic ordo docet.

VI. Quin & sæculo XII. dubitasse videtur Episcopus Carnutensis , num Sacerdos uno tantum Clerico præsente infirmum inungere posset ; uti colligitur ex Decretali Epistola Alexandri III. ad dictum Episcopum , apud Antonium Augustinum in prima Decretalium Collectione *lib.* 5. *tit.* 27. *cap.* 9. ubi hæc leguntur : *Quæsivit a nobis tua Fraternitas , utrum Sacerdos uno Clerico* tantum *præsente infirmum debeat inungere .... Nos itaque duximus respondendum , Sacerdos uno præsente Clerico , & etiam* solus *infirmum ungere potest* . Fragmentum Epistolæ continens

statut ægroti permiserit Extremam-Unctionem Sacramenti Pœnitentiæ administratio præcedat. 2. Conveniens est, ut cum diversis temporibus Extreme-Unctio , & Eucharistia infirmo prabenda sunt , Eucharistiam sequatur Extrema-Unctio , si tamen devotio infirmi aliud postularet, id ei concedatur . 3. Ut quoties cum oleo infirmorum Viaticum ad ægrotum defertur , antequam æger Viaticum sumat , inungatur a Sacerdote. 4. Si periculum adsit , ne infirmus sine Viatico decedat , statim Viaticum ante Unctionem administretur.

In omnibus Ecclesiis Germaniæ Catholicæ , Viaticum ante Extremam-Unctionem more Romano administratur.

(*a*) Satis quoque momentis mittitur usus conferendæ Eucharistiæ ante Extremam-Unctionem: vide Bellarminum *l.* 2. *de Arte bene vivendi cap.* 7. Cæterum in Sacramentorum dispensatione quisque tenetur sequi ritum , qui suis temporibus obtinet in Ecclesia, cujus est minister.

tinens responsum Pontificis refertur in *Cap.* 14. *tit. De Verbor. Signif.*

VII. Ex his duo habemus, unum, jam pridem apud Latinos, & hodie etiam apud Græcos, plures Sacerdotes in administratione hujus Sacramenti intervenisse. Alterum, nequaquam tamen plurium Sacerdotum concursum ita necessarium esse, quin unus solus valide hoc Sacramentum administrare queat.

Utrumque expressit S. Thomas *lib.* 4. *contra Gentiles cap.* 73. *Quia hoc Sacramentum* (*Unctionis*) *perfectæ curationis effectum habet, & in eo requirtur copia gratiæ, competit huic Sacramento quod multi Sacerdotes intersint, & quod oratio* totius *Ecclesiæ ad effectum hujus Sacramenti coadjuvet. Unde Jacobus dicit*: Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orario fidei sanabit infirmum; *si tamen unus solus Presbyter adsit, intelligitur hoc Sacramentum perficere in virtute totius Ecclesiæ, cujus Minister existit, & cujus personam gerit.*

Non dubium quin institutioni hujus Sacramenti esset convenientius, ut plures Sacerdotes & Clerici ad infirmum inungendum accederent: ut ipsa plurium Sacerdotum simul convenientium *oratio fidei* efficacius impetraret, & infirmo gratiam accerseret.

VIII. Hinc S. Carolus in Concilio IV. Mediolanensi *part.* 2. „ *cap.* 6. monet Parochum, ut „ id Extremæ-Unctionis Sacra„ mentum ministraturus, *quot* commode potest, *Presbyteros* & „ Clericos adhibere studeat superpelliceo indutos; qui ipsum & „ ministrantem & *precantem*, pietatis orationisque studio in eo „ ministerio adjuvent.

Optandum sane esset, ut Episcopi & Parochi excitarent Sacerdotes & Clericos, ut officium hoc pietatis infirmis, quando occasio se offert, & aliis necessariis negotiis non impediuntur, impenderent, atque sua pietate & precibus hujus Sacramenti uberiorem gratiam in infirmum quodammodo attraherent.

IX. Sane cum juxta Jacobi Apostoli verba, non tantum S. Unctioni; sed & *orationi fidei* effectus Sacramenti tribuatur; atque propterea ex præscripto Ecclesiæ, etiam multo plures in hujus, quam aliorum Sacramentorum administratione, preces recitandæ sint, dolendum est, unum duntaxat Sacerdotem cum Clerico seu custode adhiberi, eoque non raro has preces seu formulas quasdam sibi præscriptas sine intimo pietatis affectu, & fidei ardore recitare: ut merito dubitetur, num ex parte ipsorum dici queat *oratio fidei*, quam S. Jacobus requirit; & an non merito adscribi queat defectui *orationis fidei*, quod hujus Sacramenti tam exiguus appareat fructus. Licet enim Sacramentum suum operetur effectum ex *opere operato*, ut loquuntur, dubitari tamen nequit, quin pietas atque fides ministrantium & adstantium, ac multorum adunata & charitate fideque fervens oratio non parum conferant, ut uberiorem effectum in suscipiente habeat.

Hic quoque obiter reflectendum, quam merito in Synodis sæpius decretum sit, ut in custodes Ecclesiarum Parochialium eligantur pietate ac morum probitate insignes; uti supra *part.* 1. *tit.* 4. *cap.* 2. annotavimus; quandoquidem hi sunt, qui una cum Sacerdote preces in administratione hujus Sacramenti pro infirmo recitare solent.

X. Secundum modernam disciplinam non quilibet Presbyter est hujus Sacramenti Minister, sed soli Parochi; in tantum ut in *Clement.* 1. *De Privilegii* decernatur, quod „ Religiosi, qui Cle„ ricis aut Laicis Sacramentum *Unctionis Extremæ*, non habita „ super hoc *Paræciali* Presbyteri licentia *speciali* ministrare præ„ sumunt, excommunicationis incurrant sententiam ipso facto, „ per Sedem Apostolicam duntaxat absolvendi; quos etiam lo„ corum Ordinarii (postquam de hoc eis constiterit) excom„ municatos faciant publice nuntiari, donec de absolutione „ ipsorum eis fuerit facta fides, nullo Religiosis eisdem super hoc „ *exemptionis*, vel alio privilegio suffragante.

XI. Insuper Synodi, ac Ritualia alium hujus Sacramenti ministrum (excepto casu necessitatis) quam Parochum non agnoscunt; omniaque Decreta, ac instructiones omnes ad Parochos diriguntur.

Sanctus Carolus in Synodo Mediol. V. *part.* 1. *tit.* 11. expresse habet; *Ne alius Sacerdos, nisi* Parochus *hoc Sacramentum ministret. Si porro is impeditus, aut alias in mora est, mortisque periculum instat, tunc Sacerdos alius ministret licet.* Et Catechismus Romanus *part.* 2. *De Sacramento Extremæ-Unctionis* §. 21. ait: *Neque tamen ex Ecclesiæ Decreto cuivis Sacerdoti; sed* proprio Parocho, *qui jurisdictionem habet, sive alteri, cui ille hujus muneris fungendi potestatem fecerit, hoc Sacramentum administrare licet.*

XII. In primis autem monent, ut „ Parochi ægrotos sæpe „ invisant, hortenturque, ne ad extremum Sacramenti hujus su„ sceptionem differant; at potius sensibus rationisque usu adhuc „ integris, illud sibi administrari petant, ut ita uberiorem ejus „ fructum percipiant; uti loquitur Synodus P. II. Mechlinien. „ *tit.* 8. *cap.* 1. & aliæ passim Synodi inculcant.

XIII. Quin, ubi infirmum esse resciverit Parochus, de quo veretur, ne forte negligentia aut malignitate domesticorum aut propinquorum non munitus Sacramentis moriatur, adeat ædes infirmi, etiam non vocatus, eumque ad suscipienda Sacramenta excitare conetur; quemadmodum habet Synodus Buscodunensis sub Masio *tit.* 8. *cap.* 2. aliæque plures.

XIV. „ Ut vigilanter Pastor hoc Sacramentum infirmis im„ pendat (ait citata Synodus Buscudonensis *cap.* 4.) non tan„ tum officii sui ratio eum excitare debet, sed etiam exemplum „ B. Malachiæ Episcopi, de quo scribit Bernardus in ejus vita, „ quod cum ad nobilem fœminam Oleo Sacro ungendam voca„ tus esset, & illa tamen sine hoc Sacramento expirasset; ita „ Vir Sanctus consternatus est, ut juxta eam stans pro Oleo „ Sacro, largissimo lacrymarum imbre mortuam perfuderit, to„ taque nocte gemitibus consumpta, non prius animo quietem restituerit, quam defuncta ad vitam revocata gratia hujus Sa„ cramenti, qua caruerat, frueretur.

XV. Neque tempore pestis, aut alterius morbi contagiosi hujus Sacramenti administrationem negligendam esse passim Ritualia & Synodi indicant, ritum & cautionem designantes, quibus morbis hujusmodi infectis administrare possit.

Immo contrariam opinione, quæ alicubi invaluerat, quod peste infecto ministrare non deberet, tanquam perniciosum errorem reprobat Synodus Namurcensis anno 1639. *tit.* 14. *c.* 9 dicens: *Saluti subditorum nostrorum consulere volentes, ordinamus, ut Pastores suis subditis pestilentia correptis, quamvis Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ eis administraverint, non omittant etiam Extremam-Unctionem illis dare, si id absque manifesto vitæ periculo præstare possint.*

Deinde *cap.* 10. *Qui autem peste afflatus non est confessus, nec potest confiteri, Pastor teneatur, illi Extremam-Unctionem, etiam cum periculo vitæ dare.*

Ideo indubie, quod priori casu, ipsa Confessio & absolutio quodammodo Extremæ-Unctionis, saltem quoad remissionem peccatorum, & Viaticum quoad infusionem gratiæ suppleverint; posteriore vero casu, ipsa Extrema-Unctio tanquam species Pœnitentiæ, defectu Confessionis & Sacramenti Pœnitentiæ supplere aliquo modo debeat.

XVI. Cum juxta modernam praxim, non nisi post Viaticum, & in *gravi* valde infirmitate Sacra Unctio conferri soleat: nec ægri illam in Ecclesia (quemadmodum olim frequenter fiebat) sed domi suæ decumbentes accipere consueverint; ideoque Sacrum Oleum per Sacerdotes ad ædes decumbentium sit deferendum, pro reverentia ipsius Sacri Olei & Sacramenti, in plerisque Synodis & Ritualibus statutum est, ut Sacerdos ægrotum uncturus, indutus sit superpelliceo & stola, comitante & præcedente Custode, similiter superpelliceo induto.

XVII. Ut tamen populus sciat, Sacro Oleo non deberi eum cultum adorationis, qui exhibetur Eucharistiæ, monent Synodi uti & Ritualia, ut dum Sacrum Oleum solum defertur, Custos Sacerdotem præcedat, sed sine *Nola*; cujus sonitu populus ad adorationem Eucharistiæ excitari & moneri solet.

XVIII. Quin & Synodus Namurcensis anno 1639. *titul.* 14. *cap.* 1. vult quidem „ ut Parochum Sacrum Oleum infirmorum „ ad ægrotos deferentem Matricularius detecto capite comite„ tur"; sed addit: „ Non tamen *lumen*, aut *nolam sonantem* „ præferat, nisi simul deferatur Sanctissimum Sacramentum Eu„ charistiæ.

Quod de vetita *luminis* gestatione Sacrum Oleum hic decernitur, hodie non observatur, immo in plerisque Synodis & Ritualibus expresse decernitur, ut Custos lumen præferat. In numero tamen tædarum aliove externo cultu convenit, ut sit differentia in delatione Eucharistiæ & Sacri Olei, ut inde populus intelligat, alium plane cultum & reverentiam Eucharistiæ, quam Sacro Oleo exhibendum esse.

XIX. Adhæc monent Synodi, ut cum Sacrum Oleum ad infirmum deferendum est, „ campana aliqua pulsetur ex Parochiis, „ cujus sonu omnes intelligant, deferendum Extremæ-Unctionis „ Sacramentum, moneanturque Fideles, ut hoc signo dato, se „ ad Ecclesiam conferant, & Sacerdoti se jungant, pro salute „ ægri cum eodem deprecaturi; & ad hoc opus charitatis, etiam „ propositis Indulgentiis, ubi expedire judicaverit Episcopus, „ invitentur; cæteri, quibus non vacat, erigant saltem ani„ mum in cælum, & pro salute decumbentis aliquam orationculam offerant Deo; extrema enim hac necessitate, fidelium „ precibus ægri maxime indigent, & iisdem maxime juvantur.

XX. Ita Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 12. *cap.* 1. quod & in aliis Synodis scilicet Remensi anno 1564. & Tolosana 1590. &c. statuitur, additurque, ut tam eundo quam redeundo a fabulis omnes abstineant, devoti in fundendis precibus pro salute infirmi, uti loquitur Synodus Iprensis sub Rithovio *tit.* 17. *c.* 2. monetque Pastorale Mechliniense, ut inter eundum Parochus recitet Psalmum *Miserere*, aut alios ex Pœnitentialibus, vel Psalmum *Beati immaculati in via.*

XXI. Opportune hic monebit Parochus ipsos Fideles, ut meminerint, effectum hujus Sacramenti singulariter adscribi *orationi fidei*, juxta illud Jacobi Apostoli: *Et oratio fidei salvabit infirmum*; ac propterea spetandum sit, quod quo serventius orationi instabunt, tanto uberiorem fructum ex hoc Sacramento infirmus sit accepturus.

XXII. Ex præscripto Pastoralis Mechliniensis, post peractam Unctionem, Sacerdos manum suam super caput infirmi ponens, aut, si id horror morbi vetat, versus infirmum elevans, orationem ibidem præscriptam recitare jubetur.

Hic in datione Extremæ-Unctionis ritus publicæ Pœnitentiæ apparet. Scitur enim crebras manuum impositiones, & orationes, tum in ipsa Pœnitentiæ datione, tum in ejus decursu, atque Pœnitentium reconciliatione intervenisse.

XXIII. Ex præscripto ejusdem Pastoralis, Unctione peracta, porrigit Sacerdos infirmo *cereum ardentem*, dicens: „ Accipe „ lampadem ardentem; custodi Unctionem tuam; ut, cum Dominus ad judicandum venerit, possis occurrere ei cum omnibus „ Sanctis, & vivas in sæcula sæculorum.

XXIV. Post hæc addit: *Adhibere debet infirmo imaginem Crucifixi, ut in eam oculos conjiciat, cum salubri confidentia in Passionis merita*; adjiciens orationes binas hic recitandas.

XXV. Hi ultimi ritus, qui mortem admodum vicinam designant, verisimiliter adhiberi cœperunt, postquam Extrema-Unctio non nisi morti valde vicinis dari cœpit: neque enim in Rituali Romano aut Manualibus aliarum Diœcesium hi ritus occurrunt.

Iterum occasione horum rituum, & aliorum, quæ in administra-

stratione hujus Sacramenti interveniunt ", occasio admodum opportuna datur Parocho, piam ac salutarem exhortationem, præsertim de morte, extremo judicio, & ratione vitæ præteritæ danda, ad circumstantes habendi, quemadmodum supra *tit.* 1. *cap.* 2. *num.* 1. dictum est.

XXVI. Monachi Ordinis Sancti Benedicti videntur olim habuisse quosdam speciales ritus, dum suis infirmis extremam Unctionem conferrent. Edmundus Martene, Monachus Benedictinus e Congregatione sancti Mauri *tom.* 3. de ritibus Ecclesiasticis capit. 25. *Ordine* 12. profert Ritum vel Ordinem inungendi Monachos infirmos ex Codice manuscripto Abbatiæ Sancti Audoeni Rothomagensis, annorum (ut ipse putat) circiter 400.

Ex hoc Ordine habetur, quod inunctio partium seu membrorum sub eadem pene formula verborum fieret, quæ hodie usitata est; sed illud speciale occurrit; quod ad singulas membrorum unctiones decantaretur Antiphona cum Psalmo.

Præterea ex eodem Ordine patet, quod ex ætate adhuc ipsa Unctio *præmitteretur Viatico*.

Post datum autem Viaticum seu sacram Communionem dicitur in eodem Ordine: *Offertur ei Crux ad adorandum, & osculandum: deinde osculatur eum Sacerdos, & reliqui omnes per ordinem, ad quam osculationem quisque Fratrum petit et duas venias, alteram quidem ante osculum, alteram vero post.*

Itaque si huic Codici fides sit, notus fuit Ritus offerendi Crucem osculandam infirmo, etiam eo tempore, quo sacra Unctio præmittebatur Viatico.

Cum vero nulla fiat in illo Ordine mentio porrectionis *cerei*, verisimile est hunc Ritum esse recentiorem, saltem in aliquibus Ecclesiis.

XXVII. In Codice sancti Remigii (quem circa annum millesimum scriptum credidit Hugo Menardus, & ex quo ordinem ad visitandum infirmum in suis notis ad Sacramentarium sancti Gregorii publicavit) hæc leguntur: „ Et *septem* dies vel multo „ plures, si necessitas fuerit, tam de communione, quam *de* „ *alio officio* circa infirmum fiat.

Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium Gregorii *pag.* 335. reflectens ad citata verba, ait: *Ubi* ... de alio *significatur de Unctione, quam Matthæus Galenus restrinxit ad pariter* laborantes, *quia ut vult, Sacramentum non repetebatur. Verum* (*pergit Menardus*) *id quod ait*, non repeti *olim solitum Extremæ-Unctionis Sacramentum in eodem videlicet morbo, non videtur probabile, quia verba*, quam de alio officio, *sunt generalia, nec possunt restringi ad Unctionem membrorum affectorum*.

XXVIII. Hanc expositionem & Sententiam Menardi referens, & probans Jacobus Goartius in notis ad Rituale Græcorum *pag.* 440. observat, Græcos non mereri acrem alicujus reprehensionem, quamvis in eodem morbo septem diversi Sacerdotes infirmum sacro Oleo perungant; atque ita Sacramentum iterare videantur: cum aliquando id & apud Latinos servatum fuerit.

XXIX. Verum sæculo IX. opposita plane opinio aliquorum circa iterationem hujus Sacramenti orta est; nimirum: hoc Sacramentum semel susceptum nullatenus iterari posse; eo quod Extrema-Unctio species esset *Solemnis* Pœnitentiæ; quæ cum juxta Canonum antiquorum rigorem repeti non posset, nec Unctionem repeti posse credebant.

Horum unus fuit Sanctus Ivo Carnutensium Episcopus, qui *Epist.* 255. scribit: *Unctionem vero, quam semel accepisti,* non æstimo repetendam. *Unctio enim infirmorum publicæ Pœnitentiæ Sacramentum est, quam non esse repetendam, sicut nec Baptismum, testatur Augustinus, testatur Ambrosius.*

Sub idem tempus Goffridus Abbas Vindocinensis, *lib.* 12. *Epist.* 29. ad ipsum Ivonem scribens, conqueritur quod quasdam consuetudines, sive institutiones in Monasteriis quidam Monachi sibi pro lege vindicent, quas ratio nullatenus admittit, nec Sanctorum quilibet Patrum invenit, sed insipientium hominum consuetudo instituit. *Et ut cætera taceamus, ait, in hoc, ut nobis videtur*, non mediocriter errant, *quod* Unctionem infirmorum, *cum a Sancta Catholica, & Apostolica Sede Sacramentum vocetur, & cum nullum Sacramentum iterari debeat, iterandam putant*.

XXX. Verum cum certum sit, nonnulla Sacramenta iterari; atque ipsam etiam *publicam*, & *solemnem* Pœnitentiam iterari posse, si ipsum rigorem disciplinæ seponas, plures fuere circa idem tempus Doctores, qui Unctionem infirmorum iterari posse, non secus atque Sacramentum Pœnitentiæ, sustinebant: tametsi & ipsi faterentur, aliquos dubitare.

Alanus Porretanus *De Maximis Theologis*, *num.* 113. *Sunt qui dicunt de hoc Sacramento, quod iterari non possit, sicut nec Baptismus; sed quia Sacramentum Pœnitentiæ est, & Pœnitentia iterari potest, probabile est hoc Sacramentum iterari posse*.

XXXI. Magister Sententiarum *lib.* 4. *Dist.* 23. fatetur, suo tempore quæsitum fuisse ab aliquibus, an hoc Sacramentum *iterari* posset; eo quod Augustinus dicat, Sacramentum non iterandum, & Sacramento non faciendam esse injuriam. „ Sed, ait „ Magister, hoc dicit, ubi agit de Sacramento Baptismi, Con- „ firmationis, quæ nullatenus sunt repetenda, quia semel tantum, „ & non sæpius datur Baptismus, Confirmatio, & Ordinatio. „ Sacramentum vero Altaris, & Pœnitentiæ, & Conjugii sæpe „ iterari videtur, quia sæpe Sacramentum Corporis percipitur, „ frequenter Pœnitentia agitur, Conjugium sæpe contrahitur. „ Quare ergo Unctio similiter iterari non potest? Si morbus non „ revertitur, medicina non iteretur: si vero morbus non potest „ cohiberi, quare medicina debet prohiberi? Sicut oratio itera- „ ri potest, ita & Unctio iterari posse videtur.

Guillelmus Antissiodorensis *lib.* 4. *Summa tr.* 7. *c.* 11, concedit, quod quandocumque invalescit morbus, iteranda sit medicina; & quia sæpe invalescit morbus, docet sæpe iterandam esse Extremam-Unctionem.

XXXII. S. Thomas in supplemento *q.* 33. *art.* 1. resolvit, *iterari* posse; „ quia sanitas corporis, & mentis, quæ est effectus „ hujus Sacramenti potest amitti, *postquam* fuerit per Sacra- „ menta effecta, ideo hoc Sacramentum sine sui injuria potest „ iterari.

Videtur hic indicare S. Thomas, Sacramentum hoc iterari posse, si effectus, id est, sanitas corporis, semel obtenta, rursus amittatur, hoc est, non eodem morbo durante, sed alio superveniente.

XXXIII. Clarius id dixit Richardus a S. Victore in IV. *Sent. Dist.* 23. *art.* 11. *q.* 6. resolvens: „ hoc Sacramentum circa eum- „ dum infirmum, eadem infirmitate, respectu ejusdem infirmita- „ tis status, *iterari* non debere... In eadem infirmitate in nu- „ mero possunt esse status diversi, in quorum quolibet infirmus „ est in notabili, & probabili periculo mortis. Ideo cum infir- „ mo nullum imprimat effectum indelebilem, potest & debet ei- „ dem homini pluries conferri, vel pro diversis infirmitatibus, „ vel pro ejusdem infirmitatis diversis statibus ". Hæc ille.

Idipsum docet Durandus addita hac ratione: *Extrema enim Unctio non solum respicit infirmitatem absolute, sed statum infirmitatis, qui quoties iteratur sive in eadem infirmitate, sive in diversis, potest & Unctio iterari*.

XXXIV. Synodus Tridentina *Sess.* 14. *cap.* 3. *De Extrema-Unctione*, doctrinam de *iteranda* Unctione amplexa, docet: „ Quod „ si infirmi post susceptam hanc Unctionem convaluerint, iterum „ hujus Sacramenti subsidio juvari poterunt, cum in *aliud* simi- „ le vitæ discrimen inciderint ". Ad eodem morbo, eodemque infirmitatis statu durante iterari possit, Synodus non determinat, cum id a disciplina pendere sciret.

XXXV. Interim moderna disciplina in Synodis, ac Ritualibus recentioribus præscripta, S. Thomæ, atque Scholasticorum, qui ipsum sequuti sunt, opinioni pene per omnia conformis est.

Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 11, *cap.* 4. ait: *Nec una ægritudine, etiam ad plures menses durante, eidem sæpius conferri debet, quamvis in diversis ægritudinibus liceat*.

Pastorale Mechliniense ita habet: *Infirmus periculose decumbens, in una infirmitate, semel tantum ungendus est; quod si post susceptam Unctionem convaluerit, quoties postea in idem vitæ discrimen inciderit, toties hujus Sacramenti subsidio juvari poterit*.

XXXVI. Sed quid, si infirmus non quidem omnino convaluerit; sed morbus ita remiserit, ut mortis discrimen evasisse videatur; at post Unctionem susceptam, adhuc eodem morbo durante, quamvis remisso, rursus in vitæ discrimen relabatur, an Sacra Unctio reiterari poterit? Omnino: quia status morbi mutatus fuit; & aliud mortis discrimen obvenit.

Hunc casum claris terminis resolvit Manuale Cameracense editum anno 1562. „ Animadvertat Sacerdos administraturus in- „ firmis Sacramentum Extremæ Unctionis, sæpius iterari posse, „ etiam *in eadem* infirmitate ad diversos periculorum casus, post „ intervalla aliquanti temporis incidentes, quoties videlicet nunc „ remittente, nunc rursus ingravescente, periculum mortis im- „ minere creditur.

Et Manuale Ecclesiæ Remensis (cui olim Ecclesia Cameracensis erat suffraganea) quod ex Decreto Concilii Remensis anno 1585. prodiit, hæc habet: *Denique potest hoc Sacramentum iterari, & quidem* in eadem *infirmitate, quandoquidem quis est in articulo mortis, modo sit casus diversus, ut, qui in hydropisi, aut longa febri, postquam evasit periculum, rursus post aliquot menses de vita periclitatur*.

His consonum apparet Concilium Tridentinum, docens hoc Sacramentum iterari posse, *cum in aliud simile vitæ discrimen inciderint* infirmis; non requirens, ut id vitæ discrimen ex alio plane morbo provenerit.

Synodus Namurcensis an. 1639. *t.* 4. *c.* 8. vult, ut in eadem ægritudine, etiam ad plures menses perdurante, nemini hoc Sacramentum sæpius conferatur; addita tamen hac notanda exceptione: *Nisi peritorum judicio, status morbi mutatus fuerit*.

XXXVII. Synodus Iprensis sub Rithovio *tit.* 17. *c.* 3. declarat in quacunque gravi infirmitate posse *iterato* administrari; ac deinde tanquam consequens subjicit. „ Proinde consuetudinem, „ secundum quam non consuevit hoc Sacramentum *intra annum* „ *secundo* suscipi (etiamsi altera gravis obveniat infirmitas) tam- „ quam noxiam abrogamus.

Plura diversarum Ecclesiarum Manualia sæculo decimo-sexto evulgata præscribebant, non posse hoc Sacramentum reiterari pro eadem infirmitate, etiamsi *intra annum* status ejusdem ægritudinis varius esse queat; atque sæpius in mortis discrimen reincidere possit infirmus.

XXXVIII. Hinc patet, quod quæ circa reinterationem hujus Sacramenti variis temporibus, & in variis Ecclesiis statuta, & servata sunt, magis ad disciplinam, quam ad dogma, aut essentiam Sacramenti pertinere.

Hoc in primis satis innuebant illi, qui sacram Unctionem *reiterari* non posse contendebant eo titulo, quod esset Sacramentum *Pœnitentiæ publicæ*; ac per consequens, sicut rigor Canonicus hanc iterari non permittebat, ita nec illam esse iterandam.

Adhæc plures Synodi, & libri Rituales vetantes reiterationem in eadem infirmitate, hanc reddunt rationem ad disciplinam, non ad dogma spectantem: *Ne Sacramentum illud vilescat*. Ita legitur in Statutis Synodalibus Archiepiscopatus Senonensis an. 1524. evulgatis; & Episcopatus Carnutensis evulgatis an. 1526. & recitantur a Launoio, *pag.* 360. & 361.

XXXIX. In his itaque unusquisque Ecclesiæ suæ legem, & consuetudinem sequi debet; alias si disciplina non obstaret, absurdum non esset, *pluries* in eadem etiam infirmitate, eodemque infirmi-

firmitatis statu, hoc Sacramentum juxta antiquum Ecclesiæ Latinæ, & hodiernum Græcorum morem conferre; „ quia (uti „ notat Hugo Menardus loc. cit.) non cessante morbo, homi„ne adhuc existente in peccatis; ob peccata saltem venialia, „ quæ nobis quotidie obrepunt, quia *septies in die cadit justus* „ (a), jure posset hoc Sacramentum sæpius in eodem morbo re„peti, ipsis caussis manentibus, ob quas ipsum Sacramentum con„ferri solet.

XL. Ex his discat Parochus, ab iteratione hujus Sacramenti se non debere *scrupulose* abstinere ob periculum nullitatis Sacramenti; sed duntaxat, ne in disciplinam jam stabilitam impingat; adeoque si *dubium* sit, num forsan morbi *status* ita fuerit mutatus, ut etiam juxta modernam disciplinam reiterari queat, magis pro *reiteratione* inclinandum; eo quod hæc reiteratio conformior sit veteri Ecclesiæ consuetudini, tum quod per eam novum ipsi infirmo subsidium spirituale sperari possit.

(a) Observandum est, quod in *cap.* 24. *prov. v.* 16. unde iste contextus desumtus est, non legitur *in die*; simpliciter dicitur, *septies enim cadit justus*. In Luca c. 7. legitur quidem: *Si septies in die peccaverit*, sed conditionaliter, & ejus verba possunt intelligi de homine peccatorum mortalium reo non autem de justo.

TITULUS NONUS.

De Sacramento Ordinis.

CAPUT PRIMUM.

De Materia, & Forma hujus Sacramenti.

1 *Plures in Ecclesia dari Ordines etiam minores, definit Synodus Tridentina.*
2 *Ordo verum est Sacramentum.*
3 *Quomodo definitio Synodi Tridentinæ verificetur quoad Ordines minores?*
4 *Ordines quatuor minores non semper, nec ubique fuerunt.*
5 *Non sunt* immediate *& proprie a Christo instituti.*
6 *Non habent rationem Sacramenti: nec id Tridentina Synodus definivit.*
7 *Materia Ordinis ex Decreto Eugenii IV.*
8 *Eugenii mens non fuit essentiales & plane necessarias formas & materias assignare.*
9 *Traditio instrumentorum in Ordinatione Presbyteri apud Græcos incognita.*
10 *Neque semper a Latinis adhibita.*
11 *Idem dicendum de traditione Evangelii in Ordinatione Diaconi.*
12 *Verba, quibus fit traditio instrumentorum, non potest dici* forma *plane necessaria.*
13 *Traditio instrumentorum primitus post Orationem facta fuit, & quare?*
14 *In collatione Ordinum minorum traditio instrumentorum citius facta, quam in collatione majorum.*
15 *Quæ hodie pro forma & materia præscribuntur, exacte observanda.*
16 *Certum non est, an Ecclesia non possit aliquid requirere ut essentiale, quod olim essentiale non fuit.*
17 *Unctio in Ordinatione est tantum cæremonialis; nec semper fuit adhibita.*

I SYNODUS Tridentina *Sess.* 23. *Can.* 2. *De Sacramento Ordinis*, ait: „ Si quis dixerit, præter Sacerdotium non esse in Ec„clesia Catholica alios Ordines & Majores & Minores, per quos „ veluti per gradus quosdam in Sacerdotium tendatur; anathe„ma sit.

II. Deinde *Can.* 3. „ Si quis dixerit, Ordinem, sive Sacram „ Ordinationum, non esse vere & proprie Sacramentum a Chri„sto Domino institutum, vel esse figmentum quoddam huma„num, excogitatum a viris rerum Ecclesiasticarum imperitis, „ aut esse tantum ritum quemdam eligendi ministros Verbi Dei, „ & Sacramentorum; anathema sit.

III. Quod hic Synodus definit, præter Sacerdotium esse in Ecclesia alios Ordines & *Majores* & *Minores*, quoad Majores semper verificatum fuit in Ordine Diaconatus, quem Majoribus Ordinibus tam Latina quam Orientalis Ecclesia semper annumeravit; at quoad Ordinem Subdiaconatus, verum quidem erat tempore conditi hujus Canonis, saltem in Ecclesia Latina, eo quod hæc & Subdiaconatum Majoribus & Sacris Ordinibus jam a quatuor ut minus sæculis annumeraste; tametsi & Ecclesia Latina primis circiter decem aut undecim sæculis inter Minores Ordines, quemadmodum hodie Ecclesia, Græca habuisset Subdiaconatum; uti ostensum est supra *part.* 1. *tit.* 1. *cap.* 3.

IV. Tempore conditi Canonis præter Sacerdotium, & alios Majores Ordines, fuisse in Ecclesia Latina quatuor Minores receptos notorium est; licet in Ecclesia Græca unus solus ex illis quatuor, nimirum *Lectoratus* notus sit; uti annotat Morinus *De Sacris Ordinat. part.* 3. *Exercit.* 11. *cap.* 1. & fusius probat *Exercit.* 14. *cap.* 1. nunquam tres illos Minores Ordines apud Græcos collatos, aut Ordinibus fuisse annumeratos.

Ostendit præterea Morinus citata *Exercit.* 11. etiam in quibusdam Ecclesiis Latinis aliquando pauciores, aliquando plures Ordines Minores collatos fuisse, immo olim apud Latinos, saltem in aliquibus Ecclesiis non secus ac hodie apud Græcos, *Cantoratum* seu *Psalmistatum* fuisse *Ordinem* Minorem; uti & Fossariorum (qui mortuorum corpora curabant) Ordinem olim in quibusdam Ecclesiis celebrem fuisse: qui tamen a multis sæculis desiit.

V. Ex his concludit Morinus post antiquos Scholasticos, Subdiaconatum atque Minores Ordines non esse a Christo, neque ab Apostolis *immediate* institutos: sed ab Ecclesia, crescente Fidelium multitudine pro locorum & temporum necessitate & opportunitate esse constitutos: quamvis tamen non diffiteatur, eos eatenus posse dici juris divini, aut institutionis Apostolicæ, in quantum illi Minores Ordines eminenter & formaliter in Diaconatu continebantur; atque postmodum crescente Fidelium, & Ministrorum numero, de Diaconatu istos Ordines ab Ecclesia deductos fuisse, ut quædam munia ex illis, quæ primitus obire solebant Diaconi, specialibus Ministris delegarentur.

Illud paucis verbis expressit Gratianus *Dist.* 21. *Levitas autem ab Apostolis ordinatos legimus, quorum maximus fuit beatus Stephanus, Subdiaconos & Acolythos procedente tempore Ecclesia sibi constituit.*

VI. Minores Ordines cum nec a Christo, nec ab Apostolis primitus fuerint instituti, illos quoque nec Sacramenta esse, nec rationem Sacramenti habere posse concludit Morinus.

Neque id refragatur allegato *Can.* 3. Synodi Tridentinæ; quia veritas hujus Canonis subsistit, tametsi etiam solus *Presbyteratus* esset Sacramentum, & rationem Sacramenti haberet; quia tunc etiam verum esset, quod Ordo sive Sacra Ordinatio esset vere & proprie Sacramentum a Christo Domino institutum; & consequenter contrarium asserentes merito damnarentur; uti in dicto Canone damnantur.

VII. Quæ vero sit hujus Sacramenti materia aut forma, Synodus Tridentina non expressit; at Eugenius IV. in Decreto pro Armenis de hoc Sacramento loquens, ait: „ Cujus materia est „ illud, per cujus traditionem confertur Ordo: sicut Presbyte„ratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane por„rectionem: Diaconatus vero per libri Evangeliorum dationem: „ Subdiaconatus vero per calicis vacui cum patena vacua super„posita traditionem; & similiter de aliis per rerum ad ministe„ria sua pertinentium assignationem. Forma Sacerdotii talis „ est: accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vi„vis & mortuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus San„cti; & sic de aliorum Ordinum formis prout in Pontificali „ Romano late continentur.

VIII. Hic rursus observandum est, quod Eugenii IV. in hoc Decreto seu instructione mens non fuerit, *essentiales* & a Christo institutas materias & formas Sacramentorum assignare; sed ad summum, formas & materias ordinarias in Ecclesia Latina tunc usitatas; ut hoc Decreto Armenii de ritu Ecclesiæ essent instructi.

IX. Sane traditionem illam instrumentorum, cujus meminit Eugenius, non posse dici materiam *essentialem* Ordinum; ita ut sine illa nunquam potuissent, aut etiamnum hodie possent valide Ordines conferri, evidenter, ut apparet, evincit Morinus, idque duobus potissimum argumentis.

Primo quidem ex ritu, quem Ecclesia Græca semper servavit & hodie servat. Certum est, Ecclesiam Latinam, Presbyteros Græcos, ritu Græcorum ordinatos, semper habuisse, & hodie habere pro legitime & valide ordinatis Presbyteris; atque Sacerdotium ab ipsis eo ritu collatum ut *vere & proprie* dictum Sacramentum.

Certum autem est, apud Græcos in Ordinatione Presbyterorum semper fuisse, & hactenus esse incognitam illam instrumentorum traditionem in Decreto Eugeniano expressam; uti ex eorum Ritualibus antiquioribus & recentioribus, nec non Auctoribus, qui de ritu Græcorum scripserint, manifestum est.

Ex quibus per evidentem consequentiam deducitur, hanc instrumentorum traditionem non posse dici materiam *essentialem* a Christo institutam, ita ut ex Christi institutione validitas Sacramenti ab ea dependeret.

X. Alterum argumentum non minus concludens suppeditat pristinus Ecclesiæ Latinæ sacrarum Ordinationum ritus. Si enim consulantur Rituales libri Ecclesiæ Latinæ; itemque Auctores, qui ante sæculum X. scripserunt, atque ritum Ordinationum apud Latinos tunc usitatum exactissime descripserunt, videbitur, nullam tunc temporis in Ordinatione Presbyterorum traditionem instrumentorum intervenisse; cum nullum istius traditionis vestigium occurrat. Argumentum, ut apparet, evidens, hanc traditionem materiam *essentialem* hujus Sacramenti tunc reputatam non fuisse; cujus nec in Ritualibus, nec in exactioribus rituum descriptionibus mentio fit. Alia nonnulla positiva argumenta, quibus ostenditur multis sæculis, etiam apud Latinos in Ordinatione Presbyterorum, incognitam fuisse instrumentorum traditionem hodie usitatam, & ab Eugenio tanquam *materiam* hujus Sacramenti expressam, allegat Morinus loco citato.

XI. Quod de traditione instrumentorum in Ordinatione Presbyterorum dictum est, idem de traditione libri Evangeliorum in Ordinatione Diaconorum (quam similiter pro materia hujus Ordinis assignat Eugenius dicendum est.

Observat etiam Morinus *Exercit.* 9. *cap.* 1. *num.* 4. quod antiqui omnes Rituales nongentorum annorum spatio scripti, nec Dalmaticæ, nec *traditionis Evangeliorum* mentionem faciant. *Vix sexcenti sunt anni (inquit) cum in Ordinatione Diaconi* Evangeliorum tradi cœptum est.

Adhuc, Ecclesia Græca traditione hac in Ordinatione Diaconi nec olim usa fuit, nec hodie utitur; & tamen nemo de validita-

liditate Ordinis Diaconatus ritu Græcorum a Græcis collati, dubitat; eamque etiam Ecclesia Romana ut validam & legitimam agnoscit.

XII. Eisdem argumentis, quibus ostenditur, traditionem instrumentorum neque Presbyteratus, neque Diaconatus materiam essentialem a Christo institutam constituere posse, evincitur quoque, verba, quibus Instrumenta illa hodie traduntur, non posse dici *formam* essentialem horum Ordinum; quandoquidem æque certum sit, illa verba non fuisse adhibita, nec hodie adhiberi in illis Ecclesiis, quæ instrumentorum traditionem vel olim non agnoverunt, vel etiam nec hodie agnoscunt: quia verba illa tantummodo ipsi traditioni instrumentorum, tamquam quædam formulæ, subserviunt.

XIII. Videtur primitus hæc instrumentorum traditio facta fuisse post Ordinationem, ut hac traditione indicaretur, quid vi Ordinationis susceptæ ipsis Ordinatis agendum esset.

Hugo a Sancto Victore, qui a sexcentis circiter annis scripsit, *lib. 2. De Sacrament. fidei, part. 3. cap. 12.* De Presbyteris, ait: *Accipiunt & calicem cum vino, & patenam cum hostiis de manu Episcopi*. Rationem subiungit: *Quatenus his instrumentis potestatem se accepisse agnoscant, placabiles Deo hostias offerendi*.

Similiter Magister Sententiarum, *lib. 4. Dist. 24.* cum dixit, quod Presbyteri *accipiant etiam calicem cum hostiis*, eamdem rationem reddit: *ut per hoc sciant, se accepisse potestatem placabiles Deo hostias offerendi*.

XIV. Simili ratione in Ordinatione Subdiaconorum, & collatione Minorum Ordinum, *instrumenta*, quibus eorum ministerium exprimeretur, porrecta fuisse, admodum verisimile; quemquam ritus tradendi instrumenta in horum Ordinum collatione multis sæculis, saltem apud Latinos fuerit usitatus, antequam in Ordinatione Presbyterorum, aut Diaconorum esset notus; uti ostendit Morinus *Exerc. 11 cap. 5.* ibidem inquirens hujus moris diversitatem; una monens, nec in Subdiaconatus, nec minorum Ordinum collatione in Ecclesia Græca, traditionem instrumentorum unquam factam esse; sed hos Ordines; non secus ac Presbyteratum & Diaconatum, *per impositionem manuum* fuisse collatos.

XV. Quamvis autem hactenus dicta abunde evincant, traditionem instrumentorum non posse dici *forma essentialem* Ordinum; ita ut illa *semper* fuisset necessaria, aut nunc ubique ita requireretur, ut defectu illius Ordo *invalide* censeretur collatus; tamen in his omnibus cum omni exactitudine servanda sunt singularum Ecclesiarum Ritualia; nec quidquam omittendum, eo prætextu quod illud cæremoniale duntaxat videatur; præsertim, quod licet satis constet, traditionem *Instrumentorum*, & verba ei respondentia aliaque recenter in Ordinum collatione adhibita, non posse dici *semper* fuisse materias aut formas essentiales a Christo institutas; tamen certum non est, an postquam ab Ecclesia communiter præscripta sunt, & recepta cum reliquis, quæ antiquitus semper adhibita sunt, non constituant *nunc* materiam & formam essentialem, a qua validitas Ordinis dependeat.

XVI. „ Quamobrem enim (ait Morinus *Exerc. 7. capit.* „ *6. n. 2.*) non poterit Ecclesia Sacramento Ordinis, ut sæpe „ fecit Sacramento Matrimonii, novas pro materia & forma con„ditiones apponere, quarum prævaricatio Sacramentum reddat „ irritum & nullum? cum Christus nullam materiam aut for„mam hujus Sacramenti, non secus ac Matrimonii in specie „ definiverit?

XVII. De Unctione in Ordinatione Episcoporum Presbyterorum adhiberi solita, ait Synodus Tridentina *Can. 4.* „ Si quis dixerit „ Sanctam Unctionem, qua Ecclesia in Sancta Ordinatione utitur „ non tantum non requiri, sed contemnendam & perniciosam „ esse, similiter & alias Ordinis cæremonias; anathema sit.

Hic a Synodo, Unctionem inter cæremonias reponi satis evidens est. Et merito; nam eam nec in Episcoporum, nec Presbyterorum Ordinatione unquam adhibuit Ecclesia Græca; & Ecclesia Latina, præsertim in Ordinatione Presbyterorum non semper adhibuit, immo plures Ecclesiæ satis sero eam admiserunt; uti ostendit Morinus, *De Sacr. Ordin. Exerc. 6. c. 1. & 2.*

CAPUT II.

A quo Ordines recipiendi?

1 *Semper Ordinum collatio Episcopo delata.*
2 *Jus hoc Episcopis Patres uno consensu tribuerunt.*
3 *Eugenius IV. & Synodus Tridentina Episcopum Ordinationis Ministrum dixerunt.*
4 *Id de* Ordinaria *potestate intelligendum: non de extraordinaria seu delegata.*
5 *Episcopi jus Ordinationis ultra suas Diœceses extendere non possunt.*
6 *Episcopus olim alienum Clericum ordinare non poterat titulo* Originis, *aut* Domicilii.
7 *Titulus originis aut domicilii olim vix attendebatur.*
8 *Unicus pene titulus Ordinationis erat alicujus in Clerum adscriptio.*
9 *Hodie Beneficium Clericum Ecclesiæ adstringit, uti olim Ordinatio.*
10 *Ratione Beneficii hodie quis ab Episcopo ordinari potest.*
11 *Clericus Beneficiatus hodie, secus ac olim, triplici titulo,* Beneficii, Originis, & Domicilii, *ordinari potest.*
12 *Triplex hic titulus probatus per Decretalem Bonifacii VII.*
13 *Episcopus* Originis *idem est, qui* Nativitatis.
14 *Non attenditur origo seu nativitas paterna; sed* propria *Ordinandi.*
15 *Quis Episcopus* Domicilii? *& olim hic titulus parum notus.*
16 *Quando quis* Domicilium *habere censetur?*
17 *Commoratio longi temporis in aliquo loco non sufficit.*
18 *Exemplum in Academicis.*
19 *Aliquando quis dicitur habere* Domicilium *sufficiens ad suscipienda aliqua Sacramenta, & non ad suscipiendos Ordines.*
20 *Ordinarie potior habenda ratio* Originis, *quam* Domicilii; *& quare?*
21 *Decretum sancti Caroli ad præveniendam fictam domicilii electionem.*
22 *Ratione Beneficii dicitur* proprius *Episcopus, in cujus Diœcesi Beneficium est situm, licet alius sit Collator.*
23 *Indifferens est, quale sit Beneficium: modo veri Beneficii rationem habeat.*
24 *Licet non sufficiat in proventibus pro* titulo *Ordinationis.*
25 *Si plura in diversis Diœcesibus possideat, poterit a diversis ordinari.*
26 *Beneficium impetratum ad subterfugiendum examen* proprii *Episcopi non sufficit.*
27 *Episcopi in Gallia optant solum Episcopum* Originis *pro Ordinatione Ordinarium reputari; & quare?*
28 *An hoc Episcoporum votum laudandum?*
29 *Aliquando convenit, Clericum ab Episcopo Beneficii ordinari.*
30 *Quocumque titulo quis sit* proprius *Episcopus, potest etiam dare Dimissoriales.*
31 *Noluit Synodus Tridentina, ut Episcopi alienos subditos ordinarent: sed quo titulo constituatur* proprius *non definivit.*
32 *Episcopi Titulares hoc Decretum violabant, & quomodo occursum?*
33 *Ex Decreto Synodi Tridentinæ nullus ordinari potest, nisi a* proprio *Episcopo.*
34 *Id etiam procedit quoad primam Tonsuram.*
35 *Nullus potest ordinari vigore rescripti Apostolici, nisi Ordinarii sui testimonio commendatus.*
36 *Etiam Regulares a proprio Episcopo ordinandi.*
37 *Bulla Pii V. contrarium insinuans ad terminos Concilii Tridentini reducta.*
38 *Regularium Superiores debent suos mittere pro Ordinibus suscipiendi ad* proprium *Episcopum, & qui habendus eorum* proprius?
39 *Quomodo nonnunquam hic fraus committatur?*
40 *Possunt ad alium mittere, si* proprius *non ordinet, & quæ hic cautio adhibenda?*
41 *Quæ fraudes hic possint intervenire?*
42 *Quæ mala ex hujusmodi fraudibus timenda?*
43 *Decretum Innocentii XII. circa Ordinationes.*

I. A PRIMIS Ecclesiæ sæculis, tam apud Latinos, quam Græcos, ut ordinarium hujus Sacramenti ministrum habitum fuisse Episcopum, manifestum est ex Canonibus, & patribus; qui ubi de Ordinatione, præsertim Presbyterorum ac Diaconorum, loquuntur, ejus ministrum non nisi Episcopum agnoscunt.

II. Et quidem Sanctus Epiphanius Aerium Hæreticis annumerans, quod Episcopus ad eamdem cum Presbyteris sortem redigeret, atque æquæ his ac illis ordinandi jus vindicaret; errorem illum *stoliditatis* arguit, eo præcipue titulo, quod Episcopalis ordo *Patres* Ecclesiæ generet per Ordinationem; Presbyteralis *Filios* duntaxat Ecclesiæ per Baptismum; ac deinde hos Ordines ita inter se comparat: „ Siquidem unus Ordo (Episcopalis) ad gignendos *Patres* præcipue pertinet: hujus enim est, *Patrum* in Ec„clesia *propagatio*; Alter, cum Patres non possit, *Filios* Eccle„siæ, lotionis generatione produxit, non tamen Patres aut Ma„gistros ". Hæresi 56. alias 77. *n. 3. & 4.*

Has prærogativas unanimi consensu Patres passim Episcopali Ordini tribuunt; & quidem nonnulli ita loquuntur, quasi hoc solo jure Episcopi Presbyteris eminerent: *Sola quippe Ordinatione superiores illi* (Episcopi) *sunt, atque hoc tantum plusquam Presbyteri habere videntur* (a), ait Chrysostomus, *Homil. 11. in Epist. 1. ad Timoth. ad c. 3.* Et Hieronymus, *Epist. 85. ad Evagrium*: *Quid facit Episcopus, excepta Ordinatione, quod Presbyter non faciat?*

Quamquam sciam etiam alias prærogativas Episcopis supra Presbyteros competere, ac olim competiisse; ac citata Patrum dicta commoda interpretatione molienda: nihilominus hæc evincunt, Patribus indubitatum fuisse, *Ordinationem* Episcopis propriam esse.

III. Recte proinde dixit Eugenius IV. in Instructione pro Armenis: *Ordinarius Minister hujus Sacramenti est Episcopus.*

Similiter Synodus Tridentina, *Sess. 23. cap. 4. De Ordine*: „ Docet Episcopos Presbyteris superiores esse; ac Sacramentum „ Confirmationis conferre; *Ministros Ecclesiæ ordinare*, atque alia „ pleraque peragere ipsos posse: quarum functionum potestatem „ reliqui inferioris Ordinis nullam habent.

IV. De *Ordinaria* potestate hic loqui Synodum, non est dubitandum: cum optime novissent Patres Tridentini Abbates jure saltem *privilegiato*, ministros Ecclesiæ inferiores ordinare; Ordines nimirum Minores conferendo, de quo jure *p. 1. t. 31. c. 6.* Notum quoque erat Patribus, multos e Theologis, & Canonistis sustinere, nec sine fundamento, Presbyterum posse auctoritate *delegata* ordinare Diaconum, quin & Presbyterum, juxta illud Glossæ *ad Can. 4. Dist. 5. De Consecr. Ordinatus Ordinem, quem habet*,

(a) Græce legitur: πλεονεκτεῖν id est, *plus habere*; si ad litteram fiat interpretatio: at Doctissimus Pater de Montfaucon ita vertit, *atque hinc tantum videntur Presbyteris præstare*.

habet, *confert*, *Papa delegante*. Quod ex antiquis Canonistis, & Scholasticis latius prosequitur Morinus, *De Sacr. Ordinat. part.* 3. *Exerc.* 4. *cap.* 2.

V. Hoc interim habetur, *Ordinarium* Ordinationis Ministrum esse Episcopum. Sed quia singulorum Episcoporum auctoritas, & potestas ab ipsis pene Ecclesiæ exordiis, certis terminis circumscripta fuit; atque confusionis evitandæ causa statutum, ne quis in alienos terminos suam extenderet jurisdictionem; sed suis singuli essent limitibus contenti uti *part.* 1. *tit.* 16. *cap.* 5. dictum est, tanquam consequens jam pridem decretum fuit, ne quis Episcopus alterius Episcopi Ecclesiam turbaret, jura Ordinationis sine ejus licentia in alienos subditos exercendo.

Synodus Nicæna *Can.* 16. postquam vetuit, Presbyteros aut Diaconos a suis Ecclesiis sine Episcopi licentia recedere, subjungit: *Si quis autem ad alium Episcopum pertinentem audacter invadere, & in sua Ecclesia ordinare tentaverit, non consentiente Episcopo, a quo discessit is, qui regulæ mancipatur; ordinatio hujusmodi irrita comprobetur* (a).

Similiter in Synodo Sardicensi, suggerente Osio, unanimi sententia Patres dixerunt: *Et hoc Universi constituimus, ut quicumque ex alia Parochia voluerit alienum ministrum sine consensu Episcopi ipsius, & sine voluntate ordinare, non sit rata ejus Ordinatio. Quicumque autem hoc usurpaverit, & Fratribus, & Co-Episcopis nostris, & admoneri debet, & corrigi.*

Rationem Decreti præmiserant: *Quia ex his contentionibus solet nasci discordia, & ideo prohibet omnium sententia, ne quis hoc facere audeat.*

De hac disciplina sæculo v. ita loquitur Synodus Venetica: *Episcopus quoque ab aliis Episcopis ordinatos Clericos, sine permissu eorum, a quibus fuerint ordinati, promovere ad superiorem Ordinem non præsumat*, ne concordiam fraternam *injuria illata* contaminet.

Infiniti pene sunt Canones antiqui, & recentiores hanc disciplinam stabilientes, quos ordine sæculorum servato, refert Franciscus Hallier. *De Sacr. Electionibus*, & *Ordinationibus*, *part.* 2. *Sect.* 5. *c.* 3. *art.* 1. §. 1.

VI. Sed quid si *Clericus* unius Ecclesiæ ex alia Diœcesi oriundus esset; aut forsan alibi domicilium haberet, nonne ab Episcopo *Originis*, aut *Domicilii* ad *altiorem* gradum promoveri poterat, etiam *sine licentia* Episcopi, cujus Ecclesiæ per Ordinationem erat adscriptus? Nequaquam. Id enim pristina Patrum disciplina non admittebat.

Hoc ipso enim, quo quis in Clericum aut Ministrum Ecclesiæ ordinabatur, mox ei Ecclesia vinculo perpetuo, ne sine voluntate Episcopi solubili, alligabatur, & in subditum Episcopi illius Ecclesiæ transibat; ut amplius nec originis, nec domicilii ratio haberetur: credebaturque Clericum nec alibi, quam in sua Ecclesia, cui servire tenebatur, domicilium habere.

VII. Immo, uti advertit, & multis exemplis probat Hallierius loco citato §. 4. olim in Ordinatione vix *Domicilii*, aut *Originis* ratio habebatur; nec pœnam ullam decretam reperimus in Episcopum, qui alienum *Laicum* in *Clericum* suum ordinasset; adeo ut omnes Canones eo tendere viderentur, ne quis *alienum Clericum*, seu Ministrum ab Ecclesia, cui addictus erat, abstraheret; atque per Ordinationem suæ Ecclesiæ adscriberet.

VIII. Præcipuus ergo titulus, ratione cujus quis *proprius Episcopus* quoad Ordinationem, juxta pristinam patrum disciplinam existimabatur, erat alicujus in Clerum adscriptio; qua semel facta, licebat huic Episcopo Clericum hunc ad superiores Ordines promovere: alius vero nullus, sine hujus licentia, illum ordinare poterat.

IX. Porro, quemadmodum olim ipsa Ordinatio Ordinatum certæ Ecclesiæ adstringebat: ita hodie Beneficii Ecclesiastici adeptione Clericus Ecclesiæ, in qua est titulus ipsius Beneficii, adscriptus censetur, & Clericus, seu Minister illius Ecclesiæ reputatur.

X. Itaque sicuti antiquitus Ordinatio subjiciebat Ordinatum Episcopo illius Ecclesiæ, ad quam ordinatus erat, ita hodie Beneficium subjicit Clericum Episcopo, sub cujus Diœcesi situm est Beneficium, habeturque eatenus *proprius* ipsius Episcopus, ut ab illo tamquam proprio Episcopo ad Ordines superiores promoveri queat: cum notabili tamen differentia inter modernam, & pristinam disciplinam.

XI. Pristina enim disciplina, non nisi *unicum* ipsius Clerici alicui Ecclesiæ per Ordinationem adscripti, *proprium* Episcopum agnoscebat; ita ut nullus alius Episcopus citra hujus licentiam posset jure *ordinario* Clericum ad superiores Ordines promovere; at moderna disciplina, præter titulum Beneficii agnoscit insuper *duos* alios titulos, scilicet *Originis*, & *Domicilii*; in tantum ut ratione omnium trium titulorum quis dici queat eodem tempore, & respectu ejusdem Clerici *proprius* Episcopus: atque per consequens queat Clericus Beneficiatus tres habere Episcopos *proprios*, ut a quolibet illorum sine alterius licentia ad Ordines promoveri valeat.

XII. Quo præcise tempore hæc mutatio disciplinæ inceperit, incertum est; hoc constat, nullum reperiri Canonem, nullamque Decretalem, qua hic *triplex* titulus probetur, ante Decretalem Bonifacii VIII. relatam in *cap.* 3. *De Temporib. Ordinat. in VI.* Sedit autem Bonifacius sub finem sæculi XIII. & initium sæculi XIV.

In hac Decretali, dicit Bonifacius VIII. *Cum nullus Clericum parochiæ alienæ, præter Superioris ipsius licentiam debeat ordinare: Superior intelligitur in hoc casu Episcopus, de cujus Diœcesi est is, qui ad Ordines promoveri desiderat*, oriundus; *sed in cujus Diœcesi* Beneficium *obtinet Ecclesiasticum*, *seu habeat* (*licet alibi natus fuerit*) Domicilium *in eadem*.

XIII. Episcopus originis, de quo in citata Decretali, dicitur Episcopus loci, e quo ipse Ordinandus est *oriundus*, hoc est, *originem* habet, sive *natus* est; quemadmodum sat indicat ipse Pontifex, quando loquens de *Domicilio*, ponit hanc parenthesim, *licet alibi natus sit*; quibus verbis manifeste idem indicat, quod ante dixerat de *origine*, ita ut juxta Pontificem eadem sint, *natum* esse, & *oriundum*.

Quapropter, tametsi olim major soleret esse respectus ad locum ubi quis esset *Baptizatus*, seu spiritualiter *regeneratus*, quam in quo esset *carnaliter natus*, seu *generatus*; tamen hodie spectata hac Decretali, si contingeret, aliquem uno loco esse *natum*, & alio *Baptizatum*, videretur potior ratio habenda quoad susceptionem Ordinis, Episcopi *nativitatis*, quam Baptismi.

XIV. Similiter, tametsi leges habere videantur pro loco *originis* filii illum, in quo pater ejus natus est, *l.* 6. §. 1. *Ad Municipalem*; tamen verius est, juxta hanc Decretalem, per Episcopum *originis* intelligi Episcopum loci, in quo ipsemet Ordinandus *originem* habuit, sive *natus* est; non autem loci, e quo pater ejus oriundus est. Unde Nicolaus Garzias, *De Beneficiis*, *p.* 7. *cap.* 9. *n.* 25. postquam dixit, de stilo Curiæ verbum *oriundus* accipi per *orto*, tamquam consequens docet, quod *oriundus* de aliqua civitate est, qui *natus* est in illa civitate, non in qua pater ejus *natus* fuit. Neque in Gallia, uti monet Hallierius, *part.* 2. *sect.* 5. *cap.* 3. *art.* 3. §. 2. *Paternæ originis* quoad Ordines recipiendos ulla solet haberi ratio; ideoque monet, tutum non esse, quod quis ad Episcopum loci nativitatis *paternæ* pro suscipiendis Ordinibus accedat; si nullo alio titulo is *proprius* Episcopus sit; quod & in Belgio merito attenditur; quia nec hic originis paternæ rationem haberi videmus; maxime quia needum Decretali Bonifacii VIII. congruere videtur.

XV. Episcopus *Domicilii* censetur Episcopus ejus loci, in quo Ordinandus *Domicilium* habet.

Hic titulus olim parum notus erat; uti notat Hallierius loco citato *art.* 4. §. 1. qui deinde §. 2. ostendit, qua ratione, necessarium fuerit posterioribus sæculis magis, quam olim remittere Ordinandos ad Episcopum *Domicilii*; atque hinc tandem legem Ecclesiasticam natam, quæ Episcopum *Domicilii* pro *proprio* Episcopo Ordinationis agnoscit.

Ut vero quis hoc titulo Episcopum pro Ordinibus suscipiendis accedat, requiritur, ut revera *Domicilium* in ejus Diœcesi fixum habeat.

XVI. Quando vere quis Domicilium alicubi fixisse censeatur, explicant Imperatores in *L. Cives Cod. De Incolis*, dum aiunt: *In eodem loco singulos habere Domicilium non ambigi, ubi quis larem, rerumque ac fortunarum suarum summam constituit: unde rursus non sit discessurus, si nihil avocet: unde cum profectus est, peregrinari videtur; quo si redit peregrinari destitit.*

XVII. Ut vero quis hujusmodi Domicilium fixum firmumque elegisse censeatur, potius ab animo atque circumstantiis, quam a temporis spatio desumendum est.

Fieri enim potest, ut quis pluribus annis in loco aliquo moretur, nec tamen eo in loco Domicilium fixum firmumque habere credatur, ratione cujus posset ab Episcopo illius loci ad Ordines promoveri.

XVIII. Exemplum est notorium in degentibus studiorum causa in Academia; quin & in nonnullis Professoribus inferiorum præsertim scientiarum, qui multis subinde annis continuo in Academia morantur; sed tamen *fixum firmumque* Domicilium non videntur habere; eo quod ea sit professionum illarum conditio, ut aliquot annorum curriculo absoluto, eam deserere, & alio migrare Professores soleant; nec eo animo videantur suscipi, ut perpetuo in ea functione persistant.

Unde nec Professores Humaniarum litterarum, nec Philosophiæ, neque Pædagogorum Regentes, vel Vice-Regentes solent pro Ordinibus recipiendis ad Archiepiscopum Mechliniensem, in cujus Diœcesi Universitas Lovaniensis est constituta, pro Ordinibus accipiendis recurrere; neque credo, eos facile hoc solo titulo recipiendos.

XIX. Quin nec commoratio in aliquo loco sufficiens, ut quis dicatur ibidem habere *domicilium* ad suscipienda alia Sacramenta, v. gr. Communionem Paschalem, quin & Matrimonium contrahendum, semper sufficit pro constituendo *domicilio* sufficiente ad recipiendos Ordines. Firmus enim magisque fixum domicilium videtur pro recipiendis Ordinibus requiri, uti loco citato notat Hallierius, & quotidiana praxis in juventute Academica evincit.

XX. Cæterum, quia *domicilii* probatio difficilis est; nec facile vera *domicilii* electio ac ficta ac simulata discerni potest, merito laudat Hallierius loco supra indicato §. 9. Episcopos Galliæ, quod *ab Ordinatione Clericorum, qui alibi nati sunt, sibi temperare soleant, non quod ut opinor* (*ait*) *id sibi interdictum putent, sed quod originis probatio facilior sit & expeditior, ad cujus proinde Episcopum remittunt, nisi in extranea quis patria, vel extra paternum domicilium fortuito natus sit, quo casu* domicilii, *quod* originis *locum quodammodo obtinet, rationem habent, & Ordines eis conferunt, qui apud eos* domicilium *habuerint*.

Hæc Hallierius, qui ibidem notat, jus originis multum præponderare juri domicilii. Quod jus originis naturale sit; jus domicilii tantum civile; jus originis necessarium; jus domicilii voluntarium; hoc variabile & temporarium, illud immutabile.

XXI. Sicuti commoratio plurium etiam annorum non sufficit, ut quis habere censeatur fixum firmumque domicilium; ut ratione illius possit ab Episcopo alique ordinari; ita nec ea semper requiritur, ut verum domicilium in aliquo loco figatur. Potest enim aliquis sine mora temporis ad aliquem locum vere migrare; ibique animo semper manendi, larem, rerumque ac fortunarum summam constituere, atque ita firmum fixumque domicilium

(a) Hunc Canonem docte, & dilucide exponit D. Van-Espen in sua dissertatione de Concilio Niceno, Canone 16.

lium eligere; sed quia similis subitanea domicilii electio fraudibus, & fictionibus obnoxia est, nisi temporis mora juvetur, merito S. Carolus in Concilio IV. Mediolanensi *part.* 2. *tit.* 8. decrevit, ne quis ratione *domicilii* ab Episcopo ordinetur, nisi ut minus decem annis in eodem loco commoratus esset; volens, *ut suscepturus Tonsuram vel Ordines probet, se vel origine, vel Beneficio Ecclesiastico, quod in Diœcesi obtinet, vel* Decennali domicilio, *vel alia quavis legitima ratione Diœcesanum esse*.

XXII. Titulo Beneficii, *proprium* Episcopum constitui illum, in cujus Diœcesi Beneficium situm est, manifestum est ex citata Decretali Bonifacii VIII. cumque titulum ex veteri disciplina originem traxisse supra notavimus.

Nec refert si Beneficii hujus provisio seu collatio spectet ad alium Episcopum; modo revera titulus Beneficii sit in Ecclesia huic Episcopo subjecta; sive quod Beneficium quoad Episcopalia Jurisdictioni Episcopi subjiciatur; ita Garaias *De Beneficiis part.* 3. *cap.* 4. *n.* 15.

XXXIII. Adhæc, attentis verbis ipsius Decretalis, indifferens est, quale sit Beneficium; an simplex; an cum cura animarum; an requirens residentiam; an eam non requirens; an multos, an paucos proventus annexos habeat; modo tamen sit verum Beneficium, & in titulum Beneficii possideatur.

XXIV. Immo licet Beneficium adeo esset tenue in proventibus, ut non esset sufficiens pro *titulo* Ordinationis, nihilominus, si sit verum Beneficium, valebit ut ratione illius efficiatur subditus Episcopi, cui Beneficium illud subjicitur, atque possit ab illo tamquam *proprio* Episcopo ordinari, etiam ad titulum alterius Beneficii, aut patrimonii.

XXV. Quin si plura Beneficia in diversis Diœcesibus possideat, habebit & ratione Beneficii tot *proprios* Episcopo, a quibus ordinari possit, etiam sine Dimissorialibus, quot possidet Beneficia.

XXVI. Si tamen ex circumstantiis appareat, Beneficium esse tantum impetratum, ut subterfugiat proprii Episcopi examen, & alieno se subjiciat, Beneficium ita impetratum eum non subjicere Episcopo illius Beneficii, non semel declaravit S. Congregatio: uti refert Fagnanus his verbis: *Clericus primæ Tonsuræ, qui Beneficium obtinet in alia Diœcesi, etsi promoveri possit ad minores Ordines ab Episcopo Beneficii* quantumvis tenuis, *ad præscriptum capitis* Cum nullus, tit. de Temporibus Ordinationum in VI., *tamen si illud Beneficium sibi* in fraudem *conferri curavit*, ut eludat examen ac judicium sui Ordinarii, *censetur* male *promotus, & remanet suspensus ab executione Ordinum tamquam ordinatus a non suo Episcopo juxta* capit. 8. Sess. 23. ut Sacra *Congregatio declaravit*.

XXVII. Episcopi Gallicani animadvertentes, ex multiplici titulo, quo quis *proprius* Episcopus efficitur, occasionem suppeditari Clericis ineptis in Sacros Ordines involandi; & Episcoporum, quibus vita illorum nota est, & quorum examen subire metuunt, subterfugiendi, in generali Conventu Cleri Gallicani anno 1657. declaraverunt: *Vix dignosci posse, quantum annorum ad domicilium figendum requiratur, & vix posse rationem haberi Episcopi Beneficii; non ita jam (ut olim) quique Clerici Ecclesiæ suæ affigantur: cum Beneficia renuntiare sine sui Episcopi consensu, cum plura possidere possint in variis Diœcesibus, quo Clericis evagandi, & elevandæ obedientiæ ansa præbetur, Decretum Bonifacii VIII. de tribus Episcopis propriis vix in Gallia receptum unquam fuisse; porro expeditissimum jam esse, ut Episcopus proprius non esset, nisi unus a quo posset ordinari. Denique decretum est, monendos hortandosque Episcopos, ne quos ordinarent, nisi ex suis Diœcesibus oriundos* (a).

Hæc declaratio ostendit, Episcopos Gallicanos præcipuam rationem haberi voluisse Episcopi *originis*: eo quod hic titulus non sit ita mutabilis; neque tot fraudibus subjectus, sicut titulus *Domicilii*, aut *Beneficii*.

XXVIII. Hanc Episcoporum Galliæ declarationem, & consuetudinem, quæ licentiam ordinandi passim ad unum Episcopum *originis* restringit, nec licentiam a variis Episcopis recipiendi Ordines passim indulget, non improbat Hallierius; *tamen exoptat quam maxime, neminem, qui Beneficium residentiam requirens, præsertim vere curatum habet, absque ejus, in cujus Diœcesi tale Beneficium obtinet, licentia a quopiam ordinari; posset enim ille, quem forte ad Beneficium non admisit, ab Ordinatione, si indignus esset, rejicere: posset & eumdem, si post obtentum Beneficium aliquid rejectione dignum fecisset, vel olim fecisse de novo deprehenderetur, ab Ordinatione repellere: qui sine ejus licentia ordinatus Ecclesiæ scandalo, & infamiæ futurus est*.

XXIX. Et sane, si quis in aliqua Ecclesia Beneficium possideat, eique jam notabili tempore deservierit; atque ex conditione Beneficii, aut aliunde sufficienter pateat, eum perpetuo eidem deserviturum, omnino rationi ac pristinæ disciplinæ consentaneum est, ut is non nisi ab Episcopo Beneficii ordinetur. Similis enim Clericus, cum titulo Beneficii perpetuo vinculo quasi Ecclesiæ illi censeatur alligatus, rationem Canonum, qui adeo enixe vetarunt, alienum Clericum a quovis Episcopo ordinari, hic locum habere non obscurum erit, si quæ supra de his Canonibus dicta sunt, expendantur.

XXX. Quocumque autem titulo sive *Beneficii*, sive *Domicilii*, sive *Originis* constituatur *proprius* Episcopus, habebit licentiam non tantum conferendi Ordines; sed etiam dandi *Dimissoriales*, dispensandi super *interstitiis*, aliaque faciendi, quæ passim ab Episcopis circa Sacras Ordinationes respectu suorum subditorum licent, uti post alios docet Barbosa de Potestate Episcopi *part.* 2. *allegat.* 4. & quotidiana praxis probat.

XXXI. Synodus Tridentina nihil circa titulum, quo quis *proprius* Episcopus efficitur, mutavit aut definiit; sed id non uno Decreto stabilire studuit, ut nullus ab alieno Episcopo, nisi de proprii licentia, ordinetur.

In primis *Sess.* 6. *cap.* 5. *de Reformat.* statuit: „ Nulli Episcopo liceat, cujusvis privilegii prætextu, Pontificalia in alterius Diœcesi exercere, nisi de Ordinarii loci expressa licentia, & *in personas eidem Ordinario subjectas*.

XXXII. Huic Decreto nonnulli Episcopi mere Titulares fraudem facientes, *Cathedram collocabant in aliquo loco* nullius *Diœcesis; atque ibi quoscumque ad se venientes, etiamsi suorum Episcoporum, seu Prælatorum Litteras commendatitias non haberent, Clericali charactere insignire, & ad Sacros etiam Presbyteratus Ordines promovere præsumebant: quo plerumque fiebat* (*ait Synodus Trid.* Sess. 14. cap. 2. de Reformat.) *ut minus idonei, & rudes ac ignari, & qui a suo Episcopo tamquam inhabiles & indigni rejecti fuerunt, ordinati, nec divina Officia peragere, nec Ecclesiastica Sacramenta recte valeant ministrare*.

Incommoda, quæ hic notat Synodus, hodie etiam difficulter evitantur ob libertatem adeundi plures Episcopos pro Ordinibus recipiendis, quemadmodum ante indicavimus.

Synodus, ut iis occurrat, decernit: „ Nemo Episcoporum, qui „ Titulares vocantur, etiamsi in loco *nullius* Diœcesis, etiam „ exempto, aut aliquo Monasterio cujusvis Ordinis resederint, „ aut moram traxerint, vigore cujusvis privilegii sibi de promo„ vendo quoscumque ad se venientes pro tempore concessi, al„ terius subditum, etiam prætextu familiaritatis continuæ com„ mensalitatis suæ, absque sui proprii Prælati expresso consen„ su, aut Litteris dimissoris, ad aliquos sacros aut minores Or„ dines, vel primam Tonsuram promovere seu ordinare valeat.

XXXIII. Cum autem incommoda supra recitata non minus metuenda sint, si unicuique liceat a quocumque *vero* & non Titulari Episcopo ordinari, quam si a Titulari, Synodus suum Decretum extendens, statuit generaliter *Sess.* 23. *cap.* 8. *De Reform.* ut *unusquisque a* proprio *Episcopo ordinetur. Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cujusvis generalis aut specialis rescripti vel privilegii prætextu, etiam statutis temporibus permittatur: nisi ejus probitas ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur: si secus fiat, Ordinans a collatione Ordinum per annum, & ordinatus a susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus*.

XXXIV. Tametsi Synodus hoc Decreto specifice non exprimat *Tonsuram* Clericalem, tamen quia generaliter vult, unumquemque a *proprio* Episcopo ordinari, etiam sub illa generalitate comprehendisse videtur ipsam *Tonsuram*: cum eam suscipiens, etiam, in latiore saltem significatione, dicatur *ordinari*. Et ratio, quæ vetat quempiam in alienum subditum Pontificalia exercere, etiam in collatione Tonsuræ Clericalis militat: quod scilicet, exercitium Pontificalium sit species jurisdictionis, saltem voluntariæ, quæ in non subditum exerceri nequit.

XXXV. Adhuc, quia Synodus Tridentina etiam suo Decreto excludit *cujusvis generalis, vel specialis rescripti* prætextum *consulta S. Congregatio Concilii Interpres, an qui facultatem a Sede Apostolica obtinuit, ut possit ordinari ab alio quam a suo Ordinario, debeat nihilominus probitatem suam, & mores Ordinarii sui testimonio comprobare. Respondit ita debere, prout Signatura Gratiæ jamdudum solita est in hujusmodi facultatibus ponere clausulam*, de Licentia Ordinarii, *cujus testimonio mores & probitas commendentur*. Ita Fagnanus ad *cap.* Cum secundum *tit. De Præbendis, num.* 54.

XXXVI. Decreti prædicti generalitas, nec non expressa clausula, *etiam cujusvis generalis, vel specialis privilegii prætextu*, sat ostendunt, Synodum voluisse non tantum sæculares, sed etiam *Regulares* quocumque privilegio munitos suo Decreto comprendi.

Deinde *cap.* 10. ejusdem Sessionis, nec Abbati permittit, *Regulari* cuicumque Tonsuram aut Minores conferre, qui *non sit ejus subditus*; sed horum omnium Ordinationem ad Episcopos, intra quorum Diœcesis fines existunt, pertinere vult. Quo satis ostendit, *Regularium*, qui Abbatibus illis non subsunt, Ordinationem ad Episcopos, *intra quorum Diœcesis terminos existunt*, pertinere; idque ut subdit Synodus, *non obstantibus quibusvis privilegiis, præscripti diebus, aut consuetudinibus etiam immemorabilibus*.

XXXVII. Indulsit quidem Pius V. Constitutione sua, quæ incipit: *Etsi Mendicantium* 41. in Bullario Romano, Fratribus Mendicantibus, quod Sacros Ordines a quolibet Antistite, gratiam & communionem Apostolicæ Sedis habente, Ordinarii loci licentia minime requisita, in locis seu domibus Fratrum hujusmodi, sive alibi recipere possent, sed Pii V. immediatus successor Gregorius XIII. hanc Constitutionem Pii V. reduxit ad terminos Juris communis & Concilii Trid. per Bullam, quæ incipit, *In tanta* 9. in Bulla Rom. atque omnia ita esse voluit, quo futura essent, si Litteræ illæ Pii V. non emanassent; *ad quam dispositionem, & decisionem, suumque integrum statum, ac terminum illa omnia* (ait) *reducimus*.

Itaque attenta hac reductione, ad terminos Juris communis & Concilii Tridentini, hodie Regulares non possunt ab Episcopis ordinari, etiam in suis domibus sine licentia Diœcesanorum, uti recte advertit Barbosa, *De Officio Episcopi, p.* 2. *Alleg.* 4. *n.* 61.

XXXVIII. Postmodum emanavit Declaratio quædam Sanctæ Congregationis Concilii Tridentini Interpretis, probata a Clemente VIII. qua declaratum est; *Superiores Regulares posse suo subdito itidem Regulari, qui præditus qualitatibus requisitis Ordines suscipere voluerit, Litteras dimissorias concedere, ad Episcopum tamen Diœcesanum, nempe illius Monasterii, in cujus familia ab iis, ad quos pertinet, is Regularis positus fuerit*.

Hic duo declarantur: Primum, Regularem pro Ordinibus susci-

(a) Hæc leguntur in novis Cleri Gallicani Collectionis Tom. 5. tit. 7. part. 3. col. 477. 478.

scipiendis non posse a Superioribus suis mitti nisi ad Diœcesanum suum.

Secundum, Diœcesanum Regularium censeri Episcopum illius Monasterii, in cujus Diœcesi situm est Monasterium in quo Regularis Ordinandus collocatus fuit ab iis, ad quos pertinet; ita scilicet ut de familia illius Monasterii censeatur; sive incorporatus sit illi Conventui; adeoque vere dicatur jam esse de illo Conventu, seu familia, ac ibi secundum disciplinam Regularium, qui Conventum de voluntate Superiorum mutare subinde solent, vere dicatur ibi habitare, & domicilium habere.

XXXIX. Unde Superiores Regulares, qui subditos suos mittunt ad certos Conventus ea duntaxat intentione, ut ab Episcopis illorum Conventuum ordinari queant; mox eosdem Ordinatos ad priores Conventus revocaturi, indubie Concilio Tridentino, & Constitutionibus Pontificiis fraudem faciunt; ac revera subditos a non Diœcesano Ordines suscipere permittunt, quandoquidem evidens sit, Regulares hc ad alios Conventus euntes, priorem Conventum revera non deserere, neque *familiam* mutare; sed de familia seu Conventu priori manere; ac per consequens, Episcopo hujus Conventus subjectos.

Itaque Regulares censentur esse de Diœcesi Episcopi, in qua situm est Monasterium, in quo *vere* habitant, sive cujus familiæ sunt incorporati; etiamsi aliunde sint oriundi, juxta *cap.* 3. § *Religiosi*, *De Temporibus Ordinat. in VI.* neque alium Diœcesanum, sive Ordinarium habere censentur: eo quod per professionem Religiosam, *origini* quodammodo renunciaverint.

Si tamen de Regularibus agatur, qui Beneficiorum sunt capaces, non apparet, quare non possint quoque titulo Beneficii Regularis promoveri ab Episcopo, in cujus Diœcesi situm est Beneficium.

XL. Additur deinde in citata Declaratione Congregationis: *Et si Diœcesanus abfuerit, vel non esset habiturus Ordinationes, ad quemcumque alium Episcopum, dum tamen ab eo Episcopo, qui Ordines contulerit, examinetur quoad doctrinam, & dum ipsi Regulares non distulerint de industria concessionem dimissoriarum in id tempus, quo Diœcesanus, vel absuturus, vel nullas habiturus Ordinationes esset. Verum cum a Superioribus Regularibus, Episcopo Diœcesano absente, vel Ordinationes non habente, Litteræ dimissoriæ dabuntur, in eis utique hujusmodi causam absentiæ Diœcesani Episcopi, vel Ordinationum ab eo non habendarum, exprimendam esse, quod qui non fecerint, officii, & dignitatis seu administrationis, ac vocis activæ, & passivæ privationis, ac alias arbitrio ejusdem S. D. N. Papæ reservatas pœnas, incurrent.*

Declaratione illa relata, subdit Hallierius loco citato: „Hanc, ni fallor, moderationem, & interpretationem Tridentinæ Synodi Regularium importunæ flagitationes extorserunt, cui tamen „ ne sic quidem parere aliqui ipsorum volunt.

XLI. Quidquid sit de hoc Hallierii asserto, fraudem apertam illi declarationi faciunt, & menti Pontificis contraveniunt, qui credunt, & asserunt, Superiores posse *ex industria* differre dationem dimissoralium suis subditis usque ad id tempus, quo Episcopus sit absens, vel nullas habiturus sit Ordinationes. *In quocumque casu, in quo Regulari Prælato constat, subditos suos esse, & quantum ad mores, & quantum ad doctrinam sufficienter idoneos, & tamen habeat unde probabiliter timeat fore, ut ab Episcopo rejicientur: quia tunc rationabiliter movetur, & vere utitur jure suo, non faciet contra Decretum Clementis VIII. si expectet tempus, in quo non sunt habendæ Ordinationes in Diœcesi, ut subditos suos extra Diœcesim dimittat Ordinandos.*

Ita Nuperus Auctor Consultationum Canonicarum, *Consult.* 3. *ref.* 6. *nu.* 809.

XLII. Quo posito, quid sequitur, nisi quod quandocumque Superior probabiliter timet fore, ut ab Episcopo non sint admittendi ad Ordines, quos ipse præsentandos duxerit (hos enim, & *quantum ad mores, & quantum ad doctrinam sufficienter idoneos* judicat) tunc non faciet contra Decretum Clementis VIII. si expectet tempus, in quo non sunt habendæ Ordinationes in Diœcesi, ut subditos suos extra Diœcesim dimittat Ordinandos: sive quod secundum modernam praxim loquendo idem est, si probabiliter timeatur fore, ut ab Episcopo non *omnes indifferenter* Regulares, præsertim Mendicantes, ætatem & certum in Religione tempus habentes, admittantur.

Quid enim notius, quam omnes plane Regulares, si illos, quos Laicos vocant, excipias, mox ut ætatem attigerint, certoque tempore in Religione vixerint, Ordinibus sacris, & *quantum ad mores, & quantum ad doctrinam sufficienter idoneos* a Superioribus judicari?

Si hoc non sit *fraudem* facere Declarationi, & Ordinationi Pontificis, nescio quid tandem erit *fraudem* facere; sed de hac, aliisque similibus fraudibus, quibus nonnulli se conantur subducere examini suorum Episcoporum, qui secundum suum genium rigidiores videntur, fusius egi in libello, cui titulus, *Repagulum Canonicum adversus nimiam exemptionum a jurisdictione Episcoporum extensionem*, §. 10. 11. *&c.*

XLIII. His aliisque incommodis, quæ ex recursus ad varios Episcopos pro Ordinibus suscipiendis oriuntur, medendis, summus Pontifex Innocentius XIII. Constitutionem edidit, quæ incipit, *Speculatores*; qua pene omnia, quæ tunc ex declaratione S. Congregationis; tum Decretis Episcoporum circa *proprium* Episcopum relata sunt, confirmantur; unde textum Constitutionis, quo hæc exprimuntur, hic apponendum credidi.

„ Decernimus, ac declaramus, nulli Episcopo, seu cujusvis loci Ordinario, tametsi Cardinalatus honore fulgeat, licere externum quempiam, ac sibi ratione Originis, seu Domicilii, juxta modum inferius declarandum, legitime contracti, non Subditum ad Clericalem Tonsuram promovere, cujusvis Beneficii Ecclesiastici etiam statim ac Tonsuram hujusmodi insignitus „ fuerit, seu ad quod is a Patronis jam præsentatus, seu nominatus fuerit, prætextu, etiam si Beneficium prædictum de novo ea expresse adjecta lege fundatum fuisse constiterit, ut qui immediate post Clericalem characterem susceptum ad illud instituatur; præterea Clericum, qui legitime jam a proprio Episcopo ad eamdem Clericalem Tonsuram, seu etiam ad minores Ordines promotus fuerit, non posse ab alio Episcopo ratione, ac titulo cujuscumque Beneficii in illius Diœcesi obtenti, ad ulteriores Ordines promoveri, nisi ante eorumdem susceptionem Testimoniales litteras proprii Episcopi tam Originis, quam Domicilii super suis Natalibus, ætate, moribus, & vita sibi concedi obtinuerit; easque Episcopo ordinanti in actis illius Curiæ servandas exhibuerit. Licet vero Clericus ratione cujusvis Beneficii in aliena Diœcesi obtenti, subjici dicatur jurisdictioni illius Episcopi, in cujus Diœcesi Beneficium hujusmodi situm est, eam tamen de cætero hac in re inconcusse servari volumus Regulam, ut nemo ejusmodi subjectionem ad effectum suscipiendi Ordines acquirere censeatur; nisi Beneficium prædictum ejus sit reditus, ut ad congruam vitæ sustentationem, sive juxta Taxam Synodalem, sive, ea deficiente, juxta morem Regionis pro promovendis ad Sacros Ordines, detractis oneribus, per se sufficiat, illudque ab Ordinando pacifice possideatur, sublata quacumque facultate supplendi, quod deficeret fructibus ejusdem Beneficii cum adjectione Patrimonii etiam pinguis, quod ipse Ordinandus in eadem, seu alia quavis Diœcesi obtineret; ac Episcopus sic Ordinans tam de prædictis Testimonialibus litteris, quam de reditu Beneficii hujusmodi expressam in consueta collatorum Ordinum attestatione mentionem facere debebit. Cæterum, Subditus ratione Originis in tantum sit, ac esse intelligatur, qui naturaliter ortus est in ea Diœcesi, in qua ad Ordines promoveri desiderat, dummodo tamen ibi natus non fuerit ex accidenti, occasione nimirum itineris, Officii, Legationis, Mercaturæ, vel cujusvis alterius temporalis moræ, seu permanentiæ ejus Patris in illo loco; quo casu nullatenus ejusmodi fortuita nativitas, sed vera tantum, & naturalis Patris origo erit attendenda. Quod si quis tanto temporis spatio in eo loco, in quo ex accidenti, sicut præmittitur, natus est, moram traxerit, ut potuerit ibidem Canonico aliquo impedimento irretiri, tunc etiam ab Ordinario ejus loci litteras Testimoniales, ut supra, obtinere, illasque Episcopo Ordinanti per eum in collatorum Ordinum testimonio similiter recensendas, præsentare teneatur. At si Pater in alieno loco, ubi ejus filius natus est, tamdiu, ac eo animo permanserit, ut inibi vere domicilium de jure contraxerit, tunc non origo Patris, sed domicilium per Patrem legitime, ut præfertur, contractum pro Ordinatione ejusdem filii attendi debeat. Subditus autem ratione domicilii ad effectum suscipiendi Ordines is duntaxat censeatur, qui licet alibi natus fuerit, illud tamen adeo stabiliter constituerit in aliquo loco, ut vel per decennium saltem in eo habitando, vel majorem rerum, ac bonorum suorum partem cum instructis ædibus in locum hujusmodi transferendo, ibique insuper per aliquod considerabile tempus commorando, satis superque suum perpetuo ibidem permanendi animum demonstraverit, & nihilominus ulterius utroque casu se vere, & realiter animum hujusmodi habere jurejurando affirmet. Si quis tamen a propriæ originis loco in ea ætate discesserit, qua potuerit alicui Canonico impedimento obnoxius effici, etiam Ordinarii suæ originis testimoniales litteras, ut supra, afferre debebit, ac de illis expressa similiter mentio in susceptorum Ordinum litteris facienda erit.

CAPUT III.

De Litteris Dimissorialibus.

1 *Quæ essent apud Veteres Litteræ Dimissoriales?*
2 *Harum Litterarum mentio occurrit in antiquis Canonibus; sed alio sensu, quam hodie accipiuntur.*
3 *Litteræ Dimissoriales hodie dantur, ut quis ab* alieno *Episcopo ordinetur.*
4 *Dare litteras Dimissoriales proprie ad Episcopos pertinet.*
5 *Olim quibusdam inferioribus Prælatis facultas dandi Dimissoriales competiit.*
6 *Synodus Tridentina hanc facultatem sustulit.*
7 *Decretum S. Congregationis conforme.*
8 *Auctoritas dandi Dimissoriales competens Capitulo, Sede vacante, per Synodum Tridentinam restricta.*
9 *Pœna in contravenientes decreta.*
10 *Episcopus* confirmatus *non consecratus, potest dare Dimissoriales, & Archiepiscopus ante receptionem* Pallii.
11 *Facultas hæc ab Episcopis delegari potest.*
12 *Synodus Tridentina desiderat, ut Episcopi per se Ordines conferant.*
13 *Jure communi in litteris Dimissorialibus exprimenda causa, ob quam Episcopus non ordinet: sed hodie non observatur.*
14 *Non est conveniens, ut Episcopus passim suos alio mittat.*
15 *Synodus Tridentina non vult dari Dimissoriales, nisi* jam probatis.
16 *Synodi posteriores idem inculcant.*
17 *Justitia horum Decretorum.*
18 *Interdum examen aliis delegandum, & quæ cautio a S. Carolo hic adhibita?*
16 *Studentium in Academia examen sæpe aliis committitur, & quid hic præcipue attendendum?*
20 *Synodus Tridentina videtur ultra examen Ordinarii etiam requirere examen* alieni *Ordinantis vigore Dimissorialium.*

21 Il-

21 *Idque in aliquibus Diœcesibus observatur.*
22 *Sacra Congregatio declaravit, id esse arbitrarium.*
23 *In Belgio non solet secundum examen institui.*
24 *Merito attendunt Episcopi a quo Dimissoriales concessæ sint.*
25 *Sanctus Carolus noluit sine necessitate Dimissoriales dari.*
26. *Noluit eas dari, nisi pro Ordinibus una ordinatione recipiendis.*
27 *Voluit in iisdem præscribi tempus, intra quod Ordines sint suscipiendi.*
28 *Dimissoriales ad tempus, vel certos Ordines restrictæ, quando exspirent?*
29 *Litteræ Dimissoriales per mortem Episcopi non exspirant.*
30 *Concessæ a Capitulo, Sede vacante, aut Vicario, durant etiam extincta horum potestate.*
32 *Poterit novus Episcopus Litteras Dimissoriales a Capitulo datas revocare.*

I. LITTERARUM *Dimissorialium*, sive *Dimissoriarum* frequens est etiam apud Veteres mentio; sed alio nonnihil sensu, quam hodie accipiuntur.

Antiquitus enim fere ejusmodi litteræ non dabantur nisi Clericis, qui ad aliam Ecclesiam mittebantur non reversuri.

Cum enim secundum disciplinam illius temporis, Clerici omnes vi suæ ordinationis adstringerentur certæ Ecclesiæ, a qua sine consensu Episcopi recedere non poterant; si Clericus ad aliam Ecclesiam transire vellet, petebat ab Episcopo *dimissionem*; si Episcopus consentiebat, expediebantur litteræ, quibus significabatur, quod Episcopus hunc Clericum a vinculo, quo Ecclesiæ suæ tenebatur, absolveret, atque a se *dimitteret*; alterique Episcopo eum cederet; jusque omne, quod in eum habebat, in alterum transferret: atque hæ proprie dicebantur Litteræ *Dimissoriæ*, a verbo Latino *dimittere*.

II. Hoc sensu Litteræ *Dimissoriæ* accipiuntur a Concilio Carthaginensi I. *Can.* 5. litteras has ideo solum requirente, ne alienus Episcopus alterius Clericum usurpet; id est, suæ Ecclesiæ adscribat, & alteri eripiat, ut „ nullus omnino Clericus in quocumque sit gradu, potestatem habeat sine proprii Episcopi scripta „ *Dimissoria* in alienæ Ecclesiæ *catalogum* referri.

Hic *Dimissoria* requiritur, non ut Clericus ab alio Episcopo simpliciter ordinetur; sed ut in alienæ Ecclesiæ catalogum referatur; quod fieri mores illorum temporum non permittebant, nisi ab Ecclesia, cui prius fuerat adscriptus *dimitteretur*; quod fiebat mediante *Dimissoria*.

III. Hodie vero vulgari nomine Litteræ *Dimissoriæ* sive *Dimissoriales* vocantur, quibus Clerici non absolute a suis Ecclesiis dimittuntur; sed quibus ad alienum Episcopum, Ordinum suscipiendorum causa duntaxat *dimittuntur*; seu quibus facultas fit alicui a *non suo* Episcopo Ordines suscipiendi; ita ut Episcopus in eam Clericum pristinum jus & auctoritatem sibi retineat; nec a se *dimittat*, nisi ad hunc solum effectum, ut ab *alieno* Episcopo, Ordinem in litteris expressum suscipiat.

IV. Sicuti autem Episcopi sunt ordinarii Ordinum Ministri; atque ad ipsos *proprie* spectat Ministrorum Ordinatio & electio, ita quoque semper ad Episcopos primario spectavit, & hodie spectat Dimissoriales litteras dare.

Inferiores Prælati, Religiosi, vel alii, nisi eis, quod suos Clericos, aut subditos, possint a quo voluerint Episcopo facere ordinari, a Sede Apostolica specialiter *sit indultum, vel Officialis Episcopi (cum ad hoc se ipsius officium non extendat) hujusmodi nequeunt licentiam impertiri. Cap.* 3 *De Temporib. Ordin. in VI.*

Hic supponit Pontifex, Episcopis jure ordinario competere facultatem dandi litteras *Dimissoriales*; inferioribus vero nonnisi ex speciali Sedis Apostolicæ indulto; quemadmodum etiam indicatur in *Cap.* 8. *tit. De officio Archid.* ubi mandatur Episcopo, *ut interdicat Archidiacono suo, ne sine conscientia sua, & auctoritate litteras suas promovendis concedat Clericis*.

Ad quæ reflectens Glossographus, ait: „ Et ita patet: quod „ Archidiaconus non potest dare commendatitias (litteras) ad „ Ordines suscipiendos, sed solus Episcopus.

V. Subjicit tamen Glossographus hanc exceptionem: „ Si Episcopus absens esset extra Parochiam suam, & necessitas vel „ utilitas Ordinandorum immineret, tunc posset illos præsentare „ aliis Episcopis, per quos ordinentur: quia absente Episcopo supplet vices, sic & Archipresbyteri; & hoc intelligo (ait) si „ Archidiaconus habet hoc *de Consuetudine*, alias non, nisi habet „ *speciale* mandatum.

Ex his quoque non obscurum est, olim nonnullis inferioribus Prælatis, ut Archidiaconis, Archipresbyteris, vel Abbatibus, sive per indultum, sive per consuetudinem, facultatem hanc fuisse communicatam.

VI. Verum Concilium Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 10. *De Reformat.* postquam interdixit Abbatibus, ac aliis quibuscumque quantumvis exemptis, cuiquam, qui *Regularis subditus* sibi non sit, Tonsuram vel Minores Ordines conferre, subdit: „ Nec ipsi Abbates, & alii exempti, & Collegia, vel Capitula quæcumque, „ etiam Ecclesiarum Cathedralium Litteras Dimissorias aliquibus „ Clericis sæcularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant, sed „ horum omnium Ordinatio, servatis omnibus, quæ in hujus sanctæ Synodi Decretis continentur, ad Episcopos, intra quorum „ Diœcesis fines existant, pertineat: non obstantibus quibusvis „ privilegiis, præscriptionibus, aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

Hoc Decreto auctoritatem dandi Dimissoriales competentem Prælatis inferioribus, vel ex privilegio, vel consuetudine, vel præscriptione esse revocatam, nequaquam obscurum est (*a*).

VII. Unde cum Capitulum Antuerpiense obtinuisset privilegium a Leone X. quo dabatur facultas dandi *Dimissoriales* de promovendo etiam extra tempora; eaque auctoritate, non obstante Decreto Concilii Tridentini, uti vellet Capitulum; quæstione per Episcopum Romam delata, & S. Congregationi proposita, rescriptum est ad Episcopum, Sacram Congregationem censuisse: „ Facultatem concedendi *Dimissorias* litteras Capitulo ademptam esse Decreto *cap.* 10. *Sess.* 23." Litteræ extant apud Zypeum in Jure novo *tit. de Officio Ordinarii, num.* 20.

VIII. Quia Sede vacante, Capitulum succedit in jurisdictionem Episcopalem, jam olim obtinuit, ut Capitulum, Sede vacante, Dimissorias ad suscipiendos Sacros Ordines statim a morte Episcopi dare posset; at Synodus Tridentina per Decretum sub Paulo III. editum *Sess.* 7. *cap.* 10. *De Reformat.* hanc Capituli auctoritate aliquatenus restrinxit, uti supra *part.* 1. *tit.* 9. *cap.* 2. notavi (*a*).

IX. Ulterius pœnam interdicti Capitulo, si Decreto contraveniat, comminatur: & insuper ut „ Ordinati, si in Minoribus „ Ordinibus constituti fuerint, nullo privilegio Clericali, præsertim in criminalibus, gaudeant: in Majoribus vero, ab executione Ordinum, ad beneplacitum futuri Prælati, sint ipso jure suspensi.

Hanc pœnam Synodus *Sess.* 23. *cap.* 10 *De Reformat. ad illos, qui easdem litteras non a Capitulo, sed ab aliis quibusvis, in jurisdictione Episcopi loco Capituli, Sede vacante, succedentibus, obtineret contra Decretum sub Paulo III. mandat extendi. Concedentes autem Dimissorias contra formam Decreti, ab officio, & Beneficio per annum sint ipso jure suspensi*.

X. Cæterum, quia concessio Dimissorialium ad Ordines suscipiendos, non ad ea, quæ Ordinis Episcopalis sunt, sed ad ea, quæ jurisdictionis sunt, pertinet; nemo ambigit, quin Episcopus electus, & confirmatus, licet nondum consecratus, Dimissorias dare queat: eo quod post confirmationem, etiam ante consecrationem Episcopus exerceat omnia, quæ sunt jurisdictionis, quemadmodum *part.* 1. *tit.* 14. *cap.* 5. ostensum est. Idem esto judicium de Archiepiscopo ante acceptum *Pallium* Archiepiscopale, sine quo Ordines conferre nequit, licet quæ jurisdictionis sunt exercere valeat; uti similiter *part.* 1. *tit.* 10. *cap.* 7. probatum est.

XI. Eadem ratione facultas dandi *Dimissorias* Vicariis, seu Officialibus Episcoporum competere potest, modo Episcopi eam specialiter ipsis delegaverint. Hanc auctoritatem in Provincia Coloniensi competisse Officialibus supposuit Synodus Coloniensis anno 1536. *p.* 1. *cap.* 19. prohibens: „ Ne Officiales Litteras *Dimissorias*, quæ vulgo *Licentiatoriæ* Ordinandi vocantur, alicui temere concedant: illarum enim prætextu, qui suæ ruditatis & „ inscitiæ sibi conscii sunt, nostrorum Vicariorum in Pontificalibus disquisitionem subterfugiunt, ac alio migrant, ubi nullus „ Canonicæ traditionis respectus habetur.

Idipsum supposuit Synodus Moguntina anno 1549. *cap.* 14. dicens: *Commissariis nostris serio inhibemus, ne in posterum alicui Litteras Dimissorias sine magna & necessaria causa, quam bene exploratam habere debent, concedant*.

Profecto cum a certa ac Canonica Ministrorum electione, & sublimatione præcipue rectum Ecclesiæ regimen, & populi salus dependeat, Episcopi summa circumspectione in ea procedere debent, neque temere aut facile aliis Ordinationem suorum Ministrorum credere.

XII. Et quidem Synodus Tridentina *Sess.* 23. *cap.* 3. *De Reformat* vult, ut „ Episcopi per *semetipsos* Ordines conferant: quod „ si ægritudine fuerint impediti, subditos suos non aliter, quam „ jam probatos, ad alium Episcopum ordinandos dimittant.

Quamvis Synodus non exprimat nisi causam *ægritudinis*, ob quam suos ad alium Episcopum mittere queat, nequaquam tamen aliæ graves & necessariæ causæ exclusæ censentur, quibus legitime præpeditus Episcopus, ad alium Episcopum Ordinandos dimittat; quemadmodum expressit Concilium Mediolanense III. sub S. Carolo tit. *Quæ pertinent ad Sacramentum Ordinis*.

XIII. Et quidem Clemens IV. in *cap.* 1. *De temporibus Ordinat. in VI.* non vult aliquem Ultramontanum ab Episcopo Italo ordinari, nisi in Litteris Dimissoriis *causa legitima* contineatur, quare illum Episcopus *originis* nolit aut nequeat ordinare.

Unde jam pridem creditum fuit, & S. Carolus observavit, quod in Litteris *Dimissoriis* deberet exprimi causa, ob quam Episcopus *proprius* ordinare nequeat aut nolit; quod tamen nec in Gallia, nec in Belgio observatur, uti advertit Rebuffus in *Praxi Benef.* titulo *De formula Dimissoriarum num.* 28.

XIV. Interim ex Decreto Synodi Tridentinæ sat intelligitur, mentem Ecclesiæ nequaquam esse, ut Episcopi passim suorum subditorum Ordinationes aliis committant, quasi rem ipsis nimis molestam, aut nimis vilem; quod plane a pristinis ac Sanctis Episcopis remotissimum fuisse, multis exemplis probat Hallierius *part.* 2. *sect.* 3. *cap.* 3. *num.* 11. §. 5.

XV. Si vero justa fuerit causa mittendi subditum ad alienum Episcopum pro Ordinibus suscipiendis, merito addit Synodus Trident. *non aliter quam probatos* mittendos esse; id est, Dimissoria-

(*a*) Monitum velim lectorem in Comitiis Cleri Gallicani habitis an. 1657. statutum fuisse, ut admoneretur Nuntius Apostolicus, litteræ que scriberentur ad exorandum summum Pontificem, ut prohiberet tamquam subreptitias impetrationes Rescriptorum, quibus permittebatur, ut quis attenderetur in aliena Diœcesi; denique ut Encyclicis Litteris Episcopi Regni omnes invitarentur ad eos a Tonsura Ordinibusque arcendos, qui istiusmodi rescripta proferrent, nisi, ut sancitum est a Concilio Tridentino, litteras afferrent Episcopi Diœcesani testimoniales de vita, moribus, & doctrina. Vide quoque acta Comitiorum Cleri Gallicani an. 1635. & 1665.

(*a*) Observandum est, Episcopali Sede vacante, nonnisi completo vacationis anno, Capitulum posse Laicos ad Tonsuram, & Clericos ad Ordines dimittere, quamquam intra vacationis annum potest litteras dimissorias concedere iis, quos jura *Arctatos* dicunt; seu qui ratione Beneficii tenentur intra annum sub Beneficii perdendi periculo certum quemdam Ordinem suscipere.

riales dandas non esse, nisi *jam probatis*, quod & alio loco sufficienter expressit; vetans aliquem ab alieno Episcopo ordinari, etiam cujusvis generalis aut specialis rescripti, aut privilegii prætextu, *nisi ejus probitas, ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur. Sess. 23. cap. 8. De Reformat.*

XVI. Has Concilii Tridentini Sanctiones explicans S. Carolus in Synodo sua Mediolanensi III. titulo *Quæ pertinent ad Ordinis Sacramentum*, ait: „ Infirma valetudine, aliave justa causa „ impeditus Episcopus, si statutos Sacros Ordines habere non po„ test, & aliquem propterea Clericum suum ad alium Episcopum „ mittere velit, a quo alicui Ecclesiastico Ordini adscribatur; te„ stimonialibus litteris ei datis, hæc adscribat, & testata faciat, „ vitæ in primis & morum probitatem, doctrinam, qua ido„ neus, examine habito, indicatus est, Ecclesiasticum Ordinem, „ quo est proxime initiatus, tum præterea natales, aut dispen„ sationem, si quam super illis obtinuerit: si vero majori Ordi„ ni adscribendus est, ætatem item, & titulum sufficientemque „ censum Beneficii, vel pensionis, vel patrimonii, quod ille „ habet.

Et Synodus P. II. Mechliniensis *tit. 9. cap. 5. Episcopi subditos suos non nisi* jam probatos, *& examinatos ad alium Episcopum dimittant, juxta Decretum Concilii Tridentini*.

XVII. Justissima sane Constitutio. Cum enim nemini magis nota esse debeat, quam proprio Pastori, & Episcopo sufficientia ac capacitas sui subditi; atque ipsius maxime intersit, ne quis inidoneus e suis subditis, & in suæ Diœceseos Clerum ordinetur; nihil sane justius, quam ut ejus testimonium requiratur, ut appareat, an ipse, qui ad Ordines suscipiendos subditum suum mittit, de ipsius capacitate, antequam mittat, rite sit instructus; atque de ea testetur.

XVIII. Quia tamen interdum contingere potest, ut Ordinandus a Diœcesi, aut civitate Episcopali sit absens; nec sine magno incommodo ad Episcopum personaliter pro examine accedere possit, hanc cautionem addit S. Carolus in sua Synodo Mediolanensi V. *part. 3. de Initiandis Ordinis Sacramento*, ut „ hoc „ casu liceat examen illud speciatim Episcopo delegare, in cujus „ Diœcesis illi morantur: at vero tunc Litteras dimissorias ne „ det, antequam examinis facti litteras ab eo acceperit, cui illud „ delegavit.

XIX. Ita hodie non raro solent concedi Litteræ *Dimissoriæ* Studentibus in Academia, præsertim remotis a suis Diœcesibus, hac inserta clausula, si prævio examine a suo Præside Collegii, aut aliis in litteris designatis idonei judicentur; in quo hæc cautio præcipue necessaria est, ut Episcopi examen illud non committant, nisi iis, quorum sufficientiam, & integritas probe ipsis fuerit nota, & de quibus securi sint, quod non nisi bene idoneis testimonium capacitatis sint daturi.

XX. Videtur insuper Synodus Tridentina *Sess. 7. cap. 11. De Reformat.* præter examen proprii Episcopi ad alienum mittentis, nec non illius de sufficientia ordinandi testimonium, insuper requirere examen ipsius Episcopi Ordinantis; cum expresse statuat: „ Facultates de promovendo a quocumque non suffragentur, nisi „ habentibus legitimam causam, ob quam a propriis Episcopis or„ dinari non possint, in litteris exprimendam, & tunc non or„ dinentur, nisi *ab Episcopo* in sua Diœcesi residente, aut pro eo „ Pontificalia exercente, & *diligenti prævio examine*.

XXI. Et conformiter ad hoc Decretum, etiam a propriis Episcopis examinatos, iterum examinari ab Episcopo ordinaturo, Mediolani, & Neapoli, ex Bonacina, & Quaranta refert Hallierius loco citato §. 6. dicique & in Gallia se id ab aliquibus vidisse observari.

XXII. De hac quæstione consulta S. Congregatio, An scilicet, „ Episcopus Ordinans alienos subditos sæculares cum dimissoriis „ proprii Episcopi asserentis, eos examinatos fuisse, & idoneos „ repertos, hujusmodi attestationi deferre teneatur, vel etiam „ possit eosdem Ordinandos examinare; Sacra Congratio censuit, „ esse arbitrarium, & ideo posse, sed non teneri ". Apud Fagnanum ad *cap. Cum secundum tit. De Præbendis num. 56.*

XXIII. Conformiter ad hanc resolutionem, solent hic Episcopi dimissorialibus & attestationi proprii Episcopi deferre, atque sine novo examine ordinare; prædictum Decretum Concilii Tridentini intelligentes de his, qui *facultates de promovendo* non a *proprio* Episcopo sed a Sede Apostolica obtinuerunt.

XXIV. Addit tamen merito Fagnanus ibidem *num. 57.* quod si Episcopus alienus sciret, eum qui habet Dimissoriales esse criminosum, peccaret ordinando: quia revera *manus imponendo* indigno, etiam Sacramentum indigne administraret. Quare laudandi Episcopi, qui non adeo faciles sunt, ut admittant dimissoriales, dum sciunt, Episcopum in concedendis Dimissorialibus & ordinandis admodum facilem esse, ac quosvis passim se præsentantes ad Sacros Ordines admittere.

XXV. Ne occasione concessarum litterarum Dimissorialium fallantur Episcopi; eo quod interdum contingat, ut vel hominis mores mutentur, vel quod de illius vita antea minus notum erat atque exploratum, id postea pateat, quo fiat, ut quem Episcopus aliquando Sacro Ordine dignum judicavit, illum ipsum postmodum inveniat indignum, ut ulteriore Ordine insignitur, merito voluit Sanctus Carolus in Synodo sua Mediolanensi IV. titulo, *Quæ pertinent ad Sacramentum Ordinis:* in primis, ne „ Episcopus cuiquam, antequam Sacræ Ordinationis tempus *proxime* instet, Litteras hujusmodi testimoniales, *Dimissoriasve* pro „ Ordinibus ab alio Episcopo suscipiendis, sine *necessaria* causa „ unquam concedat.

XXVI. Secundo: „ Neque item iisdem litteris facultatem det „ plures Ordines suscipiendi, quam illos ipsos tantum, quos uno „ eodemque tempore ab eo suscipi voluerit, ac per sacros Canones Conciliaque licuerit.

XXVII. Tertio: „ Præfiniat præterea in illis ipsis certum suscipiendi Ordinis, cui quisquam adscribendus est, tempus, menstruum scilicet, vel bimestre, vel longius, ut pro loci distantia, pro aliave ejusmodi causa opus esse viderit.

Hæc ostendunt quanta cautione in dandis litteris dimissorialibus procedendum judicaverit S. Carolus; ne occasione hujusmodi litterarum indignus quispiam ad Ordines promoveretur. Episcopi has cautiones pro locorum, personarumque conditione adhibere poterunt; ubi eas vel necessarias, vel convenientes in eumdem finem judicabunt.

XXVIII. Subjicit deinde S. Carolus: „ Quo præstituto tempore translacto, eas litteras eo nomine a se concessas, e in posterum nihil suffragari, nihilque roboris habere iisdem litteris „ declaret: Quas etiam Cancellario Episcopali ab illo, cui concessæ sunt, reddi decernat.

Verum licet hæc declaratio in litteris esset omissa, nihilominus, si *Dimissoriales* restrictæ sint ad certum tempus, intra quod ad Ordinem promoveri teneatur, tempore præstituto elapso, litteræ illæ suum amittunt valorem & effectum; quia cum facultas seu mandatum non sit nisi ad tempus, etiam ultra tempus extendi nequit.

XXIX. Si autem literæ Dimissoriæ sint sine præfinitione temporis, tunc eatenus perpetuæ sunt; ut nec per mortem Episcopi revocatæ censeantur, uti tradit Rebuffus in Praxi Benef. titulo *De Formula Dimissoriarum num.* 39. & communiter Canonistæ, atque praxis moderna probat.

XXX. Addit præterea Rebuffus *num.* 43. Nec etiam si gratia ista suscipiendi Ordines ab alieno Episcopo concessa sit a Capitulo, expirabit, finita Capituli potestate; quia gesta a Capitulo valida sunt, & durant si recte facta sunt. Idipsum plurimis citatis docet Barbosa, De officio Episcopi *part. 2. Allegat. 7. num. 24.*

Quod de Dimissoriis datis a Capitulo, Sede vacante, concessis dicitur, idem dicendum de concessis a Vicario Episcopi, eas nimirum durare etiam extincta potestate Vicarii; uti expresse notat Hallierius loco citato §. 8.

XXXI. Hæc de validitate Dimissoriarum sive ab Episcopo, sive a Capitulo vel Vicario concessarum non procedunt, si Episcopus eas re integra, id est, ante Ordinem susceptum revocaverit. Unde Rebuffus postquam dixerat, litteras Dimissorias nec per mortem Episcopi, nec per extinctam potestatem Capituli esse effectu suo evacuatas, immediate subjungit *num.* 44. Poterit tamen Episcopus revocare ea quæ nondum sunt sortita effectum: quam opinionem Rebuffi probans Barbosa dicto loco *num.* 25. ait: „ A „ novo enim Antistite revocari possunt per edictum omnes & „ quæcumque a prædecessoribus Præsulibus, vel Capitulo, Sede „ vacante, concessæ (*a*).

CAPUT IV.

De Examine Ordinandorum.

1 *Episcopo cito manus imponere vetitum.*
2 *Quid sit cito manus imponere?*
3 *Ordinandi primum probandi.*
4 *Synodus vult Ordinandos examini Episcoporum subjacere.*
5 *Decretum hoc etiam Regulares comprehendit.*
6 *In omni Congregatione solent esse boni & mali.*
7 *Major perfectio requiritur in Presbyteris, quam in Monachis.*
7 *Non omnes, qui Professionem Religiosam emiserunt, ad Ordines Sacros admittendi.*
9 *Examen Ordinandorum primario ipsi Episcopo competit.*
10 *Si jus examinandi Ordinando alicui competat, non censetur exclusus Episcopus.*
11 *Officiales, aliique inferiores Prælati examen aliquando sibi vindicarunt, & quid hic decrevit Synodus Coloniensis?*
12 *Convenit Episcopum in examine esse præsentem.*
13 *Episcopus examen aliis delegare potest.*
14 *Episcopus ultra Examinatores ordinarios, potest alios assumere; & præcipue a Canonicis Cathedralibus.*
15 *Non adstringitur Episcopus Canonicos Cathedrales assumere.*
16 *Examinatores quales esse debeant?*
17 *Monita S. Caroli ad Examinatores.*
18 *Examen in primis instituendum circa vitam Ordinandorum.*
19 *Ordinandi mense ante Ordinationem se sistere debent Episcopo; & quare?*
20 *Nomina Ordinandorum publice populo proponenda; idque conforme veteri disciplinæ.*
21 *Pristinam disciplinam exprimit Pontificale.*
22 *Huic pristinæ publicationi successit hodierna per Parochum fieri solita.*
23 *Hæc publicatio potissimum fit, ut de vita Ordinandorum exactior notitia habeatur.*
24 *Proclamationes fieri mandant Synodi Belgicæ.*
25 *Volunt ista fieri instar Bannorum Matrimonialium.*
26 *Decretum Synodi Leodiensis praxi hodiernæ conforme.*
27 *Non solent hodie Ordinandi mense ante Ordinationem Episcopum adire; quod tamen esset conveniens.*
28 *Populus a Parocho monendus de harum Proclamationum scopo.*

29 *Ex-*

(*a*) Clerus Gallicanus in Comitiis anni 1717. hortatur Episcopos recens promotos, ut ejusmodi litteras a suis Decessoribus, aut a Capitulo concessas revocent; deinde ut tempus figant quo litteræ a se concessæ vim habituræ sint, v. g. trium, quatuor, quinque, vel sex mensium.

29 *Excitandus ut pro Ordinandis oret; & quam hic sollicitus fuerit S. Carolus.*
30 *Populus monendus ad quid jejunia* Quatuor temporum *instituta.*
31 *Ordinandi aliquo die ab Episcopo designando examini se sistere debent.*
32 *Examen circa mores ipsorum quomodo instituendum; & quid de Seminaristis?*
33 *Quam difficulter habeatur exacta notitia eorum, qui extra Seminarium morantur.*
34 *Non semper deferendum testimonialibus Directorum.*
35 *Regularium testimoniis non semper fidendum.*
36 *Quanto se periculo exponant, qui passim quorumcumque testimoniis credunt.*
37 *Qualiter super scientia examen instituendum?*
38 *Quæ sigillatim inquiri voluerit S. Carolus?*
39 *Voluit ut Examinatores sibi certam formulam examinandi proponerent.*
40 *Examen unius horæ an sufficere queat?*
41 *Exercitia spiritualia Ordinationi præmittenda, & quis horum scopus?*

I. DICTUM est ab Apostolo omnibus Episcopis in persona Timothei: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* 1. ad Timoth. 5. v. 22.

II. „Quid est autem, *cito manus imponere* (ait S. Leo *Epist.* 87. *cap.* 21.) nisi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplinæ, Sacerdotalem honorem tribuere non probatis.

Et ante Leonem Sanctus Chrysostomus prædicta verba Apostoli exponens *Homil.* 16. *in Epist. ad Timoth.* ait: „Quid est illud, *cito*? Non ex prima probatione, nec secunda, nec tertia, sed ubi consideratio *diuturna* præcessit, *exactissimaque* discussio, tunc imponito manus

III. Jubet rursus in eadem Epistola *cap.* 3. Apostolus, ut Ordinandi *probentur primum, & sic ministrent.*

Hinc toties in pristinis Canonibus præceptum, ne Episcopi cito manus imponant; sed prius exacte probent & examinent vitam, mores, aliasque Ordinandorum qualitates.

IV. His insistens Synodus Tridentina, neminem, nisi prævia exacta de vita ac moribus inquisitione, & præmisso super ejus doctrina examine, ordinari voluit; ut pluribus capitibus, *Sess.* 23. *de Reformatione*, expressum est; ac signanter *cap.* 12. ubi postquam ætatem singulis Sacris Ordinibus præscriptam exposuit, subjicit: „Sciant tamen Episcopi, non singulos, in ea ætate constitutos debere ad hos Ordines assumi; sed dignos duntaxat, & quorum *probata* vita senectus sit. *Regulares* quoque nec in minore ætate, nec sine diligenti Episcopi examine ordinentur; *privilegiis* quibuscumque quoad hoc penitus exclusis.

V. Voluit igitur Synodus generaliter omnes, non tantum Sæculares, sed & *Regulares*, ante Ordinationem examini Episcopi esse subjectos; ut nimirum Episcopus examinare queat, num digni sint ad Ordines promoveri; ne alias contra præceptum Apostoli alicui *cito manus imponendo*, peccatis alienis communicet: „Neque enim, ut prædictis verbis subjungit Chrysostomus, ea res periculo caret: eorum, quæ ille peccaverit, tu quoque pœnam dabis, qui initium dedisti etiam præcedentium delictorum.

VI. Vita quidem Religiosa ex suo instituto, atque regulariter acta plurimum valet, ut quis ad Sacros Ordines disponatur; at notum est illud Augustini *Ep.* 132. „Omnem conditionem includere bonos & malos, esseque Clericos proinde falsos ac Monachos. Sunt & Monachi falsi, & nos novimus tales: sed non perit fraternitas pia per eos, qui profitentur quod non sunt; tam enim sunt Monachi falsi quam Clerici falsi, & fideles falsi.

VII. Notum quoque est, non omnem, quæ Monachis sufficeret perfectio, ad Sacros Ordines, præsertim Presbyteratus sufficere: *Multo major*, inquit S. Chrysostomus, *vitæ integritas huic* (Presbytero) *quam illis* (Monachis) *necessaria.* Hinc illud Augustini, *Aliquando bonus Monachus vix bonum facit Clericum.* *Lib.* 2. *De Sacerdot. cap.* 2.

Quibus consonat illud Doctoris Angelici: *Ordines Sacri præexigunt sanctitatem: sed status Religionis est exercitium quoddam ad sanctitatem consequendam: unde pondus Ordinum imponendum est parietibus jam per sanctitatem desiccatis, sed pondus Religionis desiccat parietes, id est, homines ab humore vitiorum.* 2. 2. *q.* 189. *a.* 1. *ad.* 3.

VIII. Quapropter Sancti Patres, etiam in primo Religionis Monasticæ fervore, non omnes passim ad Ordines Sacros promovendos judicabant, sed *quo morum gravitas & vitæ ac fidei institutio sancta commendat*, ut loquitur Siricius Papa. *Ep.* 1. *c.* 13. Unde ad Aurelium scribit Augustinus: *Cum ex, hii qui in Monasteriis permanent, non tamen nisi probatiores atque meliores ad Clerum assumere soleamus.* Et Sanctus Gregorius Candido Episcopo scribens, ut de Monasteriis in sua Diœcesi positis cum consensu Abbatis aliquos accipiat in Presyteros ordinandos, hoc monitum subjungit: „Sed illius præ omnibus estote solliciti, ut vitam actusque eorum, qui in hoc sunt officio constituendi, *subtiliter debeatis inquirere*, & tunc eos, si digni fuerint, ordinare". *Lib.* 5. *Epist.* 27.

IX. Cum ad Episcopum spectet Ordinandis manus imponere; atque juxta Apostolum, si *manus* cito *imponat*, ipse communicet peccatis alienis; quid mirum si ubique in Sacris Canonibus & Patribus prima examinis cura ipsi Episcopo imponatur & deferatur; utpote cujus præcipue interest; ni indigni promoveantur. Hinc illud Innocenti III. in *Cap. Venerabilem tit. De Electione*: „Est enim regulariter observatum, ut ad eum examinatio personæ pertineat, ad quem impositio manus spectat.

Adhæc cum Episcopo totius populi cura & Diœcesis regimen primario incumbat, quid æquius aut justius, quam ut Episcopus examinet ac inquirat in illos, qui per sacram Ordinationem in Ministros & cooperatores Episcoporum assumendi sunt?

X. Unde si in aliqua Ecclesia sit consuetudo, quod Archidiaconus Ordinandos examinet, nequaquam tamen excluditur Episcopus, ut etiam ab Archidiacono examinatos rursus de novo examinet, uti docet Glossographus ad *cap. Accepimus tit. De Ætate & qualitate Ord.* verbo: *Examinari*.

XI. Sæculo decimo sexto invaluerat in quibusdam Diœcesibus Provinciæ Coloniensis, ut in Scholasticos Cathedralium Ecclesiarum, in aliis vero in Prælatos alios cura examinationis Ordinandorum relegata esset; itque examinandi jus esset quæsitum, & majora quam cæteris Canonis stipendia ab Ecclesia decreta.

Verum plerique Scholastici, & illi, penes quos erat examinandi potestas jura quidem sua tuebantur, nec tamen docebant juventutem nec examinabat Officiumque & curas alias aliis, non multo melioribus examinatoribus interdum delegabant: quo fiebat, ut alio in alium hanc curam transferente, aut nullæ, aut perfunctoriæ & ad modum frigidæ fierent examinationes Ordinandorum; uti deplorat Synodus Coloniensis anno 1549. titulo *De altero media ad reformationem necessario cap.* 2. Cui malo ut mederetur, subjungit: *Quem defectum supplere cupientes, & examen ad sua principia, hoc est, ad Episcopos revocare, quibus ex lege divina incumbit* nemini cito manus imponere, *matura deliberatione præhabita, declaramus Episcopos non debere ejusmodi examinationibus (quando non ignorant eas perfunctorie factas) statim acquiescere, & inquisitionis specie, quam ex reliquiis antiqui moris retinent, in altari cum rogant utrum sint digni, justi & sancti, putare se satis fecisse: atque ita inutiles & indignos homines, nonnunquam etiam sceleratos, ab aliis forte (quos ea cura non admodum tangit) dignos judicatos, Sacris illis Ordinibus contra conscientiam propriam ingerere. Eaque de causa requirimus Provinciæ nostræ Episcopos in Domino, ut vel ipsimet huic suo muneri satisfaciant, vel curam illam imponant viris piis, doctis, & de Ecclesiæ profectu sollicitis, quorum diligentia sit eis explorata, nisi certissimo experimento cognoverint Scholasticum, vel eum, ad quem hoc pertinet, diligentiam talem, cui merito fidant, adhibuisse.*

XII. Hic supponit Concilium, examen Ordinandorum proprie ac primario ad Episcopum spectare; unde S. Carolus in sua Synodo Mediolanensi V. *parte* 3. *titulo De Examinandi ratione*, examinis initium fieri vetat, nisi præsentes adsint Episcopus vel Vicarius ipsius. Et in Synodo Mediolanensi IV. *parte* 2. titulo *Quæ pertinent ad Sacramentum Ordinis*, præscribit, ut id „Episcopus, quantum sibi per occupationes licet, maxime curet, ut cum experimentum examenve de iis instituitur, qui *Ordinibus* præsertim Majoribus initiandi, quique Ecclesiis Parochialibus præficiendi sunt, ipse præsens in eo examine adsit.

XIII. Suponit insuper Concilium posse subinde aliquibus esse jus aliquod examinandi Ordinandos; quod & juri conforme est. Nam de jure Archidiaconorum est, „examini Ordinandorum interesse, uti supra *parte* 1. *tit.* 12. *cap.* 1. *num.* 14. & 15. ostensum est.

Bulla quoque erectionis novorum Episcopatuum in Belgio, vult, ex senioribus Graduatis Canonis duo in Theologia, & unus in jure Canonico Graduati una cum Archidiacono curam habeant examinandi promovendos ad Sacros Ordines.

XIV. Ulterius Concilium Coloniense supponit, quod licet quibusdam specialiter imposita sit cura examinis, nihilominus penes Episcopum maneat auctoritas aliquos sibi coexaminatores assumere.

Hos vero examinatores præcipue de gremio Cathedralis Ecclesiæ assumendos esse sat insinuavit jam pridem Concilium Nannetense *cap.* 11. apud Gratianum *Dist.* 24. *Can. Quando* dum dicit: Examinatores a *Latere* suo eligere debere Episcopum. Qui enim a *Latere* Episcopi dicuntur, nisi Canonici Ecclesiæ Cathedrales? Hi quoque Clerum, & Senatum Ecclesiæ repræsentant; quare sicuti olim cautum fuit, ne Episcopus sine Clericorum suorum consilio Clericos ordinet *Can. Episcopus Dist.* 24. ita consentaneum apparet; ut potius Canonici Cathedrales, quam alii in Examinatores (cæteris paribus) assumantur.

XV. Non apparet nihilominus Episcopo adempta libertas assumendi Examinatores Ordinandorum, etiam non Canonicos Cathedrales. Synodus Tridentina *Sess.* 23. *cap.* 7 *De Reformat.* simpliciter dixit: „Episcopus autem Sacerdotibus, & aliis prudentibus, peritis divinæ legis, ac in Ecclesiasticis functionibus exercitatis sibi adscitis, Ordinandorum genus, personam, ætatem, institutionem, mores, doctrinam, & fidem diligenter investiget, & examinet". Nulla hic Canonicorum Cathedralium, aut aliorum Clericorum, aut sacerdotum specialis prærogativa, quoad hoc examen insinuatur; sed arbitrio Episcoporum, Examinatorum electio apparet esse concredita & ita probat praxis hodierna Belgii.

☞ Quamquam monuimus *num.* 13. per bullam erectionis novorum Episcopatuum in Belgio fuisse statutum, ut tres ad minus e Canonicis Cathedralibus, quos *Graduatos* dicimus, una cum Archidiacono curam examinandi Ordinandos subirent; sic enim Bullæ: *Ex senioribus præfatis Canonicis duo in Theologia, & unus in jure Canonico Graduati, una cum Archidiacono curam habeant examinandi promovendos ad sacros Ordines, & admittendos ad curam, animarum quacumque illi auctoritate provisi fuerint.*

Porro Synodus Tridentina deferens Episcopis electionem Examinatorum ad sacros Ordines promovendorum, huic Statuto nequaquam derogasse censetur: quandoquidem certum sit generale Decretum, quale est hoc Decretum Concilii Tridentini, non derogare specialibus Statutis, præsertim in limine fundationis ex-

expressis, cujus generis est Statutum, prædictos Canonicos Graduatos ad examen Ordinandorum vocans, utpote in ipsa erectione seu fundatione novorum Episcopatuum expressum (y).

XVI. Dotes Examinatorum a Synodo Tridentina expressæ, etiam in Concilio Nannetensi loco citato occurrunt. Gemina Synodus statuit, ut Episcopus in Examinatores eligat Sacerdotes, & alios prudentes viros *gnaros divinæ legis*, *& exercitatos in Ecclesiasticis fundationibus*.

Longe antea S. Gregorius scripserat Adeodato Episcopo *lib.* 2. *Epist.* 48. *Si quando de his recipiendis* (*nempe ad sacros Ordines*) *tractari necesse est*: graves expertosque *viros consiliis vestris adhibete participes*, *& cum eis communi de hoc deliberatione pensate*.

XVII. Monet autem universos Examinatores S. Carolus in sua Synodo Mediolanensi V. *part* 3. *tit.* 2. „ ut quicumque sint, noverint, sibi munus adeo grave commiti, ut si negligenter, aut „ male se ullo modo gesserint, Deo in primis culpæ in eo mu- „ nere admissæ exactam rationem reddituri sint.

Quare non spe, *non metu*, *non præmio*, *non personarum ratione*, *non aliquo affectu ducti*, *muneris sibi commissi curam gerant*.

Proposito sibi in primis timore Dei, *ne quemquam*, *quem indignum norint*; *probent*: *sursus*, *experimento*, *periculove facto*, *idoneum dignumque compertum*, *ne rejiciant*. *Itaque graviter*, *mature*, *prudenter*, *recteque tum de probando*, *tum de rejiciendo deliberent*.

Cum in locum convenerint, *ubi moris est*, *Clericorum experimentum fieri*, *priusquam aggrediantur*, *a stata prece*, *orationeque congregationum ut præscripta*, *quam de libro pronuntiet*, *qui examini præsidet*, *initium faciant*; *hoc pie intimeque precantes*, *ut Dei ope in primis illud recte*, *prudenter*, *divinæque voluntati congruenter conficiant*.

XVIII. Examen hoc in primis institui debet super vita, & moribus ipsorum Ordinandorum, quemadmodum statuit Synodus Tridentina *Sess.* 23. *cap.* 7. *De Reformat.* ut nimirum expendant, an tales sint Ordinandorum mores, ut eorum *probata vita senectus sit*, uti loquitur Synodus Tridentina dicta *Sess. cap.* 12. vel uti de Ordinandis in Presbyteros ait Synodus eadem sessione *cap.* 14. *Ita pietate ac castis moribus conspicui*, *ut præclarum bonorum operum exemplum*, *& vitæ monita ab iis possint exspectari*: vel uti loquitur Pontificale in Ordinatione Presbyterorum; *quod odor vitæ eorum sit delectamentum Ecclesiæ Christi*; *ut prædicatione atque exemplo ædificent domum*, *id est*, *familiam Dei*.

An promovendorum in Diaconos ea sit vitæ integritas, ut spes sit, illos futuros tales, qui tamquam veri successores Ordinis Levitici, *Ecclesiam Dei velut Tabernaculum portare*, *& munire debeant ornatu sancto*, *prædicato divino*, *& exemplo perfecto*; uti ad Ordinandos Diaconos loquitur Pontifex ordinans.

Si promovendorum ad Subdiaconatum talis sit vita, ut de iis sperari queat, *ut si humana fragilitate contingat in aliquo fideles maculari*, *præbenda sit ab iis aqua cælesti doctrinæ*, *quæ purificati ad ornamentum altaris*, *& cultum divini Sacrificii redeant*.

XIX. Ut vero Episcopus de vita ac moribus ipsius Ordinandi facilius instruatur, vult Synodus Tridentina citata sessione *cap.* 5. ut „ hi qui ad singulos Maiores Ordines erunt assumendi, „ per mensem ante Ordinationem Episcopum adeant, qui Paro- „ cho, aut alteri, cui magis expedire videbitur committat, ut „ nominibus, ac desiderio eorum, qui volent promoveri, publi- „ ce in Ecclesia propositis, de ipsorum Ordinandorum natalibus, „ ætate, moribus, & vita a fide dignis diligenter inquirat, & „ litteras testimoniales, ipsam inquisitionem factam continentes, „ ad ipsum Episcopum quamprimum transmittat.

Si juxta tenorem hujus Decreti; Ordinandi mense uno ante Ordinationem se Episcopo sisterent, indubie id plurimum conduceret, ut Episcopi se prævie ante Ordinationem de moribus, atque capacitate, cæterisque Ordinandorum qualitatibus informare possent.

XX. Quod vero Synodus velit, nomina ac desideria eorum, qui ordinandi sunt, per Parochum, aut alium, cui Episcopus commiserit, publice in Ecclesia proponi, id pristinæ disciplinæ conforme est. Jam pridem enim Patribus usitatum fuit, nomina promovendorum ad Ecclesiasticum Ministerium publice populo proponere; eorumque testimonium de Ordinandorum vita ac conversatione exquirere, teste Cypriano Epistola ad Clerum, & plebes in Hispania; ubi docet, *Ordinationes non nisi sub populi assistentis conscientia fieri oportere*, *ut plebe præsente*, *vel detegantur malorum crimina*, *vel bonorum merita prædicantur*.

Hinc illud Concilii Carthaginensis IV. *Can.* 22. apud Gratianum *Dist.* 24. *Can.* 6. „ Episcopus sine consilio Clericorum suo- „ rum Clericos non ordinet, ita ut civium conniventiam, & „ *testimonium* quærat.

XXI. Patrum disciplinam hodiernum Pontificale in Presbyterorum Ordinatione exprimit his verbis: Quoniam, fratres cha- „ rissimi, rectori navis & navigio deferendis eadem est, vel „ securitatis ratio, vel communis timoris; par eorum debet „ esse sententia, quorum causa communis existit. Neque e- „ nim fuit frustra a Patribus institutum, ut de electione illo- „ rum, qui ad regimen altaris adhibendi sunt, consulatur e- „ tiam populus: quia de vita, & conversatione præsentandi, „ quod nonnumquam ignoratur a pluribus, scitur a paucis, „ & necesse est, ut facilius ei quis obedientiam exhibeat „ ordinato, cui assensum præbuerit ordinando. Horum siqui- „ dem Diaconorum in Presbyteros, auxiliante Domino, ordi- „ nandorum conversatio (quantum mihi videtur) probata & „ Deo placita existit, & digna (ut arbitror) Ecclesiastici ho- „ noris augmento. Sed ne unum fortasse, vel paucos, aut „ decipiat assensio, vel fallat affectio, sententia est expeten- „ da multorum. Itaque quid de eorum actibus aut moribus „ noveritis, quid de merito sentiatis, libera voce pandatis, & his „ testimonium Sacerdotii magis pro merito, quam affectione ali- „ qua, tribuatis. Si quis igitur habet aliquid contra illos, pro „ Deo, & propter Deum, cum fiducia exeat, & dicat; verum- „ tamen memor sit conditionis suæ.

XXII. Verum cum adverterent Patres Tridentini, hanc populi consultationem inter ipsa Ordinationis solemnia ex præscripto Pontificalis fieri solitam, tandem factam essere mere cæremonialem, aliam prævie ante Ordinationem fieri voluit publice in Ecclesia. Unde Synodus Iprensis sub Rithovio *tit.* 18. *cap.* 6. postquam egit de inquisitionibus per hujusmodi publicam nominum in Ecclesia denuntiationem, addit: „ Quæ inquisitiones eo per- „ tinere creduntur, ut aptius juxta *Pontificalia* cohæreant, quæ „ de *testimonio populi*, in Ordinibus, ex veteri consuetudine re- „ quiruntur.

XXIII. Hæc sat ostendunt, mentem Ecclesiæ in hac nominum proclamatione esse, ut omnes admoneantur, si quid contra Ordinandos notabile opponendum sciant, illud manifestent, atque ita de vita, & conversatione, nec non de reliquis ad Ordines requisitis necessaria, & justa informatio haberi queat.

Neque illum Ecclesiæ scopum obscure expressit Synodus Tridentina, dum satis insinuat, hanc nominum publicam in Ecclesia propositionem fieri, ut Episcopus de Ordinandorum natalibus ætate, moribus, ac vita diligenter a fide dignis inquirere valeat.

De hoc Ecclesiæ scopo non dubius S. Carolus, voluit, ut hæc nominum publicatio fieret a Parocho, ab eo ve, cui Episcopus id negotii dederit, publice die festo inter solemnia, in Ecclesia Cathedrali, & Parochiali propria, & in illa quoque in cujus finibus postremo domicilium habuerit, & præterea ubi Episcopus censuerit.

XXIV. Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 9. *cap.* 3. vult, ut „ „ fiant proclamationes promovendorum ad *singulos* Ordines Ma- „ jores juxta Decretum Concilii Tridentini, & qui de iis non do- „ cuerint, rejiciantur.

Synodus P. I. Cameracensis *tit. de Ministriis Eccles. cap.* 3. similiter requirit, ut *Dominica die ante*, *sive per mensem ante Ordines futuros*, *aut prius*, *Pastores Ecclesiarum* nominatim *denuntient populo eos*, *qui promoveri velint ad Sacros Ordines*, *ut liceat opponere*, *si quid vitii deprehendi possit*, *& hujus proclamationis factæ adferant testimonium Ordinandi*.

XXV. Fusius ejusdem Provinciæ Synodus Diœcesana Audomarensis *tit.* 9. *cap.* 6. „ Curent autem & ipsi, a Parocho loci do- „ micilii sui, nomina sua ac desiderium, tribus diversis Do- „ minicis, aut festis diebus publice in Ecclesia proponi, ubi ad „ formam Bannorum Matrimonialium, omnibus, & singulis sub „ excommunicationis pœna mandetur, ut si quod noverint Ca- „ nonicum impedimentum, ob quod illi, a suscipiendis Ordini- „ bus repelli, aut non admitti debeant, statim denuncient, sive „ illud malam, & Ecclesiæ Ministris indignam conversationem „ concernat, sive aliud quidlibet. Quibus legitime peractis, cu- „ rent etiam litteras testimoniales Parochi, hujusmodi inquisitio- „ nem, & bannorum proclamationem factam continentes, quam- „ primum ad nos transmitti, cum declaratione an aliquod impe- „ dimentum, ob quod ad sacros Ordines admitti non debeant, „ denunciatum sit, necne.

Similiter Rithovius Episcopus Iprensis in sua Synodo *tit.* 18. *cap.* 5. mandat, *nomina ac desideria Ordinandorum*, tribus distinctis *Dominicis*, *aut Festivis diebus publice in Ecclesia proponi*; utque Parochus, aut alius, cui Episcopus commiserit, *omnibus & singulis* (*ad formam bannorum matrimonialium*) *sub pœna excommunicationis mendet*, *ut si quod noverint Canonicum impedimentum*, *ob quod Ordinandi a suscipiendis Ordinibus repelli debeant*, *statim denuntient*.

XXVI. Et Synodus Leodiensis anno 1619. *tit.* 8. *cap.* 4. præcipit, ut „ Ordinandi teneantur Parochum suum ante adire, „ curareque, ut populo suo ad Missarum solemnia quodam die „ Dominico, vel festivo congregato, idipsum denuntiet, ut si „ quis sit, qui contra natalia, ætatem, vel *mores* ipsorum „ quid habeat, Pastori suo quamprimum indicet: litterasque te- „ stimoniales ejusmodi publicationis factæ, & nullius impedimenti „ reperti secum deferat.

Post hæc exprimit illos, qui ordinari prohibentur, atque inter illos, *qui rudes*, *& ignari sunt*: *Qui lapsi sunt post Ordinem susceptum*: *Ebrietati*, *gulæ*, *aut impudicitiæ dediti*: *Qui in adolescentia mœchati fuerint*.

Hæc Synodus volens, ut Ordinandi Parochum proprium adeant, curentque ipsi ut nomina sua per Parochum proponantur, hodiernam fere praxim expressit. Neque enim solent hodie nomina Ordinandorum ab Episcopo ad Parochum mitti, immo frequenter ipsi Ordinandi usque ad extremos dies Ordinationem præcedentes, plane ignoti sunt Episcopis, sed ipsimet Ordinandi nomina sua in schedula descripta publice proponenda Parocho exhibere: Neque etiam Parochi Testimoniales de inquisitione, aut publicatione facta ad Episcopum mittere, sed Ordinandis simplex publicationis factæ testimonium dare solent; quod ipsi postmodum Episcopo exhibeat, uti etiam dicta Synodus fieri vult.

XXVII. Dubium tamen non est, quin convenientius, & Decreto Concilii Tridentini conformius esset, ut Ordinandi uno ante Ordinationem mense Episcopum adirent, & nomina sua darent, ac tum Episcopum nomina ipsorum ad Parochum, aliumve, quem huic rei aptiorem novisset, publicanda mitteret, cum obligatione de vita, ac moribus Ordinandorum diligenter inquirendi.

XXVIII. Hoc interim ex Synodis allegatis constat, scopum harum denuntiationum, seu proclamationum esse, ut etiam populus de vita, ac moribus Ordinandorum testimonium dare queat. Quare populus subinde monendus, ut libere Parocho a- liisve,

dilive, quibus magis opportunum videbitur, pandat, si quæ vitia Ordinandorum noverit; ostendendo quantum malum populo, & Ecclesiæ ex indignorum Ordinatione immineat; quodque forsan ipsis imputabitur, si vitia ex humana aliqua consideratione, vel timore celaverint, indonei aut vitiosi ordinentur.

XXIX. Insuper occasione huius publicationis nominum Ordinandorum, Parochus excitet populum, ut specialiter oret, quatenus Deus dignos mittet operarios in messem suam, & Ordinandis ministerium suum adimplendi gratiam infundere dignetur.

Hac de causa Sanctus Carolus in suo Concilio Provinciali II. *tit.* 1. *Decreto* 21 jussit, *ut Dominico die, qui stata quatuor temporum jejunia, quibus Ordinibus Sacramentum administratur, antecedit, Parochi in sua unusquisque earum Parochiali Ecclesia, supplicationes, litaniasque pie ac religiose, vel intus habeat, vel frequente fidelium multitudine foris Ecclesiam sicut moris, obeat, ut Dei, Sanctorumque ope implorata, tum Episcopus in eorum delectu, quibus Ordines conferet, Spiritus Sancti lumine illustretur: tum illi quibus conferuntur, in vitæ sanctitate, doctrina, religioneque virtutibus proficiant.*

Et iterius eiusdem supplicationis indicendæ meminit in Concilio Mediolanensi IV. part. 2. tit. 8. *Impedimento irretiti hi sunt*; monetque iterum; populum ad orandum esse excitandum, atque preces publicas instituendas, " quibus unusquisque „ secum mente reputans, *quam pauci operarii in messe multa* sint, „ hoc Deum toto corde exoret, ut qui *Dominus est messis, ipse* „ *mittat operarios in messem suam* .... Quod ut eo nomine „ Deum populus supplex sæpius oret; id illum singulis Dominicis „ diebus per mensem ante sacræ Ordinationis tempus, crebra co„ hortatione Parochi intra Missarum solemnia præmoneant.

XXX. Adhæc merito monebunt Parochi in promulgatione jejuniorum *quatuor temporum*, ea potissimum instituta esse ab Ecclesia, ut hac pia corporis castigatione, & pœnitentiæ operibus, a Deo digni Ecclesiæ Ministri impetrentur; ideoque jam pridem in Ecclesia institutum, extra hæc jejuniorum tempora Ordinationes fieri non posse; adeo ut contrariam consuetudinem tamquam abusum, & corruptelam jam pridem reprobaverit Alexander III scribens ad Episcopum Herfordiensem in *cap. Sane, tit. De temporibus Ordinat.*

XXXI. Post hæc Synodus Tridentina *Sess.* 23. *cap.* 7. *De Reformat.* Antiquorum Canonum vestigiis inhærendo, decernit „ ut, „ quando Episcopus Ordinationem facere disposuerit, omnes, „ qui ad sacrum ministerium accedere voluerint, feria quarta „ ante ipsam Ordinationem, vel quando Episcopo videbitur, ad „ civitatem evocentur. Episcopus autem Sacerdotibus, & aliis „ prudentibus viris, peritis divinæ legis, ac in Ecclesiasticis sanctionibus exercitatis, sibi adscitis, Ordinandorum genus, per„ sonam, ætatem, institutionem, mores, doctrinam, & fidem „ diligenter investiget, & examinet.

Hoc Decretum desumptum est ex Concilio Nannetensis in *Can. Quando Dist.* 24. atque conformiter ad hoc Decretum, solent Ordinandi in feriam 4. aut 5. ante diem Ordinationis evocari ad civitatem Episcopalem, ut ibidem examen subeant ad præscriptum Concilii Tridentini. Quoad ætatem difficultas esse non solet; hæc enim extracta ex Registro Baptismali facile probari potest.

XXXII. Circa institutionem, mores, cæterasque personales qualitates Ordinandorum, major difficultas est; hicque diligentior atque exactior requiritur investigatio atque circumspectio.

In primis eorum, qui in Seminariis Episcopalibus educantur, si Episcopus eam, quæ necessaria est, in visitando, ac curando suo Seminario curam impendat (de qua infra titulo XI.) poterit aliqualem notitiam habere: multumque indubie hic adjutorii habebit Episcopus, si eruditum, pium, atque in disciplina Ecclesiastica exercitatum Seminarii sui Rectorem adeptus sit: qui convenientem de sanctitate, atque morum integritate in Ordinandis requisita ideam habeat: cujus testimonialibus litteris de moribus Ordinandi secure fidem adhibere queat.

XXXIII. At illorum, qui vel in Academiis, aut parentum domibus hactenus habitarunt; atque antehac Episcopo parum noti fuerunt, maxima sæpius oritur difficultas; ut de moribus vitæque integritate Episcopi sufficienter instruantur, ut secure ipsis manus imponere possint.

Neque enim similes alia solent adferre morum vitæque recte actæ argumenta, nisi vel Præsidum seu Rectorum suorum respective Collegiorum, aut Parochorum testimonia; quibus hi testantur, Ordinandos esse tales quoad mores & vitam, ut eos ad Ordinem suscipiendum capaces judicent.

XXXIV. Verum quid ex his testimoniis securitatis ordinarie habere poterunt Episcopi, nisi apprime noverint, Præsides aut Parochos esse tales, qui ejus sint eruditionis, prudentiæ, & pietatis, ut merito confidant, quod nulli hujusmodi testimoniales sint daturi, nisi iis quos sciunt qualitates Ordinibus sacris necessarias habere?

Alias quis nescit, quam fragile sæpe sit argumentum, quod hujusmodi litteris testimonialibus innititur.

Quis enim abit negare, plures hodie juventuti formandæ in Collegiis Academicis præesse; itemque Parochos quamplurimos, qui aliam eamque multo inferiorem ac viliorem, imo plane diversam de morum integritate vitæque sanctitate in Ordinandis requisita ideam habent, ab illa, quam in Sacris Canonibus, & suo Pontificali Ecclesia expressit?

Nonne plures videmus hujusmodi juventutis Magistros, omnibus passim ad Sacros Ordines litteras testimoniales annuere, modo abhorum trium aut quatuor studium perfecerint, & saltem ab exterioribus gravioribusque criminibus se continuerint; parum attendentes, num ea sint vitæ morumque integritate, quæ Ministrum Ecclesiæ decent?

XXXV. Frequenter nec certius de Ordinandorum Regularium meritis & idoneitate ad Sacros Ordines requisitis, argumentum habebunt Episcopi ex testimonio Superiorum.

Quam multos enim videmus Monasteriorum præsertim eorum, quæ ex Missarum honorariis vivitare solent, Superiores, qui suos Religiosos, mox ut debitam ætatem attigerint, ad sacrum etiam Presbyteratus Ordinem mittunt; atque testimoniales litteras concedunt? Cum tamen certum sit, nec ipsi dubitare possint, quin in tenui communitate sint, qui non ita pietate ac castis moribus sunt conspicui, ut præclarum bonorum operum exemplum & vitæ monita ab iis possint exspectari; quemadmodum in promovendis ad Presbyteratum requirit Synodus Tridentina *Sess.* 23. *cap.* 14. *De Reformat.*

Certitudinem de idoneitate Ordinandorum ex testimonio hujusmodi nullam sibi formare potest Episcopus, ut credat, omnes in Monasteriis illis profectos, ubi ætatem legitimam attigerunt, ea pietate & castis moribus esse conspicuos, ut Sacris initiari queant.

Hoc expendens Hallierius dicere non dubitavit. *Non adeo Superiorum Regularium fidei credendum est, ut quos illi tamquam dignos obtulerint, absque ullo alio examine, atque discussione ad Sacros Ordines Episcopi recipiant ... maxime cum notum sit, inquit, totius Monasterii interesse, ut quamplurimos Ordinibus Sacris initiatos habeat; & facile probi etiam & boni, insita hominibus omnibus cupiditate Ordinis sui gloriam promovendi (qua Regulares præ cæteris maxime flagrant, quod Ordinis sui amplificationem & ornamentum ad Dei gloriam, & Ecclesiæ utilitatem spectare præsertim arbitrentur) facile, inquam, hac cupiditate duci abripiantur, ut levius de sui censeant, quam par sit, & in ponderei judicent suorum industriam, ac dotes magnifice; Sacerdotii, & reliquorum Ordinum Ecclesiasticorum dignitatem tenuiter æstiment.* De Sacr. Ordinat. *in append. ad sect.* 1. §. 3.

XXXVI. Hæc satis probant, quam leviter procedant Episcopi; quantoque periculo quasi ultro se exponant, manus cito aliquibus imponendi, & communicandi peccatis alienis, qui nulla prævia de Ordinandis, eorumque Superioribus, & Præfectis inquisitione, omnes, quantum ad mores vitæque integritatem, & castitatem, tamquam sat probatos admittunt, qui qualecumque suorum Superiorum, & Præfectorum testimonium adferunt; tametsi sciant, aut facile scire possint, quam hi faciles sint in dandis hujusmodi testimoniis.

XXXVII. Examen vero Ordinandorum, coram Episcopo circa scientiam, fere unice institui solet: idque non raro fat perfunctorie, propositis per Examinatores quæstionibus nonnullis sterilibus ac speculativis, v. g. quot sint filiæ superbiæ; quot partes potentiales temperantiæ, aliisque similibus; quem examinandi modum pro merito exagitat eruditus Auctor notatum in *Epistolam* 26. *lib.* 13. S. Gregorii *Nota* 4. additque: „ Censerem pri„ mo quidem inquirendum esse de moribus, tum de prudentia, „ de sensu communi, an sciendi modum habeant, an lectioni Scri„ pturarum Sacrarum vacent, quodnam sit eorum Canonum stu„ dium, an sint & doceri, & docere habiles?

Hic examinandi modus si conferatur cum his, quæ in Concil. Mediol V. *part.* 3. *tit.* 1. *De examinandi ratione*, a S. Carolo traduntur, apparebit, examinandi rationem ibidem præscriptam, non esse a modo examinandi jam descripto multum diversam; atque inter alia vult de omni Ordinando inquiri; an in oratio nis sanctæ studio sit usque versatus? Quibus meditationibus instructus Deum tacitus orat? Qui orationis modus? Qui illius fructus, quæve utilitates? Quot quibusve partibus illa constet? Quæ regulæ præparationis ad orationem?

XXXVIII. Deinde in examine Ordinandorum in Presbyteros inter cætera hæc sigillatim studiose perquiri voluit. An pie & fideliter in ministeriis anteactis se gesserint? An spectata pietate, atque castis moribus? An præclarum bonorum operum exemplum, & vitæ monita ab eo expectari possint?

Post hæc nonnullis inquirendis circa Sacrificium Missæ propositis, subjungit: *Cum vero a cæteris omnibus, ut præscriptum paulo ante est, qui Clericali militiæ adscribuntur, de vitæ spiritualis sanctorisque institutis, atque exercitationibus perquiratur, tum maxime ab iis, qui vel Sacerdotio initiantur ... A quibus omnibus, & singulis, cum ad examen veniunt, præter cætera, quæ ad sanctæ spiritualis vitæ usum pertinent, ea maxime explorentur, quæ de orandi modo, deque omni sanctorum meditationum cælestiumque contemplationum exercitatione ab aliis, qui in eo genere religiose se exercuerunt, tradita sunt.*

XXXIX. „ Ut autem Examinatores certam sibi formulam pro„ ponant (inquit) qua illorum, qui examinantur & litterarum „ doctrinam, & vitæ Clericalis disciplinam, & rei Ecclesiasti„ cæ peritiam experiantur, in omni experimenti, examinisve „ ratione, sacris Bibliis, Catechismo Romano in primis, Conci„ lio Tridentino, sacrorum Canonum Decretis, & aliis Ponti„ ficiis Constitutionibus, Synodisque tum Provincialibus, tum „ Diœcesanis utantur, unde suas interrogationes hauriant, qui„ bus, prout est illorum ingenii captus, explorent eorumdem & „ scientiam, & Ecclesiasticarum rerum notitiam atque usum.

Synodus Tridentina *sess.* 23. *cap.* 7. *De Reformat.* requirens ab Episcopo assumendos in Examinatores, Viros *prudentes, peritos divinæ legis, ac in Ecclesiasticis sanctionibus exercitatos*, nonne fat insinuat, in hisce præcipue examen Ordinandorum instituendum?

XL. Interim ex hactenus dictis non difficulter intelligitur, quam parum juvare possit examen unius mediæ aut etiam integræ horæ, ut plena ac conveniens de Ordinandorum capacitate, & idoneitate hauriatur notitia, quamque temere ad Ordinationem vi hujusmodi examinis procedatur, nisi Episcopus jam prævie circa Ordinandos se informaverit; aut saltem eam habeat securi-

securitatem de Præfectis, ac Directoribus Ordinandorum, ut merito horum testimoniis deferre queat.

XLI. Ut autem se ad sacros Ordines melius præparent, magnaque discretione se adstringant, voluit S. Carolus in Concilio Mediolanensi IV. *part.* 2. *tit.* 8. ut „ Subdiaconatum suscepturus, „ quo diligentius vitæ perpendat rationem, cui se, illum suscipiendo sancte obstringit; ac proinde de re tota accuratius deliberata, puriori mente, ardentiorique animi voluntate, ad rem tanti momenti accedat, priusquam eo sacro Ordine initietur, ad aliquem semotum locum adeat, ubi ab omnibus curis & occupationibus liber, cum omnis anteactæ vitæ suæ diligenti conscientiæ discussione peccata ritæ confiteatur: tum in salutaribus meditationibus, aliisque spiritualibus exercitationibus totus versetur, duce & moderatore sibi adhibito, religioso viro, earum usu perito, quem Episcopus in primis probarit.

In illis autem, vel mense, vel longiori, breviorive tempore persistat, prout de moderatoris consilio Episcopus expedire censuerit. Quas item exercitationes, eodem præscripto, & modo, eo tempore Diaconi, cum ad Sacerdotii gradum accessuri sunt, pie incant ac præstent.

Hæc spiritualia exercitia plures Synodi Belgicæ etiam præscribunt; & signanter Synodus Namurcensis anno 1659. *tit.* 8. *cap.* 5. decernit; *ante quemlibet Ordinem Majorem quilibet Ordinandus in loco aliquo a sæcularibus remoto, per novum dies continuos exercitiis spiritualibus se fideliter probet, ibique anteactæ vitæ exomologesim faciat, & per sacras meditationes, & pias orationes Dei voluntatem exquirat, & ad Sacrum Ordinem suscipiendum se præparet.*

Sed quia illa pietatis exercitia multum dependent a pietate, & prudentia Directoris, hinc merito addidit S. Carolus, ut agantur sub Directore, *quem Episcopus in primis probarit.*

CAPUT V.

De Ordinum interstitiis.

1 *Ordinum interstitia olim nota.*
2 *Adhibita ut Ordinandi probarentur.*
3 *Varia circa moram temporis, quæ intercedere debebat, Ecclesiarum disciplina.*
4 *Antiquitus etiam necessaria erant inter Minores Ordines.*
5 *Ordines etiam Minores non conferebantur, nisi illi, qui actualiter functiones eius peracturus; nec duo eidem simul conferri poterant.*
6 *Interdum quis, omisso Ordine Minore, suscipiebat Majorem; nec tamen* per saltum *promotus censebatur.*
7 *Hodie Ordines Minores requiruntur ante Majores, non tantum ad probationem; sed quasi ad integritatem Ordinis.*
8 *Ordines Minores hodie conferuntur, licet Ordinatus nunquam functionibus illorum sit applicandus.*
9 *Si quis, Ordine Minore omisso; ad Majorem sit promotus, dicitur promotus* per saltum; *& debet omissus suppleri.*
10 *Quæritur quo tempore invaluerit necessitas præmittendi sacris Ordinibus Minores Ordines.*
11 *Minores Ordines non requiruntur pro validitudine superioris Ordinis.*
12 *Optat quoque hodie Ecclesia, ut Ordinati incumbant aliquo tempore Minoribus Ordinibus, priusquam ad Majores promoveantur.*
13 *Inter Sacros Ordines requiritur interstitium unius anni.*
14 *Annus non intelligitur Civilis, sed Ecclesiasticus.*
15 *Episcopus, & Capitulum, Sede vacante, possunt dispensare.*
16 *Episcopus ordinandum vigore Dimissorialium non potest dispensare.*
17 *In hac dispensatione præcipue attendendum, num Ordinandi sint sufficienter probati.*
18 *Quomodo in pluribus hodie dispensandi ratio obtineat?*
19 *Duo Sacri Ordines nec ex dispensatione Episcopi uni* eodem die *conferri possunt.*
20 *Ordines Sacri extra statuta tempora, nec dispensante Episcopo, conferendi.*
21 *Corollarium ex præcedentibus.*

I. ANTIQUA Ecclesiæ lex est, ut uno inferiore Ordine suscepto, aliqua temporis mora interponatur, priusquam ad ulteriorem ascendatur; atque e Laico mox ad supremum Sacerdotii gradum quis sublimetur, sed gradatim a minore ad majorem ascendat.

II. Unde in Concilio Sardicensi *Can.* 10. Hosius Episcopus dixit: „ Hoc quoque necessarium existimo, ut cum omni cura, „ & omni diligentia examinetur; ut si quis dives, vel ex foro „ Scholasticus Episcopus fieri dignus habeatur, non prius constituatur, quam Lectoris & Diaconi, & Presbyteri ministerium peregerit: ut in unoquoque gradu, si dignus existimatus fuerit, ad Episcopatus fastigium per progressionem possit ascendere. Habebit autem uniuscujusque Ordinis gradus non minimi scilicet temporis longitudinem, per quod & fides, & morum probitas, & constantia, & moderatio possit cognosci, & ipse divino Sacerdotio dignus existimatus maximum honorem „ assequetur.

Hæc temporum intervalla, quibus in inferioribus Officiis est sistendum, antequam ad superiores ascendatur, posterior ætas Ordinum *interstitia* nuncupavit.

III. Circa moram temporis, quæ inter hæc temporum intervalla intercedere debet, licet non eadem semper & una fuerit omnium Ecclesiarum disciplina illam nihilominus, quæ ab Ecclesia præscripta erat, religiose servandam esse, tam Pontifices, quam Concilia frequenter sanxerunt; quorum plura Decreta referuntur apud Gratianum *distinct.* 77.

IV. Nec tantum inter Sacros sive majores, sed & minores Ordines, hæc temporum intervalla religiose servabantur: uti ex relatis Decretis apud Gratianum videri potest; immo ipsa quodammodo temporis illius disciplina aliud fieri vix permittere poterat.

V. Pristinis enim illis sæculis, nemo etiam minore Ordine initiabatur, nisi ut illius functionis *actualiter* exerceret, & tamquam Ostiarius v. g. aut Acolythus Ecclesiæ ministraret. Et cum singulorum Ordinum essent diversæ functiones, nemo eodem tempore duobus initiabatur; quia inconveniens visum fuisset, duobus Ordinibus aliquem insignire, qui non nisi unius Ordinis functionibus esset applicandus.

VI. Quare ea erat uniformis omnium Ecclesiarum praxis, eaque multis sæculis invariata, quod Ordinum etiam Minorum collatio eum duntaxat in finem fieret, ut quis functionibus Ordini annexis applicaretur; si vero judicaretur aliquem altiorem Ordinem mereri, nec in Minore esse probandum, Minor Ordo omittebatur; eodemque omisso ad Majorem promovebatur; neque taliter promotus dicebatur *per saltum* promotus; aut Ordo omissus priusquam in superiore Ordine suscepto ministrare posset, suppleri debebat, quemadmodum late & solide probat Morinus *De Sacris Ordinationibus part.* 3. *Exercit.* 11. *cap.* 1.

VII. At recentior ac moderna disciplina Ordines inferiores non tantum requirit, ut quis eorum functionibus applicetur, & insistat; sed insuper ut necessario prerequisitos ad majorem Ordinem; ita ut Ordini superiori aliquid quasi deesse videretur, si omisso inferiore, esset collatus.

VIII. Hinc si etiam Ecclesiæ necessitas aut utilitas postulet, ut quis simplex Clericus repente ad Sacerdotium promoveatur; sciaturque, illum nunquam inferiorum Ordinum functionibus applicandum, nihilominus omnibus inferioribus Ordinibus erit initiandus, quantumvis eodem die, antequam Sacerdotio initiari queat.

IX. Et quidem si, vel uno omisso, promoveretur, *per saltum* promotus censeretur; atque de hujusmodi promotis agitur sub titulo Decretalium *De Clerico per saltum promoto*, & in Concilio Tridentino *Sess.* 23. *cap.* 14. *De Reformat.* ubi dicitur: „ Cum „ promotis *per saltum* si non ministraverint, Episcopus ex legitima causa possit dispensare". Nimirum ut in Ordine suscepto ministret, postquam Ordinem omissum susceperit: uti colligitur ex *cap. Unico, tit. De Clerico per saltum promoto.*

☞ X. Quamvis invalida non sit sacrorum Ordinum susceptio, etiamsi iis non præmittantur Minores Ordines, constat tamen eum graviter peccare, qui in Ecclesia Latina eos omitteret. Quo autem tempore hodierna necessitas præmittendi *omnes* quatuor Minores Ordines susceptioni sacrorum Ordinum invaluerit; & quæ ejus inducendæ fuerit occasio, vel fundamentum, non omnino constat.

Illud admodum verisimile est multum ad eam persuasionem contulisse Epistolam Decretalem ab Isidoro vulgo *Mercatore* confictam, & Caio Papæ suppositam, quæ extat integra tom. 1. Conciliorum General. *colum.* 925. ubi in margine notat Labbæus: *Supposita ab Isidoro Mercatore.*

In hac ficta Decretali sub nomine dicti Pontificis, *ab omnibus servari mandatur; ut ad Ordines Ecclesiasticos sic ascendant, in Ecclesia cui ordinari merentur; id est, si quis Episcopus esse meretur, sit primo Ostiarius, deinde Lector, &c.*

Hoc fragmentum sub nomine Caji Papæ Decretum Gratiani insertum *Distinct.* 77. *Can.* 1. tamquam authenticum passim receptum fuit, creditumque quod etiam a primis Ecclesiæ sæculis, Ordines omnes, etiam Minores, reliquis essent præmittendi.

Quin & sensim auctoritate hujus Decretalis creditum fuit, superiorum Ordinum validitatem dependere a susceptione inferiorum, etiam Minorum Ordinum: ac tandem constitutum, & receptum fuit quod promotus ad superiorem Ordinem, omisso vel uno ex Minoribus censeretur promotus *per Saltum*, eoque titulo irregularitatem contraxisset.

Hinc indubie profluxit deploranda hodierna disciplinæ Ecclesiasticæ circa Minores immo & sacros Subdiaconatus, & Diaconatus Ordines collapsio.

Effectum quippe inde est, ut hi Ordines non suscipiantur, ut ad eos promoti functiones eorum obeant atque per eorum Ordinum exercitia probentur, ac idem probati ad altiores promoveri digni inveniantur, uti ætate Patrum, & vigente pristina disciplina fieri consueverat: sed duntaxat ut quasi quidam ritus ad validitatem Presbyteratus, aut Episcopatus spectantes.

Idipsum circa alia plurima disciplinæ puncta, & opiniones a Canonistis, & Theologis communiter hodie receptas occasione fictarum Decretalium contigisse, in decursu hodie operis notatum est.

XI. Cæterum quatuor Minores Ordines ex Christi instituto non requiri pro integritate, aut validitate Superioris Ordinis indubitatum est: quandoquidem pluribus sæculis non omnes hi Ordines noti fuerint in Ecclesia Latina, nec etiam hodie sint in Ecclesia Græca.

Quod igitur *num.* 9. observatum est, quod Synodus Tridentina *Sess.* 23. *cap.* 14. *De Reformat.* permittens Episcopis dispensare cum promoto *per saltum*, modo in Ordine suscepto non ministraverit, loquatur etiam de promoto vel uno Minore Ordine omisso; quodque hic Ordo omissus supplendum sit, dicendum est Synodum in hoc processisse conformiter ad opinionem, & praxim eo tempore in Ecclesia Latina receptam. ☜

XII. Verum tametsi hodierna disciplina collationem inferiorum Ordinum prærequirat, tamquam partes quodammodo integrales Ordinis superioris, nihilominus etiamnum hodie optat Ecclesia,

sia, ut Ordinibus illis insigniantur, qui functionibus Ordinum illorum incumbant, atque certo tempore in illis probentur, priusquam ad altiores assumantur.

Quid Synodus Tridentina, ac Synodi Belgicæ de *interstitiis* inter Minores Ordines servandis dixerint, sufficienter expositum est supra *part.* 1. *cap.* 2. quare hic duntaxat de *interstitiis* servandis inter Sacros Ordines dicendum.

XIII. Synodus Tridentina *Sess.* 23. *cap.* 13. *De Reformat* ait; „ Promiti ad Sacrum Subdiaconatus Ordinem, si per *annum* „ saltem in eo non sint versati, ad altiorem gradum, nisi aliud „ Episcopo videatur, ascendere non permittantur.

Et *cap.* 14. agens de assumendis ad Ordinem Presbyteratus, ait: „ Et hi sint qui non modo in Diaconatu ad minus per an- „ num integrum, ni ob Ecclesiæ utilitatem ac necessitatem aliud „ Episcopo videatur, ministraverint, &c.

Itaque ex dispositione Concilii Tridentini, cui praxis hodierna Ecclesiæ est conformis, inter Sacros Ordines requiritur ut minus unius integri anni interstitium.

XIV. Annus hic non intelligitur civilis constans integris duodecim mensibus: sed Ecclesiasticus, verb. gr. a vigilia Paschæ hujus anni usque ad vigiliam Paschæ anni sequentis; tametsi contingeret, ob mobilitatem festi Paschalis nondum duodecim integros menses a susceptione ultimi Ordinis Sacri effluxisse: quemadmodum communiter tenent Canonistæ, uti videre est apud Barbosam De Potestate Episcopi *part.* 2. *Allegat.* 18. *num.* 2. & notoria praxis comprobat.

XV. Tribuit autem Synodus Episcopis potestatem dispensandi super his interstitiis, modo id utilitas ac necessitas Ecclesiæ suæ dispensationem postulent.

Hanc eamdem potestatem esse penes Capitulum, Sede vacante; eo quod in jurisdictionem Episcopi succedat, & hæc dispensandi auctoritas jurisdictionis Episcopalis esse censeatur; uti & in Vicarium Capituli, observat Barbosa loco citato *numero* 6. & quotidiana praxis ostendit.

XVI. Episcopus autem, cui vigore litterarum Dimissorialium facta est potestas aliquem sibi non subditum ordinandi, illum ordinare nequit non observatis interstitiis, nisi proprius Episcopus dispensaverit, & in litteris Dimissorialibus id expresserint. Hic enim Episcopum cum tantum possit in hunc non suum subditum potestatem exercere vigore litterarum Dimissorialium, tenetur ejus tenorem observare, nec quidquam sibi arrogare potestatis ultra illam, quæ litteris expressa est.

XVII. Porro quia hæc *interstitia* jam pridem, uti & hodie præscripta sunt, ut Ordinandi in functionibus inferiorum Ordinum probentur, atque ex eorum recta administratione pateat, num ad altiorem gradum promoveri mereantur, juxta illud Apostoli de Diaconis Tim. cap. 3. vers. 13. *Qui enim bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirent*, præcipue hic attendendum erit Episcopis, num promovendi ad sacros Ordines sint sufficienter probati.

XVIII. Quid enim si per plures annos in Seminariis, aut Collegiis Academicis fuerint versati; seseque idoneos ad sacros Ordines etiam Presbyteratus multis argumentis probaverint tametsi vel ob defectum tituli, vel ob aliam rationabilem causam, suscipere Ordines sacros distulerint: cum his indubie facilius Episcopi dispensare poterunt: eo quod finis interstitiorum jam haberi supponatur. Accedit quod cum hodie Subdiaconatus functiones ad solam publicam in Missa solemni Epistolæ decantationem, & Diaconatus ad Evangelii decantationem pene sint redactæ, nulla aut admodum exigua hodie haberi potest probatio capacitatis, seu idoneitatis pro Ordinibus Superioribus ex functionibus Subdiaconatus, vel Diaconatus, quæ non eadem a Clericis, aut Theologis in Seminariis Episcopalibus, vel Collegiis Academicis studentibus, & nondum hisce Ordinibus insignitis, haberi queat.

Igitur præcipua cura Episcoporum in conferendis Ordinibus, & in dispensando super interstitiis esse debet, ut intelligant, an Ordinandi satis sint ipsis quocumque modo probati; ut secure eis manus imponere possint.

XIX. Dispensatio Episcopalis super interstitiis non eo usque tamen se extendere potest, ut nullum inter Ordinem sacrum jam susceptum, & suscipiendum temporis intervallum intercedat, eodemque die plures conferantur: quia Synodus Tridentina citato *cap.* 13. expresse decernit: „ Duo Sacri Ordines *non eodem* „ *die*, etiam Regularibus conferantur, privilegiis ac indultis „ quibusvis concessis, non obstantibus quibuscumque.

XX. Adhæc „ ad Subdiaconatum, nisi in quatuor tempori- „ bus, aut Sabbato sancto, vel Sabbato ante Dominicam de „ Passione, nulli Episcoporum, præterquam Romano Pontifici, „ licet aliquem ordinare ". *Cap.* 3. *tit. De Temporibus Ordinat.* Quod de Subdiaconatu dicitur in hac Decretali, id generaliter de sacris Ordinibus asseritur in *cap.* 4. *tit. eod.*

☞ Verum notandum has Decretales esse Alexandri III. qui sedit sub medium sæculi XII. quando Pontifices plurima sibi reservare cœperunt, quæ prioribus sæculis, præsertim ante invectas falsas Decretales, & receptum Gratiani Decretum omnibus Episcopis erant communia, in iis pro utilitate, vel necessitate suarum respective Ecclesiarum uterentur.

Optandum esset, ut per has similesque reservationes labentibus sæculis inductas canonicæ disciplinæ firmata esset observantia, & rarior ab ea recessus haberetur, ut omnibus appareret has reservationes esse inductas, ut Canonum fidelior haberetur custodia, & rarior eorum relaxatio. ☜

XXI. Itaque cum Episcopus extra statuta hæc tempora Ordines sacros conferre nequeat: ac insuper vetitum sit, eodem die duos sacros Ordines dare, consequens est, quod non obstante Episcopi dispensatione, debeat is, qui uno die horum temporum ordinatus est, expectare alterum proximum tempus Ordinationum, ut ulteriorem suscipere possit.

Hinc moris est, ut recurrant ad Sedem Apostolicam pro speciali dispensatione, qui vel extra statuta tempora Ordinationum ordinari volunt, vel uno eodemque plures sacros Ordines suscipere intendunt.

CAPUT VI.

De Titulo Ordinationis.

1 *Ecclesia, cui in Ordinatione Clericus adscribebatur, olim dicebatur ejus* Titulus.
2 *Titulum mutare non poterant.*
3 *Ordinari sine* Titulo, *erat ordinari sine adscriptione alicui Ecclesiæ.*
4 *Ordinari ad* Titulum, *& ad certam Ecclesiam olim coincidebant.*
5 *Titulus Ordinationis olim publice coram populo denuntiabatur.*
6 *Disciplina hæc nullum alium* Titulum *agnoscens duravit usque ad sæculum* XII.
7 *Concilium Lateranense loquens de* Titulo, *aliquam patrimonii mentionem primum fecit.*
8 *Concilium Lateranense pristinam disciplinam labefactare non intendit.*
9 *Occasio recedendi a pristina Disciplina ex Decreto Concilii Lateranensis sumpta.*
10 *Verisimile dictum Decretum Titulo patrimonii initium dedisse.*
11 *Sæculo* XIII. *plane diversa de Titulo Ordinationis ideo a pristina invaluit; quæ & hodie obtinet.*
12 *Decretum Synodi Tridentinæ circa Titulum Ordinationis.*
13 *Synodus Tridentina Titulum patrimonialem duntaxat ut* extraordiarium *agnovit.*
14 *Synodus Tridentina non vult in* Titulo *solum attendi, an sufficiat ad honestam sustentationem.*
15 *Requirendo Titulum beneficialem una voluit pristinam disciplinam reducere.*
16 *Quomodo intentioni Ecclesiæ non semper satisfaciant Episcopi, ad Titulum* beneficialem *ordinantes?*
17 *Qua ratione aliquando magis satisfaciant ordinantes ad Titulum* patrimonii?
18 *Quid nomine* Beneficii *hic intelligatur?*
19 *Fundatio alicujus Missæ quando pro* Titulo *servire possit?*
20 *Quid veniat nomine* patrimonii;
21 *Quomodo Beneficium censeatur vere &* pacifice *possideri, ut pro Titulo admittatur;*
22 *Quandonam patrimonium* ficte *possideatur;*
23 *Qui* ficte *patrimonium pro Titulo supponit, habetur pro Ordinato sine Titulo.*
24 *Juramentum Ordinandorum de* vera *Tituli possessione.*
25 *Quibus speciale perjurii periculum immineat;*
26 *Ad occurrendum fraudibus circa Titulos patrimoniales, quid statuerit S. Carolus;*
27 *Ut quis ordinetur ad Titulum patrimonii, non sufficit habere patrem divitem.*
28 *Pater cogi potest ad assignandum filio Titulum.*
29 *Patrimonium assignandum super re certa.*
30 *Requiritur Titulus sufficiens ad sustentationem* Ordinandi.
31 *Quid sufficiat aut requiratur, relinquitur determinationi Episcopi.*
32 *Magna requiritur in hac determinatione circumspectio.*
33 *Periculosum aliquid generaliter pro Tituli sufficientia determinare.*
34 *Nonnulli Episcopi justo rigidiores.*
35 *Quid in Tituli determinatione præcipue attendendum;*
36 *In Titulum Honoraria Missarum non imputanda.*
37 *Titulus alienari vetitur.*
38 *Juramentum Ordinandorum de non alienatione Tituli.*
39 *Edicta Principum de non alienandis Titulis.*
40 *Prohibitio alienationis intelligitur*, salvo jure tertii.
41 *Reditus redimibilis in Titulum assignatus potest redimi: sed reapplicandus.*
42 *Titulus* patrimonialis *an alienari queat mox adepto Beneficio?*
43 *Filius, mortuo patre, an bona in Titulum data retinere queat?*
44 *Quæ sit pœna sine Titulo Ordinatorum;*
45 *An Ordinati sine Titulo irregularitatem incurrant, si ministrent in Ordine suscepto;*
46 *De obligatione Episcopi providendi Ordinato de necessariis.*
47 *Unde contingat Episcopos esse plus sollicitos de titulo Ordinandi, quam de ejus idoneitate;*

I. TITULUS Ecclesiasticus olim dicebatur Ecclesia, ad quam deserviendam ordinabantur Diaconi aut Presbyteri; ita ut in ea *stabilitatis* promissionem facere tenerentur, & ab ea recedere non possent.

II. Hinc Capitulare datum in Synodo, cui interfuit Bonifacius Apostolicæ Sedis Legatus circa annum 744. *c.* 5. „ De Sacerdotibus, qui suos titulos „ absque licentia Episcopi dimittunt „ aut dimiserunt, statutum est, ut tamdiu a communione ha- „ beantur alieni, quousque ad suos titulos revertantur „.

In Canonibus Isaaci Episcopi Lingonensis sæculo IX. legitur *tit.* 10. *c.* 2. „ Ut Presbyteri, qui in *titulis* connectantur secun- „ dum Canones, antequam ordinentur, promissionem *stabilitatis* „ loci illius faciant.

Synodus Remensis anno 813. *Can.* 20. „ Ut Presbytero de mi- „ nore titulo ad majorem non liceat transmigrare.

Addit sub idem tempus Synodus Turonensis III. *c.* 14. *Sed in eo permaneat, ad quem ordinatus est.*

Neque alio sensu accipiebatur in Synodo Londinensi anno 1125. ubi statuebatur: *Nullus in Presbyterum, nullus in Diaconum nisi ad* certum titulum *ordinetur: qui vero absolute fuerit ordinatus, sumpta careat dignitate.*

III. Jam enim pridem *Canone* 6. Concilii Chalcedonensis vetitum erat, aliquem *absolute* sive *simpliciter* ordinare; Canonis verba sunt: *Placuit nullum* absolute *ordinari, nec Presbyterum, nec Diaconum, nec omnino aliquem eorum, qui sunt in Ordine Ecclesiastico, nisi specialiter in Ecclesia civitatis, vel pagi, vel martyrio, vel Monasterio, is qui ordinatur, destinetur. Eos autem, qui absolute ordinantur, decrevit S. Synodus irritam ac invalidam habere ejusmodi manuum impositionem, & nusquam exercere ac operari posse ad ejus, qui ordinavit, injuriam.*

Hic ordinari *absolute* opponi Ordinationi ad certam Ecclesiam, sive Oratorium vel Monasterium, cui ipsa Ordinatione alligatur, ut ibidem functiones Ordinis sui obeat, ipse Canonis contextus sufficienter probat.

☞ Vigente disciplina, qua Clericus Ordine sacro insignitus certæ Ecclesiæ adscribebatur, nulla erat quæstio de titulo, sive Ecclesiastico, sive Patrimoniali, e quo Ordinandus honestam sustentationem vitæ haberet: illaque omnia juramenta, quæ Ordinandos frequenter periculo perjurii exponunt, aliæque circa titulos Ordinationis exorientes difficultates, fuerunt ignota.

Proinde vel hoc motivo Episcopi merito adlaborarent, ut pristina illa Patrum disciplina in usum revocaretur; quod & menti Patrum Concilii Tridentini conforme videtur, dum statuerunt *Sess.* 23. *cap.* 16. *de Reformat. Vestigiis* Canonis VI. Concilii Chalcedonensis *inhærendo, ut nullus in posterum ordinetur, qui illi Ecclesiæ aut pio loco, pro cujus necessitate aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus.* (a)

IV. Unde ad *titulum* promoveri olim idem sonabat, quod alicui Ecclesiæ in ipsa Ordinatione adscribi, aut eidem intitulari.

Antiqua admonitio Synodalis: *Res & facultates, quas post diem Ordinationis vestræ acquiritis, ad Ecclesiam, ad quam* titulati *estis, pertinere sciatis.* Et Ratherii Veronensis Episcopi Epistola Synodica ad Presbyteros: *Nullus Ecclesiam, ad quam* titulatus *est, relinquat, & ad aliam quæstus causa migret.* Ita quoque habetur in Capitularibus Caroli Magni *lib.* 3. *cap.* 5. Adde Concilium Piacentinum anno 1095. *c.* 15.

Itaque antiquitus ordinari *ad titulum* nihil aliud erat, quam ordinari ad certam Ecclesiam, sive alicui Ecclesiæ *intitulari* seu adscribi ad hoc, ut Ordinis suscepti functionibus incumberet.

V. Huic autem titulo sive Ecclesiæ, cui quisque Ordinandorum adscribebatur, in ipsa Ordinatione *publice* denuntiabantur: cujus denuntiationis formula in antiquo Ordine Romano exprimitur his verbis: *Ascendit lector ambonem, & elevata voce legit* Brevem *in aures populi continentem: Agnoscat caritas vestra, quia ille & ille advocantur in tali officio vel in tali gradu; si quis habet contra hos viros aliquam querelam, exeat confidenter propter Deum & secundum Deum, & dicat.*

Quod si nullus aliquid opponeret, tunc vel ab Episcopo, vel ab Archidiacono pronuntiatio hæc coram populo fiebat: De domo sanctæ Mariæ eligimus Petrum in *Presbyterum ad eumdem Titulum, vel in Diaconum, aut in Subdiaconum in tali Ecclesia.* Hujusmodi publicationis & intitulationis meminit Glossa ad *cap.* 54. *tit. De Elect.* Verbo, *Intitulatum.*

VI. Hæc disciplina, quæ alium titulum non agnoscebat, nisi Ecclesiam, cui Clericus per Ordinationem adscribebatur, in ea perpetuo ministraturus, duravit usque ad sæculum XII. ita ut toto illo tempore, cum de *titulo* Ordinationis agebatur, nunquam mentio patrimonii aut proventuum, unde Ordinandus sustentationem accipere posset, ullibi fieret.

VII Primo, Concilium Later. sub Alexandro III. habitum ann. 1179. de *titulo* Ordinationis aliquam mentionem *Patrimonii* fecit. Refertur Decretum in *cap. Episcopus tit. De Præbendis*, his verbis: *Episcopus si aliquem sine certo titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, in Diaconum, vel Presbyterum ordinaverit: tamdiu ei necessaria subministret, donec in aliqua Ecclesia ei convenientia stipendia militiæ Clericalis assignet . . . Nisi talis Ordinatus de sua vel paterna hæreditate, subsidium vitæ possit habere.*

VIII. Sat manifestum est, Concilium Lateranense hoc suo Decreto nequaquam voluisse, pristinam & tot Canonibus stabilitam disciplinam de non ordinandis Presbyteris, aut Diaconis *sine titulo*, id est sine *adscriptione certæ Ecclesiæ*, revocare aut immutare; sed duntaxat pœnam decernere in Episcopos sine titulo ordinantes; nimirum, quod ipsi tenerentur hujusmodi Clerico tamdiu necessaria subministrare, donec in aliqua ei Ecclesia convenientia stipendia militiæ Clericalis assignet. Sed quia æquum non videbatur obligare Episcopum, ad subministrandum necessaria Clerico sine titulo ordinato, qui sufficientia habeat ex patrimonio, addidit Concilium hanc exceptionem: *Nisi forte talis, qui ordinatur, extiterit, qui de sua, vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere* (b).

IX. Interim quia Concilium nullam aliam pœnam contra Ordinantes *sine titulo* decrevit, nisi quod Ordinantes Clericis sic ordinatis *necessaria* subministrare tenerentur; atque ab hac pœna etiam ex Decreto Concilii eximerentur, si Clericus sic ordinatus aliunde haberet vitæ subsidium, paulatim creditum fuit Ordinationes *sine titulo* licitas esse, modo Ordinandis de sufficienti vitæ subsidio foret provisum.

(a) Vide quod doctissimus Van-Espen de istis Ordinationibus dixerit tomo VII. Scholion in Canonem VI. Chalcedonensem.

(b) Vide quid noster Auctor de eo Canone disseruerit Dissert. in Conc. Lateranense III. Schol. in Can. 5. & Can. 14.

X. Quare non sine fundamento creditur, hoc Decretum Concilii occasionem & originem dedisse titulo *Patrimoniali*, nec non mutationi disciplinæ per undecim sæcula circa titulum Ordinationis religiose observatæ; tametsi id præter intentionem Concilii accidisse videatur. Vide Ludovicum Thomassinum De Disciplina Ecclesiæ *parte* 4. *lib.* 2. *cap.* 2.

XI. Quidquid sit, hoc negari nequit, titulum patrimonii a sæculo XIII. passim invaluisse, atque *titulum* Ordinationis non amplius acceptum fuisse pro *Ecclesia*, cui Ordinandus adscriberetur, eum in finem, ut ibidem stabiliter functiones Ordinis proprias obiret; sed pro proventibus, e quibus ipse Ordinandus honeste vivere possit: adeo ut dum hodie de titulo tractatur, hoc unum bene examinetur, an Ordinando sat provisum sit, ut honeste vivere queat; ne alias incidat in incommoda, quæ ex penuria & necessariorum defectu oriri contingit.

XII. De Titulo Ordinationis sic sumpto agit Synodus Tridentina *Sess.* 21. *cap.* 2. *De Reformat.* decernitque: *Cum non deceat eos, qui divino ministerio adscripti sunt, cum Ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere: compertumque sit, complures plerisque in locis ad sacros Ordines nullo fere delectu admitti; qui variis artibus ac fallaciis confingunt, se Beneficium Ecclesiasticum, aut etiam idoneas facultates obtinere: statuit sancta Synodus, ne quis deinceps Clericus sæcularis, quamvis alias sit idoneus moribus, scientia, & ætate, ad sacros Ordines promoveatur, nisi prius legitime constet, eum Beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat, pacifice possidere. Id vero Beneficium resignare non possit, nisi facta mentione, quod ad illius Beneficii titulum sit promotus; neque ea resignatio admittatur, nisi constet, quod aliunde vivere commode possit: & aliter facta resignatio nulla sit. Patrimonium vero, vel pensionem obtinentes ordinarii posthac non possint, nisi illi, quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate Ecclesiarum suarum; eo quoque prius perspecto, patrimonium illud, vel pensionem vere ab eis obtineri, taliaque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint.*

Ex hoc Decreto patet, Synodum quidem agnovisse duos titulos Ordinationis, *Beneficialem* scilicet, & *Patrimonialem*, non eodem tamen modo.

XIII. Nam decernendo, ne quis deinceps Clericus sæcularis ad sacros Ordines promoveatur, nisi prius legitime constet eum *Beneficium Ecclesiasticum* pacifice possidere, satis indicat, titulum Beneficii esse titulum *ordinarium*; eumque solum ut talem agnosci a Synodo; Patrimonialem vero, tamquam *extraordinarium*; ad quem nullum ordinari permittit, nisi quem Episcopus admittendum judicaverit pro *necessitate* vel *commoditate* Ecclesiæ suæ.

Hinc colligit Fagnanus ad *cap. Episcopus tit. De Præbendis n.* 24. Synodum Tridentinam sustulisse dispositionem *cap. Tuis tit. eod.* in quantum ibi concedebatur, *indifferenter* ordinari ad titulum *Patrimonii* vel Beneficii: *Nam, ait, hodie solum Beneficium est titulus* legitimus *ad Sacros Ordines, patrimonium vero non nisi* dispensative, *quemadmodum alias etiam declaravit S. Congregatio Concilii Interpres* (a).

XV. Inde ulterius concludendum, Synodum Tridentinam non voluisse, in titulo Ordinationis solum attendi, utrum Ordinandus habeat sufficiens vitæ subsidium. Id enim æque ex patrimonio, quam ex Beneficio haberi potest: sed insuper, ut Clericus alicui Ecclesiæ vi sui tituli adscriptus esset, ubi *stabiliter* functionibus sui Ordinis incumberet; quemadmodum Patrum disciplina religiose servavit; quæ Clericos otiosos & vagantes nulli speciali Ecclesiæ adscriptos exclusos volebat.

XV. Per Beneficium autem ex moderna disciplina Clericus constituitur minister specialis illius Ecclesiæ, in qua ipsum Beneficium est fundatum; atque ita Synodus decernendo nullum ordinandum, nisi qui Beneficium Ecclesiasticum possidet, una censetur decrevisse, nullum esse ordinandum, nisi certæ Ecclesiæ tamquam illius Minister foret inscriptus: quod postmodum *Sess.* 23. *cap.* 16. *De Reformat.* apertius declaravit, ubi *inhærendo vestigiis sexti Canonis Concilii Chalcedonensis, statuit, ut nullus in posterum ordinetur, qui illi Ecclesiæ, aut pio loco, pro cujus necessitate aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus.*

XVI. Porro cum hodie plura sint Beneficia, quæ vel non requirunt residentiam, aut personale servitium, aut adeo exiguum, ut Clerici ea obtinentes, pene tota die otiosi esse, aut incertis sedibus vagari queant, nullatenus Episcopi mentem Decreti assequuntur, qui quoslibet, etiam Beneficium Ecclesiasticum habentes ordinant; si ulterius vi sui Beneficii ita censebitur Ecclesiæ adscriptus, quod ibi convenienter ad suam vocationem muneribus Ecclesiasticis fungetur, nec incertis sedibus vagabitur.

XVII. E contrario, si Episcopus Clericum, nullum quidem Beneficium habentem, sed doctum, pium, & non obscura vocationis ad statum Ecclesiasticum signa præferentem, quemque paratum videt ad obeundas functiones Pastorales aut Ecclesiasticas, quas ipsi imponere Superiores judicaverint, ad sacros Ordines solo titulo *Patrimonii* admittat vel assumat; haud dubium, quin hic ipsam Decreti mentem, & Ecclesiæ intentionem assequetur.

Et sane, plurimos hodie videmus Seminariorum, & Collegiorum Academicorum alumnos ad titulum *Patrimonii* ordinatos, qui stre-

(a) Hic lector advertat Decretum, quod de titulis a Concilio Tridentino latum est, fuisse in Galliis promulgatum a Synodis Provincialibus, Rhemensi 1564. Rothomagensi 1581. Burdigalensi an. 1583. Turonensi 1583. Aquensi 1585. Tolosana 1590. Edicto Blesensi, art. 7. Plurima leguntur Arresta Supremorum Senatuum, quibus titulorum patrimonialium necessitas Clericis ad Sacerdotium promovendis asseritur, ubi Beneficium sufficiens deest. Consule hac de re novа Cleri Gallicani Collectanea *tom.* 5. *lib.* 7. *part.* 3. *num.* 59. 69. *&c.*

strenue & in magnam Ecclesiarum utilitatem functionibus Ecclesiasticis, vel tamquam Vice-Pastores, vel Confessarii, aliove titulo incumbunt: ita ut nullatenus titulus *Patrimonii* sit reprobandus, modo hoc unum caveatur, ne passim eo titulo otiosi ac vagabundi in sacros Ordines involent; quod jam pridem Ecclesia præcavere voluit, dum neminem *absolute* ordinari voluit; uti supra notatum est.

XVIII. Cæterum in Decreto Concilii Tridentini nomine Beneficii venit *verum* Beneficium, quod nimirum in *titulum perpetuum* per Canonicam institutionem obtinetur.

Unde ad titulum Vicariæ *temporalis*, aut alicujus fundationis Missarum, vel alterius officii ad *nutum amovibilis*, neque in titulum dari soliti, nemo potest promoveri tamquam ad titulum *Beneficii*; immo nequidem pro titulo Ordinationis servire potest, quamdiu manet in terminis *amovibilitatis ad nutum*: quia per hujusmodi officium, tametsi optimos proventus haberet annexos, non satis consultum esset Ordinato de sufficienti vitæ subsidio: cum illi *ad nutum* alterius posset auferri. Neque ipse Episcopus aliquem ordinando ad hujusmodi Vicariam, fundationem, aut officium, potest illud ex temporali seu amovibili facere *perpetuum* sive *inamovibile*, uti recte advertit Barbosa *De potestate Episcopi part. 2. Allegat. 19. num. 15.*

XIX. Si tamen fundatio Missarum, alteriusve officii Ecclesiastici ad aliquem pleno jure spectaret, ut si *v.* g. ipsemet fundasset ea conditione, ut pro suo arbitrio Sacerdotem ei præficeret, non apparet, cur de consensu hujusmodi Fundatoris non posset hujusmodi fundatio in titulum Ordinationis admitti. Hoc ipso quippe, quo eam in titulum assignat, censetur eam non ad tempus duntaxat, sed *in perpetuum* ipsi Ordinando assignare. Et licet per hoc in Beneficium non transiret, nec consequenter in titulum *Beneficialem* assumi possit, saltem ut *titulus Patrimonialis* admitti poterit.

XX. In hac quippe materia, *Patrimonii* vocabulo intelligitur, non solum quidquid ex bonis patris filio obvenit, verum etiam omne, quod aliunde, & quavis ex causa illi delatum est, quia satisfit intentioni Decreti Concilii Tridentini, undecumque habeat victum, ne mendicet. Barbosa loco allegato *num.* 52.

XXI. Ut quis ad titulum Beneficii ordinetur, requiritur, ut illud *vere* & non *ficte* possideat, idque *pacifice*; id est, sine ulla lite, sive quod nullam patiatur controversiam sive juris, sive facti super ipso titulo Beneficii, in judicio vel extra judicium; Barbosa loco citato *num.* 16. tametsi esset aliqua difficultas aut controversia super aliqua parte proventuum etiam majore; quia equidem verum manet, ipsum Beneficium *pacifice* possideri. Posset tamen fieri, quod tanta pars proventuum esset controversa, ut Beneficium in titulum admitti non deberet; non quia *pacifice* non possideatur; sed quia dubium & controversum est, num *sufficiens* sit ad honestam Ordinandi sustentationem.

Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 9. ait: „ Nemo ad Ordines „ ad titulum Beneficii quantumvis opimi promoveatur, nisi Ca„ nonicam institutionem, & *pacificam* possessionem antea obti„ nuerit.

XXII. Similiter ut titulo *patrimonii* quis ordinetur, requiritur, ut patrimonium *vere* & non *ficte* possideat; sive quod revera tamquam *proprium* illud habeat; ut proventus illos libere sibi suisque usibus applicare queat. *Ficte* autem possidere censetur, qui illud accepit ea conditione tacite vel expresse adjecta, quod illud quidem in titulum Ordinationis supponere & affectare queat, sed quod nunquam proventus illius accipiet, at illos integros aut majorem illorum partem danti relinquet.

XXIII. Ordinatus autem ad titulum *patrimonii* ex simili *ficta* donatione procedentis *non manet securus in conscientia, immo revera esset tamquam ordinatus sine* titulo, *& incurreret pœnam suspensionis positam contra ordinatum sine titulo, per Constitutionem Sixti V. contra Clericos male promotos; ita post alios citatos Barbosa citata* allegatione 19. num. 57. qui deinde addit ex Garzia de Beneficiis, part. 2. cap. 5. num. 169. *Si tamen pactum & conditio in patrimonio adsit de illo reddendo cum Ordinatus habuerit Beneficium sufficiens, vel alias, unde vivere possit, nulla tunc incurritur suspensio, cum non sit contra mentem, & dispositionem Concilii Tridentini.*

XXIV. Ut prædictis fraudibus obviarent Episcopi nostri in suis respective Synodis statuerunt, ut *juret quilibet Ordinandus ad titulum patrimonialem, aut beneficialem, quod titulum, quem pro futura sua promotione exhibet,* vere *& sine ulla* fraude *possideat*. Ita Synodus P. II. Melchliniensis, *tit.* 9. *cap.* 8.

Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 10. *cap.* 4. proponit formulam juramenti præstandi ab iis, qui *patrimoniali* titulo ad Ordines sunt promovendi, juxta quam Ordinandus inter alia jurat: „ Quod in acquisitione bonorum meorum patrimonialium, ad „ quorum titulum sum promovendus ad Sacros Ordines, nulla „ fraus, aut dolus intercessit, quodque illa vere possideo.

XXV. Singulares hic imminet periculum Clericis tenuioris fortunæ, qui a consanguineis suis interdum emendicant, aut ex quadam compassione, aut respectu aliquo humano accipiunt bona aliqua in titulum, vel a parentibus bona omnia, aut majorem partem eorum, etiam consentientibus aliis prolibus sat indigentibus, in titulum assumunt; facile enim hic si non expressa, saltem tacita promissio intervenit, de non convertendis proventibus illorum bonorum in proprios usus; ita ut duntaxat ficte & specie tenus bona illa in ordinandum transferantur.

XXVI. Sanctus Carolus in suo Concilio Mediolanensi IV. *part.* 2. *cap.* 8. voluit, ut Beneficium, vel census in titulum assignatus etiam a Parocho publice in Ecclesia proponeretur ante Ordinationem; idque potissimum in ea Parochiali Ecclesia, intra cujus limites major ejus census sive Ecclesiastici, sive alterius generis pars posita est.

XXVII. Ulterius quia requiritur, ut *patrimonium* in titulum assignandum *vere* possideatur ab ordinando, non sufficit, quod ordinandus habeat patrem divitem, amplamque ex successione paterna hæreditatem expectet; sed requiritur, ut aliquam bonorum partem a Patre sibi in titulum assignatam habeat, & *vere* possideat; uti post alios notat Barbosa loco citato *num.* 60. & late Fagnanus ad *cap. Episcopus, tit. De Præbendis numeris* 26. 27. & 28.

XXVIII. Si autem filius Ordines assumere intendat; atque ad eos vocatus videatur, pater autem titulum dare recuset, poterit ad eum assignandum cogi, non secus atque ad dandam dotem filiæ nubere volenti, quemadmodum aliis citatis monet Barbosa ibidem *n.* 63.

XXIX. Patrimonium vero in titulum assignandum constitui debet super re certa: si enim esset res incerta, sciri non posset, num annui proventus essent sufficientes honestæ sustentationi Ordinandi: unde nullus potest promoveri titulo lucri, quod ex industria acquirere posset; puta quod sit Musicus, Magister Grammaticæ, &c. & ita sæpius decisum, ait Barbosa ibidem *num.* 57.

XXX. Adhæc non quodcumque Beneficium, aut qualecumque patrimonium pro titulo Ordinationis sufficit; sed requirit Synodus Tridentina, ut tam illud, quam hoc sit sufficiens in proventibus & valore, quod Ordinando ad victum honeste sufficiat; ita ut periculum non sit, quod defectu necessarii vitæ subsidii, cum Ordinis dedecore sit mendicaturus, aut sordidum aliquem quæstum exerciturus.

XXXI. Quantum autem requiratur ad honestam illam sustentationem, non expressit Synodus; neque generaliter determinari poterat, quandoquidem uno loco, unove tempore aliqua sufficere queant, quæ alio loco, aliove tempore non sufficerent ergo hanc determinationem Synodus permittit Episcopis; illud generaliter injungendo; ut nullum admittant, nisi Beneficium, aut patrimonium, pensionemve habeat, quæ *ad victum honeste sufficiant*, aut talia, quæ eis *ad vitam sustentandam satis sint*; atque hoc pacto provideant, ne Ordinati cum Ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum, urgente vivendi necessitate, exercere cogantur.

XXXII. Unde ipsi Episcopi hic magna circumspectione procedere debent, ut rite & diligenter expendant Beneficii proventus, ac præcipue ipsius patrimonii conditionem; attendentes conditionem temporis, loci, nec non circumstantias omnes, ob quas ipse valor Beneficii, ipsiusque patrimonii decrescere, aut proventuum solutio deficere possit; atque ita ipsos Ordinandos ad egestatem redigendos, cum sequela eorum incommodorum, quæ per tituli sufficientiam averti desideravit Synodus Tridentina.

Utinam non videremus hodie Sacerdotes seu titulo Beneficii, seu patrimonii ordinatos, cum Ordinis dedecore quasi mendice vivere, & sordidum quæstum exercere; idque non in rebus profanis, sed maxime sacris, v. g. Missarum celebratione.

XXXIII. Requirant Episcopi Beneficium, aut patrimonium, quod annue etiam ad trecentos florenos æstimatur, & taxetur, si communi æstimatione sint contenti, nonne frequenter continget, quod vel proventus injuria temporum, vel aliunde decrescent, vel solutio deficiet; atque ita Clerici eo titulo ordinati necessariis vitæ subsidiis destituentur;

Quid ergo remedii, cum vix amplior titulus requiri posse videatur; Sane si Episcopi nullum ordinarent, præsertim ad titulum *patrimonii*, nisi quem judicarent pro necessitate, aut commoditate Ecclesiarum suarum assumendum; id est, quem scirent, quod tamquam Minister Ecclesiæ posset & vellet militare, & operari, non tam solliciti esse deberent de valore tituli; hujusmodi enim facile per Episcopos servitio Ecclesiæ, unde honeste vivere possent, applicarentur.

XXXIV. Hinc Episcopi nonnulli in admittendis, & exigendis titulis interdum justo rigidiores apparent, præsertim respectu Clericorum, quos vident eruditione, pietate, aliisque dotibus Clericalibus adeo insignes, ut nullus fundatus videatur subesse metus, quod hi defectu necessariorum cum Ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere cogentur; ubi e contrario, per nimis rigorosam in his titulis exactionem, sæpius defraudant Ecclesiam optimis, & strenuissimis operariis.

XXXV. Itaque in titulorum præfixione & exactione primum, & ante omnia ad hoc adlaborare debent Episcopi, ut præcaveatur omnis vilis & sordida mendicitas, & qualiscumque sordidus quæstus in Ecclesiæ Ministris, quapropter sollicite cavere debent, ne quocumque titulo admittant ad sacros Ordines, quos admodum verisimile est non alium in finem Ordines expetere, nisi ut de celebratione Missarum faciant artem de pane lucrando, qui est quæstus longe sordidissimus.

XXXVI. Quare procul a mente Synodi Tridentinæ aberrant Episcopi, qui in supplementum tituli computant honoraria, quæ ordinatus in Presbyterum ex celebratione Missarum lucrari poterit; cum hac computatione ipse Ordinandus quodammodo adigatur ad sordidum quæstum exercendum: dum scilicet cogitur ex celebratione Missarum seu quodam opificio vitæ necessaria quærere, sive de *celebratione Missarum facere artem de pane lucrando*.

XXXVII. Ut autem titulus Ordinationis sit firmus, & perpetuus; nec unquam contingat, Ordinandum in eam penuriam incidere, ut ea quasi cogente cum Ordinis dedecore ad mendicitatem redigatur: aut sordidum aliquem quæstum exercendum, statuit Synodus Tridentina, quod Beneficium in titulum Ordinationis assignatum & admissum resignari non possit, nisi facta mentione, quod ad illius Beneficii titulum Resignans sit promotus; neque ea resignatio admittatur, nisi constiterit, quod aliunde vivire commode possit; & aliter facta resignatio nulla sit.

De patrimonio similiter & pensione in titulum datis eodem

capite

capite decrevit Synodus: „ Atque illa deinceps sine licentia Episcopi alienari aut extingui, vel remitti nullatenus possint; donec Beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti; vel aliunde habeant, unde vivere possint.

XXXVIII. Synodi Belgicæ pro efficaciore executione hujus Decreti, decreverunt, ut *juret Ordinandus; quod titulum non resignabit, vel alienabit, nisi ei de alio titulo sufficienti sit provisum; neque tunc quidem aliter, quam cum scitu & consensu sui Episcopi, in litteris ipsius resignationis exprimendo: item quod titulum illum, qui in locum prioris tituli successerit; absque simili consensu non resignabit, vel alienabit*. Ita Synodus P. II. Mechliniensis t. 9. c. 8. *Similis formula juramenti præstandi ab iis, qui ad titulum patrimonii ordinantur, extat in Synodo P. II. Cameracensi* tit. 10. cap. 4.

Et *cap.* 3. desiderat Synodus Cameracensis, ut impetretur a Regia Majestate seu Consilio Regio Edictum, quo fraudibus eorum, qui titulos patrimoniales, contra juramentum a se præstitum, sæpe alienant, occuratur.

XXXIX. Huic Synodi desiderio satisfacere volens Philippus II. in Edicto ad eam Synodum *art.* 10. voluit, *omnes alienationes, obligationes, oppignerationes, donationes, aut dispositiones hujusmodi bonorum in titulum assignatorum esse* nullas, nulliusque valoris, *nisi reservato usufructu, & libero usu horum bonorum, durante vita naturali eorum, qui ad Ordines Sacros titulo patrimonii promoti fuerunt* (a).

Idipsum statuerunt Principes nostri in Edito ad Synodum Mechliniensem *art.* 11. & 12. utque fraudibus obvietur, volunt insuper, ut in instrumento tituli vel Ordinum, bona patrimonialia in titulum assignata specificentur.

XL. Porro hæc alienationis prohibitio ita intelligenda est, ut tamen tertio præjudicium non generetur; neque bona in titulum assignata naturam vel conditionem suam mutent in præjudicium tertii.

Unde si bona in titulum assignata subjaceant retractui gentilitio; aut certe ante assignationem pignori seu hypothecæ fuerint subjecta, etiam postquam in titulum fuerint assignata, eisdem conditionibus manent subjecta, poteruntque a proximioribus consanguineis retrahi; aut a creditoribus evinci, non secus ac si non fuissent in titulum data.

XLI. Similiter reditus redimibilis in titulum assignatus, non fit irredimibilis; sed liberum semper manet debitori cum redimere; sive capitale refundere; quod & *Zypæus* advertisse videtur, monens; *Cum reditus in titulum assumitur, caveri debet, si fiat redemptio, ex Episcopi judicio disponatur*.

XLII. Si pater bona filio in titulum assignaverit, poterit filius, patre mortuo, retinere; neque ea in divisionem hæreditatis veniunt; immo si filius a paterna hæreditate abstineat, poterit ea sibi retinere; tametsi multum portionem hæreditariam fratrum, vel sororum excedant; at si ad hæreditatem concurrere velit, illa aut saltem eorum æstimationem conferre debere verisimilius est, exemplo dotis, & donationis propter nuptias, quas conferendas esse nemo dubitat.

XLIII. Formula juramenti a Synodo Mechliniensi præscripta sat innuit, patrimonium in titulum Ordinationis assignatum, non esse liberum, aut libere alienari posse hoc ipso, quo Ordinatus Beneficium Ecclesiasticum fuerit assecutus; sed insuper requiri, ut de consensu Episcopi titulus patrimonii sit exoneratus, & titulus Beneficii surrogatus; idque esse conforme Decreto Concilii Tridentini, multis probat Fagnanus ad *Cap. Episcopus, tit. De Præbendis num.* 46. & addit; *Hanc interpretationem sæpius videri sequutam fuisse S. Congregationem; quia aliquando censuit Decretum Concilii Tridentini, dum prohibet resignationem Beneficii, ad cujus titulum quis fuit ordinatus, non comprendere resignationem illius Beneficii, quod postea consequutus est Clericus jam promotus ad titulum patrimonii, sed patrimonium ipsum manere* inalienabile.

XLIV. Synodus Tridentina in fine sui Decreti addidit hanc clausulam: *Antiquorum Canonum pœnas super his innovando*.

Antiqui Canones relati apud Gratianum *Dist.* 70. Ordinationes Clericorum *sine titulo* irritas, ac vacuas esse ad injuriam ipsius ordinantis decernebant; quemadmodum ipse quoque Innocentius III. *in cap.* 16. *tit. De Præbendis*, notavit his verbis: „ Licet autem Prædecessores nostri Ordinationes eorum, qui sine „ certo titulo promoventur, in injuriam ordinantium *irritas* esse voluerint, & *inanes* „ &c. Hinc nonnulli crediderunt, ex Decreto Concilii Tridentini antiquorum pœnas innovante, ordinatos sine certo titulo esse a Sacris Ordinibus suspensos, & si ministraverint, futuros irregulares.

Verum quia per citatum *cap* 16. *tit. De Præbendis*, pœna suspensionis per antiquos Canones inflicta abrogata erat; communi pene Canonistarum consensu receptum fuit Synodum Tridentinam in *antiquos* Canones duntaxat intellexisse eas Decretales, quæ Episcopum obligent ad subministrandum vitæ necessaria Ordinato sine titulo; de qua obligatione agitur in *cap.* 2. 4. & 16. *tit. De Præbendis*, & in *cap.* 36. *eod. in VI.* Hancque sententiam, proposito dubio, sacram Congregationem Concilii interpretem amplexam esse, testatur Fagnanus ad *cap. Cum secundum Apostolum tit. De Præbendis, num.* 63.

XLV. Unde cum quidam sine titulo ad Ordines promoti ministrassent; quæsitumque fuisset, an irregularitatem propterea incurrissent, respondit sacra Congregatio, Oratores quidem minime debuisse ad Sacros Ordines absque titulo sufficientis Beneficii, vel patrimonii promoveri, debuisseque observare, quod provide statuitur Decreto, *cap.* 2. *Sess.* 21. Cæterum Ordinatos ante felicis record. Sixti V. Constitutionem hac de re editam, nequaquam propterea esse suspensos, neque irregulares, tametsi in susceptis Ordinibus ministraverint; uti refert Fagnanus ibidem *num.* 64.

Constitutio Sixti V. cujus meminit sacra Congregatio, incipit, *Sanctum & salutare* 40. in Bullario Romano, atque in ea Clerici sine titulo sufficientis Beneficii, aut patrimonii ad Sacros Ordines promoti, declarantur perpetuo suspensi ab executione dictorum Ordinum, & si in eis ministraverint, irregulares. Sed quoad hunc articulum postmodum Clemens VIII. hanc Constitutionem Sixti V. reduxit ad terminos Concilii Tridentini per Constitutionem, quæ incipit, *Romanum Pontificem* 30. in Bull. Romano.

Si tamen Clericus fictis instrumentis, aliisve fraudibus decepisset Episcopum ordinantem, falsum titulum supponendo, & fingendo, eo casu juxta antiquos Canones Clericum suspensum fore ab executione susceptorum Ordinum; eamque pœnam quoad hunc casum a Synodo Tridentina innovatam esse, multis probat Fagnanus loco citato; atque ita aliquando respondisse sacram Congregationem refert *n.* 68.

XLVI. De obligatione Episcopi subministrandi Clerico sine sufficienti titulo ordinato, & egenti, vitæ necessaria, & quando ejus hæredes, aut successores etiam teneantur, & quibus titulis ab hac obligatione eximi interdum possit, satis late tractat Fagnanus ad dictum *cap. Cum secundum Apostolum*, qui, casu incidente, consuli poterit.

☞ XLVII. Idem Canonista probat, quod Episcopus, qui sine titulo ordinavit, non tantum ad alimenta Ordinando præstanda teneatur, sed & ejus successor; quin & subinde ejus hæredes ad ea subministranda urgeri possint.

Quidni & inde contingere dicamus, quod quidam Episcopi admodum soleant esse solliciti; & anxii de titulo Ordinationis, ejusque sufficientia, ut scilicet se, suosque hæredes ab hac obligatione, ejusve periculo eximant securosque reddant, quos interim parum sollicitos, & anxios videmus circa mores, & doctrinam, aliasque qualitates Ordinandorum. ☜

(a) Id pro Gallis Edicto Aurelianensi an. 1560. declaratum est.

T I T U L U S D E C I M U S.

De Irregularitate, ejusque Speciebus.

CAPUT PRIMUM.

De Irregularitate in genere.

I. VERBUM illud *Irregularitas* in antiquis Canonibus non occurrit, ait Franciscus De Roye Antecessor Andegavensis in Institutionibus Juris Canonici *lib.* 3. *cap.* 16. sed cum regulas præscripserint, ex quibus innotescat quinam ordinari possint, vel non, hi, qui ab iis regulis alieni sunt, sive qualitates in regulis præscriptas non habent, dicebantur a regula *alieni*; uti legitur in *Can.* 17. *Niceno*, ubi decernitur, quod si quis Clericus inventus fuerit usuras ex mutuo sumere, vel turpe lucrum sectari, *e Clero deponatur, & sit alienus* a *Canone*; uti vertit Hervetus; vel ut legit Dionysius Exiguus: *Dejiciatur a Clero, & alienus existat a Regula*.

Quid vero est aliud, *alienus a Canone* vel *Regula*, nisi *irregularis*, sive secundum Regulam non probatus, vel a Regula devius.

Adhæc eadem Synodus *Can.* 9. loquens de quibusdam Presbyteris sine examine ordinatis, & peccata ante Ordinationem commissa confitentibus, ait: *Tales Regulas non admittit*. Quid his verbis aliud indicat, quam Presbyteros illos esse *irregulares*; sive quod Regula eos ad Ordines non admittat; sive ex Regula seu Canone excludantur;

II. Spe-

II. Specialiter autem notandum, quod post relata verba immediate subjicit dictus *Can. 9. Quia quod irreprehensibile est, Catholica defendit Ecclesia*. quod *irreprehensibile* est, recipit ac tuetur Ecclesia.

Hinc non obscurum est, Synodum irregularitatem præcipue fundasse in præcepto Apostoli volentis ordinandum in Episcopum esse *irreprehensibilem*, & *sine crimine*. 1. Timoth. cap. 3. vers. 2.

III. Et revera multis sæculis irregularitas, sive exclusio a Sacris Ordinibus, eorumve functionibus, unice fere in crimine ejusque suspicione constitit: omnisque ille censebatur *irregularis*, qui non erat *irreprehensibilis*: & *sine crimine*; ipsumque crimen commissum irregularem constituebat committentem; hoc est, eum a Sacris Ordinibus in perpetuum arcebat, si nondum iis esset initiatus; aut si jam initiatus esset; a functionibus illorum suspendebat: adeo ut nec acta pœnitentia restitueretur; atque ita revera irregularis censebatur; uti infra *cap. 6.* ostendetur.

IV. At cum sensim labentibus sæculis disciplina circa dimittendos reos alicujus criminis, præsertim occulti, nonnihil fuit relaxata; persuasumque tandem fuit, crimine per Pœnitentiam, & Sacramentalem absolutionem remisso, sublatum esse impedimentum; atque ipsum reum posse libere ad Sacros Ordines promoveri, aut ad susceptorum functiones restitui, coacta fuit tandem Ecclesia, hanc libertatem ex disciplinæ prolapsione progenitam restringere: nonnullaque crimina, defectusque nonnullos notare quæ per Pœnitentiam quidem eatenus aboleri possint, ut quis ad justitiam, & cum communibus Fidelibus usui Sacramentorum restituatur, ita tamen ut qui illis semel fuerint inquinati a Sacris Ordinibus, eorumque functionibus perpetuo maneant exclusi.

Qui itaque ob hujusmodi crimen, aut defectum a Sacris Ordinibus, aut eorum functionibus excluduntur, hodie dicuntur *irregulares*, & simile impedimentum vocatur *irregularitas*.

V. Unde irregularitas communiter definitur, *Impedimentum canonicum acceptionem Ordinum Ecclesiasticorum, aut aliquem eorum usum directe impediens, etiam post Pœnitentiam*.

☞ Emmanuel Gonzales in Commentario ad *Cap. 4. tit. De Clericis Excomm. minist. num. 5.* monet, eam in hac significatione a nullo Pontifice fuisse usurpatam ante Innocentium III.

Quidquid sit de Epocha usurpatæ hujus vocis *irregularitas*, illud admodum verisimile est, circa tempora Innocentii III. demum invaluisse, quæ modernam disciplinam in materia irregularitatis constituunt, & inter quæ nonnulla sunt a pristina Patrum disciplina dissona; uti sæpius notatum est, & adhuc observabitur.

Nec id mirum videri debet; certum enim est, circa sæculum XII. & XIII. post evulgatum Decretum Gratiani in multis circa sacros Ordines, Ministrorum electionem, necnon eorum qualitates, a pristina Patrum disciplina sensim recessum esse, multaque introducta, & hodie esse recepta, notanter a tempore Alexandri III. Innocentii III. quæ pristina Patrum ætas ignoraverat ac signanter in hac materia irregularitatis: uti inferius notabitur. ☜

VI. Irregularitas dicitur impedimentum *canonicum*, id est, Jure Canonico seu Ecclesiastico inductum. Cum enim jam per disciplinæ collapsionem eo deventum esset, ut etiam gravissimorum criminum rei post actam dignam de crimine pœnitentiam, & absolutionem a Sacerdote obtentam, ad sacros Ordines promoveri, aut eorum functionibus restitui possent, nullum amplius ratione criminum, aut defectuum videbatur post peractam pœnitentiam superesse impedimentum; visum itaque fuit, omne hujusmodi impedimentum adscribendum esse positivo Ecclesiæ Decreto; quo ipsa declarat, huic illive crimini aut defectui obnoxios *in perpetuum* a sacris Ordinibus, eorumve functionibus esse exclusos.

VII. Hinc ulterius pro regula invaluit, irregularitatem sive hujusmodi impedimentum non censeri contractum, nisi in casibus a jure expressis; quæ regula sat aperte probatur a Pontifice in *cap. 18. De Sent. Excommun. in VI.* ubi respondet Pontifex, quod *is, qui in Ecclesia sanguinis, aut seminis effusione polluta vel qui præsentibus majori excommunicatione nodatis scienter celebrare præsumpsit, licet in hoc temerarie agat, irregularitatis tamen laqueum non incurrat*: Adducta hac expressa ratione. *Cum id non sit expressum in jure*.

☞ Itaque si non ostendatur, jure positivo huic delicto, vel defectui irregularitas annexa; non debet hujus delicti reus se pro irregulari gerere, neque ut talis reputari. Si autem constet alicui delicto, vel defectui irregularitatem esse annexam, sed *dubium* sit, num quis simile delictum admiserit, eo casu propter *dubium* contractæ irregularitatis, tenetur se pro irregulari gerere; atque ab Ordinum susceptione, vel eorum functione, stante hoc dubio, abstinere, atque de hoc casu intelligi debere responsum Pontificis in cap. 12. de Homicidio, & in *cap. 5. De Cler. Excomm. minist.* asserit Franciscus de Roye in *instit. Juris Canon. l. 3. c. 16.*

Porro rationem suæ decisionis allegat Pontifex: *Quia in dubio oportet sequi partem tutiorem*.

Aliam insuper rationem conciliandi prædictos textus ex Fagnano adducam infra *cap. 7. num. 22. & 23.* ibidemque ex eodem Auctore notatum est, quam turpiter a regula in citatis Decretalibus assumpta, & probata ab Innocentio III. recesserint quidam Casuistæ ut suam de Probabilismo opinionem tuerentur contra evidentem a Pontificibus expressam regulam: quod *in dubiis semita sit tutior eligenda*.

Pro intellectu hujus regulæ, videri quoque possunt quæ conformiter ad reflexiones Prosperi Fagnani notavi, & exposui in Dissertatione ad hanc regulam, *in dubiis semita tutior est eligenda*, quæ integra habetur, inter Dissertationes post tertiam partem hujus operis editas. ☜

VIII. His per transennam dictis de semita tutiore in observanda irregularitate; constat hodie vix posse dubium moveri circa crimina; quæ irregularitatem pariunt; certa illa sunt, & determinata; quibus nimirum jus ipsum jam expresse annectit, neque ab uno ad alterum ob ejus forsan majorem, vel æqualem gravitatem argumentum duci potest, quandoquidem juxta modernam disciplinam, crimen non pariat irregularitatem, nisi id in jure sit expressum.

IX. Hinc ulterius infertur, quod si alicui crimini v. g. homicidio, aut mutilationi annexa sit *irregularitas*, hæc contracta non censeatur, nisi *reipsa* homicidium, vel mutilatio sit sequuta; tametsi adfuisse plena voluntas, & exterior conatus; cujus executio etiam casu quasi fortuito fuisset impedita.

X. Dictum fuit in descriptione: receptionem Ordinum, aut aliquem eorum usum *directe* impediens, eo quod irregularitas *primario ac directe* tendat ad impediendum receptionem, vel eorum usum impediendum.

Unde cum hodie Beneficia & Ordines, eorumque functiones sint plane disparata; neque Ordo supponat Beneficium; ipsumque Beneficium sine Ordinum usu haberi & retineri possit; etiam receptum est, irregularitatem, quamvis privet usu & exercitio Ordinum, non tamen privare Beneficio, nisi specialiter in jure fuerit expressum, quemadmodum de homicidio per Assassinos perpetrato decernitur in *cap. 1. De Homicidio in VI.*

XI. In antiquis quidem Canonibus, ubi de hoc impedimento agitur, tantum Ordinum, & eorum usus fit mentio; at notandum quod Beneficia juxta disciplinam illius temporis sacris Ordinibus essent necessario annexa. Nam recte advertit Franciscus De Roye loco citato, *cum olim Ordines & Beneficia simul omnino conferrentur, eadem irregularitas ad utrumque simul etiam præcludebat auditum*.

Postquam ergo Beneficia ab ipsis Ordinibus separari, atque eorum provisio ab ipsa Ordinatione sejungi cœpit; ipsaque disciplina, quæ utramque confundebat, jam esset oblitterata, cœpit quoque ipsa irregularitas ad solos Ordines restringi; eo quod Canones de solis Ordinibus loquerentur: atque ita tandem receptum est contra pristinam disciplinam, quod irregulares suis Beneficiis non censeantur privati, nec ab eorum functionibus suspensi, modo ab Ordinum functionibus abstineant.

XII. Deinde quia irregularitas *directe* ac primario tendit ad impediendum Ordinum susceptionem, aut eorum usum; ideo species *censuræ* non reputatur. Quia licet Censura etiam impediat Ordinum susceptionem & usum; non tamen *directe* ac *primario* ad hoc infligitur; nec directus ac primarius est hic Censurarum effectus, sed duntaxat indirectus & per consequentiam: verb. g. Censura impedit Ordinum functiones quatenus sunt communicatio quædam fidelium, ut *excommunicatio*: aut quatenus sunt officia quædam Ecclesiastica; hoc est, a personis Ecclesiasticis exercenda, ut *suspensio*: aut quatenus sunt usus Sacramentorum, ut *interdictum*: at sola irregularitas *directe* eas impedit, quatenus illæ functiones specialiter spectant ad exercitium Ordinum.

XIII. Denique dicitur in descriptione irregularitatis, *etiam post pœnitentiam*; quia proprium est irregularitati, etiam ex crimine contractæ, quod crimine per pœnitentiam remisso, nihilominus maneat irregularitas, impediens Ordinum susceptionem aut eorum usum.

XIV. Id conforme est pristinæ disciplinæ. Licet enim crederent Patres, graviora quoque crimina per pœnitentiam deleri; atque post remissionem peccatores ad justitiam redire, & sine crimine esse; nequaquam tamen credebant, eos qui hujusmodi crimina commiserant, mox a peracta pœnitentia, & obtenta reconciliatione, dici posse *irreprehensibile* & *sine crimine* ad sensum Apostoli requirentis, ut Ordinandus in Episcopum sit *irreprensibilis* & *sine crimine*.

Quod ergo irregularitas maneat, etiam postquam crimina, ex quibus hæc orta est, per pœnitentiam sunt deleta; atque ipse reus ratione commissorum criminum impediatur ad Sacros Ordines ascendere, aut in illis ministrare, pristinæ disciplinæ reliquiæ sunt, uti infra *c. 6.* latius ostendetur.

XV. Neque tantum ob crimina incurritur irregularitas; sed ob defectus quosdam tum corporis tum mentis ea contrahitur: licet hi defectus ex nulla culpa contracti sint, neque ullam in subjecto culpam arguant: eo quod defectus illi vel naturale impedimentum Ordinum executioni ponant, vel aliquam indecentiam annexam habeant, ob quam Ecclesia non judicat passim hujusmodi defectuosos ad Ecclesiastica ministeria admittendos.

XVI. Sive autem ex defecto, sive ex crimine oriatur irregularitas, semper parit impedimentum ad Ordines suscipiendos, aut in susceptis ministrandum; neque illud impedimentum per pœnitentiam, sed nonnisi per dispensationem ordinarie & proprie tollitur.

XVII. Duplex igitur est irregularitas, altera ex defectu, altera ex crimine orta; & utraque varias sub se species complectens: præcipuas magisque hodie usitatas duntaxat proponam, ac primum quæ ex defectu, dein quæ ex crimine oriuntur.

C A P U T II.

De Irregularitate ex Bigamia.

1 *Apostolus vult Episcopum & Diaconum esse* unius uxoris virum.
2 *Quis sit sensus Apostoli?*
3 *Quare Apostolus voluerit Episcopum esse* unius *uxoris virum?*
4 *Secundæ nuptiæ nunquam reprobatæ: licet eas contrahentibus subinde pœnitentia fuerit imposita.*

5 *Pa-*

5 *Patres Græci Bigamum non putarunt, qui ante Baptismum plures habuit uxores; & quare?*
6 *Irregularitatem ex nuptiis cum vidua, unde desumerent Patres Græci?*
7 *S. Hieronymus Græcis consentiens.*
8 *Innocentius I. aliam rationem hujus irregularitatis esse credidit.*
9 *Augustinus Innocentio consentit; & uterque credidit Bigamiam ex nuptiis ante Baptismum contractis oriri; & quare?*
10 *S. Augustinus non in ratione morali, sed mystica hanc irregularitatem fundavit; & quæ hæc ratio?*
11 *Eadem probavit Sanctus Leo.*
12 *Exponitur quomodo in defectu Sacramenti hæc Bigamia ex sententia S. Augustini consistat.*
13 *Fundamentum irregularitatis ab Augustino assignatum sensim ubique receptum.*
14 *Sententiam Augustini fusius expressit, & probavit Innocentius III.*
15 *Bigamus hodie habetur, qui duas successive cognovit uxores, quamvis* ante *Baptismum.*
16 *An extra hunc* vera *detur Bigamia, incertum est.*
17 *Datur Bigamia* interpretativa *æquivalens* veræ *Bigamiæ.*
18 *Talis est Bigamia orta ex* iteratis *nuptiis* nulliter *contractis a constitutis in Ordine Sacro.*
19 *Similis est Bigamia ex nuptiis invalidis cum* vidua.
20 *Similis Bigamia oritur ex Matrimonio cum unica, sed ab alio prius corrupta; at hodie in usu non est.*
21 *Contrahens* valide *cum vidua quoad effectus Juris est* verus *Bigamus.*
22 *Olim Bigami tantum a Sacris Ordinibus excludebantur.*
23 *Hodie ab omni Ordine, etiam prima Tonsura excluduntur.*
24 *Id quoque obtinet in Bigamo ex nuptiis cum vidua: nec ad ullum ministerium Ecclesiasticum admittuntur Bigami.*
25 *Bigami etiam a ministerio quorumcumque Ordinum ante susceptorum suspenduntur.*
26 *Episcopus hodie nec cum Bigamo* interpretativo *dispensare potest.*
27 *Nequidem ad minores Ordines, aut Beneficia simplicia.*
28 *Quare potius cum criminosis, quam cum Bigamis liceat Episcopis dispensare?*
29 *Disciplina hodierna circa Bigamos est rigidior, quam pristina erat.*
30 *Olim facilius cum Bigamis, quam cum criminosis dispensatum fuisse, præsertim ex sententia Græcorum.*
31 *Quid sit Bigamia similitudinaria, & unde dicta.*
32 *Antiquis Patribus incognita: nec recentiores Canonistæ de ea conveniunt.*

I. APOSTOLUS in prima sua Epistola ad Timotheum c. 3. describens qualitates in Episcopis ac Diaconis necessarias, inter alia dicit: *Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum*. Deinde de Diaconis loquens: *Diaconi sint unius uxoris viri*. Et rursus in Epistola ad Titum c. 1. præcipiens Tito, ut constituat per civitates Presbyteros, ait: *Si quis sine crimine est, unius uxoris vir*.

II. Verus ac genuinus sensus hujus Apostolici præcepti verbis allegatis expressi, est: *Oportere Episcopum esse unius uxoris virum*, id est, oportere ut si uxorem habeat aut habuerit, non tamen secundam acceperit, sed *unam* tantum, sive eam habuerit, sive adhuc habeat. Sic enim & paulo post vult, *eum filios habere subditos cum omni castitate*, id est, si filios habeat, ut subditi sint: ita Estius in Commentario ad cit. verb. Epist. ad Timotheum; eumque sensum a plerisque Patribus traditum esse ibidem notat, multisque ostendit hunc sensum esse menti & textui Apostoli conformem; una advertens, quod propter hanc Apostolicam hoc sensu intellectam sententiam, Ecclesia *Bigamos* a sacris Ordinibus semper excluserit; *Bigamos* utique intelligens eos, qui, priore uxore mortua, duxissent secundam.

III. Si ipsum Apostoli contextum, sive in Epistola ad Timotheum, sive in ea ad Titum propius expendamus, apparebit, Apostolum hic præcipue præ oculis habuisse incontinentiam seu ejus suspicionem: hancque tamquam fundamentum hujus irregularitatis considerasse. Dum enim scribens ad Timotheum, dicit: *Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum*, quid aliud intendit, nisi exprimere vitia, a quibus immunem volebat Episcopum; & virtutes quibus eum instructum oporteret? Idem vult eum de Diaconis loquitur. Describens enim virtutes Diaconis necessarias, & vitia, a quibus eos immunes esse oporteat, inter alia addit: *Diaconi unius sint uxoris viri: qui filiis suis bene præsint, & suis domibus*.

Nec id obscurius expressit in Epistola ad Titum, ubi exponens quis in Episcopum ordinandus, sit, ait: *Si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos*, c. 1. v. 6.

Nonne hic liquet, scopum Apostoli fuisse, omne crimen, & criminis præsertim incontinentiæ seu luxuriæ suspicionem ab ordinando Episcopo removere? adeo ut & a filiis remotam voluerit luxuriæ accusationem; ne filiorum luxuria patrem in suspicionem adducat.

Et quia non tantum ab Episcopis aut Diaconis incontinentiæ omnis vel levis suspicio abesse debeat; sed & a fœminis, quæ in ministerium Ecclesiæ eligebantur, ideo & hanc conditionem in Vidua eligenda requirit. *Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor, in operibus bonis testimonium habens, &c.* 1. ad Timoth. 5.

Unde ad verba Apostoli reflectens S. Chrysostomus *homilia* 2. *in Epistolam ad Titum*, ait, *Castigat hoc ipso etiam* impudicos, *dum non eos permittit post* secundas *nuptias ad Ecclesiæ regimen, dignitatemque Pastoris assumi*.

Eadem fere fuit omnium Græcorum Patrum sententia; quibus & nonnulli e Latinis consensere, ut mox ex verbis eorum citandis apparebit.

IV. Quamvis enim tam Græci, quam Latini Patres secundas nuptias nunquam crediderint illicitas, persuasum nihilominus iis erat, quod tam viri quam mulieres nuptias iterantes, insolita ac immoderata in luxuriam libidine ferrentur, aut ut minus illius suspicionem non levem ingererent.

Hinc Digamis sive nuptias iterantibus jam pridem pœnitentiam Canonicam impositam, præsertim apud Græcos legimus.

Synodus Neocæsariensis *Canon.* 3. *De his qui in plures nuptias inciderunt, tempus quidem præstitutum manifestum est, sed conversatio eorum, & fides tempus abbreviat.*

Priorem Canonis partem exhibet Gratianus *causa* 31. q. 1. *Can.* 8. his verbis: *Qui frequenter uxores ducunt, & de his, quæ sæpius nubunt, tempus quidem* pœnitentiæ *his manifestum constitutum est: sed conversatio, & fides eorum tempus abbreviat.*

Hæc lectio sat innuit, hic de veris Bigamis, id est, qui successive plures duxerunt legitimas uxores, agi, quemadmodum & de his agit *Canon* 7. ejusdem Synodi, statuens: *Ne Presbyter in nuptiis ejus, qui Digamus efficitur, convivetur. Cum enim requirat* pœnitentiam *Digamus, qui erit Presbyter, qui eo quod sit convivio acceptus, nuptiis assentiatur?* Hoc est (ait Zonaras ad hunc Canonem) *qui fieri potest, ut* pœnam *a Digamo exigere non pudor sit ei, qui Digami factum a se non improbari, cum nuptiis secundis ipse interfuerit, satis ostendit.*

His Canonibus de veris Bigamis seu Digamis agi, uno consensu docent Græci Canonum Commentatores; ipseque Baronius fatetur ad *ann.* 313. *n.* 91. agnoscens Bigamis *pœnitentiam* aliquam impositam fuisse: *Non quod* (ait) *secundum Matrimonium contrahendo peccent, sed quod suam ipsi* incontinentiam *manifestent; & Bigamiam, quæ in humanæ infirmitatis remedium instituta est*, licentius *usurpent*.

V. Græci itaque hanc rationem moralem, nimirum incontinentiam ejusve suspicionem, tanquam fundamentum hujus irregularitatis statuebant; atque inde tanquam consequens ulterius inferebant, Matrimonium in ipsa gentilitate, sive ante susceptum Baptismum contractum, non ponere hanc irregularitatem; eumque ad sensum Apostoli habendum *unius uxoris* virum, qui post Baptismum *unam duntaxat* habuit, licet alteram ante Baptismum habuisset: eo quod per Baptismum omnis macula contracta deleatur: atque e veteri novus homo regeneretur.

Canon 16. Apostolorum ita habet: *Qui* post sanctum Baptismum duobus *conjugiis fuerit implicitus, vel habuerit concubinam, non potest esse Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex numero Sacerdotali.*

Duo ex hoc Canone habemus, Primum, quod irregularitatis fundamentum non obscure in ipsam incontinentiam seu ejus suspicionem reponat; cum eum, qui duobus conjugiis implicitus fuit, conferat cum habente concubinam.

Ulterius, cum tantum eum irregularem pronuntiet, qui *post sanctum Baptismum* duobus conjugiis implicitus fuit, sat innuit, conjugii *ante* Baptismum contracti rationem habendam non esse: quod & Balsamon annotavit, dicens: *Eum, qui* post sanctum Baptismum *Digamus fuerit, vel fornicatus sit prohibet Canon fieri Episcopum, vel Sacerdotale quidpiam exercere. Quæ enim* ante Baptismum *admissa sunt omnia generis peccata prætermittit, cum factus sit* novum opus *sola gratia Sancti Spiritus.*

Idem notat Zonaras scribens: *Divinum Lavacrum sancti Baptismatis* omnes *credimus abluere* sordes *ipsis Baptizatis illitas ante Baptismum, nullumque peccatum, quod ante Baptismum ab aliquo fuerit patratum proibet ad Sacerdotium promoveri Baptizatum. Quod si post Baptismum scortatus fuerit, aut nuptiis duplicibus adhæserit, indignus qualicumque Sacerdotio judicatur.*

VI. Græci itaque hujus irregularitatis rationem desumentes ex incontinentia, ejusque suspicione; irregularitatem quoque provenientem ex conjugio *cum vidua* desumendam crediderunt ex incontinentia ejusve suspicione, nimirum ipsius mulieris nuptias iterantis, quam per mulierem in maritum aliquo modo redundare supponebant.

Unde hanc irregularitatem non fundebant in his Apostoli verbis, *unius uxoris vir*; sed potius in his quæ idem Apostolus subjungit: *Filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ.* Ep. ad Tit. c. 1.

Licet enim peccata filiorum non imputentur parentibus in culpam, si ipsi in iis dissimulandis, aut fovendis nullam culpam habuerint, tamen (ut notat S. Hieronymus in citata verba Apostoli) tam sanctum nomen Sacerdotii est, *ut nobis etiam ea, quæ extra nos sunt posita, reputentur, non quod propter vitia nostra Episcopi non fiamus, sed quod propter filiorum incontinentiam ab hoc gradu arcendi simus. Qua enim libertate possumus alienos filios corripere, & docere, quæ recta sunt, cum nobis statim possit, qui fuerit correptus, ingerere,* ante doce filios tuos .... *Non itaque justus polluitur ex filiorum vitiis, sed libertas ab Apostolo Ecclesiæ principe reservatur, quod talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos reprehendere.*

Itaque sicuti Apostolus incontinentiam liberorum credidit redundare in Patrem; atque libertatem adimere reprehendi incontinentes, & docendi, quæ recta sunt, eadem ratione uxoris maculam, suspicionemve incontinentiæ cum eodem effectu redundare in maritum; atque maritum ad Sacerdotium irregularem reddere existimarunt.

Hanc creditam fuisse fundamentalem hujus irregularitatis rationem, sat aperte indicat *Can.* 18. Apostolorum: *Qui viduam accepit* (a), *vel ejectam, vel meretricem, vel servam, vel mimam*

(a) *Qui viduam accepit*. ἢ χήραν λαβὼν. Hic Canon lege Mosaica fundatus videtur, qua Sacerdotibus proibetur, ne viduam, nec dimissam, nec profanam, nec meretricem ducant, sed puram Virginem Levit. *cap.* 21. *vers.* 13. & 14

nam seu scenicam, non potest esse Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex numero Sacerdotali.

Hunc Canonem commentatus Balsamon, ait: „ Nota præsentem Canonem: vult enim non solum eum, qui est sacratus, esse modestum, & continentem, sed etiam ejus conjugem, & ideo mulieres, quæ hic comprehenduntur, prohibuit cum sacratis hominibus Matrimonio jungi, utpote quod eas continenter vivere non credatur, propter earum sordes, & improbitatem.

VII. S. Hieronymus multo tempore apud Græcos versatus, & eorum principiis instructus, in hoc quoque articulo Græcis adhæsit; atque irregularitatem Bigamiæ in hac morali ratione fundatam crediderit. Unde in Epistolam ad Titum scribit. *Quod autem ait*, unius uxoris vir, *sic intelligere debemus, ut non omnem monogamum digamo putemus esse meliorem, sed quod is possit ad monogamiam, & continentiam cohortari, qui sui exemplum præferat in docendo.* Quasi diceret, ideo vult Apostolus, ut Episcopus sit *unius uxoris vir*, ne alias non possit ad continentiam cohortari, qui iteratione nuptiarum, ipse non sat præferat continentiæ exemplum.

Huic mox conformiter ad Græcorum sententiam dicit: „ Multi superstitiosius magis, quam verius, etiam eos, qui cum *Gentiles* fuerint, & unam uxorem habuerint, qua mista, *post* Baptismum Christi alteram duxerint, putant in Sacerdotio non legendos; cum utique, si hoc observandum sit, illi magis ab Episcopatu arceri debeant, qui vagam per meretrices ante exercentes libidinem, unam regenerati uxorem acceperint, & multo detestabilius sit fornicatum esse cum pluribus, quam Digamum reperiri, quia in alio infelicitas Matrimonii est, in alio ad peccandum prona lascivia.

Idem fusius adstruit, & contrarium sustinentes acerrime perstringit in *Epist.* 83. ad Oceanum, atque inter alia hanc format conclusionem: „ Si Baptismus novum hominem facit, & ex toto novum creat, nihilque in eo veteris hominis reservatur, non potest novo imputari, quod in veteri quondam fuit „. Sententia Hieronymi refertur apud Gratianum *Dist.* 26. *Can.* 1. & *Caus.* 28. *qu.* 3. *Can.* 1.

VIII. Patres Latini plerique attendentes licitum secundarum nuptiarum usum, nec ita ad incontinentiæ suspicionem eisdem annexam reflectentes: crediderunt ab Apostolo in hoc præcepto non incontinentiam, sed ipsam nuptiarum iterationem simpliciter fuisse consideratam.

Innocentius I. in *Epistola* ad Victricium Episcopum Rothomagensem *cap.* 6. postquam dixit Clericum non esse ordinandum qui secundam duxit uxorem, subjicit: „ Ac ne ab aliquibus existimetur, ante Baptismum, si forte quis accepit uxorem, & ea de sæculo recedente, alteram duxerit, in Baptismo esse dimissum, satis errat a regula, quia in Baptismo peccata remittuntur, non acceptarum uxorum numerus abolettir.

Hæc satis ostendunt, Innocentio visum fuisse, irregularitatem simpliciter ex plurali uxorum numero esse desumendam; atque ei sufficisse, ut quis revera habeatur Bigamus, si probetur, ductam ante Baptismum fuisse veram uxorem.

IX. Eamdem sententiam amplexus est S. Augustinus, libro *De bono conjugali cap.* 18. *Propterea Sacramentum nuptiarum temporis nostri, sic ad unum maritum (ait) & unam uxorem redactum est, ut Dispensatorem Ecclesiæ non liceat ordinari, nisi* unius xoris virum. *Quod acutius intellexerunt, qui nec eum, qui Catechumenus, vel Paganus habuerit alteram* (a), *ordinandum esse censuerunt*: *Rationem addit*: De Sacramento enim agitur, non de peccato; nam in Baptismo peccata omnia dimittuntur. *Sed qui dixit: Si acceperis uxorem non peccasti, & si nupserit, non peccavit, & quod vult faciat, non peccat, si nubat; satis declaravit, nuptias nullum esse peccatum: Propter Sacramenti sanctitatem sicuti fœmina etiamsi catechumena fuerit vitiata, non potest post Baptismum inter Dei virgines consecrari; ita non absurde visum, eum, qui excessit uxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commisisse; sed* normam *quamdam* Sacramenti *amisisse; non ad vitæ bonæ meritum, sed ad Ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessariam.*

X. Hic videmus, Augustinum hanc irregularitatem non in aliquam incontinentiæ labem refudisse, sed in quemdam Sacramenti defectum; eo quod contrahens secundas nuptias *quamdam Sacramenti normam amisisse*, visus sit.

Quæ sit hæc *Sacramenti norma*, dein subjicit: „ Ac per hoc sicut plures uxores antiquorum Patrum significaverunt futuras nostras ex omnibus gentibus Ecclesias *uni* viro subditas Christo, ita noster Antistes unius uxoris vir significat ex omnibus gentibus *unitatem* uni viro subditam Christo: quæ tunc perficietur, cum revelaverit occulta tenebrarum, & manifestaverit cogitationes cordis, ut tunc laus sit unicuique a Deo. Nunc sunt manifestæ, sunt latentea dissensiones, etiam salva charitate, inter eos, qui unum, & in uno futuri sunt: quæ tunc utique nullæ erunt. Sicut ergo Sacramentum pluralium nuptiarum illius temporis significavit multitudinem futuram Deo subjectam in terrenis omnibus gentibus: sic Sacramentum nuptiarum singularum nostri temporis significat unitatem omnium nostrum subjectam Deo futuram in una cœlesti civitate.

XI. Mysticam hanc Augustini rationem non obscure probavit S. Leo *Epistola* 1. *cap.* 3. editionis Quenellianæ; inter rationes præcepti Apostolici, de non ordinando Episcopo, nisi fuerit *unius uxoris vir*, adducens hanc: quod si in Sacerdotibus etiam in veteri Testamento figurabatur *Christi, & Ecclesiæ* spirituale conjugium, illud vel magis servandum in novo.

XII. Cum enim secundæ nuptiæ hanc perfectam unitatem Christi cum Ecclesia, tanquam unici cum unica immaculata sponsa repræsentare nequeant; utpote non *unius* cum *unica* immaculata sposa, videtur Sacramentum secundarum nuptiarum aliquem defectum pati, seu quamdam *Sacramenti normam amisisse*; nimirum vim repræsentativam *illius* conjunctionis, seu conjugii spiritalis Christi cum Ecclesia.

In hoc ergo defectu hanc irregularitatem positam esse credidit Augustinus; indecens existimans, ut is esset Sacramentorum dispensator, qui ipse in suscepto Sacramento defectum patiebatur.

XIII. Hæc irregularitatis fundamentalis ratio a tanto Doctore proposita, sensim ita invaluit, tantoque, præsertim in Ecclesia Latina, applausu recepta est, ut nequaquam dubitatum sit, quin hinc omnis Bigamiæ irregularitas esset desumenda; atque ratio illa moralis ab incontinentia ejusve suspicione, quasi ad hanc irregularitatem impertinens, neglecta quodammodo fuerit; nullaque tandem reputata vera, & proprie dicta Bigamia, nisi quando vere defectus hic Sacramenti occurrit.

XIV. Hanc sententiam expressit Cœlestinus III. in *cap.* 5. *tit. De Bigamis non ordinandis*. Consultus enim a Metensi Episcopo, an is, qui mulierem ab alio ductam, sed nondum cognitam Matrimonialiter sibi copulavit, valeat ad Sacerdotium promoveri, ita respondit: *Quod cum duo sint in conjugio, videlicet consensus animorum, & commixtio corporum, quorum alterum significat charitatem, quæ consistit in spiritu inter Deum, & justam animam, ad quod pertinet illud quod dicit Apostolus* 1. *Cor. cap.* 6. Qui adhæret Deo, unus spiritus est cum eo; *Reliquum vero designat conformitatem, quæ consistit in carne inter Christum, & Ecclesiam, ad quod pertinet illud quod Joannes Evangelista testatur cap.* 1. Verbum caro factum est, & habitavit in nobis; *profecto conjugium illud, quod non est commixtione corporum consummatum, non pertinet ad illud conjugium designandum, quod inter Christum, & Ecclesiam per Incarnationis mysterium est contractum, juxta quod Paulus exponens illud, quod dixerat Protoplastus Gen. cap.* 2. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro a carne mea, & propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: *statim subjungit, Eph. cap.* 5. hoc autem dico magnum Sacramentum in Christo, & Ecclesia. *Cum ergo propter Sacramenti defectum inhibitum sit, ne Digamus, aut maritus viduæ præsumat ad sacros Ordines promoveri, quoniam nec illa est unica unici, nec iste unus unius: profecto ubi desicit inter hujusmodi conjuges commixtio corporum, non deest hujusmodi signaculum Sacramenti. Unde is, qui mulierem ab alio viro ductam, sed minime cognitam duxit uxorem: quia nec illa, nec ipse carnem suam divisit in plures, propter hoc impediri non debet, quin possit ad Sacerdotium promoveri.*

XV. In hoc itaque hodie Canonistæ conveniunt, veram ac proprie dictam Bigamiam esse, cum quis diversis temporibus successive habuit, & cognovit duas legitimas uxores, etiam prius non corruptas, quamvis utramque vel alteram habuerit ante Baptismum; ita Fagnanus ad *cap. Nuper a nobis*, *tit. De Bigamis non ordinandis num.* 3.

XVI An extra hunc casum contrahatur *vere*, ac *proprie* dicta Bigamia, inter Canonistas non convenit; eo quod hoc solo casu vere, ac proprie Sacramentum cum prædicto defectu contractum videatur, & sic contrahens *Bigamus*, idest, duarum uxorum vir proprie dici queat.

XVII. Quidquid sit, hoc constat, aliquos tanquam Bigamos repelli, & pro Bigamis reputari, qui tamen *vere* Bigami non sunt; sed duntaxat juris interpretatione pro talibus habentur; diciturque hæc Bigamia communiter *interpretativa*.

XVIII. Hujusmodi Bigami *interpretativi* omnium consensu reputantur Clerici, qui in Sacris Ordinibus constituti, more nuptiali secundas in contubernium sibi mulierculas adjunxerunt; cum quibus an dispensare posset, consulit Innocentium III. Episcopus Ratisbonensis, cui respondet Pontifex, articulum illum difficultate non carere, ac propositis in utraque parte argumentis, tandem resolvit: *Nos autem in hac quæstione tibi respondemus, quod cum hujuscemodi Clericis, qui quantum in ipsis fuit, secundas mulieres sibi Matrimonialiter conjunxerunt, tanquam cum Bigamis non liceat dispensari, licet in veritate Bigami non existant, non propter Sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto.* Responsum Pontificis habetur in *cap.* 4. *tit. De Bigamis non ordinandis*; ad cujus elucidationem merito legitur integra Epistola, quæ est 66. *lib.* 2. editionis Baluzii; ibi ipse casus, prout supra est expressus, refertur; qui in ipsa Decretali est omissus, & pro Ratisbonensi legitur *Vratizlaviensi*.

XIX. Similiter convenit inter omnes Bigamiam *interpretativam* duntaxat incurri, si quis *invalide* cum *vidua* contraxerit, juxta responsum ejusdem Pontificis in *cap.* 6. *tit. eod.* ubi decidit, quod Subdiaconus qui de facto duxit *viduam* in uxorem, *profecto Bigamus non existit; sed nec viduæ potest in* veritate *dici maritus, cum inter ipsum, & illam non fuerit vinculum maritale contractum: cum eo tamen (ait) contra doctrinam Apostoli, tanquam cum marito viduæ dispensare non licet*

(a) Superius num. 5. D. Van-Espen observavit apud Græcos irregularem eum duntaxat habitum fuisse, qui post Baptismum duobus conjugiis implicatus fuit, nec conjugii ante Baptismum contracti rationem esse habendam, et num. 9. in Ecclesia Latina et distinctio admissa non erat tempore S. Augustini: nec deinceps accepta videtur, ut claret ex Fagnano, quem Auctor noster inferius num. 15. citavit. Quapropter Latinis persuasum fuit eum esse bigamum, qui successive primum, & secundum iniit Matrimonium, quamvis ante Baptismum primas contraxerit nuptias.

non propter Sacramenti defectum, sed affectum intentionis cum opere subjecto.

Hæc ratio cum etiam obtineat in nuptiis quibuscumque cum impedimento *dirimente* initis, decasio quoque eadem obtinere debet; unde & in his Bigamiam *interpretativa* intervenire communiter tradunt Canonistæ, & probat Fagnanus loco cit. *n.* 43.

XX. Similis Bigamia contrahitur, si quis contrahat; & consumet matrimonium cum *unica*, sed prius ad alio licet extra Matrimonium, *cognita*, *Can.* 2. *Dist.* 33. At monet Vir Eruditus Janus a Costa Antecessor Aurelianensis in Summario ad titulum *De Bigamis*: „ Quod quamvis meretricem quis duxerit, vix ex novo „ iure definire possimus, maritum contrahere irregularitatem.

XXI. Illud a Canonistis controvertitur, num contrahens *valide* Matrimonium cum *vidua*, censendus sit *verus* Bigamus, an vero duntaxat *interpretativus*; eo quod revera non videatur *plurium uxorum* maritus, neque plures carnem divisisse; nihilominus *verum* esse Bigamum, post alios citatos pluribus probat Fagnanus loco allegato *n.* 12. & sequentibus.

Sed an *verus*, an *interpretativus* Bigamus sit dicendus, parum videtur referre: cum satis constet, illum, qui matrimonium contraxit cum vidua, hodie æque quoad omnes juris effectus haberi pro Bigamo; ac illum, qui successive duas habuit uxores.

XXII. Olim Bigami etiam *veri*, tantum a *Sacris* Ordinibus exclusi videntur; eo quod Apostolus non nisi de Episcopis (sub quibus & Presbyteri comprehenduntur) & Diaconis loqueretur.

Et quidem in *Can.* 3. Concilii Toletani I. relato apud Gratianum *Dist.* 34. *Can.* 18. legitur: „ Lector si *viduam* alterius uxorem „ acceperit, in Lectoratu maneat, aut si forte necessitas fuerit, „ Subdiaconus fiat, nihil autem supra. Similiter & si Bigamus „ fuerit „. Tunc enim temporis Subdiaconatus necdum inter Or„ dines Sacros numerabatur, uti *p.* 1. *tit.* 1. *c.* 4. notatum est.

XXIII. Concilium Lugdunense sub Gregorio X. edidit Decretum relatum in *cap. Unico de Bigamis in VI.* quo declarat, *Bigamos omni privilegio Clericali esse nudatos, & coercitioni fori sæcularis addictos: Consuetudine contraria non obstante.* Additque: *Ipsis quoque sub anatemate prohibemus deferre Tonsuram vel habitum Clericalem.*

XXIV. Dicit autem Concilium: *Altercationis antiquæ dubium præsentis declarationis oraculo decidentes.*

Notat vero Glossographus *altercationem* Doctorum fuisse super *Can. Quisquis Dist.* 84. ubi ex Epistola Siricii Papæ refertur: „ Quisquis Clericus aut viduam, aut certe secundam uxorem du„ xerit, omni Ecclesiasticæ dignitatis privilegio mox *nudetur*, „ Laica sibi tantum communione concessa. Et per illud *nudetur* videbatur non esse privatus, sed *privandus*: præsens ergo „ Constitutio declarat hoc „: Ita ille.

Quia ergo Canon *Quisquis* loquitur tam de eo, qui *viduam* quam qui binas successive uxores duxit, etiam Constitutio pro illius declaratione edita, de utrisque intelligi debet; & ita hodie obtinet. Tam enim maritus viduæ, quam duarum successive uxorum, omni privilegio Clericali censetur nudatus.

Neque hodierna disciplina Bigamum etiam ob contractum Matrimonium cum *vidua*, ad ullum Ordinem vel Minorem, ejusve functiones, ullumve Beneficium Ecclesiasticum admittit; immo nec ad ulla quantumvis infima Ecclesiæ ministeria eos admittendos fat insinuat Synodus Tridentina *Sess.* 23. *cap.* 17. *de Reform.* Permittens enim, quod si ministeriis quatuor Ordinum Minorum exercendis Clerici cælibes præsto non erunt; suffici possint etiam conjugati vitæ probatæ, addit hanc cautionem, *dummodo non Bigami*; quo ostendit, etiam nec ad horum Ordinum exercitia Bigamos esse admittendos, quemadmodum & Synodi Belgicæ, tametsi conjugatos in Custodes Ecclesiarum Parochialium admittant, *Bigamos* tamen excludunt; uti supra *part.* 1. *tit.* 4. *cap.* 2. notatum est.

XXV. Immo non tantum juxta modernam disciplinam Bigami ab Ordinibus excluduntur, sed & *Ordinatores eorum, potestate & officio ordinandi; & Ordinati si ad sacros Ordines fuerint promoti, eis ideo sunt privandi, quia in Bigamis contra Apostolum dispensare non licet, ut debeant ad sacros Ordines promoveri, vel in eis, si promoti fuerint, remanere. Ita respondit Pontifex in* cap. 2. tit. de Bigamis non ordinandis.

Hinc habemus, Bigamum non tantum ab Ordinibus suscipiendis repelli, sed etiam prohiberi in susceptis ministrare.

XXVI. Ulterius uno consensu hinc concludunt Canonistæ Episcopum non posse dispensare cum Bigamo nequidem ut in Ordine Sacro jam suscepto ministret quod & in Bigamia *interpretativa* (ut si Subdiaconus nulliter contrahat Matrimonium cum vidua) obtinere deciditur in *c. final. tit. eod.*

XXVII. Quin communis est Canonistarum opinio, quam sequitur, & pluribus adstruere conatur Fagnanus ad *cap. Super eo tit. De Bigamis non ordinandis*, Episcopum cum Bigamo nequidem ad minores Ordines aut simplicia Beneficia dispensare posse; atque ita declarasse Sixtum V. refert ib. *n.* 46. Idque præcipue eo fundamento, quod Episcopis contra Apostolum dispensare non liceat.

XXVIII. Verum idem Apostolus etiam prohibet *criminosos* in Episcopos, & Diaconos assumi; & tamen Episcopis licet cum *criminosis* dispensare; quemadmodum expresse respondit Innocentius III. in *cap.* 6. *tit. De Bigamis non ordinandis*, circa Sacerdotem in fornicationem prolapsum; ideoque pari & fortiori ratione, videtur Episcopis concedenda dispensandi facultas cum Bigamo: quia minus inordinatum apparet, Bigamum, qui contrahendo secundas nuptias non peccavit, quam prolapsum in fornicationem ad Ordines promoveri.

XXIX. Huic argumento cum Glossa respondet Fagnanus loco citato *numero* 9. & 10. *Criminosus post peractam pœnitentiam restitutus videtur in pristinum statum, & incipit esse, quod non fuit, cap.* Ferrum, *cap.* Ponderet, & *cap.* Domino sancto, 50. dist. & *ideo cum talibus dispensatur. Sed Bigamus non prohibetur promoveri propter crimen, seu propter Sacramenti defectum, ut in cap.* Debitum, intra eodem, C. Acutius, 26. Dist. *quia carnem suam divisit in plures ab unitate recedendo, & hoc Sacramentum amplius restitui non potest per aliquam satisfactionem, cum non sit crimen: & ita aliud consideravit Apostolus, cum dixit non Bigamum: & aliud consideravit, dum dixit, non criminosum.*

☞ XXX. Verum num hæc ratio sat fundata sit, si verus sensus Apostoli attendatur, non sine fundamento ambigitur.

Uti enim in textu probatum est, Apostolus, dum dixit: Episcopus eligatur *unius uxoris vir*, intendit, ut omnis vel levis incontinentiæ suspicio ab eo, qui ordinandus esset in Episcopum, abesset.

Quis vero dubitet, hanc incontinentiæ suspicionem majorem esse in eo, qui publice in crimen carnis est prolapsus, quam qui duas successive uxores duxit: atque facilius suspicionem incontinentiæ purgandam in simili Bigamo, quam in hujusmodi prolapso.

Hinc admodum verisimile est, pristinos Patres, præsertim Græcos, potius dispensaturos fuisse cum Bigamo, quam cum simili criminoso, sive in crimen carnis prolapso. Interim illud indubitatum mentem Ecclesiæ esse, ut Ordinandus ab omni incontinentiæ suspicione sit liber.

XXXI. An antiqui Patres cum Bigamis similitudinariis dispensaverint, prius examinandum est, quam definiendum. Bigamia similitudinaria nomen suum mutuavit a similitudine quadam intercedente inter Matrimonium carnale, & Matrimonium spirituale, quod per solemnis voti professionem contrahi dicitur inter virginem voventem se Christo, & ipsum Christum; atque ita attentans Matrimonium carnale cum simili virginitatis voto obstricta, videtur Matrimonium attentare cum ea, quæ spiritualiter Christo nupserat; & si ipsi Monachi, vel Presbyteri voto solemni obstricti cum virgine Matrimonium carnale attentarent, iterare nuptias quommodo viderentur, ideoque quadam similitudine deducta a carnali Matrimonio, Bigami similitudinari dicti fuere.

Hanc bigamiam similitudinariam Canonistæ desumpsisse videntur ex *Canone* 24. *caus.* 27. *quæst.* 1. ubi refertur Canon 18. Synodi Ancyranæ ex versione Isidori, diciturque; quotquot virginitatem pollicitam prævaricatæ sunt, professione contempta, inter Bigamos, id est, qui ad secundas nuptias transierunt, haberi debebunt.

Unde & notat Glossa, quod repellantur ab Ordine sicut Bigami.

Verum merito dubitari potest, utrum Patres Synodi Ancyranæ hoc Canone intenderint, voventes, & suum votum violantes quasi Bigamos, ad effectum irregularitatis haberi.

Si enim Canonis verba juxta temporis illius disciplinam expendantur, verisimilius apparebit similes voventes ad classes Bigamorum rejici, in ordine ad pœnitentiam subeundam per Canones veris Bigamis, sive nuptias iterantibus injunctam; quod & aperte indicat versio Græcorum hujus Canonis (cui congruit versio Gentiani Herveti) quæ habet: *Quicumque virginitatem profitentes professionem suam irritam reddunt, ii Bigamorum definitionem impleant*, Quibus verbis non aliud significari videtur, quam quod similes votifragi teneantur definitionem, sive tempus pœnitentiæ definitum & Bigamis præfixum adimplere.

Hinc Theodorus Balsamon in Commentario Canonum hujus Synodi, ita hunc Canonem interpretatur: „ Eos, qui suam Deo profes„ sionem, votumque de virginitate servanda irritum reddunt, Pa„ tres Bigamorum definitioni, hoc est, pœnæ subjiciunt.

In eundem sensum hunc Canonem commentatus est Zonaras; additque; Definitionis enim nomine Canonem, & Constitutionem „ intelligit, ut quæcumque nimirum de Bigamis constituta, ac „ decreta sunt ab iis quoque serventur, ac nonnisi lapso demum „ anno admittantur (*a*).

Hæc igitur similitudinaria Bigamia, potius ex interpretatione Canonistarum, quam ex genuino Canonis sensu originem suam habere videtur, utpote qui ad sui temporis disciplinam respicientes, solam irregularitatem, non autem pœnitentiam Bigamis inflictam noverant, ac proinde reputabant votifragos, dum ad classem Bigamorum rejectos videbant, non in ordine ad pœnitentiam, sed in ordine ad contrahendam irregularitatem Bigamorum, Bigamis comparari.

XXXII. Unde, & non mirum apud veteres, nullam hujus Bigamiæ similitudinariæ mentionem fieri. Monet Fagnanus ad *cap. Nuper tit. De Bigamis*, nec hodie inter Doctores convenire, num hic dici queat *Bigamia*; atque nonnullos credere hujusmodi votifragos nuptias contrahentes esse quidem irregulares, non ex ulla specie Bigamiæ, sed propter præsumptionem incontinentiæ, & ad majorem sacri Ordinis reverentiam: Alios vero affirmare, tales nulla ratione esse irregulares, sed solum suspensos tanquam notorie criminosos; ac tandem concludit, sibi videri hanc quæstionem fere esse inutilem; cum parum intersit, an ministrare, aut promoveri non possint tanquam similitudinarii Bigami, an vero ut irregulares & suspensi, quandoquidem etiam inter omnes conveniat, Episcopum super hujusmodi Bigamia dispensare.

CA-

(*a*) In editione Lovaniensi num. 30. & 31. hujus capitis desiderantur: in decursu operis, per oscitantiam Typographi omissi sunt. In editione Coloniensi anno 1748. non leguntur nisi imperfecti, attamen in Supplemento integri leguntur.

CAPUT III.

De Irregularitate ex defectu Natalium.

1 *Hæc irregularitas multis sæculis incognita.*
2 *Tempore Gratiani nondum nota fuisse videtur.*
3 *Non ubique eodem tempore recepta.*
4 *Innocentius originem retulit ad sæculum XI.*
5 *Circa sæculum XI. plures Canones & statuta edita ad exclusionem illegitimorum.*
6 *Ob Clerici incontinentiam his Canonibus opus fuit ; & quare ?*
7 *Jure Decretalium stabilita irregularitas.*
8 *Primum actum fuit de excludendis filiis Presbyterorum.*
9 *Tandem generaliter irregularitas extensa ad omnes illegitimos.*
10 *Hæc irregularitas etiam hodie excludit a Minoribus Ordinibus & Beneficiis simplicibus.*
11 *Prima inductæ irregularitatis ratio petita ex dignitate Sacerdotum.*
12 *Secunda ratio ad reprimendam quorumdam incontinentiam.*
13 *Tertia ob periculum incontinentiæ in filiis, & successionis hæreditariæ.*
14 *Irregularitas hæc tollitur per dispensationem; & qualiter Episcopus dispenset?*
15 *In quibus solus Pontifex cum illegitimis dispenset?*
16 *Non omnis species illegitimitatis est æque turpis; & pro obtinenda dispensatione species exprimenda.*
17 *Dispensatus ad obtinendum Beneficium*, unicum *tantum potest obtinere.*
18 *Qui semel obtinuit dispensationem, debet hujus in secunda facere mentionem.*
19 *Dispensatio restringenda, nec comprehendit nisi expressa.*
20 *Specialiter inordinatum est, ut Filius illegitimus habeat Beneficium in Ecclesia, in qua Pater habuit.*
21 *Decretum Concilii Tridentini circa eumdem Articulum.*
22 *Synodus Tridentina excludit filium, etiam a simplici Beneficio, quod Pater habuit.*
23 *Etiamsi persona* media *fuerit inter patrem, & filium.*
24 *Non potest quocumque modo filius illegitimus ministrare in Ecclesia, in qua Pater unquam Beneficium habuit.*
25 *Nec ad hoc dispensatio quantumvis generaliter concepta se extendit.*
26 *Dispensatio contra hoc Decretum haud facile annuenda.*
27 *Modus tollendi hanc irregularitatem est Religiosa Professio.*
28 *Ratio cur tollatur hoc modo irregularitas.*
29 *Illegitimi in Religione Professi non egent dispensatione pro sacris Ordinibus; secus si tantum sint Novitii.*
30 *Illegitimus per Religiosam Professionem non fit capax Prælaturæ.*
31 *Solus Pontifex hic dispensat ; & quis sit stylus Pœnitentiariæ?*
32 *Per subsequens Matrimonium tollitur defectus natalium.*
33 *Fallit, si inter Parentes tempore conceptionis fuerit impedimentum dirimens.*

I. IN pristinis Conciliorum Canonibus, aut Pontificum Decretis non legitur illegitimos ab Ordinibus aut Ecclesiasticis functionibus seu ministeriis ob solum defectum natalium exclusos; modo cæteræ dotes ad Sacerdotium requisitæ ipsis non deessent. Nec enim parentum vitia aut merita, sed propria merita, aut demerita in assumendis ad Ecclesiæ munia attendenda esse credebant; quemadmodum multis Veterum Patrum testimoniis adstruit Gratianus *Dist.* 56. ubi postquam Canoni primo præmiserat hoc quasi summarium, *Presbyterorum etiam filii ad sacra officia non sunt admittendi*, immediate post recitatum hunc Canonem Concilii Claromontani sub Urbano II. *Presbyterorum filios a sacris Altaris ministeriis removemus*, subjungit: *Sed hoc intelligendum est de illis, qui paternæ* incontinentiæ imitatores *fuerunt. Verum si morum honestas eos commendabiles fecerit, exemplis & auctoritatibus, non solum Sacerdotes sed summi Sacerdotes fieri possunt.*

II. Viderunt ergo Gratianus supponere, quo filii illegitimi a sacris Altaris ministeriis non essent excludendi, si paternæ incontinentiæ imitatores non fuerint: & consequenter, quod solus *natalium defectus* hominem sacris Altaris ministeriis excluderet, aut irregularem faceret.

III. Quidquid sit de mente Gratiani & disciplina eo tempore vigente, hoc fat constat, quod irregularitatem ex solo defectu natalium Ecclesia *diutius* ignoraverit, uti recte etiam notavit Christianus Lupus *tom. 3. Schol. pag.* 79. „ Etenim, ait, inter Nicephori Confessoris Canones habemus, & hunc. *Qui ex concubina, scorto, Bigamis, aut Trigamis nati sunt, si virtutibus præditi appareant, & sint Sacerdotio digni, ordinentur*. Extant Canones *tomo* 9. Bibliothecæ sanctæ.

Quando hæc irregularitas primum inducta sit, haud constat; videtur non ubique eodem tempore, sed in aliis Ecclesiis citius, in aliis serius introducta, & recepta.

IV. Innocentius III. primos hujus irregularitatis auctores videtur supposuisse Urbanum II. & Synodum Pictaviensem, Andreæ enim Lundensi Episcopo, ac Danorum Metropolitæ, & suo per Septentrionem Legato, interroganti: *Si Presbyterorum filii sint indifferenter ad sacros Ordines promovendi* respondit; *De Presbyterorum filiis, tam ex Decreto Urbani II. quam ex Concilio colligitur Pictaviensi, quod ad sacros non sunt Ordines promovendi, nisi aut in Cœnobiis, aut in Canonica Regulari religione fuerint conversati*. Lib. 4. Epist. 118.

Tam Canon Urbani II. (relatus a Gratiano *Dist.* 57. *Can.* 1.) quam Canon Concilii Pictaviensis (relatus in *Cap.* 1. *tit. De Filiis Presbyterorum*) editi sunt circa finem sæculi undecimi, atque ita ad illud tempus hujus irregularitatis initia retulisse videtur Innocentius III.

V. Hoc equidem non ambiguum est, in primis circa hæc tempora plures Canones, nec non plurimarum Ecclesiarum statuta ad exclusionem illegitimorum edita esse. *Eo namque tempore* (*ait Christianus Lupus* pag. 79.) Duces & Comites suos passim *ex ancillis bastardos violenter intrudebant in sacras dignitates, atque ita servili simul & adulterino sanguine fœdabant Ecclesias, Adversum illos solemni juramento se adstrinxerunt plura Capitula, de nullis deinceps in suum Collegium admittendis* Bastardis, *nullisque servis, nisi ex Ecclesiæ suæ familia legitime natis*.

VI. Adhæc constat, eo tempore vitio incontinentiæ supra modum Clerum fuisse infectum; ac præsertim Anglicanum, uti patet ex *Epist.* 99. & 102. Paschalis II. sub idem tempus scriptis, ut & notat Vir eruditus Franciscus Florens in commentario ad *Cap. 6. De Jure Patronatus*, una observans pleraque Decretales, quæ tum sub titulo *De Clericis conjugatis*, tum sub titulo *De Filiis Presbyterorum* extant, pertinere ad Angliam: „ Ex quibus colligimus (ait) quamvis sæpius in Anglia, Conciliis, & „ Apostolicis Constitutionibus prohibita fuerint Matrimonia, vel „ potius conturbernia eorum, qui in Sacris erant constituti, „ prævalente tamen corruptelas, non obtemperatum.

Hi vero nefandi ac impudici Sacerdotes, omnibus artibus filios suos in Ecclesias, quasi jure hæreditario intrudebant; fiebatque tandem ipsum Dei Sanctuarium, quasi hæreditarium.

VII. Si quis attenderit varia Ecclesiarum statuta, quæ ad exclusionem illegitimorum sæculo XII. & sub initium sæculi XIII. condita sunt; nec non dubia occasione hujus irregularitatis Pontificibus proposita; atque ipsorum Pontificum super illis responsa, ac signanter Innocentii III. in *Cap. 5. De Electione*, in tertia collectione apud Antonium Augustinum, facile videbit, quod non videatur hæc irregularitas firmiter & generaliter stabilita ante ultimam Decretalium collectionem factam & evulgatam auctoritate Gregorii IX. quæ pro Jure communi Ecclesiastico, uno consensu recepta fuit.

In hac Collectione *Titulus* 17. *libri* ita inscribitur: *De Filiis Presbyterorum ordinandis vel non*: At in prima Decretalium apud Antonium Augustinum, additur: *Nec in paternis Ecclesiis tolerandis*. In quodam manuscripto legitur, uti notantur in margine Corporis Canonici editionis Antuerpiensis apud Meursium: *De Filiis Presbyterorum, & Aliis Illegitime Natis ordinandis vel non*.

VIII. Quidquid sit de hac tituli varia inscriptione; hoc satis constat, primum ac præcipue in Conciliis actum fuisse de excludendis filiis Presbyterorum; ideoque mirum non est, si horum tituli inscriptio præcipue meminerit. Adhæc expeditum est, maxime curæ fuisse, ne filii Presbyterorum simul cum parentibus in eadem Ecclesia tolerarentur; ad quod ipsa tituli inscriptio in antiqua Decretalium collectione respexit.

IX. Denique ex Decretis & responsis Pontificum; nec non Canonibus Conciliorum in Decretales Gregorii IX. relatis, patescit, non solum filios Presbyterorum & spurios; sed quoscumque illegitimos tandem irregulares fuisse declaratos. *Ut filii Presbyterorum* & cæteris ex fornicatione *nati, ad sacros Ordines non promoveantur, ait* Cap. 1. *tit.* De Filiis Presbyterorum ordinandis vel non.

Et in *Cap. fin. tit. eod.* Archiepiscopo Turonensi scribit Gregorius IX. „ Nimis in tua Provincia Ecclesiæ deformatur hone„ stas, ex eo quod filii Sacerdotum & *alii non legitime nati* ad „ Dignitates, & Personatus, & alia Beneficia curam animarum „ habentia, sine dispensatione Sedis Apostolicæ promoventur.

Immo etsi procreati essent ex legitimo Matrimonio; sed tempore illo, quo conjuges se mutuo consensu voto solemni castitatis obstrinxerant, irregulares censentur. *Cap.* 14 *tit. eod.*

X. Nec tantum ad sacros Ordines, & majora Beneficia; sed & ad primam Tonsuram, Minores Ordines, & simplicia quæcumque Beneficia, hæc irregularitas paulatim extenta est; uti expresse habetur *in Cap.* 1. *De Filiis Presbyterorum in VI.*

XI. Triplex hujus inductæ irregularitatis causa communiter a Canonistis post Glossam in *Cap. fin. De Filiis Presbyterorum in VI.* assignari solet. Prima petitur ex Sacri Ordinis prærogativa, seu dignitate; quam etiam tangit S. Thomas in IV. *Sentent. Dist.* 25. *art.* 11. *quæst.* 3. *Ordinati* (ait) *in quadam dignitate præ aliis constituuntur .... Et quia obscuratur hominis claritas ex* vitiosa origine, *ideo etiam de* illegitimo *toro nati susceptione Ordinum repelluntur.*

XII. Secundam rationem jam pridem expressit in sua doctissima præfatione S. Ivo Carnutensis, dicens: *Quidam Romani Pontifices decreverunt, ne filii* Presbyterorum *assumerentur ad Presbyteratum, non quod personarum acceptio apud Deum alicujus sit momenti vel natura, quæ omnium par est genitrix, ab aliquo possit reprehendi, vel filius pro iniquitate patris condemnari ..... Sed ad reprimendam quorumdam Presbyterorum incontinentiam, vel tutius muniendam aliorum continentiam.*

XIII. Tertia ratio petitur ex incontinentia, quæ in filio timetur juxta illud vulgare: *Sæpe solet similis filius esse patri*. Qua ratione utitur Sixtus V. in Constit. contra illegitimos edita (de qua infra) §. 1. in verbis: *Illegitime genitos, qui ut plurimum parentum vitia & incontinentiam imitari solent*, &c.

Unde in formula dispensationis super hac irregularitate, juxta stylum Curiæ Romanæ inseritur hæc clausula: *Si ipse paternæ incontinentiæ imitator non sit, sed bonæ conversationis & vitæ*.

Addi merito posse periculum successionis quasi hæreditariæ in ministeria Ecclesiastica; quam ad excludendos filios Presbyterorum ab omni Ecclesiastico ministerio non parum consideratam

Van-Espen Tom. II. O 2 fuisse;

fuisse: immo & primam huic irregularitati originem dedisse, sat verisimile est.

XIV. Irregularitas hæc tolli potest, primo per dispensationem. Unde S. Thomas verbis supra allegatis hanc exceptionem immediate subjicit: *Nisi cum eis dispensetur: & tanto est difficilior dispensatio, quanto origo est turpior.*

Juxta hodiernam disciplinam quoad Minores Ordines, ac simplicia Beneficia Episcopus dispensare potest, *Cap. 1. De Filiis Presbyterorum in VI.* ubi dicitur: ,, Is qui defectum patitur natalium, ex *dispensatione Episcopi* licite potest (si el aliud Canonicum non obsistat) ,, ad Ordines promoveri Minores, & obtinere Beneficium cui animarum cura non imminet, dummodo sit tale, super quo per ipsum Episcopum valeat dispensari.

Per finalem clausulam intendit excipere Beneficia, quibus non imminet quidem *cura animarum*; sed tamen aliunde excepta sunt; ut sunt *Personatus*, aliaque Beneficia *majora*, tametsi curam animarum *proprie* dictam annexam non habeant; ad quæ Episcopi dispensatio se non extendit, *Cap. fin. tit. De Filiis Presbyterorum.*

Immo teste Rebuffo in Praxi Benef. *part. 1. titulo De Dispensatione super defectu natalium n. 12.* servat stylus Curiæ Romanæ, ,, ut Episcopus modo in Præbendis Ecclesiæ Cathedralis dispen- ,, set cum illegitimo, propter honorem & præeminentiam illius ,, Ecclesiæ.

XV. Itaque quoad sacros Ordines, & majora Beneficia, nec non curam animarum habentia, solus Pontifex hodie dispensat *Cap. fin. De Filiis Presbyterorum*, & *Capi cod. in 6.* ubi verbis mox citatis subjicitur: *Ad Ordines quoque* Majores *vel Beneficia* curam animarum *habentia, super quibus* nequit Episcopus *dispensare, sine dispensatione Sedis Apostolicæ promoveri non potest.* In margine autem notatur: *In aliquot antiquis codicibus ita:* Vel Beneficia super quibus nequit, *absque illis verbis*: Curam animarum habentia. *Quæ lectio verior apparet; cum multa sint Beneficia, quæ curam animarum annexam non habent, super quibus Episcopus dispensare nequit, & consequenter in illis Pontificis dispensatio requiritur.*

XVI. Supra ex sancto Thoma intelleximus, dispensatione quidem hanc irregularitatem tolli, addita hac cautione: *Et tanto est difficilior dispensatio, quanto origo est turpior.* Puta, si adulterini fuerint, vel ex stupro, incestu, aut sacrilego actu nati, difficilior erit dispensatio, quam si ex simplici fornicatione.

Idipsum expressit non obscure Innocentius III in *Cap. 10. §. De Renunciatione*, ubi adducto loco Scripturæ *Exodi c. 20. Ego sum Deus zelotes, vindicans peccata Patrum in filios, usque in tertiam & quartam generationem, in his qui oderunt me*: id est (ait) qui contra me paternum odium imitantur: *Subjicit dein hanc conclusionem cum subjecta moderatione: Unde patet, quod illis, qui paterna vitia non sequuntur, propriæ possunt in talibus suffragari virtutes, illo discretionis adhibito moderamine, ut inter* Nothos *&* *Manzeres*, Naturales *&* Spurios *distinguatur.*

Unde de Stylo Curiæ ,, qualitates spurietatis veniunt in di- ,, spensatione exprimendæ, alioqui legitimatio vel dispensatio ,, nulla est ": ait Rebuffus loco citato *nu. 61.*

XVII. Adhuc, quia hæc dispensatio tanquam a jure exorbitans restringenda est, uti loquitur Pontifex in *cap. 1. De Filiis Presbyterorum in 6.* infertur ibidem, quod *ille, cum quo per Sedem Apostolicam dispensatur, ut non obstante natalium defectu valeat ad Beneficium, etiamsi curam animarum habeat, promoveri: nequeat prætextu hujusmodi dispensationis, nisi* unicum *Beneficium obtinere.*

XVIII. Rursus in *c. 2. eod. in 6.* ex eodem fundamento declaratur, quod si cum aliquo a Sede Apostolica fuerit dispensatum, ut non obstante hac irregularitate possit ad *omnes* Ordines promoveri, & Beneficium etiam cum cura animarum obtinere; si postmodum obtineat aliam dispensationem, ut *duo* vel *plura* Beneficia similem curam habentia possit recipere, & ea simul retinere, nisi rursus hic defectus fuerit expressus, & super eo dispensatum, hæc secunda dispensatio nulla est, & nullius momenti, vel ut per subreptionem obtenta, *cum non sit verisimile Sedem Apostolicam cum illo prædictum patiente defectum voluisse, si hoc fuisset expressum, eidem in* pluralitate *Beneficiorum hujusmodi dispensare.*

XIX. Ex eodem principio recte infert Rebuffus loco supra allegato *n. 47. quod si Papa* simpliciter *dispenset, ut Ordines sumere possit, intelligatur de* Minoribus, *non de Majoribus.*

Ulterius *n. 48.* quod ,, dispensatus ad Ordines etiam *Sacros*, ,, non censeatur dispensatus, ut Beneficium habeat. Dispensatus ,, illegitimus simpliciter, ut possit habere Beneficium, non poterit habere curatum (ait Rebuffus ibidem *n. 51*) quia major ido- ,, neitas in illis requiritur: ideo oportet exprimere in dispensa- ,, tione & præbendas & Canonicatus in Ecclesia Cathedrali.

Insuper ,, est exprimendum, quod etiam Dignitates habere pos- ,, sit, alia dispensatio non extenditur ad eas: immo etiam ex- ,, pressum fuerit, quod Dignitates obtinere possit, adhuc non po- ,, terit obtinere Dignitates curatas: ideo hoc quoque exprimen- ,, dum erit in dispensatione ". Rebuffus idem *n. 52.*

XX. Si Beneficium sit situm in eadem Ecclesia, in qua Pater ministrat, vel ministravit, id necessario exprimendum, eo quod difficilius dispensetur, ut illegitimus Beneficium habeat in eadem Ecclesia, in qua Pater ministrat, vel aliquando ministravit. Quare & id ob specialem inordinationem in variis Canonibus & Pontificum Decretis vetitum fuit. In *cap. 15. tit. De Filiis Presbyterorum*, scribit cuidam Innocentius III. *Filiis Canonicorum Præbendas in eisdem Ecclesiis conferri non sinatis, quarum sunt Canonici patres eorum.* Rationem notandam subjicit: *cum indecorum sit, ut in Altaris officio illegitimus filius impudico patri ministret, in quo* Unigenitus Dei Filius *æterno Patri pro salute humani generis* victimatur.

Et ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. refertur in *cap. 16. tit. eod.* ,, Ad abolendam pessimam (quæ in pluribus ,, inolevit Ecclesiis) corruptelam, firmiter inhibemus; ne Ca- ,, nonicorum filii, maxime spurii, Canonici fiant in sæculari- ,, bus Ecclesiis, in quibus instituti sunt Patres eorum.

XXI. Plura sunt in hanc rem Pontificum & Conciliorum Decreta, quæ innovans, & in aliquibus amplians Synodus Tridentina *Sess. 25. cap. 15. De Reform.* edicit: *Ut paternæ incontinentiæ memoria locis Deo consecratis, quos maxime puritas sanctitasque decet, longissime arceatur; non liceat filiis Clericorum, qui non ex legitimo nati sunt matrimonio, in Ecclesiis, ubi eorum Patres Beneficium aliquod Ecclesiasticum habent, aut habuerunt, quodcumque etiam dissimile, Beneficium obtinere, nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare, nec pensiones super fructibus Beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, vel alias obtinuerunt, habere.*

XXII. Hoc Decretum non tantum filios illegitimos Presbyterorum, sed generaliter Clericorum, excludit a Beneficiis quibuscumque, etiam *simplicibus*, quæ Patres eorum habuerunt; quod & ante editum hoc Decretum edixerat Clemens VII. in Constitutione, quæ incipit: *Ad Canonum Conditorem* 30. in Bull. Rom.

XXIII. Adhæc, sat manifestum est, vi hujus Decreti, Filium illegitimum non posse admitti ad Beneficium in Ecclesia, in qua Pater habuit aliquod quodcumque tametsi, etiam *media persona* intercesserit; idest, post Patrem tertius aliquis illud Beneficium possederit; & ita declarasse Sacram Congregationem Concilii Interpretem testatur Fagnanus ad *cap. Ad Extirpandas tit. De Filiis Presbyterorum n. 11.* idque expresse decreverat Clemens VII. in citata Constitutione cum derogatione Decretalis Alexandri III. in *cap. 7. tit. eod.* ubi filium illegitimum ad Beneficium Patris admittebat, modo Patre defuncto, *media intercesserit persona*, cui illud Beneficium fuisset collatum.

XXIV. Quin ex Decreto Concilii Tridentini non potest filius illegitimus quodcumque Beneficium, etiam dissimile, obtinere in Ecclesia, in qua pater non tantum de præsenti habet, sed vel *unquam* habuit qualecumque Beneficium; quin nec Vicariam aut aliquod officium etiam *manuale* obtinere; eo quod vetet non solum, ne filius ullum quodcumque etiam dissimile Beneficium obtinere queat: sed addit: *Nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare.*

XXV. Itaque illegitimus, quantumvis *generaliter* ad quæcumque Beneficia etiam curata, & majora dispensatus, nullum equidem Beneficium, quod pater quocumque modo possidet, immo nec aliud licet dissimile, & simplex in eadem Ecclesia habere vi illius dispensationis potest; sed specialis hic dispensatio exigitur.

XXVI. Dispensationem, ut filius illegitimus, & pater in eadem Ecclesia simul Beneficia possideant, non esse annuendam, sat insinuat Synodus, dum verbis ante citatis subjicit: *quod si in præsenti pater & filius in eadem Ecclesia Beneficia obtinere reperiantur, cogatur filius suum Beneficium resignare, aut cum alio permutare extra Ecclesiam intra trium mensium spatium; alias ipso jure eo privatus existat, super* quæcumque dispensatio *subreptitia censeatur.*

XXVII. Alium modum purgandi, seu tollendi hunc defectum natalium, saltem quoad Ordines recipiendos, expressit jam pridem Canon Synodi Pictaviensis relatus in *cap. 1. tit. De Filiis Presbyt* qui postquam declaravit, filios Presbyterorum, cæterosque ex fornicatione natos ad sacros Ordines non promovendos, subnectit: hanc exceptionem: *Nisi autem Monachi fiant, aut in Congregatione Canonica regulariter viventes*: vel ut alia lectio habet, *vivant.*

Eamdem exceptionem fecit in suo Decreto Urbano II. relato apud Gratianum *Dist. 56. Can. 1.* illiusque meminit S. Ivo in Prefatione ad suum Decretum rationem illius indicans, verbis supra relatis hæc subjiciens: ,, Sed quia ex iis quasdam personas, ,, non tantum religiosas, sed etiam Ecclesiæ Dei necessarias esse cognoverunt, Decretum suum temperaverunt: & ita genitos, quorum *conversatio* in Monasteriis, vel religiosis Ecclesiis *probata* fuerit, non solum ad Presbyteratum, sed etiam ,, ad summum Sacerdotium promoveri permiserunt.

XXVIII. Ratio ergo hujus exceptionis ex mente Ivonis erat: quod suspicio *incontinentiæ* ex paterna incontinentia profluens, per professionem, & conversationem religiosam ablata videatur.

Adhæc, quia professio Religiosa reddit professum incapacem Beneficii sæcularis, periculum non erat, ne per admissionem filiorum illegitimorum Beneficia fierent hæreditaria; quod præcipue huic irregularitatis inducendæ occasionem dedit.

XXIX. Quidquid sit, certum est juxta modernam disciplinam, per professionem Religiosam tolli hanc irregularitatem saltem quoad sacros Ordines; neque illegitimos sic professos indigere ulla dispensatione, ut possint sacros Ordines, etiam Presbyteratum suscipere: non tamen sufficere Novitiatum, sed requiri emissam Professionem; eo quod hæc tantum constituat *Regularem* sive Religiosum, ut notat Fagnanus ad *cap. Ut Filii, tit. De Filiis Presbyt num* 13.

XXX. Tametsi ipsa Religiosa professio illegitimos reddat capaces ad suscipiendos sacros Ordines, nequaquam tamen ipsam tollit irregularitatem; quasi ipsum Professum totaliter, & per omnia legitimaret; sed tantum effectum ipsius irregularitatis quoad exclusionem a sacris Ordinibus suspendit; manente alio irregularitatis effectu in suo vigore, in quantum ipsos Professos adhuc excludit ad *Prælaturis*, ut dicitur in citato Canone Synodi Pictaviensis relato in *cap. 1. tit. eodem* in verbis: *Prælationes vero nullatenus habeant.*

Ex quo ejiciunt Canonistæ, Professionem non habilitare illegitimum ad *Prælationes* obtinendas: idque indistincte sive in eisdem, sive in aliis Monasteriis, sive in Ecclesia sæculari, sive regulari, uti post alios notat Fagnanus loco citato *nu. 19.*

XXXI. Monet quoque ibidem Fagnanus *n. 22.* quod cum illegitimis

gitimis Regularibus ad Prælaturas, & Dignitates solus Papa dispenset, „ & ita Sacra Pœnitentiaria (ait) dispensat in utroque „ foro cum Regulari ad qualcumque Dignitates, & officia suæ „ Religionis, quamvis consueverint apponere clausulam, *non tamen ad Generalatum*.

XXXII. Efficacissimus tandem modus purgandi defectum natalium est subsequens parentum Matrimonium. De quo in *cap. tanta tit. Qui filii sint legitimi*, ubi Exoniensi Episcopo rescribit Alexander III. „ Tanta est vis Matrimonii, ut qui „ antea sunt geniti, post contractum Matrimonium legitimi ha„ beantur.

Neque refert, an medium Matrimonium intercesserit; hoc est si parens post susceptum filium illegitimum interit Matrimonium cum tertia; qua mortua, demum contrahit cum illa, & qua suscepit filium illegitimum, hic filius legitimus efficitur, & quidem ita legitimatur, ut ab initio nativitatis legitimus fuisse fingatur: sive juris fictione habeatur, uti uno consensu tradunt Canonistæ.

Per hanc legitimationem ipse natalium defectus quasi in radice tollitur, ideoque legitimatus pro legitime nato reputatur ob subsecutum Matrimonium, habeturque capax non tantum ad Ordines, & Beneficia minora, sed etiam majora, & Prælaturas.

XXXIII. Non tamen hæc legitimatio procedit quoad natos ex adulterio, aut incestu, & generaliter quoad natos ex parentibus, inter quas tempore copulæ erat impedimentum dirimens; uti communiter docent Canonistæ moti verbis citati Capituli *Tanta*: „ Si autem vir, vivente uxore sua, aliam cognoverit, & ex „ ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eamdem duxe„ rit, nihilominus spurius erit filius.

CAPUT IV.

De irregularitate ex defectu lenitatis.

1 *Ecclesia vult suos Ministros a sanguinis effusione esse alienos; & quare.*
2 *Olim Episcopi pro damnatis ad mortem intercedebant, & ad quid ea intercessio tenderet.*
3 *Mansuetudinem Sacerdotibus convenire etiam Gentiles viderunt.*
4 *Judicium sanguinis exercere indignum est Sacerdotibus.*
5 *Variis Canonibus vetitum Clericis sententiam sanguinis proferre, aut ad eam concurrere.*
6 *Neque id possunt ut Delegati Principis.*
7 *Clerici officium, cui judicium sanguinis annexum est, habere non possunt.*
8 *An Prælati jurisdictionem temporalem habentes possint per suos Officiarios judicium sanguinis exercere.*
9 *An Episcopus Clericum degradatum tradens Brachio sæculari, efficiatur illegularis.*
10 *Olim efficaciter intercedere debebat, ne morte efficeretur, & quomodo hæc efficacia intelligeretur.*
11 *Quid hodie obtineat.*
12 *Vetitum Clericis adesse ubi vindicta sanguinis exercetur.*
13 *Clericus, si præsens aliquo modo in sanguinis judicium influat, irregularis efficitur.*
14 *An Notarii, Graphiarii, & similes in causa sanguinis sint irregulares.*
15 *Quid de Advocatis, & Assessoribus.*
16 *An testes fiant irregulares.*
17 *Quomodo indirecte, & remote ad judicium sanguinis concurrentes, non fiant irregulares.*
18 *An accusantes de crimine capitali fiant irregulares, si mors sequatur.*
19 *Quæ requirantur, ut Clericus hic evadat irregularitatem, & an semper necessaria aliqua protestatio.*
20 *An exterior protestatio semper sufficiat.*
21 *In Galliis, & Belgio inutilis est illa protestatio.*
22 *Hodie protestatio Episcopi est tantum cæremonialis.*
23 *Retinetur ea protestatio, ut pristinæ disciplinæ spiritus refricetur.*
24 *An accusans evadat irregularitatem, si persequatur injuriam* alteri *illatam.*
25 *Etiam Laici hanc irregularitatem incurrunt.*
26 *Irregularitas non incurritur, nisi mors, aut mutilatio reipsa sequuta sit.*
27 *Testes a Judice compulsi hodie in Gallia irregulares non fiunt.*
28 *Neque etiam Graphiarii.*
29 *Super hac irregularitate solus Pontifex dispensat, & quæ dispensationis formula.*

I. SEMPER Ecclesia suis Ministris commendavit animi mansuetudinem ad exemplum Christi, qui hanc præ cæteris, ut a se discerent, Discipulis proposuit, dicens. *Matth. cap. 11. Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde*; Unde inter qualitates, quas in Episcopis, & Diaconis requirit Apostolus, hæc una est, *Non percussorem*, ad Tim. cap. 3. ad Tit. cap. 1.

Cum autem mansuetudini specialiter ac directe contrarietur sanguinis humani effusio; ideo ab hac Sacerdotes omnino alienos esse desideravit Ecclesia, imitans in hac Magistrum suum Christum, qui passim in Scripturis non vult *mortem peccatoris, sed magis ut convertatur, & vivat*.

II. Hinc olim Episcopi unice solliciti erant, ut quos ob sua scelera reos mortis scirent, a morte vindicarent; eosque per pœnitentiæ labores ad Christum reducerent, vitamque non tantum temporalem, sed & æternam procurarent: quod evincunt crebræ illæ Episcoporum apud sæculi judices pro reis intercessiones; de quibus variis locis agit S. Augustinus, ac signanter *Epistola* 153. ad Macedonium, ibidem una ostendens, Ecclesiam non quærere impunitatem criminis, sed correctionem criminosi, *desiderans hanc vitam temporalem, non ut temporaliter vivat, sed ut spiritualiter per pænitentiam resurgat. Morum porro corrigendorum, ait, nullus alius, quam in hac vita locus est: Nam post hanc vitam quisque id habebit, quod in hac conquisierit. Ideo compellitur humani generis charitate intervenire pro reis, ne istam vitam sic finiant per supplicium, ut, ea finita, non possint finire supplicium.*

III. Quin & ipsi Gentiles subinde viderunt, quam hæc mansuetudo Sacerdotibus conveniret, quæ eos non ad occidendum peccatores, sed ad convertendum incitaret.

Suetonius refert, Titum Imperatorem acceptasse summum Sacerdotium, ut hoc pacto *nullius morti* subscribere cogeretur, fideliter illum hoc propositum servasse, & malle se mori professum fuisse, quam ab eo recedere: *Pontificatum maximum ideo se professus accipere, ut puras servaret* manus: *præstitit fidem; nec auctor post hæc cujusquam necis, nec conscius, quamvis interdum ulciscendi causa non deesset: sed periturum se potius, quam perditurum adjudicans.*

IV. Itaque judicium sanguinis exercere, sententiamque mortis in aliquem proferre, indignum Sacerdotio judicavit Ecclesia: “ „ Quomodo enim Ecclesia judicare debet fundendum sanguinem „ alienum, quæ a primo ortu suo jussa est fundere sanguinem „ proprium “? ait Ivo Carnutensis *Epist.* 246.

V. In Concilio Toletano VI. *Can.* 31. legitur: „ Sæpe Prin„ cipes contra quoslibet majestatis obnoxios Sacerdotibus nego„ tia sua committunt. Quia vero a Christo ad ministerium salu„ tis electi sunt, ibi consentiant Regibus fieri judices, ubi ju„ rejurando supplicii indulgentia promittitur, non ubi discrimi„ nis sententia præparatur. Si quis ergo Sacerdotium contra hoc „ commune consultum discussor in alienis periculis extiterit, reus „ effusi sanguinis apud Christum, & apud Ecclesiam, perdat pro„ prium gradum “. Apud Gratianum *caus.* 23. *quæst.* 8. *Can.* 29. & deinde ex Concilio Toletano XI. refertur Canone sequenti. “ „ His, a quibus Domini Sacramenta tractanda sunt, judicium „ sanguinis agitare non licet. Et ideo magnopere talibus exces„ sibus prohibendum est: ne indiscretæ præsumptionis motibus „ agitati, aut quod morte plectendum est, sententia propria ju„ dicare præsumant, aut truncationes quibuslibet personis infe„ rant per se, aut inferendas præcipiant. Quod si quisquam im„ memor horum præceptorum, aut in Ecclesiæ suæ familiis, aut „ in quibuslibet personis tale aliquid fecerit, concessi ordinis ho„ nore privetur, & loco: sub perpetuo quoque damnationis „ teneatur ergastulo religatus. Cui tamen communio ex hac „ vita exeunti non est neganda propter Domini misericor„ diam; qui non vult *peccatoris mortem, sed ut convertatur, &* „ *vivat*.

Hujus Canonis meminit Alexander III. In *cap.* 5. *tit. Ne Clerici, vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant*, scribens Archiepiscopo Cantuariensi. *Clericis in sacris Ordinibus constitutis, ex Concilio Toletano judicium sanguinis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per se truncationes membrorum faciant, aut judicent inferendas. Quod si quis tale quid fecerit, honore privetur, & loco.*

Concilium Lateranense sub Innocentio III. in *cap.* 9. *tit. eod.* ait: *Sententiam sanguinis nullus Clericis dictet, aut proferat; sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur, intersit.*

Hinc primo statue, quod Clericis vetitum sit, judices esse in causa sanguinis, aut sanguinis vindictam exercere, quodque ex eo judicio irregulares fiant.

VI. Neque ab irregularitate exemptus erit, si judicium hujusmodi exercuerit in qualitate Delegati Principis, uti colligitur ex *cap.* 4. *tit. De Raptoribus*; ubi Archiepiscopo Panormitano respondit Alexander III. quod si Rex Siciliæ quosdam Saracenos malefactores ipsi, aliisque Episcopis puniendos commiserit, “ pos„ sit eos pecuniaria pœna mulctare, & etiam flagellis afficere, „ ea, ait, moderatione adhibita, quod flagella in *vindictam* „ sanguinis transire minime videantur. Si vero ita gravis fuerit „ excessus, quod mortem, vel detruncationem membrorum de„ beant sustinere, vindictam reserves Regiæ potestati.

VII. Quapropter in citato *cap.* 5. vetatur „ sub interminatione „ anathematis, ne quis Sacerdos habeat officium Vicecomitis, „ aut Præpositi sæcularis.

Synodus Oxoniensis anno 1222. *Can.* 7. renovans Decretum Concilii Lateranensis addit: *Clerici Beneficiati, aut in Sacris Ordinibus constituti non sint Senescbali, aut Ballivi talium administrationum, nec jurisdictiones exerceant sæculares, præsertim illas, quibus* judicium sanguinis *est annexum*.

Ex quo non obscurum est, hujusmodi officia præcipue Clericis vetita fuisse ob *judicium sanguinis* annexum.

VIII. Hinc aliquando dubitatum fuit, num Episcopi, & Abbates, quibus fas non est, ne quidem ut Delegatis, aut Commissariis Principis judicium sanguinis exercere, quin nec administrationes, aut officia, quibus tale judicium annexum est, habere aut exercere possunt, si tamen ipsi jurisdictionem temporalem habeant, possint suis Ballivis causas *criminales* committere. Dubium tandem resolvit Bonifacius VIII. in *cap. fin. Ne Clerici, vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant in* 6. „ Episco„ pus, seu quicumque alius Prælatus, vel Clericus, jurisdi„ ctionem obtinens temporalem: si homicidio, aut alio ma„ leficio ab aliquibus in jurisdictione sua commisso, *Ballivo* „ suo, aut alii cuicumque injungat, ut super hoc veritatem in-

„ qui-

„ quirens, justitiæ debitum exequatur, *irregularis* censeri *non* „ *debet*: quamvis ille Ballivus, vel alius contra malefactores ad „ pœnam sanguinis processerit, justitia mediante. Rationem sub- „ dit: Nam licet Clericis causas *sanguinis* agitare non liceat, eas „ tamen (cum jurisdictionem obtinent temporalem) debent & „ possunt, metu irregularitatis cessante, aliis delegare.

Hodie Episcopi, aliique Prælati non solent aliquam in particulari causam suis Ballivis, aut Officialis delegare, sed simpliciter constituunt Ballivos, eosque perpetuos, qui jure sui officii jurisdictionem, præsertim *criminalem*, sine ulla ipsius constituentis interventione, exercent: unde hic minor est metus incurrendæ irregularitatis.

IX. Major difficultas apparet, quando Episcopus Clericum degradatum tradit Curiæ, seu Brachio sæculari, quem scit ac traditum more efficiendum. Videtur enim Episcopus hoc in casu propinquius ac magis directe in sanguinis effusionem influere; & ad sanguinis judicium concurrere.

Innocentius III. in *cap. 26. tit. De verb. signif.* scribens Episcopo Parisien. resolvit, Clericum convictum de crimine falsi per Episcopum posse Curiæ sæculari tradi puniendum, addita hac cautione: „ Pro quo tamen debet Ecclesia *efficaciter* interceder„ re, ut citra mortis periculum circa eum sententia mode„ retur.

X. Hæc intercessio *efficax* nequaquam erit, nisi re ipsa sic degradatus Clericus, & Curiæ sæculari traditus, mortis periculum evadat.

Sed quia frequenter similis intercessio eam efficaciam non habet, similis traditio ab Episcopo facienda difficultate carere non videbatur; unde & ipse Innocentius fatetur, quod ejus prædecessores super hoc consulti non idem omnes senserint: *Cum quidam Antecessorum nostrorum super hoc consulti diversa responderint.*

Sane jam pridem Episcopi ipsos criminosos quadam Christiana violentia e manibus judicum & executorum rapiebant, ut eis vitam corporalem, pœnitendi tempus procurarent; nec unquam eos, qui ad Ecclesiam confugerant, aut ejus auctoritati suberant, laicæ potestati tradebant, nisi facta cautione, quod eos mortis supplicio non afficerent.

Quare & ipse Innocentius in citata Decretali, post relata verba subjungit: *Pro illo* falsario *scelerato, quem ad mandatum nostrum capi fecisti, hoc tibi duximus consulendum, ut in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiam ipsum includat.*

XI. Hodie Episcopi Clericos degradatos pro enormi crimine tradunt Curiæ sæculari, tametsi mortis sententiam in eos esse prolatam, & mox a facta degradatione eos morte plectendos certo sciant; idque citra metum irregularitatis, modo externis *intercedant*, quamvis noverint, intercessionem plane inefficacem futuram; idque auctoritate Decretalis Bonifacii VIII. in *cap. 2. De Homicidio in VI.* (de qua infra) receptam videtur.

XII. Concilium Lateranense non tantum declarat, vetitum esse Clerico, sententiam sanguinis proferre, dictare, aut sanguinis vindictam exercere, sed insuper, *ubi exerceatur*, interesse.

Verum ut notant post Glossam Canonistæ, si Clericus in loco, ubi vindicta sanguinis exercetur, tanquam *merus* spectator ex curiositate forsan interfit, nullatenus ad vindictam sanguinis concurrens, propterea irregularis non efficitur. *Verba Glossæ sunt: Sed si interest tantum, numquid propter hoc efficitur irregularis, ut propter hoc deponatur? Non videtur, quod debeat deponi; sed alias debet puniri, quia interfuit contra præceptum.*

Hæc opinio communi hodie disciplinæ consona est. Meliores enim magisque regulares Clerici existimant quidem, si non omnino illicitum, saltem minus statui suo esse conveniens, hujusmodi spectaculis interesse; at interessantes sola hac præsentia fieri irregulares nemo credit.

XIII. At si interessendo Clericus in ipsam sanguinis vindictam sive sententiam aliquo modo influat, aut ad eam concurrat, facile hinc irregularitatem contrahet; atque ita respondit Innocentius III. Episcopum Albiganensem irregularitatem incurrisse, quia in judicio sanguinis non tantum præsentiam corporalem, sed & auctoritatem præstiterat. *Cap. 10. tit. De Excessibus Prælatorum.*

Idcirco moderna praxis habet, ut si in Parlamentis Regiis causa criminalis agitetur, ipsi Consiliarii Ecclesiastici se subtrahant, ne forsan sua præsentia in ipsam sanguinis sententiam influere videantur.

XIV. Ulterius Concilium Lateranense addit: „ Nec quisquam „ Clericus litteras scribat, aut dictet, pro vindicta sanguinis „ destinandas. Unde in Curiis Principum hæc sollicitudo non „ Clericis, sed Laicis committatur.

Ex his verbis Concilii concludunt Canonistæ, Notarios, Graphiarios, Actuarios, aliosque similes in causa sanguinis fieri irregulares; eo quod ad ipsam sanguinis sententiam ejusve executionem concurrant.

XV. Advocatos quoque, & Assessores in causa sanguinis, si contra reum postulent, vel consulant, simili ratione incurrere irregularitatem communi calculo docent; atque jam pridem declaravit Concilium Leodinense celebratum a Cardinale Othobono Sedis Apostolicæ Legato anno 1268. *Can.* 6. declaratque, officium *Advocationis* aut *Assessoris* in causa sanguinis exercentes, ipso facto ab officio suspensos, aliisque pœnis castigandos.

XVI. Porro quia testes ad condemnationem criminosi proxime videntur concurrere. Clericos in causa criminali contra reum testimonium ferre citra irregularitatis periculum non posse expeditum est; immo plures credunt, Clericum non evadere irregularitatem, si testimonium tulerit in causa *directe* tendente ad mortem sive membrorum mutilationem; tametsi illud non dixerit nisi reluctans, & a Judice compulsus; præceptum enim Judicis, & metus etiam cadens in constantem virum, sunt actus (inquiunt) accidentales & extrinseci, qui non considerantur, sed ipse concursus tantum, qui hic *directe* & *per se* tendit ad deformationem.

☞ Verum plures, notanter ex Pragmaticis, ac inter alios Du-Casse in sua Praxi Jurisdictionali *tom. 1. cap. 3. num. 5.* testes deponentes in causa sanguinis non fieri irregulares. sustinet; creditque id non tantum procedere ex particulari consuetudine regni Galliæ; sed nec de jure hanc testium irregularitatem fundatam.

Ulterius ibidem asserit ex recepta regni Galliæ consuetudine observari, Clericos posse compelli, etiam coram Judice Laico testimonium ferre in causa sanguinis; quantumvis fateatur id contrarium variis Canonibus apud Gratianum relatis, quos non observari in regno Galliæ asserit: additque in eodem regno neminem reputari pro proxime influente in mortem eorum, nisi Judicem, partemque criminalem, sive Officiarium publicum criminaliter agentem, & executorem sententiæ criminalis.

Conformiter ad hanc regni Galliæ praxim, asserit *tom. 2. cap. 8. §. 3.* Officialem posse expedire Monitoriales, quibus cogantur testes etiam deponere in causa criminali; neque Officialem effici irregularem, licet ex depositione testium mors sequatur.

Praxi regni Galliæ, saltem quoad testes, ut nimirum Ecclesiastici teneantur, etiam in causa sanguinis, coram Judice Laico testimonium perhibere, citra metum incurrendæ irregularitatis, praxim Belgicam, ac notanter in comitatu Flandriæ, conformem esse pluribus probatur in Arresto sexagesimo nono inter Arresta collecta per Dominum Laury.

Et sane, quia hæc, aliæque plures irregularitates, jure duntaxat positivo, aut interdum etiam consuetudine sensim sunt inductæ, nihil obstat, quin & contraria consuetudine possint abrogari vel restringi; notanter dum nimia irregularitatis extensio justitiæ complemento, & publicæ tranquillitati conservandæ obstaculum esset, prout in hac specie irregularitatis facile contingeret, si ob periculum irregularitatis Clerici testes esse non possent. ☜

XVII. Qui nimis irregularitatem extendunt, docent tamen cum Gallis, quod si non directe, in causa sanguinis testatus sit Clericus, si tantum remote, & exinde per occasionem ad sententiam sanguinis deventum sit; aut aliqua criminis indicia, sed remota, & non directe, ad accusationem tendentia dederit, non propterea censeretur irregularis; tametsi ex illis indiciis crimen detectum fuerit, & sententia sanguinis sequuta; quemadmodum in simili casu resolvitur in *cap. Tua nos §. Ad ultimum, tit. De Homicidio.*

Eodem fundamento respondit Innocentius III. cuidam Episcopo, quod contra quosdam laicos contumaciter recusantes solvere decimas, implorare possit Regiam potestatem, *tametsi ad solutionem ipsarum vix absque* sanguinis effusione *valeant coarctari. Quia (inquit) si te hujusmodi querimoniam simpliciter deponente, Rex in eosdem rebelles traditam sibi exercuerit potestatem, eorum erit duritiæ, aut malitiæ imputandum. Cap. 1., tit. De Homicidio.*

Similiter, qui hortatur & monet Magistratus, ut in malefactores pro officii sui debito invigilent, atque pro merito in illos advertant, non propterea irregularis fit, licet occasione illius exhortationis, seu monitionis aliqui essent morte affecti, alias non afficiendi, quia hic concursus nimirum *remotus* est, quam ut ratione illius auctor in mortem hanc concurrere censeretur.

XVIII. Major sane difficultas est, si quis aliquem coram Magistratu de gravi injuria & delicto accuset, atque reparationem injuriæ postulet, hacque occasione accusatus morte afficiatur; cum propinquius multo, quam in priore casu ad hanc sanguinis sententiam concurrat, ipsumque judicem excitet, & promoveat.

De hoc casu agit Pontifex in *cap. 2. De Homicidio in VI.* dicens: *Prælatis vel Clericis quibuscumque, qui de laicis suis malefactoribus querelam penes sæcularem judicem deponentes, petunt emendam sibi fieri, & provideri, ne contra eos talia de cætero præsumantur, protestando expresse, quod ad vindictam, seu pœnam sanguinis non intendunt, imputari non debet: quamvis alias in tali casu de jure debeat pœna sanguinis irrogari, si judex mortem illis inferat justitia exigente.*

Rationem subjicit: *Alioquin si Prælati, aut Clerici propter metum hujusmodi (quia judex ad pœnam sanguinis posset procedere suis malefactoribus) taliter conqueri non auderent, daretur plerisque materia trucidandi eosdem, & ipsorum bona libere deprædandi.*

XIX. Ut ergo decisio hujus Decretalis obtineat, atque Clericus, qui hujusmodi querimoniam deposuit, irregularitatem evadat, requiritur.

Primo, ut ipse Clericus accusans *protestetur expresse, quod ad vindictam, seu pœnam sanguinis non intendat.*

Credunt communiter Canonistæ, hoc in casu pro evitanda irregularitate adeo esse necessariam hanc expressam protestationem, ut licet revera accusans habeat animum plane alienum, & aversum a morte, aut mutilatione accusati, equidem irregularis, etiam coram Deo constituatur, si hanc protestationem omiserit, quemadmodum notat Covarruvias ad *Clement. Si furiosus, part. 2. §. 5. num. 2.*

Sed quid, si omnes circumstantiæ clamet, accusationem unice ad reparationem damni illati a Clerico institui, an ipsa *protestatio* necessaria dicetur. Non apparet. Ad quid enim ipsa protestatio; nisi ut Clericus ostendat, se a sanguinis effusione & vindicta alienum: quod dum ipsæ circumstantiæ patenter ostendunt, testatio superflua videtur.

Ne-

Neque enim fas est credere, Pontificem aut Ecclesiam hanc exteriorem, & verbalem protestationem proposuisse, tamquam formulam quamdam, qua posita abstergeretur irregularitas; & *qua omissa* incurreretur irregularitas, uti nonnullis persuasum fuit.

XX. Ulterius eidem illi concluserunt, mediante exteriore illa verbali protestatione, Clericum evadere irregularitatem; tametsi animum habeat protestationi contrarium.

Verum quidem est Clericum exterius ita protestantem, in foro exteriori non posse pro irregulari haberi ob animum protestationi contrarium; eo quod de occultis & in solo animo latentibus Ecclesia non judicet: dubitari tamen non posse videtur, quin Pontifex *sinceram* protestationem, non autem aliquam duntaxat fucatam verborum formulam requisierit.

Quare non male notavit Cardinalis Hostiensis in Summa ad titulum *De Homicidio*, §. 5. *Quod si intentio nostra erat, ut ad mortem damnaretur, irregulares essemus, quibuscumque verbis fuerit intentio velata: licet per Ecclesiam non prohibeamur; nisi constet per confessionem vel probationem, vel quia nihil volebamus, sed aperte hoc dicebamus.*

☞ XXI. Recte monet Du-Casse Archidiaconus, & Officialis Condomensis in sua Praxi Jurisdictionali, *tom. 1. cap. 3. num. 3.* protestationem illam in Regno Galliæ esse inutilem, eo quod ad solos Officiarios publicos pertineat agere ad vindictam publicam, seu sanguinis: privati vero tantum possint agere civiliter, ad suum interesse, quæ ratio etiam obtinet in Belgio, aliisque passim Provinciis.

Scitur enim, quod non tantum in Gallia, sed passim ubique receptum sit, solum Officiarium *publicum* posse *criminaliter* ad vindictam publicam agere; privatos vero duntaxat pro suo privato interesse.

Unde videtur, quod dici queat hanc protestationem hodie & in Belgio inutilem reputandam, præsertim cum certum sit, eam protestationis formulam, posterioribus sæculis inductam fuisse, una cum pluribus aliis, quas Theologi Scholastici, necnon recentiores Canonistæ Decretalibus scrupulosius inhærentes in hac materia irregularitatum contra veterem Patrum disciplinam induxerunt.

XXII. Interim ex ea plurium opinione, quod requiratur prædicta *protestatio*, & ut mera formula exterius prolata sufficiat, ut evitetur hoc in casu irregularitas, tandem hoc invaluit, *intercessionem* Episcopi pro Clerico degradato, & Curiæ sæculari tradendo sufficere, et amsi sciatur, eam omni effectu frustrandam, ipsumque degradatum certo morte afficiendum.

XXIII. Equidem cum hæc irregularitas ex jure positivo humano dependeat, potuit Ecclesia irregularitatem tollere, tametsi ea *protestatio*, aut *intercessio*, quæ ex mente primitus instituentium debuit esse *sincera & efficax*, tandem desierit in quamdam æternam duntaxat *formulam*; quam equidem retineri desiderat, ut pristinæ disciplinæ, & spiritus hujus irregularitatis memoria saltem maneat, & Ecclesiæ Ministris refricetur.

XXIV. Notant ulterius Canonistæ, quod hæc protestatio non eximat Clericum accusantem ab irregularitate ad mentem Decretalis Bonifacii VIII. ubi ipse reum accusavit pro furto, vel injuria non *sibi* sed *alteri* illata: quasi Constitutio prædicti *cap. 2.* tunc locum habeat, cum accusatio proponitur pro injuria ipsi accusanti illata, aut saltem suis, & propinquis, ita Felinus ad *cap. Postulasti, tit. De Homicidio*, quem referat & sequitur Covarruvias loco citato: addens tamen hanc opinionem ita posse intelligi, quod „ nihilominus Clericus protestatione facta possit absque metu irregularitatis delictum aliquod præcogitatum, & denique „ tractatum in grave reipublicæ dispendium, aut proximi damnum, caute deferre ac denuntiare in medelam potius, quam „ ad punitionem.

XXV. Nec tantum Clericos hæc irregularitas spectat, sed etiam laicos; eatenus saltem, quod si in causa sanguinis sententiam tulerint; aut ad eam concurrerint eo modo quo nunc expositum fuit, fiant irregulares ad Ordines, quin & Tonsuram Clericalem suscipiendam citra dispensationem.

XXVI. Hoc tamen notandum, neque Clericos, neque Laicos irregularitatem incurrere ob concurrentiam in causa sanguinis, nisi reipsa sententia sanguinis executioni mandata fuerit; id est, mors aut mutilatio ipsius criminosi fuerit sequuta: neque refert, quo eventu, aut etiam fraude vel maleficio executio sententiæ fuerit impedita: uti ex dictis capite primo facile potest intelligi.

XXVII. Ulterius quia hæc irregularitas a jure positivo humano dependet, quid mirum si non ubique eodem cum rigore observetur. Et quidem testes a judice compulsi ferre testimonium in causa criminali, non censentur irregulares secundum Jurisprudentiam Gallicanam, moresque, & usum hujus Regni Gallicani: quia causa proxima mortis reorum non habentur; sed remota duntaxat, ait R. P. Natalis Alexander in Theologia dogmatica & morali Tractatu *De Sacramento Ordinis cap. 4. art. 9. num. 1.* additque: „ Idem esto de Notariis judicium; sed aliarum Ecclesiarum disciplinæ, ac moribus (ait) Gallicani mores non „ præjudicant.

XXVIII. Refert quoque Julianus Brodeau in notis ad Louetium *litt. B. n. 1.* judicatum in Senatu Regio *consultis classibus* anno 1543. Scribam seu Graphiarium criminalem, qui per plures annos signaverat, & pronuntiaverat plurimas sententias sanguinis; earum executioni interfuerat, non incurrisse irregularitatem; ac potuisse sine ulla dispensatione Beneficium Ecclesiasticum obtinere. Rationem subdit Brodæus: „ Graphiarius non fundit sanguinem, neque effusionis causa est; nihil confert de suo, non est „ nisi simplex judicis minister.

XXIX. Solus Pontifex in hac irregularitate dispensat; uti notat Pyrrhus Corradus in Praxi dispensationum *lib. 5. cap. 2.* ubi & formulam dispensationis refert, in qua nihil speciale occurrit; sed committitur simpliciter Ordinario, ut cum Oratore dispenset, si preces veritate niti compererit, „ & dummodo Orator reperiatur idoneus, vitæque ac morum probitas, aliaque merita sibi „ suffragentur, nec aliud obstet Canonicum impedimentum; & quod de cætero a similibus abstineat.

CAPUT V.

De Irregularitate ex defectu corporis.

1 *Hæc irregularitas nota in veteri Testamento.*
2 *Lex vetus quoad hunc articulum abolita.*
3 *Primis Ecclesiæ sæculis ignota.*
4 *Patres in ordinandis Sacerdotibus parum attendebant vitium corporis.*
5 *Etiam sæculo IV. irregularitas ex solo vitio corporis non desumpta.*
6 *Pontificum Decreta, quæ soli corporis defectui irregularitatem adscribere videntur.*
7 *Aliquando dubitatum, an* macula *in oculo non causaret irregularitatem.*
8 *Non videntur Pontifices* soli *defectui corporis adscribere irregularitatem.*
9 *Patiens defectum corporis potest in Altari ministrare; si* scandalum *non timeatur.*
10 *Defectuosus ad functiones Altaris admittitur, si sine irreverentia possit.*
11 *In scandalum & irreverentiam hæc irregularitas refunditur; præcipue jure Decretalium.*
12 *Quis defectus superveniens impediat executionem Ordinum?*
13 *Quis defectus indicat irregularitatem, Episcopi est judicare.*
14 *Auctoritas Episcopalis in hoc puncto fundatur in antiquo Canone.*
15 *Quæ hic ab Episcopo attendenda?*
16 *Eminentia in doctrina & moribus aliquando supplere potest.*
17 *Rescriptum de dispensatione super hoc defectu semper ad Episcopum dirigitur a Curia Romana.*
18 *Tantum per* seipsum *de defectu judicare potest Episcopus.*
19 *Potest illud judicium peragere independenter a rescripto Curiæ Romanæ.*
20 *Specialis clausula in dispensatione super defectu oculi* Canonis.

I. HÆC irregularitas notissima fuit in veteri Testamento, eo quod Levit. *cap. 21. ver. 18. & 19.* dictum esset a Domino ad Moysen: *Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus: si cæcus fuerit, si claudus, si parvo, vel grandi, vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus.*

II. Verum hæc aliaque plura Populo Judaico præscripta, una cum veteri lege desierunt; atque in Sacerdotibus novæ legis, non tam corporis, quam mentis & animæ vitia expendenda lex nova præscripsit; voluitque Christus non ex una Tribu, sed ex omni Gente optimos quosque eligi in Sacerdotes; uti jam pridem recte notavit Auctor Constitutionum vulgo Apostolicarum *lib. 6. c. 23.* „ Pro una Tribu „ Sacerdotali (ait) jussit ex unaquaque „ Gente optimos quosque ad Sacerdotium eligere, neque *corporum* vitia contemplari, sed religionem, & vitam.

III. Narrat Sozomenus *lib. 6. hist. cap. 30.* de quodam sancto Anachoreta Ammonio, quod cum capiendus esset, ut Episcopus ordinaretur, nec rogando persuadere potuisset iis, qui ad ipsum capiendum venerant, ut abirent, abscissa sibi *auricula*: „ Abite, inquit, posthac enim, ne quidem si vellem, Sacerdotalis „ lex me ordinari sinit. *Integri* enim corporis Sacerdotem constitui oportet.

Post hæc subjicit Sozomenus: *Illi digressi, postquam intellexerunt, Judæis quidem hæc observanda esse; Ecclesiam vero de corpore non curare, dummodo Sacerdos* integer *sit* moribus, *denuo redierunt, eum comprehensuri; tum ille juravit, se linguam quoque sibi præcisurum, si vim facere tentassent.*

Eamdem historiam narrat Palladius in historia Lausiaca *cap. 12.* additque; *Fuisse Episcopum, qui viris illis dixerat, Ecclesiam legi veteri in hoc puncto non esse subjectam; seque paratum ordinare virum bonæ vitæ etiam naso amputato. Hæc lex (inquiebat) in usu sit apud Judæos; mihi autem si vel truncatis naribus adduxeritis, qui sit bonis moribus, ego eum ordinabo.*

IV. Et si consulamus antiquos Canones, facile videbitur, Patribus persuasum fuisse, parum de corporis defectibus curandum in electione Sacerdotum, ubi de eorum bonis moribus, ac necessariis qualitatibus ad Sacerdotii functiones rite obeundas constat.

Canon 76. vulgo Apostolorum, ait: „ Si quis vel oculo orbatus, vel femore oblæsus, Episcopatu autem dignus sit, „ fiat. Non enim corporis damnum cum polluit, sed animæ inquinatio". Et rursus *Canon* 77. „ Qui autem est surdus & cæcus, ne sit Episcopus; non ut pollutus, sed ne Ecclesiastica „ impediantur. (*a*)

Hinc manifestum est, juxta disciplinam his Canonibus expressam, defectum corporis non ponere impedimentum Ordinis, etiam Episcopatus, sive irregularitatem; nisi talis sit defectus, qui defectuosum incapacem reddit functionibus Ordini anne-

(a) D. Van-Espen secutus est Gentiani Herveti computum; in enumeratione Canonum juxta Guillelmum Beveregium, dicuntur prædicti Canones 77. & 78. Consule quid de eorum sensu D. Van-Espen dixerit tomo [illegible], hujus editionis, in suis ad utrumque Canonem Scholiis.

annexis obeundis: quod & Balsamon & Zonaras in Commentariis ad hos Canones observarunt; una notantes differentiam inter veterem & novam legem; quod „ illa exigeret consecratos „ ipsorum Ministros *integros* esse *corpore*; notamque nullam habentes: ac nemo parte corporis aliqua deformatus, aut mutilatus admitteretur ad Sacerdotium. Sed etiam post Sacerdotium, si cui Sacerdotum, membri vel particulæ cujusquam mutilatio contigerit, Sacerdotio mulctabatur. At iis, qui consecrandi sunt apud nos (ait Zonaras) mutilatio corporis impedimento non annumeratur. Animam nempe requiritur habere puram sine vitio & sorde. Vel ut loquitur Balsamon; „ Animam puram & integram volunt omnes habere, non autem „ corpus.

V. Innocentius I. ad Felicem Nucerianum scribens, ait: *Qui partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit, hunc ad Clerum Canones non admittunt. Cui vero casu aliquo contigit; dum aut operi rustico curam impendit, aut aliquid faciens se non sponte percussit, hos Canones præcipiunt & Clericos fieri, & si in Clero fuerint reperti, non abjici. In illis enim voluntas est judicata, quæ sibi ausa fuit ferrum injicere: in istis vero casus veniam meruit.*

Patet Innocentium sæculo IV. irregularitatem non desumpsisse ex mero & simplici corporis defectu, sed ex ausu *temerario*, quo sibi ferrum inserre, & seipsum mutilare ausus fuit.

Itaque nec Ecclesia Latina eo tempore defectum corporis pro irregularitate habebat.

Verum nonnulla posteriora Decreta defectuosos corpore irregularibus annumerasse videntur.

VI. Apud Gratianum *Dist.* 55. *Can.* 3. refertur ex Concilio Romano sub Hilario Papa sæculo V. *Pœnitentes, vel inscii litterarum, aut aliqua membrorum damna perpessi ad sacros Ordines aspirare non audeant. Quisquis autem talium Consecrator exstiterit, factum suum ipse dissolvet.*

Et *Canone* 13. ibidem refertur ex Epistola Gelasii I. „ Illi, „ cui erutus est oculus, non possunt secundum Canones Sacerdotii jura concedi. Neque enim aliquid ei prodest, quod oculum invitus amisit, cum nec volens quisquam oculus amisisse „ credendus est, nec sacratissimos Canones aliquem casum in „ amissione oculi, qui ad Sacerdotium adipiscendum non impediret, suis excepisse regulis invenimus: sed hoc tantummodo „ ad prohibitionem suffecisse videmus Patribus, ut qui careret „ oculo, Sacerdocii officium adipisci non possit.

Si hæc Decreta simpliciter ac generaliter, prout sonant, accipiantur, videntur hanc irregularitatem ad defectum corporis, tametsi usum Ordinis non impedientem, extendere. Quis enim nescit, uno tantummodo oculo orbatum, aut cæcum, posse interdum Ordinis etiam Sacerdotalis functiones aliquas rite obire. Unde ob hosce forsan similesque Canones, nonnulli circa hanc irregularitatem justo rigidiores atque scrupulosiores fuisse videntur.

VII. Et quidem aliquando dubitatum fuisse, an irregularis non esset, qui *maculam* in *oculo* haberet; atque super eo dubio consultum Alexandrum III. intelligitur ex ejusdem responso, quod refertur in *cap.* 2. *tit. De corpore vitiatis*. Simile dubium propositum fuisse Honorio III. colligitur ex *cap.* 1. *De corpore vitiatis*, in quinta compilatione Decretalium per Innocentium Cironium.

VIII. Attentis vero responsis Pontificum ad proposita dubia, facile intelligi poterit, Pontifices non existimasse defectum corporis constituere aliquem irregularem, nisi vel culpa defectum patientis intervenerit; vel defectus hujusmodi sit; ut vel absolute ipsum defectuosum ad obeundas functiones Ordinis reddat incapacem; aut saltem ratione illius periculum notabile irreverentiæ aut scandali subsit.

IX. In *cap.* 1. *tit. De corpore vitiatis*, de Presbytero, qui cum notabili sua culpa partem digiti amiserat, respondet Alexander III. *Quod cum ipse non perdiderit tantum de digito, quin sine scandalo possit solemniter celebrare, satis potes post peractam pœnitentiam cum eo misericorditer agere, & permittere ipsum in suo Ordine ministrare, licet ejus excessus gravis admodum exstiterit.*

Manifestum est, Pontificem pro excessu commisso convenientem quidem ante Ordinis executionem a Presbytero peractam voluisse pœnitentiam; sed ea peracta, nullam judicasse habendam rationem defectus digiti; eo quod non perdidisset tantum de digito, quin *sine scandalo* posset *solemniter* celebrare.

X. Et Honorius III. de quodam Monacho, super cujus dexteræ pollicem barra quædam fortito deciderat, atque ungulam avulserat ab eo, respondet Episcopo Engolismensi, „ *quatenus si ad frangendam Eucharistiam sit in pollice ipso potens; & aliud Canonicum non obstat, propter deformitatem hujusmodi non dimittat, quin eum ad Ordinem promoveat Sacerdotis. Cap. fin. tit. De corpore vitiatis.*

Hinc rursus patet, Pontificem supposuisse omnem irregularitatis rationem esse petendam ex deformitate, quæ Ordinis executionem impediret:

XI. Extat sub nomine Eugenii Papæ Decretalis in *cap.* 2. *tit. De Clerico ægrotante*, & habetur in appendice ad Concilium Lateranense III. sub Alexandro III. *parte* 26. *cap.* 15. sub hoc titulo, *Eugenius Papa primus Senensi Episcopo*. Quidquid sit de veritate tituli, ac Auctore Decretalis, in ea interim refertur: *Presbyterum, cujus duos digitos cum medietate palmæ a prædone abscissos significasti, Missam non permittimus celebrare. Rationem subjungit: Quia nec secure propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem membri fieri posse confidimus.*

Non igitur in ipsum simpliciter corporis defectum irregularitatem, sive suspensionem a celebratione Missæ refundit; sed in *deformitatem*, quæ *sine scandalo*, & *debilitatem*, quæ *sine periculo* celebrationem permittere non videntur; unde & addit: „ Ipsum autem cæteris officiis Sacerdotalibus fungi minime prohibemus“. Cur ita? Quia hæc officia secure sine periculo non obstante debilitate manus, & *sine scandalo* non refragante deformitate, obire poterat.

Quisquis igitur sensus sit Canonum, qui sub nomine Hilarii & Gelasii a Gratiano referuntur, interim ex his aliisque Decretalibus concludunt Canonistæ, juxta modernam disciplinam, vitium sive defectum corporis, qui sine culpa patientis accidit, non inducere irregularitatem quoad Ordines suscipiendos; nisi talis fuerit defectus, ut vel simpliciter impediat executionem Ordinis; aut eam corporis deformitatem annexam habeat, ut functiones Ordinis secure & sine periculo, aut offensione populi peragere non sineret.

XII. Defectus autem corporis post Ordines susceptos superveniens, ex communi Canonistarum sententia, conformiter ad relatas Decretales, non inducit irregularitatem, nisi quoad illos Ordines, & eas functiones, quæ ob defectum illum secure & sine periculo, & sine scandalo peragi nequeunt.

XIII. Quis vero defectus hujusmodi deformitatem inducat, ut sine periculo aut scandalo Ordinis executio permitti nequeat; ut ea ratione aliqua irregularitas vel quoad Ordinem suscipiendum aut susceptum subesse censenda sit, hoc potest ipso facto melius perpendi, quam aliquo statuto exprimi, ait Glossa ad *cap.* 2. *tit. De Clerico ægrotante*, verbo, *Deformitatem*.

Judicare autem & determinare in particulari casu, quæ sit notabilis aut levis deformitas, & an hic & nunc ob talem deformitatem periculum aut scandalum per Ordinis executionem sit timendum, judicio Episcopi determinandum esse, uno consensu concludunt Canonistæ sequuti Glossam in *cap.* 2. *tit. De Corpore vitiatis*: ita ut non sufficiat arbitrium Confessarii vel alterius Prælati inferioris; uti post alios citatos docet Barbosa de potestate Episcopi *part.* 2. *Alleg.* 42. *num.* 60. qui & ibidem addit: „ Respectu Regularium ad eumdem Episcopum id declarare competit, non autem ad Superiores regulares, nisi eisdem expresse a Sede Apostolica delegaretur.

XIV. Auctoritatis Episcopalis, quoad hanc determinationem argumentum suppeditat *Can.* 3. *Dist.* 33. ubi decernitur, quod hi, qui aliquando corporis incommoditatibus in terram elisi fuerunt, tamdiu erunt „ ab officio sui Ordine, & loco suspensi, „ quousque unius anni spatio per *discretionem Episcopi* inveniantur ab incursu dæmonum liberati „; Vel ut verior lectio habere videtur, *alieni*.

Non absimile hujus auctoritatis argumentum occurrit in *Can.* 2. *caus.* 7. *q.* 2.

XV. In hac determinatione tempus, locum, & personam, ejusque dotes merito Episcopus attendit.

Neque enim dubium est, quin uno loco defectus aliquis posset esse offensioni, & non alio, ubi hujusmodi defectus, vel est frequentior, aut minus attenditur. Idem dicendum de tempore.

Persona quoque plurimum attendenda. Potest enim contingere, ut defectus corporis in uno impediret debitam executionem Ordinis, & non alio: eo quod is sit aliorum membrorum vigor, ut debilitatem, aut defectum alterius supplere queat.

Exempli gratia, carens oculo sinistro, sive *Canonis*, ut vocant, communiter habetur irregularis, quoad Ordinem Sacerdotii suscipiendum, aut Missæ celebrationem post Ordinem susceptum; „ si quis tamen careus visiva virtute in oculo sinistro, sive *Canonis*, & tanta polleat virtute in dextro, ut sine deformi faciei conversione possit legere *Canonem*, non est irregularis“; ait post alios Barbosa loco citato *num.* 31.

XVI. Similiter indubitatum est, quod adeo possint eminentes esse in aliquo qualitates, seu quoad mores, seu quoad doctrinam, & zelum, ut defectus corporis, qui alias offensionem populi pareret, ob hasce eminentes qualitates non causaret, aut si quæ forsan offensio timeretur, ea merito ob bona, quæ ex Ordinatione, & promotione hujusmodi defectuosi sperantur, negligi deberet.

XVII. Aliquando super aliquibus defectibus corporis peti hodie, dispensationes in Curia Romana praxis quotidiana docet, monetque Pyrrhus Corradus in Praxi Dispensationum *lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 19. quod cum conceditur dispensatio super hac irregularitate in Dataria Romana, hæc nunquam inscribatur, seu committatur Vicario, seu Officiali Episcopi, sed semper ipsi Episcopo idque ob textum *cap.* 2. *tit. De Corpore vitiatis*, qui Episcopo auctoritatem cognoscendi, & judicandi de defectu corporis tribuit. *Quod quidem (ait Corradus) adeo inconcusse observatur, ut cum sacra Pœnitentiaria Apostolica ex facultate sibi tradita, dispensat cum Religiosis professis, corpore vitiatis, nunquam alteri quam Ordinario illius loci, ubi orator professus est, rescribat: dando illi facultatem cum illo dispensandi super corporis vitio, seu defectu, cum illis limitationibus, & clausulis, quibus utitur Cancellaria Apostolica; sed gratis quoad omnia.*

XVIII. Clausula vero præcipua, qua utitur Cancellaria Romana in hac dispensatione, hæc est: *Committatur Ordinario, qui inspecto per* seipsum, *& considerato diligenter dicto defectu, si talis non sit, nec ex eo proveniat tanta deformitas, quæ scandalum generet in populo, aut divinis impedimentum præstet, super quo ejusdem Ordinarii conscientia oneretur; cum eodem oratore, dummodo ad id reperiatur idoneus, vitæque ac morum probitas, & virtutum merita sibi suffragentur, nec aliunde ei obstet impedimentum, dispenset.*

☞ XIX. Claret ex Pyrrho Corrado dispensationis litteras super defectu corporis, semper dirigi ad Episcopum ejus, qui defectum patitur, ut ipse *per seipsum* defectum inspiciat, & de eo judicet, & si, eo inspecto, judicet, non esse talem, ut offensionem notabilem in populo sit pariturus, aut impedimentum in Ordinis exercitio, tunc Auctoritate Apostolica ipse dispenset.

Verum

Verum indubitatum apparet, quod Episcopus, etiam nullo impetrato e Romana Curia Rescripto, judicare possit, utrum defectus corporis talis sit, qui vel scandalum generaret in populo, vel obeundis functionibus sacrorum Ordinum impedimentum præstet.

Scitur enim, non omnem defectum corporis parere irregularitatem, sed eum duntaxat, qui vel executionem Ordinis omnino impedit, vel saltem sine scandalo exequi non patitur.

Dum igitur judicio Ordinarii constiterit, quod defectus corporis talis non sit, non videtur, quo ex capite exigeretur ulterior dispensatio, præsertim cum obtenta dispensatione, nihilominus ipsius Ordinarii judicio deferatur, num defectus sit talis, qui executionem Ordinum impediat, aut scandalum parere possit.

XX. Cum autem hujusmodi dispensatio petitur super defectu *oculi Canonis*, ne ipse patiens legendo Canonem vertat se ad populum, volens oculum dextrum versus Canonem dirigere, additur in formula dispensationis hæc clausula: *Et quoties Missam celebravit, tabellam Canonis in medio altaris tenere debeat.*

CAPUT VI.

De Irregularitate ex crimine.

1 *Ordinandi ex sententia Apostoli debent esse* sine crimine.
2 *A quo tempore debuerint esse* sine crimine?
3 *Post actam pœnitentiam non admittebantur olim ad Ordines.*
4 *Non pœnitentia, sed crimen excludebat Pœnitentes ab Ordinibus.*
5 *Crimen olim etiam ab exercitio Ordinis suscepti excludebat.*
6 *Crimen occultum etiam olim irregularitatem inducebat.*
7 *Hæc disciplina necdum sæculo XI. totaliter erat abrogata.*
8 *Pontifices sæculo XI. eam disciplinam adhuc probarunt.*
9 *Episcopis erat potestas dispensandi, si crimen esset* occultum.
10 *Sæculo IX. cœpit invalescere distinctio inter crimen* publicum, *&* occultum, *& quæ ejus occasio?*
11 *Hæc distinctio a Gratiano proposita, & probata.*
12 *Gratianum sequuti Canonistæ eam distinctionem prolarunt.*
13 *Publica crimina ob infamiam hodie inducunt speciem irregularitatis.*
14 *Id intelligitur tam de infamia facti, quam juris.*
15 *Moderna disciplina prolapsos in crimen* occultum *non admittit ad Ordines, nisi post actam pœnitentiam.*
16 *Graviora nonnulla crimina etiam* occulta *irregularitatem inducunt.*
17 *Super irregularitate ex crimine occulto Episcopus dispensare potest.*
18 *Quod hic dicatur* occultum?
19 *An sufficiat, quod factum sit materialiter notum?*
20 *An deductum ad forum contentiosum semper habendum sit pro publico?*
21 *Ecclesiæ mens non est, quod criminosi etiam* occulti *a sacris Ordinibus repelli non possint.*
22 *Synodus Tridentina permisit Episcopis, ut occulte criminosos ab Ordinibus repellant.*
23 *Synodus Tridentina correxit Decretales.*
24 *Potest Episcopus etiam criminosum occultum suspendere.*
25 *Interdum ab Episcopo recusante ad Ordinem admittere, datur recursus ad Pontificem.*
26 *Hujusmodi recursus non facile admittendus.*
27 *Improbatur Fagnani sententia, quæ* num. 23. & 24. *relata est.*
28 *Nec arridet Sacræ Congregationis decisio* num. 25. *relata.*

I. Apostolus Tito discipulo suo præscribens, quod per civitates Presbyteros constitueret deberet, inter cæteras qualitates in his requisitas reponit: *Si quis sine crimine est*. Et deinde paucis interpositis: *Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem*. Ad Tit. cap. 1. vers. 7.

Rursus ad Timotheum scribens: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse*. Et infra de Diaconis loquens, ait: *Et hi probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes*. 1. Timoth. cap. 3. vers. 2. & 10.

II. Hunc Apostolicum Canonem in Ministrorum electione, & Ordinatione presius sequuti SS. Patres, irregulares, sive a sacris Ordinibus, eorumque usu exclusos censebant, qui non essent *sine crimine*; sive requirebant *nullum crimen habentes*; id est, qui nullo crimine innocentiam Baptismalem maculassent; quamvis jam per pœnitentiam crimen eluissent.

„ Non eo tantum (inquit S. Hieronymus) quo ordinandus „ est tempore, sine ullo crimine sit, & præteritas maculas „ nova conversatione diluerit; sed ex eo tempore, quo in Christo renatus est, nulla peccati conscientia mordeatur.

III. Ante Hieronymum disciplinæ hujus testis est Origenes adversus Celsum tamquam indubitatum, & notorium asserens, quod Christiani, lapsos in crimen carnis rursus resipiscentes, haud secus quam redivivos recipiant, tandem post *longiorem* melioris mentis approbationem, quam cum primum ad religionem discendam admitterentur. Attendamus nunc cautionem, qua similes admitterentur. *Ea tamen conditione* (*ait*) *ut quoniam lapsi sunt, excludantur* impostorum *ab omnibus Dignitatibus, & Magistratibus Ecclesiasticis*.

„ Hinc illud Carthaginensis IV. *Can.* 64. Ex Pœnitentibus quamvis sit *bonus*, Clericus non ordinetur.

IV. Circa idem tempus scripsit Siricius Papa *Epist.* 1. *cap.* 14. *Illud quoque nos par fuit providere, ut sicut pœnitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum, ita & post pœnitudinem ac reconciliationem, nulli unquam Laico liceat honorem Clericatus adipisci*: qui quamvis sint omnium peccatorum contagione mundati; nulla tamen debent gerendorum Sacramentorum instrumenta suscipere, qui dudum fuerint vasa vitiorum.

Hæc non tantum ostendunt, Pœnitentes ab Ordinibus fuisse exclusos, sed insuper, quod non ipsa pœnitentia, at ipsum *crimen*, ob quod pœnitentia agebatur, ipsis ad Ordines aditum, præcluserit: quod etiam advertens Morinus dicere non dubitavit: „ Criminum reos, vel pœnitentiam agentes ad Ordinibus „ Ecclesiasticis prohiberi, apud Veteres æquipollebant (*a*).

V. Nec tantum quoad Ordinum susceptionem, gravium criminum rei olim habebantur irregulares, ita ut nec per pœnitentiam, & reconciliationem irregularitas tolleretur; sed etiam irregulares erant quoad Ordinum jam susceptorum usum; in tantum, ut qui, Ordine suscepto, in crimen esset prolapsus, in perpetuum ab Ordinis suscepti usu exclusus haberetur.

Hanc disciplinam multis adstruxi, & late exposui in Dissertationes De Canonicorum Instituto *part.* 2. *cap.* 2. atque in primis §. 2. eam pluribus pristinis Canonibus, & Patrum testimoniis præsertim S. Cypriani, & Basilii adstruxi. Deinde §. 3. eam a S. Gregorio multis locis expressam, & inculcatam fuisse; ac signanter *l.* 3. *Ep.* 26. scribente Januario Episcopo Calaritano: ubi una testatur, hanc irregularitatem sacris Canonibus jam pridem fuisse firmatam: „ Pervenit etiam ad nos (ait) quosdam „ de sacris Ordinibus lapsos, vel post *pœnitentiam*, vel ante, ad „ Officii sui ministerium revocari, quod omnino prohibemus, *&* „ *in hac re Sacratissimi Canones contradicunt*. Qui igitur post ac- „ ceptum sacrum Ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sa- „ cro Ordine ita careat, *ut ad ministerium Ulterius non accedat*.

Verba Gregorii retulit Gratianus *Dist.* 50. *Can.* 9. ibid. *Can.* 10. *&* 11. alia ejusdem Pontificis verba in eam rem subiciens.

Eodem loco eamdem disciplinam a S. Martino Papa in Epistola ad S. Amandum Episcopum Trajectensem fortiter inculcatam demonstravi: in qua præ cæteris hæc notanda: „ Nam qui „ semel post suam Ordinationem in lapsum ceciderit, *deinceps* „ *jam depositus erit, nullumque gradum Sacerdotii poterit adipisci*: sed sufficiat lamentationibus, & fletibus assiduis *quousque* „ *advixerit in eadem pœnitentia perdurare*, ut commissum delictum divina gratia extinguere valeat.

VI. Hanc porro irregularitatem non tantum *publice*, sed & *occulte* in crimen, præsertim carnis prolapsos incurrisse neque distinctionem inter *publica*, & *occulta* crimina pristinis Patrum sæculis notam fuisse, observatum fuit.

VII. Immo nec sæculo XI. eam ubique adhuc receptam fuisse probavimus §. 7. ex B. Petro Damiani in opusculo, quod *Gomorrhianum* intitulavit, ubi multis agit adversus illos Ecclesiarum Rectores, qui prolapsos in *occultissimam* pollutionis crimen *post actam pœnitentiam* ad Ordines promoveri, aut in susceptis ministrare posse asserebant. *Ut nobis videtur* (*ait cap.* 3.) *valde præposterum est ut consuetudinaliter hac peculenta contagione fœdati, vel ad Ordinem provehi, vel in gradu persistere audeant jam promoti. Quia & rationi contrarium, & Canonicis Patrum Sanctionibus probatur adversum*. Deinde adductis nonnullis Veterum ac signanter S. Gregorii testimonii, concludit: *Patet profecto, quia quem dignum morte crimen abjecerat, quælibet religiosa vita subsequens ad suscipiendum Ecclesiasticum gradus Ordinem non reformat: nec valet ad obtinendum honoris culmen assurgere, qui in mortalis culpæ barathrum non ambigitur cecidisse*.

Post hæc *cap.* 4. conclusionem suam multis adstruit argumentis, ac dein *cap.* 5. probat, quod *in reprobum sensum lapsi sint, qui post hoc vitium* (pollutionis) *habere sacrum Ordinem concupiscunt*.

VIII. Opusculum suum obtulit Petrus Damiani Leoni IX. Papæ; eumque enixe rogavit, ut adscitis spiritualibus ac prudentibus viris opusculum dignetur examinare, ipsique super his Capitulis ita respondere, ut omnem de nostro pectore (ait) dubietatis scrupulum tollat.

Pontifex vero ita respondit, ut satis appareat, nondum eo tempore distinctionem inter peccata publica & occulta fuisse generaliter receptam, aut a Pontifice probatam, uti ex ipso contextu responsi videri potest, quem in citato §. retuli: una cum responso Urbani II. in quo hæc scribit: „ De Presbyteris, Dia„ conis, & Subdiaconis, qui post acceptum Ordinem in aliquod „ crimen lapsi fuerunt, *sive palam*, *sive clam* constat quidem „ per Canonum sensum ab Ecclesiasticis eos officiis inhiberi: „ Tuæ tamen prudentiæ, discretionique committimus, utrum „ eorum aliqui, qui tamen infamiæ nota non fuerint aspersi, „ necessitate Ecclesiæ urgente, & ipsorum sancta conversatione „ promerente, in suis gradibus recuperari debeant. Hoc autem „ secundum indulgentiam dico, non secundum imperium.

Hic manifeste supponit Pontifex, juxta Canonum sensum, lapsos in crimen ab omni Ordinum usu in perpetuum, etiam post actam pœnitentiam esse exclusos, sive *palam*, sive *clam* crimen commissum foret; eamque disciplinam necdum tunc fuisse abrogatam.

IX. Ex hoc interim responso videmus, quod dispensandi facultas Episcopis attribueretur, ut necessitate Ecclesiæ urgente, & sancta quorumdam conversatione promerente, lapsi in crimen functionibus Ordinis restituerentur; modo nulla infamia essent aspersi; id est, si crimen esset *occultum*.

X. Et sane a sæculo nono circiter quædam inter crimina *occulta & publica* distinctio adhiberi cœpit; idque occasione trium Epistolarum, quas Pseudo Isidorus Calixto I. Sancto Gregorio ad Secundinum, & S. Isidoro ad Massanum supposuit: quemadmodum late ostendi in citata Dissertatione §. 4. *&* 6.

Cum enim in antiquis Canonibus, & Patribus legeretur, pro-

(*a*) Legitur hac de re Morinus lib. 5. De Sacr. Pœn. c. 18.

5 *Patres Græci Bigamum non putarunt, qui ante Baptismum plures habuit uxores; & quare?*
6 *Irregularitatem ex nuptiis cum vidua, unde desumerent Patres Græci?*
7 *S. Hieronymus Græcis consentiens.*
8 *Innocentius I. aliam rationem hujus irregularitatis esse credidit.*
9 *Augustinus Innocentio consentit; & uterque credidit Bigamiam ex nuptiis ante Baptismum contractis oriri; & quare?*
10 *S. Augustinus non in ratione morali, sed mystica hanc irregularitatem fundavit; & quæ hæc ratio?*
11 *Eadem probavit Sanctus Leo.*
12 *Exponitur quomodo in defectu Sacramenti hæc Bigamia ex sententia S. Augustini consistat.*
13 *Fundamentum irregularitatis ab Augustino assignatum sensim ubique receptum.*
14 *Sententiam Augustini fusius expressit, & probavit Innocentius III.*
15 *Bigamus hodie habetur, qui duas successive cognovit uxores, quamvis* ante *Baptismum.*
16 *An extra hunc vera detur Bigamia, incertum est.*
17 *Datur Bigamia* interpretativa *æquivalens* veræ *Bigamiæ.*
18 *Talis est Bigamia orta ex* iteratis *nuptiis* nulliter *contractis a constitutis in Ordine Sacro.*
19 *Similis est Bigamia ex nuptiis invalidis* cum vidua.
20 *Similis Bigamia oritur ex Matrimonio cum unica, sed ab alio prius corrupta; at hodie in usu non est.*
21 *Contrahens* valide *cum vidua quoad effectus Juris est* verus *Bigamus.*
22 *Olim Bigami tantum a Sacris Ordinibus excludebantur.*
23 *Hodie ab omni Ordine, etiam prima Tonsura excluduntur.*
24 *Id quoque obtinet in Bigamo ex nuptiis cum vidua: nec ad ullum ministerium Ecclesiasticum admittuntur Bigami.*
25 *Bigami etiam a ministerio quorumcumque Ordinum ante susceptorum suspenduntur.*
26 *Episcopus hodie nec cum Bigamo* interpretativo *dispensare potest.*
27 *Nequidem ad minores Ordines, aut Beneficia simplicia.*
28 *Quare potius cum criminosis, quam cum Bigamis liceat Episcopis dispensare?*
29 *Disciplina hodierna circa Bigamos est rigidior, quam pristina erat.*
30 *Olim facilius cum Bigamis, quam cum criminosis dispensatum fuisse, præsertim ex sententia Græcorum.*
31 *Quid sit Bigamia similitudinaria, & unde dicta.*
32 *Antiquis Patribus incognita: nec recentiores Canonistæ de ea conveniunt.*

I. APOSTOLUS in prima sua Epistola ad Timotheum *c.* 3. describens qualitates in Episcopis ac Diaconis necessarias, inter alia dicit: *Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum*. Deinde de Diaconis loquens: *Diaconi sint unius uxoris viri*. Et rursus in Epistola ad Titum *c.* 1. præcipiens Tito, ut constituat per civitates Presbyteros, ait: *Si quis sine crimine est, unius uxoris vir.*

II. Verus ac genuinus sensus hujus Apostolici præcepti verbis allegatis expressi, est: *Oportere Episcopum esse unius uxoris virum*, id est, oportere ut si uxorem habeat aut habuerit, non tamen secundam acceperit, sed *unam* tantum, sive eam habuerit, sive adhuc habeat. Sic enim & paulo post vult, *cum filios habere subditos cum omni castitate*, id est, si filios habeat, ut subditi sint: ita Estius in Commentario ad cit. verb. Epist. ad Timotheum; eumque sensum a plerisque Patribus traditum esse ibidem notat, multisque ostendit hunc sensum esse menti & textui Apostoli conformem; una advertens, quod propter hanc Apostolicam hoc sensu intellectam sententiam, Ecclesia *Bigamos* a sacris Ordinibus semper excluserit; *Bigamos* utique intelligens eos, qui, priore uxore mortua, duxissent secundam.

III. Si ipsum Apostoli contextum, sive in Epistola ad Timotheum, sive in ea ad Titum propius expendamus, apparebit, Apostolum hic præcipue præ oculis habuisse incontinentiam seu ejus suspicionem: hancque tamquam fundamentum hujus irregularitatis considerasse. Dum enim scribens ad Timotheum, dicit: *Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum*, quid aliud intendit, nisi exprimere vitia, a quibus immunem volebat Episcopum; & virtutes quibus eum instructum oporteret? Idem vult cum de Diaconis loquitur. Describens enim virtutes Diaconis necessarias, & vitia, a quibus eos immunes esse oporteat, inter alia addit: *Diaconi unius sint uxoris viri: qui filiis suis bene præsint, & suis domibus.*

Nec id obscurius expressit in Epistola ad Titum, ubi exponens quis in Episcopum ordinandus, sit, ait: *Si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos*, c. 1. v. 6.

Nonne hic liquet, scopum Apostoli fuisse, omne crimen, & criminis præsertim incontinentiæ seu luxuriæ suspicionem ab ordinando Episcopo removere? adeo ut & a filiis remotam voluerit luxuriæ accusationem; ne filiorum luxuria patrem in suspicionem adducat.

Et quia non tantum ab Episcopis aut Diaconis incontinentiæ omnis vel levis suspicio abesse debeat; sed & a fœminis, quæ in ministerium Ecclesiæ eligebantur, ideo & hanc conditionem in Vidua eligenda requirit. *Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor, in operibus bonis testimonium habens, &c.* 1. ad Timoth. 5.

Unde ad verba Apostoli reflectens S. Chrysostomus *homilia* 2. *in Epistolam ad Titum*, ait, *Castigat hoc ipso etiam* impudicos, *dum non eos permittit post* secundas *nuptias ad Ecclesiæ regimen, dignitatemque Pastoris assumi.*

Eadem fere fuit omnium Græcorum Patrum sententia; quibus & nonnulli e Latinis consensere, ut mox ex verbis eorum citandis apparebit.

IV. Quamvis enim tam Græci, quam Latini Patres secundas nuptias nunquam crediderint illicitas, persuasum nihilominus iis erat, quod tam viri quam mulieres nuptias iterantes, insolita ac immoderata in luxuriam libidine ferrentur, aut ut minus illius suspicionem non levem ingererent.

Hinc Digamis sive nuptias iterantibus jam pridem pœnitentiam Canonicam impositam, præsertim apud Græcos legimus.

Synodus Neocæsariensis *Canon* 3. *De his qui in plures nuptias inciderunt, tempus quidem præstitutum manifestum est, sed conversatio eorum, & fides tempus abbreviat.*

Priorem Canonis partem exhibet Gratianus *causa* 31. *q.* 1. *Can.* 8. his verbis: *Qui frequenter uxores ducunt, & de his, quæ sæpius nubunt, tempus quidem* pœnitentiæ *his manifestum constitutum est: sed conversatio, & fides eorum tempus abbreviat.*

Hæc lectio sat innuit, hic de veris Bigamis, id est, qui successive plures duxerunt legitimas uxores, agi, quemadmodum & de his agit *Canon* 7. ejusdem Synodi, statuens: *Ne Presbyter in nuptiis ejus, qui Digamus efficitur, convivetur. Cum enim requirat* pœnitentiam *Digamus, quis erit Presbyter, qui eo quod sit convivio acceptus, nuptiis assentiatur?* Hoc est (ait Zonaras ad hunc Canonem) *qui fieri potest, ut pœnam a Digamo exigere non pudor sit ei, qui Digami factum a se non improbari, cum nuptiis secundis ipse interfuerit, satis ostendit.*

His Canonibus de veris Bigamis seu Digamis agi, uno consensu docent Græci Canonum Commentatores; ipseque Baronius fatetur ad *ann.* 313. *n.* 91. agnoscens Bigamis *pœnitentiam* aliquam impositam fuisse: *Non quod* (ait) *secundum Matrimonium contrahendo peccent, sed quod suam ipsi* incontinentiam *manifestent; & Bigamiam, quæ in humanæ infirmitatis remedium instituta est*, licentius *usurpent.*

V. Græci itaque hanc rationem moralem, nimirum incontinentiam ejusve suspicionem, tanquam fundamentum hujus irregularitatis statuebant; atque inde tanquam consequens ulterius inferebant, Matrimonium in ipsa gentilitate, sive ante susceptum Baptismum contractum, non ponere hanc irregularitatem; eumque ad sensum Apostoli habendum *unius uxoris* virum, qui post Baptismum *unam duntaxat* habuit, licet alteram ante Baptismum habuisset: eo quod per Baptismum omnis macula contracta deleatur: atque e veteri novus homo regeneretur.

Canon 16. Apostolorum ita habet: *Qui* post sanctum Baptismum duobus *conjugiis fuerit implicitus, vel habuerit concubinam, non potest esse Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex numero Sacerdotali.*

Duo ex hoc Canone habemus. Primum, quod irregularitatis fundamentum non obscure in ipsam incontinentiam seu ejus suspicionem reponat; cum eum, qui duobus conjugiis implicitus fuit, confert cum habente concubinam.

Ulterius, cum tantum eum irregularem pronuntiet, qui *post sanctum Baptismum* duobus conjugiis implicitus fuit, sat innuit, conjugii *ante* Baptismum contracti rationem habendam non esse; quod & Balsamon annotavit, dicens: *Eum, qui* post sanctum Baptismum *Digamus fuerit, vel fornicatus sit prohibet Canon fieri Episcopum, vel Sacerdotale quidpiam exercere. Quæ enim* ante Baptismum *admissa sunt omnia generis peccata prætermittit, cum factus sit* novum opus *sola gratia Sancti Spiritus.*

Idem notat Zonaras scribens: *Divinum Lavacrum sancti Baptismatis* omnes *credimus abluere* sordes *ipsis Baptizatis illitas ante Baptismum, nullumque peccatum, quod ante Baptismum ab aliquo fuerit patratum prohibet ad Sacerdotium promoveri Baptizatum. Quod si post Baptismum scortatus fuerit, aut nuptiis duplicibus adhæserit, indignus qualicumque Sacerdotio judicatur.*

VI. Græci itaque hujus irregularitatis rationem desumentes ex incontinentia, ejusque suspicione; irregularitatem quoque provenientem ex conjugio *cum vidua* desumendam crediderunt ex incontinentia ejusve suspicione, nimirum ipsius mulieris nuptias iterantis, quam per mulierem in maritum aliquo modo redundare supponebant.

Unde hanc irregularitatem non fundebant in his Apostoli verbis, *unius uxoris vir*; sed potius in his quæ idem Apostolus subjungit: *Filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ.* Ep. ad Tit. c. 1.

Licet enim peccata filiorum non imputentur parentibus in culpam, si ipsi in iis dissimulandis, aut fovendis nullam culpam habuerint, tamen (ut notat S. Hieronymus in citata verba Apostoli) tam sanctum nomen Sacerdotii est, *ut nobis etiam ea, quæ extra nos sunt posita, reputentur, non quod propter vitia nostra Episcopi non fiamus, sed quod propter filiorum incontinentiam ab hoc gradu arcendi simus. Qua enim libertate possumus alienos filios corripere, & docere, quæ recta sunt, cum nobis statim possit, qui fuerit correptus, ingerere*, ante doce filios tuos .... *Non itaque justus polluitur ex filiorum vitiis, sed libertas ab Apostolo Ecclesiæ principe reservatur, quod talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos reprehendere.*

Itaque sicuti Apostolus incontinentiam liberorum credidit redundare in Patrem; atque libertatem adimere reprehendi incontinentes, & docendi, quæ recta sunt, eadem ratione uxoris maculam, suspicionemve incontinentiæ cum eodem effectu redundare in maritum; atque maritum ad Sacerdotium irregularem reddere existimarunt.

Hanc creditam fuisse fundamentalem hujus irregularitatis rationem, sat aperte indicat *Can.* 18. Apostolorum: *Qui viduam accepit* (a), *vel ejectam, vel meretricem, vel servam, vel mimam*

(a) *Qui viduam accepit*. ἐχήραν λαβών. Hic Canon lege Mosaica fundatus videtur, qua Sacerdotibus prohibetur, ne viduam, nec dimissam, nec profanam, nec meretricem ducant, sed puram Virginem Levit. *cap.* 21. *vers.* 13. & 14

mam seu scenicam, non potest esse Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex numero Sacerdotali.

Hunc Canonem commentatus Balsamon, ait: „ Nota præsentem Canonem: vult enim non solum eum, qui est sacratus, esse modestum, & continentem, sed etiam ejus conjugem, & ideo mulieres, quæ hic comprehenduntur, prohibuit cum sacratis hominibus Matrimonio jungi, utpote quod eas continenter vivere non credatur, propter earum sordes, & improbitatem.

VII. S. Hieronymus multo tempore apud Græcos versatus, & eorum principiis instructus, in hoc quoque articulo Græcis adhæsit; atque irregularitatem Bigamiæ in hac morali ratione fundatam crediderit. Unde in Epistolam ad Titum scribit. *Quod autem ait*, unius uxoris vir, *sic intelligere debemus, ut non omnem monogamum digamo putemus esse meliorem, sed quod is possit ad monogamiam, & continentiam cohortari, qui sui exemplum præferat in docendo.* Quasi diceret, ideo vult Apostolus, ut Episcopus sit *unius uxoris vir*, ne alias non possit ad continentiam cohortari, qui iteratione nuptiarum, ipse non sat præferat continentiæ exemplum.

Hinc mox conformiter ad Græcorum sententiam dicit: „ Multi superstitiosius magis, quam verius, etiam eos, qui cum *Gentiles* fuerint, & unam uxorem habuerint, qua missa, *post* Baptismum Christi alteram duxerint, putant in Sacerdotio non legendos; cum utique, si hoc observandum sit, illi magis ab Episcopatu arceri debeant, qui vagam per meretrices ante exercentes libidinem, unam regenerati uxorem acceperint, & multo detestabilius sit fornicatum esse cum pluribus, quam Digamum reperiri, quia in alio infelicitas Matrimonii est, in alio ad peccandum prona lascivia.

Idem fusius adstruit, & contrarium sustinentes acerrime perstringit in *Epist.* 83. ad Oceanum, atque inter alia hanc format conclusionem: „ Si Baptismus novum hominem facit, & ex toto novum creat, nihilque in eo veteris hominis reservatur, non potest novo imputari, quod in veteri quondam fuit „. Sententia Hieronymi refertur apud Gratianum *Dist.* 26. *Can.* 1. & *Caus.* 28. *qu.* 3. *Can.* 1.

VIII. Patres Latini plerique attendentes licitum secundarum nuptiarum usum, nec ita ad incontinentiæ suspicionem eisdem annexam reflectentes: crediderunt ab Apostolo in hoc præcepto non incontinentiam, sed ipsam nuptiarum iterationem simpliciter fuisse consideratam.

Innocentius I. in *Epistola* ad Victricium Episcopum Rothomagensem *cap.* 6. postquam dixit Clericum non esse ordinandum qui secundam duxit uxorem, subjicit: „ Ac ne ab aliquibus existimetur, ante Baptismum, si forte quis accepit uxorem, & ea de sæculo recedente, alteram duxerit, in Baptismo esse dimissum, satis errat a regula, quia in Baptismo peccata remittuntur, non acceptarum uxorum numerus aboletur.

Hæc satis ostendunt, Innocentio visum fuisse, irregularitatem simpliciter ex plurali uxorum numero esse desumendam; atque ei suffecisse, ut quis revera habeatur Bigamus, si probetur, ductam ante Baptismum fuisse veram uxorem.

IX. Eamdem sententiam amplexus est S. Augustinus, libro *De bono conjugali cap.* 18. *Propterea Sacramentum nuptiarum temporis nostri, sic ad unum maritum* (ait) *& unam uxorem redactum est, ut Dispensatorem Ecclesiæ non liceat ordinari, nisi* unius uxoris virum. *Quod acutius intellexerunt, qui nec eum, qui Catechumenus, vel Paganus habuerit alteram* (a), *ordinandum esse censuerunt: Rationem addit*: De Sacramento enim agitur, non de peccato; nam in Baptismo peccata omnia dimittuntur. *Sed qui dixit: Si acceperis uxorem non peccasti, & si nupserit, non peccavit, & quod vult faciat, non peccat, si nubat; satis declaravit, nuptias nullum esse peccatum: Propter Sacramenti sanctitatem sicuti fœmina etiamsi catechumena fuerit vitiata, non potest post Baptismum inter Dei virgines consecrari; ita non absurde visum, eum, qui excessit uxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commisisse; sed* normam *quamdam* Sacramenti *amisisse; non ad vitæ bonæ meritum, sed ad Ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessariam.*

X. Hic videmus, Augustinum hanc irregularitatem non in aliquam incontinentiæ labem refudisse, sed in quemdam Sacramenti defectum; eo quod contrahens secundas nuptias *quamdam Sacramenti normam amisisse* visus sit.

Quæ sit hæc *Sacramenti norma*, dein subjicit: „ Ac per hoc sicut plures uxores antiquorum Patrum significaverunt futuras nostras ex omnibus gentibus Ecclesias *uni* viro subditas Christo, ita noster Antistes unius uxoris vir significat ex omnibus gentibus *unitatem* uni viro subditam Christo: quæ tunc perficietur, cum revelaverit occulta tenebrarum, & manifestaverit cogitationes cordis, ut tunc laus sit unicuique a Deo. Nunc sunt manifestæ, sunt latentes dissensiones, etiam salva charitate, inter eos, qui unum, & in uno futuri sunt: quæ tunc utique nullæ erunt. Sicut ergo Sacramentum pluralium nuptiarum illius temporis significavit multitudinem futuram Deo subjectam in terrenis omnibus gentibus: sic Sacramentum nuptiarum singularum nostri temporis significat unitatem omnium nostrum subjectam Deo futuram in una cœlesti civitate.

XI. Mysticam hanc Augustini rationem non obscure probavit S. Leo *Epistola* 1. *cap.* 3. editionis Quenellianæ; inter rationes præcepti Apostolici, de non ordinando Episcopo, nisi fuerit *unius uxoris vir*, adducens hanc: quod si in Sacerdotibus etiam in veteri Testamento figurabatur *Christi*, *& Ecclesiæ* spirituale conjugium, illud vel magis servandum in novo.

XII. Cum enim secundæ nuptiæ hanc perfectam unitatem Christi cum Ecclesia, tanquam unici cum unica immaculata sponsa repræsentare nequeant; utpote non *unius* cum *unica* immaculata sponsa, videtur Sacramentum secundarum nuptiarum aliquem defectum pati, seu quamdam *Sacramenti normam amisisse*; nimirum vim repræsentativam illius conjunctionis, seu conjugii spiritualis Christi cum Ecclesia.

In hoc ergo defectu hanc irregularitatem positam esse credidit Augustinus; indecens existimans, ut is esset Sacramentorum dispensator, qui ipse in suscepto Sacramento defectum patiebatur.

XIII. Hæc irregularitatis fundamentalis ratio a tanto Doctore proposita, sensim ita invaluit, tantoque, præsertim in Ecclesia Latina, applausu recepta est, ut nequaquam dubitatum sit, quin hinc omnis Bigamiæ irregularitas esset desumenda; atque ratio illa moralis ab incontinentia ejusve suspicione, quasi ad hanc irregularitatem impertinens, neglecta quodammodo fuerit; nullaque tandem reputata vera, & proprie dicta Bigamia, nisi quando vere defectus hic Sacramenti occurrit.

XIV. Hanc sententiam expressit Cœlestinus III. in *cap.* 5. *tit. De Bigamis non ordinandis*. Consultus enim a Metensi Episcopo, an is, qui mulierem ab alio ductam, sed nondum cognitam Matrimonialiter sibi copulavit, valeat ad Sacerdotium promoveri, Ita respondit: *Quod cum duo sint in conjugio, videlicet consensus animorum, & commixtio corporum, quorum alterum significat charitatem, quæ consistit in spiritu inter Deum, & justam animam, ad quod pertinet illud quod dicit Apostolus* 1. *Cor. cap.* 6. Qui adhæret Deo, unus spiritus est cum eo; *Reliquum vero designat conformitatem, quæ consistit in carne inter Christum, & Ecclesiam, ad quod pertinet illud quod Joannes Evangelista testatur cap.* 1. Verbum caro factum est, & habitavit in nobis; *profecto conjugium illud, quod non est commixtione corporum consummatum, non pertinet ad illud conjugium designandum, quod inter Christum, & Ecclesiam per Incarnationis mysterium est contractum, juxta quod Paulus exponens illud, quod dixerat Protoplastus Gen. cap.* 2. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro a carne mea, & propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: *statim subjungit, Eph. cap.* 5. hoc autem dico magnum Sacramentum in Christo, & Ecclesia. *Cum ergo propter Sacramenti defectum inhibitum sit, ne Digamus, aut maritus viduæ præsumat ad sacros Ordines promoveri, quoniam nec illa est unica unici, nec iste unus unius: profecto ubi deficit inter hujusmodi conjuges commixtio corporum, non deest hujusmodi signaculum Sacramenti. Unde is, qui mulierem ab alio viro ductam, sed minime cognitam duxit uxorem: quia nec illa, nec ipse carnem suam divisit in plures, propter hoc impediri non debet, quin possit ad Sacerdotium promoveri.*

XV. In hoc itaque hodie Canonistæ conveniunt, veram ac proprie dictam Bigamiam esse, cum quis diversis temporibus successive habuit, & cognovit, duas legitimas uxores, etiam prius non corruptas, quamvis utramque vel alteram habuerit ante Baptismum; ita Fagnanus ad *cap. Nuper a nobis*, *tit. De Bigamis non ordinandis num.* 3.

XVI An extra hunc casum contrahatur *vere*, ac *proprie* dicta Bigamia, inter Canonistas non convenit; eo quod hoc solo casu vere, ac proprie Sacramentum cum prædicto defectu contractum videatur, & sic contrahens *Bigamus*, idest, duarum uxorum vir proprie dici queat.

XVII. Quidquid sit, hoc constat, aliquos tanquam Bigamos repelli, & pro Bigamis reputari, qui tamen *vere* Bigami non sunt; sed duntaxat juris interpretatione pro talibus habentur; diciturque hæc Bigamia communiter *interpretativa*.

XVIII. Hujusmodi Bigami *interpretativi* omnium consensu reputantur Clerici, qui in Sacris Ordinibus constituti, more nuptiali secundas in contubernium sibi mulierculas adjunxerunt; cum quibus an dispensare posset, consulit Innocentium III. Episcopus Ratisbonensis, cui respondet Pontifex, articulum illum difficultate non carere, ac propositis in utraque parte argumentis, tandem resolvit: *Nos autem in hac quæstione tibi respondemus, quod cum hujuscemodi Clericis, qui quantum in ipsis fuit, secundas mulieres sibi Matrimonialiter conjunxerunt, tanquam cum Bigamis non liceat dispensari, licet in veritate Digami non existant, non propter Sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto*. Responsum Pontificis habetur in *cap.* 4. *tit. De Bigamis non ordinandis*; ad cujus elucidationem merito legitur integra Epistola, quæ est 66. *lib.* 2. editionis Baluzii; ibi ipse casus, prout supra est expressus, refertur: qui in ipsa Decretali est omissus, & pro Ratisbonensi legitur *Vratizlaviensi*.

XIX. Similiter convenit inter omnes Bigamiam *interpretativam* duntaxat incurri, si quis *invalide* cum *vidua* contraxerit, juxta responsum ejusdem Pontificis in *cap.* 6. *tit. eod.* ubi decidit, quod Subdiaconus qui de facto duxit *viduam* in uxorem, *profecto Bigamus non existit; sed nec viduæ potest in veritate dici maritus, cum inter ipsum, & illam non fuerit vinculum maritale contractum: cum eo tamen* (ait) *contra doctrinam Apostoli, tanquam cum marito viduæ dispensare non licet,*

(a) Superius num. 5. D. Van-Espen observavit apud Græcos irregularem eum duntaxat habitum fuisse, qui post Baptismum duobus conjugiis implicatus fuit, nec conjugii ante Baptismum contracti rationem esse habendam. et num. 9. in Ecclesia Latina ea distinctio admissa non erat tempore S. Augustini: nec deinceps recepta videtur, ut claret ex Fagnano, quem Auctor noster inferius num. 15. citavit. Quapropter Latinis persuasum fuit eum esse bigamum, qui successive primum, & secundum inierit Matrimonium, quamvis ante Baptismum primas contraxerit nuptias.

non propter Sacramenti defectum, sed affectum intentionis cum opere subjecto.

Hæc ratio cum etiam obtineat in nuptiis quibuscumque cum impedimento *dirimente* initis, decisio quoque eadem obtinere debet; unde & in his Bigamiam *interpretativam* intervenire communiter tradunt Canonistæ, & probat Fagnanus loco cit. *n.* 43.

XX. Similis Bigamia contrahitur, si quis contrahat; & consumet matrimonium cum *unica*, sed prius ab alio licet extra Matrimonium, *cognita*, *Can.* 2. *Dist.* 33. At monet Vir Eruditus Janus a Costa Antecessor Aurelianensis in Summario ad titulum *De Bigamis*: „ Quod quamvis meretricem quis duxerit, vix ex novo „ jure definire possimus, maritum contrahere irregularitatem.

XXI. Illud a Canonistis controvertitur, num contrahens *valide* Matrimonium cum *vidua*, censendus sit *verus* Bigamus, an vero duntaxat *interpretativus*; eo quod revera non videatur *plurium uxorum* maritus, neque plures carnem divisisse; nihilominus *verum* esse Bigamum, post alios citatos pluribus probat Fagnanus loco allegato *n.* 12. & sequentibus.

Sed an *verus*, an *interpretativus* Bigamus sit dicendus, parum videtur referre: cum satis constet, illum, qui matrimonium contraxit cum vidua, hodie æque quoad omnes juris effectus haberi pro Bigamo; ac illum, qui successive duas habuit uxores.

XXII. Olim Bigami etiam *veri*, tantum a *Sacris* Ordinibus exclusi videntur; eo quod Apostolus non nisi de Episcopis (sub quibus & Presbyteri comprehenduntur) & Diaconis loqueretur.

Et quidem in *Can.* 3. Concilii Toletani I. relato apud Gratianum *Dist.* 34. *Can.* 18. legitur: „ Lector si *viduam* alterius uxorem „ acceperit, in Lectoratu maneat, aut si forte necessitas fuerit, „ Subdiaconus fiat, nihil autem supra. Similiter & si Bigamus „ fuerit „. Tunc enim temporis Subdiaconatus nectum inter Or- „ dines Sacros numerabatur, uti *p.* 1. *tit.* 1. *c.* 1. notatum est.

XXIII. Concilium Lugdunense sub Gregorio X. edidit Decretum relatum in *cap. Unico de Bigamis in VI.* quo declarat, *Bigamos omni privilegio Clericali esse nudatos, & coercitioni fori sæcularis addictos: Consuetudine contraria non obstante*. Additque: *Ipsis quoque sub anatemate prohibemus deferre Tonsuram vel habitum Clericalem.*

XXIV. Dicit autem Concilium: *Altercationis antiquæ dubium præsentis declarationis oraculo decidentes.*

Notat vero Glossographus *altercationem* Doctorum fuisse super *Can. Quisquis Dist.* 84. ubi ex Epistola Siricii Papæ refertur: „ „ Quisquis Clericus aut viduam, aut certe secundam uxorem du- „ xerit, omni Ecclesiasticæ dignitatis privilegio mox *nudetur*, „ Laica sibi tantum communione concessa. Et per illud *nude-* „ *tur* videbatur non esse privatus, sed *privandus*: prætens ergo „ Constitutio declarat hoc „: ita ille.

Quia ergo Canon *Quisquis* loquitur tam de eo, qui *viduam* quam qui binas successive uxores duxit, etiam Constitutio pro illius declaratione edita, de utrisque intelligi debet; & ita hodie obtinet, Tam enim maritus viduæ, quam duarum successive uxorum, omni privilegio Clericali censetur nudatus.

Neque hodierna disciplina Bigamum etiam ob contractum Matrimonium cum *vidua*, ad ullum Ordinem vel Minorem, ejusve functiones, ullumve Beneficium Ecclesiasticum admittit; immo nec ad ulla quantumvis infima Ecclesiæ ministeria eos admittendos fat innuat Synodus Tridentina *Sess.* 23. *cap.* 17. *de Reform.* Permittens enim, quod si ministeriis quatuor Ordinum Minorum exercendis Clerici cælibes præsto non erunt; suffici possint etiam conjugati vitæ probatæ, addit hanc cautionem, *dummodo non Bigami*; quo ostendit, etiam nec ad horum Ordinum exercitia Bigamos esse admittendos, quemadmodum & Synodi Belgicæ, tametsi conjugatos in Custodes Ecclesiarum Parochialium admittant, *Bigamos* tamen excludunt; uti supra *part.* 1. *tit.* 4. *cap.* 2. notatum est.

XXV. Immo non tantum juxta modernam disciplinam Bigami ab Ordinibus excluduntur, sed & *Ordinatores eorum, potestate & officio ordinandi; & Ordinati si ad sacros Ordines fuerint promoti, eis ideo sunt privandi, quia in Bigamis contra Apostolum dispensare non licet, ut debeant ad sacros Ordines promoveri, vel in eis, si promoti fuerint, remanere. Ita respondit Pontifex in* cap. 2. tit. de Bigamis non ordinandis.

Hinc habemus, Bigamum non tantum ab Ordinibus suscipiendis repelli, sed etiam prohiberi in susceptis ministrare.

XXVI. Ulterius uno consensu hinc concludunt Canonistæ Episcopum non posse dispensare cum Bigamo nequidem ut in Ordine Sacro jam suscepto ministret quod & in Bigamia *interpretativa* (ut si Subdiaconus nulliter contrahat Matrimonium cum vidua) obtinere deciditur in *c. final. tit. eod.*

XXVII. Quin communis est Canonistarum opinio, quam sequitur, & pluribus adstruere conatur Fagnanus ad *cap. Super eo tit. De Bigamis non ordinandis*, Episcopum cum Bigamo nequidem ad minores Ordines aut simplicia Beneficia dispensare posse; atque ita declarasse Sixtum V. refert ib. *n.* 46. idque præcipue eo fundamento, quod Episcopis contra Apostolum dispensare non liceat.

XXVIII. Verum idem Apostolus etiam prohibet *criminosos* in Episcopos, & Diaconos assumi; & tamen Episcopis licet cum *criminosis* dispensare, quemadmodum expresse respondit Innocentius III. in *cap.* 6. *tit. De Bigamis non ordinandis*, circa Sacerdotem in fornicationem prolapsum; ideoque pari & fortiori ratione, videtur Episcopis concedenda dispensandi facultas cum Bigamo: quia minus inordinatum apparet, Bigamum, qui contrahendo secundas nuptias non peccavit, quam prolapsum in fornicationem ad Ordines promoveri.

XXIX. Huic argumento cum Glossa respondet Fagnanus loco citato *numero* 9. & 10. *Criminosus post peractam pœnitentiam restitutus videtur in pristinum statum, & incipit esse, quod non fuit, cap.* Ferrum, *cap.* Ponderet, & *cap.* Domino sancto, 50. dist. *& ideo cum talibus dispensatur. Sed Bigamus non prohibetur promoveri propter crimen, seu propter Sacramenti defectum, ut in cap.* Debitum, inita eodem, C. Acutius, 26. Dist. *quia carnem suam divisit in plures ab unitate recedendo, & hoc Sacramentum amplius restitui non potest per aliquam satisfactionem, cum non sit crimen: & ita aliud consideravit Apostolus, cum dixit non Bigamum: & aliud consideravit, dum dixit, non criminosum.*

☞ XXX. Verum num hæc ratio sat fundata sit, si verus sensus Apostoli attendatur, non sine fundamento ambigitur.

Uti enim in textu probatum est, Apostolus, dum dixit: Episcopus eligatur *unius uxoris vir*, intendit, ut omnis vel levis incontinentiæ suspicio ab eo, qui ordinandus esset in Episcopum, abesset.

Quis vero dubitet, hanc incontinentiæ suspicionem majorem esse in eo, qui publice in crimen carnis est prolapsus, quam qui duas successive uxores duxit: atque facilius suspicionem incontinentiæ purgandam in simili Bigamo, quam in hujusmodi prolapso.

Hinc admodum verisimile est, pristinos Patres, præsertim Græcos, potius dispensaturos fuisse cum Bigamo, quam cum simili criminoso, sive in crimen carnis prolapso. Interim illud indubitatum mentem Ecclesiæ esse, ut Ordinandus ab omni incontinentiæ suspicione sit liber.

XXXI. An antiqui Patres cum Bigamis similitudinariis dispensaverint, prius examinandum est, quam definiendum. Bigamia similitudinaria nomen suum mutuavit a similitudine quadam intercedente inter Matrimonium carnale, & Matrimonium spirituale, quod per solemnis voti professionem contrahi dicitur inter virginem voventem se Christo, & ipsum Christum; atque ita attentans Matrimonium carnale cum simili virginitatis voto obstricta, videtur Matrimonium attentare cum ea, quæ spiritualiter Christo nupserat; & si ipsi Monachi, vel Presbyteri voto solemni obstricti cum virgine Matrimonium carnale attentarent, iterare nuptias quommodo viderentur, ideoque quadam similitudine deducta a carnali Matrimonio, Bigami similitudinari dicti fuere.

Hanc bigamiam similitudinariam Canonistæ desumpsisse videntur ex *Canone* 24. *caus.* 27. *quæst.* 1. ubi refertur Canon 18. Synodi Ancyranæ ex versione Isidori, diciturque; quotquot virginitatem pollicitam prævaricatæ sunt, professione contempta, inter Bigamos, id est, qui ad secundas nuptias transierunt, haberi debebunt.

Unde & notat Glossa, quod repellantur ab Ordine sicut Bigami.

Verum merito dubitari potest, utrum Patres Synodi Ancyranæ hoc Canone intenderint, voventes, & suum votum violantes quasi Bigamos, ad effectum irregularitatis haberi.

Si enim Canonis verba juxta temporis illius disciplinam expendantur, verisimilius apparebit similes voventes ad classes Bigamorum rejici, in ordine ad pœnitentiam subeundam per Canones vetis Bigamis, sive nuptias iterantibus injunctam; quod & aperte indicat versio Græcorum hujus Canonis (cui congruit versio Gentiani Herveti) quæ habet: *Quicumque virginitatem profitentes professionem suam irritam reddunt, ii Bigamorum definitionem impleant*. Quibus verbis non aliud significari videtur, quam quod similes votifragi teneantur definitionem, sive tempus pœnitentiæ definitum & Bigamis præfixum adimplere.

Hinc Theodorus Balsamon in Commentario Canonum hujus Synodi, ita hunc Canonem interpretatur: „ Eos, qui suam Deo profes- „ sionem, votumque de virginitate servanda irritum reddunt, Pa- „ tres Bigamorum definitioni, hoc est, pœnæ subjiciunt.

In eundem sensum hunc Canonem commentatus est Zonaras; additque; Definitionis enim nomine Canonem, & Constitutionem „ intelligit, ut quæcumque nimirum de Bigamis constituta, ac „ decreta sunt ab iis quoque serventur, ac nonnisi lapso demum „ anno admittantur (a).

Hæc igitur similitudinaria Bigamia, potius ex interpretatione Canonistarum, quam ex genuino Canonis sensu originem suam habere videtur, utpote qui ad sui temporis disciplinam respicientes, solam irregularitatem, non autem pœnitentiam Bigamis inflictam noverant, ac proinde reputabant votifragos, dum ad classem Bigamorum rejectos videbant, non in ordine ad pœnitentiam, sed in ordine ad contrahendam irregularitatem Bigamorum, Bigamis comparari.

XXXII. Unde, & non mirum apud veteres, nullam hujus Bigamiæ similitudinariæ mentionem fieri. Monet Fagnanus ad *cap. Nuper tit. De Bigamis*, nec hodie inter Doctores convenire, num hic dici queat *Bigamia*; atque nonnullos credere hujusmodi votifragos nuptias contrahentes esse quidem irregulares, non ex ulla specie Bigamiæ, sed propter præsumptionem incontinentiæ, & ad majorem sacri Ordinis reverentiam: Alios vero affirmare, tales nulla ratione esse irregulares, sed solum suspensos tanquam notorie criminosos; ac tandem concludit, sibi videri hanc quæstionem fere esse inutilem; cum parum intersit, an ministrare, aut promoveri non possint tanquam similitudinarii Bigami, an vero ut irregulares & suspensi, quandoquidem etiam inter omnes conveniat, Episcopum super hujusmodi Bigamia dispensare.

C A-

(a) In editione Lovaniensi num. 30. & 31. hujus capitis desiderantur; in decursu operis, per oscitantiam Typographi omissi sunt. In editione Coloniensi anno 1748. non leguntur nisi imperfecti, ideo in Supplemento integri leguntur.

CAPUT III.

De Irregularitate ex defectu Natalium.

1 *Hæc irregularitas multis sæculis incognita.*
2 *Tempore Gratiani nondum nota fuisse videtur.*
3 *Non ubique eodem tempore recepta.*
4 *Innocentius originem retulit ad sæculum XI.*
5 *Circa sæculum XI. plures Canones & statuta edita ad exclusionem illegitimorum.*
6 *Ob Clerici incontinentiam his Canonibus opus fuit; & quare?*
7 *Jure Decretalium stabilita irregularitas.*
8 *Primum actum fuit de excludendis filiis Presbyterorum.*
9 *Tandem generaliter irregularitas extensa ad omnes illegitimos.*
10 *Hæc irregularitas etiam hodie excludit a Minoribus Ordinibus & Beneficiis simplicibus.*
11 *Prima inductæ irregularitatis ratio petita ex dignitate Sacerdotum.*
12 *Secunda ratio ad reprimendam quorumdam incontinentiam.*
13 *Tertia ob periculum incontinentiæ in filiis, & successionis hæreditariæ.*
14 *Irregularitas hæc tollitur per dispensationem; & qualiter Episcopus dispenset?*
15 *In quibus solus Pontifex cum illegitimis dispenset?*
16 *Non omnis species illegitimitatis est æque turpis; & pro obtinenda dispensatione species exprimenda.*
17 *Dispensatus ad obtinendum Beneficium*, unicum *tantum potest obtinere.*
18 *Qui semel obtinuit dispensationem, debet hujus in secunda facere mentionem.*
19 *Dispensatio restringenda, nec comprehendit nisi expressa.*
20 *Specialiter inordinatum est, ut Filius illegitimus habeat Beneficium in Ecclesia, in qua Pater habuit.*
21 *Decretum Concilii Tridentini circa eumdem Articulum.*
22 *Synodus Tridentina excludit filium, etiam a simplici Beneficio, quod Pater habuit.*
23 *Etiamsi persona* media *fuerit inter patrem, & filium.*
24 *Non potest quocumque modo filius illegitimus ministrare in Ecclesia, in qua Pater unquam Beneficium habuit.*
25 *Nec ad hoc dispensatio quantumvis generaliter concepta se extendit.*
26 *Dispensatio contra hoc Decretum haud facile annuenda.*
27 *Modus tollendi hanc irregularitatem est Religiosa Professio.*
28 *Ratio cur tollatur hoc modo irregularitas.*
29 *Illegitimi in Religione Professi non egent dispensatione pro sacris Ordinibus; secus si tantum sint Novitii.*
30 *Illegitimus per Religiosam Professionem non fit capax Prælaturæ.*
31 *Solus Pontifex hic dispensat; & quis sit stylus Pœnitentiariæ?*
32 *Per subsequens Matrimonium tollitur defectus natalium.*
33 *Fallit, si inter Parentes tempore conceptionis fuerit impedimentum dirimens.*

I. IN pristinis Conciliorum Canonibus, aut Pontificum Decretis non legitur illegitimos ab Ordinibus aut Ecclesiasticis functionibus seu ministeriis ob solum defectum natalium exclusos; modo cæteræ dotes ad Sacerdotium requisitæ ipsis non deessent. Nec enim parentum vitia aut merita, sed propria merita, aut demerita in assumendis ad Ecclesiæ munia attendenda esse credebant; quemadmodum multis Veterum Patrum testimoniis adstruit Gratianus *Dist.* 56. ubi postquam Canoni primo præmiserat hoc quasi summarium, *Presbyterorum etiam filii ad sacra officia non sunt admittendi*, immediate post recitatum hunc Canonem Concilii Claromontani sub Urbano II. *Presbyterorum filios a sacris Altaris ministeriis removemus*, subjungit: *Sed hoc intelligendum est de illis, qui paternæ* incontinentiæ imitatores *fuerunt. Verum si morum honestas eos commendabiles fecerit, exemplis & auctoritatibus, non solum Sacerdotes sed summi Sacerdotes fieri possunt.*

II. Videtur ergo Gratianus supponere, quo filii illegitimi a sacris Altaris ministeriis non essent excludendi, si paternæ incontinentiæ imitatores non fuerunt: & consequenter, quod solus *natalium defectus* nominem sacris Altaris ministeriis excluderet, aut irregularem faceret.

III. Quidquid sit de mente Gratiani & disciplina eo tempore vigente, hoc sat constat, quod irregularitatem ex solo defectu natalium Ecclesia *diutum* ignoraverit, uti recte etiam notavit Christianus Lupus *tom.* 3. *Schol. pag.* 79. „ Etenim, ait, inter Nicephori Confessoris Canones habemus, & hunc. *Qui ex concubina, scorto, Bigamis, aut Trigamis nati sunt, si virtutibus præditi appareant, & sint Sacerdotio digni, ordinetur.* Extant Canones *tomo* 9. Bibliothecæ sanctæ.

Quando hæc irregularitas primum inducta sit, haud constat; videtur non ubique eodem tempore, sed in aliis Ecclesiis citius, in aliis serius introducta, & recepta.

IV. Innocentius III. primos hujus irregularitatis auctores videtur supposuisse Urbanum II. & Synodum Pictavientem, Andreæ enim Lundensi Episcopo, ac Danorum Metropolitæ, & suo per Septentrionem Legato, interroganti: *Si Presbyterorum filii sint indifferenter ad sacros Ordines promovendi* respondit; *De Presbyterorum filiis, tam ex Decreto* Urbani II. *quam ex Concilio colligitur* Pictavienti, *quod ad sacros non sunt Ordines promovendi, nisi aut in Cœnobiis, aut in Canonica Regulari religione fuerint conversati.* Lib. 4. Epist. 118.

Tam Canon Urbani II. (relatus a Gratiano *Dist.* 57. *Can.* 1.) quam Canon Concilii Pictaviensis (relatus in *Cap.* 1. *tit. De Filiis Presbyterorum*) editi sunt circa finem sæculi undecimi, atque ita ad illud tempus hujus irregularitatis initia retulisse videtur Innocentius III.

V. Hoc equidem non ambiguum est, in primis circa hæc tempora plures Canones, nec non plurimarum Ecclesiarum statuta ad exclusionem illegitimorum edita esse. *Eo namque tempore* (*ait Christianus Lupus* pag. 79.) Duces & Comites suos passim *ex ancillis bastardos violenter intrudebant in sacras dignitates, atque ita servili simul & adulterino sanguine fœdabant Ecclesias, Adversum illos solemni juramento se astrinxerunt plura Capitula, de nullis deinceps in suum Collegium admittendis* Bastardis, *nullisque servis, nisi ex Ecclesiæ suæ familia legitime natis.*

VI. Adhæc constat, eo tempore vitio incontinentiæ supra modum Clerum fuisse infectum; ac præsertim Anglicanum, uti patet ex *Epist.* 99. & 102. Paschalis II. sub idem tempus scriptis, ut & notat Vir eruditus Franciscus Florens in commentario ad *Cap.* 6. *De Jure Patronatus*, una observans pleraque Decretales, quæ tum sub titulo *De Clericis conjugatis*, tum sub titulo *De Filiis Presbyterorum* extant, pertinere ad Angliam: „ Ex quibus colligimus (ait) quamvis sæpius in Anglia, Conciliis, & „ Apostolicis Constitutionibus prohibita fuerint Matrimonia, vel „ potius contubernia eorum, qui in Sacris erant constituti, „ prævalente tamen corruptelas, non obtemperatum.

Hi vero nefandi ac impudici Sacerdotes, omnibus artibus filios suos in Ecclesias, quasi jure hæreditario intrudebant; fiebatque tandem ipsum Dei Sanctuarium, quasi hæreditarium.

VII. Si quis attenderit varia Ecclesiarum statuta, quæ ad exclusionem illegitimorum sæculo XII. & sub initium sæculi XIII. condita sunt; nec non dubia occasione hujus irregularitatis Pontificibus proposita; atque ipsorum Pontificum super illis responsa, ac signanter Innocentii III. in *Cap.* 5. *De Electione*, in tertia collectione apud Antonium Augustinum, facile videbit, quod non videatur hæc irregularitas firmiter & generaliter stabilita ante ultimam Decretalium collectionem factam & evulgatam auctoritate Gregorii IX. quæ pro Jure communi Ecclesiastico, uno consensu recepta fuit.

In hac Collectione *Titulus* 17. *libri* ita inscribitur: *De Filiis Presbyterorum ordinandis vel non*: At in prima Decretalium apud Antonium Augustinum, additur: *Nec in paternis Ecclesiis tolerandis.* In quodam manuscripto legitur, uti notantur in margine Corporis Canonici editionis Antuerpiensis apud Meursium: *De Filiis Presbyterorum, & Aliis Illegitime Natis ordinandis vel non.*

VIII. Quidquid sit de hac tituli varia inscriptione; hoc satis constat, primum ac præcipue in Conciliis actum fuisse de excludendis filiis Presbyterorum; ideoque mirum non est, si horum tituli inscriptio præcipue meminerit. Adhæc expeditum est, maximæ curæ fuisse, ne filii Presbyterorum simul cum parentibus in eadem Ecclesia tolerarentur; ad quod ipsa tituli inscriptio in antiqua Decretalium collectione respexit.

IX. Denique ex Decretis & responsis Pontificum; nec non Canonibus Conciliorum in Decretales Gregorii IX. relatis, patefecit, non solum filios Presbyterorum & spurios; sed quoscumque illegitimos tandem irregulares fuisse declaratos. *Ut filii Presbyterorum* & cæteris ex fornicatione *nati, ad sacros Ordines non promoveantur, ait* Cap. 1. tit. De Filiis Presbyterorum ordinandis vel non.

Et in *Cap. fin. tit. eod.* Archiepiscopo Turonensi scribit Gregorius IX. „ Nimis in tua Provincia Ecclesiæ deformatur hone„ stas, ex eo quod filii Sacerdotum & *alii non legitime nati* ad „ Dignitates, & Personatus, & alia Beneficia curam animarum „ habentia, sine dispensatione Sedis Apostolicæ promoventur.

Immo etsi procreati essent ex legitimo Matrimonio; sed tempore illo, quo conjuges se mutuo consensu voto solemni castitatis obstrinxerant, irregulares censentur. *Cap.* 14. *tit. eod.*

X. Nec tantum ad sacros Ordines, & majora Beneficia; sed & ad primam Tonsuram, Minores Ordines, & simplicia quæcumque Beneficia, hæc irregularitas paulatim extensa est; uti expresse habetur in *Cap.* 1. *De Filiis Presbyterorum in VI.*

XI. Triplex hujus inductæ irregularitatis causa communiter a Canonistis post Glossam in *Cap. fin. De Filiis Presbyterorum in VI.* assignari solet. Prima petitur ex Sacri Ordinis prærogativa seu dignitate; quam etiam tangit S. Thomas in IV. *Sentent. Dist.* 25. *art.* 11. *quæst.* 3. *Ordinati* (ait) *in quadam dignitate præ aliis constituuntur .... Et quia obscuratur hominis claritas ex* vitiosa origine, *ideo etiam de* illegitimo *toro nati susceptione Ordinum repelluntur.*

XII. Secundam rationem jam pridem expressit in sua doctissima præfatione S. Ivo Carnutensis, dicens: *Quidam Romani Pontifices decreverunt, ne filii* Presbyterorum *assumerentur ad Presbyteratum, non quod personarum acceptio apud Deum alicujus sit momenti vel natura, quæ omnium par est genitrix, ab aliquo possit reprehendi, vel filius pro iniquitate patris condemnari ..... Sed ad reprimendam quorumdam Presbyterorum incontinentiam, vel tutius muniendam aliorum continentiam.*

XIII. Tertia ratio petitur ex incontinentia, quæ in filio timetur juxta illud vulgare: *Sæpe solet similis filius esse patri.* Qua ratione utitur Sixtus V. in Constit. contra illegitimos edita (de qua infra) §. 1. in verbis: *Illegitime genitos, qui ut plurimum parentum vitia & incontinentiam imitari solent*, &c.

Unde in formula dispensationis super hac irregularitate, juxta stylum Curiæ Romanæ inseritur hæc clausula: *Si ipse paternæ incontinentiæ imitator non sit, sed bonæ conversationis & vitæ.*

Addi merito posse periculum successionis quasi hæreditariæ in ministeria Ecclesiastica; quam ad excludendos filios Presbyterorum ab omni Ecclesiastico ministerio non parum consideratam

fuisse: immo & primam huic irregularitati originem dedisse, sat verisimile est.

XIV. Irregularitas hæc tolli potest, primo per dispensationem. Unde S. Thomas verbis supra allegatis hanc exceptionem immediate subjicit: *Nisi cum eis dispensetur: & tanto est difficilior dispensatio, quanto origo est turpior.*

Juxta hodiernam disciplinam quoad Minores Ordines, ac simplicia Beneficia Episcopus dispensare potest, *Cap. 1. De Filiis Presbyterorum in VI.* ubi dicitur: ,, Is qui defectum patitur natalium, ex *dispensatione Episcopi* licite potest (si ei aliud Canonicum non obsistat) ad Ordines promoveri Minores, & obtinere Beneficium cui animarum cura non imminet, dummodo sit tale, super quo per ipsum Episcopum valeat dispensari.

Per finalem clausulam intendit excipere Beneficia, quibus non imminet quidem *cura animarum*; sed tamen aliunde excepta sunt; ut sunt *Personatus*, aliaque Beneficia *majora*, tametsi curam animarum *proprie* dictam annexam non habeant; ad quæ Episcopi dispensatio se non extendit, *Cap. fin. tit. De Filiis Presbyterorum*.

Immo teste Rebuffo in Praxi Benef. *part. 1. titulo De Dispensatione super defectu natalium n. 12.* servat stylus Curiæ Romanæ, ,, ut Episcopus modo in Præbendis Ecclesiæ Cathedralis dispenset cum illegitimo, propter honorem & præeminentiam illius Ecclesiæ.

XV. Itaque quoad sacros Ordines, & majora Beneficia, nec non curam animarum habentia, solus Pontifex hodie dispensat *Cap. fin. De Filiis Presbyterorum*, & *Capi eod. in 6.* ubi verbis mox citatis subjicitur: *Ad Ordines quoque* Majores *vel Beneficia* curam animarum *habentia, super quibus* nequit Episcopus *dispensare, sine dispensatione Sedis Apostolicæ promoveri non potest*. In margine autem notatur: *In aliquot antiquis codicibus ita:* Vel Beneficia super quibus nequit, *absque illis verbis*: Curam animarum habentia. *Quæ lectio verior apparet; cum multa sint Beneficia, quæ curam animarum annexam non habent, super quibus Episcopus dispensare nequit, & consequenter in illis Pontificis dispensatio requiritur.*

XVI. Supra ex sancto Thoma intelleximus, dispensatione quidem hanc irregularitatem tolli, addita hac cautione: *Et tanto est difficilior dispensatio, quanto origo est turpior.* Puta, si adulterini fuerint, vel ex stupro, incestu, aut sacrilego actu nati, difficilior erit dispensatio, quam si ex simplici fornicatione.

Idipsum expressit non obscure Innocentius III in *Cap. 10. t. De Renunciatione*, ubi adducto loco Scripturæ *Exodi c. 20. Ego sum Deus zelotes, vindicans peccata Patrum in filios, usque in tertium & quartam generationem, in his qui oderunt me*: id est (ait) qui contra me paternum odium imitantur: *Subjicit dein hanc conclusionem cum subjecta moderatione: Unde patet, quod illis, qui paterna vitia non sequuntur, propriæ possunt in talibus suffragari virtutes, illo discretionis adhibito moderamine, ut inter* Nothos *& Manzeres*, Naturales *&* Spurios *distinguatur.*

Unde de Stylo Curiæ ,, qualitates spurietatis veniunt in dispensatione exprimendæ, alioqui legitimatio vel dispensatio nulla est ": ait Rebuffus loco citato *nu. 61*.

XVII. Adhuc, quia hæc dispensatio tanquam a jure exorbitans restringenda est, uti loquitur Pontifex in *cap. 1. De Filiis Presbyterorum in 6.* infertur ibidem, quod *ille, cum quo per Sedem Apostolicam dispensatur, ut non obstante natalium defectu valet ad Beneficium, etiamsi curam animarum habeat, promoveri: nequeat prætextu hujusmodi dispensationis, nisi* unicum *Beneficium obtinere*.

XVIII Rursus in *c. 2. eod. in 6.* ex eodem fundamento declaratur, quod si cum aliquo a Sede Apostolica fuerit dispensatum, ut non obstante hac irregularitate possit ad *omnes* Ordines promoveri, & Beneficium etiam cum cura animarum obtinere; si postmodum obtineat aliam dispensationem, ut *duo* vel *plura* Beneficia similem curam habentia possit recipere, & ea simus retineri, nisi rursus hic defectus fuerit expressus, & super eo dispensatum, hæc secunda dispensatio nulla est, & nullius momenti, vel ut per subreptionem obtenta, *cum non sit verisimile Sedem Apostolicam cum illo prædictum patiente defectum voluisse, si hoc fuisset expressum, eidem in* pluralitate *Beneficiorum hujusmodi dispensare*.

XIX Ex eodem principio recte infert Rebuffus loco supra allegato *n. 47. quod si Papa* simpliciter *dispenset, ut Ordines sumere possit, intelligatur de* Minoribus, *non de Majoribus*.

Ulterius *n. 48.* quod ,, dispensatus ad Ordines etiam *Sacros*, non censeatur dispensatus, ut Beneficium habeat. Dispensatus illegitimus simpliciter, ut possit habere Beneficium, non poterit habere curatum (ait Rebuffus ibidem *n. 51*) quia maior idoneitas in illis requiritur: ideo oportet exprimere in dispensatione & præbendas & Canonicatus in Ecclesia Cathedrali.

Insuper ,, est exprimendum, quod etiam Dignitates habere possit, alia dispensatio non extenditur ad eas: immo etiam expressum fuerit, quod Dignitates obtinere possit, adhuc non poterit obtinere Dignitates curatas: ideo hoc quoque exprimendum erit in dispensatione ". Rebuffus idem *n. 52*.

XX. Si Beneficium sit situm in eadem Ecclesia, in qua Pater ministrat, vel ministravit, id necessario exprimendum, eo quod difficilius dispensetur, ut illegitimus Beneficium habeat in eadem Ecclesia, in qua Pater ministrat, vel aliquando ministravit. Quare & id ob specialem inordinationem in variis Canonibus & Pontificum Decretis vetitum fuit. In *cap. 15. tit. De Filiis Presbyterorum*, scribit cuidam Innocentius III. *Filiis Canonicorum Præbendas in eisdem Ecclesiis conferri non sinatis, quarum sunt Canonici patres eorum*. Rationem notandam subjicit: *cum indecorum sit, ut in Altaris officio illegitimus filius impudico patri ministret; in quo* Unigenitus Dei Filius *æterno Patri pro salute humani generis victimatur*.

Et ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. refertur in *cap. 16. tit. eod.* ,, Ad abolendam pessimam (quæ in pluribus inolevit Ecclesiis) corruptelam, firmiter inhibemus; ne Canonicorum filii, maxime spurii, Canonici fiant in sæcularibus Ecclesiis, in quibus instituti sunt Patres eorum.

XXI. Plura sunt in hanc rem Pontificum & Conciliorum Decreta, quæ innovans, & in aliquibus amplians Synodus Tridentina *Sess. 25. cap. 15. De Reform.* edicit: *Ut paternæ incontinentiæ memoria locis Deo consecratis, quos maxime puritas sanctitasque decet, longissime arceatur; non liceat filiis Clericorum, qui non ex legitimo nati sunt matrimonio, in Ecclesiis, ubi eorum Patres Beneficium aliquod Ecclesiasticum habent, aut habuerunt, quodcumque etiam dissimile, Beneficium obtinere, nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare, nec pensiones super fructibus Beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, vel alias obtinuerunt, habere.*

XXII. Hoc Decretum non tantum filios illegitimos Presbyterorum, sed generaliter Clericorum, excludit a Beneficiis quibuscumque, etiam *simplicibus*, quæ Patres eorum habuerunt; quod & ante editum hoc Decretum edixerat Clemens VII. in Constitutione, quæ incipit: *Ad Canonum Conditorem* 30. in Bull. Rom.

XXIII. Adhæc, sat manifestum est, vi hujus Decreti, Filium Illegitimum non posse admitti ad Beneficium in Ecclesia, in qua Pater habuit aliquod quodcumque tametsi, etiam *media persona* intercesserit; idest, post Patrem tertius aliquis illud Beneficium possederit; & ita declarasse Sacram Congregationem Concilii Interpretem testatur Fagnanus ad *cap. Ad Extirpandas tit. De Filiis Presbyterorum n. 11.* Idque expresse decreverat Clemens VII. in citata Constitutione cum derogatione Decretalis Alexandri III. in *cap. 7. tit. eod.* ubi filium illegitimum ad Beneficium Patris admittebat, modo Patre defuncto, *media intercesserit persona*, cui illud Beneficium fuisset collatum.

XXIV. Quin ex Decreto Concilii Tridentini non potest filius illegitimus quodcumque Beneficium, etiam dissimile, obtinere in Ecclesia, in qua pater non tantum de præsenti habet, sed vel *unquam* habuit qualecumque Beneficium; quin nec Vicariam aut aliquod officium etiam *manuale* obtinere; eo quod vetet non solum, ne filius ullum quodcumque etiam dissimile Beneficium obtinere queat: sed addit: *Nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare*.

XXV. Itaque illegitimus, quantumvis *generaliter* ad quæcumque Beneficia etiam curata, & majora dispensatus, nullum equidem Beneficium, quod pater quocumque modo possidet, immo nec aliud licet dissimile, & simplex in eadem Ecclesia habere vi illius dispensationis potest; sed specialis hic dispensatio exigitur.

XXVI. Dispensationem, ut filius illegitimus, & pater in eadem Ecclesia simul Beneficia possideant, non esse annuendam, sat insinuat Synodus, dum verbis ante citatis subjicit: *quod si in præsenti pater & filius in eadem Ecclesia Beneficia obtinere reperiantur*, cogatur *filius suum Beneficium resignare, aut cum alio permutare extra Ecclesiam intra trium mensium spatium; alias ipso jure eo privatus existat, super* quæcumque dispensatio *subreptitia censeatur*.

XXVII. Alium modum purgandi, seu tollendi hunc defectum natalium, saltem quoad Ordines recipiendos, expressit jam pridem Canon Synodi Pictaviensis relatus in *cap 1. tit. De Filiis Presbyt* qui postquam declaravit, filios Presbyterorum, cæterosque ex fornicatione natos ad sacros Ordines non promovendos, subnectit: hanc exceptionem: *Nisi autem Monachi fiant, aut in Congregatione Canonica regulariter viventes*: vel ut alia lectio habet, *vivant*.

Eamdem exceptionem fecit in suo Decreto Urbano II. relato apud Gratianum *Dist. 56. Can. 1.* illiusque meminit S. Ivo in Prefatione ad suum Decretum rationem illius indicans, verbis supra relatis hæc subjiciens: ,, Sed quia ex iis quasdam personas, non tantum religiosas, sed etiam Ecclesiæ Dei necessarias esse cognoverunt, Decretum suum temperaverunt: & ita genitos, quorum *conversatio* in Monasteriis, vel religiosis Ecclesiis *probata* fuerit, non solum ad Presbyteratum, sed etiam ad summum Sacerdotium promoveri permiserunt. "

XXVIII. Ratio ergo hujus exceptionis ex mente Ivonis erat; quod suspicio *incontinentiæ* ex paterna incontinentia profluens, per professionem, & conversationem religiosam ablata videatur.

Adhæc, quia professio Religiosa reddit professum incapacem Beneficii sæcularis, periculum non erat, ne per admissionem filiorum illegitimorum Beneficia fierent hæreditaria; quod præcipue huic irregularitatis inducendæ occasionem dedit.

XXIX. Quidquid sit, certum est juxta modernam disciplinam, per professionem Religiosam tolli hanc irregularitatem saltem quoad sacros Ordines; neque illegitimos sic professos indigere ulla dispensatione, ut possint sacros Ordines, etiam Presbyteratum suscipere: non tamen sufficere Novitiatum, sed requiri emissam Professionem; eo quod hæc tantum constituat *Regularem* sive Religiosum, ut notat Fagnanus ad *cap. Ut Filii, tit. De Filiis Presbyt num* 13.

XXX. Tametsi ipsa Religiosa professio illegitimos reddat capaces ad suscipiendos sacros Ordines, nequaquam tamen ipsam tollit irregularitatem; quasi ipsum Professum totaliter, & per omnia legitimaret; sed tantum effectum ipsius irregularitatis quoad exclusionem a sacris Ordinibus suspendit; manente alio irregularitatis effectu in suo vigore, in quantum ipsos Professos adhuc excludit ad *Prælaturis*, ut dicitur in citato Canone Synodi Pictaviensis relato in *cap. 1. tit. eodem* in verbis: *Prælationes vero nullatenus habeant*.

Ex quo eliciunt Canonistæ, Professionem non habilitare illegitimum ad *Prælationes* obtinendas: idque indistincte sive in eisdem, sive in aliis Monasteriis, sive in Ecclesia sæculari, sive regulari, uti post alios notat Fagnanus loco citato *nu. 19*.

XXXI. Monet quoque ibidem Fagnanus *n. 22.* quod cum illegitimis

gitimis Regularibus ad Prælaturas, & Dignitates solus Papa dispenset, „ & ita Sacra Pœnitentiaria (ait) dispensat in utroque „ foro cum Regulari ad qualscumque Dignitates, & officia suæ „ Religionis, quamvis consueverint apponere clausulam, *non tamen ad Generalatum*.

XXXII. Efficacissimus tandem modus purgandi defectum natalium est subsequens parentum Matrimonium. De quo in *cap. tanta tit. Qui filii sint legitimi*, ubi Exoniensi Episcopo rescribit Alexander III. „ Tanta est vis Matrimonii, ut qui „ antea sunt geniti, post contractum Matrimonium legitimi habeantur.

Neque refert, an medium Matrimonium intercesserit; hoc est si parens post susceptum filium illegitimum inierit Matrimonium cum tertia; qua mortua, demum contrahit cum illa, & qua suscepit filium illegitimum, hic filius legitimus efficitur, & quidem ita legitimatur, ut ab initio nativitatis legitimus fuisse singatu r, sive juris fictione habeatur, uti uno consensu tradunt Canonistæ.

Per hanc legitimationem ipse natalium defectus quasi in radice tollitur, ideoque legitimatus pro legitime nato reputatur ob subsecutum Matrimonium, habeturque capax non tantum ad Ordines, & Beneficia minora, sed etiam majora, & Prælaturas.

XXXIII. Non tamen hæc legitimatio procedit quoad natos ex adulterio, aut incestu, & generaliter quoad natos ex parentibus, inter quas tempore copulæ erat impedimentum dirimens; uti communiter docent Canonistæ moti verbis citati Capituli *Tanta*: „ Si autem vir, vivente uxore sua, aliam cognoverit, & ex „ ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eamdem duxerit, nihilominus spurius erit filius.

CAPUT IV.

De irregularitate ex defectu lenitatis.

1 *Ecclesia vult suos Ministros a sanguinis effusione esse alienos; & quare.*
2 *Olim Episcopi pro damnatis ad mortem intercedebant, & ad quid ea intercessio tenderet.*
3 *Mansuetudinem Sacerdotibus convenire etiam Gentiles viderunt.*
4 *Judicium sanguinis exercere indignum est Sacerdotibus.*
5 *Variis Canonibus vetitum Clericis sententiam sanguinis proferre, aut ad eam concurrere.*
6 *Neque id possunt ut Delegati Principis.*
7 *Clerici officium, cui judicium sanguinis annexum est, habere non possunt.*
8 *An Prælati jurisdictionem temporalem habentes possint per suos Officiarios judicium sanguinis exercere.*
9 *An Episcopus Clericum degradatum tradens Brachio sæculari, efficiatur illegularis.*
10 *Olim efficaciter intercedere debebat, ne morte efficeretur, & quomodo hæc efficacia intelligeretur.*
11 *Quid hodie obtineat.*
12 *Vetitum Clericis adesse ubi vindicta sanguinis exercetur.*
13 *Clericus, si præsens aliquo modo in sanguinis judicium influat, irregularis efficitur.*
14 *An Notarii, Graphiarii, & similes in causa sanguinis sint irregulares.*
15 *Quid de Advocatis, & Assessoribus.*
16 *An testes fiant irregulares.*
17 *Quomodo indirecte, & remote ad judicium sanguinis concurrentes, non fiant irregulares.*
18 *An accusantes de crimine capitali fiant irregulares, si mors sequatur.*
19 *Quæ requirantur, ut Clericus hic evadat irregularitatem, & an semper necessaria aliqua protestatio.*
20 *An exterior protestatio semper sufficiat.*
21 *In Galliis, & Belgio inutilis est illa protestatio.*
22 *Hodie protestatio Episcopi est tantum cæremonialis.*
23 *Retinetur ea protestatio, ut pristinæ disciplinæ spiritus refricetur.*
24 *An accusans evadat irregularitatem, si persequatur injuriam alteri illatam.*
25 *Etiam Laici hanc irregularitatem incurrunt.*
26 *Irregularitas non incurritur, nisi mors, aut mutilatio reipsa sequuta sit.*
27 *Testes a Judice compulsi hodie in Gallia irregulares non fiunt.*
28 *Neque etiam Graphiarii.*
29 *Super hac irregularitate solus Pontifex dispensat, & quæ dispensationis formula.*

I. SEMPER Ecclesia suis Ministris commendavit animi mansuetudinem ad exemplum Christi, qui hanc præ cæteris, ut a se discerent, Discipulis proposuit, dicens, *Matth. cap. 11. Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde*; Unde inter qualitates, quas in Episcopis, & Diaconis requirit Apostolus, hæc una est, *Non percussorem*, ad Tim. cap. 3. ad Tit. cap. 1.

Cum autem mansuetudini specialiter ac directe contrarietur sanguinis humani effusio; ideo ab hac Sacerdotes omnino alienos esse desideravit Ecclesia, imitans in hac Magistrum suum Christum, qui passim in Scripturis non vult *mortem peccatoris, sed magis ut convertatur, & vivat*.

II. Hinc olim Episcopi unice solliciti erant, ut quos ob sua scelera reos mortis scirent, a morte vindicarent; eosque per pœnitentiæ labores ad Christum reducerent, vitamque non tantum temporalem, sed & æternam procurarent: quod evincunt crebræ illæ Episcoporum apud sæculi judices pro reis intercessiones; de quibus variis locis agit S. Augustinus, ac signanter *Epistola* 153. ad Macedonium, ibidem una ostendens, Ecclesiam non quærere impunitatem criminis, sed correctionem criminosi, *desiderans hanc vitam temporalem, non ut temporaliter vivat, sed ut spiritualiter per pœnitentiam resurgat. Morum porro corrigendorum, ait, nullus alius, quam in hac vita locus est: Nam post hanc vitam quisque id habebit, quod in hac conquisierit. Ideo compellitur humani generis charitate intervenire pro reis, ne istam vitam sic finiant per supplicium, ut, ea finita, non possint finire supplicium.*

III. Quin & ipsi Gentiles subinde viderunt, quam hæc mansuetudo Sacerdotibus conveniret, quæ eos non ad occidendum peccatores, sed ad convertendum incitaret.

Suetonius refert, Titum Imperatorem acceptasse summum Sacerdotium, ut hoc pacto *nullius morti* subscribere cogeretur, fideliter illum hoc propositum servasse, & malle se mori professum fuisse, quam ab eo recedere: *Pontificatum maximum ideo se professus accipere, ut puras servaret manus: præstitit fidem; nec auctor post hæc cujusquam necis, nec conscius, quamvis interdum ulciscendi causa non deesset: sed periturum se potius, quam perditurum adjudicans.*

IV. Itaque judicium sanguinis exercere, sententiamque mortis in aliquem proferre, indignum Sacerdotio judic vit Ecclesia: „ Quomodo enim Ecclesia judicare debet fundendum sanguinem „ alienum, quæ a primo ortu suo jussa est fundere sanguinem „ proprium „? ait Ivo Carnutensis *Epist.* 246.

V. In Concilio Toletano VI. *Can.* 31. legitur: „ Sæpe Principes contra quoslibet majestatis obnoxios Sacerdotibus negotia sua committunt. Quia vero a Christo ad ministerium salutis electi sunt, ibi consentiant Regibus fieri judices, ubi jurejurando supplicii indulgentia promittitur, non ubi discriminis sententia præparatur. Si quis ergo Sacerdotium contra hoc commune consultum discussor in alienis periculis extiterit, reus effusi sanguinis apud Christum, & apud Ecclesiam, perdat proprium gradum „. Apud Gratianum *caus.* 23. *quæst.* 8. *Can.* 29. & deinde ex Concilio Toletano XI. refertur Canone sequenti. „ His, a quibus Domini Sacramenta tractanda sunt, judicium „ sanguinis agitare non licet. Et ideo magnopere talibus excessibus prohibendum est: ne indiscretæ præsumptionis motibus agitati, aut quod morte plectendum est, sententia propria judicare præsumant, aut truncationes quibuslibet personis inferant per se, aut inferendas præcipiant. Quod si quisquam immemor horum præceptorum, aut in Ecclesiæ suæ familias, aut in quibuslibet personis tale aliquid fecerit, concessi ordinis honore privetur, & loco: sub perpetuo quoque damnationis teneatur ergastulo religatus. Cui tamen communio ex hac vita exeunti non est neganda propter Domini misericordiam; qui non vult *peccatoris mortem, sed ut convertatur, & vivat*.

Hujus Canonis meminit Alexander III. in *cap.* 5. *tit. Ne Clerici, vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant*, scribens Archiepiscopo Cantuariensi. *Clericis in sacris Ordinibus constitutis, ex Concilio Toletano judicium sanguinis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per se truncationes membrorum faciant, aut judicent inferendas. Quod si quis tale quid fecerit, honore privetur, & loco.*

Concilium Lateranense sub Innocentio III. in *cap.* 9. *tit. eod.* ait: *Sententiam sanguinis nullus Clericus dictet, aut proferat; sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur, intersit.*

Hinc primo statue, quod Clericis vetitum sit, judices esse in causa sanguinis, aut sanguinis vindictam exercere, quodque ex eo judicio irregulares fiant.

VI. Neque ab irregularitate exemptus erit, si judicium hujusmodi exercuerit in qualitate Delegati Principis, uti colligitur ex *cap.* 4. *tit. De Raptoribus*; ubi Archiepiscopo Panormitano respondit Alexander III. quod si Rex Siciliæ quosdam Saracenos malefactores ipsi, aliisq e Episcopis puniendos commiserit, „ possit eos pecuniaria pœna multare, & etiam flagellis afficere, „ ea, ait, moderatione adhibita, quod flagella in *vindictam* „ sanguinis transire minime videantur. Si vero ita gravis fuerit „ excessus, quod mortem, vel detruncationem membrorum debeant sustinere, vindictam reserves Regiæ potestati.

VII. Quapropter in citato *cap.* 5. vetatur „ sub interminatione „ anathematis, ne quis Sacerdos habeat officium Vicecomitis, „ aut Præpositi sæcularis.

Synodus Oxoniensis anno 1222. *Can.* 7. renovans Decretum Concilii Lateranensis addit: *Clerici Beneficiati, aut in Sacris Ordinibus constituti non sint Seneschali, aut Ballivi talium administrationum, nec jurisdictiones exerceant sæculares, præsertim illas, quibus* judicium sanguinis *est annexum*.

Ex quo non obscurum est, hujusmodi officia præcipue Clericis vetita fuisse ob *judicium sanguinis* annexum.

VIII. Hinc aliquando dubitatum fuit, num Episcopi, & Abbates, quibus fas non est, ne quidem ut Delegatis, aut Commissariis Principis judicium sanguinis exercere, quin nec administrationes, aut officia, quibus tale judicium annexum est, habere aut exercere possunt, si tamen ipsi jurisdictionem temporalem habeant, possint suis Ballivis causas *criminales* committere. Dubium tandem resolvit Bonifacius VIII. in *cap. fin. Ne Clerici, vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant in* 6. „ Episcopus, seu quicumque alius Prælatus, vel Clericus, jurisdictionem obtinens temporalem: si homicidio, aut alio maleficio ab aliquibus in jurisdictione sua commisso, *Ballivo* „ suo, aut alii cuicumque injungat, ut super hoc veritatem in-

„ qui-

„ quirens, justitiæ debitum exequatur, *irregularis* censeri *non* „ *debet*: quamvis ille Ballivus, vel alius contra malefactores ad „ pœnam sanguinis processerit, justitia mediante. Rationem sub- „ dit: Nam licet Clericis causas *sanguinis* agitare non liceat, eas „ tamen (cum jurisdictionem obtinent temporalem) debent & „ possunt, metu irregularitatis cessante, aliis delegare.

Hodie Episcopi, aliique Prælati non solent aliquam in particulari causam suis Ballivis, aut Officialis delegare, sed simpliciter constituunt Ballivos, eosque perpetuos, qui jure sui officii jurisdictionem, præsertim *criminalem*, sine ulla ipsius constituentis interventione, exercent: unde hic minor est metus incurrendæ irregularitatis.

IX. Major difficultas apparet, quando Episcopus Clericum degradatum tradit Curiæ, seu Brachio sæculari, quem scit ac traditum more efficiendum. Videtur enim Episcopus hoc in casu propinquius ac magis directe in sanguinis effusionem influere; & ad sanguinis judicium concurrere.

Innocentius III. in *cap. 26. tit. De verb. signif.* scribens Episcopo Parisien. resolvit, Clericum convictum de crimine talis per Episcopum posse Curiæ sæculari tradi puniendum, addita hac cautione: „ Pro quo tamen debet Ecclesia *efficaciter* intercede„ re, ut citra mortis periculum circa eum sententia mode„ retur.

X. Hæc intercessio *efficax* nequaquam erit, nisi re ipsa sic degradatus Clericus, & Curiæ sæculari traditus, mortis periculum evadat.

Sed quia frequenter similis intercessio eam efficaciam non habet, similis traditio ab Episcopo facienda difficultate carere non videbatur; unde & ipse Innocentius fatetur, quod ejus prædecessores super hoc consulti non idem omnes senserint: *Cum quidam Antecessorum nostrorum super hoc consulti diversa responderint*.

Sane jam pridem Episcopi ipsos criminosos quadam Christiana violentia e manibus judicum & executorum rapiebant, ut eis vitam corporalem, pœnitendi tempus procurarent; nec unquam eos, qui ad Ecclesiam confugerant, aut ejus auctoritati suberant, laicæ potestati tradebant, nisi facta cautione, quod eos mortis supplicio non afficerent.

Quare & ipse Innocentius in citata Decretali, post relata verba subjungit: *Pro illo* falsario *scelerato, quem ad mandatum nostrum capi fecisti, hoc tibi duximus consulendum, ut in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiam ipsum includat*.

XI. Hodie Episcopi Clericos degradatos pro enormi crimine tradunt Curiæ sæculari, tametsi mortis sententiam in eos esse prolatam, & mox a facta degradatione eos morte plectendos certo sciant; idque citra metum irregularitatis, modo exterius *intercedant*, quamvis noverint, intercessionem plane inefficacem futuram; idque auctoritate Decretalis Bonifacii VIII. in *cap. 2. De Homicidio in VI.* (de qua infra) receptam videtur.

XII. Concilium Lateranense non tantum declarat, vetitum esse Clerico, sententiam sanguinis proferre, dictare, aut sanguinis vindictam exercere, sed insuper, *ubi exerceatur*, interesse.

Verum ut notant post Glossam Canonistæ, si Clericus in loco, ubi vindicta sanguinis exercetur, tamquam *merus* spectator ex curiositate forsan interfit, nullatenus ad vindictam sanguinis concurrens, propterea irregularis non efficitur. *Verba Glossæ sunt: Sed si interest tantum, numquid propter hoc efficitur irregularis, ut propter hoc deponatur? Non videtur, quod debeat deponi; sed aliás debet puniri, quia interfuit contra præceptum*.

Hæc opinio communi hodie disciplinæ consona est. Meliores enim magisque regulares Clerici existimant quidem, si non omnino illicitum, saltem minus statui suo esse conveniens, hujusmodi spectaculis interesse; at interessantes sola hac præsentia fieri irregulares nemo credit.

XIII. At si intercedendo Clericus in ipsam sanguinis vindictam sive sententiam aliquo modo influat, aut ad eam concurrat, facile hinc irregularitatem contrahet; atque ita respondit Innocentius III. Episcopum Albiganensem irregularitatem incurrisse, quia in judicio sanguinis non tantum præsentiam corporalem, sed & auctoritatem præstiterat. *Cap. 10. tit. De Excessibus Prælatorum*.

Idcirco moderna praxis habet, ut si in Parlamentis Regiis causa criminalis agitetur, ipsi Consiliarii Ecclesiastici se subtrahant, ne forsan sua præsentia in ipsam sanguinis sententiam influere videantur.

XIV. Ulterius Concilium Lateranense addit: „ Nec quisquam „ Clericus litteras scribat, aut dictet, pro vindicta sanguinis „ destinandas. Unde in Curiis Principum hæc sollicitudo non „ Clericis, sed Laicis committatur.

Ex his verbis Concilii concludunt Canonistæ, Notarios, Graphiarios, Actuarios, aliosque similes in causa sanguinis fieri irregulares; eo quod ad ipsam sanguinis sententiam ejusve executionem concurrant.

XV. Advocatos quoque, & Assessores in causa sanguinis, si contra reum postulent, vel consulant, simili ratione incurrere irregularitatem communi calculo docent; atque jam pridem declaravit Concilium Leodinense celebratum a Cardinale Orhobono Sedis Apostolicæ Legato anno 1268. *Can. 6.* declaratque, officium *Advocationis* aut *Assessoris* in causa sanguinis exercentes, ipso facto ab officio suspensos, aliisque pœnis castigandos.

XVI. Porro quia testes ad condemnationem criminosi proxime videntur concurrere, Clericos in causa criminali contra reum testimonium ferre citra irregularitatis periculum non posse expeditum est; immo plures credunt, Clericum non evadere irregularitatem, si testimonium tulerit in causa *directe* tendente ad mortem sive membrorum mutilationem; tametsi illud non dixerit nisi reluctans, & a Judice compulsus; præceptum enim Judicis, & metus etiam cadens in constantem virum, sunt actus (inquiunt) accidentales & extrinseci, qui non considerantur, sed ipse concursus tantum, qui hic *directe* & *per se* tendit ad deformationem.

☞ Verum plures, notanter ex Pragmaticis, ac inter alios Du-Casse in sua Praxi Jurisdictionali *tom. 1. cap. 3. num. 5.* testes deponentes in causa sanguinis non fieri irregulares, sustinet; creditque id non tantum procedere ex particulari consuetudine regni Galliæ; sed nec de jure hanc testium irregularitatem fundatam.

Ulterius ibidem asserit ex recepta regni Galliæ consuetudine observari, Clericos posse compelli, etiam coram Judice Laico testimonium ferre in causa sanguinis; quantumvis fateatur id contrarium variis Canonibus apud Gratianum relatis, quos non observari in regno Galliæ asserit: additque in eodem regno neminem reputari pro proxime influente in mortem eorum, nisi Judicem, partemque criminalem, sive Officiarium publicum criminaliter agentem, & executorem sententiæ criminalis.

Conformiter ad hanc regni Galliæ praxim, asserit *tom. 2. cap. 8. §. 3.* Officialem posse expedire Monitoriales, quibus cogantur testes etiam deponere in causa criminali; neque Officialem effici irregularem, licet ex depositione testium mors sequatur.

Praxi regni Galliæ, saltem quoad testes, ut nimirum Ecclesiastici teneantur, etiam in causa sanguinis, coram Judice Laico testimonium perhibere, citra metum incurrendæ irregularitatis, praxim Belgicam, ac notanter in comitatu Flandriæ, conformem esse pluribus probatur in Arresto sexagesimo nono inter Arresta collecta per Dominum Laury.

Et sane, quia hæc, aliæque plures irregularitates, jure duntaxat positivo, aut interdum etiam consuetudine sensim sunt inductæ, nihil obstat, quin & contraria consuetudine possint abrogari vel restringi; notanter dum nimia irregularitatis extensio justitiæ complemento, & publicæ tranquillitati conservandæ obstaculum esset, prout in hac specie irregularitatis facile contingeret, si ob periculum irregularitatis Clerici testes esse non possent. ☜

XVII. Qui nimis irregularitatem extendunt, docent tamen cum Gallis, quod si non directe, in causa sanguinis testatus sit Clericus, si tantum remote, & exinde per occasionem ad sententiam sanguinis deventum sit; aut aliqua criminis indicia, sed remota, & non directe, ad accusationem tendentia dederit, non propterea censeretur irregularis; tametsi ex illis indiciis crimen detectum fuerit, & sententia sanguinis sequuta; quemadmodum in simili casu resolvitur in *cap. Tua nos §. Ad ultimum, tit. De Homicidio*.

Eodem fundamento respondit Innocentius III. cuidam Episcopo, quod contra quosdam laicos contumaciter recusantes solvere decimas, implorare possit Regiam potestatem, *tametsi ad solutionem ipsarum vix absque* sanguinis effusione *valeant coarctari*. *Quia (inquit) si te hujusmodi querimoniam simpliciter deponente, Rex in eosdem rebelles traditam sibi exercuerit potestatem, eorum erit duritiæ, aut malitiæ imputandum. Cap. 1., tit. De Homicidio*.

Similiter, qui hortatur & monet Magistratus, ut in malefactores pro officii sui debito invigilent, atque pro merito in illos advertant, non propterea irregularis fit, licet occasione istius exhortationis, seu monitionis aliqui essent morte affecti, alias non afficiendi, quia hic concursus nimium *remotus* est, quam ut ratione illius auctor in mortem hanc concurrere censeretur.

XVIII. Major sane difficultas est, si quis aliquem coram Magistratu de gravi injuria & delicto accuset, atque reparationem injuriæ postulet, hacque occasione accusatus morte afficiatur; cum propinquius multo, quam in priore casu ad hanc sanguinis sententiam concurrat, ipsumque judicem excitet, & promoveat.

De hoc casu agit Pontifex in *cap. 2. De Homicidio in VI.* dicens: *Prælatis vel Clericis quibuscumque, qui de laicis suis malefactoribus querelam penes sæcularem judicem deponentes, petunt emendam sibi fieri, & provideri, ne contra eos talia de cætero præsumantur, protestando expresse, quod ad vindictam, seu pœnam sanguinis non intendunt, imputari non debet: quamvis alias in tali casu de jure debeat pœna sanguinis irrogari, si judex mortem illis inferat justitia exigente*.

Rationem subjicit: *Alioquin si Prælati, aut Clerici propter metum hujusmodi (quia judex ad pœnam sanguinis posset procedere suis malefactoribus) taliter conqueri non auderent, daretur plerisque materia trucidandi eosdem, & ipsorum bona libere deprædandi*.

XIX. Ut ergo decisio hujus Decretalis obtineat, atque Clericus, qui hujusmodi querimoniam deposuit, irregularitatem evadat, requiritur.

Primo, ut ipse Clericus accusans *protestetur expresse, quod ad vindictam, seu pœnam sanguinis non intendat*.

Credunt communiter Canonistæ, hoc in casu pro evitanda irregularitate adeo esse necessariam hanc expressam protestationem, ut licet revera accusans habeat animum plane alienum, & aversum a morte, aut mutilatione accusati, equidem irregularis, etiam coram Deo constituatur, si hanc protestationem omiserit, quemadmodum notat Covarruvias ad *Clement. Si furiosus, part. 2. §. 5. num. 2.*

Sed quid, si omnes circumstantiæ clament, accusationem unice ad reparationem damni illati a Clerico institui, an ipsa *protestatio* necessaria dicetur. Non apparet. Ad quid enim ipsa protestatio; nisi ut Clericus ostendat, se a sanguinis effusione & vindicta alienum: quod dum ipsæ circumstantiæ patenter ostendunt, testatio superflua videtur.

Ne-

Neque enim fas est credere, Pontificem aut Ecclesiam hanc exteriorem, & verbalem protestationem proposuisse, tamquam formulam quamdam, qua posita abstergeretur irregularitas; & *qua omissa* incurreretur irregularitas, uti nonnullis persuasum fuit.

XX. Ulterius eidem illi concluserunt, mediante exteriore illa verbali protestatione, Clericum evadere irregularitatem; tametsi animum habeat protestationi contrarium.

Verum quidem est Clericum exterius ita protestantem, in foro exteriori non posse pro irregulari haberi ob animum protestationi contrarium; eo quod de occultis & in solo animo latentibus Ecclesia non judicet: dubitari tamen non posse videtur, quin Pontifex *sinceram* protestationem, non autem aliquam duntaxat fucatam verborum formulam requisierit.

Quare non male notavit Cardinalis Hostiensis in Summa ad titulum *De Homicidio*, §. 5. *Quod si intentio nostra erat, ut ad mortem damnaretur, irregulares essemus, quibuscumque verbis fuerit intentio velata: licet per Ecclesiam non prohibeamur, nisi constet per confessionem vel probationem, vel quia nihil volebamus, sed aperte hoc dicebamus.*

☞ XXI. Recte monet Du-Casse Archidiaconus, & Officialis Condomensis in sua Praxi Jurisdictionali, *tom. 1. cap. 3. num. 3.* protestationem illam in Regno Galliæ esse inutilem, eo quod ad solos Officiarios publicos pertineat agere ad vindictam publicam, seu sanguinis: privati vero tantum possint agere civiliter, ad suum interesse, quæ ratio etiam obtinet in Belgio, aliisque passim Provinciis.

Scitur enim, quod non tantum in Gallia, sed passim ubique receptum sit, solum Officiarium *publicum* posse *criminaliter* ad vindictam publicam agere: privatos vero duntaxat pro suo privato interesse.

Unde videtur, quod dici queat hanc protestationem hodie & in Belgio inutilem reputandam, præsertim cum certum sit, eam protestationis formulam, posterioribus sæculis inductam fuisse, una cum pluribus aliis, quæ Theologi Scholastici, necnon recentiores Canonistæ Decretalibus scrupulosius inhærentes in hac materia irregularitatum contra veterem Patrum disciplinam induxerunt.

XXII. Interim ex ea plurium opinione, quod requiratur prædicta *protestatio*, & ut mera formula exterius prolata sufficiat, ut evitetur hoc in casu irregularitas, tandem hoc invaluit, *intercessionem* Episcopi pro Clerico degradato, & Curiæ sæculari tradendo sufficere, et amsi lciatur, eam omni effectu frustrandam, ipsumque degradatum certo morte afficiendum.

XXIII. Equidem cum hæc irregularitas ex jure positivo humano dependeat, potuit Ecclesia irregularitatem tollere, tametsi ea *protestatio*, aut *intercessio*, quæ ex mente primitus instituentium debuit esse *sincera & efficax*, tandem desierit in quamdam æternam duntaxat *formulam*; quam equidem retineri desiderat, ut pristinæ disciplinæ, & spiritus hujus irregularitatis memoria saltem maneat, & Ecclesiæ Ministris refricetur.

XXIV. Notant ulterius Canonistæ, quod hæc protestatio non eximat Clericum accusantem ab irregularitate ad mentem Decretalis Bonifacii VIII. ubi ipse reum accusavit pro furto, vel injuria non *sibi* sed *alteri* illata: quasi Constitutio prædicti *cap. 2.* tunc locum habeat, cum accusatio proponitur pro injuria ipsi accusanti illata, aut saltem suis, & propinquis, ita Felinus ad *cap. Postulasti, tit. De Homicidio*, quem referat & sequitur Covarruvias loco citato: addens tamen hanc opinionem ita posse intelligi, quod „ nihilominus Clericus protestatione facta possit absque metu irregularitatis delictum aliquod præcogitatum, & denique „ tractatum in grave reipublicæ dispendium, aut proximi damnum, caute deferre ac denuntiare in medelam potius, quam „ ad punitionem.

XXV. Nec tantum Clericos hæc irregularitas spectat, sed etiam laicos; eatenus saltem, quod si in causa sanguinis sententiam tulerint; aut ad eam concurrerint eo modo quo nunc expositum fuit, fiant irregulares ad Ordines, quin & Tonsuram Clericalem suscipiendam citra dispensationem.

XXVI. Hoc tamen notandum, neque Clericos, neque Laicos irregularitatem incurrere ob concurrentiam in causa sanguinis, nisi reipsa sententia sanguinis executioni mandata fuerit; id est, mors aut mutilatio ipsius criminosi fuerit sequuta: neque refert, quo eventu, aut etiam fraude vel maleficio executio sententiæ fuerit impedita: uti ex dictis capite primo facile potest intelligi.

XXVII. Ulterius quia hæc irregularitas a jure positivo humano dependet, quid mirum si non ubique eodem cum rigore observetur. Et quidem testes a judice compulsi ferre testimonium in causa criminali, non censentur irregulares secundum Jurisprudentiam Gallicanam, moresque, & usum hujus Regni Gallicani: quia causa proxima mortis reorum non habentur; sed remota duntaxat, ait R. P. Natalis Alexander in Theologia dogmatica & morali Tractatu *De Sacramento Ordinis cap. 4. art. 9. num. 1.* additque: „ Idem esto de Notariis judicium; sed aliarum Ec„ clesiarum disciplinæ, ac moribus (ait) Gallicani mores non „ præjudicant.

XXVIII. Refert quoque Julianus Brodeau in notis ad Louetium *litt. B. n. 1.* judicatum in Senatu Regio *consultis classibus* anno 1543. Scribam seu Graphiarium criminalem, qui per plures annos signaverat, & pronuntiaverat plurimas sententias sanguinis; earum executioni interfuerat, non incurrisse irregularitatem; ac potuisse sine ulla dispensatione Beneficium Ecclesiasticum obtinere. Rationem subdit Brodæus: „ Graphiarius non fundit sangui„ nem, neque effusionis causa est; nihil confert de suo, non est „ nisi simplex judicis minister.

XXIX. Solus Pontifex in hac irregularitate dispensat; uti notat Pyrrhus Corradus in Praxi dispensationum *lib. 5. cap. 2.* ubi & formulam dispensationis refert, in qua nihil speciale occurrit; sed committitur simpliciter Ordinario, ut cum Oratore dispenset, si preces veritate niti compererit, „ & dummodo Orator reperi„ tur idoneus, vitæque ac morum probitas, aliaque merita sibi „ suffragentur, nec aliud obstet Canonicum impedimentum; & quod de cætero a similibus abstineat.

CAPUT V.

De Irregularitate ex defectu corporis.

1 *Hæc irregularitas nota in veteri Testamento.*
2 *Lex votus quoad hunc articulum abolita.*
3 *Primis Ecclesiæ sæculis ignota.*
4 *Patres in ordinandis Sacerdotibus parum attendebant vitium corporis.*
5 *Etiam sæculo IV. irregularitas ex solo vitio corporis non desumpta.*
6 *Pontificum Decreta, quæ soli corporis defectui irregularitatem adscribere videntur.*
7 *Aliquando dubitatum, an* macula *in oculo non causaret irregularitatem.*
8 *Non videntur Pontifices* soli *defectui corporis adscribere irregularitatem.*
9 *Patiens defectum corporis potest in Altari ministrare; si* scandalum *non timeatur.*
10 *Defectuosus ad functiones Altaris admittitur, si sine irreverentia possit.*
11 *In scandalum & irreverentiam hæc irregularitas refunditur; præcipue jure Decretalium.*
12 *Quis defectus superveniens impediat executionem Ordinum?*
13 *Quis defectus indicat irregularitatem, Episcopi est judicare.*
14 *Auctoritas Episcopalis in hoc puncto fundatur in antiquo Canone.*
15 *Quæ hic ab Episcopo attendenda?*
16 *Eminentia in doctrina & moribus aliquando supplere potest.*
17 *Rescriptum de dispensatione super hoc defectu sempre ad Episcopum dirigitur a Curia Romana.*
18 *Tantum per* seipsum *de defectu judicare potest Episcopus.*
19 *Potest illud judicium peragere independenter a rescripto Curiæ Romanæ.*
20 *Specialis clausula in dispensatione super defectu oculi* Canonis.

I. HÆC irregularitas notissima fuit in veteri Testamento, eo quod Levit. *cap. 21. ver. 18. & 19.* dictum esset a Domino ad Moysen: *Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus: si cæcus fuerit, si claudus, si parvo, vel grandi, vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus.*

II. Verum hæc aliaque plura Populo Judaico præscripta, una cum veteri lege desierunt; atque in Sacerdotibus novæ legis, non tam corporis, quam mentis & animæ vitia expendenda lex nova præscripsit; voluitque Christus non ex una Tribu, sed ex omni Gente optimos quosque eligi in Sacerdotes; uti jam pridem recte notavit Auctor Constitutionum vulgo Apostolicarum *lib. 6. c. 23.* „ Pro una Tribu „ Sacerdotali (ait) jussit ex unaquaque „ Gente optimos quosque ad Sacerdotium eligere, neque *corpo„ rum* vitia contemplari, sed religionem, & vitam.

III. Narrat Sozomenus *lib. 6. hist. cap. 30.* de quodam sancto Anachoreta Ammonio, quod cum capiendus esset, ut Episcopus ordinaretur, nec rogando persuadere potuisset iis, qui ad ipsum capiendum venerant, ut abirent, abscissa sibi *auricula*: „ Abi„ te, inquit, posthac enim, ne quidem si vellem, Sacerdotalis „ lex me ordinari sinit. *Integri* enim corporis Sacerdotem con„ stitui oportet.

Post hæc subjicit Sozomenus: *Illi digressi, postquam intellexerunt, Judæis quidem hæc observanda esse; Ecclesiam vero de corpore non curare, dummodo Sacerdos* integer *sit* moribus, *denuo redierunt, eum comprehensuri; tum ille juravit, se linguam quoque sibi præcisurum, si vim facere tentassent.*

Eamdem historiam narrat Palladius in historia Lausiaca *cap. 12.* additque; *Fuisse Episcopum, qui viris illis dixerat, Ecclesiam legi veteri in hoc puncto non esse subjectam; seque paratum ordinare virum bonæ vitæ etiam naso amputato. Hæc lex (inquiebat) in usu sit apud Judæos; mihi autem si vel truncatis naribus adduxeritis, qui sit bonis moribus, ego eum ordinabo.*

IV. Et si consulamus antiquos Canones, facile videbitur, Patribus persuasum fuisse, parum de corporis defectibus curandum in electione Sacerdotum, ubi de eorum bonis moribus, ac necessariis qualitatibus ad Sacerdotii functiones rite obeundas constat.

Canon 76. vulgo Apostolorum, ait: „ Si quis vel oculo or„ batus, vel femore oblæsus, Episcopatu autem dignus sit, „ fiat. Non enim corporis damnum eum polluit, sed animæ inquinatio." Et rursus *Canon 77.* „ Qui autem est surdus & cæ„ cus, ne sit Episcopus; non ut pollutus, sed ne Ecclesiastica „ impediantur. (*a*)

Hinc manifestum est, juxta disciplinam his Canonibus expressam, defectum corporis non ponere impedimentum Ordinis, etiam Episcopatus, sive irregularitatem; nisi talis sit defectus, qui defectuosum incapacem reddit functionibus Ordini anne-

(*a*) D. Van-Espen secutus est Gentiani Herveti computum; in enumeratione Canonum juxta Gullielmum Beveregium, dicuntur prædicti Canones 77. & 78. Consule quid de eorum sensu D. Van-Espen dixerit tomo 121. hujus editionis, in suis ad utrumque Canonem Scholiis.

annexis obeundis: quod & Balsamon & Zonaras in Commentariis ad hos Canones observarunt; una notantes differentiam inter veterem & novam legem; quod „ illa exigeret consecratos „ ipsorum Ministros *integros* esse *corpore*; notamque nullam habentes: ac nemo parte corporis aliqua deformatus, aut mutilatus admitteretur ad Sacerdotium. Sed etiam post Sacerdotium, si cui Sacerdotum, membri vel particulæ cujusquam „ mutilatio contigerit, Sacerdotio mulctabatur. At iis, qui consecrandi sunt apud nos (ait Zonaras) mutilatio corporis impedimento non annumeratur. Animam nempe requiritur habere puram sine vitio & sorde. Vel ut loquitur Balsamon: „ Animam puram & integram volunt omnes habere, non autem „ corpus.

V. Innocentius I. ad Felicem Nucerianum scribens, ait: *Qui partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit, hunc ad Clerum Canones non admittunt. Cui vero casu aliquo contigit; dum aut operi rustico curam impendit, aut aliquid faciens se non sponte percussit, hos Canones præcipiunt & Clericos fieri, & si in Clero fuerint reperti, non abjici. In illis enim voluntas est judicata, quæ sibi ausa fuit ferrum injicere: in istis vero casus veniam meruit.*

Patet Innocentium sæculo IV. irregularitatem non desumpsisse ex mero & simplici corporis defectu, sed ex ausu *temerario*, quo sibi ferrum inferre, & seipsum mutilare ausus fuit.

Itaque nec Ecclesia Latina eo tempore defectum corporis pro irregularitate habebat.

Verum nonnulla posteriora Decreta defectuosos corpore irregularibus annumerasse videntur.

VI. Apud Gratianum *Dist.* 55. *Can.* 3. refertur ex Concilio Romano sub Hilario Papa sæculo V. *Pœnitentes, vel inscii litterarum, aut aliqua membrorum damna perpessi ad sacros Ordines aspirare non audeant. Quisquis autem talium Consecrator extiterit, factum suum ipse dissolvet.*

Et *Canone* 13. ibidem refertur ex Epistola Gelasii I. „ Illi, „ cui erutus est oculus, non possunt secundum Canones Sacerdotii jura concedi. Neque enim aliquid ei prodest, quod oculum invitus amisit, cum nec volens quisquam oculus amisisse „ credendus est, nec sacratissimos Canones aliquem casum in „ amissione oculi, qui ad Sacerdotium adipiscendum non impediret, suis excepisse regulis invenimus: sed hoc tantummodo „ ad prohibitionem sufficisse videmus Patribus, ut qui careret „ oculo, Sacerdotii officium adipisci non possit.

Si hæc Decreta simpliciter ac generaliter, prout sonant, accipiantur, videntur hanc irregularitatem ad defectum corporis, tametsi usum Ordinis non impedientem, extendere. Quis enim nescit, uno tantummodo oculo orbatum, aut cæcum, posse interdum Ordinis etiam Sacerdotalis functiones aliquas rite obire. Unde ob hosce forsan similesque Canones, nonnulli circa hanc irregularitatem justo rigidiores atque scrupulosiores fuisse videntur.

VII. Et quidem aliquando dubitatum fuisse, an irregularis non esset, qui *maculam* in *oculo* haberet; atque super eo dubio consultum Alexandrum III. intelligitur ex ejusdem responso, quod refertur in *cap.* 2. *tit. De corpore vitiatis*. Simile dubium propositum fuisse Honorio III. colligitur ex *cap.* 1. *De corpore vitiatis*, in quinta compilatione Decretalium per Innocentium Cironium.

VIII. Attentis vero responsis Pontificum ad proposita dubia, facile intelligi poterit, Pontifices non existimasse defectum corporis constituere aliquem irregularem, nisi vel culpa defectum patientis intervenerit; vel defectus hujusmodi sit, ut vel absolute ipsum defectuosum ad obeundas functiones Ordinis reddat incapacem; aut saltem ratione illius periculum notabile irreverentiæ aut scandali subsit.

IX. In *cap.* 1. *tit. De corpore vitiatis*, de Presbytero, qui cum notabili sua culpa partem digiti amiserat, respondet Alexander III. *Quod cum ipse non perdiderit tantum de digito, quin sine scandalo possit solemniter celebrare, satis potes post peractam pœnitentiam cum eo misericorditer agere, & permittere ipsum in suo Ordine ministrare, licet ejus excessus gravis admodum extiterit.*

Manifestum est, Pontificem pro excessu commisso convenientem quidem ante Ordinis executionem a Presbytero peractam voluisse pœnitentiam; sed ea peracta, nullam judicasse habendam rationem defectus digiti; eo quod non perdidisset tantum de digito, quin *sine scandalo* posset *solemniter* celebrare.

X. Ex Honorius III. de quodam Monacho, super cujus dexteræ pollicem barra quædam fortito deciderat, atque ungulam avulserat ab eo, respondet Episcopo Engolismensi, „ *quatenus si ad frangendam Eucharistiam sit in pollice ipso potens, & aliud Canonicum non obsistat, propter deformitatem hujusmodi non dimittat, quin eum ad Ordinem promoveat Sacerdotis. Cap. fin. tit. De corpore vitiatis.*

Hinc rursus patet, Pontificem supposuisse omnem irregularitatis rationem esse petendam ex deformitate, quæ Ordinis executionem impediret:

XI. Extat sub nomine Eugenii Papæ Decretalis in *cap.* 2. *tit. De Clerico ægrotante*, & habetur in appendice ad Concilium Lateranense III. sub Alexandro III. *parte* 26. *cap.* 15. sub hoc titulo, *Eugenius Papa primus Savensi Episcopo*: Quidquid sit de veritate tituli, ac Auctore Decretalis, in ea interim refertur: *Presbyterum, cujus duos digitos cum medietate palmæ a prædone abscissos significasti, Missam non permittimus celebrare. Rationem subjungit: Quia nec secure propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem membri fieri posse confidimus.*

Non igitur in ipsum simpliciter corporis defectum irregularitatem, sive suspensionem a celebratione Missæ refundit; sed in *deformitatem*, quæ *sine scandalo*, & *debilitatem*, quæ *sine periculo* celebrationem permittere non videntur; unde & addit: „ Ipsum autem cæteris officiis Sacerdotalibus fungi minime prohibemus ". Cur ita? Quia hæc officia secure sine periculo non obstante debilitate manus, & *sine scandalo* non refragante deformitate, obire poterat.

Quisquis igitur sensus sit Canonum, qui sub nomine Hilarii & Gelasii a Gratiano referuntur, interim ex his aliisque Decretalibus concludunt Canonistæ, juxta modernam disciplinam, vitium sive defectum corporis, qui sine culpa patientis accidit, non inducere irregularitatem quoad Ordines suscipiendos; nisi talis fuerit defectus, ut vel simpliciter impediat executionem Ordinis; aut eam corporis deformitatem annexam habeat, ut functiones Ordinis secure & sine periculo, aut offensione populi peragere non sineret.

XII. Defectus autem corporis post Ordines susceptos superveniens, ex communi Canonistarum sententia, conformiter ad relatas Decretales, non inducit irregularitatem, nisi quoad illos Ordines, & eas functiones, quæ ob defectum illum secure & sine periculo, & sine scandalo peragi nequeunt.

XIII. Quis vero defectus hujusmodi deformitatem inducat, ut sine periculo aut scandalo Ordinis executio permitti nequeat; ut ea ratione aliqua irregularitas vel quoad Ordinem suscipiendum aut susceptum subesse censenda sit, hoc potest ipso facto melius perpendi, quam aliquo statuto exprimi, ait Glossa ad *cap.* 2. *tit. De Clerico ægrotante*, verbo, *Deformitatem*.

Judicare autem & determinare in particulari casu, quæ sit notabilis aut levis deformitas, & an hic & nunc ob talem deformitatem periculum aut scandalum per Ordinis executionem sit timendum, judicio Episcopi determinandum esse, uno consensu concludunt Canonistæ sequuti Glossam in *cap.* 2. *tit. De Corpore vitiatis*: ita ut non sufficiat arbitrium Confessarii vel alterius Prælati inferioris; uti post alios citatos docet Barbosa de potestate Episcopi *part.* 2. *Alleg.* 42. *num.* 60. qui & ibidem addit: „ Respectu Regularium ad eumdem Episcopum id declarare competit, non autem ad Superiores regulares, nisi eisdem expresse a Sede Apostolica delegaretur.

XIV. Auctoritatis Episcopalis, quoad hanc determinationem argumentum suppeditat *Can.* 3. *Dist.* 33. ubi decernitur, quod hi, qui aliquando corporis incommoditatibus in terram elisi fuerunt, tamdiu erunt „ ab officio suo Ordine, & loco suspensi, „ quousque unius anni spatio per *discretionem Episcopi* inveniantur ab incursu dæmonum liberati „; Vel ut verior lectio habere videtur, *alieni*.

Non absimile hujus auctoritatis argumentum occurrit in *Can.* 2. *caus.* 7. *q.* 1.

XV. In hac determinatione tempus, locum, & personam, ejusque dotes merito Episcopus attendit.

Neque enim dubium est, quin uno loco defectus aliquis posset esse offensioni, & non alio, ubi hujusmodi defectus, vel est frequentior, aut minus attenditur. Idem dicendum de tempore.

Persona quoque plurimum attendenda. Potest enim contingere, ut defectus corporis in uno impediret debitam executionem Ordinis, & non alio: eo quod is sit aliorum membrorum vigor, ut debilitatem, aut defectum alterius supplere queat.

Exempli gratia, carens oculo sinistro, sive *Canonis*, ut vocant, communiter habetur irregularis, quoad Ordinem Sacerdotii suscipiendum, aut Missæ celebrationem post Ordinem susceptum; „ si quis tamen carens visiva virtute in oculo sinistro, sive *Canonis*, & tanta polleat virtute in dextro, ut sine deformi faciei conversione possit legere *Canonem*, non est irregularis "; ait post alios Barbosa loco citato *num.* 31.

XVI. Similiter indubitatum est, quod adeo possint eminentes esse in aliquo qualitates, seu quoad mores, seu quoad doctrinam, & zelum, ut defectus corporis, qui alias offensionem populi pareret, ob hasce eminentes qualitates non causaret, aut si quæ forsan offensio timeretur, ea merito ob bona, quæ ex Ordinatione, & promotione hujusmodi defectuosi sperantur, negligi deberet.

XVII. Aliquando super aliquibus defectibus corporis peti hodie, dispensationes in Curia Romana praxis quotidiana docet, monetque Pyrrhus Corradus in Praxi Dispensationum *lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 19. quod cum conceditur dispensatio super hac irregularitate in Dataria Romana, hæc nunquam inscribatur, seu committatur Vicario, seu Officiali Episcopi, sed semper ipsi Episcopo idque ob textum *cap.* 2. *tit. De Corpore vitiatis*, qui Episcopo auctoritatem cognoscendi, & judicandi de defectu corporis tribuit. *Quod quidem (ait Corradus) adeo inconcusse observatur, ut cum sacra Pœnitentiaria Apostolica ex facultate sibi tradita, dispensat cum Religiosis professis, corpore vitiatis, nunquam alteri quam Ordinario illius loci, ubi orator professus est, rescribat: dando illi facultatem cum illo dispensandi super corporis vitio, seu defectu, cum illis limitationibus, & clausulis, quibus utitur Cancellaria Apostolica; sed gratis quoad omnia.*

XVIII. Clausula vero præcipua, qua utitur Cancellaria Romana in hac dispensatione, hæc est: *Committatur Ordinario, qui inspecto per seipsum, & considerato diligenter dicto defectu, si talis non sit, nec ex eo proveniat tanta deformitas, quæ scandalum generet in populo, aut divinis impedimentum præstet, super quo ejusdem Ordinarii conscientia oneretur; cum eodem oratore, dummodo ad id reperiatur idoneus, vitæque ac morum probitas, & virtutum merita sibi suffragentur, nec aliunde ei obstet impedimentum, dispenset.*

☞ XIX. Claret ex Pyrrho Corrado dispensationis litteras super defectu corporis, semper dirigi ad Episcopum ejus, qui defectum patitur, ut ipse *per seipsum* defectum inspiciat, & de eo judicet, & si, eo inspecto, judicet, non esse talem, ut offensionem notabilem in populo sit parturus, aut impedimentum in Ordinis exercitio, tunc Auctoritate Apostolica ipse dispenset.

Verum

Verum indubitatum apparet, quod Episcopus, etiam nullo impetrato e Romana Curia Rescripto, judicare possit, utrum defectus corporis talis sit, qui vel scandalum generaret in populo, vel obeundis functionibus sacrorum Ordinum impedimentum praestet.

Scitur enim, non omnem defectum corporis parere irregularitatem, sed eum duntaxat, qui vel executionem Ordinis omnino impedit, vel saltem sine scandalo exequi non patitur.

Dum igitur judicio Ordinarii constiterit, quod defectus corporis talis non sit, non videtur, quo ex capite exigeretur ulterior dispensatio, praesertim cum obtenta dispensatione, nihilominus ipsius Ordinarii judicio deferatur, num defectus sit talis, qui executionem Ordinum impediat, aut scandalum parere posset.

XX. Cum autem hujusmodi dispensatio petitur super defectu *oculi Canonis*, ne ipse patiens legendo Canonem vertat se ad populum, volens oculum dexterum versus Canonem dirigere, additur in formula dispensationis haec clausula: *Et quoties Missam celebravit, tabellam Canonis in medio altaris tenere debeat.*

CAPUT VI.

De Irregularitate ex crimine.

1 *Ordinandi ex sententia Apostoli debent esse* sine crimine.
2 *A quo tempore debuerint esse* sine crimine?
3 *Post actam poenitentiam non admittebantur olim ad Ordines.*
4 *Non poenitentia, sed crimen excludebat Poenitentes ab Ordinibus.*
5 *Crimen olim etiam ab exercitio Ordinis susceptis excludebat.*
6 *Crimen* occultum *etiam olim irregularitatem inducebat.*
7 *Haec disciplina necdum saeculo* XI. *totaliter erat abrogata.*
8 *Pontifices saeculo* XI. *eam disciplinam adhuc probarunt.*
9 *Episcopis erat potestas dispensandi, si crimen esset* occultum.
10 *Saeculo* IX. *coepit invalescere distinctio inter crimen* publicum, *&* occultum, *& quae ejus occasio?*
11 *Haec distinctio a Gratiano proposita, & probata.*
12 *Gratianum sequuti Canonistae eam distinctionem probarunt.*
13 *Publica crimina ob infamiam hodie inducunt speciem irregularitatis.*
14 *Id intelligitur tam de infamia facti, quam juris.*
15 *Moderna disciplina prolapsos in crimen* occultum *non admittit ad Ordines, nisi post actam poenitentiam.*
16 *Graviora nonnulla crimina etiam* occulta *irregularitatem inducunt.*
17 *Super irregularitate ex crimine occulto Episcopus dispensare potest.*
18 *Quod hic dicatur* occultum?
19 *An sufficiat, quod factum sit materialiter notum?*
20 *An deductum ad forum contentiosum semper habendum sit pro publico?*
21 *Ecclesiae mens non est, quod criminosi etiam* occulti *a sacris Ordinibus repelli non possint.*
22 *Synodus Tridentina permisit Episcopis, ut* occulte *criminosos ab Ordinibus repellant.*
23 *Synodus Tridentina correxit Decretales.*
24 *Potest Episcopus etiam criminosum occultum suspendere.*
25 *Interdum ab Episcopo recusante ad Ordinem admittere, datur recursus ad Pontificem.*
26 *Hujusmodi recursus non facile admittendus.*
27 *Improbatur Fagnani sententia, quae* num. 23. & 24. *relata est.*
28 *Nec arridet Sacrae Congregationis decisio* num. 25. *relata.*

I. APOSTOLUS Tito discipulo suo praescribens, quod per civitates Presbyteros constituere deberet, inter caeteras qualitates in his requisitas reponit: *Si quis sine crimine est*. Et deinde paucis interpositis: *Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem*. Ad Tit. cap. 1. vers. 7.

Rursus ad Timotheum scribens: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse*. Et infra de Diaconis loquens, ait: *Et hi probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes*. 1. Timoth. cap. 3. vers. 2. & 10.

II. Hunc Apostolicum Canonem in Ministrorum electione, & Ordinatione pressius sequuti SS. Patres, irregulares, sive a sacris Ordinibus, eorumque usu exclusos censebant, qui non essent *sine crimine*; sive requirebant *nullum crimen habentes*; id est, qui nullo crimine innocentiam Baptismalem maculassent; quamvis jam per poenitentiam crimen eluissent.

„ Non eo tantum (inquit S. Hieronymus) quo ordinandus „ est tempore, sine ullo crimine sit, & praeteritas maculas „ nova conversatione diluerit; sed ex eo tempore, quo in Christo renatus est, nulla peccati conscientia mordeatur.

III. Ante Hieronymum disciplinae hujus testis est Origenes adversus Celsum tamquam indubitatum, & notorium asserens, quod Christiani, lapsos in crimen carnis rursus resipiscentes, haud secus quam redivivos recipiant, tandem post *longiorem* melioris meriti approbationem, quam cum primum ad religionem discendam admitterentur. Attendamus nunc cautionem, qua similes admitterentur. *Ea tamen conditione* (*ait*) *ut quoniam lapsi sunt, excludantur* imposterum *ab omnibus Dignitatibus, & Magistratibus Ecclesiasticis.*

„ Hinc illud Carthaginensis IV. *Can.* 64. Ex Poenitentibus quamvis sit *bonus*, Clericus non ordinetur.

IV. Circa idem tempus scripsit Siricius Papa *Epist.* 1. *cap.* 14. *Illud quoque nos par fuit providere, ut sicut poenitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum, ita & post poenitudinem ac reconciliationem, nulli unquam Laico liceat honorem Clericatus adipisci: qui quamvis sint* omnium peccatorum contagione mundati; nulla tamen debent gerendorum Sacramentorum instrumenta suscipere, qui dudum fuerint vasa vitiorum.

Haec non tantum ostendunt, Poenitentes ab Ordinibus fuisse exclusos, sed insuper, quod non ipsa poenitentia, at ipsum *crimen*, ob quod poenitentia agebatur, ipsis ad Ordines aditum praecluserit: quod etiam advertens Morinus dicere non dubitavit: „ Criminum reos, vel poenitentiam agentes ad Ordinibus „ Ecclesiasticis prohiberi, apud Veteres aequipollebant (*a*).

V. Nec tantum quoad Ordinum susceptionem, gravium criminum rei olim habebantur irregulares, ita ut nec per poenitentiam, & reconciliationem irregularitas tolleretur; sed etiam irregulares erant quoad Ordinum jam susceptorum usum; in tantum, ut qui, Ordine suscepto, in crimen esset prolapsus, in perpetuum ab Ordinis suscepti usu exclusus haberetur.

Hanc disciplinam multis adstruxi, & late exposui in Dissertatione De Canonicorum Instituto *part.* 2. *cap.* 2. atque in primis §. 2. eam pluribus pristinis Canonibus, & Patrum testimoniis praesertim S. Cypriani, & Basilii adstruxi. Deinde §. 3. eam a S. Gregorio multis locis expressam, & inculcatam fuisse; ac signanter *l.* 3. *Ep.* 26. scribente Januario Episcopo Calaritano: ubi una testatur, hanc irregularitatem sacris Canonibus jam pridem fuisse firmatam: „ Pervenit etiam ad nos (ait) quosdam „ de sacris Ordinibus lapsos, vel post *poenitentiam*, vel ante, ad „ Officii sui ministerium revocari, quod omnino prohibemus, *&* „ *in hac re Sacratissimi Canones contradicunt*. Qui igitur post ac„ ceptum sacrum Ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sa„ cro Ordine ita careat, *ut ad ministerium Ulterius non accedat*.

Verba Gregorii retulit Gratianus *Dist.* 50. *Can.* 9. ibid. *Can.* 10. *&* 11. alia ejusdem Pontificis verba in eam rem subjiciens.

Eodem loco eamdem disciplinam a S. Martino Papa in Epistola ad S. Amandum Episcopum Trajectensem fortiter inculcatam demonstravi: in qua prae caeteris haec notanda: „ Nam qui „ semel post suam Ordinationem in lapsum ceciderit, *deinceps* „ *jam depositus erit, nullumque gradum Sacerdotii poterit adipi*„ *sci*: sed sufficiat lamentationibus, & fletibus assiduis *quousque* „ *advixerit in eadem poenitentia perdurare*, ut commissum deli„ ctum divina gratia extinguere valeat.

VI. Hanc porro irregularitatem non tantum *publice*, sed & *occulte* in crimen, praesertim carnis prolapsos incurrisse neque distinctionem inter *publica*, & *occulta* crimina pristinis Patrum saeculis notam fuisse, observatum fuit.

VII. Immo nec saeculo XI. eam ubique adhuc receptam fuisse probavimus §. 7. ex B. Petro Damiani in opusculo, quod *Gomorrhianum* intitulavit, ubi multis agit adversus illos Ecclesiarum Rectores, qui prolapsos in *occultissimum* pollutionis crimen *post actam poenitentiam* ad Ordines promoveri; aut in susceptis ministrare posse asserebant. *Ut nobis videtur* (*ait cap.* 3.) *valde praeposterum est ut consuetudinaliter hac pestilenta contagione foedati, vel ad Ordinem provehi, vel in gradu persistere audeant jam promoti. Quia & rationi contrarium, & Canonicis Patrum Sanctionibus probatur adversum*. Deinde adductis nonnullis Veterum ac signanter S. Gregorii testimonii, concludit: *Patet profecto, quia quem dignum morte crimen abjecerat, quaelibet religiosa vita subsequens ad suscipiendum Ecclesiasticum gradus Ordinem non reformat: nec valet ad obtinendum honoris culmen assurgere, qui in mortalis culpae barathrum non ambigitur cecidisse.*

Post haec *cap.* 4. conclusionem suam multis adstruit argumentis, ac dein *cap.* 5. probat, quod *in reprobum sensum lapsi sint, qui post hoc vitium* (pollutionis) *habere sacrum Ordinem concupiscunt.*

VIII. Opusculum suum obtulit Petrus Damiani Leoni IX. Papae; eumque enixe rogavit, ut adscitis spiritualibus ac prudentibus viris opusculum dignetur examinare, ipsique super his Capitulis ita respondere, ut omnem de nostro pectore (ait) dubietatis scrupulum tollat.

Pontifex vero ita respondit, ut satis appareat, nondum eo tempore distinctionem inter peccata publica & occulta fuisse generaliter receptam, aut a Pontifice probatam, uti ex ipso contextu responsi videri potest, quem in citato §. retuli: una cum responso Urbani II. in quo haec scribit: „ De Presbyteris, Dia„ conis, & Subdiaconis, qui post acceptum Ordinem in aliquod „ crimen lapsi fuerunt, *sive palam*, *sive clam* constat quidem „ per Canonum sensum ab Ecclesiasticis eos officiis inhiberi: „ Tuae tamen prudentiae, discretionique committimus, utrum „ eorum aliqui, qui tamen infamiae nota non fuerint aspersi, „ necessitate Ecclesiae urgente, & ipsorum sancta conversatione „ promerente, in suis gradibus recuperari debeant. Hoc autem „ secundum indulgentiam dico, non secundum imperium.

Hic manifeste supponit Pontifex, juxta Canonum sensum, lapsos in crimen ab omni Ordinum usu in perpetuum, etiam post actam poenitentiam esse exclusos, sive *palam*, sive *clam* crimen commissum foret; eamque disciplinam necdum tunc fuisse abrogatam.

IX. Ex hoc interim responso videmus, quod dispensandi facultas Episcopis attribueretur, ut necessitate Ecclesiae urgente, & sancta quorumdam conversatione promerente, lapsi in crimen functionibus Ordinis restituerentur; modo nulla infamia essent aspersi; id est, si crimen esset *occultum*.

X. Et sane a saeculo nono circiter quaedam inter crimina *occulta & publica* distinctio adhiberi coepit; idque occasione trium Epistolarum, quas Pseudo Isidorus Calixto I. Sancto Gregorio ad Secundinum, & S. Isidoro ad Masanum supposuit: quemadmodum late ostendi in citata Dissertatione §. 4. *&* 6.

Cum enim in antiquis Canonibus, & Patribus legeretur, pro-

(*a*) Legatur hac de re Morinus *lib.* 5. *De Sacr. Poen. c.* 18.

prolapsos in crimen ab Ordinum usu in perpetuum esse seclusos; in his vero Epistolis (quarum fictio seu suppositio nondum detecta erat) diceretur, lapsos *post actam pœnitentiam* restitui suis functionibus posse, ut hæc conciliarentur, adhibita fuit hæc distinctio, ut lapsi quidem publice seu *palam* in crimen perpetuo exclusi censerentur; at lapsi *occulte* sive *clam* post peractam condignam pœnitentiam, & obtentam a Sacerdote criminis remissionem, ad Ordinum suorum functiones redire possent.

XI. Gratianus alios Canonum Collectores sequutus varios Canones, & Patrum sententias, quæ lapsos indistincte a functionibus Ordinum excludebant, retulit, una referens quoque fictitias illas Epistolas, quas more suo ad concordiam revocare volens hanc distinctionem assumpsit, eamque his verbis expressit; *Possunt sic distingui præmissæ auctoritates. Quorum enim crimina manifesta sunt, ante vel post Ordinationem, a sacris Ordinibus dejiciendi sunt: quorum autem peccata* occulta *sunt, & satisfactione secreta secundum Sacerdotis edictum purgata, in propriis Ordinibus remanere possunt.* Dist. 50. post Can. 23.

XII. Præeunte autem Gratiano, hæc distinctio passim a Canonistis recepta & tradita fuit; atque ita sensim in Ecclesiæ quodammodo disciplinam transiit.

Itaque juxta modernam disciplinam, crimina *publica* sive manifesta, pristinæ irregularitati obnoxia manent; ut qui ante vel post Ordinationem ea commiserint, a sanctis Ordinibus dejiciendi sint; hoc est, a functionibus Ordinum suspendendi, neque ad Ordines suscipiendos admittendi. Rationem, ineunte XII. sæculo, dedit S. Ivo, qui etiam probans dictam distinctionem, atque conformiter ad illam censens, Clericum lapsum posse restitui, addit hanc cautionem: „ Si tamen *publicam* non egerit „ pœnitentiam. Talibus enim ideo Clericatus denegatur, quia „ ab insidiatoribus divinis Sacramentis pro hujusmodi derogatur „ & simplicium animus aut scandalizatur, aut infirmatur.

XIII. Ipsa ergo publica, & manifesta crimina ipsum criminosum irregularem faciunt, eo quod sine scandalo, multorumque offensione, ob *infamiam* ex crimine contractam sacris ministrare nequeat.

Unde tametsi juxta modernam disciplinam, non nisi quædam specialiter in jure expressa crimina proprie irregularitatem inducant; tamen *publica* ac *manifesta* crimina ratione infamiæ, qua ipsum reum aspergunt, speciem irregularitatis causant, juxta *cap. 87. De Regulis Juris in 6.* „ Infamibus portæ non pateant „ Dignitatum.

XIV. Hanc regulam non tantum de infamia juris, sed etiam *facti* intelligendam esse notant Canonistæ, sequuti Glossam ad dictam Regulam, Verbo, *Dignitatum*, ubi eam de utraque infamia interpretatur: *Cum dignitatibus participare non debeant infames* quacumque *infamia*; citansque antiquiorem Glossam marginalem addit: *Et ut dicit, non solum impedit præfici: sed etiam facio removeri a Dignitatibus habitis.*

Et in *cap. fin. tit. De Testibus*, dicitur, quod „ accusati de „ crimine, nisi prius se probaverint innocentes, a susceptione „ Ordinum repellantur ". Quod non est, nisi qui a pendente accusatione sunt infames infamia facti, inquit Avila *De Censuris, part. 7. Disp. 4. dub. 5.*

XV. Ulterius quoad prolapsos in crimen *occultum*, tametsi ex moderna disciplina, proprie non sint irregulares, tamen nec hodierna disciplina eos ad Ordines admitti, aut Ordinibus restitui permittit, nisi *post actam* tanto crimine *dignam pœnitentiam*; sive postquam per pœnitentiam crimen eluerint; quemadmodum pluribus ostendi in allegata Dissert. §. 8. ubi dein §. 9. probavi, non uno titulo crimina a Sacerdotibus commissa esse graviora, & acerbiore pœnitentia eluenda, quam eadem a laicis perpetrata: ac deinde subsequenti §. 10. prolapsorum Sacerdotum quantumvis *occulte*, restitutionem, etiam juxta hodiernam disciplinam, debere esse *tardam*; eo quod ipsorum conversio soleat esse tarda.

XVI. In præcitato responso Urbani II. verbis allegatis subnectitur: *Si quem vero, quod absit, aut post acceptum officium contigerit, peremptorio quolibet eorum, quæ in lege morte mulctantur, sive palam, sive* clam, *occupatum crimine inveniri, eos maxime, qui adhuc mundo vivunt, ab omni eos Altaris ministerio sequestramus.*

Licet ergo Urbanus permitteret *secundum indulgentiam* nonnullos in crimen *clam* prolapsos, necessitate Ecclesiæ urgente, & ipsorum sancta conversatione promerente, Sacris Ordinibus restitui; id tamen in gravioribus quibusdam criminibus non admittendum declarat; quod modernæ disciplinæ non parum conforme est.

Tametsi enim moderna disciplina permittat nonnullos in crimen *occultum* prolapsos post actam pœnitentiam, & absolutionem obtentam ad Ordines ascendere, aut Ordinum functionibus restitui; nonnulla tamen crimina sunt, quæ quantumvis *clam, & occulte* sint commissa, irregularitatem nihilominus inducunt; ipsosque criminum reos constituunt irregulares etiam post peractam pœnitentiam, & obtentam a Sacerdote absolutionem.

XVII. Hoc evidenter supponit Synodus Tridentina, *Sess. 24, cap. 6.* ubi declarat, quod *liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex* delicto occulto *provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare.*

XVIII. Quod dicatur delictum *occultum*, ut super irregularitate ex illo proveniente Episcopus dispensare queat, aliquando dubitatum fuit, nec eadem est Doctorum opinio: uti videre est apud Barbosam *De Officio Episcopi parte 2. Allegat.* 39. *n.* 21. Verius apparet, quod *occultum* hic dicatur, quod *probari* non potest, sive quod plane latet; nec periculum est, ne id facile in publicum prodeat: atque ita post alios resolvit Garzias *De Beneficiis part. 7. c.* 11. *n.* 46. asseritque *n.* 47. id sæpius a S. Congregatione resolutum, atque similiter responsum esse. *Absolutus vel dispensatus a proprio Episcopo in materia delicti perpetrati coram duobus vel tribus testibus, quod tamen* non fuit notorium, *non est tutus in conscientia; quia Concilium utitur termino* occulti, *quod proprie loquendo dicitur, quod probari non potest*, cap. Vestra tit. De Cohabitat. Clericor. & Mulierum; *at per duos testes probari potest, & verba Concilii intelligi debent secundum proprietatem.*

☞ Eamdem opinionem sequitur, & adstruere nititur Fagnanus *ad cap. Vestra, tit. de Cohabit. Cleric. & mulierum*, sed eum ex professo refutare conatur Du-Casse in Praxi sua Jurisdictionali *t.* 2. *c.* 10. §. 2. sustinens, crimen etiam posse esse *occultum*, licet commissum in præsentia duorum vel trium testium, quorum testimonio in judicio probari posset; modo non sit *publicum*, & *notorium*; asseritque eam esse opinionem communem, quam in eo præcipue fundat, quod Concilii Tridentini intentio fuerit, restringere auctoritatem dispensandi ad crimina *occulta*: quo indecens, & scandalosum crederet, ut Sacerdos, qui *publice & notorie* in grave crimen esset prolapsus, permitteretur sacris ministrare: quod scandalum non æque timendum est, dum crimen est *occultum*, tametsi duobus, aut tribus notum esset, qui de eo in judicio depromere possent.

Fatetur quidem dictus Auctor, esse quasdam sacræ Congregationis declarationes Fagnani opinioni faventes; sed notat, has declarationes in Gallia vim legis non habere, nec ejus esse ponderis, ut in praxi se illis Episcopi conformare debeant.

Quod de non receptis his Cardinalium declarationibus in Regno Galliæ notavit hic Auctor, id & de Belgio dici potest: uti enim non semel ex Zypæo, *Consultatione 1. de Elect. n.* 6. notavimus, Concilium Tridentinum in Belgio fuit receptum sine respectu ad has declarationes, præsertim quæ ipsam auctoritatem Ordinariorum magis restringere videntur, quam textus Concilii Tridentini exposcit.

Et sane re penitus ponderata, verisimilior apparet opinio, quam contra Fagnanum propugnat Du-Casse, præsertim quod Episcopis non sit neganda dispensandi auctoritas, nisi plene probetur eam ipsis esse ademptam. ☜

XIX. Si factum, ex quo orta est irregularitas *materialiter* quidem notum sit, sed *occultum formaliter*, sive in quantum est delictum, tunc Episcopum vi hujus Decreti posse dispensari, communi consensu tradunt Doctores apud Barbosam in Collectaneis ad citatum *cap.* 6. Concilii Tridentini *n.* 30. & *n.* 33. exemplificat *in irregularitate proveniente ab excommunicato celebrante, quando excommunicatio est occulta, licet celebratio sit* manifesta, Plura exempla refert *De Officio Episcopi parte 2. Alleg. num.* 37. & sequentibus.

XX. Si delictum fuerit deductum ad forum contentiosum, sed hactenus probari non potuit, atque eatenus adhuc maneat *occultum*; si tamen judicium nondum sit absolutum, neque sententia absolutoria pronuntiata, non poterit Episcopus in vim hujus Decreti super irregularitate ex simili delicto proveniente dispensare, ob clausulam in Decreto additam; *exceptis aliis deductis ad forum contentiosum*; & ita a Sacra Congregatione responsum esse testatur Garzias loco citato *num.* 47.

At vero si judicium sit finitum, & sententia absolutoria defectu probationis sequuta, Episcopum posse dispensare, ibidem tradit Garzias *n.* 48. quia manet occultum; & quia non fuit deductum ad forum contentiosum *cum effectu*, ex quo non fuit probatum. Quare illud esset, si judicium quidem sit absolutum, sed reus per sententiam punitus, quia revera, & cum effectu fuit *deductum* ad forum contentiosum: uti recte notat Garzias *n.* 49. Excepit Synodus irregularitatem provenientem ex *homicidio voluntario*: de qua exceptione tractabimus capite sequenti.

Præcipua hodie ac frequentius occurrentia delicta, quibus irregularitas annexa est, sunt Simonia, homicidium, & hæresis. De irregularitate ex priore resultante agetur sub titulo *De Simonia circa Beneficia*, de secunda *parte* 3. aliquid dicetur; de tertia vero specie, *capite sequenti*.

XXI. Interim observandum, quod licet Ecclesia juxta modernam disciplinam, non omnibus criminibus, præsertim *occultis*, irregularitatem annectat, nequaquam tamen Ecclesiæ mentem esse, Episcopos debere criminosos, licet *occultos*, hoc est, quos ut tales probare judicialiter non possunt, ad Sacros Ordines admittere: quod ipsa Synodus Tridentina sat clare expressit.

XXII. *Sessione 14. de Reformatione*, in prooemio docet: *Cum proprie Episcoporum munus sit, subditorum omnium vitia redarguere: hoc illis præcipue cavendum erit, ne Clerici præsertim ad animarum curam constituti, criminosi sint, neve inhonestam vitam, ipsis conniventibus, ducant. Nam si eos pravis, & corruptis moribus esse permittant, inquit Synodus, quo pacto laicos de ipsorum vitiis redarguent, qui uno ab eis sermone convinci possent, quod Clericos ipsi patiantur esse deteriores? Qua etiam libertate laicos corripere poterunt Sacerdotes; cum sibi ipsi tacite respondeant, eadem se admisisse, quæ corripiunt?*

Ut autem Episcopi id facilius exequantur, declarat Synodus *cap.* 1. „ Cum honestius, ac tutius sit subjecto, debitam Præpositis obedientiam impendendo, in inferiori ministerio deservire, „ quam cum Præpositorum scandolo, graduum altiorum appetere „ dignitatem, ei, cui ascensus ad sacros Ordines a suo Prælato, ex quacumque causa etiam, ob occultum crimen quomodo„ libet, etiam extrajudicialiter, fuerit interdictus: aut qui a „ suis Ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus Ecclesiasticis fue„ rit suspensus, nulla contra ipsius Prælati voluntatem concessa „ licentia de se promoveri faciendo; aut priores Ordines, gra„ dus, & dignitates, sive honores restitutio suffragetur.

XXIII. Vigore hujus Decreti, est Episcopo attributa auctoritas prohibendi suis subditis ascensum ad sacros Ordines quomodolibet, extrajudicialiter ex quacumque causa, etiam ob *occultum* crimen. *Unde ex sententia sacræ Congregationis corrigitur dispositio* cap. Tenore tit. De Temporib. Ordinat. in ea parte, in qua *decer-*

decernitur, criminosum occultum tantummodo commonendum, sed non prohibendum ascendere ad superiorem Ordinem. Ita Fagnanus ad citatum Capitulum *nu.* 12. qui deinde *nu.* 16. refert *cap. Ad aures, tit. eod. Quod permittit Superioribus Regularibus prohibere subditos* jam promotos, *ne ascendant ad altiores gradus, ex sententia S. Congregationis fuisse ampliatum a Concilio ad Clericos sæculares*.

XXIV. Notat quoque Fagnanus ad dictum *cap. Ad aures nu.* 7. *In dicto cap.* 1. *Sess.* 14. *fuisse concessam Episcopis auctoritatem etiam suspendendi criminosos occultos ab Ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus: nam etsi verba illa, Ex quacumque causa, etiam ob occultum crimen, &c., non sint apposita, nisi in priori parte dicti cap.* 1. *ubi agitur de interdictione; tamen censeri debent repetita etiam in sequenti, ubi agitur de suspensione*.

XXV. Ne autem Episcopi aliique Prælati hæc auctoritate abutantur, atque sine justa causa pro suo arbitrio, prætextu oculti criminis a Sacris Ordinibus impediant, aut suspendant, *Sacra Congregatio re ad Gregorium XIII. delata edidit decisionem, quæ postea perpetuo obtinuit in Dataria, videlicet: Quotiescumque Ordinarius recusaverit quemquam ordinare, committendum esse Metropolitano, vel viciniori Episcopo, ut ab eodem Ordinario prius exquirat, cur recusaverit; quo causam legitimam non allegante liceat illi eumdem recusatum ordinare*. Hæc Fagnanus ibid. *num.* 22.

XXVI. Verum Synodus Tridentina sufficienter insinuat, hujusmodi recursum non facile esse admittendum, nec Ordinarium facile in similibus turbandum; quandoquidem ad faciliorem sui Decreti executionem expresse addat: *Nulla contra ipsius Prælati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo; aut ad priores Ordines, gradus & dignitates, sive honores restitutio suffragetur*.

Accedit ipsius Decreti ratio in principio expressa: „ Cum honestius ac tutius sit subjecto, debitam Præpositis obedientiam „ impendendo in inferiori ministerio deservire, quam cum Præ„ positorum scandalo graduum altiorum appetere dignitatem.

☞ XXVII. Quæ *num.* 23. 24. & 25. ex Fagnano relata sunt, ea historice duntaxat exposuimus non ea mente ut approbentur. Ac primo quidem quod retulit Fagnanus *num.* 23. & 24. scilicet per sacram Congregationem Cardinalium declaratum fuisse, Episcopum posse in vim Decreti Concilii Tridentini, *Sess.* 14. *cap.* 1. *de Reformat.* suspendere Clericum ab Ordinibus susceptis, aut dignitatibus adeptis, eorumve functionibus, ob crimen *occultum* soli Prælato notum, idque etiam *extrajudicialiter*; nec Decreto Concilii, nec sanctis Canonibus conforme est.

In primis evidens est, ex contextu *cap.* 1. *Sess.* 14. *Concilii Tridentini*, quod Concilium non intenderit determinare, qua forma esse procedendum in suspensione ab Ordinibus *susceptis*, aut ab Ordinum susceptorum functionibus, vel muniis Beneficio, aut Dignitati annexis: sed duntaxat declarare, quod dum alicui „ *ascensus ad sacros Ordines a suo Prælato fuit interdi*„ *ctus*, aut a suis Ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus „ Ecclesiasticis fuit suspensus, nulla contra ipsius Prælati vo„ luntatem concessa licentia de se promoveri faciendo; aut ad „ priores Ordines, gradus, & dignitates, sive honores, resti„ tutio suffragetur". Supponitur hac in causa Prælatus juxta Canones processisse.

Cum itaque admissio ad sacros Ordines frequenter sit gratiosa, sive dependeat a mero beneplacito ipsius Prælati, non mirum, quod Concilium in priori parte dicat, dispositionem sui Decreti etiam habere locum, dum ascensus ad sacros Ordines, *quacumque ex causa, etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter* alicui interdictus fuit, nimirum eo casu, quo admissio ad sacros Ordines a solo beneplacito Prælati dependet.

In secunda vero parte, ubi Concilium loquitur de suspensione ab Ordinibus *susceptis*, aut dignitatibus adeptis, vel earum functionibus, ex professo videtur Concilium omisisse prædictas clausulas, *etiam ob occultum crimen, quomodolibet etiam extrajudicialiter*: eo quod suspendere aliquem ab Ordinibus jam susceptis, aut dignitatibus adeptis, vel functionibus hisce annexis, requirat Ordinem judiciarium, non secus atque omnis alia censura, & consequenter ferri non potest ob crimen *mere occultum*; utpote quod in judicio probari non potest.

XXVIII. Secundo, nec approbari debet sacræ Congregationis decisio: quam ex Fagnano *num.* 25. retulimus: non diffitemur in Curia Romana stylum invaluisse, quod si Episcopus aliquem ordinare recusaverit, hic possit querelam de hac recusatione ad Pontificem instituere; quodque ex stylo Curiæ Romanæ committantur Metropolitano, vel viciniori Episcopo, ut ab eodem Ordinario exquirat rationem recusationis, quo causam legitimam non allegante, liceat Metropolitano, aut viciniori Episcopo eumdem recusatum ordinare.

Verum an hæc sacræ Congregationis resolutio, & ei innixa Curiæ Romanæ praxis textui, & menti Synodi Tridentinæ sat sit conformis, non sine fundamento ambigi potest.

Ac in primis certum est, quod tempore Synodi Tridentinæ a nullo nisi a Romano Pontifice, & in Curia Romana dari possit *licentia de se promoveri faciendo contra ipsius Prælati voluntatem*.

Igitur cum Synodus simpliciter, & indefinite decreverit, ut *nulla licentia* contra ipsius Prælati voluntatem de se promoveri faciendo suffragetur, dubitari merito potest, num Synodus hanc licentiam in Curia Romana obtentam, aut obtinendam excludere non voluerit, sive non suffragari.

Adhæc experientia docet, quod vigilantiores Episcopi frequentius per illas licentias *de se promoveri faciendo*, & recursus ad Datariam Romanam, non raro vexentur, & quodammodo cogantur admittere ad Ordines sacros, quos indignos probe noverunt, eo quod defectus non sint quidem adeo notorii, ut probari in judicio possint, vel adeo enormes, ut impedimentum canonicum pariant, sed tamen sat graves, ut ob hos merito a sacris Ordinibus repellantur.

Unde optandum esset, ut Curia Romana similes recursus non admitteret; neque similes licentias expediret; potiusque Episcoporum conscientiæ Ordinationem suorum subditorum consideret, prout Synodus Tridentina optasse videtur: notanter cum certum sit, melioribus sæculis hujusmodi recursus fuisse ignotos. ☜

CAPUT VII.

De Irregularitate ex homicidio.

1 *Homicidium reputatur enormissimum crimen.*
2 *Homicidium semper induxit irregularitatem.*
3 *Notissima fuit hæc irregularitas.*
4 *Etiam ex homicidio ex quadam quasi necessitate commisso.*
5 *Ob defensionem vitæ etiam perpetrato.*
6 *Ex Pœnitentiali Romano Presbyter occidens in defensionem vitæ irregularis efficitur.*
7 *Cœpit disciplina circa hanc irregularitatem paulatim relaxari; sed quando, incertum est.*
8 *Clemens V. excepit homicidium ob necessariam vitæ defensionem.*
9 *Ex decisione illa Clementis non conficitur, tale homicidium esse omnino licitum.*
10 *Decisio Clementis non comprehendit homicidium ob defensionem honoris, aut honorum temporalium.*
11 *Neque commissum in defensionem liberorum, aut parentum.*
12 *Quid de homicidio in defensionem patriæ?*
13 *Omne Homicidium causat irregularitatem, nisi expresse excipiatur.*
14 *Homicidium inducit irregularitatem modo sit voluntarium, saltem* indirecte, *& quandonam sit tale?*
15 *Ut de hac voluntarietate statuatur, expendendum, num actio ob homicidium fuisset omittenda.*
16 *Ostenditur exemplo Clerici Venatoris, & Chirurgi.*
17 *Hæc regula stabilitur auctoritate Bonifacii VIII.*
18 *Ex hoc principio plures casus resolvi possunt.*
19 *Quomodo homicidium actioni connexum esse debeat, ut actio ideo esset omittenda, generaliter determinari nequit.*
20 *Non requiritur, ut homicidium sit natum sæpius sequi, quam non sequi.*
21 *Non sufficit etiam quod natum sit frequentius sequi.*
22 *In dubio an homicidium fuerit voluntarium; debet se gerere pro irregulari.*
23 *Fundamentum hujus regulæ, & quomodo hoc fundamentum plures non sat attendant?*
24 *Decreta Synodi Tridentinæ de hac irregularitate.*
25 *Quod dicatur homicidium* voluntarium *ad mentem Synodi?*
26 *Synodus optat, ut cum homicida voluntario non dispensetur, nec Episcopus dispensare potest.*
27 *Pontifex in homicidio voluntario ad obtinenda Beneficia, aut Ordines difficulter dispensat.*
28 *Quomodo expediatur dispensatio quoad Beneficia jam obtenta, aut Ordines susceptos?*
29 *Modernæ dispensationis Stylus videtur primitus respexisse homicidium* involuntarium.
30 *Quomodo hodie expediatur dispensatio super homicidio casuali, & perpetrato in defensionem vitæ?*
31 *Episcopus potest dispensare in homicidio* non voluntario, *& occulto, & quod sit* non voluntarium?
31 *Quid Concilium Tridentinum, quid Galli sentiant de eo, qui ab irregularitate hæreseos dispensare debet?*

I. INTER gravissima crimina reputatum fuisse homicidium sat constat, & quidem e tribus illis fuisse, ob quæ in aliquibus Ecclesiis, etiam in fine vitæ absolutio negata fuerit, scitur. Juxta S. Basilium *Epist. Can.* 3. *ad Amphil. Can.* 56. *Qui sua sponte interfecit, & postea pœnitentia ductus est, 20. annis Sacramento non communicabit. Viginti autem anni (ait) sic in eo dispensabuntur. Debet quatuor annis deflere stans extra fores Oratorii, & fideles ingredientes rogans, ut pro eo precentur, suam iniquitatem pronuntians. Post quatuor autem annos inter auditores recipietur, & quinque annis cum ipsis egredietur: septem autem annis cum iis qui in substratione orant, egredietur. In quatuor annis solum stabit cum fidelibus, sed non erit oblationis particeps. Iis autem expletis, erit Sacramentorum particeps.*

Et *Can.* 57. " Qui non voluntarie interfecit, undecim annis „ Sacramentis non communicabit. Undecim autem anni sic in „ eo dispensabuntur. Duos quidem annos deflebit, tres autem „ annos (*a*) inter auditores perseverabit, in quatuor substratus, „ & anno solum consistet, & deinceps ad Sacramenta admittetur.

II. Cum itaque homicidii crimen adeo enorme, tantique temporis pœnitentia eluendum jam pridem visum fuerit, etiam laicis, quis miretur, si ob hoc crimen laici a sacris Ordinibus exclusi, & Clericis ab eorum executione suspensi, immo & depositi fuerint. Idque ad normam præcepti divini olim populo Judaico insinuati, *Exodi c.* 21. *Si quis per industriam occiderit proximum*

(*a*) In textu Græco editionis 1730. legitur, [illegible], melius quam in editionibus vetustis, in quo legitur: [illegible]; id est, tres [illegible] annos.

animam suam , *& per insidias : ab altari meo evelles eum* ; quæ referuntur , & quasi canonizantur in *cap.* 1. *tit. De Homicidio*.

Quin & *Can.* 55. Sancti Basilii decernitur : „ Qui se latronibus adversos objiciunt , si sint quidem extra Ecclesiam , ab „ omni communione arceantur : Si sint autem Clerici „ a gradu „ deponuntur .

III. Adeo nota atque vulgata fuit irregularitas ex hoc crimine resultans , ut cuidam Episcopo scribere non dubitet Joannes VIII. apud Gratianum *Dist.* 50. *Can.* 4. *Miror minus doctam scientiam tuam Sacerdotem putare post perpetratum homicidium posse in Sacerdotio ministrare immo (quod est ineptius) nobis suadere velle , ut ipsi tali præsumptioni præberemus assensum . Quis enim tam demens , tamque perversi sensus , tale quid æstimaret , vel post quantamcumque pœnitentiam concedendum , cum omnino sit Canonicæ disciplinæ contrarium ? Debet ergo Sacerdotio privatus , lacrymarum fonte flagitium tam immane diluere , ut talibus saltem remediis curatus , salutis possit invenire suffragium* .

IX. Nec tantum homicidium per insidias , & industriam seu animo plane deliberato , ac voluntario , doloque malo perpetratum hanc irregularitatem jam pridem induxit ; sed & illud quod ex quadam quasi necessitate , & involuntarietate perpetratum erat.

Jam enim vidimus , quod juxta Canones a S. Basilio editos, Clericus , qui se latroni objiciens , sive se defendendo occidit , a gradu deponatur .

V. Et ex Nicolao I. apud Gratianum *Dist.* 50. *Can.* 5. *De his Clericis , pro quibus consuluisti , scilicet qui se defendendo , paganum occiderunt , si postea per pœnitentiam emendati possint ad gradum pristinum redire , aut ad altiorem conscendere ; scito nos nullam occasionem dare , nec ullam tribuere eis licentiam quemlibet hominem quolibet modo occidendi . Verum si contigerit , ut Clericus Sacerdotalis Ordinis saltem paganum occiderit , multum sibi consulit , si ab officio Sacerdotali recesserit : satiusque est illi in hac vita Domino sub inferiori habitu irreprehensibiliter famulari , quam alta indebite appetendo , damnabiliter in profundum demergi* .

Ad hunc Canonem reflectens Joannes Dartis Sacr. Canonum in Academia Parisiensi Professor in commentario ad distinctionem quinquagesimam Decreti Gratiani , ait : „ Clericus homicida non „ restituebatur , ne quidem si se defendendo , Paganum occidisset.

Consultus quoque sæculo undecimo exeunte Hildebertus Episcopus Metensis a Sancto Ivone Carnutensi , de Sacerdote , qui aliquem pro vitæ suæ defensione occiderat ; an Sacerdotio in posterum fungi permittendus esset , respondit Hildebertus *Epist.* 6. „ Non videtur Sacerdotem reum sanguinis oportere deinceps mi„ nistrare , quamvis *tuendæ salutis necessitate* homicidium incur„ rerit „ . Concluditque , quod si similis casus in sua Diœcesi contigisset, ipse *reum ad Apostolicam misisset audientiam* .

VI. Ex Pœnitentiali Romano legitur in *cap.* 2. *tit. De Homicidio : Si sine odii meditatione , te tuaque liberando , hujusmodi diaboli membra (furem aut latronem) interfecisti (secundum indulgentiam dico , propter imaginem Dei) si aliquid jejunare volueris , bonum est tibi , & eleemosynam fac largiter . Si Presbyter eam fecerit , non deponatur : tamen , quamdiu vivit , pœnitentiam agat* .

VII. Quantumvis hic non deponatur Presbyter , qui ob vitæ suæ defensionem alium occidit ; quia tamen vita sua durante pœnitentiam agere tenetur , apparet quod ad executione Ordinis Sacerdotalis tota sua vita , tamquam pœnitens abstinere debuerit, atque ita juxta pristinam disciplinam ex tali homicidio irregularitatem incurrerit ; quamvis satis quoque constet , aliquid *secundum indulgentiam* jam cœpisse circa hanc disciplinam relaxari.

Quando autem hæc relaxatio cœperit certo statui nequit : quia ut recte monet Ludovicus Thomassinus *De disciplina Ecclesiæ part.* 4. *lib.* 2. *cap.* 25. *num.* 10. hujusmodi libri pœnitentiales quotidie novas recipiunt pro temporum varietate , & disciplinæ mutatione additiones; adeoque certo sciri nequit , quo tempore hic articulus Pœnitentiali Romano fuerit insertus.

VIII. Deinde subjungit Thomassinus : Itaque dici potest , Papam Clementem V. fuisse primum, qui claris terminis decidit, hujusmodi occisorem non esse irregularem , in *Clem. Unica De Homicidio : Nullam (ait) ex hoc irregularitatem incurrit , qui mortem aliter vitare non valens , suum occidit , vel mutilat invasorem* .

IX. Quidquid sit , hoc sat constat , ex hac declaratione , seu Constitutione Clementis V. nullum præjudicium generari opinioni Theologorum , contendentium , licitum non esse privata auctoritate occidere vitæ invasorem , justa illud Augustini *lib.* 1. *De Civitate Dei cap.* 21. *His exceptis , quos vel lex justa generaliter , vel ipse fons justitiæ Deus specialiter occidi jubet , quisquis hominem , vel seipsum , vel quemlibet occiderit , homicidii crimine innectitur* “ . Ex *Epist.* 47. De occidendis hominibus , *ne ab eis quisque occidatur , non mihi placet consilium ; nisi forte sit miles , aut publica functione teneatur , ut non pro se hoc faciat , sed pro aliis , vel pro civitate ubi etiam ipse est accepta legitima potestate , si ejus congruit personæ* .

X. Id quoque expeditum est, hanc Clementis decisionem ultra casum expressum minime extendendum ; ideoque homicidium non pro defensione *vitæ* , sed famæ , honoris , aut rerum temporalium hac Constitutione non comprehendi ; neque homicidam vi hujus Decretalis immunem esse ab irregularitate , uti satis bene probat Fagnanus , notatque omnes passim consentire , occidentem pro defensione rerum temporalium non evadere irregularitatem . Ad *cap. Interfecisti* , *tit. De Homicidio*.

XI. Glossographus ad citatam Clementinam ad verbum , *suum* , ait : *Hæc littera innuit , secus in illo , qui occideret volentem occidere patrem , filium , conjugem , vel personam conjunctam , quam aliter juvare non poterat . Quod verum puto : quasi casus ille non includatur sub necessitate inevitabili , sed evitabili* . Hæc ille . Quæ quidem Glossa fere ab omnibus recipitur , uti ex Navarro refert Fagnanus ad *cap.* 24. *tit. De Homicidio num.* 3.

XII. Quin etsi ipsa patriæ , immo & fidei defensio concurreret , nequaquam tamen Clericum arma sumentem , & aliquem interficientem , ab irregularitate similis defensio eximeret ; quemadmodum sat aperte deciditur in *cap.* 24. *tit. De Homicidio* , ubi Honorius III. rescribit Pelagio Presbytero , his verbis : *Petitio tua nobis exhibita continebat , quod cum inimici dominicæ Crucis , ac blasphemi nominis Christiani , castrum quoddam in quo morabaris , graviter invasissent : exeuntibus inde habitatoribus , tam Clericis , quam laicis contra eos , ac vicem confligentibus , hinc inde occisi quam plurimi extiterunt . Unde cum pro eo , quod aliquos percussisti , irregularitatem metuas incurrisse ; Mandamus , quatenus si de interfectione cujusquam in illo conflictu tua conscientia te remordet , a ministerio altaris abstineas reverenter : cum sit consultius in hujusmodi dubio abstinere , quam temere celebrare* .

Hic enim agebatur de necessaria *patriæ* defensione , cum hostes castrum graviter invasissent , & tamen deciditur , Pelagium Presbyterum esse irregularem , si eum conscientiam remordeat , quod in conflictu aliquem occiderit . Ita Fagnanus ad citatum Capitulum *num.* 1 ubi late ostendit , irregularitatem contrahi ex occasione in bello etiam justo , & defensivo : modo tamen non tanta concurrat inevitabilis necessitas , ut concurrat necessaria defensio *propria vitæ* , atque ita sit casus expressus in citata Clementina.

XIII. *Cum enim regula sit (ait) quod irregularis efficiatur qui aliquem interficit , aut mutilat , nec ab hac regula reperiantur excepti , nisi casus furiosi , infantis , seu dormientis , & illius , qui mortem aliter vitare non valens* suum *occidit , vel mutilat invasorem , ut in dicta* Clementina , *stabimus regulæ , quamdiu non probatur exceptio* .

Hac de causa Synodus Budensis celebrata per Philippum Episcopum Firmanum Sedis Apostolicæ Legatum de assensu plurimorum Archiepiscoporum , Episcoporum , aliorumque Prælatorum anno 1279. decrevit *Can.* 7. „ ne Clerici bellicis actibus se „ involvant vel implicent , nisi forte pro Ecclesiarum suarum , „ & patriæ defensione , non ad impugnandum , vel propulsan„ dum , sed ad *defensionem tantum* , si necessitas eos compellat , „ & tunc in propriis personis non pugnent .

XIV. Nec tantum homicidium voluntarium *directe* idest , animo deliberato , & animo directo commissum inducit irregularitatem ; sed etiam voluntarium indirecte sive in *causa* , ut ajunt , sive quod non est quidem *directe* & ex proposito intentum , seu volitum , sed indirecte , seu *in causa* , ut ajunt , quia posuit ejus causam , quam oportuisset omittere , ne homicidium illud sequeretur.

Ut enim homicidium sit voluntarium in *causa* requiritur , ut causam illam hic & nunc concurrentibus præsentibus circumstantiis debuisset omittere, ne homicidium sequeretur .

XV Hinc ulterius concluditur , homicidium non semper esse voluntarium *in causa* , quandocumque sequitur ex causa sive actione *illicita* : neque semper esse *mere casuale* , aut plane involuntarium , etsi præter intentionem *directam* sequatur ex actione ex se licita .

Potest enim contingere , actionem quidem aliquam esse de se illicitam; adeoque absolute fuisse omittendam ; sed tamen *non ideo* omitti debuisse, ne ex ea sequeretur homicidium ; ipsumque homicidium huic actioni adeo remote aut infrequenter esse annexum , ut nullatenus ob ejus periculum omitti debuerit ; homicidiumque ex ea sequutum *mere* casuale respectu ipsius agentis , sit reputandum .

XVI. Exemplum obvium est in Clerico venatore . Si enim inter venandum cogitans occidere feram , occidat hominem ; idque omnino præter intentionem , ac nihil simile prævidens , aut prævidere valens , homicidium non censetur ei voluntarium *in causa* ; nec consequenter incurrit irregularitatem . Licet enim venatio Clerico sit illicita , eamque omittere debuisset ; nequaquam tamen ei interdicta est ob *periculum homicidii* ; nec ob periculum homicidii eam omittere debuit potius Clericus , quam laicus .

Clericus vero chirurgiam contra Canonum interdicta exercens , si inde mors alicujus sequatur , tametsi præter intentionem , irregularis judicatur , atque homicidium ipsi voluntarium *in causa* esse ; eo quod chirurgia Clericis ob *periculum mutilationis* , & *occisionis* specialiter sit interdicta , atque consequenter ob id omitti debuisset .

XVII. Huic fundamento innititur resolutio Pontificis in *cap.* 3. *tit. De Homicidio in VI. Quod is , qui mandat aliquem verberari , licet expresse inhibeat , ne occidatur ullatenus , vel membro aliquo mutiletur , irregularis efficiatur , si mandatarius fines mandati excedens mutilet vel occidat : quia mandatum hoc omittere debuisset , ne hoc sequeretur* : cum hoc evenire posse debuerit cogitare , *ait Pontifex* .

Si tamen in primo casu tales essent circumstantiæ , ut salus proximi , ipsaque Christiana charitas requirerent hic & nunc Clerici operam , indubie fieri posset , quod Clericus ob periculum illud , operam suam nequaquam deberet omittere ; ipsaque proinde mors inde præter intentionem sequuta ipsi ne quidem esset voluntaria *in causa* , nec per consequens irregularis esset censendus .

XVIII. Ex eodem principio judicandum erit de variis casibus , de quibus a Canonistis ac Theologis quæritur , an homicidium ex actione aliqua sequutum sit voluntarium *in causa* , inducatque irregularitatem . Expendendum enim erit , an actio , sive ex se fuerit licita , sive illicita , in hisce circumstantiis fuerit omittenda ob periculum homicidii ; adeo ut , qui in talibus circumstantiis actionem illam ob hoc periculum non omittit , censeatur indirecte velle ipsum homicidium , quod ex sua actione sequuturum prævidebat , aut prævidere debebat .

XIX. Quo-

XIX. Quomodo autem homicidium praecise debeat esse conjunctum alicui actioni; aut quoties ex aliqua actione natum sit sequi, ut propterea actio illa debeat omitti; aut si ponatur & homicidium sequatur, hoc censeatur esse voluntarium *in causa*, generaliter & pro omnibus casibus determinari nequit.

XX. Hoc in primis certum est, nullatenus requiri, ut homicidium sit voluntarium *in causa*, quod illud natum sit frequentius sequi ex illa actione, quam non sequi. Fieri enim potest, quod actio aliqua deberet omitti ob periculum homicidii, tametsi ex centum, & amplius vicibus homicidium illud non semel ex illa actione natum esset sequi; eo quod actio nullam aut exiguam habens utilitatem, atque sine difficultate omissibilis, etiam ob minimum homicidii periculum esset omittenda.

Exemplum sit. Ponatur conclave capax continere ducentos homines; sciaturque autem de facto unicum duntaxat ibidem esse; sed quo loco consistat, nescitur; si quis sciens hic unum, esse sed nescius quo loco; atque eo non abstante sine causa, sed petulanter projiciat grandem lapidem ex fornice, nesciens quo loco sit casurus, si incidat in hominem ibi consistentem, eumque occidat, erit ipsi haec occisio voluntaria *in causa*; eo quod ille jactus lapidis in his circumstantiis fuisset omittendus ob periculum occisionis.

XXI. E contrario fieri potest, ut actio aliqua in certis circumstantiis adeo necessaria sit, tantique momenti, ut licet homicidium frequentius ex ea sequi soleat, quam non sequi, nihilominus ob periculum illud omitti *non debeat*, immo nec possit; ac per consequens nec homicidium sequutum censeri debeat voluntarium *in causa*; quemadmodum recte observat eximius D. Huygeus in suis Observationibus brevibus *De Actibus humanis cap.* 4. ubi docte ac solide observat ea, quae notari debeant, ut aliquid dicatur voluntarium *in causa*; & unde illa voluntarietas potissimum desumenda sit; quae si rite expendantur, facilem ostendent methodum resolvendi difficultates, quae in hac materia a Canonistis moventur.

XXII. Hoc hic interim notandum, quod licet juxta dicta *c.* 1. irregularitas non incurratur, nisi in casibus a jure expressis, nihilominus tamen, si dubium sit, num quis reus fuerit homicidii aut mutilationis, debeat se pro irregulari gerere, & ut talis ab executione Sacr. Ordinum abstinere; quemadmodum decidit Pontifex in *cap.* 12. *tit De Homicidio*, huic innixus principio, *quod in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem*, & in *cap.* 5. *tit. De Clerico excomm. minist.* eodem adducto principio: *Quia in dubiis via est eligenda tutior.*

XXIII. Ratio hujus decisionis esse videtur, quod regula *c.* 1. assignata procedat in foro externo; hoc est, quod in foro illo nullus debeat censeri irregularis, nisi ob factum, cui de jure annexa est irregularitas: neque ut talis haberi, nisi factum illud intervenisse probetur; at ipse, cui sua nota esse debet conscientia, atque seipsum juxta eam judicare, tenetur in dubio semitam tutiorem eligere; id est eam dubii partem, quae periculo peccandi minus est obnoxia; quemadmodum exponit Fagnanus ad citatum Capitulum 12. ib. *n.* 7. deplorans, quod insignem *hanc sacrorum Canonum regulam de electione* tutioris, *partis, complures ex recentioribus Theologis ita extenuent, ut fere ad nihilum redigere videantur. Quidam enim affirmant electionem tutioris partis non esse in praecepto, sed in consilio tantum: quidam dicunt eam habere locum tantummodo in dubio facti, vel personae, non autem in dubio juris, quidam in dubio juris practico non autem speculativo: alii vero opinantur eam regulam esse restringendam ad limites hujus Decretalis, ita ut non procedat nisi in materia irregularitatis: alii demum putant eam non habere locum in opinionibus: nam cum utrimque sunt opiniones aeque probabiles, aut una probabilis, & alia probabilior, contendunt licere unicuique eligere quamcumque opinionem etiam omissa probabiliore, & tutiori. Sed has omnes opiniones uti improbabiles, & minime consonas dispositioni sacrorum Canonum, satissime confutavimus in tractatu nostro* De opinione probabili, *quem posuimus in* cap. Ne innitaris, supra de Constit. praesertim a num. 44. *Haec ille* (*a*).

Merito contra perniciosam hanc Probabilistarum doctrinam citatus Fagnani Commentarius consulitur.

Synodus Tridentina duobus locis hujus irregularitatis meminit, atque enormitatem criminis, & dispensationis super irregularitatem ex crimine hoc provenientem difficultatem proponit.

XXIV. *Primo* Sess. 14. cap. 7. De Reformat. *ait*. *Cum etiam, qui per industriam occiderit proximum suum & per insidias, ab altari avelli debeat: qui sua voluntate homicidium perpetraverit, etiamsi crimen id, nec ordine judiciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros Ordines promoveri possit; nec illi aliqua Ecclesiastica Beneficia, etiamsi curam non habeant animarum, conferri liceat: sed omni Ordine, ac Beneficio, & Officio Ecclesiastico perpetuo careat.*

Deinde *Sess.* 24. *cap.* 6. *De Reform.* declarans, licere Episcopis dispensare in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, addit hanc clausulam: *Excepta ea, quae oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum delictis.*

XXV. Juxta prius Decretum, qui *sua voluntate* homicidium perpetravit, tametsi illud *occultum* fuerit, inhabilis declaratur ad Ordines sacros suscipiendos, aut Beneficia quaecumque obtinenda; atque omni Ordine, ac Beneficio, & Officio Ecclesiastico, careat, decernitur.

(*a*) Consulatur quoque D. Van-Espen in sua Dissertatione ad Regulam; *In Dubiis semita tutior est eligenda*, &c. Et ad explanationem illius Regulae Juris; *in pari delicto vel causa, potior est conditio possidentis.*

Homicidium *voluntarium*, de quo hic loquitur Synodus, plerique intelligunt homicidium per *industriam*, *insidias*, & *ex proposito* perpetratum, atque ita decisum referunt Garzia *De Beneficiis part.* 7. *c.* 11. *n.* 44. & Barbosam *Et officio Episcopi p.* 2. *Allegat* 39. *n.* 49. qui & dicunt, resolutum a sacra Congregatione, quod si quis mandaverit aliquem verberari cum expresso mandato de non occidendo, aut mutilando, si mandatarius fines mandati excedens occiderit, aut mutilaverit; mandantem quidem incidisse in irregularitatem; sed tamen non censeri *voluntarium* ad sensum Concilii Tridentini. Immo si quis volens occidere Joannem, occiderit Petrum, esse quidem irregularem, non tamen homicidam *voluntarium*, de quo Concilium: quia scilicet hunc non per industriam & per insidias occidit: quod tamen requiri volunt, ut habeatur homicida *voluntarius*, de quo in Decreto Concilii Tridentini, & in facti specie resolvit Zypaeus, *Consult. Unica de Homicidio.*

XXVI. Quidquid sit, hoc satis constat, Synodum Tridentinam optasse, ut cum homicida *voluntario* nec ad Sacros Ordines, nec ad Beneficia dispensetur; sed *ut omni Ordine, ac Beneficio, & Officio Ecclesiastico perpetuo careat.*

Hic in primis excludi omnem Episcopalem dispensationem, etiam ad Ordines minores, ac Beneficia etiam simplicia, compertum est.

XXVII. Et Quamvis Pontificia dispensatio non censeantur omnino exclusa, ob enixam tamen Synodi voluntatem, ut hujus criminis reus omni Ordine & Beneficio perpetuo careat: Pontifex *in dispensationibus hujusmodi concedendis. non parum difficilem se reddit: nimisque ab eis abhorret; cum abominabile sit, quod effundens sanguinem humanum, offerat sanguinem Christi & Hostiam immaculatam, vel officium Deo ad Altaris ministerium praestet* ait Pyrrhus Corradus in Praxi Dispensat. *lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 3. Et Fagnanus ad *cap. Henricus*, *tit. De Clericis pugnantibus in duello n.* 41. dicit, se non meminisse cum promovendis, in homicidio voluntario unquam fuisse dispensatum.

XXVIII. Si petatur dispensatio super homicidio quoad Ordines susceptos, aut Beneficia de facto obtenta, solet supplicatio juxta stylum Curiae remitti ad Congregationem super interpretatione Concilii Tridentini; uti notat Pyrrhus Corradus loco citato *num.* 13. *Ubi ipsae supplicationes proponuntur; discutiuntur, & plene examinantur, ut inde discernatur, an gratia sit concedenda, vel deneganda: quod si videatur concedenda remittitur supplicatio ad* Datariam, *cum his verbis in illius calce appositis, scilicet:* videtur concedenda, si Sanctissimo videbitur.

Haec Pyrrus Corradus, qui & ibidem monet, postmodum Papa annuente expediri commissionem Ordinario, qua ei potestas fit cum Oratore dispensandi, eumque ad Ordines promovendi, vel in susceptis rehabilitandi, juxta tenorem commissionis.

In hac delegationis formula solet apponi haec clausula: Si narrata vera deprehenderit, *Oratorem, imposita ei aliqua poenitentia salutari, & attenta pace, ut praefertur, habita absolvat, secumque, dummodo ad id reperiatur idoneus, vitaeque ac morum probitas, ac alia virtutum merita, sibi alias suffragentur, nec aliud Canonicum sibi obsistat, ad Beneficia & Ordines* (vel simplicia duntaxat, vel etiam majora; item minores, vel majores Ordines, prout exprimitur) *dispenset pro suo arbitrio.*

Pax, cujus hic fit mentio, intelligitur illa, quae facta est inter homicidam & haeredes defuncti: qua demum facta, solet Pontifex dispensare.

XXIX. Porro hic dispensationis stylus primum inductus apparet ad expediendam dispensationem, seu potius commissionem dispensandi super homicidio *quasi casuali*, & involuntario, conformiter ad Decretum Concilii Tridentini in allegato *cap.* 7. ubi de dispensatione in hujusmodi homicidio haec habet: *Si vero homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, ut quis se a morte defenderet, fuisse commissum narretur; quam ob causam etiam ad sacrorum Ordinum, & Altaris ministerium, & Beneficia quaecumque, ac dignitates* jure *quodammodo* dispensatio *debeatur, committatur loci Ordinario, aut ex causa Metropolitano, seu viciniori Episcopo, qui non nisi causa cognita, & probatis precibus ac narratis, nec aliter dispensare possit.*

XXX. Quamvis de jure non videatur ulla irregularitas incurri, si revera homicidium sit *omnino* casuale, aut contigerit *vim vi repellendo, ut quis se a morte defenderet*, juxta *Clementinam unicam de homicidio*; adeoque nulla dispensatio requiri videatur: tamen quia de enormi, ac scandaloso admodum crimine agitur; & facile aliqua in his culpa, aut excessus intercurrit, voluit Synodus, ut etiam hic interveniret species aliqua dispensationis, cujus executio Ordinario delegaretur; qua vel irregularitas, si quae forsan intervenisset, tolleretur, vel saltem omnibus rite examinatis; declararetur, nullam irregularitatem fuisse contractam: quam tamen declarationem ab Episcopo fieri non vult Synodus, nisi ex commissione Pontificis; atque hoc sensu verum est, quod nec qui casu, vel vim vi repellendo homicidium commiserit, sine licentia Pontificis ad Ordines promoveri queat; quemadmodum notat Pyrrhus Corradus *numero* 13. additque: *Quamvis aliquibus Nuntiis, praecipue Hispaniarum consuevit per Summum Pontificem tribui facultas dispensandi super irregularitate contracta ex homicidio casuali, etiam publico.*

XXXI. Et id quidem si homicidium publicum fuerit, ad forum contentiosum deductum: quia si homicidium omnino occultum sit, tunc Episcopus sine ulla delegatione, aut commissione speciali Pontificis poterit dispensare, modo homicidium non sit *voluntarium*, juxta Decretum Synodi Tridentinae, *Sess.* 24. *cap.* 6. *De Reformat.* permittens Episcopis dispensare in irregularitatibus omnibus ex delicto *occulto* provenientibus, sola illa excepta, quae oritur ex homicidio *voluntario*. Voluntarium autem non esse, quod fit casu, aut vim vi repellendo ob necessa-

riam

riam vitæ propriæ defensionem, expeditum est: quin *voluntarium* hic accipi eodem sensu, quo accipitur, *capit. 7. Sess. 24.* resolvit post plures alios Zypæus, *Consult. unica De Homicidio*: ideoque si *voluntarium* non fuerit ad sensum dicti *cap. 7.* & *occultum* sit, posse Episcopum dispensare.

XXXII. Quoad dispensationem irregularitatis, quæ ex hæresi provenire solet, id statuit Concilium Tridentinum *Sess. 24. c. 6. de reformatione: idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ, eis tantum (id est Episcopis) non eorum Vicariis sit permissum dispensare*. Notandum est hanc Concilii exceptionem: (eis tantum, non eorum Vicariis sit permissum) in Galliis locum non habere; passim enim non solum Episcopi, sed eorum Vicarii generales Pœnitenearii, immo & in nonnullis Diœcesibus Presbyteri, quos Vicarii generales subdelegarint, absolvunt ab hæresi. Vigere eam consuetudinem Rothomagi, aliisque in locis fidem facit Sambovius *tom. 2.* casuum conscientiæ *pag. 330.*

TITULUS UNDECIMUS.

De Seminariis Clericorum.

CAPUT PRIMUM.

Origo, & scopus Seminariorum.

1 *Antiqua sunt Clericorum Collegia sub directione Episcopi.*
2 *Decretum Synodi Toletanæ IV. de Institutione horum Collegiorum.*
3 *His Collegiis respondent Sholæ a Carolo Magno institutæ.*
4 *Ludovicus Pius ad institutionem similium Scholarum urget Episcopos.*
5 *Similiter Concilium Parisiense.*
6 *Sæculo XI. hæ Scholæ ubique flaccescere, & totaliter interire cæperunt.*
7 *Instaurationem earum petierunt Episcopi in Synodo Tridentina.*
8 *Synodi Tridentinæ Decretum de erigendis Clericorum Seminariis.*
9 *Scopus Seminariorum ex mente Synodi.*
10 *Alumnis Seminariorum frequenter eorum finis exponendus.*
11 *Ratio institutorum Seminariorum a S. Carolo exposita.*
12 *Doctrinæ, ac præcipue pietati acquirendæ incumbendum.*
13 *Nulli in Seminario educandi, nisi ad operandum in Ecclesiasticis functionibus.*
14 *Sanctus Carolus nolebat educari* simplices *Sacerdotes.*
15 *Ad Seminarium admissi interdum ad expensarum restitutionem adstringuntur si in statu Ecclesiastico non perseverent.*
16 *Seminariorum alumni ab omni Beneficiorum ambitione debent esse alieni; idque ipsis maxime inculcandum.*
17 *Quæ a Confessario Seminarii præcipue inculcanda?*
18 *Qualis esse debeat Seminarii Confessarius.*

I. OLIM fuisse Collegia sive Monasteria, in quibus sub Episcoporum directione juniores Clerici instituebantur, & e quibus tanquam Seminariis Ministros Ecclesiæ Episcopi assumebant, manifestum est ex Possidio in vita sancti Augustini *cap. 11.* ubi scribit, Augustinum factum Episcopum, Monasterium Clericorum exstruxisse, e quo ceu quodam Seminario ad varias Ecclesias viros doctos, & exercitatos mittebat: quodque plures Episcopi, excitati exemplo Augustini, similia extruxerint.

De hoc suo Clericorum Monasterio pluribus egit sanctus Augustinus ad populum Hipponensem, *Sermone 49. & 50. De Diversis*; modum & institutum vivendi, quod tenere proposuerat, exponens; una declarans, quod statuisset, nullum ordinare Clericum, qui non secum in hoc Monasterio sive Collegio vivere voluisset.

II. De similibus Clericorum Collegiis sive Monasteriis agit Synodus Toletana IV. *Can. 23.* apud Gratianum, *caus. 12. qu. 1. Can. 1.* Prona est omnis ætas ab adolescentia in malum, *Nihil enim incertius quam vita adolescentium: ob hoc constituendum oportuit, ut si qui in Clero puberes, aut adolescentes existunt, omnes in uno conclavi atrii commorentur: ut lubricæ ætatis annos non in luxuria, sed in disciplinis Ecclesiasticis agant, deputati probatissimo seniori, quem magistrum doctrinæ, & testem vitæ habeant. Quod si aliqui ex his pupilli existunt, Sacerdotali tutela foveantur, ut vita eorum a criminibus intacta sit, & res ab injuria improborum.*

III. Hisce Clericorum Collegiis respondent Scholæ, quas institui voluere Carolus Magnus, ejusque Successores, reformandæ Ecclesiasticæ, & Clericalis disciplinæ intenti. In his adolescentes ad Clerum aliquando promovendos sacris Litteris, & Canonicis institutis sub Episcoporum regimine imbui, & rite institui volebant.

De Carolo Magno ita loquitur Concilium Cabilonense II. anno 813. *Can. 3.* „ Oportet etiam ut sicut Dominus Imperator „ Carolus, vir singularis mansuetudinis, fortitudinis, pruden„ tiæ, justitiæ, & temperantiæ, præcepit, Scholas constituant, „ in quibus, & litteræ, solertia disciplinæ, & sacræ Scripturæ „ documenta discantur, & tales ibi erudiantur, quibus merito „ dicatur a Domino: *vos estis sal terræ*: & qui condimentum „ plebibus esse valeant, & quorum doctrina non solum diversis „ hæresibus, verum etiam Antichristi monitis, & ipsi Antichri„ sto resistatur, & merito de illis in laude Ecclesiæ dicatur: „ *mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.*

IV. Et Capitulare Ludovici Pii anno 823. admonitionem generalem continens ad utriusque ordinis homines, cum instructione Missorum Dominicorum, quos Imperator in diversas Provincias destinabat, de his scholis ad Episcopos ita loquitur; *Scholæ sane ad filios, & ministros Ecclesiæ instruendos, edocendos, sicut nobis præterito tempore ad Attineacum promisistis, & vobis injunximus, in congruis locis, ubi necdum perfectum est, ad multorum utilitatem, & profectum a vobis ordinari non negligantur.*

V. Ex Concilio Parisiensi III. *lib. 1. cap. 30.* refertur ad Additione II. ad Capitularia Regum Francorum *cap. 5. Inter nos pari consensu decrevimus, ut unusquisque Episcoporum in scholis habendis, & ad utilitatem Ecclesiæ militibus Christi præparandis, & educandis, abhinc majus studium adhiberet. Et in hoc uniuscujusque studium volumus probare, & quando ad Provinciale Episcoporum Concilium ventum fuerit, unusquisque Rectorum Scholasticos suos eidem Concilio adesse faciat, quatenus & cæteris Ecclesiis noti sint, & ejus solers studium circa divinum cultum omnibus manifestum fiat.*

Hæc omnia Scholas Episcopales, id est, ab Episcopis institutas, atque ab eorum regimine ac directione dependentes spectant; de quibus latius Joannes Filesacus *De sacra Episcoporum auctoritate cap. 15. §. 2.*

VI. Scholæ sive Collegia Episcopalia, in quibus juventus ad statum Ecclesiasticum sub cura atque regimine Episcoporum formabatur, circa sæculum XI. multum cœperunt flaccescere: cum ob varias Academias, seu scholas publicas tunc erigi cœptas, tum ob injuriam temporum & desidiam Prælatorum; ita ut difficile esset ab anno millesimo usque ad Concilium Tridentinum proxime elapso sæculo celebratum, præter scholas publicas, aut quasdam privatas in Monachorum, vel Canonicorum Regularium Monasteriis, alias scholas Episcopales invenire, in quibus juventus ad munia Ecclesiastica obeunda disponeretur, uti notat Ludovicus Thomassinus *De Disciplina Ecclesiæ part. 4. lib. 2. cap. 31. num. 1.*

VII Hunc defectum Scholarum advertentes zelosiores Episcopi, hicque magna ex parte defectum bonorum Pastorum imputandum æstimantes, in Synodo Tridentina instaurationem hujusmodi Scholarum postularunt; eorumque votum, ut medium reformationi Cleri opportunum comprobatum est; *adeo ut complures affirmarent, ubi nullus alius fructus ex eo Concilio decerptus fuisset, solum hunc labores & incommoda compensaturum, quippe unicum adjumentum, quod efficax ad reparandum collapsam disciplinam agnoscebatur: cum certa sit regula, in omni Republica tales haberi cives, quales educantur.* Ita refert Pallavicinus in hist. Concilii Tridentini *lib. 22. cap. 8. num. 3.*

VIII. Hunc in finem Synodus Tridentina *Sess. 23. cap. 18.* Statuit, ut singulæ Cathedrales, *Metropolitanæ, atque his majores Ecclesiæ, pro modo facultatum, & Diœcesis amplitudine certum puerorum ipsius civitatis, & Diœcesis, vel ejus Provinciæ, si ibi non reperiantur, numerum in Collegio, ad hoc prope ipsas Ecclesias, vel alio in loco convenienti ab Episcopo eligendo alere, ac religiose educare, & Ecclesiasticis disciplinis instituere teneatur.*

IX. Vult autem Synodus, ut Episcopus ex pueris hic educatis, & formatis partim cum ei opportunum *videbitur, Ecclesiarum ministerio addicat, partim in Collegio erudiendos retineat, aliosque in locum eductorum sufficiat, ita ut hoc Collegium Dei Ministrorum perpetuum* Seminarium *sit.*

His verbis horum Collegiorum scopum expressit Synodus, ut nimirum ita in illis pueri nutriantur, & instituantur, ut tandem in Ecclesiæ Ministros, & operarios evadant, & Collegia sint revera Ministrorum Ecclesiæ *Seminaria*; quod nomen ipsis a Synodo Tridentina inditum hactenus retinent.

X. Sanctus Carolus præcipuus Seminariorum instaurator, cujus normam, & exemplum Episcopi, qui Seminaria instituerunt, pene in omnibus sequuti sunt, in suis Institutionibus Seminarii *part. 3. cap. 1.* de hoc Seminariorum scopo agens, ante omnia præmittit: *Adolescentes, qui singulari Dei Beneficio sunt delecti, ut in Seminario instituantur, id potissimum intelligere debent, cujus gratia Concilii Tridentini Decreto Seminaria instituta sint, & intelligentes, sæpius animo repetere, omnesque nervos intendere; ut illud, divina ope suffragante, ad animarum salutem, ad Ecclesiæ utilitatem, & Pastorum solatium consequantur.*

XI. Deinde rationem institutionis Seminariorum subjungit: *Sunt igitur ea potissimum de causa Seminaria erecta, ut in iis boni strenuique operarii ad curationem animarum, quas suo sanguine pretiosissimo Christus redemit, instituantur, & ii quidem adolescentes (qui ob ætatem, cum tenera sit, & proclivior ad voluptates, & flexibilis etiam ad bonarum rerum impressiones admittendas, in operibus virtutum erudiri debent) ut eam vitæ perfectionem adipiscantur, quæ in iis, qui Doctores populorum futuri sunt, elucere debet, & severioribus disciplinæ legibus coercendi.*

XII. Post hæc infert, quod cum duo præcipue in Sacerdote, & Pastore requirantur, probitas videlicet, ac doctrina, earum utraque in Seminariis sit comparanda.

„ At sicut probitatis major est necessitas (ait) quam do„ ctrinæ; sic illis in ejus studio magis est elaborandum: cum „ præsertim acquisitio virtutum, in uniuscujusque assiduitate, & „ indu-

,, industria, potius quam in Rectorem, aut praeceptorum diligentia sit posita; ita ut nisi quis laborem adhibeat, non multum aut nihil illi aliorum vigilantia sit pro futura.

,, Quamobrem unusquisque sit ea mente, ac voluntate, idque sibi quotidie proponat, ut omnino velit in bonum Ministrum pro hujus Ecclesiae Mediolanensis adjumento evadere; seque, Deo juvante, purum ab omni peccati labe conservare; sic enim affectus, multo facilius doctrinae cognitionem accipiet, majore tum suo, tum caeterorum emolumento: Beneficiique magnitudinem agnoscens, quod illi tam praeclara sit oblata facultas, toto animo singulis diebus Deo se offerat; rogetque ut se ad praedictum finem idoneum efficiat operarium.

Martinus Rithovius Episcopus Iprensis in sua Synodo anno 1577. *tit.* 23. *cap.* 5. postquam normam docendi, & instituendi juventutem in Seminario proposuit, subjicit: ,, Omnis autem institutio in hac Schola, eo principaliter dirigatur, ut qui instituendi suscipiuntur, in timore Dei foveantur, & in bona voluntate ministeriis Ecclesiasticis sese mancipandi confirmentur: ut cum aetate ac litterarum scientia ad virtutum, & gratiarum proficiant incrementa, jactaque in eis semina, tandem in agro Domini fructus referant copiosos.

XIII. Immo unicum esse Seminariorum scopum, ut in eo operarii in messem Dominicam mittendi formentur, ita Carolo persuasum erat, ut declarat, *quod si quis decursu temporis de statu mutando consilium caperet, etiamsi de Religione ingredienda cogitaret, de eo Reverendissimum Archiepiscopum, vel Rectorem certiorem faciat. Peccaret enim (ait) si in Seminario hoc anima viveret, in alium finem consumens, quod ad operarios solum pro hujus Ecclesiae auxilio sustentandos est constitutum.*

XIV. Eumdem in finem monet *part.* 1. *cap.* 2. quod si sint, qui aliqua ratione non ostendunt, se idoneos Sacerdotes ad animarum curam evadere posse, e Seminario dimittantur; *Cum (ait) non ea de causa sit institutum, ut in eo simpliciter Sacerdotes sibi tantum utiles futuri educentur.*

XV. In nonnullis quoque Dioecesibus, ingrediens Seminarium juramento promittere debet, *se nunquam ad aliam vitae rationem discessurum, sed perpetuo Ecclesiae Christi fideliter inserviturum in eo gradu, & ordine, qui a Reverendissimo Domino Episcopo ipsi assignabatur*: ita Synodus Burdigalensis anno 1583. De institutione, & legibus Seminariorum, quae extant ad calcem Synodi *tom.* 15. *Concil. generalium pag.* 992. additque *quod in ipso ingressu tenebitur duos ex propinquis suis Episcopo sistere, qui pro eo caveant ac fidejubeant, se pensionem illius persoluturos pro tempore, quo in Seminario vixerit, si in ordine & statu Ecclesiastico perseverare nolit: nisi aliud justa de causa Episcopo visum fuerit.*

XVI. Quamvis autem Seminariorum alumni ad statum Ecclesiasticum, & curam animarum destinentur, ipsi tamen ab omni ambitione, & aviditate Beneficiorum & rerum temporalium alieni esse debent, saepe animo repetentes, quod in ipsa Tonsurae Clericalis susceptione verbis fuere professi: *Dominus pars haereditatis meae, & calicis mei, tu es qui restitues haereditatem meam mihi*: quasi dicerent, se in militia Christi non aliam haereditatem seu partem, vel mercedem, quam Dominum expetere, aut expectare.

Unde monet S. Carolus *part.* 1. *cap.* 1. ut ,, detur opera praecipue in sermonibus, & confessionibus, ut omnis ex Clericorum mentibus, sitis & aviditas Beneficiorum tollatur; ac proinde videatur, ut ea de re ne ipsi quidem inter se colloquantur; ac iis saepius inculcetur, quam adversi ab omni rerum humanarum cogitatione, Ecclesiastici ordinis homines in via Domini ambulare debeant.

XVII. Monet quoque Seminarii Confessarium: *Studeat in omnium mentibus maximum animarum zelum, propriae voluntatis abnegationem, veram obedientiam, paternam charitatem inserere; internascentia optimorum Beneficiorum, vel divitiarum desideria, salutaribus monitionibus extinguat, quoslibet etiam iis de rebus sermones prohibeat; solam denique illis Dei gloriam, & animarum salutem procurandam esse doceat, & expetendam.*

XVIII. Haec *part.* 2. *cap.* 4. quod *De officio Confessarii* inscribitur, atque ante omnia praemittit: *Confessarius Seminarii illud secum reputet, ex se rectaque sui muneris administratione pendere eorum, qui in Seminario vivunt, in omni virtute progressum.*

,, Quare turpe sibi fore, nisi ita vivat, & in omni vitae parte ita se gerat, ut ex ipsius vita moribusque, omnis virtutis atque officii exempla peti possint.

,, Pietate, mansuetudine, humilitate, prudentia, charitate, officii sui dignitatem sustineat, auctoritatem tueatur.

,, Familiae totius pax, & concordia ejus curae sit: quare animorum offensiones, si quae suboriantur, sedare confestim omni ratione studeat.

,, Vitam, & mores uniuscujusque, quantum fieri possit, exploratos habeat; ut vel ad officium revocare errantes, vel in via Domini incitare ingressos possit.

Merito haec attendunt Seminariorum, & Collegiorum intendentes, ut sollicite pios, zelosos, atque eruditos suis alumnis Confessarios procurent; cum inde magna ex parte Seminariorum, & Collegiorum fructus dependeat.

CAPUT II.

Qui ad Seminaria admittendi?

1 *Quales ad Seminarium admittendi ex Decreto Synodi Tridentinae?*
2 *In admittendis magis morum probitatem, quam ingenium attendi voluit S. Carolus; rigidumque examen institui.*
3 *Decretum Synodi Cameracensis circa admittendos.*
4 *Pauperes sumptibus Seminarii admittendi, divites propriis sumptibus.*
5 *Qui se pauperes esse mentiti sunt, e Seminario expellendi.*
6 *Ad quae ex Decretis Synodalibus Belgicis Seminaristae se obstringere debeant?*
7 *Cura spiritualis Seminariorum primario Episcopis est commissa.*
8 *Episcopus in directione Seminarii duos Canonicos in consilium adhibere debet.*
9 *Scopus visitationis Seminariorum per Episcopum instituendae.*
10 *Forma visitationis, quam tenuit S. Carolus.*
11 *Quid Seminariis a S. Carolo institutis fuerit oppositum?*
12 *Singulis Seminariis Praeficiendus Rector, sive Praeses.*
13 *Hujus officium describitur.*
14 *Synodus Tridentina supponit in Seminariis esse plures diversarum scientiarum magistros.*
15 *In Seminariis S. Caroli quales essent, & in Belgicis esse soleant?*
16 *Synodi Belgicae Theologiae studiosos ad Seminarium admitti duntaxat desiderant.*
17 *Fructus Seminariorum praecipue dependet a Professoribus.*

I. SYNODUS Tridentina in suo de erectione Seminariorum Decreto vult, ut ,, in hoc Collegio recipiantur, qui ad minimum duodecim annos, & ex legitimo matrimonio nati sint, ac legere & scribere competenter noverint, & quorum indoles, & voluntas spem afferat, eos Ecclesiasticis ministeriis perpetuo inservituros.

II. Sanctus Carolus volens e Seminariis fructum amplum colligere, sciensque quam facile a malis, & dyscolis corrumpantur etiam boni, inter alia monit *part.* 1. *cap.* 9. *Institutionem Seminarii*, quo ,, maxima cautio adhibenda sit in eo praecipue, ut idonei Clerici in Seminarium recipiantur: neque solum ingenium, & habilitas ad studia litterarum, functionesque Ecclesiasticas exercendas spectentur, sed *multo* magis *morum*, ac *disciplinae* in singulis ratio habeatur. Quales enim (ait) ii fuerint, qui admittentur, tales prorsus e Seminario fructus existent.

Normam examinis, quam in admittendis ad Seminarium teneri voluit, subjicit; quam merito Episcopi, aliique, quibus admittendorum ad Seminaria cura incumbit, expendent, & inibunt.

III. Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 21. *cap.* 10. de receptione studiosorum, haec habet; ,, Studiosi sint omnes viginti annorum, pietate, & eruditione commendabiles, & habito delectu ingeniorum, & doctrinae, ad Seminarium per concursum a singulis Episcopis in suis Dioecesibus cum dictis Capituli, & Cleri deputatis, aut eorumdem substitutis celebrandum assumantur, & pauperum filii ac commendati a contribuentibus dicto Seminario prae caeteris paribus aliis praeferantur, sintque ex legitimo Matrimonio nati, non claudi, non in manibus, aut alia corporis parte notabilem defectum habentes. Quod si aliqui sint qui integram bursam contribuant, habebunt jus praesentandi idoneum sine concursu.

IV. Synodus Tridentina ,, Pauperum filios praecipue eligi vult, nec tamen divitum excludit, modo suo sumptu alantur, & studium prae se ferant, Deo & Ecclesiae inserviendi.

V. Synodus Remensis anno 1583. *tit. De Seminariis*, *n.* 12. voluit: ,, Si fraude aliqui divites fuerint in Seminarium introducti, & post professionem exellatis, tales fuerint reperti, expellantur, tanquam mentiti Spiritui Sancto, & egenorum haereditatem invadere non veriti, sumptus jam factos pro ratione temporis Seminario refundere cogantur.

VI. Similia occurrunt in Synodis Belgicis. Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 21. *c.* 17. ait: ,, Singuli autem studiosorum in sua ad dictum Seminarium assumptione jurent se, cum idonei invenientur, id muneris in Ecclesia Dei subituros, quos suus Episcopus illis injungendum existimaverit; alioquin refundent sumptus, quos fecerint in Seminario, pro quo dabunt fidejussores, promittentque cum ad pinguiorem fortunam devenerint, se memores futuros accepti beneficii, & in communem ejusdem Seminarii utilitatem aliquid liberaliter elargituros.

Dioecesana Mechliniensis anno 1609. *tit.* 20. *cap.* 4. *vult quoque, quod singuli in sua ad Seminarium assumptione declarabunt, se habere animum ad statum Ecclesiasticum, & insuper promittent se, cum idonei invenientur, id muneris in Ecclesia Dei subituros, quod nos ipsis injungemus, aut refusuros expensas, quibus Seminarium affecerint. Et c.* 5. *Promittent etiam, si ad pinguiorem fortunam devenerint, se in memoriam accepti beneficii Seminarium de bonis suis temporalibus adjuturos.*

Denique *c.* 6. declarat: *quod simul atque per aetatem, scientiam, & alias idonei fuerint, ut fiant Subdiaconi, Diaconi, & Sacerdotes, ad eosdem Ordines se component, & jussi suscipient, & in susceptis diligenter ministrabunt.*

Similia in aliis Synodis passim statuuntur, & injungitur.

VII. Curam Seminarii, atque auctoritatem praescribendi leges, & vivendi modum Synodus Tridentina Episcopis committit; utpote quorum praecipue interest, ut strenui operarii in Seminariis formentur.

Postquam enim nonnulla, quae tum ad instructionem juventutis, tum ad morum disciplinam ac pietatem formandam conducere possunt, praemiserat, subjungit: *Quae omnia, atque alia, ad hanc rem opportuna, & necessaria, Episcopi singuli cum consilio duorum Canonicorum seniorum, & graviorum, quos ipsi elegerint, prout Spiritus Sanctus suggesserit, constituent: eaque ut semper observentur, saepius visitando operam dabunt. Dyscolos, & incorr-*

incorrigibiles, ac malorum morum seminatores acriter punient: eos etiam, si opus fuerit, expellendo: omniaque impedimenta auferentes, quæcumque ad conservandum, & regendum tam pium, & sanctum institutum videbuntur pertinere, diligenter curabunt.

Hinc manifestum est, Episcopi directioni ipsum spirituale Seminarii regimen, atque puerorum educationem, & formationem esse præcipue concredita.

VIII. Vult quidem Synodus ab Episcopo eligi duos Canonicos seniores, & graviores, de quorum consilio in hoc spirituali Seminarii regimine procedat, & eorum consilium petere, & audire tenetur; sed sequi non jubetur: potestque Episcopus eorum consilio adhibito statuere, & declarare, quæ providentia sua magis expedire judicaverit; quemadmodum declarasse S. Congregationem refertur ad calcem Decreti Concilii Tridentini *De Seminariis*; extat quoque apud Zerolam in praxi Episcopali *part.* 1. Verbo, *Seminarium*.

IX. Scopus visitationis Episcopalis esse debet, assequi ipsius Seminarii, tam quoad temporalia, quam spiritualia perfectam notitiam; ac præcipue ipsorum puerorum, sive alumnorum mores, profectum in studiis, & pietate; quemadmodum in instructionibus Seminarii a S. Carolo præscriptis deducitur *part.* 1. *c.* 8. quod *De Visitatione* inscribitur, ut „ hebdomada Resurrectionis, ac circiter festivitatem Nativitatis B. V. Reverendissimus Archiepiscopus, adhibitis in consilium Deputatis, generalem visitationem habeat; in qua deliberet, quæ ad Clericorum ejusdem Seminarii institutionem, disciplinam, mores, studiorum progressionem, rerumque temporalium administrationem attinent.

Deinde ut Archiepiscopus *certior fiat a Rectore de disciplina, & moribus cujusque, ac singulos separatim alloquatur: quæ sit eorum mens, qui sensus, quam in vocatione stabilis, inquirat, ac si quid aliud præterea scire voluerit.*

X. De ipso S. Carolo in ejus vita legitur, quod bis per annum institueret generalem Seminarii sui visitationem; eamque adeo exactam, ut ipsemet annotaret singulorum studentium ætatem, parentes, patriam, patrimonium, qualitates tam corporis, quam spiritus, atque eorum in scientiis progressum; ut ipsos pro ratione scientiæ faceret de una ad alteram classem ascendere; eosque pro cujusque capacitate ministeriis suæ Diœcesis applicaret. Præ cæteris autem se informabat, quis esset studiosorum progressus in pietate, in Oratione mentali, exercitio virtutum Clericalium; item de ipsorum tentationibus, & anxietatibus, & pœnis interioribus; ut tepidiores ad fervorem excitaret: retineret vero qui zelo præcipiti, & indiscreto ultra suas vires progredi volebant; si quos videbat tentationibus quibusdam agitatos, & quasi ad lapsum propensos, eos fortificare, & animare satagebat. Verbo omnibus omnia factus, omnes lucrari satagebat, & quos suavitate ac benignitate, crebraque monitione lucrari non poterat, pœnitentiarum impositione tandem probabat, aut ad aliud Seminarium mittebat, vel alicui bono Sacerdoti confidebat, qui eum in domum suam reciperet, & specialem curam ageret.

XI. Hæc Goudæus Episcopus Venciensis in vita S. Caroli Gallice conscripta *lib.* 1. *cap.* 21. qui fusius zelum hujus Archipræsulis in directione Seminariorum ibidem enarrat; atque una notat, quod ut primum hoc pium opus aggressus fuisset Carolus, diabolus prævidens fructum ex hac recta Seminariorum institutione proventurum, rumorem spargere cœperit hæc Seminaria esse carceres, quibus Carolus teneret juvenes inclusos; quodque herent hectici ex nimiis vigiliis, jejuniis, & occupationibus seu exercitationibus spiritus: atque hic rumor multos adolescentes ab ingressu primum retraxisse. At illius falsitate sensim detecta, non tantum pauperum, sed & magnatum, & divitum proles admitti postulasse, atque admissionem ipsam beneficii loco reputasse.

Hinc discant Episcopi, aliique Seminariorum, & Collegiorum directores, a recta, & pia juventutis institutione, disciplinaque, ob hujusmodi malevolorum rumores, non esse deflectendum, aut remittendum.

XII. Verum quia Episcopi, variis Ecclesiæ negotiis distracti, nequaquam possunt per se semper Seminariis intendere, ac Seminariorum curam habere, singulis Seminariis necessarius visus est Præfectus aliquis, quem S. Carolus in suis Institutionibus vocat *Rectorem*, nos vero plerumque *Præsidem* Seminarii vocare solemus.

Huic primaria post Episcopum, & sub Episcopo cura, & directio Seminarii incumbit, atque ab illo dependere solet ipsius Seminarii bona, vel mala disciplina, & institutio.

XIII. In sæpe citatis Institutionibus Sancti Caroli *part.* 2. *cap.* 2. de Rectore scribitur: „ Illud sæpius Rector animo repetat, quam grave suis humeris onus incumbat; cum ab eorum, qui in Seminario vivent recta institutione, totius Diœcesis reformatio pendeat.

Quapropter, ut qui illius fidei commissi sunt, eos e Seminario fructus percipiant, quos Ecclesia sancta, ac Tridentinum præcipue Concilium sibi proposuit, quam diligentissime curet, e in seipso eas ad vivum virtutes exprimat, quas in Clericis requiret; ita ut qui illi subjecti sunt, in eo tanquam in speculo expressam videant ejus vitæ imaginem, quæ illis omni studio sit effingenda: memineritque, exemplum vivam esse doctrinam: nec ipsi minus cum taceat, quam cum loquatur, esse alios ad pietatem incitandos.

Divinæ in primis gloriæ amplificationem, Clericorum in omni virtute perfectionem semper ante oculos habeat, & ad eum finem omnes cogitationes referat, & curas.

Studeat, ut quæ ad spiritualem progressum spectant, recte atque ordine administrentur; ut quotidiana, aut alias statæ exercitationes, nisi necessaria & causa, non intermittantur.

Curam omnium Collegiorum ejusdem Seminarii primam, & præcipuam habeat. Hæc S. Carolus latius ibidem officium Rectoris, sive Præsidis Seminarii describens.

Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 21. *cap.* 9. *vult, ut Seminarium ipsum uni Rectori, seu Præsidenti committatur .... qui sit Sacerdotes, sacræ Theologiæ, aut Decretorum Doctor, aut Licentiatus.*

XIV. Præter Rectorem, sive Præsidem, cui primaria sub Episcopo Seminarii Cura, & directio incumbit, debent insuper esse plures inferiores Officiales, & Magistri, qui juventuti tum erudiendæ, tum instituendæ intendant. Et quidem Synodus Tridentina volens, ut admissi ad Seminarium, grammatices, cantus, computi Ecclesiastici, aliarumque bonarum artium disciplinam discant: Sacram Scripturam, libros Ecclesiasticos, homilias Sanctorum, atque Sacramentorum tradendorum, maxime quæ ad confessiones audiendas videbuntur opportuna, & rituum ac cæremoniarum formas ediscant, sat patenter declarat, se desiderare, ac quasi supponere, in Seminario futuros Professores non tantum, qui Sacram Scripturam, & Theologiam prælegant; sed & qui Grammatices, aliarumque bonarum artium fundamenta tradant; uti recte notavit Zypæus *Consultat.* 3. *De Magistris numer* 8.

XV. In Seminario Sancti Caroli non tantum Theologiæ, sed & humaniorum ac Philosophiæ Professores fuisse, ex institutionibus Seminarii patet, atque idcirco & *Præfectus studiorum* erat, qui rei litterariæ præesset, & curaret, ut juvenes leges Seminarii ad studia spectantes inviolate servarent, de quo *part.* 2. *c.* 5. dictarum Institutionum.

Hic in Belgio licet in quibusdam Seminariis etiam habitent pueri studiis humanioribus incumbentes, nequaquam tamen hæ scientiæ in Seminariis tradi solent; sed passim ad lectiones, quæ aliis in Scholis habentur, exeunt; & humanioribus absolutis pro discenda Philosophia ad Academias mittuntur.

XVI. Quin ad Belgica Seminaria fere soli illi admittuntur, qui humanioribus & Philosophia absolutis, idonei sunt, ut studio Theologico se addicant; quod & ex mente Synodorum esse, haud obscurum est.

Præterquam enim quod de sola Theologia tradenda in Seminariis fere mentio fiat, eam in admittendis ad Seminaria ætatem requirunt, qua satis appareat desiderari adolescentes, qui studia humaniora absolverint.

Synodus P. II. Cameracensis requirit, ut Seminarii studiosi sint omnes *viginti* annorum. Synodus Diœcesana Mechliniensis, *tit.* 20. *cap.* 3. vult, ut ad Seminarium non assumantur, nisi sint saltem *octodecim* annorum.

XVII. Hoc notorium, & quotidiana experientia comprobatum est, a pietate ac zelo Professorum maxima ex parte dependere Seminariorum fructum; ac e Seminariis plerumque Liberi Sacerdotes, ac Pastores Professoribus tum in pietate, tum doctrina, & zelo animarum similes, ut propterea curandum sit Episcopis, aliisque, qui Seminariis intendunt, ut Professores pietate, eruditione, ac zelo animarum præstantes præficiant, si Pastores iis qualitatibus instructos desiderent.

CAPUT III.

Media temporalia Seminariis fundandis impendenda.

1 *Primum medium a Synodo Tridentina suggestum.*
2 *Secundum medium ab eadem Synodo probatum.*
3 *Idem in Synodis Belgicis comprobatum.*
4 *Hæc media non videntur habuisse successum in Belgio.*
5 *Tertium medium in Synodo Tridentina probatum; illudque convenientius, nimirum Beneficiorum simplicium incorporatio.*
6 *Quare conveniat Beneficia simplicia Seminario uniri?*
7 *Quid de unione Beneficiorum ad collationem Episcoporum pleno jure spectantium?*
8 *Quid de Beneficiis Patronatus Laici, præsertim in Belgio?*
9 *Synodus Tridentina vult difficultatem super unione Beneficiorum judicio Episcopi terminari.*
10 *An a judicio Episcopi aliquando appellari queat?*
11 *In Seminariorum fundatione hodie invenire solet auctoritas Regia, & quare?*
12 *Quatuor Deputati, quorum consilio in administratione temporali Seminarii Episcopus uti debet.*
13 *Hi a Deputatis pro administratione spirituali distincti, & quomodo in Synodis Belgicis fuerint sex deputati nominati?*
14 *Habent duntaxat votum* consultivum.

I. SYNODUS Tridentina enixe desiderans Seminariorum erectionem, & juventutis in eisdem efformationem; una tamen considerans magnitudinem sumptuum, qui ad Collegii fabricam instituendam, ad mercedem præceptoribus, & ministris solvendam, & ad alendam juventutem necessarii sunt, tria media, e quibus hi sumptus haberi possent, proposuit.

Primum ea, quæ ad instituendos vel alendos pueros in aliquibus Ecclesiis, & locis destinata sunt, eo ipso Seminario applicata censeantur.

Hoc medium ante omnia impendi oportere, mandat Synodus P. I. Mechliniensis; nec alterius medii meminit, sed erigendi Seminarii certam rationem a Synodo Diœcesana constituendam decernit.

II. Secundum medium a Synodo Tridentina suggestum consistit in ap-

in applicatione alicujus portionis ex fructibus integris mensæ Episcopalis, & Capituli, & in pensione super fructibus, seu proventibus Dignitatum, Personatuum, Officiorum, Præbendarum, Abbatiarum, Prioratuum, etiam Hospitalium in titulum conferre solitorum; item generaliter super proventibus omnium Congregationum, & Communitatum Ecclesiasticarum, solis Ordinibus Mendicantibus, & Fratribus S. Joannis Hierosolymitani exceptis.

III. Synodus P. I. Cameracensis conformiter ad hoc medium a Concilio Tridentino propositum, præcipit: „ Ut quamprimum „ fieri possit, modus constituatur, facta omnium Beneficiorum, „ atque eorum omnium, quorum Decretum Concilii Tridentini „ *Sess.* 23. *c.* 18. mentionem facit, æstimatione, quod hæc Se„ minaria, quoad ponenda, & constituenda, sufficiens contri„ butio fiat.

Et deinde Synodus P. II. Cameracensis rursus mandat: *Ut provideatur de sumptibus ad supradicta, nec non ad studiosorum alimonia necessariis, singuli Episcopi cum dictis suis Deputatis quamprimum fieri poterit, portionem aliquam ex omnibus Beneficiis (ubi hactenus detracta non est) detrahant; quæ in solos usus Seminarii convertatur. Titul.* 21. *cap.* 18.

Hujus medii meminit quoque Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 21. *cap.* 1. præcipitque, ut *sexagesimus denarius, aut plus minusve, prout videbitur Episcopo, cum consilio eorum, qui ex Decreto dicti Concilii Tridentini eidem sunt adjungendi, e bonis Ecclesiasticis in qualibet Diœcesi in hunc usum applicetur.*

Et in sua Synodo Diœcesana anno 1609. Archiepiscopus Mechliniensis, *ex omnibus, & singulis bonis Ecclesiasticis, quæ secundum sacrum Concilium Tridentinum ad contributionem pro Seminario tenentur, circiter sexagesimum nummum annuatim contribuendum censuit, & contribui mandavit; donec alia ratione ita Seminario provisum esse constiterit, ut prædictam portionem in totum, vel ex parte remittendam esse judicaverit.*

IV. Num hæc Synodorum, & Episcoporum Decreta, quoad applicationem hujus medii, aliquem habuerint effectum dubito. Hoc sat constat, generalem executionem illius medii, prout a Synodo Tridentina fuit propositum, non exiguis difficultatibus esse obnoxium. Quis enim nescit, quam difficulter, præsertim hisce in Provinciis, Capitula, Abbatiæ, Monasteria, Hospitalia, aliaque similia corpora permittent, ut sola Episcopali auctoritate, aut etiam Ecclesiastica quacumque auctoritate pars proventuum annuatim ipsis auferatur, Seminario Episcopali attribuatur: testaturque Zypæus *Consult.* 3. *De Magistris, num.* 5. „ hic „ detractionem per injuriam temporum ex proventibus Ecclesia„ sticis usquequaque fieri non potuisse.

V. Tertium medium a Synodo Tridentina propositum consistit in unione simplicium Beneficiorum; illudque tanquam convenientissimum variis modis extendit.

In primis concedit aliquot Beneficia simplicia, cujuscumque qualitatis, & dignitatis fuerint, vel etiam præstimonia, vel præstimoniales portiones Seminario applicari, & incorporari.

Permittit autem hanc incorporationem fieri *etiam ante vacationem*; sine tamen cultus divini, & illa obtinentium præjudicio.

Ulterius vult, ut incorporatio locum habeat, etiamsi Beneficia sint *reservata*, vel *affecta*.

Declarat præterea, nec hanc incorporationem per resignationem ipsorum Beneficiorum, uniones, & applicationes suspendi, vel ullo modo impediri posse; sed omnino, quacumque vacatione, etiamsi in *Curia* effectum suum sortiantur, & quacumque Constitutione non obstante, posse uniri.

Hæc sat evincunt, enixam fuisse Synodi mentem, ut hoc medio Episcopi uti possent.

VII. Et sane cum hæc Beneficia nec residentiam, nec aliquod personale Officium requirere soleant; exigua ex his utilitas aut fructus in Ecclesiam redundare contingit; ut propterea inter articulos nomine Caroli IX. Galliarum Regis in Concilio Tridentino oblatos hic esset vigesimus quartus: „ Cumque plura sint Be„ neficia, in quibus contra Beneficiorum institutionem invaluerit „ depravata consuetudo, ut, qui ea possident, nullo teneantur „ concionandi, Sacramenta administrandi, aut alio onere Eccle„ siastico; Episcopus cum consilio Capituli his Beneficiis curam „ aliquam spiritualem imponat, aut si utilius videatur, ea Be„ neficia vicinioribus parochialibus Ecclesiis uniat: Beneficium „ enim sine officio esse neque debet, neque potest.

VII. Hæc Beneficiorum unio, & incorporatio facile, & sine oppositione fieri poterit, si Beneficiorum collatio *pleno* jure ad Episcopum pertineat: at si ad alium collatio, vel præsentatio spectet, difficulter hic admittetur unio, nisi ipse Collator, aut Patronus, aliique interesse habentes legitime fuerint interpellati, & auditi; quemadmodum in unionibus observandum esse Canones præscribunt.

VIII. Quin si ipsa Beneficia fuerint Patronatus laici, nequaquam admittetur unio; nisi ipsius Patroni consensus accedat.

In ipsa Concilii Tridentini in Belgio promulgatione apposita fuit ad dictum *cap.* 18. hæc nota: *Committitur Episcopis cura erigendi Seminarii pro institutione adolescentum in disciplinis Ecclesiasticis, etiam cum incorporatione, & applicatione fructuum Beneficiorum juris Patronatus laici, & Hospitalium, & decimarum sæcularibus competentium.* Deinde quædam præscribuntur observanda in collationibus Beneficiorum, quæ scholastice dicuntur. Monent hic rursum, tangi jus Patronatus, decimas laicorum, & fundationes Regias.

Qua nota sat indicant, *consensum laicorum* esse necessarium; quemadmodum notarunt ad *cap.* 5. *Sess.* 21. ubi de unionibus agitur, & hæc nota apposita fuit: *Potestas sit Episcopis ex justis causis, uniones faciendi Ecclesiarum, & Beneficiorum. Sed monent Consilia Regia, opus esse placito Regio, & consensu Patronorum laicorum.*

IX. Ut vero facilior esset Decreti executio, voluit Synodus, „ ut si vel pro unionibus, seu proportionum taxatione, vel as„ signatione, & incorporatione, aut qualibet alia ratione aliquam „ difficultatem oriri contigerit, ob quam hujus Seminarii institu„ tio, vel conservatio impediretur, aut perturbaretur; Epi„ scopus cum supra deputatis, vel Synodus Provincialis, pro „ regionis more, pro Ecclesiarum, & Beneficiorum qualitate, „ etiam supra scripta, si opus fuerit, moderando, aut regendo, „ augendo, omnia & singula, quæ ad felicem hujus Seminarii „ profectum necessaria, & opportuna videbuntur, decernere ac „ providere valeat.

X. Hic apparet, Episcopum circa uniones, assignationes, & taxationes cum plenaria, & amplissima potestate judicem constitui; nihilominus si Episcopus, vel uniendo, vel taxando, aliove modo decernendo, videatur aliquid contra juris ordinem, & perperam decrevisse, hæc quæstio non coram ipso Episcopo ejusve tribunali erit agitanda; sed coram legitimo judice superiore; quemadmodum in casu occurrente respondit, & solide ostendit Zypæus *Resp.* 1. *de Magistris.*

XI. Porro ad evitandas difficultates; nec non ad faciliorem operis executionem, Episcopi Seminaria extruere intendentes solent implorare auctoritatem Regiam, atque Litteras Regias impetrare, quibus & ipsa Seminarii constructio probetur; nec non insuper auctoritas uniendi Beneficia; aut certas pensiones super quibusdam Beneficiis imponendi conceditur; quarum Litterarum plura exemplaria extant in actis Cleri Gallicani *tom.* 1. *tit.* 3. *c.* 5. (*a*).

XII. Ut tamen Episcopi in hac Seminariorum extructione, & mediorum applicatione securius, ac majore cum circumspectione procedant, Synodus Tridentina præcipit, ut Episcopi hæc omnia agant cum consilio duorum de Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter a Capitulo eligatur. Itemque duorum de Clero civitatis, quorum quidem alterius electio similiter ad Episcopum, alterius vero ad Clerum pertineat.

XIII. Hi quatuor distincti sunt ab illis duobus Canonicis senioribus, & gravioribus a solo Episcopo eligendis, quorum consilio, quæ ad disciplinam Seminarii spectant, ab Episcopo ordinanda sunt.

Sex illos Deputatos in Synodo Diœcesana, partim a se, partim a Capitulo & Clero electos pronuntiavit Archiepiscopus Mechliniensis *tit.* 20. *cap.* 1. & 2. Duos quidem *quorum consilio in constituendis regulis, electione puerorum pusillorum introducendorum, discipulorum expulsione, Magistris constituendis, visitatione ac similibus semper utatur.*

Quatuor vero aliorum Deputatorum *consilio in tota temporali administratione, Beneficiorum unionibus, cæterisque hujusmodi utatur.*

Similiter Episcopus Namurcensis ann. 1659. in sua Synodo *tit.* 21. *c.* 8. 9. & 10. sex Deputatos eumdem in finem electos declaravit.

XIV. Hi omnes Seminarii Deputati habent votum duntaxat *consultivum*, non *decisivum*; & quamvis eorum consilium Episcopus requirere teneatur, non tamen sequi jubetur; uti decisum refert Barbosa in Collectaneis ad *cap.* 18. *Sess.* 23. Concilii Tridentini.

CAPUT IV.

De Collegiis Academicis.

1 *Olim etiam fuerunt Scholæ publicæ.*
2 *Erigere Scholas publicas pertinet ad supremam potestatem.*
3 *Synodus Parisiensis sæculo IX. erectionem hujusmodi Scholarum postulavit.*
4 *Cur hæ Scholæ dictæ* Universitates?
5 *Varia Privilegia, & prærogativæ his Scholis concessa.*
6 *Ad has Scholas plures viri eruditi, & major copia studiosorum solent confluere.*
7 *In Universitatibus, & signanter in hac Lovaniensi varia erecta Collegia; & quare?*
8 *Collegia hæc suos speciales habent proventus, diversimode impendendos.*
9 *Ad Collegia, sumptibus Collegii alendi, ordinarie nonnisi pauperes admittendi.*
10 *Præter Præsidem Collegii sunt & Collegiorum Provisores; & quod horum officium.*
11 *Disciplina Collegiorum præcipue dependet a Præside.*
12 *Norma vivendi præscripta Collegiorum non absimilis disciplinæ Seminariorum.*
13 *Ostenditur exemplo Collegii Hadriani VI. sive Pontificii.*
14 *A quo, & quando hoc Collegium fundatum?*
15 *Quis hic præsit? & qui admittendi?*
16 *Examen, quod circa admittendos instituitur.*
17 *Non convenit, ut Fundatores passim consanguineis suis dent prærogativam ad Bursas.*
18 *Judicium Tilmanni Clerici de Fundatoribus Bursarum cum consanguineorum prærogativa.*
19 *Admissi ad Collegium per exercitia spiritualia se recolligunt; quæ in decursu Theologico sæpius reiterant.*
20 *Quæ hujus Collegii exercitia quotidiana ante meridiem?*
21 *Quæ pomeridiana?*

22 *Plu-*

(*a*) Ad constituenda Seminaria litterarum Regiarum necessitas probatur Edicto, quod Rex Ludovicus XV. Gallis dedit mense Augusto an. 1749.

22 Plures habentur hebdomadatim lectiones collegisticæ.
23 Quæ sint specialia exercitia diebus Dominicis & Festivis?
24 Comessationes & potationes non frequentantur.
25 Quomodo ad Ordines accedant?
26 Episcopi capaciores ad Collegia Academica mittere solent; & quare?
27 Quid in hac Missione Episcopi attendere debeant?

I. PRÆTER Scholas Episcopales sive Seminaria, in quibus Clerici aut ad Clerum assumendi instituebantur, & erudiebantur, jam pridem etiam institutæ fuere Scholæ publicæ; non quidem in singulis civitatibus, sed quibusdam duntaxat celebrioribus; idque suprema auctoritate.

II. „ Regium plane munus est (ait Choppinus *lib.* 3. *De Dominio Gallico tit.* 27. *num.* 5.) Scholasticos Universitates instituere, non Procerum Galliæ interiorum. Et sane in partibus Regaliorum recensendis, hanc non transmiserunt Raphael *Consil.* 162. Barbatias, Baldus. Unde si vel Regius frater, cui fiduciæ lege data sit amplissima civitas, publici in ea Musæi restitutionem, reformationemque mandarit nonnullis, puto Regiæ auctoritatis jus imminutum.

III. Unde an. 829. Patres Concilii Parisiensis ad Ludovicum Pium Imperatorem sermonem convertunt, eum exhortantes, ut tres Scholas publicas, quas Carolus pater ejus inchoaverat, perficere dignaretur. „ Similiter etiam (inquiunt) obnixe ac suppliciter vestræ Celsitudini suggerimus, ut morem paternum sequentes, saltem in tribus congruentissimis imperii vestri locis Scholæ publicæ ex vestra auctoritate fiant; ut labor patris vestri, ac vester per injuriam (forte *incuriam*) quod absit, labefactando non depereat: quoniam ex hoc facto & magna utilitas, & honor sanctæ Dei Ecclesiæ, & vobis magnum mercedis emolumentum, & memoria sempiterna accrescet.

Hic agi de Scholis *publicis*, quas hodie *Academias*, seu *Universitates* dicimus, ex ipso contextu sat manifestum est, & multis ostendit Cæsar Bulæus in historia Universitatis Parisiensis ad an. 829.

IV. Hæ Scholæ dictæ fuerint publicæ, quod passim omnes artes & scientiæ in illis traderentur; nec tantum Clericis aut ad Clerum assumendis, prout Scholæ *Episcopales*, sed omnibus indifferenter adolescentibus paterent; atque inde paulatim *Universitates*, id est, *Scholæ universales* dici cœperunt.

V. His Scholis, eorumque Professoribus & Scholaribus varia tum a Principibus, tum a Romanis Pontificibus privilegia data fuerunt, nec non mercedes sive honoraria etiam e publico Principis ærario, aut civitatum attributa fuerunt; æqualia huic nostræ Universitati tum Pontificum, tum Principum liberalitate plurima, eaque valde ampla privilegia indulta fuerunt: quæ in Fastis Academicis ipsius Universitatis Lovaniensis refert Andreas Valerius. Hujusmodi privilegiis, & juribus scholæ Episcopales gaudere non solent.

VI. Privilegiis hisce, nec non constitutis honorariis, hæ Scholæ sive Academiæ instructæ, facile doctiores atque capaciores, tam Professores, quam Scholares ad se alliciunt; quin & Principibus curæ esse solet; ut hæ Scholæ in omni scientiarum genere floreant, & emineant; ideoque Scholæ *publicæ* in scientiis doctrinaque tradendis privatas quasque Scholas multo antecellere consueverunt.

Unde de Academiis loquens Morinus *De Sacr. Ordin. part.* 3. *Exercit. cap. unico, num.* 14. ait: „ Institutæ Academiæ sunt, „ ad quas velut ad studiorum & scientiarum emporia undique „ concursum est, in quibus doctrina Christiana perfectius, diligentius & splendidius, quam in Collegiis, & Seminariis Clericorum tradita est.

VII. Ut autem non tantum scientia, sed & optimis moribus, & disciplinis juventutis Academica institueretur, erecta fuere in ipsis Academiis specialia Collegia, ad quæ cum quodam delectu juvenes admitterentur, & sub speciali Magistrorum cura in morum disciplina imbuendi traderentur.

Hujusmodi Collegiis præ reliquis Academiis abundat hæc nostra Lovaniensis.

Præter Collegia docendæ Philosophiæ atque juventuti Philosophicæ, nec non linguis, ac litteris, historiæque, ac politicæ scientiæ tradendis deputata, plura sunt superiorum Facultatum alumnis destinata, quæ Seminariis Episcopalibus, præcipue ea, quæ Theologicæ Facultatis alumnis destinata sunt, admodum similia sunt, adeo ut nonnulla quoque illorum *Seminaria* dici consueverint.

VIII. In primis Collegia hæc non secus atque Episcoporum Seminaria, suos habent speciales proventus, quibus & Collegii Rector, seu Præses, & alumni, quos *Bursarios* vocant; aluntur; estque horum conditio, pro Collegiorum conditione, & fundatione alia atque alia. „ Sunt Collegia, in quibus certa pecuniaria summa annua ex fundatorum dispositione alimentariis „ præbetur; quæ si alimentis non sufficit de suo addant necesse „ est quod victui deest. Sunt alia, in quibus ex institutione alimenta, focus, lumina, aliave quædam similia accedunt". Ita Andreas Valerius in Fastis Academicis Studii Generalis Lovaniensis, *pag.* 286. edit. 1650.

IX. Porro quemadmodum ad Seminaria Episcopalia, sumptibus Seminarii alendi, soli pauperum filii admittendi sunt, ita omnibus fere Collegiis ex fundationis, vel dotationis lege commune est, ut solos *pauperes* ad Bursas admittant, ipsique Collegiorum proventus in pauperum usus impendi debeant; nec id duntaxat in Collegiis Theologiæ Studiosis destinatis, sed & pro Jurisperitis, aliarumque scientiarum Studiosis fundatis, verum est.

De Joanne de Winckele Fundatore Collegii Winckeliani Juris alumnis destinati, refertur in citatis Fastis Academicis *pag.* 300. *Studentes, seu Bursarios VVinckelius pater assumi voluit pauperes, quibus in studio Juris alendis Scholisque continuandis, parentes commode dare aut suppeditare annue non possit.*

Similiter de Eustachio Chapuys Collegii Saubaudici, studiosis tam Juris, quam Theologiæ communis, fundatore, in eisdem Fastis *pag.* 310. legitur. *Hæredes instituit* pauperes *Bursarios per eum in Collegio Lovanii erecto, & fundato pro tempore futuros, ipsumque Collegium pro perpetua ejus fundatione, dotatione, & intertentione, sive prædicti Collegii provisores, nomine, & ad opus eorumdem* pauperum &c.

Si Collegiorum pervolvantur, & examinentur fundationes, & dotationes, apparebit, passim omnium fuisse mentem, Bursas non nisi pro *pauperibus*; hoc est, qui attentis omnibus, commode a parentibus in studiis ali non possent, fundatas esse; atque ita Fundatores voluisse; bona sua Christi pauperibus in bonum Ecclesiæ, & Reipublicæ impendi; ac propterea proventus illos posse dici *Patrimonium Christi*.

Ut proinde non immerito Franciscus Hovius, qui anno 33. sæculi XVII. fundans Collegium, voluerit illud institui cum hac in- „ scriptione: *Patrimonium Christi*; atque intrinsecus ad ingressum „ Collegii scribit, aut insculpi hæc verba: *De stercore erigens pau-* „ *perem*". Fasti Academici *pag.* 328.

X. Præter Præsidem sive Regentem, penes quem studiorum, & morum directio, & correctio, totiusque familiæ cura immediate residet, habent singula Collegia suos particulares Provisores, vel ab ipsis Fundatoribus designatos, vel ab Universitate, aut certis Facultatibus pro tempore eligendos.

Horum munus est: statis anni temporibus Collegia visitare, in mores ac studia Bursariorum inquirere, immo & horum adversus Præsidem querelas audire, examinatore casus difficiliores, majorisque momenti negotia una cum Præside resolvere, rationes administrati Collegii quotannis exigere, & audire. Quin & Præsidem constituendi auctoritas penes Provisores esse consuevit, nisi in ipsa fundatione aliter cautum sit; ex hac enim dependet plurimum ipsa Provisorum auctoritas, præsertim circa Præsidis electionem, bursariorumque admissionem.

Disciplina in Collegiis servanda dependet partim ex generalibus legibus Universitatis; partim ex singulorum Collegiorum statutis, ac ordinationibus, tum a Fundatoribus, tum a Provisoribus, aliisque Superioribus pro varia Collegiorum, & temporum conditione, præscriptis.

XI. Cæterum sicuti Seminariorum bona malave disciplina præcipue non dependet a legibus; sed ab exacta rectaque harum executione; ita circa disciplinam Collegiorum contingit.

Hinc ulterius fit, ut quemadmodum Seminariorum recta institutio maxime habetur a provida Rectoris, aliorumque, quibus eorum regimen commissum est, vigilantia; ita quoque Collegiorum recta institutio unice fere a Præsidum vigilantia dependet: ut propterea qui Collegia bene regi, ac instituti desiderant, ante omnia solliciti esse debeant, ut providus, prudens, doctus, piusque Præses præficiatur, qui legum ac statutorum executionem verbo, & exemplo urgeat, & persuadeat.

XII. Statuta, legesque Collegiorum præsertim Theologiæ studiosis destinatorum, si attendantur, apparebit, disciplinam normamque regiminis, saltem quoad præcipua puncta, esse non absimilem disciplinæ, quam Seminariis Episcopalibus jam pridem Canones præscripsere, & S. Carolus in suis servatam voluit; neque horum Collegiorum disciplinam minus aptam, & convenientem esse formandis Ecclesiæ ministris, & Pastoribus, quam Seminariorum, si modo rite servetur.

XIII. Et ne fusior sim, quam præsens hoc meum institutum permittit in recensendis omnium Collegiorum statutis, & legibus, aut eorum vivendi disciplina, unius duntaxat Collegii Pontificii (quod per viginti tres circiter annos continuos pro domicilio habui, & habere pergo, cujusque propterea disciplina regimenque, atque instituendæ juventutis norma perfectius mihi perspecta est) disciplinam referam.

XIV. Collegium vulgo *Pontificum* dicitur a primo suo Fundatore Hadriano VI. Pontifice Maximo, qui illud anno 1523. erigi jussit; relicta eum in finem domo aliisque nonnullis, quæ ante Pontificatum sibi quemadmodum suo testamento declaraverat; comparaverat; uti videri potest in Fastis Academicis *pag.* 304. ubi plura ad hanc fundationem spectantia, nec non dotatione sive Bursarum fundationes, quæ primæ fundationi accesserunt, referuntur.

XV. Anno circiter 1677. huic Collegio præfectus est eximius Vir Gummarus Huygens Doctor Theologus, a doctrinæ, eruditione, morum integritate, & in agendis prudentia, & regendo suavitate, & moderatione singulari, atque conversandi affabilitate omnibus notus.

Ad hoc Collegium soli admittuntur, qui studio Theologico incumbere, idque animo statum Ecclesiasticum assumendi intendunt.

XVI. In assumptione serium circa capacitatem, indolem, moresque admitti postulantium examen a Præsidente instituitur; præsertim cum de assumendis ad Bursas, sive sumptibus Collegii alendis tractatur.

Hic vel maxime sollicitus esse debet Præses, ut sine ulla personarum acceptione, magis merentibus, & de quibus major spes affulget, ut in strenuos Ecclesiæ operarios evadant, distribuantur; hoc tenetur frequenter ingemiscere, quod nonnulli Bursarum Fundatores nimium carni, & sanguini indulgentes, consanguineis suis, tametsi sæpe exiguæ capacitatis, & expectationis prærogativas dederint; atque hinc impediatur capacissimos quosque promovere, & assumere.

XVII. Fundatores Bursarum, qui consanguineis suis, etiam cum extensione ad multos gradus, & nullis pene terminis circumscriptam prærogativam tribuunt, merito attendunt, quod si eas ex bonis Ecclesiasticis fundent, reipsa suos consanguineos quodammodo hæredes faciant.

Ulte-

Ulterius ex illa, praesertim illimitata consanguineorum praerogativa ad Bursas Theologi destinatas, contingit, quod frequenter inepti plane, nec ullatenus a Deo vocati studio Theologico, & statui Ecclesiastico a parentibus, commodo harum Bursarum allectis, applicentur, immo quasi intrudantur; atque ita fundatores plus subinde Ecclesiae per similes fundationes obsint, quam prosint.

XVIII. D. Tilmannus secundus Praeses Collegii Hadriani VI. qui obiit 1550. 3. Oct. inter alia sic habet: „ Si Praesidens & „ Provisores velint Collegio prospectum esse de concordi & per„ severante disciplina, caveant suscipere fundationes Bursarum „ ad ullos de sanguine aut patria adstrictas, nisi forte, caeteris „ paribus, aut parum discrepantibus, ita quod Praesidens habeat „ illarum, sicut aliarum, collationem, & dispositionem.

XIX. Admissi ad Collegium sive expensis Collegii, sive sumptibus parentum alendi, per dies aliquot ad locum exercitiis spiritualibus destinatum se retrahunt; ut de vitae Clericalis ratione, studioque Theologico rite instituendis serio deliberent; & per sanctas Meditationes se praeparent, & specialiter instruantur.

Quod ipsum ab admittendis ad Seminarium observari voluit Sanctus Carolus; eodem modo, ait, quo ex Constitutione nostra consueverunt, qui ad majores Ordines sunt promovendi.

Quin S. Carolus vult, ut *translacto vocationum tempore, reversi in Seminarium exercitationes spirituales, unius saltem hebdomadae spatio illi ineant Clerici, quibus a Rectore jussum fuerit.*

Licet circa exercitationes spirituales in decursu Theologico instituendas, nulla sit in hoc Collegio specialis lex; nec soleant a Praeside ad eas urgeri priusquam sacris Ordinibus sint initiandi, nihilominus is fere mos invaluit, ut plerique annis singulis aut circiter has spirituales exercitationes repetant.

XX. Quotidiana tum studiorum, tum pietatis, aliaque communia exercitia hac fere ratione & ordine instituuntur.

Mane ad mediam horae quartae excitatur, & ad horam quintam omnes in Sacellum Collegii conveniunt; ibique per semihoram meditationi, seu orationi mentali vacant: hanc immediate subsequitur Sacrum, cui omnes assistunt. Hoc finito, retrahunt se singuli ad sua cubicula, ibique studiis incumbunt quousque tempus lectionum publicarum, aliave exercitia scholastica alio vocent.

Diebus tamen Sabbatinis solet, finito Sacro, per Praesidem haberi aliqua brevis exhortatio de iis, quae praecipue Theologis & Clericis conveniunt; ac praesertim ut ipsis necessitatem, utilitatemque orationis inculcet; nec non ut omnis ex ipsorum animis sitis, & aviditas Beneficiorum tollatur, & ostendatur quam inordinatum ac turpe sit, ut in militia Christi lucra saeculi quaerantur.

Ad mediam post undecimam rursus ad Sacellum convenitur, ibique per quadrantem meditationi sive orationi mentali vacatur; qua finita, ad mensam acceditur, & sub initium prandii aliquid e Sacra Scriptura praelegitur.

XXI. A sumpto prandio recreationis tempus datur usque ad horam secundam, quando ad publicas rursus lectiones aut studia se retrahere debent. Media ante septimam iterum ad Sacellum conveniunt usque ad horam septimam, meditationi, & recollectioni vacantes.

Diebus Sabbatinis cantantur Laudes; atque initium semper fit a Litaniis Lauretanis D. Virginis.

Hora septima ad mensam coenaturi accedunt, atque iterum initium fit a lectione Sanctae Scripturae; & sub finem aliquid ex alio pio libro a Praeside designando legitur.

Post coenam vacatur usque ad mediam ante nonam; hora vero nona liberum est se quieti dare.

XXII. Praeter lectiones, & exercitationes publicas, habentur in hoc Collegio hebdomadatim tres lectiones domesticae, nimirum feria secunda, quarta, & sexta, praeter disputatione, quas antiquo vocabulo *Sabbatinales* dicimus, quae feria quinta instituuntur.

XXIII. Diebus Dominicis, & Festivis praeter jam dicta exercitia pietatis, habetur hora octava matutina concio per unum Baccalaureum, cui praeses semper assistit, sedulo in defectus advertens, quos mox, finita concione, concionanti corrigendos exponit. Concionem sequitur solemne Sacrum.

Post meridiem hora secunda decantantur vesperae, & circa sextam Completorium: quo finito, fit concio per unum e junioribus, sive non Baccalaureis: ei quoque Praeses interest, ut defectus observet, & corrigat.

Diebus solemnioribus, totum Officium etiam matutinale solemniter decantatur, ipso Praeside officiante; omnesque non Sacerdotes sacra Synaxi sub Sacro reficiuntur.

Quin & diebus Dominicis Festisque, semper plures sub Sacro communicare consueverunt; adeo ut singulis saltem duabus tribusve hebdomadis plerique ad sacram Communionem accedant, plures etiam singulis octiduis.

Insuper diebus quibus Venerabile asservatur, tota nocte duo solent per horas successivas coram eodem orare, atque per totam octavam Venerabilis diu noctuque duo ut minus semper sunt coram Venerabili superpelliceo induti orantes.

XXIV. Comessationes, potationesque pomeridianae hic non permittuntur, nec dissimulantur; at si quis amico honoris aut benevolentiae causa haustum cerevisiae subinde propinare velit, hoc ei a Praeside benigne, & cum discretione indulgetur.

XXV. Plerique ita sunt instituti, ut nec ad sacros Ordines, nec ad Ecclesiasticas functiones, nisi Praeside praemonente, & movente, accedant: scientes ex crebris monitionibus, quam periculosum sit sine legitima vocatione, in ministeria Ecclesiae se intrudere.

Hanc Collegiorum Academicorum disciplinam si quis attenderit, atque una expendat, quanto felicius & doctius doctrina Theologica in publica Universitate, quam particularibus Episcoporum Seminariis tradi soleat, non mirabitur, si doctiores, aptioresque operarii, & Pastores e Collegiis Academicis, quam e privatis Seminariis prodire soleant.

XXVI. Quare etiam ipsi Episcopi majoris capacitatis, & spei adolescentes ad Universitates potius mittere consueverunt, quam in suis Seminariis retinere.

Synodus Namurcensis anno 1604. *tit.* 3. *cap.* 5. ait: *In dicto autem Seminario remanebunt, donec studia bonarum litterarum absolverint; postea ad* Universitatem *studii generalis sumptibus ejusdem Seminarii mittentur illi, de quibus* spes *sit, quod in Philosophiae, & sacrae Theologiae studiis* insignem *fructum facient, quo Ecclesiae Dei* utiliores *esse possint.*

Similiter Ernestus Episcopus & Princeps Leodiensis anno 1603. erigens Seminarium seu Collegium in hac Academia, vulgo dictum *Leodiense*, in ipsa Statutorum praefatione narrat, *necessarium esse, propter vicinorum, ac passim gliscentium haereticorum vafras subtilesque Religionis Catholicae depravationes; tum propter diversarum Parochialium Ecclesiarum in oppidis praesertim, ac famosioribus Dioecesis suae locis amplitudinem, praeter* Seminarium *in civitate Leodiensi erectum; aliud etiam in vicina Lovaniensi Academia instituere; in quo, qui* majoris expectationis *fuerint, diligentius in studio Theologico instituerentur, & hujus suae institutionis, graduum Scholasticorum susceptione, publicum testimonium consequerentur.* Fasti Academici pag. 220.

XXVII. Sed ut Episcopi hac in missione prudenter procedant, primum inquirant necesse est, quae sit Collegiorum, ad quae suos mittere cogitant, disciplina; quis Praeses, qui Directores. Notum quippe est, non esse omnium Collegiorum eamdem disciplinam: hancque unice pene a Praesidum minore, vel majore vigilantia & capacitate, morumque probitate dependere.

CAPUT V.

De Scholis Puerorum.

1 *Olim frequentes fuere puerorum Scholae.*
2 *Synodi Belgicae earum instaurationem urserunt.*
3 *Volunt impendi auxilium Magistratuum, & provideri, ut gratis doceatur.*
4 *Propter pauperum pueros institutae Scholae* Dominicales.
5 *Omnes Clerici in Parochia degentes ad juvandum Parochum invitandi.*
6 *Scholae Dominicales ad quid praecipue institutae?*
7 *Etiam in his Scholis rudimenta litterarum tradenda.*
8 *Principum Edicta super institutione harum Scholarum.*
9 *Optandum, ut diebus Dominicis, & Festis pauperes docerentur legere, & scribere.*
10 *Cura habenda de Magistris Scholarum.*
11 *Debent hi emittere professionem fidei; & coram quo?*
12 *Non assumendi nisi probatae vitae.*
13 *Magistri non assumendi nisi cum approbatione* Scholastici.
14 *Quis habeat jus admittendi, aut approbandi Magistros in locis, ubi deest Scholasticus?*
15 *Quae attendenda circa jus assumendi Magistros?*
16 *Primaria cura Scholarum Scholasticis incumbit; easque visitare saepius debent.*
17 *Quis esse debeat hujus visitationis scopus?*
18 *Quomodo Magistri se circa pueros habere debeant?*
19 *Scholastici specialiter invigilare debent, ne pueri a Magistris aut Consodalibus corrumpantur; & masculi a puellis separentur.*
20 *Cura Scholastici circa Scholas Parochi curam non tollit.*

I. TAM Ecclesiastico, quam politico Magistratui jam pridem curae fuit, Scholas erigere, in quibus a tenera aetate pueri elementa litterarum & Religionis docerentur.

In Decretalibus Greg. IX. *cap.* 3. *tit. De vita, & honestate Clericorum*, refertur sub nomine Concilii Nannetensis: *Ut quisque Presbyter, qui plebem regit, Clericum habeat, qui secum cantet epistolam, & lectionem legat, & qui* Scholas *possit tenere, & monere suos Parochianos, ut* filios *suos ad fidem discendam mittant ad Ecclesiam, quos ipse cum omni castitate erudiat.*

Sub idem fere tempus ad suos Parochos scribit Theodulphus Episcopus Aurelianensis: *Presbyteri per villas & vicos Scholas habeant, & si quilibet fidelium suos* parvulos *ad discendas litteras eis commendare vult, eos suscipere, & docere non renuant, sed cum summa charitate eos doceant.*

II. Cum his postremis temporibus ex neglectu harum Scholarum crassa in populo ignorantia, & morum corruptela ex neglecta tenerae juventutis educatione deprehenderetur, curae fuit Episcopis, & Magistratibus etiam Civilibus, ut ubique per civitates & pagos *Scholae* instituerentur ad instructionem, & efformationem puerorum.

Synodus P. I. Cameracensis *titul. De Scholis, cap.* 1. ait: „ Cum non minore cura parentes proles suas instituere, quam „ nutrire, ac fovere debeant; aequum est Ecclesiam liberos, quos „ Christo per lavacrum regenerationis peperit, omni disciplina, „ ac salutaribus praeceptis erudire. Docet enim Scripta *Ecclesiastici cap.* 7. *vers.* 25 *Filii tibi sunt? illos erudi*: neque enim justa „ crementa juventus ad capessendam virtutem suscipere facile potest, „ nisi a pueritia iis doctrinis imbuatur, quibus robur capere ad „ pietatem, & religionem colendam possit. Quod quia ple-

„ risque locis partim parentum incuria, partim Pastorum negligentia contemptum est, excusso timore divino, multorum „ temeritas, audacia, & peccandi licentia crevit. Quare, ut „ huic malo semel occurratur, statuit sancta Synodus: Id cu- „ rent Episcopi, ut quamprimum Scholæ in urbibus, oppidis, „ & pagis Diœcesium suarum, si collapsæ fuerint, restituantur: „ si conservatæ, colantur, & augeantur.

Similiter Synodus P. I. Mechliniensis, *tit. De Scholis*, *cap.* 2. decrevit, “ ut curent Episcopi, ut quamprimum in oppidis & „ pagis suarum Diœcesium Parochiales Scholæ, si collapsæ sint, „ restituantur; si conservatæ, colantur, & augeantur; sed præ- „ ter Parochiales, non admittantur multæ.

III. Rursus Synodus P. I. Mechliniensis camdem erectionem, & instaurationem urget; vultque, ut ubicumque Scholæ adhuc requiruntur, *agant Archipresbyteri cum Magistratibus, & Præfectis locorum, ut eæ mox erigantur, simulque rationem ineant, ipsis Ludimagistris, de annuis stipendiis providendi*. Titul. 20. cap. 1.

Idipsum omnes Synodi uno consensu desiderant, & vehementer urgentur: optatque Synodus Namurcensis anno 1604. *tit.* 2. *cap.* 1. hujusmodi stipendium Ludimagistro assignari, “ quo me- „ diante, si fieri potest, doceantur *gratis*; sic enim fiet ut a „ parentibus pueri lubentius ad Scholas mittantur.

IV. Quia autem *multos inopia prohibet, ne filios in Scholis litterariis enutriant, quorum tamen salutis habenda est ratio, cum sint & ipsi in Christi corpore & familia*: ait Synodus P. I Cameracensis *cap* 2. hæc subjiciens. *Quamobrem diebus festis, & maxime Dominicis, expleto Vespertino Officio, jubet sancta Synodus Ludimagistros docere eadem rudimenta fidei & catechismi pro captu, & ingenio juventutis, quæ litteras non didicit. Nec non subinde per vices interrogare, ut sciatur an proficiat, atque huic negotio tam in pagis, quam oppidis Pastores incumbant, aut Sacellani, aut Clerici, seu matricularii. Parentes si suos mittere negligant, moneantur; moniti, nisi pareant, Magistratui deferantur. Pastores vero, aut Ludimagistri, si id contempserint, ab Episcopo corrigantur: &, quantum fieri possint, in Scholis puerilibus puellæ separentur a pueris*.

Similium Scholarum necessitatem, earumque institutionem passim urgent & præscribunt Synodi Belgicæ; additque Synodus P. II. Cameracensis *capit.* 4. “ ut in his locis, ubi dictæ Scholæ „ commode institui non poterunt, Parochus ipse a prandio com- „ modiore ante vel post Vesperas hora, pueros campanæ pul- „ su convocatos, ex parvo Catechismo, qui ad hoc pro tota „ Provincia imprimetur, prima fidei rudimenta doceat, eum- „ que memoriter ab iis recitari faciat.

V. Desiderans autem Synodus hoc adeo pium ac necessarium instructionis exercitium non intermitti, addit *cap.* 6. “*Ut autem ipsi etiam Parocho succuratur, omnibus Sacerdotibus, & Clericis, qui intra fines Parochiæ degunt, præcipit hæc sancta Synodus, ut eum in hoc sancto munere, pro sua quisque virili, adjuvent*.

VI. Hæ Scholæ *Dominicales*, quarum frequens occurrit mentio in Synodis nostris, respondere fere videntur catechizationi puerorum, quæ diebus Festis, & Dominicis in Parochiis recte institutis, per Parochos, eorumve Vice-Pastores fieri solet, de qua late actum est supra *part.* 1. *tit.* 3. *cap.* 4.

Etsi hæ Scholæ (ait Synodus P. I, Mechliniensis *cap.* 2.) „ non proprie instituantur ad litteras, aut artem scribendi at- „ que legendi, poterit nihilominus juventus in his doceri, post- „ quam in prædictis utcumque instituta fuerit.

VII Synodus P. II. Mechliniensis *cap.* 5. præcipit, in Scholas Dominicales frequentantes, non tantum doceantur legere & scribere, verum etiam & quidem *præcipue*, instituantur in rudimentis fidei.

Hoc Decreto sat ostenditur, quod tempore hujus Synodi, id est, sub initium decimi septimi sæculi, in his Scholis pueri præcipuæ docerentur legere & scribere, neglecta instructione in rudimentis fidei: quod Synodus reprobat; nequaquam tamen vetat, in utrisque pueros instrui: licet posterius merito tanquam *præcipuum* majorisque momenti priori præferat.

VIII. Principes nostri in Edicto ad hanc Synodum *art.* 19. injungunt omnibus suis Officialibus, Magistratibus, & Vasallis, ut in erigendis Scholis *Dominicalibus* assignant Episcopis, eorumve Deputatis; tum etiam in conquirendis pecuniis necessariis ad dictam erectionem, ac insuper pro annuo stipendio Magistrorum, & Magistrarum.

Hic rursus non obscure innuitur, in his Scholis non tantum fidei rudimenta, sed & litterarum tradenda esse per Magistros, & Magistras.

IX. Quapropter licet præcipuo scopo harum Scholarum satisfieri videatur per Pastorum pomeridianas puerorum catechizationes, in Parochiis bene institutis fieri solitas diebus Festis, & Dominicis; nihilominus fatendum est, admodum laudabile esse, & harum Scholarum instituto conforme, si pauperes etiam legere doceantur: cum indubitatum sit, quod magno subsidio esse possit ipsis pauperibus piorum librorum lectio, ut circa Religionis mysteria rite instruantur, & in pietate foveantur.

X Ut vero optatus fructus Scholarum, seu quotidianarum, seu Dominicalium habeatur, prima cura habenda circa Magistros; & Magistras; a quorum pietate & capacitate præcipue dependet bona juventutis institutio, & instructio.

XI. In primis jubentur Magistri, & Magistræ in sua admissione emittere professionem fidei Catholicæ juxta formam in Synodis expressam: idque iis in locis, ubi est Scholasticus, in manibus *Scholastici*; alibi vero in manibus Decani Ruralis, uti statuit Philippus II. in Edicto ad Synodum Cameracensem *art.* 4.

Idipsum expressit Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 5. *cap.* 3. At Edictum Principum nostrorum ad hanc Synodum *artic.* 1. jungit Archi-Presbytero primarium loci Officialem Regium, ut & hic in receptione Professionis fidei interveniens auctoritatem habere videatur. Interim in similibus locorum consuetudines præcipue attendendæ sunt: quemadmodum de juramento Æditorum Ecclesiarum, & Magistrorum mensæ pauperum, monuimus supra *part.* 1. *art.* 2.

XII. Quantum autem ex assumptione Magistrorum dependeat, non ignorantes Patres Synodi Cameracensis anni 1550. *in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione divini judicii districte præcipiunt, & inhibent omnibus, & singulis Prælatis, & Capitulis, ac aliis, qui in Diœcesi Cameracensi Magistros, & Rectores Scholarum recipiunt seu assumunt, ne quemquam in Magistrum recipiant, seu assumant, nisi de cujus vita, integritate, scientia, moribus, ac conversatione, plenam habeant notitiam, & qui perversorum dogmatum fermento minime fuerit conspersus*.

Consentiunt & reliquæ Synodi præcipientes, ut non aliis in Præceptores assumantur, quam qui probatæ sunt fidei, vitæ, & doctrinæ. Edictum Principum nostrorum ad Synodum Mechliniensem *art.* 1. nulli concedendam licentiam docendi juventutem decernit, nisi de cujus bona vita, religione, sufficientia, & doctrina omnimoda satisfactio habetur.

XIII. Ut autem in Magistrorum admissione securius procedatur, decretum est tum Synodorum, tum Principum Edictis, ut nullus ad docendum pueros, sive in Scholis quotidianis, sive Dominicalibus, admittatur iis locis, ubi est *Scholasticus*, nisi prævia ejus approbatione. Ita habet Edictum Caroli V. datum Bruxellis die 29. Aprilis anno 1550. & habetur in primo volumine Edictorum Flandriæ *lib.* 1. *Rubrica* 7.

Et in citato Edicto Principum ad Synodum Mechliniensem *art.* 1. dicitur, nemini licitum esse Scholas tenere ad instruendum pueros, sive masculos, sive puellas, nisi prævia licentia Scholastici, si ibidem aliquis sit.

Hoc Jus Scholastici, non tantum quoad Scholas ordinarias, & Parochiales; sed & *charitatis*, id est, in quibus pauperes *gratis* docentur, non semel in judicio contradictorio firmatum est, ac notanter in Parlamento Parisiensi 23. Jan. 1680. per Scholastico Ambianensi contra ejusdem civitatis Parochos; uti refertur in compilatione quadam Arrestorum, cui titulus *Journal des Audiences*, *tom.* 4. *lib.* 3. *cap.* 4.

XIV. Ubi vero Scholasticus deest, juxta citatum Caroli V, Edictum, nullus ad instructionem puerorum admitti potest, nisi prævia admissione, & approbatione primarii Officialis locis, & Parochi Ecclesiæ Parochialis, infra cujus fines retinere intendit. Edictum vero Principum ad Synodum Mechliniensem *a.* 1, requirit licentiam Archi-Presbyteri, seu Decani Ruralis & primarii Officialis.

Synodus Antuerpiensis sub Miræo, *tit.* 9. *cap.* 2. cum præcepisset in pagis institui Scholas, subjungit: „ Ludimagister con- „ stituatur a *Pastore*, *Magistratu*, & *Primariis* Parochiæ Inco- „ lis (qui curabunt de necessario stipendio ei provideri) cum „ consensu Decani Ruralis.

XV. Cæterum circa jus assumendi, aut præsentandi Magistros Scholarum, lex fundationis, & consuetudo loci plurimum attendenda sunt; quemadmodum de nominatione, vel electione Æditorum, & Magistrorum mensæ pauperum alibi notatum est.

XVI. Certum nihilominus est, Scholastico tamquam Scholarum Magistro generali curam, & superintendentiam Scholarum civitatis, & sibi subjectarum primario incumbere.

Hinc passim Synodi præcipiunt, ut Scholæ sæpe visitentur a *Scholasticis* Cathedralium, & Collegiatarum Ecclesiarum; ita Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 2. *cap.* 2. Synodus P. II. Mechlin. *tit.* 20. *c.* 3. vult, ut, Scholæ Scholasticis Capitulorum subjectæ, ab iisdem Scholasticis, cæteræ omnes ab Archi-Presbyteris, vel „ aliis ab Ordinario deputatis, singulis saltem *semestribus serio* „ visitentur.

XVII. Scopus hujus visitationis esse debet, ut sciatur, an juventus rite instituatur; quis sit puerorum in litteraria scientia, & scriptionis peritia profectus; an Magistri, Magistræve instruendæ, erudiendæque juventuti sedulo se impendant; modum convenientem, prudentiamque in regenda juventute teneant; quos libros pueris prælegant, aut legendos tradant, aut legere permittant; an nulli prælegantur, qui turpe, aut obscœnam quid contineant, aut bonis moribus, vel fidei Catholicæ adversum; curentque ut libri legantur, qui pueris pietatem, & morum honestatem instillent: qua de re frequentes sunt Synodorum monitiones.

XVIII. Ulterius monet citata Synodus Antuerpiensis *cap.* 3. *Habeant autem rationem Ludimagistri, ut tenera ætas in pietate, & morum modestia instituatur, ideoque ad catechizationem discipulos suos deducant, eosque ibi existentes in disciplina contineant, & ipsimet præceptores pro captu discipulorum suorum diebus Sabbati post meridiem fidei nostræ rudimenta explicent. Diebus Dominicis, & Festis ad Missam parochialem, atque ut minimum quater in anno simul ad Confessionem Sacramentalem deducant; ipsique Magistri bono vitæ suæ exemplo discipulos ad virtutem provocent, & ab omni tabernarum frequentatione, aliisque levitatibus abstineat. Ubi autem consuetudo Laudes Beatæ Mariæ quotidie, vel saltem Sabbato decantandi a Scholaribus intermissa est, quamprimum restituatur*.

XIX. Et quidem prima Scholastici, aliorumque Scholis superintendentium, ac visitantium sollicitudo, & studium esse debet, ne tenera ætas in Scholis vel ab ipsis Magistris, vel sociis corrumpatur; sed in Baptismali innocentia, quantum fieri potest, conservetur.

Hunc quoque in finem optant Synodi nostræ, ut tam in Dominicalibus, quam in aliis quibuscumque Scholis masculi a viris, „ & puel-

„ & puellæ a mulieribus tantum instruantur: ubicumque tamen „ id obtineri non poterit, saltem locis, & interstitiis masculi „ a puellis separentur ". Ita Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 20. *cap.* 3. Similiter Synodus Cameracensis anno 1604. *tit.* 2. *cap.* 2. ait, " Eadem Scholas in oppidis præsertim, & aliis lo- „ cis celebrioribus simul non frequentent pueri, & puellæ; sed „ viri masculis, fœminæ puellis, quantum fieri potest, instru- „ endis præsint.

Cumque Scholasticus Ambianensis visitando Scholas deprehendisset nonnullos Ludimagistros ad suas Scholas admittere puellas, & Ludimagistras admittere masculos, querela delata ad Parlamentum Parisiense, declaratum fuit 5. Jan. 1677. vetitum esse viris admittere puellas; & fœminis admittere masculos; idque antea non semel judicatum fuerat; uti refertur ad calcem citati capitis libri, cui titulus *Journal des Audiences*.

XX. Quamvis Scholarum visitatio præcipue ruralium, & quæ Capitulorum Scholasticis non subsunt, Decano Rurali in Synodis sit commendata, nequaquam Parochis earum cura ademta est; quæ ipsis jure quasi naturali incumbit.

Quin citata Synodus Antuerpiensis *cap.* 1. vult, ut Scholæ in pagis sint in loco aliquo juxta Templum; rationem subjiciens: „ Ut tam Præceptores, quam discipuli frequentissime a Pastori- „ bus, aliisque visitari, observari, & in Religionis nostræ ini- „ tiis commodius exerceri possint.

Synodus P. I. Cameracensis *tit. De Scholis capit.* 5. „ In „ omnibus Parochiis, qui doceant primam juventutem, ma- „ xime in his, quæ numerosiam plebem habent: Pastorque „ singulis mensibus diligenter inquirat quantum proficiat pue- „ ritia; idque maxime provideat, ut a teneris imbuatur „ timore, & amore Domini, ne corrumpatur ulla licen- „ tia, aut doctrina; quæ nec Religioni, nec bonis moribus „ respondeat.

T I T U L U S   D U O D E C I M U S.

De Sponsalibus, & Matrimonio.

CAPUT PRIMUM.

Quomodo Sponsalia contrahenda, & quod circa illa Parochorum officium?

1 *Sponsalia proprie significans Sponsalia* de futuro.
2 *Horum Definitio.*
3 *Olim Matrimonio præmitti solita; & merito hodie præmittuntur.*
4 *Sponsalia publice coram Parocho contrahenda.*
5 *Potius coram Parocho Sponsæ, quam Sponsi; & quare?*
6 *Quo loco Sponsalia contrahenda, & qualiter desponsandi debeant esse dispositi?*
7 *De Testium, & Consanguineorum præsentia in celebratione Sponsalium requisita.*
8 *Quæ per Parochum a desponsandis inquirenda?*
9 *Formula contrahendorum Sponsalium.*
10 *Consuetudo contrahendi publice coram Parocho Sponsalia non videtur universalis.*
11 *Consuetudo hæc laudabilis, & merito conservanda.*
12 *Sponsalia clandestina licet illicita, sunt tamen valida.*
13 *Sponsalia impuberum de jure valida sunt.*
14 *A Parochis hic non admittenda.*
15 *Desponsati intra breve tempus debent ad Matrimonium procedere; & quare?*
16 *Monendi Desponsi, ne simul habitent; aut familiarius simul conversentur.*

I. SPONSALIORUM sive Sponsalium nomen, tametsi diversimode præsertim apud Jurisconsultos sumatur; atque subinde Sponsalia *de præsenti*, etiam veniant nomine Sponsalium, & ante consummationem Matrimonii, vir & uxor dicantur *Sponsus*, & *Sponsa*, nihilominus magis proprie frequentius in Legibus, & Canonibus accipitur pro Sponsalibus *de futuro*; neque hodie alia est Sponsalium significatio. Sponsalia enim de præsenti sunt ipsum Matrimonium ratum non consummatum; nec hodie nomen Sponsalium significari solet, nisi expresse addatur, *de præsenti*; censeturque quasi particula *alienans*, quasi nomen *Sponsalium*, ad alienam significationem transferens.

II. Sponsalia proprie dicta, sive de *futuro* dicuntur in *Canone* 3. *caus.* 30 *q.* 5 *Futurarum nuptiarum promissio* & in *l. ff. De Sponsalibus*: *Mentio & repromissio nuptiarum futurarum*; quæ quidem definitio ostendit, tanto Sponsalia differre a nuptiis, quanto spes distat a re ipsa ut notat Cujacius in recitationibus ad titulum Codicis *De Sponsalibus*.

V. Olim apud Romanos fere semper Sponsalia nuptias præcedebant, uti testatur Jurisconsultus in *l.* 2. *ff. De Sponsalibus*; *Sponsalia (ait) dicta sunt a spondendo: Nam moris fuit Veteribus stipulari, & spondere sibi uxores futuras.*

Nec tantum apud Romanos Gentiles, sed & Christianos, & Catholicos hæc fuit olim consuetudo, ut nuptiis Sponsalia præmitterentur; quare in libris Juris Canonici Sponsalia Matrimonio præmitti ubique videmus; ac si supponeretur; hæc tamquam præambula ipsum Matrimonium præcedere debere.

Unde & ipsum Pastorale Mechliniense, ubi de Sacramento Matrimonii Parochos instruere intendit, antea de Sponsalibus agere voluit, monetque: „ Matrimonii Sacramentum, justas ob „ causas ex *Ecclesiæ consuetudine*, præcedere debent Sponsalia.

IV. Sponsalia hæc tamquam præambula, ac quasi initialia Matrimonii, juxta mentem Ecclesiæ etiam publice, non clandestine coram Sacerdote ineunda sunt.

Et quidem juxta Manuale Cameracense, „ Sponsalia a nemi- „ ne, præterquam a *Parocho* alterutrius Desponsandorum, vel „ ejus Vicario, seu alio de ipsius vel Ordinarii *licentia*, sunt „ celebranda (a).

Idipsum passim omnia Ritualia insinuant; Parochum ubique legitimum ac ordinarium Sponsalium Ministrorum, coram quo Sponsalia ineunda sint, supponentia.

V. Notat insuper Rituale Mechliniense, quod dum Desponsandi sunt diversarum Parochiarum coram Pastore Sponsæ Sponsalia iniri consuevisse. Merito, tum ob honestatem quamdam; honestius siquidem est, ut Sponsus videtur Sponsam in sua Parochia quærere, quam e contra; tum ad vitandas æmulationes inter Parochos. Quapropter sive in Sponsalibus, sive in Matrimonio hæc consuetudo mutari non debet: Neque tamen Parochus Sponsæ nimis esse difficilis debet ad alium ob rationes permittendum.

VI. Synodus P. I. Cameracensis *titulo De Matrimonio*, *cap.* 6. vult, ut *Sponsalia loco ac tempore fiant commodo: id est, non in œnopoliis, aut tabernis potatoriis; sed in loco sacro: non post dissolutas compotationes, cureturque, ut & Sponsus, & Sponsa sobrii, non ebrii, neque alias mente capti Sponsalia ineant.*

Illius Ecclesiæ Manuale magis specifice locum Sponsalium de- „ signans, ait; „ Non aliter quam publice, aut alibi quam in „ Ecclesia, vel sacra Cappella, vel Cœmeterio fiant ". Addit Mechliniense: *Aut alio loco publico seu honesto loco; minime vero in cauponis:*

Deinde monet Parochum: *Videat num desponsandi sobrii sint, ac animo bene deliberato.* Nequaquam igitur recentes a potitatione, & nugis procatoriis ad Sponsalia admittendi.

VII. Requirunt insuper Ritualia, ut adsint ad minus duo testes; immo vult Mechliniense, *videat Sacerdos, an adsint utriusque partis parentes, aut alii eorum nomine, sine quibus temere procedere non debet.*

VIII. Inquirat præterea, an contracturi Catholici sint, scientes nostræ fidei rudimenta, & an confirmati sint, an sciant interesse aliquod impedimentum Canonicum.

Quia Sponsalia ob connexionem cum Matrimonio res quasi Sacra censetur, & ad Sacramentum proxime disponens, ac quodammodo ipsius Sacramenti inchoativa ab Ecclesia reputantur; volunt Ritualia; ut Sacerdos illa celebraturus, stola seu ornamento Officii sit indutus, uti loquitur Rituale Mechliniense.

Addit deinde idem Rituale, ut ubi de omnibus jam dictis certior factus est, futurum Sponsum interroget; *Venisti huc tua libera voluntate, a nullo coactus, nec ulli alii alligatus, ut promittas te ducturum in legitimam uxorem N. quam hic manu tenes!* Sub eadem verborum formula dein Sponsam interrogare debet.

Hoc merito notandum, ut hæ aliæve interrogationes non instituantur aut proponantur, modo plane perfunctorio, & tamquam cæremoniales quædam formulæ, ad quas vix attendi solet: sed ita, ut desponsandi ad omnia attenti reddantur, jubeanturque serio singula expendere; præsertim si Parocho suspicio aliqua non infundata sit, quod aliqua subsint, quæ ipsa Sponsalia, aut futurum Matrimonium impedire, aut etiam invalidum reddere possent.

IX. Ad interrogata affirmative respondentes desponsandi, fidem sibi mutuo faciunt hac formula idiomate vulgari expressa: *Ego in præsentia astantium promitto me daturum fidem meam tibi N. quam hic manu teneo, & te ducturum in legitimam uxorem meam, si non obstiterit aliquod Canonicum impedimentum*.

Simili promissione a Sponsa facta, subjungit Sacerdos: *Et ego tamquam Minister Ecclesiæ Dei ejus nomine, hanc vestram mutuam promissionem accepto, & approbo.*

X. Hæc sunt publica ac legitima Sponsalia, quæ Matrimonio ob justas causas ex consuetudine Ecclesiæ præmitti debere censet Rituale Mechliniense; de quibus tamen nihil Rituale Romanum; ut sat verisimile sit, consuetudinem præmittendi Sponsalia cum his cæremoniis non esse universalem.

XI. Interim *justæ causæ* istius consuetudinis esse possunt hæ, & similes. Ut conjugandi tempore aliquo antequam sint Matrimonium contracturi, nomen suum dent Ecclesiæ seu ejus Ministris; quo interea de eorum qualitatibus, atque de his, quæ in contractu Matrimoniali requiruntur inquiri possit: uti olim pro Baptismo nomen suum dabant Catechumeni; pro absolutione obtinenda pœnitentes; & pro Ordinibus adhuc hodie vult Ecclesia, ut antea nomen suum dent Candidati. Deinde ut de eorum consensu constet, antequam procedatur ad proclamationes. Denique ut obvietur Sponsalibus seu promissionibus clandestinis, unde plurima oriuntur incommoda; quæque propterea multum dissuaderi debent utriusque sexus juventuti.

XII. Porro quamvis Ritualia Sponsalia publice celebrari exoptent, atque clandestina improbent, nequaquam tamen ea invalida,

(a) Sunt plurimæ Diœceses, in quibus non viget mos ineundi sponsalia coram Parocho in facie Ecclesiæ, v. gr. in Italia, in Occitania, &c. Quapropter in Rituali Romano nulla fit mentio de sponsalibus in facie Ecclesiæ ineundis: unusquisque itaque suæ Diœceseos sequatur.

valida, aut non obligatoria existimant. Immo Manuale Cameracense postquam dixit Sponsalia a nemine præterquam a Parocho alterutrius Desponsandorum vel ejus Vicario, seu alio de ipsius, vel Ordinarii licentia esse celebranda, immediate subjicit: *Et si aliter facta irrita non sunt.*

Cumque nonnulli crederent ex Sponsalibus clandestinis nullam oriri obligationem; sed ea ex Decreto Concilii Tridentini esse irrita, nullamque obligationem inducere, Synodus Diœcesana Mechliniensis huic errori occurrere volens Decretum seu declarationem edidit his verbis: „ Cum Sponsalia de futuro a sacro „ Concilio sint relicta intacta, atque ita relicta in terminis & „ dispositione Juris communis, præterquam quod per copulam „ carnalem non transeant in Matrimonium, certum est, ea esse „ valida, & servari debere, etiamsi coram Parocho, & Testi- „ bus contracta non fuerint.

Ut ergo *de validitate*, & obligatione Sponsalium statuatur, inspiciendum est etiam hodie jus commune.

Hoc jure autem Sponsalia contractibus, qui solo consensu ineuntur, annumeranda sunt, utpote quæ ad actus *validitatem* solum consensum externe sufficienter expressum requirunt. Unde juxta jus commune Sponsalia nihil aliud sunt, quam futurarum nuptiarum promissio.

Sicuti autem in contractibus civilibus *solo consensu* constantibus requiritur, ut de consensu illo externe sufficienter constet: ipsorumque validitas ab illo unice dependet, neque attenditur consensus *mere* internus nullo signo exteriore expressus: ita quoque circa Sponsalium validitatem unice attendi debet consensus externe manifestatus, insuper habito consensu *mere* interno soli Deo cognito, quique hominibus innotescere nequit: ac per consequens non permittit humana societas, ut ab illo dependeant contractus, qui inter homines ineuntur.

XIII. Si jus commune spectemus, impuberum Sponsalia valida sunt, toto titulo Decretalium *De Desponsatione impuberum*; atque ad eorum validitatem sufficit ætas septem annorum; immo & minor, si malitia suppleat ætatem; id est, si usus rationis ætatem illam præveniat, ut multis probat Thomas Sanchez loco citato, *Disp.* 16.

XIV. Verum hodie Sponsalia saltem publica, quæ coram Parocho situ præscripto contrahuntur inter impuberes sine Superiorum auctoritate, non sunt admittenda, atque ætatem in Desponsandis, quæ proxime ad Matrimonium sufficit, sat aperte requirunt Ritualia, & Synodi.

XV. Manuale enim Cameracense expresse vult moneri Desponsatos, ut infra *quadraginta* dies ad Matrimonium promissum procedant, alioquin deferendi ad Officialem, nempe postquam adhuc moniti fuerint.

Similiter Synodus Audomarensis *tit.* 10. *cap.* 4. „ Præcipiant „ Parochi eis, quos ad Sponsalia contrahenda admittunt, ut in- „ tra *quadraginta* dies proximos (nisi Canonicum impedimen- „ tum obveniat) Matrimonium ipsum contrahant, nec diutius „ illius solemnizationem differant, absque nostra, aut Curiæ „ nostræ licentia.

Synodus Diœcesana Mechliniensis *tit.* 9. *cap.* 5. præcipit, ut „ Parochi Sponsalia coram se contrahentes admoneant; ut ad „ periculum incontinentiæ, aliaque inconvenientia evitanda, „ intra *sex septimanas* post factas proclamationes, si Canonicum „ impedimentum denuntiatum non fuerit, ad Matrimonii solem- „ nizationem procedant". Idem habet Synodus Buscoducensis „ sub Maſio *tit.* 10. *cap.* 6. insuper addens: " Et si præscripto tempore non processerint, eos Curiæ nostræ insinuent (*a*).

Hæc manifeste indicant, supponi Desponsandos in ea esse ætate, ut infra tempus illud ad Matrimonium procedere possint: quamvis Sponsalia ab impuberibus inita non irritent, aut absolute reprobent; quare nec ea, quæ de jure communi circa desponsationem impuberum decreta sunt, hodie abrogata sunt; sed quia hujusmodi Sponsalium usus rarior est, sufficiet, casu aliquo occurrente, consulere Commentatores Decretalium titulo *De Desponsatione impuberum*.

XVI. Monendos insuper volunt Desponsos conformiter ad Synodum Tridentinam *Sess.* 24. *cap. De Reformatione Matrimonii, ne ante contractum Matrimonium sub eodem tecto simul habitent, aut carnale commercium mutuo habeant*: uti loquitur Rituale Mechliniense: vel ut disertius Manuale Cameracense: *Honeste se gerant, nec in eadem domo cohabitent; aut simul maneant*: vel quemadmodum ait Synodus Audomarensis *tit.* 10. *cap.* 4. *Ne ita cum altera alter versetur, ut fornicationis periculum aut suspicio esse possint.*

Merito sane inhibentur Desponsis ea, quæ aliis vetita non sunt: eo quod hæc jam tanto ipsis periculosiora sint, quo magis crescit affectus & spes propediem Matrimonio potiendi, & securitas a dedecore, quod nondum desponsati timent.

Itaque serio a Parochis dehortandi sunt Desponsi ab omni eo quod ipsis hactenus non licuit, nec proinde adhuc licet. Nec tantum timor inferni, amorque puritatis ipsis inculcandus; sed etiam infamiæ metus, nec non periculum infausti Matrimonii, quod sæpe accidit ob impuritates istas præcedentes. Cæterum notum est, has etiam in Belgio, præsertim inter homines tenuiores, esse non parum frequentes, quapropter seriam admodum oportet esse hanc monitionem.

CAPUT II.

De Vinculo Sponsalium, eorumque Dissolutione.

1 *Sponsalia solo consensu contracta pariunt obligationem ad contrahendum Matrimonium.*
2 *An Desponsi* absolute *sint cogendi ad contrahendum Matrimonium?*
3 *An per censuram cogi debeant?*
4 *Aliquando ob scandala, aliaque incommoda desistendum a coactione.*
5 *Quomodo de his judici constare debeat?*
6 *Judex in his prudenter procedere debet.*
7 *In Gallia Judex Ecclesiasticus cogere non potest per censuras vel condemnare ad* dotandum.
8 *Nequidem incidenter de dote aut alimentatione cognoscere potest.*
9 *Officialis Episcopi non potest condemnare alternative* Duc vel dota.
10 *Quid circa hæc in Belgio obtineat?*
11 *Sponsalia solo consensu inita, mutuo consensu dissolvuntur.*
12 *Fallit regula in Sponsalibus impuberum, & quare?*
13 *Sponsalia sæpius etiam sine mutuo consensu dissolvuntur.*
14 *Ad dissolvendum Sponsalia non sufficit superveniens causa, quæ retraxisset a Sponsalibus contrahendis.*
15 *Quid præcipue attendendum ut sciatur, an ob supervenientem aut detectam circumstantiam dissoluta sint Sponsalia?*
16 *Nonnulla sunt quæ impedivissent contrahi Sponsalia, & non dissolvunt contracta.*
17 *Attendenda conditio personarum.*
18 *Attendendus modus initorum sponsalium.*
19 *Sponsalia subinde dissolvuntur duntaxat ex parte unius.*
20 *Interdum tantum effectus ad tempus suspenditur.*
21 *Per absentiam unius dissolvuntur subinde.*
22 *Quid circa dissolutionem Sponsalium hodie in Belgio requiratur.*

I. SICUTI ea est omnium contractuum, qui solo consensu perficiuntur, natura & conditio, ut mox a præstito consensu obligationem pariant, ipsosque contrahentes ad contractuum adimpletionem adstringant; ita quoque Sponsalia mox ut vel solo consensu, sive verbis, sive nutibus, sive signis externis sufficienter exterius expresso, contracta sunt, obligationem pariunt, ipsosque contrahentes obligant, ut tempore debito, quod promissum est, impleant, idest, nuptias promissas contrahant.

Unde in *cap.* 2. *tit. De Sponsalibus*, scribit Pontifex: „ Præ- „ terea hi, qui de Matrimonio contrahendo *pure*, & sine omni „ conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & omnibus modis inducendi, ut fidem præstitam observent.

II. Post hæc tamen subjungit Pontifex: *Si autem se ad invicem admittere noluerint; ne forte deterius inde contingat, ut talem scilicet ducat, quam odio habet; videtur, quod ad instar eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & postea tandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari.*

Ex hoc textu nonnulli credunt, vi promissionum Matrimonialium seu Sponsalium obligari quidem promittentem etiam *ex justitia* ad contrahendum Matrimonium, & promissionem adimplendam, sed tamen *absolute* renitentem per censuras non esse cogendum, ne invitus ad Matrimonium cogatur. Quod clarius indicare videtur Pontifex in *cap.* 17. *tit. eod.* Interrogatus enim, „ qua censura mulier compelli debeat, quæ jurisjurandi religio- „ ne neglecta nubere renuit, cui se nupturam interposito jura- „ mento firmavit; " respondit: „ Quod cum libera debeant es- „ se Matrimonia, *monenda* est potius, quam *cogenda*, cum co- „ actiones difficiles soleant exitus frequenter habere.

III. Verum quidem est, Pontificem in *cap.* 10. *tit. eod.* respondisse, quod si is, qui jurejurando aliquam in uxorem ducere promisit, *monitis* Episcopi non acquieverit, *Ecclesiastica censura* eum compellat, ut ipsam in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet; sed tamen addit hanc parenthesim: *Nisi rationabilis causa obstiterit.*

Ad hanc parenthesim reflectens Cujacius in expositione hujus Decretalis, ait: „ Exempli gratia, rationabilis causa est, si illo coacto ad peragendas nuptias prospiciatur periculum aliquod „ grande discordiæ & odii acerbioris.

Itaque aliud non videtur hic velle Pontifex, quam judicem omni modo anniti debere, ut promissionem suam, præsertim juramento firmatam, partes adimpleant: idque etiam per censuram; nisi perspiciat, quod hæc coactio difficiles exitus sit habitura; ut propterea merito ab illa *absoluta* coactione abstineatur, & contraveniens suæ promissioni in *patientia toleretur*; uti loquitur Pontifex in *cap.* 2. *tit. eod.*

IV. Hanc interpretationem, & conciliationem textuum probat quoque Thomas Sanchez *De Matrimonio lib.* 1. *disputat.* 29. rationem ulteriorem assignans cur eo casu marito a coactione judex abstineat: *quia judicis est* (*ait*) *compellere ubi fini Matrimonii expediret* (*ex fine enim desumenda est necessitas*) *sed in eo casu non expedit fini Matrimonii cogere, sed potius mutuum obsequium, quod ipsius finis est, impeditur . . . Item quia tunc judex coactionem denegans, actori favet; vivat enim ipsius grave damnum, ut si petendi proprium gladium ad se necandum judex denegaret. Tandem, quia expedit, Ecclesiam minus malum permittere, ut majus vitet; majus autem malum est scandala, & perpetuas inimicitias oriri, quam fidem Sponsalium frangere; juste igitur Ecclesia hoc permittet, gratia illud vitandi.*

V. Hæc ille, qui deinde *num.* 6. notat, necesse non esse, ut judici constet juridice de scandalo, ob quod a coactione desistat; sed sufficere ut judex ex circumstantiis, quas præ oculis habet, prudenter arbitretur ea scandala secutura esse: totum enim id nego-

(a) Rituale Parisiense hortatur, ut quam primum poterunt sponsi & sponsæ matrimonium ineant, si sint puberes, nec ultra annum differant.

negotium arbitrio, & prudentiæ judicis videtur esse commissum.

VI. Insuper *num.* 7. monet, id esse concedendum primæ sententiæ (id est illi, quæ ait non esse cogendum, sed si monitis non acquieverit, relinquendum, cujus Auctores citat *num.* 2.) *Judicem prudenter debere procedere absque strictissima coactione, ne consensus requisitus ad Matrimonium deficiat: quare si sponsum ita obstinatum esse videat, ut libere Matrimonio consentire repugnet, monitione potius, quam coactione utatur.*

VII. Cum autem vix sperari queat prosper successus Matrimonii, dum alterutra pars per censuras, similesque pœnas ad contrahendum plane invita, & coacta accedit, hodie receptum esse in Gallia testatur Claudius De Blondeau in Bibliotheca Canonica, verbo *Mariages* pag. 87. edit. 1689. *Quod si de initis Sponsalibus, sive facta promissione constet, judicem Ecclesiasticum pronuntiare posse, fidem esse exsolvendam, & Matrimonium contrahendum; quod si Sponsus recuset, ipsi esse imponendam pœnitentiam, aut erogationem eleemosynæ ob fidem violatam: sed ad dotandam, vel intertinendam sponsam cogere sponsum non posse, etiamsi id olim fieret per excommunicationem. Dissolvit autem Desponsos (ait) & permittit, ut ad damnum, & interesse agant coram judice sæculari* (a).

VIII. Observat quoque Choppinis *De Sacra Politia lib.* 2. *tit.* 1. *num.* 15. *usu receptum non esse in Gallicis Tribunalibus Rescriptum Clementis III. in* Cap. De Prudentia, tit. De Donat. inter virum, & uxorem, *Pontificiæ notionis esse jura dotium, perinde ac nuptialis sponsionis, judicioque terminata Matrimonii controversia*, dotis *cognitionem in Prætorio Episcopi superfore. At moribus nostris (ait) à vinculo tenus connubiali Præsulum est profanis jus reddere, tamquam de Ecclesiastico Sacramento. Eo autem functis nullum superest de dote judicium, nec de nuptialis quidem muneris restitutione, tametsi conjugalium pactionum arrhabonis, & appendicis cujusdam.*

IX. Unde si Officialis Sponsum condemnaret non simpliciter ad contrahendum Matrimonium; sed alternative *duc*, vel *dota*, censeretur abuti sua jurisdictione, atque per appellationem tamquam ab abusu sententia cassaretur, uti tradit Carolus Fevretius tractatu *De Abusu lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 16. quia in Gallia nullo modo potest judex Ecclesiasticus, ne quidem *accessorie*, de *dote* cognoscere; refertque anno 1604. solemni Arresto Parlamenti Divionensis cassatam sententiam Officialis Cabilonensis, qua condemnatus fuerat sponsus ad ducendam sponsam, aut assignandam competentem dotem, prout intra octiduum elegisset, dictumque fuit per Curiam, Officialem tantum posse cognoscere de validitate, & observantia promissionis nuptialis: non autem de dote: unde & citationes in causa, *dotis*, deflorationis, susceptionis partus, alimentorum, & similes declarantur abusivæ; uti ibidem notat Fevretius.

X. Juxta Concordata inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem potest judex Ecclesiasticus *incidenter* de dote, vel donatione propter nuptias cognoscere; cum aditus super divortio, actor in libello *principaliter* concluserit ad divortium propter adulterium, & consecutive ad lucrandam, vel perdendam dotem, vel donationem propter nuptias. Similiter & de alimentis, quæ per virum, aut mulierem peti contigerit, pendente divortii causa, vel de tractamento alterius eorumdem cognoscere poterit judex Ecclesiasticus, si hæc coram eo incidant, vel judicialiter petantur. Ita prædicta Concordata *tit.* 2. 3. & 5. Habentur *part.* 1. Edictorum Brabantiæ *lib.* 1. *tit.* 1. *cap.* 8.

Notat præterea Zypæus in Jure Novo titulo *De Foro competenti num.* 8. quod licet juxta citata Concordata, cum sine prævio contractu agitur de dote constituenda inter laicos, solus judex sæcularis cognoscat, separatim tamen super *emenda* (*Amende ou satisfaction*) tantum deflorationis in Brabantia coram Ecclesiastico actio institui possit; atque ita non semel a Senatu Brabantiæ fuisse judicatum testatur, etsi secus in Gallia juxta Papponium *lib.* 1. *tit.* 5. *art. fin.* Quod si ad Sacramentum Matrimonii eatenus spectat (ait Zypæus) quatenus alternative deflorans ducere, aut dotare cogitur, & semper fere quæritur quod ex his debeat.

Notat quoque Thomas Sanchez loco supra citato *num.* 10. quod si non disputetur de validitate Sponsalium, sed Sponsalia certa sint, atque de iis constet, potest judex sæcularis ad ea compellere, quamvis juramento confirmata non sint: sicut cogit ad aliorum contractuum fidem non violandam.

XI. Sponsalia, quæ solo consensu inita sunt, & hactenus solo partium consensu subsistunt, etiam solo utriusque consensu solvi possunt, juxta illud vulgatum, nihil tam naturale, quam unumquodque dissolvi eo modo, quo colligatum est, *L.* 35. *ff. De Regulis Juris*; quod & procedit, tametsi juramento firmata sint: quia juramentum ipsam naturam contractus non immutat, *Cap.* 2. *tit. De Sponsalibus*, ubi id exemplo societatis juramento firmatæ decidit Pontifex.

XII. Fallit nihilominus hæc regula in Sponsalibus impuberum, quæ ex positiva Juris dispositione dissolvi, etiam mutuo consensu, non possunt, nisi postquam ad annos pubertatis pervenerint *Cap.* 8. *tit. De Desponsat. Impuberum*, idque statutum est, ob inconstantiam, & levitatem puerorum, ne quotidie nova contrahant sponsalia, & rursus ab iis resiliant.

XIII. Ulterius sponsalia puberum licet ab initio valida, frequenter ex causa superveniente, etiam præveniendo mutuum consensum solvuntur; tametsi juramento fuerunt firmata, quemadmodum Januensi Archiepiscopo respondit Innocentius III. in *Cap.* 25. *de Jurejurando*, solvi hujusmodi Sponsalia, si Sponsa fuerit fornicata: *quoniam (ait) in illo juramento talis debet conditio subintelligi, si videlicet illa contra regulam desponsationis non venerit.* Idem esse si mulier post contracta Sponsalia fieret non tantum leprosa, sed etiam paralytica, vel oculos, aut nasum amitteret, seu quidquam ei turpius eveniret, manifeste supponit ibidem Pontifex.

XIV. Pro quo tamen notandum, non sufficere ad dissolutionem Sponsalium, quod superveniat, aut detegatur talis circumstantia, quæ si præscripta fuisset, Sponsalia inita non fuissent, quia certum est, multa posse sufficere, ut contractus nondum initus, iniri non deberet, nec iniri conveniret, quæ nullatenus tamen sufficiunt, ut contractum dissolvant: eo quod contractu nondum inito plena sit libertas non contrahendi: quæ libertas non subest, postquam contractus fuit perfectus.

XV. Itaque ut judicetur, an ob supervenientem, aut detectam aliquam circumstantiam, Sponsalia censeantur esse soluta; ipsique Desponsi; aut alteruter eorum ab obligatione soluti, expendendum, an tales personæ secundum prudens judicium talibus verbis, & in talibus circumstantiis consensum ante datum censeantur extendisse ad causam, quo talia superveniunt. Si censeantur extendisse ad casum, quo talia superveniunt, Sponsalia non solvuntur. Si non censeantur extendisse ad istum casum, dicendum est, quod solvantur.

XVI. Hinc non difficile est colligere, multa posse etiam sine ulla culpa alterutrius supervenire, quæ Sponsalia dissolvant, sive ex parte sponsæ, sive sponsi: item quædam etiam esse, quæ quidem præscita impedivissent Sponsalia contrahi, quæ tamen supervenientia jam inita Sponsalia non dissolvant.

XVII. Adhæc, non difficulter intelligitur, quod dum de dissolutione Sponsalium agitur ob supervenientem, aut detectam aliquam circumstantiam, expendendas esse conditiones, & qualitates personarum: quandoquidem dubitari nequeat, quin ex diversitate personarum natum sit contingere, ut consensus in Sponsalia censeatur, vel non censeatur extensus ad casum, quo similia supervenissent, aut detecta fuissent.

XVIII. Illud quoque expendendum, quibus verbis, & quo modo Sponsalia inita sint. Quo enim verba fortius exprimunt voluntatis firmitatem atque constantiam; ut si juramentum quoque accedat; quo insuper magis præmeditate majorique cum solemnitate, eo difficilius ordinarie dissolvuntur, & consensus ad plura postea supervenientia fuisse extensus merito præsumitur.

Hæc omnia secum expendere, & prudenti judicio expendenda committere debet, ut quis a Sponsalium obligatione se in conscientia coram Deo solutum existimet. Si autem coram judice in foro exteriore agatur, hæc judici expendenda, & ponderanda erunt, uti late deducit Zypæus *Consult.* 1. *de Sponsalibus*, ubi ostendit, admodum difficulter ex parte sponsi dissolvi Sponsalia, si ultra promissionem defloratio sponsæ secuta sit.

XIX. Verum & hoc notandum, quod etsi ratione alicujus supervenientis circumstantiæ solvantur Sponsalia ex parte unius, non propterea semper solvi ex parte alterius. Ita fornicatio sponsi tollit obligationem ex parte sponsæ, non tamen eam tollit ex parte sponsi; sed hic Sponsalia adimplere tenetur, si ipsa velit. Idem in paupertate, lepra, infamia, & similibus supervenientibus locum habere potest.

XX. Sponsalia de futuro solvi, licet illicite, per Matrimonium cum secunda, tamquam per fortius vinculum, deciditur in *Cap.* 32. *tit. De Sponsalibus*; eatenus nimirum, quod Matrimonium, non obstantibus Sponsalibus prius initis, subsistat, & secundam hanc uxorem habere debeat.

Sed liceat ipsa Sponsa mox a contracto Matrimonio per Sponsum a Sponsalibus liberetur, possitque libere cum alio contrahere; nequaquam tamen ex parte Sponsi Sponsalia plane soluta sunt; sed duntaxat pro tempore durantis hujus Matrimonii effectus ipsorum suspenditur; atque ideo Matrimonio per mortem uxoris soluto, rursus reviviscunt, & si Sponsa velit, Sponsus in vim Sponsalium eam ducere tenetur: uti post Basilium Pontium advertit Zypæus in Jure Novo titulo *De Sponsalibus nu.* 8.

Similiter, si alteruter Desponsatorum ingrediatur Religionem, mox ab ingressu, etiam ante professionem, solvuntur Sponsalia ex parte non ingredientis; ut nimirum liberum ei sit cum alio contrahere; sed ex parte ingredientis tantummodo suspenduntur, quamdiu in Religione permanserit; sed si eam deseruerit, reviviscit ex parte ipsius obligatio: ut recte notavit Andreas Vallensis ad hunc titulum §. 4. *num.* 2.

XXI. Sponsalia quoque ex parte solius Sponsæ solvuntur, si Sponsus patriam deserat, & se ad alias partes transferat, ita respondit Pontifex in *Cap.* 5. *tit. De Sponsalibus*. Quanti temporis autem absentia requiratur, ut hoc titulo Sponsa libera censeatur a promissione sua, nullibi determinatur; sed arbitrio judicis relinquitur; nisi certum tempus, intra quod Matrimonium contrahi debeat, Sponsalibus adjectum sit: eo enim elapso, certum est, Sponsalia ulterius non obligare. *Cap.* 22. *tit. De Sponsalibus*.

XXII. Inspecto jure communi, ad solutionem Sponsalium non requiritur sententia judicis, aut solemnitas aliqua, præter utriusque Desponsatorum consensum. Ritualia Belgica autem nolunt Sponsalia propria Desponsatorum auctoritate solvi.

„ Non consentiant Parochi (ait Rituale Mechliniense) ut „ illi, qui in ætate legitima constituti Sponsalia contraxerunt, „ se mutuo ab ejusmodi promissione futurarum nuptiarum pro„ pria auctoritate absolvant; sed illos spiritualis Curiæ Promo„ tori denuntient: ut causa per Episcopum ejusve Officialem di„ scussa, si ea secundum juris dispositionem legitima sit, ab „ ejusmodi promissione absolvantur.

Idem habet Manuale Cameracense. Et Synodus Cameracensis anno 1604. *tit.* 11. *cap.* 9. ait: „ Sponsalia contracta non „ diri-

(a) Extat consultum Supremi Senatus Parisiensis, datum an. 1645. quo rescissa fuit Sententia Officialis Andegavensis, qui damnaverat Margaritam Coudrier ad solvendam fidem, quam de matrimonio contrahendo dederat, pœna censuram Ecclesiasticarum interposita.

„ dirimant Parochi, sed rei cognitionem ad Officialem nostrum „ remittant ". Idipsum habent Synodi Audomarenses *tit.* 10. *cap.* 18.

Hæc vero intelligi oportet de Sponsalibus publicis, & coram Ecclesiæ Ministro ritu solemni contractis: quibus dum Ecclesia semel manum apposuit, nihil, se inconsulta, fieri permittit. Impeditur etiam hoc pacto levitas, quæ aliter in re tam gravi, & frequenter non sine scandalo aliisque incommodis intervenirent.

Idem habet Manuale Cameracense. Et Synodus Cameracensis anno 1604. *tit.* 11. *cap.* 9. ait: „ Sponsalia contracta non dirimant Parochi, sed rei cognitionem ad Officialem nostrum „ remittant ", Idipsum habent Synodi Audomarenses *tit.* 10.

Hæc vero intelligi oportet de Sponsalibus publicis, & coram Ecclesiæ Ministro ritu solemni contractis; quibus dum Ecclesia semel manum apposuit, nihil, se inconsulta, fieri permittit. Impeditur etiam hoc pacto levitas, quæ aliter in re tam gravi, & frequenter non sine scandalo aliisque incommodis intervenire.

CAPUT III.

De Proclamationibus, seu Bannis Matrimonialibus.

1 *Quid significet vox* Bannum?
2 *Bannum jam pridem in Ecclesia Gallicana sumptum fuit pro Proclamatione Matrimoniali.*
3 *Proclamationes illæ in aliquibus Ecclesiis receptæ, extensæ sunt ad omnes per Concilium Lateranense.*
4 *Earum usum probavit Synodus Tridentina.*
5 *Proclamationes faciendæ post contracta Sponsalia ante contractum Matrimonium.*
6 *Scopus Proclamationum requirit, ut fiant in Parochiis utrisque contrahentis.*
7 *Quid ex præscriptio Synodorum, & Ritualium observandum, dum Desponsi sunt diversarum Parochiarum, Decanatuum, aut Episcopatuum?*
8 *Quod servandum, quando Desponsi domicilium mutarunt, aut plura habent domicilia?*
9 *Quibus diebus fieri debeant?*
10 *Debent fieri quando populus est maxime attentus, & voce intelligibili.*
11 *Populus monendus ut impedimenta etiam* occulta *revelet.*
12 *Idque etiamsi* judicialiter *probari nequeant; interdum tamen revelatio omittenda.*
13 *Desponsi in confessione de impedimentis interrogandi; cavenda tamen revelatio confessionis.*
14 *Synodus Tridentina non irritavit Matrimonium, omissis Proclamationibus contractum.*
15 *Neque in Gallia hujusmodi Matrimonium est* invalidum.
16 *Synodus Tridentina permittit Episcopis dispensare super Proclamationibus.*
17 *Unicam causam dispensandi expressit Synodus Tridentina.*
18 *Duplicem cautionem addit Synodus; quarum una hic in Belgio non observatur.*
19 *Synodus Tridentina desiderat, ut Episcopi in concedenda dispensatione sint admodum moderati.*
20 *Quæ fuerit in his concedendis moderatio S. Caroli?*
21 *An ad evitanda maleficia concedenda dispensatio?*
22 *Quid in Gallia circa hanc dispensationem habeant Edita Regia, & quæ sit praxis?*
23 *Optandum ut raro dispensaretur; idque innuunt Synodi Belgicæ.*
24 *Qua cautione Parochi testimonium dare debeant pro obtinenda dispensatione?*
25 *Perniciosus est abusus; dispensare indifferenter sine gravi causa super omissionem Proclamationum.*
26 *Hunc abusum aboleri posse ostendit praxis plurium Diœcesium; nec non praxis Hæreticorum in Provinciis Unitis;*
27 *Quid circa hæc Parochi facere debeant?*

I. Hujus vocabuli *Bannum* non una, sed multiplex apud Scriptores, & in antiquis tabulis est notio, ait D. Du Cange in Glossario, verbo *Bannum*; sed potissimum *Bannum* trino significatur ut plurimum accipitur. Ac primo quidem pro Edicto publico; rursus pro multa judiciaria; tertio pro districtu ac jurisdictione. Quas notiones ibidem latius expendit, & ex veteribus Scriptoribus, & monumentis deducit citatus Auctor, II. Itaque *Bannum* jam pridem, præsertim in Ecclesia Gallicana, acceptum fuit pro Proclamatione seu *Edito*, quo Matrimonium proclamatur, sive edicitur, ut si quis futuro Matrimonio, quod *publice* proclamatur, aliquid opponendum sciat, edicat sive opponat, quemadmodum manifeste insinuat Innocentius III. in *cap.* 27. *tit. De Sponsalibus*, rescribens Episcopo Beluacensi, præsertim si legatur Decretalis, ut extat in veteri Collectione apud Antonium Augustinum, ubi hæc leguntur: *Sane quia contingit interdum, quod aliquibus volentibus contrahere Matrimonium*, Bannis *ut suis verbis utamur, in Ecclesiis*, secundum consuetudinem Ecclesiæ Gallicanæ *editis* &c. Quæ postrema verba omisit Raymundus, e quibus interim post Cujacium elicit Filesacus libro *De Origine Parochiarum cap. fin.* Proclamationum seu *Bannorum* matrimonialium institutum ab Ecclesia Gallicana ad cæteras manasse.

III. Quiquid sit, illud constat, quod tempore Concilii Lateranensis sub Innocentio III. celebrati, usus Proclamationum, seu *Bannorum* matrimonialium tantum in quibusdam Ecclesiis esset notus; ac demum ad omnes Ecclesias per Decretum hujus Concilii in *cap.* 3. *tit. De clandestina Desponsatione*, sit extensus.

Intelligens enim Concilium; frequenter contingere, ut contrahendo *clandestine*, ob occultum dirimens impedimentum, Ma„ trimonia nulliter contraherentur: *specialem* quorumdam lo„ corum consuetudinem (ait) ad alia *generaliter* protogando, „ statuimus, ut cum Matrimonia fuerint contrahenda, in Ec„ clesia per Presbyteros proponantur competenti termino præ„ finito, ut intra illum, qui voluerit, & valuerit, legitimum „ impedimentum opponat.

IV. Synodus Tridentina similiter desiderans occurrere multiplicibus incommodis, quæ ex Matrimoniis clandestinis quotidie oriebantur, dicti sacri Concilii Lateranensis vestigiis inhærendo, præcipit: *ut in posterum antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solemnia publice denuntientur, inter quos Matrimonium sit contrahendum.*

V. Vult Synodus, Proclamationes fieri *antequam* Matrimonium contrahatur, id est, postquam Sponsalia jam publice & coram Parocho contracta sunt; aut si clandestine inita sint, saltem Parocho de consensu in Matrimonium sufficienter constet.

„ Quando aliter quam coram proprio Paroco Sponsalia con„ tracta sunt, Matrimonii denuntiationes non ante ab eo fiant, „ quam ipsimet sponsus, & sponsa id exigant, aut coram asen„ sum præbeant. Qui quidem assensus, si non ejusdem Paro„ chiæ sint, a proprio cujusque Parocho cognosci, atque alteri „ ab altero testimonii litteris significari debet „. Hæc Synodus Diœcesana Mechliniensis *t.* 9. *cap.* 9.

VI. Cum scopus harum Proclamationum, seu Bannorum sit detegere impedimenta Matrimonii contrahendi, merito requirit Synodus, ut non tantum illæ fiant ab alterutrius contrahentis Parocho, sed a *Contrahentium*, id est, *utriusque* proprio Parocho, si Desponsi diversæ Parochiæ fuerint; quod expresse notavit Rituale Romanum, & nostra Ritualia Belgica, nec non Synodi fieri præcipiunt (a).

VII. Vult Synodus P. H. Mechliniensis *tit.* 10. *cap.* 3. „ *Quandocumque Matrimonium contrahere volentes sunt diversarum Diœcesium, Decanatuum, vel Parochiarum; Parochus unius ad Matrimonii solemnizationem non procedat, nisi & omnes proclamationes in Ecclesia sua fecerit, nullumque intellexerit Canonicum impedimentum, & similiter Parochum alterius Desponsorum omnes tres proclamationes fecisse, nullum Canonicum impedimentum denuntiatum esse ex testimonio ejusdem Pastoris certo cognoverit, vel de dispensatione Ordinarii ipsi constiterit. Etsi forte signaturam illius Pastoris non noverit, & testimoniales sibi exhibitas de falso suspectas habeat; exigat testimonium saltem unius personæ fide dignæ, quod testimoniales illæ sint scriptæ vel subsignatæ manu ejus, a quo scriptæ, vel subsignatæ esse dicuntur: vel si hujusmodi testimonium haberi non possit, exigat juramentum ab altero Desponsorum, quem testimoniales illæ concernunt, quod eas a Parocho suo acceperit, vel ab eo scriptas esse sciat. Et si quem hic perjurium esse, aut crimen falsi committere contigerit, is gravissime puniatur.*

Similia habet Rituale; addit tamen: „ Si vero Desponsi sint „ diversorum Episcopatuum, aut Decanatuum, corroborandæ „ erunt litteræ Parochi illius, qui Matrimonium non solemni„ zabit, Episcopi aut Decani Christianitatis testimonio.

VIII. Ut vero finis proclamationum obtineatur, merito monet Synodus Diœcesana Mechliniensis *tit.* 9. *cap.* 8.

„ Si matrimonium contracturi in Parochia, in qua est mo„ derna eorum habitatio, *brevem* moram traxerint, ita ut ibi„ dem non sine satis noti: etsi ibidem Matrimonio jungi pos„ sint, nihilominus in Parochia, in qua prius habitarent, ubi „ verisimilius est fore ut impedimenta sciantur, denuntiationes „ omnes fieri volumus.

Hæc Synodus, ubi & in margine notatur, Congregationem Concilii Tridentini ita respondisse, Sane menti Concilii Tridentini conforme esse, ut si quis plura habeat domicilia in diversis Parochiis, fiant denuntiationes in ea, in qua diutius habitat, & principaliorem habet larem, vel potius in ea, in qua verisimilius est sciri impedimenta, pluribus citatis auctoribus resolvit Barbosa *De officio & potestate Episcopi, part.* 2. *Allegat.* 32. *num* 11.

IX. Denuntiationes seu proclamationes Synodus Tridentina fieri vult diebus festivis; idque in Ecclesia inter Missarum solemnia; quando nimirum solet esse major populi concursus; ut ita Matrimonium contrahendum magis innotescat, & impedimenta facilius detegantur, qui est hujus Decreti scopus.

Unde eas fieri posse alio die, quam festo, si ob aliquam *solemnitatem* in Ecclesia celebrandam, quamvis sine festo in populo, *magnus* ad Ecclesiam fiat populi concursus resolvit Barbosa, aliique ab eo citati dicta *Allegat.* 32. *num.* 15. & sat patenter supponit Synodus P. H. Mechliniensis *tit.* 10. *cap.* 2. præcipiens, proclamationes fieri Dominicis, vel Festivis diebus sub summo Sacro, vel concione, aut *sub frequenti populi conventu*.

X. Debent ergo ad mentem Synodi fieri sub concione, aut in Missa, quando ipse populus solet esse frequentior; idque voce & idiomate intelligibili: qua de re anno 1663, in Congregatione Archi-presbyterorum Mechliniensium præsidente Archi-episcopo, hæc resoluta sunt *art.* 20. " *Proclamationes publicæ, quæ ad Matrimonium contrahendum prærequiruntur, fiant* in initio *concionis*,

(a) Vide quid hac de re Galliis præscripserit Ludovicus XIV. in suo Edicto an. 1697.

cionis, aut post lectum in ea Evangelium, aut alio non minus commodo *tempore*, alta *tamen semper &* intelligibili *voce; expresso nomine usitato Desponsandorum, & caveatur ne illa altenentur, aut in aliud idioma inflectantur sub pœna arbitraria.*

XI. Cum hæ proclamationes unice tendant ad impedimentorum detectionem, Parochi est, frequenter monere populum, ut si quæ impedimenta, etiam *occulta* sciat, ipsi Parocho saltem revelet; ne alioquin ex silentio, & occultatione reus reddatur omnium malorum, quæ ex Matrimonio cum impedimento, præsertim dirimente contracto, nata sunt oriri.

XII. Neque excusatur quis a revelatione eo solo titulo, quod illud subesse in judicio probare non possit; quia equidem hujusmodi manifestatio impedimenti Parocho occasionem dare potest ulterius inquirendi; qua inquisitione forsan ita deteget impedimentum, ut etiam in judicio probari poterit.

Adhæc, licet forsan impedimentum nunquam sic esset detegendum, ut *judicialiter* probari posset; nihilominus conducet ejus manifestatio, ut Parochus accipiat inde occasionem sedulo monendi Desponsatos, de longa illa peccatorum, aliorumque incommodorum catena, cui se innectunt, qui cum impedimento dirimente contrahunt; qua monitione forsan fiet, ut ipsi contrahentes, aut alter eorum impedimenti conscius illud fateatur; atque ita Matrimonium impediatur.

Accedit, quod vel unius etiam testimonium de impedimento sufficere soleat ad impediendum Matrimonium, & juxta dispositionem Juris in *cap. 22. tit. De Sponsalibus*, idque ob periculum peccati, quod ex Matrimonio sic contrahendo timetur; de quo late Sanchez *de Matrimonio lib. 1. disp. 71.*

Posset nihilominus contingere, ut occulti impedimenti manifestatio fieri non deberet; si scilicet ex ipsa manifestatione gravissima mala merito timeantur; nullum vero aut valde exiguum bonum ex revelatione speretur: quod ex circumstantiis prudenti judicio metiendum est.

XIII. Monet quoque Synodus Audomarensis, *tit. 10. cap. 10.* ut sub fidem confessionis, quæ solemnizationi Matrimonii præmitti solet, *Parochus ultro pœnitentem roget, an nulla sciat impedimenta. Non tamen* (ait) *quod a Parocho revelanda aut aperienda aliquando sint peccata pœnitentis, aut ea, per quæ in peccatorum illius notitiam veniatur: sed quod adduci eo & persuaderi pœnitens possit, ut aut aperiat ipse, aut aperiri permittat, proposito ipsi æternæ salutis suæ hinc pendentis discrimine. Nam si huc adduci non potest, neganda quidem ipsi est absolutio a peccatis, sed a Matrimonio, etiamsi forte illud vere non ineat, invitus repellendus non est quando res non nisi ex confessione nota est.*

XIV. Quantumvis autem Synodus Tridentina enixe desideret, ne Matrimonia sine prævus hisce Proclamationibus contrahantur; noluit tamen ab iis validitatem Matrimonii dependere; neque earum omissionem impedimentum dirimens esse, uti declaravit Sacra Congregatio Concilii Tridentini Interpres: & unanimi consensu fatentur Doctores, eisque conformis ipsa quotidiana praxis; uti novissime ostendit Gerbesius Doctor Sorbonicus in suo Tractatu Gallico, *De Potestate Ecclesiæ, & Principum circa impedimenta Matrimonii.*

XV. Ostendit quoque in Gallia Matrimonia contracta sine prævlis proclamationibus, aut legitima dispensatione, haberi pro *invalidis*, non obstante *articulo* 40. Edicti Blesensis, quo ita decernitur: *Ad occurendum abusibus & damnis, quæ ex Matrimoniis clandestinis oriuntur decrevimus, & decernimus, quod subditi nostri, cujuscumque status, qualitatis, & conditionis existant, contrahere valide non poterunt, sine publicis* Bannorum *proclamationibus cum competenti temporis intervallo*: id enim intelligendum esse, *valida* non esse quoad effectus *civiles*, ex variis Auctoribus Gallicis, nec non Parlamentorum Arrestis ostendit *pag. 500. & sequentibus, edit. 1696.* (a)

XVI. Post hæc subjungit Synodus Tridentina: *Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, Matrimonium malitiose impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc vel una tantum fiat, vel saltem Parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus Matrimonium celebretur. Deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant, ut, si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur: nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur, quod illius prudentiæ & judicio sancta Synodus relinquit.*

Hoc Decreto permittit Synodus dispensationem super denuntiationibus ipsi Ordinario, id est, Episcopo Diœcesano: quem hoc loco per Ordinarium intelligi, non autem alios inferiores Prælatos, jurisdictionem quasi Episcopalem habente, ostendit Fagnanus ad *cap. 3. tit. De clandestina Despons.* atque ita a sacra Congregatione, probante Gregorio XIII. responsum fuisse testatur.

XVII. Unam duntaxat causam dispensationis expressit Synodus, nimirum cum advertitur periculum, Matrimonium *malitiose* impediendum, si tanto tempore differendum sit, quousque tres denuntiationes præcesserint.

XVIII. Addit nihilominus duplicem limitationem Synodus. Una, ut tunc saltem una denuntiatio præcedat; altera, ut periculum tale sit, ut nec tantillo tempore differri queat, permittatur sine prævia denuntiatione Matrimonium solemnizari; sed ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant. At posterior cautio hic in Belgico non solet adhiberi, teste Zypæo titulo *De Sponsalibus, num. 10.* dicitque, quod non audiverit unquam, post contractum jam Matrimonium proclamationes fuisse factas.

XIX. Adhæc, tametsi dubitari nequeat, quin præter causam expressam, crediderit Synodus alias causas occurrere, quæ dispensationem in una aut pluribus, aut etiam omnibus proclamationibus requirant, cum id relinquat judicio ipsius Ordinarii; nihilominus sat ostendit, Ordinarium debere esse admodum moderatum in relaxandis hisce proclamationibus. Et profecto, qui attenderit incommoda, quæ clandestina Matrimonia frequenter adferunt, haud difficulter agnoscet, quod sicuti justissima ratione has proclamationes præmitti voluit Ecclesia, ita quoque merito velit, summam in dispensando servari moderationem.

XX. Sanctus Carolus in Concilio V. Mediolanensi *part. 3. c. 17.* solam causam in Synodo Tridentina expressam pro legitima agnoscit; ac dein subjicit; *At vero si hæc causa non subest, quemobrem illas remittat, ea certe sola quod instat sacri Adventus, Quadragesimæve tempus, neque necessaria est, nec vero cum ratione consentiens. Rationem notandam subjiciens: Cum præsertim eo sacro tempore, qui jam Matrimonio juncti sunt, ab illius usu abstinere potius conveniens sit, nedum Sponsos una conjungi.*

XXI. Synodus Rothomagensis, anno 1581. titulo *De Matrimonio*, advertens dispensationes super proclamationibus frequentius peti ad favenda maleficia, quæ in celebratione nuptiarum nonnunquam dicuntur intervenire, eam causam ut sufficientem rejiciens, medium aptius *contra maleficia suggerit, & ut digne hoc Sacramentum recipiant, hortatur conjuges, ut antequam contrahant, vel saltem triduo ante consummationem Matrimonii sua peccata diligenter confiteantur, & ad sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum accedant. Sacerdos vero, ne ullum det maleficiis locum, cautius & circumspectius se gerat.*

XXII. In Gallia Edicto Blesensi *art. 40. cautum est, quod Bannorum non poterit obtineri dispensatio, nisi post primam promulgationem factam; idque solum propter aliquam urgentem, & legitimam causam, & ad requisitionem præcipuorum, & proximiorum parentum ipsorum contrahentium.*

Quamvis hic rigor hodie nonnihil sit mitigatus; atque ob necessariam causam nonnunquam in omnibus tribus denuntiationibus Episcopi dispensent; nihilominus si parentes, aliique interesse habentes prætendant, non fuisse legitimam causam remittendi omnes Proclamationes, admittitur appellatio *tanquam ab abusu*, ob contraventionem Edicto Regio; uti post Carolum Fevretium *lib. 5. cap. 2. num. 31.* notat Gerbesius in citato tractatu *p. 508.* una observans, raro admodum super tribus denuntiationibus dispensari; tuncque etiam caute, ut si forsan super data dispensatione lis intentata fuerit, rationes proferre Ordinarii queant, quibus justam fuisse dispensationem doceant.

XXIII. Optandum esset (ait Gerbesius) ut conformiter ad Edictum Blesense, publicatio Bannorum fieret, & dispensatio non concederetur, nisi ad requisitionem primariorum, & proximiorum parentum: id esset medium aptissimum, ad præveniendum Matrimonia clandestina filiorum-familias, quæ frequenter adeo turbant familias, atque rixis, & litibus intricant.

Synodi Belgicæ tam enixe præcipiunt Parochis his denuntiationes præmitti, ut non sit obscurum, quod earum publicationem summi momenti esse existimarint; & per consequens, non nisi *gravi* de causa illis esse dispensandum supposuerint.

XXIV. Ad calcem Manualis Pastorum compendiose complectentis Canones, & ritus Ecclesiasticos pro administrandis Sacramentis, juxta usum Pastoralis Mechliniensis, extat formula ad scribendum testimonium pro iis, qui egent dispensatione super proclamationibus antenuptialibus; una cum quibusdam reflexionibus ad instructionem Pastorum, quas cum ipsa formula hic apponendas censui, ut ex his appareat, quanta cum cautione ad dispensationem secundum regulas hic præscriptas sit procedendum.

Formula testimonii hæc est: „ Facta per me infrascriptum „ Rectorem Parochialis Ecclesiæ loci de .... Districtus .... Diœcesis N. diligenti inquisitione apud personas fide dignas super libertate N. N. & N. N. subditorum prætactæ Parochialis, cupientium inter se rite contrahere Matrimonium; scio, & testificor eos ad id esse liberos, & ab eo non prohiberi per aliquod Canonicum impedimentum. Insuper ipsos esse boni nominis, & famæ, & in Catholica fide quam profitentur, esse sufficienter instructos, uti per examen deprehendi: denique eorumdem Parentes consentire in prædictum prætensum Matrimonium, prout ex ore eorumdem Parentum coram didici. Et quia prædicti nupturientes excurrunt, ut gratiam dispensationis obtineant, & allegant pro causa, quod, &c. fidem facio causam illam revera subesse. Datum, &c.

„ *Dicitur supra* apud personas fide dignas, *quia non oportet stare dicto ipsorum nupturientium, qui soli in propria causa non sunt idonei testes; sed necessum est audire, & examinare eorum parentes, propinquos, condomesticos, vicinos, dominos, ac alios similes:*

„ *Dicitur præterea* eorumdem parentes consentire: *Debet de hoc consensu constare, parentes personaliter audiendo, quando id fieri potest, vel eos qui parentum loco sunt. Aut, si nupturientes sint sui juris, exprimatur.*

„ *Dicitur denique*, &c. allegant pro causa: *Causa hæc non debet esse futilis, sed concludens, & debet D. Pastor de ejus veritate testari, & nupturientes examinare num sint Catholici, confirmati, & num ea sciant, quæ scitu sunt necessaria ad salutem. Si nesciant, debet eos desuper instruere, & non dimittere pro petenda dispensatione prædicta, nisi ea calleant.*

„ *Quod si nupturientes diversarum sint Parochiarum, eorumdem respectivi Pastores debent se conformare supradictis.*

XXV. Si hæc toties iterata Ecclesiæ mandata, nec non mala, quæ ex omissione proclamationum oriuntur, serio attendantur, apparebit facilem illum, qui in quibusdam Diœcesibus inolevit, dispensationum usum esse summum ac perniciosum abusum, nulla consuetudine, quæ potius corruptela dicenda est, a justi-

(a) Hanc quæstionem fuse ac erudite pertractavit auctor Collectaneorum Cleri Gallicani *tom. 5. tit. 8. part. 3.* a *col.* 1814. usque ad *col.* 2242. vide quoque Dictionarium Arrestorum, verbo, *Bans de Mariage*.

justificandum, ipsisque Episcopis omnino adlaborandum esse, ut tam nocivus abusus tollatur, atque regulæ Ecclesiæ toties iteratæ, & inculcatæ serventur.

XXVI. Neque id adeo difficile esse, ostendit non tantum multarum Diœcesium praxis, nunquam, aut raro admodum super denuntiationibus, saltem omnibus, dispensandi; sed & exemplum vicinorum Hæreticorum, qui quamvis se nec Synodi Tridentinæ, nec aliarum Catholicarum Synodorum Decretis subjectos agnoscunt, nihilominus ad præcavenda incommoda ex Matrimoniis *clandestinis* nata oriri, politica ordinatione an. 1580. *art.* 3. caverunt, ne aliter consiliant nuptiæ, quam si tribus publicis Proclamationibus, a Magistratu loci, singulis diebus Dominicis intercedentibus, post causæ cognitionem concessis in Ecclesiis, e suggestu in facie Ecclesiæ, aut si Reformati non sint, e Curiæ loco publicationis destinato, coram Magistratu pactum connubiale certis solemniis consummetur. Ita Simon Van Leeuven JC. Batavus, in sua Censura forensi *l.* 1. *c.* 14. *n.* 1. qui dein *n.* 2. addit: *Quarum proclamationum præcipuus effectus est, ut interea quicumque voluerit, & valuerit legitimum impedimentum exponere, se Matrimonio contrahendo opponat. Quod ut magis innotescat, non solum eo in loco, in quo sponsus aut sponsa degunt: sed etiam in quo uterque vel alteruter natus aut educatus est, vel ubi per annum, & diem proximum fixum habuerint Domicilium, publicatio illa fieri debet, ne si sponsus vel sponsa peregre advenerint, fraus aut fallacia committatur.*

Si hi prætensi Reformati, solis incommodis nuptiis clandestinis orituris permoti, adeo sollicite has proclamationes præmitti velint; nec cum aliquo cujuscumque conditionis dispensare soleant, uti notorium est: indignum sane, & scandalosum Episcopos nonnullos, tot etiam Ecclesiæ sanctionibus constrictos, adeo faciles esse in remittendis proclamationibus, ut leges Ecclesiæ tantum pauperibus, & infimæ quasi plebi præscriptæ videantur; immo quod pudet dicere, sola nummi carentia ad observantiam legis constringere videatur.

XXVII. Interim cum frequenter Parochi non possint huic abusui totaliter occurrere; sed id præcipue ab Ordinariis, eorumque Officialibus dependeat, ipsi interim saltem solliciti sint, ut juxta Synodorum, & Ritualium suorum præscriptum, non nisi causa cognita, & cum magna cautione testimonia pro obtinenda dispensatione expediant, ut si quis in dispensatione committatur abusus, is ipsis equidem imputari nequeat.

Deinde Parochus ut sollicitus pro Legum Ecclesiasticarum executione zelator, subditos suos sæpius ad hujus legis observantiam adhortetur; exponendo rationes, ob quas Ecclesia tam serio has denuntiationes præmitti voluerit; quam periculosum, & Deo ingratum sit, in ipsa Sacramenti susceptione Leges Ecclesiasticas infringere: neque ipsam dispensationem, si causa legitima destituta sit, ipsos in totum semper excusare. Denique persuadendo honestioribus, ut se huic legi subjiciant; ut ita suo exemplo alios ad ejus observantiam alliciendo, & ostendendo Legem Ecclesiæ non tantum pauperibus, & infimæ plebi esse præscriptam, benedictionem ampliorem a Deo accipere mereantur.

CAPUT IV.

De Matrimonio, & Consensu Matrimoniali.

1 *Matrimonii definitio.*
2 *Matrimonium* legitimum.
3 *Matrimonium* ratum *tantum.*
4 *Matrimonium* consummatum.
5 *Matrimonium ratum inter Fideles verum Sacramentum.*
6 *Definitio Matrimonii in Decreto pro Armeniis, quomodo accipienda?*
7 *Quæ sit causa efficiens Matrimonii?*
8 *Consensus Matrimonialis per signa exprimi potest.*
9 *Non facile admittenda hujusmodi expressio; & quare?*
10 *Etiam inter absentes potest celebrari.*
11 *Requiritur mandatum speciale.*
12 *Mandatarius ad contractum Matrimonialem alium substituere non potest.*
13 *Censetur revocatus, etiamsi revocatio non sit intimata.*
14 *Dissuadenda Matrimonia per Procuratores.*
15 *Matrimonio conditio adjici potest, & quid conditio de præsenti, aut de præterito operetur?*
16 *An contractus Matrimonialis sub conditione de futuro contingenti, ante eventum conditionis sit Matrimonium?*
17 *An eveniente conditione consensus sit renovandus?*
18 *Quem effectum habeant conditiones turpes aut impossibiles contractui Matrimoniali adjectæ?*
19 *Ad validitatem Matrimonii non requiritur consensus Parentum.*
20 *In Belgio Matrimonium invitis parentibus contractum, est validum; & quid in Gallia?*
21 *Hujusmodi Matrimonia Ecclesia detestatur.*
22 *Pœnæ in filios-familias sine consensu parentum decretæ in Gallia.*
23 *Qui Edictis pœnalibus non comprehendantur?*
24 *Quomodo puniendi Sacerdotes hujusmodi Matrimonio assistentes?*
25 *Edicta Principium nostrorum contra similia Matrimonia.*
26 *Consensus parentum judex supplere potest; & quis sit iis judex?*
27 *Quod sit Parochorum officium in dissuadendis Matrimoniis ineundis sine consensu parentum?*
28 *Non semper illicitum contrahere* invitis *parentibus, dum iis rationabiliter sunt inviti.*
29 *Monendi parentes ne sine justa causa denegent consensum.*
30 *Quid Parocho agendum post contractum Matrimonium invitis parentibus?*

I. MATRIMONIUM generaliter sumptum definitur in *cap.* 11. *tit. De Præsumpt.* Maris & fœminæ conjunctio individuam vitæ consuetudinem retinens; eaque jam ante tradita erat a Justiniano in *Institutis de Patria Potestate* §. 1.

II. Matrimonium generaliter sic sumptum tripliciter distinguitur. Aliud dicitur *legitimum*, id est, secundum leges Gentium legitime contractum, non autem in fide Christi, quale est Judæorum, & Infidelium.

III. Aliud Matrimonium *ratum*, id est in Ecclesia approbatum, quod inter Christi Fideles legitime contrahitur; quam distinctionem aperte ponit Pontifex in *cap.* 7. *tit. De Divortiis*, dicens: *Nam etsi Matrimonium* verum *inter Infideles existat, non tamen est* ratum: *Inter Fideles autem verum, &* ratum *existit: quia Sacramentum fidei, quod semel est admissum nunquam amittitur; sed* ratum *efficit conjugii Sacramentum, ut ipsum in conjugibus illo durante perduret.*

IV. Si postquam Matrimonium legitime contractum est, conjunctio carnalis intercesserit, jam Matrimonium a consummatione operis Matrimonialis dicitur *consummatum*.

Quamvis Matrimonium *ratum* etiam ante consummationem sit verum Matrimonium, nihilque ipsi desit ad rationem Matrimonii; nihilominus per consummationem accipit quamdam perfectionem, quantum ad significationem; redditurque vinculum Matrimonii magis indissolubile, ut infra tit. *De Divortiis* ostenditur.

V. Matrimonium *ratum* inter Fideles esse verum Sacramentum nemo Catholicorum dubitat, idque tanquam indubitatum exposuit Eugenius IV. in Decreto pro Armenis, dicens: *Septimum est Sacramentum Matrimonii, quod est signum conjunctionis Christi & Ecclesiæ secundum Apostolum dicentem* Eph. c. 5. v. 32. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & Ecclesia.

Et Synodus Tridentina *Sess.* 24. *Can.* 1. *De Sacramento Matrim.* ait: " Si quis dixerit Matrimonium non esse vere, &
" proprie unum ex septem legis Evangelicæ Sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre; anathema sit;

Hæc dogmata contra nostri temporis Hæreticos, qui negant Matrimonium esse verum Sacramentum, aut gratiam conferre, adstructa, & ex Patribus, & Scriptura deducta, videri possunt apud Theologos, præsertim illos, qui ex professo contra Hæreticos puncta Fidei Catholicæ adstruxerunt.

VI. Porro definitio jam data, uti passim notant Theologi, & Canonistæ, non exprimit aut declarat causam efficientem Matrimonii, nec ejus substantiam, sed tantum effectum, qui sequitur, & promanat a præcedenti causa; societatem nimirum perpetuam omnis vitæ, quam Tertullianus *libro ad uxorem*, conjunctum appellat, & individuum usum, corporum & animorum conjunctionem individuam.

VII. Causa igitur efficiens, & perficiens Matrimonium est mutuus contrahentium consensus, ut sicuti Sponsalia de futuro contrahuntur solo consensu in nuptias futuras, ita Matrimonium per consensum de præsenti in nuptias perficitur, juxta Regulam Juris: *Nuptias non concubitus, sed consensus facit*, *L. Nuptias ff. De Regulis Juris.* Unde Pontifex in *cap.* 23. *tit. De Sponsalibus*, tanquam indubitatum suæ resolutionis fundamentum assumit, quod *sufficiat ad Matrimonium solus consensus illorum, de quorum quarumque conjunctionibus agitur.*

Quod autem dicit Eugenius IV. in citato Decreto pro Armeniis: " Causa efficiens Matrimonii, *regulariter* est mutuus
" consensus per verba de præsenti expressus "; nullatenus sic intelligendum, quasi aliquando alia esset causa efficiens Matrimonii, quam *mutuus consensus*; sed quod is consensus non semper sit exprimendus per *verba*: ideoque vocula *regulariter* non refertur ad *mutuum consensum*, sed refertur ad consensum per *verba* de præsenti expressum.

VIII. Sicuti enim in aliis contractibus consensus non *verbis* duntaxat, sed etiam *signis*, & *nutibus* exprimi, & manifestari potest; similiter & in contractu Matrimoniali; quemadmodum dicitur *cap.* 23. *tit. De Sponsalibus*, ibi respondet Pontifex, surdum & mutuum posse Matrimonium contrahere: *Cum quod verbis non potest, signis valeat declarare.*

IX. Verum quia *signa* frequenter dubia, & æquivoca sunt, nec tam clare consensus per illa, quam per verba exprimi potest; hinc non nisi necessitate quodammodo cogente, signa admittenda aut adhibenda sunt. Immo ut certius de consensu constet, claram & nullis ambiguitatibus, aut æquivocationibus obnoxiam verborum formulam in contractu Matrimoniali adhibendam passim Ritualia præscribunt; a qua nec Parochi recedere, nec ut alia forma contrahatur, permittere possunt: quamvis alio modo etiam per *sola* signa expressus consensus Matrimonium *validum* constituat; si aliud Canonicum non obstet impedimentum.

X. Cum Christus elevando contractum Matrimonialem ad rationem Sacramenti, nihil immutaverit de natura contractus, consequens est, quod adinstar aliorum contractuum, qui consensu ineuntur, possit & hic inter absentes per litteras, aut per Mandatarios sive Procuratores perfici; quod ultimum inter Principes non raro contingit.

XI. Sed quia hic de re summi momenti tractatur, Procurator non aliter censetur idoneus ad Matrimonium contrahendum, quam si ad hoc mandatum habet *speciale*, uti declaratur in *cap. fin. De Procuratoribus in VI.*

XII. Et

XII. *Et quamvis alias is, qui constituitur ad negotia Procurator, alium dare possit, in hoc tamen casu (propter magnum quod ex facto tam arduo posset periculum imminere) non poterit deputare alium, nisi hoc eidem* specialiter *sit commissum*. Ita Pontifex in citato Capitulo finali.

XIII. Quin & ibidem tanquam in hoc contractu omnino singulare additur: *Sane si Procurator antequam contraxerit, a Domino fuerit revocatus: contractum postmodum Matrimonium ab eodem (licet tam ipse, quam ea, cum qua contraxit, revocationem hujusmodi penitus* ignoraverint) nullius *momenti existit, cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequivit*.

XIV. Ex his sat apparet, qua ratione Matrimonia per Procuratores, & inter absentes multis difficultatibus possit esse obnoxia; ut proinde consulendum sit, ut inter præsentes fiant; nec Parochi propria auctoritate hujusmodi Matrimonia admittere debeant; attento quod nec inter Theologos omnino conveniat, num hæc Matrimonia veram Sacramenti rationem habeant.

XV. Si solam rationem contractus in Matrimonio spectemus, etiam conditiones & modos ad instar aliorum contractuum adjici patitur.

Conditiones quidem de *præterito*, vel *præsenti* si adjiciantur, ipsum consensum non suspendunt; sed si verum sit quod exprimitur, consensus adest; si falsum sit, consensus deest, & consequenter Matrimonium non est: exempli gratia, si sponsus dicat, accipio te in uxorem si nobilis sis, vel si hoc illudve *fecisti*, aut *non fecisti*.

XVI. Quoad conditionem de futuro contingenti, exempli gratia, *si pater consenserit*, certum est, quod si hæc per modum veræ, & proprie dictæ conditionis sit adjecta, consensus Matrimonialis suspendatur, & per consequens Matrimonium non censeatur contractum ante conditionis eventum.

Quia autem repugnare videtur, ut quis contrahat Matrimonium requirens consensum *de præsenti*, atque translationem mutuorum corporum; & tamen in futurum a conditionis incerto eventu suspendatur consensus; credunt nonnulli, hoc casu sponsalia *de futuro* contracta esse potius, quam Matrimonium; atque ita Emanuel Gonzales Sacrorum Canonum in Universitate Salmanticensi Professor in Commentario ad *cap. 3. De Conditionibus appositis*; siquidem (ait) non adest consensus *de præsenti*, sed *de futuro* pendens a conditionis eventu. Idipsum non obscure tradit Sanct. Thomas in 3. *part. quæst. 47. art. 5.* ubi loquens de Matrimonio contracto per verba de præsenti, sed sub conditione de *futuro*, quæ sit *contingens*, ut datio pecuniæ, vel acceptatio parentum, ait: *Et tunc idem est judicium de tali consensu sicut de consensus, qui fit per verba de futuro, unde non facit Matrimonium*.

XVII. Cum certum sit, contractum per conditionem appositam suspendi, & eatenus sapere naturam Sponsalium *de futuro*; credunt aliqui, quod eveniente conditione, requiratur novus consensus; præsertim hodie post Concilium Tridentinum, coram Parocho, & testibus renovandus; quod affirmat post plures citatos Gonzales loco citato; quod licet in rigore verum non videatur, tamen non est dubium, quin in praxi hoc tutius sit; præcipue si conditio longo temporis intervallo post contractum eveniat; ut merito dubitari queat, num primus consensus adhuc virtualiter perseveret.

XVIII. Conditiones turpes, & impossibiles, propter favorem Matrimonii, pro non adjectis habendas esse constituit Pontifex in *cap. fin. tit. De Conditionibus appositis*.

Porro hæc Decretalis intelligenda videtur de conditionibus appositis, non proprie conditionaliter, sed ut modus quidam. Si enim contrahentes absolute voluissent suum consensum ab eventu conditionis turpis suspendi, non apparet, qua ratione posset ante eventum hujus conditionis dici verum Matrimonium: cum hoc sine consensu contrahentium haberi nequeat; quemadmodum constat *c. 26. tit. De Sponsalibus*.

Similiter quod in eadem Decretali dicitur de conditionibus *substantiæ* Matrimonii repugnantibus; has scilicet Matrimonium invalidum reddere, etiam de conditionibus modaliter potius, quam conditionaliter expressis intelligendum, & juri mere positivo, saltem quoad aliquas conditiones, adscribendum videtur.

Cæterum plura de consensu conditionato addere non est visum: cum quod raro Matrimonia sub conditione ineantur, & merito ob difficultates, & quæstiones inde orituras dissuadeantur; neque a Parocho, ut coram se ineantur, admittenda, vel ab ipso consulatur Episcopus.

XIX. Præter consensum ipsorum contrahentium, aliorum consensum, nequidem parentum, etiam respectu filiorum-familias, quantumvis *minorennium*, requiri ad validitatem Matrimonii declarat Synodus Tridentina, anathemate damnans eos, *qui falso affirmant, Matrimonia a filiis-familias sine consensu parentum contracta irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse*. Sess. 24. cap. 1. De Reform. Matrimon.

XX. Quapropter hic in Belgio Matrimonia filiorum-familias *invitis*, aut *non consultis* parentibus pro *validis* habentur; quamvis in Gallia, si Regia Edicta in rigore verborum accipiantur, hujusmodi Matrimonia *invalida* videantur; saltem si probari queat, quod *seductio*, quæ speciem *raptus* præfert, intercesserit; quemadmodum deducit Claudius De Blondeau in Bibliotheca Canonica, verbo *Mariages pag.* 84. ut ita invaliditatem Matrimonii non refundant in defectum consensus parentum; sed in crimen *raptus*; quod esse impedimentum dirimens ipsa Synodus Tridentina agnoscit (*a*).

XXI. Illud equidem constat, quod similia Matrimonia filiorum sine consensu parentum contracta, sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis semper detestata sit atque prohibuerit, uti loquitur Synodus Tridentina dicto *c. 1.*

Nequaquam proinde menti Ecclesiæ contrariantur Principum leges, dum hujusmodi Matrimonia etiam suis legibus prohibent; atque contrahentes, aut ad ea quomodolibet concurrentes puniunt, quin & effectibus civilibus similia Matrimonia evacuant: sed potius Ecclesiæ obsecundant, & ejus sanctiones suis legibus adjuvant.

XXII. Henricus II. Rex Galliæ Edicto suo an. *1556. art. 1.* statuit, quod filii-familias, qui contraxerint, aut contrahent in posterum Matrimonia clandestina, invitis, aut insciis patre & matre, poterunt propter commissam hanc ingratitudinem, vituperium, & contemptum suorum dictorum parentum, transgressionem legis divinæ, & læsam honestatem publicam a suis respective parentibus exhæredari, & excludi ab eorum successione, absque spe alicujus querelæ adversus hujusmodi exhæredationem recipiendæ. Quin & liberum sit parentibus revocare omnes, & singulas donationes liberis suis factas. Insuper liberi sic juncti Matrimonio, in casum hujusmodi exhæredationis declarantur incapaces omnium jurium, & emolumentorum, vi matrimonialium contractuum, & testamentorum, legumve, aut consuetudinum municipalium beneficio illis alias quærendorum.

Insuper decernit, ut liberi insciis aut invitis parentibus juncti, & quicumque operam, aut consilium hujusmodi Matrimoniis perficiendis præstiterint, subjiciantur pœnis arbitrarii statuendis pro casus exigentia per Judices Regios; ad quos horum cognitionem pertinere vult, & quorum conscientiam onerat.

XXIII. Declarat tamen, quod non intendat hoc suo Edicto comprehendi Matrimonia contracta a filiis-familias excedentibus annos triginta; aut filiabus excedentibus annos viginti quinque, modo saltem requisiverint consilium parentum. Similiter si eorum mater transierit ad secundas nuptias, sufficit ejus consilium expetere.

XXIV. Per Edictum Henrici III. an. 1579. Blesis editum *art.* 40. inhibetur Parochis, Vicariis, aliisque, qui solemnizationi Matrimonii assistunt, ut si conjungendi sint filii-familias, aut aliorum potestati subjecti, ad solemnizationem procedere, nisi ipsis constet de consensu parentum tutorum, aut curatorum, alias puniendi ut fautores criminis raptus.

XXV. Eadem pene Edictis Caroli V. 4. Oct. 1540. & Philippi IV. 29. Novemb. 1623. pro Belgicis hisce Provinciis decreta sunt; ac præsertim Edicto posteriore; quo decernitur, *ut filii-familias minores 25. annis, qui insciis aut invitis parentibus, & omnes minores, qui sine consilio, & consensu proximorum consanguineorum, paterni & materni lateris, & tutorum, seu curatorum cujuscumque sint qualitatis, contraxerint, incapaces sint omnium lucrorum, quæ directe vel indirecte alter ab altero petere posset, per conventiones, donationes inter vivos, aut causa mortis, testamenta, successiones, consuetudinem, seu alium quemcumque modum; declarando irritas qualcumque conventiones, & donationes in alterutrius utilitatem pactas; eaque dispositio vigeat, quamvis postea parentum consensus superveniat*.

„ Possint hujusmodi etiam filii-familias a patre, & matre
„ exhæredari, nec recipiatur querela sub prætextu legitimæ
„ dotis, alimentationis, aut consuetudinariæ devolutionis, quo-
„ ad bona profecta a latere superstitis, qui ex eis filio inobe-
„ dienti jus adimere poterit; non aliis tamen, quibus ex eadem
„ devolutione jus aliquod debitum sit.

Habetur prius Edictum *part. 1. Editorum Flandriæ lib. 3. Rubrica 1.* Posterius vero *part. 2. lib. 3. Rubr. 1.*

Non comprehenduntur hoc Edicto filii-familias majores 25. annis, dummodo *consilium* parentum requisierint; quod etiam a matre, quæ ad secundas nuptias transivit, requiri jubetur.

Itaque juxta Edicta hæc, licet Matrimonia filiorum-familias etiam minorennium sine consensu parentum non sint irrita, seu invalida in ratione Sacramenti, verumque vinculum Matrimonii inter taliter conjugatos consistat, sunt tamen quodammodo nulla quoad effectus civiles, quibus vi horum Edictorum destituuntur.

XXVI. Neque effectus hos hujusmodi Matrimonia obtinebunt, tametsi prætendatur, contractis jam nuptiis, parentes *irrationabiliter* contradixisse, nisi judex ipse jam prius de hac irrationabilitate cognoverit, & pronuntiaverit; atque ita *Auctore* judice Matrimonium celebratum fuerit.

Edictum enim Caroli, ad quod & Edictum Philippi IV. se refert, dissensum ad censuram judicis remittit qui rationes exiget; quæ si legitimæ non fuerint, Magistratus parentum officium supplebit, & auctoritate sua contrahendi facultatem faciet, & tunc pœnæ eximitur quod Auctore judice fit.

Sub Magistratu seu Judice, tam Ecclesiasticum, quam civilem intelligi vult Zypæus in Notitia juris Belgici, *tit. De Sponsalibus n.* 8. quod eo magis (ait) apud nos rationabile est, si apud Batavos Ministri Hæretici hac in parte vicem Magistratus obeant, quemadmodum testatur Grotius in Isagoge ad Jus Hollandicum *lib. 1. part. 5.*

Quidquid sit, cum hic præcipue agatur de validatione Matrimonii, quoad effectus *mere civiles*, & de observantia aut contraventione Regiorum Edictorum, consultius est, & Judicis Regii auctoritatem interponere; quod & Zypæus agnoscit, verbis supra relatis subjungens: ad „ vitandas tamen calumnias suasero,
„ ut civilis etiam Magistratus judicium interveniat.

XXVII. Ut autem infaustis his filiorum-familias Matrimoniis occurratur; Parochi sæpius ostendere debent, quam grave sit, atque ipsi divino præcepto de honorandis parentibus directissime oppositum, in re tanti momenti negligere parentes, nec eorum desiderio obsequi.

(a) Id docte expositum est ab Auctore Collectaneorum Cleri Gallicani tom. 5. tit. 8. part. 3. col. 1108. 1109. &c.

Adhuc, ut parentes consulantur, non tantum debitam erga parentes reverentiam exigere, sed etiam bonum ipsorum filiorum, quos in delectu uxoris non raro excæcat libido, præcipitantia, & juvenilis incircumspectio; ac insuper utriusque familiæ discordia, aliaque innumera, quæ ex Matrimoniis hujusmodi oriri solent mala, & quod sicuti Matrimoniorum contractorum pessimum est initium, ita quoque infaustus esse soleat progressus, & finis.

XXVIII. Ostendendum quoque filiis, non esse licitum semper invitis parentibus contrahere Matrimonium, quantumvis etiam *irrationabiliter* essent inviti; eo quod non raro mala sequutura ex hujusmodi Matrimoniis invitis parentibus contractis, sint majora, quam bonum ex Matrimoniis illis sperandum.

XXIX. At dum de his monentur filii, una quoque parentes instruendi sunt de culpa, quam incurrunt, si consensum suum negando, aut protelando prolium suarum Matrimonia ex motivis humanis sæpius insufficientibus, ac parum Christianis, causa sint quod proles in pessima quæque ruant.

XXX. Contracto autem Matrimonio, Parochi erit, pacem inter filium & parentes conciliare; atque filium ad satisfactionem, & veniæ postulationem, & patrem ad benignitatem & indulgentiam inflectere: atque S. Ambrosii modum agendi cum Sisinnio, quo invito filius uxorem duxerat, imitari. Patrem filio jure iratum agnovit Ambrosius, filium ad officium revocavit, & ad veniam rogandum adducit, patrem filio reconciliavit, ejusque ac nurus benevolam susceptionem Sisinnio gratulatus, *Epist.* 64. quæ a Parochis merito in simili occasione legetur.

Prædicta fere brevi Decreto comprehendit Synodus Coloniensis ann. 1536. *part.* 7. *cap.* 43. Postquam dixit, „ optandum esse, ut Canon Evaristi Pontificis (apud Gratianum *caus.* 30. „ *quæst.* 5. *Can.* 1.) Concilio Generali renovetur, tollanturque „ illa clandestina Matrimonia, quæ invitis parentibus ac pro„ pinquis Veneris potius quam Dei causa contrahuntur: Nam „ quanta ex his clandestinis Matrimoniis mala suboriantur in „ aperto est “. Dein addit: „ Quantum fieri potest, cavebit „ Parochus, ne liberos citra parentum auctoritatem conjungat. „ Quod si parentes negligentes fuerint, aut in admittendo Ma„ trimonio jam contracto rigidiores negatores, admonebit eos, „ ut liberos maturæ ætatis elocent, neve vinculo jam per Ec„ clesiam indissolubili pertinacius obluctentur.

C A P U T V.

Coram quo Matrimonium contrahendum?

1 *Olim coram Sacerdote nuptiæ contrahebantur.*
2 *Cur Ecclesia voluerit publice coram Sacerdote Matrimonium contrahi?*
3 *Decretum Concilii Tridentini contra Matrimonia clandestina.*
4 *Vi illius Decreti præsentia Parochi, aut alterius Sacerdotis de ejus licentia requiritur ad* validitatem *Matrimonii.*
5 *Sufficit Parochus alterutrius contrahentium.*
6 *Parochus proprius, intelligitur Parochus* Domicilii.
7 *Unde æstimandum sit, an quis certo loco Domicilium habeat?*
8 *Potest quis duplicem Parochum proprium habere.*
9 *Qui censeantur nullum Domicilium, neque* proprium *Parochum habere.*
10 *An carentes proprio Domicilio debeant contrahere coram Parocho loci, in quo tempore contrahendi Matrimonii consistunt.*
11 *Quid si alteruter Desponsorum* proprium *Parochum habitationis habeat, an coram eo contrahendum.*
12 *Decretum Synodi Tridentinæ circa Matrimonia Vagabundorum.*
13 *Quid circa hæc ab Ordinariis, & Parochis observata velint Synodi Belgicæ.*
14 *Si ex consuetudine aut statuto sit aliquis proprius Vagabundorum Parochus, coram eo erit contrahendum.*
15 *Milites ubi Domicilium habere censeantur.*
16 *Quid de Militum Matrimonio hic in Belgio, & quis pro milite habendus.*
17 *Assistentia Parochi non est actus jurisdictionis proprie dictus, & quæ inde consectaria.*
18 *Potest auctoritatem assistendi alteri Sacerdoti delegare.*
19 *Quomodo & quando hæc auctoritas dari debeat.*
20 *An vice-Pastores, Deservitores, aut Vicarii amovibiles possint alteri licentiam assistendi dare.*
21 *Ordinarius per totam Diœcesim assistere, & alteri licentiam assistendi dare potest, & quis habeatur* Ordinarius?
22 *An invito Parocho dare queat alteri licentiam.*
23 *Requiritur præsentia testium; eaque simultanea cum Parocho.*
24 *Non requiruntur testes* omni exceptione *majores, & quare.*
25 *Præsentia Parochi debet esse moralis.*
26 *Matrimonium initum coram Parocho reluctante, & invito, potest esse validum.*
27 *Nec ignorantia, nec impossibilitas præsentiam Parochi supplent.*
28 *Matrimonium contractum in articulo mortis coram Parocho & testibus, subinde est invalidum in Gallia quoad effectus civiles.*
29 *Matrimonia clandestina non sunt* invalida *in locis, in quibus Decretum Concilii Tridentini non est promulgatum.*
30 *In his viciniisque Provinciis sufficienter est publicatum.*
31 *Defectum Parochi generalis quædam necessitas supplere potest, etiam in locis ubi Decretum est publicatum.*
32 *Matrimonia Acatholicorum coram Magistratu aut Ministro Acatholico in Provinciis Confœderatis reputantur* valida.
33 *Prima ratio ab incommodis.*
34 *Secunda ex morali impossibilitate.*
35 *Tertia ratio ex fine ipsius Breveti.*
36 *Quod obtinet in Matrimonio utriusque partis Acatholicæ, etiam obtinet si altera duntaxat sit Acatholica.*
37 *Sententia Doctorum Parisiensium de validitate similium Matrimoniorum.*
38 *Fortiter resistendum Matrimoniis partis Catholicæ cum Acatholica.*
39 *Sine licentia Vicarii Apostolici non licet Missionariis hujusmodi Matrimonio assistere.*

I. JAm pridem moris fuisse, ut Christianorum nuptiæ non nisi cum benedictione Sacerdotali, ac ipso Sacerdote Ecclesiæ nomine eas probante contraherentur, disertis verbis expressit Tertullianus *libro de Pudicitia*, *Ideo penes nos* (*ait*) *occultæ quoque conjunctiones, id est, non prius apud* Ecclesiam *professæ, juxta mœchiam & fornicationem judicari periclitantur.*

Et ante Tertullianum Martyr Ignatius Epistola ad Polycarpum: „ Decet vero ut ducentes uxores & nubentes, cum *Epi„ scopi* arbitrio conjungantur, ut nuptiæ juxta Domini præce„ ptum sint, non autem ad concupiscentiam.

Legitur quoque in Capitularibus Regum Francorum *lib.* 7 *cap.* 179. „ Prius conveniendus est Sacerdos, in cujus Parochia nu„ ptiæ fieri debent in Ecclesia coram populo. Et ibi inquirere „ una cum populo ipse Sacerdos debet, si ejus propinqua sit an „ non, aut alterius uxor, vel sponsa, vel adultera: Et si lici„ ta & honesta omnia pariter invenerit, tunc per consilium, „ & benedictionem Sacerdotis, & consultu aliorum bonorum „ hominum eam sponsare & legitime dotare debet.

Idipsum legitur in Canonibus Isaaci Episcopi Ligonensis *tit.* 5. *Can.* 6. & anno 909. in Synodo Trosleiana sub Heriveo Archiepiscopo Remensi *cap.* 8. renovatum fuit.

II. Rationem vero cur occultas conjunctiones vetarent, easque publice coram Sacerdote fieri vellent, præmittunt: *Quia sæpe in nuptiis* clam *factis gravia peccata tam in Sponsis aliorum, quam & in propinquis sive adulterinis conjugiis, & quod pejus est dicere, consanguineis accrescunt & accumulantur.*

Ob hæc aliave gravissima incommoda ex clandestinis Matrimoniis oriri solita, semper Ecclesia ea detestata est: iteratisque Decretis, etiam sub gravissimis pœnis prohibuit.

III. At Synodus Tridentina animadvertens, prohibitiones illas, propter hominum inobedientiam jam non prodesse; ac insuper perpendens gravia peccata & incommoda, quæ ex hujusmodi clandestinis conjugiis quotidie oriuntur, præsertim vero eorum, qui in statu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua *clam* contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio vivunt; cui malo cum ab Ecclesia, quæ de *occultis* non judicat, succurri non possit, efficacius aliquod remedium adhibendum censuit: atque præter publicas denuntiationes, quas juxta modum supra *cap.* 3. descriptum præmitti voluit, insuper declaravit, & statuit; *Qui aliter quam præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsenti Decreto irritos facit, & annullat.*

IV. Quantumvis etiam non obstante Decreto Concilii Tridentini disputetur inter Theologos, an Parochus sit verus Minister Sacramenti Matrimonii, an vero ipsi contrahentes; atque verisimilior videatur sententia affirmantium hos esse Ministros; nihilominus illud certum est, Parochi alteriusve Sacerdotis de Parochi seu Ordinarii licentia adeo necessariam assistentiam, ut ni assistat, ex Decreto Concilii Tridentini non illicitum duntaxat, sed & *invalidum* sit Matrimonium.

V. Cum Synodus simpliciter requirat præsentiam Parochi, non *Parochorum*; neque exprimat, an viri, an mulieris, receptum est, si Desponsi sint diversarum Parochiarum, alterutrius contrahentium Parochi præsentiam sufficere, & ita sanctam Congregationem declarasse refert Fagnanus ad *cap. Quod nobis, tit. De cland.* eique moderna, & notoria praxis suffragatur.

Consuetudo in multis locis habet, ut potius coram Parocho mulieris, quam viri Matrimonium contrahatur: quæ consuetudo in honestate fundamentum habet, adeoque est merito servanda, uti supra *cap.* 1. circa Sponsalia notatum est.

VI. Est autem proprius Parochus, qui vi Decreti Concilii Tridentini Matrimonium assistere debet, is, in cujus Parochia alter Domicilium habet, ait Rituale Mechliniense, & communis praxis suffragatur.

Non sufficit ergo Parochus *originis*, sed requiritur Parochus *Domicilii*, sive illius Parochiæ, in qua tempore contracti Matrimonii alter saltem contrahentium morabatur, ut juxta vulgarem, & communem modum loquendi, ibi Domicilium habere, sive habitare censeretur; quamvis non ita fixum, nec eo animo, ut eo loco perpetuo manere intenderet.

VII. Immo quis domicilium sufficienter ad hunc effectum habere censendus est, tametsi eo animo ibidem moretur, ut post certi temporis lapsum inde sit recursurus; quin & ipsa negotia, ob quæ ibidem moratur, id aperte significent: uti in Scholaribus Academicis manifestum est. Licet enim hi duntaxat pro tempore studiorum Academicum Domicilium eligant; quia tamen pro eo tempore, juxta communem, & vulgarem loquendi modum, in Academia habitare dicuntur, Parochus Parochiæ, in qua pro eo tempore morantur, *proprius* ipsorum Parochus in ordine ad contrahendum Matrimonium habetur.

E contrario, si quis tantum recreationis, aut litis, alteriusve negotii prosequendi causa in aliquo loco, tametsi notabili etiam tempore, subsistat, non propterea ibi domicilium elegisse censebitur: eo quod juxta moralem modum loquendi ibidem habitare non

non judicetur. Ex vulgari itaque aestimatione, & loquendi modo multum dependet, ut definiatur, ubinam quis domicilium dicendus sit habere, ut coram Parocho loci Matrimonium valide contrahere queat. Et quidem in particularibus casibus ex circumstantiis concurrentibus facilius, & securius id determinari potest, quam per generalem aliquam regulam definiri aut describi.

VIII. Hoc constat, quod subinde quis possit in duabus Parochiis eodem tempore habere domicilium; si nimirum juxta moralem loquendi modum in utraque sic familiam instituat, ut utrobique juxta moralem, & vulgarem loquendi modum habitare censeatur; licet in uno forsan loco frequentius personaliter resideat, quam in altero.

IX. Cum proprius Parochus dicatur a domicilio habitationis, consequens est, quod hi, qui tale domicilium non habent, nec *proprium* quoque Parochum habere censendi sint.

Porro qui hujusmodi domicilio carent, dicuntur *Vagi*, seu Vagantes, & incertas sedes habentes. Unde tales etiam habendi sunt, qui pristinum domicilium deserentes, navigant, vel iter faciunt, quaerentes ubi se collocent. Hi enim domicilio carentes, eatenus Vagantes dicuntur, & incertas sedes habentes: uti notat Sanchez *lib. 3. De Matrimonio, disput. 25. num. 2.* qui dein *num. 3.* notat, etiam & illum merito posse *vagum* appellari, qui relicto suo domicilio iter facit ad locum, in quo domicilium constituere destinavit, eo quod hactenus pro eo tempore quo est in itinere, nullum domicilium habeat; utpote priore deserto, & secundo nondum occupato.

X. Cum igitur Tridentina Synodus exigat ad validitatem Matrimonii praesentiam *proprii* Parochi habitationis sive domicilii, non apparet, qua ratione in vagis, sive vagabundis illis hoc Decretum in omni suo rigore servari queat, quandoquidem hi, ex supposito, *proprio* Parocho habitationis seu domicilii careant.

Concludendum ergo apparet, quod dum hoc Decretum respectu vagantium non potest quoad omnia exacte servari, eo quod *proprii* Parochi praesentia haberi nequeat; saltem servetur quantum potest: uti notat Zypaeus *Consil. 7. De Sponsalibus.*

Hinc consequens est, quod dum vagabundi non possunt coram suo *proprio* Parocho contrahere, saltem contrahere debeant in praesentia *Parochi* loci, in quo tempore contrahendi Matrimonii consistunt; neque possint eo loco coram alio Parocho, aut Sacerdote sine licentia Parochi loci Matrimonium inire. Quin & ipsa Synodus Tridentina *Sess. 24. cap. 7. De Reformat. Matrim.* sat ostendit: Vagabundos coram Parocho debere contrahere, ubi *Parochis praecipit, ne illorum Matrimoniis intersint*, nisi servatis iis, quae ibidem praescribuntur; cui & communis praxis consonat.

XI. Ulterius, si supponatur Sponsus esse vagabundus sive omni domicilio destitutus, Sponsa autem domicilium fixum habeat, & consequenter *proprium* Parochum habitationis, videtur coram hoc Parocho contrahendum: eo quod sic Concilio Tridentino satisfieri queat, quod requirit praesentiam *proprii* Parochi.

Dum enim vagabundi coram Parocho loci, in quo tempore contrahendi Matrimonii reperiuntur, contrahunt, nequaquam in rigore coram *proprio* Parocho habitationis contrahunt; & eatenus ob necessitatem a Decreto Concilii receditur: qui recessus admittendus non apparet, dum alteruter contrahentium *proprium* habitationis Parochum habet: eo quoad hoc casu Decreto Concilii Tridentini satisfieri queat, contrahendo coram *proprio* Parocho Sponsae non vagabundae.

XII. Synodus Tridentina advertens, quod multi, qui vagan-
„ tur & incertas habent sedes, prima uxore relicta, aliam &
„ plerumque *plures* illa vivente, diversis in locis ducant, om-
„ nes, ad quos spectat, paterne monet, ne hoc genus hominum
„ vagantium ad Matrimonium facile recipiant, Magistratus e-
„ tiam saecularis hortatur, ut eos severe coerceant. Parochis
„ autem praecipit, ne illorum Matrimoniis intersint, nisi prius
„ diligentem inquisitionem fecerint, & re ad Ordinarium dela-
„ ta, ob eo licentiam id faciendi obtinuerint ". Citato *cap. 7.*

XIII. Decreti hujus executionem Synodi Belgicae uno consensu urgent, vultque Synodus P. II. Mechliniensis *tit. 10. cap. 6.* ut licentia ab Ordinario obtineatur *in scriptis; neque ea licentia sine causae cognitione & matura deliberatione detur.*

Synodus P. II. Cameracensis *tit. 11. cap. 5.* vult *ignoti, & qui certas sedes non habent, non admittantur ad contrahendum Matrimonium, nisi praeviis attestationibus Pastoris, ubi novissimam fecerint residentiam, aut aliorum fide dignorum, quorum sigilla vel signaturae sint Pastori, coram quo contrahere volent, bene notae, aut sufficienti aliorum depositione apud eumdem comprobatae.*

Non dubium ergo summa circumspectione, & non nisi auctoritate Superiorum, a Parochis hujusmodi Matrimonia esse solemnizanda. Sed tamen quia in hoc Decreto nulla clausula irritans apposita est, si Parochus neglectis iis, quae a Synodis sunt praescripta, Matrimonio astiterit, *validum* erit Matrimonium; quamvis Parochus graviter deliquerit, & a Superiore pro merito castigandus sit, uti post Sanchez notat Zypaeus in Jure novo *tit. De Sponsalibus numero 12.*

XIV. Advertit quoque Zypaeus *Consult. 7. De Sponsalibus*, quod omnia Concilii in citato *cap. 7.* verba sint prohibitiva, non permissiva libertatis alicujus quoad vagos; aut concessiva jurisdictionis quoad Parochos.

Hinc ulterius concludit: *Si qua in civitate peculiaris ac proprius constituatur vagorum hujusmodi Parochus, coram aliis ibi contractum Matrimonium erit irritum, tanquam non coram proprio contractum, cum is ibi exstet.*

XV. Milites nomine vagorum non veniunt, eo quod ordinario domicilium, propriumque Parochum habere censeantur. Et quidem miles domicilium habere dicitur, *Ubi meret (a) si nihil in patria possideat. L. 23. §. 1. ff. Ad Municipalem.*

Multi autem ex hodiernis militibus in patria nihil possident, adeoque ii ubi *merent* domicilium habere videntur; & sic facile ibi Parochum, ut proprium sortiori, ubi in praesidiis, aut aliter morantur, non tamen per modum transitus. *L. Haeres Absens §. Proinde ff. de Judiciis.* Ita Zypaeus *Consult. 2. num. 7. De Off. Ordinarii.*

XVI. Milites in exercitu Regis Catholici hic in Belgio militantes habent suos respective cohortium, aut legionum Cappellanos Castrenses, qui ipsis Sacramenta administrant juxta datam ipsis facultatem a Vicario Apostolico ad Exercitus Regios per Breve Apostolicum constituto.

Quare nec dubium, quin milites in exercitu actu existentes coram suis respective Cappellanis tamquam propriis Parochis Matrimonium contrahere possint (*b*).

Inter Concordata Ordinariorum 23. Jan. 1595. inita, & denuo in Septembri anno 1626. inter Archiepiscopum Mechliniensem, ut Delegatum exercitus, & Episcopos Comprovinciales renovata, relatum est, *ut Parochis liberum sit administrare Sacramenta omnibus divertentibus ad suas Parochias, & sepulturas iis morientibus, salvis juribus. Non licebit tamen Parochis assistere militibus seu personis de exercitu Matrimonium contrahere volentibus; nisi tanquam Praesidiarii in eorumdem Parochorum Parochiis resideant.* Ita Zypaeus, *Consult. 2. De Officio Ordinarii n. 1.* qui ibidem Breve Apostolicum Delegationis ad Exercitus Regios discutit; & sub eodem titulo in *Jure novo* plures dictorum Concordatorum articulos refert; nec non de militum Matrimoniis in Belgio late tractat, *Consult. 14. De Sponsalibus.* Ibi specialiter examina, quandonam hodie aliquis pro milite habendus sit, ut jure militari gaudeat; atque recte ino et *num.* 19 *Si quis non animo militandi per cauponem nomen dederit, ut contra interdictum sorsan Ordinarii a Castrensi Sacellano conjungatur Matrimonio, & mox quasi a militia mittatur, dicendum erit revera, quod simulata militia verum effectum veri, & proprii Parochi et non potuerit producere, ideoque nec Sacellanus Castrensis Matrimonio rite & rate praeesse; nec ille valide conjungi.*

XVII. Parochi assistentia ad validitatem Matrimonii a Synodo Tridentina requisita, non est proprie actus jurisdictionis, sed simpliciter actus Pastoralis, quemadmodum administratio aliorum Sacramentorum unde & *validum* erit Matrimonium, si Parochus assistat Matrimonio sui Parochiani in aliena Parochia, etiam renitente ac reclamante Parocho illius Parochiae; quin & in alieno Episcopatu invito Episcopo; uti post alios notat Barbosa, *De Officio Episcopi part. 2. Alleg. 32. num. 95.* ibidem quoque notans, Parochum quantumvis excommunicatum, suspensum, aut interdictum posse *valide* Matrimonio assistere; eo quod maneat verus Parochus; nec assistendo actum jurisdictionis exerceat.

XVIII. Sicuti Parochus alteri Sacerdoti administrationem Sacramentorum, tamquam eorum *Ordinarius* Minister, delegare potest; ita quoque alteri Sacerdoti facultatem assistendi Matrimonio suorum delegare; uti evidenter supponit Synodus Tridentina in verbis, *vel alio Sacerdote de ipsius Parochi licentia.*

Ex contextu Synodi manifestum est, facultatem hanc non posse a Parocho concedi nisi *Sacerdoti*; unde post Navarrum, aliosque resolvit Barbosa loco citato *num.* 13. Matrimonium de licentia Parochi tempore pestis coram Acolytho contractum esse nullum.

XIX. Sufficit autem quocumque modo, sive voce, sive scripto data fuerit haec licentia; modo revera data sit tempore illo, quo Matrimonio assistitur; nam si eo tempore defuisset, licet Parochus postmodum licentiam daret, aut assistentiam ratam haberet, nihilominus invalidum est Matrimonium: „ Nam etsi (ait
„ Barbosa idem *num.* 129.) regulariter ratihabitio retrotraha-
„ tur, & mandato comparetur, *Reg. Ratihabitionem cum vulga-*
„ *ribus, De Regulis Juris in VI.* aetatem ubi lex vel statutum prae-
„ sentiam requirit corpoream, ratihabitio sequens non sufficit ad
„ actum validandum.

☞ At inter alios monat Zypaeus *Consultatione 2. 11. n. de Officio Ordinarii*, a nonnullis in dubium vocari, utrum sufficienter data sit licentia Sacerdoti assistendi matrimonio, si Parochus illi dederit facultatem administrandi *omnia* Sacramenta. Ad tollendam hanc ambiguitatem, convenit, ut Parochus eam licentiam concedere intendens, *specialem* licentiam assistendi matrimonio concedat, vel si eam concedere non intendat, etiam idipsum exprimat, dum alteri Sacerdoti curam suae Parochiae committit; ut ita tollantur dubia de validitate matrimonii, quae ex ambigua delegatione, sive commissione alteri Sacerdoti a Parocho facta, oriri possunt. ☜

XX. Hanc licentiam an etiam dare queant Vice-Pastores, dependet ab auctoritate, quam a Parocho acceperunt; ni enim haec subdelegandi potestas specialiter ipsis sit data, ea etiam uti non debent: quia cum ipsorum licentia administrandi Sacramenta tantum sit *delegata* & *vicaria*, ea proprie non delegat: cum Delegatus de jure communi subdelegare ordinarie non possit. Deservitor tamen, aut Vicarius etiam amovibilis *alteri Sacerdoti* licentiam dare potest; quia, ut inquiunt Canonistae, delegatus est ad *universitatem causarum*; qui subdelegandi auctoritas competit: atque ita in praxi servatur.

XXI. Quia Episcopus per totam suam Dioecesim manet una cum Parochis tamquam subsidiariis ordinarius Sacramentorum Minister; etiam ipse non tantum Matrimonio assistere; sed & alteri Sacerdoti licentiam assistendi dare potest; quemadmodum & Syno-

(a) Ubi *meret*, idest ubi miles praesidet, & stipendio afficitur.

(b) Vide Decretum Archiepiscopi Mechliniensis ad hujus tomi calcem inter monumenta positum sub littera F.

Synodus Tridentina declarat in verbis: *Vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, aut Ordinarii licentia.*

Nomine *Ordinarii* hic intelligitur Episcopus Diœcesis, in qua contrahentes domicilium habent, iique omnes, qui in auctoritatem, & jurisdictionem succedunt; ut Capitulum, Sede vacante: Vicarius generalis Episcopi, & etiam Capituli, Sede vacante: nisi horum auctoritas specialiter in hoc puncto restricta sit.

XXII. Potest quidem Ordinarius hanc licentiam alteri Sacerdoti etiam *invito* Parocho delegare; at id raro, & non nisi urgente de causa faciendum: eo quod per hanc delegationem Parocho assistentia matrimonialis jure *ordinario* competens adimatur: ideoque jure suo quasi spolietur, dum hæc licentia alteri datur.

XXIII. Præter præsentiam Parochi, alteriusve Sacerdotis de Parochi seu Ordinarii licentia, necessaria est ad validitatem Matrimonii ex præscripto Synodi Tridentinæ, duorum aut trium testium præsentia; quæ *simultanea* debet esse, nec sufficit *successiva*, quia Tridentinum copulative exigit præsentiam Parochi, & testium, per dictionem, & quæ copulat; uti post plures citatos advertit Barbosa *n.* 137.

Juxta Edictum Blesense *art.* 40. requiruntur in Gallia *quatuor* testes; sed quoad hunc numerum testium, articulum illum in nulla Regni Provincia receptum fuisse, testatur Juenin *pag.* 989. unde passim, & ibidem receptum est, duos ad validitatem Matrimonii sufficere.

XXIV. Qualitatem testium nullam expressit Synodus Tridentina, neque posteriores Synodi, aut Ritualia aliquam requirunt. Unde admittuntur in testes quicumque mentis compotes, atque intelligere apti quid agatur; viri & mulieres, etiam proximi consanguinei contrahentium, sine exceptione, quæ hic non habet locum: secus in aliis negotiis ubi requiruntur testes *omni exceptione majores*.

Ratio autem cur Synodus constitutionem non restrinxit ad testes omni exceptione majores, fuisse potest, ne obtentu *exceptionum* multoties Matrimonia irritarentur; aut saltem in dubium vocarentur.

XXV. Præsentia Parochi, & testium requiritur non corporalis duntaxat, sed moralis, ita ut sciant, & intelligant, quid agatur, ipsiusque Parochi atque testium testimonio Matrimonium probari possit, eoque pacto occurri incommodis ex Matrimoniis clandestinis metuendis.

Quare licet Parochus corporaliter esset præsens; sed non intelligeret, aut adverteret, quid ageretur, invalidum esset Matrimonium defectu præsentiæ Parochi; tametsi malitiose intelligere, aut advertere detrectasset. Quia equidem eo casu verum est, non eam fuisse præsentiam Parochi, ut de Matrimonio coram se contracto testari possit; quacumque demum ratione id factum sit; uti probat Zypæus, *Consult.* 3. *De Sponsal.*

Similiter insufficiens erit Parochi præsentia, si contrahentes Matrimonium essent retro aliquem parietem, vel Parochus cæcus esset; quia licet verba audiret, & intelligeret, non posset secure, & certo testari, hos in individuo contraxisse; cum ipsos non vidisset, vox autem facile fallere posset; & ita post alios docet Barbosa.

XXVI. Præsentia autem moralis sufficit, tametsi Parochus invitus, ac plane reluctans præsens fuerit, modo omnia eo modo coram ipso gesta sint, ut certum de iis testimonium dare queat. Idem erit, si alium in finem, & per dolum eo vocatus fuerit; aut casualiter ibidem præsens sit, aut etiam quasi transeat: Barbosa ibidem *num.* 5. *&* 88. Quæ enim ultra moralem præsentiam Parochi, & testium requiruntur, tametsi ordinarie citra grave peccatum non omittantur, omissa nihilominus Matrimonium non irritant: ut in his obtineat illud vulgatum, *Multa fieri prohibentur; quæ tamen facta tenent.*

XXVII. Hæc Parochi, testiumque præsentia adeo necessaria est pro validitate Matrimonii, ut nec *ignorantia* etiam *invincibilis* ejus defectum supplere queat; uti nec *privati* alicujus necessitas: ideoque Matrimonium sine Parochi, testiumque præsentia contractum in articulo mortis, aut tempore belli, aut pestis, licet Parochi præsentia haberi nequeat, invalidum esse post alios resolvit Barbosa *num.* 147.

XXVIII. Quin & Matrimonia contracta in articulo mortis etiam in præsentia Parochi, & testium ab iis, qui hucusque in concubinatu vixerunt, & proles illegitimas procrearunt, habentur in Gallia pro *invalidis* ad effectus civiles, per Edictum Ludovici XIII. anni 1639. de quo videri potest Carolus Fevretius in Tractatu *De Abusu lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 43.

XXIX. Quæ hactenus dicta sunt de necessitate præsentiæ Parochi & testium, & *invaliditate* Matrimonii ex ejus defectu resultante, obtinent in locis, in quibus ipsum Tridentinum Concilium quoad hoc punctum publicatum fuit (*a*).

Decernit quippe Concilium in fine sui Decreti, *ut hujusmodi Decretum in unaquaque Parochia suum robur post* triginta *dies habere incipiat, a die primæ* publicationis *in eadem Parochia factæ, numerandos.*

Hic sat ostendit Synodus, se noluisse Decretum vim suam habere ad *irritandum* Matrimonium iis in Parochiis, in quibus publicatum nunquam fuit, quacumque tandem ratione publicatio impedita fuerit.

XXX. In hisce vicinisque Provinciis, & Regnis, si Angliam, & Poloniam exceperis, Concilium Tridentinum sufficienter quoad hoc Decretum promulgatum esse, ostendit eximius D. Huygens in suis Observationibus, *De Sacramento Matrimonii*, *cap.* 36. neque de Gallia quoad nullitatem Matrimonii clandestini ex defectu præsentiæ Parochi, & testium, ulla hodie videtur vel minima dubitandi ratio amplius subesse.

Cum ergo in omnibus pene locis hic circumjacentibus publicatio Concilii Tridentini sufficienter facta sit; atque ita nullitas Matrimonii clandestini habeatur, admodum rari incidunt casus contracti Matrimonii in loco, ubi Concilium non est publicatum, ab incolis loci, in quo illud publicatum fuit, aut e contra: qui ubi occurrerint, consuli poterit citatus eximius Auctor, qui casus illos solide ibidem resolvit; atque inter alia recte advertit *num.* 13. quod hoc Concilii Decretum non afficiat personas ratione loci, ad quem divertunt, vel per quem transeunt; sed ratione loci, in quo habitant, ac propterea incolas loci, in quo Decretum est publicatum, non posse valide contrahere clandestine in loco diversorii, vel transitus, ubi non est publicatum.

XXXI. Porro quod supra dictum est, nec *necessitatem* supplere defectum Parochi, id expresse restringi ad necessitatem *particularem*; nam si generalis aliqua, & inevitabilis necessitas fuerit, etiam Concilii Decretum cessabit; uti notatum fuit ob similem inevitabilem necessitatem, Vagantes posse contrahere coram Parocho loci, in quo consistunt duntaxat, & non habitant; eo quod Parochum domicilii non habeant.

Hac ratione fertur Congregatio Cardinalium declarasse: *Quod ubi etiam constat Decretum Concilii esse publicatum, vel aliquo tempore in Parochia tamquam Decretum Concilii observatum, si Parochialis Ecclesia utpote vacans proprio Parocho careat, & Cathedralis itidem Episcopo atque Capitulo habentibus a Concilio facultatem alium Sacerdotem ad id delegandi; nullusque alius ibi sit, qui vices Parochi, aut Episcopi suppleat, Matrimonium valere absque præsentia Parochi: servata tamen in eo, in quo potest, forma Concilii, nempe adhibitis saltem duobus testibus.* Apud Zypæum titul. *De Sponsalibus*, *num.* 16.

XXXII. Matrimonia Acatholicorum coram Magistratu politico, aut Ministro Acatholico contracta etiam in illis locis, ubi Decretum Concilii Tridentini aliquando fuit publicatum, esse valida, etsi nec desit copia Parochi Catholici, neque sic conjunctos ad Ecclesiam Catholicam redeuntes, esse urgendos coram Parocho consensum matrimonialem renovare, non tantum in Gallia, & Germania, sed in Provinciis Confœderatis, ubi Calvinistæ dominantur, jam a sexaginta decem, & amplius annis communiter receptum fuit; (*a*) atque toto quasi orbe spectante pro validis reputata fuere, quemadmodum nuper in quadam Dissertatione sub titulo Theses *De Sponsa duorum*, ostendit eximius D. Martinus de Swaen in hac Academia Sacræ Theologiæ Doctor; eorumque validitatem solide adstruit, profertque varias easque urgentissimas rationes, ob quas merito Pontificibus, & Episcopis visum sit, Decretum Concilii Tridentini non comprehendere Matrimonia Acatholicorum in Provinciis confederatis, sub temporali dominio Hæreticorum constitutis.

XXXIII. Prima ratio petitur ab utilitate Ecclesiæ, & salute animarum. Si enim Matrimonia Acatholicorum coram Magistratu Politico, vel Ministro Acatholico contracta, sint invalida, sequeret, *nullum conjugatum Calvinistam posse ad fidem Catholicam converti, & Ecclesiæ Catholicæ reconciliari, nisi aut deserat uxorem hæreticam converti nolentem, & nisi agnoscat se hucusque in materiali saltem fornicatione cum putatitia sua uxore vixisse; vel nisi illa consentiat, (quod raro hodie contingere videmus) de novo inire contractum conjugalem coram Presbytero.* Hæc ille §. 5.

Quantum conversioni Acatholicorum hæc sententia ponat impedimentum; & quantam contra Catholicos persecutionem excitare nata sit, (pergit Swaenius) nemo est qui non percipiat. E contra autem si valida censeantur Matrimonia coram Acatholico Magistratu, vel Ministro Calvinistico in fœderato Belgio inita, cessant incommoda enarrata, & conversioni Acatholicorum ostium aperitur.

Refert deinde eximius Auctor, hanc rationem purpuratis Patribus exposuisse magnum illum ac nominatissimum Præsulem Episcopum Castoriensem per Provincias confederatas Vicarium Apostolicum, cui anno 1671. Romæ negotia suæ missionis ageret; eosque respondisse *non convenire, ut quæstio illa a sancto Officio definiatur, verum statueret ipse, quod crederet animarum sibi creditarum saluti maxime expedire.* Et eodem anno respondit eidem Antistiti Pœnitentiaria Romana, se sentire, quod Matrimonia Acatholicorum in Belgio fœderato inita coram Magistratu vel Ministro Calvinista, deberent haberi *valida*.

Quanto autem studio, & zelo præfatus Præsul post suum ex Urbe reditum Pastoribus sibi subditis inculcare conatus sit, hujusmodi Matrimonia habenda esse pro validis, multis ostendit Swaenius.

XXXIV. Secundam rationem pro validitate hujusmodi Matrimoniorum petit citatus Auctor ex eo, quod moraliter sit impossibilis observatio Decreti Concilii Tridentini de contrahendo Matrimonio coram *Parocho Catholico* inter Acatholicos, quamdiu in his Provinciis Religio Acatholica dominatum tenet: quam moralem impossibilitatem multis iisque solidissimis rationibus evincit.

XXXV. Tertia ratio pro validitate horum Matrimoniorum desumitur ex scopo ipsius Decreti Concilii Tridentini, qui est, ut incommoda ex Matrimoniis clandestinis, quæ in foro externo probari non poterant, provenientia evitarentur. Scopus autem hic in Provinciis hisce obtinetur, dum Matrimonia publice coram Magistratu vel Ministro Acatholico, & testibus contrahun-

(*a*) Clandestinitas, quæ nihil aliud est quam defectus præsentiæ Parochi & testium, est impedimentum dirimens Matrimonium.

(*a*) Ut ista computatio accurata quodammodo censeatur, advertendum est quod D. Van-Espen illam peregisse exeunte avi. sæculo, cum suum Jus Ecclesiasticum elaboraret.

funtur, idque non aliter, quam præviis tribus distinctis publicis proclamationibus: adeo ut non minus apud ipsos Acatholicos, quam apud Catholicos existent Matrimonia clandestina, ideoque fine Decreti cessante, non apparet ratio cur ejus observantia urgeri debeat, præsertim cum maxima illis incommodis, quæ ex urgenda hac observantia sequerentur; uti latius videre licet apud Swaenium, nec non eximium D. Huygens, qui in suis Observationibus *De Sacramento Matrimonii* horum Matrimoniorum validitatem similiter adstruit, & argumentis in contrarium adduci solitis respondet; atque signanter notat ex Swaenio, resolutionem Cardinalium datam Sasboldo Vicario Apostolico, relatam a Zypæo titulo *De Sponsalibus num.* 16. qua dicta Matrimonia declarantur *invalida*, emanasse id temporis, quo Rex Catholicus nullum adhuc jus liberæ Reipublicæ Provinciis illis cesserat; a quo nullius adhuc Religionis pacificum, nisi solius Catholicæ, indulgeret exercitium, exturbans ubicumque poterat Ministros Acatholicos. Quidni pro hoc tempore declarare potuit sancta Congregatio Decretum Concilii Tridentini, etiam Acatholicos obligare; cum nec tunc subessent, nec timerentur incommoda illa, & observantiæ impossibilitas, quæ hodie mutato politico regimine, & publico Religionis exercitio, ex necessitate observantiæ istius Decreti oriuntur; uti latius exponit Swaenius §. 6.

XXXVI. Quod de validitate Matrimonii Acatholicorum coram Magistratu vel Ministro Hæretico dictum est; id quoque obtinere, tametsi altera pars contrahentium sit Catholica, multis solidisque argumentis evincit Swaenius §. 7. (*a*).

Si enim Matrimonia sint *valida* contracta coram Magistratu vel Ministro Hæretico, dum utraque pars est Acatholica, etiam *valida* dicenda videntur, tametsi una pars duntaxat sit Acatholica; eodem argumento, quo Matrimonium contractum in loco ubi Decretum Concilii Tridentini non est publicatum, esset *validum* clandestine initum, licet una tantum pars in loco isto domicilium haberet, altera vero in loco, in quo Decretum est publicatum, & ita decisum fuisse a Sacra Congregatione refert Wamesius *Consilio*, *Canon.* 530.

Plura argumenta pro validitate hujusmodi Matrimonii adducit ibidem Swaenius, dicitque se non ita pridem ex amplissimo D. Van-Heussen Provicario Ultraiectino, Viro rerum Provinciarum istarum apprime gnaro, didicisse sequentia. „ Primo, quod
„ Presbyteri de Clero eos, qui coram Ministro, vel Magistratu
„ Acatholico conjuncti sunt, & quorum pars altera est Acatho-
„ lica, passim non soleant de novo conjungere.

2. *Quod constet, plures ex Religiosis, & inter illos etiam PP. Societatis eidem sententiæ, praxique se conformare.*

3. *Quod constet, similia conjugia ante tempora Illust. Castoriensis (quamvis non ita universaliter) uti valida fuisse habita.*

4. *Quod præfatus Præsul post suum ex Urbe, id est, Roma reditum (accidit is an. 1671.) expositis S. Congregationi sententiæ suæ in hoc motivis acceptoque ab eadem responso, faceret ipse, quod magis in his regionibus congrueret, praxim jam dictam efficacius frequentiusque promoverit.*

5. *Quod Matrimonia memorata ab Acatholicis, dum juxta Patriæ leges, & consuetudines sunt contracta, similiter tamquam valida reputentur.*

XXXVII. Quin & §. 8. testatur quatuor Doctores, & Pastores Parisienses consultos ab Episcopo Castoriensi respondisse, quod Hæretici iis in locis Franciæ, ubi libere habitare permittuntur, & ubi sui exercitii liberam habent Ecclesiam, Matrimonio jungantur coram Pseudo-Ministris suis, non coram Parochis, quos Pseudo Ministros patitur Ecclesia vicem Parochorum illis gerere hac in parte. Si vero hi ad fidem Catholicam convertantur, ad S. Communionem, vel Sacramentalem absolutionem admittantur, etiamsi non celebraverint de novo Matrimonium coram proprio Parocho. Ulterius, si alter convertatur, altera in hæresi manente, non negetur converso S. Communio, vel absolutio in Francia, donec ambo compareant coram Parocho; neque liceat converso ad fidem deserere partem hæreticam, & alteri nubere; etsi hæc nolit coram Parocho consensum renovare. Denique non sit *invalidum* Matrimonium contractum non coram Parocho, sed tantum coram Pseudo-Ministro, tametsi altera pars esset *Catholica*.

XXXVIII. Resolutioni tamen casus finalis merito addunt hanc salutarem clausulam: *Cæterum non licet, & gravissime Catholicus peccat*. Neque enim ullus negat, quin Catholici gravissime peccare soleant, cum hæreticis Matrimonia ineundo; hæcque Matrimonia ob multiplicia incommoda, ac præsertim præsentaneum periculum perversionis ad hæresim, & parti Catholicæ, nec non prolibus imminens, esse plane detestanda; atque Parochos debere merito sollicitos esse, ut tum in concionibus, & Confessionibus, tum privatis colloquiis exponant gravitatem peccati; quod in contrahendis hujusmodi Matrimoniis incurritur, & ut quibuscumque motivis similia Matrimonia dissuadere conentur, quemadmodum, motiva plura allegando, ostendit Swaenius §. 10. qui dein §. 11. exponit, quam graviter Sacerdotes delinquant, & qua pœna puniantur; qui, partem Catholicam cum Acatholica conjunxerunt, vel ut in Ecclesia Acatholicorum a Ministro conjungerentur, suaserunt, vel permiserunt, dum potuerunt impedire.

XXXIX. Testatur insuper §. 10. fuisse aliquando ex mandato Congregationis Cardinalium prohibitum omnibus Pastoribus, ac Missionariis, ne nullo modo Matrimonio conjungerent personas, quarum altera esset hæretica, ac tam urgentes ex parte Missionis allegatas fuisse rationes, ut in benignio em sententiam haud multo post inflecti sese passi fuerint Cardinales, concedentes ut obtenta licentia Vicarii Apostolici, Pastores, aliique Missionarii personas disparis religionis coram Ministro, aut Magistratu Acatholico, juxta patriæ mores, & statuta conjunctas, in præsentia sua denuo conjungant. Hic vetitum Missionariis, ne id sine licentia Vicarii attentent. „ Prohibemus (inquiunt Constitutio-
„ nes) sub pœna suspensionis ab officio Missionis omnibus Mis-
„ sionariis, ne quis personas, quarum altera est Acatholica,
„ nobis inconsultis, & sine *speciali* nostro consensu, præsumat
„ conjungere „. Deinde addunt: „ Sæpe deterreant Pastores,
„ aliique Missionarii plebem Catholicam, nec conjugii jugum
„ ducant cum infidelibus, nec cum illis velint unum corpus
„ fieri, cum quibus non possunt fieri unus spiritus.

(*a*) Quod si Matrimonium illud in Galliis celebretur, invalidum erit, ut constat Edicto quod Ludovicus XIV. dedit an. 1680. nisi ante Matrimonii celebrationem dispensatio obtenta fuerit.

CAPUT VI.

De Ritibus contrahendi Matrimonii.

1 *Matrimonium certis ritibus celebrari vetus est institutum.*
2 *Ritus hi ad essentiam Matrimonii non spectant; non tamen temere negligendi.*
3 *Monendus populus ne Matrimonium, iis neglectis, contrahat: atque eum in finem ritus populo exponendi.*
4 *Laudabilis est ritus celebrandi Matrimonium in Ecclesia.*
5 *Hic ritus licet non universalis, a Synodo Tridentina non improbatus.*
6 *Ritus Vinculum Matrimoniale designans describitur.*
7 *Formula a contrahentibus, & Parocho pronuntianda, qua contractus Matrimonialis exprimitur.*
8 *Benedictio, & traditio* Annuli *nuptialis.*
9 *Vetus Annuli usus, & ad quid primum introductus?*
10 *Mystica Annuli significatio.*
11 *Benedictio Sacerdotalis super novos Desponsos.*
12 *Missæ celebratio in aliquibus locis est vice Benedictionis, & olim non nisi intra Missarum solemnia fiebat benedictio.*
13 *Osculum pacis Desponsis dandum.*
14 *Olim Fideles inter Missarum solemnia, se mutuo osculabantur, & quomodo hic ritus mutatus?*
15 *Benedictio Desponsorum post Missam, & recitatio Evangelii super eosdem.*
16 *Plerique ritus desiderantur in Rituali Romano; eos tamen non improbat.*
17 *Parochi sequi debent ritus in suis respective Ritualibus præscriptos.*
18 *Monendi novi Conjuges, ut exemplo Tobiæ ab usu Matrimonii se aliquo tempore temperent.*
19 *Monendi quoque de licito Matrimonii usu; sed parce, & honeste.*
20 *Annotatio Matrimonii a Parocho facienda.*
21 *Quid circa conservationem Registrorum Edicto Principum nostrorum cautum?*
22 *In celebratione nuptiarum indecoræ saltationes, & excessiva convivia vitanda.*
23 *Quid pro moderandis conviviis nuptialibus per Principes Belgii statutum?*

I. MATRIMONIUM apud Christianos etiam primis sæculis quibusdam sacris ritibus, precibusque coram Sacerdote celebratum fuisse expeditum est; sed hi ritu, precesque, varii fuere pro locorum, & temporum varietate; uti & hodie non omnium est in his Ecclesiarum uniformitas; quam varietatem agnoscens Synodus Tridentina vult, ut Sacerdos in conjungendis Sponsis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum. *Sess.* 24. *cap.* 1. *De Reformat. Matrimonii*.

II. Hi quidem ritus ac preces ad essentiam non spectant Matrimonii; nec earum omissio validitatem ejus impedit: eas tamen omittere citra necessitatem aut legitimam dispensationem omnino illicitum est.

Ulterius, quia ab Ecclesia instituti sunt, Matrimonio benedictionem accersere solent, & eorum temeraria omissio, & profanus contemptus maledictionem in ipsos contrahentes; ipsumque Matrimonium non raro accersere.

III. Monendi proinde Fideles, ne clandestine, & prætermissis præscriptis ab Ecclesia ritibus Matrimonia inire præsumant.

Hoc ut persuadeatur, multum conducit, ostendere, plerosque ritus hodie adhiberi solitos, non esse recenter inventos, & institutos; sed ex Antiquorum traditione ad nos pervenisse.

IV. Primo, in Belgio hodierna consuetudo habet, ut Matrimonium, quemadmodum alia Sacramenta, in Ecclesia celebrari debeant.

An olim quoque ipsum Matrimonium in Ecclesia celebratum fuerit, non perinde constat.

Legitur quidem antiquitus Matrimonia in *facie Ecclesiæ*, aut *coram Ecclesia* fuisse contracta; sed sciendum, *Ecclesiam* ibi sumi pro congregatione, seu cœtu Fidelium; ideoque Matrimonia in *facie Ecclesiæ* celebrari, idem valet ac *publice* coram cœtu Fidelium celebrari, hujusmodique Matrimonia *clandestinis* conjunctionibus opponebantur.

Quidquid sit, non dubium, quin laudabilis sit Ecclesiarum Belgicarum hæc consuetudo, eamque retinendam præcipit Synodus D. Mechliniensis anno 1609. *tit.* 9. *cap.* 6. „ Laudabilis est
„ hujus nostræ Diœcesis consuetudo (ait) quod Matrimonia &
„ in Ecclesia quæ Sacramentorum proprius locus est, & inter
„ Missarum solemnia contrahantur. Quare cum sacrum Conci-
„ lium Tridentinum ejusmodi consuetudinem retineri vehemen-
„ ter

ter optet, præcipimus, ne quis absque speciali nostra licentia ei contravenire audeat ".

Idipsum decernit Synodus Antuerpiensis sub Miræo, *tit.* 10. *cap.* 9. additque, *potissimum diebus Dominicis, & Festis*. Ac deinde: „ Nullus autem Pastor sub gravi pœna *post meridiem* Matrimonium solemnizare præsumat ". Et *cap.* 6. proscribit juvenum quorumdam insolentias, quæ etiam in ipso templo circa novos Desponsos contingere solebant.

Synodus Audomarensis, *tit.* 10. *cap.* 12. ait: „ Sancta igitur cum sit res (Matrimonium) non contrahatur nisi in Ecclesia, nequaquam in privatis ædibus quantumvis honestis.

V. Advertit Zypæus titulo *De Sponsalibus*, *num.* 59. quod *Concilium Tridentinum benedictionem quidem in templo suscipi mandet, non æque Matrimonium ibi contrahi: adeo ut Sacra Congregatio censuerit, Ordinarium non posse prohibere, quin Matrimonia domi celebrentur, servata Concilii forma; referente Sanchez, lib. 3. disput. 15. num. 20. aliisque; sed id quidem pro iis regionibus non improbo (ait Zypæus) ubi virgines raro in publicum prodeunt, sed in liberioribus gentibus, ut sunt nostræ Belgicæ, probare non possum; ubi quidem usus hactenus obtinuit, ut non extra templi parietes Matrimonia solemnizentur*. Hæc ille, qui ibidem ostendit, hunc usum in his regionibus esse laudabilem: atque referendum inter laudabiles consuetudines, quas Synodus Tridentina retineri voluit.

VI. Sponsis Ecclesiam ingressis, atque utroque per Parochum specialiter, & sigillatim interrogato, utrum venerint huc libera sua voluntate, & a nullo coacti ad contrahendum inter se Matrimonium, & utroque respondente *affirmative*, tunc Sacerdos juxta Rituale Mechliniense, conjunctis dexteris amborum, & stola involutis, cum signo crucis, invocata SS. Trinitate dicat: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; inchoetur mysterium*.

Ex Isidoro refert Gratianus, *caus.* 30. *quæst.* 5. *Can.* 7. „ quod nubentes post benedictionem vitta invicem quasi *uno* vinculo copulantur, videlicet ideo fit, ne *compagem* conjugalis *unitatis* disrumpant.

Vittam hanc fuisse candido purpureoque colore variegatam testatur ibidem Isidorus, mysticam horum colorum rationem subjiciens: „ Candor (ait) ad munditiam vitæ, purpura ad posteritatem sanguinis designandam adhibetur: ut hoc signo & continentiæ lex tenenda ab utrisque ad tempus admoneatur, & post hæc reddendum debitum non negetur.

VII. Post hæc præmissa monitione de indissolubili Matrimonii vinculo, monet primo Sponsum, ut secum & intelligibiliter pronuntiet formam contractus Matrimonialis; sive verba distincte consensum Matrimonialem exprimentia; quibus pronuntiatis; eadem proponit Sponsæ pronuntianda: ac dein data sic utrinque fide, dicit Sacerdos: *Et ego tanquam Dei Minister, vos in Matrimonium conjungo: In nomine Patris, &c.*

Ita Rituale Mechliniense; quibus fere consonat Rituale Romanum. Et quamvis nec verba a Contrahentibus, nec formula a Sacerdote pronuntianda, sint de substantia Matrimonii (*a*); sufficiatque & hodie consensum Matrimonialem, etiam sine verbis coram Parocho nulla verba proferente, neque Matrimonium confirmante, immo positive improbante, præstari, ut validum sit Matrimonium: tamen nec Parocho licet his omissis, aut alia forma Matrimonium solemnizare, aut ei consensum præbere, alias graviter puniendus; uti & Contrahentes præscriptos ritus contemnentes.

VIII. Sequitur ex præscripto Ritualium, benedictio *annuli* secundum formam in Rituali cujusque Diœcesis præscriptam. Rituale Romanum præscribit, ut Sponsus *annulum* benedictum de manu Sacerdotis acceptum imponat digito *annulari* sinistræ manus Sponsæ, Sacerdote dicente: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*.

Ex præscripto Pastoralis Mechliniensis, Sacerdotes postquam annulum aspersit aqua benedicta, infert illum digito annulari dexteræ manus Sponsæ, aut alteri secundum morem loci, dicendo: *Accipe annulum fidei Matrimonialis, in nomine Sanctissimæ Trinitatis, ut illum portans, sis armata virtute cælestis benedictionis, & proficiat tibi ad salutem æternam*.

IX. Antiquissimus est *annuli* usus apud Veteres. Et quidem tam apud Romanos, quam apud Hebræos moris fuisse, ut in omni pactione loco arrhæ annulus daretur, ex Plinio, & Historia Sacra *Genesis* 38. observat Baronius ad *annum* 57. atque ex hujusmodi usu fluxisse videtur (pergit Baronius) ut cum sponderentur nuptiæ, Sponsus loco arrhæ Sponsæ det annulum.

Annuli Sponsalitii meminit quoque Tertullianus in Apologetico *cap.* 6. ubi exponens pristinam mulierum Christianarum modestiam, ait: „ Cum aurum nulla norat præter unico digito, quem Sponsus oppignorasset *pronubo annulo*.

Meminit quoque hujus annuli Clemens Alexandrinus in Pædagogo suo Christiano *lib.* 3. *cap.* 11. asseritque, quod *daretur uxori non ornatus gratia, sed ut obsignaret quæ domi erant*. In signum nimirum curæ rei domesticæ: in quem quoque finem claves novæ nuptæ tradi solitas testatur Festus. Obsignari enim solitas penarias arcas, ne surriperentur a servis, ex Plinio notat Baronius loco citato: Observans insuper, annulos sponsalitios olim apud Romanos fuisse plerumque ex *ferro*: unde & Tertullianus de habitu mulierum *cap.* 15. generatim dicit: *Nam & annuli ferro fiunt*.

X. Apud antiquos Christianos annulis sponsalitiis insculptum fuisse signum fidei, quod est Hieroglyphicum amoris, & concordiæ, monet ibidem Baronius.

Hanc annuli significationem non obscure insinuat Nicolaus I. in responsis ad Bulgaros apud Gratianum *Caus.* 30. *quæst.* 5. *Can.* 3. „ Postquam arrhis Sponsam sibi Sponsus per digitum fidei annulo insignitum desponderit.

Et apertius Isidorus, apud Gratianum ibidem *Can.* 7. „ Quod in primis nuptiis annulus a Sponso Sponsæ datur, fit hoc nimirum, vel propter *mutuæ fidei* signum, vel propter id magis, ut eodem pignore eorum corda jungantur. Unde & quarto digito annulus idem inseritur, quod in eo vena quædam (ut fertur) sanguinis ad cor usque perveniat.

Eamdem mysticam annuli significationem indicat formula traditionis annuli ex Pastorali Mechliniensi supra relata. Et in ejus benedictione dicitur juxta Rituale Romanum: „ Benedic, Domine, annulum hunc, quem nos in tuo nomine benedicimus, ut quæ eum gestaverit, *fidelitatem integram* suo Sponso tenens, in pace, & voluntate tua permaneat; atque *in mutua charitate* semper vivat.

XI. Post annuli benedictionem, & traditionem, sequitur Sacerdotalis Benedictio: quam flexis genibus ante Altare a Sacerdote noviter conjuncti suscipere debent.

Quamvis formulas Benedictionis nuptialis, quæ hodie exstant in Ritualibus sint recentiores ævi; atque in variis Ecclesiis diversæ, ipsa tamen Sacerdotalis Benedictio antiqua est, & apud Christianos jam pridem usitata.

Hujus Benedictionis meminit Clemens Alexandrinus loco citato loquens de comis fictitiis mulierum quasi benedictionem impedientibus, ait: „ Cui autem manum imponit *Presbyter*, cui autem *Benedicit*? Non mulieri, quæ est ornata, sed *alienis* capillis, & per hoc alii capiti.

Synodus Carthaginensis IV. *Can.* 13. apud Gratianum *Caus.* 30. *quæst.* 5. *Can.* 5. ait: „ Sponsus & Sponsa cum *benedicendi* sunt a Sacerdote, a parentibus suis & paranymphis offerantur.

Plures ibidem Canones, qui hujus benedictionis meminerunt, recitat Gratianus; licet forsan non tam antiqui sint, quam sunt auctores, quorum nomina referunt.

XII. Benedictione absoluta ex præscripto Pastoralis Mechliniensis, *novi conjuges honestiori loco collocati, audiant Missam, orantes Deum pro Matrimonii jam initi prospero successu*.

Rituale Romanum indicat, Missam duntaxat celebrandam, si nuptiæ sint benedicendæ; atque ita ipsam Missæ celebrationem esse vice benedictionis. Post benedictionem enim *annuli* immediate subjicit: „ His expletis, *si benedicendæ sint nuptiæ*. Parochus Missam pro Sponso, & Sponsa, ut in Missali Romano, celebret, servatis omnibus, quæ ibi præscribuntur ". Neque alterius benedictionis meminit.

Et sane pridem benedictio nuptiarum intra Missarum solemnia fiebat post *Orationem Dominicam*, & omnia alia quæ intra Missarum solemnia olim benedicebantur, uti clarum est ex nostris Sacramentariis " inquit Hugo Menardus in notis ad Sacrament. *pag.* 414. qui primus edidit ex Codice Remensi exarato circa annum millesimum, *Actionem* seu Missam propriam *nuptialem*, in qua inter alia dicitur: „ Et dicis Orationem Dominicam, & sic eam (Sponsam) *benedicis*, his verbis: *Deus qui mundi crescentis exordium* &c.

Hujus veteris ritus vestigium est, quod in Pastorali Mechliniensi præscribitur: „ Dicto *Pater noster*, Sacerdos antequam dicat, *Libera nos quæsumus, Domine*, stans in cornu Epistolæ versus Sponsum & Sponsam ante Altare genuflexos, dicit super eos sequentes Orationes ": Hæ enim Orationes locum pristinæ benedictionis supplent.

Ad benedictionem Sacerdotalem, seu potius benedictionem Ecclesiæ ministerio Sacerdotis impertiendam, nec non ipsum Missæ Sacrificium in nuptiarum benedictione celebrari consuetum, non obscure alludit Tertullianus *lib.* 2. *ad Uxorem cap.* 8. dicens: „ Unde sufficiamus ad enarrandam felicitatem ejus Matrimonii, quod Ecclesia conciliat, & confirmat *oblatio*, & obsignat benedictio.

Ad hæc verba, *confirmat oblatio*, reflectens Vir eruditus Nicolaus Rigaltius, ait: „ Cum ab Ecclesiæ Præpositis conjugium, ut Septimius dixit, conciliatum solemni die Ecclesiæ sistitur, communibus fidelium votis inter Sacrificiorum Orationes benedicendum.

XIII. Addit præterea Pastorale Mechliniense: *Minister celebrantis*, osculum *pacis a sacrificante acceptum defert primum Sponso, ac deinde Sponsæ (cum gratiarum actione, ac mutuæ charitatis, desiderio illud accipient in signum charitatis, ac perpetuæ pacis Christi cum Sponsa sua Ecclesia), & postea ordinate cæteris in honorem nuptiarum præsentibus*.

Osculi nuptialis meminit Tertullianus *libro de Velandis Virginibus cap.* 11. Nec dubium quin sibi mutuo olim Sponsi osculum darent.

XIV. Fideles enim in ipsa Sacra Synaxi se mutuo osculo salutasse, seu pacem dedisse, multis ostendit Cardinalis Bona *lib.* 2. *Rerum Liturg. cap.* 16. & concludit: *Signum igitur mutuæ dilectionis, & pacis, erat osculum inter Christianos, a quo procul aberat omnis suspicio impuri effectus*.

Deinde paucis interpositis, subjungit: „ Veteri tandem simplicitate in malitiam degenerante, subtractum paulatim est osculum, ejus vices mos introductus porrigendi tabella cum Crucis, vel Christi imagine, quam superioris sæculi Scriptores *osculatorium* vocant, de quo vocabulo agit Spelmannus in Glossario.

XV. Absoluta Missa postquam novis Conjugibus, ac toti populo communis fuerit impensa Missæ benedictio, priusquam Sacerdos incipiat Evangelium Sancti Joannis, adducendi sunt novi Conjuges ad Altare ex præscripto Pastoralis Mechliniensis, ad quos conversus Sacerdos dicit: *Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob sit vobiscum, & ipse impleat benedictionem suam in vobis*,

---

(*a*) Hæc sicut rejiciuntur a Theologis, qui Sacerdotem Ministrum Sacramenti Matrimonii agnoscunt, quique hujus Sacramenti formam essentialem consistere in his, vel similibus verbis: ego vos, &c. a Sacerdote prolatis.

vobis, ut videatis filios filiorum vestrorum usque ad tertiam, & quartam generationem, & postea vitam æternam habeatis sine fine, &c.

Ex ejusdem Pastoralis præscripto Sacerdote legere debet Evangelium S. Joannis *In principio erat Verbum*, super novos conjuges; atque lectum Evangelium Crucis impressione signatum exhibere utrique osculandum.

XVI. Pleræque hæ sacræ cæremoniæ, & iteratæ Benedictiones desiderantur in Rituali Romano; ubi brevis admodum formula solemnizandi Matrimonium habetur, subjiciens propterea hanc cautionem Synodi Tridentinæ: *Cæterum, si quæ Provinciæ aliis, ultra prædictas, laudabilibus consuetudinibus, & cæremoniis in celebrando Matrimonio utuntur, eas Sancta Tridentina Synodus optat retineri.*

XVII. Parochi igitur in hisce præscripta Ritualium suorum sequi debent; ac frequenter ostendere populo salutarem usum harum cæremoniarum; ac signanter efficaciam precum, & Benedictionum, quæ nomine Ecclesiæ super novos conjuges funduntur; quodque merito timeant, qui iis contemptis contra Ecclesiæ præscriptum Matrimonia ineunt, ne maledictionem pro benedictione in se, & proles suas accersant.

Deinde hic notandum, Benedictiones in Ritualibus præscriptas duntaxat primas nuptias concernere, uti infra ubi de secundis nuptiis agetur, latius dicetur; ratioque illius diversitatis assignabitur.

XVIII. Matrimonii solemnizatione absoluta monet Pastorale Mechliniense Parochum, *ut novos conjuges egregie etiam coram populo hortetur, ut ad exemplum Tobiæ, & sacrorum Canonum* consilium, *propter reverentiam Sacramenti, & Benedictionis biduo, vel triduo orationibus vacent, & castitatem servent, ut sic tamquam filii Sanctorum conjugium Christianum cum Dei timore consummantes, sciant uterque* vas suum possidere in sanctificatione, & honore, non autem in passione desiderii, sicut gentes quæ ignorant Deum 1. Thess. c. 4. v. 5.

Ex Concilio Carthaginensi IV. *Can.* 13. refert Gratianus *caus.* 30. *quæst.* 5. *Can.* 5. „ Qui (Sponsus & Sponsa) cum acceperint Benedictionem, eadem nocte pro reverentia ipsius Benedictionis in virginitate permaneant.

Glossographus reflectens ad hæc verba: *pro reverentia*, ait, *Ergo non erit peccatum si aliter fiat:* quod concidit cum eo, quod Pastorale dixit, *ad sanctorum Canonum Consilium.*

XIX. Recte quoque monet Synodus Audomarensis *tit.* 10. *c.* 17. Parochos, ut novos conjuges *instruant, ubi res postulat, verecunde & modeste, ut non existiment, sibi quidvis inter se licere, nec se habere mutuam corporum potestatem, ita ut quidvis alteri liceat, cum alterius corpore; nec enim aliud corporis nomine Apostolum intelligere* 1. Cor. cap. 7. v. 4. *ubi ait:* Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier; *quam membra ad generationem a natura deputata, quibus utantur eo modo, quod ex naturæ institutione generationi serviunt, non alio: Nam si alio, non conjuges, sed virum quidem uxoris adulterum, mulierem autem mariti meretricem esse, quod quodam loco ait D. Augustinus.*

Poterit hic servire Parocho quod habet S. Franciscus Salesius in Introductione ad vitam devotam *part.* 3. *cap.* 39. ubi pie; & caste exponit, quomodo conjuges se circa actum conjugalem gerere debeant.

XX. Ut contracti Matrimonii certa semper fides haberi queat, mandat Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 1. *De Reformat.* ut *habeat Parochus librum, in quo conjugum, & testium nomina, diemque & locum contracti Matrimonii describat; quem apud se diligenter custodiat.*

Hoc Decretum renovans Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 10. *cap.* 7. addit: „ Et quotannis in visitatione Archi-Presbytero exhibeant. Qui quidem liber ubi jam completus fuerit, servabitur in archivis Ecclesiæ.

XXI. Edicto perpetuo Principium nostrorum anni 1611. *art.* 20. mandatur Magistratibus quorumcumque locorum, ut quotannis accipiant exemplum sive copiam (ut vocant) authenticam cum registro Parochiali in quo notantur Baptismata, Matrimonia, & Sepulturæ, omnium eorum, quæ hoc toto anno occurrunt; quod exemplum Pastor ipsi Magistratui dare tenebitur, ut in sua quisque Magistratus respective archiva referat, diligenterque custodiat. Insuper ut Magistratus pagorum confici jubeant duo exempla, quorum alterum mittant ad superiorem sui territorii judicem, ut ibidem reservetur; idque sub pœna arbitraria in negligentes. Volentes dictis registris eorumque exemplis plenam fidem adhiberi absque ulteriore probatione: cum nimirum de ætate, conjugio, morte, promotione ad Ordines, provisione beneficiaria, seu sæcularis officii collatione, & restitutione agetur; de quibus in ipso articulo mentio fit (a).

Ad hoc Edictum reflectens Zypæus titulo *De Parochiis n.* 6. ait, " quod valde expediret, omnes Episcopi sua saltem auctoritate Pastoribus mandarent, & exequerentur, ut in archivis „ Episcopalibus hujusmodi exemplaria reservantur.

XXII. Mandat denique Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 10. *De Reformat. Matrimonii*, curent Episcopi, *ut nuptiæ ea qua decet modestia & honestate fiant: sancta enim res est Matrimonium, & sancte tractandum.*

„ Nuptias solemnibus conviviis, saltibus, scœnis fœdare potius quam ornare, est abusus antiquus a Gentilibus devolutus „ in Ecclesia ", ait Christianus Lupus in Scholiis ad *Can.* 24. *Trullanum*: quo Canone cavetur, „ si quis Clericus ad nuptias „ vocetur, quando ad deceptionem comparata ludicra ingressa „ fuerint, surgat & discedat, Patrum nostrorum sic jubente „ doctrina.

Et antiquior Synodus Laodicena *Can.* 53. statuit, quod non oportet Christianos ad nuptias venientes se turpiter & indecore gerere, vel saltare, sed modeste cœnare, & prandere, ut decet Christianis.

Rursus Synodus Agathensis anno 506. *Can.* 39. injunxit sacratis hominibus, „ ut nuptiarum evitent convivia, nec his cœtibus admisceantur, ubi amatoria cantantur & turpia, aut „ obscœni motus corporum choreis, & saltationibus efferuntur, „ ne auditur aut obtutus sacris mysteriis deputati turpium spectaculorum atque verborum contagione polluantur ". Apud Gratianum *Dist.* 34. *Can.* 19.

Synodus Coyacensis in Diœcesi Ovetensi anno 1050. celebrata, sub Ferdinando Rege primo Castellæ, qui cognominatus est Pius, præsentibus omnibus Episcopis, & Optimatibus ejusdem Regni *Can.* 5. ait: „ Presbyteri ad nuptias causa edendi non erant, nisi ad benedicendum.

Cum nec in hodiernis conviviis nuptialibus leges sobrietatis, & honestatis Christianæ per omnia servari soleant, etiamnum Canonum ratio manet; atque singulariter hæc convivia a Parochis, & Sacerdotibus evitanda sunt; ut nec rogati accedant.

XXIII. Quia in hisce conviviis instruendis magnus excessus, prætertim in pagis, committi solet, per nimiam ad ea convivia solitam personarum invitationem; Carolus V. Edicto 7. Oct. 1531. *art.* 28. cavit, ut si qui convivium nuptiale instruere velint, non poterunt ad illud vocare nisi proximiores consanguineos utriusque coniugatorum, neque numerus personarum excedere queat numerum viginti; nec convivium illud protrahi possit ultra ipsum diem nuptiarum & sequentem usque ad tempus pomeridianum. Habetur *part.* 1. *Edict. Flandriæ lib.* 3. *Rubrica* 1.

Hoc Edictum renovatum est 10. Decembris 1611. sed & extensum ad quadraginta paria, sub pœna, quod tam sponsi, quam convivæ mulctam 20. florenorum incurrant: cum declaratione, quod Magistratibus, aut Officiariis facultas desuper dispensandi tributa non sit, & dispensantes ipsi ad 25. florenos mulctentur. Iterum Edicto ult. Decembr. 1613. Principes idem vetuerunt restricto numero ad 32. paria cum prorogatione ad secundum diem, sub pœna 20. florenorum, quam sponsi incurrent pro numero, aut tempore excedente.

(a) Id in Galliis sancitum est Edicto, quod Lud. XIV. dedit an. 1667, quod quidam Lud. XV. renovavit in sua Declaratione 9. Aprilis 1736.

TITULUS DECIMUS TERTIUS.

De Impedimentis Matrimoniis.

CAPUT PRIMUM.

Penes quem sit auctoritas inducendi Impedimenta Matrimonii?

1 *Quid nomine impedimenti hic intelligatur; & quotuplicis generis sit?*
2 *Impedimenta Matrimonii etiam apud Gentiles nota fuere.*
3 *Magistratuum civilium est leges Matrimonii ineundi præscribere.*
4 *Qua ratione hodie competat Ecclesiæ Matrimonia ordinare?*
5 *Hæc compendiose expressit S. Thomas.*
6 *Ex sententia S. Thomæ juxta diversos fines, diversorum jurisdictioni subjacet Matrimonium.*
7 *Sequitur, quædam esse, quæ jure naturæ impediant, & dirimant Matrimonium.*
8 *Consectarium est, Magistratum Politicum posse statuere impedimenta Matrimonii.*
9 *Certum est, Principes Gentiles quoad suos subditos Gentiles, posse inducere impedimenta etiam dirimentia.*
10 *Principibus etiam Catholicis competit auctoritas statuendi impedimenta impedientia.*
11 *An etiam* dirimentia *quoad subditos Catholicos? Opinio Sanchez.*
12 *Quid sentiat Petrus Soto?*
13 *Principum auctoritatem in statuendis impedimentis Matrimonii, adstruit Gerbesius Doctor Sorbonicus.*
14 *Hac auctoritate a multis sæculis usi non sunt Principes Catholici.*
15 *Non tamen potestas ipsis Principibus absolute adempta videtur.*
16 *A multis sæculis invaluit, ut sola Ecclesia inter Catholicos statuerit impedimenta dirimentia.*
17 *Hac potestate a primis sæculis usa fuit Ecclesia.*
18 *Hanc potestatem habuit Ecclesia independenter a concessione Principum sæcularium.*
19 *Potestas Ecclesiæ corrigendi leges civiles.*
20 *Definitio Synodi Tridentinæ circa auctoritatem Ecclesiæ statuendi impedimenta.*
21 *Consuetudine induci possunt impedimenta Matrimonii.*

I. IMPEDIMENTORUM nomine hic intelligitur, quidquid Matrimonium jure reddit nullum, aut illicitum.

Nonnulla enim sunt, quæ ipsum contractum Matrimonialem non

non tantum reddunt *illicitum*, sed & *invalidum* ac *nullum*; vocanturque impedimenta *dirimentia*, eo quod *dirimant*, seu *irritent* Matrimonia cum similibus impedimentis contracta.

Alia sunt, quæ Matrimonia quidem contrahi prohibent; sed contracta non *dirimunt*, vel *irritant*; dicunturque impedimenta *impedientia*.

II. Similia impedimenta non tantum apud Christianos, sed etiam apud Infideles, & Gentiles nota semper fuerunt.

Ut enim contractus Matrimonialis finem, ad quem a natura ordinatus est, obtineret, sollicitæ fuere Gentes etiam lumine fidei destitutæ, suis legibus contractum hunc sic circumscribere, ne extra finem a natura præscriptum exorbitaret. Hinc tot Romanorum Principum circa ætatem, qualitatem, cæteraque ad Matrimonium spectantia leges; quæ etiam hodie in Corpore Juris adhuc leguntur.

III. Ulterius, quia Matrimonium ad bonum politicum quoque ordinatur; atque ex Matrimoniis convenienter, aut inconvenienter initis multum dependet bonum politicum, seu Reipublicæ tranquillitas aut turbatio, indubie Magistratus Civiles prospicere debent, ut Matrimonia sic ineantur, ut bonum politicum & regimen Reipublicæ inde non patiatur, nec tranquillitas familiarum turbetur.

IV. Denique, quia Matrimonium Christianorum per Christum ad Sacramenti dignitatem & efficaciam fuit elevatum; ac jam etiam ordinatur ad sanctificationem Fidelium, quidni ad Ecclesiam spectet providere, ut per Matrimonium hunc finem Fideles assequantur?

V. Hæc omnia brevi compendio comprehendens Sanctus Thomas, ait: *In quantum igitur ordinatur ad bonum naturæ, quod est perpetuitas speciei, dirigitur in finem a natura inclinante in hunc finem, & sic dicitur esse naturæ officium: in quantum vero ordinatur ad bonum politicum, subjacet ordinationi legis civilis; in quantum igitur ad bonum Ecclesiæ ordinatur, oportet, quod subjaceat regimini Ecclesiastico*, Lib. 4. contra Gentes cap. 78.

VI. Et rursus ibidem: *Considerandum est, quod quando aliquid ad diversos fines ordinatur, indiget habere diversa dirigentia in finem, quia finis est proportionatus agenti: generatio autem humana ad multa ordinatur, etiam ad perpetuitatem Ecclesiæ, quæ in fidelium collectione consistit; unde oportet quod hujusmodi generatio a diversis dirigatur: in quantum igitur ordinatur ad bonum naturæ, quod est perpetuitas speciei, dirigitur in finem a natura inclinante in hunc finem, & sic dicitur esse naturæ officium: in quantum vero ordinatur ad bonum politicum, subjacet ordinationi legis civilis: in quantum igitur ordinatur ad bonum Ecclesiæ, oportet, quod subjaceat regimini Ecclesiastico;*

VII. Hoc principio præsupposito, evidenter sequitur, jure naturæ quædam posse requiri, sine quibus Matrimonium vel *illicite*, vel *invalide* ineatur; eo quod sine his finis a natura intentus haberi nequeat; quapropter nemo dubitat quin quædam sint, quæ jure naturæ Matrimonia impediant, & annullent.

VIII. Similiter si juxta S. Thomam, Matrimonium, in quantum ordinatur ad bonum politicum, subjaceat ordinationi legis civilis; consequens est, posse per civilem legem seu Magistratum statui quædam impedimenta, quæ sunt necessaria aut convenientia, ut Matrimonium hunc finem assequatur; unde etiam verbis supra relatis subjicit hanc conclusionem: *Ideo ex qualibet dictarum legum naturæ, humanæ, & divinæ, potest persona effici ad Matrimonium illegitima.*

IX. Atque in primis Principes *infideles* potuisse, & hodie adhuc posse statuere impedimenta non tantum impedientia; sed etiam *dirimentia* inter subditos suos *infideles*, omnes agnoscunt: eo quod hujusmodi Matrimonia maneant etiam hodie contractus *mere* civiles.

X. Adhæc, Principes sæculares Catholicos & quoad subditos suos Catholicos posse statuere impedimenta *impedientia*; ita ut ob has Principum ordinationes *illicite* cum hisce impedimentis Matrimonia contrahantur; quin & contravenientes puniri, atque effectibus civilibus, Matrimonio alioquin annexis privari queant, indubitatum est; & praxis hodierna circa nuptias filiorum-familias sine consensu parentum initas evincit.

XI. Quinimmo (uti recte notat Sanchez De Matrimonio *lib.* 7. *Disput.* 3. *num.* 2.) *absque dubio dicendum est, posse Principem sæcularem ex genere & natura suæ potestatis, Matrimonii impedimenta* dirimentia *fidelibus sibi subditis ex justa causa suis legibus indicere .... Ratioque potissima est, cum potestas Regia ad tranquillitatem & bonum Reipublicæ tuenda potissimum sit instituta: ejus est, id quod ad hunc finem obtinendum desideratur, providere: quale est circa Matrimonia ineunda sancire, illa impediendo vel irritando: unde enim maxime pendent tranquillitas & recta Reipublicæ gubernatio.*

„ Nec obstat (ait Sanchez) Principis sæcularis potestati, „ Matrimonium esse Sacramentum: quia ejus materia est contractus *civilis*, qua ratione perinde potest ex causa justa illud „ irritare, ac si Sacramentum non esset; reddendo personas inhabiles ad contrahendum, & sic illegitimum & invalidum „ contractum.

XII. Petrus Soto *lect.* 4. *De Matrimonio*, eodem fundamento ex S. Thoma assumpto, hanc auctoritatem Principibus sæcularibus asserit: *Nec debent* (*ait*) *Prælati Ecclesiæ gravate suscipere, si quod temporali paci viderint necessarium, sæculares Principes statuant. Nec est cur se illis opponant: sed permittant potius Matrimonium legibus humanis ordinandum, cum officium humanum sit: & addant postea ipsi, si videbitur, quod ad bonum Religionis pertinet.*

Deinde subjicit hanc clausulam: „ Quamquam civiles leges in „ his omnibus ex pietate certe & voluntate Principum facile „ cesserint Ecclesiæ, ut jam nullum censeatur Matrimonium illegitimum, quod Ecclesia tale non judicat.

XIII. Hanc positionem Petri Soto nuperrime latius exposuit atque adstruere studuit Gerbesius Doctor Sorbonicus in Tractatu *De Potestate Ecclesiæ & Principum super impedimentis Matrimonii*; in cujus secunda parte duo præcipue evincere conatur.

Primo, Principibus etiam Catholicis inter subditos suos Catholicos competere potestatem statuendi impedimenta dirimentia: & Principes ea potestate per aliquot sæcula usos fuisse. Secundo, neque hanc potestatem ullatenus repugnare potestati, quam Ecclesia semper habuit similia impedimenta statuendi.

XIV. In tertia parte sui tractatus adstruit secundam partem assertionis Petri Soto; nimirum, quod ex pietate, & voluntate Principum, *exercitium* ponendi impedimenta *dirimentia* jam sit penes solam Ecclesiam; sive quod jam nullum censeatur Matrimonium illegitimum, quod Ecclesia tale non judicat: creditque circa sæculum sextum cœpisse causas matrimoniales, præsertim quæ *vinculum* matrimoniale ex ratione Sacramenti resultant concernabant, ad tribunal Ecclesiæ cœpisse remitti; quod tempore Caroli M. & sequentium Imperatorum frequentius factum; donec tandem ad modernam disciplinam, quæ circa sæculum XII, stabilita fuisse videtur, deventum fuit; ut ipsi Principes nihil amplius circa *vinculum* Matrimonii sua auctoritate statuerent; sed integrum illius usum Ecclesiæ permitterent; ipsique pro impedimento dirimente susciperent, quod ipsa ut tale declarasset.

XV. Hanc esse modernam a sæculis aliquot stabilitam disciplinam, non uno argumento evincit; ac dein *cap.* 4. docet, eam disciplinam ex pietate, & voluntate Principum descendentem nullum inferre præjudicium Principum auctoritati inducendi impedimenta Matrimonii: quantumvis a potestatis hujus exercitio quoad subditos suos Catholicos abstineant; idque rursus conformiter ad doctrinam Petri Soto, qui verbis mox relatis immediate subjicit: *non tamen propterea vel legi, vel consuetudini Reipublicæ hoc auferendum est, ut illegitimos aliquos reddere, si velint, possint; sed potius, si opus foret, confirmandum* esset ab Ecclesia.

XVI. Quidquid sit, hoc constat, jam a pluribus sæculis Ecclesiam, & quidem privative, & cum exclusione Principum sæcularium, (*a*) Impedimenta *dirimentia* inter Catholicos ordinasse; eaque pro temporum, & locorum circumstantiis, nonnunquam extendisse, vel limitasse, aut etiam relaxasse; ac per consequens negari non potest, quin Ecclesia hac potestate a primis sæculis pacifice usa fuerit.

XVII. Quod jam pridem hac potestate Ecclesia usa fuerit, sat aperte innuit Canon 26. vulgo Apostolorum: *Ex iis* (*ait*) *qui non ducta uxore ad Clerum promoti sunt, jubemus, si velint, uxorem ducere, Lectores, & cantores solos*: sive ut legit Dionysius Exiguus: *Sed Lectores Cantoresque tantummodo*.

Et licet Canones hi tribui nequeant Apostolis tamquam eorum auctoribus, eos tamen admodum antiquos, & primis sæculis collectos fuisse, negari non posse videtur; uti pluribus ostendi in dissertatione in Canones Apostolorum; huncque Canonem tamquam Apostolorum non tantum citant, sed & tamquam fundamentum sui Decreti assumpserunt sæculo VII. Patres Concilii Trullani; signum, quod tunc temporis indubitata Canonis hujus auctoritas haberetur: *Quoniam in Apostolicis* Canonibus *dictum est* (*inquiunt* Canon. 6.) *eorum, qui non ducta uxore in Clerum promoventur, solos Cantores, & Lectores posse uxorem ducere; & nos hoc servantes decernimus &c.*

Siricius Papa Epistola ad Himerium Tarraconensem *cap.* 6. scribens de nonnullis Monachis, qui abjecto sanctitatis proposito nuptias ambibant, ait: *Quod, & publicæ leges, & Ecclesiastica Jura condemnant*. Ergo supponit Siricius jam tum sæculo IV, dum hæc scribebat, *Ecclesiastica jura* hujusmodi sacrilegas nuptias condemnantia, fuisse stabilita,

Similiter eodem sæculo scribens ad Diodorum S. Basilius de viduo, qui sororem mortuæ suæ uxoris duxerat, atque hujusmodi Matrimonium reprobans, ait; „ Principio igitur, quod in „ ejusmodi rebus maximi momenti est, morem, qui apud nos „ est objicere possumus, quod is legis vim habeat; propterea „ quod sanctiones illæ a sanctis viris nobis sunt traditæ.

XVIII. Plura alia antiquitatis testimonia, & exempla, quæ Ecclesiæ potestatem ponendi impedimenta Matrimonii evincunt, per omnia sæcula deducit Gerbesius in citato tractatu *part.* 1. *cap.* 4. ostenditque hanc auctoritatem non accepisse Ecclesiam a Principibus sæcularibus, sed a Christo, eamque jure proprio a primis sæculis usque ad hæc tempora semper hac auctoritate usam fuisse; eamque quodammodo necessariam esse, ut Ecclesiæ Pastores providere queant quo Fideles Matrimonium ita ineant, ut Sacramenti effectum, & finem ejus spiritualem assequantur; quod argumentum docte, & solide proponit, & explicat *cap.* 2. una tamen ostendens, quod hæc Ecclesiæ auctoritas, nec non auctoritatis exercitium nullatenus elidant aut diminuat auctoritatem

(a) Illud in Galliis non accurate diceretur. Constat enim plurimis ultimorum Regum Edictis jus apponendi impedimenta dirimentia a Monarchis Francorum decimo septimo sæculo fuisse exercitum. Unum laudabo Edictum quod Lud. XIV. an. 1697. dedit. Ante illud tempus in quibusdam Galliarum Diœcesibus, quatuor menses habitationis in eadem parœcia requirebantur; in cæteris vero sex menses, ut quis coram Parocho ejusd. domicilii posset validum contrahere Matrimonium. At Lud. XIV. Edicto anni 1697. declaravit ad contrahendum valide Matrimonium, domicilium non esse sufficiens, nisi per sex menses in eadem, vel diversa Parochia contrahentes habitaverint, si esset ejusd. Diœceseos; per annum vero, si essent diversæ Diœceseos. Quapropter Auctor Conferentiarum Paris. de Matrim. t. 3. l. 4. confer. 3. §. 1. edit. 1715. observat his verbis *le domicile de six mois, ou d'un an, pour être reputé Paroissien, doit empecher ces sortes de Mariages* (contraires à cet article) *on doit meme les regarder comme nuls, parcequ'ils sont faits en fraude de la Loi par un Curé, qui n'est pas le propre Curé des Parties.*

tatem Principum in decernendis circa Matrimonia suorum subditorum iis, quæ ad bonum politicum, & tranquillitatem Reipublicæ convenire, judicaverint; sed has duas potestates optime convenire, modo utraque ad finem suum unice collimet, & intra ea, quæ ad finem illum conducunt, se contineat.

XIX. Illud tamen fatetur, pluribusque exemplis demonstrat, penes Ecclesiam esse auctoritatem, leges civiles corrigendi, si forsan quidquam contra jus divinum, aut naturale in illas irrepserit; quemadmodum circa leges permittentes divortium, quoad vinculum, ob conjugis diuturniorem absentiam, contigisse infra ostendemus.

XX. Igitur filum traditionis insecuta Synodus Tridentina recte anathema dixit in eum, qui dixerit: *Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta* dirimentia, *vel in iis constituendis errasse*.

XXI. Porro si jure Ecclesiastico positivo impedimenta dirimentia constitui queant, nihil etiam obstat, quominus longa consuetudine, quæ vim legis habet, similia induci possint; illudque non obscure innuit Pontifex in *cap. 1. tit. De Cognatione spirituali*, respondens, filios, & filias ante vel post compaternitatem genitos simul posse conjungi; *nisi consuetudo Ecclesiæ, quæ scandalum generet, aliter se habere noscatur* (a).

Ex quo ulterius consequitur, quod secundum diversas Ecclesiarum consuetudines, possint quoque esse varia impedimenta Matrimonii. Sed tamen, quia non facile inducuntur impedimenta dirimentia ob multa incommoda, quæ ex dissolutione contracti Matrimonii, vel ejus nullitate sunt oriri, etiam impedimenta per consuetudinem inducta potius *impedientia*, quam *dirimentia* judicanda sunt; ni manifeste appareat, ea pro *dirimentibus* esse recepta, & ut talia vulgo haberi.

CAPUT II.

An impedimentum, quod Matrimonio jam contracto supervenit, illud dirimat? Iterum exponitur jus Principum in apponendis impedimentis.

1 *Statuitur quid de hujusmodi impedimentis sit sentiendum.*
2 *Sententia Gregorii II. vel III. exponitur circa impotentiam, quæ uni e conjugatis supervenit.*
3 *Adversatur Evangelicæ, & Apostolicæ doctrinæ, ut Gratianus docet.*
4 *Gratiani doctrinam amplexi sunt Theologi, & Canonistæ.*
5 *Gregorii II. responsum conforme est menti Bonifacii summum Pontificem consultantis.*
6 *Locutum fuisse ex Cathedra Gregorium probabile est.*
7 *Principes sæculares declarare non possunt dirimi Matrimonium per impedimentum subsequens.*
8 *Quæstioni de jure Principum in apponendis impedimentis adduntur quædam non superflua.*
9 *An olim, an hodie sit auctoritas penes Principes inducendi impedimenta Matrimonium dirimentia?*
10 *Sententia Petri Soto de re exponitur.*
11 *In Gallia dicuntur Reges semper habuisse auctoritatem apponendi impedimenta.*
12 *Paucis controvertitur origo juris, quod Ecclesia habet apponendi impedimenta.*

§ I. QUod dictum est superiori capite, Matrimonium contractum cum impedimento dirimente, esse nullum, sive impedimenta dirimentia Matrimonium dirimere, id intelligi debet de impedimento, quod erat inter desponsos tempore initi Matrimonii; non autem de impedimento post contractum Matrimonium superveniente.

Indubitatum enim est, impedimentum quantumvis dirimens, post contractum Matrimonium superveniens, nequaquam Matrimonium contractum dirimere.

II. Legitur quidem Gregorium II. rescripsisse Bonifacio Episcopo Moguntino: *Quod proposuisti; si mulier infirmitate correpta non valuerit viro debitum reddere, quid ejus faciat jugalis? Bonum esset si sic permaneret, ut abstinentiæ vacaret; sed quia hoc magnorum est, ille qui se non poterit continere, nubat magis: non tamen subsidii opem subtrahat ab illa, quam infirmitas præpedit, non detestabilis culpa excludit*: Integra Epistola extat tom. 6. Concil. General. *colum.* 1448. & citata verba apud Gratianum *caus.* 32. *qu.* 7. *Can.* 18. sub nomine Gregorii III. sed Jacobus Sirmundus in nota huic Epistolæ subjecta observat, eam non esse Gregorio III. sed Gregorio II. adscribendam.

Fatendum est, Gregorium, sive II. sive III. sat aperte resolvisse, ob impedimentum *impotentiæ*, quod mulieri, stante Matrimonio, infirmitate correptæ supervenerat, eatenus Matrimonium dissolvi, ut si vir ejus se non possit continere, alteri nubere queat.

III. Idipsum jam pridem notavit Gratianus, qui & propterea ad hunc Canonem monere non dubitavit: *Illud Gregorii sacris Canonibus, immo & Evangelicæ, & Apostolicæ doctrinæ penitus invenitur adversum*.

Et antiquus Glossographus ad citatum Canonem Gratiani, verbo *adversum* sibi objiciens, *quod Leo IV. dicta Gregorii minoris* (id est II. vel III.) *sine exceptione mandavit tenenda*, respondet: *sed illud in aliis, in quibus bene dixit*: Evidenter supponens Gregorium in hoc responso *non bene dixisse*.

(a) Anno 1534. Clerus Gallicanus in Comitiis declaravit veterem esse consuetudinem in Galliis, & legitima præscriptione stabilitam, ut Regiæ sobolis Principes, præsertim viciniores coronæ hæredes non possint sine Regis consensu Matrimonium contrahere.

IV. Hanc Gratiani, atque Glossographi sententiam uno consensu amplexi sunt Theologi, & Canonistæ sustinentes Matrimonium legitime contractum, nequaquam dissolvi ob alterius conjugis impotentiam supervenientem; neque liberum esse alteri conjugi ad alias nuptias, vivente conjuge impotente, transire.

V. Ex Præfatione hujus Epistolæ Gregorii ad Bonifacium insuper habemus, Bonifacium postulasse a Gregorio Papa, non quid ipse Gregorius tanquam Doctor particularis de capitulis in Epistola propositis sentiret; *sed qualiter teneat, vel doceat hæc sancta Apostolica Romana Ecclesia*. Præterea ex eadem Præfatione habetur, Gregorium conformiter ad postulationem Bonifacii postulato, subjungit: *Bene satis, quia beatus Petrus Apostolus, & Apostolatus, & Episcopatus principium extitit: & consulenti tibi de statu Ecclesiæ, non ex nobis quasi ex nobis, sed ejus gratia, qui aperit os mutorum, & linguas infantium facit disertas*, qualiter tenere debeas Apostolici vigoris doctrinam, dicimus.

VI. Expendere poterunt Theologi, num Gregorius, non sit dicendus super capitulis a Bonifacio propositis, *respondisse ex Cathedra*? Præsertim cum hic Bonifacius a Gregorio II. missus esset ad convertendos populos, *ubicumque* eos reperiret, uti habetur ex Epistola III. hujus Pontificis: ut proinde, dum sic scripsit ad Bonifacium, scripsisse censeatur ad *universos*, ad quos instruendos Bonifacium miserat; & consequenter voluisse ab universis teneri circa dissolubilitatem Matrimonii ob superveniens impotentiæ impedimentum, quemadmodum tenendum responderat ad Bonifacium.

VII. Quod si summi Pontifices jus non habeant declarandi impedimento superveniente post contractum Matrimonium, hoc esse irritum; nec Principes seculares possunt sibi illud privilegium vindicare; quippe illa declaratio foret contraria Evangelicæ, & Apostolicæ doctrinæ, quæ immota manet, a jure enim, quod continet, nemo potest dispensare.

VIII. At non eadem occurrit difficultas si agatur de impedimentis, quæ antecedunt Matrimonium, & de jure quod in iis apponendis tribuitur Principibus sæcularibus. *Num.* 12. &c. superioris capitis ea quæstio perpensa est; quædam addere juvat, quæ non erunt superflua.

IX. Ex Petro Soto aliisque *num.* 12. *cap. præced.* citatis probatum est, jam pridem auctoritatem inducendi impedimenta *dirimentia* Matrimonia fuisse penes Principes sæculares; quod & notavit Christianus Lupus in *Dissert.* 1. *Proœmiali cap.* 10. *præfixa tom.* 3. Scholiorum in Canones: *Etenim* (ait) *Matrimonium non solum est Christianum Sacramentum, sed & civilis contractus, unde dirimentia impedimenta statuere* dudum *sibi arrogarunt ac reservarunt Christiani Romanorum Augustini: posterioribus duntaxat sæculis Ecclesia fuit nacta istam potestatem: hinc antiqui Patres, & Canones raro istorum impedimentorum, utpote ad suam potestatem non spectantium, ex professo meminerunt*.

X. Itaque ex sententia hujus Auctoris, primaria auctoritas inducendi impedimenta dirimentia Matrimonium residet penes ipsos Principes sæculares, utpote ad quorum jurisdictionem ipsum Matrimonium tanquam contractus civilis præcipue pertineat; ita ut nonnisi (si huic Auctori credimus) auctoritatem inducendi similia impedimenta Ecclesia posterioribus sæculis nacta videatur.

Quapropter, quod *n.* 17. probatum fuit, Ecclesiam a *primis* sæculis posuisse impedimenta Matrimonii, ex sententia hujus Auctoris intelligi debet, de impedimentis duntaxat *impedientibus*, non autem dirimentibus Matrimonium.

Et sane aliud est, Regulas præscribere fidelibus, juxta quas ipsum Matrimonium oporteat a Christianis honeste, & juxta Legem Evangelicam contrahi; & aliud est ipsum contractum civilem *irritum* reddere: vel ea præscribere, quæ eum etiam in foro externo invalidum, & sine effectu redderent.

Quis enim ambigat quin Ecclesia, ejusque Episcopi, & Pastores potuerint fidelibus præscribere, eosque instruere, quomodo de rebus suis temporalibus, juxta legem justitiæ, & charitatis disponere debeant; vel quid justitia, & charitas Christiana ab ipsis in hac dispositione requirat, licet contractus ipsos civiles irritos reddere, aut legem eos dirimentem præscribere nunquam sibi asseruerint Pastores Ecclesiæ; sed in Principibus sæcularibus reliquerint, ac quorum jurisdictionem has rerum temporalium dispositiones proprie spectare sciebant.

XI. In Gallia ministri Regii auctoritatem inducendi impedimenta *dirimentia* penes Reges semper fuisse, & etiamnum hodie esse acerrime propugnant tanquam jus coronæ Principis individuæ annexum.

Unde cum quidam Theologus Parisiensis in thesibus vesperiarum, hanc auctoritatem negasse videretur; inferendo hanc propositionem; *Non audiendus quisquis hanc potestatem Ecclesiæ eripit, ut Principibus sæcularibus eam attribuat*. De hac thesi tamquam auctoritati Regiæ, & doctrinæ Ecclesiæ Gallicanæ opposita, querelas ad Parlamentum detulit Procurator Regius; eaque occasione Advocatus Regius amplum discursum pro adstruenda hac Regia auctoritate, coram Regio Parlamento pronuntiavit.

Hic discursus integer una cum discursu Præsidis Parlamenti insertus habetur in notis Gallicis super Concilio Tridentino *pag.* 316. Edit. 1706.

XII. Quidquid sit de hac Gallorum opinione, nequaquam dubitamus, quin Ecclesia habeat auctoritatem similia impedimenta inducendi, prout per Concilium Tridentinum definitum est *Can.* 4. *de Sacramento Matrimonii*.

Sed & hoc fatendum est, Concilium non definivisse, utrum ex *Christi* institutione, vel utrum ex *Principum* indulgentia tacita, vel expressa, hæc auctoritas inducendi impedimenta dirimentia Ecclesiæ competat: quod postremum post Petrum Soto *n.* 12. relatum credidisse videtur Christianus Lupus *n.* 9. & 10. hujus capitis.

C A P U T III.

De Impedimentis impedientibus; ac signanter de tempore clauso, & Ecclesiæ interdicto.

1 *Olim frequens erat graviorum criminum pœnitentia, perpetua Matrimonii interdictio.*
2 *Quædam species incestus inter ea crimina computata.*
3 *Item mulieris adulterium, & uxoricidium.*
4 *Crimina pœnitentiæ* publicæ *subjecta saltem temporale impedimentum inducebant.*
5 *Aliquod hujus disciplinæ vestigium superest in Hispania.*
6 *In plerisque orbis partibus impedimenta impedientia ex crimine abolita sunt.*
7 *Hodierna impedimenta* impedientia.
8 *Impedimentum temporis* clausi *provenit ex positivo Ecclesiæ interdicto.*
9 *Interdictum aliud est a judice, aliud a lege; hujus species est tempus* clausum.
10 *Celebratio nuptiarum diebus* pœnitentiæ *conveniens non videtur.*
11 *Varietas Ecclesiarum circa hoc impedimentum proveniebat ex varietate circa tempore jejuniorum.*
12 *Decretum Concilii Tridentini de hoc impedimento.*
13 *Synodus Tridentina novas nuptiarum prohibitiones non induxit.*
14 *Tempore* clauso *vetitæ* solemnes *nuptiarum benedictiones; item nuptialia convivia.*
15 *An traductio uxoris ad domum viri tempore* clauso *sit vetita.*
16 *Quid de actu conjugali, & qualiter de hoc coram populo disserendum?*
17 *An contractus Matrimonialis sit simpliciter vetitus tempore* clauso?
18 *In hoc impedimento Ordinarius dispensare potest.*
19 *Hoc impedimentum aliquando fuit* dirimens; *at hodie tantum* impediens.
20 *Interdictum judicio ponit impedimentum impediens.*
21 *Interdictum Episcopi, aut etiam Synodi Provincialis non irritat Matrimonium.*
22 *Judex ob suspicionem impedimenti dirimentis inter Desponsos interdicens, non ponit impedimentum* dirimens.
23 *Parochus contra interdictum assistit* valide, *licet etiam specialiter ei esset interdictum.*
24 *Quid de Vicario aut Deservitore?*

I. IMPEDIMENTA *impedientia*, quæ nimirum Matrimonium contrahi impediunt, sed contractum non *irritant*, plura leguntur in antiquis Canonibus.

Erat enim hæc pœna olim in Ecclesia frequentissima, ut qui atrox aliquod crimen admisissent nuptiis impedirentur; ne vel ipsi delicatius viverent, vel ex illorum stirpe infecta filii ejusdem criminis suspicione notati nascerentur, ait Ferdinandus Mendoza De Confirm. Concilio Eliberitano *lib.* 2. *cap.* 21.

II. Hujusmodi crimen erat incestus cum sua privigna sive filia uxoris in alio Matrimonio procreata; uti habentur in *cap.* 3. *tit. De eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ*, & in *Can.* 20. *caus.* 32. *qu.* 1. additurque: *Seu cum duabus sororibus, aut si qua cum duobus fratribus, seu cum parte & filio, si quis relictam fratris, si quis neptem, aut novercam, aut nurum, aut consobrinam, aut filiam avunculi, aut ejus relictam, aut privignam polluerit, eos disjungi, & ulterius* nunquam *conjugio copulari præcipimus.*

III. Rursus *Canone* 22. dicitur, quod *adultera* nubat *nunquam, etiamsi mortuus fuerit vir ejus: omnibus tamen diebus vitæ suæ acerrimæ pœnitentiæ lamenta persolvat.*

Videmus quoque occisori uxoris suæ inter cætera pœnitentiæ exercitia injungi, *uxorem nunquam ducere*. Can. 8. *caus.* 33. *quæst.* 2.

IV. Uno verbo, crimina publicæ pœnitentiæ subjectæ, Matrimonii impedimentum, saltem pro tempore peragendæ pœnitentiæ secum trahebant, *Canon.* 12. *caus.* 33. *quæst.* 2. & *Can.* 5. eodem, in quo Nicolaus I. ita argumentatur: *Interfectores suarum conjugum sine judicio . . . quid aliud habendi sunt, quam homicidæ, ac per hoc ad pœnitentiam redigendi? Quibus penitus conjugium denegatur.*

V. Ad hanc disciplinam reflectens Mendoza loco citato, eamque confirmans auctoritate Leonis M. & Concilii Toletani VI. *Can.* 8. subjicit: *Quod & hodie observatur in his, qui ob crimen violatæ Religionis, ab Inquisitoribus hæreticæ pravitatis perpetua* pœnitentia *puniuntur.*

VI. In Gallia vero, uti & in plerisque orbis Christianæ Provinciis, impedimenta *impedientia* ex *crimine* provenientia, pene nota non sunt, quemadmodum notat ex Cabassutio Gaspar Juenin De Sacramento Matrimonii *quæst.* 7. *cap.* 13. *art.* 3. neque in Belgio ullus eorum usus esse noscitur.

VII. Hinc hodierna impedimenta *impedientia* his solent versiculis exprimi.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque catechismus, sponsalia, jungito votum,
Impediunt fieri, permittunt juncta teneri.

De Sponsalibus titulo præcedenti *c.* 1. actum est; de Catechismo autem agetur una cum cognatione spirituali; de *Voto* vero, prout impedimentum *impediens* constituit, tractabitur, ubi de *voto solemni* sive *dirimente* Matrimonium agetur.

VIII. Tempus feriatum ex sola prohibitione Ecclesiæ impedimentum Matrimonii constituit; neque enim jus naturale, aut divinum contractum matrimonialem ad ullos dies adstringit; aut dies ullos, quibus nuptiæ celebrari non possunt, definivit; sed circa hæc omnis disciplina a positivo Ecclesiæ Decreto dimanat: ideoque quod sit tempus hoc impedimentum constituens, ex positivo Ecclesiæ interdicto desumendum est.

IX. Quare cum aliqua interdici queant, vel per legem generalem, vel per particulare judicis, vel Superioris præceptum aut sententiam: inde passim Canonistæ concludunt, Interdictum Ecclesiæ circa Matrimonia intercedere posse, vel per legem seu Canonem, vel per judicem, seu superiorem Matrimonium contrahere prohibentem.

Per legem seu Canonem, quando generaliter omnibus certo tempore Matrimonium, seu nuptiæ celebrari vetantur; vocarique hodie solet *tempus clausum*.

X. Quemadmodum Patribus jam pridem visum fuit, quod pœnitentibus nec actus conjugalis, nec nuptiarum celebratio conveniret, ita nec hæc diebus pœnitentiæ, & luctus convenientia judicarunt.

Synodus Laodicena *Can.* 52. ait: *Non oportet in* Quadragesima; *aut* nuptias, *vel quælibet natalitia celebrare*. Apud Gratianum *caus.* 33. *q.* 4. *Can.* 8. qui ibidem alios nonnullos in eamdem rem refert.

XI. Quin & ibidem refert *Can.* 10. ex Concilio Ilerdensi: *Non oportet a Septuagesima usque in Octava Paschæ, & tribus hebdomadibus ante festivitatem sancti Joannis Baptistæ, & ab Adventu Domini usque ad Epiphaniam* nuptias *celebrare. Quod si factum fuerit, separentur.*

Ad hunc Canonem reflectitur in *Cap.* 4. *titul. De Feriis*, ubi quæstio proponitur, quomodo tres hebdomadæ ante festum S. Joannis, de quibus in citato Canone, essent computandæ; respondetque Pontifex, consuetudinem singularum Ecclesiarum in hac computatione esse sequendam.

Pro intellectu hujus Decretalis, & responsi Pontificis notandum, olim ante festum S. Joannis Baptistæ fuisse speciem quamdam quadragesimæ; at variam pro diversitate Ecclesiarum, de qua tractat Filesacius in suo opusculo, *De Quadragesima Christiana c.* 3.

Quia vero varia erat in variis Ecclesiis circa tempora *jejuniorum* disciplina; erat quoque circa *tempus clausum*, sive *Feriatum*, quo nuptiarum celebratio interdicebatur, varia disciplina: Nam hæc illi quasi correspondebat.

XII. Synodus Tridentina *Sess.* 24. *De Reform. Matrim. cap.* 10. eam Ecclesiarum varietatem ad uniformitatem reduxit; ac una Canonum rigorem, quoad prolixitatem *temporis clausi* nonnihil mitigavit. *Ab adventu Domini nostri Jesu Christi (ait) usque in diem Epiphaniæ; & a feria quarta Cinerum usque in Octavam Paschatis inclusive antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observari sancta Synodus præcipit: in aliis vero temporibus nuptias solemniter celebrari permittit.*

Cumque hanc Ecclesiæ prohibitionem Hæretici nostri temporis tanquam superstitiosam rejicerent, Synodus Tridentina *Can.* 11. eadem Sessione eum Hæreticorum errorem proscripsit, his verbis: *Si quis dixerit, prohibitionem solemnitatis nuptiarum certis anni temporibus superstitionem esse tyrannicam, ab Ethnicorum superstitione profectam . . . anathema sit.*

XIII. Notandum, quod Synodus Tridentina nullam hoc suo Decreto novam prohibitionem induxerit; sed tantum *antiquas solemnium nuptiarum* prohibitiones, certis temporibus suo Decreto expressis, diligenter ab omnibus observari præceperit. Unde pro intellectu hujus Decreti ad *antiquas* prohibitiones potissimum recurrendum sit.

Igitur ex ipsis antiquis Canonibus eruendum est, quid nomine *solemnium* nuptiarum intelligat Synodus Tridentina.

XIV. Hanc difficultatem discutiens post alios Theologos, & Canonistas Prosper Fagnanus ad *Cap. Capellanus, tit. De Feriis*, ait *n.* 6. Conveniunt omnes, his temporibus prohibitas esse nuptiarum benedictiones, de quibus habetur *Canon.* Aliter *caus.* 30. *quæst.* 5. ibi: *Sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus, & oblationibus a Sacerdote benedicetur.* Et in Concilio Tridentino *cap.* 1. ibi: *Benedictionem in templo suscipiendam.*

Deinde *n.* 7 ait: "Similiter nuptialia convivia his temporibus Feriarum prohiberi, satis constat ex *Can. uxorem, caus.* 33. *qu.* 4. ibi: *nec convivia facere.*" Hæc ille.

XV. Et ulterius *n.* 7. *Sed & traductionem uxoris ad domum viri his temporibus esse interdictam, satis liquet ex dicto* Can. Nec uxorem, *nam verba illa*, nec uxorem ducere, *communiter exponuntur, id est* Traducere .... *Rationem reddit D. Thomas in* IV. Sent. Dist. 32. quæst. 1. art. 5. quæst. 4. *Quia quando novæ sponsæ traducuntur, animus conjugum magis ex ipsa novitate ad curam carnalium occupatur, & ideo in nuptiis consueverunt signa multa lætitiæ dissolutæ ostendi, & propter hoc illis temporibus, in quibus homines præcipue debent se ad spiritualia elevare, prohibitum est nuptias celebrari.*

XVI. Nec tantum traductionem, quæ fit cum *solemnitate*; sed quamcumque traductionem uxoris ad domum viri temporibus hisce vetitam esse, sustinet; idque potissimum eo fundamento, quod temporibus illis vetita sit *Matrimonii consummatio*; uti ibidem fuse adstruere conatur; atque pluribus pro hac opinione adductis Auctoribus concludit: *Ex quibus patet hanc esse unanimem Canonistarum sententiam, quam etiam tenuerunt ex Theologis Petrus de Palude, Cardinalis Cajetanus, S. Antoninus, & alii relati a Sanchez; eamque probavit S. Congregatio Concilii: Nam proposito dubio, an Matrimonium coram Parocho quocumque tempore contrahi possit? Sacra Congregatio censuit, posse contrahi Matrimonium* quocumque *tempore; sed temporibus comprehensis* in Cap. 16. Sess. 24. Reform. Matrim. *nuptiarum solemnitates, traductiones ad domum,* & carnalem *copulam prohiberi*. Hæc Fagnanus.

Quidquid sit de hac sententia, attenta Canonum antiquorum rigorosa expressione, hoc certum est, hodie dictis temporibus nequaquam vetitum esse actum Matrimonialem, sed ad summum con-

consilii esse eis temporibus abstinere ; ut monet clarior , & a carnalibus voluptatibus magis libera vacent orationi , & pietatis exercitiis ; qua de re interdum suos subditos Parochus monere potest, at magna cautela hic opus est , praesertim coram multitudine ; cui homines carnales solent esse immixti , qui spiritualia haec minime intelligentes , sed carnalia sapientes , facile monitionem hanc in risum converterent , & occasionem libidinosa quaeque effutiendi inde arriperent.

XVII. Adhaec , quamvis inspectis nudis verbis Canonum , & Concilii Tridentini non appareat , temporibus designatis absolute esse vetitus contractus matrimonialis coram Parocho , & testibus , sine solemni benedictione , aliisque pompis , aut solemnitatibus ; quemadmodum multis probat Sanchez *De Matrimonio lib. 7. disput.* 71. nihilominus de consuetudine Belgii non solemnes nuptiae duntaxat , sed etiam simplex contractus matrimonialis vetitus censetur . Hanc consuetudinem clare supponit Synodus P. II, Mechliniensis *tit.* 10. *cap.* 8. ubi statuit : *Tempus clausum diligenter observetur , & si quando ex* legitima causa *aliqui ad Matrimonium tunc contrahendum per* Ordinarium *admittatur, abstinendum tamen erit a solemnitatibus nuptialium conviviorum , choreis , sponsarum publicis traductionibus , & similibus , quae temporis sanctitati repugnant ; a quibus similiter abstinendum erit, etsi Matrimonium antea contractum fuerit , sub poena arbitraria.*

Ratio hujus inductae consuetudinis ea fuisse videtur , quod Belgica consuetudo in Synodis saepius probata habeat , nuptias semper eodem tempore esse in Ecclesia publice benedicendas , quo contrahuntur ; uti titulo praecedenti *c.* 4. dictum est : ideoque cum Canones , & Synodus Tridentina *tempore clauso* fieri *benedictiones* nuptiarum prohibeant , consequens visum fuit , etiam prohibitum esse contractum matrimonialem iis in regionibus , ubi contractus ille sine hujusmodi benedictione iniri vetatur .

XVIII. Supponit insuper citata Synodus , contra hanc temporum prohibitionem per *Ordinarium* dispensari posse ; quod quotidiana etiam praxis probat ; quamvis de jure communi Ordinarium dispensare non posse , nonnulli sustineant ; uti advertit Zypaeus post Sanchez in Jure novo , titulo *De Matrimonio contracto contra Interdictum Ecclesiae n.* 6.

XIX. Ulterius consuetudo non tantum Belgica , sed & universalis Ecclesiae, ita hanc prohibitionem interpretatur , ut Matrimonium quidem *illicite* contra eam ineatur ; sed non *invalide*: id est , ut constituat quidem impedimentum *impediens* , sed non *dirimens*; quamvis ex Antiquis nonnulli aliter censuerint , uti monet Glossa ad *Canonum 7. caus.* 33. *quaest.* 4. quin & Christianus Lupus *tom.* 4. Scholiorum in Canones *pag.* 43. ait : *Quod contractum extra tempora conjugium fuerit olim* substantialiter nullum , *fateor cum S. Petro Damiano* . Hic rursum apparet , quid etiam consuetudo circa impedimenta Matrimonii valeat ; possitque de dirimente facere impediens .

XX. Quemadmodum Canones nuptias celebrari certis temporibus jam pridem vetuerunt ; ita ob causas varias intercurrentes , potest judex Ecclesiasticus Matrimonium inter certas personas ad tempus saltem interdicere ; de quo interdicto agitur sub titulo Decretalium , *De Matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiae* .

Haec judicis prohibitio si justa fuerit ; indubie servanda est ; & ei contraveniens puniendus ; sed tamen ipsum Matrimonium non irritat , quemadmodum deciditur in *c.* 1. 2. *&* 3. dicti tituli ; *Licet enim* (ait Cap. 2.) *contra interdictum Ecclesiae ad secunda vota transire non debuerint , non est tamen conveniens , ut ob id solum Sacramentum conjugii* dissolvatur : *alia tamen poenitentia eis debebit imponi , quia contra prohibitionem Ecclesiae id fecerunt .*

XXI. Si Episcopus aut etiam Synodus Episcopalis , vel Provincialis Matrimonium quacumque formula verborum interdixerit , *interdictum* quidem *illicitum* reddere Matrimonium , non tamen *invalidum* , apud omnes in confesso est : eo quod juxta modernam Ecclesiae disciplinam , nemo Pontifice inferior impedimentum *dirimens* inducere queat (*a*).

XXII. Si judex ob fundatam suspicionem consanguinitatis, alteriusve impedimenti dirimentis inter conjungendos intercedentis , conjugi vetuerit , donec cognitum fuerit an impedimentum subsit , si contra interdictum conjuncti sint , poterunt indubie per poenas , immo interdictum , & censuras adigi , ut a se mutuo separentur , quousque legitime cognoscatur , utrum eorum Matrimonium possit , & debeat jure stare , ut respondit Pontifex in cit. *c.* 3.

Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 10. *c.* 4. *vult , ut impedimento aliquo denuntiato , vel Matrimonio Desponsorum oppositione aliqua facta , non prius ad ulteriores proclamationes aut Matrimonii solemnizationem Parochus procedat , quam re ad Ordinarium , vel Vicarium ejus , aut Officialem delata , ab eodem intellexerit quid facere debeat .*

XXIII. Ulterius contra hoc interdictum illicite Matrimonio assistet Parochus ; si tamen adstiterit , Matrimonium coram eo , & testibus contractum , non obstante hoc *interdicto* validum erit , nisi aliud impedimentum dirimens inter contrahentes subesse inveniatur .

Immo tametsi Episcopus *specialiter* inhibuisset , ne huic Matrimonio individuo Parochus assisteret ; nec ulli alteri Sacerdoti licentiam assistendi daret ; nihilominus validum erit Matrimonium coram Parocho , aut Sacerdote ab eo delegato , contra Episcopi interdictum contractum ; uti post Sanchez , *De Matrimonio Lib.* 3. *Disput.* 32. advertit Zypaeus loco citato *num.* 7.

(a) Hanc praerogativam soli summo Pontifici non tribuunt Galli ; sequuntur super Cleri Gallicani , & Principis consensum .

XXIV. Idem erit , tametsi tantum esset Vicarius ad nutum amovibilis , modo tamen esset loco Parochi ad integram curam animarum ; quemadmodum declarasse S. Congregationem refert Sanchez ibidem ; idque ideo , quia non obstante hac simplici prohibitione manet delegatus ad curam animarum , & loco Parochi ; cui consequenter competit jus assistendi Matrimonio ; aliud esset , si Episcopus non tantum simpliciter interdiceret assistere huic Matrimonio ; sed eum utpote ad nutum amovibilem , a cura animarum amoveret , uti recte monet Zypaeus loco allegato .

CAPUT IV.

De Impedimento erroris, & conditionis .

1 *Error alius antecedens , alius concomitans.*
2 *Aliquando error est circa personam ; aliquando circa qualitatem ,*
3 *Error circa personam semper dirimit Matrimonium .*
4 *Error qualitatis non solet Matrimonium dirimere .*
5 *Error qualitatis quando censeatur redundare in* personam ?
6 *Error qualitatis facilius in Sponsalibus , quam in Matrimonio censetur* redundare in personam ; *& quare ?*
7 *Ob errorem qualitatis hodie non solent Matrimonia dirimi .*
8 *Conditio* servilis *apud Romanos dirimebat Matrimonium , si voluntas Dominorum non adesset .*
9 *Multis saeculis idem impedimentum agnovit Ecclesia .*
10 *Qua occasione mutata est disciplina circa impedimentum conditionis servilis ?*
11 *Impedimentum hoc usque ad saeculum XII. videtur durasse .*
12 *Hodie conditio servilis non dirimit , nisi* error *interveniat .*
13 *Error conditionis* servilis *dirimit Matrimonium , etiam non redundans in personam .*
14 *Belgium* servos *non agnoscit .*

I. DUo haec impedimenta simul jungi , & explicari solent , eo quod alterum sub altero quodammodo contineatur ; error namque generatim hic sumptus etiam errorem *conditionis* comprehendit .

Pro intellectu impedimenti *Erroris* notandum errorem esse duplicem : nimirum *antecedentem* , & *concomitantem* , uti Theologi loquuntur ; vel ut Jurisperiti loqui amant , dantem causam contractui , & in eum incidentem.

Antecedens enim vocatur , qui est causa actus ; ita ut si erratum non esset , revera actus positus non fuisset ; unde eleganter Jurisconsulti , hunc errorem , si cum dolo conjunctus fuerit , vocant dolum *dantem causam* contractui .

Error concomitans dicitur , qui non inducit ad agendum , sed ita concomitatur actum , ut eo non existente , propterea non fuisset omissus , atque ita recte appellatur a Jurisconsultis error *incidens* ; & dolus conjunctus , dolus *incidens* .

II. Porro error in Matrimonio contingere potest , vel circa personam , vel circa qualitatem personae , vel ejus conditionem .

Error circa personam est , quando unus Contrahentium errat in persona , cum qua contrahere intendit ; credens nimirum per errorem aliam esse personam , cum qua contrahit , quam revera est .

III. Error hic circa personam omnium consensu dirimit Matrimonium *jure naturae* ; etiamsi error non sit conjunctus cum ullo dolo partis alterius ; idque sive sit *antecedens* , seu dans causam contractui ; sive solum *concomitans* , sive *incidens* in contractum .

Licet enim error *incidens* non causet absolute , & positive *involuntarium* ; impedit tamen fuisse tempore contractus positive voluntarium consensum in personam , quia non potuit actu fuisse volitum , quod ignoratum & incognitum fuit .

Ut autem Matrimonium sit jure naturae validum , non sufficit , quod in personam consentisset , si novisset eam fuisse praesentem ; sed requiritur , ut *positive* consenserit , & cum ea contraxerit .

IV. Error qualitatis est , quando in certa qualitate personae erratur : v. g. creditur esse nobilis , qui est ignobilis , aut dives , qui est pauper , &c.

Hic error ordinarie sive sit antecedens , sive incidens , non dirimit Matrimonium , nisi annexum habeat errorem personae ; sive ut vulgo loquuntur , *redundet in personam* .

Dum enim error duntaxat versatur circa aliquam qualitatem personae , nullatenus tollit consensum matrimonialem ; sive consensum circa substantialia contractus matrimonialis . Cum enim talis qualitas non sit necessaria ad contractum matrimonialem , nec essentiam ejus intret , error hic relinquit sufficiens voluntarium circa *essentialia* ipsius contractus ; adeoque ipsum contractum defectu necessarii consensus involuntarium reddere nequit .

V. Si autem *error* ille impediret una consensum in personam , tunc indubie ipsum Matrimonium dirimeret , non tanquam error *qualitatis* ; sed tanquam error *personae* ; diciturque hic error qualitatis redundare *in personam* .

Tunc autem error circa qualitatem dicitur redundare *in personam* , quando animus contrahentis sic fertur in certam qualitatem , ut implicite nolit personam , si ipsi desit qualitas in qua errat . Exemplum assignat S. Thomas *in IV. Sent. Dist.* 30. *q.* 1. *art.* 2. *ad* 5. si Principi offeratur filia tanquam primogenita , & haeres Regni . Solet enim illius animus ita ferri in hanc qualitatem , ut , si circa illam sit error , nolit istam personam , vel potius quia , juxta prudens judicium judicari debet , quod censeatur noluisse illam filiam hac qualitate destitutam : nam in hujus-

hujusmodi, dum exterius nihil exprimitur, potius examinandum est, quid juxta prudens judicium quispiam censeatur nolle, aut velle, quam quid reipsa nolit, aut velit.

VI. Quandonam autem juxta prudens judicium quis censeatur non velle personam, si huic desit qualitas, circa quam errat, frequenter est incertum.

Hoc porro certum est, censendum esse juxta prudens judicium, multo facilius contrahentes sponsalia, aliosve civiles contractus suspendere suum consensum ab aliqua qualitate personæ aut rei, quam contrahentes Matrimonium.

Ratio hujus differentiæ est: quod cum Matrimonium sit contractus completus, qui consensum de præsenti, & absolutum præfert, difficillime admittat conditiones hujusmodi implicitas: secus quoad sponsalia de futuro; quæ cum exprimant tantum consensum in actum *futurum*, facilius conditiones tales admittunt.

Adhæc cum Matrimonium sit contractus ex natura sua indissolubilis, & maximi momenti, haud facile præsumendum, quod contrahentes voluerint ab aliqua qualitate *accidentali* consensum suum dependere.

VII. Neque hodie ob errorem qualitatis Matrimonia dissolvi videmus; quin autem consuetudo regionis hic quoque attendenda sit, non dubium; cum contrahentes præsumantur se consuetudini loci conformare; & contractus ex ipsa consuetudine receptam interpretationem accipere soleant.

VIII. Conditio, quæ inter impedimenta Matrimonii refertur, intelligitur conditio *Servilis*.

Apud Romanos hæc conditio Matrimonium eo sensu dirimebat; ut *Servitus* sive conditio servilis contractum Matrimonialem dirimeret; atque inter personas conditionis servilis non Matrimonium, sed contubernium esse censebatur, *L. 14. ff. De ritu Nuptiarum*; maxime vero si *ignorantibus*, aut *invitis Dominis* Matrimonium contraheretur.

IX. Cum autem Ecclesia nata, & adulta sit in Imperio, & Republica, non Respublica in Ecclesia, ut loquitur Optatus Millevitanus, ipsa quantum fieri poterat, se legibus Reipublicæ conformabat: ne ipsa lex Evangelica Rempublicam turbare videretur.

Hinc primitus Ecclesia conjugia inter personas conditionis servilis pro nullis habuit; atque dirimi permisit, si consensus Dominorum non intervenisset; ut est apud Gratianum *Caus.* 29. *q.* 2. *Canon.* 8. ubi ex Concilio Cabilonensi II. refertur: *Nobis visum est, ut conjugia Servorum non dirimantur, etiamsi diversos Dominos habeant, sed in uno conjugio permanentes, Dominis serviant suis: & hoc in illis observandum est, ubi legalis conjunctio fuit, & per* voluntatem Dominorum. Et apertius S. Basilius in Epistola Canonica ad Amphilochium *Canon.* 42. *Quæ sine iis, qui habent potestatem, fiunt Matrimonia, sunt fornicationes: Vivente ergo patre, vel* Domino, *ii, qui conveniunt, non sunt ab accusatione liberi, donec conjugio* Domini annuerint; *tunc enim firmitatem accipit conjugium.*

Hic videmus quomodo Ecclesia impedimentum dirimens per leges inductum, etiam probaverit, quemadmodum supra notavimus.

☞ X. Ex dictis constat, pluribus sæculis Ecclesiam, conformiter ad Leges civiles, Matrimonia *servi* cum ingenua, aut *ingenui* cum serva reputasse irrita, licet error *conditionis servilis* nullus intervenisset: at circa sæculum XII. impedimentum hoc cœpit refundi in *errorem conditionis servilis*.

Huic mutationi disciplinæ occasionem dedit Apocryphum Decretum, quod sub nomine Lucii Papæ retulit Gratianus *caus.* 29. *q.* 2. *Can.* 1.

Hoc enim Decreto æque indissolubile pronuntiatur Matrimonium servorum, ac ingenuorum: quod Decretum conciliare volens Gratianus cum aliis, quæ ejusmodi Matrimonia irrita supponebant, distinctionem adhibuit inter *scienter*, & *ignoranter* cum personis servilis conditionis contrahentes.

Hac Gratiani auctoritate permoti Pontifices, ea distinctione in suis responsis passim usi fuere: quæ postmodum in Decretales Gregorii IX. relata, Canonistas, necnon Theologos Scholasticos permoverunt eadem distinctione uti; atque ita sensim hæc distinctio recepta fuit.

Ex hoc intelligitur, quantæ auctoritatis fuerit Decretum Gratiani; ut per distinctionem ab ipso primum propositam, tandem impedimentum dirimens inter personas conditionis servilis, etiam *invitis* dominis per leges civiles primitus inductum, & tandem etiam ab Ecclesia probatum, & receptum fuerit restrictum ad casum, quo circa conditionem servilem *error* intervenisse probatur. ☜

XI. Videtur impedimentum servilis conditionis durasse usque ad sæculum XII. aut circiter: Nam in *Cap.* 1. *tit. De Conjugio Servorum*, refertur consultatio Archiepiscopi Salsburgensis super Matrimoniis Servorum, quæ invitis, & contradicentibus Dominis contrahuntur; responsumque Hadriani Papæ in hæc verba: *Sane juxta verbum Apostolici, sicut in Christo Jesu, neque liber, neque servus est a Sacramentis Ecclesiæ removendus, ita nec inter servos Matrimonia debent ullatenus prohiberi: & si contradicentibus Dominis, & invitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissolvenda. Debita tamen, & consueta servitia non minus debent propriis Dominis exhiberi.*

Quamvis in nostra hodierna Decretalium collectione non notetur quis fuerit hic Archiepiscopus Salsburgensis, qui Papam consuluit, in appendice tamen ad Concilium Lateranense sub Alexandro III. *part.* 41. *c.* 7. exprimitur *Eberardus*, qui rexit dictam Ecclesiam ab anno 1145. usque ad ann. 1164. uti notavit Gonzalez in notis ad hoc Capitulum.

XII. Hinc patet eo tempore nondum ubique indubitatum fuisse, num inter personas servilis conditionis consisteret Matrimonium, *invitis* Dominis: una tamen constat illud impedimentum jam tum cœpisse abrogari, & hodie certum est, conjugia hujusmodi valere; ea tamen moderatione, quæ in hac Decretali adjicitur: *Debita tamen, & consueta servitia non minus debent propriis Dominis exhiberi.*

XIII. Et hoc quidem si personæ conditionis servilis inter se contrahant; aut etiam una libera, & altera serva; modo illa non fuerit *ignara* conditionis servilis.

Si enim error sit circa *conditionem*; hoc est, si filia liberæ conditionis contrahat cum homine *Servo*, quem credebat esse *liberum*, hujusmodi error, licet non redundet in *errorem personæ*, dirimit Matrimonium; liberumque est parti deceptæ, postquam error detectus est, aliud Matrimonium contrahere, quemadmodum respondit Innocentius III. in *Cap. fin. eod.*

Hanc dirimendi vim huic *errori* jure mere positivo competere, una est Canonistarum, & Theologorum opinio, & verisimiliter Legum Romanarum, & antiquorum Canonum, quæ servorum conjugia ægre admiserunt, reliquiæ sunt.

XIV. Quidquid sit, hodie hoc impedimentum in hisce ac vicinis Provinciis parum usui venit; eo quod servos hic non agnoscamus; immo servos in Gallia, & Belgio beneficio regionis liberos fieri, notat Zypæus in Notitia Juris Belgici *tit. De servis n.* 5. (*a*).

CAPUT V.

De Impedimento Voti, & Ordinis.

1 *Canones semper improbarunt Matrimonium contra votum castitatis initum.*
2 *Idipsum per leges improbatum.*
3 *Virginum aut Monachorum Matrimonia non videntur olim fuisse invalida.*
4 *Sanctus Augustinus ea esse valida sustinuit.*
5 *Quid hic senserit S. Bernardus?*
6 *Ex hodiernis moribus non recte judicatur de Monachis primæ ætatis.*
7 *Quando cœperit distinctio inter votum* simplex, *&* solemne *ad dirimendum Matrimonium?*
8 *Gratianus videtur dedisse occasionem huic distinctioni.*
9 *Sæculo XII. ea distinctio cœpit recipi.*
10 *Nondum definitum erat, in quo consisteret* solemnitas *voti ad dirimendum Matrimonium.*
11 *Id definivit Bonifacius VIII.*
12 *Hodie externa* solemnitas *non sufficit ad dirimendum Matrimonium.*
13 *Qua ratione* solemnitas *voti sit ex sola Constitutione Ecclesiæ?*
14 *Recte definivit Synodus Tridentina vota solemnia dirimere Matrimonia.*
15 *Synodus non definivit, quo ex capite Ordo dirimat Matrimonium.*
16 *Rationes morales, ob quas Matrimonium Clericis sit interdictum.*

I. TAM mulieribus, quam viris voto castitatis obstrictis, semper interdictum fuisse Matrimonium, in quantum ipse usus matrimonialis contrarius est voto castitatis, extra dubium est.

Si nupserit virgo non peccat, non illa virgo, quæ semel Dei cultui dedicavit. Harum enim si qua nupserit, habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit ait S. Hieronymus apud Gratianum *Dist.* 27. *Can.* 5.

Et Synodus Chalcedonensis *Can.* 16. *Si qua virgo se dedicavit Deo, similiter Monachus, non licet eis nuptiis jungi, si vero inventi fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus vero eis posse fieri humanitatem, si ita probaverit Episcopus loci.* Ita apud Gratianum *caus.* 27. *quæst.* 1. *Can.* 22. ex versione Isidori.

II. Ipsi quoque Principes Christiani nuptias Virginum Deo sacratarum exhorruerunt, variasque pœnas adversus sollicitantes nuptias hujusmodi virginum decrevere, quæ leguntur in Codice Theodosiano *lib.* 9. *tit.* 25. Imperatoris Joviniani lata de hac re Constitutio refertur his verbis in Codice Justinianeo *leg.* 5. *De Episcopis, & Clericis*: *Si quis non dicam rapere, sed attentare tantum, jungendi causa Matrimonii, sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pœna feriatur.*

Relata est hæc lex a Gratiano *De Pœnit. Dist.* 1. *Can.* 6.

Num vero Matrimonia cum hujusmodi virginibus voto castitatis obstrictis, fuerint non tantum illicita, sed insuper *invalida*, non æque certum est.

III. Primis sæculis ea nequaquam irrita fuisse sat dilucide indicare videtur Innocentius I. Epistola ad Victricium Rothomagensem, scribens, non esse admittendam ad pœnitentiam mulierem religiosam, quæ post fidem Deo promissam ad nuptias convolaverat, nisi *post viri obitum*; idque indubie, ne pœnitentia cedat in Matrimonii initi injuriam: tunc enim publice pœnitentibus actum conjugalem exercere non licebat. Verba Innocentii sunt: *Quæ Christo spiritualiter nupserunt, & velari a Sacerdote meruerunt, si postea vel* publice *nupserint, vel se clanculo corruperint, non eas admittendas esse ad agendam pœnitentiam, nisi is, cui se junxerant, de sæculo recesserit.*

Et

(*a*) Anno 1252. Margarita Belgarum Princeps, & ineunte XIV. sæculo Ludovicus X. Rex Gallorum servis omnibus libertatem in suis ditionibus dederunt. Deinde tum in Gallia, tum in Belgio, mos nullum agnoscendi servum consuetudine potius, quam lege aliqua invaluit.

Et citatus Canon Chalcedonensis, virginibus illis, & Monachis nequaquam injungit separationem a conjugibus; sed hoc unum præcipit, ut pœnitentiæ addicantur, de qua loci Episcopus, prout prudentia suggesserit, aliquid possit remittere.

Similiter Sanctus Leo, qui Synodo Chalcedonensi per suos legatos præfuit, interrogatus a Rustico Episcopo Narbonensi de Monachis, qui uxores acceperunt, non respondit, eos ab uxoribus separandos; sed publicæ pœnitentiæ satisfactione purgandos. Verba Leonis ex *Ep.* 2. referuntur a Gratiano *caus.* 20. *q.* 3. *Can.* 1.

IV. In Africa fuisse videntur tempore S. Augustini nonnulli, qui hujusmodi virginum Matrimonia non nuptias, sed adulteria esse assererent; at his se opposuit Augustinus *libro de bono viduitatis cap.* 10. scribens: *Proinde qui dicunt talium nuptias non esse nuptias, sed potius* adulteria, non mihi *videntur diligenter, & acute considerare quid dicant .... Fit autem per hanc minus consideratam opinionem, qua putant lapsarum a sancto proposito fœminarum, si nupserint*, non esse conjugia, *non parvum malum, ut a maritis separentur uxores, & cum volunt eas separatas reddere continentiæ, faciunt maritos earum adulteros veros, cum, suis uxoribus vivis, alteras duxerint. Quapropter non possum quidem dicere a proposito meliori lapsas, si nupserint fœminas, adulteria esse, non conjugia: sed plane non dubitaverim dicere, lapsus & ruinas a castitate sanctiore, quæ vovetur Deo, adulteriis esse pejores.*

Evidentius videtur, quam ut probari debeat, Augustinum hic agere de fœminis, quæ castitatem Deo vovissent: Unde Gratianus compendium verborum S. Augustini hoc modo expressit: *Quidam nubentes* post votum *asserunt adulteros esse: ego autem dico, quod graviter peccent, qui tales dividunt. Dist.* 27. *Can.* 2. Ad hunc Gratiani Canonem notant Correctores Romani: *Verba propria hujus capitis non sunt inventa apud B. Augustinum*; sententia *tamen habetur in libello de bono viduitatis*. Integrum locum Augustini retulit ipse Gratianus *caus.* 27. *quæst.* 1. *Can.* 41.

V. Hanc fuisse Augustini sententiam etiam ipse S. Bernardus agnovit; eaque occasione dignam tanto Doctore protulit resolutionem libro *De Præcepto, & dispensat. cap.* 17. Monarchi nonnulli postulaverant a S. Bernardo instrui, cur vel B. Gregorius nescio *quem Venantium, habitum Monachalem, quem pie susceperat, impie rejecerat; non solum resumere non coegit, sed etiam omnem legitur indulsisse communionem Apostatæ perduranti: vel S. Augustinus conjugii legi votum quodammodo subjiciat continentiæ: ita ut in libro de Virginitate asserere videatur, ne cælibis quidem vitæ propositum copulæ posse præscribere conjugali*, quominus indissolubile *maneat, etiam quod a continentibus fallente diabolo, fractus sanctitatis voto initum fuerit Matrimonium.*

Huic dubio reponit Bernardus: *Et ad hæc nihil ad præsens certius breviusque respondendum occurrit, nisi quod ita sancti Antistites sapuerunt: rectene? ipsi viderint. Nam ego in sensibus actibusque illustrium Patrum cautus profecto sum omnino non aliud æstimare, quam quod* 1. Cor. c. 4. *Beato Apostolo teste quæ*ritur jam inter dispensatores, ut *videlicet* fidelis quis inveniatur. *Certus sum enim, sive in suo abundaverint sensu, sive in Dei spiritu: sicut & in cæteris, ita & in his ambos extitisse fideles, illum in dispensando quod præ manibus erat, istum in scribendo quod senserat.*

Quæstionem hanc ævo S. Bernardi agitatam multis præterea argumentis probat Joannes Mabillonius in notis ad hunc Bernardi textum in editione operum novissima anni 1690.

VI. Locus S. Gregorii de Venantio, cujus hic mentio fit, habetur in *Epistola* 33. *Lib.* 1. observatque ibidem eruditus Notator, quod S. Gregorius tam fuerit indulgens Venantio, ut S. Bernardus ex illo exemplo, quasi ex cautionibus scrupulosis vix enavigaverit; ac tum subjicit hoc notandum monitum: *Certe qui Monachos, & Virgines primæ ætatis ex hodiernis moribus æstimant, tota errant via.*

VII. Ex pœnitentiali Theodori Cantuariensis refert Gratianus citata *Dist.* 27. *Can.* 3. *Si Vir* simplex *votum Virginitatis habens adjungitur uxori, postea non dimittat uxorem, sed tribus annis pœniteat.*

Notant Correctores Romani, hanc vocem *simplex* abesse ab omnibus manuscriptis. Eam additam esse juxta disciplinam illius ætatis, quando jam distinctio inter votum *simplex, & solemne* invaluerat, admodum verisimile est: idque conformiter ad notam, quam ipsemet Gratianus ad calcem hujus distinctionis adjecit. *Hic distinguendum (ait) quod voventium alii sunt simpliciter voventes, de quibus Augustinus, & Theodorus locuti sunt: alii sunt, quibus post votum, benedictio accedit consecrationis, vel propositum religionis, de quibus Hieronymus, Nicolaus, & Calixtus scripserunt.*

Hujus distinctionis sub nomine voti *solemnis, & simplicis*, nulla apud Veteres mentio habetur; quo vero tempore votum castitatis Matrimonia dirimere, atque vota alia *solemnia*, alia *simplicia* dici cœperint; illisque vis Matrimonia dirimendi, his tantum impediendi data sit, admodum incertum atque obscurum est.

Verisimile est, hæc sensim invaluisse; neque ubique eodem tempore; sed alibi citius, alibi serius.

☞ VIII. Credit non sine fundamento Basilius Pontius *De Matrimonio lib.* 7. *cap.* 17. nullum Canonem declarasse Matrimonium *irritum* a Monacho, aut Moniali initum post votum Religionis emissum ante *Canonem* 7. Concilii Romani sub Innocentio II. anno 1139. relatum apud Gratianum *causa* 27. *quæst.* 1. *Can.* 40. in quo decernitur: *Quatenus Canonici Regulares, Monachi, atque Conversi professi, qui sanctum transgredientes propositum, uxores sibi copulare præsumpserint, separentur: hujusmodi namque copulationem, quam contra Ecclesiasticam regulam constat esse contractam*, matrimonium *non esse censemus: qui etiam ab invicem separati, pro tantis excessibus condignam pœnitentiam agant. Idipsum quoque sanctimonialibus fœminis, si (quod absit) nubere attentarint, observari decernimus.*

Porro quia præsens Canon nullitatem Matrimonii nequaquam refundit in voti *solemnitatem*, sed in hoc quod hujusmodi copulationem, sive conjunctionem contra *Ecclesiasticam Regulam* constat esse contractam, dubitari posset, num eo adhuc tempore ab Ecclesia Romana distinctio inter votum *solemne*, & *simplex* castitatis, ad effectum dirimendi Matrimonium recepta fuerit.

Hoc interim constat, quod Gratianus, qui aliquot annis post hunc editum Canonem, Decretum suum compilavit, eam inter votum *solemne*, & votum *simplex*, quoad effectum dirimendi Matrimonium adhibuerit; idque ut textum Sancti Augustini desumptum ex libro de *Bono viduitatis*, qui Matrimonia a voventibus contracta valida esse declarat, cum præsente Canone Concilii Romani conciliaret.

Relato enim hoc Canone, & textu Sancti Augustini, pro utriusque conciliatione remittit Lectorem *ad distinct.* 27. sui Decreti, ubi ad calcem *Canonis* 8. hanc inter solemniter, & simpliciter voventes differentiam adhibendam esse monuerat.

IX. Ex relata solutione Gratiani, non obscurum est ante medium sæculi XI. quo floruit Gratianus, cœpisse recipi eam distinctionem votorum inter solemnia, & simplicia. Unde & eodem, & sub initium sequentis sæculi de validitate Matrimonii contra votum castitatis initi, interrogati Romani Pontifices, juxta hanc votorum distinctionem, tamquam indubitanter tunc receptam responderunt; uti videre est in *cap.* 4. 5. & 6. *tit. Qui Clerici, vel Voventes, &c.*

X. Verum cum nondum sat aperte definitum esset, in quo ipsa solemnitas voti, qua votum illud a voto *simplici* quoad effectum dirimendi Matrimonium distingueretur, frequentes fuere quæstiones super validitate, aut invaliditate Matrimonii contra votum castitatis contracti, uti videre est in responsis Pontificum, quæ tum sub titulo *De Regularibus*; tum sub titulo, *qui Clerici, vel Voventes Matrimonium contrahere possunt*, referuntur.

XI. Has difficultates, & quæstiones tandem diremit Bonifacius VIII. in *cap. unico De Voto, & voti redemptione in* 6. declarans, *illud solum votum debere dici solemne, quantum ad post contractum Matrimonium dirimendum, quod solemnizatum est per susceptionem sacri Ordinis, aut per professionem Religiosam.*

Hoc Bonifacii responsum relatum in Corpus Canonicum, hodie pro jure communi receptum est; constituitque modernam disciplinam.

XII. Hinc deducitur, votum virginitatis etiam emissum sub certa verborum formula, atque exhibitis externis cærimoniis, etiam *publice* in Ecclesia in manibus alicujus Prælati, non dirimere Matrimonium; neque ad hunc effectum dici solemnizatum, nisi emissum sit in aliqua Religione per Sedem Apostolicam approbata; tametsi alias ratione illarum externarum cæremoniarum, præsertim si & *perpetuum* esset, recte dicatur *solemne*; atque indubie ante hanc Decretalem Bonifacii votum *solemne* dictum fuisset.

Ulterius inde consectarium est, quod, tametsi forsan ante editam Bonifacii Decretalem, saltem aliquot sæculis omne votum *solemne* diremerit Matrimonium, hodie nullum dirimat vi hujus solemnitatis, nisi ad hunc effectum solemnizatum fuerit per susceptionem Sacri Ordinis, aut per professionem expressam, vel tacitam factam alicui de Religionibus per Sedem Apostolicam approbatis.

XIII. Quod ergo in principio suæ Decretalis asserit Bonifacius, solemnitatem voti ex sola Constitutione Ecclesiæ esse inventam, præcipue procedit ad hunc effectum dirimendi Matrimonium; ut supra *part.* 1. *tit.* 30. *cap.* 1. ibi quoque notavi, votum *simplex* Scholarium S. J. quoad hunc effectum esse solemnizatum a Gregorio XIII. per Bullam, quæ incipit, *Ascendente Domino* (a).

XIV. Ex his facile intelligitur, quod licet primis sæculis nec votum Monachorum, nec votum annexum Ordini sacro diremisset Matrimonium, nihilominus postquam per Ecclesiam efficacia dirimendi votis illis facta fuit, negari eis non posse ea efficacia: ni una velimus Ecclesiæ negare potestatem inducendi impedimenta dirimentia; ideoque merito Synodum Tridentinam *Sess.* 24. *Cap. De Reformat. Matrimonii*, pronuntiasse: *Si quis dixerit Clericos in Sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares, castitatem solemniter professos posse Matrimonium contrahere, contractumque* validum *esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto; & oppositum nihil aliud esse, quam damnare Matrimonium, posseque omnes contrahere Matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, non habere donum, anathema sit: cum Deus id recte petentibus non denegat, nec patiatur nos supra id, quod possumus tentari.*

XV. Expresse in suo Canone Synodus Tridentina usa est hac alternativa: *lege Ecclesiastica, vel voto*, eo quod inter Doctores Catholicos quæstio esset, num Ordo Sacer dirimeret Matrimonium, *ex voto*, an *ex lege Ecclesiastica*; nec hanc quæstionem, quæ parum utilitatis habet, decidere voluerit; hoc unum sufficere arbitrata definire, Ordinibus Sacris initiatos teneri ad servandam castitatem; atque Matrimonium ab iis initum esse invalidum.

XVI. Hoc magis refert scire, quod Ecclesia jam a primis Ecclesiæ

(a) Ex-Jesuitæ, ante suum e Societate egressum, fuerunt vel Scholares, vel Coadjutores: si de consensu Superioris Generalis egressi sint, possunt ad nuptias convolare, modo Sacris Ordinibus non sint insigniti. An in Galliis alicujus hæreditatem adire possint? Consulatur hac de re declaratio, quam Ludovicus XIV. dedit 16. Julii an. 1715.

clesiæ sæculis Clericis præsertim in Sacris Ordinibus constitutis nuptias interdixerit; ne rerum temporalium sollicitudine, ac carnalibus desideriis voluptatibusque implicati, a divinis Officiis, & Ecclesiasticis ministeriis (quibus vi suæ vocationis mancipati sunt) impediantur, & retrahantur; quasi ad Clericos verbis Apostolicis diceret Ecclesia: *Volo vos autem sine sollicitudine esse. Qui sine uxore est, sollicitus est, quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est.* 1. Corinth. 7.

Hanc Ecclesiæ mentem non obscure expressit Alexander III. in *c.* 2. *De Cler. conjugatis*, in prima compilatione Decretalium apud Antonium Augustinum, ubi rationem Matrimonii Clericis interdicti reddit his verbis: *Quoniam uxorati, cum divisi sint, & eos cogitare oporteat, quomodo uxoribus placere valeant & servire, obsequiis non solummodo possunt intendere divinis.* Vel ut paucioribus expressit *cap.* 3. *tit. eodem*: *Quod simul voluptatibus, & carnalibus desideriis, ac divinis, & Ecclesiasticis obsequiis vacare non valeant.*

Hinc facile intelliget Canonum diligens scrutator, Clericos illos, qui a nuptiis abstinent, sed sæcularibus negotiis, ac sensualibus desideriis sese immergunt, licet verba Canonum externamque disciplinam tenere videantur, ipsam tamen sententiam & rationem Canonum negligentes, revera in ipsos Canones dici posse impingere.

Hanc aliasque rationes congruentiæ fusius deducit D. Huygens in suis Observationibus titulo *De Matrimonio cap.* 2.

CAPUT VI.

De Impedimento Consanguinitatis, & Affinitatis.

1 *Quo sensu* consanguinitas *hic sumatur?*
2 *Quid* linea, *quid* gradus?
3 *Quid linea recta; & quotuplex?*
4 *Quid linea collateralis?*
5 *Ostenditur quæ sit æqualis, quæ inæqualis.*
6 *Regula pro dignoscenda distantia in linea* recta.
7 *Regulæ pro linea collaterali.*
8 *Regulæ hæ non procedunt secundum computationem Civilem; & quæ hic servandæ?*
9 *Verisimile est, Ecclesiam primitus usam fuisse computatione Civili.*
10 *Sæculo* XI. *diversitas computationis nota fuit; sed necdum ubique recepta, neque extra quæstionem.*
11 *Primitus non videtur Ecclesia extendisse hoc impedimentum ultra gradus a legibus præscriptos.*
12 *Quando impedimentum ultra hos gradus extensum sit?*
13 *Videtur circa sæculum* VIII. *aut* IX. *cœpisse extendi ad septimum gradum.*
14 *Sed gradus computabantur juxta computationem Civilem.*
15 *Postmodum computari cœperunt juxta computationem Canonicam, & ita impedimentum extensum fuit.*
16 *Extensionem hanc restrinxit Concilium Lateranense ad quartum gradum.*
17 *Quartus gradus hic intelligitur juxta computationem Canonicam.*
18 *Primus gradus consanguinitatis in linea laterali ponit impedimentum jure naturæ.*
19 *In ulteriore gradu tantum jure positivo.*
20 *Ratio inducti hujus impedimenti petita a propagatione concordiæ & charitatis.*
21 *Altera ratio petita ab honestate & reverentia præcipue militat in linea recta.*
22 *Matrimonium inter consanguineos in linea recta est jure naturæ vetitum.*
23 *Quid affinitas, & unde dicta, & qua ratione contrahatur?*
24 *Triplex genus affinitatis describitur.*
25 *Olim omnia tria genera affinitatis Matrimonium dirimebant; hodie primum duntaxat.*
26 *Affinitatis nulli proprii sunt gradus, & unde desumi debeat conjunctio Affinium inter se.*
27 *Circa impedimentum consanguinitatis, & affinitatis ex conjunctione licita & matrimoniali nihil innovavit Synodus Tridentina.*
28 *Canon Synodi Tridentinæ de hoc impedimento.*
29 *Decretum Synodi Tridentinæ restringens impedimentum affinitatis ortæ ex fornicatione ad secundum gradum.*
30 *Decretum intelligitur etiam de impedimento* impediente, *& Sponsalibus* de futuro.

I. CONSANGUINITAS sumitur hic pro vinculo personarum ab eodem stipite propinquo descendentium; vel quarum una descendit ab altera, carnali conjunctione contracto.

Ut intelligantur quæ de impedimento consanguinitatis Canones, vel leges decernunt, attendi debent lineæ, & gradus consanguinitatis.

II. Per lineam intelligitur series personarum, quæ sunt ejusdem sanguinis participes. Gradus vero generationis progressus, sive distantia consanguineorum inter se per unum generationis progressum: sive potius est habitudo distantium personarum, qua propinquitatis distantia inter personas duas, vel plures discernitur. Linea duplex est, recta & collateralis, sive transversalis.

III. Recta dicitur illa, juxta quam plures personæ ita ab uno stipite mediate, vel immediate carnali generatione descendunt, ut una sit ab altera genita; veluti filius a patre, nepos a filio, &c.

Dividitur hæc linea in descendentium, & ascendentium lineas, nam licet reipsa sint una eademque linea, ea tamen ratione distinguuntur, quod linea ascendentium dicatur, qua a genitis ad progenitores progredimur, illorum stipitem quærendo; numerando patrem, avum, proavum, & alios.

Linea vero descendentium dicitur illa, qua descendimus a progenitoribus ad progenitos; scilicet a patre ad filium, nepotem, proponentem & cæteros.

IV. Linea collateralis, sive transversalis est illa, secundum quam variæ personæ ab uno stipite mediate, vel immediate proveniunt, ipsæ tamen personæ a se invicem non descendunt. Quare filii Joannis qui sunt fratres, inter se lineam collateralem constituunt, quia unus frater non descendit ab alio, sed ambo immediate ab ipso patre procedunt.

V. Hæc linea collateralis duplex est: una nimirum *æqualis*, quæ est inter personas *æqualiter* distantes a communi stipite. Alia *inæqualis*, inter personas *inæqualiter* a communi stipite distantes.

Inter duos fratres est linea *æqualis*; quia ambo æqualiter a communi *stipite*, scilicet patre distant. Patruus autem, & consobrinus sunt in linea *inæquali*; quia distant a communi stipite inæqualiter: consobrinus scilicet secundo gradu a suo avo; patruus utpote filius hujus avi, tantum primo gradu.

VI. Ut sciatur, quoto gradu consanguinei se contingant, vel quo gradu inter se distent, triplex regula assignari solet. Una pro linea *recta*, & duæ pro linea *collaterali*.

Regula pro linea *recta*, seu ascendentium, & descendentium, est; quot sunt personæ, de quibus quæritur, computatis intermediis, una dempta, tot sunt gradus inter eas.

Si ergo quæras, quo gradu distet proavus a pronepote, numerandæ in primis sunt persona proavi, & persona pronepotis; ac dein avi, & patris, per quos descendit pronepos, quæ cum faciant quatuor personas, una dempta, nimirum persona proavi communi stipite, remanent *tres*, ac ita conficitur, proavum & pronepotem esse in tertio gradu lineæ rectæ.

VII. Circa lineam collateralem *æqualem*, hæc regula servanda est: quoto gradu distant a communi stipite, tanto distant inter se, vel mutuo contingunt.

In linea autem *inæquali*, hæc est, collateralium in linea *inæquali*, quoto gradu *remotior* distat a communi stipite, tanto distant inter se.

Hæc ex declaratione arboris consanguinitatis, quæ habetur in Decreto Gratiani ad calcem *quæst.* 5. *caus.* 35. ubi & hæ regulæ fusius exponuntur.

VIII. Id quoque in hac declaratione notatur, regulas assignatas pro computandis gradibus in linea collaterali, tantum procedere secundum Canones, non autem secundum leges civiles.

Juxta leges civiles enim eadem regula servatur in linea collaterali, sive *æquali* sive *inæquali*, quæ juxta Canones assignatur pro linea *recta*; ut scilicet tot sint gradus, quot sunt personæ, quousque perveniatur ad communem stipitem, qui communis stipite subducitur: adeoque juxta hanc computationem civilem, etiam in linea *collaterali* unaquæque persona facit unum gradum; cum tamen secundum Canones duæ personæ tantum faciant unum gradum. Unde duo fratres secundum computationem civilem sunt in secundo gradu; quia computato communi stipite scilicet patre, sunt *tres* personæ, & consequenter una dempta, scilicet persona patris tamquam communi stipite, manent equidem *duæ* personæ. Juxta computationem Canonicam vero contingunt se in *primo* gradu; quia uterque uno duntaxat gradu distat a communi stipite, scilicet *patre*: adeoque inter se non nisi uno gradu distare possunt juxta computationem Canonicam.

IX. Admodum autem verisimile est, quod Veteres computaverint gradus, non juxta dictam computationem Canonicam, sed juxta computationem civilem. Ecclesia enim in similibus solita fuit regulas suas legibus Imperii conformare; ne videretur jura Imperii subvertere velle, & ita observat Cujacius ad *cap. pen. tit. De Consang.*

X. Quandonam hæc computatio a civili distincta invaluerit, incertum est; eam sæculo undecimo notam fuisse colligitur ex Epistola Alexandri II. apud Gratianum *caus.* 35. *quæst.* 5. *Can.* 2. in qua redarguit quosdam, qui contendebant etiam juxta Canones computationem graduum instituendam modo a legibus præscripto; asseritque, discussam *quæstionem in Lateranensi Consistorio, convocatis ad hoc opus Episcopis, & Clericis, atque Judicibus diversarum Provinciarum; denique diu ventilatis legibus, & sacris Canonibus distincte, invenisse ob aliam causam, alteram* legum *fieri, alteram Canonum computationem . . . Hac igitur de causa, quia hæreditates nequeunt deferri nisi de una ad alteram personam, idcirco curavit sæcularis Imperator in singulis personis singulos præfigere gradus. Quia vero nuptiæ sine duabus non valent fieri personis, ideo sacri Canones duas in uno gradu constituere personas.*

Potest in eadem rem videri ejusdem Epistola ad Clericos Neapolitanos, quæ extat *tom.* 9. *Concil. general. col.* 1134. Hinc habemus eo sæculo computationum harum diversitatem nondum ubique receptam, nec extra quæstionem fuisse; una tamen satis colligitur, eam eo tempore invaluisse ac communiter probatam fuisse. Idipsum indicat opusculum octavum Beati Petri Damiani, quod inscribitur, *De Parentelæ gradibus*, in quo fuse contra quosdam Jurisperitos contendit, gradus consanguinitatis in linea collaterali computandos esse juxta supra expressam computationem Canonicam.

XI. Porro sicuti in computandis consanguinitatis gradibus, Ecclesia se videtur primis sæculis conformasse legibus Imperialibus; ita nec consanguinitatis impedimentum ultra gradus a legibus præfixos extendisse apparet.

Id non obscure innuit S. Augustinus, *lib.* 15. *De Civit. Dei*, *cap.* 16. scribens; „ Experti etiam sumus in connubiis *consobrinarum*, etiam nostris temporibus propter gradum propinquitatis „ fraterno gradui proximum, quam raro per mores fiebat, quod „ fieri

„ fieri per *leges* licebat ; quia id nec divina lex prohibuit , & „ *nondum* prohibuerat *lex humana*.

Hic Augustinus supponit, nuptias consobrinarum, quantumvis minus honestas, aliquando licitas fuisse ; *quia id nec divina lex prohibuit, & nondum prohibuerat lex humana*.

Quod autem dicat Augustinus, *nondum prohibuerat lex humana*, reflexisse videtur ad legem a Theodosio seniore latam, ne inter consobrinos inirentur Matrimonia ; cujus legis meminit Sanctus Ambrosius, *lib. 8. Epist.* 66. „ Nam Theodosius Imperator etiam patrueles fratres , & *consobrinos* vetuit inter se „ conjugii convenire nomine, & severissimam pœnam statuit, „ si quis temerare ausus esset fratrum pia pignora.

Honorius Theodosii filius eam quoque legem memorat in *Lege unica Cod. Theod. Si nuptiæ ex rescripto petantur* ; uti recte ibidem notat Jacobus Gothofredus ; una observans legem 19. *Cod. de Nuptiis* , quæ nuptias consobrinorum permittit , non esse Honorii , sed solius Arcadii , qui Theodosio patri in Orientis Imperium successerat , Honorio Occidentis Imperium moderante, quamvis dicta lex 5. tam Honorii, quam Arcadii nomen præferat.

Itaque *nondum lex humana* prohibuerat conjugia consobrinarum : quia lex Theodosii *nondum* edita fuerat ; at cum libros de Civitate Dei Augustinus scribebat, jam lex hæc evulgata erat ; ideoque verbis supra relatis subjungit ; „ Verum quis dubitat , „ honestius hoc tempore *consobrinorum prohibita* esse conjugia.

Itaque videtur Augustinus a legum prohibitione desumpsisse prohibitionem conjugiorum inter consanguineos ; nec eam ultra legis prohibitionem extendisse.

Hinc quisque facile intelliget , quid censendum de Decretis , quæ sub nomine primorum Pontificum Fabiani , Calixti , & Julii referuntur apud Gratian. *caus.* 35. *q.* 2. ubi impedimentum hoc, etiam ultra consobrinos extenditur.

XII. Quo vero tempore impedimentum consanguinitatis ultra præfixum a legibus Imperatorum gradum extendi cœperit , incertum est : illud sat certum sensim ea impedimenta invaluisse , nec ubique eodem tempore recepta fuisse.

Responsio Sancti Gregorii ad sextam interrogationem Augustini Anglorum Apostoli non obscure supponit , ætate Gregorii impedimentum hoc ad septimum gradum fuisse extensum ; quod & apertius indicat *Epist.* 32 *lib.* 12. ejusdem Pontificis.

Verum „ prædictam responsionem si quis ex varietate lectio„num, ex contextus inæqualitate, ex doctrinæ merito pruden„ter attenderit , de Auctore forsan dubitavit “ : ait eruditus Operum sancti Gregorii Revisor , in notis ad hanc responsionem, qui & de citata *Epist.* 32. hoc judicium subjicit : „ Verum quam „ sit corrupta & deformata , clarum est ex multis interpolatio„nibus, & repetitionibus inutilibus, quas Lector studiosus , & „ prudens inter legendum observabit . Ideo a quibusdam repro„bata est , tamquam Gregorio Magno indigna.

☞ Hoc monumentum quod a Petro Gulsanvilleo in notis ad Epistolam S. Gregorii allatum est , non arridet eruditis Monachis Benedictinis Congregationis sancti Mauri in accurata Editione Operum Sancti Gregorii , ubi hanc Epistolam Sancto Gregorio vindicant : credunt enim rationes a Gulsanvilleo in contrarium adductas, leviores esse, quam ut vel dubiam reddant Epistolam Sancti Gregorii ad Augustinum , Lector rationes utrimque adductas poterit expendere.

XIII. Quidquid sit , hoc interim vel ex supposititiis Epistolis primorum Pontificum a Pseudo-Isidoro circa sæculum VIII. aut aut IX. confictis , & in Decretum Gratiani postmodum relatis intelligitur, circa tempus Pseudo-Isidori impedimenta consanguinitatis ad septimum gradu cœpisse extendi : sed an etiam eodem tempore graduum computatio fieret juxta computationem canonicam supra descriptam : an vero juxta computationem civilem non sat expeditum est.

XIV. Verisimile est , primitus computatos fuisse secundum leges , & consequenter Matrimonium tantum fuisse vetitum usque ad quartum gradum inter inæquales ; uti notat Cujacius ad *cap. penultimum tit. De Consanguinitate* : quod & indicat supposititia Epistola Calixti I. apud Gratianum : *caus.* 35. *q.* 2. *Can.* 2. quæ postquam dixit consanguineorum conjunctiones vetitas tandem subjungit : *Eos autem consanguineos dicimus , quos Divinæ , & Imperatorum Romanorum atque Græcorum leges consanguineos appellant , & in hæreditatem suscipiunt, nec repellere possunt*.

Et ibidem *Can.* 1. ex Concilio Meldensi dicitur : „ De affini„tate *consanguinitatis* per gradus cognationis placuit usque ad „ septimam generationem observare . Nam & hæreditas rerum „ per legales instrumentorum definitiones sancita usque ad septi„mum gradum protendit hæredum successionem. Non enim suc„cederent, nisi eis de propagine cognationis deberetur.

Hæc probatio ex successione legali in hæreditatem desumpta inefficax plane, & a scopo aliena fuisset, nisi gradus conformiter ad legum præscriptum computati fuissent.

XV. Interim sæculo undecimo invaluit computatio Canonica ; & septimus gradus de quo in præcitatis Epistolis juxta eam computationem accipi cœpit : idque præcipue auctoritate præallegatæ responsionis , & Epistolæ Sancti Gregorii : uti videre licet apud Petrum Damiani in citato opusculo ; atque ita impedimentum consanguinitatis in linea collaterali tandem ad *septimum* gradum juxta computationem canonicam , & decimum quartum juxta computationem civilem extensum fuit ; idque tempore Alexandri III. pro jure receptum fuisse, non tantum quoad consanguineos, sed etiam affines , constat ex Decretali hujus Pontificis in *cap.* 1. *tit. De Consanguinitate*.

XVI. Porro Concilium Lateranense sub Innocentio III. perpendens hanc impedimenti extensionem absque gravi incommodo non posse observari, voluit, *at prohibitio copulæ conjugalis quartum consanguinitatis gradum de cætero non excedat : quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari* . Hac constitutione relata in *cap.* 8. *tit. De Consanguinitate*, hodie utimur.

XVII. Indubitatum est , quartum gradum hic sumendum esse juxta computationem Canonicam ; unde resolvit Gregorius IX. in *cap. fin. tit. De Consanguinitate* : *Vir , qui a stipite quarto gradu , & mulier , quæ ex alio latere distat quinto, secundum regulam approbatam qua dicitur : Quoto gradu remotior differt a stipite, & a quolibet per aliam lineam descendentium ab eodem ; licite possunt matrimonialiter copulari*.

XVIII. In primo gradu consanguinitatis lineæ collateralis Matrimonium illicitum esse , non tantum jure humano positivo , sed *naturali*, non pauci contendunt, ipseque Augustinus *lib.* 15. *De Civitate Dei* , *cap.* 16. fatetur , etiam Gentiles lumen naturali hujusmodi conjugia exhorruisse : *Quod humano genere crescente, & multiplicato (ait) etiam inter impios Deorum multorum falsorumque cultores sic observari cernimus , ut etiamsi perversis legibus permittantur fraterna conjugia , melior, tamen consuetudo ipsam malit exhorrere licentiam , & cum sorores accipere in Matrimonium primis humani generis temporibus omnino licuerit, sic aversetur, quasi nunquam licere potuerit*.

XIX. In ulteriori gradu lineæ collateralis , Matrimonium hodie *solo Jure Ecclesiastico* vetitum esse, & contractum dirimi expeditum est , supponitque evidenter Innocentius III. *in cap.* 8. *tit. De Divortiis* , respondens , infideles , qui in secundo , aut tertio consanguinitatis gradu contraxerunt ; si ad fidem convertantur , non esse separandos : eo quod *in præmissis gradibus a Paganis quoad eos Matrimonium licite sit contractum , qui Constitutionibus Canonicis non arctantur*.

XX. Cur vero jam pridem, tum per Leges , tum per Canones inter consanguineos conjugia vetita fuerint , tradit Augustinus loco citato. *Habita est enim (ait) ratio rectissima charitatis , ut homines , quibus esset utilis atque honesta concordia , diversarum necessitudinum vinculis necterentur ; nec unus in uno multas haberet, sed singulæ spargerentur in singulos ; ac sic ad socialem vitam diligentius colligandam plurimæ plurimos obtinerent . Pater quippe, & socer duarum sunt necessitudinum nomina . Ut ergo alium quisque habeat patrem , alium socerum , numeriosius se charitas porrigit*.

XXI. Hæc Augustinus , cujus fragmentum est apud Gratianum , *caus.* 35. *q.* 1. *Can.* 1. qui ibidem hanc rationem conciliandæ concordiæ per familias pluribus exponit , ac dein aliam adjungit his verbis : *Non solum secundum ea, quæ disputavimus , propter multiplicandas affinitates , ne habeat duas necessitudines una persona, cum duæ possint eas habere, & numerus propinquitatis augeri ; sed etiam quia nescio quomodo inest humanæ verecundiæ quiddam naturale atque laudabile , ut cui debet causa propinquitatis reverendum honorem , ab ea contineat , quamvis generatricem, tamen libidinem , de qua erubescere videmus & ipsam pudicitiam conjugalem*.

XXII. Hæc posterior ratio potissimum obtinet in linea recta seu ascendentium, & descendentium ; inter quos etiam in omni gradu matrimonia illicita, & invalida esse , atque semper fuisse jure naturali , expeditum est , juxta illud Nicolai I. in Responsis ad Consultationes Bulgarorum *cap.* 39. *Inter eas personas , quæ parentum liberorumque locum inter se obtinent , nuptiæ contrahi non possunt , veluti inter patrem , & filiam , vel avum , & nepotem , matrem , & filium , aviam , & nepotem , & usque* ad infinitum.

XXIII. Uti varia fuit circa consanguinitatis impedimentum disciplina ; ita & circa affinitatis.

Affinitas, secundum Canones , est personarum proximitas ex copula carnali proveniens, & omni carens parentela. Et dicitur *affinitas*, quasi duorum ad unum finem unitas, eo quod duæ cognationes diversæ per copulam copulantur , & alter ad alterius cognationis finem accedit.

Juxta Canones affinitas contrahitur non tantum per actum matrimonialem licitum , sed etiam per fornicarium , aut alias illicitum , *cap.* 8. *&* 9. *tit. De eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ*.

XXIV. Olim triplex erat affinitatis genus , quod copiose , & sat clare exponit Glossa ad *cap.* 8. *tit De consanguinitate* ; sufficietque exemplo sequenti pauci exponere ; Uxor fratris mei est mihi , consanguineisque meis affinis in primo genere affinitatis : mortuo vero fratre meo, si illa alteri nubat, hic secundus ejus maritus erit mihi , meisque consanguineis affinis in secundo genere affinitatis , & rursus , mortua uxore fratris mei , si hic secundus ejus maritus aliam uxorem duxerit , illa me , cæterosque consanguineos meos continget in tertio affinitatis genere : nam copula addita copulæ efficit hæc diversa genera affinitatis.

XXV. Hæc tria genera affinitatis olim matrimonii impedimento fuisse docent Canonistæ , atque secundo , & tertio generi occasionem dedisse videntur Decreta , quæ sub nomine Fabiani Papæ , & Paschalis II. referuntur a Gratiano , *caus.* 35. *quæst.* 3. *Can.* 3. *&* 22 , quæ sola a Canonistis in hanc rem allegari solent . Quidquid sit , tria illa genera aliquando impedimentum dirimens Matrimonium fecisse , evidenter supponit Concilium Lateranense in citato *cap.* 8. declarans , quod prohibitiones de conjugio in secundo , & tertio affinitatis genere minime contrahendo , difficultatem frequenter inducant , & aliquando periculum pariant animarum : ac deinde subjungit ; Constitutiones *super hoc editas sacri approbatione Concilii revocantes , præsenti Constitutione decernimus , at sic contrahentes de cætero libere copulentur*.

Unde juxta hoc Decretum impedimentum affinitatis ad primum genus affinitatis restrictum est ; neque ulla hodie habetur ratio secundi , aut tertii generis affinitatis.

XXVI. Porro affinitatis proprie nulli sunt gradus, ut ait Jurisconsultus in *lib.* 4. §. *Gradus ff. De Gradibus* , quia cum nullæ sint affinium generationes , etiam nulli gradus proprie haberi possunt ;

sunt: nam juxta generationes gradus institui solent, uti observat Cujacius ad titulum *De Consanguinitate*: sed gradus affinitatis, si qui sunt, ex ipsa cognatione, sive consanguinitate desumuntur.

Eo enim gradu affinitatis quis alteri partium jungitur, quo alteri per consanguinitatem junctus est, & mulier eo gradu est affinis consanguineis viri, quo vir illis est junctus gradu consanguinitatis.

Hinc qui marito est consanguineus in linea recta descendentium, aut ascendentium, in eadem linea censetur affinis ejus uxori: idque eodem gradu affinitatis, quo attingit maritum per consanguinitatem. Idem est quoad lineam collateralem.

XXVII. Circa impedimentum consanguinitatis, aut affinitatis, quae oritur ex conjunctione licita, & matrimoniali, nihil innovavit Synodus Tridentina; adeoque secundum juris communis dispositionem, manet impedimentum consanguinitatis in linea recta in infinitum; quoad lineam vero collateralem usque ad quartum gradum, juxta computationem Canonicam similiter, & quoad affinitatem ex conjunctione legitima matrimoniali.

XXVIII. Pronunciavit autem Synodus anathema in eum, qui dixerit, *eos tantum consanguinitatis, & affinitatis gradus, qui Levitico exprimuntur posse impedire Matrimonium contrahendum, & dirimere contractum; nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant, & dirimant*.

XXIX. Impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducebatur, & Matrimonium contractum dirimebat, Synodus Tridentina, *Sess. 24. cap. 4. De Reformatione Matrimonii, ad eos tantum, qui in primo, & secundo gradu conjunguntur, restringit: in ulterioribus vero gradibus statuit, hujusmodi affinitatem Matrimonium postea contractum non dirimere*.

XXX. Quamvis Synodus tantum loquatur verbis expressis de hoc impedimento quatenus *dirimit* Matrimonium, tamen Pius V. in suo motu proprio incipiente *Ad Romanum*, edito an. 1566. die 20. Augusti declaravit, praedictam affinitatem ultra secundum gradum nec dirimere, nec *impedire*; uti refert Fagnagnus ad *cap. Non debet tit. De Consanguinitate. num. 19.*

Refert quoque ibidem, *num. 18.* Sacram Congregationem censuisse, „ hujusmodi restrictionem ad primum, & secundum gra„ dum, extendi etiam ad Sponsalia per verba de futuro con„ tracta; adeo ut nisi in primo, & secundo gradu hujusmodi „ affinitatis non dirimantur.

CAPUT VII.

De Impedimento Cognationis Legalis, & Spiritualis, nec non publicae honestatis.

1 *Cognatio* legalis *unde orta, & cur ita dicta.*
2 *Rationes, quae suadent conjunctos hac cognatione Matrimonio non jungendos.*
3 *Apud Romanos quousque impedimentum hoc extensum?*
4 *Quando soluta adoptione maneat impedimentum?*
5 *Impedimentum hoc legibus inductum recepit Ecclesia.*
6 *Synodus Tridentina nihil circa hoc impedimentum immutavit.*
7 *Impedimentum cognationis* spiritualis *ad exemplum hujus inductum.*
8 *Probatur auctoritate Nicolai I.*
9 *Hujus impedimenti meminit Justinianus; rationemque illius assignat.*
10 *Synodus Trullana hoc impedimentum probavit.*
11 *Qua ratione hoc impedimentum paulatim fuerit extensum?*
12 *Hoc non ex lege divina, sed mere positiva oritur.*
13 *Cur Synodus Tridentina hoc impedimentum judicaverit restringendum?*
14 *Ad summum duas personas ad suscipiendum infantem adhiberi voluit.*
15 *Inter quas personas ex Decreto Synodi Tridentinae spiritualis cognatio contrahatur.*
16 *Quid de conjugibus prolem alienam, vel propriam suscipientibus?*
17 *Parochus baptizaturus inquirere debet, qui in Patrinos designati sint, & hos solos admittere.*
18 *Quid si haec a Parocho sint omissa; item, quid si plures quam duo admissi sint?*
19 *Quid de designato, & admisso a solo Parocho?*
20 *Suscipiens per procuratorem contrahit cognationem spiritualem.*
21 *Videtur sublatum impedimentum, quod olim ex* Catechismo *oriebatur.*
22 *Summa cura conservandi sunt libri Baptismales.*
23 *Quae de cognatione* spirituali *orta ex Baptismo decreta; eamdem obtinent in illa, quae ex Confirmatione.*
24 *Ecclesia hanc cognationem inducens ostendit a suscipiente curam suscepti habendam.*
25 *Ratio impedimenti* publicae honestatis.
26 *Impedimentum hoc oritur ex Matrimonio* rato, *& Sponsalibus de* futuro.
27 *Ortum ex Matrimonio olim ad septimum, hodie ad quartum gradum extenditur.*
28 *Quousque olim extensum, si ex Sponsalibus* de futuro *oriebatur.*
29 *Restrictio hujus impedimenti per Synodum Tridentinam.*
30 *Synodus tantum loquitur de Sponsalibus* de futuro.
31 *Nihil immutavit quoad impedimentum ex Matrimonio rato.*
32 *Etiam ex Matrimonio* nullo *oritur hoc impedimentum.*
33 *Ex Sponsalibus quavis ratione nullis non oritur hoc impedimentum; secus si ab initio fuerint valida.*
34 *Ex Sponsalibus validis, non conditionatis, oritur tantum impedimentum usque ad primum gradum.*

I. COGNATIO legalis oritur ex adoptione, qua quis liberos naturales non habens, alienum sibi in filium adoptat. Adoptionis istius usus jam pridem apud Romanos usitatissimus fuit; variaeque de ea in Jure Romano extant Imperatorum Leges, & Jurisconsultorum Responsa.

Cognatio autem, quam adoptio parit, *civilis*, *legitima*, seu *legalis*, ad differentiam cognationis *naturalis*, appellatur *L. 4. §. 2. ff. De gradibus*; quia sola lege adoptio nititur, & adeo est mere civilis.

II. Cum autem per legem ideo inducta esset adoptio, ut is, qui *natura* filius non erat, filius per *legem* efficeretur adoptanti, seu potius potestate Legum naturam quodammodo supplente, filius fingeretur adoptatus; consequens visum fuit, ut nec inter hos per Matrimonii vinculum alia connexio, seu necessitudo intercedere deberet.

Hic quoque militare credebatur illud Augustini capite praecedenti relatum: „ Nescio quomodo inest humanae verecundiae quid„ quam naturale atque laudabile, ut cui debet causa *propinqui*„ *tatis reverendum honorem*, ab ea contineat quamvis genera„ tricem, tamen libidinem, de qua erubescere videmus & ipsam „ pudicitiam conjugalem.

III. Itaque jam pridem, & apud Romanos, haec civilis cognatio impedimentum Matrimonii contrahendi inter adoptantem, & adoptatam, & generaliter omnes personas, quae per adoptionem liberorum, & parentum loco sunt, induxit, idque etiam soluta adoptione per emancipationem. *L. 17. & 55. ff. De Ritu Nuptiarum*.

Ulterius, etiam impedimentum hoc Leges extendunt ad adoptatum, & filias naturales adoptantis: quasi jure *fraternitatis*, quod inter adoptatum tanquam filium Legalem adoptantis, & hujus proles *naturales* intercedit: hac tamen differentia, quod hoc *fraternitatis* impedimentum solvatur, soluta per emancipationem *adoptione*, dicta *L. 55. §. 1.* quia post emancipationem (ait) *extraneus* intelligitur.

IV. Soluta adoptione nuptiae non permittuntur, ut dictum est inter eos, qui parentum liberorumque loco aliquando fuerunt, quia hac soluta, manet pudoris & honestatis ratio, quae impedit similes nuptias, *§. 1. Instit. De Nuptiis*: quae pudoris ratio non aeque militat inter collaterales; postquam per adoptionem quaesita *fraternitas*, alieve ex transverso cognatio, eadem soluta adoptione evanuit; nec tanta religione colenda memoria fratris alteriusque cognati olim adoptivi, quam eorum qui loco parentum aliquando fuere.

V. Hoc impedimentum a legum auctoritate primum inductum, Ecclesia quoque recepit; ejusque mentio fit apud Gratianum in *Can. 6. caus. 30. quaest. 3.* & in *cap. unico, tit. De Cognatione legali*, ubi ex responsis Nicolai I. ad consulta Bulgarorum refertur: *Si qua per adoptionem mihi soror esse coeperis, quamdiu durat adoptio inter me, & ipsam, nuptiae consistere non possunt.*

VI. Quod responsum ex Legibus civilibus sumptum esse evidens est; neque legitur, Ecclesiam circa hoc impedimentum aliquid mutasse; sed illud prout legibus decretum erat, recepisse apparet; nec Synodus Tridentina quidquam hic innovavit, uti monet Cujacius ad titulum Decretalium *De Cognatione Legali*; creditque etiam hodie, fraternitatem legalem constituere impedimentum dirimens; nimirum durante adoptione, quemadmodum Legibus constitutum erat, & ipse Nicolaus I. respondit.

VII. Ad hujus cognationis legalis imitationem, & exemplum comparata est cognatio spiritualis; atque impedimentum Matrimonii ex ipsa profluens.

Sicuti enim Adoptans Adoptatum sibi in locum filii assumit, & habet; ita quoque Susceptor, sive Patrinus recipit Baptizatum in filium suum spiritualem; idest, ut illi Patris spiritualis loco sit, sive ejus curam spiritualem tamquam alter Pater gerat, quemadmodum supra *tit. 2. cap. 5.* ostensum est.

VIII. Unde de hac cognitione, & ex ea resultante impedimento ita loquitur Nicolaus I. in citatis Responsis ad Consulta Bulgarorum *cap. 2. Ita diligere debet homo eum, qui se suscipit ex sacro fonte, sicut patrem. Quinimmo quanto praestantior est spiritus carne, quod illud spiritale est patrocinium, & secundum Deum adoptio, tanto magis spiritalis pater in omnibus est a spirituali filio diligendus . . . Nulla vero inter eos, & filios eorum consanguinitas est, quoniam spiritus ea, quae sanguinis sunt, nescit*: Caro enim *secundum Apostolum Gal. 5.* concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem: haec sibi invicem adversantur. *Est tamen alia inter eos gratuita, & sancta commu-nio, quae non est dicenda consanguinitas, sed potius habenda spi-ritalis proximitas, Unde inter eos non arbitramur esse quodlibet na-posse conjugale connubium; quandoquidem nec inter eos, qui tura, & eos qui* adoptione *filii sunt, venerandae Romanae leges matrimonium contrahi permittunt.*

Deinde tamquam consequens infert: „ Si ergo inter eos non „ contrahitur matrimonium, quos *adoptio* jungit: quanto potius „ a carnali oportet inter se contubernio cessare, quos per caeleste „ Sacramentum regeneratio sancti Spiritus vincit? Longe igitur „ congruentius filius patris mei, vel frater meus appellatur is, „ quem gratia divina, quam quem humana voluntas, ut filius „ ejus vel frater meus esset, elegit; prudentiusque ab alterna „ corporis commixtione secernimur, quoniam Spiritus sanctus „ sua nos charitate coadunavit, quam si vel carnis necessitudo, „ vel invicem nos mutabile cujusdam corruptibilis hominis arbi„ trium copulasset.

Hoc responsum Nicolai I. extat apud Gratianum, *caus. 30. quaest. 3. Can. 1.* atque hinc intelligitur, Pontificem cognatio-nem

nem legalem, & exinde ortum impedimentum in confirmationem hujus impedimenti assumpsisse.

IX. Hujus impedimenti sæculo VI. meminit Justinianus in *L.* 26. *Cod. de Nuptiis*; ubi *ea persona omnimodo ad nuptias venire probibenda declaratur, quam aliquis, sive alumna sit, sive non, a* sacro *suscepit Baptismate*. Ratio subjungitur: *Cum nihil aliud sic inducere potest paternam affectionem, & justam nuptiarum prohibitionem, quam hujusmodi nexus, per quem, Deo mediante, animæ eorum copulatæ sunt.*

X. In Ecclesia Græca hanc cognationem spiritualem, & ex hac resultans impedimentum Matrimonii, notam fuisse sæculo VII. manifestum est ex *Canone* 53. Synodi VI. in Trullo, ubi Patres dicunt. *In nonnullis autem locis cognovimus quosdam, qui ex sancto & salutari* Baptismate *infantes suscipiunt, postea quoque cum* matribus *eorum viduis Matrimonium contrahere: statuimus, ut in posterum* nihil *fiat hujusmodi. Si qui autem post præsentem Canonem hoc facere deprehensi fuerint, ii quidem ab illicito Matrimonio desistant: deinde & fornicatorum pœnis subjiciantur.*

Rationem sui Decreti præmiserunt; *Quoniam spiritualis affinitas corporum conjunctione major est*:

XI. Ubi autem persuasum fuit, hanc spiritualem affinitatem esse majorem corporum conjunctionem; ipsumque suscipientem, & susceptum esse adinstar patris, & filii adoptivorum, difficile haud fuit, hoc impedimentum paulatim adinstar impedimenti ex cognatione carnali, & legali profluentis extendere, quemadmodum sensim extensum fuisse tum ex Canonibus relatis apud Gratianum, *caus.* 30. *quæst.* 3. tum ex Decretalibus sub titulo *De Cognatione spirituali*, videre est.

XII. Et quidem sub nomine Zachariæ, & Deusdedit Pontificum, extat Decretum apud Gratianum loco citato *Can.* 3. *Quod non oporteat filiam, quam de sacro fonte susceperit aliquando, filio suo in Matrimonium tradere*: hac subjecta ratione: *Quia in Divina sententia germani esse inveniuntur.*

Hujus Canonis auctoritate aliquando usus Cælestinus III. respondit, hujusmodi Matrimonium esse dirimendum, licet ambo 30. annis pariter sine quæstione mansissent; quia diuturnitas temporis non minuit, sed auget peccata, *cap. De Cognatione spirituali*, in secunda compilatione Decretalium apud Antonium Augustinum.

Verum, ut recte advertit Cujacius ad titulum *De spirituali cognatione*, nusquam id reperies in *Lege divina*. Reperies quidem in veteri lege Longobardorum, *lib.* 2. *tit.* 8. ne susceptus audeat filiam susceptoris uxorem ducere, *quia spirituales germani esse noscuntur*; sed in Lege divina nusquam.

Et revera hanc omnem cognationem, atque exinde resultans impedimentum esse ex jure mere politivo, sat ostendit varia, quæ diverso tempore, & in diversis Ecclesiis circa hæc fuit, disciplina.

XIII. Synodus quoque Tridentina nullam hic divinam Legem, quæ impedimentum hoc induxisset, aut ad certas personas extendisset, agnoscens, illud contra jam pridem stabilitatem disciplinam in multis restrinxit; eo quod *doceret experientia, propter multitudinem prohibitionum multoties in casibus prohibitis ignoranter contrahi Matrimonium: in quibus vel non sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur*, uti loquitur *cap.* 2. *Sess.* 24. *De Reformat. Matrimonii.*

XIV. His incommodis occurrere volens Synodus statuit, *ut unus tantum, sive vir sive mulier, juxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum* unus, & una *baptizatum de Baptismo suscipiant.*

Pluribus sæculis usitatum fuisse, ut non nisi viri viros, & mulieres mulieres de fonte Baptismatis susciperent, notatum est *tit.* 2. *c.* 5. *n.* 4. ut proinde merito hoc salubre Synodi Tridentinæ Decretum exacte servetur.

XV. Post hæc subjicit Synodus: *Inter quos ac Baptizatum ipsum, & illius patrem, & matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum baptizatique patrem, ac matrem* tantum *spiritualis cognatio contrahatur.*

Hoc Decretum hodie ubique receptum est; ipsamque modernam Ecclesiæ disciplinam circa cognationem spiritualem ex hoc Decreto metiri debemus.

Hinc contra dispositionem veterum Canonum, & *cap.* 1. *tit. De cognat. spirituali*, hodie valet Matrimonium contractum inter filiam suscipientis & baptizatum, uti censuit sacra Congregatio apud Fagnanum ad dictum *cap.* 1. *num.* 4. neque ultra personas in Decreto expressas impedimentum extenditur; vultque Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 10. *cap.* 5. subinde moneri populum, nullam omnino cognationem spiritualem contrahi inter susceptorem, & susceptricem; nec etiam inter baptizatum, vel susceptum, & suscipientis conjugem. Quod & expresse declaravit Pius V. in Constitutione, quæ incipit *Ad Romanum*, 14. in Bull. Rom.

XVI. Inde consequens, nihil obstare, quominus duo conjuges levent eumdem de fonte: sed si alter conjugum propriam utriusque prolem levaret, vel etiam baptizaret, cognationem hanc contraheret cum altero, quæ conjugii *usum* impediret, saltem donec Ordinarius dispensasset; excipitur autem casus necessitatis, juxta responsum Joannis VIII. in *Can.* 7. *caus.* 30. *quæst.* 1. quod tamen in *fornicario*, qui *propriam* prolem in necessitate baptizaret, non procedere, probat Fagnanus ad *cap.* 2. *tit. De Cognat. spirit. n.* 8. *& sequentibus*; hunc que consequenter cum fornicaria matre prolis baptizatæ *valide* contrahere non posse.

XVII. Ulterius statuit Synodus Tridentina: *Parochus, antequam ad Baptismum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos spectabit, sciscitetur, quem vel quos elegerint, ut baptizatum de sacro fonte suscipiant, & eum vel eos ad suscipiendum tantum admittant, & in libro eorum nomina describat; doceatque eos quam cognationem contraxerint, ne ignorantia ulla excusari valeant. Quod si alii ultra designatos Baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant; Constitutionibus in contrarium facientibus, non obstantibus.*

XVIII. Hæc quidem a Parochis diligenter servanda sunt; attamen si neglecta fuerint, quisquis in particulari designatus fuerit, & nihilominus infantem de sacro fonte susceperit, & baptizatum tetigerit, cognationem esse contractam verisimilius est. Quin si plures, quam duo contra Synodi præceptum teneant, aut suscipiant baptizatum, omnes contrahere cognationem, resolvit post alios Barbosa in Collectaneis Doctorum ad citatum *cap.* 2. Concilii Tridentini *num.* 38. & ita sacram Congregationem respondisse testatur Fagnanus ad *cap.* 1. *De Cognat. spirituali*, *num.* 5.

XIX. Si parentes nullum designaverint, nec etiam præsentes sint, atque Parochus aliquem, forsan fortuito præsentem, in patrinum assumpserit; eum, si baptizatum susceperit, contrahere cognationem spiritualem expeditum est: immo si designatum a parentibus Parochus non admittat, & alium casu ingredientem in Ecclesiam vocaverit, ut baptizandum puerum susciperet ac tangeret, cum eo spiritualem cognationem contrahi resolvit Ludovicus Beja apud Barbosam loco citato *num.* 41.

XX. Nonnunquam contingit, ut quis per procuratorem, seu mandatarium infantem de fonte suscipiat; quo casu aliquando inter Doctores disputatum fuit, a quo cognatio spiritualis contraheretur, an a mandante, an a mandatario, & immediate tangente; sed de consuetudine universali receptum est, cognationem contrahi a mittente, non vero a procuratore; quia quum agit procurator: non agit proprio nomine, sed nomine mittentis: tum quia mittens fuit designatus, non vero procurator. Ita post alios Canonistas doctissimos refert Barbosa, *De Officio Episcopi, part.* 2. *Allegat.* 30. *num.* 50.

XXI. Cum Synodus Tridentina tantum velit contrahi cognationem inter eos, qui infantem de fonte levarunt, apparet etiam sublatum esse impedimentum impediens, quod per assistentiam in *Catechismo*, seu instructionem ante Baptismum olim contrahebatur juxta *cap.* 2. *De Cognatione spirituali in VI.* maxime ob generalia verba in fine Decreti a Synodo Tridentina adjecta; *omnibus inter alias personas hujus cognationis spiritualis impedimentis omnino sublatis.*

Unde recte monet Zypæus in Jure Novo ad titulum *De Cognat. spirituali*, cum pueri domi baptizati sunt, & postea supplentur preces, & solemnia in Ecclesia, Patrinos hic *tantum* adhibitos, in libro baptizandorum non esse simpliciter ut Patrinos describendos; sed ut *Patrinos Catechismi*.

☞ XXII. Quamvis Concilium Tridentinum imminuerit cognationis spiritualis species, quæ impedimentum dirimens pariunt, non desunt tamen adhuc difficultates; quæ in conscientias scrupulos legitimos possunt inicere. Quotidie occurrunt dubia circa consanguinitatem inter baptizatos, & susceptores, vel baptizatorum parentes contractam; necnon super natalibus, vel ætate baptizatorum; quorum probatio, & certitudo vix aliunde, quam ex Libris, seu Registris, quæ dicuntur *Baptismalia* haberi potest: monito proinde tam Ecclesiasticis, quam civilibus Decretis, & sanctionibus injunctum fuit Parochis, ut diligenter singulorum baptizatorum, necnon parentum, & patrinorum, & matrinarum nomina, diemque baptismi in libro annotent. Insuper injungitur Parochis, ut si qui forte ex illicito concubitu natisint, etiam eos ut tales in ipso, sive Registro baptismali designent.

Ulterius ut hæc Registra fidelius conserventur, & ad illa facilior pateat accessus, Principes nostri signanter in Edicto perpetuo de anno 1611. *art.* 20. ordinarunt, ut Magistratus quorumcumque locorum, quotannis exemplum desumant ex Registris Parochialibus, in quibus notantur baptismata, & in Archiva sua referant; alterumque ad superiorem territorii judicem transmittant.

Hæc si sedulo observarentur, quantæ evitarentur difficultates, & lites, aliaque incommoda! ☜

XXIII. Quæ de cognatione contrahenda in Baptismo decrevit Synodus Tridentina, eadem servari voluit in ea cognatione, quæ ex Confirmatione contrahitur; ut scilicet hæc extra confirmantem, & confirmatum, illiusque patrem, & matrem, ac tenentem non egrediatur.

Præterea, quæ ad restringendum hoc impedimentum ex susceptione in Confirmatione proveniens, decreverint Synodi nostræ Belgicæ, quousque in Patrinos eligi desiderent, retulimus supra *titulo* 3. *cap.* 5.

XXIV. Cæterum, quia jam pridem Ecclesia hoc impedimentum, & hanc spiritualem cognationem, præsertim in Baptismo ideo induxit, quod Patrinus credatur fieri quasi pater spiritualis suscepti; satis insinuat, curam spiritualem a suscipiente tamquam patre ipsi suscepto tamquam filio esse impendendam; de qua latius actum supra *titulo* 2. *cap.* 5. & *titulo* 3. *cap.* 3.

XXV. Non tantum ob conjunctionem carnalem, & exinde ortam consanguinitatem impediri matrimonium; sed etiam ob quamdam honestatem, & reverentiam, quæ ab una persona alteri debetur, supra ostensum est ex Augustino; ac insuper notatum, ob eam rationem manere impedimentum inter filium adoptatum, & uxorem adoptantis post solutam adoptionem: quia inhonestum videtur, nuptias intercedere inter personas, quæ aliquando inter se parentum, & filiorum loco fuerunt.

Hac ratione inductum quoque fuit impedimentum, quod vulgo dicitur *publicæ honestatis*.

XXVI. Oritur hoc impedimentum ex duobus; nimirum Matrimonio *rato non consummato*, & *Sponsalibus de futuro*. Licet enim nulla intervenerit conjunctio carnalis, atque ita proprie consanguinitas orta dici nequeat; tamen quia per Matrimonium mulier facta est vera uxor mariti; & per sponsalia Desponsata

tem imperfecte jam conjunctis censeantur, & quasi inchoarint contractum matrimonialem; minus honestum visum fuit, ut maritus cum consanguineis suæ uxoris quamvis nondum cognitæ, aut sponsus cum consanguineis sponsæ suæ nuptias contraheret.

XXVII. De hoc impedimento agit Gratianus *caus.* 27. *qu.* 2. atque inter alia Decreta profert unum sub nomine Julii Papæ, quo dicitur: *Si quis desponsaverit uxorem, vel subarrhaverit, & sive præveniente die mortis, sive irruentibus quibusdam aliis causis minime eam cognoverit, neque ejus superstes frater, neque ullus de consanguinitate ejus, eamdem sibi tollat in uxorem ullo unquam tempore.*

Si authenticum esset hoc Decretum, de antiquitate hujus impedimenti ambigi non posset; sed cum Eruditis sit hodie sat persuasum, esse supposititium, nihil inde certi haberi potest; uti nec ex aliis, quæ eam in rem allegat Gratianus, eo quod nihilo magis authentica sint. Illud sat certum, impedimentum hoc, in quantum ex Matrimonio rato oritur, se extendisse olim ad septimum gradum, exemplo impedimenti affinitatis, atque una cum hoc per Concilium Lateranense censeri restrictum ad quartum gradum.

XXVIII. Ortum vero ex Sponsalibus de futuro similiter olim se extendebat ad eumdem gradum, modo essent *pura* & *certa*, id est, cum *certa* & *determinata* persona, licet quamvis ratione *invalida*: & dummodo non essent nulla ex *defectu consensus*, oriebatur impedimentum efficax ad impediendum, & dirimendum sequentia Sponsalia, vel Matrimonia, *cap. unico, De Sponsalibus in VI.*

XXIX. At Synodus Tridentina edocta per experientiam de incommodis ex multitudine impedimentorum provenientibus, hoc quoque impedimentum limitavit; decrevitque citata *Sess.* 24. *cap.* 3. *Justitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi Sponsalia* quacumque *ratione* valida non erunt, *sancta Synodus prorsus tollit, ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant; quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest hujusmodi prohibitio absque dispendio observari.*

XXX. Synodum hic agere de Sponsalibus proprie dictis, sive *de futuro*, edita speciali Constitutione, quæ incipit *Ad Romanum* 62. in Bull. Rom. declaravit Pius V. *Attendentes* (ait) *quod Sponsaliorum appellatione, qua dictum Concilium utitur, non nisi improprie Matrimonium verbis de præsenti conceptis contractum continentur; quodque agitur de correctione juris veteris, quo casu secundum proprietatem verborum duntaxat procedendum est, præsertim cum longe majorem rationem prohibitionis Matrimonia per verba de præsenti contracto, quam in Sponsalibus de futuro vigere a nemine dubitetur.*

XXXI. Nihil ergo circa impedimentum *publicæ honestatis* proveniens ex Matrimonio *rato non consummato*, innovavit Synodus Tridentina; ideoque ex pristino jure illud etiam hodie extenditur ad quartum gradum; ita ut, qui Matrimonium contraxerit cum Catharina, ea mortua ante consummationem, non possit valide contrahere citra dispensationem cum illa, quæ Catharinam in quarto consanguinitatis gradu attingebat.

XXXII. Quin & hinc ulterius deducitur, hodie ex Matrimonio *quavis* ratione *nullo*, præterquam *defectu consensus*, oriri hoc impedimentum: quandoquidem jure veteri oritur, & Synodus Tridentina nihil circa hoc impedimentum, quatenus ex contracto Matrimonio oritur mutaverit: & hanc sententiam multis adstruit Fagnanus ad *cap. Ad audientiam, tit. De Sponsalibus.*

Quoad impedimentum hoc ut proveniens ex *Sponsalibus de futuro* in duobus, jus commune correxit Synodus Tridentina.

XXXIII. Primo quidem contra Decretalem Bonifacii VIII. in *cap. unico De Sponsalibus in VI.* sublatum prorsus est hoc impedimentum ex Sponsalibus *nullis*, non tantum *defectu consensus*, sed *quavis* etiam alia ratione.

Sed quid, si valida quidem ab initio fuerint, sed mutuo consensu postmodum dissoluta? Cum revera fuerint Sponsalia valide contracta; adeoque verum fuerit, ipsos fuisse Desponsos, non apparet ex mente Synodi, ea posse comprehendi sub Sponsalibus *invalidis*, nec consequenter impedimento *publicæ honestatis* ex hujusmodi Sponsalibus ortum, a Synodo esse omnino sublatum: atque ita non semel resolvisse sacram Congregationem testatur Fagnanus loco citato *n.* 29., ac signanter 6. Julii anno 1658. Qua resolutione ad Sanctissimum cum rationibus hinc inde deductis, & recentioribus ejusdem Congregationis in hac materia responsis, ipse Sanctissimus die 10. ejusdem mensis prædictam Congregationis resolutionem probavit, eamdemque jussit in dubium deinceps non revocari.

XXXIV. Secundo, quoad Sponsalia *valida* restrinxit Synodus hoc impedimentum ad *primum* gradum; cum jure communi extenderetur ad quartum: ideoque Sponsus hodie potest contrahere cum consanguinea Sponsæ in secundo gradu.

Et quidem ut oriatur hoc impedimentum etiam usque ad *primum* gradum, requiritur, ut sint Sponsalia absoluta, & valida; id est non conditionata, quorum effectus suspenditur a conditionis eventu; cum revera non sint absolute Sponsalia ante conditionis eventum. Barbosa in Collectaneis Doctorum ad citatum *cap.* 3. Synodi Tridentinæ *n.* 10.

CAPUT VIII.

De Impedimento Criminis.

1 *Adulterium apud Romanos impedimentum fuit.*
2 *Augustinus videtur Adulterium pro impedimento agnovisse.*
3 *Etiam sæculo IX. idem obtinuisse verisimile est.*
4 *Gratianus non videtur intellexisse Canonem Concilii Triburiensis.*
5 *Gratianus Canones generaliter de Adulterio loquentes restrinxit.*
6 *Gratiani auctoritas fecit, ut hæc restrictio pro jure sit recepta.*
7 *Eam insinuat Alexander III.*
8 *Innocentius III. eam pro jure habuit.*
9 *Adulterium dirimit, si sibi mutuo fidem dederint.*
10 *Ignorantia potest eatenus excusare, ut non oriatur impedimentum dirimens.*
11 *Alter casus quo Adulterium hodie dirimit Matrimonium.*
12 *Homicidium quandonam dirimat Matrimonium?*
13 *Hæc impedimenta sunt juris positivi.*
14 *Quomodo de his populus monendus?*

I. MULTA olim crimina impedivisse matrimonium, supra notatum fuit. Inter hæc autem fuisse *Adulterium*, dubium non est; neque illud solum impedivisse, sed & diremisse Matrimonium inter adulterum & adulteram, non obscure indicat Novella Justiniani 134. *cap.* 12. quod & apud Romanos cautum fuisse, colligitur non obscure ex *l.* 11. §. 11. & *l.* 40. *ff. Ad L. Juliam de Adulteriis*. Unde ad dictam *l.* 40. notat Gothofredus: *Mulier nubere potest ei, cum quo Adulterii tantum insimulata est, non convicta.*

II. Idipsum probare videtur Augustinus, *lib.* 1. *De Nuptiis & concupiscentia, cap.* 10. ubi ita legitur: *Marito mortuo, cum quo verum connubium fuit, fieri verum connubium* non potest, *cum quo prius* Adulterium *fuit.*

Refert quidem Gratianus *caus.* 31. *qu.* 1. *Can.* 2. hunc textum Augustini sine negatione, sed perperam, uti post Correctores Romanos notavit Cujacius ad *cap.* 1. *tit. De eo qui duxit in Matrimonium, quam polluit per Adulterium*; ubi quoque observat, juxta antiquos Canones, mulierem, quæ sciens se præbuit alieno marito, nunquam potuisse cum eo Matrimonium inire.

III. Et quidem multis sæculis eam disciplinam viguisse verisimile est ex *Can.* 40. Concilii Triburiensis anno 995. in quo generaliter definitur: *Non licet ergo, nec Christianæ religioni oportet, ut ullus ea utatur in Matrimonio, cum qua prius pollutus est adulterio.*

IV. In illo quidem Canone specialis casus proponitur, & deciditur; nimirum quo adulteri sibi *mutuo fidem* dederant, interposito juramento de ineundo Matrimonio post mortem alterius legitimæ partis; sed post decisionem casus, prædictam generalem conclusionem Patres subjiciunt: quod non advertens Gratianus, fragmentum Canonis tantum referens, hanc ei epigraphen præfixit: *Post mortem viri non potest adulteram in conjugium ducere, qui, viro vivente, Juramentum sibi futurarum nuptiarum præbuit.*

V. Quin & Canonibus generaliter loquentibus ipse Gratianus hanc restrictionem adhibendam censuit: *Si nihil in mortem viri machinatus fuerit, vel si vivente viro fidem adulteræ non dedit, se sumpturum eam sibi in conjugem, si viro ejus supervixerint.* Habetur post *Can.* 3. *caus.* 31. *quæst.* 1.

VI. Cum autem circa sæculum XII. & XIII. auctoritas Decreti Gratiani ita invaluisset, ut vix aliunde quam ex illo desumerentur, quæ quæstionibus disciplinæ decidendis servire possent, tandem hæc restrictio Gratiani pro jure invaluit; uti observat Cujacius loco citato.

VII. Hinc Alexander III. sæculo XII. hanc restrictionem non obscure admittit *cap.* 1. *De eo qui duxit in Matrimonium, quam polluit per adulterium*, dicens: *Licet in Canonibus habeatur, ut nullus copulet Matrimonio, quam prius polluerat adulterio, & illam maxime, cui fidem dederat uxore sua vivente, vel quæ machinata est in mortem uxoris, &c.*

VIII. Sed apertius subsequentes Pontifices eam admisere: quin & definierunt, legitimum esse Matrimonium *adulteri* cum *adultera*, post mortem legitimæ uxoris, *nisi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel, ea vivente, sibi fidem dederit de Matrimonio contrahendo*. Ubi respondit, & definit Innocentius III. in *cap.* 6. *tit. eod.* quæ definitio, & responsum pro jure hodie recepta sunt.

IX. Itaque juxta modernam disciplinam, adulterium generaliter non dirimit matrimonium cum adultera initum, sed his duntaxat casibus.

Primo, si *sibi fidem* dederint de contrahendo Matrimonio; vel si de facto Matrimonium initum sit, licet sciretur alter conjugum adhuc vivere; sive id contigerit ante, vel post commissum adulterium; uti deciditur in *cap. fin. tit. eod.*

X. Si autem mulier ignoraverit, adulterum junctum esse matrimonio, non prohibetur eo casu Matrimonium, mortua uxore, cum eo contrahere, *cap.* 7. *tit. eod.* quia non intervenit *formale* adulterium. Immo si *de facto* contractum sit matrimonium, licet *nulliter* ob prius Matrimonium mariti adhuc subsistens; si tamen mulier, quæ hoc matrimonium ignorabat, in secundo manere velit, vir ab ea recedere non potest, *cap.* 1. *tit. eod.* quia *dignum non est, ut vir, qui scienter contra Canones venerat, lucrum de suo dolo reportet.*

XI. Alter casus, quo non subsistit Matrimonium inter adulterum & adulteram, est, si vel maritus adulter aliquid machinatus fuerit in mortem conjugis suæ, vel mariti adulteræ, ut cum ea contrahere posset; vel adultera in mortem sui mariti, vel uxoris adulteri, *cap* 3. *tit. eod.*

XII. Homicidium quoque dirimit Matrimonium sine adulterio, dum scilicet vir aut uxor cum tertio conspiravit in mortem suæ compartis; quo casu si fuerit mors sequuta non poterit superstes cum tertio illo matrimonium inire, *cap.* 1. *tit. De conversione infidelium*; licet esset infidelis, & ad ejus conversionem

patrata

patrata esset talis occisio, & initum matrimonium; *Cum tale damnum tali lucro Ecclesia compensare non velit.*

XIII. Impedimentum adulterii etiam juncta machinatione in mortem mariti adulteræ esse tantum juris positivi, colligitur ex Matrimonio Davidis cum Betsabee; illud tamen recte inductum est, ut hoc saltem pacto hujusmodi scelera cohiberentur, dum scirent, his criminibus ad matrimonia pervenire non posse.

XIV. Merito subinde, sed tamen caute, & prudenter, populus de hoc monendus; præcipue de *adulterio cum promissione*; quia natum est ut frequentius usu veniat. Et generatim subinde saltem moneatur, ut si adulterium, aut homicidium intervenerit, tunc inquirant an impedimentum non sit.

C A P U T IX.

De Impedimento ex Cultus disparitate.

1 *Quinam dicantur dispares cultus?*
2 *Rarus hodie hic impedimenti hujus usus.*
3 *Impedimentum hoc olim incognitum.*
4 *Hoc impedimentum consuetudine videtur introductum.*
5 *Justa de causa Ecclesia hoc impedimentum probavit.*
6 *Matrimonia Catholici cum Hæretica apud Græcos fuerunt jam pridem invalida.*
7 *Ecclesia Latina ejusmodi Matrimonia non habet pro irritis.*
8 *Parochi a similibus Matrimoniis deterrere debent ob periculum perversionis.*
9 *Secundo, ostendere debent Parochi periculum ex istis Matrimoniis prolibus imminens.*
10 *Insuper quam facile pars Catholica ab Acatholica perverti possit.*
11 *Cur Ecclesia potius Matrimonium cum non baptizato, quam cum Hæretico irritum fecerit?*
12 *Quomodo Matrimonium Catholici cum Hæretica aliquando permitti possit?*

I. CULTUS disparitas hic non accipitur pro quavis in religione disparitate, quasi *dispares in cultu* censerentur, qui diversam profitentur religionem, v. g. Catholicam, & Calvinisticam, seu Lutheranam, sed soli & omnes illi dicuntur hic *dispares cultu*, quorum unus est valide baptizatus, & alter non est valide baptizatus; tametsi etiam ambo profiterentur eamdem Religionem Catholicam; modo unus eorum esset tantum baptizatus, alter vero adhuc esset Catechumenus: si autem uterque sit baptizatus, quantumvis disparem religionem profiteantur, nequaquam inter ipsos, juxta vulgarem, & jam receptum modum loquendi, est *disparitas cultus*.

II. Cum hodie, præsertim hisce in regionibus pauci sint non baptizati, & pauciores, qui cum non baptizatis conjugia inire prætendant, rarus admodum est in hisce regionibus hujus impedimenti usus.

III. De hoc inter omnes passim convenit, hoc impedimentum multis sæculis fuisse incognitum; atque olim inter dispares cultu eo modo sumptos, constitisse verum Matrimonium; taleque fuisse Matrimonium Sanctæ Monichæ matris Sancti Augustini cum Patricio viro ethnico non baptizato, quod narrat ipse Augustinus, *lib. 9. Conf. c. 9.* nec quidquam scribit, unde colligatur Matrimonium improbasse.

IV. Hoc insuper fat communiter receptum, hoc impedimentum non aliquo positivo Ecclesiæ Decreto, sed jure quodam consuetudinario esse introductum; atque hinc deducitur, consuetudine impedimenta dirimentia induci posse; quod & exprimitur in *cap. 1. tit. De Cognatione spirituali*; ubi respondet Alexander III. inter certas personas ibidem expressas conjugium iniri posse, *nisi consuetudo Ecclesiæ, quæ scandalum generet, aliter se habeat.*

V. Illud negari nequit, quin justissimis de causis Ecclesia hoc impedimentum receperit; semperque visum esse, hujusmodi conjugia multis incommodis solere esse obnoxia; quæ fuse & eleganter jam pridem descripsit Tertullianus, *l. 2. Ad uxorem, c. 2.*

VI. Quoad Matrimonia baptizatorum; quorum una partium est Catholica, altera vero hæretica, apud Græcos jam pridem invalida fuisse videntur juxta *Can. 72.* Trullanum, quo decernitur; irritas *Non licere virum orthodoxum cum muliere hæretica conjungi, neque vero orthodoxam cum viro hæretico copulari: sed & si quid ejusmodi a quopiam factum apparuerit, irritas nuptias existimare, & nefarium conjugium dissolvi. Neque enim ea quæ non sunt miscenda misceri, nec ovem cum lupo; nec peccatorum sortem cum Christi parte conjungi oportet* (a).

Hæc conjugia *invalida* hic declarari notant Balsamon, & Zonaras in notis ad hunc Canonem: „ Nam qui simul ita vivunt „ (ait Zonaras) ut eorum animi in iis, quæ ad fidem perti„ nent, contrario modo affecti sint, quo pacto eos in aliis re„ bus convenire posse, quispiam arbitretur? Quorum sensus, in „ iis quæ sunt fidei, quorum prima est atque præcipua ratio, „ minime congruunt, quo pacto inter se æquis animis in reli„ qua vitæ societate communicabunt.

VII. Quamvis Ecclesia Latina nullum impedimentum saltem dirimens hactenus statuerit, quo Matrimonium Catholici cum hæretica irritetur, nihilominus jam pridem ob plura ex similibus Matrimoniis sequi nata incommoda, ea improbavit, & hodie improbat; ac novissime conformiter ad mentem Ecclesiæ Episcopus Castoriensis per Provincias confœderatas Vicarius Apostolicus hoc edidit Decretum: *Prohibemus sub pœna suspensionis ab officio Missionis omnibus Missionariis, ne quis personas, quarum altera est Acatholica, nobis inconsultis, & sine speciali nostro consensu, præsumat conjungere.*

VIII. Deinde in eodem Decreto, sive Constitutionibus additur: *Sæpe deterreant Pastores, aliique Missionarii plebem Catholicam, nec conjugii jugum ducant cum infidelibus, ne cum illis velint unum corpus fieri, cum quibus non possunt fieri unus spiritus.*

Motiva, quibus Parochi fideles a similibus Matrimoniis deducant, desumi in primis possunt ex periculo perversionis, non tantum prolibus, sed & nepotibus, & pronepotibus subinde in multas generationes imminente ex hujusmodi Matrimonio, cum persona Acatholica.

IX. Et quidem advertendum, periculum prolibus imminens non satis præcaveri per juramentum, & promissiones conjugis hæretici, si quidem Ministri Acatholici facile dicturi sunt illiusmodi juramenta non esse tantum non servanda; sed & servari illicite. Accedit non leve periculum hæreticæ educationis prolibus imminens, etiam vivente parente Catholico, seu a blanditiis matris hæreticæ, seu a minis Patris hæretici, potissimum iis in locis, ubi penes Acatholicos est suprema potestas. Et quod semper adest, exemplum parentis hæretici; nec non quotidiana de hæresi colloquia, & de fide quæstiones; & contentiones, quæ nata sunt, si non extinguere, saltem imminuere fidem Catholicam, ipsasque proles in fide Catholica vacillantes, & flaccidas reddere.

X. Ostendi insuper potest, non infrequenter etiam parti Catholicæ perversionis periculum imminere; eo quod tam arcta conjunctio, qualis est Matrimonialis, soleat mores partis hæreticæ facile derivare in partem Catholicam: atque sensim parte Catholica ex naturali erga compartem affectu, & morum imitatione nonnihil excæcata, incipiat hæresis ipsi minus horrida apparere: sicque minus ab hæresi abhorrere; & tandem ut comparti placeat, eam amplecti: præsertim quod qui hujusmodi Matrimonia ineunt, non soleant ab hæresi esse tantopere alieni: quia si multum eam exhorruissent, noluissent tam arcto vinculo personæ hæreticæ jungi.

XI. Plura alia motiva ex incommodis, & infaustis similium Matrimoniorum effectibus desumenda, facile Parochis; præcipue in Provinciis ubi frequentiora esse consueverunt talia Matrimonia, per quotidianam experientiam occurrent, nec dubium quin reperient, non raro ex Matrimoniis personæ Catholicæ cum Acatholica eadem incommoda oriri, quæ suo tempore Matrimonia Fidelis cum Infideli secum trahere, dixit Tertullianus loco supra allegato: potius tamen Ecclesia induxit, aut induci passa est impedimentum dirimens Matrimonium Fidelis cum Infideli, seu baptizati cum non baptizata, quam Catholici cum Hæretica: eo quod facilius sciri queat quis non sit baptizatus, quam quis dicendus ac reputandus sit Hæreticus.

XII. Adhæc, licet incommoda, quæ Matrimonia Catholici cum Hæretica comitari solent, non evincant, simile Matrimonium semper jure naturæ esse illicitum; eo quod queant esse circumstantiæ, quæ sperari faciant tanta bona ex simili Matrimonio; ac hujusmodi necessitas concurrat, ut prævaleant incommodis, quæ timentur, nihilominus hoc concludunt, similia Matrimonia ut plurimum etiam jure naturali esse illicita: prudenterque positivo Decreto inferioribus Parochis, seu Missionariis esse interdictum, ne istiusmodi Matrimoniis assistant; nisi prius Episcopus consenserit (a).

C A P U T X.

De Metu.

1 *Quid metus, & an causet involuntarium?*
2 *Qua ratione in actione ex metu interveniat involuntarium?*
3 *Quis sit metus cadens in virum* constantem?
4 *Quis dicendus metus* levis?
5 *Metus* levis *non est facile attendendus.*
6 *Quis considerandus in metu?*
7 *Quis censendus sit hic & nunc metus* gravis; *a judice determinandum; & unde?*
8 *Qualiter judex hic procedere debeat?*
9 *Metus gravis reddit Matrimonium* nullum.
10 *Impedimentum hoc potius juri naturali, quam positivo adscribendum.*
11 *An metus* de se levis *aliquando irritet Matrimonium?*
12 *In his Provinciis non facile ob prætensum metum Matrimonia* invalida *declaranda; & quare?*
13 *Quid Parocho agendum, si metum subesse suspicetur?*
14 *Metus* gravis *voluntarius in causa non dirimit Matrimonium.*
15 *Debet esse incussus ad Matrimonium contrahendum.*
16 *Non refert a quo fuerit incussus.*

I. METUS est, inquit Jurisconsultus in *l. 1. ff. Quod metus causa gestum est*, instantis, vel futuri periculi causa mentis trepidatio.

Metus non causat absolute involuntarium; quia qui ex metu aliquid agit, voluntarie id agit, ut illud, quod metuit, evadat. Exem-

(a) Hunc Canonem fusius exposuit Auctor noster in suis Scholiis ad Canones Concilii Quini-Sexti. Can. 72.

(a) D. de Hericourt de Legibus Eccles. part. 2. num. 28. Edit. an. 1745. arbitratur Matrimonium, quod Catholicus cum hæretica in Gallis contraxit, esse invalidum; citatque articulo Edicti, quod ann. 1680. dedit Ludovicus XIV. ubi de ejusmodi Matrimoniis legitur: *Declarons tels Mariages*, non valablement contractés. Quod intelligi debet de Hæreticis notorie declaratis.

Exempli gratia, qui ex navi ejicit merces ob periculum naufragii, voluntarie eligit ejectionem mercium, ut evitet imminens naufragium; ipsamque ejectionem mercium præeligit potius, quam sustinere periculum naufragii, eamque electionem voluntarie facit; id est, cum plena advertentia rationis; ac deliberatione voluntatis.

II. Advertendum tamen, quod is qui metu adactus aliquid agit, licet id voluntarie agat, ideoque coacta voluntas sit, ut loquuntur Jurisconsulti, nihilominus & illud certum est, in actione metu elicita intervenire quoddam involuntarium contrarium libertati.

Qui enim ob instans aut prævisum aliquod malum sibi imminens quidquam agit, non facturus nisi illud malum sibi immineret, non omnino libere; sed ab imminenti illo malo quasi adactus, hoc præ alio eligit.

III. Et quidem si malum imminens sit hujusmodi, ut hominem alioquin prudentem, & in rebus agendis non levem moveret, ut faceret istud, quod alias non fecisset, si periculum illius mali non adfuisset, dicitur is egisse ex metu gravi, seu prudenti: dicitur is metus vulgo metus *cadens in virum constantem*, in c. *tit. De his quæ vi metusve causa*, & *cap.* 15. & 28. *tit. De Sponsalibus*.

IV. Si vero malum imminens sit adeo leve, aut periculum illius ita remotum, aut tam parum verisimile, ut nullum virum prudentem, & constantem moveret ad faciendum, quod factum est, dicitur id factum ex metu levi & vano; neque jura illius rationem haberi voluerunt.

V. Unde scribit Jurisconsultus in *L. 6. ff. Quod vi metusve causa gestum erit*; *Metum autem non vani hominis, sed qui merito & in hominem* constantissimum *cadat, ad hoc Edictum pertinere dicemus*. Edictum nimirum Prætoris de quo in *L. 1. ff. eod. Quod metus causa gestum erit, ratum non habeo*. Deinde eodem fundamento dicitur in *L. 7. ff. eod. Proinde si quis meticulosus rem nullam frustra timuerit, per hoc Edictum non restituitur: quoniam neque vi, neque metus causa gestum est*.

Similiter in cit. c. 28. respondet Pontifex: „ De illato metu „ est cum diligentia inquirendum, & si talis metus inveniatur illatus, qui potuit cadere in constantem virum, erunt non immerito audiendæ ". Sat innuens, ob metum levem, & vanum neminem audiendum.

VI. Itaque recte ait Covarruvias, *De Matrimonio*, *part.* 2. §. 4. *n.* 5. *Virum interpretor prudentem, qui sciat eligere minus malum ob majoris mali periculum evitandum*.

Hinc infert *num.* 6. „ Non esse metum cadentem in virum „ constantem, nec excusare, si quis etiam ad evitandam mortem eligeret peccare mortaliter: imprudens enim esset omnino, qui mallet mortaliter peccare, quam mortem ipsam corporis subire.

Inde ulterius patet, metum aliquem posse de se, ac simpliciter consideratum esse *metum gravem*, & qui moveret virum prudentem, si comparetur ad unam actionem, & tamen non esse talem comparatum ad aliam actionem.

Quis enim ambigat, quin metus imminentis mortis sit metus qui merito moveret virum prudentem ad eligendam amissionem notabilis summæ pecuniæ; qui tamen non sit sufficiens, ut eumdem moveat ad peccandum mortaliter.

VII. Similiter & personarum sexum, conditionem, aliasque circumstantias expendendas esse, ut judicetur, an hic & nunc fuerit metus gravis, an levis; dubium non est: atque communiter tradunt Canonistæ post Glossam, in *cap. Cum dilectus tit. De iis quæ vi metusve causa*, arbitrio judicis relinquendum esse, quinam metus dicatur cadere in constantem virum. *Judex enim* (*ait Covarruvias num.* 15.) *ut ipse intelligo, arbitrabitur, an vir prudens, & constans eligeret potius id agere, quod timoris causa fit, quam periculum quod imminet subire*.

VIII. Ex quo dein *num.* 16. *infert*: *Judex arbitrio proprio decernere debet, non ita anxie, atque stricte hanc eligendi prudentiam exigendam esse in fœminis, quibus a natura inest minor animi vigor; corporisque fortitudo: sed considerandum esse, quid fœmina* constans *eligeret, pensata naturali fœminarum prudentia: Aliquid enim cogeret fœminam, etiam constantem, ad eligendum id, quod vir constans minime eligeret*.

IX. His præmissis, indubitatum est, metum gravem, seu cadentem in *virum constantem*, non tantum contractum Matrimonialem subjicere legi rescissionis, sive metu adactum, contractum Matrimonialem officio judicis rescindi petere posse; quemadmodum in aliis contractibus metu initis jura statuunt; sed ipsum Matrimonium dirimere, sive Matrimonium ex simili metu initum esse *nullum*; uti aperte supponitur in *cap.* 15. & 28. *tit. De Sponsalibus*, & *cap.* 2. *tit. De eo qui duxit in Matrimonium, quam polluit per adulterium*. Ratio indicatur in *cap.* 17. *tit. De Sponsalibus*, cum libera debeant esse Matrimonia, & coactiones difficiles soleant frequenter exitus habere.

X. Illud hic notandum, Pontifices in citatis Decretalibus non inducere impedimentum *dirimens*; sed resolvere simpliciter, Matrimonia per metum inita esse *invalida*; adeoque impedimentum illud supponere. Et revera cum contractus Matrimonialis sit præ cæteris contractibus mutui amoris, & dilectionis conjunctio, etiam præ cæteris exigit quamdam libertatem, atque omnem coactionem abhorret; præsertim quia semel validus, & perfectus quamdam habet indissolubilitatem; neque ad instar aliorum contractuum rescindi facile potest: ut proinde merito hoc impedimentum non soli juri positivo; sed naturali adscribendum sit.

XI. Porro quamvis metus de se *levis*, neque aptus ut virum, aut etiam mulierem prudentem ad eligendum Matrimonium moveret, queat subinde in aliqua persona meticulosa causare involuntarium, seu libertatem adimere, hujus tamen rationem Ecclesia habere non solet; ne alias passim *invalida* prætendi possent Matrimonia, & quia *non facile Ecclesia, quæ non judicat de occultis, præsumit, aut probatum habet spontaneum consensum defuisse ex leviusculo metu; quamvis a parte rei aliud sit*; ait Zypæus, *Consult.* 2. *De iis quæ vi vel metu*: qui addit: *Quando tamen revera ex judicio viri prudentis constaret, levem licet causam, vere tamen gravem metum incussisse, tantumque ut spontaneum consensum defuisse commonstretur, non dubitem Matrimonium pro irrito haberi: quia certe nihil interest, quo metu quis compulsus sit, dum constat compulsum esse*.

XII. Non facile tamen judicandum est, ob levem metum consensum spontaneum, & sufficientem defuisse; neque præsertim hisce in Regionibus, facile Matrimonium, ob metum prætensum *nullum* declarandum; cum juxta Ritualia non antea conjungendi sint, quam interrogati a Parocho, an venerint ad contrahendum sua voluntate, & a nullo coacti, responderint affirmative.

XIII. Si tamen Parocho suspicio suboriatur, quod metus ab alterutra parte subesset, poterit non tantum in ipso actu conjunctionis, modo prædicto interrogando, sed vel maxime prævie id examinare; puta dum uterque examinatur seorsum, an sciat scitu necessaria; aut alia occasione, quæ Parocho convenientior videbitur.

Hac inquisitionem commendat Synodus P. I. Mechliniensis, titulo, *De Sponsalibus*, *cap.* 2. his verbis: " Quia coactæ nuptiæ tristem plerumque, & luctuosum habent exitum, diligenter inquirant Pastores, an Matrimonium contracturi sponte, & animo deliberato, non vi aut metu parentum, amicorum, aut aliorum coacti ad Matrimonium procedebant. Quod si invenerint aliquem, vel aliquam ex contrahentibus coactum ad contrahendum, nullo modo ad conjunctionem eorum procedere audeant; neque alteri vices suas committant, sub pœna suspensionis ab officio, & beneficio.

XIV. Metum gravem dirimere Matrimonium, quia impedit spontaneum ac liberum consensum, supra notavimus; unde si ipse sponsus causam metus voluntarie posuerit, ita ut metus proveniat ex *causa* ab ipso metum patiente, voluntarie *posita*, metus *juste* ob illam causam incussus Matrimonium non irritabit. Exempli gratia, si judex carcerem aliamve pœnam minetur juveni, ni contrahat cum puella, quam sub promissione Matrimonii stupravit, & ipse juvenis ex metu comminatæ pœnæ Matrimonium contrahat cum illa, alias non contracturus, Matrimonium erit validum; quia voluntarium, quod fuit in ponendo actu, qui comminatæ pœnæ, & metus causam dedit, supplet, si quid forsan modo circa voluntarium in contractu Matrimoniali deesset.

XV. Adhæc requiritur, ut metus sit incussus in finem Matrimonii consensus extorquendi; aliter enim vis directa non fit huic contractui: v. g. si quis metu inferni, vel mortis aliunde imminentis aliquam ducit; vel (ut sæpe fit) metu incontinentiæ, paupertatis, &c. validum est Matrimonium.

XVI. Illud autem non refert a quo inferatur, an ab altero contrahentium, an a tertio, v. g. a parentibus, modo injuste & directe ad extorquendum Matrimonium; eo quod & per metum taliter incussum revera spontaneus consensus impediatur; quod aperte supponit prædictum Decretum Synodi Mechliniensis (*a*).

CAPUT XI.

De Impedimento Raptus.

1 *Plures pœnæ per leges Romanas contra Raptorem.*
2 *Etiam in Belgio.*
3 *Ex lege Justiniani Raptus videtur fuisse impedimentum perpetuum.*
4 *Idipsum indicant Capitularia Regum Francorum.*
5 *Videtur quod olim nunquam licitum, aut validum fuerit inter Raptorum & raptam.*
6 *Aliquando relaxatum fuit hoc impedimentum.*
7 *Quid statuerit circa hoc impedimentum Synodus Tridentina?*
8 *Qua ratione dicatur per Synodum Tridentinam inductum novum impedimentum.*
9 *In quibus Decretum Tridentinum discordet a pristina disciplina.*
10 *Quæ sint pœnæ contra Raptum ex Decreto Concilii Tridentini.*
11 *In quibus hæ pœnæ locum habeant.*
12 *Synodus Tridentina videtur loqui de raptu, qui violentiam adjunctam habet.*
13 *In Gallia etiam attenditur Raptus seductionis sine violentia.*
14 *Hic Raptus frequentior; & quando Matrimonium dirimat.*

I. QUam graves acerbæque pœnæ olim per leges Imperiales contra raptum decretæ fuerint, videri potest in legibus Constantini Magni, ejusque filii Constantii, nec non Gratiani, quæ referuntur in Codice Theodosiano, *lib.* 9. *tit.* 24. *De Raptu Virginum, vel Viduarum*; nec non in *L. unica Cod. Justin. eod. tit.* quas passim Interpretes ac signanter Gothofredus, ad cit. tit. Codicis Theodosiani late explicant; notatque speciatim Gothofredus, quod Constantinus Magnus, ut omnis via

(*a*) Qui in Galliis personas sibi subditas per vim seu metum gravem adigunt ad contrahenda Matrimonia, illi excidunt gradu nobilitatis, suntque rei criminis raptus, ut constat Edicto Blesensi.

via obstrueretur ad hoc crimen committendum, neque Raptæ consensu, neque parentum ratihabitione, patientia, silentio hoc crimen elui voluerit; aut raptum hoc patrocinio sustineri, Raptoremque denique ea spe sibi blandiri.

II. Hic in Belgio olim gravissimis pœnis quoque raptus puniebatur; uti ex antiquis Principum nostrorum tabulis cognosci potest, quas recitat Zypæus ad titulum, *De Sponsalibus*, *num.* 25.

III. Sed quod ad præsentem materiam, nimirum impedimenti Matrimonii, propius accedit, Justinianus in citata Lege unica decrevit: *Nec sit facultas raptæ virgini, vel viduæ, vel cuilibet mulieri, raptorem in suum sibi maritum exposcere, sed cui parentes voluerint (excepto raptore) eam legitimo copulent Matrimonio: quoniam nullo modo, nulloque tempore datur a nostra Serenitate licentia eis consentire, qui hostili more in nostra republica Matrimonio student sibi conjungere. Oportet etenim ut quicumque uxorem ducere voluerit, sive ingenuam, sive libertinam, secundum nostras leges, & antiquam consuetudinem, parentes, vel alios, quos decet, petat, ut cum eorum voluntate fiat legitimum conjugium.*

Quin ibidem Justinianus voluerit esse impedimentum *perpetuum*, nullo quantumvis *spontaneo* consensu ipsius raptæ abolendum, inter raptorem & raptam, evidens est.

IV. Ipsa quoque Regum Francorum Capitularia idipsum indicant. Legitur enim *lib. 6. cap. 63. Si quis alterius sponsam, virginem, aut viduam necdum desponsatam rapuerit, vel furatus fuerit, placuit ut sive eam postea sponsaverit, sive dotaverit, seu non, sive cum parentum ejus voluntate quoque commento ipsam accipere, vel tenere potuerit, nunquam illam uxorem habeat; sed raptori, aut furi auferatur, & proximis suis alio viro tempore congruo, si ipsa hoc malum non consenserit, nuptura legibusque acceptura reddatur. Et lib. 7. cap. 395. Placuit, ut hi qui qui rapiunt fœminas, vel furantur, aut seducunt, ut eas nullatenus habeant uxores, quamvis eis postmodum conveniat, aut eas dotaverint, vel nuptialiter cum consensu parentum suorum acceperint.* Extat apud Gratianum, *Caus. 36. quæst. 2. Canon.* 11. sed sub nomine Concilii Aquisgranensis; notantque Correctores Romani idipsum Decretum inveniri in Concilio Remensi Troslejano *c.* 8.

In Synodo Regiaticina, sive Ticinensi anno 850. *cap.* 10. decernitur, quod puellæ „ ipsis, a quibus raptæ sunt, legitimæ „ demum uxores *nullatenus* esse possint.

V. Ex his aliisque nonnullis Canonibus sæculis septimo, & sequentibus editis, credunt nonnulli, raptum fuisse saltem in quibusdam Ecclesiis impedimentum dirimens perpetuum inter raptorem & raptam; adeo ut nec per spontaneum consensum raptæ, tametsi a rapta in loco tuto, & extra potestatem raptoris constituta præstitus fuisset.

VI. Quidquid sit, illud constat, sæculo undecimo, & sequentibus impedimentum hoc relaxatum fuisse; atque Matrimonium inter raptorem, & raptam validum reputatum, modo consensus raptæ intervenisset; responditque conformiter ad hanc disciplinam Innocentius III. in *c. 7. tit. De Raptoribus*, *Rapta puella legitime contrahet cum raptore, si prior dissensio transeat postmodum in consensum, & quod ante displicuit, tandem incipiat complacere.*

VII. Synodus Tridentina expendens, quam parum fidendum sit consensui, quem puella quamdiu est in potestate raptoris præfert, decernit, *Sess. 24 cap. 6. De Reformatione Matrimonii*; Inter raptorem & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere Matrimonium.

VIII. Itaque juxta hoc Decretum subsistit impedimentum dirimens inter raptorem & raptam, quamdiu hæc manet in potestate raptoris; ut quamvis eo tempore puella revera consentiret in Matrimonium cum raptore, nihilominus Matrimonium sic contractum esset *nullum*; licet Jure Decretalium fuisset validum atque hoc ex capite dicitur a Synodo Tridentina, novum impedimentum dirimens hic inductum.

IX. Quod vero permittit Synodus Tridentina, si rapta a raptore separata, & in loco tuto, & libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat; eatenus a Lege Justinianæa, & Canonibus supra relatis recedit, a quibus jam tempore Synodi recessum erat.

X. Addit quoque Synodus pœnas: ut nimirum *raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium, aut favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuo infames; omniumque dignitatum incapaces, & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare.*

XI. Tridentina Synodus hic duntaxat loqui videtur de raptu in ordine ad Matrimonium contrahendum, ut fusius probat Sanchez, *lib. 7. De Matrimonio*, *Disp.* 13. *num.* 4. hoc una monens, *num.* 10. *His pœnis locum esse, quamvis rapta causa Matrimonii non sit perducta ad locum destinatum, sed in ipso itinere resipiscat raptor; quod delictum hoc raptoris in ipsa adductione consummetur, & tunc perfecte irrogetur Matrimonii libertati injuria: nec consilium spectet, ut raptor in aliquo loco jam in eam constituerit, vel eam duxerit: sed tantum ut rapuerit causa Matrimonii, illamque sub suam potestatem reposuerit.*

XII. Quia Synodus permittit Matrimonium raptæ cum raptore, si illa in loco tuto ac libero extra potestatem raptoris consentiat, creditur a plerisque, Synodum tantum hoc Decreto comprehendisse raptum, qui ipsi raptæ violentiam infert, & quo ipsa cum renisu, & violentia corporali rapitur causa contrahendi Matrimonium; neque esse raptum ad mentem Synodi, si quis aliquam, vel aliquem minorennem blanditiis, & amatoriis incitamentis, ac lenociniis seducat, ut consentiat, & inscius, aut etiam invitis parentibus Matrimonii contrahendi causa recedat, eo quod ipsi seductæ nulla violentia illata videatur; ipsaque licet mediis inhonestis ac fallacibus inducta, revera consenserit; hæcque interpretatio hisce in regionibus recepta videtur; neque hujusmodi Matrimonia *invalida* habentur.

XIII. In Gallia vero duplicem raptum distinguunt, alterum scilicet per violentiam; sive per vim apertam; rapiendo violente personam causa Matrimonii contrahendi; alterum vero vocant per *subornationem*, sive *seductionem*; huncque frequentiorem, & periculosiorem dicunt, committiturque quando raptor corrumpit, & seducit mentem, & spiritum personæ raptæ, & per lenocinia, & incitamenta libidinis, aliave allicientia inhonesta motiva, & occultas ac artificiosas sollicitationes, & praxes inducit ad consensum Matrimonialem.

XIV. Raptus hic *subordinationis*, sive *seductionis* locum non habet in omni genere personarum, sed tantum in filiisfamilias minoribus, qui magis sunt subjecti seductioni, & ob auctoritatem parentum, quibus subsunt, non creduntur potuisse seduci, nisi eos circumveniendo, & corrumpendo eorum mentem, quemadmodum latius deducit Claudius Blondeau, *in sua Bibliotheca*, *Canonica*, *pag.* 82. editionis anni 1689. ibidem adstruens: Raptum hunc esse ex usu Ecclesiæ Gallicanæ impedimentum, ipsisque parentibus jus esse agendi ad nullitatem hujusmodi Matrimoniorum (*a*).

(*a*) In Galliis seductio locum non habet ultra an. 25. id constat Edicto Blesensi.

TITULUS DECIMUS QUARTUS.

De Dispensationibus Matrimonialibus.

CAPUT PRIMUM.

De usu Dispensationum Matrimonialium, & cui Auctoritas dispensandi competat?

1 *Impedimenta jure humano inducta possunt auctoritate humana tolli.*
2 *Imperatores in impedimentis a se inductis dispensarunt.*
3 *Canon Synodi Tridentinæ auctoritatem dispensandi adstruens.*
4 *Ecclesia primitus parce admodum dispensabat.*
5 *Romani Pontifices veterum Canonum custodes, & executores.*
6 *Qua occasione per dispensationes cœperint a præscripto canonum recedere?*
7 *Primus fere dispensavit Innocentius III.*
8 *Facilior semper fuit dispensatio super Matrimonio jam contracto, quam contrahendo.*
9 *Decretum Synodi Tridentinæ circa dispensationes super impedimentis Matrimonii.*
10 *Regulæ a Synodo Tridentina præscriptæ ad Romanum Pontificem diriguntur.*
11 *Ex mente Synodi raro dispensandum præsertim super Matrimoniis contrahendis.*
12 *Dispensatio non nisi ex justa ratione, & causa cognita concedenda.*
13 *Auctoritas dispensandi super impedimentis dirimentibus, fere soli Sedi Apostolicæ competit.*
14 *Auctoritas dispensandi competens Episcopo Leodiensi.*
15 *An eadem competat Episcopis Belgii?*
16 *Quando Episcopi possint dispensare in Matrimonio cum impedimento dirimente nulliter contracto?*
17 *Quandonam dispensandi reservatio Papæ facta dicenda sit cessare?*
18 *Episcopus dispensat super impedimento superveniente jam Matrimonio contracto.*
19 *Quid de impedimentis impedientibus tantum?*

I. IN his, quæ juris humani sunt, nonnunquam auctoritate eorum, qui legem tulerunt, dispensari posse, nemo unquam dubitavit; atque de hac dispensatione recte scripsit ad sanctum Anselmum Cantuariensem Paschalis II. *Epist.* 42. *Dispensationis modus, sicut Beatus Cyrillus in Epistola Ephesinæ Synodi loquitur, nulli unquam Sapientum displicuit. Novimus enim sanctos Patres nostros, & ipsos Apostolos, pro temporum articulis, & qualitatibus personarum dispensationibus usos.* Plura in hanc rem videri possunt apud Gratianum, *Caus. 1. quæst.* 7.

Porro inter impedimenta Matrimonii plura hodie esse, & jam pridem fuisse, solo jure humano inducta, superiori titulo ostensum fuit. Hæc itaque eadem auctoritate, qua constituta sunt, vel generaliter tolli, vel in particularibus circumstantiis suspendi posse, ut Matrimonium, non obstante hoc impedimento, licite & valide contrahi queat, nemo dubitaverit, nisi qui inficiari audeat, eum, qui legem tulit, posse legem tollere, aut justa causa interveniente, dispensare.

II. Quapropter Imperatores dum nuptias inter certas personas lege generali vetuerunt, eas ex justa causa inter hujusmodi personas permittere posse non dubitarunt.

Inter tutorem & pupillam Jure Romano vetitæ erant nuptiæ, toto titulo Codicis, *De Interdicto Matrimonio inter pupillam & tutorem*, interveniente Principis auctoritate, seu dispensatione, nuptiæ inter pupillam & tutorem iniri poterant, ut manifestum est ex *penult. Cod. dicto titulo*.

Simi-

Similiter, ut præcedenti titul. *cap.* 6. notatum est, lege Theodosiana vetitæ erant nuptiæ consobrinorum, eas tamen impetrari potuisse Rescripto Principis, ostendit, *Lex unica*, *Cod. Theod. Si nuptiæ ex rescripto petantur*; notatque Gothofredus in Commentario ejusdem legis; una observans, S. Ambrosium, *Epist.* 66. sat aperte testari, hujusmodi nuptias a Principe impetrari potuisse.

III. Nemo ergo auctoritatem dispensandi Ecclesiæ negabit, qui auctoritatem statuendi impedimenta ei competere agnoscit: ut proinde merito Synodus Tridentina eodem Canone anathemate feriat eos, qui negant Ecclesiam in nonnullis impedimentis *dispensare* posse, quos damnat negantes Ecclesiam posse constituere, ut plures gradus consanguinitatis, & affinitatis impediant, & dirimant Matrimonium, quam qui Levitico exprimuntur.

IV. Fatendum quidem est, Ecclesiam olim in hoc, quemadmodum in aliis disciplinæ articulis, raro admodum dispensare solitam fuisse. Ægre enim Patres a fixis semel Regulis, sive Canonibus recedi permittebant.

Et quidem si Christiano Lupo credimus, etiam sæculo x. *nulla tunc etiam Regia, vel Augusta, licet in sexto duntaxat, aut septimo sanguinis, vel affinitatis gradu, vel ignoranter contracta, longe minus contrahenda Matrimonia dispensabantur, sed cuncta dirimebantur juxta rigorem sacrorum Canonum. Ejusmodi dispensationes adeo tunc ignorabat Ecclesia (pergit Lupus) ut Francus quidam Roma redux, similem sibi datam asseverans a Gregorio III. Pontifice, ac ejus vigore prætendens inire Matrimonium, gravissime scandalizarit omnem Galliam, & a nostro Apostolo Bonifacio, credere id recusante, consultus Zacharias Pontifex responderit*: Absit ut Prædecessor noster hoc ita credatur præcepisse; Nec enim ab hac Apostolica Sede illa diriguntur, quæ contraria esse Patrum sive Canonum institutis reperiuntur.

V. Ea regula erat Romanis Pontificibus prisstinis sæculis adeo infixa, ut scribere non dubitaret Zosimus Papa *contra Statuta Patrum condere aliquid, vel mutare, nec hujus quidem Sedis potest auctoritas: apud nos enim inconvulsis radicibus vivit Antiquitas, cui Decreta Patrum sanxere reverentiam*. Apud Gratianum *caus.* 25. *quæst.* 1. *Can.* 6.

Et Hormisdas ibidem relatus *Can.* 9. *Prima salus est, rectam fidei regulam custodire, & a Constitutis Patrum nullatenus deviare.*

Et sicut Romana Ecclesia prima est aliarum Ecclesiarum, ita & præ cæteris Canonum executricem, & custodem se esse jam pridem gloriabatur.

Confidimus (*ait Gelasius ibidem Can.* 1.) *quod nullus jam veraciter Christianus ignoret uniuscujusque Synodi Constitutum, quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, nullam magis exequi Sedem præ cæteris oportere, quam primam, quæ & unamquamque Synodum sua auctoritate confirmat, & continua moderatione custodit.*

Huic Canoni hoc summarium præposuit Gratianus; *Constitutum Synodi, quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, Romanam Sedem servare oportet.*

Proinde nec tunc temporis Pontifices, neque sæculo XII. Gratianus dubitarunt, quin & ipsi Romani Pontifices Constitutum Synodi, quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, Romanam Sedem servare oporteret.

Quare nec Gratianus asserere dubitavit, quod *Ministri sacrorum Canonum, & Decretorum Pontificum, sint summi Pontifices.*

Quamdiu hæc fuit Romanorum Pontificum persuasio, illibata permansit sacrorum Canonum custodia, & vix quoque fuit circa excessum dispensationum audita querela.

VI. At postquam sæculis posterioribus invaluit quorumdam Jurisperitorum opinio, Romanum Pontificem, Canonibus aut Decretis Ecclesiasticis, etiam Conciliorum Generalium, non ligari, nec constringi posse; hacque tandem opinione a Romanis Pontificibus probata & recepta, mirum quanta facilitate cœptum sit, a præscripto Canonum recedi, & contra eos dispensationes a Romanis Pontificibus impetrari, quemadmodum ex querelis contra hunc excessum virorum piorum hisce posterioribus sæculis depositis, abunde constat, & etiam hodierna praxis, seu potius abusus nimium evincit.

VII. Ab impedimentis Matrimonii fere primus dispensavit Innocentius III. ait Christianus Lupus: *Othonis IV. & Philippi pro Imperio Germanico horrenda bella quis ignoret? Post Philippi cædem lucidum erat Othonis jus, verum Philippi filia obviabat. Hinc omnibus pacificandis Othonis cum ista filia conjugium convenire censuerunt Imperii Proceres, ac Episcopi, quin & ipsi Apostolicæ Sedis Cardinales Legati; sed obstabat quartus consanguinitatis gradus* (a). *Hinc tandem ad totius Imperialis Cleri, & populi preces dispensavit laudatus Pontifex, ea tamen lege, ut duo amplissima Monasteria Otho fundaret, omneque Imperium largis eleemosynis, & ferventibus orationibus istud Ecclesiasticæ disciplinæ vulnus compensaret. Ita habes apud Arnoldum Abbatem Lubecensem in Chronico Sclavorum. Otho de sancto Blasio addit, quod Cisterciensis Ordinis Abbates eamdem compensationem per varia suorum Monachorum pia opera complere promiserint, istudque Canonis vulnus acceperint in suas conscientias, & quod spondere Otho debuerit singularum omnium Ecclesiarum defensionem, ac resumptionem sacri belli. Rima facta facile dilatatur, tandemque crescit in grande foramen, immo & in apertam portam.*

VIII. Hæc tamen, uti monet idem auctor, intelligenda præcipue de dispensatione impedimentorum ad *contrahendum* Matrimonium; nam ante Innocentium III. multas dispensationes concessas fuisse fatetur; *at hæ omnes fuerunt* (*ait*) *non præviæ ad contrahendum*, sed duntaxat posteriores *male contracti Matrimonii toleratrices dispensationes. Adeoque dispensationes prævias initiavit Innocentius III. ac ejus successores viam ampliarunt.*

Et revera Ecclesiam semper fuisse faciliorem in dissimulanda infractione Canonum, ubi jam infractio contigerat, nec sine magis incommodis in totum reparari poterat, aut pœna infracti Canonis urgeri, quam in concedenda Canonis nondum infracti contraventione, ex historiis, & Pontificum ac Conciliorum Decretis est manifestum.

IX. Synodus Tridentina perpendens, quod frequentius legem solvere, exemploque potius, quam certo personarum rerumque delectu, petentibus indulgere, nihil aliud sit, quam unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire, ut loquitur *Sess.* 25. *cap.* 18. *De Reformat.* reformationi Matrimonii intenta, avitam Patrum disciplinam in concedenda dispensatione super impedimentis reducere, quantum temporum conditio patiebatur, voluit, statuens, *Sess.* 24. *cap.* 5. *De Reformat. Matrimonii*: *Si quis intra gradus prohibitos scienter Matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat; idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum Matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, si quidem solemnitates requisitas in contrahendo Matrimonio neglexerint; eisdem subjiciatur pœnis: non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temere contempsit. Si vero solemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit; tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit. In contrahendis Matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro: idque ex causa, & gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.*

X. Cum tempore Concilii Tridentini dispensandi auctoritas in pluribus materiis, ac signanter super impedimentis dirimentibus Matrimonium, esset ad Sedem Apostolicam devoluta, sive Sedi Apostolicæ reservata, non sine fundamento docet, multisque probat Dominus Du-Cise in suo Tractatu de Jurisdictione Ecclesiastica, *tom.* 1. *cap.* 10. §. 5. post Thomam Sanchez *lib.* 3. *De Matrimonio disp.* 45. *num.* 3. Synodum Tridentinam, regulas in materia dispensationis, ac notanter super impedimentis Matrimonii præscriptas, ad Romanum Pontificem præcipue direxisse; ut ipse tanquam fidelis dispensator conformiter ad has regulas, sua in dispensando auctoritate uteretur.

Unde non sine fundamento asserit Vir clarissimus Ludovicus Dupin, de antiqua Ecclesiæ disciplina in Præloquio Dissertationis 6. *Se non satis mirari posse Petrum de Marca Parisiensem Archiepiscopum, virum alioquin acerrimi judicii, pronuntiasse controversiam hanc* (*de Superioritate Concilii Generalis supra Pontificem*) *nullius esse ad disciplinam Ecclesiasticam, libertatesque Ecclesiæ Gallicanæ vindicandas momenti; nam* (*ut hic auctor efficacit*) *si Romanus Pontifex Conciliis etiam Generalibus Superior statuatur*, Concilia sua auctoritate spoliantur, *Canones in irritum mittuntur, & omnia ad unius Pontificis nutum, & arbitrium revocantur. Ulterius* (*ait*) *si Papa sit supra Concilium, sequitur eum Summum esse Monarcham & Dominum, ipsumque ex animi sui arbitrio posse Canones abrogare.*

XI. Dum regulas in materia dispensationis ad Romanum Pontificem dirigit Synodus Tridentina, ostendit simul se voluisse inhærere Patrum regulis; ut nunquam aut raro infringendi Canonis licentia daretur, adeoque nunquam aut raro, idque ex causa, & gratis dispensatio, præcipue in secundo gradu, super contrahendis concederetur: facilius autem super *contractis invalide*, cum aliquo impedimento, si nimirum cum ignorantia non affectata, aut non culpabili illius impedimenti contracta fuerint.

XII. Hinc ulterius patet, ex mente Synodi etiam hic servandam esse regulam, quam eadem Synodus postmodum, *Sess.* 25. *cap.* 18. expressit, atque omnibus intimatam voluit, his verbis: *Sciant universi sacratissimos Canones exacte ab omnibus, & quoad ejus fieri poterit, indistincte observandos. Quod si urgens justaque ratio, & major quandoque utilitas postulaverit, ut cum aliquibus dispensandum esset, id causa cognita, ac summa maturitate atque gratis, a quibuscumque, ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum, aliterque facta dispensatio subreptitia censeatur.*

XIII. Quibus vero dispensandi auctoritas super impedimentis Matrimonii competat, nec in Canonibus, immo nec in Decretalibus Gregorii IX. determinatur; neque legitur aliquo Decreto generali auctoritas hæc Episcopis adempta, & Pontifici reservata.

At consuetudine tandem invaluit, & moderna habet disciplina, ut si agatur de impedimentis dirimentibus, & de Matrimonio cum tali impedimento contrahendo, soli Pontifici dispensatio competat; nisi Episcopi ostendant, speciali consuetudine, aut privilegio dispensandi auctoritatem sibi competere.

XIV. Ecclesia Leodiensis prætendit sibi competere auctoritatem dispensandi in quarto, & in tertio hinc inde gradu consanguinitatis, quemadmodum colligitur ex instrumento appellationis interjectæ per Syndicum Episcopi, & Vicarii Leodiensis, a Decretis Nuntii Apostolici 7. Aprilis 1606. ubi *art.* 10. his verbis utitur: *Quod adhæc Episcopi Leodienses habeant antiquissimam, & immemorialem consuetudinem dispensandi ex causis legitimis in quarto Matrimonii gradu, & in tertio hinc inde; si imminens appareat periculum defectionis partium ad vicinos fidei hostes, mutuæ internecionis parentum, & amicorum inter se, ob corruptam puellam; & partes non habeant media recurrendi ad Urbem. Quod hujusmodi dispensandi consuetudo in publicatione Concilii*

(a) Quartus erat consanguinitatis gradus secundum modum computandi a Canonistis observatum. Septimus autem gradus juxta computum a legum peritis inventum; ut notavit P. Barre in sua Alemanniæ Historia tit. 5. p. 373. edit. Paris. 1748. Otho & Beatrix filia Philippi septimo consanguinitatis gradu erant juncti, inquit Struvius part. 7. pag. 442. not. 19.

cilii Tridentini, fuerit Illustrissimo, & Reverendissimo Episcopo Vercellensi piæ memoriæ in his partibus Nuntio Apostolico, per Livinum Torrentium tunc Vicarium Leodiensem, postea Episcopum Antuerpiensem factum, exposita, & per eumdem Illustrissimum, & Reverendissimum Nuntium laudata, & approbata. Quod hujusmodi consuetudo habeat vim privilegii, & indulti Apostolici, atque a privilegio, & indulto Apostolico initium sumpsisse censenda sit. Quod Episcopatus, & Ecclesia Leodiensis ob sui splendorem, & antiquitatem, perpetuamque in fide Catholica constantiam, Ecclesiæ Romanæ filia dicta, aliis multis a Sancta Sede adornata sit privilegiis, & prærogativis supra alios communes Episcopatus.

XV. Hæc ex Zypæo in Jure novo, titulo *De eo qui cognovit consanguineam uxoris*, *num.* 3. additque, *At vero non audio vicinos aliquos Episcopos eodem jure, privilegio, aut consuetudine uti, non eos quidem, qui noviter in Belgio instituti sunt, intra eos limites, qui a finibus Diœcesis Leodiensis, per Paulum IV. abscissi sunt 4. Idus Maji 1559. cum toto eo jure, auctoritate, & prærogativis, quibus anteriores Episcopi, in locis dimembratis usi fuerant, quod forte tamen possent, & an aliquando expediret, perpendi potest; immo hodie Archiepiscopus Mechliniensis in locis primum Leodiensi Episcopo subjectis dispensat.*

XVI. Quoad matrimonia cum impedimento dirimente præcedentibus proclamationibus bona fide contracta; cum super iis Synodus Tridentina declaret, facilius & gratis dispensari posse, nec exprimat per *quem*; videbatur Episcopis competere hæc auctoritas; eo quod juxta regulam a Canonistis communiter probatam, quando dispensandi auctoritas a Canone conceditur, neque exprimitur a quo dispensandum sit, censeatur Episcopo data dispensandi facultas. Nihilominus, quia totus contextus Decreti Synodalis ad Pontificem refertur, communiter creditur, & hic Synodum dispensationem soli Pontifici deferre; sicque consuetudine Decretum hoc explicatum esse notat Sanchez, *De Matrimonio, lib. 8. disput. 6. num. 19.* Si tamen Matrimonium sit publicum, impedimentum autem occultum, & sit scandalum in separatione, nec ad Pontificem pateat aditus, inopia, aut alia justa causa impediente, Episcopum dispensare posse docet post alios Sanchez, *lib. 2. disput.* 40 *nu.* 3. & ita consuetudine invaluisse monet Gerbesius in tractatu de Auctoritate Ecclesiæ, & Principum in constituendis impedimentis, *pag.* 533.

☞ XVII. Ea opinio huic innititur fundamento, quod credatur cessare reservatio jure duntaxat mere positivo inducta, dum charitas, aut necessitas proximi id exigit; quemadmodum omnem casuum, & censurarum reservationem, sive Episcopalem, sive Papalem cessare non ambigitur, si charitas, vel necessitas proximi, seu salus animarum, quæ suprema lex est, id exigat.

Quidni igitur dicamus generaliter, & hanc reservationem cessare, atque Episcopis liberam esse dispensandi auctoritatem, si salus animarum, seu charitas, aut necessitas proximi id requirat. ☜

XVIII. Notat Gerbesius loco superius citato, quod si impedimentum jam matrimonio contracto superveniat, nec dissolvat quidem matrimonium; sed ejus usum impediat; ut v. g. cognatio spiritualis ex Baptismo, vel Confirmatione; vel affinitas ex incestu. Episcopos esse in possessione super his dispensandi; eamque auctoritatem in Episcopis Canonistas agnoscere.

XIX. Super impedimentis *impedientibus tantum*, Episcopos generaliter dispensare posse; si duo exceperis, scilicet sponsalia cum tertia persona contracta, & votum perpetuæ castitatis, notat Gerbesius loco citato, *pag.* 543. eoque esse in pacifica professione; neque Canonem, aut usum contrarium esse, qui dispensationem Papæ reservet.

CAPUT II.

Sub qua forma hodie Dispensationes Matrimoniales in Curia Romana expediri, & cui committi soleant?

1 *Olim in forma* gratiosa, *hodie in* commissoria *dispensationes Matrimoniales expediri solent.*
2 *Quare dispensandi reservationes visæ sint olim odiosæ?*
3 *Quandonam dispensationes in forma* commissoria, *&* gratiosa, *suum sortiantur effectum?*
4 *Quid fieri expediret, ut fideles non graventur illarum dispensationum petitione?*
5 *Commissarii Apostolici debent narrata in litteris, earumque contenta mature expendere.*
6 *Dataria committere solet litteras dispensationum Ordinario: Nomine Ordinarii venit etiam Officialis Episcopi.*
7 *Delegatio non solet fieri Episcopo, & Officiali, sed alteri duntaxat.*
8 *Non exprimitur nomen proprium Ordinarii; & quare?*
9 *Litteræ directæ Officiali, non possunt expediri per Episcopum.*
10 *Commissio facta Ordinario non transit ad Capitulum, Sede vacante, aut ejus Officialem.*
11 *Sede vacante, non diriguntur ad Officialem Capituli.*
12 *Si contrahere volentes sint diversæ Diœcesis, utriusque Diœcesis in supplica exprimenda; & litteræ diriguntur ad Ordinarium mulieris.*
13 *Cui inscribantur Litteræ dispensationum expeditæ in Pœnitentiaria?*

I. OLIM dispensationes matrimoniales in Romana *Curia*, *causæ cognitione, narratorumque verificatione præcedente in forma* gratiosa *ut plurimum concedebantur, & quidem, ut rarior, ita & cutior erat illarum usus* ait Pyrrus Corradus a Paulo V. in Collegium Officialium earumdem dispensationum in ipsa Cancellaria Apostolica alias cooptatus, Rescriptorumque S. Pœnitentiariæ muneri deputatus, *Lib. 7. Praxis dispensat. cap. 1. num.* 1. qui deinde subjicit: *At quoniam difficile, valdeque incommodum id comperiebatur, optima profecto ratione ita sacri Canones sancivere, ut omnes dispensationes extra ipsam Curiam committantur* Ordinariis *locorum in forma communi, sive commissoria dirigerentur, qui non nisi causis in partibus verificatis, tum demum Apostolica Auctoritate dispensarent.*

☞ II. Duobus abhinc circiter sæculis in forma *commissoria* potius quam *gratiosa*, Romæ expediuntur dispensationes. Ratio hujus agendi rationis hæc est, cum difficile admodum sit, de negotiis in dissitis Provinciis occurrentibus, Romanam Curiam, Summosque Pontifices rite informari, & plenam ac sufficientem accipere negotiorum illorum notitiam; propterea visum est, dispensationes potius in forma *commissoria* quam *gratiosa* expedire; quare facile intelligitur, merito reservationes causarum, & dispensationum, quas recentior ætas, contra pristinas Ecclesiæ regulas induxit, semper reputatas fuisse odiosas; & e contrario, æquam semper visam esse Patrum regulam, quæ singula negotia, in suis respective Provinciis, ubi orta sunt, terminari voluit & singulis Episcopis auctoritatem integram permisit gubernandi Ecclesiam sibi commissam, & incidentia negotia Ecclesiastica, in ædificationem populi sibi commissi, dijudicandi, & determinandi.

Unde nec pristinis Ecclesiæ sæculis nota fuit formula *commissoria*, qua causarum discussio, aut examen factorum pro obtinenda dispensatione allegatorum, e Curia Romana Ordinariis locorum committeretur; quasi tota auctoritas penes unum Romanum Pontificem resideret, Episcopi vero & Ordinarii, nonnisi tamquam Pontificis Delegati & Vicarii: hujusmodi negotia, & quidem juxta tenorem commissionis, & auctoritate Pontificia absolvere, aut dispensare possent.

III. Verum cum tempore Concilii Tridentini omnem pene dispensandi auctoritatem sibi assereret Curia Romana, intelligerent Patres Tridentini in prædicta Curia sine ulla pene narratorum notitia, seu verificatione, dispensationes relaxari, huic abusui, quantum temporis conditio, & Romanæ curiæ pro tuenda sua auctoritate, & recepta praxi zelus patiebatur, occurrere volentes, præscribendum censuerunt, ut dispensationes *extra* Curiam Romanam concedendæ, suum saltem ultimum complementum non essent habituræ, nisi prius Ordinarii locorum narrata esse vera cognosceret. ☜

Id enim ostendit Decretum Concilii Tridentini *Sess.* 22. *cap.* 5. *De Reformat.* quo sancitum est „ ut dispensationes quacumque au„ ctoritate concedendæ, si extra Romanam Curiam committendæ „ erunt, committantur *Ordinariis* illorum, qui eas impetrave„ rint; eæ vero, quæ gratiose concedentur, suum non sortian„ tur effectum, nisi prius ab eisdem, tamquam Delegatis Apo„ stolicis, summarie tantum, & extrajudicialiter cognoscatur, „ expressas preces subreptionis vel obreptionis vitio non sub„ jacere.

☞ IV. Cum itaque Ordinarii, sive eorum Officiales jubeantur examinare, & discutere veritatem narratorum, atque judicare, num causæ, seu rationes dispensandi in litteris expressæ, revera subsint; indubie satius esset, ut conformiter ad avitam Patrum disciplinam, integra auctoritas dispensandi Episcopis (prout in *num.* 2. observatum fuit) ad ædificationem Ecclesiæ, & salutem fidelium permitteretur: & ita quoque fideles sumptibus, & difficultatibus sublevarentur, quibus per recursum ad Curiam Romanam pro obtinendis hisce litteris commissionis non parum gravantur. ☜

V. Quidquid sit de hoc voto restaurandæ antiquæ Patrum Disciplinæ; hodie conformiter ad Concilii Tridentini Decretum ex moderno stylo Curiæ Romanæ dispensationes matrimoniales sive in Dataria, sive Pœnitentiaria petantur, non solent concedi nisi in forma *Commissaria*, sic nuncupata, eo quod dispensandi auctoritas alteri committatur auctoritate Apostolica; idque sub certis conditionibus. Ideoque, uti recte monet Corradus *lib. 7. c.* 1. falluntur Commissarii sive Ordinarii, quibus Bullæ seu Litteræ dispensationum mittuntur, *dum tantæ rei pondus non æstimantes, exposita (per Oratores) qua par est diligentia, veritate, nisi negligunt edoceri, Pontificem dispensasse contenti: cum revera non dispensaverit, sed ipsis dispensandi auctoritatem certis sub conditionibus demandaverit; quæ nisi, ut jubetur, impletæ fuerint, quidquid superstruxerint, corruet.*

VI. Si Litteræ dispensationum expediantur in Dataria, tunc conformiter ad allegatum Decretum Concilii Tridentini, dispensandi auctoritas committitur Ordinario.

Sub nomine *Ordinarii* juxta hodiernum stylum Curiæ Romanæ venit non tantum Episcopus, sed etiam Vicarius Generalis Episcopi; qui est idem, qui in Belgio vicinisque Provinciis Officialem Episcopi dicimus, uti supra *part.* 1. *titul* 12. *c.* 4. notavimus; & monet Corradus *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 15.

VII. Notat Corradus *lib. 7. cap. 4. num.* 37. *quod Cancellaria Romana nunquam soleat committere has Litteras Episcopo & ejus Vicario* insimul. *Quinimmo* (ait) hujusmodi dispensationes nunquam committuntur alternative; scilicet Episcopo sive ejus Vicario, sed uni tantum eorum, sicut docet notorius stylus.

VIII. Adhæc nunquam in delegatione consuevit exprimi nomen proprium Episcopi, aut Vicarii, sive Officialis; ut non tam personæ, quam dignitati vel tribunali facta appareat. Unde mortuo Officiali ante expeditionem Litterarum, poterit ejus successor sine nova delegatione eas exequi; idque per totum orbem servari, & praticari testatur Corradus loco citato *num.* 3.

IX. Quia tamen hæc delegatio tota dependet ex ipso tenore Rescripti Apostolici, nemo in vim illius procedere potest, nisi cui expresse dirigitur. Unde si Vicario, seu Officiali inscripta sit,

sit, non poterit expediri per Episcopum etiam ipso Vicario ab officio remoto, ait Corradus *num.* 40. quin & addit *num.* 44. *hæc etiam locum sibi vindicare, etiamsi contingat, ipsum Vicarium creari in Episcopum ejusdem Diœcesis, vel quocumque alio modo desinat esse Vicarius, quia adhuc cessat commissio respectu suæ personæ, & sic transit in suum successorem in Vicariatu.*

☞ Stylus iste profluxit ex persuasione Curialium Romanorum, quod totalis dispensandi auctoritas ita sit in persona Romani Pontificis, ut Episcopi, dum ipsis hæ litteræ diriguntur, reputandi sint simplicis Romani Pontificis Mandatarii, aut Vicarii, seu delegati, nulla habita ratione primigeniæ auctoritatis dispensandi in Episcopo semper remanentis; & ratione cujus non dubium, quin Synodus Tridentina ad Ordinarios voluerit dispensationes extra Curiam Romanam exequendas dirigi; utpote quibus, præveniendo positivam reservationem, auctoritas dispensandi quodammodo naturaliter competit. ☜

X. Corradus *num.* 10. *& sequentibus* monet, commissionem factam Episcopo aut Officiali ejus, non transire, Sede vacante, in Capitulum aut Vicarium, sive Officialem Capituli; idque ex notoria praxi Curiæ Romanæ. *Unde si litteræ dispensationis directæ Vicario seu Officiali Episcopi, exequerentur per Vicarium Capitularem, Sede Episcopali vacante, deputatum, executio esset nulla nullumque Matrimonium vigore talis dispensationis contractum*, ait Corradus *num.* 13.

XI. Attento stylo Curiæ, & Cancellariæ, Sede Episcopali vacante, non diriguntur hæ dispensationes Vicario Capituli, quia de illo Papa non confidit, sed Episcopo viciniori, sive ejus Vicario in spiritualibus generali.

XII. Præterea monet Corradus *lib.* 7. *cap.* 5. *num.* 25. quod notorius stylus Curiæ Romanæ requirat, ut si Oratores seu supplicantes pro dispensatione sint diversæ Diœcesis, utraque Diœcesis necessario exprimatur in supplica; Litteræ autem dirigantur ad Ordinarium *Oratricis*, ut illas exequatur; cumque ipsius Papæ, ejusque Cancellariæ sit, semper committere earumdem executionem Ordinario *Oratricis*, nisi utriusque Diœcesis fieret expressio, ubi Oratores ex duabus Diœcesibus orti essent: posset contingere. Litteras ipsas dirigi non *Oratricis*, sed Oratoris Ordinario contra mentem ipsius Papæ; ac propterea earum executor, si hujusmodi stylum ignoret, perperam Litteras ipsas exequeretur; ita Corradus *ibid.*

XIII. Hæc quidem quoad commissiones dispensationum, quæ pro utroque foro expediuntur in Dataria aut Cancellaria; at quæ pro foro conscientiæ tantum expediuntur in Pœnitentiaria, committuntur & diriguntur Confessario Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori ex approbatis ab Ordinario, ab Oratore eligendo; quemadmodum notavi supra *part.* 1. *tit.* 23. *c.* 4. ubi & clausulam hanc latius exposui.

C A P U T III.

De Formula Litterarum Dispensationum, & quomodo se Delegatus informare debeat de impedimento allegato?

1 *Tres partes Litterarum dispensationum, & quid singulæ contineant?*
2 *Proponitur formula delegationis.*
3 *Delegatus inquirere debet de varietate narratorum.*
4 *Quomodo contingat commissarios facilius, quam oportet dispensare?*
5 *Hæc informatio ex mente Pontificis non perfunctorie facienda.*
6 *Instrumenta pro examine testium evincunt, quam seria esse debeat informatio.*
7 *Delegatus occasione dispensationis nihil etiam* ultro *oblatum potest accipere.*
8 *Nihil quoque pro* mercede *laboris, aut sigillo accipi potest.*
9 *Non potest Delegatus deferre nudæ assertioni Oratorum.*
10 *Delegatus examen testium alteri committere potest.*
11 *Tenetur Delegatus inquirere, utrum impedimentum vere fuerit expressum.*
12 *Si expressus sit gradus remotior pro promixiore, Litteræ sunt invalidæ; licet per ignorantiam sit factum.*
13 *Subinde Litteræ erunt invalidæ, etiamsi impedimentum majus pro minore fuerit expressum.*
14 *Juxta stylum Curiæ, expressio consanguinitatis pro affinitate reddit dispensationem invalidam.*
15 *Si consanguinitas procedat ex duplici stipite, id exprimendum est.*
16 *Quid, si* secundus *gradus consanguinitatis pro* tertio *sit expressus.*
17 *Si duo subsint impedimenta, quomodo exprimenda?*
18 *An sufficiat exprimere gradum remotiorem, quando est inæqualitas gradus?*
19 *Quid potissimum inquirendum circa expressionem cognationis spiritualis?*
20 *Inquisitio fieri debet super quocumque impedimento allegato.*
21 *Si inter consanguineos ante executionem Litterarum copula intercesserit, ab executione supersedendum est.*

I. Litteræ dispensationum matrimonialium, primo continent ipsam commissionem dispensandi auctoritate Apostolica super impedimento. Postmodum sequitur altera pars, quæ vocatur *Narrativa*, in qua exprimuntur, quæ ab Oratoribus seu supplicantibus Pontifici exposita fuerunt; ac dein sequitur tertia pars Litterarum, quæ *Dispositiva* dicitur; continetque gratiam, quam Pontifex Oratoribus facere intendit; ac una conditiones in executione hujus gratiæ a Commissario servandæ.

II. Primo ergo dicit, quod certam de narratis notitiam habentes ipsi Commissario (de quo *in his specialem in Domino fiduciam obtinemus*, ait) „ per Apostolica scripta mandantes, quatenus „ deposita per te *omni* spe *cujuscumque* muneris, aut præmii, „ etiam *sponte* oblati, a quo te omnino abstinere debere mone- „ mus, te de præmissis diligenter informes, & si per informa- „ tionem eamdem preces veritate niti repereris, super quo tuam „ conscientiam oneramus, tunc cum eisdem (Oratoribus N. & „ N.) auctoritate nostra dispenses . . . Volumus autem, quod „ si spreta monitione nostra hujusmodi, aliquid muneris, aut „ præmii occasione dictæ dispensationis exigere, aut oblatum „ recipere temere præsumpseris, excommunicationis latæ senten- „ tiæ pœnam incurras.

III. Ex hac dispositiva intelligimus, auctoritatem dispensandi committi in primis sub conditione, sive obligatione inquirendi, seu accipiendi informationem de veritate eorum, quæ Pontifici in supplica per Oratores exposita fuerunt; quæ his verbis exprimitur: Mandamus quatenus deposita, &c. *Te de præmissis diligenter informes.*

Hæc autem informatio per Commissarium fieri debet tam super omnibus in narrativa contentis; idest, an vera sint, quæ tum circa impedimenta, vel circa causam & motiva dispensandi ab Oratoribus proposita fuerunt; sive quod idem est, *an preces veritate nitantur*: dein si quæ Pontifex addat, & velit verificari: etiam super his informatio sumi debet.

☞ IV. Porro Commissarius ad hanc informationem, vel executionem litterarum procedere nequit, nisi prius litteræ commissionis in Curia Romana, solutis taxis pecuniariis, fuerint levatæ, & Commissario exhibitæ.

Hinc est, quod Ministris hujus Curiæ nihil de taxis istis decedat, tametsi narrata, & contenta litterarum coram Commissario verificari, nequeant & consequenter nec ob defectum hujus verificationis, Commissarius dispensare queat, ipsæque litteræ dispensationis sic obtentæ suo careant effectu: nihil tamen de juribus seu *taxis* in Curia solutis restituitur: immo nec novæ litteræ dispensationis, quibus virium priorum tollatur, expediuntur vel relaxantur, nisi rursus juribus & taxis solutis.

Hinc & natum est contingere, ut Commissarii importunitate Oratorum, ob factas expensas, & novas faciendas, victi, ad dispensationem nonnunquam procedant, licet precum veritas in libello supplici enunciata juxta tenorem Bullæ commissionis non sit sufficienter probata. ☜

V. Quod hæc informatio non perfunctorie, sed summa cum circumspectione, & studio fieri debeat, in primis indicat Pontifex, dum expresse mandat, ut se *diligenter* informet.

Deinde addendo *super quo conscientiam tuam oneramus*, sat indicat, serio hoc negotium peragendum esse.

VI. Adhæc instructiones pro examine testium, qui producuntur pro contrahendis Matrimoniis, sive verificatione eorum, quæ in Litteris dispensationum verificanda sunt, sufficienter evincunt, quam serium examen Sedes Apostolica in hisce requirat.

Primus articulus habet: „ Testis moneatur de gravitate juramenti, in hoc præsertim negotio *pertimescendo*, in quo divina simul ac humana Majestas læditur ob rei, de qua tractatur, importantiam, & gravitatem.

Hic articulus, qui supponit, testes, priusquam testimonium dent, debere præstare juramentum de dicenda veritate; nec non rei gravitatem testibus exponi jubet, manifestum facit, quam anxie de veritate inquirendum sit, quod & alii articuli non minus ostendunt, quos refert Pyrrhus Corradus *lib.* 7. *cap.* 6. *nu.* 22. *&c.*

VII. Et ne Commissarius forsan spe lucri lactatus, aut muneribus excæcatus, non ea, qua par est, maturitate ad informationem procedat, aut capta informatione in formando judicio super precum veritate aberret, speciali clausula supra expressa, vult eum ab omni munere, aut præmio etiam *sponte* oblato abstinere, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ; immo si dispensatio fuerit data in *forma pauperum*, apponitur quoque pœna *nullitatis* absolutionis, & dispensationis per hæc verba: *Et nihilominus absolutio, & dispensatio hujusmodi a te faciendæ prædictæ, nullius sint roboris vel momenti.*

Speciale autem est in dispensationibus matrimonialibus, quod apponatur hæc clausula; nam istæ reputantur cæteris dispensationibus graviores, & eisdem magis imminet periculum, ne corrumpatur judex executor, ait Corradus, *lib.* 7 *cap.* 6. *nu.* 11.

VIII. Refert ibidem *num.* 14. respondisse Sacram Congregationem, quod „ pro dispensationibus matrimonialibus non licebat „ Episcopo, sive ejus Vicario quidquam recipere, nec ratione „ sigilli, vel alicujus alterius rei, quapropter Decretum illud, „ quod solet poni in Litteris dispensationum matrimonialium, „ ut nihil muneris, aut præmii *sponte* oblati accipi possit pro „ illarum executione; ita intelligendum esse, ut neque Ordina- „ rius ipse, nec Vicarius ejus quidquam pro *mercede* laboris, „ quem in ea se susciperent, capere possent.

IX. Itaque per hanc clausulam, *Te de præmissis diligenter informes*, „ prohibet omnino summus Pontifex (inquit Corradus „ *num.* 29.) Executori, ne super narratis velit stare assertioni „ ipsorum Oratorum contrahentium ". Debet insuper ipse Delegatus perpendere qualitatem ipsorum testium: „ Nam (uti advertit Corradus *num.* 3.) ut plurimum deponunt per unum „ eumdemque præmeditatum sermonem, cum præcisa verba per „ ipsos sponsos testibus suggeruntur, qui a veritatis tramite sæpe „ solent deviare . . . Quia clausula prædicta non ad ornatum „ Litterarum apponitur, ut dicebant quidam Jurisconsultus, sed „ ut per eam intelligat Delegatus, se debere procedere super „ hoc cum *pede plumbeo*: quia tantum negotium committitur „ conscientiæ suæ.

X. Tametsi in hac commissione electa sit industria personæ, neque

neque possit Officialis alteri auctoritatem dispensandi delegare, ut ostendit clausula, *tuam conscientiam oneramus*, examen tamen testium alteri delegari potest, quemadmodum observat Corradus *numer.* 41. sed quia admodum periculosum est hoc examen, hujusmodi examen committi debet alicui viro integerrimæ fidei, & bonitatis, ait idem *num.* 45. movet quoque idem Auctor *lib.* 8. *cap.* 1. *num.* 19. quia complures sunt Diœceses talis amplitudinis, ut non sit facilis accessus ad Officialem Episcopi, consuetudine introductum esse in Curiis Ecclesiasticis, ut committatur etiam Parocho Oratorum, ut exequatur dictas Litteras; ac etiam juramentum, si opus sit, ab Oratoribus recipiat: uti contingit, dum dispensatio petita est ob copulam præcedentem.

XI. Debet ergo Commissarius inquirere, num preces sive allegata Oratorum in supplica Pontifici pro obtinenda dispensatione oblata veritate nitantur; id est, an expressio impedimentorum, super quibus dispensatio petitur, & causa, ob quam petitur, sint secundum veritatem expressa. Neque enim Commissarius, juxta tenorem Rescripti Apostolici ad dispensationem procedere potest, nisi prævia informatione diligenti repererit, *preces veritate niti*.

Itaque si super impedimento consanguinitatis, aut affinitatis postulata sit dispensatio; inquirendum erit, num gradus consanguinitatis, aut affinitatis, quo sponsi se invicem attingunt, sincere & veraciter sit expressus; ut hinc appareat, num quoad hanc expressionem *preces veritate nitantur*; neque ipsum Rescriptum ratione hujus expressionis subreptionis, vel *obreptionis* argui queat.

XII. Si ergo Oratores dixerint, quod se contingant in tertio consanguinitatis; aut affinitatis gradu; deprehendatur autem per informationem ipsos esse in secundo gradu consanguineos aut affines, non poterit Commissarius vi hujus Rescripti procedere ad dispensationem; eo quod reperiat preces veritate non niti.

Neque referret, tametsi ipsi Oratores inculcabiliter ignoraverint se in secundo gradu esse consanguineos: quia similis ignorantia sufficere potest, ut Oratores non arguantur de malitiosa expressione, & deceptione; sed efficere nequit, ut verum sit, *preces veritate niti*; aut censeri debeat dispensatum in impedimento *secundi* gradus consanguinitatis, aut affinitatis: cum super hoc dispensatio nequidem fuerit postulata; sed tantum super impedimento *tertii* gradus, quod diversum est a priore; præsertim quod quo gradus conjunctior est, eo difficilior sit dispensatio, urgentioresque causæ requirantur.

XIII. Quinimmo quamvis impedimentum expressum sit gravius, atque super eo rarius, & difficilius soleat dispensari, quam super eo, quod revera subesset, sed expressum non fuit, Rescriptum carebit suo effectu, nec poterit Commissarius procedere; si impedimentum omissum sit diversæ speciei ab expresso, nec sub hoc includatur; tametsi etiam sciretur, quod Pontifex fuisset dispensaturus, si impedimentum omissum fuisset expressum: quia non sufficit, quod Pontifex fuisset dispensaturus, aut dedisset auctoritatem dispensandi, si hoc illudve factum esset, sed requiritur, ut reipsa dispensandi super hoc impedimento auctoritatem dederit.

XIV. Unde licet facilius soleat dispensari in affinitate, quam consanguinitate in paritate gradus; nihilominus si expressus sit tertius gradus consanguinitatis pro tertio gradu affinitatis, subreptitia censebitur dispensatio; neque poterit Commissarius dispensare; dicitque Corradus *lib.* 7. *c.* 5. *n.* 72. quod similes Litteras dispensationum perperam exequantur: *cum totum id sit etiam contra mentem Papæ, ac notorium Curiæ ipsius stylum*.

XV. Si Oratores expresserint simpliciter secundum, aut tertium consanguinitatis gradum, *subreptitia* censebitur dispensatio, si deprehendatur, impedimentum illud provenire ex *duobus* stipitibus; sive quod se contingant in gradu expresso ratione duplicis conjunctionis; quo casu in effectu est *duplex* impedimentum, cum tamen fuerit expressum tamquam *simplex*, sive *unum*; uti latius exponit Corradus loco citato *n.* 70.

XVI. Docet quoque ibidem *num.* 94. *& sequentibus*, quod si per errorem expressus sit *secundus* gradus consanguinitatis pro *tertio* non esse procedendum; idque potissimum ob consuetum modum, & stylum summi Pontificis, *nempe quia diversimode eas (dispensationes) concedit, ut videlicet, ut si in remotioribus puta in quarto seu tertio & quarto gradibus, eas mandat expediri per officium minoris gratiæ. Si in non tam remotioribus, puta in tertio, per Cancellariam* (a). *Si in secundo, seu primo & secundo, per Præfecturam Brevium, & sub annulo Piscatoris, sicut alias diximus, ac propterea juxta qualitatem graduum præfatorum, diversa officia cum diversis Officialibus sunt constituta. Unde cum mens Pontificis ea sit, & Litteræ dispensationis non alias, quam per suos Officiales distinctos, distinctaque Collegia constituentes, expediantur, profecto cum sic inveteratus stylus obtinuerit, si Litteræ ipsæ præter dictum stylum, ac morem, & observantiam Romanæ Curiæ expediantur, tamquam suspectæ de falso erunt rejiciendæ*.

XVII. Insuper si duo intercedant impedimenta, atque super utroque quidem postulata sit dispensatio; sed *separatim* ac diverso tempore; utraque dispensatio erit subreptitia: eo quod utraque dispensatio ita fuerit impetrata, ac si unum duntaxat impedimentum subesset, cum tamen duplex subesset. Duo autem impedimenta *simul* concurrentia fortius ligant, & difficilioris sunt dissolutionis.

XVIII. Si dictum sit, Oratores se contingere tertio gradu; postmodum autem deprehendatur, quod se contingant secundo & tertio, non poterunt Litteræ dispensationis propter proximioris gradus hujusmodi non expressionem, se subreptionis vel obreptionis vitio, seu intentionis defectu notari; sed in omnibus, & per omnia suffragari; uti declaravit Pius V. in Constitutione, quæ incipit *Sanctissimus* 13. in Bull. Roman. revocata contraria declaratione Pii IV. Si tamen expressus esset simpliciter *secundus* gradus, dum se contingunt in *primo* & secundo, Litteræ haberentur subreptitiæ ex dicta Constitutione. Pii V. eum casum expresse excipientis, addita hac ratione; *Cum in eo Sanctitas sua numquam dispensare intendat*. Vide latius Sanchez *lib.* 8. *Disp.* 24. *n.* 35. ubi etiam ostendit Matrimonium contractum in vim dispensationis, in qua proximior gradus non est expressus (modo non sit primus) esse validum; tametsi *Litteræ declarativæ*, quarum meminit Pius V. non sint obtentæ.

XIX. Eodem fundamento si dispensatio postulata sit super cognatione spirituali, inquirendum erit, num recte expressum sit, unde hæc cognatio orta sit, sive proveniat. Si enim subesset *Filiatio*, seu quod Oratorum unus alterum de fonte levasset, & tantum esset expressa *Compaternitas*, *subreptitia* esset dispensatio; eo quod impedimentum ex filiatione proveniens, sit aliud quam proveniens ex compaternitate: multoque difficilius in illo, quam in hoc dispensetur: testaturque Corradus, *lib.* 8. *cap.* 8. *n.* 15. Paulum V. semper recusasse dispensare super impedimento *Filiationis* spiritualis. Refert quoque Fagnanus ad *cap. fin. tit. De Cognat. spirit.* cum in casu occurrente Congregatio existimasset dispensationem annuendam super *Filiatione* spirituali, relata ad Gregorium XIII. sententia, Sanctitas sua noluit dispensare: subditque Fagnanus, *Et quamvis nonnunquam post tempora Gregorii XIII. dispensatum fuerit ob dotis incompetentiam cum illius sufficienti augmento; non tamen est judicandum* exemplis, *nec quod aliquando factum est, sed quod fieri debet, est spectandum*.

XX. Hactenus dicta de informatione circa expressionem impedimenti consanguinitatis, & affinitatis, observanda quoque circa alia seu dirimentia, seu impedientia impedimenta; ut nimirum diligenter se informet Commissarius, num circa expressionem impedimenti *preces veritate nitantur*; nihilque veri omissum, aut falsi expressum sit, quod dispensationem *subreptitiam* vel *obreptitiam* reddere posset.

XXI. Si inter consanguineos, aut affines, vel etiam conjunctos spirituali cognatione copula intercesserit, ea necessario erit exprimenda; alias ea omissa, dispensatio censebitur subreptitie impetrata, uti non semel sacra Congregatio declaravit apud Pyrrhum Corradum *lib.* 8. *cap.* 1. *n.* 37. qui & addit, id etiam sibi locum vindicare, quamvis copula prædicta habita fuerit post Litteras dispensationis, seu mandati de dispensando obtentas, nondum a Delegato executioni demandatas; asseritque eo casu opus esse Litteris in forma *perinde valere*, priusquam ad executionem priorum Litterarum Delegatus procedere possit.

CAPUT IV.

De Causis Dispensationis, & Informatione super veritate earum.

1. NON tantum circa allegatum impedimentum versari debet Commissarii informatio; sed etiam circa causam pro obtinenda dispensatione allegatam, utrum scilicet, & quoad illam *preces veritate nitantur*.

Ut autem exactior notitia omnium eorum, quæ hic verificari debent, & narratorum veritas habeatur, causas famosiores, & magis ordinarias, una cum suis formulis, quibus juxta stylum Curiæ Romanæ proponi consueverunt, proferam, breviterque exponam.

II. Hoc unum prænotandum, plures variasque causas, ob quas dispensationes matrimoniales judicantur indulgendæ, jam pridem in variis Congregationibus hunc in finem habitis, esse admissas, ac suis specialibus formulis expressas; neque alias præter probatas, nec sub alia expressione seu formula a Curia Romana admitti solere.

III. Prima eaque una ex frequentioribus causis; cum quibus conceduntur dispensationes matrimoniales, præsertim in gradibus consanguinitatis, seu affinitatis remotioribus, est *ob angustiam loci*, ait Pyrrhus Corradus *lib.* 6. *cap.* 5. *n.* 34. Exprimitur hæc causa sub hac formula. *Quod cum dicta Oratrix in dicto loco, propter illius Angustiam, virum sibi non consanguineum, vel affinem paris conditionis, cui nubere possit, invenire nequeat*, cupiunt, &c.

Si sint consanguinei in gradibus proximioribus v. g. secundo

(a) An Cancellariæ Romanæ auctoritas circa impedimentorum matrimonialium dispensationem in Galliis agnoscatur, docet Auctor Confer. Paris. t. 3. l. 5.

aut tertio, superior formula non sufficit, sed tunc post verba *nubere nequeant*, addenda sequens clausula: *Et si extra dictum locum nubere cogeretur, dos, quam ipsa habet, non esset competens, neque sufficiens, ut cum ea virum, cui juxta statum sui conditionem nubere possit, invenire valeret.*

IV. Secunda causa, eaque hodie sat usitata, dicitur *ob Incompetentiam dotis* sequenti formula exprimi solita: *Quod cum dicta Oratrix dotem habeat minus competentem, juxta statum sui conditionem, cum qua virum sibi non consanguineum vel affinem paris conditionis, cui nubere possit, invenire nequeat, & dictus Orator illam cum dicta minus competente dote, uxorem ducere intendat*, cupiunt, &c.

V. Interdum post verba *uxorem ducere*, additur hæc clausula: *Illiusque dotem, usque ad quantitatem, secundum dictæ Oratricis qualitatem, competenter augere intendat*. Dicitùrque hæc causa sic expressa: *propter dotem cum augmento*; & requiritur hoc augmentum, ut obtineatur dispensatio in quibusdam gradibus proximioribus, puta in secundo & tertio tantum; etiamsi hujusmodi gradus duplicentur seu multiplicentur ex diversis stipitibus, quemadmodum monet Pyrrhus Corradus *lib. 2. cap. 2. num. 37.*

VI. Subinde intitulatur hæc causa: *Pro indotata*; quando Oratrix dicitur *indotata*; & dicitur quod Orator *eam sic indotatam ducere; ac usque ad quantitatem, secundum dictæ Oratricis qualitatem ex integro dotare intendat.*

Non poterit Commissarius dispensare vigore Litterarum cum causa sic expressa, nisi prius re ipsa Oratrix ex integro dotetur, si sit pro *indotata*; vel augeatur, si fuerit, *propter dotem cum augmento*. Solet enim in Litteris adjici: *Et postquam dictæ Oratricis dos competenter aucta fuerit*: vel in causa *pro indotata*: *Postquam dicta Oratrix ex integra dotata fuerit, ut præfertur.*

VII. Tertia causa hodie usitata vocatur, *Pro Oratrice excedente vigesimum quartum annum* exprimiturque hac formula: *Quod dicta Oratrix vigesimum quartum annum, & ultra suæ ætatis agens, hactenus virum paris conditionis, cui nubere possit, non invenit*, cupiunt, &c.

Hæc causa (ait Corradus loco citato num. 28.) *passim admittitur pro obtinenda dispensatione in quibuscumque gradibus; nec tamen sufficit super aliquo ex proximioribus, puta secundo, seu primo & secundo; & eo magis admittitur, quo magis tempus effluxit ab ætate Oratricis ad contrahendum Matrimonium.*

Monet tamen Corradus ibidem *num.* 87. hanc causam non admitti in muliere vidua, quæ velit ad secundas nuptias convolare; sicut docet notoria praxis Curiæ Romanæ.

VIII. Quarta causa vulgo dicta, *Pro Belgis*, exprimitur his verbis: *Quod cum dicti Oratores orthodoxæ fidei cultores existant, ac Deo dante, sub obedientia sanctæ Romanæ Ecclesiæ vivere, & mori intendant, & in illis partibus, in quibus multi sunt Hæretici, non possint animos singulorum explorare, & qui Catholicam Religionem vere profitentur, internoscere: ac propterea, ne contingat eos cum Hæreticis Matrimonium contrahere*, cupiunt, &c.

IX. Quæ pro veritate causarum prædictis formulis propositarum verificanda sint, ex attenta formularum lectione, & consideratione facile potest intelligi. Nequaquam tamen dubitandum, quin multum attendi debeat, quomodo prædictas formulas intelli at Curia Romana; quidque pro verificatione earum requirere soleat. Quamdiu autem de praxi Curiæ Romanæ certo non constat, tenenda erit proprietas verborum, quibus formulæ sunt conceptæ. Unde merito monet Corradus, non esse eligendum in Vicarium, seu Officialem Episcopi; cui Rescripta dispensationum dirigi solent, qui saltem non mediocrem Rescriptorum illorum notitiam habeat, vimque ac efficaciam clausularum noverit.

Indubie convenit pro executione hujusmodi Litterarum consulere; qui specialiter praxim Curiæ Romanæ referunt; ac notanter sæpe citatum Pyrrhum Corradum, qui praxim, & stylum illius Curiæ non mediocriter calluisse, ac sat fideliter retulisse videtur; licet in doctrinalibus parum solidus sit, & ad laxitatem propendat.

X. Hoc commune est omnibus prædictis causis, quod pro verificatione causæ requiratur, ut vera sit tempore executionis, sive tempore quo Vicarius seu Officialis auctoritate Apostolica ad dispensationem vigore Rescripti Apostolici procedit; & nisi eo tempore subsit veritas causæ, licet subfuerit tempore supplicationis, aut confectu Rescripti, Commissarius dispensare non poterit, uti late probat Garzias, *De Beneficiis, part. 6. cap. 2. num.* 284.

XI. Interdum autem contingit, dispensationem peti, ubi copula carnalis, aut familiarior conversatio inter consanguineos intercessit.

Supplica pro simili dispensatione obtinenda concipi solet hoc tenore: *Exponunt N. & N. . . . Quod ipsis alias scientibus se tertio consanguinitatis gradu invicem esse conjunctos, Orator prædictus, non quidem peccandi data opera, ut crimine admisso, hæc causa foret S. V., & Sedem Apostolicam ad misericordiam & gratiam erga ipsos faciliores reddendi; sed solum vesana libidine victus, Oratricem cognovit. Cum autem, Pater Sancte, nisi Matrimonium inter dictos Oratores contrahatur, dicta mulier diffamata & innupta remaneat, graviaque exinde scandala possent verisimiliter exoriri*, cupiunt, &c.

Tum subjicitur dispositiva supra relata, ac inter alia, *diligenter se informet, an preces veritate nitantur*, antequam dispenset; insuper addita hac speciali cautione ex usitato stylo Curiæ Romanæ: *Et recepto ab iis* (Oratoribus) *juramento, quod sub spe fa ili s habendæ dispensationis incestum hunc* (idem est de familiariore & suspecta conversatione) *non commiserint.*

XII. Quando petitur dispensatio super voto castitatis ad contrahendum Matrimonium, causa frequentius exprimi solet hac formula: *Quod Orator ita stimulis carnis agitetur, ut continentiam servare posse non speret; ac propterea Matrimonium contrahere desideret.*

Indubie hæc allegata impossibilitas moralis servandi castitatem intelligitur ex mente Pontificia, si ea revera perduret, postquam occasiones peccandi vitavit, jejunia, aliaque corporis afflictiva opera ex præscripto docti ac pii Confessarii, aliaque pro servanda castitate convenientia remedia adhibuit; cum alias justa dispensationis causa non esset.

XIII. In dispositiva injungit Pontifex Commissario, ut si ei de præmissis constiterit, votum prædictum dicto Oratori, ad hoc *ut Matrimonium* semel *duntaxat legitime contrahere possit, in frequentiam Confessionis Sacramentalis peccatorum suorum, singulis scilicet mensibus, semel, vel quoties tibi videbitur, ac in alia pœnitentiæ opera per te injungenda, inter quæ sint etiam aliqua, quæ quotidie facere teneatur, ad eum finem ut ea adimplens, meminisse semper possit obligationis; qua hujusmodi voto adstringebatur, prout secundum Deum ipsius animæ saluti expedire judicaveris secumque desuper dictum votum, dispensando, dicta auctoritate commutes.*

XIV. Denique additur hæc clausula finalis: *Quod si dictus Orator mulieri, cum qua contrahet, supervixerit, maneat postea cælebs, & eodem voto ut prius obligatus.*

Per hæc quidem verba clarius declaratur, Oratorem ipsum ex vi hujus dispensationis, non posse nisi semel uxorem ducere; unde si supervixerit, non potest aliam uxorem ducere sine nova dispensatione, uti notat Pyrrhus Corradus *lib. 8. cap. 10.* qui tamen observat, quod si Matrimonium tantum fuerit contractum, & non consummatum, dispensatio non videatur habuisse effectum; adeoque possit vigore ejusdem dispensationis aliam uxorem ducere: quia non tam matrimonialis contractus, quam ipsa consummatio hic attenditur.

CAPUT V.

De Dispensatione super Matrimonio cum impedimento dirimente contracto.

1 *Matrimonio cum impedimento dirimente contracto, necessaria dispensatio.*
2 *Si scienter ita contractum fuerit, id in supplica exprimi debet.*
3 *Exprimendum quoque si consummatum fuerit.*
4 *Omissio solemnitatum exprimenda est.*
5 *Etiamsi de licentia Ordinarii omissæ essent.*
6 *Consummatio Matrimonii ante detectum impedimentum, an exprimenda?*
7 *Perseverantia in usu Matrimonii, detecto impedimento, specifice exponenda.*
8 *Causa ordinaria hujus dispensationis cum sua formula, quæ tamen non semper admittitur.*
9 *Matrimonium nulliter contractum, obtenta dispensatione, de novo contrahi debet.*
10 *Non sufficit si ad interrogationem alicujus se mutuo agnoscant pro conjugibus.*
11 *Ut de novo contrahatur, an utrique parti innotescere debeat Matrimonii invaliditas?*
12 *Si dispensatio obtenta sit in Dataria, Matrimonium de novo contrahendum est coram Parocho & testibus.*
13 *An idem faciendum, si pro foro conscientiæ duntaxat obtenta sit in Pœnitentiaria?*

I. INTERDUM Matrimonium cum impedimento dirimente de facto quidem, sed *nulliter* contrahitur; quo casu necessaria est dispensatio, ut Matrimonium sic contractum validetur; & conjuges matrimonio uti queant.

II. Pro cujus dispensationis praxi sciendum, quod si *scienter* contraxerint cum impedimento dirimente, illud necessario sit in supplica exprimendum: eo quod hæc *scientia* difficiliorem reddat dispensationem; immo Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap. 5. De Reformatione Matrimonii*, vult quod *si quis intra gradus prohibitos* scienter *Matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat.*

III. Si insuper Matrimonium consummatum fuerit, id quoque exprimendum erit; quia consummatio matrimonii dispensationem difficiliorem facit, juxta clausulam in Decreto Concilii Tridentini verbis jam citatis subjectam: *Idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit.*

IV. Quod si *ignoranter* cum impedimento dirimente contractum sit matrimonium, siquidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio, v. gr. proclamationes prævias, neglexerit, id omnino erit exprimendum, eo quod ratione hujus neglectus, contrahentes spe consequendæ dispensationis carere velit Synodus Tridentina; volens eos iisdem pœnis subjici, quibus subjectos declaraverat contrahentes *scienter* cum impedimento dirimente: *Non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temere contempsit* ait Synodus Tridentina.

V. Quinimmo si de licentia Ordinarii sint omissæ proclamationes præviæ, nihilominus id exprimendum; & si non esset expressum, Rescriptum esset subreptitium, idque juxta receptum stylum Curiæ Romanæ, uti monet Pyrrhus Corradus *lib. 8. cap. 4. num.* 8.

VI. Quando etiam ignoranter matrimonium cum impedimento dirimente contractum est, si consummatum fuerit etiam ante detectum impedimentum, nihilominus consummatio erit exprimen-

pendâ; ita de stylo & praxi receptum, ait Corradus *lib. 8. cap. 4. num. 29.*

VII. Detecto impedimento, si perstiterit in usu matrimonii, hoc specifice erit exprimendum: quia difficiliorem reddit dispensationem, ista persistentia in actu matrimoniali post detectum impedimentum insinuante, quod nequaquam alieni fuerint a contrahendo *scienter* cum impedimento dirimente.

VIII. Causa ordinaria dispensationis super Matrimonio contracto cum impedimento dirimente solet exprimi per hanc formulam: *Cum autem, si divortium inter eos fuerit, gravia exinde scandala possint verisimiliter oriri.*

Hanc causam minime sufficientem ad dispensandum cum eis, qui *scienter* contraxerunt, & consummarunt Matrimonium cum impedimento *in secundo* consanguinitatis, aut affinitatis gradu, declaravit Paulus IV. dicens: *Absolutiones & dispensationes hujusmodi ex prætextu prædicto* (nimirum quod ex divortio gravia scandala inter eos & eorum consanguineos & affines possent verisimiliter oriri) *etiamsi proles ex matrimonio sic contracto subsecuta fuerit. nullatenus, sed solum ex causa urgentissima pro bono publico & a jure considerata, per Nos tantum, & non aliam approbanda concedemus, & quod dispensationes ex alia causa nostris temporibus exulabunt: & quod nobis licere non patimur nostris successoribus indicantes.* Extat integra Bulla apud Corradum *lib. 8. cap. 2. num. 5.*

IX. Potestatem autem dispensandi tribuit Pontifex ea cautione, *ut Matrimonium inter se de novo publico, servata forma Concilii Tridentini contrahere, illudque in facie Ecclesiæ solemnizare, & in eo postmodum remanere libere & licite valeant.*

Cum enim matrimonium contractum ratione impedimenti dirimentis fuerit *nullum* ac *invalidum*; necessario debet de novo de utriusque consensu renovari, seu de novo contrahi: eo quod prior contractus nullus fuerit.

X. Hinc consequens est, dispensatione obtenta, non sufficere, quod Parocho interrogante mulierem, num hic sit suus maritus, & virum, num hæc sit sua uxor, uterque affirmative respondeat: quia hæc dicendo, non contrahitur de novo matrimonium; sed potius declaratur, quod sit inter ipsos matrimonium; atque in eo persistere intendant: præsertim si impedimentum fuerit utrique parti ignotum.

XI. Et quia de novo contrahere debent matrimonium, necessario utrique parti invaliditas prioris matrimonii nota sit oportet: alias enim consensus in novum matrimonium, saltem non ea, quæ requiritur, libertate habebitur. Facile enim continget, in matrimonium consentire aliquos, si prius matrimonium nesciant invalidum; aut etiam tantum de eo dubium esse sciant, qui haud consentirent, si certo scirent matrimonium esse invalidum. Quapropter si certa sit matrimonii invaliditas, etiam ut *talis* utrique conjugi proponenda est, priusquam de novo Matrimonium contrahant.

XII. Vult insuper Pontifex, ut matrimonium publice, servata forma Conc. Trident. contrahatur; nimirum coram Parocho & testibus. Et recte. Cum enim hic agatur de dispensatione pro *utroque* foro super impedimento *non occulto*, nisi secundum matrimonium publice, dicta forma servata, iniretur, sed clam inter solos conjuges renovaretur consensus matrimonialis; incommoda, quibus Synodus Tridentina annullando matrimonia clandestina occurrere voluit, ex simili matrimonio clandestine contracto oriri facile possent.

Primum enim matrimonium *publice* contractum probari posset *nullum*, ob impedimentum dirimens; secundum vero probari non posset; utpote, uti supponitur, inter solos contrahentes *privatim* & *occulte* contractum: atque ita liberum esset alteri partium convolare ad alias nuptias, non obstante hoc matrimonio, valide, sed clandestine contracto; neque etiam per Ecclesiam seu Judicem separari posset, defectu probationis hujus secundi matrimonii.

XIII. Num idem statuendum sit, si impedimentum fuerit tale, ut solis contrahentibus innotescat; nec aliis facile innotescere potest, neque in foro exteriori probari; super quo dispensatio petitur in Pœnitentiaria pro foro conscientiæ tantum, capite septimo dicetur.

CAPUT VI.

De Dispensatione in *forma pauperum*.

1 *Dispensationes in* forma pauperum *sic dictæ a paupertate Oratorum.*
2 *Quomodo hæc qualitas in litteris exprimatur?*
3 *Debet esse ex parte utriusque; & testimonio fide digno probari.*
4 *Formula attestationis super paupertate a Parocho expedienda.*
5 *Quid circa* paupertatem *observare debeat Parochus?*
6 *Quid circa impedimentum, quod allegatur?*
7 *Valide circumspecti esse debent Parochi in danda hac attestatione.*
8 *Quo tempore paupertas Oratorum verificanda?*
9 *Hæ dispensationes concedi solent ob incestum prævium, aut ejus suspicionem.*
10 *Si post indictam separationem, aut obtentum Decretum copula intervenerit, novis litteris opus est.*
11 *Oratoribus ob incestum prævium imponenda pœnitentia publica.*
12 *Qualis debeat esse pœnitentia publica?*
13 *Oratori injungendum ut operam suam in aliquod pium opus conferat.*
14 *Hæc pecunia redimi nequit.*
15 *Speciales clausulæ dispensationis in forma pauperum.*
16 *Ad dispensationem non procedendum, nisi peracta Oratori imposita pœnitentia.*
17 *Delegatus non potest dispensare, si prævideat ex dispensatione oritura scandala.*

I. INterdum expediuntur in Curia Romana dispensationes in *forma pauperum*, ita dicta, quod nonnisi pro pauperibus hujusmodi dispensationes expediantur.

II. Unde in ipsis litteris dispensationis expresse supponitur, & exprimitur hæc Oratorum qualitas, his verbis: *Qui pauperes, & miserabiles existunt, & ex labore & industria sua tantum vivunt.*

III. Et quidem ad implendam hanc dispensationem, requiritur *paupertas* & *miserabilitas* utriusque, scilicet tam Oratoris, quam Oratricis, ait Pyrrhus Corradus *lib. 8. cap. 5. num. 3.*

Debet autem hæc qualitas, quæ extrinseca est, probari; neque admittitur sola Oratorum assertio, in Curia Romana; sed solet in his proferri testimonium Parochi alteriusve fide digni.

IV. In libello nuper Leodii impresso sub hoc titulo: *Manuale Pastorum compendiose complectens Canones & Ritus Ecclesiasticos, pro administrandis Sacramentis juxta usum Pastoralis Mechliniensis*, pag. 192. extat formula ad scribendum testimonium pro iis, qui egent dispensatione Sedis Apostolicæ titulo paupertatis, tenoris sequentis: *Ego infrascriptus Rector Parochialis Ecclesiæ loci de N. sub districtu Diœcesis N. scio & testificor NN. & NN. subditos præfatæ Parochialis Ecclesiæ esse orthodoxæ Romanæ fidei cultores, verum adeo pauperes, ut de suis labore & industria tantum vivant. In cujus fidem subscripsi hac ... Mensis ... Anni ...*

V. Post hæc subjicitur duplex monitum. Primum super veritate ipsius paupertatis: *Attestatio hæc non est in ista forma expedienda, nisi ejus contenta nitantur veritate, & hæc habeatur, vel ex particulari notitia ipsiusmet Pastoris attestantis, vel ex testimoniis fide dignorum testium. Si omissa fuerit particula tantum, non utilis est attestatio ad finem, qui intenditur.*

VI. Alterum monitum concernit gradus affinitatis aut consanguinitatis, qui inter Oratores intercedere dicuntur. *Necessum etiam est* (ait) *ut Pastor antequam relaxet testimonium, quod Oratores sunt consanguinei vel affines in tali vel tali gradu, exacte sit informatus de hujusmodi gradu, & quamdam ejus habeat certitudinem. Alias pauperes Oratores, expeditis Bullis juxta vitiosam gradus expressionem, incidunt in varia incommoda.*

VII. Admodum circumspecti esse debent Parochi in hujusmodi testimoniis expediendis, singulasque particulas serio & attente expendere, atque mature examinare, num prædicta formula per omnia, uti sonat, verificari queat.

Cum enim hæc formula semper inseratur, & coram Commissario, priusquam ad dispensationem procedere queat, verificari debeat; si tunc quoad omnes suas partes verificari nequeat, dispensatio in simili forma obtenta suo affectu carebit; frequenter non sine multis impetrantium incommodis.

VIII. Notandum, quod juxta hodiernum stylum non sufficiat paupertas, & miserabilitas Oratorum tempore supplicationis; sed ea adesse & probari debet, dum litteræ dispensationis a Commissario Apostolico eximuntur, & executioni mandantur, uti observat Corradus loco citato *n.* 30.

IX. Hæ dispensationes solent expediri ob incestum prævium, aut ejus vehementem suspicionem, ne ob copulam jam inter eos quovis modo subsequutam, aut illius suspicionem ortam, contingat eos cum animarum jactura, & cum gravi scandalo in simili copula, aut ejus suspicione perseverare; ipsaque Oratrix infamata & innupta remanere cogatur.

Quapropter in litteris in hac forma expeditis injungitur Exequutori seu Commissario, ut Oratores *ab invicem separet*, idque sive agatur de contracto, sive contrahendo matrimonio.

X. Quin in hac specie dispensationis singulare est ex declaratione Pauli V. ut si durante hac indicta separatione, aut ante obtentum Decretum dispensationis Oratores se rursus carnaliter cognoverint, de novo recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro litteris *perinde valere*; uti monet Phyrrhus Corradus *lib. 8. cap. 5. numer.* 38. ubi & late de hujusmodi litteris discurrit; variasque earum, pro varietate casuum, formulas proponit.

XI. Ulterius in hac dispensatione speciale est, quod Oratoribus ob incestum prævium per Exequutorem, sive Commissarium debeat imponi *pœnitentia publica*, quod ita in litteris exprimi consuevit. *Eam illis pœnitentiam publicam imponas, quæ alios deterreat a similibus committendis.*

XII. Non exprimitur quidem species pœnitentiæ publicæ; sed ea pro personarum, locorum, ac criminis circumstantiis determinanda relinquitur Commissario; ita tamen publica esse debet, ait Corradus *lib. 8. cap. 6. num. 7. Ut omnibus fere loci seu oppidi, aut civitatis, ubi ipsos Oratores hujusmodi pœnitentiam peragere contingit, innotescat.*

Testatur quoque ibidem *num.* 9. consuetudine introductum, ut pro hujusmodi incestu, & excessibus, in pluribus mundi partibus tale scelus perpetrantibus, vigore dictarum litterarum injungatur, ut dum Missa solemnis decantatur in Ecclesia Parochiali Oratorum, in suis manibus teneat unusquisque ipsorum candelam accensam.

Hinc apparet, Ecclesiam Romanam in ea esse opinione, quod delicta publica etiam pœnitentia publica sint expianda; eatenus saltem, ut scandala reparentur; & alii a similibus committendis deterreantur, conformiter ad Decretum Concilii Tridentini *Sess. 24. cap. 8. De Reformat.* de quo latius supra *tit. 6. cap. 2.*

XIII. Oc-

XIII. Occurrit deinde in hac specie dispensationis hoc singulare, quod Oratori injungi debeat a Commissario, *ut operam suam fabricæ, vel in aliud servitium alicujus Ecclesiæ, vel pii loci, tribus saltem mensibus conferat.*

Hæc pœna imponitur in casu hujusmodi dispensationis, tam civilibus, quam vilibus personis, ut docet quotidiana praxis, ait Corradus loco citato *n.* 15.

XIV. Monet quoque ibidem *n.* 16. pœnam illam pecunia redimi non posse, nec per alium persolvi; etiamsi vellet solvere pecuniam alicui volenti dictam pœnitentiam pro ipso peragere: „Quod quidem (ait) optima ratione servatur; quia juxta dictum Isidori nullam reus pertimescit pœnam, quam scit pecunia posse redimere, per textum in *Can. Pauper caus.* 11. *q.* 3. „Debent enim, qui tale scelus perpetrarunt castigari pœnitentiis salutaribus, & afflictivis, quæ non debent in aliud gravamen commutari; cum non sint res quæ delinquunt, sed ipsæ personæ, & sic non debent puniri bursæ, ubi sunt homines puniendi; quia crimina non sic debent transire impunita.

☞ XV. Ex dictis Corradi mirum suboriri debet, quod incestum, qui in divitibus non est crimen minus, quam in pauperibus; immo ab illis nonnunquam committitur majori cum scandalo, Curia Romana nulla imposita *corporis afflictiva* pœnitentia ab omnibus divitibus pretio statuto redimi permittat; neque injungatur Commissario, ut Oratori ob prævium incestum pœnitentia corporis afflictiva nullo pretio redimenda imponatur.

Similiter si, teste Pyrrho Corrado. Pontifex clausulam hanc, *nec scandalum sit ex eo oriturum*; in litteris dispensationis *in forma pauperum*, expressam velit, ut ostendat enixam suam esse voluntatem, dispensationem non esse concedendam, si prævideatur ex ea dispensatione scandalum *oriturum*, uti inferius *n.* 17. est observatum, mirum videri debet, cur eamdem clausulam exprimendam non censuerit Curia Romana in ordinaria formula dispensationis: quandoquidem non magis ex dispensatione in *forma pauperum*, scandalum sit timendum, quam ex dispensatione expedita in forma ordinaria; neque minus scandalum ex hac, quam ex illa dispensatione prævisum, præcavendum sit. ☜

XVI. Cum dispensationis litteræ obtentæ fuerint, non poterit Commissarius ad dispensationem procedere, nisi publica pœnitentia, juxta præscriptam formam *integre* peracta; „etiamsi Orator, „quoad operam suam conferendam, voluit præstare quantumcumque idoneam cautionem de ea conferenda post contractum matrimonium (inquit Corradus ibi *n.* 53.) quia sicut Ordinis susceptio non debet concedi Clerico in publica pœnitentia existenti; ita ad matrimonium transire non permittitur, ipsa pœnitentia durante, ut habetur in Concilio Arelatensi II. *Can.* 21.

XVII. Denique in litteris hujusmodi dispensationis speciali modo committitur dispensatio arbitrio Exequutoris: post enim peractam pœnitentiam publicam, operamque præstitam; *demum* (ait Pontifex) *si tibi expediens videbitur, quod dispensatio hujusmodi sit eis concedenda; nec scandalum sit ex eo oriturum.*

Itaque post omnia injuncta juxta tenorem litterarum peracta, committitur arbitrio Exequutoris, an dispensari conveniat; ac præcipue an sine scandalo dispensatio concedi queat.

Et quamvis dispensatio quæcumque suspendi, immo matrimonium impediri debeat, si sine scandalo fieri nequeat; ideoque etiam si prædicta clausula non esset in litteris apposita, nihilominus subintelligeretur, voluit hic tamen Papa exprimi, ut magis dignosceretur sua enixa voluntas, ait Pyrrhus Corradus *lib.* 8. *cap.* 6. *num.* 64.

CAPUT VII.

De Dispensatione pro foro conscientiæ expedienda per Pœnitentiariam.

1 *Delegatus debet se super veritate contentorum in Bulla informare.*
2 *Quomodo hæc informatio fieri debeat?*
3 *Quid si ex informatione non innotescat falsitas narratorum, sed aliunde Delegato nota sit.*
4 *Dispensatio in solo foro interno suffragatur.*
5 *Commissarius dispensare nequit, nisi prius audita Oratoris Sacramentali Confessione.*
6 *Impedimentum debet esse* occultum, *& quando dicatur occultum?*
7 *Debet inquiri quod incommodum sit sequuturum, si non dispensetur.*
8 *Matrimonium de novo contrahi debet, sed prius de nullitate Matrimonii utrique parti constare debet.*
9 *Hic magna circumspectione Commissarius uti debet.*
10 *Consensus matrimonialis non est renovandus coram Parocho, & testibus.*
11 *Dispensatio hæc in solo foro conscientiæ prodesse potest.*
12 *Quam secreto hic omnia peragenda sint?*
13 *Qua ratione invalida censeatur dispensatio, si litteræ dispensationis Oratori restituantur?*

I. DE forma & inscriptione dispensationum, quæ in Pœnitentiaria Romana expediuntur, aliqua diximus *Tom. I. part.* 1. *tit.* 23. *cap.* 4. ubi de Pœnitentiario, & Pœnitentiaria Romana egimus; hic pauca duntaxat specialia in hac dispensatione occurentia notabimus.

Clausula specialis occurrit, modum inquirendi super veritate narratorum continens, his verbis exprimi solita: *Si ita esse per diligentem Oratoris examinationem, ac post monita, & consilia opportuna illi præstita, inveneris.*

II. Non debet ergo Delegatus se super veritate allegatorum informare auditis testibus; quemadmodum contingit in dispensatione obtenta in Dataria, quæ etiam pro foro externo valet, sed sufficit, ut Delegatus diligenter examinaret Oratores pro veritate expositorum, idque prævüs monitis, & consiliis opportunis, e quibus scilicet ipsi Oratores percipiant momentum hujus examinis; quod a sincera vel non sincera expositione narratorum dependeat validitas, vel invaliditas dispensationis, & inde consequens etiam validitas, aut invaliditas matrimonii; atque hinc ulterius dependeat, num forsan tota vita durante non sint victuri in perpetuo incestu cum evidenti periculo æternæ damnationis.

III. Sed quid si ex Oratoris examine, ac interrogatione falsitas precum non deprehendatur; aliunde tamen illa Delegato innotuerit? Nullatenus dispensare poterit: dispensando enim contingeret, quod forte conjuges, aut alter eorum in perpetuo viverent incestu.

Accedit, quod cum hic petatur dispensatio occulte, nullum sit inconveniens si privata, & occulta scientia Delegatus utatur; præsertim cum præsumendum sit, Pontificem nolle dispensationem indulgere, quando revera causa dispensationis allegata non subsistit.

IV. Tertia clausula exprimitur hac formula; *Ita quod hujusmodi dispensatio, & absolutio in foro judiciario nullatenus suffragatur.*

Quapropter, si vel per Superiorem ex officio, vel a quocumque privato matrimonii validitas in quæstionem ducatur, nullatenus dispensatio in Pœnitentiaria obtenta suffragabitur; sed quæstio discutienda, & terminanda erit, ac si nulla dispensatio intervenisset.

V. Ex stylo hodierno additur: *Audita prius Oratoris Sacramentali Confessione, eumdem hac vice in forma Ecclesiæ consueta, & injuncta ei pœnitentia absolvas.*

Per hanc clausulam jam sublatum est dubium olim a Doctoribus motum, num dispensationem præcedere deberet Confessio Sacramentalis: hanc enim præmittendam esse expressio hodierna illius clausulæ aperte supponit.

VI. Altera clausula in omnibus dispensationibus a Pœnitentiaria emanatibus est: *Dummodo impedimentum ex præmissis proveniens sit occultum.*

Pro intellectu hujus clausulæ observandum quod dicit Pyrrhus Corradus *lib.* 7. *cap.* 6. *n.* 12. „Non sufficit illud esse occultum, tantummodo tempore impetrationis dispensationis super eo; sed „opus est, quod nullus adsit timor, quod aliquo modo possit „fieri publicum in futurum; alias enim major Pœnitentiarius „remitteret supplicationem ad Datariam, ut Oratores petant se„cum dispensari in utroque foro; quia non occultum; sed ma„nifestum dicitur, quod potest probari, per gloss. in *cap. Ve„stra*, in verbo *notorium De Cohab. Cler. & mul.* Impedimen„tum autem occultum dicitur, quando non publice constet nec „facile constare potest, ac periculum non est, ut in foro exter„no detegatur.

VII. Post hæc eodem contextu in formula subditur: *Et separatio inter latorem, & dictam mulierem fieri non possit absque scandalo; ex cohabitatione vero de incontinentia probabiliter timendum esse tibi visum fuerit, aliudque Canonicum non obstet impedimentum.*

Dictio *dummodo* præcedens, cum qua hæc clausula connectitur, sat ostendit, mentem Committentis esse, ut non dispensetur, nisi præmissa verificentur.

VIII. Sequitur deinde in formula; *Cum eodem latore, ut dicta muliere de nullitate prædicti consensus certiorata, sed ita caute, ut latoris delictum nusquam detegatur, Matrimonium cum eadem, & uterque inter se novo, secrete ad evitanda scandala, præmissis non obstantibus, contrahere, & in eo postmodum remanere licite valeant, misericorditer dispenses.*

Ex hac clausula patet primo, quod si impedimentum uni duntaxat partium notum sit; nequeat Matrimonium *de novo* contrahi, nisi prius altera pars de nullitate prioris consensus sit certiorata. Ratio illius facile colligi poterit ex dictis *cap.* 5. *n.* 11.

IX. Magna hic prudentia ac circumspectione opus est: unde merito Exequutor hic non tantum humana, sed vel maxime divina consilia, & auxilia adhibebit; recurendo ad Patrem luminum, ut eum lumine suo illuminet, quid in casu adeo perplexo agere debeat.

X. Patet quoque ex eadem clausula, consensum hic non esse publice renovandum coram Parocho, & testibus, quemadmodum in casu dispensationis in Dataria expeditæ super impedimento non occulto, sed *secreto* inter partes renovari sufficiat, eo quod impedimentum sit *occultum*, & dispensatio pro solo foro interno. Immo hæc dispensatio non admittit, Matrimonium publice coram Parocho, & testibus renovari vigore ipsius dispensationis; quia omnia vult *secretissime* peragi, neque incommoda, quæ ex clandestinis matrimoniis timebantur, hic timeri possunt; uti bene notat Corradus *lib.* 8. *cap.* 5. *n.* 43.

XI. Essentialis differentia hujus dispensationis in Pœnitentiaria obtentæ, & dispensationis in Dataria expeditæ, in hoc consistit, quod hæc valeat pro utroque foro; illa vero *pro solo foro interno*, ut his verbis exprimitur: *In foro conscientiæ, & in ipso actu confessionis tantum, & non aliter, neque ullo modo; ita quod hujusmodi absolutio, & dispensatio in foro judiciario nullatenus suffragatur.*

XII. Ut omnis occasio utendi hac dispensatione in foro judiciario amputetur, additur: *Nullis super his adhibitis testibus, aut litteris datis, seu processibus confectis; Præsentibus laniatis, quas sub pœna excommunicationis latæ sententiæ laniare tenearis, ita ut nullum illarum exemplum extet, neque eas latori restituas; quod si restitueris nihil ipsi præsentes litteræ suffragentur.*

Nulli ergo omnino testes in actu dispensationis intervenire possunt; nec ullæ omnino litteræ etiam privatæ qualescumque dari de dispensatione facta, multo minus processus judiciales confici, quibus quovis modo in foro externo hæc dispensatio probari posset. Et ne aliquod vestigium seu indicium externum dispensatio superesset, litteras ita laniari mandat, ut nullum exemplum extet.

XIII. Quod

XIII. Quod addit in fine, quod si latori restituantur litteræ dispensationis, ipsi eædem litteræ nihil suffragentur, subintelligitur in *foro externo*, uti post Sanchez De Matrimonio *lib.* 8. *Dis.* 34. *num.* 42. notat Marcus Paulus Leonis in Praxi Pœnitentiariæ *part.* 2. *cap.* 2. *n.* 88. ita ut si dictæ litteræ in prædicto foro exhibeantur, careant omni fide & probatione: quia illa est mens Magni Pœnitentiarii concedentis; nequaquam vero ut dispensatio facta frustretur suo effectu in foro conscientiæ.

CAPUT VIII.

Quæ circa dispensationes a Parocho populo exponenda?

1 *Parochus merito monet oratores, ut expendant, an subsit justa causa petendi dispensationem.*
2 *Ostendet quam periculosum sit mediante dispensatione Matrimonium contrahere.*
3 *Dispensatio non semper reddit aliquem coram Deo securum.*
4 *An satisfaciant dicendo, Pontifex judicetur utrum sit juxta causa?*
5 *Instruendi quod non omnes causæ in Curia Romana admittantur.*
6 *Exponenda clausula litteris inseri solita*, Si preces veritate nitantur.
7 *Monendi de clausulis hujusmodi litterarum; necnon de juramento præstando.*
8 *Litteræ in* forma pauperum *singulariter exponendæ.*
9 *Notitia formularum, & clausularum, quibus dispensationes concipiuntur, Parochis admodum conveniens.*
10 *Episcopi mandant a Parochis eas subinde populo exponi.*

I. IN primis Parochus intelligens, aliquos e suis Parochianis meditari dispensationem super impedimento Matrimonii a Sede Apostolica petere, utiliter eos monebit, ut serio expendant, an revera coram Deo sit justa causa dispensandi, id est, justa causa recedendi a Decretis, & legibus Ecclesiæ.

II Ut autem efficacius ad id expendendum moveat, ostendet, quam periculosum sit statum aliquem assumere recedendo a regulis Ecclesiæ. Nisi enim causa talis sit, quæ Deo probetur, verendum, ne ob hunc a regulis Ecclesiæ recessum, ipsum matrimonium etiam divina benedictione frustretur: visumque non raro quam infelix fuerit exitus eorum, qui neglectis sacris Ecclesiæ ordinationibus vitæ conditionem elegerunt. Et quidem primum in Ecclesia Romana excitatum schisma, in ordinationem auctoris ipsius schismaris dispensative factam refundere non dubitavit Cardinalis Baronius, qui & illius occasione hoc notandum, & huic materiæ appositum monitum subiungit: *At plane ex facto Novatiani apparet, quanto periculo quæratur per* dispensationem, *quod est alias Ecclesiasticis legibus interdictum.*

Quam infaustus sæpe sit exitus matrimoniorum, mediante dispensatione, præsertim in gradu admodum propinquo, contractorum, quotidiana experientia sat notum est.

III. Adhæc proponet Parochus, quod non semper coram Deo aliquis sit securus, licet dispensationem a Sede Apostolica obtinuerit, si legitima dispensandi causa desit. Neque hanc esse justam excusationem, qua plerique se securos existimant, dicentes: *Papa dispensavit, ipse viderit, ego sum immunis.*

Quin uti recte monet Bellarminus *Epistola* ad Nepotem suum *Controv.* 5. „ Hic cavillus securos multos reddit, tutum vero „ neminem: quoniam Papa non est Dominus, sed dispensator; „ ideoque qui iniquam dispensationem petit, iniquitatis causa „ est, & qui ea utitur, eadem semper irretitur iniquitate.

IV. Si forsan dicant, num causa sufficiens subsit, Pontifici expendendum relinquimus, cujusque consilium expetimus; regeri poterit, quod similibus olim dixit Bernardus *Epist.* 1. *Utinam non licentiam quæsissetis, id est, non ut liceret, sed an liceret.*

Verendum sane, ne pluribus a Sede Apostolica dispensationem efflagitantibus, improperari queat illud, quod verbis citatis subjungit Bernardus: *Malum in corde conceperant, opere tamen ausi non sunt adimplere nisi cum licentia. Conceperunt dolorem, sed non pepererunt iniquitatem, donec iniquo Papa concepturi præbuisset assensum .... Quod tamen summum fecisse Pontificem nequaquam crediderim, nisi aut circumventum mendacio, aut importunitate victum.*

V. Exponere quoque convenit dispensationem petere meditantibus, quomodo non sit satis, quod causa aliqua forsan de se sufficiens subsit, hæcque verificari possit; sed quod verificanda erit una ex causis in Romana Curia admissis, idque cum formula, qua in litteris dispensationis exprimi consuevit.

VI. Ostendendum insuper, quomodo potestas dispensandi ipsi Officiali delegari soleat sub hac conditione, *si preces veritate nitatur*; cujus conditionis effectus exponendus erit; atque demonstrandum, quomodo ipsa dispensatio sæpe periclitetur, quia hæc conditio impleri nequit; eo quod preces, prout in litteris juxta stylum Curiæ expresse sunt, verificari nequeant.

VII. Adhæc monendi sunt de aliis clausulis hujusmodi dispensationum litteris inseri solitis; nec non instruendi super præstando juramento, præsertim si dispensatio petatur ob incestum, aut familiariorem conversationem præcedentem.

VIII. Denique cum frequenter contingat in Parochiis ruralibus dispensationem postulari in *forma pauperum*, convenit, ut Parochus exponat clausulas speciales, quæ in Rescripto dispensationis in tali forma expedito inseri consueverunt ex solito stylo Curiæ Romanæ.

IX. Ex his facile intelligitur, formularum, & clausularum, quæ hoc titulo præpositæ, & expositæ sunt, notitiam non tantum Officialibus, quibus executio litterarum dispensationum committi consuevit, sed & Parochis multum utilem, & quodammodo necessariam esse, ut nimirum ipsi subditis suis, quos mediante dispensatione contrahere velle sciunt, proponant ea omnia, quæ obtenta dispensatione verificare ac facere tenebuntur; eosque moneant, ut serio attendant, priusquam supplicam suam Romam mittant expensasque faciant, vel rumor de ineundo matrimonio spargatur, num revera credant se ea omnia verificaturos, & quidem illa certitudine, ut matrimonium de nullitate non periclitetur; nec non juramenta præstanda cum veritate præstituros.

X. Unde, teste Pyrrho Corrado, nonnullis Episcopi in Synodo Diœcesana ad hos errores vitandos mandare solent, ut, cum Parochi de prohibitis matrimoniis verba faciunt, diligenter doceant, & caute demonstrent, nullo modo censeri dispensatum, nisi verificatis narratis; ac præcipue, ut in supplicationibus curent verum exprimi (*a*)

(*a*) Plura dare poterit Dissertatio Canonica, cui D. Van-Espen fecit hunc Titulum *De Dispensationibus præsertim Matrimonialibus.*

TITU-

TITULUS DECIMUS QUINTUS.

De Divortiis, & secundis Nuptiis.

CAPUT PRIMUM.

De Divortio quoad vinculum; & Conversione conjugatorum.

1 *Divortium dupliciter sumitur.*
2 *Matrimonium legitimum non ratum facilius dissolvitur, quam Matrimonium ratum.*
3 *Matrimonium legitimum infidelium non semper dissolvitur altero conjugum ad fidem converso.*
4 *Licet etiam impedimento dirimente fuerit contractum.*
5 *Potest conjux conversus ad alias nuptias transire, si alter renuat sine contumelia Creatoris converso cohabitare.*
6 *Hic tamen recipiendus, si convertatur ante transitum prioris ad alias nuptias.*
7 *Matrimonium ratum non consummatum interdum quoad vinculum dissolvitur.*
8 *Jam pridem per professionem Religiosam Matrimonia credebantur dissolvi.*
9 *Id Alexander III. intellexit de matrimonio rato non consummato.*
10 *In probationem hujus dissolutionis adducuntur exempla Sanctorum.*
11 *Dissolutionem hanc probavit Synodus Tridentina.*
12 *Efficacia dissolvendi matrimonium ratum, non voto solemni sed professioni solemni tribuitur.*
13 *Matrimonium consumatum juxta sacros Canones per professionem Religiosam non dissolvitur quoad vinculum.*
14 *Post consummationem matrimonii non licet conjugi, altero invito, professionem Religiosam emittere, aut continentiam vovere.*
15 *Qui sine consensu conjugis intravit Monasterium, ad eum redire compellitur.*
16 *De consensu mutuo licitum est conjugibus continentiam vovere, & Religionem ingredi.*
17 *Uno conjugum Religionem ingrediente ordinarie; alter etiam ingredi debet, & quare.*
18 *Sacri Canones non permittunt uxoratum in Episcopum ordinari, nisi ejus uxor continentiam voveat, & vestem Religiosam assumat.*
19 *Ratio hujus disciplinæ.*
20 *Providendum ne uno conjugum Monasterium ingresso, alter de incontinentia fiat suspectus: aut ejus periculum incurrat.*
21 *In hac conjugum separatione convenit; ut interponatur auctoritas Episcopi.*
22 *Ob adulterium non dissolvitur matrimonium quoad vinculum.*

I. DIVORTIUM sumitur dupliciter. Primo quidem, idque frequentius, pro dissolutione matrimonii quoad vinculum, diciturque hæc dissolutio proprie Divortium. Secundo, accipitur pro separatione conjugum quoad torum, & cohabitationem, durante interim adhuc matrimonii *vinculo*; hæcque separatio conjugum improprie Divortium appellatur.

II. Quoad divortium primo modo sumptum, indubitatum est, illud facilius admitti circa matrimonium legitimum non ratum, quam circa matrimonium *ratum*, licet non consummatum; quamvis & quoad matrimonium ratum tantum aliquando admittatur.

Matrimonium legitimum non ratum, dicitur matrimonium inter Infideles sive non baptizatos secundum eorum leges, & instituta contractum.

III. Hoc matrimonium rationem contractus civilis duntaxat habens, neque ad rationem Sacramenti hactenus elevatum, indissolubilitatem ex Christi institutione non habet; altero tamen ad fidem converso, altero in Paganismo seu infidelitate remanente, separationem vetuit Ecclesia; ut per conversionem unius conjugis & alter salvari possit; cum juxta Apostolum 1. *ad Corinth.* 7. contingat, *sanctificari virum infidelem per mulierem fidelem*, & e contra.

IV. Immo etsi inter ipsos Infideles tempore contractus matrimonialis intercesserit impedimentum dirimens, non tamen propterea conjux ad fidem conversus ab alio separari debet; modo impedimentum illud non a jure naturæ; sed a jure mere positivo inductum sit; super quo Ecclesia dispensat, " in favorem „ præsertim Christianæ Religionis, & fidei, a cujus perceptione „ per uxores se deseri timentes viri, possunt facile revocari " ait Pontifex in *cap. tit. De Divortiis*.

V. Addit tamen Pontifex hanc exceptionem; „ Nisi post con„versionem illa renuat cohabitare cum ipso, aut etiamsi con„sentiat, non tamen absque contumelia Creatoris, vel ut eum „ pertrahat ad mortale peccatum; in quo casu restitutionem pe„tenti, quamvis de injusta spoliatione constaret, restitutio ne„garetur; quia secundum Apostolum 1. Corinth. cap. 7. vers. „ 15. *Frater, aut soror non est hujusmodi subjectus servituti*; hoc „ est, poterit conjux fidelis tali casu transire ad novas nuptias.

VI. Deinde subjungit Pontifex: „ Quod si conversum ad „ fidem, & illa conversa sequatur, antequam propter præ„dictas causas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere com„pelletur.

Porro cum rarus circa hujusmodi matrimonii dissolutionem casus incidat, plura dicere necesse non est: si quando casus occurret, facile consuli poterunt Commentatores ad citatam *cap.* 8. *&* 7. *eodem in titulo*.

VII. Matrimonium *ratum* non consummatum, quamvis sit perfectum in ratione matrimonii ante consummationem; facilius solvi nihilominus quoad vinculum, quam matrimonium ratum, & *consummatum*, nemo Catholicorum dubitat.

VIII. Et quidem illud dissolvi per professionem Religiosam non obscure expressum est apud Gratianum *Caus.* 26. *qu.* 2. *Can.* 26. ibi ex Epistola Nicolai I. refertur hoc fragmentum: „ Nam licet „ *Matth.* 19. *vers.* 6. scriptum sit, *quod Deus conjunxit, homo non* „ *separet*, Deus tamen, & non homo separat, quando divini amoris „ intuitu ex consensu utriusque conjugis matrimonia dissolvuntur.

Hic quidem non sat clare exprimitur, num per matrimonia, de quibus hic agitur, intelligantur *rata* tantum, ac generaliter rata, & consummata; sed Ecclesia hos aliosque Canones de hac dissolutione loquentes, de matrimonio *rato tantum* intellexit; hocque per professionem dissolvi posse, nequaquam autem matrimonium *consummatum*, declaravit.

IX. Alexander III. rescribens Salernitano Archiepiscopo in *cap.* 2. *tit. De Conversione conjugatorum*, ait: Verum post con„sensum legitimum de præsenti, licitum est alteri, altero etiam „ repugnante, eligere Monasterium, dummodo *carnalis* commix„tio non intervenerit inter eos, & alteri remanenti (si commo„nitus continentiam servare voluerit) licitum est ad secunda „ vota transire. Rationem subjungit; Quia cum non fuissent una „ caro simul effecti satis, potest unus ad Deum transire, & „ alter in sæculo remanere.

Idipsum rescripsit Brixiensi Episcopo in *cap.* 7. *tit. eod.* dicens; „ Quod Dominus in Evangelio dicit, non licet viro nisi ob cau„sam fornicationis uxorem suam dimittere, intelligendum est „ secundum interpretationem Sacri Eloquii de his, quorum ma„trimonium *carnali* copula est consummatum.

X. Alexander III. *Capitulo* 2. in suæ resolutionis probationem adducit exempla Sanctorum, dicens: *Sicut quidam Sancti ad nuptiis vocati fuerunt*; ex quo non obscure colligitur, Pontificem hic reflexisse ad ea, quæ habet Gratianus ad calcem allegati *Canonis* 26. ubi probans sponsos posse sine mutuo consensu continentiam vovere, subjungit: „ Ut enim refert Beatus Hieronymus; „ Macarius præcipuus inter Christi Eremitas, celebrato nuptiarum „ convivio cum vespere thalamum esset ingressurus, ex urbe egre„diens transmarina petiit, & eremi solitudinem sibi elegit. Item „ Beatus Alexius Euphemiani clarissimi filius, similiter ex nuptiis „ divina gratia vocatus, sponsam deseruit, & nudus Christo fa„mulari cœpit. Horum exemplo patet, quod Sancti, sponsarum „ suarum non exquisito consensu, continentiam valent profiteri.

XI. His aliisque moti Patres Tridentini dixerunt, *Sess.* 24. *Can.* 6. *De Reformat. Matrimonii*: " Si quis dixerit, matrimo„nium ratum non consummatum, per solemnem Religionis pro„fessionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit.

XII. Hanc efficaciam dirimendi matrimonium rite contractum Synodus non tribuit voto solemni; *sed solemni professioni Religionis*: nec enim omne votum solemne hanc vim habet, quemadmodum quoad votum solemne Ordini sacro annexum declaraverat jam pridem Joannes XXII. in sua *Extravagante unica De voto*. Similiter licet vota emissa a Patribus Societatis post probationem biennalem sint efficacia ad dirimendum matrimonium contrahendum, non tamen dirimunt jam ante contractum, uti post alios notat Gonzales in Commentario ad *c.* 2. *tit. De Convers. Conjugat. n.* 6.

XIII. Si leges civiles attendamus, non tantum matrimonium ratum dissolvitur per professionem Religiosam, sed etiam *consummatum*, *Novella* 23. c. 40. quam legem non obscure indicat Sanctus Gregorius *lib.* 9. *Epist.* 39. eamque tamquam legi divinæ haud consonam rejicit: „ Si enim dicunt (ait) Religionis causa „ conjugia debere dissolvi, sciendum est, quia etsi hoc Lex hu„mana concessit, Lex divina tamen prohibuit. Per se enim Ve„ritas dicit: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*. Quæ etiam „ ait *Matth. cap.* 5. *vers.* 32. *Non licet dimittere uxorem excepta* „ *fornicationis causa*. Quis ergo huic cœlesti Legislatori contra„dicat? Scimus quia scriptum est *Gen. cap.* 2. *vers.* 24. *Erunt* „ *duo in carne una*. Si ergo vir & uxor una caro sint, & Re„ligionis causa vir dimittit uxorem, vel mulier virum in hoc „ mundo remanentem, vel etiam fortasse ad illicita vota mi„grantem; quæ est ista migratio, vel conversio, in qua una „ eademque caro, & ex parte transit ad continentiam, & ex „ parte remanet in pollutione.

Idipsum repetit eodem libro *Epist.* 44. dicens; *Quia etsi mundana lex præcipit, conversionis gratia, utrolibet invito posse solvi conjugium: divina hoc tamen Lex fieri non permittit*: Extant hæc S. Gregorii scripta apud Gratianum in *Caus.* 27. *q.* 2. *Can.* 19. *&* 21.

Hanc S. Gregorii, aliorumque Patrum sententiam amplexa Ecclesia, docet matrimonium ratum & consummatum per professionem Religiosam non dissolvi; quin & vinculum matrimonii inter conjuges manere, tametsi de mutuo consensu uterque solemnem professionem Religiosam emisisset.

XIV. Ulterius hinc consequens est, conjugem alterum non posse altero invito Religionem ingredi, aut etiam continentiam vovere, ita scilicet ut alter debito conjugali ob illud votum fraudari deberet invitus. Unde scribit S. Augustinus *Epist.* 127. ult. edit. „ Una sola causa esse posset, qua te id quod vovisti, non „ solum non hortaremur, verum etiam prohiberemus implere, si „ forte tua conjux hoc tecum suscipere, animi, seu carnis in„firmitate recusaret. Nam & vovenda talia non sunt a con„jugatis, nisi ex consensu, & voluntate communi, & si præ„propere factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quam „ persolvenda promissio ". Gratianus *Caus.* 33. *q.* 5. *Can.* 6.

Et in *cap.* 5. *tit. De Conversione Conj.* rescribit Alexander III. Strigoniensi Archiepiscopo: *Nullus conjugatorum est ad sacros*

Ordi-

Ordines promovendus, nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus.

XV. Quin & idem Pontifex Pisano Episcopo respondit in *cap. 3. tit. eodem*, quod qui invita uxore intravit Monasterium, ad eam redire compellatur, asseritque, votum sic emissum non tenuisse; „ Unde ratione voti (ait) ad Monasterium non tenetur „ redire, ulterius vero non poterit uxorem accipere; promisit „ enim se non exigere debitum, quod in ejus potestate erat, & „ ideo quoad hoc tenuit votum; non reddere autem non erat „ in ejus, sed mulieris potestate ". Idem respondit Cœlestinus III. in *cap. 12. tit. eod.*

XVI. De consensu conjugis, alterum conjugem posse ad Religionem transire; aut continentiam vovere, indubitatum est: quod & in citata Epistola expressit S. Gregorius dicens: „ Si „ vero utrisque conveniat continentem vitam ducere; hoc quis „ audeat accusare, quando certum est, quod omnipotens Deus, „ qui minora concessit, majora non prohibuit.

XVII. Verum cum sat periculosum sit, uxorem in sæculo remanere, viro Religionem ingresso, Exoniensi Episcopo scribit Alexander IV. in *cap. 4. tit. De Conversione Conjugat.* „ Cum „ sis præditus scientia litterarum ignorare non debes sanctorum „ Patrum Constitutioni esse contrarium, ut vir uxore sua, aut „ uxor viro ejus non assumente Religionis habitum, debeat ad „ Religionem transire. (Quia cum vir & uxor una caro sint, „ sicut docet Apostolus, non potest unus ad Deum converti, & „ alter in sæculo remanere.) Inde est quod auctoritate Apo„ stolica prohibeamus, ne in Episcopatu tuo virum, vel uxorem „ (nisi uterque ad Religionem migraverit) transire permittas ". Ita legitur in prima Decretalium collectione apud Antonium Augustinum; Raymundus autem verba ansulis inclusa omisit.

XVIII. Rursus idem Pontifex Strigoniensi, & Coloniensi Archiepiscopis scribit in *cap. 6. tit. eod.* „ Fraternitati vestræ auctoritate Apostolica prohibemus, ne uxoratum præsumatis in „ Episcopum ordinare, nisi uxor prius professa continentiam, „ sacrum sibi velamen imponat, & religiosam vestem assumat.

XIX. Ratio hujus additur in integra Decretali in prima Decretalium collectione; „ Quod si in quibuslibet Ecclesiasticis gradi„ bus providenter, solerterque curandum est, ut in domo Dei „ nil sit inordinatum nihilque præposterum: multo magis labo„ randum est, ut in ejus promotione, qui super omnes gradus „ constituitur, non erretur. Inde est quod Fraternitati vestræ, &c.

Ne uxoris incontinentia in Episcopi contumeliam vergat, eam ab omni periculo, & suspicione incontinentiæ exemptam oportet; quare & jam pridem in Synodo VI. *Can.* 48. decretum fuit, ut *uxor ejus, qui ad Episcopalem dignitatem promovetur, communi sui viri consensu prius separata, postquam in Episcopum ordinatus est ac consecratus*, Monasterium ingrediatur, *procul ab Episcopi habitatione extructum.*

Uxor ergo illius, qui in Episcopum consecratus est, juxta sacros Canones Monasterium ingredi debere verisimilius est.

XX. De cætero semper sollicite providendum, ut uno conjugatorum Monasterium ingrediente, aut continentiam vovente, alter cum periculo aut suspicione incontinentiæ in sæculo non maneat: quod præcipue Pontifices in suis Responsis præ oculis habuere.

Unde Priori & Fratribus Sancti Joannis scribit Alexander III. *cap. 8. tit. De Conversione Conjugat.* *Uxoratus sine licentia uxoris inter vos nullatenus recipiatur, quæ integræ opinionis existat, ita quod nulla marito suspicio habeatur, eam ad secunda vota velle migrare, vel quod minus continenter debeat vivere; quæ si talis exstiterit, marito ejus in consortio vestro recepto, ipsa publice in conspectu Ecclesiæ continentiam professa, in domo propria cum filiis suis, & familia poterit permanere. Si autem talis fuerit, quæ suspicione non careat; voto continentiæ celebrato, a sæcularium hominum se conversatione removeat, & in loco religioso, ubi Deo serviat, perpetuo commoretur.*

Præcipue ergo providendum, ut incontinentiæ periculum, & suspicio amoveantur; quod clarius innuitur in citato *cap.* 4. ubi verbis supra relatis immediate subditur hæc cautio; *Verum, si ita uxor senex est & sterilis, quod sine suspicione possit esse in sæculo, dissimulare poteris, ut ea in sæculo remanente, & castitatem promittente, ad Religionem transeat vir ejusdem.*

Eadem cautio occurrit in Responso Innocentii III. in *cap. 18. tit. eodem.*

XXI. Ut autem circa hæc prudenter procedatur, convenit, ut in hujusmodi conjugatorum separatione sententia, sive judicium Episcopi interveniat, de quo ita legitur apud Gratianum *Caus. 27. qu. 2. Can. 23.* „ Si vir & uxor divertere pro sola „ religiosa inter se consenserint vita, *nullatenus sine Episcopi con„ scientia* fiat, ut ab eo singulariter proviso constituantur loco.

XXII. Olim quidem a nonnullis etiam Catholicis dubitatum fuisse, num ob adulterium alterius conjugis matrimonii vinculum non dissolveretur, certum est; quam in rem videri possunt, quæ habet Gratianus *Caus. 32. quæst. 7.* & hodie ipsi Græci tenent matrimonium per adulterium quoad vinculum dissolvi; quod & Oratores Veneti in Synodo Tridentina exposuisse scribit Cardinalis Pallavicinus *lib. 22. Historiæ Concilii Tridentini, cap. 4.* qui & postularunt aliquam Canonis concepti moderationem, ne nimium offenderentur, & perpetuam ab Ecclesia Romana secessionem facerent Græci in Insulis Reipublicæ Venetorum subjectis commorantes; quod & obtinuerunt, quemadmodum ibidem fusius narrat Pallavicinus.

Canon Concilii Tridentini tandem reformatus ita sonat: *Si quis dixerit, Ecclesiam errare cum docuit & docet, juxta Evangelicam, & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi, & utrumque vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjuge vivente, aliud matrimonium contrahere; mœcharique eum, qui dimissa adultera, aliam duxerit, & eam, quæ dimisso adultero, alii nupserit; anathema sit. Sess. 24. Can. 7.*

Conformiter ad hanc Synodi œcumenicæ definitionem profitemur, matrimonium ob adulterium non dissolvi; nec posse innocentem, vivente adultero, ad alias nuptias transire; quamvis separationem fieri posse quoad torum & cohabitationem fateamur, de qua capite sequenti.

CAPUT II.

De Separatione Matrimonii quoad torum & cohabitationem.

1 *Matrimonium Fidelium etiam consummatum variis de causis dissolvi potest quoad torum.*
2 *Adulterium uxoris justa est causa separationis.*
3 *Ratio hujus separationis.*
4 *Ecclesia in hac causa non agnoscit differentiam inter virum & uxorem.*
5 *Secundum Canones vir mulierem adulteram ante actam pœnitentiam recipere non potest.*
6 *Acta pœnitentia, potest vir recipere uxorem adulteram.*
7 *Nequaquam invitus ad eam recipiendum adigi potest.*
8 *Interdum Lex charitatis ad recipiendum obligat.*
9 *An maritus propria auctoritate uxorem adulteram recipere queat, si separatio judicis auctoritate facta fuerit?*
10 *Maritus adulterii conscius injuriam remisisse censetur, si eam cognoverit.*
11 *Maritus adulter non potest dimittere uxorem adulteram.*
12 *Separatio quoad torum fit quoque ob hæresim alterius conjugis.*
13 *Aliquando dubitatum, num ob hæresim matrimonium non dissolveretur quoad vinculum: at hodie certum est, non dissolvi.*
14 *Ob vitia corporis, an indicenda separatio?*
15 *Ob furtum, aliudve simile crimen conjugis, an separatio facienda?*
16 *Ob sævitiam viri, potest mulier separationem petere.*
17 *Separatio ex causa adulterii ex se perpetua, aliæ vero temporales esse solent.*
18 *Separatio quoad torum, & cohabitationem a conjuge innocente non facile petenda.*
19 *Separatio quoad habitationem sine auctoritate Judicis fieri nequit.*
20 *Causa separationis Judici probari debet.*
21 *Quid si conjux, qui certo novit nullitatem Matrimonii, a Judice cogatur ad reddendum debitum sub pœna excommunicationis.*
22 *Summa prudentia opus est in decernenda separatione.*
23 *Sententia separationis nunquam transit in rem judicatam.*
24 *Facta separatione, adimenda conjugibus incontinentiæ occasio.*
25 *Ex Concordato inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem, quæstio Divortii ad solum Judicem Ecclesiasticum spectat.*
26 *Quid de alimentis conjugi decernendis?*
27 *Quis de dote, & donatione propter nuptias lucranda, aut perdenda; item de divisione bonorum judicare debeat?*

I. QUamvis Ecclesia teneat Matrimonium Fidelium ratum & *consummatum*, esse indissolubile *quoad vinculum*; neque posse quacumque ex causa, etiam *adulterii* dissolvi quoad vinculum, fatetur tamen, Matrimonium etiam consummatum, non una ex causa dissolvi posse quoad *torum*; ipsosque conjuges separari quoad torum & cohabitationem, salvo interim vinculo matrimoniali inter ipsos Conjuges ita separatos; quod Synodus Tridentina, *Sess. 24. Can. 8. De Reformat. Matrimonii*, definivit his verbis: *Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges quoad torum, seu quoad cohabitationem ad certum incertumve tempus fieri posse decernit; anathema sit.*

II. Adulterium uxoris esse causam legitimam separationis, posseque virum uxorem adulteram dimittere, nemo unquam dubitavit, ob claram sententiam Christi dicentis; *Omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari.* Matth. cap. 5. vers. 32.

De hac dimissione loquens Sanctus Augustinus *lib. 2. De Adulterinis Conjugiis, cap. 5.* ait: „ Licite itaque dimittitur Conjux „ ob causam fornicationis; sed manet *vinculum prioris*, propter „ quod fit reus adulterii, qui dimissam duxerit etiam ob cau„ sam fornicationis.

III. Causam dimissionis assignat S. Thomas in *IV. Sent. Dist. 35. q. 1. art. 1. Dominus dimittere uxorem concessit propter fornicationem, in pœnam illius, qui fidem fregit, & in favorem illius, qui servavit; ut non sit astrictus ad reddendum debitum ei, qui non servavit fidem.*

IV. Porro utriusque conjugis hic par conditio est; neque majus in uxore, quam in marito crimen adulterii esse credit Ecclesia; quantumvis leges civiles plus viris, quam mulieribus indulsisse videantur; de quibus loquens Sanctus Ambrosius *lib. 1. De Abraham*, ait: *Neque sibi blandiatur de legibus hominum, omne stuprum adulterium est, nec viro licet, quod mulieri non licet.* Et Sanctus Hieronymus *Epist.* ad Oceanum acrius in has Romanorum leges insurgens, aperte dicit, aliæ sunt leges Cæsarum: aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit: ac tandem concludit: *Apud nos, quod non licet fœminis, æque non licet viris.*

V. Quin & sacris Canonibus, & Patrum Decretis jam pridem proditum est, virum conjugem adulteram, nisi pœnitentiam egerit, dimittere debere; uti pluribus adductis ostendit Gratianus, *Caus. 33. quæst. 2.* in cujus quæstionis titulo seu summario

sio dicitur. Illa enim *quæ adulterii rea convincitur, nisi post peractam pœnitentiam in conjugii consortio retineri non debet*. Et quidem in Pœnitentiali Sancti Theodori Cantuariensis legitur: Si quis uxorem suam scit adulteram, *& non vult dimittere eam, sed in matrimonio habere, tribus annis pœniteat, & quamdiu illam pœnitet, abstineat se ab illa*. Vide *Canonem* 6. apud Gratianum loco citato, & notas Romanas. Ratio hujus disciplinæ insinuatur ibidem *Canone* 1. *Nam patronus turpitudinis ejus est, qui crimen celat uxoris*.

Unde Sanctus Augustinus *lib.* 1. *Retract. cap.* 10. quasi alibi dicta retractans, ait: " Ubi dixi hoc permissum esse non jus- ,, sum, non attendi aliam Scripturam dicentem: *Qui tenet adulteram, stultus & impius est*. Prov. cap. 18. vers. 22.

VI. Acta pœnitentia conjux conjugem adulteram potest recipere, & maritali affectu retinere, uti dicitur in *cap.* 3. *tit. De Adulteriis*: *Quod si mulier dimissa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum suum reverti, debet, sed non sæpe recipere peccatricem*.

VII. Hic tamen recte notat Glossographus: *Debet, debito honestatis, non necessitatis, quia etiam post pœnitentiam posset eam accusare de adulterio*.

Admisso enim ab uno conjugum adulterio, facta est innocenti potestas in perpetuum ab ea quoad torum divertendi; atque in perpetuum liber manet a debito conjugali reddendo; potestque sine ejus consensu vitam Religiosam amplecti, vel ad sacros Ordines ascendere, uti deciditur in *c.* 15. *&* 16. *tit. De Convers. Conjug.*

VIII. Quin tamen lex charitatis nonnunquam exigat, ut vir conjugem adulteram pœnitentem ac resipiscentem recipiat & sibi reconciliet; dubium non est, multisque probat Sanctus Augustinus *lib.* 2. *De Adulterinis Conjugiis, cap.* 6. & Joan. cap. 8. v. 11. adductis verbis Christi ad mulierem in adulterio deprehensam, *Nec ego te damnabo, vade, deinceps noli peccare*, subjungit: *Quis non intelligat, debere ignoscere maritum, quod videt ignovisse Dominum amborum, nec se jam adulteram dicere, cujus pœnitentis crimen divina credit miseratione deletum*. Idem prosequitur *cap.* 9. Apud Gratianum loco citato *Can.* 7. *&* 8.

IX. Hujusmodi autem reconciliatio cum adultera conjuge proprio judicio & auctoritate fieri potest, quamvis divortii sententia a judice lata sit; eo quod ad renuntiandum juri suo liberam quilibet habeat facultatem *c. fin. tit. De Crimine Falsi*. Si tamen adulterium notorium fuerit, cavendum, ne, si pœnitentia, & resipiscentia etiam notoriæ non fuerint, scandalum detur; videaturque vir adulterium fovere, eique aliquo modo consentire.

X. Maritus uxori injuriam remisisse videtur, si post adulterium commissum, & a se cognitum, eam cognoverit, uti post Sanctum Thomam & Theologos, ac Canonistas probat Sanchez, *lib.* 10. *De Matrimonio, Disput.* 10.

XI. Similiter maritus adulter nequit ob adulterium uxoris eam dimittere; quod jam pridem docuit Sanctus Augustinus, *lib.* 1. *De Sermone Domini in Monte, cap.* 28. e quo sumptus est *Can.* 1. *caus.* 32. *qu.* 6. *Nihil iniquius* (*ait*) *quam fornicationis causa dimittere uxorem, si & ipse convincitur fornicari. Occurrit etiam illud ad Rom. cap.* 2. *vers.* 1. In quo enim judicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis, quæ judicas. *Quapropter quisquis fornicationis causa vult abjicere uxorem, prior debet esse a fornicatione purgatus. Quod similiter & de fœmina dixerim*.

Hunc sequutus est Alexander III. in *cap.* 4. *tit. De Divortiis*, & Innocentius III. in *cap. fin. tit. De Adulteriis*, dicens: ,, Cum ,, paria crimina compensatione mutua deleantur, vir hujusmo- ,, di fornicationis obtentu suæ uxoris nequit consortium declinare.

XII. Separatio sive divortium quoad torum & cohabitationem fieri potest, non tantum ob corporalem fornicationem, sed & ob spiritualem; si scilicet alter conjugum in hæresim aut Paganismum labatur, uti dicitur in *c.* 6. *tit. De Divortiis*, & *c. fin. tit. De Convers. Conjugat.* atque communiter docent Canonistæ.

XIII. Immo etiam *quoad vinculum* matrimonium dissolvi ob hæresim alterius conjugis olim nonnullos asseruisse constat, & ita aliquem suorum Prædecessorum sensisse videri asserit Innocentius III. in *cap.* 7. *tit. De Divortiis*; dogma tamen Catholicum, scilicet ob hæresim matrimonium quoad vinculum non dissolvi, adstruit Innocentius, & contra nostri temporis Hæreticos declaravit Synodus Tridentina, *Sess.* 24. *Can.* 5. *de Reformat. Matrimonii*. *Si quis dixerit, propter hæresim aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge dissolvi posse matrimonii vinculum; anathema sit*.

XIV. Ob alia seu corporis, seu animi vitia non facile admittenda conjugum separatio. *Si uxorem quis habeat* (*ait Sanctus Augustinus*) *sterilem vel deformem corpore, sive debilem membris, vel cæcam, vel surdam, vel claudam, vel si quid aliud, sive morbis, & doloribus, languoribusque confectam, & quidquid* (*excepta fornicatione*) *cogitari potest vehementer horribile, pro fide, & societate sustineat*.

Apud Gratianum, *Caus.* 32. *q.* 5. *Can.* 18. *Et cap. pervenit, tit. De Conjug. Leprosorum*, dicitur, nec ob supervenientem lepram liberum esse dimittere conjugem.

XV. Et interrogatus Alexander III. *Utrum mulier pro latrociniis, aut qualibet alio crimine a viro suo debeat separari, & alii nubere, & de viro simili modo, utrum pro quolibet flagitio possit a conjuge dividi, & aliam sibi legitime matrimonio copulare* Respondit: *Quod mulier pro furto, vel alio crimine ab eo separari non debet*.

Addit tamen hanc exceptionem; ,, Verum si conjugem suam ,, ad maleficium traxerit, mulier a viro recedere poterit & se- ,, parari; ita quod alii nubere non licebit; quia licet separen- ,, tur, tamen semper conjuges erunt. In viris quoque præsentis ,, sententiæ forma servetur ". Hæc in *cap.* 2. *tit. De Divortiis*, præsertim si integra Decretalis prout habetur in prima collectione Decretalium, legatur.

XVI. Similiter ob sævitiam conjugis alterius, divortium sive separationem alter conjux petere potest, ut constat ex *cap. litteras tit. De Restitutione Spoliatorum*, ubi dicitur: *Si vero tanta sit viri sævitia, ut mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas provideri, non solum non debet restitui; sed ab eo potius removeri*. Idem deciditur in *cap.* 8. *tit. eod.* additurque: *Si autem capitali odio ita mulierem vir persequitur, quod merito de ipso diffidat, alicui probæ & honestæ mulieri usque ad causæ decisionem custodienda studiosius committatur, in loco ubi vir, vel parentes ejus mulieri nullam possint violentiam inferre*. In antiqua collectione Decretalium.

XVII. Inter has separationes, & eam, quæ ratione fornicationis contingit, ea est differentia; quod hæc sola tamquam immediate persluens ex violatione fidei conjugalis soleat esse perpetua; aliæ vero duntaxat ad tempus, quousque malum, vel incommodum, quod ex mutua cohabitatione, aut consortio maritali timetur, cesset.

Hinc in citato *capitulo* 13. verbis supra relatis immediate subjungit hanc cautionem; ,, Alioquin sufficienti (si fieri potest) ,, securitate provisa profecto videtur conjux ante causæ cogni- ,, tionem restituenda marito ": quia securitate hac præstita, cessat causa separationis.

XVIII. Porro cum ex separatione matrimonii sive quoad torum, sive quoad cohabitationem sæpe oriri soleant maxima incommoda, tam quoad ipsos conjuges, quam liberos, totamque familiam, frequenter si non stricta justitia, charitas ipsa exigit, ut conjux innocens, & justam alioquin causam separationis habens, dissimulet, atque a separatione petenda abstineat.

XIX. Adhæc, ne conjuges sæpius ob causas frivolas, & cum publico scandalo fœdus matrimoniale solvant, nequaquam propria auctoritate unus conjugum ab altero divertere, præcipue quoad habitationem, potest; sed a judice similis separatio probanda, & decernenda est *cap.* 3. *tit. De Divortiis*, & in *Can.* 1. *caus.* 33. *quæst.* 2. damnantur, qui uxores suas dimittunt, antequam apud Episcopos comprovinciales dissidii causas dixerint, & priusquam in judicio damnentur.

XX. Judici proinde causa separationis seu divortii legitime probanda est; neque sufficit, eam alteri conjugi esse certam, nisi ipsi judici talis probetur. Hinc contingit, ut maritus ad recipiendam conjugem a judice juste subinde cogi possit, etiam sub pœna excommunicationis; eique obedire quoad forum externum teneatur, quamvis adulteram esse certo sciat.

XXI. Quin fieri potest, ut conjux ad reddendum debitum conjugi a judice adigatur, quamvis illud præstare in conscientia non possit: immo & sententiam excommunicationis patienter sustinere debeat. Fieri quippe potest, ut alteri conjugi certo constet matrimonium publice in facie Ecclesiæ contractum, esse nullum ob impedimentum dirimens; sed occultum, quoque judici probari nequit; qui casus deciditur in *cap.* 44. *tit. De Sententia Excommunicationis*.

XXII. Magna prudentia & moderatione in decernenda separatione conjugum, præsertim, si ex matrimonio etiam proles suscitatæ sint, judex procedere debet; solerterque & causas separationis, & incommoda, tum conjugibus, tum prolibus, totique familiæ ex simili separatione timenda, attendere, & æqua lance inter se liberare. Vide *Zypæum, Consul.* 3. *De Sententia, & re judicata*.

XXIII. Hic & ostendit, sententiam divortii etiam quoad torum, & cohabitationem numquam transire in rem judicatam; debereque judicem ex officio sæpius monere conjuges, ut sibi concilientur; neque unquam hic officium judicis cessare, ut nocentem ad meliorem frugem, & reconciliationem cum conjuge sua inducat.

XXIV. Providere quoque debet judex, ut quantum possibile est, facta separatione, ipsis incontinentiæ periculum adimatur; neque publico cum scandalo vivant; quemadmodum deciditur in *Can.* 5. *caus.* 32. *q.* 2. & in *c.* 19. *tit. De Convers. Conjug.* ubi eam regulam tradit Gregorius IX. his verbis. *Mulieres vero, quæ relicto maritali toro, lapsu carnis ceciderint, si mariti earum a te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ conversas noluerint recipere propter Deum, in claustris cum religiosis mulieribus studeas collocare, ut perpetuam pœnitentiam ibi agant*.

XXV. De divortio inter conjuges celebrando ex Concordia inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem, *tit.* 2. §. 2. *Solius Judicis Ecclesiastici est cognitio: etiamsi quæstio fœderis matrimonialis inciderit coram judice sæculari: quo casu judex sæcularis supersedere tenebitur, & hunc articulum* (*tamquam spiritualem*) *ad judicem Ecclesiasticum, per eum infra anni spatium terminandum, remittere*.

XXVI. Juxta idem Concordatum §. 3. *De alimentis forte, quæ per virum, aut mulierem peti contigerit; pendente divorti causa, vel de tractamento alterius eorumdem, cognoscere judex Ecclesiasticus, si hæc coram eo incidant, vel incidenter petantur. Per hoc tamen non impedietur alter conjugum quid horum coram judice sæculari petere; etiam judicio divortii coram Ecclesiastico judice pendente*.

XXVII. De dote autem vel donatione propter nuptias lucranda, vel perdenda; judex Ecclesiasticus non cognoscit, nisi incidenter duntaxat: ubi scilicet ob adulterium concluditur ad divortium, & consecutive ad lucrandam dotem. *Tametsi quæstio possessorii, pendens in Consilio Brabant. non suspendatur per quæstionem motam coram Ecclesiastico super viribus, vel non viribus contractuum antenuptialium*.

De divisione bonorum judex Ecclesiasticus, qui cognovit de divortio, cognoscere non poterit, nisi ex prorogatione expressa partium, non procuratorum.

Quid circa hæc obtineat in Gallia late deducit Carolus Fevretius, tractatu de Abusu *lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 16. & 17.

C A-

CAPUT III.

De secundis Nuptiis.

1 *Apostolus probat secundas Nuptias.*
2 *Patres pro Hæretici habuerunt, qui secundas nuptias reprobabant.*
3 *Quæ nuptiæ veniunt nomine* secundarum?
4 *Secundæ nuptiæ demum licitæ sunt, priori matrimonio per mortem alterius soluto.*
5 *Mulier ob diuturnam mariti absentiam ad secundas nuptias transire non potest.*
6 *Nec sufficit, si nesciat eum vivere.*
7 *Quomodo mulier de morte certa esse possit?*
8 *Legibus Romanorum vetitum erat mulieri intra annum luctus ad alias nuptias transire.*
9 *Rationes, quibus leges hæ innitebantur.*
10 *Ecclesia credit mox a morte mariti, mulieri licitum esse transire ad alias nuptias.*
11 *Juxta sacros Canones mulier inter annum luctus nubens* infamia *non notatur.*
12 *Cessant quoque aliæ pœnæ legales decretæ in mulieres intra annum luctus nubentes.*
13 *Quid, si intra annum luctus non nubat, sed ex stupro pariat?*
14 *Qualiter pœnæ secundarum nuptiarum abrogatæ?*
15 *Quo sensu iterantes nuptias a Patribus reprehensi?*
16 *Quare olim bigamis pœnitentia imposita?*
17 *Presbyter olim prohibitus secundis nuptiis interesse; & quare?*
18 *Hodie Presbyter secundis nuptiis, præsertim si sint tales ex parte mulieris, benedictionem non impertiit.*
19 *Commendata viduitas, non tamen improbandæ iteratæ nuptiæ.*

I. APOSTOLUS 1. *ad Corinth.* 7. v. 8. de Viduis ait: *Dico autem non nuptis, & viduis, bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego. Quod si non se continent, nubant.* Et in prima ad Timotheum *cap.* 5. v. 14. de Viduis junioribus, dicit: *Volo ergo juniores nubere, filios procreare, matres-familias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia.*

Denique generaliter in citato *cap.* 7. vers. 9. Epistolæ ad Corinthios: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat tantum in Domino.*

II. Ex his Apostoli clarissimis verbis uno consensu tradidere Patres, conjuges, vinculum Matrimonii per mortem soluto, posse libere ad alias nuptias transire; unaque Hæreticis annumeraverunt, qui secundas nuptias tamquam malas & vetitas reprobabant.

Unde Patres Synodi Nicænæ *Can.* 8. statuerunt, ut Hæretici, qui se *Catharos* sive *Puros* appellabant, ad Ecclesiam redeuntes, omnia in scriptis profiteri deberent, quod adhærebunt, & sequentur Catholicæ Ecclesiæ Decreta, id est, *& cum Bigamis se communicare.*

Bigami autem sunt, qui secundas nuptias inierunt; cum iis ergo communicare, erat secundas nuptias ipsos facto probare.

III. Nomine secundarum nuptiarum intelliguntur non tantum illæ, quæ primas immediate sequuntur, sed & tertiæ, quartæ, & aliæ, quæ sequuntur; neque ullas reprobat Ecclesia; Apostolus enim dicens 1. *Cor. c.* 7. *vers.* 39. „ Quod si dormierit vir ejus, *non dicit, primus, vel secundus, vel quotus, nec nobis definiendum est, quod non definit Apostolus. Unde nec ullas debeo damnare nuptias, nec eis verecundiam numerositatis inferre*, ait Sanctus Augustinus, *lib. De Bono Viduitatis, cap.* 12. apud Gratianum, *Caus.* 31. *q.* 1. *Can.* 13. Idem adstruitur ibidem *Can.* 12.

IV. Has secundas nuptias demum ut licitas agnoscit Ecclesia, si mulier sit soluta a lege viri, vel econtra: id est, si *dormiverit* vir ejus; scilicet dormitione mortis: neque aliter quam per mortem corporalem vinculum Matrimonii rati, & consummati dissolvi posse credit Ecclesia.

V. Unde quantumvis leges civiles ob captivitatem, aut diuturnam absentiam mariti permiserint aliquando mulieri transire ad secundas nuptias, Ecclesia tamen ob nullam quantumvis diuturnam conjugis absentiam, conjugi transire ad secundas nuptias permittit; sed etiam expectare jubet, quousque de morte conjugis certiorata fuerit.

Sanctus Basilius in Epistola Canonica ad Amphilochium *Can.* 31. ait: „ Quæ, cum vir secessit, & non apparet, antequam de „ ejus morte *certior* facta sit, cum alio cohabitavit, mœcha„ tur ". Et *Can.* 36. Militum uxores, quæ, cum mariti ipsa„ rum non appareant, nupserunt, eidem rationi subjiciuntur, „ cui eæ, quæ propter maritorum peregrinationem ac absen„ tiam, reditu non expectato, nupserunt. Sed res nonnullam „ hic veniam admittit, quod major sit mortis suspicio.

Plures eamdem in rem Canones reperiuntur apud Gratianum. *caus.* 34. *quæst.* 2.

VI. Hinc interrogatus Clemens III. *de mulieribus, quæ viros suos captivitatis, vel peregrinationis causa absentes ultra septennium fuerint præstolatæ: nec certificari possunt de vita, aut morte ipsorum, licet super hoc sollicitudinem adhibuerint diligentem, & pro juvenili ætate seu fragilitate carnis humanæ nequeunt continere, petentes aliis copulari: respondit, quod quantocumque annorum spatio ita remaneant, viventibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium Canonice convolare; nec (ait) auctoritate Ecclesiæ permittas contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum:* capit. 19. *tit. De* Sponsalibus.

Et universis Christianis in captivitate Saracenorum positis, scribit Lucius III. in *cap.* 2. *tit. De Secundis Nuptiis*, ut nullus „ ex vobis amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, do„ nec ei *firma certitudine* constat, quod ab hac vita migraverit conjux ejus.

His insistens Synodus Diœcesana Mechliniensis anno 1609. *tit.* 9. *cap.* 20. decernit: „ Cum ex longa conjugis absentia non re„ sultet certitudo de ejus obitu, & mors non præsumatur, sed „ probanda sit, (quilibet enim vivere præsumitur) ad secun„ das nuptias convolare desiderans, matrimonio non jungatur, „ nisi habita prius legitima certitudine de morte prioris conju„ gis; etiamsi non septem tantum, ut multis persuasum est, sed „ etiam viginti, triginta, & plures annos continuos eum ab„ fuisse constiterit.

VII. Certitudinem ergo de morte conjugis requirunt Canones, priusquam ad secundas nuptias transire conjux possit, aut Judex transitum permittere queat; at certum probationis genus non exprimunt; sed judicio, & examini judicis permittitur, ut hic ex allatis testimoniis, aliisque concurrentibus circumstantiis judicet, num certitudo sufficiens habeatur de morte conjugis, ut secundæ nuptiæ permitti queant; uti resolvit Zypæus *Consult.* 1. *De Secundis Nuptiis.*

VIII. Matrimonio per mortem naturalem mariti soluto, adhuc integrum non erat juxta leges civiles uxori superstiti mox ad secundas nuptias transire; sed jubebatur per annum defunctum maritum lugere, & a nuptiis abstinere; alias tam ipsa, quam maritus, qui eam ducebat, nec non pater, qui eam nuptui collocabat, & pater mariti, cum posset filium prohibere, infamia notabantur, *L.* 1. *&* 11. §. 1. *De his qui notantur infamia.* Item *L.* 1. *&* 2. *de Secundis Nuptiis*, in quarum prima plures pœnæ in mulierem intra annum luctus nubentem decernuntur, & in secunda, annus, qui juxta anteriores leges concludebatur intra decem mensium spatium, qui erat annus lunaris, extenditur ad annum solarem duodecim mensium.

IX. Plures sane nec contemnendæ fuere harum legum rationes. Prima quidem eaque præcipua, ut evitaretur sanguinis turbatio, & ne frequenter incertum fieret, quis natæ prolis pater esset, an primus, an secundus maritus; quæ ratio occurrit in citata *leg.* 11. §. 1.

Adhæc vetitum fuit mulieri mox a morte mariti alteri nubere, ne aliar suspicionem ingereret perpetrati, viro adhuc vivente, adulterii; vel saltem de secundis nuptiis cogitasse cum eo, cui nubere adeo festinat.

Accedit reverentia, quam uxor debet memoriæ sui mariti: Nam ut Pompejus ad uxorem Corneliam ait apud Lucanum, *Ultima debet esse fides lugere virum*: præsertim quia commune est conjugum morientium votum, ne conjux superstes ad secundas nuptias transeat.

X. His tamen rationibus non obstantibus, Ecclesia credidit, conjugi superstiti mox a morte mariti liberum esse ad secundas nuptias transire, eo quod Apostolus simpliciter pronuntiet, mulierem, ut dormierit vir ejus esse liberatam a lege qua viro tenebatur, ut cui velit, nubat.

XI. Hinc ulterius credidit, mulierem secundum indulgentiam sibi ab Apostolo datam, ad secundas nuptias inter annum a morte viri transeuntem infamiæ notam non mereri, atque in terminis responderunt Urbanus III. & Innocentius III. in *cap.* 4. *&* 5. *tit. De secundis Nuptiis*. „ Cum Apostolus dicat (ait Ur„ banus) *Mulier, viro suo mortuo, soluta est a lege viri sui,* „ *in Domino nubat, cui voluerit*: per licentiam, & auctoritatem „ Apostoli ejus *infamia* aboletur ". Et Innocentius eadem Apostoli auctoritate adducta, ait: „ Non debet *legalis infamiæ* sustinere jacturam, *quæ licet post viri obitum intra tempus luctus (scilicet unius anni spatium) nubat, concessa sibi ab Apostolo utitur potestate, cum in his præsertim sæculares leges non dedignentur sacros Canones imitari.*

XII. Nec tantum pœna infamiæ; sed eadem ratione omnes aliæ pœnæ contra viduas intra annum luctus nubentes legibus civilibus decretæ, hodie omnino sunt sublatæ, & ita judicatum refert Antonius Faber ad Codicem *lib.* 5. *Definit.* 1. & ibidem *nota* 5. infertur: *Itaque non est deterior conditio viduæ intra annum, quam post annum nubentis.*

XIII. Idipsum notavit Gudelinus *lib.* 1. *De Jure novissimo c.* 12. ubi etiam ex Julio Claro monet, quod si mulier non quidem intra annum luctus nubat, sed luxuriose vivat, & ex stupro pariat, eam hanc infamiam, & alias pœnas a Legibus decretas non evadere.

XIV. Insuper si quæ pœnæ in odium secundarum nuptiarum per Leges decretæ fuerunt, hodie sublatæ sunt: at ea, quæ non tam in pœnam iterantium nuptias, quam in favorem liberorum primi matrimonii, aliave consideratione statuta sunt, etiamnum hodie in usu sunt; uti observat Gudelinus *loco citato*, & Zypæus in notitia Juris Belgici titulo *De Secundis nuptiis: non enim (ait) mens D. Pauli fuit aliquid corrumpere ex publicis legibus, jura parentum, & liberorum juste moderantibus.*

XV. Porro quamvis Ecclesia secundas, & ulteriores nuptias nunquam improbaverit, semper tamen agnovit, iteratas nuptias aliquam incontinentiæ suspicionem ingerere, ipsosque iterantes de ea nonnihil reddi suspectos. Hæc vero præsumptio fortior esse solet in iis, qui tertio, quam in iis, qui secundo; ac rursus servata proportione vehementior in iis, qui quarto, quam qui tertio nuptias iterant. Hinc pridem Patres mitius cum Bigamis, quam cum Trigamis egerunt; hancque intemperantiæ speciem increpantes asperioribus verbis usi fuerunt; trigamiam ipsam subinde *honestam fornicationem* vocantes; non secundas, tertias, quartas, aut ulterioris absolute improbantes; sed incontinentiam toties nuptias iterantium redarguentes.

XVI. Eodem sensu accipiendi sunt Canones pœnitentiam Bigamis, sive nuptias iterantibus imponentes; atque inter alios Synodi Neocæsariensis *Canon.* 3. qui ex versione Isidori refertur apud Gratianum *Caus.* 31. *quæst.* 1. *Can.* his verbis: *De his*

qui frequenter uxores ducunt, & de his, quæ sæpius nubunt, tempus quidem pœnitentiæ his manifestum constitutum est, sed conversatio & fides eorum tempus abbreviat.

Hoc Canone pœnitentiam veris Bigamis imponi etiam Baronius agnoscit ad *annum* 314. *num.* 91. *Non quod secundum Matrimonium contrahendo peccent* (*inquit*); *sed quod suam ipsius incontinentiam manifestent, & bigamiam, quæ in humanæ imbecillitatis remedium instituta est, licentius usurpent.*

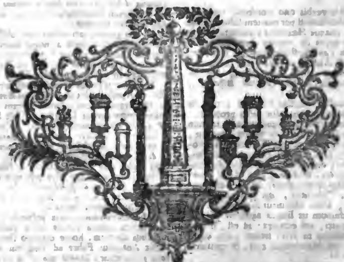
XVII. Prædicto Canoni Gratianus conjungit Canonem 7. ejusdem Synodi, quem his verbis expressit: *Presbyterum vero convivio secundarum nuptiarum interesse non debere: Maxime cum præcipiatur secundis nuptiis pœnitentiam tribuere: quis erit Presbyter, qui propter convivium illis consentiat nuptiis?*

Hoc est, ait Zonaras ad hunc Canonem: *Qui fieri potest, ut pœnam a Digamo exigere non pudor sit ei, qui Digami factum a se non improbari, cum nuptiis secundis ipse interfuerit, satis ostendit.*

XVIII. Quamvis hodie nulla pœnitentia iterantibus nuptias imponatur; atque nuptiæ secundæ etiam a Presbytero assistente probentur, nihilominus ostendit Ecclesia, non æque secundas ac primas nuptias sibi probari, dum has & non illas a Sacerdote specialiter benedici jubet, *cap.* 3. *tit. De secundis nuptiis*, & in *cap.* 1. *tit. eodem*, vult Alexander III. Cappellanum, qui benedictionem secundis nuptiis impendit, ab officio, Beneficioque suspensum, cum litterarum Episcopalium testimonio ad Sedem Apostolicam destinari.

Licet hæc pœna ac remissio ad Sedem Apostolicam hodie non sit in usu, passim tamen moderna Ritualia præscribunt, secundas nuptias non esse benedicendas; præsertim si sint secundæ ex parte uxoris; hæcque semel benedicta fuerit.

XIX. Viduitatem secundis nuptiis præferendam esse, nec has tamen improbandas late probat Augustinus libro de *Bono Viduitatis*, seu Epistola ad Julianam Viduam, atque inter alia ibidem *cap.* 4. *numer.* 6. scribit: *Quapropter hoc primum oportet ut noveris, bono quod elegisti, non damnari secundas nuptias, sed inferius honorari. Nam sicut bonum sanctæ Virginitatis, quod elegit filia tua, non damnat unas nuptias tuas; sic nec viduitas tua cujusquam secundas . . . Nec ita extollas bonum tuum, ut quod malum non est tanquam malum crimineris alienum; sed tanto magis gaude de bono tuo, quanto magis vides, non tantum illo devitari mala, sed quædam bona etiam superari.*

JURIS ECCLESIASTICI UNIVERSI PARS SECUNDA. DE REBUS.

SECTIO SECUNDA. DE ECCLESIIS ET FESTIS.

TITULUS PRIMUS. DE ÆDIFICANDIS, CONSECRANDIS, ET REPARANDIS ECCLESIIS.

CAPUT PRIMUM.

De Scopo Templorum, & eorum Ornatu.

1 *Loca cultui divino destinata jam pridem dicta fuere Ecclesiæ.*
2 *Christiani primitus loca hæc nolebant vocare Templo.*
3 *Primis Ecclesiæ sæculis hujusmodi loca habuere Christiani.*
4 *Prima ratio extruendi hujusmodi loca.*
5 *Secunda ratio.*
6 *Tertia ratio.*
7 *Sancti Patres credebant convenientius orationis causa convenire ad Ecclesiam, quam domi orare:*
8 *Ut scopus Ecclesiarum obtineatur, omnia ita disponenda, ut ad pietatem excitent.*
9 *Actiones profanæ ab Ecclesiis arcendæ.*
10 *Quid de arcendis profanis actionibus decreverint Synodi Belgicæ.*
11 *Neque in Cœmeteriis permittendæ.*
12 *Nec mercatus rerum ad usum Ecclesiæ spectantium in templis permittendus.*
13 *Non sunt permittendi pauperes eleemosynarum causa discurrere per Ecclesias.*
14 *Interior Templorum ornatus debet esse compositus ad excitandam populi devotionem.*
15 *Hinc receptus usus sacrarum Imaginum, & quomodo eum probaverit Synodus Tridentina?*
16 *Populus docendus, cultum Imaginibus non deberi ob earum materiam, aut elegantiam.*
17 *Ne populus in hunc errorem, & abusum incidat, aliquando certæ imagines tollendæ.*
18 *In hac amotione cum magna cautione, & prudentia procedendum.*
19 *Imagines in Templis proponuntur, ceu quidam idiotarum libri.*
20 *Quare historiæ Redemptionis, & Sanctorum in picturis proponantur?*
21 *Sollicite cavendum, ne falsi dogmatis imagines in Ecclesiis proponantur.*
22 *Non semper tollendæ imagines aliquid falsi exprimentes.*
23 *An conveniat proponi imagines Sanctissimæ Trinitatis?*
24 *Superstitio in imaginibus vitanda.*
25 *Omnis lascivia & inhonestas in picturis, & imaginibus sedulo cavenda.*
26 *Imagines Ethnicorum fabulas exprimentes e Templis tollendæ.*
27 *Nec in domibus, aut hortis imagines lascivæ tolerandæ.*
28 *Imagines Divorum ita pingendæ, ut homines ad pietatem excitent.*
29 *Abusus est statuis D. Virginis, aliorumque Sanctorum, profanum & levem ornatum adjicere.*
30 *Imaginibus & statuis Salvatoris historias Scripturæ exprimentibus, subinde aliquid minus honestum immiscetur.*
31 *Nemo insolitam imaginem publice colendam exponere potest sine approbatione Episcopi.*
32 *Quæ attendere debeant Episcopi, priusquam imagine probent.*
33 *Omnia in Templis ordinata agenda sunt; hoc ut fieret, olim invigilabant Diaconi.*
34 *Hunc in finem olim Clericorum, & Laicorum, loca erant distincta.*
35 *Locus Clericorum hodie dicitur* Chorus.
36 *Solebat velo a reliqua parte Templi separari, & ejus hodie superstes vestigium.*
37 *Quomodo Laicis chorus patere debeat juxta Sacros Canones?*
38 *Patronis hodie in choro locus competere solet.*
39 *Similiter & Magistratibus.*
40 *Mulieres ad chorum non admittendæ.*
41 *Convenit, ut mulieres a viris in Ecclesia separatæ sint.*

1. ECCLESIA vox Græca proprie significans *concionem* sive *Fidelium Congregationem*, a temporibus Apostolorum frequenter etiam sumpta fuit pro Æde sacra, publico pietatis exercitio, & cultui divino destinata; uti patet ex Apostolo 1. *ad Corinthios cap.* 11. *v.* 18. ubi ait: *Convenientibus vobis in Ecclesiam audio scissuras esse inter vos.* Et paucis interjectis, scilicet *vers.* 22. *Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis?* Hic Apostolum loqui de loco, ad quem Fideles conveniunt, evidens est, & ita locum post S. Basilium in *Regulis brevioribus interrogat.* 310. exponit S. Augustinus *quæst.* 57. In Leviticum, dicens: *Ecclesia dicitur locus, quo Ecclesia congregatur. Nam Ecclesia homines sunt, de quibus dicitur, ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam. Hoc tamen vocari etiam ipsam domum orationum, idem Apostolus testis est, ubi ait: Nunquid domos non habetis?*

habetis ad manducandum & bibendum ? aut Ecclesiam Dei contemnitis? Et hoc quotidianus loquendi usus obtinuit, ut in Ecclesiam confugere non dicatur, nisi qui ad locum ipsum parietesque prodierit, quibus Ecclesiæ congregatio continetur.

II. Quin & Christiani multo tempore loca, ad quæ orationis & cultus divini peragendi causa conveniebant, *Ecclesias* potius, quam *templa* dixere; immo a *templi* vocabulo sollicite abstinuere; ut non solum a ritibus Ethnicorum, verum etiam a vocabulis se abhorrere indicarent. Usus enim eo tempore obtinebat, ut *templi* nomine intelligeretur locus ad sacrificia & cultum falsis gentium Diis exhibenda destinatus; atque hoc sensu Octavius apud Minutium Felicem, Optatus Milevitanus, & Hieronymus negant, Christianos habere templa; uti monet Bellarminus *lib.* 3. *De Cultu Sanctorum cap.* 4.

III. Porro loca jam pridem specialiter fuisse destinata, ad quæ Fideles convenirent orationis, Sacrificii incruenti offerendi, aliaque Religionis, & pietatis opera peragendi causa, non tantum ipse Apostoli locus supra relatus, sed omnes pristini Scriptores manifeste evincunt, & pluribus probat Bellarminus loco citato; ubique notat, quatuor præcipue de causis Ecclesias a Christianis fuisse extructas.

IV. Licet enim scirent, divinitatem loco non concludi, jamque horam venisse de qua ad mulierem Samaritanam dixerat Salvator, quando *veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate, nam & Pater tales quærit qui adorent eum. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare. Joannis 4. vers.* 23. & 24. Nec non Apostolus: *Volo viros orare in omni loco levantes manus puras, 1. ad Timoth. 2. vers.* 8. sciebant tamen summam esse utilitatem, immo & necessitatem, ut loca quædam essent specialiter deputata, ad quæ divina audituri una & oraturi Fideles convenirent; eo quod hujusmodi loca ad cultum divinum, orationemque specialiter dedicata, etiam speciali titulo præsentes ad pietatem excitent, præsertim dum omnia, quæ in locis illis aguntur, nec non totus eorum ornatus composita sunt ad imprimendam majorem de Dei majestate ideam, & erga res sacras & Religionis nostræ mysteria reverentiam provocandam; omniaque decentius in locis sic ad usum sacrorum dedicatis, & adornatis nata sunt peragi, quam si quibusvis locis, ulibus profanis indifferenter, subservientibus agerentur.

V. Deinde omnino conveniens est, populum orationis, & instructionis causa in unum convenire; eo quod piorum hominum frequenti consensu excitetur animus, & objecto aliorum exemplo ad Dei cultum magis erigatur. Ut enim propius admoti titiones facibus ardent, iidem sepositi languescunt: sicut in Christianorum ampliori conventu studium pietatis accenditur; in solitudine vero aliorum Fidelium exemplo destitutum sæpe remittitur.

VI. Denique Patribus indubitatum fuit, quod in locis Deo ejusque cultui peculiariter consecratis, quæ propterea jam pridem *Domus Dei*, vel etiam *Dominica*, aut *Oratoria*, sive *domus Orationis* dicta sunt, Deus speciali modo preces, & vota Fidelium benignus suscipiat & exaudiat; quemadmodum Salomoni in dedicatione templi Hierosolymitani promissum legitur. *lib.* 2. *Paralip. cap.* 6.

VII. Unde S. Chrysostomus *Homilia* 30. contra Anomæos Ecclesias contemnentes, dicentesque *orari domi possumus*; ita respondet: *Te, homo, decipis, & magno in errore versaris; nam etsi domi quoque liceat orandi facultas, tamen fieri non potest, ut domi tam bene ores, quam in Ecclesia. Et alibi: Et domi quidem orari potest? sic autem ut in Ecclesia, non potest. Homil. 6. ad Populum Antioch.*

Sanctus Basilius libro de Baptismo *cap.* 8. de necessitate peragendi divina mysteria in locis sacris, & divino cultui speciali titulo consecratis, hæc habet: „ Nobis periculum est male obiti mandati; si loci rationem neglexerimus, maxime si Sacerdotii mysteria in locis profanis celebraverimus; propterea quod ea res indicium haberet contemptus in celebrante, offendiculum quoque generet.

VIII. Ut scopum seu finem Ecclesiarum sive locorum ad divinum cultum dedicatorum populus assequeretur, admodum solliciti fuere Patres, ut omnia, quæ populum ab oratione pietateque aut reverentia avocare possent, a locis illis arcerentur; omniaque ita disponerentur, ut nihil in iis occurreret, quod non pietati, ac reverentiæ erga res sacras fovendæ conduceret; eamque in populo excitaret.

IX. Hinc in primis ut Ecclesia dicatur *Oratorium*, sive domus *Orationis*, & domus Dei, omnem ab ea abesse profanam actionem, tametsi alias de se non illicitam, voluerunt.

Synodus VI. vulgo Trullana *Can.* 76. „ quod non oportet inter sacros ambitus cauponariam officinam, vel ciborum species proponere, vel alias venditiones facere, suam venerationem Ecclesiis servantes. Salvator enim noster & Deus, per suam in carne vivendi rationem nos instituens, non facere domum patris sui domum negotiationis jussit; qui etiam nummulariorum mensas effudit, & eos qui sacrum commune faciunt, ejecit *Joan. cap.* 2.

Huic Canoni conformis est Canon 13. Synodi Exoniensis anno 1287. his verbis expressus; „ Pius & misericors Dominus, qui dum pro peccatis nostris irascitur, misericordiæ recordatur, templa dominica construi, & divinis precibus consecrari voluit, & præcepit: in quibus plebs fidelis ab omnibus forinsecis, & sæcularibus operibus abstinens, per oblationes, & pacificas hostias, devotæ præcipue orationis iram judicis mitigaret, ipsius clementiam humiliter postulando. Quod idem omnium Dominus tam verbis, quam operibus, specialiter volens designare, flagello facto de funiculis ementes, & vendentes ejecit de templo; asseverans domum suam domum fore orationis, & per tale commercium factam fuisse speluncam latronum. Ne igitur ubi delictorum est venia impetranda, delicta delictis gravius accumulentur: districte prohibendo statuimus; ne in quibusdam Ecclesiis nostræ Diœcesis, atriis earum, vel cœmeteriis, mercata seu placita sæcularia de cætero teneantur: nec ullas negotiationes quisquam exercere præsumat.

Post hæc Concilium Lugdunense sub Gregorio X. in *cap.* 2. *De Immunitate Eccles. in VI.* perpendens quod „ deceat domum Dei sanctitudo; deceat ut cujus in pace factus est locus, ejus cultus sit cum debita veneratione pacificus, edixit sequentia: Cessent in locis illis Universitatum, & societatum quarumlibet concilia, conciones (*a*), & publica parlamenta. Cessent vana, & multo fortius fœda, & profana colloquia. Cessent confabulationes quælibet. Sint postremo quæcumque alia, quæ divinum possunt turbare officium, aut oculos divinæ majestatis offendere, ab ipsis prorsus extranea: ne ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendantur peccata committi. Cessent in Ecclesiis, earumque cœmeteriis negotiationes, & præcipue nundinarum ac fori cujuscumque tumultus, omnis in eis sæcularium judiciorum strepitus conquiescat, nulla inibi causa per laicos criminalis maxime agitetur, sint loca eadem a laicorum cognitionibus aliena.

X. Synodi Belgicæ similiter omnem profanam actionem a locis sacris remotam volentes, in primis statuerunt, ut Episcopi *deambulationes, ac profana colloquia impediant; convivia quoque, & negotiationes in loco sacro nullo modo admittantur. Proclamationes vero forenses non nisi extra templum, & post divinum Officium plene absolutum fiant; atque ut laici ab his efficatius comprimantur, Magistratuum locorum assistentiam implorent Episcopi, ut etiam ipsorum auctoritate ordinatio ad impediendum hujusmodi insolentias fiat, & publicetur.*

Hæc Synodus P. II. Mechliniensis titul. *De Divino Officio, cap.* 10. & 11. Et Synodus P. II. *titul.* 12. *cap.* 9. addens: „ Nemo in loco sacro . . . etiam post Officium divinum deambulet, sub pœna arbitraria.

XI. Similia in omnibus passim Synodis occurrunt; nec ab ipsis templis, sed & eorum cœmeteriis tanquam locis sacris, profanas omnes actiones abesse volunt.

„ Nec sine gravi injuria loci sacri tolerari potest, ut in cœmeteriis tripudietur, ideoque id districte prohibemus „ ait Synodus Mechliniensis *tit.* 13. *c.* 17. Deinde *cap.* 18. addit: „ Liba quoque, placentæ, & similia in cœmeteriis non vendantur, neque strues lignorum in iis fiant, & generaliter nihil in iis permittatur, quod loci religioni ac sanctitati repugnet.

XII. Notandum, quod citatus Canon Synodi VI. Trullanæ, uti & relatus Canon Synodi Exoniensis expresse adducant factum Christi ejicientis ementes, & vendentes e templo; quo non obscure innuunt, etiam Canonum horum prohibitionem spectare mercatum eorum, quæ in Sacrificium aut usum Ecclesiasticum cedere possent. Oves enim, & boves, aliaque, quæ in templo Hierosolymitano vendebantur, ad Sacrificia illius temporis pertinebant, uti monet Venerabilis Beda.

Hunc Canonum sensum expressit S. Carolus in Synodo suo P. I. *part.* 2. *cap.* 57. statuens: „ Ne Clericus, aut alius quivis in Ecclesiis, earumque cœmeterio, atrio, vestibulo, aut porticu, foribusve, quidquam venale exponat, ne si ad *usum* quidem *Sacrificii*, vel *Ecclesiæ* futurum sit „. Idipsum iisdem verbis decrevit Synodus Aquensis an. 1585. pluresque aliæ Synodi.

XIII. Multum ad devotionem populi conciliandam conduceret executio Decreti Synodi P. II. Mechliniensis *tit.* 12. *cap.* 17. *Pauperes per Ecclesias tempore Missarum, prædicationum, aliorumve divinorum officiorum, mendicare, seu eleemosynas petere non permittantur, sed ad valvas Ecclesiæ stare jubeantur: deputenturque ubique a Superioribus, vel Administratoribus Ecclesiarum, qui pauperes mendicantes ab Ecclesiis arceant, & expellant, & quidem, si necesse fuerit, sub certo honorario ex bonis mensarum pauperum persolvendo.* Adde quæ habet Sanct. Carolus in Actis Ecclesiæ Mediolanensis pag. 355.

XIV. Ipse insuper interior templorum ornatus talis sit oportet, ut ipsum populum ad solidam veramque pietatem, ac sincerum Dei cultum excitare queat; atque ita hoc titulo templa dici queant, domus *Dei*, & domus *Orationis*.

XV. Hunc in finem jam pridem usus sacrarum imaginum in templis, seu Ecclesiis probatus fuit; atque novissime contra nostri temporis Hæreticos retinendum esse declaravit Synodus Tridentina *Sess.* 25. in Decreto, *De Invocatione, Veneratione, & Reliquiis Sanctorum, & Sacris Imaginibus; non quod credatur inesse aliqua in iis Divinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ; vel quod ab iis sit aliquid petendum; vel quando fiducia in imaginibus sit figenda; veluti olim fiebat a gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant; sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant: ita ut per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur.*

XVI. Idipsum populo sedulo inculcari Synodi nostræ Belgicæ Parochis præcipiunt; vultque Synodus P. I. Cameracensis titulo *De Immaginibus cap.* 3. *Doceatur præterea populus imagini cultum nullum deberi, aut propter materiam, aut propter elegantiam, aut propter pretium operis, aut propter quidvis aliud, quod sit in artificio, aut imaginis substantia, sed propter rem significatam, ad quam hic cultus, & honos præcipue refertur. Et sic*

(*a*) D. Van-Espen in suis observationibus in Decreta, quæ sub nomine Gregorii X. in Concilio Lugdunensi facta dicuntur, notat concionum nomine hic designari communem populi alicujus congressum.

sic admonendus est, animum orantis, aut venerantis in rem significatam referri, & non in signum : quod nec audit, nec videt, nec sentit.

XVII. Quare in Concilio Coloniensi ann. 1452. celebrato per Dominum Nicolaum de Cusa Cardinalem, & Legatum de latere per Alemanniam, comprobante Domino Archiepiscopo Coloniensi Theodorico, statutum fuit, ut *si Ordinarii in visitationibus suarum Diœcesum, vel alias reperiant concursum populi ad aliquas imagines, cognoverintque informatione summaria recepta, populum amplius ad dispositionem figuræ talis imaginis, quam salva fide expediat, inclinari ; quod tunc imaginem tollant, & alias omnino provideant, ne idololatriam committant.* Habetur tom. 13. Concil. general. *col.* 1382.

Similiter Synodus Moguntina anno 1549. *Can.* 42. „ pravæ superstitioni viam præcludere volens, omnibus locorum Ordinariis injungit, ut si forte in territoriis suis ad imaginem aliquam concursus fieri, & homines ad ipsius imaginis figuram respectum habere, & quasi quamdam Divinitatis opinionem illi tribuere animadverterint, ipsam imaginem pro causæ qualitate aut tollant, aut mutent, & aliam a prima notabili quantitate differentem reponant, ne rudis populus, in intellectu suo depressus, & ideo per media corporalia ad divina erigendus, spem suam contra Ecclesiæ intentionem, in corporali, & quidem certa imagine, privata phantasia atque inhæsione collocet : quasi in illa sit quædam necessitas, ut per eam, & non aliter, inducatur Deus & Sancti id facere, quod petuntur.

XVIII. Monet tamen Synodus, & quidem iterato in eodem illo Canone, ut in hac re procedant *adhibitis prius in consilium Theologis, & Christianarum antiquitatum scientissimis juxta ac pientissimis viris ; ut sic salubri Ordinariorum providentia a perniciosa idololatriæ scelere populi præservetur simplicitas* ait Synodus.

XIX. Scopum seu finem imaginum jam pridem brevi verborum compendio expressit S. Gregorius *lib.* 7. *Epist.* 110. Sereno Episcopo Massiliensi inscripta ; *Idcirco enim pictura in Ecclesiis adhibetur, ut hi qui litteras nesciunt, saltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent. Tua ergo Fraternitas* (ait) *& illas servare, & ab earum adoratu populum prohibere debuit : quatenus & litterarum nescii haberent, unde scientiam historiæ colligerent, & populus in picturæ adoratione minime peccaret.* Idem latius exponit *lib.* 9. *Epist.* 9. ad eumdem Serenum.

Quin & usum imaginum supra usum librorum extollere videtur Synodus VII. *actione* 6. dicens : „ Lectio enim minus nonnunquam recitatur in venerabilibus templis, imaginalis vero formatio vespere, mane, & meridie tanquam in eis stabilita, narrat nobis & annuntiat veritatem gestorum ". Habetur tom. VIII. Concil. General. *col.* 539.

XX. Patrum ac Synodorum doctrinæ insistens Synodus Tridentina monet in citato Decreto : *illud diligenter doceant Episcopi, per historias mysteriorum nostræ Redemptionis, picturis, vel aliis similitudinibus expressas, erudiri, & confirmari populum in articulis fidei commemorandis, & assidue recolendis : tum vero ex omnibus sacris imaginibus magnum fructum percipi ; non solum quia admonetur populus beneficiorum, & munerum, quæ a Christo sibi collata sunt ; sed etiam quia Dei per Sanctos miracula, & salutaria exempla oculis fidelium subjiciuntur : ut pro iis Deo gratias agant, ad Sanctorumque imitationem vitam, moresque suos componant, excitenturque ad adorandum, ac ad diligendum Deum, & ad pietatem colendam.*

Hæc verba expressit Synodus P. I. Cameracensis titulo, *De Imaginibus cap.* 4. dicens : „ Præterea admoneatur populus, imperitæ plebis causa maxime positas esse imagines : ut illarum aspectu docti & moniti, patrocinium Divorum, & pietatem in Christo conservemus, & eorum vitam imitemur.

XXI. Sicuti ergo Ecclesia semper admodum sollicita fuit, ne quid falsi in divino officio, aut publice in Ecclesiis prælegeretur ; ne ipsa lectio populo erroris occasionem præberet, uti supra *part.* 1. *tit.* 16. *cap.* 12. ostensum est, ita quoque cavendum est, ne in ipsis picturis & imaginibus quidquam falsi exprimatur, ne alias ex ipsis imaginibus seu idiotarum libris in falsitatem, & errorem populus incidat ; quemadmodum monet Synodus Tridentina vehementer cupiens, *ut nullæ falsi dogmatis imagines, & rudibus periculosi erroris occasionem præbentes statuantur.*

Hac de causa puerperium B. Virginis decumbentis, & ægrotantis, non esse pingendum ostendit Joannes Molanus in Historia SS. Imaginum *lib.* 2. *cap.* 27. eo quod ex hujusmodi imagine facile inducerentur rudiores in eum perniciosum errorem, quod B. Virgo ad instar aliarum mulierum dolores partus fuisset experta, & puerperium subiisset.

Et S. Carolus in Synodo Mediolanensi I. *tit.* 1. *cap.* 7. ait : „ Illud in primis caveant Episcopi, ne quid pingatur, aut sculpatur, quod veritati Scripturarum, Traditionum, aut Ecclesiasticarum historiarum adversetur : ne cujus lectio prohibetur, ejus imago populo proponatur.

XXII. Verum licet Episcopi, & Parochi, aliique, quibus cura incumbit, satagere debeant, ne quid falsi per imagines repræsentetur, vel ne alicujus erroris occasio populo detur ; nihilominus subinde ob majora mala evitanda, & ne ex earum amotione quorumdam infirmitas nimium turbaretur, expedit aliquas imagines jam positas tolerare, licet quæ in iis repræsentantur, non sint adeo certa ; immo sciantur etiam falsa ; modo non talis sit falsitas, quæ nata sit in perniciosum errorem, aut circa dogmata, aut mores populum inducere, quemadmodum ostendit Molanus loco citato *cap.* 28. monens, ut interim doceantur simpliciores, quid ex hujusmodi imaginibus sit discendum, quid non discendum.

Similiter ne ex inspectione imaginum in periculosum errorem rudiores incidant, vult Synodus Tridentina : „ Quod si aliquando „ historias, & narrationes Sacræ Scripturæ, cum id indoctæ „ plebi expediet, exprimi & figurari contigerit : doceatur populus, non propterea Divinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus, aut figuris exprimi possit.

XXIII. Hic sat indicat Synodus, magna cautione imagines Divinitatem, sive Sanctissimam Trinitatem sub corporali specie exprimentes, esse populo proponendas.

Et quidem multis sæculis imagines SS. Trinitatis in Ecclesia Romana ignotas fuisse constat. Eas tempore Nicolai I. adhuc Ecclesiam Romanam ignorasse, notat ex ejus Epistola ad Michaelem Augustum Christianus Lupus *tom.* 2. Scholiorum in Canones *pag.* 1175. „ adducit tamen (inquit) licet alio fine, rationem, ex qua postmodum Dei Patris imagines Romana Ecclesia admisit : *Deus, qui est invisibilis, & incorporeus, non per propriam substantiam Deitatis, sed per subjectam creaturam apparuit mortalium oculis*, in forma Antiqui dierum. Hinc in eadem ipsum Ecclesia pingit. Quod quando cœperit, fateor me ignorare.

Similiter Vir eruditus Joannes Mabillonius in præfatione ad partem I. sæculi IV. Benedictinorum §. 3. *num.* 19. reflectens ad definitionem Synodi VII. super cultu SS. Imaginum, inter alia notat, in illa definitione, nihil decerni de SS. Trinitatis, Dei Patris, aut Spiritus Sancti picturis, *quas* (ait) *necdum etiam admittebat ætas illa.*

Usum tamen earum nemo hodie improbat, modo ea adhibeatur moderatio, quam Synodus Tridentina requirit ; ut nimirum primum expendatur, *an id indoctæ plebi expediat*, & insuper populus rite doceatur, *non propterea Divinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus, aut figuris exprimi possit.* Videri poterit Molanus *lib.* 2. *Historiæ SS. Imaginum cap.* 3. & 4.

XXIV. Post hæc monet Synodus, ut *omnis superstitio in imaginum sacro usu tollatur.*

De hoc abusu tollendo scribit Molanus *lib.* 2. *c.* 33. & 35. notatque, quod „ sicut Synodus Cameracensis sub Maximiliano „ Archiepiscopo primo celebrata, abominandam dicit esse vanitatem, & superstitionem eorum, qui certo pollicerentur non ex hac vita migraturos sine pœnitentia & Sacramenti, qui hunc illumve ex Divis coluerint : sic etiam vanissimæ superstitionis arguendum est, si quid tale sacris imaginibus alicubi subscriptum habeatur.

Sed quid ? si tale quidem imaginibus non sit subscriptum ; sed historiæ aut miracula ita repræsententur, ut ex ea repræsentatione populus in hanc abominandam vanitatem, & superstitionem facile sit inducendus : quemadmodum non raro contingere posse, haud difficulter judicabit, qui attenderit imagines in sacellis quibusdam depingi solitas.

XXV. Addit demum Synodus Tridentina : *Omnis denique lascivia vitetur ; ita ut procaci venustate imagines non pingantur, nec ornentur . . . . Postremo, tanta circa hæc diligentia & cura ab Episcopis adhibeatur, ut nihil inordinatum, aut præpostere, & tumultuarie accommodatum, nihil profanum, nihilque inhonestum appareat ; cum domum Dei deceat sanctitudo.*

Hoc Decretum renovans Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 14. *cap.* 1. præcipit, ut „ curent diligenter Episcopi, ut in imaginibus tam sculptis, quam pictis loco sacro jam illatis, vel deinceps inferendis, nihil inordinatum, nihil profanum, nihil inhonestum appareat, neque in intima altarium tabula, vivorum effigies depingantur.

XXVI. Et Synodus P. I. *tit. De Imaginibus*, vult : *ut e templis, & locis sacris tollantur imagines, sculpturæ, aulæa, quæ Gentilitatem, aut mendaces Ethnicorum fabulas, Satyrorum, Faunorum, Sirenarum, Terminorum, & Nympharum, ac id genus alia repræsentant. Similiter quæcumque figuræ lascivæ, procaces, & ob pudendam nuditatem, vel alias obscœnæ & superstitiosæ, quæ Fidelium mentes a religione, & devotione distrahunt, & sæpius graviter offendunt.*

Deinde *cap.* 2. subjungit : „ Provideant præterea Episcopi, ne „ ad ornatum supplicationum Venerabilis Sacramenti, aut Reliquiarum quarumcumque, exponat quisquam ullas similes imagines, sculpturas, aut aulæa, idque sub pœna arbitrio eorum infligenda ; implorato etiam ad hoc, si opus sit, contra sæculares auxilio brachii sæcularis.

XXVII. Nec tantum indecens esse ut hujusmodi picturæ aut imagines lascivæ habeantur in Ecclesiis, sed etiam in hortis, aut domibus Ecclesiasticorum merito eadem Synodus *cap.* 3. judicat ; easque e domibus & hortis tolli jubet, & nisi Clerici obedierint, vult ut curent Episcopi contra illos ad condignam punitionem procedi.

XXVIII. De lascivia vitanda in picturis ac statuis agit pluribus in locis Molanus in citata historia, ac signanter *lib.* 2. *cap.* 37. ubi adductis relatis verbis Concilii Tridentini, infert : *Ut ergo sacris Divorum imaginibus honor, & veneratio major impendatur, oportet eas sic depingi, sculpi, & effigurari, ut quosdam velut igniculos in hominum pectoribus succendant : omni levitatis atque lasciviæ, quod continentium oculos offendere queat, offendiculo sublato.*

XXIX. Tum contra pictores, & ornatores imaginum, & statuarum, qui etiam ipsis imaginibus, & statuis D. Virginis, & aliorum Sanctorum ornatum levem, & lascivum appingere aut adjicere non verentur, sua exposita querela, concludit : *Quid commune Virgini sanctissimæ, pudicitiæ numeris omnibus perfectæ, atque expletæ, cum ornatu illo pene dixerim meretricio ? Quid sanctis Martyribus, Christique Confessoribus cum plusquam profano apparatu ?*

XXX. Rursus *cap.* 41. merito invehitur in pictores, qui Infantem Jesum *nudum* sculpunt, aut pingunt. *Quid enim* (ait) *in hac nuditate esse potest ædificationis ? Atque utinam nulla hinc oriretur in parvulis destructio, nullum in pusillis scandalum ? . . . . . Certe si antiquas picturas consulere velint, facile adver-*

advertent in eis patrum suorum decenter & honeste depictum esse, ac sese multum a Majorum simplicitate degenerasse.

Deinde nonnullis interpositis contra illos, qui in hortis, domibusque suis retinent picturas lascivas, subjicit: Quid ubi necesse in templo depingere David contemplantem e fenestra Bethsabeam, & ad stuprum evocantem; aut amplectentem ad se delatam Sunamitim? Herodiadis filiam saltantem? Argumenta sumpta sunt e divinis libris, sed in exprimendis foeminis quantum admiscent artifices nequitiae!

Refert quoque eodem capite ex Gulielmo Durando in Rationali Divinorum Officiorum *lib. 1. cap. 3.* Graeci utuntur imaginibus, pingentes illas, ut dicitur, solum ab umbilico supra, & non inferius, ut omnis stultae cogitationis occasio tollatur.

XXXI. Ut autem haec in imaginum usu vitentur, & earum usus ad aedificationem populi reducatur, statuit Synodus Tridentina, *nemini licere ullo in loco, vel Ecclesia, etiam quomodolibet exempta, ullam insolitam ponere vel ponendam curare imaginem, nisi ab Episcopo probata fuerit.*

Insecuta hoc Decretum Synodus P. II. Mechliniensis *tit. 4. c. 1.* decrevit: „ Ne per falsi dogmatis imagines rudibus periculosi erroris occasio praebeatur, nulla unquam in Ecclesiis etiam exemptis insolita imago ponatur, nisi ab Ordinario prius approbata fuerit.

XXXII. Sanctus Carolus in Synodo Mediolanensi I. *cap. 7. tit. 7.* vult, ut *uniuscujusque imaginis, ac corporis habitum & statum, ornatum, & totum inspiciendum curent Episcopi; ut haec omnia ad prototypi dignitatem, & sanctitatem apta sint & decora; atque ex imaginis inspectione pietas excitetur, nulla vero turpis cogitationis detur occasio.*

Si Episcoporum, Pastorumque cura & auctoritate procuraretur, ut nullae imagines, aut statuae in Ecclesia ponerentur, nisi quarum inspectio ad pietatem virtutesque incitaret intuentes, earumque imaginum proprius ac legitimus usus populo frequentius exponeretur, spes esset, fore ut optatus, & intentus ab Ecclesia ex imaginum usu fructus haberetur, & haereticis earum legitimum usum culpandi praetextus ex quorundam abusu & indiscreto imaginum cultu accepto, subtraheretur.

XXXIII. Plurimum quoque ad decorem divini officii, nec non ad pietatem reverentiamque erga divina mysteria excitandam, & fovendam conducit, ut omnia ordinate peragantur in Ecclesiis.

Hunc in finem jam pridem erant Diaconi, aliique ministri, qui continuo invigilarent, monerentque ut omnia suo tempore & loco debita cum reverentia, & ordine fierent; quemadmodum de Diaconis *Tom. 1. part. 1. tit. 11. c. 3.* notatum fuit.

Eumdem in finem distincta erant Laicorum, & Clericorum, & mulierum, ac virorum loca; nec hi illorum loca occupare; sed omnes suis locis consistere debebant.

XXXIV. Clericorum locum a Laicorum loco separatum olim fuisse notissimum est, neque laicis eum patuisse. „ *Ut laici secus Altare, in quo sacra mysteria celebrantur, inter Clericos tam ad Vigilias, quam ad Missas penitus stare non praesumant: sed pars illa, quae cancellis versus Altare dividitur, tantum choris psallentium pateat Clericorum*: ait Synodus Turonensis II. *Can. 4.* Recte addit Synodus, *tam ad Vigilias, quam ad Missam*; ut significet quid per *sacra Mysteria* Patres intellexerint. Idipsum habemus in *Canone 69.* Synodi VI. ubi dicitur: *Nulli omnium liceat, qui quidem sit in Laicorum numero, intra septa sacri Altaris ingredi.*

XXXV. Locus Clericorum, quem subinde *Sacrarium*, subinde *Sancta Sanctorum*, & hodie communius, *Chorum* a psallentium *choris* dicimus, a Laicorum loco cancellis quibusdam separatus erat, ut ex citato Canone Turonensis patet, & latius ostendit Leo Allatius in Epistola de *templis Graecorum*; & hodierna antiquarum Cathedralium & Collegiatarum Ecclesiarum structura ostendit.

XXXVI. Quin & velum quoddam ipsis cancellis obductum erat, quod non nisi certis temporibus pandebatur: uti in quibusdam Monialium Monasteriis adhuc observatur. Videmus enim velum, quod earum locum ab Altari separat, pandi cum ad Canonem in Missa perventum fuerit.

Hujus veli meminit S. Chrysostomus, *Homil. 6. ad populum Antiochenum*: „ Cum vero videris retrahi, tunc superne coelum aperiri cogita, & Angelos descendere". Et meminit S. Gregorius *lib. 3. Epist. 10.* nec non saeculo XII. Petrus Blesensis *Sermone 11. in Quadr.* „ Interponitur velum inter psallentes & populum, alterius quidem & gratia significationis, sed ad hoc tamen, ut lasciviam tollat oculorum.

Haec omnia renovantur in *cap. 1. tit. De vita, & honestat. Cleric.* ubi sub nomine Concilii Moguntini refertur: *Ut laici secus Altare, quando sacra mysteria celebrantur, stare vel sedere inter Clericos non praesumant; sed pars illa, quae cancellis ab Altari dividitur, tantum psallentibus pateat Clericis.*

XXXVII. Addit deinde hanc clausulam: *Ad orandum vero & foeminis (sicut mos est) pateant Sancta Sanctorum.* Ita legitur in editis, & vulgatis Decretalibus Gregorii IX. uti & in prima Decretalium collectione Antonii Augustini; notat tamen ibidem Antonius Augustinus aptius in veteri esse, *ad adorandum*; uti etiam legitur apud Ivonem *part. 2. Decreti cap. 137.* eamque esse genuinam Canonis lectionem, multis adstruit Emanuel Gonzales in notis ad citatum Capitulum primum; docteque advertit, errorem natum *ex more antiquariorum notissimo, non geminandi eamdem litteram seu dictionem. Veteres enim (ait) non geminabant litteram, sed scilicos supra ponebant, ut ea nota lector admoneretur, duplicandam esse litteram*: cujus rei ignoratione vitia quamplurima in Pandectis resederunt; quod pluribus ibidem adductis exemplis ostendit. Itaque cum hic esset geminanda dictio *ad*, eam geminandam esse notula quadam indicarunt, quod Recentiores non advertentes geminationem omiserunt; & pro *adorandum*, posuerunt *ad orandum*.

Itaque Patres prohibent, ne laici secus Altare, dum sacra mysteria celebrantur, intra cancellos cum Clericis psallentibus stare aut sedere audeant; ad adorandum vero Corpus Domini, & communicandum sinunt, ut reserato *velo pateant* Sancta Sanctorum; non ut ad communicandum accedant: sed extra chorum existentes communicent; quemadmodum hodie in nonnullis Monialium Monasteriis videmus observari, mox ad ipsum Canonem Missae retetari velum, quo Monialium locus ab altare separetur; tametsi nec communicandum ad Altare accedant.

XXXVIII. Hanc disciplinam etiam posteriores plures Synodi renovarunt; addita tamen aliqua moderatione quoad Ecclesiarum Patronos, & alias illustriores personas. Synodus Wigorniensis an. 1240. *Can. 3. Ne laici stent in cancellis, dum celebrantur divina, salva tamen reverentia* Patronum, *& sublimium personarum*. Plures citat Franciscus De Roye Antecessor Andegavensis *lib. 2. De Juribus honorificis in Ecclesia cap. 3.* qui postquam dixit: *Sed forte vel jurisdictio Clericorum adulationi, vel Patronorum insolentiae tribuendum est, quod etiam in choro possint habere fixa sedilia, quae S. Ambrosius Theodosio Imperatori denegavit; & postea sacri Canones soli concesserunt Imperatori, non etiam aliis quibuslibet laicis; deinde subjungit: Eo jure utimur, ut qui Clericis Ecclesiam dederunt, & Canonica stipendia, honorabiliorem locum in ea teneant, ait Chassanaeus in Catalogo Gloriae Mundi part. 4. consid. 18.* Haec ille.

XXXIX. Synodus Aquensis an. 1585. tit. *De Chor. priscum Ordinis decorem ad divinae Majestatis obsequium revocare cupiens, decrevit, laicos homines (& multo minus mulieres) dum divina celebrantur, intra cancellos chori nequaquam esse admittendos .... Laici vero nobiliores (ait) & qui vel Christianissimi Regis Consiliarii, & Officiales, aut ex Militaribus Ordinibus, aut Communitatum Magistratibus fuerint, poterunt intra chorum admitti, si eo in loco divinis officiis interesse velint; ita tamen (ait) ut post Clericos sedeant, nec inter Clericos ipsis sedere liceat.*

Quin tamen tanquam Patroni, aut etiam in qualitate Magistratus Regii habere queant subinde, vel ex consuetudine, concordato, aliove jure, locum ante ipsos Clericos, dubium non est; & quotidiana praxis evincit.

XL. Foeminae vero (ait citata Synodus) *cujuscumque conditionis, & status sint, nullo unquam tempore, nullave ex causa, dum divina Officia celebrantur, aut verbum Dei praedicatur: denique iis horis, quibus Clerici tam saeculares, quam regulares in choro praesentes esse debent, intra eumdem chorum, aliquemve ejus locum secretum etiam superiorem admittantur.*

Plures tum veteres, tum recentiores, etiam ex Synodis Belgicis Canones, vetantes accessum mulierum ad Altaria tempore divini officii, relati sunt hac parte *tit. 5. cap. 3. n. 29.*

XLI. Ad decorem quoque Ecclesiarum, omnemque confusionem, & mali occasionem tollendam jam pridem receptum fuit, ut alio viri, alio loco mulieres in Ecclesia consistant.

S. Augustinus *lib. 2. De Civitate Dei cap. 28.* scribit: Populi confluunt ad Ecclesias casta celebritate, honesta utriusque sexus *discretione*". Plura in eam rem citat Christianus Lupus tom. 2. Schol. in Canones pag. 991. hancque discretionem virorum a mulieribus tanquam constantem expresserunt, qui saeculo decimo, & undecimo de ritibus Ecclesiasticis scripserunt. „ Diaconus (ait Micrologus) cum lege Evangelium, juxta Romanum ordinem in ambone vertitur ad meridiem, ubi & masculi conveniunt; non ad aquilonem, ubi foeminae consistunt.

Haec disciplina in plerisque Parochialibus praesertim Ruralibus Ecclesiis hodie religiose servatur; at in Ecclesiis civitatum nullus pene ordo retinetur; sed maxima ac deploranda confusio in plerisque Ecclesiis tempore divinorum officiorum videtur. Episcoporum, aliorumque Praelatorum officium est, juxta sacros Canones atque iterata Synodorum Decreta providere, ut omnia in templis ita sint ordinata, ut veraciter dici queant, *Domus orationis, & domus Dei.*

CAPUT II.

Abusus vitandi in cultu sanctarum Imaginum.

1 *Quid in earum cultu praecavendum?*
2 *Non eadem hac de re extitit Ecclesiarum disciplina.*
3 *Prioribus saeculis, nullus aut rarus fuit in Ecclesiis imaginum usus.*
4 *Ratio hujus disciplinae exponitur.*
5 *Observatio D. Fleury circa Russos ad fidem recens conversos.*
6 *Canon Concilii Eliberitani spectare videtur antiquam disciplinam circa imagines observatam.*
7 *Quarto saeculo usus imaginum admitti coepit.*
8 *Apud Graecos saeculo VIII. cultus sacrarum imaginum defensores accerimos sibi vindicabat.*
9 *Cautiones quas illi adhibuerunt ne populus in cultum idololatricum incideret.*
10 *Aetate S. Gregorii Magni usum imaginum jam receperat Ecclesia Romana.*
11 *Cur sacrae imagines in Ecclesiis exponuntur?*
12 *S. Gregorius reprehendit Episcopum, qui Sanctorum imagines fregerat.*
13 *Docet hunc Praesulem qua ratione suum populum dispersum propter fractas imagines ad unitatem revocare poterit.*
14 *Disciplinam circa sanctarum imaginum cultum a S. Gregorio observatam probarunt Galli, &c.*
15 *Huic disciplinae adhaeserunt rejectae Synodi Nicaenae II. auctoritate.*

16 Ad-

16 *Adversus hujus Concilii definitionem scriptum est opusculum, & missum ad Papam Hadrianum I. Synodi Nicænæ defensorem.*
17 *Huic scripto respondit summus Pontifex.*
18 *Concilium Francofordiense reprobat Synodi Nicænæ definitionem, quæ ad Præsules Gallos directa fuerat.*
19 *Ludovico Pio imperante Parisiis habetur Concilium, in quo definitio Nicænæ rejicitur.*
20 *Galli significarunt a se imagines in Ecclesiis admitti, non adorari.*
21 *In ea sententia eos videtur confirmasse Epistola Imperatorum Græcorum.*
22 *Refertur hæc Epistola.*
23 *Ex ea conjicitur hujus Epistolæ auctores non rejecisse omnem cultum exteriorem imaginum.*
24 *Imaginum disciplinam in ea Epistola contentam Galli putaverunt conformem disciplinæ Sancti Gregorii Papæ.*
25 *Galli, & hujus Epistolæ Auctores eodem motivo permoti fuisse videntur.*
26 *In suis scriptis Galli intendebant præcavere scandalum pusillorum.*
27 *Hunc sibi proposuit finem Auctor librorum Carolinorum.*
28 *Ea quoque mens extitit Auctoris libelli, quem Ludovicus Pius ad Eugenium II. misit.*
29 *Ex dictis claret a Gallis honorariam imaginum adorationem non fuisse omnino rejectam velut per se illicitam.*
30 *Varietas circa cultum imaginum potest subsistere salva unitate & fide.*
31 *Certum non est quo tempore Galli, &c. Decretum septimæ Synodi de cultu imaginum receperint.*
32 *Inquiritur illud tempus.*
33 *Conjicitur ex Bertiniano Annalista inclinante nono sæculo, Gallos colendis Græcanico ritu imaginibus nondum assuevisse.*
34 *Probabile est ritum hunc pedetentim invaluisse in Ecclesiis Gallicana, Germanica, &c.*
35 *Hic ritus ab omnibus tandem receptus est propter auctoritatem summi Pontificis.*
36 *In cultum imaginum magno cum fervore deinde effusi sunt Galli.*
37 *Abusus ex vulgi imperitia natus.*
38 *Quid ad eum reformandum observare convenit?*
39 *Ab imaginum cultu amovendus omnis turpis quæstus.*
40 *Inde pro maxima parte originem, & progressum superstitiosus cultus imaginum sibi sumpsit.*
41 *Cavendus error Antropomorphitarum in exponendis imaginibus SS. Trinitatis.*
42 *Quid de iis imaginibus Concilium Tridentinum, quid plurimi senserint Theologi, exponitur.*
43 *Quid ex eorum opinione concludi potest?*

☞ I. DICTUM est *cap. præced. nu.* 15. Synodum Tridentina serio monuisse Episcopos, ut diligenter populum instruant de sanctarum imaginum cultu; ne alias populus in superstitiosum aut idololatricum cultum incidat.

Et sane jam pridem experientia docuit, quam difficulter omnis plane cultus irreligiosus, sive superstitionem aut idololatriam aliquam redolens in hac imaginum & statuarum publica, & externa veneratione præcaveatur, præsertim dum Sacerdotem turpis quæstus se immiscet, & vulgi ignorantia, aut nimia credulitas accedit.

II. Unde & scimus, varias in imaginum externo cultu jam pridem adhibitas cautiones; neque eamdem omnium Ecclesiarum fuisse circa hunc cultum disciplinam; sed pro temporum & populi conditione variam.

III. Et quidem tribus ut minus sæculis, nullum aut rarum fuisse in Ecclesiis Christianorum sacrarum imaginum usum, aut externum cultum fatendum est.

IV. Id autem eo creditur contigisse consilio, ne Gentilibus, aut etiam Judæis, occasio daretur suspicandi, Christianos idola, sive idololatriam, non tam deseruisse, quam immutasse.

Id jam pridem annotavit sanctus Agobardus Archiepiscopus Lugdunensis in Libro *de imaginibus num.* 19. scribens: „ Si enim „ Sanctorum imagines, qui dæmonum cultum dereliquerant, venerari juberentur, puto quod videretur iis, *non tam idola reliquisse, quam simulacra mutasse.*

Accedebat, quod per externum imaginum, & notanter *statuarum* cultum, recenter ad fidem Christianam e Gentilismo conversis occasio daretur, rursus in assuetum idololatricum cultum incidendi, sive ad eum revertendi.

V. Hanc in rem observatu dignum est, quod narrat D. Fleury *lib. 7. suæ Historiæ n.* 54. quod Russii primo conversi a Gentilismo ad Christianismum per Monachos Corbienses in Saxonia, rursus in idololatriam & Gentilismum relapsi fuerint occasione cultus *sancti Viti*, ejusque *imaginis*, eamque vertisse in suum idolum, quod vocarunt *Suantovis.*

Occasione hujus eventus monet Vir Clarissimus: „ Ita periculosum est idololatris recenter conversis proponere cultum Sanctorum, eorumque imaginum, priusquam plene fuerint instructi & radicati in notitia veri Dei.

VI. Vix dubium, quin ad eam primis sæculis pene necessariam disciplinam & cautionem reflexerit Synodus Eliberitana statuens Canone 36. *picturas in Ecclesiis esse non debere; nec quod colitur, aut adoratur in parietibus depingi.*

VII. Verum postquam sub Constantino Magno, ac sequentibus Christianis Imperatoribus Gentilismus suas amittere cœpit vires; ipsique Christiani adversus idololatriam sat instructi & roborari viderentur; sensim quoque sacrarum imaginum usus, earumque cultus apud Christianos admitti & recipi cœpit: nec tamen ubique eodem tempore, nec pari ritu hic usus, & cultus admissus vel probatus fuisse scitur.

VIII. Et quidem scitur, apud Græcos saltem sæculo VI. aut VII. usum & cultum sacrarum imaginum receptum fuisse; atque sæculo VIII. ita fuisse probatum & stabilitum, ut & illarum partium sanctissimi Episcopi, eum adversus Iconoclastas, sive contractores imaginum, etiam cum profusione sanguinis asserere, & propugnare non dubitaverint.

IX. Sed & illud constat, quod hi acerrimi sacrarum imaginum propugnatores, omnem etiam studuerint adhibere cautionem, ne occasione usus aut cultus imaginum populus in cultum idololatricum incideret.

Hac de causa noluerunt admittere usum, aut cultum *statuarum*, uti habetur ex Epistola sancti Germani Patriarchæ Constantinopolitani ad Thomam Episcopum Claudiopolitanum: eo quod *statuæ* nimiam cum idolorum simulacris similitudinem habere viderentur; & quasi ideam simulacrorum oculis intuentium objicerent: asseritque Molanus in Historia sacrarum imaginum etiamnum hodie statuarum usum, vel cultum apud Grecos non admitti.

Hoc exemplo docemur, subinde certarum imaginum, aut statuarum usum e templis esse amovendum, tametsi earum usus, aut cultus in se non esset illicitus; si prævideatur ex earum usu & cultu periculum superstitiosi, & idololatrici cultus populo imminere.

X. Quo vero tempore usus sacrarum imaginum in Ecclesia Romana, cæterisque Latinæ communionis Ecclesiis fuerit receptus, non satis constat. Hoc scitur, eum fuisse admissum ætate sancti Gregorii, uti patet ex binis ejus Epistolis ad Serenum Episcopum Massiliensem: e quibus quoque intelligitur, quæ fuerit eo tempore earum Ecclesiarum circa hunc usum disciplina.

In priore Epistola (quæ est 105. *lib.* 9. Editionis Benedictinorum) scribit sanctus Gregorius: „ Præterea indico dudum ad „ nos pervenisse, quod fraternitas vestra, quosdam *imaginum* „ *Adoratores* aspiciens, easdem in Ecclesiis imagines confregit, „ atque projecit. Post hæc subjungit „ Et quidem zelum vos, „ ne quid manufactum adorari posset, habuisse laudavimus; sed „ frangere easdem imagines non debuisse judicamus.

XI. Rationem cur eas frangi, aut projici non judicaret, subjicit Gregorius: *Idcirco enim* pictura *in Ecclesiis adhibetur, ut si qui litteras nesciunt, saltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent.*

„ Tua ergo fraternitas, & illas servare, & ab earum *adoratu* populum prohibere debuit, quatenus & litterarum nescii „ haberent, unde scientiam Historiæ colligerent, & populus in „ picturæ adoratione minime peccaret.

Intelligens autem sanctus Gregorius, hunc Episcopum nequaquam ejus monitis acquiescere; sed in confractione & amotione imaginum pergere; in tantum, ut maxima populi pars ob eam agendi rationem ab ejus se communione abstineret, alteram ad eum Epistolam dedit (quæ est 13. *lib.* 11. ex Editione Benedictinorum), in qua acrioribus eum verbis ob hanc confractionem, & amotionem imaginum redarguit, ipsum hortando, ut usum imaginum tanquam populo utilem restituat, & ab *adoratu* earum ipsum abstrahat.

XII. Rursus in hac Epistola sanctus Gregorius Episcopum quidem laudat, quod imagines Sanctorum *adorare* vetuisset; sed quod *confregerit*, reprehendit; ac deinde subjicit: *Dic, Frater, a quo factum Sacerdote, aliquando auditum est quod fecisti? Si non aliud, vel illud te non debuit revocare, ut despectis aliis fratribus, solum te sanctum, & esse crederes sapientem? Aliud est enim* (*pergit Gregorius*) *picturam adorare, aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum addiscere: frangi ergo non debuit, quod* non ad adorandum *in Ecclesiis; sed ad instruendas solummodo mentes nescientium fuit collatum.*

Quandoquidem sanctus Gregorius huic Episcopo exprobet, quod nullus Episcopus hactenus imagines confringendas, aut ejiciendas de Ecclesiis crediderit, nequaquam obscurum est, ætate sancti Gregorii in omnibus Ecclesiis Gallicanis usum sacrarum imaginum fuisse receptum.

XIII. Post hæc hortatur Episcopum sanctus Gregorius; ut dispersum populum ad unitatem revocare omni studio satagat; eumque in finem populo diceret: *Si ad hanc* instructionem, *ad quam imagines* antiquitus *factæ sunt, habere vultis in Ecclesia, eas modis omnibus & fieri, & haberi permitto.*

„ Atque indica (pergit Gregorius) quod non tibi ipsa visio „ Historiæ, quæ, pictura teste, pandebatur, displicuerit: sed „ illa *adoratio*, quæ picturis fuerat incompetenter exhibita; at„ que in his verbis, eorum mentes demulcens, eos ad concor„ diam revoca: si quis imagines facere voluerit, minime pro„ hibe, *adorari* vero imagines modis omnibus veta. Sed hoc „ sollicite fraternitas tua admoneat, ut *ex visione* rei gestæ ar„ dorem compunctionis percipiant, & in adoratione solius Om„ nipotentis sanctissimæ Trinitatis humiliter prosternantur.

XIV. Hanc a sanctissimo Pontifice circa imaginum usum & cultum expressam, & probatam disciplinam, summo cum applausu amplexæ fuere Gallicana, aliæque Occidentales Ecclesiæ: atque per duo ut minus sæcula tenacissime retinuerunt; ut nimirum usum sacrarum Imaginum ad instructionem fidelium retinendum censuerint; sed ab earum *adoratu*, sive cultu omnino abstinendum existimarint.

XV. Et quidem huic disciplinæ circa usum sacrarum imaginum citra exteriorem adoratum, sive cultum, adeo constanter inhærendum existimarunt Galli, aliique Latinæ Communionis Episcopi, ut nec auctoritate Synodi apud Nicænam, an. 787. celebratæ, nec auctoritate Romanæ Ecclesiæ, quæ conformiter ad Decretum hujus Synodi exteriorem cultum, & adorationem sacrarum imaginum admiserat, adduci potuerint, ut a sua disci-

ctrina recederent, & cultum, seu adorationem sacrarum imaginum probarent, vel amitterent.

Cum enim circa annum 790. Hadrianus I. Papa acta hujus Synodi, adjunctis litteris suis, misisset ad Carolum Magnum, Carolus has litteras Hadriani, necnon acta Synodi huic annexa communicanda censuit Episcopis.

Episcopi, litteris, & actis examinatis & discussis, rescripserunt Imperatori, Synodum hanc nullatenus recipiendam, vel recipi posse, ea potissimum ratione, quod in hac Synodo statutum legerent: *Sacras imagines Christi, & Sanctorum, non secus atque ipsum pretiosæ Crucis typum, & sanctorum Evangeliorum codicem esse adorandas, & colendas*

XVI. Quin & per Episcopos adversus Synodum, ejusque acta exaratum fuit Opusculum in quatuor Libros divisum, in quo singulatim acta hujus Synodi refutare conantur; ipsamque Synodum tamquam erroneam, non minus quam Synodum Iconoclastarum *anno* 745. sub Constantino Copronymo celebratam, rejiciunt, & execrantur.

Hoc Opusculum sub nomine Caroli Magni missum fuit ad Hadrianum I. ut ex eo intelligeret, quibus ex causis, acta hujus Synodi, quantum spectat ad cultum, & adorationem imaginum, recipi, & probari non possent: unaque significant: se hanc Synodum nullatenus pro Synodo *Œcumenica* reputare, utpote cui nulli, præter Legatos Hadriani, Occidentales Episcopi interfuerant.

Hinc evidens est, Gallos eo tempore credidisse, auctoritatem solius Papæ non esse sufficientem, ut juberetur aliquod Concilium sine consensu principalium Ecclesiarum recipi, uti notat D. Fleury in sua Historia Eccles. lib. 44. n. 58. „ *Le me pris* „ *de ce Concile* (inquit) *faisoit voir clairement, que les Fran-* „ *çois étoient persuadés que la seule autorité du Pape ne suffisoit* „ *pas pour faire recevior un Concile sans le consentement des prin-* „ *cipales Eglises*.

XVII. Huic scripto respondit Hadrianus per Epistolam Carolo Magno inscriptam, in qua Decretum Synodi Nicænæ adversus opposita Gallorum propugnat, ac singulatim argumentis ipsorum respondet.

XVIII. Neque tamen hæc Epistola inclinare potuit Gallicanos, aliosque Episcopos, ut a recepta disciplina, de non adorandis imaginibus recederent: quin & anno 794. jussu Caroli Magni Francofurti ad Mænum convenientes trecenti circiter Episcopi, una cum Legatis Hadriani Papæ, rursus ipsam Synodum Nicænam, de adorandis imaginibus, *Canone* 2. reprobarunt: verba Canonis sunt: *Allata est in medium quæstio de nova Græcorum Synodo, quam de adorandis imaginibus Constantinopoli fecerunt, in qua scriptum habebatur, ut qui imaginibus Sanctorum, ita ut Deificæ Trinitati, servitium aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur. Qui supra Sanctissimi Patres nostri omnimodis adorationem, & servitutem renuentes contempserunt, atque consentientes condemnaverunt*.

Hoc Canone Patres Francofordienses indicare voluisse Acta sive Decretum de adorandis imaginibus Synodi Nicænæ II. indubitatum est; tametsi loqui videantur de Synodo, quam Græci *Constantinopoli* fecerunt.

Uti enim recte notavit Sirmundus: *Constantinopoli factam, sic intelligendum hoc loco, non quod in ea urbe, sed quod ab Imperatoribus Constantinopolitanis*.

Post hoc Synodi Francofordiensis Decretum nihil ulterius circa cultum sacrarum imaginum actum reperitur, regnante Carolo Magno, aut sedente Hadriano I.

Verum sub Ludovico Pio Caroli filio, & sedente in Cathedra Petri Eugenio II. quæstio hæc rursus revixit, idque, ut apparet, occasione Legatorum, quos Imperatores Græci Michael Balbus, & Theophilus miserunt, & eorumdem Imperatorum ad ipsum Ludovicum scriptæ Epistolæ.

XIX. Cum enim dicti Imperatores instanter postularent, ut Ludovicus eorum Legatis, quos ad Eugenium II. Papam destinabant, suos Legatos adjungeret, qui communi consilio, & opera apud Pontificem de usu, & cultu imaginum (super quo apud Græcos non mediocris erat excitata contentio) tractarent: jussu Ludovici Pii, & de licentia Eugenii II. Papæ, Conventus Episcoporum Parisiis super cultu imaginum habitus est.

Porro in hoc Conventu rursus Decretum Synodi Nicænæ, de adorandis imaginibus rejectum fuit; multaque a Patribus collecta fuerunt adversus adorationem, & cultum imaginum, e quibus jussu ejusdem Ludovici Pii quædam excerpta fuere, & ad præfatum Eugenium II. tunc Pontificem Romanum transmissa.

XX. His significabant Gallicani Episcopi se quidem sacras imagines recipere, & in Ecclesiis etiam admittere; sed earum *adorationem* nequaquam probare posse: immo tum ex Epistola Synodica ad Ludovicum, tum ex Synodalibus gestis, non obscurum est, in hoc Conventu durius contra cultum, & adorationem imaginum actum, & declamatum fuisse, quam sub Carolo Magno.

XXI. Admodum verisimile est, quod zelum Episcoporum Gallicanorum pro retinenda disciplina circa imaginum usum in litteris sancti Gregorii ad Serenum Massiliensem Episcopum expressa, scilicet retinendas esse imagines in Ecclesiis, sed eas non adorandas, vehementer accenderit prædicta Epistola Michaelis Balbi, & Theophili Græcorum Imperatorum ad Ludovicum Pium; quæ indictioni Conventus Parisiensis occasionem dederat.

XXII. In hac enim Epistola exponebant Imperatores, in quas impias superstitiones occasione cultus, & adorationis imaginum tandem populi prolapsi essent: *Multi* (*inquiunt*) *de Ecclesiasticis, & Laicis viris, alieni de Apostolicis Traditionibus, facti, & neque paternos terminos custodientes, facti sunt inventores malarum rerum. Primum quidem, honorificas, & vivificas Cruces de sacris templis expellebant, & in earumdem loco imagines statuebant; ponebantque lucernas coram eis, simul & incensum adolebant, atque eas in tali honore habebant, sicut honorificum & vivificum lignum, in quo Christus verus Deus noster crucifigi dignatus est propter nostram salutem*.

Psallebant & adorabant, atque ab eisdem imaginibus auxilium petebant; plerique autem linteaminibus easdem imagines circumdabant, & filiorum suorum de Baptismatis fonte susceptrices faciebant; alii religiosum habitum monasticum sumere volentes, religiosiores personas postponebant, qui prius comam capitis eorum suscipere solebant, adhibitis imaginibus, quasi in sinum earum decidere capillos illorum sinebant.

Quidam vero Sacerdotum, & Clericorum, colores de imaginibus radentes immiscuerunt oblationibus, & vino, & ex hac oblatione post Missarum celebrationem, dabant communicare volentibus; alii autem Corpus Domini in manus imaginum ponebant, unde communicare volentes accipere fecerunt. Nonnulli vero spreta Ecclesia, in communibus domibus tabulis imaginum pro altaribus utebantur, & super eas sacrum ministerium celebrabant, & alia multa his similia illicita, & Religioni nostræ contraria in Ecclesiis fiebant, quæ a Doctoribus, & sapientioribus viris satis indigna esse videbantur.

Post hæc subjungitur in Epistola: *Propterea statuerunt Orthodoxi Imperatores, & doctissimi Sacerdotes locale adunare Concilium, ad inquisitionem super per his habendam; qui in idipsum convenerunt, sancto Spiritu inspirante: talia ubique communi consilio fieri prohibuerunt*, „ & imagines de humilioribus locis efferri fecerunt, & eas, quæ in sublimioribus locis positæ erant, „ ut ipsa pictura pro Scriptura haberetur, in suis locis consistere permiserunt, ne ab indoctioribus, & infirmioribus adorarentur: sed neque eis lucernas accenderent, neque incensum adolerent, prohibuerunt; " *quemadmodum & nos nunc sentimus, & tenemus abjicientes de Ecclesia Christi eos, qui hujusmodi malignis adinventionibus student*.

XXIII. Ex toto contextu hujus Epistolæ evidens est, Græcos Imperatores, & Episcopos hujus Epistolæ Auctores nequaquam existimasse, omnem honorariam adorationem, & exteriorum sanctarum imaginum cultum *per se* esse superstitiosum, aut idololatricum, aut existimasse eos, qui Imagines ea adoratione *honoraria*, sive cultu exteriori colunt, & venerantur, censendos esse idololatras; sed duntaxat reputasse, eam sanctarum imaginum adorationem, & cultum, prædictis superstitionibus occasionem præbuisse, & imperito vulgo occasionem dare posse in superstitiosum, & idololatricum cultum incidendi.

Ut igitur fidelibus superstitiosi hujus cultus occasionem subtraherent, satius duxerunt, imagines ex humilioribus locis efferendas, & eas, quæ in sublimioribus locis positæ erant, permittendas, ut *ipsa pictura pro Scriptura haberetur*, *ne* (inquiunt) *ab indoctioribus, & infirmioribus adorarentur*.

XXIV. Gallicani Episcopi probe intellexerunt, hanc Græcorum circa usum, & cultum sanctarum imaginum disciplinam in litteris Imperatorum expressam, eamdem esse, quam sanctus Gregorius in litteris ad Serenum Episcopum Massiliensem dixerat observandam, quamque in suis Ecclesiis hactenus conservabant.

XXV. Si attendantur, quæ Episcopi Gallicani dixerunt, circa adorationem & cultum sanctarum imaginum in Libris vulgo Carolinis, & in Epistola Synodica ad Ludovicum Pium, nequaquam obscurum erit, ipsos eodem fundamento permotos fuisse ad tuendam suam hactenus conservatam disciplinam, quo se permotos fuisse ad abolendam adorationem imaginum Græci asserebant, scilicet ad præveniendum scandalum pusillorum, & imperitorum, sive superstitiosum, & idololatricum cultum.

XXVI. Certum enim est, quod tametsi Gallicani, aliique Latinæ Communionis Episcopi, honorariam adorationem, exterioremque cultum sanctis imaginibus impendendum non judicarent, nequaquam tamen omnem eam adorationem, aut cultum *per se* esse superstitiosum, aut idololatricum crederent; sed scandalum pusillorum, & imperiti vulgi duntaxat præcavere intenderent.

XXVII. Et quidem Auctor Opusculi Carolini *lib.* 3. *cap.* 16. postquam adstruere studuit, nec eam adorationem, *quæ in honorem transire dicitur illius, quem repræsentat imago*, imaginibus Christi aut Sanctorum impendendam, eo quod per similem adorationem, adoratoris imaginum, *omnem suæ credulitatis spem* in ipsis imaginibus, & picturis collocent, immediate subjungit: *Nam etsi a doctis quibusque vitari possit hoc, quod illi in adorandis imaginibus exercent, qui videlicet non quid sint, sed quid innuant, venerantur*; indoctis *tamen* quibusque scandalum *generant, qui nihil aliud in his, præter quod vident, venerantur & adorant*.

Post hæc subjungitur: *Unde cavendum est, ne Evangelicam sententiam subeant, qui tot pusillos ad scandalizandum impellunt: quoniam si is, qui unum de pusillis scandalizaverit, formidolosissimæ sententiæ subjacet, multo magis exitiabili ille ferietur severitate, qui pene omnem Christi Ecclesiam, aut ad adorandas imagines impellit, aut imaginum adorationem spernentes anathemati submittit*.

Et rursus *lib.* 4. *cap.* 18. *Non enim nos imagines in Basilicis positas idola nuncupamus, sed, ne idola nuncupentur, adorare eas, & colere, eisque servitium impendere recusamus: quoniam plerumque non res, sed causa rei pro scelere reputatur; dum videlicet multa, quibus pene potest uti, male usa in flagitium convertuntur; sicque una eademque res bene utentibus est causa periculi*.

XXVIII. Similiter Auctor Libelli, quem Ludovicus Pius misit ad Eugenium II. Papam, aperte significat honorariam adorationem, & exteriorem cultum sanctis imaginibus impendi, *per se* non esse superstitiosum, aut idololatricum, nequaquam tamen ad evitandum scandalum, esse admittendum.

Hinc *cap.* 7. fuse ostendit, quod juxta Apostolum, etiam a lici-

licitis nonnunquam sit abstinendum *propter scandalum infirmorum* : eamque in rem, utpote ad præsentem materiam proxime accedens adducit factum Ezechiæ Regis: *Legimus* (ait) *serpentum morsus mortiferos pœnam justissimam peccatorum in ligno exaltato, atque prospecto æneo serpente sanatos, ut & populo subveniretur afflicto, & mors morte destructa, velut crucifixæ mortis similitudine signaretur, quem sane serpentem propter facti memoriam reservatum, cum postea populus errans tamquam idolum colere cœpisset, Ezechias Rex, religiosa potestate Deo serviens, cum magna pietatis laude contrivit* (a).

XXIX. Ex his evidens est, Episcopos Gallicanos, aliosque, adorationem honorariam, & externum cultum sanctis imaginibus non recusasse, quasi eum *per se* illicitum aut superstitiosum, seu idololatricum arbitrarentur : sed quia hic cultus rudioribus, & imperitis perniciosi erroris, & cultus idololatrici, vel superstitiosi occasio esse poterat, eam adorationem, sive cultum, nequaquam recipiendam arbitrabantur, neque a disciplina hactenus in suis Ecclesiis conservata, & a sancto Gregorio jam pridem probata, recedendum.

XXX. Itaque varietas circa usum, & cultum sanctarum imaginum, quæ eo tempore inter Ecclesias intercedebat, Ecclesiarum illarum Communionem scidisse non legitur.

Neque enim ignorabant Romani Pontifices, & Episcopi, circa usum & cultum imaginum, variam posse esse, salva fide, Ecclesiarum disciplinam: *Nam, uti recte notavit Dionysius Petavius lib. 15. Theolog. Dogmat.* cap. 13. *imagines ex earum rerum genere sunt, quæ indifferentes nominantur, hoc est, quæ ad salutem omnino necessariæ non sunt, nec ad substantiam ipsam Religionis attinent; sed in potestate sunt Ecclesiæ, ut eas vel adhibeat, vel ableget; pro eo atque satius esse decreverit.*

XXXI. Quo vero tempore Gallicana, cæteræque Occidentales Ecclesiæ honorariam adorationem, & exteriorem cultum sanctarum imaginum, conformiter ad Decretum VII. Synodi; necnon praxim Ecclesiæ Romanæ receperint, non æque certum est.

XXXII. Hoc constat, circa medium sæculi IX. quo tempore Anastasius Bibliothecarius Constantinopoli pro Concilio VIII. ageret, & ibidem Synodum VII. e Græco in Latinum verterit, apud Gallos nondum Decretum VII. Synodi de adorandis imaginibus fuisse receptum, ut ipse Anastasius in Præfatione suæ versioni Latinæ præfixa testatur.

Ex hac Præfatione insuper habetur, quod Galli honorariam adorationem, & exteriorem cultum *Cruci*, necnon *Codici Evangeliorum* exhiberi permitterent; quem tamen nec Christi, aut Sanctorum imaginibus impendendum esse judicabant.

Hinc ulterius non obscurum est, Canonem III. Concilii VIII. quod inclinante sæculo IX. sub Hadriano II. ejusque Legatis præsidentibus habitum est, dirigi adversus Gallicanos, aliosque Episcopos, qui adorationem honorariam vivificæ Crucis typo, & Codici Evangeliorum impendendam censebant, imaginibus tamen & picturis Sanctorum impendi non sinebant.

Hoc enim Canone nominatim anathemate feriuntur, qui nolebant icones Christi, & imagines Sanctorum æquo honore colere, ac adorare, ac ipsum salutiferæ *Crucis typum*, & sanctorum Evangeliorum Codicem.

XXXIII. Id sat intelligens Annalista Bertinianus, atque existimans justo acrius hic carpi Episcopos Gallicanos ad annum 872. ubi sermo de VIII. Synodo incidit, scribere non dubitavit : *In qua Synodo de imaginibus adorandis, aliter, quam orthodoxi Doctores ante definierant, & pro favore Romani Pontificis, qui eorum votis de adorandis imaginibus annuit, & quædam contra antiquos Canones, sed & contra suam ipsam Synodum constituerunt, sicuti, qui eamdem Synodum legerit, patenter inveniet.*

Ad verba hujus Annalistæ reflectens Vir eruditissimus Joannes Mabillonius in Præfatione ad partem I. sæculi IV. Benedictinorum *num.* 47 observat, quod licet hæc paulo durius scribat Bertinianus Annalista : *sed tamen unde* (ait) *intelligamus Gallos nondum colendis Græcanico ritu imaginibus adsuevisse.*

XXXIV. Quin tamen circa ea tempora ritus colendi, & adorandi imagines, ac picturas Christi, & Sanctorum, conformiter ad Decretum VII. Synodi, & disciplinam Ecclesiæ Romanæ pedetentim in Ecclesiis Gallicanis, aliisque Latinæ Communionis invaluerit; verisimile est : idque auctoritate hujus VII. Synodi, quam Anastasius Bibliothecarius Latine verterat, & in cujus Præfatione Gallos ad recipiendum cultum sanctarum imaginum vehementius hortatur, eoque potissimum hoc argumento urgens, quod cultus & adoratio honoraria sanctarum imaginum non videretur magis idololatrica, quam vivificæ Crucis typo, aut Evangeliorum Codici impensa.

XXXV. Non dubium autem, quin ad inducendum hunc Ecclesiæ Romanæ ritum, qui in Gallia, & in toto Occidente cœperat esse in usu, præcipue valuerit Romani Pontificis auctoritas. Scitur enim a tempore Caroli Magni, post translatum imperium a Græcis in Francos, auctoritatem Romani Pontificis apud Principes illos plurimum invaluisse, atque sub idem tempus Romanos Pontifices multum ellaborasse, ut Ritus Ecclesiastici, qui hactenus fuerant Romanæ Ecclesiæ proprii, in cæteris quoque Ecclesiis reciperentur.

XXXVI. Et quidem, uti recte monet Mabillonius *n.* 47. tanto cum fervore Galli in cultum imaginum effusi sunt, ut *magis retinaculo, quam incitamento jam opus habeat vulgi Religio.*

XXXVII. Et sane non obstantibus multiplicibus Synodorum Decretis, ac notanter novissimi Concilii Tridentini saluberrima sanctione, tantus tamque multiplex hodie visitur vulgi, & imperiti populi superstitiosus, & quasi idololatricus imaginum, ac statuarum cultus, ut non videantur Episcopi Gallicani sine fundamento veriti fuisse, ne admissa adoratione Imaginum, imperitum, vulgus difficulter a superstitioso cultu, & adoratione incompetenti abstraheretur : ut propterea in disciplina a sancto Gregorio probata, & in suis Ecclesiis hactenus conservata persistendum satius esse judicarent, ad præcavendum, & præveniendum fidelium scandalum, & superstitiosum sanctarum imaginum cultum.

XXXVIII. Quid circa usum & cultum imaginum, & picturarum, ac statuarum Christi, & Sanctorum statui & observari conveniat, ad præveniendum pusillorum, & imperiti vulgi scandalum, & præcavendum earum superstitiosum cultum, qui idololatriam sapere videtur, Romani Pontifices & Episcopi, quibus id Synodus Tridentina enixe commendavit, expendere poterunt: & interim Parochorum & Concionatorum est, populum de certo usu & cultu imaginum rite instruere.

Numero 17. capitis præcedentis notavimus Synodum Coloniensem, necnon Moguntinam injunxisse locorum Ordinariis, ut si in visitatione deprehenderint concursum ad certam imaginem; atque intelligant ex modo agendi, populum in ea imagine spem suam collocare, eam amoveant, aut alio modo provideant, quo huic abusui occurratur.

XXXIX. Non absimile Decretum ad præcavendum superstitiosum sanctarum imaginum cultum legitur in Concilio Rothomagensi *anno* 1445. can. 7. his verbis conceptum : „ Item damnat „ modos illos, qui videntur introduci *gratia quæstus*; denomi- „ nando imagines, utpote, *Notre Dame de Recouvrance*, *No-* „ *tre-Dame de Pitie*, *de Consolation*, *de Grace*, *&c.* Nam ta- „ lia sunt occasio superstitionis in multis, quasi sit plus in una „ imagine, quam in altera, abusores pœna arbitraria compe- „ scantur ". Sapienter notarunt hi Patres hanc sub variis nominibus sanctarum imaginum appellationem, multis superstitionis occasionem esse posse, quasi sit plus in una imagine, quam in alia, ad certum effectum obtinendum.

Quis enim ambigat, quin proclive sit, ut imperitus populus credat, speciale nomen huic imagini inditum esse, ut significetur plus aliquid virtutis inesse huic imagini ad obtinendum effectum, quem inditum nomen præfert.

Præterea verissime adverterunt hi Patres, similes modos certas imagines suis specialibus nominibus appellandi videri introduci *quæstus causa*.

XL. Certum quippe est, quod multiplex ille superstitiosus sanctarum imaginum cultus pro maxima parte, si non in totum, originem suam suumque progressum, & stabilitatem debeat turpi quæstui Sacerdotum, seu Secularium, seu Regularium, quem ex populari concursu, & indiscreto populi ad certas imagines affectu venantur.

Immo nec dubium, quin extirpandis superstitionibus, & abusibus circa imaginum venerationem, medium efficacissimum, & pene necessarium sit, omnem ex earum veneratione provenientem quæstum eliminare, qui directe, vel indirecte cedit in emolumentum Sacerdotum.

XLI. Est abusus vel potius error crassus vitandus, cum imagines sanctissimæ Trinitatis exponuntur: Memorabile est, quod de hæreticis humanam Deo figuram affingentibus Socrates *lib.* 6. *cap.* 7. & Sozomenus *lib.* 8. *cap.* 11. historiæ Ecclesiast. referunt; scribunt enim extitisse Monachos rudes, ac litterarum experies, qui cum præ imperitia sacræ Scripturæ verba perperam interpretarentur, Deum esse corporeum finxerunt : quod si sacrarum litterarum ignorantia hunc errorem pepererit, a fortiori timendum est, ne ignorantia rudis populi occasione imaginum sanctissimæ Trinitatis Deum Patrem sibi fingat ut venerabilem senem, & Trinitatem corpoream imaginetur.

XLII. Capite præcedenti *num.* 23. observatum fuit quod pluribus sæculis, etiam post admissum usum imaginum Christi, & Sanctorum, Ecclesia usum imaginum *sanctissimæ Trinitatis*, in quibus Deus Pater, & Spiritus Sanctus corporali specie exprimerentur, ignoraverit : quod nec Synodus Tridentina positive, & simpliciter earum usum probaverit; quod & notavit Joannes Molanus *lib.* 2. *Historiæ sanctarum imaginum cap.* 3. qui & ibidem monet, plures etiam e recentioribus Theologis sustinuisse, rudi populo nequaquam expedire, similes imagines sanctissimæ Trinitatis in Ecclesiis publice exponere.

Similiter Cardinalis Bellarminus in controversia de cultu imaginum fatetur, nonnullos etiam inter Catholicos, puta Tostatum Episcopum Abulensem, Durandum, Peresium, admisisse cum Calvino, imagines Dei in templis non esse collocandas.

XLIII. Unde & concludit, *non esse tam certum in Ecclesia, an sint faciendæ imagines Dei, sive Trinitatis, quam Christi, & Sanctorum; hoc enim docent omnes Catholici, & ad fidem pertinet.*

☞ Illud est in opinione, & doctissimi illi Fratres Walenburgici fatentur, Synodum Tridentinam nihil decidere super *imaginibus Dei*, *& sanctissimæ Trinitatis*, eo quod super hoc puncto Doctores Catholici inter se essent divisi.

Hinc ulterius concludunt, quod permissio conficiendi has imagines, non sit pars doctrinæ catholicæ ab omnibus receptæ, vel recipiendæ.

Perspicere poterunt Episcopi, quid circa hasce sanctissimæ Trinitatis imagines imperitæ plebi conveniat, & quousque earum usus sit tolerandus. ☜

C A P U T III.

De ædificandis Ecclesiis; & quæ intervenire debeant?

1 *Etiam sub Imperatoribus Gentilibus Ecclesiæ ædificatæ fuerunt.*
2 *Data pace Ecclesiæ, modus ædificandis Ecclesiis præfixus est.*
3 *Vetitum fuit ædificare sine auctoritate Episcopi.*

(a) Hoc factum legitur in Sacris Scripturis l. 4. Reg. cap. 18.

4 *Oratoria privata quomodo sine auctoritate Episcopi licuerit ædificare?*
5 *Quid Episcopus attendere debeat in admissione novæ Ecclesiæ?*
6 *Quid proprie nomine Oratorii significetur?*
7 *Quid nomine Capellæ?*
8 *Quo loco olim Oratoria Martyrum exstruerentur.*
9 *In admissione novæ Capellæ attendi debet, ne populus a Parochiali Ecclesia abstrahatur.*
10 *Sacella non ædificanda quæstus causa.*
11 *Nova Ecclesia Parochialis ob præjudicium veteris sine rationabili causa construi nequit.*
12 *Causa legitima est, si populus sine* magno *incommodo ad Ecclesiam Parochialem accedere nequeat.*
13 *Ex mente Concilii Tridentini Episcopus potest exigere novæ Parochiæ erectionem, quando salus populi id exigit.*
14 *Non requiritur longinquitas, aut discrimen viarum.*
15 *Quod censeatur* magnum *incommodum, relinquitur arbitrio judicis.*
16 *Probari non debet, Parochianos aliquando discessisse sine Sacramentis ob Ecclesiæ distantiam.*
17 *In erectione novæ Ecclesiæ Parochialis Rector veteris Ecclesiæ audiri debet.*
18 *Rescriptum Romanum pro erectione novæ Parochiæ in forma gratiosa a Belgis non recipitur.*
19 *Si Rector sine justa causa consentire nolit, potest Episcopi consensum supplere.*
20 *Unde desumenda sustentatio Rectoris novæ Parochiæ ex scopus Decreto Synodi Tridentinæ?*
21 *Unde Sacerdoti novæ Parochiæ providendum?*
22 *Ex decimis percipi debet, quod ad Ministrum novæ Parochiæ sustentandum requiritur.*
23 *Vetus Parochia, unde recens Parochia derivata est, remanet hujus* Matrix *Ecclesia.*
24 *Exponuntur jura, quæ* Matrici *Ecclesiæ debentur; & quæ non debentur.*
25 *Quid circa hoc Decretum observatum in Belgio?*
26 *In Belgio sine auctoritate Regis difficulter perficitur nova Parochiæ erectio.*
27 *Episcopus aliquando instare omnibus modis debet, ut nova Parochia erigatur.*
28 *Si nova Parochia erigi nequeat, per plurium Sacerdotum adjunctionem Parochianis subinde succurrendum.*
29 *Interdum etiam per Cappellæ exstructionem.*
30 *In casu* magni *incommodi non facile omittenda novæ Parochiæ erectio.*

I. ETIAM ante Imperatores Christianos fuisse Ecclesias ædificatas, multis ostendit Cardinalis Baronius ad *annum* 57. atque idipsum evincunt Edicta Imperatorum Ethnicorum de Ecclesiis Christianorum demoliendis promulgata, quorum meminit Eusebius *lib. 8. cap.* 1. additque Eusebius, jam a Christianis, prout in dies numerus augeretur Credentium, ampliores angustioresque antiquis illis esse excitatas Ecclesias. Verba ejus sunt. *Quo factum est, ut priscis edificiis jam non contenti, in singulis urbibus spatiosas ab ipsis fundamentis exstruerent Ecclesias.*

II. Data vero pace Ecclesiæ: ipsis quoque Imperatoribus ad Christum conversis, tot passim ædificari cœperunt Ecclesiæ, ut ipsi primi Imperatores Christiani modum earum exstructioni ponere fuit coacti; quemadmodum ex variis eorum legibus & Edictis in Codice Theodosiano & Justinianæo etiamnum hodie exstantibus, patescit.

III. Et quidem ea ædificationi Ecclesiarum lex posita est, ne quis eas absque consensu Diœcesani Episcopi ædificet; quemmadmodum *Can.* 4. Concilii Chalcedonensis cautum est, & a Gratiano *caus.* 18. *quæst.* 2. *Can.* 10. his verbis refertur: *Placuit igitur neminem aut ædificare, aut construere Monasteria, aut Oratorii domum sine conscientia ipsius civitatis Episcopi.*

Idipsum pluribus confirmavit Justinianus Imperator, signanter *Novella* 67. cujus Rubrica habet: *Ut nullus fabricet Oratorii domos præter voluntatem Episcopi.*

Deinde *cap.* 1. ait: *Sancimus igitur præ omnibus quidem illud fieri, & nulli licentiam esse, neque Monasterium, neque Ecclesiam, neque Orationis domum incipere ædificare, antequam civitatis Deo amabilis Episcopus orationem in loco faciat, & crucem figat, publicum processum illud faciens, & causam manifestam omnibus statuens. Multi enim simulantes fabricare quasi Orationis domos, suis medentur languoribus, non orthodoxarum Ecclesiarum ædificatores facti, sed speluncarum illicitarum.*

Hoc Justiniani Decretum, tam Imperatorum, quam Synodorum sanctionibus sæpius renovatum fuit; uti videre est *lib.* 5. *Capitularium Regum Francorum*, *cap.* 382. nec non apud Gratianum *Dist.* 1. *De Consecrat.* ubi plures eam in rem Canones refert.

IV. Notandum est tamen, quod eodem libro Capitularium *cap.* 383. dicitur: *Qui in domo sua Oratorium habuerit, orare ibi potest; tamen non audeat in eo sacras facere Missas sine permissu Episcopi loci illius.*

Illud quoque ex Synodo Aurelianensi recitat Gratianus *Can.* 33. *Dist.* 1. *De Consecrat. Unicuique Fidelium in domo sua Oratorium licet habere, & ibi orare: Missas autem ibi celebrare non licet*: scilicet sine licentia Episcopi.

Sub Missarum celebratione comprehendi aliorum quoque Sacramentorum administrationem, elucet ex multis aliis Canonibus, ac signanter *Canone* 31. *Synodi VI.* qui habet: *Clericos, qui in Oratoriis, quæ sunt intra domos,* Sacra *faciunt, vel baptizant, hoc illius loci Episcopi licentia facere debere decernimus. Quare si quis Clericus hoc non sic servaverit, deponatur.*

Neque etiamnum hodie vetitum est, in domibus quantumvis privatis construere Oratoria orationis causa; modo nec Missæ, aut alia officia publica peragantur.

V. Porro Episcopus in admittendis novis Ecclesiis primo examinare debet, num justa causa sit ædificandi Ecclesiam; in quo examine alia attendenda sunt circa ædificationem Ecclesiarum Parochialium; alia circa novam extructionem Oratoriorum seu Sacellorum, vel Cappellarum.

VI. Oratorium proprie dicitur ædes, ubi oratur, sive locus orationi dicatus. Hinc illud Augustini *Epist.* 109. *In Oratorio nemo aliquid agat, nisi id, ad quod est factum, unde & nomen acceperit.* Vide latius Du-Cange in Glossario, verbo *Oratorium*; qui notat; Oratoria *deinde dicta esse, Sacella Monasteriis adjuncta, quæ non erant omnibus pervia uti Ecclesiæ, & in quibus Collectas celebrare non licebat, sed erant tantum ad Monachorum preces, & assiduos cantus accommodata*: quod multis Veterum testimoniis confirmat; ac post hæc monet: Oratoria *tandem dicta Sacella quædam domestica, aut privatæ ædes sacræ in agris, & villis extructæ, quæ Parochiarum jus non habebant, & a Magnatibus in fundis suis dotabantur, & ab Episcopis consecrabantur*. Pluribus dein citatis Conciliis, quæ de hisce Oratoriis agunt, concludit: *Ex quibus docemur, in iis Missas teneri propter fatigationem familiæ permitti, præterquam in maximis festivitatibus, quas & Presbyteri, qui ea deserviunt, & laici, in civitatibus cum Episcopo tenere jubentur.*

VII. De *Cappellis* varia tradit citatus Auctor in eodem Glossario, verbo *Cappella*; eamque vocem diversimode sumptam fuisse annotat, atque postmodum Cappellas dictas esse, quasvis ædiculas sacras, Oratoria, quæ proprios Sacerdotes non habebant: seu ædes sacras, quæ non erant *baptismales*. Hinc & titulus in Decretalibus *De Cappellis Monachorum, & aliorum Religiosorum*: eo quod Monachorum Ecclesiæ sint duntaxat quasi Oratoria; primario non ad conventum populi, sed Monachorum duntaxat destinata.

Aliqua Oratoria, sive Cappellæ jam pridem extructa fuere ob honorem alicujus Sancti præsertim Martyris, illaque & hodie frequentissima sunt, tum ipsis Ecclesiis majoribus juncta, tum extra illas, & loco ab iis remoto extructa.

VIII. Olim hujusmodi Oratoria in honorem Martyrum plerumque extruebantur eo loco, quo sacra ipsorum ossa reservabantur, aut ipsi pro Christo passi fuerant: quæ propterea antiquitus *Martyria* dicta fuere. Martyrum (ait Isidorus) locus, Martyrium, græca derivatione, eo quod in memoriam Martyris sit constructum, vel quod sepulcra sanctorum ibi sint Martyrum. Plura habes apud Du-Cange in Glossario, verbo *Martyrium*.

IX. Circa hæc Oratoria, Cappellas, & Sacella, ut hodie vocant, admittenda, in primis attendere debet Episcopus, ne per hæc populus a Parochiali Ecclesia abstrahatur; atque hinc ulterius ex illo Ecclesiæ Parochialis neglectu oriatur in populo crassa ignorantia, tam circa credenda, quam agenda; prospiciereque, ut observetur clausula de stylo solita inseri litteris, quibus usus Oratorii seu Cappellæ conceditur, *Sine Parochialis Ecclesiæ præjudicio*; de qua aliquid dictum fuit supra, *part.* 2. *sect.* 1. *tit.* 5. *cap.* 8. ubi latius de *Oratoriis* domesticis actum fuit; & *part.* 1. *tit.* 24. *cap.* 3. ubi de simili cautione adjici solita admissioni novi Monasterii agitur.

X. Apud Gratianum, *Can.* 10. *Dist.* 1. *De Consecrat.* refertur ex Concilio Bracharensi II. *Si quis Basilicam non pro devotione fidei, sed pro quæstu cupiditatis ædificat, ut quidquid ibidem de oblatione colligitur, medium cum Clericis dividat, eo quod Basilicam in terra sua quæstus causa condiderit (quod in aliquibus locis usque modo dicitur fieri): hoc de cætero observari debet, ut nullus Episcoporum tam abominabili voto consentiat; nec Basilicam, quæ non pro Sanctorum patrocinio, sed magis sub tributaria conditione est condita, audeat consecrare.*

Profecto si in extructione Oratoriorum, seu Sacellorum, causam extructionis Episcopi penitius examinarent, verisimile est, quod non raro deprehenderetur, ea potius quæstus, quam solidæ devotionis causa estrui; interdumque miracula ficta supponi; falsasque, aut non sat probatas reliquias ostentari, ut oblationes populi sibi, suisque Sacellis appropriare queant. Hæc prævidens Synodus Tridentina declaravit, *nulla etiam admittenda nova miracula, nec novas Reliquias recipiendas, nisi eodem recognoscente, & approbante Episcopo, qui simul atque de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in consilium Theologis, & aliis piis viris ea faciat, quæ veritati, & pietati consentanea judicaverit.* In Decreto, *De invocatione, veneratione, & Reliquiis Sanctorum.*

XI. Nova Ecclesia Parochialis erigi nequit, nisi una erigatur nova Parochia. Nec enim esse potest Ecclesia Parochialis sine populo, qui communitatem seu Parochiam constituat.

Cum autem nova Parochia ordinarie constitui nequeat, nisi de veteri Parochia, in cujus limitibus nova construitur, aliquid decedat, jure cautum esse, Episcopum in novam Ecclesiæ Parochialis erectionem sine rationabili aliqua causa consentire non posse, uno consensu tradunt Canonistæ ad *cap.* 3. *tit. De Eccl. ædific.*

XII. Inter causas legitimas ædificandi novam Ecclesiam Parochialem, in primis est illa, quam assignat Pontifex in citato *cap.* 3. & probat Synodus Tridentina, *Sess.* 21. *cap.* 4. *De Reformat.* nimirum si in aliquibus Ecclesiis Parochialibus, vel Baptismalibus *ob locorum distantiam, sive difficultatem Parochiani sine magno incommodo ad percipienda Sacramenta, & divina Officia audienda accedere non possunt*: uti loquitur Synodus.

Hinc habemus, legitimam causam construendi novam Ecclesiam Parochialem esse, si sine *magno incommodo* Parochiani ad Ecclesiam Parochialem accedere nequeant.

☞ XIII. Synodus Tridentina aliquas causas expressit, ob quas nova Parochia esset erigenda; nihilominus cum ex pluribus circum-

cumstantiis dependeat, quæ sit necessitas exigens erectionem novæ Parochiæ; non immerito arguit Cardinalis de Luca *Discursu 16. in Concil. Trident.* manifestum errorem illorum, qui cum aliquibus sanctæ Congregationis declarationibus, vel cum Rotæ decisionibus, aut aliquorum Doctorum traditionibus pro nova Parochiæ erectione facienda, *vel neganda, in sola littera procedunt: cum sit (ait) potius quæstio nudi facti, ex singulorum casuum particulari qualitate, ac individuis circumstantiis decidenda.*

Et sane unicus scopus Concilii Tridentini fuit in hoc Decreto de erigendis novis Parochiis, ut meliori modo saluti & necessitati populi succurreretur. Ut proinde id unum inspiciendum sit, an salus populi novæ Parochiæ erectionem requirat.

XIV. Itaque non exigitur, quod revera sit magna longinquitas, aut viarum discrimen; sed solum requiritur talis, ut propterea Parochianis sine *magno incommodo* non pateat accessus ad majorem Ecclesiam; uti notat Fagnanus ad *cap. 3. tit. De Ecclesiis ædificandis, num. 18.* & ita tenere Dominos de Rota testatur.

XV. *Quanta autem debeat esse hujusmodi distantia, seu Parochiæ amplitudo, ad hoc ut Parochiani dicantur non posse* sine magno incommodo *ad Ecclesiam accedere, cum jure definitum non sit, judicis arbitrio relinquitur.* Fagnanus ibidem.

Ulterius inde refertur, quod similiter justa sit erectionis causa, si inter populum alicujus villæ & Ecclesiam Parochialem torrens, vel flumen aliquod intercedant, quæ nec pontem, ha-
„ beant, ut nec vado transiri possint, præsertim hyemali tem-
„ pore cum pluviæ inundant, juxta textum hic. Quæ causa
„ sufficiens est etiam sine distantia loci. Undecumque enim Pro-
„ veniat magna difficultas percipiendi Sacramenta dicitur sub-
„ esse justa causa erigendi novam Parochiam, ut ex dictis patet.
„ Ideoque Concilium Tridentinum *cap. 4. Sess. 21.* alternative
„ loquitur ibi, locorum distantiam sive difficultatem, ut propte-
„ rea alterutrum sufficiat.

XVI. Hactenus Fagnanus *num. 19.* qui bene advertit *nu. 17.* non requiri ad probandum, sine *magno incommodo* Parochianos non posse ad Ecclesiam Parochialem accedere, *ut Parochiani aliquando decesserint sine Sacramentis, sed satis esse ad validitatem erectionis, ut immineat periculum, ne sic decedant; neque (ait) hujusmodi eventus est expectandus, quin potius præveniendum, ne contingat, cum satius sit occurrere in tempore, quam post exitum vindicare, seu post vulnerum causam remedium quærere.* Et ita censuit Sacra Congregatio.

XVII. Cum autem per novæ Ecclesiæ Parochialis constructionem facile jura Rectoris, aliorumque Ministrorum, aut Patronorum veteris Ecclesiæ Parochialis lædi possent; ad constructionem Episcopus procedere non potest, nisi Rectore Ecclesiæ, nec non aliis interesse habentibus citatis, & auditis; uti monet Fagnanus loco citato *n. 30.* asseritque, resolvisse sacram Congregationem, erectionem Ecclesiæ Parochialis factam, *non* citato Rectore veteris Ecclesiæ, *nullius momenti* existere.

☞ XVIII. Quandoquidem indubitatum sit, plures per erectionem novæ Parochiæ posse pati interesse, puta Rectorem veteris Parochiæ, ejusque Ecclesiæ Parochialis patronos, & incolas, nulla hisce in partibus novæ Parochiæ admittetur constructio, etiam ex *Rescripto Romani Pontificis*, nisi ejusmodi Rescriptum dirigatur in *forma commissoria*, quemadmodum (ut infra notabitur) nulla unio Beneficiorum, nisi in simili forma hic admittitur; eo quod interesse habentes, aut prætendentes, in partibus, sive in sua Provincia audiri debeant: nec Romam ea de causa citari possint, ob notorium Privilegium *de non evocando.*

XIX. Si Rector citatus, & auditus in novæ Parochiæ erectione consentire renuat, & tamen erectio illa necessaria judicetur, poterit tunc etiam illo *invito* procedi, ut uno consensu resolvunt Canonistæ ob verba finalia dicti cap. 3. *Si vero* Persona *matricis Ecclesiæ virum idoneum præsentare distulerit; vel opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias idem opus ad perfectionem deduci, & virum honestum, appellationis cessante diffugio, instituere non omittas.*

Quidam ex antiquis Canonistis post Glossam ad dictum *cap. 3.* crediderunt, Papam quidem ex plenitudine potestatis id facere posse, invito Rectore Matricis Ecclesiæ, non autem Episcopum: at Synodus Tridentina declaravit, quod Episcopi novas Parochias etiam *invitis* Rectoribus, juxta formam Constitutionis Alexandri III. quæ incipit, *Ad audientiam* (in citato *cap. 3.*) constituere possint.

XX. Addit deinde Synodus: *Illis autem Sacerdotibus, qui de novo erunt Ecclesiis noviter erectis præficiendi, competens assignetur portio arbitrio Episcopi ex fructibus ad Ecclesiam Matricem quomodocumque pertinentibus: &, si necesse fuerit, compellere possit populum ea subministrare, quæ sufficiant ad vitam dictorum Sacerdotum sustentandam: quacumque reservatione generali, vel speciali, vel affectione, super dictis Ecclesiis, non obstantibus.*

☞ XX. In primis æquum, & justum apparet Presbytero hujus novæ Parochiæ relinqui, sive assignari oblationes, quæ tum inter Missarum solemnia, tum in administratione Sacramentorum, aut in funeribus defunctorum fieri solent.

Cum enim hæc a Parochianis offerantur Presbyteris tamquam Sacramentorum, & Sacrorum ministris, nihil justius, quam ut hæc cedant Presbyteris novæ Parochiæ, a quibus Parochiani Sacramenta, aliaque spiritualia percipiunt; quique sunt in hac nova Parochia horum Ordinarii Ministri.

Et cum Parochus Matricis Ecclesiæ absolvatur a cura hujus populi, æquum etiam non est ut de oblationibus hujus populi participet.

XXII. Insuper notandum, quod dum de proventibus Ecclesiæ Matricis agitur, e quibus dos novæ Ecclesiæ dicitur detrahenda, non tantum debeant attendi decimæ, & proventus, qui *de facto* in sustentationem Parochi, & Ministrorum Ecclesiæ Matricis cedunt; sed & reliquæ decimæ intra limites Matricis Ecclesiæ excrescentes, quantumvis hoc titulo incorporationis ipsius Ecclesiæ Parochialis, sive præscriptionis, aliove titulo ad Monasteria, vel Capitula transierint.

Scitur enim decimas ad Capitula & Monasteria translatas titulo donationis, vel incorporationis sub ea restrictione, ut ex illis prius esset detrahendum, quod sufficiat spirituali populi necessitati.

Si igitur necessitas spiritualis exigat novæ Parochiæ erectionem, non dubium quin vigore hujus restrictionis, decimæ intra districtum Parochiæ excrescentes ad hujus Parochiæ expensas concurrere debeant.

Unde Fagnanus *ad cap. Ad audientiam tit. de ædificand. Eccles.* describens modum, quo in dotatione novæ Ecclesiæ Parochialis sit procedendum, monet *n. 37.* quod dum proventus proprii Matricis Ecclesiæ non sufficiunt, nec sit aliquis, qui velit illos augere, *tegendus erit Abbas, vel Præpositus, cui Parochialis illa subest in temporalibus*, id est, cui Ecclesia est incorporata quoad temporalia, quique vi hujus incorporationis decimas illius percipit.

XXIII. Quantumvis populus novæ Parochiæ videatur omnino desinere esse de veteri Parochia, nihilominus vetus Parochia, a qua populus novæ Parochiæ subtrahitur, remanet quasi Ecclesia *Matrix*; atque hoc titulo in Decretali Alexandri III. quæ incipit, *Ad audientiam*, per Concilium Tridentinum innovata, expresse mandatur provideri, ut *competens* in ea *honor* pro facultate loci Matrici servetur: scilicet ut aliquid (ait Glossa) *annuatim* in signum subjectionis præstetur, moderandum tamen ad arbitrium Episcopi.

XXIV. Interpretationem hanc probans Joannes Andreas addit: *Interdum* in honorem Matris Ecclesiæ *præscribitur, ut novæ Ecclesiæ incolæ, vel ministri veniant ad Scrutinium, vel Baptisma, & Capitulum, vel reservabitur illi sepultura.*

Conformiter ad hanc Doctorum interpretationem, videmus passim quædam jura in ædificatione, aut erectione novæ Parochiæ, reservata Ecclesiæ Matrici, quæ eidem juxta formam erectionis exhibenda sunt.

Præter jura, in erectione specialiter reservata, nulla sibi Ecclesia Matrix jura subjectionis a nova Ecclesia Parochiali prætendere potest, uti post Abbatem probat Fagnanus ad citatum cap. *Ad audientiam*, concludens, jura subjectionis non deberi Ecclesiæ Matrici, nisi in quantum prædicta jura sibi reservavit in limine erectionis: Episcopus enim erigens novam Parochiam, & eam a priori separans, illam partem populi, quæ Ecclesiæ supponitur, a jure prioris Ecclesiæ absolvit, nisi specialiter absolutionem restringat, & declaret in quibusdam manere subjectam.

XXV. Sed illa jurium vel reservatio, vel limitatio fieri non potest absque auctoritate Principis, ut recte observant, qui de juribus honorificis scripserunt; sicut sine eadem auctoritate populus novæ Parochiæ compelli non potest ad suum Sacerdotem alendum: hujus rei probatio petitur ex his, quæ sequuntur. Cum hic in Belgio de promulgatione Concilii Tridentini tractarent, ipsaque Decreta reformationis ad Consilia Regia missa essent, hæc observatio facta legitur ad hoc præsens Decretum: *Datur Episcopis facultas novas Parochias erigendi, & si necesse fuerit, compellendi populum ea subministrare, quæ sufficiant ad vitam Sacerdotum sustentandam. Communiter nota est, compulsionem illam populi & exactionem fieri non posse, sine auctoritate Regia; neque hanc Jurisdictionem Ecclesiasticis judicibus unquam competiisse.*

XXVI. Sane in erectione novæ Parochiæ difficulter obices hic perfringent Episcopi, ni auctoritas Regia accedat, idque non tantum ob difficultatem, quæ circa dotem Ecclesiæ noviter construendæ, oriri nata est; sed vel maxime propter oppositiones Rectoris, Ministrorum, Æditimorum Patronorum, aliorumque, quorum iura facile quoad aliqua saltem per novæ Parochiæ erectionem læduntur: aut tales ut minus difficultates, & quæstiones movebuntur, quibus terminandis sola auctoritas Ecclesiastica non sufficeret. Unde nec in Belgio videmus ullas novas Parochias erigi, nisi auctoritas Regia interveniat.

XXVII. Interim Episcopi, quibus primario cura animarum suarum respective Diœcesium incumbit, si videant, eam esse Parochiarum latitudinem, eamque distantiam, ut salus animarum novam Parochiam exigat, omnibus modis allaborare tenentur, ut ea erigatur; ut ita necessitati populi satisfiat.

Unde cuidam Episcopo dubitanti, num propter *juramentum* de non alienandis rebus suæ Ecclesiæ, posset novas Ecclesias erigere; eo quod hæc erectio videretur fieri cum aliquo præjudicio suæ Ecclesiæ, respondit Cœlestinus III in *cap. fin. tit. De Ecclesiis ædificandis:* „ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus illius
„ *juramenti* occasione nullatenus prætermittas, quin populo in-
„ digenti super Basilicarum institutione studeat salubriter pro-
„ videre.

XXVIII. Si Episcopus videat, hic & nunc novam Parochiam erigi non posse, saltem eo casu ad aliud remedium a Tridentino suggestum recurrendum erit: ut nimirum cogat Rectores vel alios, ad quos pertinet, sibi tot Sacerdotes ad hoc munus adjungere, quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda, & cultum divinum celebrandum.

XXIX.

(a) [illegible] in circa novæ Parochiæ erectionem observetur, accipe ex [illegible] Collectaneis *lib. 5. tit. 3. cap. 9. fol. 38. n. 21.* ubi [illegible] Edicti, quod Mense Aprili an. 1695. datum est, his verbis citatur: *Les [illegible] & Evêques, pourront avec les solemnités & procédures accoûtumées, ériger des Cures dans les lieux où ils l'estimeront nécessaire.*

XXIX. Quod si casus occurrat, ut ea sit quorumdam Parochianorum habitatio, ut sine magno incommodo ad Ecclesiam Parochialem accedere nequeant; atque periculum sit ob nimiam a Parochiali Ecclesia distantiam, aut viarum, aliorumque difficultatem, ne sine Sacramentis moriantur, erigenda ut minus erit Cappella; atque in ea constituendus Sacerdos, qui illis Parochianis possit Sacramenta, aliaque ad animarum salutem necessaria impendere; uti in casu occurrente probavit Sacra Congregatio apud Fagnanum loco citato *nu.* 20. & hodie non raro practicatur.

XXX. Sed tamen si causa legitima erigendi novam Parochiam occurrat; non tam facile ob aliquorum interesse ad jam suggestum remedium confugiendum; tam quod non omnia in Cappellis fiant *ad quæ Parochiani tenentur ex jure communi, & Tridentino; quam quod magna sit distantia inter Pastorem, cujus sunt oves propriæ, ut instituitur in novis Parochiis; & Sacerdotes, qui in Cappellis nec omnia præstant; nec tamquam suis. Plenius ergo satisfit magno incommodo per erectionem novæ Parochiæ, quam per Cappellam: eaque in casu magni incommodi mens esse videtur Concilii Tridentini*. Resp. 1. De ædificand. Eccles.

CAPUT IV.

De Consecratione Ecclesiarum, ejusque Ritibus.

1 *Dedicatio Templorum antiquitus nota.*
2 *Materialis templi dedicatio spiritualem Fidelium dedicationem designat.*
3 *Ad dedicationem Templi conveniebant vicini Episcopi.*
4 *Occasione dedicationis subinde congregatæ Synodi.*
5 *Magna in veneratione habita olim Ecclesiarum dedicatio.*
6 *Populus, & Clerus ad dedicationem conveniens orationi, aliisque pietatis officiis intendebat.*
7 *Quæ essent Episcoporum, & Sacerdotum functiones?*
8 *Preces adhiberi in dedicatione Ecclesiæ convenit.*
9 *Preces qualiter recitandæ, & quomodo ad eas populus excitandus?*
10 *Dedicatio seu consecratio Ecclesiæ est ordinis Episcopalis.*
11 *Episcopum loci ita spectat Ecclesiæ Consecratio, ut Cardinalis auctoritate Apostolica munitus eam Ecclesiam licite consecrare nequeat.*
12 *Non omnium Ecclesiarum idem dedicationis ritus.*
13 *Jam pridem in dedicatione Ecclesiæ requisitæ fuerunt Sanctorum Reliquiæ.*
14 *Unde originem habuerit ritus adhibendi Reliquias?*
15 *Ritus parandi Reliquias ex præscripto Ritualis Romani.*
16 *Quomodo hic ritus inceperit, & in quo primitus ab hodierno diversus?*
17 *De aspersione aquæ lustralis; de trino circuitu Templi consecrandi.*
18 *Origo hujus ceremoniæ.*
19 *Ritus hodierni non omnes eodem tempore adhibiti.*
20 *Ceremoniæ consecrationis Templi materialis adhibitæ ad similitudinem ceremoniarum consecrationis Templi spiritualis per Baptismum.*
21 *Hinc parietum inunctio, aspersio salis, & alphabeti descriptio.*
22 *In dedicatione novæ Basilicæ jam pridem convivia instituta: quæ hodie in die anniversaria institui solent.*
23 *An olim dies anniversaria dedicationis celebrata fuerit?*
24 *Ante annum millesimum celebratus videtur in Gallia, & hodie ubique solemniter celebratur.*
25 *Conviviorum, & comessationum excessus hac die committi solitus.*
26 *Synodi voluerunt, ut in omnibus Ecclesiis ejusdem Diœcesis anniversaria dedicationis dies eodem die celebraretur.*
27 *Idipsum Principes decreverunt.*
28 *An conveniat, ut Pastores vicini intersint solemnitati dedicationis; & an idcirco omittendum solemne Officium in Parochia?*

I. Ecclesia ædificata, ejus celebranda est dedicatio; idque jam pridem receptum fuisse clara probant apud antiquiores Scriptores testimonia. Ut enim ea, quæ de Ecclesiarum consecratione, & dedicatione referuntur ex Epistola Felicis IV. nec non aliis primorum Pontificum Decretalibus apud Gratianum *Dist. De consecrat.* tamquam parum authentica omittamus, celebratæ dedicationis Ecclesiæ testimonium luculentum exhibet Eusebius *lib.* 10. *hist. cap.* 3 *Post hæc votivum nobis ac desideratum spectaculum præbebatur* dedicationum, *scilicet festivitas per singulas urbes, & Oratoriorum recens structorum* consecrationes. Meminit quoque hujus festivitatis sub idem tempus Sanctus Atanasius in *Apologia* 2. ad Constantinum.

II. Subsequentes Patres variis locis dedicationis Ecclesiarum meminere; extantque eorum sermones, quos in ipsa templorum dedicatione habuere; atque inter alios: plures sermones ea de re S. Augustini, qui sunt 336. 337 338. in nova editione. In horum primo sic incipit: *Celebritas hujus Congregationis*, dedicatio *est domus orationis. Domus ergo nostrarum orationum ista est, domus Dei nos ipsi. Si domus Dei nos ipsi, nos in hoc sæculo ædificamur, ut in fine sæculi dedicemur.* Deinde ostendit, quomodo ea, quæ in ædificatione templi materialis fieri quotidie videmus, spiritualiter in ædificatione templi, quod est Ecclesia Christi, fiant. *Credendo enim* (ait) *quasi de silvis, & montibus ligna, & lapides præciduntur: tum vero catechizantur, baptizantur, formantur, tamquam inter manus fabrorum, & artificum dolantur, collineantur, complanantur. Verumtamen Domum Dei non faciunt, nisi quando charitate compaginantur.* Quod postremum late ibidem prosequitur. Totus hic sermo in partes divisus legitur in Breviario Romano tertia, quarta, & sexta die infra octavam Dedicationis Ecclesiæ. Sermo autem, qui legitur sub nomine S. Augustini in ipsa die Dedicationis, est S. Cæsarii Arelatensis, non Augustini, uti notarunt eruditi Operum Augustini Revisores, qui illum in appendicem rejecerunt, conficitque ibidem *Sermonem* 229.

III. Ad majorem dedicationis solemnitatem vicinos quoque Episcopos evocari solitos, testis est Augustinus *Epist.* 269. ad Nobilium Episcopum, qua se excusat, quod ad dedicationem novæ fabricæ venire non possit. *Tanta est* (ait) *solemnitas, ad quam me affectus tuæ Fraternitatis invitat, ut corpusculum meum ad vos trahere voluntas, nisi teneret infirmitas*. Deinde quibusdam de hiemis rigore, suaque senectute interpositis: concludit: *Salutationem debitam reddo meritis tuis: Salutem vero meam* commendo *precibus tuis, poscens & ipse a Domino, ut dedicationem tantæ fabricæ pacis prosperitas prosequatur.* Et Gaudentius Brixiensis Augustino coætaneus, in tractatu in dedicatione Basilicæ SS. XL. Martyrum, scribit: *Convenerunt igitur sanctissimi Antistites, & Apostolici Viri ad persolvendum beatissimis Patribus, & Præceptoribus suis debitæ devotionis obsequium, ut ubertate plenissima benedictionum spiritualium ditaremur.*

IV. Quin & occasione dedicationis Ecclesiæ convenientes Episcopi Synodus frequenter celebrasse notum est; atque ea occasione famosa Antiochena Synodus an. 341. celebrata fuit.

Cum enim templum Antiochenum, quod præ magnificentia *Dominicum Aureum* appellari meruit, sub Constantino M. inchoatum, tandem sub ejus filio Constantio esset absolutum, hujus celebritatis prætensa occasione litteris Imperatoris evocati fuere Episcopi totius Orientis, etiam ex Thracia, & Palæstina; conveneruntque ad diem designatum 90. Episcopi, ut auctor est Athanasius; qui ea occasione Synodum celebrarunt, eodem Athanasio teste dicente: *Antiochiæ novam Synodum per causam Encæniorum coegerunt*. Propterea hæc Synodus communiter etiam apud Veteres dicta fuit, Synodus *in Encæniis*.

Encænia quippe pro nova Ecclesiæ dedicatione sumi, jam pridem usitatum fuit; uti multis ostendit Du-Cange in Glossario, verbo *Encænia*.

V. Hæc ostendunt, quanta in veneratione apud pristinos Patres fuerit Ecclesiarum dedicatio; quantaque festivitate ac solemnitate eam celebrandam crediderint; ut ad eam rite celebrandam absonum haud putaverint, ut Episcopi etiam relictis suis Ecclesiis ad hanc solemnitatem recurrerent.

VI. In hac solemnitate Episcopi, Clerus ac populus concurrentes, hymnis, precationibus, orationibus, aliisque pietatis, & religionis officiis pro suo quisque munere instabant; quemadmodum late describit testis oculatus Eusebius loco citato; qui ibidem *cap.* 4. refert orationem panegyricam in dedicatione pronuntiatam.

VII. Deinde *lib.* 4. *De Vita Constantini*, describens dedicationem Ecclesiæ Hierosolymorum, ad quam evocaverat Constantinus Episcopos in Synodo Tyri congregatos, *cap.* 45. Sacerdotum, aliorumque in hac solemnitate functiones describit: *At Sacerdos Dei partim precationibus, partim sermonibus festivitatem ornabant. Alii siquidem comitatem religiosi Imperatoris erga omnium Servatorem laudibus celebrabant, Martyrii magnificentiam oratione persequebantur. Alii sacris Theologiæ dogmatibus ad præsentem celebritatem accommodatis, spirituale quoddam epulum audientibus præbebant. Quidam sacrorum Voluminum lectiones interpretabantur; arcanos & mysticos sensus in lucem proferentes. Qui vero ad hæc aspirare non poterant, incruentis sacrificiis, & mysticis immolationibus Deum placabant; pro pace communi; pro Ecclesia Dei; pro Imperatore tot bonorum auctore; ejusque piissimis liberis, preces Deo suppliciter offerentes, ibi nos quoque, quibus majora quam pro meritis nostris bona contigerant, variis sermonibus publice habitis solemnitatem decoravimus, nunc regalis fabricæ decorem, ac magnificentiam se ipsis enarrantes; nunc propheticorum oraculorum sensus apte, & accommodate ad præsentes figuras, atque imagines interpretantes. Hoc modo dedicationis solemnitas, ipsis Imperatoris tricennalibus summa cum hilaritate celebrata est.*

VIII. Non igitur recens est, in ipsa Ecclesiæ dedicatione, seu consecratione varias preces fundi; quibus divina benedictio super domum illam impetretur; itaque, id quod Ecclesia quotannis orat, ut *quisquis hoc templum beneficia petiturus ingreditur, cuncta se impetrasse lætetur*; Vel uti inter ipsa consecrationis solemnia: *Nulla hic nequitia contrariæ potestatis obsistat, sed virtute Spiritus Sancti operante, fiat hic tibi semper purum servitium, & devota libertas.*

IX. Preces recitandæ exprimuntur in Pontificali Romano sub titulo *De Dedicatione Ecclesiæ*; sed illud dolendum, preces illas frequenter ceu quasdam formulas duntaxat recitari; nec populum ac Clerum excitari, ut una ad dedicationem Ecclesiæ concurrens, preces suas precibus Episcopi jungat, quo fiat, ut tota Ecclesia quasi unita, preces suas jungens, facilius & efficacius benedictionem divinam impetraret.

X. Quamvis hodie usus non habeat, ut plures Episcopi ad Ecclesiæ dedicationem convocentur, nullus tamen nisi Episcopus eam consecrare potest; neque Episcopus Diœcesanus delegare alteri, quam Episcopo potest, eo quod consecratio Ecclesiæ inter ea, quæ *Ordinis*, non autem Jurisdictionis Episcopalis sunt, recenseatur, uti multis relatis docet Barbosa *De Offic. Epis. All.* 27.

XI. Ritus Consecrationis Ecclesiarum adeo proprius reputabatur singulis Episcopis per suas respective Diœceses sæculo XI. ut Episcopi Gallicani ægerrime tulerint, quod quidam Cardinalis, tametsi Auctoritate Romani Pontificis specialiter munitus, Ecclesiam a quodam Fulcone in Diœcesi Turonensi magni-

fice

fice constructam, sine consensu Archiepiscopi Turonensis, in cujus Diœcesi hæc nova constructa Basilica erat, consecrare attentasse, uti narrat Glaber Rodulphus Monachus, qui, teste Bellarmino *de Scriptoribus Ecclesiasticis*, scripsit Historias sui temporis libris quinque *satis accurate*.

Hic Auctor *lib. 2. cap. 4.* scribit *quod quidam Fulco ædificaverit Ecclesiam admodum pulcherrimam, in pago scilicet Turonico, milliario interposito Ambaciensi Castro.*

Post hæc subjungit Historicus: *expleto denique quatocius Basilicæ opere, protinus misit ad Hugonem Turonicum Archipræsulem, in cujus scilicet constituta erat Diœcesi, ut illam sacraturus, quemadmodum decreverat, adveniret. Qui venire distulit, dicens se minime posse illius votum dicando Domino committere, qui videlicet Matri Ecclesiæ Sedis sibi commissæ prædia, & mancipia surripuerat non pauca: hocque potius illi videbatur competere, ut primitus, si quid injuste diripuerat, alicui restitueret; sicque deinceps justo judici Deo propria, quæ voverat, offerre deberet.*

Cumque ista (prosequitur Historicus) Fulconi a suis perlata fuissent diutina feritate resumpta, nimium indigne ferens Episcopi responsa, insuper comminatus illum valde, ac sublimius inde quod valuit, adegit consilium: mox denique copiosa argenti, & auri assumpta pecunia, Romam pergens, ac Joanni Papæ causam suæ profectionis exposuit: ac deinde poscens quod ab illo optaverat, plurima ei munerum dona obtulit. Qui protinus misit cum eodem Fulcone ad prædictam Basilicam sacrandam unum ex illis, quos in beati Petri Apostolorum Principis Ecclesia Cardinales vocant, nomine Petrum; cui etiam præcipit, veluti Romani Pontificis auctoritate assumpta, quidquid agendum Fulconi videbatur, intrepidus expleret.

Quod utique audientes Galliarum quique Præsules (pergit Historicus) præsumptionem sacrilegam cognoverunt ex cæca cupiditate processisse, dum videlicet unus rapiens, alter raptum suscipiens, recens in Romana Ecclesia schisma creavissent: universi etiam pariter detestantes, quoniam nimiam indecens videbatur, ut is, qui Apostolicam regebat Sedem, „ Apostolicum primitus, „ ac Canonicum transgrediebatur tenorem, cum insuper multiplici sit antiquitus auctoritate roboratum, ut non quispiam „ Episcoporum in alterius Diœcesi illud præsumat exercere, nisi „ Præsule, cujus fuerit, compellente, seu permittente.

Post hæc exponit, quod eodem die, quo hujus Ecclesiæ per Legatum Pontificium consecratio peracta fuisset, subito, ab inopinato validissimo exorto vento, hujus Ecclesiæ fabrica totaliter corruerit, & versa fuerit. *Quod cum multi (ait) per regionem comperissent, nulli venit in dubium, quoniam insolens præsumptionis audacia irritum constituisset votum, simulque præsentibus, ac futuris quibusque, ne huic simile agerent, evidens judicium fuit. Licet enim (subjungit idem Historicus) Pontifex Romanæ Ecclesiæ ob dignitatem Apostolicæ Sedis, cæteris in orbe constitutis reverentior habeatur, non tamen ei licet transgredi in aliquo Canonici moderaminis tenorem.*

Sicut enim unusquisque orthodoxæ Ecclesiæ Pontifex, ac Sponsus propriæ Sedis uniformiter speciem gerit Salvatoris; ita generaliter nulli convenit, quippiam in alterius procaciter patrare Episcopi Diœcesi.

Ex his in primis habemus, eo tempore Gallicanis Episcopis persuasum fuisse, Romano Episcopo non secus, ac aliis Episcopis, suam esse particularem Ecclesiam, uti supra *Tom. I. part. 1. tit. 16. cap. 5. ad num. 5.* fusius ostendimus.

Insuper habemus, eo etiam tempore prælatos Gallicanos Episcopos nullatenus dubitasse, quin Romanus Pontifex ob dignitatem Apostolicæ Sedis, cæteris in orbe constitutis reverentior habeatur; nequaquam tamen ei ob id licitum esse transgredi in aliquo *Canonici moderaminis tenorem*, quo constitutum est, nulli Episcopo in alterius Episcopi Diœcesi procaciter quidpiam patrare, nisi Præsule, cujus fuerit, compellente, vel permittente.

XII. Circa ritus dedicationis, seu consecrationis, non fuit in omnibus Ecclesiis, nec omni tempore idem usus.

Et quidem dedicationis ritum fuisse olim in Ecclesia Romana diversum ab eo, quem Mediolani servari mos erat, ex S. Ambrosii *Epist. 54.* intelligimus: *Cum ego (ait) Basilicam dedicare vellem, multi tamquam uno ore interpellare cœperunt, dicentes:* Sicut in Romana, *sic Basilicam dedices. Respondi: faciam, si Martyrum Reliquias invenero.*

XIII. Ex his verbis S. Ambrosii, hoc quoque intelligimus, eo tempore in dedicatione Ecclesiæ *Ritu Romano* requisitas fuisse Sanctorum Reliquias; cujus ritus meminit quoque sub idem tempus S. Paulinus *Epist. 2.* ubi de Basilica suis expensis extructa verba faciens, ait: „ Verum hanc quoque Basilicam de benedi- „ ctis Apostolorum, & Martyrum *Reliquiis* sacri cineris, in „ nomine Christi Sanctorum Sancti, & Martyrum Martyris, & „ Dominorum Domini consecrabunt.

Eumdem fuisse jam pridem Græcorum ritum manifestum est ex *Canone 7.* Synodi VII. quo decernitur, ut Episcopus posthac templum consecrans sine sanctis *Reliquiis* deponatur; *ut qui (ait) Ecclesiasticas traditiones transgressus est.*

XIV. De hoc ritu latius agit Cardinalis Bona *lib. 1. Rerum liturg. cap. 19. §. 5.* ibidem notans, quod mos olim Christianorum fuerit, ut durante Ethnicorum persecutione, in areis & cœmeteriis, in quibus *Martyrum corpora* quiescebant, ad Synaxim peragendam convenirent. Postquam vero cessante persecutione licuit publice templa erigere, ea cœperunt potissimum excitari iis in locis, in quibus paulo ante congregari, & clam mysteria celebrare consueverant, nimirum in locis, in quibus Martyrum corpora erant recondita; „ Atque hinc (ait) originem „ traxisse mihi videtur celeberrimus, & inviolabilis Ecclesiæ ri- „ tus, ut sine Martyrum Reliquiis nullum templum, nullumve „ altare ædificetur“; Quo nimirum adhuc quodammodo ad ipsa Martyrum sepulcra ædificari templa viderentur.

XV. Juxta modernum ritum Pontificalis Romani: „ *Sero* ante diem dedicationis, Pontifex parat Reliquias, ponens eas in „ decenti, & mundo vasculo, cum tribus granis thuris; sigil- „ lans ipsum vasculum diligenter; & illud ante fores Ecclesiæ „ consecrandæ ponens cum duobus candelabris, & luminaribus „ ardentibus; celebrandæque sunt vigiliæ ante Reliquias ipsas, „ & canendi Nocturni, & Matutinæ laudes in honorem Sancto- „ rum, quorum Reliquiæ sunt recondendæ.

XVI. Quando hic ritus inceperit, incertum est. In Sacramentario S. Gregorii vulgo S. Eligii apud Menardum, nulla ejus mentio occurrit; uti nec in Codice, quem sæculo IX. scripsit Rodradus Presbyter; at in Codice Ratoldi, utpote recentiore, plures adduntur cæremoniæ, uti advertit Menardus in notis ad Sacramentarium; atque inter alias hæc de recondendis reliquiis, & exercendis vigiliis per totam noctem: ita tamen hic ritus describitur, ut satis intelligatur, tunc temporis, Episcopum primo cum Clericis egisse vigilias in Ecclesia aliqua veteri coram Reliquiis in Basilica nova recondendis; qua consecrata, revertebatur ad veterem Basilicam, & inde Reliquias sublatas solemni processione in novam transferebat. Hunc codicem sub finem sæculi IX. scriptum credit Menardus. Et Rabanus Maurus sub medium ejusdem sæculi scribens, de vigiliis coram Reliquiis in nocte præcedente agendis, agit *lib. 2. De Instit. Clericorum cap. 45.* eumque ritum demonstrare, ait, „ quod arca Testamenti „ cum Sanctis, quæ in ea erant, in Tabernaculo Mosaico ante „ ædificationem templi per excubias Levitarum servabantur.

XVII. Episcopus ad consecrationem Ecclesiæ accedens, tertio ipsam Ecclesiam exterius circuit, & aqua benedicta parietes ejus aspergit; ac tertio perveniens ad portam Ecclesiæ eam baculo pastorali percutit, dicens: *Attollite portas, Principes, vestras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ Ps. 23.* ac tertia vice Pontifex facit crucem super liminare in ostio cum inferiore parte baculi, dicens: *Ecce crucis signum, fugiant phantasmata cuncta.*

XVIII. In antiquo Codice Sacramentarii apud Menardum hæc leguntur: „ Et cum venerint ad ostium Ecclesiæ, percutiat Pon- „ tifex ter superliminare de cambutta sua, dicens ante portam „ Antiphonam: *Tollite portas, Principes, vestras.* Et canant in- „ trantes ipsum Psalmum totum ante ostium, & aperto ostio „ intrantes dicant: *Pax huic domui.*

Combutta seu cambuta est virga Pastoralis Episcoporum, ait Menardus ibidem in notis *pag. 189.*

Trini circuitus hic Codex non meminit: at meminit illius recentior Codex Ratoldi, uti & Rabanus Maurus loco citato, dicens: *Pontifex simul cum Sacerdotibus feretrum portantibus, & omni Clero, ac cætero populo Laudem, & Litanias canendo, antequam ingrediatur in templum* ter foris *illud* circuit.

XIX. Aspersionis aquæ benedictæ in hac circuitione non meminit præcitatus Codex, neque Rabanus; at Ivo Carnutensis sæculo XI. in Sermone de Sacramentis dedicationis, postquam de benedictione aquæ cum admixtione *salis* fuit loquutus, subjicit: „ Ista *aqua* ad quamdam Baptismi imaginem *gyrando* Eccle- „ siam tunc exterius aspergimus: quia ubi more baptizatorum, „ non potest fieri trina mersio, necesse est, ut qua possumus „ Sacramenti similitudine trina fiat aspersio. Unam enim habet „ significationem trina mersio, & trina aspersio.

Ex his non obscurum est, ritus hodiernos in Pontificali descriptos non eodem tempore fuisse adhibitos; sed alios esse recentiores, alios antiquiores.

XX. Hoc quoque allegata verba Ivonis indicant, aliquas cæremonias in consecratione templi materialis esse adhibitas ad similitudinem earum, quæ in spiritualis templi, scilicet animæ, dedicatione per Baptismum adhibentur: eo quod a Patribus dedicatio templi materialis repræsentaretur ut figura dedicationis templi spiritualis.

XXI. Huic verisimiliter originem debent ritus signandi ipsos Ecclesiæ parietes duodecim crucibus; eosque oleo sancto liniendi: ut sicuti in spirituali dedicatione baptizandus crucis signaculo, & oleo signantur; ita hic spiritualis dedicationis figura repræsentetur.

Similiter ut Neophytis sal datur; sic & hic *sal* adhibetur.

Quin & ipsa duplicis *Alphabeti* in ipso templi pavimento delineatio, ex ritu Baptismi derivata videtur, *Quid enim (ait Ivo) per* Alphabetum *nisi initia, & rudimenta doctrinæ sacræ intelligi convenit . . . Scribit etiam Pontifex quasi Alphabeti ordinem, cum docet fidei simplicitatem.* Ut consequenter in dedicatione templi materialis fiat per Alphabeti descriptionem, quod in dedicatione, seu consecratione spirituali agitur per instructionem, seu catechizationem Neophytorum in primis fidei, & religionis elementis.

XXII. Cum in hac dedicationis solemnitate magnus esset populi concursus; & gaudium magnum ob exstructam novam Basilicam excitari soleret; etiam convivia instituta fuisse, testatur S. Gregorius *lib. 9. Epist. 71.* & pluribus probat Du-Cange in Glossario, verbo *Dedicatio*; ubi advertit convivia illa in luxum & epulas adeo deflexisse, ut „ inde postmodum *dedicationis* vo- „ cabulum in malam partem tractum sit, ac pro comessatione „ publica sumptum, quod qui ad ejusmodi festa in vicos ire so- „ lent, non tamen pietatis, quam comessationibus, & ludicris „ indulgendi causa eo confluant: hinc etiamnum apud inferiores „ Gallos, *faire la Ducace*, est genio & ebrietati indulgere “. Hæc ille.

Quod de inferioribus Gallis dicit citatus auctor, hoc de Belgis vicinisque populis similiter asseri potest, idem namque fit non quidem in ipsa Ecclesiarum prima dedicatione, seu consecratione, sed in anniversaria ejusdem festivitate; quando primæ dedicatio-

rationis memoria recolitur, vocarique hodie solet, *Festum dedicationis*.

XXIII. An primis sæculis annua hæc dedicationis festivitas fieret, incertum est. Eruditi Operum S. Augustini Revisores ad citatum *Sermonem* 337. addunt hanc notam *litt. A.* „ Possidius „ in indiculo *cap.* 10. notat *De dedicatione Ecclesiæ tractatus* „ *duos*: ipsa, putamus, habitos die, qua primum dedicatio fie„ bat, populi conventu celeberrimo, non vero qua post annum „ deinceps recolebatur facta jam ante dedicatio. Hujusmodi quip„ pe anniversariæ solemnitatis in vetere Carthaginensis Ecclesiæ „ Kalendario nullum vestigium.

XXIV. In Sacramentario Gallicano evulgato per Mabillonium *tom.* 1. Musæi Italici *part.* 2. ex antiquo codice reperto in Bibliotheca Monasterii Bobiensis, scripto, ut ipse credit, ante annos mille, habetur *pag.* 334. *Missa in dedicatione*, in qua collecta *ad pacem* eadem est, quæ hodie recitatur in anniversaria die dedicationis; ut vel hinc manifestum sit, etiam eo tempore, in Gallia diem *anniversariam* dedicationis Ecclesiæ fuisse celebratam; hodie volut una e præcipuis festis ubique celebratur.

XXV. Verum una fere cum festivitate, conviviorum, & comessationum abusus passim ubique invaluit. Cum vero Ecclesiarum dedicationis dies non ubique in eumdem diem incidat; solet per æstatem omnibus pene diebus Dominicis nunc in hac, nunc in illa Ecclesia dedicatio celebrari: quo ulterius contingit, ut in vicis, ac pagis vicinis ad mutuam dedicationem populus concurrat, idque comessationibus, & ebrietatibus, aliisque inde provenientibus insolentiis & voluptatibus indulgendi causa; verbo, ut Gallice exprimitur, *faire la Ducace*; aut ut Flandrice dicitur, *Kermis houden*.

XXVI. Huic abusui volens occurrere Synodus Cameracensis anno 1550. *tit.* 8. decrevit, ut anniversaria dies dedicationis celebraretur in omnibus Ecclesiis eodem die, quo hæc in Ecclesia Cathedrali celebratur.

Similiter Synodus Coloniensis anno 1536. *part.* 9. *cap.* 11. ait: *Cum in diebus festis, qui dedicationi Ecclesiarum peculiariter dedicati sunt, plerumque indigna committantur, adeo ut videatur populus tam potissimum comessationis causa convenire: visum nobis est, ut per Diœceses nostras, uno certo die anni, quo hujusmodi festum dedicationis in Metropolitana nostra colitur, in reliquis quoque Ecclesiis omnibus, extra civitatem nostram Coloniam Agrippinam constitutis observetur.*

Synodus Tornacensis anno 1589. advertens similem abusum *præcipit Pastoribus, ut dedicationes omnium hujus Diœcesis Ecclesiarum, quæ sunt in pagis, vel etiam in suburbiis oppidorum, celebrent uno eodemque die, idque quarta Dominica post Pascha. Tit.* 4. *cap.* 12.

XXVII. Idipsum statuerunt Principes nostri, ac signanter Carolus V. & Philippus II. & hic quidem anno 1598. 22. Junii edito Edicto renovando præcedens Caroli V. *art.* 9. statuit: Ad amputandas occasiones ebrietatum, rixarum, contentionum, & homicidiorum ex his provenientium, quæ frequenter oriuntur ex conventibus, qui de pago in pagum fieri solent ratione dedicationum, quæ ibi celebrantur, conformiter ad id quod ante decretum fuit per suam Cæsaream Majestatem, ut omnes dedicationes Pagorum, & Parochiarum ruralium in unaquaque Provincia uno eodemque die, per Consilium Regium Provinciale, audito Episcopo loci, statuendo celebrentur: quodque hæ dedicationes non ultra unum diem protrahentur, sub pœna 50. carolinorum incurrenda per singulos, qui alio tempore, aut diutius prædicta dedicationis festa celebrabunt, aut eis assistent; idque in singulas vices. Habetur Edictum *part.* 2. *Edictorum Flandriæ lib.* 1. *Rubrica* 4.

Novissime quoque Episcopus Leodiensis 5. Aprilis 1692. per speciale Decretum voluit, ut per totum Decanatum Bastoniensem & Stabulensem dies anniversaria dedicationis cujuslibet Ecclesiæ insimul, ac una eademque die, scilicet Dominica infra octavam Sancti Lamberti celebretur, nec ultra dictam diem Dominicam quocumque sub prætextu, causa, vel colore protrahatur.

Cum vero Districtus Bastoniensis Decanatus se extra dominium temporale Principis Leodiensis extenderet; essetque sub potestate Regis Galliæ; ac propterea sine auctoritate Regia in iis partibus publicari non posset, Decanus Bastoniensis Decreti Placetum petiit in Senatu Regio Luxemburgi, qui audito Procuratore Regio, annuit, ut Decretum quoad hoc punctum publicaretur, conformiter ad Edicta Caroli V. & Philippi II. ante citata, die 30. Julii 1692. (*a*).

Optandum esset, ut hæc Decreta ubique vigerent; atque ipsa templi dedicatio pie juxta Ecclesiæ intentionem ubique celebraretur, abrogatis comessationibus, & compotationibus, quæ tunc fieri consueverunt (non medioeri timoratorum scandalo) a quibus juramenta, blasphemiæ, rixæ, & alia ejusmodi sequuntur, quæ Dei iram concitant & provocant; ut in suo Decreto loquitur Episcopus Leodiensis.

XXVIII. In pluribus locis mos invaluit, ut dum alicujus Parochialis Ecclesiæ anniversaria dedicationis dies celebratur, Pastores vicini Officia solemnia in sua Ecclesia omittant illo die, ut possint compellive ad Ecclesiam, cujus dedicationis annua dies agitur, accedere; ac ibidem Officio assistere: qui mos forsan ex veteri eaque non contemnenda disciplina, qua solebant vicini Episcopi ad Dedicationem novæ Basilicæ invitari & accedere, originem habet; atque ad mutuam inter Parochos vicinos concordiam, & unitatem fovendam, & celebritatem augendam conducere videtur.

Attamen ex altera parte merito attenditur, quod dum ob dedicationem vicinæ Ecclesiæ solita Officia in Ecclesia propria omittuntur, ut Parochus dedicationi Ecclesiæ vicinæ intersit, populus quodammodo invitetur & incitetur, ut una cum suo Pastore ad eam quoque accedat; eaque occasione non raro in comessationes, potationes, & exinde promanantia vitia incidat.

C A P U T V.

De Reconsecratione, & Reconciliatione Ecclesiarum.

1 *Templum semel consecratum iterum consecrari nequit.*
2 *Hæc disciplina ex similitudine cum Baptismo inducta.*
3 *Hanc inductæ hujus disciplinæ rationem insinuant Canones.*
4 *Ecclesia in aliquibus partibus destructa, parietibus illæsis reconsecranda non est.*
5 *Ratio hujus disciplinæ.*
6 *Nunquam Ecclesia reconsecranda, dum manet eadem moraliter.*
7 *Si dubia sit consecratio, poterit denuo consecrari.*
8 *Sæculo XI. persuasum fuit, principali Altari everso totam Ecclesiam esse consecrandam.*
9 *Hæc persuasio fundata fuit in Canone falso Hygino Papæ adscripto.*
10 *Contraria disciplina a sæculo XII. invaluit, & hodie recepta est.*
11 *Ratio mutatæ disciplinæ.*
12 *Ecclesia violata reconciliari potest, non reconsecrari.*
13 *Sanguinis effusione polluitur Ecclesia.*
14 *Copiosa sanguinis effusio non semper inducit profanationem.*
15 *Sola percussio etiam gravis, & enormis sine sanguinis effusione, non profanat Ecclesiam.*
16 *Homicidium sine sanguinis effusione profanationem causat.*
17 *Mors secuta in Ecclesia ex vulnere inflicto extra Ecclesiam violationem non inducit.*
18 *An polluta Ecclesia censeatur pollutum Cœmeterium, aut e contra?*
19 *Effectus pollutionis templi materialis.*
20 *Aqua per ipsum Episcopum benedicta reconciliatio fieri debet.*
21 *Jure Decretalium reconciliatio facienda per Episcopum; nec eam simplici Presbytero delegare potest.*
22 *Dicitur a Pontifice variis Episcopis privilegium delegandi esse concessum; ac simili gaudere videntur Episcopi Belgii.*
23 *Quare hæc reconciliatio olim soli Episcopo reservata?*
24 *Cur* Cineres *&* Hyssopus *adhibeantur?*
25 *Jam pridem a Theologis notatum; hac reconciliatione figurari reconciliationem Pœnitentium.*
26 *Reconciliatio solemnis non facienda, nisi violatio fuerit publica; & quando Ecclesia fuit solemniter consecrata.*

I. ECCLESIAM semel solemni ritu consecratam denuo reconsecrari non posse, quocumque etiam enormi crimine pollutam, seu profanatam, expeditum est; multisque Canonibus apud Gratianum relatis expressum.

II. Cum enim receptum esset, consecrationem templi materialis repræsentare consecrationem templi spiritualis per Baptismum; atque hac ratione, ritus illius consecrationis ad similitudinem rituum hujus spiritualis consecrationis essent plures inducti, etiam visum fuit, quod sicuti templum spirituale semel per Baptismum consecratum, licet postmodum per peccatum fuerit violatum, non potest iterato per Baptismum reconsecrari; ita nec templi materialis solemnis consecratio, huic spiritualis templi consecrationi respondens, iteranda sit.

III. Hanc rationem aperte indicat Decretum, quod sub nomine Concilii Nicæni refert Gratianus *Dist.* 68. *Can.* 3. & rursus *Dist.* 1. *De Consecrat. Can.* 20. Postquam enim dictum esset a *Ecclesiis semel Deo dicatis, non debet iterum consecratio adhiberi*, ratio subjungitur: „ Quia sicut *infans* a qualicumque Sacer„ dote in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti *semel* ba„ ptizatus, non debet *iterum* baptizari, ita nec locus Deo di„ catus iterum consecrandus est (*a*).

Quamvis hoc Decretum inter Canones Nicænos non reperiatur; nec ullus veterum Scriptorum illius meminerit; nec consequenter ex illo æram hujus disciplinæ statuere possumus, nihilominus fundamentum illius inductæ disciplinæ non obscure ex illo colligimus.

IV. Hac disciplina stabilita, quæsitum fuit ab Innocentio III. num „ ligneis ædificiis Ecclesiæ casu consumptis, parietibus ta„ men illæsis, ac mensa principalis Altaris in sua extremitate „ modicam passa fracturam, si propter hoc ipsius altaris, vel „ etiam totius Ecclesiæ debet consecratio innovari "? Respondit Pontifex in *cap.* 6. *tit. De Consecr. Eccles.* „ Quod cum *parietes* „ in sua integritate permanserint, & tabula Altaris mota vel „ enormiter læsa non fuerit, ob causam prædictam, nec Ec„ clesia, nec Altare debet denuo consecrari.

V. Ratio hujus responsi fuit, quod *parietes* præcipuam Ecclesiæ materialis partem, & ipsius quasi exteriorem formam constituant. Hinc ipsi parietes, præ reliquis fabricæ partibus, crucibus signantur, & inunguntur, atque asperguntur. Itaque his manentibus illæsis, licet aliæ nonnullæ partes destructæ aut

(*a*) Decretum Episcopi Leodiensis, & alterum datum a Senatu Luxemburgensi reperiuntur inter Monumenta hujus tomi sub littera Q. ad ejusdem voluminis calcem.

(*a*) At Concilium Cæsar-Augustanum c. 3. statuit: „ Consecrationes Ecclesiarum factas ab hæretico iterandas esse a Catholico.

aut absumptæ sint, censetur manere moraliter eadem Ecclesia.

VI. Quandocumque ergo manet moraliter eadem Ecclesia, etiamsi per partes subinde fuerit reparata; idque tam frequenter, & in tam multis partibus, ut revera totum tandem ædificium constet per partes renovatum, tamen si semper manserit idem ædificium, non erit duo consecranda; uti post alios late deducit Barbosa de Officio Episcopi *Alleg.* 37.

VII. Verum sicuti Baptismus denuo reiterari potest, si dubitetur, an valide collatus fuerit, ita quoque consecratio Ecclesiæ reiteranda est; si de ea dubitetur, *Can.* 18. *Dist.* 1. *De Consecr.* ubi sub nomine Concilii Meldensis refertur: „ Ecclesiæ vel Al„ taria, quæ *ambigua* sunt de consecratione, consecrentur, & „ superflua Altaria destruantur.

Hic Canon extat *lib.* 1. *Capitular. cap.* 145. demptis ultimis verbis, *de destruendis Altaribus superfluis*; atque hinc primitus Canonem desumptum esse, non autem ex Concilio Meldensi, in quo non reperitur, notat Stephanus Baluzius in notis ad Gratianum, una erroris fontem indicans.

Hinc equidem apparet, tempore Capitularium, id est, sæculo IX. hanc disciplinam de reiteratione consecrationis in casu dubio, notam fuisse.

VIII. Sæculo undecimo dubitatum fuisse, an quando Altare motum est, aut destructum, debeat ipsa Ecclesia de novo consecrari; illudque tanquam dubium sibi a quodam Abbate propositum fuisse, significat S. Anselmus *lib.* 3. *Epist.* 159. *De quo quidem neque in Decretis, neque in Canonibus* (ait) *memini me aliquid legisse: sed a quodam Episcopo audivi, quod in Decretis Eugenii Papæ legitur, Altare motum iterum consecrandum. De his enim Domino Papæ Urbano locutus sum, assistentibus quibusdam Episcopis. Sed Papa dicebat: mensam Altaris motam, nec reconciliandam, nec iterum consecrandam, nec amplius in Altare reputandam. Alii vero dicebant, tantum reconciliandam, nullam tamen auctoritatem ostendentes. In hoc autem omnes concordant, quod violato principali, tota Ecclesia cum Altari iterum consecranda est: nec Ecclesia consecranda est sine consecratione Altaris, aut principalis, aut alicujus alterius in eadem Ecclesia. In his autem omnes concordant, cum quibus loquutus sum, excepta Altaris mensa. Item si aliqua pars Ecclesiæ destructa reficitur, aut ita fit Altari immoto, aqua tantum ab Episcopo benedicta, aspergendam dicunt.*

Post hæc subjicit: *Ratio autem, quam a me quæsivisti, hæc mihi videtur super his: Altare non fit propter Ecclesiam, sed Ecclesia propter Altare, & ideo violato principali Altari, jam non videtur esse Ecclesia: quia non est illud propter quod Ecclesia constituitur, & consecratur. Quapropter cum illud fit novum, recte videtur cum eo consecrari, per quod recipit ut sit Ecclesia.*

IX. Quod hic Anselmus dicit de Decretis *Urbani*, intelligi debet de Decreto, quod sub nomine Hygini Papæ extat apud Gratianum *Dist.* 1. *De Consecr. Can.* 19. quod ita habet: „ Si mo„ tum fuerit Altare, denuo consecretur Ecclesia: si parietes „ mutantur, & non Altare, salibus tantum exorcizetur". Simile quid refertur sub nomine Vigilii Papæ in *Canon.* 24. *eadem Dist.*

Præcitatum Decretum Hygino Papæ, qui sæculo II. sedit, adscribi non posse Eruditis hodie sat persuasum est. Quin & observat Joannes Baptista Thiers in sua Dissertatione de principalioribus Ecclesiarum Altaribus *c.* 2. sat verisimile esse, nullam specialem consecrationem Altaribus ante sæculum quintum fuisse impensam; sed quod solo attactu Corporis; & Sanguinis Domini consecrata reputarentur, juxta illud Chrysostomi Homilia 20. in epistolam 2. ad Corinth. *Hoc Altare natura quidem lapis est, sanctum autem efficitur postquam Corpus Christi excepit.*

Quidquid sit, hoc constat, sæculo undecimo sententiam ab Anselmo relatam communiter fuisse receptam, idque auctoritate dicti Canonis Hygino adscripti. Unde eodem tempore S. Ivo Carnutensis consultus super eodem dubio, rescribit in eamdem sententiam, idque eodem adducto Canone, quem etiam ipse tanquam ex Decretis Hygini Papæ desumptum, retulit *p.* 3. *sui Decreti c.* 13.

X. At circa finem sæculi XII. hæc disciplina mutari cœpit; uti constat ex Decretali Alexandri III. in *Cap.* 1. *tit. De Consecr. Ecclesiæ*, ubi scribit: „ Si Altare motum fuerit, Ecclesia „ propter hoc nequaquam suam *consuevit* consecrationem iterare.

Quæ verba ostendunt, Pontificem hic nullum novum jus induxisse; sed respondisse juxta id quod suo tempore *consueverat* observari.

Addens autem Pontifex: *licet id quidem Canones innuere videantur*, scilicet Altari moto Ecclesiam esse reconsecrandam, indubie respexit ad relatos Canones apud Gratianum; qui sat aperte significant *reconsecrationem* esse faciendam: sed cum hæc sint tantum disciplinæ, & cæremonialia; ideo facile mutari potuerunt: quare juxta Decretalem Alexandri III. hodie receptum est, ob motionem Altaris, Ecclesiam non esse denuo consecrandam.

XI. Consideratunt enim recentiores, consecrationem Altaris plane separatam esse a consecratione Ecclesiæ; neque hanc ab illa ullatenus dependere: ut proinde nec Sancti Anselmi, nec Ivonis ratiocinatio fundata sit; utpote pro fundamento supponens, hanc a priori dependere.

Altarium enim consecratio plane diversa est, etiam quoad ritus, a consecratione Ecclesiæ, extatque distincta in Pontificali Romano; ubi quoque præscribitur ritus consecrationis Altaris *portatilis*, cujus usus circa sæculum VIII. invaluit, & quo hodie passim utuntur pro Missarum celebratione in locis etiam non consecratis, aut benedictis; uti notatum est *part.* 2. *sect.* 1. *tit.* 5. *c.* 8. *n.* 10.

XII. Quemadmodum templum spirituale per crimen profanatum, non potest quidem per Baptismum reconsecrari, sed tantum reconciliari debet per aquas pœnitentiæ; ita & templum materiale profanatum seu violatum, non quidem solemni ritu reconsecrandum est, sed tamen reconciliandum, idque reconciliatione, quæ reconciliationi templi spiritualis per pœnitentiam respondeat.

XIII. Contingit Ecclesiam pollui variis modis; ac in primis per sanguinis humani effusionem in ea factam, de qua in *cap.* 4. & *cap. fin. tit. De Consecrat. Eccles.* item in *cap. unico eodem in VI.* in quibus simpliciter dicitur, *sanguinis effusione Ecclesiam violari*: sed id indubie de injuriosa, & voluntaria effusione intelligi debet; quemadmodum Doctores uno consensu docent, & communis praxis observat. Unde Synodus Coloniensis anno 1536. *p.* 9. *cap.* 7. ait: „ Reconciliatur Ecclesia aut cœmeterium ob *enor„ mem* sanguinis effusionem, *dedita* opera *violenter*, & *injurio„ se* commissam.

XIV. Cum ergo non ipsa materialis sanguinis effusio ipsam Ecclesiæ pollutionem seu profanationem præcipue inducat, sed ipsum crimen, quod in sanguinis effusione perpetratur, consequens est, ipsam Ecclesiam ex mente Canonum non pollui, tametsi etiam copiosus sanguis effluat, si tamen percussio levis fuerit: ut si v. g. pueri in rixa alter alterum percutiat, & ex naribus copiosus sanguis effluat; uti post alios citatos notat Barbosa de Officio Episcopi *Allegat.* 28. *n.* 36. Si tamen (ait) sanguis exiret de naso ex percussione violenta inter majores 14 annorum, Ecclesiam pollui, resolvit judicatumve refert Marianus Antoni. *lib.* 1. *Variarum resol.* 112. *casu* 6. Ita Barbosa; quod indubie intelligi debet, si ex modo percussionis, aliisque circumstantiis sat appareat, percussionem hanc gravem fuisse & enormem.

XV. Quia tamen ipsæ Decretales loquentes de pollutione ob vulnus inflictum, specialiter meminerunt effusionis sanguinis, videntur ipsam pollutionem in *effusionem* sanguinis refundere: unde & communiter receptum est, ex percussione quantumvis gravi & enormi facta in Ecclesia, eam non pollui, si nulla sequuta sit sanguinis *effusio*, uti post alios resolvit Barbosa loco citato *n.* 35. quin etsi modicum sanguinis effundatur nequaquam censebitur polluta. Ipsum enim verbum, *effusio*, videtur sanguinis abundantiam, & copiosum fluxum denotar, Barbosa *ib. n.* 35.

XVI. Si tamen citra sanguinis effusionem ex vulnere in Ecclesia inflicto sequatur mors vulnerati, indubie ipsa Ecclesia censebitur polluta *cap.* 4. *tit. De Consecr. Ecclesiæ*; ubi simpliciter propter homicidia in Ecclesia contingentia Ecclesiam reconciliandam esse respondit Pontifex.

XVII. Ubi autem vulnus inflictum esset extra Ecclesiam; & vulneratus moreretur intra Ecclesiam, non pollui ob eam mortem ipsam Ecclesiam, resolvit Barbosa *ib. n.* 23. quia ipsum homicidium, cui ipsa pollutio adscribitur, non contingit in Ecclesia. Unde e contrario si vulnus lethale inflictum sit in Ecclesia, & mors sequatur extra Ecclesiam, polluta censebitur Ecclesia.

XVIII. Polluta autem Ecclesia, cœmeterium, si ei fuerit contiguum, censebitur quoque pollutum; secus si remotum fuerit ab eadem.

At e converso polluto cœmeterio non censetur propterea polluta Ecclesia, tametsi contigua, *cap. unico De Consecratione Ecclesiæ in VI.* ubi una declaratur, quod, si duo sint cœmeteria, quæ pariete medio sibi junguntur, uno polluto, aliud pollutum censeri non debeat.

XIX. Effectus pollutionis est, quod in Ecclesia polluta, ante reconciliationem divina officia præsertim Missarum solemnia, celebrari nequeant *cap. fin. tit. De Consecrat. Ecclesiæ*, *cap.* 11. *tit. De Privilegiis*, & *c.* 18. *De Sentent. Excommunic. in VI.* ubi Bonifacius VIII. respondet, quod is qui in Ecclesia polluta scienter celebrare præsumit, *temerarie* agat; sed tamen irregularis non efficiatur: *cum id* (ait) *non sit expressum in jure.*

XX Reconciliatio Ecclesiæ, uti & cœmeterii fit mediante aqua cum vino & cinere Episcopum benedicta. Quamvis enim aqua tam pro administratione Baptismi, quam piacularis pro benedictione populi a Presbyteris benedicatur; tamen hæc aqua, quæ cum cinere miscetur pro reconciliatione Ecclesiæ, tantum per Episcopum benedicitur; unde & ad distinctionem alterius aquæ vocatur hæc, *aqua consecrata.*

XXI. Porro sicuti aqua hæc a solo Episcopo benedicenda est; ita & Ecclesiæ reconciliatio, juxta responsum Gregorii IX. in *cap.* 9. *tit. De Consecrat. Ecclesiæ*, non nisi per Episcopum fieri potest; eamque per simplices Sacerdotes fieri, etiam ex delegatione Episcopi prohibet Gregorius; non obstante consuetudine Ecclesiæ Braccarensis, *quæ* (ait) *dicenda est potius corruptela.*

Rationem allegat Pontifex: *Quia licet Episcopus committere valeat, quæ jurisdictionis existunt: quæ Ordinis tamen Episcopalis sunt, non potest inferioris gradus Clericis demandare. Quod autem mandantibus Episcopis super reconciliatione factum est hactenus per eosdem, misericorditer toleramus.*

Ex hoc textu uno consensu concludunt Canonistæ, Episcopum non posse simplici Sacerdoti, sive *non Episcopo* committere reconciliationem Ecclesiæ antea consecratæ; tametsi aqua ab ipso esset benedicta.

XXII. Dicit tamen Innocentius in commentario ad hunc textum, *se ante audivisse Papam pluribus Episcopis indulsisse, ut per simplices Sacerdotes possent reconciliare Ecclesias, aqua tamen prius per Episcopum benedicta*. Ita ex Innocentio refert Fagnanus ad *cap. Aqua tit. De Consecrat. Eccles. n.* 6.

An Episcopis Belgii simile a Pontifice privilegium datum sit, nescio: hoc equidem scio, ipsos reconciliationem Ecclesiæ etiam consecratæ, Presbytero subinde delegare, aqua ab Episcopo prius benedicta. Inter facultates a Sede Apostolica datas Vicario Apostolico Silvæducensi, legitur *numero* 23. facultas *reconciliandi Ecclesias pollutas aqua ab Episcopo benedicta, & in casu necessitatis, etiam aqua non benedicta ab Episcopo*. Habentur hæ facultates ad calcem Synodorum Silvæducensium edit. an. 1692.

XXIII. Quod de jure hæc reconciliatio privative Episcopo tribuatur, inde factum videtur, quod hæc publica & solemnis templi materialis reconciliatio figura videatur solemnis, ac publicæ reconciliationis animæ per peccatum pollutæ; consequenter etiam ad exemplum solemnis reconciliationis Pœnitentium, hanc reconciliationem Episcopo reservandam fore visum fuit. Quod autem in casu delecationis aqua debeat esse ab Episcopo benedicta, ostendit auctoritatem Episcopalem etiam hic aliquo modo debere intervenire.

XXIV. Ad idem referendum, quod sicut in publica ac solemni Pœnitentia, & Pœnitentium reconciliatione *cinerum* usus fuit, ita & hic cineres cum aqua misceantur.

Similiter aspersorium de herba *hyssopi* factum, quo aqua benedicta aspergenda est, quid aliud, quam Pœnitentiam reconciliationem exprimit; juxta illud Psalmistæ; *Asperges me hyssopo, & mundabor*? Psal. 50.

XXV. Et sano per reconciliationem hanc figurari reconciliationem peccatoris jam pridem adverterunt Theologi, uti notat antiquus Glossographus ad *c. unicum de Consecr. Ecclesiæ in VI.* verbo *Pollui*: Dicunt „ enim (ait) Theologi quod ideo reconciliatur Ecclesia, ut videntes Laici Ecclesiam sic lavari, quæ non peccavit, cogitent intra se quantum pro lavatione peccatorum laborandum sit.

Synodus Coloniensis anno 1536. *part.* 9. agens de consecratione, & reconciliatione Ecclesiarum, ostendit *c.* 17. *Locum sacrum reconciliari ad exemplum, & terrorem, ut videntes locum sacrum seu inanimatum templum nullo peccato obnoxium, lavari & purificari, delicti horrore concutiantur, & recogitent, quantum pro expiatione delictorum, & vivo Dei templo sit elaborandum.*

XXVI. Sicuti solemnis pœnitentiæ, & reconciliationis usus est duntaxat in peccatore publico, & quidem qui antea per Baptismum Deo fuerat consecratus: ita solemnis reconciliatio hæc non impenditur, nisi pollutio sit *publica*, uti recte monet Synodus Coloniensis *parte* citata *c.* 18. uti nec illa requiritur, si Ecclesia antea non fuerit solemniter consecrata. Si enim duntaxat fuit *benedicta*, tantum aqua *exorcizata* seu benedicta lavanda erit *c. fin. tit. De Consecrat. Ecclesiæ*, idque etiam per simplicem Presbyterum, uti post Glossam ad hoc Capitulum communiter docent Doctores, & communis praxis suffragatur.

CAPUT VI.

De reparandis Ecclesiis.

1 *Jam pridem proventus Ecclesiastici in reparationem Ecclesiarum impensi.*
2 *Redditibus Ecclesiasticis in quatuor portiones divisis, una cedebat in reparationem fabricæ.*
3 *In Hispania tertia pars cedebat.*
4 *Quomodo bona fabricæ hodie in reparationem Ecclesiarum cedere debeant?*
5 *Decimis onus reparandi Ecclesias qua ratione incumbat?*
6 *Beneficiati ad reparationem jam pridem fuere adstricti.*
7 *Hæc Beneficiatorum obligatio auctoritate Canonum adstruitur.*
8 *Eam declarat Synodus Tridentina; item Edictum Principum Belgii.*
9 *Quomodo jura Beneficiatos ad reparationem constringant?*
10 *Parochus habens simplicem competentiam, ad reparationem non tenetur.*
11 *Decimatores licet non sint Beneficiati, ad reparationem tenentur.*
12 *Quid de hac Decimatorum obligatione statuant Synodi Belgicæ?*
13 *Edictum Principum ad reparationem vocat ipsos Decimatores.*
14 *Pro qua parte Decimatores ad reparationem teneantur ex Edicto Principum.*
15 *Quæ decimarum portio in Gallia pro reparatione adjudicari soleat?*
16 *Portio decimarum in reparationem impendenda, intelligitur deducto omni alio onere.*
17 *Onus reparationis Decimatoribus, aut Incolis incumbens, solet tantum concernere Ecclesiam Parochialem.*
18 *Onus reparandi Cappellam ordinarie Parochianis, aut Decimatoribus non incumbit.*
19 *Interdum tamen obligantur.*
20 *Onus reparandi Ecclesiam* necessarias *reparationes spectat.*
21 *Forma reparationis arbitrio judicis determinanda, & qua a judice attendenda?*
22 *Reparatio institui non potest, nisi vocatis* quorum interest; *coram quibus & Æditui computum reddere debent.*
23 *Interdum Incolæ pro reparatione contribuere debent; sed sine auctoritate judicis sæcularis hic cogi non possunt.*
24 *Populo ad reparationem adstricto, qui teneantur, & quomodo onus impendendum?*
25 *Particularis loci consuetudo, & concordatum juri communi, & generalibus Patriæ regulis in hac materia præferuntur.*
26 *Reparatio* Navis *Incolis, & reparatio* Chori *Decimatoribus multis in locis incumbit.*
27 *Quid* Navis *nomine veniat?*
28 *An Decimatores ad reparationem turris teneantur?*
29 *Cui Campanarum restauratio incumbat?*
30 *Decimatores solent teneri ad ornamentorum subministrationem.*
31 *Qualia subministranda ornamenta?*
32 *Ornamenta pretiosa cur magis Parochialibus, quam Monachalibus Ecclesiis conveniant?*
33 *Quis sit judex competens in materia reparationis Ecclesiarum?*

I. NOn tantum jam pridem solliciti fuere Patres, ut templa ædificarentur; sed etiam ut ædificata sarta tecta conservarentur.

Hunc in finem certam partem proventuum Ecclesiasticorum in reparationem Fabricæ reservabant.

„ De oblationibus vel agris, quos Dominus noster Rex Ecclesiis suo munere conferre dignatus est, vel adhuc non habentibus, Deo sibi inspirante, contulerit, ipsorum agrorum vel Clericorum immunitate concessa, id esse justissimum definimus, ut in *reparationibus* Ecclesiarum, alimoniis Sacerdotum, & pauperum refectione, vel redemptionibus captivorum, quidquid Deus in fructibus dare dignatus fuerit, expendatur, & Clerici in adjutorium Ecclesiastici operis constringantur „. Ita Synodus Aurelianensis I. anno 511. *Can.* 15.

II. Divisio redituum Ecclesiasticorum in quatuor portiones, quarum una *Fabricæ* Ecclesiæ impendenda erat, adeo stabilita erat sæculo sexto, ut ad Augustinum Anglorum Episcopum scribat S. Gregorius: *Mos est Apostolicæ Sedis, ordinatis Episcopis præceptum tradere, ut de omni stipendio, quod accedit, quatuor fieri debeant portiones, una videlicet Episcopo, & familiæ ejus propter hospitalitatem, & susceptionem, alia Clero, tertia pauperibus, quarta Ecclesiis* reparandis. Apud Gratianum *Caus.* 12. *quæst.* 2. *Can.* 30. ibi & plures Canones hanc divisionem stabilientes occurrunt.

Hoc autem notandum, quod illa portio, quæ in citato Canone dicitur impendenda Ecclesiis *reparandis*, eadem sit, quæ in aliis Canonibus dicitur cedere *Fabricis*: eo quod Fabricæ impendi, nihil aliud sit, quam Fabricæ intertentioni, & reparationi impendi.

III. In Hispania olim moris fuisse apparet, ut tertia pars proventuum Fabricis cederet; eaque ut restaurandis seu reparandis Ecclesiis ex Episcopi ordinatione impendi debebat ex Canonum præscripto.

Et quidem Concilium Tarraconense anno 516. *Can.* 8. ait: „ Decernimus, ut *antiquæ* consuetudinis ordo servetur, & annuis vicibus ab Episcopo Diœceses visitentur, & si qua forte Basilica fuerit reperta destituta, *ordinatione* ejus *reparari* præcipiatur; quia *tertia* pars ex omnibus per *antiquam* traditionem, ut accipiatur ab Episcopis, novimus esse statutum „. Gratianus *Caus.* 10. *q.* 1. *Can.* 10.

Fixum igitur & indubitatum est, aliquam partem proventuum Ecclesiasticorum jam pridem Fabricis Ecclesiarum fuisse destinatam; atque eamdem reparandis Ecclesiis ex Episcoporum ordinatione impendendam fuisse.

IV. Quamvis hodie non fiat ea redituum Ecclesiasticorum divisio in partes, quarum tertia aut quarta cedat Fabricæ; tamen si quæ pro Fabrica specialiter sint deputata, ex antiqua disciplina & hodie in reparationem Ecclesiarum impendenda sunt. Hinc, ait Peckius in tractatu suo, *De reparandis Ecclesiis cap.* 34. „ Omnes in eo conveniunt Interpretes ad *cap.* 1. *tit. De ædificandis Eccles.* quod cessante consuetudine, statuto, seu dispositione speciali, reparatio Ecclesiæ ex ea portione, quæ a jure ad Fabricam deputata est, fieri debeat.

Unde & Edicto Principum nostrorum super reparatione Ecclesiarum evulgato 2. Octobris 1613. cavetur, quod in primis cessantibus *specialibus* tractatibus, aut conventionibus super reparatione facienda inter aliquos initis, proventus *Fabrica*, tam in novam ædificiorum constructionem, quam in antiquarum reparationem. Habetur Edictum *lib.* 2. Edictorum Flandriæ *pag.* 37.

V. Quod autem quarta, aut tertia pars etiam decimarum olim Fabricæ deputaretur, æquum erat; quia, uti recte post Rebuffum in *tract. De Decimis quæst.* 2. *num.* 4. monet Peckius *ibid. num.* 2. decimæ non tantum sunt institutæ pro victu Ministrorum Ecclesiæ, aut propter pauperum, & hospitum receptionem, aut sacrificiorum oblationem; sed etiam propter *Fabricæ* Ecclesiæ constructionem, & tuitionem.

Deinde subjicit Peckius: „ Et, quamvis hodie distributio illa antiqui juris, in omnibus non servetur; illud tamen & jure, & consuetudine receptum est, ut hoc onus prædictis reditibus, proventibus, & decimis annexum, eum sequatur, qui eorum usum, fruitionem, perceptionem, & commoditatem habet ... Utique proventus, reditus, & decimæ ejusmodi, cum onere reparationis, ad eum, qui percipit & fruitur, transire debent. Quod ex *Can. Priscis*, & *Can. Unio*, *Caus.* 10. *qu.* 3. satis confirmatur, ubi si Episcopus portiones Parochiarum percipiat, ad Ecclesiæ reparationem obligatur.

VI. Unde & jam pridem cautum fuit, ut *quicumque Ecclesiasticum Beneficium habent, omnino adjuvent ad tecta Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emendandas*. Ita ex Concilio Moguntino anni 813. refertur in *cap.* 1. *tit. De Ecclesiis ædificandis*, & eodem tempore in quodam Capitulari Caroli M. *cap.* 24. confirmatum legitur. Habetur *tom.* 7. Concil. generalium *col.* 1289.

Concilium quidem Moguntinum, uti & hoc Capitulare de Clericis, aut Beneficiis Ecclesiasticis hic non loquuntur; sed de Laicis, qui decimas aliave bona Ecclesiæ jure *feudi*, seu *Beneficii* tenebant; uti recte notavit, & ostendit Gonzales in notis ad dictum *c.* 1. & non obscure innuit totus contextus Canonis Concilii Moguntini, uti refertur in prima Decretalium collectione apud Antonium Augustinum, ubi adduntur hæc verba (a Raymundo Decretalium Gregorii IX. collectore omissa) *& nonam, & decimam reddant*, quas non nisi ad Laicos decimas, & bona ab Ecclesia jure feudi tenentes referri possunt.

VII. Interim ex hac Decretali concludunt omnes passim Interpretes, habentes Beneficium in Ecclesia, teneri ad ejus reparationem; quæ conclusio, quamvis ex citato Canone Moguntino, prout

prout primitus editus fuit, deduci non posset, nihilominus aliis Canonibus, & naturali rationi consonat.

Canones enim ipsos Ecclesiæ Beneficiatos ad restaurationem ipsius Ecclesiæ obstrictos declarant; rationi justitiæque consonum judicantes, eos, qui reditus ac proventus Ecclesiæ percipiunt, ad earum quoque restaurationem teneri.

„ De destructis Ecclesiis, ut ab eis, qui eas possident, reædificentur, & si non sufficiant, a populo adjuventur „ : ait Synodus Romana sub Eugenio II. *Can.* 25.

Et generaliter Synodus Tullensis *part.* 2. *cap.* 11. „ Ut Ecclesiæ sarciantur, vel restaurentur ab iis, qui rebus earum utuntur, aut ab unoquoque tale ex earum familia præbeatur adjutorium per quod, si fieri potest, reædificentur.

VIII. His conformis est dispositio Concilii Tridentini *Sess.* 21. *cap.* 7. *De Reformat.* qua decernitur, Episcopi *Ecclesias Parochiales collapsas restaurari procurent ex fructibus, & proventibus quibuscumque ad easdem Ecclesias quomodocumque pertinentibus: Qui si non fuerint sufficientes (ait) omnes Patronos, & alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt .... ad prædicta cogant.*

Edictum quoque Principum nostrorum ante citatum expresse vult, ut contribuant ad reparationem Ecclesiarum, qui Beneficia in iis Ecclesiis possident; idque, ait, *juxta juris communis dispositionem*.

IX. Jus commune Beneficiatos ad Ecclesiarum restaurationem adstringit, inspecta ipsa fructuum portione, quam ab Ecclesia percipiunt: *Æquum enim est (ait Peckius c. 20.) eum qui lucrum sentit, onus quoque sentire.*

Adhæc jus commune ea conditione Beneficiatos ad restaurationem Ecclesiæ obligat, *si eis supersit*; quemadmodum respondit Alexander III. in *cap.* 4. *tit. De Ecclesiis ædificandis*; „ De his, „ qui Parochiales Ecclesias habent, duximus respondendum, quod „ ad reparationem, & institutionem Ecclesiarum cogi debent, „ cum opus fuerit, de bonis, quæ sunt ipsius Ecclesiæ, si *eis* „ *supersint*, conferre, ut eorum exemplo cæteri invitentur.

X. Hinc communiter concluditur, & in praxi servatur, quod Parochi, qui nullas decimas habent, sed sola Pastorali competentia contenti sunt, ad Ecclesiarum reparationem non teneantur; eo quod nihil eis ex bonis Ecclesiæ superesse credatur: quandoquidem *competentia* honestæ Parochi sustentationi commensurata supponatur.

XI. Sed quia Beneficiati ad reparationem Ecclesiarum vocantur ratione proventuum, quos ab Ecclesia recipiunt, hinc Monasteria, Capitula, & alii, ad quos decimæ & proventus Ecclesiarum sunt devoluti, quamvis Beneficia Ecclesiastica vere non habeant in iis Ecclesiis, ad earum tamen restaurationem ratione perceptionis dictorum proventuum, vocantur.

Synodus habita circa annum 1279. ab Archiepiscopo Rothomagensi, ejusque Suffraganeis apud Pontem Audomari, *cap.* 8. ait: „ Statuimus etiam, ut Abbates, Priores, & aliæ Ecclesiasticæ Personæ, quæ percipiunt *majores decimas* in Parochialibus Ecclesiis, compellantur ad *restaurandam* fabricam, libros, „ & ornamenta, pro *rata*, quam percipiunt in eisdem.

XII. Synodus P. I. Cameracensis titul. *De Decimis cap.* 8. vult, ut *in Ecclesiis, quarum instaurari ac refici Chorus eorum sumptu debet, qui decimas capiunt, omnes Ecclesiastici, qui easdem decimas obtinent, etiamsi Patroni non sint, ex proportione decimarum, quas recipiunt, pro sua quisque proportione conferat; sive instaurari tantum iidem Chori debeant, sive de integro ædificari.*

Hoc Decretum quoad concurrentiam in reparatione Ecclesiarum omnium generatim Decimatorum servata proportione perceptionis, renovatum rursus fuit in Synodo P. II. *tit.* 14. *cap.* 12. additque: „ prædictum Decretum ad omnes infra limites Parochiæ decimas possidentes, prout juris est & rationis, extendatur; ubi nimirum integri Chori reparatio ad eos, qui decimas possident, pertinet.

XIII. Similiter Edictum Principum nostrorum vult, ut proventibus Fabricæ, & iis, quæ in eum finem per Æditucs in Ecclesiis rusticanis sub Officio divino colliguntur, aut in Gazophilacium ad id in templo positum a Fidelibus conjecta sunt, haud sufficientibus, subsidium sumatur ab *omnibus* decimis in manu mortua existentibus, sive liberis ad naturam primigeniam reversis, sive adhuc feudali, vel alio nexu adstrictis, sive in manu laicali adhuc existentibus, quæ tamen doceri possint ab Ecclesia esse profectæ post Concilium magnum Lateranense sub Alexandro III. anno 1179. celebratum.

In Gallia quoque Decimatores ad reparationem, & instaurationem Ecclesiarum condemnantur, quemadmodum videri potest apud Brodæum in notis ad Lovetium *lit. R. num.* 50. & novissime ostendit Michael du Perray Advocatus in Parlamento Parisiensi in tractat. *De Portionibus congruis, &c. part.* 2. *c.* 28.

XIV. Verum sicuti olim non nisi tertia, aut quarta proventuum Ecclesiasticorum pars solebat cedere Fabricæ; ita & hodie solet ea moderatio circa Decimatores servari, ut non nisi certam portionem decimarum contribuere teneantur; ne alias contingat ob Ecclesiarum ruinas, ipsos decimarum possessores subito & inopinato ad egestatem deduci.

Et quidem sæpius citatum Edictum nostrum, decimas in subsidium accipi vult ea moderatione, ut per annos sex triens illarum contributionis subjiciatur, sive integræ decimæ duorum annorum in restaurationem Ecclesiæ cedant spatio sex annorum, id est, singulis annis *triens* omnium decimarum: verba Edicti Gallice ita habent: *Requerant y être par eux employé le revenu entier de deux anné es, à payer en six anné es également; sçavoir, à chacune des six anné es une tierce du revenu annuel.* Id est, Requirentes, ut ad eum finem quolibet sexennio per eos æqualiter impendantur reditus duorum annorum, videlicet tertia annui reditus pars, in singulos sexennii annos adæquata.

Nequaquam obscurum est, quod *æqualitas*, quam servatam vult Edictum, non sit referenda ad æqualitatem portionum annuarum; quas ex decimis varii Decimatores habent inter se; sed ad æqualitatem *trientis* in singulos annos ex decimis in reparationem Ecclesiarum impendendi; hoc est, ut singulis annis habeatur triens omnium decimarum, quæ iis annis colliguntur, uti recte notavit Zypæus in Jure novo, *tit. De Ecclesiis ædificandis, num.* 9.

XV. In Gallia quoque in hac contributione circa decimas solet plerumque ea servari moderatio, ut nonnisi tertia pars adjudicetur; quemadmodum in summis Galliarum Prætoriis sedulo observari ex Joanne Papone, & Guilielmo Benedicto refert Peckius, *c.* 14. & affirmat Joannes Tournetius in sua Arrestorum collectione, *litt. R. cap.* 14. ita sæpius judicatum; ac signanter 18. Dec. 1616. infirmata sententia, qua incolis adjudicata fuerat *medietas* decimarum impendenda in reparationem Ecclesiæ.

XVI. Hæc autem decimarum portio intelligi debet deducto omni alio onere, uti ibidem Tournetius. Et Zypæus loco citato agens de triente decimarum per Edictum contributioni subjecto, ait *num.* 6. *Defalcanda autem est Canonica portio, quæ Pastori ex decimis solvitur, similiaque onera, atque ex residuo tantum* triens *in Ecclesiæ reparationem exigi potest: Proventus enim, bona, & fructus censentur ii, qui deductis oneribus supersunt.*

Testatur idem Zypæus, *Consut.* 2. *de Ecclesiis ædificandis, n.* 27. declarasse aliquando Sacram Congregationem sub his fructibus reparandæ Ecclesiæ ibi affectis, non comprehendi, quæ Parocho pro victu sunt necessaria.

XVII. Sicuti competentia Pastoralis ex decimis assignanda proprie, & primario tantum concernit Parochum, & Parochiam; atque ita in ejus determinatione hoc providendum, ut illud assignetur, quod *Rectoris ac Parochiæ necessitati decenter sufficiat*, ut loquitur Synodus Tridentina, *Sess.* 24. *c.* 13. *De Reformat.* ita quoque onus reparationis Decimatoribus injectum, tantum concernit Ecclesiam ipsam *Parochialem*, sive eam, in qua de *jure* Parochiali divinum Officium audire, & Sacramenta suscipere tenentur; quia, ait Wamesius Consilio Canonico 511. *nu.* 8. ut decima jure communi pertinet ad Parochum, *cap. Cum contigat tit. De decimis*: ita soli Parochiali Ecclesiæ deservire debet, non Cappellis, veluti inde deductis coloniis.

XVIII. Similiter Peckius in citato tractatu *cap.* 24. inquirens, qui teneantur ad reparationem Cappellæ, recte advertit, quod Rustici, ad quorum commoditatem Cappella fundata est, se queant ab onere eam reparandi eximere, si velint usu illius carere, & ad Ecclesiam Parochialem potius accedere, quam Cappellæ reparandæ impensas ferre. *Licet enim Parochiani, ut Ecclesiæ Parochialis refectionem evitent, illi renuntiare, & in Parochia nihilominus manere, non possunt; in Cappella tamen alio jure utendum videtur; quia Parochiani ab ea recedentes, ad matrem suam redeunt. primævum suum statum, vel veterem conditionem reassumunt, nullique plane in suo jure præjudicant, aut detrimentum adferunt.*

Post hæc subjungit: „ Quod si nec Parochiani, nec Patroni „ Cappellam reparare velint, aut ob paupertatem nequeant, „ eam juxta Decretum Concilii Tridentini, *Sess.* 21. *cap.* 7. *De* „ *Reformat.* transferendam esse “: Evidenter declarans Decimatores nullatenus ad earum reparationem teneri.

XIX. Addit deinde hanc cautionem: *At si ejusmodi Cappella ex justa causa Superiorem movente erecta, & constructa sit, forte ut periculum animarum, quod evenire posset, Ecclesia Parochiali nimium distante, evitetur, eo casu non puto renuntiationem Parochianorum quidquam operari, sed e contra non obstante illa, ipsos pro præterito tempore antequam inde recedere velint, si facultates ipsis sufficiant, contribuere debere.*

Immo non dubium, quod nonnunquam ipsi Decimatores ad reparationem hujusmodi Cappellæ essent pro parte saltem aliqua vocandi. Si enim Decimatores non tantum ad sustentationem Parochi, & aliorum Sacerdotum, qui pro administrandis Sacramentis, & instructione populi sunt necessarii, debeant ex decimis contribuere (ut infra titulo *De Portione congrua*, ostendetur): quidni urgeri possint ad instaurationem non tantum Ecclesiæ Parochialis, sed etiam Cappellæ, ob distantiam a Parochiali Ecclesia, populo necessariæ, Præsertim cum decimæ totius Parochiæ jure communi censeantur ad Ecclesiam Parochialem pertinere; ideoque juxta *c.* 3. *tit. De Ecclesiis ædificandis*, nova Ecclesia, seu Cappella ex his decimis eo titulo videatur ædificanda, & restauranda.

XX. Ulterius, restauratio a Decimatoribus, aliisque, quibus incumbit, ita exigenda, ut necessitati & honestæ populi commoditati Ecclesia sufficere possit: at ea, quæ ornatum potius quam necessitatem, & honestam commoditatem spectat, requiri non potest. Unde Zypæus in Jure novo titulo *De Ecclesiis ædificandis*, monet, Edictum Principum nostrorum, ad *necessarias Templi, id est, substantialem partium, tecti, parietum, chori, vel navis, ut loquitur, &c. reparationes restringendum esse, non vero ad ornatum interiorem extendendum: ut aliquid materiæ relinquatur devotioni aliorum.*

XXI. Verum uti in determinanda Parochorum competentia non avara manu procedendum; atque ipsius Parochiæ amplitudo, nec non decimarum quantitas, aliaque consideranda; ita quoque in reparandis Ecclesiis justum ac æquum esse censet Peckius *cap.* 1. *si expensis ac ponderatis Ecclesiarum qualitatibus, fructibus, emolumentis, & conditionibus, ad boni æquique judicis arbitrium hoc totum referatur .... Et cum (ait) aliquando in supremis Galliarum Prætoriis, quæ vulgus Parlamenta appellat, similis quæstio de reparatione Ecclesiarum incidisset, præcedente cognitione, missisque, qui Ecclesias visitarent, Commissariis, ita res temperata, & tractata fuit, ut pro ra-*

tione proventuum & circumstantiarum , ea refectio publico Senatus Decreto determineretur ; teste Joanne Papone in libro De Arrestis Gallicis , lib. 1. *tit.* 1. Hæc Peckius .

XXII. Ut in hac reparatione non nimium graventur Decimatores , aliique quibus onus reparandi incumbit , & omnia minore , quo potest , sumptum fiant , statuit Principum nostrorum sæpius citatum Ædictum , *quod nihil poterunt statuere Ædiles sine iis , quorum interest : quodque sine eorum consensu vetus forma non mutabitur ; sed inibitur ratio magis conveniens , vocatis in Consilium peritis , & minus sumptuosa . Edent etiam Ædiles computus suos iis , qui percipiunt decimas , ut videant , an bene administrentur .*

XXIII. Ubi autem hactenus assignata ad reparationem Ecclesiæ non sufficiunt , vult Synodus Tridentina citato *cap.* 7. *ut in illorum defectum Parochianos omnibus remediis opportunis ad prædicta Episcopi cogant ; quacumque appellatione , exemptione , & contradictione remota .*

Verum dum de promulgatione Concilii Tridentini hic in Belgio tractaretur , ad hunc articulum notatum fuit a Consiliis Regiis , ,, populum ad contributiones pro ædificandis Ecclesiis , sine ,, auctoritate Judicis sæcularis constringi non posse .

Hinc in Edicto Principum nostrorum dicitur : ,, ubi hæc non ,, sufficiunt , ex indultu Principali , transibitur ad collectam , & ,, capitationem eorum , qui in ea Ecclesia alimenta spiritualia ,, recipiunt .

XXIV. Porro Edictum satis insinuat , eo casu collectam illam instituendam inter eos , qui revera sunt Parochiani istius Ecclesiæ ; sive qui in ea Ecclesia alimenta spiritualia percipiunt ; quod & juri communi , & justitiæ conionum esse ostendit Peckius *cap.* 10. una ostendens , quod hæc collecta personis ibidem habitantibus , Ecclesia utentibus , & Sacramenta sua ibidem accipientibus , pro modo & ratione rerum suarum imponenda sit . Dein *cap.* 11. ex hoc fundamento infert , quod Forensibus ratione bonorum , quæ in locis possident , collecta pro reparatione Ecclesiæ imponi nequeat : *quia (ait) hoc onus non est onus mere reale , sed mixtum , & imponitur personis principaliter , licet fiat taxatio respectu rerum .*

Eodem fundamento passim ubique receptum est , ut ubi alii sunt termini Parochiarum quoad Jurisdictionem ecclesiasticam , & alii quoad Jurisdictionem civilem , pro reparatione Ecclesiarum collectentur omnes , qui sunt intra terminos Parochiarum , quoad Jurisdictionem Ecclesiasticam ; id est , qui subsunt quoad spiritualia istis Ecclesiis Parochialibus ; licet in civilibus Jurisdictioni alterius Parochiæ sint subjecti ; uti refert *Zypæus* , *Consult.* 1. *De Magistris* .

XXV. Hactenus dicta fere procedunt , ubi consuetudo aut particularis contractus , vel concordatum aliam in facienda reparatione legem non dedit ; hæc enim si probari queat , servanda erit ; ea vero cessante , demum ad jus commune , vel generales Patriæ leges recurrendum .

XXVI. Et quidem teste Zypæo , in reparandis Ecclesiis fere passim consuetudo ad populum *Navis* reparationem transtulit ; testaturque ita judicasse Consilium Brabantiæ pro Capitulo Antuerpiensi , contra Incolas De Conteca , anno 1602. additque : *Et ita habet generalis consuetudo locorum , quæ nunc & olim sub Diœcesi Cameracensi fuerunt .*

Similiter in Gallia olim receptum , & Arrestorum auctoritate sæpius confirmatum est , Parochianos teneri ad reparationem *Navis* , Decimatores vero ad reparationem Chori . Uti videri potest apud Julianum Brodæum in notis ad Louetium , *litt. R. num.* 50. qui & rationem subjicit , quia *Chorus* Ecclesiæ est proprie locus Cleri ; *Navis* vero , laicorum ; quibus multis sæculis ingredi Chorum illicitum fuit . Recentiora Parlamentorum Arresta eamdem distinctionem inter onus reparandi Navim Ecclesiæ , & ejusdem Chorum confirmantia , recitat Michael du Perray in citato tractatu *De portione congrua* , *cap.* 28. (a) .

XXVII. Navim Ecclesiæ esse , ait Peckius , *cap.* 1. *num.* 3. eam corporis Ecclesiæ partem , quæ extra cancellum est , & in qua Parochiani sedent .

Monet tamen ibidem : ,, Non totam quidem illam partem , ,, *Navem* Ecclesiæ appellamus , quæ extra cancellos est , sed eam ,, tantum , quæ in medio templi , columnis , parietibus , fenestris , ,, & tecto constat , ac sustinetur : sic ut appellatione *Navis* , appendices & Cappellæ Ecclesiarum , in quibus malo & improbato exemplo plerique ambulare solent , non contineantur , ,, etiamsi uno eodemque tempore ac opere *Navi* Ecclesiæ adjungantur , ipsaque Navis sine his non aliter , quam avis sine alis ,, constare queat . Id quod nuper , ex informatione , quam in ,, causa super ea re controversa accepi , & in qua deinde sententiam dictavi , consuetudine & antiqua interpretatione receptum esse plenissime cognovi .

Hæc ille , occasione Recordiarum , sive Concordatorum Leodiensium , quorum ibi meminit , asseritque vi illorum similiter ipsius *Navis* reparationem rejici ad illum , qui decimas percipit . Unde etiam Zypæus postquam dixit , Parochianos in Diœcesi Cameracensi ex consuetudine recepta teneri ad reparationem *Navis* Ecclesiæ addit ; *Quamvis Recordia Leodiensis rigorosius cum decimis agat .*

Hoc casu *Navis* secundum descriptionem Peckii merito accipienda est . Cum enim laterales Capellæ , & appendices magis ad ornatum , quam ad necessitatem spectare soleant ; æquum non est , earum ædificatione , aut reparatione Decimatores gravare ; sed si eas ad suam commoditatem , aut majorem suæ Ecclesiæ ornatum desiderent Parochiani , eorum pietati hoc relinquendum .

XXVIII. Eadem forsan ratione hic receptum est , Decimatores non teneri ad exstructionem , aut restaurationem *Turris* , & ad ejus reparationem (ait Zypæus) , neque ante , neque post Edictum scio aliquem Decimatorem condemnatum . Turris enim , præcipue elatior , magis ad ornatum , quam ad necessitatem est .

XXIX. Sed quid de *campanis* ? Ecclesiam Parochialem posse plures habere campanas , optasseque Sanctum Carolum , ut in omnibus Ecclesiis Parochialibus haberentur ad minus duæ , *part.* 2. *sect.* 1. *tit.* 5. *cap.* 2. *nu.* 13. tamen quia usus præcipuus campanæ is est , ut per ejus pulsum ad divina officia populus vocetur , consuetudine passim receptum est , quod Decimatores ad unius tantum campanæ restaurationem teneantur , & ad eam necessariarum trabium . Testatur quoque Peckius *cap.* 13. quod Concordata , seu Recordiæ Leodienses *Prælatum* , *cui onus reparationis incumbit* , *ad* unius *tantum campanæ* , *quam* Bennalem *vulgo appellant* , *intertentionem adstringant : eamque (ait) ejusmodi esse volunt Interpretes , ut facile in eo loco exaudiri queat .*

XXX. Ratio , quæ multis locis Decimatores obligat ad restaurationem Chori , eadem quoque induxisse videtur , ut passim constringantur Decimatores , suppeditare necessaria ornamenta pro celebratione divini officii , quemadmodum advertit Brodæus loco citato , ibidem plurima in hanc rem Arresta Parlamentorum proferens .

Et sane jam pridem in Synodo Metensi , anno 888. *Can.* 2. statutum fuit , ut ,, qui decimas percipit , eas accipiat in sui ,, sustentationem , & ad luminaria concinnanda , & Basilicæ ædificia , vestimenta quoque Sacerdotalia , & cætera utensilia suo ,, ministerio congrua obtinenda .

XXXI. Advertit Peckius *cap.* 13. quod in Recordiis Leodiensibus ornamentorum intertentio , & subministratio Decimatoribus quoque injungatur , & tametsi *calicis* , *calicis* , & *vestimenti* , in numero *singulari* fiat mentio , plerique nihilominus arbitrati sint , quod locutio illa *singularis* , etiam pluralitatem in eodem genere in se contineat , si pluribus Ecclesia indigeat .

Deinde *nu.* 6 ait : Quod si inter eos , qui Ecclesiæ præsunt , & eum , ad quem onus reparationis pertinet , de modo , & qualitate istiusmodi vestium , & ornamentorum quæstio exurgat , utique ratio habenda est qualitatem Ecclesiæ , & ipsius facultatum , ut secundum quod abundat facultatibus , sic meliora & pretiosiora habeat ornamenta .

Cum ergo ex varietate Ecclesiarum sint determinanda , merito ibidem probat sententiam cujusdam Guillelmi , qui hoc totum arbitrio judicis relinquit , & voluptuarias impensas excludit .

XXXII. Cæterum optandum esset , ut Abbates & Monasteria decimas possidentia ; eoque titulo ad reparationem Ecclesiarum , & suppeditationem ornamentorum obligata , & quorum Ecclesiæ claustrales sæpe argento & auro fulgent , & interim Ecclesiis Parochialibus vix de ornamentis ad peragendum honeste divinum officium provident , attenderent illud Sancti Bernardi in Apologia ad Guillelmum Abbatem *cap.* 11. *Dicite , pauperes , si tamen pauperes , in sancto quid facit aurum ? Et quidem alia causa est Episcoporum alia Monachorum . Simus namque , quod illi sapientibus , & insipientibus debitores cum sint , carnalis populi devotionem , quia spiritualibus non possunt , corporalibus excitant ornamentis . Nos vero qui jam de populo exivimus , qui mundi quæque pretiosa , ac speciosa pro Christo reliquimus , qui omnia pulchre lucentia canore mulcentia , suaveolentia , dulce sapientia , tactu placentia , cuncta denique oblectamenta corporea arbitrati sumus ut stercora , ut Christum lucrifaciamus : quorum , quæso , in his devotionem excitare intendimus ? Quem , inquam , ex his fructum requirimus ? Stultorum admirationem , an simplicium oblectationem ? An quoniam commixti sumus inter Gentes , forte didicimus opera eorum , & servimus adhuc sculptilibus eorum ?*

XXXIII. Edictum Principum nostrorum clausulam hanc finalem subjicit : *Et si casus occurrat hic non decisus , recurretur ad Principem , aut ejus Consilium ut amicabiliter , aut alioquin summarie , & sine strepitu transigatur .*

Quamvis Canones passim Episcopis injungant curam reparandarum Ecclesiarum , illisque specialiter mandent , ut Parochiales Ecclesias , etiamsi Juris-Patronatus sint , collapsas instaurari procurent , nihilominus ,, ex consuetudine generali passim fere obti- ,, nente etiam coram laico judice ; hoc est in his Belgii regio- ,, nibus , in auditorio Principis , seu Provincialibus ejus Consiliis ,, agi potest ,, : ait Wamesius *Consilio Canonico* 522. *num.* 2.

Et in Gallia frequenter judicatum refert ex Auferio Peckius *cap.* 28. per plura Arresta , quod Parlamentum Regium de Ecclesiarum reparationibus cognoscere possit ; pronuntiarumque contra Episcopos Jurisdictionem Parlamentorum in hac materia declinare volentes . Et plurima exstant in Consilio Brabantiæ (ait) adversus ,, diversos Prælatos super eadem reparatione , ad in- ,, stantiam incolarum loci , in quo ea Ecclesia sita est , pronun- ,, tiata Decreta ; quod notorium est , soletque ea coactio de re- ,, parandis Ecclesiis per Commissarios Regios fieri , sola expensa ,, sine alio salario contentos .

Quinimmo cum hic de publicatione Concilii Tridentini ageretur , nonnulli e Ministris Regiis monuerunt ad citatum *cap.* 7. ,, totam hanc auctoritatem de Ecclesiis restaurandis ab antiquo ,, ad Curiam Provincialem pertinuisse .

Et notoria , ac quotidiana praxis habet , quod passim in hisce , ac vicinis provinciis quæstiones refectionem Ecclesiarum spectantes in Consiliis Regiis Provincialibus tractentur .

Cum enim ejusmodi cognitio tantum respiciat proventus , & fructus bonorum Ecclesiæ , qui proveniunt ex temporalibus , super quibus Rex potest facere Ordinationes , quæ in suo servventur , caret fundamento , eam Regi negare velle , ut ex Chassanæo notat Peckius *cap.* 28. *num.* 4.

C A-

(a) Ut certo innotescat , quinam in Galliis teneantur ad Ecclesias reparandas , legendum primo est Edictum Melodunense art. 9. addenda ejus declaratio , quæ 16. Februarii ann. 1580. data est , tandem consulere non pigeat Diarium Audientiarum tom. 1. ubi reperitur Arrestum 22. Decembris ann. 1623. pronuntiatum .

CAPUT VII.

De expensis ad reparationes Ecclesiarum peragendas iterum quæstio perpenditur.

1 *Primis sæculis Ecclesiarum refectio fiebat ex liberalitate cujuslibet Christiani.*
2 *Constantinus Magnus jussit, ut pecunia fiscalis in hanc causam converteretur.*
3 *Observationes in eam Imperatoris agendi rationem.*
4 *Veterum Principum liberalitas eorum successores non obligavit.*
5 *Quid de proventibus fabricæ in reparationem Ecclesiarum impendendis statuat Edictum Principum Belgarum?*
6 *Circumstantia, in qua Decimatores possunt petere, ut fabricæ computus sibi exhibeantur.*
7 *Decimatores extra Parochiam morantes ad expensas reparandæ Ecclesiæ necessarias cogi possunt.*
8 *Quid fieri debet, cum Decimatores de suis proventibus aliquid conferre recusant?*
9 *Monitum, cujus observatio expensas reparationum imminuent.*
10 *Quomodo & quando Decimæ in reparationem fabricæ cedere debeant?*
11 *Quandonam Decimatores ad reparationem turris Ecclesiæ tenentur?*
12 *Quomodo, qui campanam subministrant, ad turris restaurationem tenentur?*
13 *Quid nomine* Recordiarum *Leodiensium intelligi debeat?*
14 *In Brabantia quæ sit auctoritas harum Recordiarum, & statutorum Archidiaconalium, signanter quoad onus reparandæ turris?*

☞ I. PRimis sæculis, cum pax Christianis restituta est, sollicitudo ædificandi, & reficiendi Ecclesias non tam onus habebatur, quam pietatis eximiæ decus, & ad illud consequendum Principes, & subditi inter se decertabant. Non enim solum plures Ecclesiæ noviter extructæ sunt, sed destructæ restitutæ fuerunt: id testatur Eusebius *lib.* 10. *hist. Eccles. cap.* 2. „ Loca cuncta, quæ tyrannorum impietas ante subruerat, tamquam ex diuturna, ac pestifera labe reviviscebant, templaque nostra a solo in immensam altitudinem erigebantur, & „ longe majori cultu & splendore, quam illa, quæ prius expugnata fuerant, nitescebant opera & divitiis Christianorum.

II. Ipse Constantinus Magnus jussit, ut *pecunia publica, seu fiscalis* in hanc causam converteretur. Quippe *lib.* 2. *cap.* . . . . vitæ Constantini, quam adornavit Eusebius, laudatur ejusdem Principis lex, qua Præsides provinciarum admonuit, „ ne pecuniis largiendis parcerent, sed ut ex imperialibus thesauris „ sumptus ad ædium sacrarum extructionem depromerentur.

Evidentius id apparet ex epistola ejusdem Principis ad Eusebium missa, quam iste auctor *cap.* 41. retulit; quotquot, ait „ Imperator, Ecclesiis, aut ipse præes, aut alios in singulis „ locis præsidentes, & Episcopos, & Presbyteros, ac Diaconos „ nostri, cunctos admone, ut in opera Ecclesiarum omni studio, ac diligentia incumbant, quo aut reparentur, quæ adhuc „ manent, aut augeantur in majus, aut sicubi usus postulaverit, nova ædificentur. Quæcumque autem necessaria fuerint, „ ipse & reliqui alii tuo interventu tum a præsidibus provinciarum petent, tum ab officio præfecturæ prætorianæ.

III. Ex ea Epistola tres erui possunt observationes. 1. Supremam sollicitudinem pro reficiendis Ecclesiis sibi vindicant Imperatores. 2. Specialem nihilominus hanc curam Episcopis, & Clericis committunt. 3. Ad hanc refectionem necessarios sumptus e suo penu fecerunt.

IV. Verum sicuti liberalitas Constantini Magni in largiendis sumptibus, qui ad reparandas, aut ædificandas Ecclesias erant necessarii, successores hujus Principis non absolute obligavit; ita hoc onus secundum regulas juris ab aliis, qui eo obstricti erant, ferendum fuit. De iis agendum est. (*a*)

V. Edictum Principum nostrorum de *an.* 1613. non tantum præcipit proventus fabricæ in reparationem Ecclesiæ impendi, sed insuper, ut in augmentum proventuum fabricæ colligi deberent, signanter in Ecclesiis ruralibus, eleemosynæ fidelium, easque per Parochos, & concionatores esse commendandas in sacris concionibus, figendumque truncum, in quem intrantium Ecclesiam, & exeuntium Ecclesia piæ & liberales oblationes recipiantur.

Insuper & hoc notandum, si forsitan a Pastoribus primitivis, vel percipientibus Decimas vigore Concordati, vel antiquæ consuetudinis, aliquid annue pro intertentione, seu conservatione Ecclesiæ, & ornamentorum Fabricæ contribuatur, illud solere cum reliquis Fabricæ proventibus confundi, & ad instar aliorum Fabricæ proventuum in ordinarias reparationes expendi, nullo ordine servato.

Quandoquidem igitur proventus Fabricæ in reparationem Ecclesiæ, necnon ornamentorum, & utensilium, aliaque ad divinum cultum celebrandum necessaria impendi debeant, priusquam Decimatores, aut Beneficiati, in reparationem, aut subministrationem illorum contribuere debeant, non dubium quin ipsi Decimatores, & Beneficiati, aliique, quibus onus reficiendi Ecclesias, aut subministrandi ornamenta, in defectu proventuum Fabricæ incumbit, pro sua interesse intendere possint, ut hi proventus in conservationem fabricæ, & ornamentorum rite impendantur, neque in alios usus convertantur.

VI. Quin si ad reparationis expensas urgeantur, poterunt petere computus Fabricæ sibi exhiberi, ut videant num proventus Fabricæ sufficientes non sint, vel utrum aliis usibus in eorum præjudicium non impendantur, prout allegato Edicto Decimatoribus, aliisque interesse habentibus permittitur.

VII. Ubi deficiunt Fabricæ proventus, possessores decimarum ad reparationem Ecclesiarum vocari debent, tametsi non sint earum Ecclesiarum Beneficiati.

Immo recte observat Zypæus in notitia Juris Belgici tit. de sanctis Ecclesiis *n.* 11. quod Concilium Tridentinum obliget decimarum possessores ante Parochianos, etsi apud aliam Ecclesiam, cui assignatæ sunt, resideant.

„ Jure enim Parochiali (ait) proveniunt, etsi per uniones, „ seu incorporationes aliis fuerint assignatæ „ notatque ibidem „ *n.* 10. quod in Diœcesi Leodiensi soleat Episcopus, vel Ar„ chidiaconus visitans, & Ecclesiam reparatione indigere reperiens, „ ordinare eam faciendam sumptu hujus illiusve decimarum posses„ soris: Quod (ait Zypæus) videri potest facere, sicut Prætores „ visitantes vias, mox reparari jubent per possessores vicinorum agrorum.

VIII. Cum vero eo modo procedendo, inchoari videatur ab ipsa executione, monet Zypæus: vix in his partibus eum procedendi modum recipiendum, sed solere hic procedi via *Arresti*, injiciendo *Arrestum* in Decimas, aliave bona huic oneri subjecta, quorum possessores extra has ditiones degunt: idque ad fundandam contra eos jurisdictionem, illudque valde convenire menti Concilii Tridentini, *Sessione* 21. *cap.* 7. credit Zypæus, dum primum cupit Ecclesias reparari per Laicos Patronos, & quoscumque proventus Ecclesiasticos possidentes, quacumque (inquit) *appellatione, exemptione, & contradictione remota* (*a*).

IX. Cæterum indubitatum est, quod si Episcopi, Archidiaconi, vel Archipresbyteri, Ecclesias Parochiales, vel domos Pastorales visitantes, reparationibus ordinariis & minutioribus seu receptis faciendis sollicite intenderent, frequenter contingeret exiguis sumptibus Ecclesias domosque Pastorales fartas tectas conservandas, quæ alias defectu similium reparationum postmodum in notabilem ruinam decidunt; occasione cujus plures postmodum difficultates super earum reparatione, aut instauratione oriuntur.

X. Dictum est *n.* 14. *cap. præcedent.* quod Ecclesiarum, & Domuum pastoralium refectioni singulis annis triens omnium decimarum destinari debeat. Quod si ea summa a Decimatoribus separatim asservaretur, non ita gravate concederent expensas, quæ ab iis exiguntur, ubi reparationes Ecclesiarum fieri debent.

Trientem decimarum, de quo assertum est in Edicto *an.* 1613. computandum esse detractis oneribus, quibus decimæ sunt obnoxiæ, *cap. præced. n.* 16. notatum est; & ita sæpius judicatum refert Laury in sua Arrestorum collectione, *Arresto* 40.

Notat etiam ibidem, Decimatores non defungi abdicatione decimarum facta conformiter ad præscriptum Edicti, in reparationem Ecclesiæ, si eam *post factam reparationem* rursus in ruinam cadere contigerit; sed Decimatores iterato teneri cedere trientem decimarum conformiter ad præscriptum Edicti in hanc novam restaurationem.

Verum si Decimatores in restaurationem Ecclesiæ duorum annorum decimas juxta tenorem Edicti contulissent; sed Parochiani partem duntaxat Ecclesiæ restaurassent, atque integram eam decimarum portionem in hujus partis instaurationem impendissent, ut se interim ab impensis restaurationis eximerent, non possent postmodum Decimatores obligare ad iteratam decimarum abdicationem, in restaurationem partis Ecclesiæ, quam ipsi irreparatam permiserunt; eo quod Edictum obligare non videatur Decimatores, nisi ad unicam decimarum abdicationem in restaurationem *totius* Ecclesiæ, sive Fabricæ collapsæ, & ita judicatum in Parlamento Mechliniensi 23. Feb. 1685. ibidem refertur.

XI. Gravior occurrit difficultas circa turris reparationem, de qua *n.* 28. *cap. præced.* mentio brevior, quam par est, facta fuit. Illud in primis notandum, quod ubi ex consuetudine, quemadmodum in patria Leodiensi passim obtinuit, Decimatores tenentur ad reparationem navis, etiam teneantur ad reparationem turris, si hæc sit pars ipsius navis, sive incumbat parietibus ipsius navis; quemadmodum in *Recordiis* Leodiensibus passim notatur: modo tamen non agatur, de turri elatiori, quæ magis ad venustatem quam ad necessitatem spectat.

Simili ratione, alibi obtinet, ut ad reparationem turris, quæ ipsi choro Ecclesiæ adhæret, vocentur, qui ad ipsius chori reparationem obligantur.

XII. Denique juri communi conforme est, ut Decimatores, qui campanam subministrare tenentur, cujus sonitu Parochiani ad divinum officium vocari debent, etiam obligentur eatenus ad extructionem, vel restaurationem turris in quantum hæc necessaria

---

(*a*) Quod num. 1. 2. 3. & 4. continetur, desumptum est ex Epistola, quam D. Van-Espen, anno 1704. scripsit ad Parochum Villæ Evel; quæ Parisiis sæpius elucidatur Lector distat.

(*a*) Eadem fere in Galliis observari debet Jurisprudentia: ut constat Declaratione, quam Ludovicus XIV. die 18. Februarii anno 1661. promulgandam curavit: *Enjoignons*, statuit Rex, *aux Archevêques, & Evêques de notre Royaume, & où ils seront legitimement empechés, à leurs grand Vicaires, de visiter incessamment les Eglises, & Maisons Presbyterales de leurs Diocéses, & de pourvoir promptement à . . . à ce qu'elles soient bien, & duement reparées, même lesdites maisons Presbyterales baties aux lieux, où il n'y en a pas, ensorte que le Service Divin y puisse etre duement & commodement fait & celebré, & les Curés & Vicaires convenablement logés; même à ce que lesdites Eglises soient fournies d'ornemens, & d'autres choses necessaires, pour la celebration du Service Divin; à quoi faire, ils seront contraindre les Decimateurs, Marguilliers, Paroissiens & autres, suivant qu'ils en peuvent etre tenus, même le Curé, pour telle part & portion qu'il sera par eux arbitré, s'ils jugent que le revenu de leur Cure le puisse commodement porter; & ce, par toutes voies dues & raisonnables, & par saisies de leurs biens & revenus. Et seront les Ordonnances rendues pour raison de ce, par lesd. Archevêques, & Evêques, leurs grands-Vicaires & Officiaux, executées, nonobstant oppositions ou appellations quelconques, & sans prejudice à icelles.*

faria est, ut campana per totum Parochiæ districtum audiri queat.

XIII. Cæterum sciendum *Recordias* Leodienses, de quibus loquitur Peckius in Opusculo *de ædificandis & reparandis Ecclesiis*, & quarum meminimus, *cap. præced. n.* 27. quæque ad Parochianos restaurationem turris rejicere videntur, esse privatas Decani, sive Archipresbyteri ruralis, & Pastorum sui decanatus, sive districtus simul Congregatorum attestationes: *quod recordentur* hoc vel illud in suo Decanatu fuisse semper observatum.

XIV. Unde & hic in judiciis, nonnisi pro privatis instrumentis, & probationibus reputantur, uti de his Recordiis, prout & de Statutis Archidiaconatus Hasbaniæ & Condrusii, occasione cujusdam litis, super restauratione turris inter incolas, & Decimatores in Supremo Brabantiæ Consilio motæ, se observasse, mihi indicavit Amplissimus quidam ejusdem Consilii Assessor, ita ad me scribens: „ Sane vix est, ut quoad restaurationem tur„ rium, certi quid hisce in partibus definiri queat, sive aga„ tur de Ecclesiis quondam Episcopatui Leodiensi, sive de eis, „ quæ Cameracensi Diœcesi fuerunt subjectæ.

Circumferuntur quidem Statuta Archidiaconalia Hasboniæ, & Condrusii; item Recordiæ plures Decanatuum Geldoniæ, Fleurnacensis, Gemblacensis, aliæque; sed nec illas, prout jacent, apud nos admitti in judiciis simpliciter, adverti & observavi, licet iis majorem quam habent, habere possunt, aut debent, errans Peckius de reparandis, & restaurandis Ecclesiis auctoritatem attribuere videatur.

Nisi enim usus, aut rerum judicatarum auctoritas, Statutis, aut Recordiis conformis sit, minoris Ordinis apud nos habentur.

Statuta enim Archidiaconalia, cum exteræ auctoritatis, & judicis sint, subditos nostros ligare nequeant; & ut possint, Placetum Senatus Principem repræsentantis omnino necessarium est secundum Edictum Philippi II. anni 1571. citatum per Stockmans in libello, quem super jure Placeti conscripsit.

Recordiæ vero, cum tantum sint declarationes extrajudiciales Curatorum, & Pastorum, nulla publica Principis auctoritate ad legem condendam munitorum, nec ad hoc qualificatorum, ut circa facti quæstiones, declarationes conficiant, quæ fidem in judiciis faciant, pro privatis scriptis reputandæ sunt.

Quin nec alio jure a Principibus nostris Alberto, & Isabella in Edicto suo de anno 1613. super restaurationibus reparationibusque Ecclesiarum, Principumque nostrorum Commissario, & ab iis, quos Ecclesiastica auctoritas pro Conferentia nominaverat, habita fuerunt, ut Edictum illud aperte manifestat.

Si enim per dispositionem Statutorum Archidiaconalium, ut & per Recordias *difficultates in hac materia se offerentes sopiri, & decidi debuissent: si eæ vim auctoritatemque legis habere debuissent, illud ipsum in dicto Edicto specialiter expressum notatumque fuisset, dixissentque Principes optimi: primo more antiquo, & concordiis specialibus, postea Statutis Archidiaconalibus, utrisque deficientibus,* Recordiis *; locorum lites, & jurgia decidenda, & componenda.*

Deinde vero quarto loco, ex reditibus Fabricarum *& per alia media dicto Edicto proposita, restaurationes, ac reparationes fieri debere.*

Cum vero nec de Statutis *istis, nec de* Recordiis *ibidem mentio fiat, nec iis auctoritas ulla tribuatur, manifestum evadit, Principes ad statuta ejusmodi, vel ad Recordias, nec attendisse, nec per judices attendi voluisse, nisi quatenus more antiquo, aut concordiis approbata, & ad vim alligandi elevata forent.*

Hæc hic apponenda judicavi, ut, incidente in hac materia quæstione, intelligeretur, non nimium, vel Statutis dictorum Archidiaconatuum, aut *Recordiis* esse fidendum, aut inhærendum, in locis in Ducatu Brabantiæ consistentibus, licet ea ante erectionem novorum Episcopatuum fuerint de Diœcesi Leodiensi, vel etiam de eadem Diœcesi in spiritualibus remanserint: sed potius attendendum sit ad Edicta Principum nostrorum, vel ad receptam in hoc Ducatu consuetudinem.

TITULUS SECUNDUS.

De Celebratione Festorum.

CAPUT PRIMUM.

De Institutione, & varia Specie Festorum.

1 *Celebratio Festorum ex traditione Apostolica.*
2 *Tempore Augustini Festum Natalis Domini celebratum; non tamen numeratum inter Festa ex traditione Apostolica descendentia.*
3 *Festa Martyrum primis sæculis quomodo celebrata?*
4 *Prius celebratum Festum S. Joannis Baptistæ, quam singulorum Apostolorum; & quare?*
5 *Festum Annuntiationis Divæ Virginis sæculo VII. erat receptum*
6 *Hoc Festum non semper eodem die celebrabatur, quod corrigit Synodus Toletana X.*
7 *Unde mobilitas illius Festi provenit?*
8 *Festum hoc æquali cum Festo Nativitatis Dominicæ veneratione celebratum.*
9 *Festum hoc proprie erat Festum* Incarnationis *Verbi; & tamen dicebatur Festum Matris Dei.*
10 *Potest & Festum Natalis Domini dici Festum Divæ Virginis.*
11 *Sæculo VII. non videtur, saltem in Hispania, aliud Festum Divæ Virginis notum fuisse.*
12 *De Festo* Assumptionis *hæsitavit Carolus Magnus.*
13 *Sub initio sæculi IX. resolutum Festum hoc esse celebrandum; & quid de eo scripserit Usuardus?*
14 *Festum Annuntiationis in Gallia sæculo IX. nondum videtur fuisse notum.*
15 *Festum Nativitatis, non autem Conceptionis tempore S. Bernardi erat receptum.*
16 *Quomodo plura Festa sensim invaluerint?*
17 *Præcipua auctoritas instituendi dies Festos est penes Episcopos.*
18 *Merito in hac institutione audiendus est populus; & quare.*
19 *Interdum Senatus Regius se opponit introductioni, aut abrogationi Festorum.*
20 *Nimia Festorum multiplicatio habet sua incommoda.*
21 *Querela Synodi Trevirensis de hac nimia multiplicatione.*
22 *De eadem conquestus Urbanus VIII. & quæ rationes querelarum.*
23 *Synodus Trevirensis voluit aliqua Festa esse dimidiata.*
24 *Similia Festa jam pridem nota fuerunt apud Græcos.*
25 *Hæc Festa in plerisque Diœcesibus transierunt in Festa* devotionis.
26 *In festis minoribus quædam permittuntur, quæ non in majoribus.*
27 *Episcoporum est ordinare qua ratione sint instituenda.*
28 *Nonnulla festa a solo Clero celebranda.*

I. INtra ea, quæ ex Apostolica traditione creduntur in Ecclesia observari, certorum dierum festorum celebrationem refert S. Augustinus *Epist.* 52. ad Januarium, dicens: „ Illa autem, „ quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto ter„ rarum orbe servantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Aposto„ lis, vel a plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluber„ rima auctoritas, commendata atque statuta retineri, sicuti quod „ Domini Passio, & Resurrectio, & Ascensio in cælum, & Ad„ ventus de cælo Spiritus Sancti, Anniversaria solemnitate ce„ lebrantur, etsi quid aliud tale occurrit, quod servetur ab „ universa, quacumque se diffundit Ecclesia “, Apud Gratianum *Dist.* 12. *Can.* 11.

II. Nec tantum hæc festa tempore Sancti Augustini celebrata fuisse ex ipso Augustino constat: nam Epistola sequenti eidem Januario quærenti: „ cur anniversarius dies celebrandæ Domi„ nicæ passionis, non ad eumdem redeat anni diem, sicut dies, qua „ creditur *natus* “ respondit: „ Hic primum oportet noveris „ diem Natalem Domini non in Sacramento celebrari, sed tan„ tum in memoriam revocari quod natus sit, ac per hoc nihil „ opus erat, nisi revolutum anni diem, quo ipsa res acta est, „ festa devotione signari. Sacramentum est autem in aliqua ce„ lebratione, cum rei gestæ commemoratio ita fit, ut aliquid „ etiam significari intelligatur, quod sancte accipiendum est.

Hic clare supponit Augustinus, diem *Natalis* Domini celebratum fuisse; quod & aliis pluribus locis significat. Sed ideo forsan inter festa ex traditione Apostolica descendentia non retulit, quia non proinde ut de aliis constabat, hujus festi institutionem ab Apostolis descendere; neque tam universaliter per totam Ecclesiam hoc festum celebrabatur: cum constet in aliquibus, saltem Orientis Ecclesiis festum Nativitatis Dominicæ distinctum non fuisse a festo Epiphaniæ, uti testatur S. Chrysostomus *Homil.* 36. dicens: „ Prima festivitas apud nos sunt *Epiphania*. Quæ por„ ro festi est occasio. Quoniam Deus in terris visus est, & cum „ hominibus conversatus est.

III. Dies quoque Martyrum etiam ante tempora Sancti Augustini celebratos fuisse, testis est Eusebius in Vita Constantini *lib.* 4. *cap.* 23. „ Missa quoque lex est (ait) ad Præsides Provincia„ rum, ut diem Dominicum etiam ipsi venerarentur. Idem festos „ Martyrum dies jussu Principis observabant, & Ecclesiastica„ rum festivitatum tempora debito honore prosequebantur.

Non meminit autem festorum Martyrum S. Augustinus enumerans festa ex traditione Apostolica dimanantia: quia festa Martyrum non nisi in locis Martyrii eorum celebrari consueverant, vel in Ecclesiis eorum nomini specialiter dedicatis, quemadmodum monet Ludovicus Thomassinus tractatu de celebratione festorum *lib.* 1. *cap.* 4. ibidem examinans, quæ festa sæculo quinto tum in Occidentalibus, tum Orientalibus Ecclesiis celebrarentur.

IV. Deinde *cap.* 5. examinat, quæ festa celebrata fuerint ab anno 500. usque ad annum 800. notatque, sub initium sæculi sexti in Concilio Agathensi inter festa solemniora referri festum S. Joannis Baptistæ: illudque esse e vetustissimis observat *lib.* 2. *cap.* 22. *n.* 6. quasi fundatum super ipso textu Evangelico quemadmodum reflectit S. Bernardus *Epist.* 174. „ Merito Ecclesia, „ quæ cæterorum non nativitatem, sed mortem Sanctorum ju„ dicat, & prædicat pretiosam; singulari quadam exceptione, „ festis præfert gaudiis, veneraturque ipsius Natalem, de quo „ nuntiante Angelo singulariter legit, *& multi in nativitate* „ *ejus gaudebunt*.

Serius instituta fuisse festa singulorum Apostolorum; sed primitus uno communi festo, omnium memoriam celebratam fuisse ostendit citato *cap.* 5.

V. Quando celebrari cœperint specialia festa sub nomine Dei Genitricis, sat obscurum est. Hoc sat constat, sæculo septimo usitatum, & in multis Ecclesiis stabilitum fuisse festum *Annuntiationis*, quemadmodum fidem faciunt Synodus Trullana *Can.* 52. & Concilium Toletanum X. *Can.* I. qui posterior Canon plura notanda docet.

VI. Primo docemur, quod hoc festum jam tum in pluribus Ecclesiis celebraretur, & incongruum visum fuerit Patribus quod

hoc

hoc festum non semper eodem tempore celebrari posset; sed uno anno citius, altero serius; quam variationem tollendam præcipiunt; ac una originem illius variationis indicant: verba Canonis sunt; ,, Invenitur enim in multis Hispaniæ partibus hu- ,, jus Sanctæ Virginis festum non uno die per omnes annorum ,, circulos agi. Quoniam transducti homines diversitate tempo- ,, rum, dum varietatem sequuntur, unitatem celebritatis non ha- ,, bere probantur. Qua de re, quoniam die, qua invenitur Ange- ,, lus Virgini Verbi Conceptum & nuntiasse verbis, & indidisse mi- ,, raculis, eadem festivitas non potest celebrari condigne, cum ,, interdum quadragesimæ dies, vel Paschale festum videtur in- ,, cumbere, in quibus nihil de Sanctorum solemnitatibus, sicut ,, ex antiquitate regulari cautum est, convenit celebrari; cum ,, etiam & ipsam Incarnationem Verbi non conveniat tunc ce- ,, lebritatibus prædicari, quando constat idipsum Verbum post ,, mortem carnis gloria resurrectionis attolli, ideo speciali Con- ,, stitutione sancitur, ut ante octavum diem, quo natus est Do- ,, minus, Genitricis quoque ejus dies habeatur celeberrimus, ,, & præclarus.

VII. Mobilitas igitur hujus festi, quemadmodum & hodie adhuc contingit, proveniebat ex eo, quod dies 25. Martii, cui hoc festum erat affixum, sæpius in quadragesimam, aut Paschales dies incideret, ,, in quibus (inquit Concilium) nihil de San- ,, ctorum solemnitatibus, sicut ex antiquitate regulari cautum ,, est, convenit celebrari.

VIII. Docemur insuper ex hoc Canone, Patres existimasse, festum Annuntiationis non minore festivitate, quam festum Nativitatis Dominicæ esse celebrandum. ,, Ex pari enim honore ,, constat, ut sicut Nativitatem Filii sequentium dierum inse- ,, quitur dignitas, ita festivitatem Matris tot dierum sequatur ,, sacra solemnitas.

Rationem subjungunt: *Nam quod festum est Matris nisi* Incarnatio Verbi? *Cujus utique ita debet esse solemne, sicut est & ejusdem Nativitas Verbi*.

IX. Hic docemur, quod hoc festum proprie esset festum *Incarnationis* Dominicæ; atque propterea merito crediderint Patres, eadem solemnitate celebrandum, qua ipsius Verbi Nativitas.

Adhæc docemur, quod festum *Incarnationis* Dominicæ sive Filii habuerint, & reputaverint festum *Matris*; quia revera dum Filii *Incarnatio* recolitur, etiam ipsius Matris dignitas, in cujus utero Verbum incarnari dignatum est, recolitur.

X. Si ergo multis sæculis festum Incarnationis Verbi reputatum sit pro festo Matris, quidni & Nativitatis solemnitas, pro solemnitate Matris reputari potuit? Uti recte reflectit Thomassinus *lib. 1. cap. 5. n. 7.* monetque, eam forsan fuisse rationem cur antiquitus festa Divæ Virginis non reperiantur instituta, quod crederent Patres, solemnitates Filii esse quodammodo solemnitates Matris: cum vix Homo-Deus honorari queat: nisi una per correlationem colatur Hominis-Dei Mater.

XI. Hoc insuper notat Thomassinus, quod hoc festum hic simpliciter dicatur, *Sanctæ Virginis festum*, *festivitas gloriosæ Matris*; atque hinc verisimile fiat, quod saltem in Hispania aliud festum Divæ Virginis nondum celebraretur. Si enim inter festa tunc numeratum fuisset festum Assumptionis, aut Nativitatis ejus, verisimile non est, quod festum Annuntiationis, seu Incarnationis Dominicæ simpliciter, & sine aliquo addito vocatum fuisset *sanctæ Virginis festum*.

XII. Quod alia specialia Divæ Virginis festa, constat, ea non eodem tempore, nec ubique simul instituta esse, sed alia serius, alia citius; alia in una, alia in alia Ecclesia primitus fuisse celebrata, & sensim ad alias Ecclesias propagata.

De festo Assumptionis omnium festorum Divæ Virginis hodie solemnissimo, quodque præ omnibus aliis habet præcedentem Vigiliam cum obligatione jejunandi, legitur in Capitulari Caroli Magni, *lib. 1. Capitularium cap. 158. De Assumptione Sanctæ Mariæ interrogandum relinquimus*.

Hic videmus nondum in Regno Galliæ generaliter hoc festum esse stabilitum tempore Caroli Magni ipsumque de eo *interrogandum* decrevisse; indubie interrogandos sui Regni Episcopos.

XIII. Hi cum anno 813. in Synodo Moguntiaca respondissent, eam festivitatem reponendam esse in catalogo festorum, Ludovicus pius Caroli filius eam celebrari jussit; eamque inter alias festivitates enumerat, *lib. 2. Capitular. cap. 35.*

Usuardus Monachus Benedictinus, qui jussu Caroli Magni Martyrologium conscripsit, quo Romana Ecclesia, ac permultæ aliæ utuntur, propter eam Caroli forsan hæsitationem, hoc festum non assumptionis, sed *dormitionis* Dei Genitricis dixit, ad diem 15. Augusti hæc notans: Dormitio *Sanctæ Dei Genitricis Mariæ: cujus sacratissimum corpus, etsi non invenitur super terram, tamen pia mater Ecclesia ejus venerabilem memoriam sic festivam agit, ut pro conditione carnis eam migrasse non dubitet. Quo autem venerabile illud Spiritus Sancti templum nutu, & consilio divino occultatum sit, plus elegit sobrietas Ecclesiæ cum pietate nescire, quam aliquid frivolum & apocryphum inde tenendo docere*.

XIV. Nec in hoc Capitulari, uti nec in Concilio Moguntiaco, neque in Regula Crodegangi, ubi omnia festa recitantur, ulla fit mentio *Annuntiationis* Divæ Virginis; ut vel inde appareat, quod licet a sæculo septimo in Hispania, multisque aliis Ecclesiis illud festum esset receptum, nec tamen sub initium sæculi noni in Gallia celebratum fuisse.

XV. Festum Nativitatis Divæ Virginis in citatis locis non occurrit: quando institutum fuerit, haud certo constat. Tempore S. Bernardi receptum fuisse testis est S. Bernardus *Epist.* 174. ad Canonicos Lugdunenses, in qua ipsos redarguit, quod festum Conceptionis B. Mariæ absque Sedis Apostolicæ auctoritate recepe- rint: " at, ait ortum Virginis didici nihilominus ab Ecclesia ,, indubitanter haberi festivum atque sanctum, firmissime cum ,, Ecclesia sentiens, eam accepisse in utero, ut sancta prodiret ... ,, Nec fallitur omnino sancta Ecclesia sanctum reputans ipsum ,, Nativitatis ejus diem, & omni anno cum exultatione univer- ,, sæ terræ votiva celebritate suscipiens.

Ex eadem Bernardi Epistola intelligimus, festum Conceptionis Divæ Virginis in aliquibus minoribus Ecclesiis per Galliam celebrari cœpisse; sed nequaquam generaliter receptum fuisse; ipsumque Bernardum reprobasse admissionem illius festivitatis in Ecclesia Lugdunensi.

XVI. Interim festum illud, uti & plura alia tractu temporis primum in una Ecclesia instituta, ad alias Ecclesias propagata fuerunt: quin & nonnulla primum ex devotione citra obligationem celebrata, sensim in festa de præcepto transierunt, quemadmodum advertit Thomassinus *lib. 1. cap. 6. nu. 19.*

XVII. Gregorius IX. in *c. 5. t. De Feriis*, enumeratis quibusdam diebus festivis, in quibus judicialis strepitus debet conquiescere, subjicit generalem clausulam, ,, ac diebus Dominicis, certisque ,, solemnitatibus, quas singuli Episcopi in suis Diœcesibus cum ,, Clero, & populo duxerint solenniter venerandas.

Hic intelligitur, præcipuam auctoritatem novas festivas solemnitates instituendi delatam Episcopis; quod & ex Decreto, quod sub nomine Concilii Lugdunensis retulit Gratianus *Dist. 3. Can. 1. De Consecrat.* habetur. Ibi enim relatis quibusdam solemnitatibus, quibus feriandum est, additur: ,, Et illæ festivitates, quas singuli ,, Episcopi in suis Episcopatibus cum populo collaudaverint.

Hanc quoque Episcoporum auctoritatem aperte supposuit Synodus Tridentina *Sess. 25. cap. 12. de Regularib.* decernens: ,, Dies ,, etiam festi, quos in Diœcesi sua servandos idem Episcopus præce- ,, perit, ab exemptis omnibus, etiam Regularibus serventur.

XVIII. Verum quia observantia festorum laicos in multis concernit; eosque ab opere manuum, quo victum suum lucrari non pauci jubentur, cessare oportet; atque ab omni strepitu judiciali Magistratus abstinere, merito præcitatæ Decretales speciatim dixerunt, solemnitates illas celebrandas, quas Episcopi *cum populo* collaudaverint, aut instituerint, ut nimirum populus, aut saltem Magistratus vice populi in hac institutione audiatur.

Et si advertatur, quam difficile sit, immo quodammodo impossibile, sine Principum & Magistratuum civilium adjumento, laicos ad debitam festorum observantiam adducere, apparebit recte notasse eruditum Notarum in *Epist. 3. lib. 11.* S. Gregorii auctorem: ,, Ut feriæ aut imperentur, aut cessent, non soli Pontifices, non ,, soli Principes efficient; sed æquum est, ut conspirent populi, ,, jusque divinum tam naturale, quam positivum consulatur.

XIX. Cum anno 1642. Episcopi Ducatus Luxemburgensis publicari jussissent Bullam Urbani VIII. super abrogatione quorumdam festorum, & nonnullorum nova institutione, interposuit se Senatus Luxemburgensis sustinens talem abrogationem, & institutionem fieri non posse sine consensu Regis; uti & ipsum Consilium privatum declaravit, & consulta sua Excellentia per Consilium resolutum fuit, nihil innovandum, quousque advisamentum Episcoporum, & Consiliorum Regiorum haberetur, tuncque ulterius deliberandum 7. Julii 1643.

XX. Interdum nimium multiplicatas fuisse solemnitates festorum, atque inde magna in populo murmura, quasi hinc erepta ipsi victitandi ex opere manuum occasione, exorta; quin & ob earum multitudinem, ac frequentiam in neglectum universa pene festa adducta fuisse, plures Synodi deplorarunt; numerumque propterea eorum minuendum decreverunt.

XXI. Synodus Trevirensis anno 1549. *Can.* 10. narrat, ,, nu- ,, merum festorum admodum crevisse, sed calentem Fidelium ,, devotionem friguisse; eoque ventum esse, ait, ut bona pars ho- ,, minum *omnia* festa negligant, idque impune, nec sine Ecclesiæ ,, dedecore. Pauperes, qui non habent unde alant uxorem, & ,, familiam, clamant omnem fere cessationem sibi damnosam. ,, Operæ pretium proinde nobis visum est, festorum numerum ,, contrahere, quo & effrænes coerceantur, & aliquid detur ne- ,, cessitati pauperum.

XXII. Similiter Urbanus VIII. in Bulla pro observatione Festorum anno 1642. emissa, quæ incipit, *Universam per orbem* 164 in Bull. Rom. præfatur ad se delatum, tantam multitudinem Festorum per diversas Diœceses invaluisse, ,, ut multi jam ,, dubitare videantur (inquit) quænam ex præcepto, quæve ex li- ,, bera cujusque voluntate, sint servanda, pietatis fervore ob ni- ,, miam eorumdem numerositatem tepescente; quinimmo & cla- ,, mor pauperum frequens ostendit ad nos eamdem multitudinem ,, ob quotidiani victus laboribus suis comparandi necessitatem, ,, sibi valde damnosam conquerentium, & quod summopere dolen- ,, dum est, magno cum animi nostri mœrore didicimus tanta ,, sæpe sæpius malignatum inimicum in Sanctis, ut ipsa multitu- ,, dine non ad ædificationem, & ad laudandum in Ecclesiis Deum populi utantur, sed ad otia, vanitates, & vitia frequen- ,, ter abuti non formident, ita ut quæ ad glorificandum divi- ,, num nomen sunt primitus instituta, temporis decursu inimi- ,, cus homo corruperit, & in magnam illius offensionem, gra- ,, vemque jacturam converterit animarum.

Similiter Jacobus Boonem Archiepiscopus Mechliniensis in Decreto anni 1652. quo populo permittit *operari* festis S. Nicolai, Conversionis S. Pauli, Cathedræ S. Petri, SS. Marci, Lucæ, Martini, & Catharinæ, inter alias causas nominatim expressit: ,, quia ob multitudinem festorum dierum, plurimi, maxime ,, pauperes, non pro obligatione illos sanctificant.

XXIII. Citata Synodus Trevirensis, enumeratis festis, quæ in posterum celebranda declarat, & præcipit, subjungit: *Cæterum dies Innocentium, Cinerum, Parasceves, Cœnæ Dominicæ, Sabbati Magni, Marci, Tres Rogationum, Commemorationis Animarum, & omnes reliquos dies stationum, quos Ecclesia nostra Trevirensis in diebus aliorum Patronorum, vel*

pro

pro specialibus rogationibus ab antiquo introductis, in civitate nostra Trevirensi, vel ejus suburbio observatis; usque in meridiem feriari volumus, ita ut facto Sacro, cuique ad labores, aut negotia sua redire liceat.

His dimidiatis festis annumerari possunt ea festa minora, in quibus Synodus Cameracensis anno 1604. *tit.* 4. *cap.* 6. declarat, *Christi-Fideles Missam audire teneri.*

XXIV. Similia festa *dimidiata*, quæ nimirum quasi pro dimidia diei parte celebranda sunt, jam pridem nota apud Græcos fuisse indicat Constitutio Imperatoris Græci Manuelis Comneni *De Feriis*. Post expressos enim dies, quibus integre feriandum est, dicit: *Alii vero ex parte a judiciis cessent, a mane videlicet usque ad ipsum divini ministerii tempus: ut judicibus, precationibus, atque glorificando Deo vacare liceat, ac deinde post divinum Sacrificium justitiæ operam navent, secundumque legum vim injuriam passis auxilium ferant.*

XXV. In aliquibus Diœcesibus minora illa festa transierunt in festa devotionis.

Synodus Audomarensis recensitis diebus, quibus nulla servilia, aut sæcularia opera fieri, nullum forum aut mercatum rerum venalium haberi, nulla judicialia exerceri vult, enumerat plures alios dies, qui (ait) „ & ipsi aliquando indicti fuere, vel *integre*, vel usque ad finitum divinum officium observandi; sed quum flaccescens populi devotio, dies festos non raro, ob illorum multitudinem, quæ videbatur, violaret, quin etiam illis abuteretur, sublata est; hos observandi obligatio, quo tanto integrius & exactius reliqui observarentur. Cæterum, cum videamus, a magna populi parte etiamnum observari, volumus illos publicari, ut pro *devotione* observandos, & quo foveatur populi devotio, Officium in Ecclesiis ita fieri, ac si essent dies isti ex præcepto festi observandi: nec quemquam Sacerdotum liberum esse ab illarum onere Missarum, quas diebus festis debet. Denique moneri omnes, ut audiant ut minimum his diebus Missam.

Similiter Jacobus Boonen Archiepiscopus Mechliniensis in citato Decreto „ hortari vult populum, ut diebus illis (citra tamen obligationem) audiant Sacrum. Fiant autem Officia in Ecclesiis æque solemniter ac si celebrarentur in populo.

XXVI. Synodus Iprensis sub Martino Rithovio *tit.* 21. *cap.* 4. *permittit in festis Cathedræ Sancti Petri: Sancti Marci Evangelistæ: Inventionis Sanctæ Crucis: Beatæ Mariæ Magdalenæ: Laurentii: Michaelis: Lucæ: Catharinæ: Nicolai, & Sanctorum Innocentium, hebdomadale, aut aliud quodcumque forum, hactenus observatum, celebrari, & in eo mercatum exerceri. Ita tamen, ut ab omni opere manuali, ad illius diei mercatum non necessario abstineatur; divinumque Officium, ante tempus foro designatum, ab omnibus frequentetur.*

Ita quoque Alexander III. dispensans cum incolis cujusdam regionis, quod possint diebus festis piscari, addit: *Præterquam in majoribus anni solemnitatibus.*

XXVII. Ex his intelligimus, variam fuisse Diœcesium Belgicarum circa Festorum celebrationem disciplinam, in aliis plus, in aliis minus festa fuisse restricta; in nonnullis plus, in aliquibus minus indultum; quid porro debita festorum celebratio, tum populi necessitas hic & nunc requirat, quidve expediat, Episcoporum est expendere; iisque rite expensis festorum celebrationem ordinare.

XXVIII. Allegata Synodus Trevirensis post memorata festa tum integra, tum dimidiata, addit: *Cætera vero festa quacumque ratione instituta sunt vel recepta in foro libera facimus. In Choro vero & Ecclesia eadem festa, prout ab antiquo observata sunt, devote celebrentur; ita tamen, ut historiæ, & lectiones parum probatæ omittantur.*

Hujusmodi festa in Choro a Clero celebranda, hodie plurima sunt; atque quotidie Breviario Romano adjunguntur, ut vix dies ferialis supersit; at de his hoc titulo tractare non est animus, sed tantum de Festis, quæ a populo celebrari præcepta sunt, quæque propterea festa *in populo* communiter vocantur.

CAPUT II.

Quis sit finis institutionis Festorum, & quomodo observanda?

1 *Vita Christiana continuum Festum.*
2 *Qua ratione vita Christiana possit esse continuum Sacrificium?*
3 *Quinam spirituale Sabbatum observent?*
4 *Erronea de Sabbato idea.*
5 *Qua ratione omnes dies hebdomadæ dictæ fuerint* Feriæ?
6 *Ob imperfectiores potissimum dies Festi instituti.*
7 *Finis Festorum dierum.*
8 *Ut finis hic obtineatur, Officium divinum in plures horas divisum fuit.*
9 *Officium divinum seu Canonicum primitus ad ædificationem populi institutum.*
10 *Etiam desiderat hodie Ecclesia, ut idem habeatur finis Officii divini.*
11 *Jam pridem statutum, ut populus Officio Canonico, saltem diebus Festivis, interesset.*
12 *Quid de hac obligatione habeant Capitularia Regum Francorum.*
13 *De observantia hujus præcepti inquirebant Visitatores.*
14 *Etiam sæculo* XI. *vigebat hæc disciplina.*
15 *Officium Canonicum, quod in Ecclesiis quibusdam Parochialibus diebus Festis persolvitur, sapit hanc disciplinam.*
16 *Idem insinuat Missa solemnis, & Vesperæ pomeridianæ.*
17 *Edicta Principum indicant, Officia divina a populo esse frequentanda.*
18 *Edicta hæc etiam complectuntur* Laudes *vespertinas.*
19 *Quare potius fiat mentio Missæ solemnis, quam Concionis, quando de Celebratione Festorum tractatur?*
20 *Error est, satisfieri sanctificationi diei Festi per auditionem Missæ* privatæ.
21 *Satisfit tamen præcepto de audienda Missa.*
22 *Totum diem debere sanctificari probatur.*
23 *Quomodo Sanctus Carolus totum diem sanctificari voluerit, & quæ pietatis exercitia præscripserit?*
24 *Officiorum divinorum sedula & conveniens persolutio multum conducit, ut populus diem Festum sanctificet.*

I. CONTINUUM festum esse vitam hominis *christiane* viventis jam pridem notarunt Patres. Dum enim christiane homo vivit, tunc ex monito Apostoli ad Rom. cap. 12. v. 1. jugiter *exhibet membra sua Hostiam viventem*, utendo nimirum illis, ut obtemperet Deo. *Corpus etiam nostrum (ait Augustinus) cum per temperantiam castigamus, si hoc, quemadmodum debemus, propter Deum facimus, ut non exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed arma justitiæ Deo*, Sacrificium *est*. *Lib.* 10. *De Civit. Dei cap.* 6.

II. Deinde subjicit Augustinus: *Si ergo corpus, quo inferiore tamquam famulo, vel tamquam instrumento utitur anima, cum ejus bonus ac rectus usus ad Deum refertur, sacrificium est, quanto magis anima ipsa cum se refert ad Deum, ut igne amoris ejus accensa, formam concupiscentiæ sæcularis amittat, eique tamquam incommutabili formæ subdita reformetur, hinc ei placens, quod ex ejus pulchritudine acceperit, fit sacrificium?*

Immo ea est populi christiani dignitas; ut „ verum sacrificium esse dicat Augustinus, omne opus, quod agitur, ut sancta societate inhæreamus Deo, relatum ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus.

Itaque christiane per omnia viventes, universæ vitæ suæ tempus, & singula ejus momenta *sanctificant*, quando totum vitæ suæ tempus non impendunt, nisi ut sancta societate inhæreant Deo; quemadmodum impendere debent, si utiliter & christiane impendere velint; nam ut idem sanctus Pater *Epist.* 130. *cap.* 7. „ Neque enim utiliter in tempore vivitur, nisi ad comparandum meritum, quo in æternitate vivatur.

III. Quare eodem Patre teste; *Spirituale Sabbatum observant illi, qui se ita temperate operibus terrenis accommodant, ut tam lectioni, quam orationi, etsi non semper, certe persfrequenter insistant, secundum illud Apostoli* 1. *ad Tim. cap.* 4. *vers.* 13. *Attende lectioni & doctrinæ, & iterum* 1. *ad Thess. cap.* 5. *vers.* 17. Sine intermissione orate: *qui enim tales sunt, quotidie spirituale Sabbatum colunt.*

IV. Parum ergo sancte præceptum de *sanctificando Sabbato* proponitur in hæc verba: Deus præcepit, ut postquam homo tota hebdomada laboravit pro corpore, tot dies impendit temporalibus, tanto tempore pro se sollicitus fuit, septimam tandem diem animæ suæ & Deo impendat. Sic enim vivendum est, ut sive laboret, Deo laboret; sive otietur, Deo sancte otietur: quatenus Psalmistæ concinere possit Ps. 73. vers. 26. *Tuus est dies, tua est nox: tu fabricatus es auroram, & solem*. Hæc sunt continue Christianorum feriæ; hoc Sabbatum continuum, quod jam tum pridem Decalogi præcepto mandavit Deus, dum nullam hominis actionem, nullum vitæ tempus voluit esse vacuum dilectione.

V. Reflectens autem Cardinalis Baronius ad loca Patrum, quibus dicitur, Christianos non hanc vel illam ad divinum cultum præscriptam habere diem; sed cunctis propensius divinum numen venerari, ait: *Ex his .... inferri posse videtur, ea potissimum ratione in Ecclesia antiquitus institutum, ut dies hebdomadæ omnes, feriæ nomine dicerentur.*

VI. Verum cum non omnium, immo paucorum Christianorum ea sit perfectio, ut *continuum* illud Sabbatum spirituale teneant & agant, visum est Patribus, propter infirmiores certos dies designare, quibus a negotiis terrenis cessantes, spiritualiter Deo, mysteriisque divinis contemplandis se consecrarent, illosque specialiter his, quæ ad salutem animæ spectant, impenderent.

Origenes *lib.* 8. contra Celsum, postquam ostendit, quod „ qui perfectus est, ratione, operibus, cogitationibus, *perpetuo* hæret Deo Verbo naturali nostro Domino, semper agit diem Domini, & nunquam non habet diem Dominicam „: tandem subjicit: „ Vulgus autem eorum, qui credentes magis videntur, quam sunt: qui vel non vult quotidie festum agere, opus habet ut contineatur talibus sensibilibus admonitionibus, ne omnino dilabatur ab officio. Hæc, ut opinor, cogitans Paulus, partem diei festi nominavit festum statis diebus recurrens, collatum ad festum illud aliud. Subindicat autem his verbis, integrum & perpetuum festum esse in vita æterna, sicut Sacra Scriptura docet.

Similiter Chrysostomus probat omnes quidem dies Christianis spiritualem posse esse festivitatem; at non immerito certos dies festivos, idque ob aliquorum imbecillitatem esse designatos: „ Neque enim temere (ait) & sine causa nobis hæc tempora Patres observarunt; sed prudenti aliqua ratione ducti id egerunt, non ut libertatem nostram temporum necessitati subjicerent; sed ut dum se imbecilliorum subjicerent egestati, ad cognitionis opes illos proveherent “. *Homil.* 63.

Pluribus hæc prosequitur Thomassinus *tractatu De Festis lib.* 1. *cap.* 1. 2. & 3.

VII. Hunc ergo in finem Ecclesia quosdam præter diem Dominicum, qui in locum Sabbati Judaici surrogatus est, alios nonnullos dies designavit, qui specialiter Deo, ejusque cultui impenderentur, & considerandis ejus mirabilibus operibus, etiam in Sanctis suis consecrarentur, & in iis, quæ ad animarum suarum salutem conducere possent, sedulo se occuparent.

Porro sicut nemo dicet, quod famulus aut operarius diem aliquem impenderit suo domino aut hero, qui aliquam duntaxat diei par-

partem domino aut hero suo impendit; ita nec dici potest diem aliquem Deo impendere, qui partem solum ejus diei Deo consecrat, & piis operibus incumbendo sanctificat: sed requiritur, ut diem totum saltem moraliter sanctificet, Deoque impendat.

VIII. Hinc a primis pene Ecclesiæ nascentis exordiis statutum observatumque fuit, ut divinum officium per certas Horas distributum, in Ecclesia publice ageretur; eique diebus saltem Dominicis festisque populus assisteret, ut hoc pacto diem integrum sanctificaret, & Dei cultui se impenderet.

IX. Si enim Officii hujus primam institutionem attendamus, illud non tam in Cleri quam Laicorum ædificationem, & gratiam, institutum intelligetur.

Unde S. Thomas quærens utrum oratio debeat esse vocalis, „ respondet, quod duplex sit oratio, communis & singularis. „ Communis quidem oratio est, quæ per ministros Ecclesiæ in per„ sona totius fidelis populi Deo offertur. Et ideo oportet; quod „ talis oratio innotescat *toti populo*, pro quo profertur; quod „ non posset fieri nisi esset vocalis. Et ideo rationabiliter insti„ tutum est, ut Ministri Ecclesiæ hujusmodi orationes etiam „ alta voce pronuntient, ut ad notitiam omnium possint per„ venire ". 2. *quæst.* 83. *art.* 12.

Et post Doctorem Angelicum notavit pius Parisiensis Cancellarius Joannes Gersonius in *Alphabeto litt. N.* quod inter cæteras „ causas multiplicationis psalmodiarum *vocalium* in Eccle„ siis, una sit vitæ *laicorum* laudabilis occupatio.

A Sancto Ambrosio institutum fuisse, ut in Ecclesia Mediolanensi juxta morem Orientalium psalmi *alternatim* decantarentur, *ne Populus mœroris tædio contabesceret*; testis est Augustinus *lib.* 9. *Confess. cap.* 7.

X. Eadem quoque hodie est Ecclesiæ intentio optatque pariter ut olim, divinum Officium ita peragi, ut populi devotionem excitet. Unde præterito sæculo Concilium Senonense an. 1528. *cap.* 17. hæc statuit: *Cum in Ecclesiis Dei psalmodia cantanda præcipiatur, ut* Fidelium *devotio excitetur, in hoc nocturnum diurnumque Officium, & Missarum celebritates, assidue Clero ac populo sub maturo tenore distinctaque gradatione cantentur, ut eadem distinctione collibeant, & maturitate delectent.*

XI. Optat quidem Ecclesia, ut non tantum Clerus; sed etiam populus diurno nocturnoque Officio, quantum per occupationes licet, *quotidie* assisteret; præcipue tamen ipsi curæ fuit, ut diebus Dominicis Festisque iis interesset; atque ita dies illos cultui divino *totos* consecraret.

Theodulphus Episcopus Aurelianensis in suo Capitulari *cap.* 24. ait: „ Diei Dominici tanta debet esse observantia, ut præter „ orationes, & Missarum solemnia, & ea, quæ ad vescendum „ pertinent, nihil aliud fiat .... Conveniendum & Sabbato die „ cum luminaribus cuilibet Christiano ad Ecclesiam: convenien„ dum & ad *Vigilias* sive *ad Matutinum Officium*: concurren„ dum est etiam cum oblationibus ad *Missarum* solemnia „. Habetur tom. 7. Concil. General. *col.* 1537.

Synodus Turonensis anno 813. *Can.* 40. Die Dominica opor„ tet omnes Christianos in Laude Dei, & gratiarum actione „ usque ad vesperam perseverare.

XII. In Capitularibus Regum Francorum legitur, *lib.* 6. *c.* 205. *Ne in illo sancto die (Dominico) vanis fabulis, aut locutionibus, sive cantationibus, vel saltationibus, stando in biviis & plateis, ut solet, inserviant. Sed ad Sacerdotem aut aliquem sapientem & bonum veniant, & eorum prædicationibus & bonis locutionibus, quæ ad animam pertinent, utantur. Et illo die seu Sabbato ad* Vesperas, *& ad* Matutinas *sive ad Missam, cum eorum oblationibus, si fieri potest, omnes canendo* Kyrie eleison *veniant, & eundo & redeundo* Kyrie eleison *decantent. Similiter & pastores pecorum eundo, & redeundo in campum & ad domum faciant, ut omnes eos veraciter Christianos & devotos esse cognoscant.*

XIII. Immo adeo constans erat hæc disciplina, atque ad eam conservandam ita sollicita Ecclesia, ut inter articulos, de quibus per Episcopum, Archidiaconum, vel Archipresbyterum in visitatione erat inquirendum, hic esset ordine decimus septimus: *Est, aliquis, qui in Die Dominico, vel in præcipuis festivitatibus quidquam operis faciat, & si ad* Matutinas, *& ad* Missam, *& ad* Vesperas *his diebus imprætermisse omnes occurrant*, Apud Regiinonem *De Eccl. Discip. lib.* 2. *in Inquisit. num.* 57.

XIV. Quin & sæculo XI. inter Decreta Ferdinandi Regis & Sanciæ Reginæ, & omnium Episcoporum in diebus eorum in Hispania degentium, & omnium ejusdem Regni Optimatum an. 1050. in Concilio Coyacensi promulgata, legitur, *cap.* 6. *Sexto vero titulo admonemus, ut omnes Christiani die Sabbati* advesperascente *ad Ecclesiam concurrant, & Dominica* matutinas, Missas, *&* omnes Horas *audiant*.

XV. Ex hac disciplina in pluribus Ecclesiis Parochialibus, præsertim in civitatibus remansit usus Horarum Canonicarum saltem pro majore parte diebus Dominicis & festis decantandarum; ut nimirum populus his diebus ad Ecclesiam istis horis conveniret. Verum hæc Officia non raro adeo perfunctorie decantantur, ut nimirum non sit, si a populo neglectui habeantur; neque de his frequentandis vel cogitetur.

XVI. Frequentia quoque Synodorum nostrarum Decreta, quibus præcipitur, ut diebus Dominicis præter Missam solemnem, & Concionem, etiam Vesperæ post meridiem, idque hora statuta, in omnibus Parochiis decantetur, pristinæ disciplinæ luculenta vestigia sunt.

XVII. Eodem tendunt Principum nostrorum Edicta, quibus cavetur, ne quis diebus Dominicis & Festis tempore Concionis, summi Sacri, & Vesperarum, audeat ambulare in foro, aut locis publicis, aut prope Ecclesiam, neque intrare popinas, aut publice quocumque ludo se occupare, vel choreas ducere, vel piscari, aut scholas gladiatorias, vel hortos sagittariorum frequentare sub pœna arbitraria; de quibus *Tom. I. part.* 1. *tit.* 3. *cap.* 12.

Ita Edictum Philippi II. ad Synodum Cameracensem *art.* 5. quod datum fuit ad instantiam Episcoporum istius Provinciæ, qui *tit.* 4. *c.* 1. expresse decreverant, hujusmodi Edictum publicum a Regia Majestate, aut Magistratibus impetrandum, ut hoc pacto efficacius populus ad frequentationem divinorum officiorum adigeretur, & profanatio dierum festorum impediretur.

XVIII. Hic notandum, quod cum Edictorum illorum finis sit, ut publica Officia divina diebus Dominicis, & festis non impediantur, & negligantur, nullatenus dubitandum appareat, quin Edicta comprehendant quoque publicas, ac solemnes *Laudes*, quæ in Ecclesiis Parochialibus ex præscripto Synodorum, aut Episcoporum, vel sane ex laudabili consuetudine, & Parochorum probanda cura sub tempus vespertinum decantari consueverunt; utpote quæ & partem divini Officii hodie constituere videntur.

XIX. Sed mirabitur forsan quispiam, quod nec in hactenus citatis Canonibus, neque in Decretalibus Gregorii IX. ubi de celebratione festorum, aut feriarum agitur, Concionis seu instructionis vix mentio fiat: at id mirum videri haud debet. Notorium enim est, moris fuisse in Ecclesia, ut post lectionem Evangelii sequeretur ipsa Evangelii explanatio, quam hodie *Concionem* dicimus; hancque, non secus ac ipsam Evangelii lectionem, partem *Missæ* constituisse; uti latius ostensum est *part.* 2. *sect.* 1. *tit.* 5. *cap.* 2. adeoque dum in Canonibus præcipiebatur populo interesse *Missæ*, una præceptum fuit *Concioni* assistere.

XX. Ex his facile apparet, omnino a mente Canonum, & Ecclesiæ esse alienam quorumdam opinationem, qui arbitrantur, præcepto de sanctificando die Dominico, aut festivo satisfieri per unius *Missæ privatæ*, quæ semihoræ spatio absolvitur, auditionem, tametsi reliquam diei partem actionibus profanis, & inutilibus impendant: quem abusum expressit Synodus Cameracensis an. 1604. *tit.* 4. *c.* 1. eumque ut Parochi extirpare studeant, præcepit. *Ut abusus ille (ait) divino & ecclesiastico præcepto contrarius semel tandem penitus aboleatur, quo se plerique existimant probe suo functos officio, si Missa, etiam privata tantummodo diebus Dominicis, & festis audita, reliquum diem profectioni, negotiationi, lusibus, choreis, potationibus, & aliis sæcularibus, vel etiam illicitis actionibus impendant; Parochi suis subditis frequenter inculcent ea, quæ in Catechismo Romano ad tertium præceptum Decalogi, & aliis auctoribus de recta dierum festorum observatione traduntur.*

Et omnia illa Synodorum atque Episcoporum Decreta, quibus interdicitur diebus Dominicis, & festis Missarum *privatarum* celebratio, qua populus a Missa Parochiali, & solemni abstrahi posset, ad quid tendunt, nisi ut huic abusui occurrant; occasionemque populo adimant, audita Missa privata, negligendi Missam Parochialem, ac una instructionem, quæ sub Missa Parochiali fieri consuevit.

XXI. Quapropter licet ex Ecclesiæ conniventia, & longa consuetudine, præcepto Ecclesiæ de audienda Missa die Dominico, aut festo satisfiat per auditionem Missæ *privatæ*, nequaquam tamen ex mente Ecclesiæ, ea sola auditione impletur præceptum de sanctificando die Dominico, aut festivo.

An dicemus diem aliquem *sanctificari*, id est, in Dei cultum, pietatisque opera impendi, dum vix vigesima illius diei pars Dei cultui, aut pietatis operibus impenditur?

XXII. Ut quid enim etiam hodie jubetur *toto* die festo ab opere servili, mercatu, strepitu forensi, aliisque sæcularibus actionibus abstinere, nisi ut totus dies cultui divino impendatur, & sanctificetur? *Idcirco in diebus festis ab opere mundano cessandum est, ut* liberius *ad Ecclesiam ire, psalmis & hymnis & canticis spiritualibus insistere; orationi vacare, oblationes offerre, memoriis Sanctorum communicare, ad invitationem eorum assurgere, eloquiis divinis intendere, eleemosynas indigentibus ministrare valeat Christianus*. Ita sæculo nono ad Consulta Bulgarorum respondit Nicolaus I. *cap.* 11.

XXIII. Hæc apprime pernoscens S. Carolus valde sollicitus fuit, ut diebus Dominicis ac festis populus pietatis exercitiis totaliter se impenderet, veraciterque dies illos sanctificaret; ac signanter in Concilio Mediolanensi III. *tit.* 1. decrevit, ut in primis: *Festis diebus sacrosancto Missæ Sacrificio Fideles omnes intersint. Neque vero excusentur puellæ nobiles, neque deinceps viduæ, ne permissu quidem primi nostri Concilii, ob recentem mariti mortem, aliove cujusvis consuetudinis prætextu.*

Post hæc subjungit: „ Ut vero ii dies omni pietate, & reli„ giosius colantur; hæc crebro populum Parochi, & Conciona„ tores admoneant, atque hortentur.

„ Ut illorum dierum tempus, quod Deo, ejusque cultui de„ betur, in iis actionibus *totum* consumant, in quibus sancte „ consumendum est.

„ Ut Concionem mane, & sacram lectionem a prandio, ubi „ explicari solet, audiant.

„ Ut divinis, vesperarum præsertim, Officiis præsentes pie „ religioseque adsint.

„ Ut in christianæ doctrinæ rudimentis ac præceptis, vel per„ cipiendis vel recolendis versentur.

„ Ut in operibus etiam, officiisque pietatis sese exerceant, „ ægrotos homines visitando, morientes pie consolando, & alia „ ejusmodi præstando.

Eamdem in rem videri potest ejusdem sancti Præsulis Monitorum libellus, pro instituenda christiana vivendi ratione a cujuscumque conditionis, & status fidelibus, qui habetur in Actis Ecclesiæ Mediolanensis *pag.* 1002. & inter alia describitur *pag.* 1011. exercitium speciale pro festis, sacris temporibus, & Vigiliis.

XXIV. Sane si ea esset Episcoporum, & Parochorum cura, ut diebus Dominicis Officia divina, aliaque pietatis exercitia tum ante, tum post meridiem congruis horis, ea qua decet reverentia, & exactitudine haberentur, non dubium, quin plurimum condu-

cerent, ut populus ad rite sanctificandum dies Festos incitaretur, & a profanis, quin & illicitis, ac inhonestis actionibus, ad quas otium allicit, abstraheretur: ut notoria experientia in Parochiis bene institutis compertum est.

CAPUT III.

De Operibus servilibus die festo prohibitis.

1 *Sabbatum* cessatio, *& sabbatizare* cessare, *&* requiescere *dicitur*.
2 *Olim Judæis præceptum erat Sabbato requiescere ab opere servili*.
3 *Quomodo Ecclesia adoptaverit præcepta data Judæis pro sanctificatione Sabbati?*
4 *Lex Constantini Magni de cessatione ab operibus die Dominica; & an hic primus, qui de feriatione ab opere edixit?*
5 *Strepitus forenses magis repugnare videntur cum celebratione festorum, quam opus servile*.
6 *Quid sit opus servile?*
7 *Recensentur nominatim opera servilia*.
8 *Ratio prohibendi opera servilia festis diebus*.
9 *Mareschalis, & Barbitonsores a suis opificiis abstinere debent*.
10 *Quid de Tonsoribus, Pistoribus, aliisque statuerit S. Carolus?*
11 *Decreta Synodorum Belgii circa Laniones, Molitores, Braxatores, & similes opifices*.
12 *His consonat Edictum Principum*.
13 *Transcribere libros pietatis gratis non esse illicitum diebus festis, respondit Gersonius*.
14 *Exscriptor talium librorum quomodo dicendus sit prædicare?*
15 *Potest continuo orare; & quomodo?*
16 *Est conveniens opus pœnitentiæ*.
17 *Opus hoc utilius, & magis necessarium tempore Gersonii, quam hodie; & quare?*
18 *Concludit Gersonius non esse servile*.
19 *Quomodo opera aliqua cum moderatione licita sint diebus festis, alias illicita?*
20 *Quomodo hic subinde excedant Advocati?*
21 *Circa itinerationem diebus festis moderatio servanda*.
22 *Itinera non necessaria in diem non festum convenit differri*.
23 *Famulis dandum spatium sanctificandi Festa; nec ad opera servilia cogendi*.
24 *Monendi patres-familias, ut suis famulis, & operariis indulgeant tempus veniendi ad Officia divina*.
25 *Quid de hac obligatione statuant Capitularia Regum Francorum?*
26 *Qualis debeat esse Parochorum cura, circa opiliones, bubulcos, & similes?*

I. SABBATUM, Hebraicum nomen, si Latine interpretaris, *cessatio* dicitur (ait Catechismus Romanus *part.* 3. in expositione tertii præcepti Decalogi *n.* 15.) qui & addit: *Sabbatizare propterea cessare, & quiescere Latino vocabulo appellatur, qua significatione factum est, ut Sabbati nomine dies septimus diceretur, quoniam absoluta perfectaque mundi universitate, Deus ab omni opere, quod fecerat, requievit*.

II. Ut ergo esset cessatio seu Sabbatum, post verba illa Exod. cap. 20. vers. 8. *Memento ut diem Sabbati sanctifices*, addidit Deus: *Non facies omne opus in eo, & filius tuus, & filia tua: servus tuus, & ancilla tua: jumentum tuum, & advena, qui est intra portas tuas*.

Quibus verbis (ait Catechismus Romanus n. 31.) ad id primum instituimur, ut quæcumque divinum cultum impedire possunt, omnino vitemus: facile enim perspici potest, omne servilis *operis genus prohiberi, non quidem ea re, quod sua natura, aut turpe aut malum sit, sed quoniam mentem nostram a divino cultu, qui finis præcepti est, abstrahit*.

III. Quemadmodum igitur Ecclesia præceptum illud populo Judaico datum adoptavit, in quantum in illo naturale præceptum colendi Deum, certosque dies ejus cultui specialiter impendendi continetur, ita & ea, quæ pro observantia ejus præcepti vetita erant Judæis, Christianis quoque interdixit; in quantum christianam & religiosam sanctificationem Sabbati impedire possent, mentemque ipsorum a divino cultu abstrahere.

IV. Legitur Constantini Magni lex in Codice Justinianæo sub titulo *De Feriis*, cujus hæc sunt initialia verba: *Omnes judices, urbanæque plebes, & cunctarum artium officia, venerabili die solis quiescant*.

De feriatione ab operibus ea die primum edixisse Constantinum, credit eruditus Auctor Notarum in *Epist.* 3. *lib.* 11. S. Gregorii, addens; *Alii Imperatores non tam de opere, quam de judiciis statuerunt: sic Theodosius*, ut in die Dominico emancipare, ac manumittere liceat, reliquæ causæ, vel lites quiescant. *Prohibent tamen spectacula, & voluptates obscœnas*. Hæc ille.

V. Quidquid sit de hac reflexione, certum est, quod arctius frequentiusque vetitum fuerit, diebus Dominicis, & Festivis strepitus forenses exercere, quam operi servili, aut manuali occupari; tum quod illi facilius differri possint, tum quod magis mentem distrahere, & a rebus divinis avocare soleant, quam opera servilia.

Adhæc constat, subsequentibus sæculis, tam ecclesiasticis, quam civilibus legibus opera servilia festis diebus vetita esse; in quantum scilicet, & hæc religiosam Festorum celebrationem, & christianam quietem impedire possunt.

VI. Opera servilia proprie hic dicuntur opera illa corporalia, in quibus unus servit alteri, atque communiter per *servos olim*, hodie per famulos seu mercenarios exerceri solent; ac inde *servilia* a *servis* jam pridem nuncupata fuere.

VII. Quæ inter opera servilia etiamnum hodie computantur, ea fere expressa habentur in Capitulari Aquisgranensi Caroli Regis an. 789. *cap.* 79. & refertur *lib.* 1. *Capitular. cap.* 75. *Statuimus quoque, secundum quod in lege Dominus præcepit, ut opera servilia diebus Dominicis non agantur, sicut & bonæ memoriæ genitor meus in suis Synodalibus edictis mandavit, quod nec viri ruralia exerceant opera, id est, nec vineam colendo, nec in campis arando, nec in metendo, vel fœnum secando, vel sepem ponendo, nec in silvis stirpando, vel arbores cædere, vel in petris laborare, nec domos struere, nec in horto laborare, nec ad placita conveniant, nec venationes exerceant. Sed tria carraria opera licet fieri in die Dominico, id est, hostilia carra, vel victualia, & si forte necesse fuerit corpus cujuslibet duci ad sepulcrum. Item fœminæ opera textilia non faciant, nec capulent vestitus, nec consuant, vel acupictile faciant, nec lanam carpere, nec linum battere, nec in publico vestimenta lavare, nec vervices tondere habeant licitum*.

VIII. Rationem addit: *Ut omnimodis honor, &* requies *die Dominico persolvatur. Sed & ad Missarum solemnia ad Ecclesiam undique conveniant, & laudent Deum pro omnibus bonis, quæ nobis in illa die fecit*.

IX. Concilium Parisiense seu Senonense anno 1429. *cap.* 25. decernens dies Dominicos, & festivos *cum omnimoda reverentia observari; abstinendo scilicet ab omni opere servili, & manuali, ac Divinorum auditioni cum matura devotione vacando*: mox tamquam consequens subjungit: *Illum abusum penitus reprobantes, quo* Marechalli, *&* Barbitonsores *supradictis Dominicis, & aliis B. Mariæ, & Apostolorum, & supradictis Festivitatibus, credunt sibi licitum fore sua ministeria, etiam præter necessitatem, exercere, circa quem volumus per Ordinarios de opportuno remedio provideri, ipsos monitione prævia corrigendo*.

Et quis dubitet, quin Marechallorum ac Tonsorum ministeria inter opera servilia, ac manualia numerari, adeoque una cum his vetita censeri debeant diebus Dominicis, & Festivis?

X. Quare S. Carolus in Concilio III. Mediolanensi reliquis opificibus Tonsores annumerare non dubitavit, licens Tonsoribus *præterea, pistoribus, sutoribus, calceariis, aliisque ejusmodi, & reliquis opificibus, quibus præscribi oportet, Episcopus certas regulas præscribat, ne deinceps dierum festorum cultum violent, in quo maxime peccare solent*.

Quam hodie abusus ille in multis Belgii locis communis sit, quamque parum religiose a Tonsoribus dies festi colantur; ususque obtineat, ut pene magis diebus Dominicis & Festis, quam aliis diebus opificia sua exerceant, nimis notum est. Episcoporum, & Magistratuum est his abusibus occurrere; legesque præscribere, quibus & ipsi Tonsores, & populus se conformare teneantur.

XI. Circa Laniones in multis locis non absimilis invaluit abusus; ut nimirum diebus festis circa opificii sui exercitia occupentur: cui occurrere volens Synodus Buscoducensis sub Malio *tit.* 12. *cap.* 2. præcipit: *ne subditi ulli operi servili, quod sine evidenti periculo differri potest, manum admoveant, uti panno laneo, vel lineo lavando, aut dealbando, aut tingendo, oves, & boves mactando, aut saliendo*.

Similiter Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 4. *cap.* 2. de dierum festorum cultu agens, ait: *Neque etiam permittantur .... molitorum, coctorum cerevisiæ, laniorum, pistorumque operæ, nisi ob notabilem necessitatem*. Idipsum iisdem pene verbis expressum est in Synodo Tornacensi anno 1589. *tit.* 4. *cap.* 1.

XII. His consonat Edictum Philippi II. ad citatam Synodum Cameracensem *art.* 7. declarans *licitum non esse molitoribus, braxatoribus, lanionibus, & pistoribus sua opificia diebus festis exercere, nisi ob notabilem necessitatem determinatam per Officialem & Magistratum loci, de consilio Decani Christianitatis, aut in ejus absentia, Pastoris loci*.

XIII. Olim proposita fuit Joanni Gersonio a quodam Monacho Domus Cartusiæ hæc quæstio: *Si liceat diebus festivis scribere devotionis libros gratis*.

Huic quæstioni ut respondeat Gersonius, specialem tractatum composuit, quem inscripsit *De laude scriptorum*, primumque inter ejus opera locum occupat; in quo ostendit per duodecim considerationes, transcribere *libros devotionis gratis* nullatenus esse opus *servile*; eique laudabiliter diebus festivis incumbi posse.

XIV. Inter has considerationes una est, quod hujusmodi librorum exscriptor prædicet non lingua, sed *manu*; eoque fructuosius, quo hæc prædicatio est magis permanens, plures instruere potest. *Certe* (*ait*) *si lingua silet, manus prædicat, & fructuosius aliquanto, quanto scriptura venit ad plures uberior, quam transiens sermo*.

XV. Deinde consideratione quarta exponit, quomodo Scriptor talium librorum continuo orare, mentemque in Deum elevatam habere queat. *Crediderit* (*ait*) *Scriptor noster, & pietate jugi recogitaverit, toties Deum, sanctosque Angelos secum esse, toties Scriptores sacros ipsum alloqui, toties Christum sibi blanda quædam oscula consolationis dare, quoties dicta eorum salubria conscribit. Contemplationem itaque lectio, & quæ scribenda sit, non impedit, sed pascit*.

XVI. Quinta consideratio asserit, scriptionem librorum esse laboriosum exercitium, macerationem quamdam corporis, possetque imponi per modum pœnitentiæ, a Confessario. *Nullus* (*ait*) *negaverit laboriosum esse scribentis exercitium. Accipiet ergo istud in pœnitentiam, seu satisfactionem, pro suis aliisque delictis, &c. Junge quod in foro pœnitentiæ potest iste labor ad satisfactionem imponi. Quem laborem si nullus hominum imponit, imposuit sane Deus ab initio, cum dixit Adæ, & posteris ejus:* In sudore vultus tui vesceris pane tuo. *Gen. cap.* 3. *vers.* 19.

XVI.

XVII. Cæteræ considerationes Gersonianæ ostendunt fructum multiplicem ex scriptione accurata piorum librorum in Ecclesiam, & populum dimanantem: qui eo tempore, quo scribebat Gersonius, nimirum an. 1428. major erat; quod necdum ars typographica esset reperta; unde nec mirum, si Gersonius, & ipsam transcribendi libros necessitatem, & utilitatem tantopere extollat.

XVIII. Interim ex omnibus concludit Gersonius: *Nihil impedit libros, seu tractatulos, vel codicillos devotionis scribere festivis diebus; habito moderamine, quale sapiens judicabit in hoc opere; quod utique non servile censendum est; sed in honorem Ecclesiæ aliquando plus vergens, quam multiplicatio vocalis orationis, immo quam insolens in aliquibus Missarum multiplicatio.*

XIX. Quæ hic circa transcriptionem piorum librorum dixit Gersonius, eadem quoad alia multa exercitia *non servilia* dici possunt; quod nimirum ea sanctificationem diei Festi non violent, modo cum ea moderatione, intentione, aliisque circumstantiis a Gersonio descriptis, fiant.

E contrario, si ea moderatio, eæque conditiones non serventur, facile fiet, ut similia exercitia sanctificationem diei Festi impediant.

Quid enim, si quis diem Festum pro majore parte impendat scribendo acta, aut instrumenta licium sub debito salario: quemadmodum Procuratorum, Advocatorum, Notariorum, aliorumque Officiatorum ministri, sive Scribæ facere consueverunt? Quis dicet hujusmodi Scriptores diem Festum sanctificare? Et de tali scriptione indubie intelligendus S. Bonaventura in *Speculo Discipl. ad Novit. part. 1. cap. 22.* ubi inter ea, quæ in diem non festivum differenda censet, numerat *scribere in quaterno*.

XX. Eadem ratione post alios Theologos docet Merbesius *prima part. q. 195. conclus. 12. Peccare Advocatos, qui cupiditatis & avaritiæ studio succensi solitos labores Dominicis diebus, & Festis obeunt, & ita sese in secularia negotia immergunt, ut nihil sibi temporis relinquant, quo Deum singulari cultu, iis præsertim diebus prosequantur, & suæ saluti consulant.* Idem erit de Procuratoribus, aliisque, qui negotiis tametsi liberalibus simili modo se immergunt.

XXI. Quin & circa ipsa *itinera*, quæ Synodus Aurelianensis anno 538. *Can. 28* diebus Dominicis vetita non esse declarat, quædam moderatio tenenda est.

Sanctus Theodulphus Aurelianensis Episcopus in citato Decreto, postquam dixit, tantam debere esse observantiam, ut præter orationes, & Missarum solemnia, & ea quæ ad vescendum pertinent, nihil aliud fiat, immediate subjicit: *Nam & si necessitas fuerit navigandi, sive* itinerandi, *licentia datur; ita duntaxat, ut hac occasione Missæ, & orationes non prætermittantur.*

Quamvis ergo conformiter ad Synodum Aurelianensem declaret hic Aurelianensium Antistes, diebus Dominicis esse licentiam itinerandi, eam tamen non nisi *necessitas* concurrat concedere videtur; idque ulterius ea moderatione, ut *Missæ, & Orationes* non prætermittantur.

Et fortius citata Synodus Coyacensis sub S. Ferdinando Rege Castillæ de celebratione diei Dominicæ agens dicit: *Servile opus non exerceant, nec sectentur* itinera, *nisi orationis causa, aut sepeliendi mortuos, aut visitandi infirmos, aut pro Regis secreto, pro Saracenorum impetu.*

XXII. Sane timoratorum plurium praxim etiam hodierna docet, itinera præcipue longa, quæ notabilem diei partem occupant, diebus festis non esse facile suscipienda; eaque, si sine notabili incommodo fieri queat, in alium diem esse differenda; exemplo Comitis S. Geraldi, de quo in ejus vita narrat S. Odo *lib. 2. cap. 24. Item dum ab Urbe rediret, venit Sabbato ad quamdam Ecclesiam, juxta Ecclesiam, juxta locum scilicet, ubi sulphurei videntur acervi. Cum autem vellet populus in crastinum proficisci, retinuit eos, dicens quod ob reverentiam Dominici diei, saltem usque ad* nonam *demorarentur. Nec illa demoratio fuit etiam sine beneficio temporali.*

Notandum per horam *nonam* hic intelligi horam, quæ nostræ horæ *tertiæ* pomeridianæ respondet.

XXIII. Quod olim deploravit Concilium Parisiense anno 829. *lib. 1. cap. 50.* quod utcumque dies Dominica a quibusdam Dominicis venerando custodiri videretur, sed a *conservis servitio eorum pressis* perraro debito honore coli inveniretur, hodie merito deploratur; dum videmus plures famulos famulasque diebus festis in tantum a suis Dominis impendi, & ad operas adigi; ut iis vix tempus Missam audiendi indulgeatur; indeque non raro contingat, ut circa fidei mysteria, ac vitæ Christianæ normam plane rudes sint.

Inter leges Ecclesiasticas Sancti Canuti Regis Danorum *cap. 14.* legitur: *Herus si servo invito opus addixerit die quocumque festo, servo mulctator suo, servus deinceps liber esto.*

XXIV. Apud Reginonem *De Eccl. Discipl. lib. 2. cap. 416.* refertur sub nomine Concilii Rothomagensis: *Admonere debent Sacerdotes proles sibi subditas, ut bubulcos, atque porcarios, vel alios pastores, vel aratores, qui in agris assidue commorantur, vel in silvis, & ideo more pecudum vivunt, in Dominicis, & in aliis festis diebus saltem ad Missam faciant, vel permittant venire. Nam & hos Christus pretioso Sanguine suo redemit. Quod si neglexerint, pro animabus eorum absque dubio rationem se reddituros sciant.*

Hic notandum, quod juxta illius temporis disciplinam, nomine *Missæ* hic intelligatur *Missa solemnis*, sive Parochialis, sub qua & ipsa concio comprehenditur, juxta dicta capite præcedenti.

XXV. Et in Capitularibus Regum Francorum legitur *lib. 6. cap. 205. Et illo die, seu Sabbato ad Vesperas, & ad Matutinas, sive ad Missam cum eorum oblationibus, si fieri potest, omnes canendo,* Kyrie eleison *veniant, & eundo & redeundo* Kyrie eleison *decantent. Similiter & pastores pecorum eundo & redeundo in campum, & ad domum faciant, ut omnes eos veraciter Christianos, & devotos esse cognoscant.* Idem eisdem pene verbis expressit Herardus Archiepiscopus Turonensis in suis Constitutionibus *cap. 114* Habentur ad calcem tomi primi Capitularium Regum Francorum editionis Baluzianæ. Notandum autem per *Kyrie eleison*, hic intelligi *Litanias publicas*, quæ per *Kyrie eleison* incipere solent. Consule Glossarium Du-Cange, verbo *Kyrieles*.

XXVI. Quam crassa soleat in hoc hominum genere esse ignorantia, & sæpius vita omnino gentilis, quin & impia, nimis notum est; ut merito hic rursus repetam, quod ex Synodo Namurcensi relatum est supra *Tom. 1. part. 1. tit. 3. cap. 5.* ut *Pastores tempore messis, & etiam illis diebus, quibus* opiliones, bubulci, *vel subulci in agris sunt, illos visitent ibidem & doceant, imitaturi ea in parte vestigia Salvatoris nostri Jesu Christi, qui per vicos, & plateas transibat evangelizare regnum Dei.*

CAPUT IV.

Strepitus forenses, & mercatus diebus Festis vetiti.

I. Opera servilia inhibita esse diebus Dominicis, & Festivis, ea potissimum ex causa, quia hominem abstrahunt ab iis, quæ diebus illis tractare & agere oportet, redduntque eum nimis implicatum, quam ut divinis pro exigentia & sanctificatione ejusmodi dierum vacare possit, notatum fuit capite superiori.

Ex ipsa igitur ratione præcepti consequens est merito per Canones jam pridem vetita esse diebus illis Deo sacris omnia exercitia, quæ hominem rebus terrenis implicare, & a cultu divino nata sunt avocare: inter quæ eminent strepitus judiciales, qui, ut capite præcedenti notatum est, magis hominem rebus terrenis implicare solent, quam opera servilia.

II. Constitutio Constantini Magni de observantia diei Dominici, seu *Solis* superiore capite relata, qua dicitur: *Omnes judices, urbanæque plebes, & cunctarum artium officia die* Solis *quiescant*: sat aperte strepitus judiciales die illo debere quiescere indicat.

Quinimmo eidem Imperatori consideranti, ipsos Gentiles a suis Feriis, sive Deorum Festis jurgia litigiorum amovisse, *indignissimum videbatur diem Solis veneratione sui celebrem, altercantibus* jurgiis & noxiis *partium* contentionibus *occupari*: ut loquitur in *L. 1. Cod. Theod. De Feriis*.

III. Theodosius Imperator in *L. 2. Cod. eod.* ait: *Ut die Dominio emancipare ac manumittere liceat, reliquæ* causæ, *vel* lites *quiescant.* Dein paucis interpositis adjungit: *Sanctum quoque diem Paschæ, & diem Natalis Domini, & Epiphaniæ, septem qui præcedunt, & septem qui sequuntur*, sine strepitu *volumus observari. Et quod contra hoc factum fuerit, omnibus modis irritatur.*

IV. Verum omnibus generalior, ipsosque actus judiciarios proprius exprimens, est Constitutio Leonis & Anthemii in *l. fin. Cod. eod. Dies festos Majestati Altissimæ dedicatos, nullis volumus (inquiunt) voluptatibus occupari, nec ullis exactionum vexationibus profanari. Dominicum itaque diem ita semper honorabilem decernimus, & venerandum, ut a cunctis executionibus excusetur: nulla quemquam urgeat admonitio: nulla fidejussionis flagitetur exactio: taceat apparitio: advocatio delitescat. Sit ille dies a cognitionibus alienus: præconis horrida vox silescat: respirent a controversiis litigantes, & habeant fœderis intervallum: ad sese simul veniant adversarii non timentes, subeat animos vicaria pœnitudo: pacta conferant, transactiones loquantur.*

V. Canones ipsam dierum festorum sanctificationem unice desideran-

siderantes, eas Imperatorum leges laudarunt, atque frequenter adoptarunt, renovaruntque.

Sub nomine Concilii apud Compendium in *cap. 1. tit. De Feriis*, præcipitur, ut omnes dies Dominici observentur, & „ in „ eis mercatus minime fiat, neque *placitum*: neque aliquis ad „ mortem, vel ad pœnam judicetur, nec Sacramenta (nisi pro „ pace, vel alia necessitate) præstentur.

VI. Ex his juris textibus uno consensu tradunt Jurisconsulti, per Ferias omnem judiciorum actum quiescere debere, & si fieret, non valere, v. g. si sententia feratur: etiamsi tum solum pronuntiaretur, jam ante juridico die composita, & concepta; uti post Antonium Fabrum docet Tuldenus ad Codicem titulo *De Feriis num.* 2.

VII. Recte quoque ibidem Tuldenus reprobat quorumdam opinionem arbitrantium, *executionem* sententiæ die Feriato licitam esse, eo quod in ea non versetur causæ cognitio: *quia (ait Tuldenus) Feriæ non magis disceptatione secura judicii, quam vexatione damnati violantur, & anxia perscrutatione victoris apparitorisque. Hoc enim potissimum spectant leges*.

VIII. Notat quoque ibidem *num.* 5. non recte quosdam Interpretes *admittere diebus festis examen testium, quamvis in Profesto juraverint; neque eorum citationem ob supra citatam legem finalem: nam ejus Decretum utique judiciale est, & executio inquietat .... Sane cum constet, in festo testes adigi jurejurando non posse cap. 1. tit.* De Feriis (*qui tamen actus religionis est*) *nescio, qua ratione velint eos examine distringi posse: curæ suæ potius conscientiæ ad legis divinæ normam examinandæ vacare oporteat*.

IX. Et quidem usque adeo solemnibus Feriis, quæ ob reverentiam Dei noscuntur institutæ, a strepitu judiciali *convenit abstinere (ait Pontifex in cap. fin. tit. De Feriis) ut* contendentibus *etiam partibus, nec processus habitus teneat, nec sententia, quam contingit diebus hujusmodi promulgari*.

Ratio decisionis est, quia, ut recte monet Tuldenus *num.* 4. Feriæ religiosæ non ad litigatorum favorem, sed ad honorem Dei pertinent. Unde ibidem subjicit Pontifex: „ Licet diebus „ feriatis, qui gratia vindemiarum, vel messium ob necessita„ tes hominum indulgentur, procedi valeat, si de partium pro„ cesserit voluntate.

X. Addit nihilominus Pontifex hanc parenthesim, *nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat*. Hinc uno consensu concludunt Canonistæ, communi praxi comprobante, urgente necessitate, vel pietate suadente, posse subinde actus judiciales diebus festis exerceri. Casus plures passim referunt Interpretes, & Doctores ad titulum Codicis, & Digestorum *De Feriis*, qui, casu occurrente, facile consuli poterunt.

XI. Sicuti ob nimiam a rebus divinis distractionem diebus festis debet quiescere strepitus judicialis; ita eadem ratione cessare debet iis diebus mercatus sive mercatura, seu negotiatio. Licet enim proprie non possit operibus servilibus annumerari mercatura, tamen ex illis est, quæ hominem sæcularibus implicat, & a divinis avocat: unde jam pridem a Canonibus, uti actum judicialem, ita & *mercatum* diebus Dominicis vetitum esse, ex verbis *cap. 1. tit. De Feriis* vidimus.

XII. Hanc tamen quoad eam prohibitionem inter actum judicialem & *mercatum* communiter notant distinctionem Doctores, quod contractus in mercatu aut nundinis die Dominico celebrati, seclusa consuetudine, sint *validi*; actus vero judiciales *invalidi*: licet enim omnes æqualiter vetentur in citato *c.* 1. non tamen mercatus irritatur, neque contractus, aliique actus mercaturam spectantes; sicuti irritantur actus judiciales in dicto *cap. fin.*

XIII. Synodi nostræ Belgicæ observationem dierum festorum urgentes, mercatum nundinasque diebus illis proscribunt, vetitaque declarant; eaque ut etiam Regia auctoritate interdicerentur, postularunt.

Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 4. *cap.* 2. ait: „ Similiter „ eidem Regiæ Majestati supplicetur pro Edicto contra aurigas, „ nautas, & similes, ne Dominicis, & aliis festis diebus merces vehere possint; utque etiam subhastationes, quas vulgo „ *recours*, aut *passamens* appellant, & multo magis *mercatus*, „ *auctiones publicæ* tempore Missæ, & Vesperarum sub gravi „ pœna prohibeantur: *nundinæ* etiam annuæ, & *forum* rerum „ *venalium* hebdomadarium, cum in diem festum incidunt, in „ alium transferantur ab Episcopis cum consilio Magistratuum.

XIV. Synodi postulationi annuens Philippus II. Edicto ad hanc Synodum mandavit *art.* 8. ut dictæ subhastationes & auctiones publicæ in alium diem non festum differantur, ita tamen ut denuntiationes, & proclamationes iis diebus, ob concursum populi, fieri possint extra Ecclesiam, finita Missa, aut Vesperis absolutis. Nundinæ annuæ, & forum publicum hebdomadarium si in diem festum incidant; vult ad diem non festum anticipari, vel differri per Magistratum cum communicatione & consilio Episcoporum.

XV. Huic consonat quod jam ante statuerat Synodus P. I. Mechliniensis titulo *De Festis*, *cap.* 3. *Si forum aut nundinæ incidant in aliquod ex celebrioribus festis, serventur illæ, vel ante, vel post festum, prout Magistratus cujusque loci judicaverint expedire*. Et in Synodo P. II. Mechliniensi, *tit.* 13. *cap.* 4. renovatum, & Edicto Principum *art.* 9. roboratum fuit.

XVI. Synodus Buscoducensis sub Masio *tit.* 12. *cap.* 2. ait: *Merces etiam suas dictis festis* ante fores, *vel in* fenestris *domorum, vel alibi venales non exponant*.

Rursus Synodus Tornacensis ann. 1643. *tit.* 3. *cap.* 7. ait: „ Promotor districte invigilet contra eos, qui diebus festis & „ Dominicis, etiam foribus *clausis* merces emere vel vendere „ præsumunt in civitatibus „. Et ejusdem Diœcesis Synodus an. 1589. *tit.* 4. *cap.* 2. „ prohibuit, ne die Dominico aut festo ven„ dantur carnes in macello, vel etiam in domibus *privatis*, nisi „ superveniente necessitate.

Inter excessus committi solitos diebus festis, & in quos Magistratus cæterosque Officiarios invigilare hortatur Synodus Iprensis anno 1609. *tit.* 6. *cap.* 1. recensentur *venditiones carnium in macellis*.

Similia in omnibus passim Synodis decernuntur, mandaturque Pastoribus, Archipresbyteris, & Officiariis, ut sedulo in contravenientes invigilent.

XVII. Circa venditionem eduliorum, quæque ad victum quotidianum pene necessaria sunt, nec diu conservari possunt; solentque hodie in omnibus passim civitatibus publice exponi, extat longum ac moderatum regulamentum Magistratus Bruxellensis, confectum de consensu & cum interventione Jacobi Boonen Archiepiscopi Mechliniensis *lib.* 1. Edictorum Brabantiæ, *pag.* 58. quod licet in multis ob consuetudinem insolitam condescendat, ac nonnulla permittat, quæ melioribus temporibus permissa non fuissent: optandum nihilominus esset, ut quæ ibidem decernuntur, ubique exacte hodie observarentur, atque ad ejus normam dies festi colerentur. Hoc inter alia præcipue præ oculis habuisse videntur hujus Regulamenti auctores, ne per hujusmodi mercatus, publica & Parochialia Officia impedirentur, & consequenter nec ipsi vendentes, aut ementes a frequentatione illorum Officiorum retraherentur; ita enim pleraque ordinantur, ut vel ante tempus inchoandi divini Officii debeant sistere, vel nonnisi post absolutum divinum Officium inchoare queant.

XVIII. Decreto huic Magistratus Bruxellensis in multis consonat monitum S. Caroli anno 1581. ad Parochos missum, cujus inscriptio est: *Ne quidpiam ematur, vendaturve diebus festis*; extatque in Actis Ecclesiæ Mediolanensis *pag.* 351. Hic in primis memorat, jam pridem specialibus a se editis Decretis sub observatione Festorum, prohibitas esse emptiones, ac venditiones quarumcumque rerum, iis duntaxat exceptis, quæ ad humanum *illius* tantum diei victum necessariæ sunt, quæ tamen *publice* non exponerentur, & non nisi *determinatis* horis venundari possent, *clausis* omnino *officinis*, ostiolo solum patente.

XIX. Post hæc deplorat, *hæc tamen admodum negligi, plurimis* apertas *exhibentibus* officinas, *aliis etiam pullos, fructus, aliave id genus vendentibus per vicos, & plateas sicut cæteris diebus citra discrimen, publico scandalo pravoque exemplo .... Monere vero, non vendentes modo, verum etiam* ementes *censeri festorum violatores, quippe qui peccato cooperantur, atque adeo participes ejus fiunt: quare quisquis ea, quæ sunt usui suo necessaria pridie festi sibi compararet, exceptis quibusdam* minutioribus *rebus, quarum venditionem certis locis primo mane permittimus Edicto nostro*.

Citatum quoque Regulamentum Magistratus Bruxellensis, permittit diebus festivis vendi *minutiores* aliques fructus facile corruptiles, idque post absolutam Missam solemnem *in* Parochia usque ad horam primam pomeridianam; item omnis generis acetaria post completorium.

XX. Quantus circa publicas mercium venditiones in multis civitatibus hodie fit excessus, nemini incolarum ignotum esse potest; ipsorum Archipresbyterorum, Officialium, Promotorum, & etiam civilium Magistratuum officio incumbit illis excessibus invigilare; atque delinquentes juxta Synodorum Decreta, & Edicta Principum coercere, & punire; ne alias festorum profanationis ipsi participes efficiantur.

CAPUT V.

De Spectaculis, Choreis, & Popinarum frequentatione vetitis.

1 *Ab operibus illicitis, aut ad illicita trahentibus diebus festis maxime abstinendum.*
2 *Distinctio inter observationem Sabbati Judaicam, & Christianam.*
3 *Vetita a Theodosio spectacula die Dominico.*
4 *Hæc Constitutio extensa ad omnes dies festivos.*
5 *Etiam Judæis, & Gentilibus exhibitio spectaculorum vetita diebus festivis.*
6 *Neque ob Natalem Imperatoris in diem festum incidentem exhibitio licita.*
7 *Merito spectacula vetita fuisse ostenditur ex Tertulliano.*
8 *Spectaculorum fœditatem delineat Cyprianus.*
9 *Abominationes in iis committi solitas expressit Lactantius.*
10 *Quid de his senserint SS. Augustinus, & Chrysostomus?*
11 *Spectacula sui temporis describit S. Carolus.*
12 *Belgica nequaquam ab his plane dissimilia.*
13 *Synodi & Principum Edicta quomodo ea prohibeant diebus festis?*
14 *Choreæ & tripudia inter personas utriusque sexus antiquis spectaculis admodum similia.*
15 *His merito applicantur, quæ de choreis sui temporis dixit Chrysostomus.*
16 *Judicium Cardinalis Bellarmini de choreis nostratibus.*
17 *Choreæ cum sanctificatione festorum nullatenus conveniunt.*
18 *Abominandæ choreæ, quæ in popinis inter utriusque sexus personas hodie frequentantur,*
19 *Decretum Synodi Tornacensis contra hæc conventicula.*
20 *Simile Decretum Episcopi Gandensis.*
21 *Frequentantes hujusmodi conventicula Pastores matrimonio jungere non possunt sine licentia Episcopi.*
22 *Quam abominanda in his conventiculis committantur?*
23 *Parochi contra hos abusus agere debent.*
24 *Potestatum sæcularium est contra eosdem abusus agere.*
25 *Edicta Regia contra hæc conventicula.*

26 *Fre-*

26 *Frequentantes hæc conventicula tamquam peccatores publici a Sacramentis arcendi.*
27 *Qui potissimum impedire tenentur frequentationem horum conventiculorum.*
28 *Multiplex festorum profanatio per frequentationem popinarum.*
29 *Specialiter vetita popinarum frequentatio diebus festis per Synodorum, & Principum Decreta.*
30 *Synodi procedi volunt judicialiter contra frequentantes popinas.*
31 *Exercitia etiam alias non illicita diebus festis, saltem tempore divini Officii vetita; & quare?*
32 *Profanatio festorum præcipue imputanda neglectæ executioni Decretorum Synodalium, & Edictorum Principum.*

I. SI diebus Dominicis festisque ab operibus servilibus, aliisque haud alias de se illicitis abstinendum sit, ut facilius liberiusque dies illos Deo pietatisque operibus consecrare possimus; quanto magis igitur abstinendum ab operibus malis, aut ad malum de se incitantibus, ipsumque animum suo quasi pondere ad peccata deprimentibus.

II. Augustinus hanc inter Judaicam & Christianam Sabbati observantiam assignat distinctionem, quod vacatio Christiana a malis operibus sit, vacatio Judaica a bonis operibus. *Ecce & hodiernus dies Sabbati est (ait) hunc in præsenti tempore otio quodam corporaliter languido & fluxo, & luxurioso celebrant Judæi; vacant enim ad nugas, & cum Deus præceperit Sabbatum, illi in his, quæ Deus prohibet, exercent Sabbatum. Vacatio nostra a malis operibus, vacatio illorum a bonis operibus est. Melius enim est arare quam saltare. Illi ab opere bono vacant: ab opere nugatorio non vacant*". *In Psal. 91.*

Et rursus *Enarratione in Psal. 32. n. 6.* „ Observa diem Sabbati, non carnaliter, non Judaicis deliciis, qui otio abutuntur ad nequitiam. *Melius* enim tota die *foderent*, quam tota die *saltarent*. Sed tu cogitans requiem in Deo tuo, & propter ipsam requiem omnia faciens, abstine ab opere servili.

Similia habet libro *De decem cordis cap. 3.* asseritque de Judæorum fœminis, „ quod melius die Sabbati lanam facerent, quam tota die in Neomeniis suis impudice saltarent.

III. Ne ergo Christiani vacando ab opere servili, aliisque functionibus civilibus, otio Judaico defluerent, deliciisque sensualibus, & operibus malis diem festum inhumerent, admodum jam pridem sollicite cautum, ut ea omnia diebus Dominicis festisque vetarentur, quæ populum sensuali aliqua voluptate aut curiositate allicere, & ad vitia quodammodo impellere solent.

Sic legimus a Theodosio anno 386. constitutum: „ Nullus *Solis* (id est *Dominico*) die populo spectacula præbeat, nec divinam venerationem confecta solemnitate confundat „. *L. 2. Cod. Theod. De Spectaculis.*

Idipsum in Occidente, nominatim in Africa ab Honorio Imperatore sanciri anno 401. petiisse Patres Africanos docet *Canon 61.* in Codice Africano (*a*)

IV. Cumque in citata Theodosii lege dici *Solis* sive Dominicæ duntaxat mentio fieret, adeoque spectaculorum exhibitio diebus festivis permissa videretur; ac dein dubitaretur, an & Judæis Gentilibusque exhibitio hæc vetita esset; aut saltem si dies *Natalis* Imperatoris in diem Dominicum aut Festivum incideret, in honorem saltem Imperatoris eo die spectacula exhiberi possent: hisce decidendis alteram eamque generaliorem edidit Constitutionem tanto Principe dignam, quæ refertur in *L. ult. Cod. Theod. De Spectaculis.*

Primo ergo hanc prohibitionem ad universos dies Festivos extendit, dicens: „ Dominico, qui septimanæ totius primus est dies, & Natale, atque Epiphaniam Christi, Paschæ etiam, & quinquagesimæ diebus, quamdiu cælestis lumen lavacri, imitantia novam sancti Baptismatis lucem vestimenta testantur, quo tempore & commemoratio Apostolicæ passionis totius Christianitatis Magistræ a cunctis jure celebratur, omni Theatrorum atque Circensium voluptate per universas urbes earumdem populis denegata, totæ Christianorum ac fidelium mentes Dei cultibus occupentur.

V. Post hæc dubium secundum resolvit, subjiciens: „ *Si qui etiam nunc vel Judææ impietatis amentia, vel stolidæ paganitatis errore, atque insania detinentur, aliud esse supplicationum noverint tempus, aliud voluptatum.*

VI. Expendebat nimirum ipse religiosissimus Imperator diebus illis spectaculorum voluptates haud convenire, nec minus periculi imminere Christi-fidelibus a spectaculis per Judæos, & Gentiles, quam per Christianos exhibitis.

Denique tertium scrupulum eximens, sententia Christiano Principe digna, suam legem concludit: „ Ac ne quis existimet in honorem Numinis nostri veluti majore quadam Imperialis officii necessitatem compelli, & nisi divina religione contempta spectaculis operam præstat, subeundam forsitan sibi nostræ serenitatis offensam, si minus circa nos devotionis ostenderit, quam solebat, nemo ambigat, quod tunc maxime mansuetudini nostræ ab humano genere defertur, cum virtutibus Dei omnipotentis ac meritis universis obsequium orbis impenditur.

VII. Quam merito scenica hæc spectacula, ludosque theatrales diebus festis proscripserint Imperatores, patebit, si advertatur, quid de his spectaculis ludisque jam pridem dixerint Patres, & quomodo illa ut irritamenta vitiorum, & ad corrumpendos animos potentissime valentia, caute ac studiose a Fidelibus fugienda monuerint; quamque ea veri Christiani exhorruerint.

Tertullianus in libro Apologetico *cap. 38.* nomine Christianorum loquens, ait: „ Æque spectaculis vestris in tantum renuntiamus, in quantum originibus eorum, quas scimus de superstitione conceptas. Quin & ipsis rebus, de quibus transiguntur, prætersumus. Nihil est nobis cum insania circi, cum impudicitia theatri, cum atrocitate arenæ, cum xysti vanitate.

Notat hic Rigaltius ad verbum *Pretersumus*: „ Præteresse dicit, ut superesse. *Prætersumus* igitur iis rebus, quas præterimus ac prætermittimus, & a quibus valde alieni sumus, videlicet ab insania circi, impudicitia theatri, &c.

VIII. Spectaculorum fœditatem, ac spurcitiam, nec non nocendi & animos corrumpendi efficaciam graphice describit S. Cyprianus, seu alius auctor tractatus De Spectaculis inter opera Cypriani, atque inter alia scribit: *Et cum nulli hominum aut generi, aut professioni ab improbis isto sermone parcatur; ab omnibus tamen ad spectaculum convenitur: commune dedecus delectat, videlicet, vel recognoscere otia vel discere: concurritur ad illud pudoris publici lupanarium, ad obscœnitatis magisterium, ne quid secreto minus agatur, quam quod in publico discitur, & inter ipsas leges docetur quidquid legibus interdicetur. Quod inter hæc Christianus fidelis facit? cui vitia non licet nec recogitare; quid oblectatur simulacris libidinis, & in ipsis, deposita verecundia, audacior fiat ad crimina? Discit facere, dum consuevit videre?*

IX. Lactantius *lib. 6. Divin. Instit. cap. 20.* solita sua eloquentia theatralia hæc spectacula insectatur, eorumque abominandam, & perniciosam fœditatem vivacissime proponit: *In scenis (ait) quoque nescio an sit corruptela vitiosior. Nam & Comicæ fabulæ de stupris virginum loquuntur, & amoribus meretricum, & quo magis sunt eloquentes, qui flagitia illa finxerunt, magis sententiarum elegantia persuadent, & facilius inhærent audientium memoriæ versus numerosi, & ornati . . . . . Histrionum quoque impudicissimi motus, quid aliud nisi libidines docent, instigant . . . . quid juvenes, aut virgines facient, cum & fieri sine pudore, & spectari libenter ab omnibus cernunt? Admonentur utique quid facere possint, & inflammantur libidine, quæ aspectu maxime concitatur, ac se quisque pro sexu in illis imaginibus præfigurat: probantque illa dum rident, & adhærentibus vitiis, corruptiores ad cubicula revertuntur.*

Post hæc concludit: „ Vitanda ergo spectacula omnia, non solum ne quid vitiorum pectoribus insideat, quæ sedata & pacifica esse debent, sed ne cujus jus nos voluptatis consuetudo deliniat; & a Deo, atque a bonis operibus avertat.

X. Et S. Augustinus *lib. 1. De consensu Evang. cap. 33.* vocat ea, *caveas turpitudinum, & publicas professiones flagitiorum*. Unde vitæ suæ juvenilis errata describens, ait: „ Rapiebant me spectacula theatrica, *plena miseriarum* mearum, & *fomitibus* ignis mei ". *L. 3. Confess. cap. 2.*

Sed non est quisquam, qui acrius acerbiusque theatra insectatus sit, & fideles ab iis avertere studuerit, quam S. Chrysostomus; cujus vix ulla Homilia spectaculorum reprehensione vacat; *Homil.* 29. in *cap.* 6. Matthæi, scenicos ludos civitatis *pestem* vocat; *Homilia* 69. in *cap.* 2. Matthæi: *Theatralem thorum malorum omnium fontem, scaturiginem, ac fomitem.*

XI. Si hodiernæ comœdiæ, & theatrales ludi, uti communiter publice exhibentur, proprius attendantur, facile apparebit, rationes, ob quas Christianis, & præcipue diebus festis haud convenire olim Patres judicarint, etiam in hodiernis militare.

Hinc S. Carolus inter „ publicorum peccatorum illecebras, quas homines depravatæ consuetudinis errore decepti pro nihilo putant, ponit sui temporis spectacula, ludos, ludicrasque res id generis, quæ (ait) ab ethnicorum moribus originem ducunt, disciplinæque Christianæ adversantur. Hæc concionator reprehendet . . . . perpetuo detestabitur, execrabitur, demonstrabit incommoda, publicasque ærumnas inde in Christianum populum dimanare.

Utque ostendat quam hæc cum pristinis spectaculis, in quæ Patres calamum strinxere, conveniant, addit: " In quam sententiam valde populum confirmabis argumentis, quæ gravissimi viri Tertullianus, Cyprianus Martyr, Salvianus, & Chrysostomus afferunt ". In Actis Ecclesiæ Mediolanensi *pag.* 400.

XII. Si spectacula, quæ *comœdiæ*, vel etiam *opera* dici solent, expendantur, quæ hodie in civitatibus Belgicis exhiberi solent, apparebit sane, quod non parum jam descriptis spectaculis sint conformia: sanctificationis dierum Festorum minime conveniant, & nata sint populum facile a divinis officiis abstrahere; immo vix contingant, ut non tantum ad vanitatem, & curiositatem, sed & ad libidinem provocent. Perfecta enim vix creduntur, nisi obscœna aliqua, ut minus saltem recte, & sub terminis quibusdam æquivocis, quæ frequenter magis inhærent auditoribus, admisceantur.

XIII. Quapropter Synodus P. II. Cameracensis inter abusus, quibus per Synodorum Decreta hactenus mederi non potuit, numerat *spectacula ludicra*; eaque diebus Dominicis, & aliis Festis diebus tempore divini Officii, maxime Vesperarum, & Concionis, præcepit non haberi; desideratque idipsum Regio Edicto confirmari.

XIV. Si choreas, saltationes, & tripudia, quæ hodie, præcipue ruri inter personas utriusque sexus instituuntur, consideremus, apparebit his apprime quadrare, quæ in spectacula, choreasque suo tempore dixere Patres: atque ad ea *nunquam fere conveniri sine multis, & iis quidem gravissimis Dei offensionibus (verba sunt S. Caroli in Synodo Mediolanensi III. tit. 1.) idque ob turpes cogitationes, obscœne dicta, inhonestas actiones, morum corruptelas, & perniciosas ad omnia opera carnis illecebras illis perpetuo conjunctas, tum propter cædes, rixas, dissidia, stupra, adulteria, aliaque mala plurima inde consequentia quam sæpissime.*

XV. Verissimeque de his dici plerumque poterit, quod de iis olim pronuntiavit Chrysostomus *Homil. 48. in Matth. Multa (ait) nostra hac ætate celebrantur convivia, multæ choreæ, & salutationes homicidæ peraguntur; in quibus non jam sanctissimus præcursor interficitur, sed ipsa Christi Jesu membra immaniori*

quodam

(a) Vide Scholion in hunc Can. Tom. VI. operum D. Van-Espen, hujus editionis.

quodam modo, sævitiaque jugulantur. Non asportatur in disco caput in saltationis pretium, sed adstantium plerique omnes fœdis belluinisque voluptatibus turpissime mancipantur; dum scilicet irretiuntur ominosis cupiditatibus, non abscisso cervicibus capite, sed anima a Christo Domino revulsa crudelius enecatur.

XVI. De nostratibus audi Cardinalem Bellarminum in Concione 19. *Dominicæ Quadrag. De choreis tantum dicam unum verbum, atque ideo potissimum, quod intelligam nonnullis non videri hoc verum malum, & sciam* Lovanii *esse publicas scholas, ubi docetur ars tripudiorum. Sed ego profecto: si adulterium, & fornicatio est malum, videre non possum, quomodo viros cum feminis tripudiare non sit malum, cum ad hoc illud maxime provocet . . . . Tu ad calorem adolescentiæ addes calorem potationis, deinde ibis, & ridebis, cantabis, saltabis cum puellis, & ego nihil mali suspicabor.*

XVII. Hæc si rite expendantur, fatendum erit jure merito dixisse S. Carolum loco supra citato, postquam de choreis locutus fuit: *His tot offensionum, & peccatorum seminariis locum dari, iis præsertim diebus, qui dies propitiationis sunt, & iis ipsis diebus fideles plerosque nefariis istis Satanæ blanditiis illectos; a divinis officiis, religiosis supplicationibus, lectionibus sacris abduci, avertique rudes a percipiendis fidei rudimentis; aliosque ab aliis Christianæ pietatis officiis, in quæ eo tempore religiose incumbendum est, abstrahi & moveri; hoc certe gravissimum est in conspectu Dei, & Ecclesiæ.*

XVIII. Saltationes, & choreæ hodiernæ nullibi turpius, majorique cum periculo, & scandalo aguntur, quam in conventiculis juvenum ac puellarum, quæ diebus Dominicis, & Festis in popinis, præsertim in pagis haberi solent: quod Synodus Tornacensis 1589 *tit.* 4. *cap.* 11. describit, dicens: *Et cum intelligamus in quibusdam Parochiis præsertim diebus Dominicis, & Festis puellas, & viduas, vel etiam conjugatas sine suis maritis deduci ad tabernas, vel popinas, vel publica diversoria, & illic cum juvenibus aut viris potare magno cum pudicitiæ suæ periculo; præcipimus Pastoribus, & Concionatoribus illorum locorum, ut acriter hortentur Parochianos suos, & Parochianas, ne deinceps tale quid faciant, aut fieri permittant; ostendentes quam hoc sit turpe, & periculosum pudicitiæ puellarum, & mulierum, & tristissimos eventus inde provenire, adhortantes omnes, & singulos, ne tale quid fiat. Itemque ne tabernarii vel caupones illud domi suæ fieri patiantur.*

XIX. Cum vero hoc malum hoc nostro sæculo non imminutum, sed potius auctum videretur; ipsosque dies Dominicos, & Festos turpissime per hæc abominanda conventicula profanari viderent Episcopi; omnibus modis, etiam invocato brachio sæculari exterminandum censuerunt.

Synodus Tornacensis anno 1677. habita *art.* 6. statuit: „ Pluribus conquerentibus de puellarum, & adolescentum vicorum
„ protervia, qui simul popinas adeunt ... tum etiam de publi-
„ cis choreis, tripudiis, aliisque ejusmodi, quibus cum magno
„ Ecclesiæ ludibrio, & pietatis detrimento operam dant populi
„ diebus Dominicis, & festivis, & maxime diebus dedicatio-
„ nis, & Patronorum .... adeantur sæculares etiam Magistra-
„ tus, ipsaque supremi hujus civitatis Consilii Curia .... ut tan-
„ tum scandalum tandem compescatur.

XX. Nominatissimus Gandensium Antistes Antonius Triest execrabiles has choreas execratus, Decretum edidit sub annum 1629. in hæc verba: *Abusu, qui committitur, præsertim ruri a filiabus, quæ immemores pudicitiæ ipsis propriæ, & in primis necessariæ, eo audaciæ veniunt, ut invitatæ a juvenibus tabernas frequentent Dominicis præsertim, & Festis diebus, præbet, & in dies magis præbebit occasionem plurimis dissolutionibus, & flagitiis: ea propter Pastoribus injungimus, ut in sermonibus suis ea, qua poterunt, diligentia, in abusum illum invehantur, & parentes sedulo corripiant de abominabili sua incuria, & indulgentia, quod filias suas tanto cum periculo pudicitiæ, & famæ suæ ejusmodi consortii sinant interesse.*

XXI. Episcopi Antuerpienses eumdem abusum in sua Diœcesi invaluisse intelligentes, plura adversus illum edidere severissima Decreta: quibus non obstantibus intelligens Antistes Joannes Ferdinandus hoc malum, ubi radices egit, in dies grassari & diffundi, Prædecessorum suorum Decreta die 24. Februar. 1685. edita Constitutione renovavit; injungens Archipresbyteris, & Pastoribus cum Vicariis suis, ut hujusmodi conventus ab impari sexu agitari solitos pro virili sua extirpare studeant; *Si vero accideret* (*ait*) *ut quipiam a Pastore correpti non resipiscerent, Pastor nobis deferet, ut si Matrimonio postmodum jungi vellent, despiciamus, num satius non fuerit eos a Matrimonio, vel Sponsalibus contrahendis arcere, neque adducere nos poterunt, ut consensum præbeamus, donec resipuerint, & datum scandalum reparaverint* &c.

Deplorat autem hic Antistes profanationem dierum festorum, quam hi conventus per ebrietates, perjuria, impudicitias, & intolerabiles abusus in hisce committi solita, inducunt.

XXII. Alphonsus De Berghes Archiepiscopus Mechliniensis edita de hoc abusu Epistola Pastorali anno 1675. significat, *quod maxima & deflenda pernicies irrepserit juvenes inter & puellas, qui Dominicis, Festivis, aliisque* (*quos vocant* Vrolijke Avonden) *tempore etiam divini officii ad tabernas identidem conveniunt; ubi potitant, & tripudia agitant in multam noctem, & interea ejusmodi miscentur colloquia, tam obscœnæ canuntur cantilenæ, & ab ipsis quidem conjugatis, qui dictis juniorum conventibus intersunt, tam impudici attactus tentantur, & exercentur; tamque frequentes scurrilitates, & sordes cum magno animarum interitu contingunt, ut vel ex auditu eorumdem horreant pii, & timorati obstupescant.*

XXIII. Mandat dein Pastoribus, ut pro virili incumbant, & adlaborent, quo *intolerabile* hoc malum, & *abominandum* abusum, *maximaque* flagitia impediant: ut e suggestu, & confessionali, & quavis ferente occasione ob oculos *efficaciter* proponant pericula, & *innumera* mala, quæ præfatos Conventus comitari solent.

XXIV. Post hæc dicit, quod cum id muneris quoque sit Potestatum sæcularium, ut cum Pastoribus invigilare, & ejusmodi mala, ubi grassantur, a juventute arcere obstringantur, Pastoribus incumbat, illas accedere, ut pro officio adlaborent, ad tantum malum extirpandum, *brachiumque*, ut vocant, *sæculare*, ubi opus, non denegent: quo fiat, ut strenue ad executionem deducantur Edicta, quæ a Majestate Regia pro sanctificationem Dominicorum Festorumque dierum non semel emanarint.

XXV. Plura fuerunt Regia Edicta XVI. & XVII. sæculo edita pro observatione dierum festorum: quæ si juxta mentem Regis ab Officiariis, & Magistratibus civilibus executioni mandarentur, indubie magna ex parte abusus, qui diebus illis committi solent, impedirentur; eaque omnia rursus innovata sunt per Decretum Regium 21. Martii 1682. quod ad instantiam Archiepiscopi Mechliniensis emanavit, specialiterque injungitur Officiariis Regis sub Diœcesi Mechliniensi, ut operam suam conferant pro impediendis insolentiis expressis in hac Epistola Pastorali; utque illa secundum suum tenorem executioni mandetur, & observetur.

XXVI. Cum autem dictus Archiepiscopus adverteret, quod nec Epistola Pastoralis, nec Edictum Regium ad extirpandum hunc abusum sufficerent, fortiora remedia adhibenda judicavit.

Hunc in finem per litteras circulares significare jussit Archipresbyteris, quod cum intellexerint, multos adolescentes, aliosque ad tabernas ire contra suum Decretum de anno 1675. etsi eidem accesserit Regium Edictum; idcirco mandet omnibus, & singulis Dominis Pastoribus, ut *dictos publicos inobedientes habeant tanquam peccatores publicos, de quibus in Pastorali, & ad Sacramenta non admittant, assistentiamque suam iis denegent tum in sponsalibus, tum in Matrimoniis, donec publicum scandalum repararint* (a).

Tandem Epistola concluditur his verbis: qua in re illustrissi-
„ mus Dominus cupit, ut R. V. (Archipresbyterum alloquitur)
„ in suis visitationibus circa excessus istos & Vesperarum, ac
„ Catechismi omissiones diligenter inquirat.

Sane si sincere, & accurate expendantur nefanda, quæ in his adolescentum, & puellarum conventibus, & choreis perpetrari consueverunt, apparebit, jure meritissimo hodiernis illis choreis & conventibus applicari, quæ de sui temporis choreis Patres dixere; immo hisce choreis aptissime convenire definitionem S. Carolo aliquando probatam; *Est circulus, cujus centrum est diabolus, & cujus circumferentiæ sunt Angeli ejus circumstantes.*

XXVII. Plura de his conventiculis, nec non choreis, & tripudiis, eorumque pessimis effectibus videri poterunt in quodam tractatu *De Choreis & tripudiis, prout agitari passim solent, præsertim diebus Dominicis & Festis*, quem sub titulo Thesium evulgavit Bartholomæus Pasmans in hac Academia Doctor Theologus; ubi una ostendit, quam arcta gravisque sit Episcoporum, Pastorum, necnon Magistratuum obligatio indesinenter omnibus modis adlaborandi, ut hoc malum extirpetur; quomodo item sub gravi peccato constringantur parentes proles suas, & Patres-familias suos domesticos ab hujusmodi conventiculis retrahere.

XXVIII. Multipliciter per frequentationem popinarum, & tabernarum dies Dominicos, & festivos violari, ob multiplicia peccata, quæ in illis committi solent, jam pridem notatum fuit; atque ob hanc popinarum frequentationem potissimum verificari illud S. Antonini *part.* 2. *tit.* 9. *cap.* 7 §. 5. *Omnium lacrymis deflenda est Christianorum cæcitas, quod gravius Deum offendant diebus festis ejusdem divino cultui dedicatis, quam tota hebdomada ad vitam parandam instituta.*

XXIX. Præter Principum Edicta, quæ generaliter usum tabernarum, ob multiplices excessus, qui in hiis committuntur, moderantur, relata *part.* 1. *tit.* 2. *cap.* 4. sunt insuper plura Principum Edicta, quibus cavetur, ut nullus Incolarum ad tabernas recipiatur; nec taberna ulli incolæ pateat diebus Dominicis, aut festis tempore Missæ, Sacri, & Vesperarum. Ita Edictum Philippi II. ad Synodum P. II. Cameracensem *art.* 5. Item Edictum Alberti & Isabellæ anno 1607., quod habetur *part.* 2. Edictorum Flandriæ *pag.* 33.

XXX. Quæ & Synodalibus Decretis sæpius injuncta fuerunt. Et quidem Synodus Antuerpiensis sub Miræo anno 1610. *tit.* 13. *cap.* 2. advertens non omnes ad sanctificationem Festorum monitionibus flecti: *Volumus* (*ait*) *contra illos transgressores sine dissimulatione procedi juxta Ecclesiæ præcepta, Serenissimorum Principum nostrorum Edicta, Prædecessorumque nostrorum Ordinationes . . . , Potissimum diligenter observetur, ne Dominicis & Festis diebus, eo tempore, quo divinum Officium fit, aut verbum Dei prædicatur, tabernæ, vel hospitia ulla aliis quam viatoribus pateant. Si vero ipsi Officiarii caupones sint, & hac occasione lucri cupiditate hanc justissimam legem ipsi violent, aut alias fuerint negligentes, mandamus Pastoribus, & aliis in Parochia Sacerdotibus, nec non & Custodibus, ut tales ad Officialem nostrum deferant: eidem Officiali nihilominus injungentes, ut in tales inquirat etiam non monitus a Pastore.*

Similiter Synodus Mechliniensis anno 1609. *tit.* 12. *cap.* 1. ait: " Diebus Dominicis, aut Festivis tempore concionis, sum-
„ mi Sacri, vel Vesperarum in tabernis potitantes, aut publi-
„ cis lusibus, vel tripudiis vacantes, denuntientur, pro quali-
„ tate personarum, & modo scandali puniendi ". In margine indicatur Edictum Principum pro observantia Festorum.

Eadem

(a) Epistola, & litteræ circulares Archiepiscopi Mechliniensis simul cum gemino Caroli II. Hispaniarum Regis Decreto collatæ sunt in fine hujus voluminis sub littera B.

Eadem passim in omnibus Synodis Belgicis inculcantur, & sub gravibus etiam pœnis injunguntur; nominatimque in ultima Synodo Namurcensi anno 1659. iisdem verbis adoptatur relatum Decretum Synodi Mechliniensis; additurque: *in quo casu & omnibus aliis servabitur Edictum Alberti & Isabellæ de anno 1607. publicatum Namurci anno 1608*

XXXI. Sunt & alia exercitia, quæ licet ex se non sint illicita, & eam malorum & insolentiarum non solent habere sequelam, quam secum quasi infallibiliter trahunt choreæ, juvenum puellarumque conventicula, ac tabernarum frequentatio, tamen nata sunt avertere a divinis Officiis, & debitum Festorum dierum cultum impedire; quales sunt plerique lusus publici a corporum agitatione & industria dependentes; qui licet cum moderatione ad aliquam corporis exercitationem etiam diebus Dominicis, & Festivis tolerari possint, tamen & Synodalibus Decretis, & Principum Edictis vetitum est, publica hæc exercitia facere tempore divini Officii: ita Synodus P. II. Cameracensis, & Edictum Philippi II. ejusdem confirmatorium *art.* 5. & citatum Edictum Alberti, & Isabellæ.

XXXII. Ex omnibus hactenus relatis tum Synodorum, & Episcoporum, tum Principum Decretis, & Edictis videre est, sat multa esse provide statuta pro Festorum debito cultu; eorumque neglectam executionem esse causam illius dierum Festorum profanationis, quæ multis in locis tam horrenda est, ut timendum sit a minis, quas olim Deus per Prophetam Malachiam *cap.* 2. *vers.* 3. populo Judaico denuntiavit in verbis: *Ecce ego projiciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum stercus solemnitatum vestrarum.* Et illud Isaiæ *cap.* 1. *vers.* 13. *Neomeniam, & Sabbatum, & solemnitates alias non feram, iniqui sunt cœtus vestri; Calendas vestras, & solemnitates vestras odivit anima mea: facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens.*

CAPUT VI.

De licentia laborandi diebus Festivis.

1 *Ecclesia in observatione diei festi vult servari illud Christi:* Sabbatum propter hominem *factum est*, & non homo propter Sabbatum.
2 *Lex charitatis cedit legi positivæ de observatione Sabbati.*
3 *Lex generalis cedit legi particulari.*
4 *Christus docuit præferendam misericordiam, & charitatem* externo *cultui diei festi.*
5 *Christus ostendit, quod conditor legis, in lege dispensare possit.*
6 *Jam pridem ostendit Ecclesia, externum cultum diei festi cedere debere necessitati.*
7 *Ob necessitatem indulsit generaliter Constantinus* Agricolis *laborare.*
8 *Legem hanc correxit Leo Sapiens; qua correctione hodie utimur.*
9 *Necessitas determinanda a legitimis Superioribus.*
10 *Notabilis species dispensationis ex Decretalis Alexandri III.*
11 *Synodi Belgicæ pro dispensatione obtinenda remittunt ad Superiorem Ecclesiasticum.*
12 *Judicium de* necessitate *Synodus Cameracensis delegat Archipresbyterio, vel Pastori.*
13 *Edictum Principum videtur remittere ad Magistratum civilem.*
14 *An Episcopi sine Regio placito queant publicare ordinationes, super observatione festorum?*
15 *Conciliatio prædictorum Edictorum cum Synodo II. Cameracensi.*
16 *Quid agendum Archipresbyteris & Parochis, si Officiales civiles eam auctoritatem sibi liberalius, quam oportet, usurpent?*
17 *Circa colligendas fruges dispensatio haud facile neganda; præsertim si Magistratus judicet necessitatem esse.*
18 *Aliqua indulgeri possunt festis minus solemnibus, non indulgenda solemnioribus.*
19 *Dispensatio danda ob necessitatem* non affectatam.
20 *Quomodo adversus violatores festorum ex Decretis Synodorum procedendum?*
21 *Ex Edicto Principum locus est præventioni inter Judicem Ecclesiasticum, & Civilem; & quæ ab illo observanda?*

I. SIc Ecclesia ab operibus servilibus, aliisque per se minime illicitis, sed mentem tamen a rebus divinis avocare solitis, abstinendum censuit diebus Dominicis, & Festivis, ut tamen semper meminerit moniti Magistri sui: *Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter Sabbatum.* Marci *cap.* 2. *vers.* 27.

Quo suo monito indicatum voluit Christus, sabbatum omniaque ad ejus sanctificationem instituta, referenda esse ad sanctificationem, & utilitatem hominis: adeoque si huic fini hic & nunc conveniant; sed e contrario in hominis detrimentum vergerent, tunc Sabbatum ejusque leges cedere debere, utpote quod propter hominem factum est.

II. Hoc ipsum sæpius Christus tum verbo, tum facto ostendit, ut Pharisaicum & superstitiosum Sabbati cultum destrueret.

Et quidem cum quodam tempore abiens Jesus per sata Sabbato, Discipuli ejus esurientes cœpissent vellere spicas, & manducare; & Pharisæi id videntes, dicerent ei Matth. *cap.* 12. *vers.* 2. *Ecce Discipuli tui faciunt quod non licet Sabbatis.* Christus a Pharisaica hac reprehensione vindicans Discipulos suos, dixit eis *vers.* 3. & 4. *Non legistis quid fecerit David, quando esuriit, & qui cum eo erant, quomodo intravit in Domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his, qui cum ipso erant, nisi solis Sacerdotibus.*

Hic ostendit divinus Magister, legem mere positivam etiam de concernentibus cultum Dei, postponendam legi naturali necessitatis; nullamque consecrationem rei aut diei eam legem abrogare posse, quæ proximo in necessitate charitatem exhiberi jubet.

III. Alterum argumentum in defensionem Discipulorum subjungit, dicens, *vers.* 5. & 6. *Aut non legistis in lege, quia Sabbatis Sacerdotes in Templo Sabbatum violant, & sine crimine sunt? Dico autem vobis, quia Templo major est hic.*

Quibus verbis docet, legem positivam generalem colendi Sabbatum nonnunquam cessare, cum alia particularis lex ad eamdem sanctificationem pertinens concurrit.

IV. Dein subjicit Christus hanc regulam *vers.* 7. *Si autem sciretis, quid est, misericordiam volo, & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes.*

Quasi diceret; quia lex charitatis præferenda est omni *externo* cultui, *externisque* sacrificiis, si eam sat expendissetis, nunquam condemnassetis Discipulos in necessitate positos die Sabbati *spicas vellentes*, easque ad esuriem suam explendam manducantes: quia externum quidem Sabbati cultum volo; sed magis misericordiam & charitatem, qua proximo in necessitate constituto succurritur.

V. Denique concludens, ait *vers.* 8. *Dominus enim est Filius hominis, etiam Sabbati:* id est, Filius hominis, qui Sabbatum instituit, eique Leges præscripsit, eatenus est etiam Dominus Sabbati, ut lege charitatis, vel necessitatis occurrente, possit in legibus illis dispensare.

His divinis regulis insistens Ecclesia, Leges suas pro dierum festivorum cultu, & sanctificatione institutas, ita semper intellexit, ut legi necessitatis & charitatis, aut legi alteri speciali eas cedere debere profiteretur; seque dierum festorum, legumque ad illorum cultum spectantium ita dominam esse, ut quando lex charitatis, aut necessitatis postulaverit, a legibus illis recedendi potestatem facere queat; quo ostendat, quod ad exemplum Sabbati, dies festus factus sit propter hominem, non homo propter diem festum.

VI. A Patribus Synodi Laodicenæ jam pridem decretum leginius *Can.* 29. *quod non oportet Christianos judaizare; & in Sabbato otiari; sed eo die operari: præferentes autem in veneratione Dominicum diem*, si modo possint, *ut Christiani hoc faciant* (a).

Ad additam clausulam, *si modo possint*, reflectens Theodorus Balsamon in Commentario in hunc Canonem, ait: *Sed & hoc scilicet die Dominico non operari, non necessario mandarunt; sed adjecerunt*, si possint Fideles. *Si enim propter inopiam, vel aliam aliquam necessitatem, etiam die Dominico fuerit aliquis operatus, præjudicium ei non affertur.*

Eamdem clausulam observat Zonaras, additque: *Lex vero civilis, a muneribus die Dominico vacationem esse, si agricolarum opera excipias, omnino jubet. Illis namque, quia forte, operibus primo quoque tempore obeundis alium diem pariter accommodatum nancisci non ita facile fuerit. Dominico quoque die operam navandi facultas concessa est.*

VII. Lex civilis, cujus hic meminit Zonaras, videtur esse Constitutio Constantini Magni relata in *L.* 2. *Cod. De Feriis*, qua permittebatur agricolis die Dominico operas suas exercere, addita hac ratione: *Quoniam frequenter evenit, ut non aptius alio die frumenta sulcis, aut vineæ scrobibus mandentur; ne occasione* momenti pereat commoditas *cælesti provisione concessa.*

VIII. Ad necessitatem Imperatorem reflexisse sat apertum est: sed quia necessitas hæc non semper occurrit, ac ideo videretur nimia a veneratione diei Dominicæ exemptio agricolis indulta, Leo Sapiens sæculo IX. eam legem correxit *Const.* 54. statuitque, ut omnes in die sacro a labore vacent: *neque* Agricolæ, *neque quippiam alii in illo illicitum opus aggrediantur. Si enim, qui umbram quamdam atque figuram observabant, tantopere Sabbati diem venerabantur, ut ab omni prorsus opere abstinerent, quomodo qui gratiæ lucem, ipsamque veritatem colunt, eum hunc diem qui, a Domino honore ditatus est, nosque ab exitii dedecore liberavit, non venerari par est?*

Agricolas igitur non secus, atque alios opifices per cessationem operarum suarum colere dies festos voluit Leo; quod & posteriores tam Principum, quam Episcoporum leges decreverunt; ea tamen cautione, ut necessitati lex hæc positiva cedat; quæ semper intacta manait.

IX. Ne prætextu *necessitatis* Leges ecclesiasticæ passim violentur, atque unicuique liberum sit legem transgredi, dum pro arbitrio suo, & affectata necessitatem fingit, merito hujus necessitatis determinatio non cujuslibet privati, sed Superiorum arbitrio, & judicio commissa est: ut hi necessitate, aut utilitate perpensa, judicent, an & quomodo in lege dispensandum sit.

X. Notabilis species dispensationis, quæ & regulas aliquas suppeditat, occurrit in *cap.* 3. *tit. De Feriis*, ubi rescribit Alexander III. Archiepiscopo Triburiensi, ejus Suffraganeis: *Quod cum regio vestra non multum frugibus abundet, mare, in quo populus majorem consuevit habere, sustentationem sterilitas solito effectum fuisse multorum relationibus cognoscentes, Beati Petri auctoritate & Pauli, & nostra indulgemus, ut liceat Parochianis vestris diebus Dominicis, & aliis festis (præterquam in majoribus anni solemnitatibus) si alecia ibi terræ se inclinaverint, eorum captioni ingruente necessitate intendere: ita quod post factam capturam Ecclesiis circumpositis & Christi pauperibus congruam faciant portionem.*

XI. Synodi nostræ Belgicæ pro dispensatione passim ad Episcopum, Archipresbyterum, aut Pastorum remittunt.

Synodus P. I. Mechliniensis, *tit. De Festis*, *cap.* 3. *Vetat omnibus*

(a) De Canonis 29. Laodiceni interpretatione multa erudite dedit D. Van-Espen t. VI. hujus editionis in sua Dissertatione in Concilium Laodicenum.
(b) Alecium significare solet tres species pisciculorum, qui sale condiuntur, nempe les Harangs, les Sardines, & les Anchois.

nibus Magistratibus, & Secularibus Judicibus, ne cuiquam ex omnibus prædictis festis violandi seu profanandi licentiam concedant, sed eos qui ab ipsis licentiam hujusmodi requirunt, ad Episcopum, ejusve Vicarium, vel Pastorem remittant: alioqui contra eos tamquam Synodalium Statutorum transgressores, & alias prout de jure, procedant.

XII. Similiter Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 4. *cap.* 2. postquam dixit diebus festis, nec permitti agrorum cultum, aut messem, molitorum, coctorum cerevisiæ, lanionum, pistorumque operas, addita hac exceptione, *nisi ob notabilem necessitatem*, dicit: *cujus cognitio ad Decanum Christianitatis, vel eo absente, aut nimis procul degente, ad Pastorem loci spectabit.*

XIII. Edictum Philippi II. ad hanc Synodum, *art.* 7. pariter vult diebus festis a prædictis exercitiis abstineri, *nisi ob necessitatem declarandam (aut) per Officiarium, & Magistratum loci, de advisamento Decani Christianitatis, aut in ejus absentia Pastoris loci.* Idipsum habet Edictum Alberti & Isabellæ, quod emanavit anno 1607. super observatione dierum festorum.

☞ XIV. Episcopus Gandensis pro observatione diei Dominicæ & Festorum anno 1622. Ordinationem conceperat constantem triginta articulis, eamque communicandam censuit Principi in suo Consilio privato, ob difficultatem, quam Episcopo movebat Consilium Flandriæ, prætendens fas non esse Episcopo similes Ordinationes & Leges promulgare, iisque populum adstringere sine prævio consensu Regis. Plura quoque per Consilium Flandriæ huic Ordinationi tamquam tempori & receptis moribus minime convenientia opponebantur. Postquam vero hæc in Consilio privato fuere examinata, Ordinatio Episcopi probata fuit, exigua in ea facta moderatione, nihil tamen decidit Consilium privatum super primaria difficultate, quam moverat Consilium Flandriæ; utrum scilicet fas esset Episcopo sine prævio Regis consensu similes Ordinationes publicare; sed ut ab hac controversia abstraheret, hanc Episcopi Ordinationem quoad omnes suos articulos probavit, & sub nomine Regis in suo Consilio privato prodiit per modum Edicti, adhibita quadam moderatione, ac signanter circa articulum 28. Ordinationis, per quem volentes obtineri facultatem operandi die Dominico aut festo remittebantur pro ea obtinenda ad Episcopum, ejusve Vicarium, vel Officialem, aut etiam Archipresbyterum Ruralem, aut Pastorem loci, nulla facta mentione Magistratus civilis: at vero Edictum declarat, quod qui ex causa necessitatis obtinuerint veniam operandi die Festo ab Episcopo, vel ejus Vicario, vel Officiali, Archipresbytero, vel Pastore, aut etiam ab *Officiario vel Magistratu loci*, prævio advisamento, vel interventu Archipresbyteri, vel Pastoris, conformiter ad Edictum de anno 1607. forent immunes ab omni mulcta. Hæc Ordinatio Episcopi una cum Regio Edicto habetur Parte III. Edictorum Flandriæ. *Lib.* 1. *Rub.* 1. ☜

XV. Super hoc Edicto duobus aliis *n.* 13. relatis reflectens Zypæus in Notitia Juris Belgici, *tit. De Feriis*, *num.* 4. ait: *Judicio quidem Magistratus quatenus de puro facto necessitatis quæritur: Archipresbyteri ruralis, aut ubi is non est, Pastoris; quatenus de obligatione præcepti Decalogi seu Ecclesiæ agitur: quæ non habet alium interpretem, quam Ecclesiasticum Magistratum … ut & dispensatio super obligatione non alteri competere possit; sed tantum super declaratione facti, & sic impropria locutione.*

XVI. Inter acta & resoluta in Congregatione Archipresbyterorum, præsidente Archiepiscopo Mechliniensi, habita die 25. & 26. Septembris, anno 1663. *art.* 41. & 42. habetur: *Ad evitandum abusum, quo in aliquibus locis Ballivi & Officiarii laici pro certo pretio permittunt, inconsulto Ordinario, Archiepresbytero, vel alio ad id deputato, quod diebus festivis & prohibitis rustici arare possint, & carrucare, Archipresbyteri agent istic loci cum prædictis Ballivis, curabuntque significari dictis rusticis, eos per similem licentiam non evasuros correctionem Judicis Ecclesiastici, & si idipsum non sufficiat, aut tales Ballivi non desistant, transcribent Ordinario, aut Vicariatui, aut Officiali, ut desuper provideatur; interim non impedietur rusticus, qui ab Archiepresbytero, vel Pastore dispensationem obtinuerit, istum Ballivum, vel Officiarium dictæ dispensationis certiorem reddere.*

XVII. Dispensandi occasio, præsertim in pagis, præcipue occurrit tempore messis ad colligendos fructus, quando vel ob irruentem militem, vel ob periculum intemperiei aeris collectio hæc moram non patitur; quando non morose dispensari convenit; *ne occasione momenti pereat commoditas; cælesti provisione concessa*; uti loquitur citata lex Constantini: ideoque si judicio Magistratus, *necessitatis notabilis* videatur, haud convenit, ut Archiepresbyter aut Pastor licentiam hoc casu facile neget.

XVIII. Porro in hac dispensatione circa quodcumque opus servile versetur, distinguendi dies festivi solemniores a minus solemnibus; quemadmodum distinguit Pontifex in citato *cap.* 3. *tit. De Feriis*, concedens facultatem incolis certarum regionum piscandi diebus Dominicis & festis, *præterquam in majoribus anni festivitatibus*.

Eam regulam sequuta Synodus P. I. Mechliniensis, *tit. De Festis*, *cap.* 2. postquam *interdixit omnibus suæ Provinciæ Christi-Fidelibus opera manualia, & secularia quæcumque, mercatum item & forum rerum venialium, atque judicialia exercere* subjungit per modum moderationis: *Ita tamen ut Episcopis in illis festis, quæ minus celebria sunt, ad populi commoditatem liceat aliquid pro sua discretione relaxare.*

Non dubium ergo quin aliqua permitti queant diebus Dominicis, & festis minoribus, quæ permittenda non sunt in solemnitatibus majoribus; majorque necessitas requiratur, ut licentia laborandi in his solemnitatibus annuatur, quam in aliis festis aut Dominicis diebus.

XIX. Nicolaus V. a Transylvanis consultus *an pauperibus villanis ac oppidanis licitum sit vendere die Dominico, vel festo alicujus Sancti, panes, legumina, pyra, poma, & alia legumina; vel sit licitum eis finita Missa, post prandium de campo, tempore messis, cum timetur de pluvia, portare cum pecoribus, vel equis, vel curribus, linum, fœnum, & alia blada humano usui convenientia?* Respondit Pontifex: *Dicendum est, quod cessante necessitate ab omni opere servili abstinendum est diebus Dominicis, & festivis: sed necessitate cogente, non tamen* affectata, *seu* procurata, *licitum est præmissa exercere*. Habetur apud Odoricum Raynaldum ad annum 1447. *n.* 28.

Recte dixit Nicolaus, necessitate *non affectata, procurata*: nonnulli enim ea, quæ diebus feriatis agere, aut procurare deberent, in diem Dominicum aut festum ex proposito differunt, atque ita necessitatem affectant seu procurant; contra quos tanquam dierum festorum violatores, agit Catechismus Romanus in expositione tertii præcepti Decalogi, *n.* 29.

XX. Si citra licentiam opera vetita diebus Dominicis, & festis exerceantur, ex Decretis Synodorum etiam pœnis pecuniariis adversus violatores agendum; quibus *per Officialem Mechliniensem inflictis requisitus Amannus Bruxellensis noluit sententias executioni mandare, quasi ea auctoritas Ecclesiæ non competeret, & juri Principum derogaret, sed instante Illustrissimo Archiepiscopo Mechliniensi a Cancellaria Brabantiæ facta relatione Principi, condemnatus fuit eas sententias executioni mandare*, 28. *Maji* 1605. Ita Zypæus in Jure novo, *tit. De Feriis*, *n.* 2.

XXI. Edictum Principum nostrorum de anno 1607. ut efficacior, & promptior sit, executio eorum, quæ ibidem pro cultu dierum festorum statuta sunt, vult contra violatores procedi tam per Judices Ecclesiasticos, quam per Civiles jure præventionis: ita tamen ut si per Judicem Ecclesiasticum procedatur ad mulctam pecuniariam, ea fiat cum decenti moderatione, applicanda ad usum pauperum, aut Hospitalium speciatim in sententia exprimendorum.

Insuper si citatus coram Judice Ecclesiastico alleget, probetque secum dispensatum ratione alicujus necessitatis per Officiarium, vel Magistratum loci cum advisamento Pastoris, ut eodem Edicto ordinatum est, ipse Judex Ecclesiasticus tenebitur supersedere, neque ulterius inquirere poterit, an dispensatio bene, vel male data sit (*a*)?

(*a*) Ex iis, quæ in titulo de celebratione Festorum dicta sunt, recte concluditur, eorum observationem duabus absolvi partibus. Prima, quæ privativa dicitur, & in quiete seu cessatione ab opere servili consistit; altera, quæ positiva est, & in sanctificatione istius quietis, id est, in Religioso Dei cultu versatur.

MONU-

MONUMENTA
JURIS ECCLESIASTICI UNIVERSI
Quæ in ſecundo Volumine citantur.

MONITUM.

Monumenta, quæ in anterioribus hujus Operis editionibus diſperſa leguntur, hic collecta, ut in primo Volumine, Lector deprehendet: ea quotquot ſunt, ſecundum ſeriem Paginarum, in quibus citata ſunt, in iſta collectione collocantur; ac ſingula in fronte litteris Majuſculis, quibus in decurſu Operis notata fuere, in iſtis excerptis deſignantur: quæque itidem ordinem, numerum, ac litterarum ſeriem, in priori Volumine jam inceptam proſequentia, proferuntur.

Monumentum XII. *citatum pag.* 19. *num.* IX.

N.

DECRETUM SACRÆ CONGREGATIONIS
Pro Jure Parochorum in purificatione mulierum.

PEtrus Vander Perre, Jurium Licentiatus, Canonicus Eccleſiæ Cathedralis, & Officialis Antuerpienſis, uti Commiſſarius & executor ad infraſcripta a Perilluſtri, & Reverendiſſimo Domino Epiſcopo Antuerpienſi, commiſſus, ac ſpecialiter deputatus: omnibus & ſingulis hujus Diœceſis ſubditis, quos infraſcriptum tanget negotium, ſalutem in Domino.

Cognitum ſit univerſis, quod ex parte RR. DD. Plebanorum præfatæ Cathedralis Eccleſiæ, & Paſtorum Eccleſiarum ſubalternarum hujus urbis, nobis exhibitus ſit libellus ſupplex, quo petierint, quatenus juxta commiſſionem nobis impartitam a præfato Perilluſtri ac Reverendiſſimo Domino Epiſcopo die 14. Aprilis currentis anni 1663. publicare, ac debitæ executioni demandare dignaremur ſententiam, quam præfati Domini Plebani & Paſtores die decima octava Novembris 1662. obtinuerunt a ſacra Congregatione Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, contra Regulares Mendicantes hujus urbis, tenorem qui ſequitur ſequentem:

IN ANTUERPIENSI (Epiſcopatu).

Conquerebantur Parochi civitatis Antuerpienſis, quod non obſtante contraria conſuetudine, nec non Conſtitutione Synodi Provincialis, per ſacram Congregationem recognitæ, & per Sedem Apoſtolicam approbatæ, Regulares Mendicantes functionibus Paſtoralibus ſe immiſceant; & præſertim audeant in ſuis Eccleſiis mulieres poſt partum ad purificationem admittere: addebantque, a Domino Epiſcopo Antuerpienſi, utpote Regulari, hujuſmodi præjudiciis per Regulares illatis, minime conſuli. Quare ab Apoſtolicæ Sedis auctoritate ſubſidium ac tutelam ſuppliciter petentes quærebant: An prædictis Regularibus civitatis Antuerpienſis liceat in propriis Eccleſiis mulieres poſt partum ad purificationem admittere.

Die 18. *Novembris* 1662. *ſacra Congregatio Eminentiſſimorum S. R. E. Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, utraque parte audita, cenſuit, prædictis Regularibus civitatis Antuerpiæ non licere.* Signatum *J. Epiſcopus Sabinenſis Cardinalis Sacchetti Præſes, & C. de Vecbiis, Ep. Cluſ. S. R. C. Secret.* & a latere impreſſum erat ſigillum præfati Cardinalis Præſidis in rubro pane.

Cum autem juſta petentibus non ſint deneganda, & Decreta præfatæ ſacræ Congregationis (quantum in nobis eſt) executioni mandare volentes, præfatam ſententiam in tenore ac forma præmiſſis publicandam duximus, & publicamus per præſentes, ac pro ulteriori ejuſdem ſententiæ executione, auctoritate præmiſſa nobis commiſſa, mandamus omnibus & ſingulis noſtræ Diœceſis ſubditis, & præſertim hujus civitatis Antuerpienſis, ſive Eccleſiaſticis, ſive ſæcularibus, cujuſcumque ſtatus ac conditionis extiterint, & quorum intereſt, ſeu quomodolibet intereſſe poterit in futurum; ut præfatæ ſententiæ, quantum ipſos concernat, ſeſe plenarie ac totaliter conforment, nec eidem auſu temerario contraire præſumant. Præfatis autem Regularibus inhibemus, ne deinceps aliquas mulieres poſt partum ad purificationem admittant: mulieribus quoque puerperis injungimus, ut juxta ſententiam præmiſſam ad Eccleſias ſuas reſpective Parochiales pro purificatione ſe conferant, ut ibidem, juxta probatiſſimam Eccleſiæ conſuetudinem a proprio Parocho benedicantur, ac purificentur. In quorum omnium ac ſingulorum fidem, ac robur, præſentes ſigillo noſtro communitas, & manu noſtra ſignatas, per Graphiarium Curiæ noſtræ expediri juſſimus, & fecimus: mandantes Primario Curiæ noſtræ præfatæ, ut in ſignum veræ & realis executionis præmiſſorum, has noſtras litteras debitis horis, & locis per exemplaria debita inſinuet atque affigat, prout in ſimilibus fieri conſuevit. Datum Antuerpiæ, anno Domini 1663. menſis Novembris die vigeſima ſexta.

P. VANDER PERRE, *Offic.*

De mandato admodum Reverendi Domini Officialis & Commiſſarii.

Locus † Sigilli.

P. de Hertoghe Graph.

Monumentum XIII. *citatum pag.* 26. *in nota.*

O.

RESOLUTIO DOCTORUM LOVANIENSIUM
Circa repulſionem publicorum peccatorum e Sacra Communione.

RItuale Romanum, agens de Sanctiſſimo Euchariſtiæ omnes ad Sacram Communionem admittendi ſunt, exceptis iis, qui juſta ratione prohibentur. Arcendi autem ſunt publice indigni, quales ſunt excommunicati, interdicti, manifeſteque infames, ut meretrices, concubinarii, fœneratores, magi, ſortilegi, blaſphemi, & alii ejus generis publici peccatores, niſi de eorum pœnitentia, & emendatione conſtet, & publico ſcandalo prius ſatisfecerint.

Item Paſtorale Mechlinienſe, agens ſimiliter de eodem Sacramento.

Ad publicam Communionem non admittantur publici peccatores, quales ſunt uſurarii, meretrices, concubinarii, ſortilegi, excommunicati, interdicti, aliique iſtius generis publice infames, etiamſi fuerint Sacramentaliter confeſſi, niſi de eorum pœnitentia & emendatione conſtet, & publico ſcandalo prius ſatisfecerint.

QUÆRITUR.

An Paſtor, antequam poſſit ſe practice conformare locis ante citatis, & alicui perſonæ publice infami negare Sacramentum Eu-

Eucharistiæ (nisi prius de ejus pœnitentia & emendatione constet, & publico scandalo prius satisfecerit) teneatur petere & exspectare declarationem Domini Officialis, qua ille declaret personam illam esse publice infamem?

RESOLUTIO.

Pastorem non teneri petere, & exspectare declarationem D. Officialis, qua hic declaret personam esse publice infamem, antequam possit se practice conformare locis in casu allegatis, tribus potissimum rationibus evinci potest.

Prima quidem petitur ex ipsis verbis tum Ritualis Romani, tum Pastoralis Mechliniensis. Utrumque enim præcipit a sacra Eucharistia arceri *publice* indignos, *manifesteque infames*, *publicos* peccatores, nisi de eorum pœnitentia, & emendatione constet, & *publico* scandalo prius satisfecerint.

Arcendi ergo sunt publice indigni, publici peccatores: *Publicum autem, ut post Canonistas notat Fagnanus, est nomen generale, & verificatur in notorio, & quandoque in fama. Unde notorium potest dici publicum, sicut id quod constat per famam, ut est textus in cap.* Tua tit. De Cohabit. Cler. & mulier. *Unde, ut tradit Bartolus, publicum est illud quod omnibus patet. Item illud, quod ponitur in porta alicujus Ecclesiæ, dicitur esse publicum. Ad hoc tamen subdit Fagnanus: ut quid dicatur publicum*, non requiritur, ut ipsius notitia singulorum auribus *inculcetur*, *sed satis est quod publice sit actum*.

Manifestum similiter dicitur, quod est notorium, ut cum Fagnano docent Canonistæ, & ipse communis hominum sensus comprobat.

Cum igitur *publicum*, & *manifestum* dicatur quod est notorium, evidens est, quod juxta prædicta Decreta ab Eucharistia arcendi sint *publice* indigni, *manifesteque* infames, ac *publici* peccatores, tametsi per Domini Officialis sententiam ut tales non sint declarati; quandoquidem nihil certius sit, quam aliquem posse esse *notorie* infamem, aut *notorium* peccatorem ante judicis sententiam. Hinc Jurisconsulti post glossam, notorium distinguunt in notorium *juris*, & *facti*. Notorium juris dicunt, de quo aliquis condemnatur, vel est in jure confessus. Quænam vero sint notoria facti, his versibus exprimunt:

Quæ vel nemo negat, populo vel teste probantur;
Vel se subjiciunt oculis, notoria dicas.

Secunda ratio assertionis petitur ex mente seu scopo dictorum, qui alius non est, quam publicam Sacramentorum, præsertim Eucharistiæ, profanationem, & publica fidelium scandala impedire. Quis vero nesciat, scandala publica, sacrilegamque Sacramenti profanationem provenire æque per admissionem publice peccantium, manifesteque infamium, sive sint publici notorietate facti sive notorietate juris? Quapropter, nulla distinctione facta, Canones decernunt: *Manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda, cap. 1. tit. De Pœnit. & remiss.* Nota, inquit ibidem Glossographus, *quod qui publice peccat, publice puniendus est*; immo subdit, *qui publice peccant, publice corripiantur, ut vitetur scandalum*.

Nonne quoque manifeste notorium notorietate facti, cum notorio notorietate juris eodem loco habent Canones, dum utrumque excommunicatione notatum æque vitandum esse denuntiant? Extrav. *Ad evitanda* Martini V. in Conc. Constant.

Sicuti ergo Canones peccata manifesta indifferenter publice punienda dicunt, *ut scandalum vitetur*, evidens apparet, quod similiter juxta præallegata Decreta, ab Eucharistia arceri debeant omnes peccatores modo *notorii*, seu *publici* sint, nisi scandalo *publico* seu notorio satisfecerint. Supponendum enim est, Decreta illa conformiter ad sacros Canones edita fuisse.

Juvat naturalem verborum istorum sensum consuetudo optima legum interpres, hactenus enim praxis illa apud Pastores, præsertim magis zelosos, usitata fuit, ut publicis, & notoriis peccatoribus, quoúsque scandalo satisfecerint, negaverint Eucharistiam, nulla Domini Officialis expectata sententia.

Tertia denique superioris assertionis ratio petitur ab absurdo, quod ex opposita opinione sequeretur. Quis enim inficiari eas, nisi qui tergiversationes, & tricas litium ignorat, quin si sententia Domini Officialis requireretur, priusquam manifeste infamis, aut publicus peccator ab Eucharistia removeri posset, inutilia prorsus hæc sanctissima Decreta reddenda sint.

In primis quid facilius alicui peccatori publico per hodiernas protelationes, & faciles multiplices appellationes etiam a sententiis interlocutoriis, quam litem ad annos plurimos, immo ad vitæ finem protrahere?

Secundo, quis non videat quam difficulter Pastor quispiam his Decretis se sit conformaturus, dum videt se non posse pertingere ad finem, nisi plerumque duram & odiosam litem sustinere cogatur?

Dum Christus Dominus mandat: *Nolite sanctum dare canibus*, non requirit, ut per sententiam Judicis in foro externo sint declarati canes? Similiter dum Decretis sive Pontificis Romani, sive aliorum Episcoporum præcipitur, Sacram Communionem denegare mulieribus, quæ pectus, humeros aut brachia habent denudata, non exprimitur requiri, ut interveniat sententia declaratoria Judicis fori externi, qua hæc illave determinata persona judicetur non satis esse cooperta, ut eo titulo excludatur a sacra Communione. Sufficit ergo, ut sacra Communio publice petenti denegetur, quod ejusmodi peccata sint publica eo facto, licet non per sententiam Judicis.

Hinc S. Thomas in 4. *dist.* 9. *art.* 5. *in resp. ad* 2. *q.* dicit: *si sit suspicio procedens ex fama publica non debet ei dari* (nimirum Eucharistia peccatori) *neque in occulto, neque in manifesto*. Sufficit ergo S. Thomæ, ut peccatori Communio denegetur, quod de ejus vita criminosa extet publica fama.

Ita responsum (salvo meliori) Lovanii hac prima Septembris, anni 1685. & signatum erat;

Franciscus Van Viane S. Th. Doctor, & Profess. Regius.
Henricus Scaille S. Th. Doctor, & Profess. Regius.
Gummarus Huygens S. Th. Doctor.
Nat. Chamart. J. U. Doct. & Exprofess. Primarius.
J. Huns J. U. Doctor, & Professor Ordinarius.
Zegerus Bernardus Van-Espen J. U. Doctor, & Sacror. Can. Professor.

Resolutio Theologorum Mechliniensium conformis.

CASUS.

Caius a duobus, & amplius annis continuo conversatus est cum Titia; habitant in mutua vicinia; Caius diu noctuque frequentavit domum Titiæ manendo fere continuo ultra medias, immo fere integras noctes; & e contra Titia sæpius quocumque tempore diurno domum Caii, idque utrimque talibus modis, ut in vicinia Titia, & Caius laborent publica infamia in materia luxuriæ; immo ipsimet famuli, & ancillæ Caji sæpius apud plures vicinos conquesti sunt de infami utriusque conversatione: Titia vero cohabitat matri suæ scienti conversationem illam, ac dissimulanti, immo apud plures personas censetur mater illi conversationi consentire, ac filias prostituere secundum rumorem publicum. Titia ac mater super ista conversatione, & publica infamia bis a Pastore monitæ sunt, similiter & Caius semel a Pastore monitus, & secunda vice Pastorem monentem ultimi mensis Aprilis die sexta noluit audire loquentem, & minatus est (si adhuc redeat moniturus) domo educere.

QUÆRITUR I.

An pastor possit admittere Cajum, aut Titiam ad communionem Paschalem, antequam reparaverint scandalum?

QUÆRITUR II.

An Pastor possit admittere matrem Titiæ ad communionem Paschalem, antequam similiter reparaverit, vel abstulerit infamiam prædictam?

QUÆRITUR III.

An si Caius, Titia, aut mater ejus ita ægrotarent, ut deberent eis administrari extrema Sacramenta, Pastor id facere posset, antequam reparaverint scandalum?

QUÆRITUR IV.

An Pastor ad in supradictis casibus neganda Sacramenta, teneatur exspectare sententiam Domini Officialis, qua declaret præfatas personas esse infames, & privandas Ecclesiæ Sacramentis?

QUÆRITUR V.

Quamdiu Caius, & Titia debeant abstinuisse a mutua conversatione, & quomodo reparasse scandalum, antequam admitti possint ad Ecclesiæ Sacramenta?

Infrascripti, visa positione Casus suprascripti, respondent supposita notorietate infamiæ publicæ, de qua in casu;

Ad primum, Negative.
Ad secundum similiter.
Ad tertium, Negative, juxta Rituale Romanum in Rubrica de administratione Sacramenti Eucharistiæ.
Ad quartum, Negative.
Ad quintum. Quoad tempus & modum relinquitur prudentiæ Pastoris.

Ita resolutum die 9. Aprilis 1688.

Et erat signatum.

I. CUYPERS I. JACMAN. G. WILT. I. OPSTRAET. P. BERTRAD. I. F. RICQUAERT. BAERTS.

Decre-

Decretum Episcopi Gandensis inhibens Regularibus tam publicam, quam occultam Eucharistiæ delationem ad infirmos, extra septa suorum Monasteriorum.

Eugenius Albertus, Dei & Apostolicæ Sedis Gratia Episcopus Gandensis, &c. Omnibus ac singulis Decanis, Pastoribus, Ecclesiasticis, & Fidelibus nostræ Diœcesis, salutem & benedictionem a Jesu-Christo Domino nostro.

DUm Paterna, & Pastorali sollicitudine intente circumspicimus, quid causæ divinam Justitiam provocet, ut plagis usque adeo acerbis Belgium hoc nostrum affligat, & porro graviora minetur; primum ac præcipuum occurrit, impia irreverentia, quæ jam passim in templis, non sine gravi scandalo, & offensione, perpetratur sub tremendo Missæ Sacrificio, aliisque divinis Officiis, patente etiam *Sacro-sancta Eucharistia*, & exiguus ac pene nullus honor ac cultus, qui *Jesu-Christo*, Dei Filio, ac Redemptori nostro, sub illa realiter latenti, exhibetur, signanter dum ad ædes ægrotantium defertur: eo enim corruptelæ abusus hic excrevit, ut promiscue jam & admodum facile, *Sacramentum* istud requiratur feraturque secreto, & occulte, absque ulla exteriore veneratione, aut cæremonia, & id sub levibus fictisque coloribus, ob privatam aliquam, fucatam sæpe devotionem, aut respectus prorsus humanos; quæ profecto omnia apud veros Christianos nullo loco esse deberent. Cumque hæc graviter advertentur non solum honori, qui personæ Divinæ *Jesu-Christi* Salvatoris nostri debetur, verum etiam antiquis ac generalibus Ecclesiæ Decretis, aliisque particularibus per Prædecessores nostros sancitis ac editis.

Hinc, ut debito officii, ac conscientiæ nostræ satisfaciamus, & pro viribus studiose curemus, ac provehamus cultum illum, & reverentiam, quam fideles cunctos, semper, & ubique Augustissimo *Eucharistiæ Sacramento* oportet exhibere, (dum interim de mediis opportunis ac efficacibus cogitamus, quibus præfatæ scandalosæ insolentiæ, & confabulationes in sacris ædibus compescantur) nec non ut divinum Numen, sacrilegiis istiusmodi lacessitum, propitium reddamus: Decernimus ac præcipimus omnibus, & singulis hujus Diœcesis, ac præsertim civitatis Gandavensis Pastoribus, aliisque Sacerdotibus, ne unquam, sive noctu, sive interdiu *Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum* clanculum, & latenter ad infirmos deferant, quacumque tandem de causa, nisi a nobis, aut Archipresbytero nostro prius examinanda, & approbanda: sed tenebuntur illud manifeste ac honorifice portare, servatis ritibus ac cæremoniis per Pontifices, Concilia, & Prædecessores nostros præscriptis, & statutis; idque sub pœna arbitraria.

Et quandoquidem solis Pastoribus, aut eorum vices gerentibus, ac delegatis, de jure, officio, & ex Concilii Tridentini etiam declaratione *Sess. 24. cap. 13. de reform.* competat Sacramenta administrare: Confidimus, & quantum opus est mandamus, ne ullus Regularis, cujuscumque Ordinis aut Instituti, sibi arroget *Sacro-sanctam Eucharistiam* latenter cuivis infirmo conferre, extra septa sui Monasterii, ne quidem ut ex devotione communicetur: aut alias cogemur potestate ac mediis a Deo, & Ecclesia nobis concessis, efficacius id impedire.

Atque ut hæc Constitutio cunctis innotescat, injungimus omnibus Pastoribus, & Concionatoribus, etiam Regularibus, ut tribus proxime sequentibus Dominicis diebus, illam pro Concione prælegant, illiusque observantiam Fidelibus sedulo inculcent: Denuncientque verbis nostris, eum, qui ex negligentia, aut frivolo prætextu, prætermiserit Viaticum salutis publice, & ut Catholicos decet, recipere, & ita obierit, de Fide suspectum habendum fore, etiamsi *Sacram Eucharistiam* privatim a Regulari quopiam, aut alio Presbytero percepisset.

Obtestamur denique Fideles universos ac singulos, quos Spiritus Sanctus nobis regendos commisit, per nimiam illius Charitatem, qui Carnem, & Sanguinem suum non modo pro ipsorum salute profudit, sed etiamnum quotidie in spiritualem cibum ac potum munificentissime elargitur; ut in cordibus suis vivam illam Fidem excitent, qua quotquot sunt sinceri Christiani firmiter credere tenentur, ipsum vere ac realiter existere in *Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento*; studeantque illud quanto valent maximo cultu, ac honore exteriore prosequi, dum in publicum profertur, & signanter ad ægrotantium ædes; postponentes omnem humanum respectum, sumptuum ferendorum prætextum (nam hi sæpius ad sui ostentationem verius, quam in Dei honorem assumuntur) aliosque colores, qui revera non nisi fuci sunt, & technæ, quibus Satanas, etiam per suos, perpetuo molitur splendorem gloriæ Redemptoris nostri *Jesu-Christi*, cui infensissime invidet, offuscare, & extinguere.

In quæ ut ferantur pronius, & alacrius præter Indulgentias a pluribus Pontificibus, Episcopisque concessas iis, qui *Sacro-sanctam Eucharistiam*, dum ad ægros defertur, lumine cohonestabunt, vel alias comitabuntur; concedimus quadraginta dies similium Indulgentiarum illis, qui umbellæ seu Baldachino portando manus conferent; atque ut id obsequii, *Jesu-Christo* Domino ac Regi nostro haud dubie acceptissimi, per viros spectatiores præstetur, exoptamus summopere, & quam possumus enixissime requirimus. Datum Gandavi in Palatio nostro Episcopali 17. Maji 1668.

Signatum.

EUGENIUS ALBERTUS *Episcop. Gandavensis.*

Inferius habebatur.

De mandato Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Episcopi præfati.

Et signatum erat.

A. Van Warcktaa Secret.

Judicium Doctorum Lovaniensium de occulta delatione Eucharistiæ ad infirmos per Regulares.

SPECIES FACTI.

CUm ab aliquot annis Antuerpiæ increverit abusus, quo Religiosi omnium Ordinum infirmis, atque impeditis ut ad Ecclesiam venire non possint, & maxime Filiabus suis spiritualibus, ante & post publicam administrationem Viatici, occulte deferant sacram Communionem per omnes Parochias Civitatis; dicentes id sibi licere per privilegia: eorumque exemplo etiam alii Sacerdotes sæculares, non habentes jurisdictionem, Cappellani Ecclesiarum, & Rectores sacellorum particularium passim idem faciant, contra Decreta Canonum, & Ordinationes Synodorum, præsertim Synodi Provincialis Mechliniensis celebratæ anno 1607. *tit. 7. cap. 3.* quæ Synodus non tantum est confirmata Regio diplomate, sed etiam Romæ a sancta Congregatione recognita, & approbata per Breve Pauli V. in quo *hortatur* Pontifex, *& auctoritate Apostolica jubet, ut ejus Synodi Decreta omnia, quæ ad sacrorum Canonum præscriptum, omnes istius Provinciæ Episcopos, omnesque eorum Diœcesanos obstringunt, ab omnibus quam diligentissime, & inviolate serventur*; iisque non obstantibus pergant dicti Religiosi, aliique, in dicta functione, tametsi sæpius a Pastoribus moniti; indeque varii abusus, & scandala orta, & oritura sint in dies graviora, immo & totalis confusio Ecclesiæ Dei.

Primo enim, cum Pastores volentes obedire præceptis, & ordinationibus Ecclesiæ, recusant occulte Sanctam Communionem deferre, sed deferunt cum debito honore, passim eis dicitur a communitate; adibimus Religiosos, qui id nobis offerunt: adeoque Pastores incurrunt indignationem suorum, illi autem aucupantur gratiam.

Secundo, cum illi ante extremum periculum pro securitate & devotione, ut dicunt, occulte sacram Communionem deferunt, sæpius fit, ut postea negligatur publica administratio tam Viatici, quam Extremæ Unctionis.

Tertio, aliqui in diuturnioribus morbis occulte recipientes Sacram Communionem a Religiosis, nolunt nequidem in Paschate eam ad se publice deferri, adeoque aliquot annis non communicant de manu proprii Pastoris.

Quarto, contingit Religiosos, seu alios Sacerdotes secum gestantes in capsula, vel corporali Venerabile Sacramentum, alio divertere, aliaque fieri contra debitam reverentiam. Denique, hoc modo paulatim desinet omnis publica administratio, & omnes volunt ad se occulte Sacramenta extrema deferri; quod tamen est actus publicus, & professio Fidei Christianæ.

Quare Pastores sæpe querelas deposuerunt apud Reverendissimum Dominum Episcopum, rogantes ut efficaciter id impedire dignaretur, allegantes Decretum præfatæ Synodi Mechliniensis, & Clementinam *de Privilegiis & excessibus Privilegiorum*; in qua expresse hoc prohibetur Religiosis sub pœna excommunicationis: sed Reverendissimus prædictus existimat ibi prohiberi eis sub tali pœna delationem Viatici duntaxat, non autem particularis Communionis, id enim eis licere.

QUÆRITUR ERGO.

An dicta Clementina, desumpta ex Concilio Viennensi, intelligenda sit tantum de administratione Viatici, an de omni delatione Sacræ Communionis; præsertim occulte absque licentia speciali parœcialis Presbyteri, ut satis clare in textu dici videtur?

Secundo, utrum Episcopus non possit prohibere delationem occultam hujus Sacramenti in Urbe Antuerpiensi, & locis suæ Diœcesis, ubi est licitum publicum exercitium Christianæ Religionis; Sacerdotibus quidem sæcularibus sub pœna suspensionis a Divinis, aut alia arbitraria; Regularibus autem sub pœna excommunicationis incurrendæ ipso facto, juxta tenorem dictæ Clementinæ, in qua expresse additur, *nullo Religiosis eisdem super hoc exemptionis, vel alio Privilegio suffragante?* Super qua quæstione videri potest Reginaldus *in praxi lib. 29. n. 90. &* 91. & locis ibi citatis, & Bonacina *tom.* 3. de excommunicationibus *disp. 2. quæst. 5. pag. 15.*

Tertio, an Episcopus non obligetur in conscientia hos abusus efficaciter impedire?

RESOLUTIO.

Viso, & diligenter examinato casu superius expresso, ad Quæsita eidem subnexa respondent infrascripti.

Ad primum; prohibitionem Clementinæ esse generalem, adeoque

que omnibus Religiosis prohiberi Sacram Eucharistiam, quibuscumque, tam Clericis, quam Laicis ministrare, sive id fiat occulte, sive publice, absque licentia speciali Parochialis Presbyteri; neque restringi ad administrationem per modum Viatici, salvis tamen exceptionibus ad calcem primi Capituli ejusdem Clementinæ, quæ firmant regulam in contrarium.

Et quamvis post dictam Clementinam aliqua sint concessa Privilegia Regularibus, sive Religiosis, ut non requisita licentia Parochi, omnibus Christi-Fidelibus Sacram Eucharistiam administrare possint; id tamen intelligendum est in suis templis, & non extra. Videatur Barbosa cum iis, quos citat de officio & potestate Parochi, *part. 2. c. 20. n. 8.* Non possunt igitur Religiosi vi suorum Privilegiorum, sive publice, sive occulte, deferre Sacram Eucharistiam ad domos ægrotantium, sive Laicorum, sive Clericorum; non publice, quia haud dubie illud ad jus Parochorum spectat, & consuetudo hactenus inviolata existat in contrarium; non etiam occulte, quia Canones & Concilia mandant, ut quando ad infirmos deferenda est Sacra Eucharistia, id fiat *manifeste, & honorifice;* seclusa scilicet necessitate. Ita statuitur capitulo *Sane, de celebratione Missarum.* Ubi Pontifex agens de delatione Eucharistiæ ad infirmos, addit, *quam in decenti habitu, superposito mundo velamine ferat, & referat manifeste, & honorifice ante pectus, cum omni reverentia, & timore, semper lumine præcedente, cum sit candor lucis æternæ; ut ex hoc apud omnes fides & devotio augeatur. Prælati autem hujusmodi mandati graviter punire non differant transgressores, si & ipsi divinam, & nostram voluerint effugere ultionem.* Cui capitulo consonat hæc ordinatio Ritualis Romani, sub tit. De Communione Infirmorum. *Deferri autem debet hoc Sacramentum ab Ecclesia ad privatas ægrotantium domos, decenti habitu, superposito mundo velamine, manifeste atque honorifice ante pectus, cum omni reverentia & timore, semper lumine præcedente.* Quæ intelligenda sunt non tantum de administratione per modum Viatici, sed etiam causa devotionis, prout ex antecedentibus liquet. His quoque conformis est Constitutio Synodi Provincialis Mechliniensis, tam de anno 1507. de Sacramentis.

Ex quibus quoque patet responsio ad duo Quæsita sequentia: Posse nimirum, & teneri Episcopum prohibere delationem occultam hujus Sacramenti, ut in Quæsito secundo, etiam sub pœnis ibidem expressis; signanter quando leviores pœnæ prudenter judicantur non sufficere. Ad obviandum efficaciter abusibus in contrarium, debent enim Episcopi procurare observantiam Canonum salubriter constitutorum, præsertim cum id eis specialiter injungitur, prout per verba superius relata: *Prælati autem hujusmodi mandati graviter punire non differant transgressores, si & ipsi divinam & nostram voluerint effugere ultionem.* Ita Lovanii resolutum die 23. Junii anno 1664. & subsignatum erat.

GER. VAN WERM Sacr. Theol. Doct. & Profes. Reg.
JACOBUS PONTANUS Sacr. Theol. Doct. & Professor.
JOAN. SINNICH Sacr. Theol. Doct. & Professor Ordinarius.
ANDREAS LAURENT. Sacr. Theol. Doct. & Professor Regius.

Monumentum XIV. citatum pag. 153. in nota.

P.

DECRETUM ARCHIEPISCOPI MECHLINIENSIS
In qualitate Delegati Apostolici ad exercitus Regios, de administrandis Sacramentis militibus, & eorum sepulturis.

Jacobus, Dei & Apostolicæ Sedis Gratia, Archiepiscopus Mechliniensis, nec non pro Exercitibus Catholicæ suæ Majestatis per Belgium, & partes inferioris Germaniæ, ejusdem Sedis Delegatus.

OMnibus & singulis in præfatis Exercitibus, seu quarumcumque personarum militarium curam animarum habentibus quocumque nomine nuncupatis, Salutem in Domino. Ut ea, quæ a Sancta Sede concessa sunt, a Reverendissimis Ordinariis concordata, & alias ordinata pro salute militarium personarum, fiant in vinculo charitatis, inviolabiliter vobis sub pœnis gravibus arbitrio nostro statuendis, observanda mandamus sequentia.

Primo: Ut nulli Matrimonio quarumcumque personarum militarium assistatis, nisi exacte servatis iis, quæ Concilia Generalia Lateranense, & Tridentinum statuerunt, sub pœnis ibidem ordinatis. Quod si una pars Matrimonium contrahere volentium militaris est, altera pagana, ab utriusque partis Pastoribus fiant debito modo proclamationes, ac insuper persona militaris Pastorem, seu Cappellanum, qui matrimonio contrahendo legitime assistet, per fide digna testimonia scripta tam Sacellanorum, aut Pastorum, quam Capitaneorum, quibus illa persona militaris proximo anno cum dimidio supposita fuit, certiorem reddet, se liberam esse ad contrahendum, qua certioratione non erit opus, si super proclamationibus obtenta fuerit dispensatio ab utriusque contrahentium Prælato, seu Prælatis.

Secundo: Non licebit Cappellanis cujuscumque Præsidii uti Sacramentalibus Ecclesiarum Parochialium, nisi de licentia & assensu cujusque Ecclesiæ Pastoris. Quod si alicubi determinatus locus ad hoc assignatus sit, in eum sua Sacramentalia deferant Cappellani, & in eo fungantur muniis pastoralibus erga sibi subditos, ac etiam militares alios ejusdem Præsidii, si forte aliquæ cohortes, vel turmæ proprium Cappellanum non habeant: & si interdum contingat (quod tamen rarum esse debet) Cappellanum alicujus cohortis pro tempore, negotiorum causa, a Præsidio abesse, tunc militares ejus cohortis usque ad reditum Cappellani sui, quoad Sacramentorum administrationem, suberunt Pastori Parochiæ, in qua hospitantur.

Tertio: Tenebuntur omni casu Cappellanis suis assistere quoad Sacramentorum quorumcumque administrationem, nisi miles, seu valens, seu infirmus, proprium Parochiæ, in qua hospitatur, Sacerdotem Pastorem ad hoc elegerit.

Quarto: Cappellani suos sepelient in Cœmeteriis Parochialibus cum licentia Parochi cujusque Ecclesiæ, & designato ab eo loco. Quod si in Ecclesia Parochiali, aut Regulari cujuscumque Ordinis privilegio gaudentis sepulturæ, electa est sepultura, Cappellanus militis tradet ad ingressum Ecclesiæ Rectori ejusdem cadaver, nisi pro bona correspondentia Cappellano sepelitionem, & officium permittat.

Quinto: Cappellanus militaris, vel electus ut supra, loci Pastor, qui ægroto militi Viaticum porrexerit, & Extremam Unctionem impenderit, ille, si velit, funeri assistet, sepulturæque solemnia peraget.

Sexto: Personæ quæcumque militares, quæ (etiamsi ad tempus tantum) negotiorum causa se ad urbes receperint, aut alia loca extra Præsidium suum, suberunt pro illo tempore, quoad Sacramentorum administrationem, Pastoribus cujusque Parochiæ, in qua diversantur, qui similibus personis petentibus Sacramenta administrabunt, nullatenus autem Cappellani militares istius Præsidii, si forte aliquot contingat ibi esse.

Septimo: Et si futuris temporibus alibi difficultas oriatur super interpretatione hujus nostri Mandati, eam nobis ipsis, aut Successoribus nostris in hujusmodi Delegatione Apostolica, omnimode reservamus. Datum Bruxellæ sub sigillo nostro, & Secretarii nostri signatura, die 8. Martii anno Domini 1644.

Locus † Sigilli.

De Mandato Illustriss. Domini Archiepiscopi Mechliniensis Præfati.

J. HERREGOUTS Secret.

Monumentum XV. citatum pag. 176. num. XXVII.

Q.

DECRETO EPISCOPI LEODIENSIS
De Celebrandis Dedicationibus Ecclesiarum uno eodemque die Dominico.

Joannes Ludovicus, Dei Gratia Episcopus, & Princeps Leodiensis, Dux Bullonensis, Marchio Franchimontensis, Comes Lossensis, Hornensi, &c.

MAgno animi nostri mœrore intelleximus in Decanatu Bastonensi Archidiaconatus Arduennæ Diœcesis nostræ Leodiensis, gravia occasione Dedicationum Ecclesiarum peccata committi, per conciliationes, & comporationes, quæ tunc fieri consueverunt, non mediocri timoratorum scandalo, a quibus juramenta, blasphemiæ, rixæ, & alia ejusmodi sequuntur, quæ Dei iram concitant, & provocant; cui malo, quantum possumus, remedium adferre volentes, auctoritate nostra ordinaria Præsentium tenore mandamus, & ordinamus, ut imposterum futuris temporibus per dictum Decanatum, prout & per Stabulensem ejusdem Archidiaconatus, Dies anniversaria Dedicationis cujuslibet Ecclesiæ, insimul, ac una eademque die, scilicet Dominica infra Octav. Sancti Lamberti Patroni nostri celebretur, nec ultra dictam diem Dominicam quocumque

sub

sub prætextu, causa, vel colore protrahatur, sub pœna arbitraria utriusque respective Officialis, Venerabilis Nobilis sincere nobis dilecti Joannis Ernesti Baronis de Surlet Arduennæ Archidiaconi, Domini Temporalis d'Odeur, Velroux, Lexby, &c. infligenda, & in pios usus convertenda; serio injungentes utrique Decano Bastoniensi, & Stabulensi, ut in suo quilibet districtu, has nostras præsentes Ordinationis, & Mandati litteras debite, & ubique promulgari faciant, Pastoribus vero, & eorum subditis, ut eisdem sese omnino conforment: Demum Fiscis, ut in omnes & singulos contravenientes diligenter inquirant, & contra eosdem cum omni rigore procedant. Quoniam talis est nostra seria voluntas. Datum in civitate nostra Leodiensi, sub signatura, & Sigillo nostris, anno Domini 1691. mensis Aprilis die quinta.

JOANNES LUDOVICUS.

Locus † Sigilli.

Hen. Martini.

Decretum Senatus Regis Luxemburgensis, quo supradicti Decreti Episcopi Leodiensis executio permittitur cum quadam moderatione.

Les Gouverneur, Président, & Gens du Conseil du Roi notre Sire, ordonné ès Pays, Duché de Luxembourg, & Comté de Chiny: A tous ceux qui ces présentes Lettres verront, Salut. Sçavoir faisons, que vû la Requête présentée par M. Joan. de Hertenval, Prêtre, Curé d'Ortho, Doyen, & Official de la Chrétienté de Bastogne: Contenante, que desirant faire publier, & observer le Mandement du 5. Avril dernier, du Révérendissime Evêque, & Prince de Liége, joint à ladite Requête, il plaise au Conseil lui accorder le Placet en tel cas requis, & accoutumé; ledit Mandement portant, que les Dédicaces de toutes les Eglises dans l'étendue de ladite Chrétienneté de Bastogne, se célébreront à un même jour; sçavoir, le jour de Dimanche pendant l'Octave de Saint Lambert, sans être differé, sous quel prétexte que ce soit, à telle peine que sera arbitrée par l'Archidiacre d'Ardenne; ordonnant audit Doyen & Official de Bastogne de faire publier par son District ledit Mandement, aux Curés, & leurs Paroissiens de s'y conformer, & aux Fiscaux de Liége de procéder contre les contrevenans avec toutes les rigueurs: Ladite Requête, & Mandement communiquez au Procureur Général du Roi, par Decret du 28. Mai dernier, ensemble ses conclusions sur ce données. Vû en outre les Ordonnances de l'Empereur Charles-Quint, du 7. Octobre 1535. & de Philippe II. Roi d'Espagne, du 22. Juin 1589. réproduites d'office. LA COUR, disposant sur les conclusions du Procureur Général du Roi, Ordonne, conformément ausdites Ordonnances, que toutes les Fêtes, Dédicaces ou Kirmes des Villages ou Paroisses champêtres par tous les Doyaux de Bastogne, se tiendront le Dimanche pendant l'Octave de Saint Lambert, & qu'elles ne dureront qu'au seul jour; à peine de vingt livres d'amende à tour faire, par ceux & un chacun qui, en autre temps ou plus que ledit jour, célébreront ladite Fête, ou s'y trouveront, pour tant de fois qu'il adviendra. Et permet que la Déclaration de l'Evêque de Liége, du 5. Avril dernier, sera publiée, & affichée, pour etre exécutée seulement à l'égard des Translations des Dédicaces des Eglises dudit Doyaume. Bien entendu que les clauses inserées (*sub pœna arbitrio utriusque respective Officialis Venerabilis Nobilis sincere nobis dilecti Joannis Ernesti Baronis de Surlet, Arduennæ Archidiaconi, Domini Temporalis d'Odeur, Velroux, Lexby, &c. infligenda, & in pios usus convertenda: serio injungentes utrique Decano Bastoniensi, & Stabulensi, ut suo quilibet districtu, has nostras præsentes Ordinationis, & Mandati litteras debite, & ubique promulgari faciant, Pastoribus vero, & eorum subditis, ut eisdem sese omnino conforment: Demum Fiscis, ut in omnes & singulos contravenientes diligentur inquirant, & contra eosdem cum omni rigore procedant: Quoniam talis est seria nostra voluntas*) n'auront aucun effet en ce Pays; mais que les contrevenans seront poursuivis pardevant les Juges de ce Pays comme il convient. Mandant au premier Huissier sur ce requis, de signifier, & mettre ces présentes en dûe exécution. Prononcé à Luxembourg le 30. Juillet 1691. *Signé*. I.F. LEMAISTRE. Et y étoit imprimé le Contrescel dudit Conseil.

Monumentum XVI. *citatum pag.* 190. *num.* XXI.

R.

EPISTOLA PASTORALIS ARCHIEPISCOPI MECHLINIENSIS contra conventicula Juvenum & Puellarum.

PERCHARI ET DILECTI.

Frequenter Nobis exponitur, ex parte omnium propemodum Decanatuum Ruralium nostri Archiepiscopatus, Juventutis gravem admodum, & deplorabilem animarum esse jacturam, videlicet adolescentum & puellarum, qui Dominicis, Festis, aliisque diebus (quos Hilares nuncupant) stabiliter etiam tempore Officii divini conveniunt in popinis, ut potitent & tripudient, ibidemque in seram vesperam hæreant, dum & talia inter ipsos colloquia, pariterque inter personas conjugio junctas quandoque se junioribus aggregantes, miscentur, tam indecentes cantilenæ decantantur, tales attactus quæruntur, & committuntur, tot insolentiæ, & absurditates fiunt, cum gravi conscientiæ labe, ut vel sola horum narratio personis timoratis horrorem incutiat.

Idcirco Nos injungimus, ut omnem adhibeatis diligentiam, quo tantum incommodum, abusus, cæteraque hujusmodi gravia peccata impediantur, proponentes efficaciter in Concionibus, sedibus Confessionum, aliisque casibus, & opportunitatibus discrimina, & mala similibus Conventiculis annexa, Parentibusque insuper proponentes onus, quod ipsis incumbit, ut liberos suos inde contineant, tantoque magis quod probe sciant peccata, & insolentias, quæ vel ipsi forsitan juvenili tum ætate commiserunt, aut tolerarunt, aut in similibus casibus, & conventiculis viderunt, & consequenter etiam iisdem Parentibus ob oculos ponatis, se coram Deo eorumdem peccatorum comparticipes, & reos fore, quæ in liberis, aut famulantibus non impedierint, aut saltem omni modo conati fuerint impedire.

Quandoquidem vero obligato, ut prædicta in juventute impediantur, præter Pastores, etiam spectet ad Magistratus locorum, in quibus tales indecentiæ committuntur, Vestri muneris erit, eos rogare, ut ad prædicta gravia mala impedienda cooperentur, & brachii sæcularis præstent auxilium, fideliterque procedant, ad executionem Edictorum sæpius promulgatorum suæ Regiæ Majestatis, quoad factum celebrationis Dominicorum, Festorumque dierum.

Si vero nulla sequatur emendatio, continuetque etiamnum, aut pergat juventus taliter popinas frequentare, & in iis convenire, ut dictum est, postquam præfata media adhibita fuerint, declaramus nos compulsum iri, ut adversus talia provideamus suspensione Officii divini, & administrationis Sacramentorum, respectu eorum qui se emendare noluerint, aliisve pœnis Canonicis, ne Nobis extremi judicii die, animarum Nobis commissarum, quasque tanto pretio Dei Filius redemit, perditio imputetur.

Denique Vobis injungimus, ut identidem per Reverendos Dominos Decanos Rurales respective, certiores Nos faciatis eorum, quæ circa prædicta apud vos contigerint, qualisque emendatio (prout speramus optamusque) super his omnibus secuta fuerit. Datum Bruxellis in Palatio nostro Archiepiscopali, die 25. Novembris anno Domini 1675.

Locus † Sigilli.

ALPHONSUS Archiepiscopus Mechliniensis.

Decretum Regium super executione prædictæ Epistolæ Pastoralis Archiepiscopi Mechliniensis.

Carolus Dei gratia Rex Castilliæ, &c. Cum simus informati, quod non obstantibus Edictis nostris die 7. Octob. 1531. 12. Augusti 1560. 2. Junii 1587. 22. Junii 1589. 20. Septembris 1607. ultima Augusti 1608. 1. Julii 1616. & 10. Julii 1628. circa celebrationem diei Dominicæ, & Festorum, frequentationem & multiplicationem tabernarum, & publicos ludos durantibus divinis Officiis, & aliis horis incongruis, varii abusus, & irreverentiæ irrepserint, per negligentiam, & incuriam nostrorum Officialium: Hinc est, quod ad iis occurrendum, Nos, ex deliberatione chari, & nobis admodum dilecti consobrini Alexandri Farnesii Principis Parmensis, &c. præcipiendum duximus, prout præcipimus per præsentes omnibus Judicibus, Magistratibus, & Officiariis, solerter attendere, ut præcitata Edicta rite observentur, procedendo contra infractores per pœnas, & mulctas in iisdem expressas sub pœna correctionis: Et prætcrea speciatim prædictis nostris Officiariis Diœcesis Mechliniensis, in his ditionibus nostris, & Ducatu Brabantiæ, porrigant manum auxiliatricem, ut occurratur insolentiis expressis in Epistola Pastorali Archiepiscopi Meclinienfis de 25. Novembris 1675. & hæc secundum formam, & tenorem suum observetur: Quoniam ita nobis placet. Datum Bruxellis 21. Martii 1682. Regni nostri decimo septimo. Signatum erat *Ryc. Ut.* Super plicam erat scriptum: *Per Regem in suo Consilio:* Et signatum *Goubau.*

Litteræ circulares Archiepiscopi Mechliniensis die 10. Maji 1685. pro ulteriore executione allegatæ Epistolæ Pastoralis.

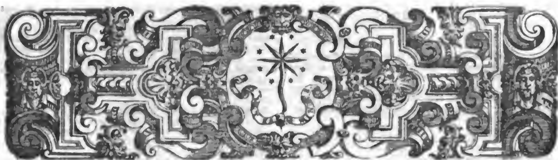
CUm magno animi dolore audivit Illustrissimus Dominus, quod multi Adolescentes, aliique ad tabernas vadant contra illius Decretum de anno 1675. etsi eidem nuper accesserit Regium Edictum: ideirco mandat omnibus, & singulis Dominis Pastoribus, ut dictos publicos inobedientes habeant tanquam publicos peccatores, de quibus in Pastorali, & ad Sacramenta non admittant, assistentiamque suam iis denegent, tum in sponsalibus, tum in Matrimoniis, donec publicum scandalum repararint, qua in re Illustrissimus Dominus cupit, ut R. V. in suis visitationibus circa istos excessus, & Vesperarum, ac Catechismi omissiones diligenter inquirat.

Erat signatum *A. A. M. ut.*

Alterum Decretum Regium, quo prius renovatur, & latius explanatur.

CArolus Dei gratia Rex Castilliæ, &c. Omnibus has visuris salutem. Notum facimus, quod Archipresbyteri Provinciæ Brabantiæ, & districtus Alestani Nobis exposuerint, quod quantumvis renovassemus die vigesimo primo Maji 1682. præcedentia nostra Diplomata & Mandata, de observandis Dominicis, Festisque diebus, injunxissemusque quibusvis Officialibus nostris, ut conformiter ad Epistolam Pastoralem Archiepiscopi Mechliniensis de 25. Novemb. 1675. impedirent peccata, & scandalosas indecentias, quæ in popinis in conventiculis puellarum, & adolescentum committuntur, tum etiam cum ipsæ domum vesperi deducuntur, interea aliqui Pagorum Toparchæ, eorum Prætores, Præfecti, aliique Officiales denegassent Ecclesiasticis auxilium præstare, quo impedirentur puellæ easdem popinas frequentare, ad evitandum proximas peccandi occasiones, quæ ordinarie post potitationem in similibus conventiculis occurrunt, eo titulo quod mens nostra solum fuisset, ut talia conventicula inhiberentur in popinis tempore divini Officii. *Idcirco* ad præveniendum abusos, & indecentias, quæ passim in talibus conventiculis occurrunt, Nos ex deliberatione chari & Nobis admodum dilecti Consobrini, Francisci Antonii de Agurto, Marchionis de Gastanaga, Equitis Ordinis Alcantaræ, Gubernatoris & Archistrategi Generalis Belgii nostri, &c. judicavimus expedire, ut declararemus, prout per præsentes declaramus, mentem nostram fuisse ut per Edictum nostrum de 2. Martii 1682. inhiberemus puellis innuptis, ne conventiculis adolescentum in popinis, aut circa eas interessent, ad ibidem potitandum, aut tripudiandum, seu Dominicis, seu Festis, seu diebus feriatis, qualicumque hora diei, seu tempore Officii divini, seu alio, indicta mulcta sex florenorum ad onus cauponis seu cauponæ, & trium florenorum mulcta, ad onus cujusque adolescentis, & puellæ, qui contra hæc deliquerint, exigenda eorum sumptibus a parentibus & tutoribus ipsorum, pro prima vice, & arbitraria mulcta pro secunda indicta. Mandamus quibuscumque Prætoribus, Præfectis justitiæ, aliisque Officialibus, ad quos poterit spectare, ut desuper invigilent, & jurisdictionis suæ popinas præsertim Dominicis, Festisque diebus visitent, & prævaricatorum correctioni prædictæ mulctæ, & pœnæ executione intendant, iisdem etiam mandantes, ut omnem opem (quam afferre rogabuntur) Judicibus Ecclesiasticis eorumque Officialibus præstent, quoad violationes, quæ Dominicis, aut Festis diebus in casibus, in quibus juxta præcedentia nostra Edicta, & Mandata ipsis permissum fuit agere per præventionem. Injungimusque dilectis admodum, & fidelibus nostris Præsidi Supremo & Consiliariis Sanctioris nostri & magni Consilii, Cancellario, & Consiliariis Consilii nostri Brabantiæ, Præsidi, & Consiliariis Provincialis nostri Consilii Flandriæ, & Sculteto Mechliniensi, ut hoc nostrum præsens Mandatum locis consuetis, & ubi opus fuerit, promulgari curent, & faciant observari juxta ejus formam, & tenorem; *Quia sic nobis placet*. Datum in urbe nostra Bruxellensi die 6. Martii anno 1687. Regnorum nostrorum 22. erat signatum *Blon. ut.* in plica scriptum erat *per Regem in suo Consilio*; subsignatum *L. A. de Claris*: eratque obsignatum magno suæ Majestatis sigillo in cera rubra dependente ex pergamena duplicata lacinia.

USAGES DE FRANCE

Rapportèes par M. GIBERT Docteur en Droit sur toutes les Matières Canoniques de pratique

Tirèes des Ordonnances Royaux, de la Jurisprudence des Arrèts, des Règlemens du Clergè, & des Statuts Diocèsains, pour supplèer à ce qui manque à l'Ouvrage de M. VAN-ESPEN intitulè Jus Ecclesiasticum Universum. *Addition ou Supplement, commode pour les François, qui verront de suites ce qui les concerne particulierement dans un Ouvrage aussi important.*

Hæc Additio seu Supplementum Gallico idiomate publici juris fit, id est ea lingua, qua ea elaboravit D. GIBERTUS, eumdem ordinem sequitur, quæ in suo Opere observavit D. VAN-ESPEN.

SECONDE PARTIE. DES CHOSES.

SECTION I.

DE SACREMENS.

TITRE PREMIER

DE SACREMENS EN GENERAL.

CHAPITRE PREMIER.

De l'Essence, Nombre, & Devision des Sacramens.

N. 16. La forme conditionelle du Batême a pris naissance dans les Etats de Rois de France; car les statuts de Boniface Archevêque de Mayence en font mention; on la voit ensuite dans les Capitulaires des Rois de France, ainsi Van-Espen n'auroit pas dû dire qu'elle s'est établie après, que la décision d'Alex. III. sur ce sujet a été inserée dans la Collection de Gregoir. IX.

N. 18. L'Eglise de France n'a jamais approuvé la reitération du Baptême conferé par les Calvinistes.

TITRE II.

De Baptême.

CHAPITRE II. & III.

Du Ministre.

L'Art. 8. de Edit du mois d'Octobre 1685. ordonne aux peres & meres de la Religion prétendue reformée, d'envoyer leurs enfans à la Paroisse, pour y être baptisés par les Curés, sous peine de 500. liv. d'amende, ou de plus grande, s'il y écheoit; il veut qu'ensuite les enfans soient élevés dans la Religion Apostolique Romaine.

CHAPITRE V.

Des Parrains, & des Sages-Femmes.

L'Art. 9. du Réglement pour les Reguliers leur défend d'être Parrains. Voyez au sujet des Sages-femmes mes Institutions si souvent citées, *part. 1. tit. 61. pag. 312.* on y marque l'usage de France au sujet de l'autre fonction des Sages-Femmes qui est de visiter les Femmes en cas de procès concernant l'impuissance.

TITRE IV.

De l'Eucharistie.

CHAPITRE III.

De la Communion Pascale.

Les loix qui ordennent de la faire dans la Paroisse, n'exceptent aucun Paroissien.

N. 9. Il y a des Arrêts qui ont déclaré que les domestiques des Religieuses sont obligés à faire leur devoir Pascal dans la Paroisse; voyez l'arrêt du Parlement de Paris du 5. Mai 1689. il sert de regle à ces domestiques; il falloit joindre les Pensionnaires des Colleges, & des Communautés, soit séculieres, soit regulieres, excepté les Pensionnaires des Religieuses qu'on en exempte en faveur de la clôture; on a les preuves de ce droit Curial, dans la seconde partie des proced. des Official. p. 56. & 431. Voyez l'art. 5. du Reglement du Clergé, 1625. 35. 45. 55.

CHA-

Chapitre IV.

De la Communion des Infirmes.

N. 8. Il auroit dû remarquer que le droit Curial d'administrer le S. Viatique, s'étend aux domestiques de Religieux, & des Religieuses, aux Pensionnaires des Colleges, & Communautés tant Regulieres que Seculieres; les preuves en sont ramassées dans les proced. civil. des Officialites p. 56. jusq' à 74. ajoutez l'art. 36. du reglement du Clergé au sujet des Reguliers, 1625. 35. 45. 55.

Titre VII.

Des Indulgences.

En France les brefs d'Indulgences ne peuvent être executés sans les formalités suivantes: 1. il faut qu'ils soient enregistrés, 2. qu'ils soient certifiés véritables, & duement expediés par deux banquiers expéditionaires, 3. que l'Official en ait permis la publication, Voyez les proced. civiles des Officialités 1. art. 2. p. 327. 328. Voyez aussi l'art. 8. tit. 15. de l'Ord. de 1667. en pais d'annexe, comme la Provence & la Franche Comté, on ne peut exécuter ses brefs d'Indulgence sans lettres d'annexe; & là où l'annexe ne s'accorde qu'en conséquences des lettres-patentes du Roi, elles sont encore nécessaires pour l'exécution de ces brefs: l'Official de Paris cassa un mandement du Trésorier du bois de Vincenne, en 1701. pour la publication du Jubilé de l'année saint. Il y a une declaration de 1711. qui ordonne à tous les Prélats ayant jurisdiction quasi Episcopale, de faire publier, & exécuter les mandemens des Evêques au sujet des Jubilés, avec defenses d'en faire de particuliers differens de ceux de l'Evêque; l'art. 10. du Reglement pour les Reguliers defend aux Reguliers comme aux Clercs séculiers de publier aucune indulgence sans la permission de l'Ordinaire par écrit.

En traitant des questions qui concernent la satisfaction, il y a des Théologiens qui décident 1. Qu'un Curé qui croit qu'il n'y a point d'ames abandonnées dans le purgatoire, ne doit pas laisser de publier les Indulgences accordées pour ces ames, en avertissant, que par ames abandonnés on entend ici celles qui n'ont ni parent ni ami, qui prie ou fasse prier pour elles, & non des ames qui soient sans secours de la part de Dieu & de l'Eglise, dont il n'y en a aucune.

2. Que l'Evêque peut changer ce qui est prescrit par le bref d'Indulgence, quand de justes causes le demandent.

3. Qu'on ne peut dire sans erreur que l'Indulgence pleniere a l'effet du Baptême par rapport à la remission de la peine.

Chapitre II.

De l'usage moderé des Indulgences.

On a des preuves de la modération des Evêques de France dans la concession des Indulgences; Voyez Bochel decret. de l'Eglise Gallic. liv. 5. tit. 1. c. 38. c. 65. 79. 86. au sujet de ceux qui accompagnent le S. Sacrement lorsq'on le porte aux malades, car le uns ne donnent que 10. jours d'Indulgence, si c'est pendant le jour, & 20. jours si c'est pendant la nuit, les autres en donnent 20. sans distinction, les autres 40.

Il y a dans le même ouvrage, liv. 2. tit. 19. d'autres preuves sur le sujet des Evêques, & des Docteurs François zelés pour l'usage moderé des Indulgences.

Titre IX.

De Sacrament de l'Ordre.

Chapitre II.

N. 24. C'Est un abus d'admettre pour titre clerical un Benefice insuffisant pour l'honnête entretien.

N. 35. Van-Espen auroit dû remarquer que les rescrits dont il parle dans ce numero ne sont pas reçus en France.

N. 36. Voyez les articles 15. & 16. du Reglement pour les Reguliers 1625. 35. 45. 55.

Chapitre III.

N. 9. L'Evêque d'Autun donne des dimissoires dans l'année de la vacance de l'Archevêché de Lyon, dont il a l'administration, & l'Archevêque de Lyon en fait de meme dans l'Evêché d'Autun qu'il administre pendant la vacance.

N. 20. Le chap. 11. du Concile de Trente cité par Van-Espen ne parle pas des dimissoires, mais des rescrits de Rome pour se faire ordonner sans dimissoire par tel Evêque qu'on voudra choisir; on l'inferre dux chap. 10. de la meme session, & du chap. 10. de la session 23. où le Concile donne le nom de dimissoire aux lettres que l'Ordinaire donne pour recevoir les ordres de quelques autres, & dans le ch. 11. cité, le lettres dont il parle, sont appellées *facultates de promovendo a quocumque*.

Chapitre VI.

N. 16. Dans une des consultations touchant le Sacrement de l'Ordre, je montre que le Benefice qui ne donne pas de quoi vivre, ne doit être titre clerical, & qu'encore qu'il donne dequoi vivre, il ne donne pas droit de demander les ordres.

N. 28. On a de la peine a croire qu'on forçât un pere à donner un titre patrimonial à son fils; la raison de Van-Espen ne satisfait pas, car les filles ne peuvent se marier sans dot, au-lieu qu'un Clerc peut être promu aux ordres sans titre patrimonial, puisque le titre patrimonial n'est que subsidiaire au titre de Beneficier, & que l'Evêque peut ordonner à titre de Seminaire, ou à la charge de nourrir le promu en cas de besoin.

N. 40. Il semble que si les Créanciers ont sçu ou ont pu sçavoir la publication du titre patrimonial, le Juge doit conserver au Clerc l'usufruit du titre, & assurer le fond aux Créanciers; on l'approuve dans une consultation que j'ai fait imprimer en parlant du Sacrement de l'Ordre.

N. 45. Il n'y a pas des preuves convaincantes que ceux qui se sont ordonner sous des faux titres soient suspens par le seul fait, s'ils ne joignent à la fausseté la simonie ou la confidence; c'est le résultat de deux consultations que l'on trouvera dans ce que j'ai dit du Sacrement de l'Ordre.

Titre X.

De l'Irregularité & de ses especes.

Chapitre I.

De l'Irrégularité en général.

Van-Espen auroit dû remarquer qu'encore que l'Irrégularité soit appellée un empêchement Canonique, il y a plusieurs cas qui sont de droit naturel ou divin, ou de l'un ou de l'autre tous ensemble, & que ces cas sont indispensables; tels sont, 1. le défaut d'usage de raison, 2. l'incapacité d'acquerir la science necessaire, 3. le défaut de corps qui exposeroit de le Corps, & le sang de Jesus-Christ à la profanation par la chute, & par l'effusion, 4. le défaut actuel de bonnes mœurs, 5. le défaut de Bapteme, 6. le défaut de sexe.

N. 3. Ce sommaire est defectueux, car la bigamie, l'infamie ou defaut de bonne réputation, le défaut de douceur, & celui de prudence ont été des irrégularites dés les premiers siécles, puisque S. Paul en fait mention dans ses Lettres à Tite.

N. 16. L'Irrégularité du défaut d'âge cesse dés qu'on a atteint l'âge requis, celle du défaut de naissance cesse par le mariage subsequent, par l'entrée en Religion, l'irrégularité du defaut de science ou de prudence ou d'usage de raison finit avec ces défauts.

Chapitre II.

De la Bigamie.

N. 19. Il y a grande apparence qu'au Palais on n'avoit point d'égard à l'irregularité provenant du mariage contracté avec une veuve ou avec une seconde femme.

N. 22. Le cas cité par Van-Espen pour prouver que l'Irrégularité de la Bigamie n'avoit pas lieu dans les Ordres Mineurs; prouve le contraire, car le Concile de Tolède y dispense de cet empêchement pour le Soudiaconat; lorsque la nécessité de l'Eglise demandera qu'un Bigame y soit promu.

N. 27. J'ai prouvé le contraire dans une consultation sur le Sacrement de l'Ordre.

Chapitre III.

De défaut de Naissance.

N. 31. Van-Espen auroit dû remarquer que la dispense émanée de la Penitencerie en faveur d'un bâtard pour une Prélature reguliere ne serviroit de rien pour le for extérieur.

Chapitre IV.

Du défaut de Douceur.

Van-Espen auroit dû observer qu'en France il n'y a que les Juges & les gens du Roi, qui contractent cette Irrégularité par l'exercice de la Justice.

Chapitre V.

Du défaut de Corps.

De toutes les Irrégularités il n'en est point dont la dispense convienne mieux a l'Evêque que celle du défaut de Corps, puisque c'est lui qui doit juger si elle est nécessaire; d'où vient que lorsqu'on la demande au Pape, il est obligé de la renvoyer à l'Evêque, *ch.* 2. & 4.

Chapitre VI.

De l'Irrégularité qui vient du crime.

Van-Espen auroit dû remarquer ici, qu'il y a de ces Irrégularités qui font vacquer le Benefice par le seul fait, & d'autres qui ne le font vacquer qu'apres la sentence de Juge, il devoit en alléguer des exemples.

N. 17. J'ai prouvé dans les régles sur les Irrégularités que le Con-

Concile de Trente rendant à l'Evêque le pouvoir de dispenser de l'Irrégularité du crime lorsqu'il est occulte, il entend celui qui n'est pas prouvé en Justice ; comme ce retablissement est favorabile, il faut l'étendre, & non le restraindre ; on le restraint notablement lorsqu'on le borne au cas du crime qui ne peut être prouvé en Justice.

N. 20. J'ai montré dans le même traité que par crime porté au for contentieux, il faut entendre celui qui y a été prouvé, parceque la restriction ajoutée au pouvoir que le Concile rend à l'ordinaire est odieuse ; en matieres odieuses, il faut prendre les termes avec leurs effets, c'est à dire, selon qu'ils signifient les choses faites ; d'où vient que la Censure & l'Irrégularité portées contre certains crimes n'ont lieu que quand ils sont consommés,

La Simonie ne rend pas irrégulier, si ce n'est pour le Bénéfice qu'elle procure.

N. 25. L'Evêque n'est pas obligé en France de rendre raison du refus des ordres ; il s'agit d'un Sacrement dont la collation doit être abandonée à sa conscience.

Chapitre VII.

De l'Irrégularité de l'Homicide.

N. 15. & 16. CE qu'il dit que la chasse n'est pas défendue aux Clercs, à cause du danger d'homicide ou de mutilation sur eux-mêmes, ou sur d'autres, doit être restraint à la chasse qui se fait sans armes, car celle qui se fait avec des armes expose trop à ce danger pour ne pars obliger l'Eglise à la défendre, afin d'éviter que ses Ministres ne deviennent irréguliers, raison qui n'a pas lieu dans les laïcs, qui ne sont pas tenus à être prêts à faire les fonctions Clericales.

TITRE XI.

Des Séminaires des Clercs.

Chapitra III.

De la dotation & fondation des Séminaires.

N. 9. & 10. LE Jugement des oppositions de l'union des Bénéfices aux Séminaires, appartient au Magistrat.

Chapitre IV.

N. 1. ON en a en France un exemple tout recent qui confirme ce que l'Auteur dit de la nécessité de l'autorisation du Prince pour l'érections des Colleges, c'est dans les actes concernant l'établissement du College Mazarin rapporté *tome 2. des Regales p.* 521. le Roi l'autorise par les lettres-patentes du mois de Join 1665.

TITRE XII.

Des Fiançailles & du Mariage.

Chapitre II.

Du lien des Fiançailles & de leurs dissolutions.

N. 7. 8. 9. A Cee que Van-Espen dit du droit François, il faut ajouter que dans les Provinces, où l'on ne bénit pas les Fiançailles comme la Provence, le Languedoc, le Dauphiné, & d'autres qui suivent le Rituel Romain, il n'est pas nécessaire de faire intervenir de Juge d'Eglise pour résoudre les Fiançailles ; comme le seule volonté des parties en a formé le lien, elle suffit pour le rompre, Van-Espen devoit encore ajouter que les Fiançailles ne durent qu'un an ; que lorsqu'une partie entre en Religion, ou lorsqu'elle se marie, le lien des Fiançailles est entiérement rompu, si son engagement dure plus d'un an ; il en seroit de même si elle étoit tombée dans l'hérésie, & si elle y perseveroit plus d'une année ; il y a quelques Diocéses où, quoiqu'on suive le Rituel Romain, on bénit pourtant les Fiançailles ; tel est celui de Bourdeaux ; Voyez le Rituel de ce Diocèse 1707. *p.* 210. 211. 212. 213. 214.

Chapitre III.

De la Publication des Bans.

LEs Curés du Diocèse de Paris sont tenus d'avoir un Regître des Mémoires qu'on leur donne pour publier les Bans : ces mémoires doivent être signés de ceux qui les apportent *proced. civil. des Official. part.* 1. *ch.* 2. *p.* 244.

N. 15. Il auroit dû excepter les Mariages des mineurs contractés sans le consentement de leurs pere & mere, de ce qu'il dit que le défaut de publication n'annulle pas le mariage, car le Jurisconsultes François prétendent qu'en ce cas le mariage est nul ; la déclaration du 16. Février 1692. fait contester ce sentiment.

Il auroit dû parler de la reïteration des Publications, lorsqu'entre celles qui ont été faites & la célébration, il y a eu un tems considérable, dans lequel les parties auroient pû contracter quelques empêchemens ; cette publication est ordonée par un grand nombre de Statuts Synodaux ; j'en ai ramassé les extraits dans une consultation faite sur ce sujet, imprimée avec les autres qui concernent le Mariage.

N. 18. Ce n'est pas non plus l'usage en France, de faire la publication du mariage après la célébration.

N. 22. On souffre la dispense de trois bans pour les mariages de conscience, 1. lorsque les personnes passent pour mariées & qu'elles ne le sont pas, 2. lorsqu'un homme de condition épouse une femme debauchée, 3. lorsque des personnes de grande naissance se marient avec d'autres de basse condition, *In remedium, &c.* 4. lorsqu'il s'agit de réhabilitation de mariage pour un empêchement occulte.

On souffre encore cette sorte de dispense, lorsqu'il y a une véritable impuissance de faire aucune publication, comme si un Officier de guerre le Lundi reçoit ordre de partir le Mercredi ou le Jeudi, ou si un Commerçant finit un traité de mariage la surveille de son départ, qu'il ne peut aucunement differer.

Il ne faut recevoir aucun mémoire pour la publication des bans, si les qualités, les âges & la profession des parties n'y sont énoncés : il en faut faire mention dans la publication & dans le certificat des publications. *Arrêt du Conseil d'Etat du* 16. *Décembre* 1698. Il faut tenir Regître des empêchemens & des oppositions faites aux mariages. *Arrêts du Parlement de Paris du* 18. *Juin.* 1691.

Chapitre IV.

Du Mariage & du consentement qu'il requiert.

N. 4. CE que Van-Espen dit contre les mariages par procureur, doit être restraint aux cas où ils ne sont pas justifiés par le bien public qui en revient : ainsi il faut en excepter les mariages des Princes avec des Princesses éxtrangeres.

N. 19. 20. &c. J'ai montré dans une Consultation fait à dessein, que l'empêchement du rapt de séduction est fort différent de l'empêchement du défaut de consentement des parens.

Chapitre V.

Devant qui le mariage se doit contracter.

N. 3. & 4. L'Ordonnance de Blois art. 40. & l'Edit du mois de Mars 1697. exigent quatre témoins : les Rituels de France postérieurs a cet Edit, y sont conformes, les Statuts Synodaux prescrivent le même nombre : l'art. cité de l'Ordonnance de Blois, veut que les témoins soient des personnes dignes de foi, ce qui renferme toutes les qualités qu'on y pouvoit requerir en détail : l'Edit ajoute que les témoins doivent être domiciliés, ce qui les rend encore plus dignes de foi, comme plus instruits ou plus capables de l'être des faits qu'ils attestent.

N. 12. 13. & 14. A l'égard des errans & vagabonds qui épousent une fille du lieu où ils se marient, il est sans difficulté que leur mariage est bon de la part du Curé : les précautions qu'on prend de les renvoyer à l'Evêque ne tendent qu'à découvrir s'ils sont déja mariés, ou s'ils ont quelques autres empêchemens, il n'y a point en France de Curé particulier pour ces personnes.

N. 39. Le déeret de la Congregation qui fait entendre qu'avec la permission du Vicaire Apostolique ; les Missionnaires pourront marier les Catholiques avec les Héretiques, seroit rejetté en France, non seulement parceque cette Congregation n'y a aucune autorité ; mais encore plus parceque la France annulle ces mariages : il y a dans la premiere partie des proced. crimin. des Officialités une Sentence qui déclare un Prêtre suspens pour avoir marié un hérétique avec une Catholique. *p.* 355.

N. 16. En France il n'y a point de Vicaire Apostolique qui approuve les Aumôniers des Troupes, mais ils sont approuvés des Ordinaires des lieux d'où elles partent ; l'en est une preuve certaine pour les Aumôniers des Vaisseaux, dans une copie de l'approbation donnée à un de ces Aumôniers par M. de Chalucet Evêque de Toulon, & dans le témoignage de l'Aumônier qui me l'a communiquée, lequel m'a assuré que tel est l'usage ordinaire.

Chapitre VI.

Des rits de la célébration du Mariage.

N. 19. 20. EN parlant des régles, il faut remarquer que l'Ordonnance de 1667. *tit.* 20. ordonna d'avoir des regîtres de Mariage, que dans l'acte il faut faire mention des noms, surnoms, qualités & demeures des contractans, s'ils sont enfans de famille : elle veut encore que ses quatre témoins qui doivent assister au Mariage, déclarent sur le Regître s'ils sont parens, & en quel degre ; il faut ajouter que par l'Edit du mois de Mars 1697. les quatre témoins qui doivent certifier le Curé du domicile des parties, signeront l'acte du Mariage, & par l'Edit du 16. Février 1692. il faut énoncer dans l'acte la publication, ou la dispense des Bans, s'il y en a eu, les dispenses de mariage, l'insinuation des unes & des autres ; que suivant les Rituels, lorsque l'Evêque commet la célébration du mariage, il faut faire mention de la commission dans l'acte de mariage & s'y attacher ; que si le Curé y est présent, il mettra le mariage sur le Regître ; que s'il n'est pas présent, le Curé qui aura été commis, écrira au Curé des contractans, qu'un tel jour il a marié tel & tel, afin que celui-ci en fasse mention sur son Regître, & que pour plus grande précaution le Curé des con-

contractans, des qu'il aura connoissance de la commission, en sera mention par forme de mémoire sur les Registres.

Enfin on doit observer que le Roi Louis XV. a supprimé les Offices des Greffiers conservateurs des Registres de mariage créés pars Louis XIV.

TITRE XIII.

CHAPITRE VI.

De l'Empêchement de Consanguinité & d'affinité.

DAns les Parlemens on ne sépare pas les personnes mariées dans un degré defendu, dont la dispense s'obtient aisément, lorsque le mariage a été fait de bonne foi, du moins du côté d'une des parties, & lorsqu'il y a des enfans, mais on le oblige à se faire dispenser. On infere de l'art. 11. du tit. 22. de l'Ordonnance de 1667. que même hors la matiere du mariage, la France compte les degrés suivant la maniere prescrite par les Canons; car excluant les parens & aliés de la déposition, jusqu'au quatriéme degré, elle met dans ce dégré les enfans des cousins issus de Germain.

CHAPITRE XI.

De l'Enlevement du Rapt.

N. 13. 14. LE rapt de séduction, selon qu'il est un empêchement en France, est toujours accompagné de l'empêchement du défaut de consentement des parens tuteurs ou curateurs, & souvent de celui du défaut de présence du propre Curé.

Il y a plusieurs exemples des faits que j'avance dans le ch. 4. de la premiere partie des procédures civiles des Officialités, lorsque les parens se pourvoient contre de tels mariage. en crime de rapt; la connoissance en appartient au Juge Laïc. *art. 25. de l'Edit de Melun*, au lieu que s'ils entreprennent de le faire casser comme ayant été célebré par d'autres que par le propre Curé, c'est à l'Official à en connoitre. Les exemples rapportés dans l'endroit cité des procedures civiles, sont de ce dernier genre: la mariage y a été regardé sous cette circonstance, & c'est pour cette raison qu'on s'est addressé à l'Official.

Des Empêchemens dirimans dont Van-Espen n'a pas parlé, & qui sont frequens en France.

CEs empêchemens sont la Bigamie, & l'impuissance: on en traite au long dans le procedures civiles des Officialités *part. 1. chap. 5.* en parlant de la Bigamie, on observe que les procés au sujet de cet empêchement sont aussi fréquens que ceux qui concernent les mariages clandestins; qu'il y a deux moyens pour se pourvoir contre cette sorte de mariage, la voye d'accusation, & la voye de cassation, la premiere tend à la punition, laquelle appartient au Magistrat, & la seconde au recouvrement de la liberté de se marier à un autre, ce qui est du droit de l'Official, qui a droit de connoistre *de fœdere*: Il faut toujours mettre en cause le premier mari, & la premiere femme pour s'assurer, si le second mariage est véritablement nul, car il se pourroit que le premier fût nul, & qu'il eût été declaré nul, ou qu'il pût être déclaré tel, & dans tous ces cas le second mariage seroit valide, & il faudroit le confirmer.

On observe encore qu'il est de la prudence des Curés de ne remarier personne sur de simples certificats de mort du mari ou de la femme sans Ordonnance de l'Official, laquelle les mette hors de danger d'être recherchés, supposé que dans la suite le certificat fût jugé faux ou insuffisant.

A l'égard de l'Official, il ne doit rendre de telles Ordonnances que quand la preuve de la mort est complette, comme lorsqu'elle est attestée par plusieurs témoins dignes de foi, ou par Extrait-Mortuaire, ou par d'autres certificats authentiques. Enfin on observe que quand le premier mari ou la premiere femme est dans un autre Diocése, il faut commencer par introduire la cause devant l'Official du lieu où est le Bigame en le faisant assiller à son Tribunal, & par le premier Jugement l'Official doit ordonner que le premier mari ou la premiere femme soient mis en cause, autrement l'assignation qui leur seroit donnée, souffriroit quelque difficulté, parceque l'Official ne seroit pas saisi de l'affaire qui lui donne jurisdiction sur des personnes étrangeres comme parties interessées.

La Bigamie a été autrefois un crime capital, aujourd'huy elle n'est punie que de la peine d'infamie. Fevret. l. 5. ch. 3. num. 13.

A l'égard de l'empêchement de l'impuissance, on peut voir dans mes Institutions si souvent citées, *part. 2. tit. 168. pag.* 831. les premiers principes généraux suivis en France sur ce sujet, & la procédure qu'on y observe dans l'endroit cité *des procedures civiles des Officialités*, & dans Fevret lib. 5. chap. 4. avec quelques autres principes remarquables sur la même matiere.

Scavoir, 1. que de quelque part que vienne l'impuissance, fût-elle purement accidentelle, elle dissout le mariage si elle est perpétuelle, irréparable, & antérieure au Mariage. 2. Les Eunuques ne peuvent se marier, & il en est de même de ceux dont l'impuissance absolue est juridiquement prouvée, & reconnue. 3. On tient pour impuissant celui qui, quoique bien conformé, ne peut donner des preuves d'erection. 4. Il n'y a point de tems determiné, aprés lequel la femme ne puisse accuser son mari d'impuissance. 5. La Confession du mari ne suffit jamais pour prouver son impuissance, mais il faut outre cela que ce qu'il confesse, paroisse par la vérité. 6. Si dans la visite de l'homme on découvre qu'il est certainement impuissant, l'Official ne peut ordonner la visite de la femme; celle-ci n'est que subsidiaire, & ne prouve jamais la puissance de l'homme, parceque les marques de Virginité se perdent de plusieurs autres manieres que par la conjonction conjugale. 7. Lorsqu'après que la visite de l'homme a été ordonnée, s'il ne comparoist pas au jour assigné, l'Official peut & doit permettre de le faire comparoître avec imploration du bras séculier: ce cas est excepté de la régle que le défendeur ne comparoissant pas, ses faits sont tenus pour confessés & averés; il s'agit du bien public de la Religion, & de l'Etat, & pour cela il faut des preuves convaincantes au nombre desquelles on ne peut mettre la confession présumée de l'accusé, car il pourroit être d'accord avec la partie, pour la cassation d'un mariage valide. 8. La procédure seroit irréguliere si l'interrogatoire ne précédoit la visite de l'homme; & si la visite de la femme étoit ordonnée avant celle de l'homme. 9. Lorsque les Experts commis pour la premiere visite, ne sont pas d'accord, on nomme un tiers qui procéde à une nouvelle visite avec les autres.

10. La femme n'est pas recevable à accuser son mari d'impuissance, lorsqu'elle en a eu un enfant, avant la plainte, quoique cet enfant ait été baptisé sous le nom d'un autre, & que le mari se reconnoisse impuissant.

11. La preuve par le congrès est généralement abolie depuis long-tems, & la preuve par l'érection en présence des Experts, subsiste encore; on est obligé de la souffrir par défaut d'autre moyen pour connoistre le vice intérieur qui peut rendre impuissant celui qui est bien conformé.

Il y a des Chirurgiens, qui prétendent que la bonne conformation des membres destinés à l'usage du mariage, est une marque de la bonne disposition intérieure, comme si on ne voyoit jamais des personnes qui ont de beaux yeux, avoir une mauvaise vûe par le défaut des organes intérieurs.

TITRE XIV.

Des Dispenses de Mariage.

CHAPITRE IV.

Des Causes des Dispenses, & de leur vérification.

J'Ai traité cette matiere dans la pratique, & l'histoire des dispenses, conformément aux usages de France, & j'y ai observé avec soin les abus qui s'y sont glissés. A l'égard des dispenses du Vœu simplex de chasteté, j'en ai parlé dans mes observations sur la pratique de la pénitence: il suffira de remarquer que sur l'un & sur l'autre Chef, il y a peu de différence entre la France, & les autres pays; ce qui consiste principalement en ce que la France rejette les dispenses sans cause, & n'admet point d'autres causes, que celles qui sont approuvées par les Canons qu'elle reçoit. Voyez les art. 41. 42. des Libertés. Les dispenses insolites n'y sont pas reçues sans Lettres-Patentes.

N. 10. S'il arrivoit qu'un jeune garçon exposé au danger d'incontinence par le vœu de chasteté, & la chaleur de son temperament s'étant marié avec dispense, perdit sa femme dans l'année de son Mariage ou peu de tems aprés, il semble que dans ces circonstances l'Evêque pourroit étendre la dispense à un second mariage, sans s'écarter de l'intention du Pape, qui a été de donner un remede pour le tems qu'il seroit nécessaire, présumant que la premiere femme vivroit jusqu'à ce que le danger fût passé.

TITRE XV.

Du Divorce, & des secondes Nôces.

CHAPITRE II.

Séparation de Lit, & de Cohabitation.

LEs Officiaux de France connoissent de la séparation de Lit, à moins qu'elle ne soit jointe à la séparation d'habitation ou à celle des biens, ou à la punition de la partie coupable. La raison de la premiere exception est qu'en ce cas la partie qui a l'administration des biens doit donner à l'autre dequoi vivre, & c'est au Juge séculier d'assigner cette pension alimentaire: la Justice de la seconde exception n'est pas moins manifeste; car il est évident que le Juge séculier est le Juge des biens, puisqu'il exerce l'autorité du Prince, qui en régle la possession: il faut dire la même chose de la troisieme exception, parceque les personnes mariées, étant Laïques, ne sont justiciables que du Juge Laïc, par rapport à la punition.

Lorsque l'Official connet de la séparation du Lit, il commence par s'assurer de la vérité des faits par l'interrogatoire des parties, & s'il en résulte qu'elles ne conviennent pas des faits, il ordonne des enquêtes respectives, lesquelles ayant été communiquées au Promoteur avec l'interrogatoire, il rend ses Conclusions, & sur ces conclusions l'Official ordonne ou la separation, ou l'adhésion suivant la qualité des preuves.

La procedure qui se fait en matiere de séparation même devant le Juge séculier, est toujours civile pour l'honneur du mariage; des arrêts l'ont ainsi reglé. Voyez le chap. 4. de la premiere partie des procés civils de Officialités. Ce qui a été dit